Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura in tres libros de anima ⁊ parua naturalia: Et in tractatum Auerrois de ſub/ſtantia orbis: Necnon ⁊ in duo de generatione ⁊ corruptio/ne volumina: quam qui/dem illo legēte ſcho/lares Ticinenſes collegerūt āno M.ccccc. iiij.

Cum gratia ⁊ priuilegio.

Io. Aloyſij cademuſti diſtichon.
Eia age Ariſtoteles iam nunc letere quod ante
Mens tua delituit. Nunc reſoluta patet.

(4) b161 54162

¶ Tiberius Bacilerius Bononienſis Julio ſecūdo Pontifici maximo perpetuam felicitatem.

Litterarum ſtudia Juli ſecūde pōtifex maxie que āte tēpora Sixti quarti patrui tui pōti
ficis ſummi in tenebris quodāmodo iacebant: ⁊ deleta admodū ab oib⁹ iudicabanť: ſub/
eodē qui ⁊ philoſophus ⁊ theolog⁹ clariſſimus exiſtebat ⁊ florere ⁊ vireſcere mirū imo/
dum ceperūt: is naq̄ȝ florentiſſima ingenia ampliſſimis exornauit dignitatib⁹. Biblio/
techā opulentiſſimā magna cū impenſa cōſtructā publicauit: Et pfecto nullus debȝ: nec
ita cōmode poteſt queadmodū pontifex ſtudia dignitati ſue reſtituere: reſtitutaq̄ȝ cōſeruare: auge/
re ⁊ āpliare: facile itaq̄ȝ ſperare poſſum⁹ tpib⁹ his tuis futuꝝ: vt ſtudia pſertiȝ philoſophie ⁊ theo
logie extollanť: obſeruenť: ad excellentiaq̄ȝ priſtinā penitus reuocenť. Ego beatiſſime pater an/
nis ſuperioribus vt florētiſſime ticinēſi achademie latiſfacerē: oēs explicaui Ariſtotelis ⁊ ſui fidiſ/
ſimi cōmētatoris Auerrois ſententias quas in dyaletica: naturali: Diuinaq̄ȝ philoſophia ſuis i mo
numentis reliquerūt: Lectura in libros auſcultatorios in lucem prodijt: pn̄ti anno noſtra in tres li/
bros de anima elucubratio: ⁊ parua naturalia ⁊ in tractatū Auerrois de ſubſtantia orbis: necnō ⁊ in
duo de generatione ⁊ corruptione volumina in publicū tue ſanctitati ꝯſecrata manifeſtať: queād
modū eniȝ ſcientia de aīa ceteras diſciplinas nobilitate antecellit: qb⁹ pſeruit ⁊ eſt q̄ȝ cōmodiſſima:
ita hanc noſtrā de aīa cōmentationē ei dicandā cenſui: qui ceteros homines ampliſſima dignitate
⁊ ſacratiſſima religione magno pcedit interuallo: quibus pſeruit: ⁊ ē in omni oportunitate q̄ȝ com
modiſſimus Non admirabiť tamen beatitudo tua ſi iſte noſtre elucubratiōes lumini naturali dū/
taxat ſatiſfaciant: quo quidem lumine adipiſciť homo diſciplinas quas humana adinuenit ratio: mu
nus naq̄ȝ interpretandi naturalis philoſophie partes ⁊ Bononie ⁊ Patauij ⁊ Papie ſum publice
hactenus aſſecutus: ⁊ non decet profitentē naturalem philoſophiā luminis naturalis limites tran/
ſcendere. Uerūtamē ē: ſi beatitudini tue gratū fore intellexero: vt in Hieronymo: Auguſtino: Dyo
niſio: reliquiſq̄ȝ eccleſie doctoribus ſtudium noſtruȝ verſetur: q̄ȝ libētiſſime ſanctitatis tue volūtati
morem gerā: Daboq̄ȝ operam relicto lumine naturali: propoſitiones creditas magna cum facilita/
te ⁊ breuitate reſolutiſſimas reddere: quib⁹ ſacroſancte romane eccleſie auctoritate vnuſquiſq̄ȝ fir
miſſime: fideliterq̄ȝ cōſentire tenetur. Uale pater Beatiſſime. Datum Papie kal. octobris. 1507.

¶ Tiberij Bacilerij Bononienſis lectura in pri/
mum de anima Ariſtotelis ⁊ Auerrois.

¶ Textu cōmenti primi.

Quoniam
de rebus. Quia
animata oīa mira/
bili nāe igenio cō
ſtituuntur: voluit
Ariſtoteles ſecre/
tarū nāe rex ver⁹
explorator in hac
de aīa cōmētatōe
ſublimitatē: excel
lētiaq̄ȝ ſui ingenij
palā oſtēdere. tan
to. n. ordine ⁊ dili
gentia aīas: virtu
tes: opationes: necnon ⁊ obiecta earū pſequiť: vt ip
ſi vni oīa que ad aīaȝ ſpectāt manifeſtiſſima fuiſſe vi
deanť. Ego aūt pn̄ti āno obſequētiſſimi: pſpicaciſ/
ſimiq̄ȝ diſcipuli: hāc phie partē que de aīa vocať: in/
terpretaturus: deo ita cōcedēte: ſupflua relinquēs:
dūtaxat ea vobis aperire conabor: que tenaciſſime
memorie retinēda mihi videbunť. Anteq̄ȝ igiť ag/
grediar expoſitionē text⁹ Ariſtotelis: nōnulla prius
inducā precepta que lectiōib⁹ pn̄tis āni initiū erūt
accōmodatiſſimum.
¶ In primis itaq̄ȝ aduertendū: de aīa ſciētifice tra/
ctari poſſe: cum definitio eius medium ſit ī demon/
ſtrādis de ea paſſiōib⁹ oportunū. Diffiniť ēt aīa du
plici deffinitōe quaꝝ altera principiū: altera eſt con
cluſio demōſtratiōis. Et qꝛ teneť artifex deſcribe/
re ſubiectū qḋ ſpeculať: primo celi. 2. ſtabilieť aīa id
circa qḋ diligēter in hac cōmentatiōe verſabiť Ari/
ſtoteles: ⁊ nō corpus aīatū. Neq̄ȝ opȝ vt aīa ps ſit
ſubiectiua nāti ſtabiliti ſupiori āno ſubiecti tot⁹ na/
turalis phie: ſed ſat eſt eā eē partē naturati eſſentia/
lem: ⁊ verā oiuȝ viuētiū q̄ditatē. eſt. n. forma tota rei
eſſentia. 7. methaphyſice. 21. Et lȝ operationes aīe
ſint aīa quo ad nos notiores: qꝛ tamē in aīam omnia
hic cōſiderata dirigūtur ⁊ reducunť: ⁊ ppter ipſam
tractanť: nō īmerito permanet aīa ſubiectū: vult. n.
(vt ſoleo dicere) ſubiectū alicuius facultatis neceſſa/
rio notiſſimū eē via attributōis: nō via cognitionis.
Cognitio pterea oīs nr̄a: qꝛ ortum hȝ a ſenſu: nec
materiales: neq̄ȝ aīe abſtracte pn̄t intelligi niſi coa/
iuuante ſenſu interiori qui eſt virtus cogitatiua: p/
ſupponit naq̄ȝ noticia ſubſtātiarū ſeparatarū itelle
ctum ſpeculatiuū a fantaſmatibus in intellectu poſ/
ſibili cōſeruatuȝ. Uolo vlteri⁹ ex trib⁹ de aīa libris ⁊
paruis nālibus vnā vniuerſe nālis phie partē inte/
grari principalē: hoc fundamēto: qꝛ cōmentator pri
mo metheorū cōſtituēs librum de anima vltimuȝ in
ordine librorum naturalis phie: poſt enumerat pua
naturalia: eaq̄ȝ librū de anima ſequi manifeſtat: ⁊ vt
oīs e medio tollať ꝯtradictio: ſi libri nālis phie Ari
ſtotelis in ordine cognitiōis diſtincte ordinētur: ſic
liber de anima librum antecedit de animatis: ſi in or
dine cognitiōis cōfuſe: liber de anima volumina de
plantis ⁊ animalibus comitabitur: facit hec declara
tio vt ſciētia de anima poſſit appellari ſexta ps natu
ralis phie ⁊ octaua.
¶ Secūdo obſeruādum eſt: ⁊ multuȝ vtiliter: cū ſub/
ſtantia oīs ſit aut materia aut forma aut ex his pmi/
xtū. 2. de aīa. 2. cōpoſita oīa ⁊ ſimplicia ⁊ mixta ⁊ ani/
mata ⁊ inanimata intrāt cōſiderationē naturalis phi
q̄ditatiuā: cū ſint cōpoſita ea que motibus ⁊ opera/
tionibus veriſſime ſubijciunť. Materiā in actu que
eſt altera pars celi intelligētie ſubiecta: ⁊ māmm in po
tentia que ē pars corporū ſubceleſtiū ſolus phs na/
turalis ſpeculať quidditatiue in particulari: cum ſit
materia queuis id quo aliquid ſubſternitur motui.
At forme quib⁹ peculiare ē terminare mutationes: ſi
ſint forme nō mote. i. forme que nullam penitus va
leant terminare mutationē: veluti ſunt intelligentie
celeſtes nullaȝ potētes aliqua ratione complere mu
tationē: huiuſmodi forme quantuȝ ad ſi ē: pertinent
ad naturalē: munus deinde methaphyſici eſt eas q/
ditatiue ſpeculari. primo phyſicorū vltimo. 2. phyſi/
corum. 26. omnis autem forma terminatiua alicuius
realis mutationis vel propinque vel remote vel in/
trinſece vel extrinſece vel per ſe vel per accidens ē
de iure q̄dditatiuo nālis phy: quare intellect⁹ poſ/
ſibilis cū incipiat eē in forſe: deſinat eſſe in platone
generabilis erit ⁊ corruptibilis terminatiue: remo/
te tn̄ ⁊ p accidēs: qꝛ generatōeȝ humanam aīa cogi/
tatiua p ſe ⁊ propinque terminat: intellectus. n. no
ſter nō ſubeſt poteſtati materie: neq̄ȝ agētis abſolu/
te: ſȝ ſubeſt poteſtati agētis circa īſtrumētū vt in di/
greſſione de inchoatōe formaꝝ dixi anno ſuperiori
prio phyſicoꝝ. 34. erit itaq̄ȝ intellect⁹ human⁹ a nā
li phō quidditatiue cōſiderat⁹: hoc documēto digno
ſcetur faciliime: que ſubſtātie ſunt de iure q̄ditatiuo
naturalis: ⁊ que methaphyſici: oēs namq̄ȝ ſubſtātie
cōpoſite: cuncteq̄ȝ materie: forme quoq̄ȝ oēs q̄ mu/
tationē aliquā aliquo mō valent terminare ſunt mu/
neris phy nālis: forme autē nō mote mouētes non
ſunt amplius phyſice cōſideratōis. 2. phyſicoꝝ. 71.
hoc fundatiſſimo documēto pandiť error exiſtiman
tium librū de aīa quo ad aīam vegetatiuā ⁊ ſenſiti/
uam cauſatas a mā eſſe nāleȝ phyam: quo ad intelle
ctuȝ poſſibilē nō eductū de gremio materie metha.
fore negotiū. Dico vlteri⁹ intelligētias celeſtes ea
lege qua aīe ſunt intrare cōſideratōeȝ nālis phy: cō
prehenduť. n. ſub deffinitōe nature. 2. phyſicoꝝ. 3.
⁊ ſub diffinitione aīe. 2. de aīa. 7. diuerſitas naq̄ȝ p/
dicatoꝝ ſcdm̄ rationē idonea eſt ad cauſandaȝ in ſciē
tijs nō paruam diuerſitatē: idem. n. re ſunt: primus
motor: prima forma: primus finis: prima natura: pri
ma anima: iſte tamē propoſitiones. Deus eſt prima
forma, Deus eſt primus finis ſunt diuine: hec vero.
Deus eſt natura: motor: anima: naturales: vt dixi p/
hemio primi phiſicoꝝ.
¶ Tertio ſciēdum: oportere cōſiderātē de intellectu
humano tractare de oibus intelligibilibus ſcdm̄ ra/
tionem aliquā ⁊ menſurā: conſtat. n. ab intellectu no
ſtro tanq̄ȝ a puro potentiali in genere intellectuum
oīa apphendi: neq̄ȝ ob hoc alie ſciētie tolluntť: quaꝝ
eſt officiū diuerſa intelligibilia cōſiderare ſcdm̄ qꝛ re
quirit ſuus peculiaris modus diffiniēdi ⁊ cōſideran/
di: ⁊ infero corolarie hanc vltimā ſequellam non va
lere: phs naturalis differit de intellectu: ergo de in/
telligibili: ergo alie ſcientie pereunt: hec enim conſe

quentia que primo aſpectu apparet eſſe Ariſtotelis primo de partibus animalium capite primo ſi cõcluderet: vt multi credunt intellectum humanum pertinere ad methaphyſicum: alie ſcientie a methaphyſica tollerentur: conſequentia itaqȝ Ariſtotelis fuit ad hominem opinantem illius artificis officium eſſe tractare de omni intelligibili ſm omnez ratione ſm quam intelligibile eſt intelligibile ad quem ſpectaret differere de intellectu. Exiſtimo igitur ego partes eſſe Ariſtotelis in libris de anima oſtẽdere que ſunt intelligibilia per ſe: que per accidẽs: q̃ nã lege ĩtellectio ⁊ intelligibile interſe differãt: q̃ ꝯſideratio minime ceteras auffert facultates: his tribus notãdis ⁊ ſubiectum ſcientie de anima ⁊ ordo eiuſdem ad alias partes naturalis phyloſophie ſtabilitus eſt aggrediar ſequenti lectione expoſitionem Textus Ariſtotelis ⁊ Auerrois.

¶ A textu itaqȝ Cõmenti primi vſqȝ ad.19.reddit Ariſtoteles auditores beniuolos oſtendens excellẽtiam ⁊ vtilitatem libri de anima: eos facit dociles pmittendo ordinem dicendorum: ipſos mox attentos conſtituit difficultatem aperiens non mediocrẽ ſcientie de anima: A.19.vſqȝ ad.36.varias antiquorum de anima reffert ſententias. A.36.vſqȝ ad.95. contradicit veteribus qui de anima non recte loquebantur. Sententia textus Cõmẽti primi talis eſt: ſcientia anime cunctis anteponitur diſciplinis: ⁊ eſt magis honorabilis aliis: tum propter certitudinez demonſtrandi: tum propter materie ſubiecte preſtãtiam: nihil.n.in natura admirabilius atqȝ diuinius eſſe poteſt ipſa anima.

¶ Pro expeditione textus Cõmenti primi eſt primitus attendendum: bonum vtile id vocari ſolet: quod propter aduẽtitium opus queritur: non tantũ propter ſubiectuz in quo eſt ⁊ propter illa que in illo ſunt: bonum honorabile deſideratur propter ſe non ob extrinſecum opus: licet propter aliud a ſe: quia propter ſubiecti perfectionem: ⁊ propter alias facultates iuuandas in eodem ſubiecto: ſcientia de anima eſt bonum honorabile: textu ⁊ Cõmento ſecũdo nuncupatur vtilis: non q̃ hec diſciplina ſit indagata propter vtilitatem: ſed quia eſt id ad quod conſequũtur varie vtilitates: bonum enim honeſtum ſecum adducit multas vtilitates: ⁊ hac lege bonuz vtile ⁊ honorabile non contradiſtinguũtur. Eſt ſecundo obſeruandum: bonum ⁊ in intellectu ⁊ in rebus etiam ſecluſo intellectu reperitur: verum autem dũtaxat in intellectu: qua de cauſa excluditur verum a conſideratione methaphyſici.6.methaphyſicc.8.dimittamus inquit Auerrois perſcrutari de ente quod eſt per accidens: ⁊ de ente quod eſt veridicans. ſcilicet quod eſt in anima: ens eniz quod eſt per accidẽs non habet cauſam terminatam: ⁊ quod eſt veridicãs non hȝ cauſam niſi animam: ⁊ ideo vtrũqȝ numeratur in genere entis diminuti: ergo ſubiectum ſcibile non poterit eſſe ens in anima. Contra numerus ⁊ tempꝰ ſubiecta ſunt ſcibilia: que tñ ab actu anime dependent. Item qualitates de prima ſpecie non niſi in aĩa inueniunt: de illis tñ ſciẽtifice tractari poteſt. Amplius: intentiões ſecunde relationes ſunt rationis apud ſcotum derelicte in obiectis cognitis p actum collatiuuz intellectus cõparãtis: ſunt nihilminus ſecũde intẽtões p ſe ſcibiles ⁊ ĩtelligibiles: quas logicus docens artifex ſcientificus ſpeculatur

Quare exiſtimo Auerroim per ens quod eſt veridicans intelligere eſſe quod ſignificat copula predicati cum ſubiecto que exprimit per hoc verbuz eſt: ⁊ hoc eſt illud eſſe quod fit per compoſitionẽ ⁊ diuiſionez intellectus: circa nãqȝ compoſitionẽ ⁊ diuiſionem conſiſtit veritas: falſitaſqȝ: auctore Ariſtotele primo phiermenias: vnde ſi de tali ente quod eſt veridicans haberet ſcientia: pceſſus in infinitũ in entibꝰ veridicãtibus euitari non poſſet. Sunt itaqȝ ſciẽtie ſpeculatiue bone cum habeant ratione appetibilis: ⁊ ſi qñqȝ a peripateticis aſſerat diſciplinas mathematicas non eſſe bonas: intelligatur eas non pcedere per cãm finalez: dicebat.n. Auerrois primo phyſicorum primo: mathematice cõſiderant de cauſa formali tantum.i.non demonſtrant niſi per cauſam formalem: cuius ratio eſt: vt ibi dixi: mathematicus abſtrahit a motu: ergo a materia motꝰ: ergo ab efficiẽte motum: ergo a fine motus: ergo mathematico ſolum relinquitur forma conſideranda. Diuinus vero licet abſoluatur a conſideratiõe motus veri: quia tamen dependentiaz ſpeculatur qua celum ⁊ natura a deo depẽdẽt in genere cauſe finalis.xii.methaphyſice.xxxviii.potuit methaphyſicus varias cauſas cõtemplari. Eſt tertio conſideranduz: omnẽ ſcientiã practicã eẽ vel ſpeculatiuam: ſemper enim intellectus eſt vel practicus vel ſpeculatiuus: ergo omnis habitus intellectus practicus erit vel ſpeculatiuus: ⁊ aſſero oẽm ſcientiam honorabilem atqȝ eximiã videri: licet practice ⁊ ſermocinales minus ſint honorabiles ſpeculatiuis ⁊ realibus: verſatur autem habitus ſpeculatiuus circa ſpeculabile abſolute: practicus circa ſcibile operabile: vnde tenendum eſt intellectuz reddi ſpeculatiuum vt tendit in obiectuz abſolute ſub ratione ſcibilis: quatenus autem tendit ĩ obiectuz cõſiderãdo ipm: vt applicabile ad opꝰ redditur practicus: aſſignata nãqȝ quauis propoſitiõe vl' per ipſam dirigitur homo in opus: vel non: ſi ſic: illa propoſitio eſt practica: ſi non: ſpeculatiua cenſenda eſt: ſed de his locutus ſum: prohemio primi phyſicorum. Poſtremo ſunt caſtigandi recentiores putantes cõmentationẽ de anima hyſtoriam vocari reſpectu eoruz que antiqui tradiderunt de anima: opinantur.n.non eſſe poſſibile homini ad cõplementuz differere de aĩa. Contra intellectus poſſibilis eſt pure potentialis in genere intellectuum: ergo que ab homine non intelligunt a nullo alio intellectu pcipiuntur: quare ſiue legatur hyſtoria: ſiue narratio: ſiue ſcientia non facio ego difficultatem.

¶ Auerrois cõmẽto primo: dicit primo: Geometria excedit aſtrologiaz per confirmationẽ demonſtrationis: aſtrologia autem excedit illam nobilitate ſubiecti.i.ſcientie mathematice ⁊ pure ⁊ ſubalternantes: veluti ſunt arithmetrica ⁊ geometria certiori vtũtur ratione ſubalternatis: at ſubalternate perfectius habent ſubiectũ: quarum quidez ſubiecta ſunt ſubiecta ſubalternantium conditionibus limitata accidẽtalibus. Et eſt huic addendum ſententie ſubalternatas facultates ⁊ medias: vt ſũt Aſtrologia: Muſica: Perſpectiua: magis eſſe mathematicas q̃ȝ naturales: tum quia: ſubalternantur mathematicis. primo poſteriorum.xiii.tum quia modus procedendi in illis eſt magis mathematicus q̃ȝ naturalis: ſepe namqȝ aſtronomus per medium pure mathematicum concluſiones deducit aſtronomicas.2.celi.57.

⁊ hec

⁊ hec ẽ cauſa q̃ Auerrois.2.phyſicorum.71.affirmauit officiũ eſſe phi naturalis tractare de mobili corruptibili ⁊ eterno: ⁊ non inueniri ſcientiam a naturali diſtinctam: cuius munus eſſet agere de mobili incorruptibili.

¶ Contra.12.methaphiſice.44.aſtrologia ẽ de ſubſtantia: ergo nõ poterit geometrie ſubalternari que ſolum circa accidentia verſatur: vulgatiſſimum eĩm eſt ſubiectum ſcientie ſubalternate debere componi ex ſubiecto ſcientie ſubalternantis ⁊ differentia accidentali eidem ſubiecto ſuperaddita. Soluendo: dico primo: ſcientiam pure mathematicam ſpeculari quantitatem continuam ⁊ diſcretam preter qualitatem ſenſibilẽ: Geometer continuaz: Arithmeticꝰ diſcretã pſequit: phs naturalis naturatũ ꝯſiderat primaria intentione quatenus includit principia qualitatum ſenſibiliũ que ſunt materia ⁊ forma: quãtitatẽ vero complectitur ſecundario in habitudine ad motum ⁊ qualitates quas fundat. At intentio artificis medii per ſe ⁊ primo fertur ſuper quantitatem: ſecundario ſuper qualitatem ſenſibilem: econtra ẽ de ſcientia naturali que per ſe primo fertur ſuper qualitatem ſenſibilẽ: ſecundario ſuper quantitatẽ. Dico ſecundo: ſcientiam ſubalternãtez miniſtrare ſubiectuz diſcipline ſubalternate: ⁊ ita ſi geometria aſtrologiam ſibi ſubalternet: oportet vt eidẽ ſubiectũ mutuet atqȝ accõmodet. Dico tertio: aſtronomus cõſiderat mobile incorruptibile merito quãtitatis principaliter: ⁊ figurarum ⁊ ſituuz: naturalis merito ſubſtantie ⁊ nature eiuſdem: vnde magnitudo celeſtis: non celum ſubiectuz eſt aſtronomice conſiderationis.

¶ Amplius dicit Auerrois: ſcientia de anima ſuperat in his duobꝰ i ſubtilitate. ſ.i.in ꝯfirmatõe demõſtratõis (dicit enim demõſtratio ſubtilis: qꝛ ab intellectu omnes tollit dubitationes) ⁊ in nobilitate ſubiecti: omnes alias ſcientias preter ſcientiam diuinam: cuius dicti ratio eſt: cum duplex ſit ordo demõſtrationum: primus ⁊ ſecundus: ⁊ in primo ordine ponantur demonſtrationes a cauſa tendentes in effectum: ⁊ in ſecundo rationes ab effectibus in cauſas deſinentes: vterqȝ ordo in plures partitur gradus: in primo nãqȝ gradu primi ordinis ſunt demõſtrationes diuine compoſite ex propoſitionibus factis ex terminis ſignificantibus abſtracta tam ſm eſſe q̃ȝ ſm rationem. Secundus gradus eſt demonſtrationum mathematicarum q̃ circa abſtracta ſm rationem tantum plane verſantur. Mox habentur demonſtratiões naturales a cauſis ſuper effectus: quibus rationibus naturalibus dignoſcuntur abſtracta ab hac vel illa materia: non abſtracta ſm eſſe: neqȝ ſm rationem. In ſecundo ordinis primo gradu inueniuntur demonſtrationes animaſtice: que procedunt ex operatiõibus quas vnuſquiſqȝ experitur in ſeipſo: ſubſequentes gradus ordinẽtur ſm q̃ expoſcit conditio effectus. Demonſtrationes itaqȝ animaſtice antecedunt alias demonſtrationes certitudine quo ad nos preter diuinas comparatiõe compoſita non ſimplici: cum ſeruent diſcurſus de anima primum locum in ſecundo ordine: mathematice vero rationes teneant ſecundum primi ordinis gradum: quare mathematice demõſtrationes ab animaſticis rationibus facile ſuperabũtur: neqȝ aſſerit Cõmentator.2.methaphiſice.16.mathematicas demonſtrationes eſſe in primo gradu: ſed eas ait eſſe in primo ordine: neqȝ alicui mirum videri debȝ facultatem de anima tractare ea que nobis certiora ſunt his que a mathematico cõſiderãtur: quãtitatẽ eĩm cõtinuam ⁊ diſcretam pſequitur mathematicus que inter ſenſibilia cõmunia enumerãtur.2.de anima.64.at facultas de anima de ſenſibilibus differit ppriis quibus (vt reor) nihil certius nobis reperiri poteſt. Hac igitur fundatiſſima declaratiõe ceſſant ſupuacanee expoſitorum enarrationes.

¶ Vlterius conſiderandũ eſt: hãc ſciẽtiam de anima pſtantia ſubiecti precedere librum de celo animali celeſti: quia ibi de celo tractatur tãtum quo ad materialia ⁊ orbes intelligẽtiis ſubiectos: ⁊ qꝛ .12.methaphyſice a.29.vſqȝ in finez agitur de celo quo ad formalia tantum: que ſunt intelligẽtie: iccirco diuinus phyloſophꝰ excellẽtia obiecti animaſticum ãtecedit nõ enim methaphyſicus vt dixi phemio primi phyſicorum cõſiderat ſubſtantias abſtractas quia cõſideret ens inquãtum ens: quinimo ſentio ipm tractare de ente vt ens: quia tractat de intelligẽtiis que ſũt prima entia: vnde ſi non eſſet alia ſubſtantia a ſenſibili non eſſȝ ſcientia prior naturali.6.methaphyſice.3. ⁊ tunc ens inquãtum ens intraret cõſideratione naturalis phi cuius eſſet officiũ ſpeculari ſbas ſenſibiles que pria exiſterẽt ẽtia. Eſt.n.hoc pceptũ vniuerſale. Eiuſdẽ cõſideratõis eſt munus loqui de primo ente: ⁊ ente in cõi: iõ Ari.in libris de generatõe tractans de gñatõe in cõi: tractauit ⁊ de generatõe elementorum: que prima eſt: ⁊ cã generatõis mixtorum: quare lȝ vna noticia ſit pſtantior altera: qꝛ obiectum eſt nobilius obiecto: nõ tñ oȝ q̃ noticie obiectoruz ſe hẽant in eadez proportõe in qua ſe habeant obiecta ⁊ dato q̃ noticie obiectorum ſe habeant in eadẽ proportõe in qua ſe habẽt obiecta: queritur nunqd noticia que de deo habet ſit infinita. Dico primo: apud Auer.deus ẽ tm̃ finiti vigoris. Dico ſcdo: ſunt quãplures ſacratiſſimi Theologi q docent deum nõ poſſe ab intellectu humano cõprehẽdi p eſſentiaz: apud quos noticia qua ſcitur deus per eſſentiã dumtaxat infinita exiſtit. Dico tertio: dato q̃ deus eſſȝ infiniti vigoris: ⁊ intelligeret per eſſentiã ab intellectu finito: q̃ adhuc illa intellectio nõ eſſet infinita: qꝛ qcqd recipit in aliquo recipitur per modum recipientis: ergo intellectio qua deus cõprehẽditur ab intellectu finito finita exiſtit: nõ eſt ergo deus obiectuz infinitũ niſi reſpectu intellectus diuini: pfectius.n.ꝯprenditur deus a ſcda q̃ȝ a tertia intelligẽtia.

¶ Tex. comẽti ſcdi.

¶ Sentẽtia textus comẽti ſcdi talis eſt: Cognitio ipſius aie vehemẽter cõfert ad oẽz veritatẽ ⁊ maxime ad ſciam de rebus nãlibus. eſt.n.aĩa quaſi principiũ oium aĩalium. Eſt aduertenduz q̃ aĩa dicit tanq̃ȝ principiũ vel quaſi principiũ: qꝛ alio modo aie cauſate a corpore principiant: alio aie non cauſate: licet nãqȝ oẽs aie ſint cauſe formales aĩaliuz: qꝛ tamẽ intellectus nõ pendent a corporibꝰ: veluti aĩa vegetatiua ⁊ ſenſitiua dependere dicunt: iccirco aie nõ eodem modo principiare aĩata poterũt: ⁊ hec eſt cã q̃ comẽtator dicebat.2.phi.1.⁊ habẽtia aĩas ⁊ corpa celeſtia ⁊ ſi principiuz in iſtis dicatur fere equiuoce.

Dicit ſanctus Thomas: li tanq̃ȝ nõ ponit ſimilitudinarie ſed expreſſiue: neqȝ arbitrãduz eſt aĩas non cãtas ñ iformare: ois nãqȝ forma dat eẽ ſi ẽ ſbal' dat eẽ ſbale: ſi accidẽtalis accidẽtale. Amplius ꝯſue

tudo eſt Ariſtotelis vti verbis dicẽtibꝰ dubitatõem ⁊ in rebus notiſſimis ⁊ dubijs ne vnq̃ iure inculpari poſſꝫ: vr ergo: imo certiſſimũ eſt cognitõez aie multũ pficere ad oẽꝫ ſciam ſpeculatiuã: ⁊ infra. 19. dicit Ariſto. aiatuꝫ ab iaiato in duobꝰ maxime differre videtur: motu ⁊ ſenſu.

❡ Auerrois Cõmẽto ſcḋo: pmo dicit: incepit demõſtrare vtilitatẽ huius ſcie dicendo: nõ ꝙ hec ſcia ſit queſita ꝑꝑ vtilitatẽ: cum ſit ſcia ſpeculatiua: ſed eſt id ad qḋ ꝯſequũtur varie vtilitates: qua rõne bonuꝫ vtile ⁊ honorabile nõ ꝯdiſtinguũtur. Dicit ſcḋo: intendit ꝑ oẽm veritatẽ: ſcias ſpeculatiuas: non qꝛ ſit ſoluꝫ vtilis ad illas: ſꝫ qꝛ maxie illis ꝯducit: Et nãqꝫ veritas ſcie ſpeculatiue finis: ⁊ finis ſcie opatiue actio eſt. 2. metha. 3. ⁊ dicebat ibi Cõmẽtator: ſciẽtia opatiua q̃zuis vtat̃ rõcinatõe ⁊ ſpeculet̃ d̃ cauſis: tñ nõ eſt digna vocari ſcia ſpeculatiua: qꝛ nõ pſcrutat̃ de cauſis rerũ ⁊ de diffinitõibꝰ earũ niſi vt ſciẽtes eã agant: ⁊ nõ vt ſciãt: vñ de eodẽ obiecto reſpectu alterius ⁊ alteriꝰ p̃dicari põt haberi noticia practica ⁊ ſpeculatiua: vt dixi ſupꝛa ⁊ ꝓhemio p̃mi phyſicoꝝ.

Amplius inqt Auer. ⁊ maxie in nã. i. ⁊ maxie i ſcia nãli: cuius expoſitõis rõ fuit: qꝛ ſciebat Cõmẽtator ſciam poſteriorẽ eſſe ſcibili: eiqꝫ conferre non poſſe: quẽadmodũ. n. relatio dei ad creaturã eſt rõnis: creature ad deũ realis: ita relatio ſcibilis ad ſciam eſt rõnis: ſcie ad ſcibile realis: ⁊ cã ẽ: qm̃ Deus ⁊ ſcibile nõ acqrũt verũ eẽ a creatura ⁊ ſcia: at creatura ⁊ ſcia ſuum eſſe capiũt a deo ⁊ ſcibili. Et ſi deus re ipſa diſtinguat̃ a creatura: hoc eſt: vna ſola diſtinctõe reali in creatura fundata ad ipſum terminata.

Digreſſio Auerrois.

Et debes ſcire. Digreſſio hec tendit ad hoc: vt declaret̃: nullã eẽ ꝑtem phye cui cognitio de aia nõ pſeruiat: cui nõ ſit q̃z cõmodiſſima: ⁊ pmo dicit: quoꝝ vnus eſt ſcdꝫ ꝙ eſt ꝑs illius ſcie: imo nobiliſſima ꝑtium eius: ⁊ hoc adiunxit: qꝛ aliq̃ ſunt ꝑtes que tm̃ faciũt ad bene eẽ aliq̃ q̃ neceſſario ꝯcurrunt ad eẽ: tolleret̃ nãlis phya ſublata hac ꝑte: quẽadmodũ aial perit ablato tactu: ꝑ quẽ aial mortale eſt aial. 2. de aia. 16. Amplꝰ dic̃: aialia. n. ſũt nobiliſſima corpoꝝ gnãbiliũ ⁊ corruptibiliũ: aia aũt eſt nobiliꝰ oibꝰ q̃ ſunt in aialibꝰ: nõ tm̃ aia eſt p̃ſtãtior his q̃ ſunt in aialibꝰ: veꝝ ⁊ ipſis aialibus: eſt nãqꝫ forma nobilior cõpoſito. 2. de aia. 7. fecit aũt dũtaxat mentiõeꝫ de aialibꝰ mortalibꝰ: qꝛ aialia ſubceleſtia q̃ztũ ad mãlia ⁊ formalia ꝑtinẽt ad nãlem phm q̄dditatiue: at aialia celeſtia q̃ztũ ad mãlia ad duos ſpectãt p̃mos libros de celo: munꝰ deĩde methaphy. eſt loq de eis q̃ztũ ad formalia. Rurſus inqt: moralis ſuſcipit ab hac ſcia vltimũ finẽ hois in eo ꝙ ẽ hõ: ⁊ ſciaꝫ ſue ſb̃e q̃ ſit. Et dicebat Themiſtiꝰ ac virtutes q̄dem negocioſas: actuoſaſqꝫ faciliꝰ ꝯſequemur: ſi ſb̃am atqꝫ vim aie cuius ille ceu decora q̃daꝫ honeſtamẽta ſunt habuerimꝰ pſpectaꝫ ⁊ cognitam. Senſus eſt: moralis ſuſcipit ab aiaſtico vltimuꝫ finem hois in eo ꝙ hõ: qꝛ. 3. de aia. 17. conuincit̃ intellectũ agentẽ eſſe: qui deus exiſtit: apud Auerroim 12. methaphyſice. 38. faciẽteꝫ hoiem felicẽ dependere ab illo intellectu agẽte a quo celũ depẽdet: ⁊ cum intellectꝰ agens nõ ſit potẽtia ad aliquid ⁊ nulla ſit intelligẽtia liberata a potentia p̃ter primaꝫ. 3. de aia 5. intellectꝰ agens prima exiſtet intelligẽtia: conſtat autẽ ꝙ deus eſt felicitas noſtri intellectus: qm̃ intelligitur ꝑ eſſentiaꝫ: errant ergo exiſtimãtes moralem ab animaſtico ſuſcipere felicitatem eſſe: cum eaꝫ eſſe probet Ariſtoteles pmo ⁊ decimo ethicorũ: neqꝫ eſt veruꝫ animaſticũ monſtrare copulationẽ intellectus agentis cũ poſſibili eſſe felicitateꝫ hominis in eo ꝙ homo eſt ꝑfectus ꝑ ſcias ſpeculatiuas: qꝛ hoc facit Ari. pmo ⁊ decio ethicoꝝ. Et ꝙ affirmãt recẽtiores: falſum eſt ⁊ ꝯ intẽtõem Ariſt. vꝫ ꝙ moralis ſuſcipiat ab animaſtico opatõeꝫ optimã ſꝫm virtutes: cũ hoc ñ declaret̃ in libris de aia. Dico itaqꝫ officiũ eſſe aiaſtici ꝓbare intellectuꝫ agẽteꝫ eſſe: qui cum ſit deus eſt felicitas noſtri intellectus: munus deiñ moralis phi eſt cõuincere deuꝫ vt eſt opatio noſtri intellectus eẽ felicitatẽ. Rũſus ait: diuinus ſuſcipit ab ea ſubſtãtiã ſui ſubiecti: hic. n. declarabit̃: quoniã forme abſtracte ſunt intelligẽtie. Senſus eſt: oſtẽdit aiaſticus ſb̃as abſtractas eẽ intelligẽtes: ſꝫ medio: qꝛ itellectꝰ poſſibilis nr̃ ẽ pure potẽtialis in genere intellectuũ 3. d̃ aia. 5. vñ lꝫ iſta ꝓpoſitio: forme abſtracte celeſtes ſunt intelligẽtes ſit methaphyſicalis: deducit̃ tñ ab aiaſtico. 3. de aia. 15. veluti iſta ꝓpſitio: ſubſtãtie abſtracte ſunt: de ſe eſt methaphyſicalis cõuincitur tñ per eternitateꝫ motus. 8. phi. a. 45. vſqꝫ ad qnquageſimũqntũ hinc pandit̃ error exiſtimãtiu animaſticũ ꝓbare ſubſtãtias abſtractas eſſe: ſuſcipit quoqꝫ diuinus ab aiaſtico alia multa de cognitõe diſpoſitionuꝫ cõſequẽtiuꝫ intelligẽtiã in eo ꝙ eſt intelligẽtia ⁊ itellectus: veluti eſt: intelligẽtias nõ eẽ quãtas: nõ eductas de potẽtia materie: non eſſe in ſpẽ pluriſicatas: idem eſſe intelligẽs: intellectõeꝫ ⁊ rem intellectam.

Poſtremo inqt: cõe iuuamẽtũ ẽ facere acqrere cõfirmationẽ in primis principijs: qm̃ ex ea acqrit̃ cognitio cãꝝ primaꝝ ꝓpoſitionũ: ⁊ cogõ alicuius ꝑ ſuã cãm eſt magis firma q̃z ſui eſſe tantũ: ſenſus ẽ: lumẽ intellectꝰ agẽtis quo itellecta in potẽtia reddunt̃ intellecta actu hic declarat qḋ ẽ cã: quare p̃ncipia pria ſint veriſſima: certiſſima: firmiſſima: ois namqꝫ ꝓpõ cui itellectꝰ aſſentit ſolo luie intellectꝰ agẽtis ⁊ ſola interiori rõne ẽ v̾iſſima: certiſſima: pria p̃ncipia ſunt hmõi: ĝ: neqꝫ ob hꝫ ꝙ ſcia de aia miniſtret alijs facultatibꝰ multa p̃ncipia: illas ſibi ſubalternat: qꝛ multa alia ad verã ſubalt̃natõeꝫ exigunt̃. j. poſte. capite. 13.

Et ſi q̃ſpiã dicit: ꝯ. ſcia de aia ꝯfirmat oia p̃ncipia oiuꝫ diſciplinarũ ergo ipa ordie doctrie dꝫ eẽ p̃or. Dico hãc ſciaꝫ ꝯfirmare p̃ncipia ſciaꝝ idirecte nõ directe: q̃ de re nõ dꝫ nec põt eẽ p̃or ordie doctrie: patefactũ eſt igit̃ ſciaꝫ de aia nõ paruã afferre opportunitatẽ: ⁊ occaſionẽ ad cetera oia ꝯdiſcenda ⁊c̃.

❡ Tex. cõmenti tertij.

❡ Textu cõmenti tertij facit Ariſtoteles auditorem docilẽ ꝓmittẽs ſe pmo tractare d̃ nã. i. ſubſtãtia eſſentia ⁊ diffinitiõe aie: poſtea de opatiõibꝰ aie: ꝓprijs ⁊ cõibus. Auer. primo dicit: cognitio cuiuſlibꝫ gñis ⁊ ſpẽi nõ cõplebit̃ niſi ꝑ cognitionẽ ſb̃e illius ſpẽi ⁊ ꝑ cognitionẽ eoꝝ que cõtigũt ei: ſenſus ẽ: ſubiectuꝫ facultatꝭ interdũ appellat̃ genus: quatenꝰ cetera ad ipm̃ reduci hñt: ſepe dr̃ ſpẽs: vt. ſ. locat ſciẽtiã i determinata ſpecie. Et ifero corrolarie phm nãlẽ tractare de rebus nãlibus quãtũ ad p̃dicata primi mõi ſpãlia. Diuinus tm̃ in vt̃i q̄ditates nãles ſpeculat̃. iſte. n. ꝓpões: hõ ẽ ens: hõ ẽ ſubſtãtia ſũt methaphyſicales: ſꝫ cũ deſcẽdimꝰ ad gñia ſubalterna intramus cõſiderationẽ nãlis phi: ⁊ hec eſt cã ꝙ ſoleo dicere: p̃dicata

p̃dicata primi modi que de hoie enunciãtur illa ad nãlem ſpectare: ad que ꝯſequit̃ eẽ mobile: reliq̃ ad diuinum: predicata itaqꝫ primi modi abſtrahũt a motu: ſi ad ea non ſequatur eſſe mobile: hoc ideꝫ fatetur Auerrois primo phyſicorũ. xj. Amplius inquit: q̃dam ſunt paſſiones que appropriantur anime. ſ. qm̃ anima non indiget corpore in habẽdo has paſſiões: verbigratia: vt in imaginatione per intellectuꝫ. i. intelligere ⁊ eſt modus loquẽdi Cõmẽtatoris: quedã reputantur indigere corpore: ⁊ ꝙ nõ cõplebunt̃ niſi anima ⁊ corpore: quod. n. eſt maxime deſideratuꝫ de paſſionibus anime eſt vtruꝫ poſſit de eis eſſe abſtractum aliquid vel non: ſenſus eſt: operationes anime vegetatiue ⁊ ſenſitiue ꝯcupiſcibilis motũ reqrũt corporis realeꝫ: ſiue a corpore incipiãt ⁊ in animã redũdent: ſiue inchoent ab anima ⁊ tẽdãt in corpus: operatio viſus virtutis ꝯſtitute ineſſe per corpus nõ expoſcit corpus realiter: ſenſibiliter moueri ⁊ alterari: intelligere hominis non eſt operatio corporis: nec virtutis organice: eſt tamen exiſtens in rebus exiſtẽtibus in corpore propter colligantiaꝫ ſenſuum cum intellectu: intelligere intelligentiaruꝫ celeſtiuꝫ non eſt operatio organica: neqꝫ colligata cum aliqua virtute organica: vnde operationũ que in natura reperiuntur aliqua eſt ſimpliciter abſtracta: ⁊ eſt intelligere intellectuũ celeſtium: de ratiõe enim operationis abſtracte ſunt due conditiones: prima eſt ꝙ ſit propria ⁊ non organica. ſecũda eſt ꝙ nõ ſit colligata cũ virtute organica: aliqua eſt ſimpliciter non abſtracta vt eſt corpis operatio: aliqua eſt ꝓpria: non abſtracta: ⁊ eſt intelligere hominis. Et ſiquis dicat itelligere hominis non eſt niſi cũ imaginatiõe: ergo intellectus humanꝰ erit generabilis ⁊ corruptibilis. Dico antecedens iſtud inferre tãtum colligãtiam quam habet intellectus cum ſenſu: licet enim intellectꝰ ſit abſtractus a corpore. i. non cauſatus a corpore: eius tamen operatio non eſt abſtracta: plura nãqꝫ exigũtur ad cõcludẽdum operationẽ abſtractaꝫ q̃z intellectum abſtractũ: veꝝ de his infra. 12. ⁊. 13. ꝑtractabit̃.

❡ Tex. cõmẽti. 4. 5.

❡ Textu cõmẽti quarti ⁊ qnti cõſtituit̃ auditor attẽtus: oſtẽſa graui ſciẽtie de aia difficultate: in primis parduũ ẽ diſſerere d̃ aia: cũ nõ ſit facile itelligere: nũquid cõi mõ ⁊ via diffinitões oiuꝫ diffinibiliũ iueſtigẽtur: veluti ⁊ mõ vno ꝓprij rerũ d̃mõſtrãtur affectꝰ ⁊ ſi pateat illũ modũ eẽ vel demõſtrationẽ: vel diuiſionẽ: vel cõpoſitionẽ: ꝯplures iſup difficl̃tates emergũt: i his exqrẽdis ex qbꝰ vniuſcuiuſqꝫ ꝯficiẽda ẽ diffinitio: aliaꝝ nãqꝫ reꝝ alia ſũt pricipia: vt numeroꝝ ſupficierũqꝫ: at ſi nõ vnꝰ atqꝫ cõis ſit ille modus: lõge difficilior ipſa ꝑtractatio erit. oportebit. n. d̃ vnoquouis diffinibili accipe: qs ad vnũqḋqꝫ modus accõmodabit̃: ⁊ ex his põt tãdẽ colligi hec rõ: accñtiũ cõiuꝫ tradit̃ vna regula talis: nõ repugnat oppoſitũ eẽ in ſubiecto: ĝ ẽ accñs cõe. Jtẽ d̃mõſtratio eſt via accñtiũ ꝓprioꝝ: ĝ q̄dditatꝭ ⁊ ſb̃e aſſignãdus ẽ vnꝰ modus cõis. Et ſiqs dicat: quo nã mõ talis via exq̃ eſt logicalis difficultatẽ arguit i nãli phia. Rñdeo ꝙ talis via vt ẽ regl̃ata ꝑ terios ſcḋe itẽtõis ñ facit i phia dubitatõeꝫ: ſꝫ vt primis applicat̃ intẽtiõibꝰ ifert i diſciplinis nõ puã ãbiguitatẽ: vñ ⁊ logici ⁊ methaphi offm̃ ẽ tractare d̃ diffinitõe: ſoliꝰ v̾o logici munꝰ ẽ ĩqrere d̃ mõ iueniẽdi diffinitõeꝫ. Rurſus ẽ obſuãdũ ꝙ ſcia de anima certiſſima eſt merito operationum anime quas in nobis experimur. difficillima exiſtit ob difficl̃tates ſoluendas: determinãdaſqꝫ de anima vel cognitio aie vegetatiue ⁊ ſenſitiue tradite ſcḋo d̃ aia facillima exiſtit: at itellectus humanus d̃ quo ſit mẽtio tertio de aia: cũ ſit pura potẽtia in genere intellectuũ nõ ẽ cognoſcibilis niſi per accidẽs veluti ⁊ mã prima. 1. phi. 69. primo capitulo de ſubſtãtia orbis: verũtamẽ hec duo pure potẽtialia iter ſe varijs diſtant diſcriminibꝰ. 3. de aia. 5. mã prima cũ non ſit forma nihil actuare ⁊ pficere põt: intellectus noſter cum ſit pure potentialis in latitudine itellectuũ nõ põt informare aliquã intelligẽtiaꝫ: neqꝫ ab illa intelligi: ſed cũ ſit actus: potuit mãm purã potẽtiaꝫ in genere ſenſibiliuꝫ informare: ⁊ hoc ideo a natura inſtitutum fuit: vt homo nexus ⁊ ligamẽtũ exiſteret ſuperioruꝫ cũ inferioribus: ſunt nãqꝫ in ipſo hoie vnite aia cogitatiua ſupma iter formas cãtas a mã: ⁊ itellectꝰ hũanꝰ ifimꝰ itellectuũ: formas itaqꝫ oẽs quas ⁊ mã in actu ⁊ mã in potentia habent ſcḋm eſſe reale: intellectus nr̃ recipit ſcḋm eſſe ſpirituale.

❡ Auer. comẽto. iij. dicit pmo q̃rẽda i hac ſcia ſunt principia duoꝝ generũ: qꝛ in ꝓceſſu ꝓpter quid natura ⁊ eſſentia aie eſt principiũ: in proceſſu qꝛ: operationes: vel duoꝝ generuꝫ ideſt diffinitõis ⁊ demõſtrationis. Amplius inquit. ij. Auer. quoniã ſi talem regulam habuerimꝰ: tunc facile erit cognoſcere diffinitionẽ aie. Contra infra comẽto. 5. dicitur ꝙ eſt difficile tractare d̃ aia: aſſignata adhuc tali via. Solutio ẽ: ſtabilito mõ iueniẽdi diffinitõeꝫ facile ẽ venari diffinitõeꝫ aie: i reſpectu ſi ñ eẽt talis via aſſignata.

❡ Auer. comẽto. v. Dicit primo: vtrũ illa via ſit demonſtratio aut diuiſio: aut ꝯpoſitio: ſenſus eſt: varij ſũt modi venãdi diffinitõeꝫ aliquã: diuiſio ⁊ ꝯpoſitio inductio: via accepta a cõtrario: demonſtratio: ⁊ demonſtratio qꝛ. 3. phi. 12. 4. phi. 2. Contra Galie. primo tegni ponit viam cõpoſitiuã: reſolutiuã: ⁊ diffinitiuam: hic ſit mentio de via diuiſiua: compoſitiua ⁊ demonſtratiua: ⁊ prohemio primi phiſicoꝝ de via demonſtratiua: diuiſiua: inductiua: ⁊ entimematica: ergo: ſolutõ eſt: dico primo ꝙ ad venãdam ſimplicis quiditatis diffinitionem vtimur proceſſu obſcuro quo diffinitum eſſe nobis inoteſcit: vtimur ⁊ proceſſu diffinitiuo compoſito ex via diuiſiua ⁊ ꝯpoſitiua. eſt auteꝫ diuiſio modus procedendi quo a ſuperioribus tendimus ad inferiora cui opponitur compoſitio qua ab inferioribus imus ad ſuperiora: ⁊ nõ petit diuiſio: quãdo pars deſtructa probatur bene eſſe deſtructa: ⁊ hoc proceſſu deffinitiuo habetur palam deffinitio deffinibilis: verũ qꝛ nõ ſolũ oꝫ habere deffinitõem deffinibilis ſed ⁊ oium que in tali deffinibili includuntur: iccirco indigemus proceſſu ſciẽtifico conſtituto ex vijs compoſitiua ⁊ reſolutiua: eſt autẽ hec via compoſitiua modus quidã procedendi quo a ſuperioribus tendimus ad inferiora: via reſolutiua incipimus ab iferioribus ⁊ imus ad ſuperiora: ⁊ his proceſſibus clariſſime acquiritur cogõ diffinibilis ⁊ oiuꝫ que in tali diffinibili inueniunt̃. Dico ſecundo: ad ſcribenduꝫ aliquã totaleꝫ facultatem vtimur via reſolutiua qua finem ſcientie ſpeculamur: ꝑ ipſius reſolutionẽ in ſimpliciora procedẽdo: inueniẽdo oia quoꝝ cognitio notioneꝫ finis neceſſario precedit: vtimur ⁊ modo compoſitiuo quando vltimo inuenta per reſolutionem ex ſpeculatione finis procedentem incipimus declarare vſqꝫ ad finem ſcientie procedendo: vtimur ⁊ proceſſu diffinitiuo: quando declaramus diffinitionem ſcientie datam per il

la que principaliter conſiderantur in tali facultate: his dictis facile conciliantur auctores qui de modis procedendi multa ſcitu digna aperierunt ⁊ nos quedā diximus duʒ ſextā partē prohemij Auerrois: ꝗno ſupiori tractarem⁹. Amplius ait ſcđo Auer. diffinitiones nō cōponunt niſi ex ꝓprijs principijs que ſunt in re: huic ſentētie fauet ipſemet Cōmentator: primo phyſicoꝝ.28. genus ⁊ differentia ſunt entia in rei veritate: nam partes rei que ſunt ſcđm diffinitionem ꝑcedunt rem ineſſe.1.natura: ⁊.7.metha.33. diffinitio hʒ partes ſignificātes partes rei ⁊ ꝑtibus diffinitionis correſpōdent partes rei: ex q̄bus auctoritatibus aliqui colligūt dari vl'ia realia ⁊ diffinitōeʒ ſecluſo actu intellectus. Uerū q꞉ tenēdum eſt genus ⁊ differentiā nō re ſed ratiōe tantuʒ diſtingui. Dico ꝙ diſtinctio data de diffinitione per terminos in recto ⁊ i obliquo ſoluit auctoritates: vnde ꝑtes diffinitionis ex terminis in obliquo ꝑcedunt rem ineſſe: at partes diffinitionis ex terminis in recto idē ſunt re: ⁊ prioritas talium partiuʒ eſt in intellectu: vel dico ꝙ genus ⁊ differētia. ſ. non vltima ꝑcedunt reʒ in eē. 1.natura: q꞉ ſunt priora ea prioritate a qua nō cōuertitur ſubſiſtendi cōſequentia. Exiſtimo aūt nihil abſurdius eſſe q̄ꝫ fateri diffinitionē realem: cum diffinitio detur cauſa inoteſcendi: notificatio autē ſoluʒ fit apud intellectuʒ: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ ſoleo dicere illum nō fuiſſe ita obſtupiduʒ qui ꝓpoſitioneʒ realeʒ cōceſſit: veluti q diffinitionē realem eſſe putauit.

¶ Tex. comē. 6. 7.

¶ Textu comen. 6. ⁊ ſeptimi ꝓponuntur que de aīa indaganda ſunt: ⁊ in primis aſſerit opus eſſe dignoſcere in quo genere locetur aīa. Demum vtrum eoꝝ ſubeat ratōem: que potentia ſunt: an potius quidam ſit actus: nō eīm parum differūt actus ⁊ potētia: cōſiderādum eſt ꝑterea ſi partibilis ſit necne: ⁊ vtrum eiuſdem ſpeciei ſint oēs aīe: ⁊ vtrum ſpecie tantuʒ: an etiam genere differant. Eſt aduertendum ꝙ in tranſlatiōe quā latini exponūt dicitur: primū fortaſſis neceſſariū eſt diuidere: q꞉ aīa nō eſt in genere directe ſed dūtaxat principiatiue.

¶ Auerrois cōmento. 6. Primo dicit: neceſſariū eſt volenti ſcire diffinitiōeʒ ſuaʒ: ſcire primo in quo genere decē generuʒ cōtinetur: vtrū in ſubſtātia. Cōtra Auer. apud Porphyriuʒ capite de ſpecie noluit ſubſtātiam eſſe genus predicamēti ſubſtātie: ne materia ⁊ forma ⁊ ſubſtātie abſtracte intrarēt predicamētum ſubſtātie: cuius tñ oppoſitū hic affirmat. Diſtinctio de genere vniuoco ⁊ analogo ſoluit: eſt corp⁹ tangibile genus vniuocū ꝑdicamēti ſubſtātie: genus aūt analogum pōt eſſe hoc nomē ſubſtātia ⁊ li corp⁹: quatenus ſunt noīa inſtituta ad ſignificādum ſubſtātias eternas ⁊ nō eternas.

¶ Cōtra iteꝝ: accidētia ꝑdicamētalia i his fundant que ponūtur directe i genere ſubſtātie: intellectōes que in itellectu īueniūtur: potētia abſoluta materie: ⁊ dimēſio interminata q̄ in mā pria: magnitudo celi: motus ⁊ tēpus q̄ in celo ſubiectātur ſunt accidentia predicamētalia: ergo intellectus humanus mā pria. ⁊ celū locabūt directe in gñe ſubſtātie. Solutio ē: Dico primo: ſolū accidētia in gñib⁹ ſunt accidētiū q̄ fundantur in his que locātur directe in genere ſubſtantie cuius genus generaliſſimū eſt corpus tangibilē: omnes itaqꝫ qualitates predicamentales diuiſibiles exiſtent per accidens: quia ſunt in corpore: intellectiones autem ſunt in intellectu: qui nec directe locatur in genere ſubſtantie: nec fortaſſis principiatiue: cum homo non ſit in genere ſubſtantie per intellectum: ſed tantum per animam cogitatiuam: erit igitur iſte terminus qualitas vt eſt inſtitutus ad ſignificādū qualitates de pria: ſecūda: tertia ⁊ quarta ſpecieb⁹ analogus: vt vero importat qualitates de tribus vltimis ſpecieb⁹ vniuocus exiſtit: eſt nāqꝫ qualitas de prima ſpecie analogice qualitas cum alijs. Dico ſecundo: dimenſio interminata non eſt in predicamento quantitatis niſi reductiue: quemadmodum ⁊ materia prima nō inuenitur in predicamento ſubſtātie niſi principiatiue: potentia iteʒ abſoluta ⁊ radicalis materie nō exiſtit proprie in ſecunda ſpecie qualitatis: cū ibi vere ſint potentie ad agere ⁊ operari: potentia auteʒ radicalis mãe ſit ad actū primū. Dico tertio: magnitudo celi: tempus: mot⁹ celi conſiderata mathema. quo. ſ. ad diuiſibilitatē ⁊ continuitatem eorum. poſſunt locari in genere vniuoco: nō tamē naturaliter cōſiderata: vt enim mathematice conſiderātur: nō requirunt ſubiectuʒ: ſed bene vt naturalia. Contra ergo tempus ⁊ motus poterunt a mathematico conſiderari: contra id quod cōmuniter approbat: quia enim tempus reſpicit motū primi mobilis vt paſſio: ceteros vt menſura: motus vero mobilia reſpicit vt proprietas: numerus autem qui eſt quantitas diſcreta cuncta reſpicit vt menſura: potuit numerus non tempus: neqꝫ motus a mathematico declarari. Reſpondeo: aliud eſt ꝙ tempus ⁊ motus mathematice conſiderentur: quantum ſcilicet ad diuiſibilitatem ⁊ continuitateʒ eorū: aliud eſt ꝙ a mathematico pertractētur. Rurſus non eſt forte abſurdum fateri genus quantitatis eſſe analogum ad quātitates celeſtes ⁊ ſubceleſtes. 2. capitulo de ſubſtantia orbis.

¶ Amplius dicit ſecundo loco Auerrois: potentia ⁊ actus ſunt differentie que cōtingunt omnibus predicamentis: ⁊ ſunt valde oppoſite. Contra. 3. phyſicorum. 3. cum diuidatur ens per actum ⁊ potētiaʒ ⁊ ens actu in decem deſcendat predicamenta tollit potentia a ratione predicamēti: ergo actus ⁊ potentie non cōtingēt omnibus generibus. Solutio eſt: ens actu accipitur dupliciter ⁊ pro forma vel includēte formaʒ: vel pro eo quod habet eſſe actuale: ens in potētia ſumitur vel pro pura potentia: vel pro eo quod habet eſſe potentiale ⁊ ita tollutur cōtradictiones: potentia enim materie illa eſt que a predicamēto ſubſtātie excluditur: quod autem habet eſſe potētiale in predicamēto collocatur directe: vnde cum actus ⁊ potētia ſint eadē pricipia oīum ꝓportionabiliter: q꞉ ſʒ ꝙ ſunt diuerſa genera ita ſunt diuerſe potentie ⁊ diuerſi actus. 12. metha. 22. 26. erat ergo intētio Ari. ſciēduʒ eſſe vtrū aīa eſſet in genere vt actus vel vt potētia: ſi erat vt actus: vel includēs actū in ꝑdicamēto directe collocabat: ſi vt potētia: nō niſi reductiue ⁊ pricipiatiue: ⁊ hec eſt cā ꝙ ſoleo dicere in ꝑdicamētis nihil reponi pōt niſi actus vel includens actū: potētialia aūt ꝓprijs correſpondētia actib⁹ i generib⁹ nō directe ſed vel principatiue vel reductiue dumtaxat cōperiuntur.

¶ Auerrois Cōmē. 7. ꝑ dicit Plato dicebat ꝙ virtus itelligibilis eſt in cerebro: ⁊ ꝯcupiſcibilis i corde ⁊ nālis. ſ. nutritiua i epate: at Albert⁹ inq̄t: Plato dixit in vno corpe plures eſſe aīas ſpē differētes: ſic ꝙ itellectiua

ꝙ intellectiua ſit in cerebro: ⁊ cōcupiſcibilis ſiue appetitiua ī epate ⁊ iraſcibilis in felle: ⁊ vitalis ī corde ⁊ generatiua in teſticulis: Ariſto. autē opinabat eas eſſe vnā ſubiecto ⁊ plures ſm virtutes: vnde q̄ꝫuis virtus intelligibilis inorganica exiſtat: poteſt tñ dici eſſe in cerebro: q꞉ ibi apparent diſpoſitōes deſeruientes intellectioni ⁊ hec eſt cā cur ſcriptū eſt primo capitulo de ſubſtātia orbis: hō intelligit per partem: celū non: cū tñ intelligat p intelligētiaʒ que eſt pars celi eſſentialis: īmo tota eſſentia celi cū ſit forma celi forma āt ſit tota eſſentia rei. 7. metha. 21. dicebat igit Auerrois ad hoc ꝓpoſitū. 2. colliget capitulo. 7. virtutes que ſunt in homine ſunt tres: aut virtus naturalis: aut vitalis: aut aīalis: virtutes nāles ſunt quibus nutritio: auctio ⁊ generatio celebrant: virtutes pulſatiles ⁊ virtus electiua p quā mouet aīal ad appetendū ſunt vitales ⁊ in corde inueniunt: virtutes aīales ſunt. 5. ſenſus exteriores: virtus motiua ī loco: imaginatiua: extimatiua: cogitatiua: cōſeruatiua: reminiſcibilis: intellectiua: ſed ꝺ his virtutibus locis proprijs in ꝓceſſu lectionū ꝑtractabit: Rurſus ait ſcđo Auer. ⁊ hoc eſſet verū ſi aīe eſſent eedeʒ in ſpecie: ſenſus eſt: ſi oēs aīe eiuſdē eēnt rōis: tractans de vna tractat de q̄uis: ſpēs nāqꝫ dicit totam eēntiā indiuiduoꝝ: ⁊ nō ē inter īdiuidua eiuſdē ſpēi ordo eēntialis. Amplius dicit tertio: ⁊ īdifferēter ſiue illō gen⁹ fuerit ꝑdicatū vniuoce aut ſm prius ⁊ poſteri⁹: ſenſus ē: ñ ſolū gen⁹ vniuocū: ſʒ ⁊ analogū ī diffinitionibus inuenitur. 3. phy. 4. 2. de aīa. 30. aīa ꝺffinīēda ē analogū analogia cāe ad cātū virtualr̄. ſ. nō ſm eē ſʒ ſm opationē: qua lege aīa rōalis hūana dꝫ cōtinere ſenſitiuā: hec vegetatiuā.

¶ Tex. comēti octaui.

¶ Textu cōmēti octaui vult Auerrois Ariſtotelē remouere dubitationē ꝙ nō oportet ꝑſcire ideam ipſius animē que quidem aut nihil eſt: aut cognitu poſterius: ſi nāqꝫ idee cauſe exiſterent reruʒ ſenſibiliū: nō poſſem⁹ vtiqꝫ intelligere ſubſtātias reꝝ ſenſibilium niſi poſtq̄ꝫ habuiſſem⁹ fidem ſui eē. i. niſi nobis ꝓbatū fuiſſꝫ ideas eē: ſicut ē ꝓbatū mām ⁊ formā eē q̄ ñ ſolū notificāt rē: īmo ⁊ accñtia rei. Auer. cōmē. 8. prio dic̄: vtrū illa diffinitio ſit ꝺ mō diffinitōuʒ generū: aut ꝺ mō diffinitionū ſpēꝝ: aut ſbaudias tu: nūq̄d ꝑfata diffinitio ſit anologa: vñ ſi aīa eēt vniuocuʒ q̄ꝺdā: aut eēt vt gen⁹: aut vt ſpēs: ⁊ cū eodē noīe forma ⁊ ꝯpoſitū noiari poſſint recte appellatiōe dei in tex. pñti itelligit aīal celeſte: illō. n. q̄ꝺ ē ſimplex ī rei v̄itate ñ hꝫ diffinitōeʒ. 7. metha. 59. ⁊ ob h̄ ſcriptū ē. 8. phy. 64. Deus. i. aīal celeſte: ⁊. 5. topicoꝝ capite. 18. itelligibile ñ ē ꝓpriū aīalis celeſtis q̄ꝺ De⁹ ē: ſed diīa. Ampli⁹ ait ſcđo Auer. demōſtrat: p h̄ ꝙ ipſe ñ opinat ꝙ diffinitōes generū ⁊ ſpēꝝ ſint diffinitiōes reꝝ vl'iuʒ exiſtētiū ex̄ aīaʒ: ſʒ ſunt diffinitōes reꝝ ꝑticulariū ex̄ itellectū: ſʒ itellect⁹ q agit fac̄ i eis vl'itatē.

Cōtra. 7. metha. 37. diffō ē itentōis vl'is ⁊ forme vl'is ⁊ ꝓprie non ꝯgregati ex forma ⁊ mā: hic aſſerit diffinitōes eē reꝝ ꝑticulariū ex̄ itellectū: ꝗ. Solutio ē: Dico prīo (vt Paulo alti⁹ exordiar) ꝙ oīs ſba ē aut mā: aut forma: aut ex his ꝑmixtū. 2. de aīa. 2. mā ſiue ſit in actu: q̄ ē altera ps celi intelligētie ſubiecta: ſiue ſit in potētia: que ē ps corpoꝝ ſubceleſtiū ñ pōt dici vl'e: cū ab ea nullū ꝑdicatū ſbale ſumat: non poſſitqꝫ aliquo mō mā hr̄e rōneʒ forme: cū ſit pura potētia ñ receptibil'r i itellectu niſi fauor forme: ⁊ i h̄ ꝯueniūt iſte due mē q̄ alteri⁹ ⁊ alteri⁹ ſit rōnis: ꝙ vtraqꝫ eaꝝ ſuſtētat per formas: oīs aūt forma ſubſtātialis aut eſt cāta a ſubiecto: aut nō cauſata: forme non cauſate ſunt oēs ītellectus: qui vl'es ſunt in eſſendo: cū ſint abſtracti de ſe habētes idem eē in aīa ⁊ extra: nō enim egent intellectus ad hoc vt ſint abſtracti ꝓcuratōe intellectus agētis: forme cāte a mā ſunt ſingulares ſcđm eē q̄ꝺ hñt in re extra: exiſtūt vl'es: quatenus hñt eē in itellectu humano: ꝯpoſitū vero ex mā ⁊ forma nō ē in itellectu: niſi rōne forme: nō ē. n. lapis in aīa: ſʒ forma lapidis. 3. de aīa. 38. ⁊ q̄ēadmoduʒ formis ſbalib⁹ eductis varia eē ꝯcedunt: ita ⁊ formis accidētalib⁹: q̄ varia eē: in re extra. ſ. medio: ſenſibus: ⁊ ītellectu pono nō formal'r ſʒ realiter idētificari: adhūc ſenſuʒ ꝙ iter iſta eē ñ ē niſi vnū eē reale formal'r: q̄re docte dictū ē hic: intellect⁹ agēs facit in rebus ꝑticularib⁹ vl'itatē: hoc ē: facit formā q̄ ꝑus erat in ordīe ſenſibiliū eē i ordīe itelligibiliū: ⁊ añ abſtractionē erat forma ītellecta in potētia ⁊ vl'is ī potētia poſt ab itellectu agēte acq̄rit eē abſtractū ⁊ intellectū ⁊ vl'e in actu. Dico ſcđo: tales forme vt ſunt intellectui rōnes cognoſcēdi formas tm̄: nō enūciant de indiuiduis: neqꝫ vere appellant vl'es: vt ſunt rōnes cognoſcēdi totū ſic explicant noib⁹ cōcretis principal'r formā ſcđario ꝯpoſitū ſignificātibus: ſunt itaqꝫ diffinitōes formaꝝ vl'iuʒ dū explicant noib⁹ cōcret] ſupponētib⁹ ꝓ ꝑticularib⁹ exiſtētib⁹ ex̄ aīaʒ: ⁊ ita ī dictis Auer. ꝯſpicit maīfeſta ꝯcordia: veꝝ ꝺ vl'ib⁹ mlta dixi ꝓhemio ꝑmi phi. āno ſupiori: nūc ꝺ ideis digrediendo tractabitur.

Digreſſio de ideis.

¶ Quia Auer. putat Pla. poſuiſſe vl'ia p ſe exiſtere ſeparata a ſingularib⁹: q̄ vl'ia idee noiant: iō ꝺ ideis operepꝛetiū ē icidental'r ſatis tñ ad ꝓpoſitū diſſerere: ſunt q ſm Platonē ſeptē affirmāt ꝓpoſitiōes: prima ē: vl'ia ex̄ itellectū exiſtūt ſeparata: vñ q̄ēadmodum in cōceptib⁹ ordo reperit: ita ⁊ in rebus illis reſpondentibus: ſcđa eſt: conceditur primū vniuerſale ſimpliciter ⁊ vltimū: nō aūt vniuerſalia intermedia: conceptui nāqꝫ entis reſpondet prima intelligētia: conceptibus ſpecificis correſpondent q̄ditates ſpecifice que dij parui nūcupabant: tertia ē: vniuerſalia ſunt ideʒ cum ſingularibus: eſt. n. idea hoīs idem repſentatiue cū hoīb⁹ ſingularibus: eſt dico illa ſingularia eminēter non autē formaliter ⁊ eſſentialiter: quarta ꝓpoſitio eſt: vniuerſalia ſeparata ſunt pfectiora ſingularibus: quāuis. n. magis vniuerſalia in ꝑdicādo im pfectiora ſint: vl'ia tñ in cauſando que ſunt exemplaria eminētia ſingulariū ſunt ſimpliciter pfectiora ſingularib⁹ exemplatis: quinta eſt: vl'ia ſunt implurificabilia in plura eiuſdē rōnis: cum. n. apud intellectū cōceptus ſpecificus hoīs ſit īplurificabilis: erit ⁊ in re idea hoīs īplurificabilis: ſexta ē: in ideis ideʒ eſt intētio ītellecta ⁊ illō q̄ꝺ itelligit q̄ñ ī ſubſtātijs abſtract] res ī ſe ⁊ ī itellectu hʒ eūdē modū eēndi: cum vtrobiqꝫ ſit vl'is ⁊ ñ īdiuidua: nec ſingl'ar]: hñt nāqꝫ vt ſoleo dicē itelligētie idē eē in aīa ⁊ ex̄: ſeptīa vl'ia cōducūt ad ſciaʒ ⁊ ad gnātionē. Sunt q arbitrant ideas eē rōnes rerū nāliuʒ in aīa vniuerſi ſigillatas.

Alij putant ideas virtutes eſſe ſtellaꝝ. Uerum relictis alioꝝ ſentētijs liceat mihi aperire q̄d ſentiā ego de ideis: vñ dico prio: hec noīa: idea: rō: forma ſpēs: exemplar ideʒ importāt. Dico ſcđo: idea ē rō pria: ſtabilis atqꝫ incōmutabilis: inexēplata: eterna inuariabilis: hñs eē in diuina eēntia obiectiue: q̄ꝫ

neceſſario ⁊ inſepabilr̃ cōcomittat̃:nō originata:ſm
quā tñ cūcta oꝛiri dicunt̃:⁊ hec ē cā cur Theologi di
cūt:nō eadē rōe ꝯdidit de⁹ hoīeꝫ ⁊ bouē:ſꝫ oīa ſuis ꝓ
prijs rōib⁹ idealib⁹. Erit itaqꝫ idea ñ imago:imago
n.dr̃ ab imitādo:idea aūt nō imitat̃:ſꝫ eſt id qḋ aliqd
imitat̃:neqꝫ erit forma ſenſibilis ſed intelligibilis:⁊
erit rō practica:quaten⁹ p ipſaꝫ format̃ qcqd format̃
vñ idea tandē nihil erit aliud q̄ꝫ forma poſita in eſſe
intelligibili ⁊ obiectiuo:nō.n.ſolū in nālib⁹:verū ⁊
in artificialib⁹ inuenit̃ gnātio vniuoca.7.metha.30.
12.metha.18.vt dom⁹ ex̄ fit a domo intra:dom⁹ autē
in aīa ē idea dom⁹ ad ex̄:ad quā artifex aſpitiēs opa/
tur: ⁊ ita creature ſm eſſe qḋ hñt in eſſentia diuina
idee exiſtēt creaturaꝝ ad ex̄:ſm quas ideas fuerunt
creature a deo ꝓducte. Dico tertio:idea nō eſt intel
lectui diuino rō intelligēdi vt q̄: q: talis rō ē eēntia
diuina. Dico q̄rto:idee nō cauſant̃ ab eſſentia diui
na ſed eā neceſſario coexigunt:queadmodū ſpēs la/
pidis nō ꝓducit lapidem in eſſe intelligibili:eſt nāqꝫ
eſſentia diuina ſpeculū eminētiſſimū:in qua cūcta re
lucent ⁊ repreſentant abſqꝫ cauſatōe aliq̄:⁊ docte lo
quēdo cōcedi dꝫ:ideam repñtare ⁊ repñtari. Dico
q̄nto:rei vt hꝫ eſſe exiſtere ⁊ vt hꝫ eē intelligibile nō
cōſentit idē nomen:vt dixi āno ſupiori in ꝓhemio ꝓ/
mi phyſi. Dico ſexto:eadē res numero eſt illa que
ponit̃ ex̄ in effectu p cauſatōeꝫ cū illa q̄ ab eterno in/
eſſe intelligibili inueniebat̃:⁊ rō eſt id qḋ ab aliquo
artifice ꝓcōcipit̃ idē eſt cū eo qḋ ab ipſo in eſſe reali
ponit̃:eadē.n.numero dom⁹ eſt quā vt fabricāda in/
telligit artifex cū illa quā poſtea efficit:aliter artifex
nō cōcipet id qḋ efficit. Dico ſeptio:tale eē qḋ ha/
buit ab eterno creatura a multꝭ credit̃ eē abſolutū ⁊
reale:nō nulli id reſpectiuū ⁊ rōnis faciūt:hi Auer.
illi vo Auicēne ſatiſfaciūt : qm̄ vt dixi.7.phyſi.20.
eē qḋ hꝫ forma in intellectu eſt magis reſpectiuū q̄ꝫ
abſolutū:⁊ magis rōnis q̄ꝫ reale. Quare vltimata
cōcludo reſolutōe tenēdū eſſe formas ſm eē intētio
nale hēre rōem idee:apud Auerroiꝫ nihil eſt in deo
obiectiue neqꝫ ſubiectiue qḋ ſit rō ꝓducēdi hec infe
riora:at Plato: ⁊ Theologi creaturas cogunt̃ affir/
mare habuiſſe ab eterno eē obiectiuū ꝯñs neceſſa/
rio ⁊ inſepabilr̃ eſſentiā diuinā:⁊ creature ſm tale eē
idee noīabant̃:hec ſunt que de ideis pro oportunita
te loci vobis declaranda propoſueram ⁊c.

Tex.Cōmen.9.10.

¶Sententia textus Cōmenti.9.⁊.10.ſtat in hoc:ſi
cōſtet nō plures eſſe aīas in eodē indiuiduo ſꝫ ptes
queri ſolet vtrū animā totā an ptes pri⁹ q̄rere opor/
teat:difficile quoqꝫ eſt id determinare:q̄ naꝫ ptes a
q̄bus diuerſe ſint:⁊ vtrū pri⁹ ptes an opatōes pſcru
tari liceat qḋ ſi opatōes ꝑus ingrēde ſint:rurſus du
bium eſt ſi obiecta prius tractāda ſint:an opatōes.
Eſt cōſiderādū:ꝙ rō dubitatōis aſſignat̃ talis:cuꝫ
aīa cauſa ſit ſuarū potentiarū ⁊ ſicut res ſe hꝫ ad eſſe
ita ad cognoſci.2.methaphyſice.4.videt̃ ab aīa inci
piēduꝫ eſſe:ex alia parte: cū potentie ſint notiores
quo ad nos ſubſtantia anime:eo ꝙ ſenſibus ſunt ꝓ/
pinque:a potentijs concluditur incohandum fore:
⁊ dicit Themiſti⁹:poſſet ſane cuiq̄ꝫ ipſuꝫ totū noti⁹
⁊ manifeſtius videri q̄ꝫ membra : quia in magnitu/
dine quoqꝫ prius ipſaꝫ integritatē q̄ꝫ ptes ſenſu pci/
pimus:in docēdo quoqꝫ ab vl̄ibus ſemp perinde ac
euidētioribus ⁊ clarioribus auſpicamur: econtrario
neſcio quo naꝫ modo partes vident̃ eſſe notiores q̄ꝫ
totū:naꝫ priora ſemp initia ij ſunt que de initijs ꝓ/
deunt:totū porro ex ptib⁹ ꝓdeat neceſſe eſt. Am/
plius dicit Auer.comēto.ix.in q̄buſdā.n.ſunt mani
feſte ⁊ in q̄buſdā latentes:verbi gratia inter intelle/
ctum ⁊ imaginatōeꝫ ⁊ inter imaginationē ⁊ ſenſum.
Senſus eſt:inter intellectū ⁊ imaginatiuaꝫ occultū
exiſtit diſcrimē. Tum q: p imaginatiuaꝫ ſepe intelli/
git̃ intellect⁹. Tū q: vtraqꝫ recipiunt in abſentia:in/
ter imaginatiuā aūt ⁊ ſenſuꝫ eſt manifeſta differentia
cum ſenſus ſoluꝫ recipiat ꝑſente ſenſibili: imagina/
tiua aūt preſens ⁊ abſcēs dignoſcat ſenſibile:quare
parduū erit differētiam aſſignare inter virtutes aīe:
cuꝫ vna includatur in alia.2.de aīa.13.31. Rurſus
aduertendum: dicit Comētator comēto.x.⁊ dubitat
in talibus:q: oportet ire de eis que ſunt magis nota
apud nos ad ea que ſunt latentiora apud nos:⁊ in
hoc differunt ſcientie:ſciaꝝ.n.in.q̄buſdam ea q̄ ſunt
magis nota apud nos ſunt ꝓcedētia:vt in mathema
ticis ⁊ in quibuſdaꝫ ecōtrario:vt in quibuſdam que
cōtinent̃ in ſciētia naturali. Senſus eſt: cum in aliq̄/
bus ſcientijs cauſa ſit notior effectu ⁊ nobis ⁊ natu/
ra:in aliquibus effectus ſint nobis cauſis certiores:
certi eſſe non poſſumus vnde in facultate ſumenduꝫ
ſit exordium:cauſe autē natura notiores dicūtur:q:
ab ipſis natura incipiat operari ⁊ iter cauſas vniuer
ſales ⁊ min⁹ vniuerſales:minus vniuerſales exiſtūt
prius natura:cuꝫ natura intendat primaria intentōe
operari p cauſas min⁹ vniuerſales vt dixi.j.phi.iij.
Iterum obſeruandum eſt ſm Albertū:a totis ſen
ſatis incipiēdū eſſe:in totis occultis ecōuerſo:potē
tia quoqꝫ actiua operatōe eſt notior paſſiua: ecōuer
ſo:vnde ab obiecto:inde ab operatōibus: inde a po
tentijs. Contra qualitates elemēti prius nobis ino/
teſcunt ipſo elemēto:ergo a totis ſenſatis nō eſt inci/
piendū:ſunt.n.qualitates elemēti potētie elemēti.
Item de obiectis virtutū actiuaꝝ prius diſſeritur:
ergo nō eſt potentia actiua notior obiecto. Solutio
eſt:ad primū:qualitates de tertia ſpē certiores ſunt
elemēto:de ſecūda ignotiores:prius igit tota ſenſa/
ta tractanda occurrunt q̄ꝫ eoꝝ nāles potētie: quali/
tates prime elemētoꝝ nō exiſtūt nāles potētie eoꝝ:
at in ipſis tales potētie ſubiectant̃:exiſtimo ēt nāles
potētias alias fundari in ſba alias in q̄litatibus pri
mis. Vel dico ꝙ q̄litates elementi: q: ſunt ſūme:nō
agūt in ſenſuꝫ:ſꝫ cū corrūpunt:agūt igit̃ ſcōm corru/
ptionē nō ſcōm ſenſuꝫ. Ad ſcōm:cū ab obiecto virtu/
tis paſſiue exordiū ſumit̃: eſt pceſſus pp qd: ⁊ a ma/
gis actuali:qñ incipimus ab alimēto obiecto virtu/
tuꝫ actiuaꝝ vtimur pceſſu q: ⁊ a minus actuali.

¶Tex.comenti.11.

¶Sententia textus cōmenti.11. talis eſt. Demon/
ſtratio quia ⁊ demonſtratio ppter quid ſunt duo mo
di procedendi quibus artifices vtuntur: in naturali
tamē philoſophia magis famoſuꝫ ire de poſteriori/
bus ad precedentia q̄ꝫ de precedentibus ad poſte/
riora:vnde diffinitio cauſa eſt ⁊ medium in demon/
ſtrandis paſſionibus potiſſimum:accidentia quoqꝫ
eſſentialia que eſſentiam concomittantur ⁊ manife/
ſta per ſe ducūt intellectum in cognitionem diffini/
tionis. Eſt primitus obſeruādū: teneo diffinitio/
nem ſubiecti mediuꝫ eſſe in potiſſima demonſtratio/
ne:cum enim ipſa ſit principium eſſendi erit ⁊ prin/
cipium

cipiuꝫ cognoſcendi:oīs ēt paſſio mediate predicat̃
de ſubiecto reſolubili ergo eſt demōſtrabilis ď ſubie
cto:dicit aūt diffinitio ſubiecti qd ipſi⁹ ſubiecti ⁊ pp
qd paſſiōis:eſt nāqꝫ hō aīal rōnale:⁊ eſt riſibilis:q:
eſt aīal rōnale. Amplius exiſtimādū eſt vt dixi.6.
phyſicoꝝ.15.demonſtrationē q: nō eſſe demonſtra/
tionē:neqꝫ aggenerare ſciam:de quocūqꝫ.n.eſt ve/
rū dicē:hoc eſt ſcire nō ſimplr̃ affirmat̃ illō eē ſcire ꝑ/
accidēs ⁊ ſophyſticū ḡ ñ ſcire ⁊ h ē cā ꝙ ſoleo cōcede
re regreſſuꝫ ſed nō demōſtrationē circularē:q: ipſi⁹
regreſſus vnus eſt pceſſus nō demōſtratiu⁹:datur
aūt regreſſus:q: datur demonſtratio cauſe tm̄:que
(vt reoꝛ)illa eſt cuius cā eſt latētioꝛ apud nos:2.celi
35.⁊ vt vtar verbis.Themiſtij eſt illa cuius cā inco/
gnita eſt atqꝫ incircūſpecta:tenet tñ rectā ad verita/
tem viaꝫ:nō ſe ſubmittēs ad menſurā noſtri ingenij
⁊ ita approbāda eſt demonſtratio que pcedat ex no/
bis ignotiorib⁹. Rurſus:accidentia magnā pteꝫ
cōferunt ad cognoſcēdū quodqd eſt:q: duꝫ pcedim⁹
via diuiſiua ⁊ cōpoſitiua adiuuamur ꝓprijs paſſioni
bus:exēplo hec declarant̃:video hūc hoīeꝫ ridere
⁊ hunc:intellect⁹ format hanc vl̄em ꝓpoſitionē:oīs
hō eſt riſibilis ⁊ tūc ſic pcedit:hō vt ē ens vl̄'ñ ens
nō ſm:q: riſibilis: ⁊ ſic deinceps:vt dixi ſupra.5.
Iteꝝ:ꝯ id qḋ approbat:Cōmētator:vꝫ ꝙ debeāt
ſumi accidētia ꝓpria:ſolet induci hoc motiuū:capiā
tur hec ſpēs ſubſtantie.A.B.C.⁊ ſumant̃ duo acci
dentia cōia:E.⁊.F.E.ſit cōe.A.B.F.B.C.cōſtat
ꝙ.E.F.ducunt intellectū in cognitionē.B.ex quo
nō ꝯſentiunt.A.nec.C.ergo.B.ſolutio eſt:illa duo
accidentia in propoſito ſumuntur vt propria. Po/
ſtremo cōſiderandū eſt:in dictis Ariſtotelis ⁊ Auer/
rois nō paruam videri contentioneꝫ.7.methaphiſi/
ce.4.ſubſtātia eſt prior cognitione: diffinitione ⁊ tē/
pore:⁊ per eam cognoſcit̃ accidens:⁊ dicit ibi Auer
rois:ſubſtantia apud nos eſt manifeſtior accidenti/
bus.4.methahpiſice.4.ſubſtantia ſenſibilis eſt pri
muꝫ in cognitione:primo phiſicorum.3.compoſita
cauſata ex elementis ſunt notiſſima apud nos. Iteꝫ
primum cognitum in ſcientia eſt ſubiectuꝫ ⁊ eſt ſub/
ſtantia: ergo.2.methaphiſice.4.ſicut res ſe habꝫ ad
eſſe : ita ad cognoſci : ergo ſubſtantia prius cogno/
ſcetur quā accidens. Ex alia parte.7.methaphiſice
10.que ſunt minoris pfectōis ſunt prius nota:prio
phyſicoruꝫ.4.oꝫ incipere a notitia accidentium vni
uerſaliuꝫ.6.methaphyſice primo: non poſſunt ſciri
ſubſtantie niſi ex accidentibus preſenti lectione:acci
dentia magnaꝫ partem conferunt ad cognoſcendum
quodqdeſt:ergo accidēs prius intellectui preſenta/
bitur q̄ꝫ ſubſtantia. Sunt in hac materia tres opi/
niones:prima eſt ſcoti qui arbitratur ꝙ in ſenſu exte
riori ⁊ interiori recipiantur tantum ſimilitudines re
preſentatiue accidentium:a fantaſmatibus autē cau
ſatiue in intellectu tantuꝫ ſpecies accidentis:veruꝫ
quia accidens eſt effectus ſbe: per talem ſpēm po/
teſt intellectus habere aliquaꝫ notitiam ſubſtantie ſꝫ
imperfectam:ſubſtantia enim terminat dependen/
tiam accidentis:cum ergo illa ſpēs repreſentet acci/
dens dependens a ſubſtantia : per conſequens de/
terminatur illa ſpecies ad repreſentanduꝫ terminū
dependētie:voluit itaqꝫ ſcotus ꝙ accidēs exiſteret
primū cognitū:⁊ ꝙ ſubſtantia nō cognoſceret̃ per ꝓ/
priaꝫ ſpeciē ⁊ diſtincte ⁊ q̄ditatiue p ſtatu iſto:in ter/
tia diſtinctōe primi habuit Scotus hoc fundamētū
ſpēs intelligibiles cauſant̃ in intellectu a fantaſma/
tibus que ſunt ſil̄itudines tantū accidentiū:ergo nō
poſſunt cauſare ſpēs ſubſtātie: hec opinio licet in ſe
tueri poſſit:nō tñ ſatiſfacit comētatori.ij.methaphi/
ſice.j.ſi impoſſibile inq̄t eſſet intellectū noſtrū intelli
gere ſubſtātias abſtractas:ocioſe egiſſꝫ natura:quia
feciſſet qḋ eſt in ſe nālr̃ intellectuꝫ nō intellectuꝫ ab
aliquo.2.phiſicoꝝ.47.nihil eſt icognitū homini.3.
de aīa.36.hō ē felicitabilis pro ſtatu iſto ergo cogno
ſcitiu⁹ Dei. Putant Thomiſte ꝙ in ſenſibus reci
piant̃ ſil̄itudīes accidentiū tantū:verū a fantaſmate
accidentis virtute ſubſtātie a qua cauſatū eſt:⁊ virtu
te intellectus agētis pōt in intellectu ꝓduci ſpecies
ſubſtātie:veluti calor nālis virtute aīe producit car/
nem:intelliget̃ itaqꝫ prius ſubſtātia q̄ꝫ accidens:⁊ p
ꝓpriam ſpeciē:hec opinio nō ſatiſfacit Auerroi.2.ď
aīa.63.65.volenti virtutē cogitatiuā habere ptātē co
gitādi itentōes indiuiduales.x.ꝓdicamētoꝝ:vñ for/
ma nunq̄ꝫ acq̄rit ab intellectu agente eſſe intellectū
q̄n prius ab agente ſenſationē acq̄ſiuerit eſſe cogita
tū:cogitatiua.n.⁊ intellectus in eſſendo ⁊ in operan
do ſe cōcomittant̃. Voluit itaqꝫ comētator formas
ſubſtātiales ⁊ accidentales a ſenſu ⁊ intellectu pcipi
poſſe ſcōm aliud ⁊ aliud eſſe: ⁊ ſpēs ſubſtātie in ſen/
ſu exteriori nō eſt ſenſatio:ſꝫ in cogitatiua tantū:itel/
ligetur ergo ſba prius accidēte:⁊ p ꝓpriaꝫ ſpecieꝫ:⁊
habebit eſſe ſubſtātia in ſenſibus nō vltimate abſtra
ctuꝫ:ſed de his loco ſuo pertractabit̃:ſatis eſt nūc ſci
uiſſe ſubſtantiā prius diſtincte : accidēs vero prius
cōfuſſe pcipi poſſe.

¶Tex.comen.12.13.

¶Sententia textus cōmenti.12. talis eſt: cū intelli/
gere ſit vel imaginari vel non ſine imaginari nullus
videt̃ eſſe proprius affectus aīe ſine corpore:at hoc
certiſſimū exiſtit:operationē aīe abſtractā eſſe poſſe:
ſi operatio ꝓpria anime inueniat̃:⁊ ſi nullus ꝓprius
affectus anime exiſtat:nō eſt ipſa anima vl̄' eius ope
ratio ſeparata:ſed erit de aīa perinde atqꝫ de recto:
cui multa quideꝫ vt rectum eſt cōpetunt:veluti pun/
cto eneaꝫ pilaꝫ tangere:non tamē ipſum vnq̄ꝫ ſepa/
ratum tanget:eſt enim inſeparabile quippe: cum ſp
aliquo cum corpore ſit:⁊ ſenſus eſt: queadmoduꝫ re/
ctum eſt medio modo ſe habēs inter pure abſtracta:
⁊ materialia:ita ⁊ aīa humana:ideo exemplum Ari/
ſtotelis fuit ſuo ꝓpoſito aptiſſimum:intelligit nāqꝫ
intellectus noſter intellectione opatione penit⁹ inor
ganica:veluti ⁊ intelligentie celeſtes:ꝓpter tñ colli
gantiam quā hꝫ intelligere hoīs cum imaginatione
⁊ virtute organica aſſimilatur anima noſtra animab⁹
brutorum ſenſitiuis.
¶Auerrois.Comēto.12.prio dic̃ vtꝝ oēs actōes:⁊
paſſiones aīe nō īueniant̃ niſi p cōicationē corporis
⁊ ſint cū hoc actōes ⁊ paſſiones in rebus exiſtentib⁹
in corpore.i.nunqd operationes aīe ſint organice:⁊
colligate cum virtute organica:⁊ ſubdit Comētator
aut inuenit̃ in eis aliqd nō habens cōicationē cū cor
pore:neqꝫ indigēs in actōe ⁊ paſſione ꝓpria aliquo
exiſtēte in corpore.i.vtrū repiat̃ aliqua opatio aīe nō
organica neqꝫ colligata cū v̓tute organica:⁊ ſupplē/
duꝫ eſt:nūqd ſint alique opatōes nō cōicate corpori
colligate tñ cū virtute organica. Amplius inducit
ſecūdo Auerrois duas ꝓpoſitōes ſcitu ⁊ attētōe di/
gniſſimas:pria ē:poſſibile ē:vt aliqd ñ cōicās corpi
ſit exiſtēs in reb⁹ exiſtētib⁹ ī corpe. Scōa ē poſſibile

eſt vt actio alicuius nõ cõicantis corpori ſit non exiſtens in aliquo eoꝝ que ſunt in corpore: ſenſus prĩe eſt: intelligẽ humanũ non eſt cõicans corpori: ideſt non eſt operatio organica: ſed eſt exiſtens in rebus exiſtentibus in corpore .i. eſt colligatuꝫ cum virtutẽ organica: neceſſe eſt eiꝫ intelligentẽ fantaſmata ſpeculari: vnde cogitatiua ⁊ itellectus cõnexe ſunt ⁊ in eſſendo ⁊ in opando: ⁊ hec eſt cã ꝙ intellectꝰ humanus non dicit̃ ſimpliciter abſtractus .12. methaphyſice .51. Scõa propoſitio vera eſt de intelligere intelligentiaruꝫ: talis eniꝫ operatio nõ eſt cõicans corpori .i. nõ eſt organica: neqꝫ exiſtens in aliquo eoꝝ que ſunt in corpore .i. non colligata cũ virtute organica: ⁊ ne dẽtur plures intelligẽtie ꝙ̃ nouẽ: itellectꝰ agẽs erit Deus: a quo intellectu agẽte pendet celuꝫ ⁊ natura .12. methaphiſice .38. ⁊ qꝛ intellectus poſſibilis humanus eſt pura potentia nõ põt ſe cõprehendere per eſſentiaꝫ propriã: qꝛ tunc ipẽ eſſet ſua intellectio ⁊ per ꝯſequẽs actus: ſed hec aperient̃ .iij. de anima.

Rurſus ait Auerrois: in primo inſtrumẽto ſenſus nõ apparet paſſio manifeſta apud ſentire ſicut apparet in iracundia ⁊ verecũdia: ⁊ in alijs paſſionibꝰ: intelligẽ aũt valde latet ⁊ multã hꝫ dubitationẽ: exiſtimatum eſt .n. ꝙ paſſio eiꝰ ꝓpria nullã hẽat cõicationẽ cuꝫ corpore: ſenſus eſt: opationes virtutis cõcupiſcibilis regrunt motũ corporis realem: in primo inſtrumento ſenſus qõ vel ſit ſenſus cõis vl' cor: vel viſus qui eſt multũ ſpũalis ñ iueniũ operatio ſenſitiua que corpus realiter alterari exigat: intelligere vero hois nõ eſt opatio organica: lꝫ colligata ſit cũ viribꝰ ſenſitiuis: ⁊ ſubdit Auerrois: de vnaquaqꝫ iſtaꝝ virtutũ ſunt ſicut diximus due qõnes: quaꝝ vna eſt: vtruꝫ ſit poſſibile vt actio eaꝝ habeat cõicationẽ cuꝫ corpore aut non: ideſt vtrum ſit operatio virtutis in corpore ſeu organica poſtea ſi nõ habeat cõicationẽ cum corpore: vtrũ actio eaꝝ ſit ꝑ res ⁊ in rebus cõicantibus corpori: aut eſt de eis aliqd nõ cõicans oio .i. vtrum ſi ſit opatio inorganica: ſit deinde colligata cũ virtute organica aut nõ: verũtamẽ: ille due declarate ꝓpoſitiões his ambiguitatibꝰ abũde ſatiſfaciũt. Iterũ inqt cõmentator: hec eſt ſnĩa eiꝰ in itellectu materiali ſcilꝫ ꝙ ẽ abſtractus a corpore ⁊ ꝙ impoſſibile ẽ vt intelligat aliqd ſine imaginatõe: ⁊ nõ intẽdit per hoc: hoc qõ apparet ex hoc ſermone ſufficiẽtenus .ſ. ꝙ intelligere nõ ſit niſi cum imaginatõe: tunc enim intellectus materialis erit generabilis ⁊ corruptibilis: ſicut intelligit Alexãder ab eo: ſenſus eſt: ex hoc ꝙ intelligere nõ ſit niſi cum imaginatõe: non colligi põt: intellectuꝫ humanũ generabilẽ eſſe ⁊ corruptibileꝫ: quia operatio intellectus licet ſit cõiuncta cum imaginatione: nõ tamẽ talis operatio ẽ organica: quare Alexander errauit exiſtimans intellectũ eſſe mortalem: quia eius operatio colligata erat cuꝫ virtute organica: veritas itaqꝫ peripatetica eſt: ꝙ intellectꝰ humanus eſt abſtractus a corpore .i. non cauſatus a corpore: eius tamen operatio non eſt abſtracta: intellectus enim poſſibilis vt perfici poſſit omnibus intellectionibus fuit puꝝ potẽtiale in genere intellectuũ: habuitqꝫ colligantiam cum viribus ſenſitiuis. Et ſi dicas intellectus eſt abſtractus: ⁊ operatio ſequitur formam: ergo operatio eſt abſtracta. Solutio eſt: operatio propria ſequitur formam abſtractam: cum eniꝫ omnis intellectus ſit virtus non organica: erit ⁊ omnis intellectio operatio nõ organica: intellectus autem qui nullaꝫ habet colligantiam cum ſenſu eſt ſimpliciter abſtractus: ⁊ eius operatio exactiſſime nominat̃ abſtracta: at intellectus qui cũ ſenſibus affinitateꝫ hꝫ nõ eſt ſimpl'r abſtractus: ⁊ eius operatio propria exiſtit: non abſtracta.

Auerrois cõmẽto .13. prĩo dicit: cũ demonſtrauit ꝙ querendũ eſt prius vtrũ aliqua actionũ aut paſſionuꝫ anime ſit extra corpus: ⁊ ſi fuerit: vtrũ eſt cuꝫ eo qõ eſt extra corpus: extra omne exiſtens in corpore: ſenſus eſt: vtrũ ſi ſit aliqua operatio inorganica: illa ſit colligata cũ ſenſu: vel nõ. Dicit ſcõo: incepit demonſtrare hic ꝙ ſi fuerit aliqua paſſio anime propria .i. ſine corpore: poſſibile eſt vt ſit abſtracta: ita ꝙ illa actio aut paſſio nõ ſit in rebus exiſtentibꝰ in corpe: ſenſus eſt: ſi operatio fuerit inorganica. poſſibile eſt vt ſit abſtracta: vñ operatio propria eſt virtutĩ nõ cõſtitute in eſſe ꝑ corpus: operatio abſtracta eſt operatio nõ organica: neqꝫ colligata cũ virtute organica: omnis operatio abſtracta eſt ꝓpria: at non ois ꝓpria eſt abſtracta: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Ariſtoteles non fecit ꝯñam in propoſitionibꝰ de ineſſe. Dicit tertio: ⁊ ſi ñ habuerit aliquã actioneꝫ propriã: impoſſibile eſt vt ſit abſtracta: quãuis actio eius ſit in rebus exiſtentibus in corpore: ſenſus eſt: ſi ſit opatio organica: ipoſſibile eſt vt ſit abſtracta: qꝛ actio eius eſt in rebꝰ exiſtẽtibus in corpore .i. eſt organica: ⁊ ita ly quãuis nõ accipitur aduerſatiue: ſed poſitiue ⁊ aſſertiue. Dicit quarto: ſi aliqua actionũ aut paſſionuꝫ anime nõ indiget inſtrõ corporali: poſſibile ẽ vt ſit abſtracta: qm̃ ſi non eſt in rebus exiſtentibꝰ in corpore: neceſſe eſt vt ſit abſtracta: ⁊ ſi eſt in rebus exiſtẽtibus in corpore: neceſſe eſt vt ſit nõ abſtracta: ſenſus eſt: operatio nõ exiſtens in rebus exiſtentibꝰ in corpore .i. nõ colligata cum virtute organica: opus eſt vt ſit abſtracta: ⁊ ſi extiterit colligata: neceſſario erit non abſtracta: quare cõcludit. Cõmentator: ſi nõ ſit intelligere intẽtiones imaginabiles .i. quiditates mãles exiſtentes in fantaſmatibꝰ neceſſe eſt vt ſit actio ſempiterna ⁊ abſtracta: ⁊ ſi impoſſibile eſt vt ſit ſine imaginatione: tunc actio eius erit nõ abſtracta: quãuis intellectꝰ ſit abſtractus ab eo: duo .n. exiguntur ad opationẽ abſtractam copulatiue: non eſſe autem conſtitutum per corpus, facit intellectum abſtractum.

Digreſſio Auerrois.

Et eſt manifeſtum ſicut. Digreſſio hꝫ tẽdit ad hoc vt declaret̃ moduꝫ arguendi ab oppoſito añcedentis ad oppoſitũ ꝯſequẽtis ſepenumero valere: vnde eſt aduertendũ: ꝙ a ꝯditione neceſſario requiſita nõ tñ adequata colligitur effectus cũ contingenti nõ ſimpl'r ſꝫ merito illius ꝯditõis nõ adequate: quare ꝑempto añte ꝑimit̃ oiode ꝯñs: abolitio aũt ꝯñtis limitati merito ꝯditõis nõ adequate cã eſt deſtruẽdi antecedẽs: ⁊ qꝛ ꝯñs ſublatum de ineſſe ⁊ de poſſibili nõ deſtruebat añs: iccirco fuerunt poſite regule nõ pugnãtes regulis Ariſto. ab effectu tñ ad cõditionẽ nõ adequataꝫ neceſſaria eſt cõnexio. Exemplis hec ꝺclarant̃: ſi hoc viſibile eſt aĩal: poſſibile eſt vt ſit hõ: merito aĩalitatis: ſed hoc viſibile nõ eſt aĩal ğ impoſſibile eſt vt ſit hõ. ⁊ impoſſibile eſt vt ſit hõ merito aĩalitatis: itaꝙ deſtruit̃ ꝯñs ex oppoſito añtĩ ⁊ limitatum: ⁊ nõ limitatuꝫ: ꝑempto ꝯñte limitato: ꝑimit̃ añs: nõ aũt ſi deſtruat̃ ꝯñs nõ reſtrictũ cõditione nõ adequata: deſtruit̃ añs: nõ .n. vꝫ: impoſſibile eſt vt hoc ſit hõ: ğ nõ eſt aĩal: ſed bona eſt hec illatio ĩpoſſibile

ĩpoſſibile ẽ vt hoc ſit hõ merito animalitatis ergo nõ eſt animal. Iterũ: hoc eſt quãdo tempus eſt: ergo põt menſurari tempore: ergo ſi nõ erit veruꝫ dicere: hoc eſt quãdo tempus eſt: nõ erit veꝝ dicere: poteſt menſurari tempore: nõ valet tñ: nõ põt hoc menſurari tẽpore: ergo nõ eſt quãdo tẽpus eſt: ita in ꝓpoſito: ſi ſit operatio aĩe propria: põt eſſe abſtracta: ergo ſi nõ eſt ꝓpria: impoſſibile ẽ vt ſit abſtracta. Ex hac fundatiſſima declaratiõe infero corolarie credentes Ariſto. argumẽtari in terminis cõuertibilibus errat̃ ſe: puto etiã nõ dari ꝯſequẽtiaꝫ bonã ꝯtingenteꝫ nõ neceſſariã: vt qdam volunt Themiſtiuꝫ ⁊ Auerroim voluiſſe: ceſſant quoqꝫ limitatiões modernoꝝ: volo eniꝫ regulas has Themiſtij ⁊ Auer. noſtro mõ intellectas ĩ omni mã tenere: hec ſunt que circa comẽtũ. .12. ⁊ decimũtertiũ vobis aperiẽda decreueram.

Tex. comẽ. 14. 15.

Sentẽtia. 14. 15. ſtat in hoc. Quia variatis humanis complexionibus mutat̃ ⁊ intelligere humanuꝫ intendit Ariſto. aperte cõcludere operationẽ intellectus noſtri nõ eſſẽ abſtractã ob coligantiã quã habꝫ intellectus cũ virtute organica ſibi deſeruiẽte: ⁊ cuꝫ in celo nõ ſint qualitates prime ex quaꝝ mixtione ⁊ refractõe cõſurgat cõplexio: erit intelligere celi operatio ſimpl'r abſtracta: ⁊ intelligentie celeſtes ſimpl'r abſtracte nullatenꝰ cũ ſenſu colligate. Quare ꝺ oi aĩa nõ ſimpliciter abſtracta erit ꝯſideratio penitꝰ nãlis.

Auer. comẽto. 14. dicit: oĩs paſſio facta cum alteratiõe ⁊ tranſmutatõe .ſ. corruptiua: nõ ꝑfectiua: eſt in corpore neceſſario: aut ẽ virtutis ĩ corpore: ⁊ hoc ideo dictũ eſt: qꝛ paſſio corruptiua prĩo ⁊ ꝑ ſe cõmitt̃ in corpe: ꝑ ſe nõ prĩo in virtute corporea. Preterea ẽ aduertẽduꝫ ꝙ lꝫ intellectꝰ poſſibilis ſit receptiuus de nouo: non tñ ſubijci põt alterationi reali: in ꝑte .n. aĩe cõprhenſiua nõ ẽ trãſmutatio: neqꝫ alteratio: qꝛ cognitio potius eſt relatio ꝙ̃ qualitas vt dixi .7. phi. 20. quare cum ĩtellectus poſſibilis ſoluꝫ recipiat in eſſe intentõali: nullo pacto in eſſe reali: cõprehenſio nõ eſt aliqd factuꝫ in ſe ſed in reſpectu ad nos: ⁊ hec oĩa pendẽt ex hoc fundamẽto: vna forma numero realiter in mã ſcõꝫ eſſe reale: in ĩtellectu exiſtit ſcõm eſſe abſtractũ intentõale: ſi .n. nõ eſſet eadẽ forma numero ſub diuerſis eẽ in re ⁊ ĩtellectu forma in ĩtellectu real'r diſtingueret̃ a forma in re: cũ eſſent in ſubiectis realiter diſtictis. Amplius ſolent hic ĩduci due difficultates. Prĩa ẽ: vtrũ corpꝰ equal'r cõcurrat ad paſſiões ꝯcupiſcibilis ⁊ ſenſitiue. Solutio ẽ: corpꝰ ſm̃ tẽperamẽtũ ⁊ diſtẽperamẽtũ ad paſſiões cõcupiſcibiles ꝯducit: at ſenſatõibꝰ vero deſeruit ſꝫ tẽperiẽ: iõ ſenes: ꝓpter magnã quã habent itẽperiẽ: cũ ſint multũ terreſtres: magna cũ difficultate percipiũt. Scõa difficultas ẽ. ꝑ politicoꝝ: aĩa eſt dñã corporis: hic Ariſto. aĩaꝫ ꝯſtituit corpori ſubiectã. Solutio ẽ: aĩa itellectiua ẽ ſubiecta corpori: quatenus neceſſe ẽ itelligentẽ fantaſmata ſpeculari: ẽ v̊o aĩa dñã corporis: qm̃ rõ dñat̃ appetitui: vbi .n. appetitꝰ inclinat ad malũ: rõ ſꝑ ad optima ducit. Poſtremo ait Auer. comẽ. 15. maĩfeſtũ ẽ ꝙ ꝯſideratõ ꝺ aĩa ẽ nãl' aut de oi aĩa: ſi oĩs aĩa ẽ tal': aut ꝺ aĩabꝰ q̃ ꝺclarãt eẽ mãles: docuimꝰ ĩ pͥcipio lectionũ q̃ aĩa ſit ꝺ iure qditatiuo nãlis phi: q̃ methaphi: oẽs tñ aĩas ea lege qua aĩe ſunt intrare ꝯſideratiõeꝫ nãleꝫ: ⁊ cũ aĩe declarate eẽ mãles ſolũ qditatiue a nãli ꝯſiderent̃: ⁊ intellectꝰ poſſibilis ꝑtineat ad nãleꝫ: aſſero intellectũ poſſibileꝫ formã eẽ mãleꝫ: hac rõne: qꝛ vnit̃ materie in potẽtia.

Tex. comẽ. 16. 17. 18.

Snĩa. 16. 17. 18. ſtat in hꝫ. Quia tractare dĩaꝫ ĩter mõs diffiniẽdi qbꝰ varij artifices vtũt̃ ad logicũ ſpectat: iccirco Ariſto. digrediẽdo aliqtenꝰ a propoſito introducit differentiam inter artifices quantum ad modos diffiniendi: his propoſitionibus: dialecticꝰ per formam diffinit: naturalis per materiam: iſte diffinitiones ſunt logicales: ira eſt doloris vlciſcendi cupiditas: domus eſt cuſtodia ⁊ defenſio a ventis: imbribus: caloribus: frigore: he vero naturales: ira eſt ebulitio ſanguinis circa cor: domꝰ ex lignis ⁊ lapidibus integratur: ⁊ diffinitio que materiam complectitur ⁊ formam naturalis omnino cenſenda eſt: alia propoſitio eſt: paſſiones non abſtractas vt ſunt a natura: ſpeculatur naturalis: vt vero ab arte ⁊ voluntate dependent: conſiderantur ab artificibus mechanicis: at mathematicus ꝑſequitur ea que ſunt abſtracta ſm̃ rationem tantum: diuinus abſtracta tam ſm̃ eſſe ꝙ̃ ſm̃ rationem: ſed quicquid ſit: ſatis eſt habere paſſiones ꝯcupiſcibiles non eſſe abſtractas ſm̃ eſſe: neqꝫ ſm̃ diffinitionem: in quaruꝫ paſſionũ rõnibus neceſſario ponẽdum eſt ſubiectum.

Auerrois Cõmento. 16. primo dicit: intentio alicuius eſt hoc .i. vt mihi videtur intentio alicuius ſm̃ ꝙ eſt ens eſt hoc: ⁊ ſubdit pauloPoſt: neceſſe eſt vt illa intẽtio ſm̃ ꝙ eſt hoc exiſtat in materia que habeat talem diſpoſitionem .ſ. que ſit hoc etiam ⁊ ſit per aliquam intentionẽ exiſtentẽ in ea: ⁊ ſicut neceſſe eſt vt intentio exiſtat in materia ſm̃ ꝙ eſt hoc: ita neceſſe eſt vt ſit modus acceptionis eius in diffinitione ⁊ ſi non: erit accepta intẽtio alio modo ab eo ꝙ̃ eſt: ſenſus eſt: forma lapidis ſm̃ eſſe intentionale ſm̃ quaꝫ lapis eſt ens: eſt hoc. ideſt eſt forma lapidis exiſtẽs in materia lapidis: vnde eadem numero forma ſm̃ eſſe reale eſt principiuꝫ indiuiduationis: ſm̃ eſſe abſtractum eſt principium vniuerſalitatis: ⁊ hec eſt cã ꝙ Auerrois dicit hic: neceſſe eſt vt illa intentio ſm̃ ꝙ eſt hoc exiſtat in materia. Amplius dicit .2. Cõmentator: qui accipit materiam in diffinitione ⁊ dimittit formã: diminute accipit: qui auteꝫ accipit formam ⁊ dimittit mãm: exiſtimat̃ ꝙ dimittit aliqd non neceſſariũ: ſꝫ nõ eſt ita: qm̃ forma dꝫ accipi in diffinitionibꝰ ſm̃ diſpones qbus exiſtit. Senſus eſt: cũ forma ſemꝑ cũ mã intelligat̃ .4. phyſi. 16. 3. de aĩa. 9. vñ eadẽ cognitõe cognoſcit̃ forma ⁊ mã: forma ꝑ ſe: mã ꝑ accidẽs: veluti ⁊ eadẽ intellectõe intelligit̃ vl'e ꝑ ſe ⁊ ſingulare ꝑ accidẽs: quare forma cũ ſit tota qditas rei ⁊ eſſentia: mã ponit̃ in diffinitõibus rerũ nãlium tamꝙ̃ vehiculuꝫ ⁊ defferens formam.

Auerrois Cõmento. 17. prĩo dicit: qõ aũt ex iſtis formis ⁊ paſſionibꝰ nõ eſt ꝑ mãm: ſed ꝑ volũtatẽ cõſiderandũ eſt ab artificibꝰ mechanicis: vt carpẽtario ⁊ medico: ſenſus eſt: paſſiones vt ſunt a nã: a nãli cõſiderant̃: vt ꝑ artẽ: a carpẽtario ⁊ medico. Eſt aũt medicus artifex mechanicꝰ quantũ ad opari: nõ quãtuꝫ ad ſciẽduꝫ qualitatẽ ⁊ modũ opandi: vñ ſoleo dicere medicina vt eſt acqſita ex aſſuefactõe ⁊ experiẽtia ſingularũ eſt ars mechanica: eſt ꝺinde ſcĩa: quatenꝰ in ea tractant̃ ꝓpoſitões ꝑ quas hõ dirigit̃ in opus propinque vel remote: habitui naqꝫ practico duo actus correſpondẽt: elicitus .ſ. ⁊ directus: merito actus eli

giti eſt habitus practic⁹ ſcientificus: rōne actus directi: talis habitus mechanic⁹ dici pōt. Ampli⁹ inqt Auer. ea que intellect⁹ intelligit ſm abſtractionē a mā lʒ in rei veritate nō ſeparent: a mathe. ꝯſiderant de formis aūt que ſunt abſtracte in rei veritate. i. ſm eſſe ⁊ intellectū ꝯſiderat prim⁹ phs: ſenſus eſt: quedam ſunt abſtracta a materia tam ſm eſſe q̄ʒ ſm rationem: ⁊ de his eſt methaphyſica: ſunt ⁊ alia que a materia ſenſibili ſunt abſtracta ſm rationem tantum: non ſm eſſe: de quibus agit mathema. quedaʒ a mā ſimplr ſeparari nō pñt: nec ſm eſſe: nec ſm rōnem: pñt tñ abſtrahi ab hac vel illa mā ⁊ ita de reb⁹ nālibus pōt tractari ſcientifice: ⁊ hec eſt cā: vt ſoleā dicere: vnūquodqʒ eſſe intelligibile: quatenus eſt a mā ſeparabile aliquo iſtoꝝ trium modoꝝ. Et infero corolarie: ſi volumus ordinē abſtractōis in trib⁹ his diſciplinis ſpeculari: hic erit ordo. Diuin⁹. Mathematicus. Naturalis: ſi ordinētur merito eorum que ſunt nobis magis ſenſata: hac lege diſponētur. Nālis. Mathe. Diuin⁹: qr cū determinare de diia ꝯſideratōis iter artifices ſit mun⁹ logicale vt Auer. aſſerit Cōmēto. 18. tēpus eſt: vt expedita pria ſumma: antiquorū opiniones ſūmatiʒ reſſerātur: ⁊ dicebat Auerrois. 1. phyſicoꝝ. 16. in logica declarat differētia iter artifices in vli: in hac parte in ſpāli: ⁊ opinat lynconiēſis ꝙ iſta pſcrutatio pertineat ad logicā iſtis diſciplinis applicatā: que logica eſt quaſi mediū inter logicam docēteʒ ⁊ ceteras facultates: ⁊ eſt logica vtēs aut inſtrumēto aut maxia in logica declarata: q̄ ſm ꝙ diuerſis ſatiſfacit facultatib⁹: diuerſa ſortitur noia vt dixi prio phyſicoꝝ. 35. Poſtremo aduertēduʒ: ꝙ dyaleticus alius eſt docēs: ⁊ eſt ille q ꝓprias cōcluſiones deducit ex primis: veris: imediatis: prioribus: notiorib⁹: cauſiſqʒ cōcluſionis: alius eſt vtens: vtens: alius inſtrumento: alius maxima propoſitione in logica declarata: vtens inſtrumēto eſt duplex: eſt vtens inſtrumento pluribus facultatibus cōi: veluti eſt modus diffiniendi p genus ⁊ differentiam: ⁊ demōſtratio: eſt ⁊ vtens inſtrumēto vni tm̄ diſcipline deſeruiēte: ſicut eſt modus diffiniēdi p mām: qui pho nāli dūtaxat cōcedit: diffinitio ex genere ⁊ differētia logicalis vocat: cuʒ talis modus diffiniendi nulli artifici appropriet: retinet nomen cōis artificis: at diffinitio p mām nālem: nālis cenſetur: quia nāli appropriatur: hoc fundatiſſimo documēto intelligetis cur peripatetici appellauerint diffinitiōeʒ ex genere ⁊ differentia logicalem: eā vero que eſt per mām: nālem: cum tñ nihil ſit ꝙ poſſit ſubterfugere ambitū ſecūdaꝝ intētionū de qbus diſſerit logicus. Hec igitur ſunt que huius prime ſumme ꝓpoſitōes (vt reor) relictis ſupfluis reſolute manifeſtant.

¶ Tex. Cōmenti. 19. 20. 21. 22. 23. 24.

T ōbem⁹ p̄dicet.

Preſenti ſumma que eſt a Textu Cōmē. 19. vſqʒ ad. 36. varie antiquoꝝ de aīa refferunt ſnie: veruʒ qꝛ aīatum ab īaīato motu: ⁊ ſenſu differebat: iccirco alij diffinitiōeʒ aie motu: alij ſenſu collegerunt: alij motu ⁊ ſenſu a. 20. vſqʒ ad. 25. ducunt opiniōes eoꝝ q motu nām aie inueſtigauere: ⁊ ſnia ſtat i hoc. Democritus. Leucippus. Pythagoras: exiſtimantes nihil mouere poſſe niſi ⁊ moueatur: putarunt animam mouere ⁊ moueri. Democritus animam ex athomis compoſitaʒ fecit: q erāt nature ignee ⁊ figure rotūde: ſūt nāqʒ athomi ignei actiuiores ⁊ ſomaliores ceteris: figura qʒ rotūda motui ad oēm diiaʒ poſitōis apta exiſtit. Leucippus aiam nature aeree fecit: qꝛ vita reſpiratōe ꝯſeruat. Pythagorici aiaʒ dixerūt eē corpuſcula q agitāt i aere: nōnulli illa vtutē corpuſcula mouentē. Anaxagoras dixit aiaʒ mouere oia: cōceſſitqʒ intellectū ſeparatū ⁊ imixtū q alia moueret: eo nō moto. Democrit⁹ itellectū eē ſenſuʒ palaʒ affirmauit: at Anaxagoras min⁹ clare id idicauit.

¶ Auer. cōmēto. 19. dicit: eā q habent de aia talē diſpoſitionē: ſunt duo ſenſus. ſ. ⁊ motus: aiatuʒ. n. non differt ab inaiato niſi ſenſu ⁊ motu. i. aiatū cui ꝓcedit ſenſus: ⁊ motus nālis ad oēm diiaʒ poſitōis (augent nāqʒ aiata oia ſubceleſtia nālr) differt ab inaiato ſenſu ⁊ motu pdicto: diia ſumpta ab opationib⁹. In calce. 21. dicit: hec ē diſpoſitio quā exiſtimabāt eē propriā aie. ſ. qm̄ mouet corp⁹ ⁊ mouet ſemp: vñ nō eſt op⁹ aiaʒ moueri ſi moueat. Eſt nāqʒ aduertēdū: ſunt corpora nālia p ſe mobilia locali forme cāte mobiles p accidēs in rei veritate: intelligētie depēdentes mobiles p accidēs rudiuſcule exiſtūt: quaten⁹ videlicet orbes planetaꝝ a pria mediate reuoluūtur: pria itelligētia penit⁹ imobilis inuenit. Cōmēto. 21. dicit hoc aūt fuit pp tria: quoꝝ vnū ē in aggrēdo locū ill⁹ qō exiuit: ſcdm̄ ē ad phibēduʒ plura corpora itrinſeca ab exitu: tertiū vt adiuuet ⁊ et in expellēdo illō qō ꝯſtringit ⁊ qō cōgregat ea: ⁊ dicūt ꝙ tō fuit vita dum aial pōt facere hoc. Senſus ē: p athomos attractos ſupplet locus diſcedētiū athomoꝝ: alr ſtatiʒ diſſolueretur aia: nō pmittunt⁹ athomi pdicti athomos aie ita d facili recedere: imo athomi ex qbus aia ꝯponit vigorantur pñtib⁹ athomis attractis. Cōmēto 22. dicit: oēs ꝯuenūt in hoc: ꝙ mot⁹ ē ꝓprius aie: verūtamē ſciēduʒ ē ꝙ mot⁹ circularis ē ꝓprius aie. ſcdo capitulo de ſba orbis: adhuc ſenſuʒ: ꝙ nulla forma mouet circulariter niſi aia: pñt ⁊ aie ſubceleſtes mouere verſus oēm diiaʒ poſitōis. Cōmēto. 24. ⁊ nō eſt ſicut exiſtimauit: qꝛ nō videmus intellectū exiſtē eodē mō in oib⁹ hoib⁹: nedū exiſtere in oib⁹ aialib⁹. Senſus ē: itellect⁹ nō ē eodē mō i hoib⁹: ob varias hoiuʒ cōplexiones: qꝛ hō ⁊ bruta ſunt alteri⁹ ⁊ alterius rōnis: ideo ⁊ forme eoꝝ: ergo ſenſus ⁊ itellect⁹ nō erūt ideʒ: virtus quoqʒ ſenſitiua pcipit formas nō ſcdm̄ eē abſtractū: itellect⁹ vero abſtracta ſpeculat.

¶ Tex. comē. 25. vſqʒ ad. 36.

Et ponētes principia anime.

¶ Snia huius ptis ſtat in hoc. Qui diffinitionē aie ſenſu ⁊ cognitōe afferebāt: aiaʒ ex principijs rerum cōſtitutā fecerunt: ⁊ hoc modo ⁊ ipſa principia ⁊ ea que ex principijs naſcebant cognoſcē poterat. Empedocles terrā aiaʒ ꝯpoſitā eē ex quattuor elemētis ⁊ amicitia ⁊ lite: ⁊ inducit Themiſtius hoc carmen non pretermittendum.

Terrea pars terras: pars vndea cōſpicit vndas.
Aethera diuʒ ether: vis ignea percipit ignes.
Pax pacem monſtrat: litem lis aſpera ſentit.

Fuit nāqʒ oium antiquoꝝ dogma: ſimilib⁹ cognoſci ſimilia: ita ꝙ forma ſcdm̄ idem eſſe apud veteres in materia reperiebatur ⁊ virtute cognoſcitiua: ⁊ cum Auer. dicit comēto. 25. ſed fuit cōtentus dicere reʒ loco cōſequentis. i. valebat iſta cōſequētia quidam ponebant principia plura vno: ergo aia ex multis pncipijs cōſtituta erat: ſed Ari. in textu poſuit rem. i. aūcedēs loco cōſequētis: ⁊ paulopoſt inquit Auer. ⁊ quidā eoꝝ qui ponebāt vnū principiū: ponebāt vnā aiam: ſed fuit cōtētus hic cōſequēte loco rei: ecōuerſo ei qō fecit prio. i. Ariſtoteles in textu dixit: qdaʒ ponebāt vnaʒ: ⁊ dedit intelligere ꝙ illi qui. vnū tm̄ principiuʒ concedebāt: faciebāt animam ex vno tantum principio cōſtitutaʒ.

¶ Textu Cōmenti. 26. Plato in timeo aiam ex elementis cōſtare putat: ſimile nāqʒ eius quoqʒ ſentētia ſimili cognoſcebat: ⁊ addit Auer. pricipia cognoſcunt p ſua ſimilia ergo principia dignoſcuntur per pricipia: ⁊ cum cōiungemus huic ꝙ anima cognoſcit res p principia earum: continget ex hoc ꝙ anima ſit principia: hec enim ſunt ꝓprietates ꝯuertibiles. Amplius arbitrabat Plato aial ipſum ex ipſi⁹ vnius idea ⁊ ex longitudine pria ⁊ latitudine ꝓfunditateue ꝯſtare: cetera vero ſimili mō: ⁊ addit Auer. ⁊ opinabat ꝙ longitudo cōponit ex dualitate: qꝛ linea fit ex duob⁹ pūctꝭ: ⁊ latitudo ex tritate: qꝛ fit cuʒ lōgitudie ex trib⁹ pūctꝭ: ⁊ ſpiſſitudo ex q̈ternitate: qꝛ fit cū longitudie ⁊ latitudine ex q̈ttuor pūctꝭ: qm̄ cuʒ opinabat ꝙ numeri ſunt principia oium: fuit neceſſe apud ipſuʒ vt pncipia numeroꝝ ſint principia generū eſſe ſenſibilis: ⁊ alij numeri q opponunt ex pncipijs ſint principia ēt rerū particulariū: itaqʒ principia aialis ſimplicis eſt pria vnitas: ⁊ pria dualitas ⁊ trinitas: ⁊ quaternitas: pncipia aūt alioꝝ aialium ſunt alij numeri: ⁊ dicebat Themiſtius: dixi veras vnitates ac ſimplices: qꝛ numer⁹ qui ad incorporea pertinet nō ꝯſtat ex ijs vnitatibus que corporali nature mortaliqʒ tribuūtur: nullum. n. corp⁹ pfecte vnū eſt: qꝛ diſtrahi pōt ſubinde in plura vno: imo īfinite ſecari: quaobrē numeruʒ illū tanq̄ʒ ex ſpēb⁹ ⁊ formis collectū formalē ſeu ſpecificū appellabant: ꝗqʒ ei⁹ generꝭ nūeros vt rerū formas ⁊ ſpēs pdicabāt: atqʒ huic ſnie verſus ille d proximo cōgruit queqʒ ſuos retinēt numeros: numero oia ꝯſtant: elemēta igitur mundi intelligibilis quem p ſe alter vocāt: prima ⁊ ſumma ex ſpecificis numeris prodire ideas: vni⁹ ideam: primi binarij: ideam primi trinarij: ideā primi quaternarij: qūo. n. neceſſe eſſet vt in mūdo intelligibili idee ⁊ principia mundi ſenſibilis ſpectarent ſenſibilis aūt mundus ex longitudine: latitudine: ꝓfunditate cōſtaret: ideā longitudinis primuʒ binariuʒ ſtatuerūt: qꝛ vnius ad vnū directio. i. a puncto ad punctū extractio longitudo eſt: longitudinis ⁊ latitudinis iunctim ideā primū ternioneʒ: ⁊ hʒ latitudo rōnem ternarij: qꝛ nunq̄ʒ eſt aſſignare ſupfitiem rectilineā: quin ibi ſit inuenire tertiū punctum: itaqʒ triāgulus in quo figurant tria puncta eſt pria figurarum rectiliniarū: profundū aūt ſeruat primuʒ quaternariū: nam poſteaq̄ʒ cōſtituim⁹ ſupficiē trilaterā: vbi eſt figurare tria puncta: ſi cupimus formare corpus: opus eſt aſſignare quartū punctuʒ: ⁊ fiet piramis: eſt eniʒ piramis pria ſolidarū: veluti triāgulus eſt prima ſupficialiū: quare cū idee ſint quiditates ⁊ principia ſenſibiliuʒ: longitudo: latitudo ⁊ altitudo prius reſeruant in ideis q̄ʒ in his ſenſibilib⁹: idea ergo longitudinis eſt pria longitudo: ⁊ idea dualitatꝭ idea latitudinis ē pria latitudo ⁊ idea ternarij: idea vero altitudinis eſt pria altitudo ⁊ idea quaternarij.

Poſtremo inqt Auer. ⁊ dicūt ꝙ opinio Platonis in timeo d aia eſt ꝙ aia eſt nā media. ſ. inter formas abſtractas idiuiſibiles ⁊ int formas ſenſibiles diuiſibiles ſʒ māʒ: Themiſti⁹ aūt dicebat ꝙ Plato intēdebat p iſtaʒ nām mediā intellectuʒ inter oēs ptes aie: cum ſuū eſſe ſit mediū inter formas māles ⁊ abſtractas: cū igitur aia humana incorporea cōprehēderet ⁊ corporea: exiſtimat aiam cōponi ex partibili ⁊ impartibili: verūtñ ſciendū eſt ꝙ rō aie media eſt inter formā abſtractā ⁊ formā penitus mālem. 2. celi. 3. cuʒ rōeʒ aie potius ꝯſequat appropriatio q̄ʒ abſtractio.

¶ Textu comēti. 27. Erat ⁊ aliō genus quo veteres de aia ſolebāt exponere. cum. n. aia pluribus vtatur poteſtatibus ad capeſcēdas rerū cognitiones: intellectu: ſciētia: ſenſu: opinione: eam cōpoſitaʒ ex vnitate: dualitate: trinitate: ⁊ quaternitate fecerūt. Dicit Auer. per intellectū intendit primas ꝓpoſitiōes ⁊ dixerūt ipſum eſſe vnum: qꝛ ſcire propoſitiōes eſt vnius ſcientie. i. vnius actus: quo pricipijs aſſentimus: principia. n. cognoſcim⁹ quo terminos cognoſcimus. 1. poſte. capi. 2. ⁊ intendit per ſciam: ꝯcluſionem: ⁊ dixerunt ipſaʒ eſſe dualitatē: qꝛ eſt proceſſus ab vno ⁊ ad vnū: ⁊ dixerūt ꝙ exiſtimatio ē numerus ſuperficiei. ſ. trinitatis: eſt. n. ab vno ad duo: naʒ cōcluſio in eo eſt vera ⁊ ſepe falſa: opinione. n. qs pōt ⁊ vero cōſentire ⁊ falſo: ⁊ dixerunt etiaʒ ꝙ ſenſus eſt quaternitas cum ſenſus nō habeat percipere niſi formas corporales.

¶ Textu comēti. 18. Cum igit aia motiua eſſet ⁊ cognoſcens: qdam aiam numerū ſeipſuʒ mouentē aſſeruerunt: hi ex eo ꝙ numerū vocabant intelligi volebāt cognoſcēdi viʒ que haberet in aia: ex eo vero ꝙ ipſum ſe mouentē dicebāt facultatē eius mouendi ⁊ agitādi monſtrabāt: porro oēs q propriū aie conſtituūt cognoſcere ⁊ contēplari: qꝛ id nō putant aliter poſſe cōtingere: niſi ex initijs rerū ꝯſtet: prout qſqʒ diuerſa d initijs ſentiūt: ita inter ſe de aia diſcrepāt. Auerrois dicit: ⁊ maxima diuerſitas eſt in nā principioꝝ inter ponētes principia corporalia ⁊ ponentes eā nō corporalia: cum iſte due nature maxime differant: ſunt. n. forme abſtracte īmortales: indiuiduales: infatigabiles: at forme cauſate a ſubiecto caduce ſunt ⁊ diuiſibiles ⁊ fatigabiles: primo capitulo de ſubſtantia orbis.

¶ Textu Cōmenti. 29. approbāda eſt ſnia eoruʒ qui opinabant aiam eſſe ex principijs: qꝛ mouet per ſe: ⁊ dicit Auerrois: opinari. n. ꝙ natura principiorum eſt mouens p ſe rectū eſt: ⁊ dicebat Themiſtius: qd enim aut munitius: aut vero ſimilius eſt q̄ʒ cauſam vehemētiſſime agitāteʒ: mouentēqʒ cetera in numerum aliquē principioꝝ redigere. Aduertant qui negant deum effectiue mouere celuʒ: cum ſit. n. principium: ⁊ principiū appropriate loquēdo dicat de cā efficiente: primo phyſicoꝝ prio: ⁊ cauſa efficiens pncipiuʒ ſit vnde motus. 2. phyſicoruʒ. 28. mouebit de⁹ effectiue celuʒ. Amplius nōnulli aiaʒ eſſe de natura ignis putabant: quia ſubtilitas: actiuitas: ſimplicitas: mobilitas proprietates ſunt ignis que ⁊ aie palaʒ conceduntur.

¶ Textu cōmenti. 30. 31. Democritus aiaʒ ⁊ intellectuʒ ideʒ fecit: ⁊ ipſaʒ ex primis ⁊ indiuiſibilib⁹ corporibus eſſe aſſeruit: Anaxagoras vero nihil conſtāter decernit: ponit tamen intellectuʒ eſſe principiuʒ omnium reruʒ ⁊ preponit ipſum omnibus: dicit. n. ꝙ ſolus intellectus eſt ſimplex: mundus: purus. i.

abſtractus a materia:non admixtus cuꝫ ea: opinat᷑ enīꝫ ꝙ intellectus mouet omnia:⁊ ꝙ non mouetur: ⁊ dicit Auerrois:iſte ſermo eſt magis vicinus veritati ⁊ ſententie Ariſtotelis.ſ.ꝙ intellectus eſt ex principijs ⁊ ꝙ eſt cauſa cognitionis ⁊ motus eſt manifeſtum:⁊ ideo laudabit ipſum poſt multuꝫ.3.de anima 4.non potuit nāqꝫ intellectus eſſe forma materialis ſi formas omnes materiales apprehēdere poterat: verum vt Cōmētator dicebat ſupra.26.difficile poſſumus intelligere opiniones antiquoꝝ: quia non ſunt note apud nos:⁊ qui ſententias antiquorū tueri conātur:eas menti Ari.conformes faciunt:quare nō vt opiniones veteruꝫ:ſꝫ vt mens Ari.clariſſime habeatur enixiſſime eſt elaborandum.

¶ Textu Cōmē.32.33.34.35.tales mileſius: ſiue vt Auer.reffert meliſſus ꝙ primus fuit phs naturalis ſm̄ memoriā hominū:putauit animā eſſe principiuꝫ mouens per ſe:⁊ dicebat ꝙ magnes hꝫ animā: quia mouet ferrū:⁊ eſt aduertēdum ꝙ magnes nō trahit ferrū ad oēm differētiā poſitōis niſi ꝯcurrēte motore aīato extrinſeco magnetē huc illuc mouēte: vñ quēadmodū elemētuꝫ nō mouet᷑ nāliter ſimplr ⁊ per ꝑncipiuꝫ intrinſecū ad partes ꝯrias:ſed ad ꝓhibenduꝫ vacuū nihil vetat ipſum moueri verſus oēs differētias poſitionis:ita ⁊ ferrū nō mouet᷑ nāliter ſimpliciter ad ptes ꝯrias:ſed quatenus eſt alteratuꝫ a magnete nihil ꝓhibet ipſum moueri ſurſuꝫ: deorſum: ante:retro:dextrorſuꝫ ⁊ ſiniſtrorſuꝫ.7.phyſicoꝝ.10.

Amplius Diogenes aīaꝫ dixit eſſe aerē:quatenus aer elemētuꝫ erat ſubtiliſſimū ⁊ pricipiū oīum alioruꝫ:veruꝫ deceptus fuit:qꝛ eſſe ſubtiliſſimū cōuenit igni nō aeri. Iterū Eraclitus aiam eſſe vaporē credidit:tum qꝛ ex vapore erat cōſtitutio aliarū reruꝫ: tum qꝛ:vapor erat valde remotus a corpore ſeu cōtrarietate:⁊ hec duo vt inquit Auer.ſunt in ꝑncipio cōditōes.n.pricipioꝝ ſunt:nō fieri ex alijs:neqꝫ ex alterutris:ſed oīa que fiunt:fieri ex illis prio phyſi.42.pricipiū aūt māle debebat eſſe remotū ab oī ꝯrietate:prio phyſi.54.iō ꝙ vaporē ꝑncipiū dixerūt melius nām materie tetigerūt ꝗ̄ qui aliqd elemētū cōſtituerunt ꝑncipiū rerum nāliuꝫ. Item nō defuerūt qui putauerint aiam eſſe de natura celi: ⁊ ipſaꝫ eſſe aquā:cū ſperma qd eſt ꝑncipiuꝫ generatiōis ſit valde humidū:⁊ vita ēt cōſtaret humido:tandeꝫ cetera elemēta ſuos aſſertores ⁊ iudices habuerūt: ſola terra ſectorē nō habuit:terrā nemo ſeorſuꝫ vel noīauit niſi qs dixit aiam ex oibus elemētis cōſtare aut oia elemēta eſſe:⁊ prio methaphyſice prio ⁊.14.nullus phs poſuit terrā eſſe ꝑncipiū rerum nālium niſi ponentes leges:⁊ poete:Homerus vꝫ ⁊ Heſiodus:antiqui itaqꝫ aiam motu:ſenſu:incorporeoqꝫ diffinierunt:crediderūtqꝫ aiam eſſe principia aut ex principijs:ꝗ̄ꝗ̄ Anaxagoras ſolus cognatōeꝫ ⁊ affinitatē hanc ſuſtulerit:⁊ dicebat Themiſtius: Anaxagoras n.tametſi oia cognoſci ab aia cōcederet: qꝛ tñ ſincerum illū ⁊ mixtionis expertē putabat:nullam ei cuꝫ rebus quas cognoſceret:ſimilitudinē relinquebat: ⁊ ait Auer.34.Anaxagoras ſolus dixit ꝙ intellectꝰ nō recipit paſſioneꝫ.i.nō eſt materialis ⁊ ꝙ in nullo hꝫ cōmunicatōeꝫ cum alio.i.ꝙ nulla res oium quas intelligit eſt in eo:itaꝙ ſit cōmunis eis in alia forma ideſt ꝙ nō eſt hoc:neqꝫ in hoc:ideſt neqꝫ eſt corpus neqꝫ eſt virtus in corpore: ⁊ hoc nullus aſſerunt niſi Anaxagoras:ſed non dixit Anaxagoras quo modo ꝯtingit ei vt intelligat omnia:vtrū ſm̄ ꝙ eſt in actu aut ſm̄ ꝙ eſt in potētia:neqꝫ dixit ēt qua de cā intelligit res que nō ſunt intellectus in actu:ſed de his 3.de aīa ptractabitur. Et pro nūc eſt aduertēduꝫ ⁊ multuꝫ vtiliter:ꝙ oīs intellectio ſiue ſit ꝑ eſſentiam: que eſt forma abſtracta:ſiue nō ꝑ eſſentiaꝫ: recipitur in intellectu noſtro qui eſt pura potētia in genere intellectuū:ſunt aūt forme māles intellectōes nō per eſſentiā:⁊ nō intellecte actu:qꝛ habēt aliud eē in re: aliud in aia: de quauis igit᷑ forma ꝑterꝗ̄ de intellectu humano eſt verum dicere ꝙ eſt intellectio:⁊ hoc fuit inſtitutū a nā:vt ipſe cōmode ⁊ expedite potuiſſet ſuſcipere oēs intellectōes:quare intelligebat oīa ſm̄ ꝙ erat pura potētia:⁊ qꝛ intelligere humanū colligantiā habebat cū ſenſu:iccirco poterat intelligere res que non ſunt intellectus in actu.i.formas materiales:que intellectōes nō per eſſentiā fiunt fauore ⁊ beneficio intellectus agētis procurātis.Hec itaqꝫ ſunt que a maioribus de anime natura tradebantur: deinceps condemnabūtur multa que conſtanter aſfirmabat antiquitas.

¶ Tex.comē.36.vſqꝫ ad.44.

Debemus igit᷑ priꝰ perſcrutari. ¶ Preſenti ſumma que eſt a Textu comenti.36.vſqꝫ ad.95.ꝯtradicit Ariſtoteles veteribus qui de aia nō recte ſcripſerunt:at a.36.vſqꝫ ad 44.inducuntur due ꝓpoſitiones. Prima eſt: nō ē neceſſariū id omne moueri qd mouet. Secūda eſt:non pōt aia a ſe:nec ab alio per ſe moueri. Ducit Auer.36.non conſtituit᷑ aie per motum: vt plura entia:ventus.ſ.⁊ fluuius: fuerūt enim qui dixerunt ventū eſſe aereꝫ motuꝫ:⁊ fluuium aquā motā exiſtere:quos improbat Ariſto.2.methoꝝ.vnde ſi vētus eſſet aer motus:exiſterent venti cōtinui:⁊ ſimul oēs flarent:eſt ⁊ aer calidus ⁊ humidus:ventus aūt calidus ⁊ ſiccus:quare exēpluꝫ ponit Cōmentator non vt ita ſit:ſed vt aſſentiāt qui addiſcunt.Vel dicēdum eſt vt ſcribit Cōciliator problemate.17.quinte particule:nihil prohibet quin aliqualiter poſſit dici ꝙ vētus ſit aer motus: ſicut etiam pōt aliqualiter dici ꝙ fluuius eſt aqua mota:veluti etiā dicit᷑ ꝙ ambitioſus ē qui appetit honorē:hoc tñ nō ſufficit:imo ꝑmo oꝫ genus differētijs magis determinare cōtrahētibus aut qualis:aut quāti:vbi:in quo. Amplius inquit Auerrois:quoniā aūt nō eſt neceſſariū vt aliqd moueat ſe:declaratū eſt prius in naturalibus. Senſus ē:ratio principiandi motū actiue:⁊ ratio principiandi motū paſſiue ſemꝑ re inueniūtur ſeiungi: ⁊ nō oꝫ id moueri quod mouet:forme.n.abſtracte mouēt nō mote:forma nāqꝫ queuis motiua eſt:illa tñ mouet᷑: que ineſſe per ſubiectū cōſtituitur.

¶ Sētētia.37.ſtat i hoc.Quicquid mouet᷑ aut mouetur per ſe:aut mouetur:quia eſt in moto.i.per accidēs:equitātes in naui mouētur:quia ſunt in moto: animal mouet᷑ ꝑ ſe etiaꝫ ſi moueat᷑ ꝑꝑ pedes: motus eiꝫ nō attribuitur hōi eſſentialiter niſi ꝑꝑ hec mēbra ⁊ iſte motꝰ ñ iuenit᷑ i equitātibꝰ i naui. Dicit Auerrois:debes ſcire ꝙ illd qd dicit᷑ moueri:qꝛ eſt i moto:eſt duobus mōis:modo qui eſt poſſibilis vt moueatur per ſe:⁊ modo q eſt ipoſſibilis:⁊.8.phyſicoꝝ 27.dicit:illud quod mouetur per accidens principaliter

eſt omne quod dicitur moueri:quia eſt in moto:⁊ hoc eſt duobus modis: modo qui eſt impoſſibile vt moueat᷑ omnino:⁊ modo q eſt poſſibile vt moueatur. Eoꝝ vero que ꝑ ſe mouent᷑:qdaꝫ mouentur ꝑ principiuꝫ intrinſecū : quedaꝫ mouent᷑ ab extrinſeco.¶ Contra:ergo elementū mouebitur ꝑ accidens.cū moueat᷑:quia eſt in medio moto. Iteꝫ rector maius mouet᷑ per ſe: quia.5.phyſicorū primo: id mouetur:per accidens quod nunꝗ̄ poteſt per ſe moueri:mouetur ſortes per partem:ſi pes eius moueatur:per ſe mouentur:que neqꝫ ꝑ accidens:neqꝫ per ꝑtem mouentur:rector igitur maius non mouetur ꝑ accidens:cum poſſit ꝑ ſe moueri:neqꝫ ꝑ partē mouet᷑:ergo mouebit᷑ ꝑ ſe.¶ Solutio eſt:non exeūdo textum Cōmenti primi.5.phyſicoruꝫ: dico ꝙ rector nauis comprehendit᷑ ſub mobili ꝑ ſe prio: ſimiliter ⁊ elementuꝫ:licet ⁊ rector nauis ⁊ elementū moueant᷑:quia ſint in moto:ſed iuxta diuiſionem huius primi de anima:⁊ gubernator nauis ⁊ elementū mouentur ꝑ accidens:quia ſunt in moto:at ſtando in diuiſione.8.phyſicorū.27.homo in naui mouetur: qꝛ eſt in moto:elementū autem mouet᷑ per ſe:licet moueatur qꝛ ſit in medio moto:⁊ ratio eſt:motꝰ elementi grauis in medio ē illi naturalis a forma eiuſdem inchoatus:motꝰ aūt rectoris nauis non eſt illi naturalis:vnde eſſentiale eſt elemento mouere ſe in medio moto:non aūt eſſentiale eſt homini mouere ſe: mouendo nauim:verum vt dixi.5.phyſicorū.2.non multū eſt curandū de nominibꝰ:quando res ipſa eſt manifeſta.

Sententia. 38.ſtat in hoc:ſi anima moueretur per ſe:cum omnes motꝰ ſint in loco:erit anima in loco naturaliter ⁊ eſſentialiter.¶ Auerrois dicit primo:motꝰ ſunt tres in genere:ſed ipſe dixit quattuor large quaſi enumerando additionem ⁊ diminutioneꝫ pro duobus:⁊.2.de anima.36.dicebat: anima eſt cauſa agens iſtos tres motꝰ:vbi augmentatio ⁊ diminutio vnus motꝰ conſtituebant᷑.¶ Eſt aduertendū vt dixi.3.⁊.5.phyſicorum:ꝙ motus pro formali eſt tantū paſſio:pro fluxu eſt quātitas:pro forma fluente:eſt ſubſtantia: quantitas:qualitas ⁊ vbi:vnde forma fluens propria requirit ſubiectū ens in actu:⁊ eſt quātitas : qualitas ⁊ vbi:forma fluens improprie eſt forma elementi q ſucceſſiue continue circa ſubiectum ens in potentia acquirit᷑:ſeu intendit᷑:forma fluens improprijſſime eſt forma mixti aīati ⁊ inanimati:q per minima inducitur:ideo ſucceſſiue diſcontinue ⁊ interpollate:ad modū dictū a nobis anno ſuperiori primo phyſicorum dum de minimis tractabamꝰ.¶ Amplius inqt Auerrois:ſi anima mouet᷑ : itaꝙ motꝰ inſit ipſi: erit anima corpus ⁊ in loco:⁊ cū fuerit in loco erit mota motu locali neceſſario:omne eniꝫ quod mouetur altero illorū duorum motuū:alterationis.ſcilicet augmentationis ⁊ diminutionis: mouet᷑ localiter : ſed non conuertit᷑:patet d celo.¶ Ex hoc loco ſoleo inferre correlarie mobilia ꝑ accidens denominari moueri motu fundato in mobili ꝑ ſe:⁊ non in ipſis exiſtente:ea enim que in naui mota mouentur non dicuntur moueri niſi motu fundato in naui : ⁊ dato ꝙ planete mouerent᷑ ab oriente in occidentem a prio mobili:adhuc ſaluat᷑ eos vno tantuꝫ motu moueri: qꝛ talis motus non in ipſis ſed in primo dūtaxat mobili inuenit᷑:⁊ hoc eſt qd dicit Ariſtoteles in textu: ſi anima mouet᷑ nō accidentaliter: tūc motus eſt in eo naturaliter:quaſi dicat:qñ aliqd mouet᷑ accidētalr: tunc motus non in ipſo exiſtit.

Digreſſio Auerrois.

Sed in verbis ē ābiguitas.

Digreſſio tendit ad hoc:vt declaret᷑ iſta propoſitio oēs motus predicti ſunt in loco:erat igit᷑ in verbis Ariſtotelis ambiguitas.ſ.quoniaꝫ dixit:oēs motus predicti ſunt in loco:⁊ nō dixit:oīa mota illis motibus ꝑdictis ſunt in loco:veriſſimū ē.n.oīa mota illis tribus motibus eſſe in loco:nō aūt verum ē oēs motus eſſe in loco:ſed ēt ſm̄ ſenſum manifeſtū non vere dicitur de illis motibus tribus.ſ.vt ſint i loco: motus.n.alterationis nō ē in loco:quaſi velit dicere ꝙ augmentatio ⁊ diminutio poſſunt vocari motus in loco:propter maximā quā habent affinitateꝫ cum motu locali:nō aūt alteratio motus i loco dici ſolet. ¶ Solutio eſt:ſolus motus localis ineſt naturaliter mobili.i.propter ſe nō ꝑꝑ aliud extrinſecū:⁊ ſic intēdebat Ariſtoteles ꝑ motus ꝑdictos oēs modos motus localis:iſte.n.motus exiſtit in re nāliter:⁊ ē neceſſario i loco:⁊ hoc ē qd dicit Auerrois.8.phyſicorū.20.nō inuenit᷑ aliqd moueri ex ſe niſi in motu locali:in ceteris aūt motibus eſt motor extrinſecus.ſ. motū ⁊ mouens in motu locali nō diſtinguūtur loco ⁊ ſubiecto:nō reperit᷑ aūt alteratū ex ſe ⁊ auctuꝫ ex ſe:qꝛ in iſtis motibus ſemꝑ ē motor extrinſecus. i.ſemꝑ mouens ⁊ motum diſtinguuntur loco ⁊ ſubiecto:⁊ talis differentia non datur:quia ſit eſſentialis motibus:licet ſemper reperiatur.4.celi.24.⁊ ratio eſt:quia agens non eſt de eſſentia motus:⁊ ſm̄ hoc inquit Auerrois erit ſermo eius:⁊ motus eſt ei naturaliter quaſi alia cōdictio addita ei qd eſt ei eſſentialiter:alteratio.n.pōt dici aliquo modo ꝙ ē in alterato eſſentialr:ratio ē:quia alteratum per ſe alteratur ab extrinſeco:⁊ pōt dici ꝙ eſt in eo accidētaliter aliquo modo:albedo.n.non mouet᷑ in nigredinē niſi qꝛ ē in aliquo diuiſibili.ſ.in corpore:nō qꝛ ē diuiſibilis in ſe:ſenſus ē:ſubiectū vt lignū caleſit ꝑ ſe prio: ⁊ nigreſit:priuatio vō ⁊ ꝯrariū vt frigidū ⁊ albuꝫ ꝑ accidens alterant᷑:⁊ hec eſt cā ꝙ Cōmentator dicebat primo phyſicoꝝ.51.vnūquodqꝫ ꝯrariuꝫ agit in tertiū:⁊ ex tertio:ſi.n.calor ꝑ poſſibile.eēt abſtractꝰ a mā nō eēt patiens:ſed agēs:qꝛ paſſio ē merito ſubiecti tantū:prio degeneratiōe.55.ergo ſublato tertio aufert᷑ paſſio:ergo ⁊ actio:quēadmodū ergo ꝯrium agit ꝑ ſe in ſubiectū ⁊ ꝑ accidēs in ꝯriū:ita ſubiectū ꝑ ſe mouet᷑:ꝯrariū ꝑ accidens:qñ ergo Cōmētator dicit:albedo nō mouet᷑ in nigredinē:niſi qꝛ eſt in aliquo diuiſibili:intelligit motū nō poſſe ꝯcedi albedini niſi merito ſubiecti:⁊ qꝛ dicit Auerrois:⁊ vērificat hāc expoſitionē hoc qd poſt dicet:iō opereꝑtiū ē vt huic digreſſiōi addat᷑ Cōmētū.39.i quo Auerrois prio dicit:īpoſſibile ē enim vt inueniat᷑ in eis aliqd mouēs:qm̄ hoc nō inuenit᷑ niſi i motu locali tñ:qꝛ illud qd mouet᷑ in qualitate mouet᷑ aliquo modoꝝ reꝝ que dicuntur moueri accidentaliter:ratio eſt:qꝛ non reperitur alteratum ex ſe ⁊ auctuꝫ ex ſe:quia in iſtis motibus ſemꝑ motor eſt extrīſecus.Dicit ſcd̄o Auerrois:quoniam ſi aliquod iſtorum dicat᷑ moueri non dicetur niſi accidentaliter:quoniā illud qd mouetur in iſtis nō eſt niſi corpus:⁊ hec eſt quaſi cauſa propter quā non inuenitur in his duobus motibus mouens ex ſe:⁊ notāter dixit:hec eſt quaſi cauſa:qꝛ

cā fundamētalis cur nō repit alterās ex ſe: ⁊ augēs ex ſe: eſt q2 ñ inuenit alteratū ex ſe: eſt.n.celū primū alterans: nō tñ alteratū ex ſe: cū nō diuidat in partē ꝑ ſe alterātē: ⁊ ptē alteratā dr tñ h q̄ſi cā: h fundamēto qm̄ lignū caleſit ꝑ ſe prio: ḡ calefaciēs ē extrīſecū ⁊ alienū a nā ligni calefacti: ḡ ī alteratōe nō ē mouēs ex ſe.i.intrinſecū moto: ⁊ tandē ꝯcludit Cōmen. ꝙ motꝰ attribuit alterabili ⁊ augmētabili nō accidētali: ſed alterabili propter corpus defferens: ſed augmentabili ⁊ diminuibili propter partes corporales augmentabiles ⁊ diminuibiles: verum vt hanc digreſſionem vltimate reſoluaz. Dico ꝙ mobile motu locali ⁊ eſſentialiter.ideſt ꝑ ſe ⁊ naturaliter mouetur a mouente.ideſt mouet a motore intrinſeco mobili: eſt enim natura principiū motus eius in quo eſt: at alterabile ⁊ augmentabile a mouentibꝰ eſſentialiter mouentur: non naturaliter: quia alterans ⁊ augēs ſemper ab alterato ⁊ aucto extrinſeca inueniuntur: ⁊ ita textus Ariſtotelis interpretādus erit: ſi igitur anima nō mouetur accidentaliter. ideſt nō mouetur motu alterationis ⁊ augmētationis: tūc motus eſt in eo naturaliter.i.tūc mouetur anima localiter: ergo anima eſt in loco: omnes enim predicti motus locales ſunt in loco. Ex his facile iudicari poteſt quāti momenti ſit ſentētia expoſitoruz putantiuz omnem motuz eſſe in loco: motū autē localez ſolū ad locū eē: ſed de his ſatis diximus.

Textu. Cōmenti.40.formatur primo hec cōſequentia: anima mouetur naturaliter ideſt per ſe in loco ergo ⁊ violenter: omne enim qđ natura mouetur: vi quoqz moueri poteſt: ⁊ addit Auerrois: ⁊ hoc neceſſe eſſe in eo quod mouetur in loco motu recto: ⁊ ob hoc ſaluatur ratio đ celo quod quidem natura ⁊ nō vi eſt mobile. dicit ſanctꝰ Thomas hac in parte Ariſtoteles inducit rationes parū efficaces: quia procedit ex datis ad interimendum poſitionem: ſunt igitur rationes Ariſtotelis valide contra aduerſarios: non in ſe: iterum inducitur hec ſequella: mouetur violenter ergo ⁊ natura moueri poteſt: ⁊ reddit Cōmentator: rationem dicens: motus enim violentus nō intelligitur niſi reſpectu naturalis: vt declaratur.3. celi.18. Amplius idem de quiete eſt affirmandum. ſcilicet ait Auerrois ꝙ omne motum naturaliter habet quietem naturaliter: ⁊ omne habens quietem naturaliter habet quietē violenter: ⁊ omne habens quietē violenter habet quietem naturaliter. Anima ergo cum non moueatur ⁊ quieſcat violenter: nō mouebitur ⁊ quieſcet naturaliter: nō mouetur etiaz anime naturaliter: quia nec ſurſum: neqz deorſum: neqz medio modo: quia ſi ſic eſſet aliquod elementorum: ⁊ non deberet moueri in corpore niſi vno motu naturalirer: ſed nos videmus inquit Auerrois eam moueri motibus oppoſitis in loco ergo nō eſt vnum elementorū quattuor mouet nāqz anima ad omnez differentiaz poſitionis 2.de aīa.14. Et hec propoſitio: omnis motus in loco eſt aut ſurſum aut deorſum: vera eſt de motu recto: motus enim rectus naturalis diuiditur in motū ſurſum ⁊ deorſum: ⁊ motus ad alias poſitionis differentias vel nō eſt naturalis vel ꝯtinet ſub illis: ⁊ attentione digniſſimū eſt ꝙ ſicut ignis ⁊ terra ꝯriātur ꝯrietate extremi ad extremū: q2 ignis in tribꝰ aſcendit elemētis: terra ī tribꝰ deſcēdit: ita aer ⁊ aq̄ ꝯriant ꝯrietate extremi ad extremū: qm̄ aer deſcēdit in vno ⁊ aſcēdit ī duobꝰ: aq̄ aſcēdit ī vno ⁊ dſcēdit ī duobꝰ.

Sentētia. 41.ſtat in hoc: aīa mouet corpꝰ ḡ ijs motibꝰ ipſuz mouet qbꝰ ⁊ ipſa mouetur: qđ ſi id ſit conuertēdo: vere quoqz dicere poſſumus: eo ipſaz motu moueri quo mouetur ⁊ corpus: at latione corpus mouetur: ergo ⁊ anima ſeu tota ſeu pars eiꝰ motu locali mouebitur: ergo fieri poteſt vt egreſſa corpus verſus ingrediatur: qua cōmigratione ⁊ mortua quoqz animalia reuiuiſcere ⁊ exuſcitari contingit: inferebat Auerrois: erit igitur ī corpore quaſi corpus in loco: ſed iſta contradictio eſt ſm ſermonem dicentis: non ſcđm rem in ſe: nō eniz ponimus ꝙ omne mouens mouetur illo modo motus: neqz in motu locali talis ꝓpoſitio eſt vera niſi mouens ſit corpus: ſumus igitur inter duo: aut debemus ponere ꝙ contradictio eſt ſm rem in ſe: ⁊ tūc non erit verum niſi in motu locali: qđ non ſonāt verba Ariſtotelis: aut ponere ꝙ contradictio eſt ſm ſermonem dicentis non ſm rem in ſe: ⁊ ita erit hec ratio valida contra antiquos concedentes palam eodem moueri motu mouens ⁊ mobile. ¶ At Themiſtius volens hanc contradictionez eſſe ſm rē ſoluit rationes Theophraſti: pria erat: iuditia: comprehēſiones: aſſenſiones ſunt anime motus: non corporis ergo non eodem motu mouetur anima: quo mouet corpus: ſecunda ratio: lignū trahitur ab homine: ñ tñ contra hō trahitur a ligno: itē vapores vi ſolis in ſublime rati rectis angulis ſubuolant: ſol ipſe verſa vice nō rapitur. ¶ Solutio ē: iuditia: ꝯprehenſiōes motus nō ſunt: ſed opationes. Ceterū mouēs ⁊ motū eodē motu genere moueri tenent: ⁊ ita lignū trahit ab hoīe: hō quoqz localit mouet: ſol itē ⁊ vapores motu locali mouent. Addit Themiſtius: ſz neqz hoc neceſſariū Theophraſtꝰ putabat: ſi motu locali aīa moueret: cōmigrare illā poſſe ⁊ mox remigrare ī corpꝰ: vñ ſemel exiſſet: nā ij q aīaz ſpiritū eē ⁊ auraz quādā rebātur: vt motu ingt loci concederēt aīe: tñ opinor eā negaſſent remeare: aut regredi poſſe: que ſemel eēt egreſſa: ſz optie vir pace dixeriz tua: neqz hoc recte: neqz ijs ꝯſentanee: q illimet opinant: naz ſi pōt exire corpꝰ e corpore: cur non ⁊ denuo poterit īgredi: cū hoc in ceteris oibꝰ locis vaſiſqz fieri ꝯſpiciat. iterū ſubiūgit Themiſtius de intētiōe zenonis fuiſſe: ꝓpterea ingredi aīaz nō poſſe rurſuz ī corpꝰ: q2 tota eēt toti corpori innexa: ꝑmixtaqz: ñ poſſetqz exire ſine diſſolutōe eius mixtiōis cuius vinculis cōtinet verū eos q animā ī corpe tāq̄ ī vaſe quodaz ⁊ loco ꝯſtituūt nullū pfugiū ſubleuat qn cogant fateri: aīalia ſemel obita extinctaqz animari denuo poſſe: ⁊ ad vitā redire: declarat aūt in.2.de generatiōe 70.corruptū idē numero redit nō poſſe: ꝯſtat.n.adueniēte forma potentiā reſpectiuā auferri: qua ſublata res nō dr̄ apliꝰ poſſibilis poſſibilitate nāli.

Sña. 42.43.ſtat ī h: ñ pt aīa eē motꝰ: q2 motꝰ ē actꝰ impfectꝰ: aīa v̄o ē actus pfectꝰ corporis: qr ſi aīa mouet localr: ipa dūtaxat p accidēs mouet: ⁊ putarūt ātiq ſenſus moueri a ſenſibilibꝰ ⁊ ea mouē ſimul. Moderni ꝯſiderāt iſtā ꝓpōnē: motꝰ ē cā diſtātie īter ēminū a q̄ ⁊ rē motā: ſi.n. A.a.B. p lineā bipedalē ⁊ eēt. C. pedalis q̄ztitas iter. A. ⁊. B. tāgēs. A. ⁊ ñ. B. ⁊ icipēt rare fieri: ſic ꝙ ī fine hoꝛ tāgēt tā. A. q̄z. B. h cāu. C. ꝯtīue mouebit localr: ⁊ ñ diſtabit ab. A. Dicūt ꝙ lz illa rarefactio nō faciat. C. diſtare ab. A. fac tñ q̄zlibet ptē. C. terminatam v̄ſus B. diſtare ab. A. eo ꝙ cuiuſlibet talis ptis qlibz pūctus continue erit magis elongatus ab. A. ⁊ concedunt ꝙ

infinite partes. C. elongant ab. A. ⁊ infinite partes. C. non elōgantur ab. A. prima pars eſt vera de qualibet pte. C. termiata ad extremū v̄ſus. B. ſecūda de quauis pte. C. termiata v̄ſus. A. hactenus itaqz ſint ſatis declarate iſte due ꝓpoſitōes: non ē neceſſariū id oē moueri qđ mouet. Et nō pōt anima a ſe: neqz ab alio per ſe moueri.

¶ Tex.comen.44.vſqz ad.54.

Et quidam dixerunt ꝙ aīa.

Preſenti pte que eſt a textu commenti. 44. vſqz ad 54. adducūtur rōes contra Democritū ⁊ Platonez: Democritus opinabat animam mouere corpus: veluti argentum viuum motum venerem ligneā agitabat. Contra: ergo non poterit aīa cā eſſe quietis animalis. Itē ſi motus corporis ab aīa eſſet: ſicut motꝰ imaginis ab argento viuo: tūc motus corporis non eſſet volūtarius ſed neceſſarius. ¶ Eſt aduertendū ꝙ.2.celi.92. declarat Auerrois eandē cām eē cāz motus ⁊ quietis: alio tñ modo ⁊ alio diſpoſitam: grauitas enim terre eſt cā motus ipſius terre: ⁊ eſt quoqz cā quietis: habet nāqz vt ſoleo dicere grauitas duo officia: quorū vnū eſt mouere mobile ad locū nālem aliud eſt cōſeruare mobile in loco ſuo naturali.

Sententia. 45.ſtat in hoc: Timeus ⁊ ipſe animā mouere corpus aſſerit: eāqz tranſferri: cū ſit corpori permixta: ⁊ quatenꝰ admiſcetur corpori non mouet niſi mota: ipſam quoqz aīam ex elemētis iſtius mūdi ꝯſtitutā fecit Timeus ⁊ erat intelligēs: q2 componebat ex elemētis muſica cōpoſitione ⁊ ſperica ⁊ cōprehēdebat armoniā: quia cōponebat cōpoſitōne armonica: numeriſqz diſticta ſonoris ita inueniebat: vt inſitū ſonoritatis atqz concentus haberet ſenſum. Et opifex aīam prius cōpoſuit magnitudine recta cōpoſitiōe armonica: poſtea rectitudinē coegit ⁊ flexit in circulū: ⁊ cum vnum in duos diuiſiſſet circulos duobus in punctis coniunctos: rurſus vnum in ſeptem orbes diuiſit: quoniā lationes ipſius celi motiones ſunt anime quibus ipſa mouetur. ¶ Eſt primitus attendendum: ꝙ varia numerorum genera comperiuntur: eſt numerus ſuperficialis qui conſurgit ex ductu primi numeri in binarium: corporalis naſcitur ex ductu ſecundi numeri in numerum quaternariuz: Triangularis habet modum latitudinis vniformiter difformis incipiens ab vnitate: ſupra quam ponatur binarius: ſupra quam ternarius mox quaternarius conſtituatur numerus circularis eſt qui in ſeipſum ductus ſemper terminatur in idem: quadratus conſurgit ex ductu alicuius numeri in ſeipſum ſemel: cubus oritur ex ductu alicuius numeri in ſeipſum bis. ¶ Eſt ſecundo obſeruandum ꝙ dyapaſon eſt conſonantia que fit in duplo: dyapente vero conſtat his numeris.2.3. dyateſſeron autem eſt que in hac proportione conſiſtit.3.4. Tonus ſexquioctaua proportiōe cōcluditur: dyapaſon vero ⁊ dyapente tripla comparatione colligitur hoc modo. 2. 4.6. Biſdyapaſon quadrupla collatione perficitur.2.4.8. Dyateſſeron vero ac dyapente vnum peficiūt dyapaſon hoc modo.2.3.4. his duobus notandis patet hec propoſitio: anima componitur ex elementis muſica compoſitione. ¶ Eſt tertio ſciendum: fuit aīa] creata prius recta: vt priꝰ alia a ſe cōprehēdēt: poſtea fcā eſt circulus: vt ſeipſaz intelligere poſſet. Sūt eiz intellectus circuli intentionales: ⁊ ſunt qui putant Platonē verbis illis obſcuris id penitꝰ ſenſiſſe ꝙ Ariſtoteles ſcribit. Et dicebat comes mirādulanus: ſi verba Platonis ⁊ Ariſtotelis ſpectent nihil inimicitius: at ſi ſenſus: nihil concordius: attamen non eſt equum in altiſſimis philoſophie queſtionibus aliud ſentire: aliđ dicere: ⁊ non decet artificem ſcientificū vti in doctrina demonſtratiua ſermone methaphorico: veritas peripatetica eſt. Deus ſe intelligit per eſſentiam ꝓpriaz: intelligentie dependentes ſeipſas comprehēdunt per eſſentias earum: ⁊ primam prima: intellectus humanus ſe tantum ꝯprehendit per accidēs cū ſit pura potētia. Sz đ his loco ſuo ptractandū erit.

Sententia. 46.⁊.47.ſtat in hoc. Nō recte dicitur animam eſſe magnitudinem: nam animam vniuerſi talem vult Plato eē: qualis eſt ea que mens ⁊ ītellectus vocatur: nō qualis eſt ſenſitiua: nec qualis eſt ea que eſt principium deſiderādi: qppe cum haꝝ motꝰ ñ ſit circulatio. Intellectꝰ igit ē vnꝰ ⁊ ꝯtinuꝰ illo mō q̄ dr in ſuo intellecto eē vnꝰ.i.ē vnꝰ pinde ac ītellectio: ⁊ intelligere ē res ītellecte ⁊ iſte ſunt vne ſm ꝯñam ſicut menſura ſine magnitudie.i. ſunt vti numerꝰ: ⁊ nō vti magnitudo: ītellectꝰ igit nō ē corpus: q2 nō eſt continuus: in rei veritate: ſz aut ptibꝰ penitꝰ vacat: aut non eſt vt magnitudo ꝯtinuꝰ: rō Ariſto. eſt: ſi intellectus ſit magnitudo: quo nam pacto quācunqz ſuarum intelliget partium: ſiue ille ſint magnitudines: ſiue etiam puncta: ſi hec quoqz partes appellare oporteat: ⁊ ſi intellectus intelligit per partem punctalem: puncta autem ſunt infinita: manifeſtum eſt ꝙ nequaquā pertranſibit illa: ergo patet intellectuz non poſſe intelligere corpus omnino ſm hunc modum. Si magnitudine: ſepius vel infinities idē intelliget. ¶ Ex dictis Auerrois ⁊ Egidij Romiani deducitur plane iſta conſequentia: ſi intellectus intelligeret applicādo ſe rebus intellectis ſm partes quātitatiuas: multotiens ⁊ infinities intelligeret idez: quia nunq̄z aliquid pertranſit aliquod ſpatium: niſi quelibet pars mouentis pertranſeat quāuis partem ſpatij: quare ſi intellectus comprehendit res applicādo ſe eis ſz partem quātitatiuam: ad hoc ꝙ intellectus pertranſeat totam rem ⁊ applicet ſe toti rei: oportet ꝙ quelibet pars intellectus ſe applicet cuilibet parti rei: ⁊ quia quelibet pars quātitatiua habz multas: ⁊ quodāmodo infinitas partes: cum quodlibet continuuz ſit diuiſibile in infinitum: ſi per qualibet partē ſe applicat intellectus cuilibet parti rei: infinities ſe applicabit eidem parti: ergo ⁊ infinities intelliget idem: ⁊ hoc eſt ꝙ dicit Auer. ſi intellectus intelligit rez tangendo per aliquā partez eius que ſit corpus omnes partes corporis intellecti circūgirando ſe quouſqz tangat per illam partem corporis oēs partes corporis intellecti: neceſſe eſt ex hoc vt intellectus intelligat idez infinities: qñ tangit corpus: quoniam pars non differt a parte in ſuo tactu: ⁊ impoſſibile ē vt intelligat totum corpus: ſed nos videmus ꝙ intellectꝰ intelligit totū corpus ſimul ⁊ vnico intelligere ⁊ nō indiget intelligere iterato. Et ſi ſat eſſet quāuis ptiū tangē: ita quod ſz quācūqz ptē ſe applicet intellectꝰ rei: totā rē cōprehēdet: tūc non oportebit ipm orbe verſari: aut oīo magnitudinē ipum hr̄e. Dicit Auer. dicemus ei qūo igit intelligit corpꝰ vt moueat circularit q̄uſqz tāgat ꝑ ſuaz ptē aut ꝑ ſuas ptes oēs ptes.

eius: ⁊ vl̃r quo indiget ꝙ intellectus ſit corpus ſi nõ intelligit per tactum.

Sententia. 48. conſiſtit in hoc: ſi neceſſe ẽ ipſum intelligere totũ tangẽtẽ circulo: quis eſt ipſaꝝ partiũ tactus: ⁊ quomodocunqꝫ dicatur ſequit̃ inconuenieñs: ⁊ dicit Auerrois quo igitur indigetur vt tangat per partes: ocioſum ẽ.n. tangere per partes. Item: quo naꝫ pacto vel impartibili partibile: vel impartibile partibili ipſe intelliget.i. ſi habet intellectus partes impartibiles nõ capiet partibilia: ⁊ ſi partibiles: non poterit abſtracta cognoſcere: ⁊ inquit Auerrois: omnia iſta contingũt eis: quia ponũt ꝙ intellectꝰ in eo ꝙ intellectus habet partes: ⁊ ꝙ non intelligit niſi tangendo. Preterea intellectus non eſt circulus: cum eius operatio non ſit circularis: operatio.n. practica eſt finita: ⁊ dicit Auerrois: intelligere eſt finitum i intellecto mechanico: eſt autem intellectio practica qua intelligimus obiectũ ſub ratione applicabilis ad opus: operatio quoqꝫ ſpeculatiua: ſiue pertieat ad primã operationem: vt eſt diffinitio: ſiue ad ſcðam: ſub qua cõprehendatur demonſtratio finita eſt ⁊ terminata: eſt demonſtratio finita: quia habet principiũ ⁊ fineꝫ: dicit Auerrois: demonſtratiões habent principium ex quo accipiuntur ⁊ ſunt propoſitiones: ⁊ habent finẽ ⁊ eſt ſyllogiſmus qui fit ex ꝓpoſitiõibus ⁊ concluſione. Senſus eſt: vt ait Albertus demonſtrationes finem habent determinatũ ad quem procedunt: qui ẽ aut concluſio aut ſillogiſmus: ſi enim concludantur vltime concluſiones: tunc eſt ſtatus in eis: ſi autẽ nõ concludantur ille: tunc concluſio ſumetut in alio ſyllogiſmo pro premiſſa: ⁊ adiungetur aliud mediuꝫ ⁊ alia maior extremitas: ⁊ concludetur alia concluſio: ⁊ ideo non reuertuntur in idem omnino a quo inceperunt. ſicut facit circulatio circuli. Diffinitiões etiã omnes quibus nos ſcimus quid eſt res ſunt finite: quia diffinientia in generibꝰ primis ſtant: eo ꝙ extra genus primũ nihil vniuocũ inuenit̃: quod in diffinitione poſſit poni: ergo intellectus non eſt circulus.

❡Et cõſiderãda ſunt hec verba Auer. cũ motꝰ itellectus fuerit circularis nõ ſperalis: tũc cõprehẽdens cõprehẽdet idẽ multotiẽs. Senſus ẽ (vt reor) itellectio circularis ẽ qua incipimus ab vno ⁊ tẽdimꝰ ad idem: intellectio ſperalis eſt illa qua intellectꝰ girat ſe ad formã ita abſtractã: vt ẽ genus ſubalternũ ⁊ generaliſſimũ: quod nõ eſt opus intellectui ꝓcuratiõe ⁊ beneficio ſenſuũ: ⁊ talis giratio nõ ẽ cognitio indirecta: imo directa ⁊ eſſentialis: ſed de his dixi ꝓhemio primi phyſicoꝝ: ⁊ dicã. 3. ð aĩa. 10. ⁊. 11. ❡Rurſus: itellectio qeti magis eſt ſtatui q̃ꝫ motui ſĩlis eẽ vr̃: eodẽ mõ ⁊ ipſa etiam rõcinatio: nã cũ nos dubitamus de aliquo: nõ qeſcimꝰ: facto aũt ſillogiſmo poſtquã cõcludit̃ nobis ꝑ demõſtrationẽ qetat̃ itellectꝰ nr̃: his dictis addo vnũ attẽtiõe digniſſimũ: ꝙ ꝓceſſus quo a ꝑmiſſis tendimꝰ in cõcluſionẽ nõ qetat intellectũ: cũ cõcluſio pẽdeat a premiſſis: ſed ꝓceſſus reſolutiuꝰ quo reſoluimus cõcluſionẽ in ꝑmiſſas indemonſtrabiles itellectũ oĩo quietũ reddit: ⁊ talis ꝓceſſus (vt ſoleo dicere) nõ dr̃ demonſtratio: neqꝫ demonſtratio quia: ⁊c̃.

Sentẽtia. 49. 50. 51. 52. 53. ſtat i hoc. Motꝰ igit̃ cũ ſit magis ſeiunctus a natura aĩe q̃ꝫ ſtatus: erit motus ab aĩa quaſi violentus ergo motus non eſt de eſſentia aĩe: ergo aĩa nõ cõſtituitur ꝑ ipſum: ſed ẽ extra nãm eiꝰ. ❡Dicit Themi. preterea: ſi motus pro eſſentia intellectui ẽ: quo mõ intelligeret res: que motu ⁊ materia vacent: hec autẽ ratio contra nos recurrere non põt: q̃ꝫuis.n. imobilem eſſe intellectũ dicamus: afferre tamẽ poſſumus: quẽadmoduꝫ ea quoqꝫ que in motu habeãtur intelligat. nec.n. intelligit quatenus mouentur: ſed quatenus eandẽ formaꝫ ⁊ ſpeciem obtinent: nec ſm naturam: ſed ſm formã intelligit: etiam ſi res inexã materiam habeant: ſed queras ex qd ipſuꝫ motum intelligat: intelligit Hercules ſet eodẽ modo quo cetera q:. ſ. formã ipſaꝫ ⁊ rõnem motus intelligit: vt cũ motum talem aut talem actum eſſe declarat: at hi qui motum eſſe ſubſtantiã anime arbitrant̃: difficile poſſunt monſtrare rationẽ qua imobilia ſub perceptione anime veniãt: quaſi dicat Themiſtius: forme nõ abſtracte intelliguntur quatenus hñt eſſe abſtractũ acquiſitum ab intellectu agente cuius officiũ eſt transferre formam de ordine materialiuꝫ ad ordinẽ abſtractorum. 3. de anima. 18. ❡Amplius nõ eſt intellectꝰ corpus: aut admixtus cum corpore: ideſt cauſatus a corpore: tali admixtione ꝙ non poſſit euadere ab eo omnino: cuꝫ omnes aut plures opinentur ꝙ melius eſt vt intellectus non ſit cõiunctus cum corpore: nedum ſit corpus: ⁊ dicit Auerrois: natura enim intellectus videtur eſſe valde oppoſita nature corpis: ⁊ ratio eſt: quia intellectus eſt abſtractus: penitus indiuiſibilis: corpus: non: neqꝫ forma cauſata a corpore. ❡Iterum ex dictis antiquoꝝ non emergit cauſa propter quã celum mouetur circulariter: ſubſtantia enim anime non eſt cauſa motus eius circulariter: ſꝫ mouetur iſto motu accidentaliter: ⁊ ait Auerrois: cum ſubſtantia anime apud eos non ſit niſi corpus elementoꝝ: ⁊ iſte motꝰ. ſ. circularis ẽ ei accidẽtalr̃. ſ. quia creator incuruauit: ipſuꝫ a rectitudine in circulationem: neqꝫ etiam corpus: cum anima nõ ſit cauſa iſtius motus eſſentialiter: que eſt dignior vt ſit cã: ⁊ corpus in eo ꝙ corpus remotius eſt vt ſit cauſa: antiquis igitur iſtud abſurdũ eueniebat: etenim coniungebant animã cuꝫ corpore: ponebantqꝫ ipſaꝫ in eo. ⁊ non dabant cauſam propter quã eſſet ligata cũ corpore nec dicebant quemadmodũ diſpoſituꝫ corpus animanduꝫ eſſe debebat: nec que cognatio inter corpus ⁊ animam haberetur: qð tamen neceſſariũ eſſe videt̃. nam ob propinquitatẽ hoc quidem agit: illud patitur: ⁊ hoc rurſus mouetur: illud autem mouet: at veteres enitebant̃ dicere quid ſit anima: de ſuſceptiuo vero corpore nihil determinabant: ꝓinde q̃ſi fieri poſſet vt queuis aĩa ſine nullo diſcrimine quoduis corpus ingrederet̃: vt pythagoricoꝝ fabule aſſerebant. ❡Dicit Themiſtius: non omnibus omnia pari filo cõueniũt: neqꝫ coaptari ſociariue ſingulas ſingulis poſſunt: neqꝫ qðcunqꝫ ⁊ vtcunqꝫ fors tulit: in quodqꝫ agit: ⁊ vtcũqꝫ fors tulit: neqꝫ item temere accipit: aut patitur a quolibet qðlibet: demuꝫ nunq̃ꝫ agit hoc: illud patitur: ſi nulla cõmunio ſit eius nature que agat: cum ea que patitur: ⁊. 1. phi. 44. vnumquodqꝫ in cõtrariũ corrumpit̃: ⁊ quodcũqꝫ generat̃ generat̃ ex contrario. ❡Auer. comẽto. 51. dicit: ⁊ q: hec pſcrutatio eſt magis ꝓpria alij ſcientie. ſ. quare eſt melius celuꝫ moueri q̃ꝫ quieſcere: ⁊ quare circulariter magis q̃ꝫ recte: iſta.n. queſtio ꝓpria eſt prime phie. Cõtra: iſta qõ ptinet ad primũ ð celo ⁊ mũdo: ergo. Solutio ẽ: dico ꝙ iſte ꝓpõnes ſunt nãles: celũ mouet̃ circulariter. Intelligẽtie mouẽt circularit̃: at offĩi ẽ methaphyſici tractare cãm: q̃re. ſ. celũ meliꝰ ẽ vt moueat̃

vt moueatur q̃ꝫ quieſcat: ⁊ quare circulariter magis q̃ꝫ recte: mouent nãqꝫ intelligentie vt conſeruentur in ſua optima: nobiliſſimaqꝫ perfectione: ⁊ mouent circulariter: quia intelligũt ſeipſas per eſſentias earum: ⁊ ſunt circuli perfectiſſimi: a quibus quidẽ pendet celum ⁊ natura. Amplius Cõmento. 53. membra enim leonis non differunt a membris cerui: niſi propter diuerſitateꝫ anime cerui ab anima leonis: ⁊ ſi eſſet poſſibile vt anima leonis exiſteret in corpore cerui: tunc natura ocioſe ageret. Senſus eſt: non eſt diuerſitas i figuris ⁊ organis corporis niſi propter diuerſitatem animarum: quia diuerſitas materie eſt ex diuerſitate formarum. 2. de anima. 60. licet enim ſit eadem materia ſm eſſentiam reſpectu omniũ ſubceleſtium formaruꝫ: eſt tamen ſm varia eſſe multiplicata: poteſt igitur anima leonis per membra leonis in ſuas exire operationes ⁊ non per membra alterius animalis: ⁊ hoc etiam manifeſtum eſt in indiuiduis eiuſdem ſpeciei: forma enim vna numero expoſcit ſubiectum vnum numero. Patefactum eſt itaqꝫ intellectũ non eſſe magnitudinẽ: non circulũ: nõ motum: non admixtũ corpori ⁊c̃.

❡Tex. cõmenti. 54. vſqꝫ ad. 67.

Et eſt alia opinio. Preſenti pte que eſt a textu cõmenti 54. vſqꝫ ad. 67. improbantur illi qui dixerũt animã eſſe formam ex congregatione ⁊ armonia propria elementorum: ſoluitqꝫ Ariſtoteles rationem quandam qua animaꝫ per ſe moueri poterat quis putat̃ ſentẽtia. 54. talis eſt: vt Auerrois ait: opinabantur veteres ꝙ armonia eſt compoſitio ⁊ admixtio contrariorum ⁊ ꝙ corpus eſt compoſitum ex contrarijs ergo in corpore eſt armonia ergo eſt anima. Dicit ſanctus Thomas: iſti concordauerunt cum Platone in hoc qð Plato dixit ꝙ anima erat cõpoſita ex numeris armonicis: hi vero ꝙ erat armonia: ſed differebãt in hoc qð Plato dixit ꝙ anima erat armonia numeroruꝫ: hi vero dixerunt ꝙ armonia tam compoſitorum q̃ꝫ mixtorum vel contrariorũ erat anima. Dicit Albertus: dicunt iſti ꝙ contraria que cõueniunt dupliciter ſe complectuntur: aliquando eniꝫ ſe complectuntur non ſaluatis qualitatibus eorum que cõplectũtur: ſicut faciunt miſcibilia in mixto: ⁊ hec vocatur mixtio: aliquando complectuntur ita ꝙ ſaluantur ſpecies ⁊ qualitates complexorum: ſicut homogenea conueniunt ad etherogeneoruꝫ conſtitutionẽ ſicut caro: os: neruus in conſtitutioneꝫ manus: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ ſoleo dicere formaꝫ mixti ducere formas elementoruꝫ ad eius ſpecieꝫ ⁊ naturam: dicebant ergo antiqui ꝙ armonia ⁊ proportio ⁊ temperamentũ commixtionis ⁊ compoſitionis eſt anima: eo ꝙ videbant omnia cõmiſceri ⁊ componi ſm medietatẽ geometricam: ideſt ſm quod requirebat forma mixti: ⁊ hanc medietatem ſiue ꝓportionẽ tẽperamẽti ⁊ cõpoſitionis ⁊ mixture aĩaꝫ eſſe dicebant.

❡Sententia quinquageſimiquinti armonia quaꝫ dicunt eſſe animaꝫ: aut eſt proportio inter res admixtas ex elementis: ⁊ hoc erit inquit Auerrois ſi compoſitio ex elementis eſt ſecundum modum complexionis: aut anima eſt ipſa compoſitio ſi compoſitio ex elementis eſt vicinatio non admixtio: verbi gratia compoſitio domus ex lapidibus ⁊ lateribꝰ: vnde quando eſt compoſitio corporis ex elemẽtis ſecundum modum complexionis: quelibet pars mixti eſt mixta: quando vero eſt mixtio iuxta poſitionẽ elementorum: tunc non quelibet pars mixti eſt mixta: ⁊ talis compoſitio eſt vicinatio non vera admixtio: anima ergo aut ẽ complexio aut compoſitio: neutrũ autẽ iſtoꝝ poteſt eſſe anima: cum aĩa inquit ſanctus Thomas ſit ſubſtantia: ⁊ illa duo ſint accidentia. Et Albertus ait: cum anima habeat operatiões que nõ ſunt ſcðm numerum alicuius cõmiſcibiliuꝫ vel compoſitorum: mixtio aũt ⁊ compoſitio non habent virtutem agendi aliquid quod nõ reducatur ad miſcibilia vel compoſita in cõmuni vl̃ in ſpeciali: adhuc aũt mixtio ⁊ compoſitio non agunt aliquid niſi vnuꝫ qð eſt ſecunduꝫ actum in quem mixta ſunt vel cõpoſita anima autem omnis agit multa. ❡Amplius anima non eſt armonia: quia omnes ꝯueniunt in hoc ꝙ aĩa mouet: ⁊ non poſſunt dare modum ſcðm queꝫ armonia moueat. Dicit ſanctꝰ Thomas: armonia nõ mouet: imo relinquitur ex mouente ⁊ ſequitur: ſicut ex motu cordarũ qui eſt per muſicam relinquitur armonia quedam in ſono: ⁊ ex applicatione ⁊ contẽperatione partiuꝫ a componẽte relinquitur ꝓportio quedam in compoſito: ergo ſi anima eſt armonia ⁊ hec relinquitur ex armonizatore: oportebit ponere aliam animaꝫ que armonizet: ſcribit Albertus: mouere localiter non eſt armonie: quia aliter omnia mixta ad armoniam haberent motum localem quo ipſa ſeipſa mouerent.

❡Sententia. 56. nõ eſt anima armonia: q: per cognitionem armonie magis cõgruit venire in cognitiõeꝫ accidentiuꝫ corpoꝝ: vt ſi velimus cognoſcere ſanitatem dicemus ꝙ eſt cõplexio adequata ⁊ cõtemperata humoꝝ ⁊ qualitatum in corpore: armonia igit̃ magis eſt accõmodanda corpori q̃ꝫ aĩe. Dicit Auer. ⁊ melius eſt exiſtimare ꝙ armonia eſt de corporibus currens curſu ſanitatis.i. curſu formaruꝫ que ſunt in aĩato in eo ꝙ eſt animatuꝫ. Sanitas nãqꝫ ⁊ egritudo apud me ſunt qualitates prime ſcðm eſſe certum cõueniens aĩalibus ſubceleſtibus: ⁊ dixi anno ſupiori. 7. phy. 20. qualitates ſcðm tale eſſe terminant alterationem ſpiritualeꝫ: quẽadmodum enim lux ſm eſſe quod habet in aere terminat alterationẽ ſpiritualeꝫ: ita ⁊ qualitates prime ſcðm eſſe dictum eam terminant: eſt.n. eſſe tale ſpirituale: quatenus operationibus aĩalium perficiendis deſeruiunt: vnde accidentia que ſunt in animato in eo ꝙ animatum nõ niſi alterationem ſpiritualeꝫ terminare poſſunt. Rurſus ait Auerrois differentia inter formas corporales attributas elementis ⁊ formas attributas: anime manifeſta eſt ex hoc ꝙ poſſumꝰ attribuere in formis corporalibus diuerſitatem contingenteꝫ in actionibus ⁊ paſſionibus corporum compoſitioni facte in eis ex elementis: itaꝙ poſſumus dicere ꝙ actio carnis in manu eſt alia ab actione oſſis proter molliciem ⁊ humiditatem carnis ⁊ duriciem ⁊ ſiccitatem oſſis: ⁊ nõ poſſumus dicere per quã cõplexionẽ ⁊ per quã compoſitioneꝫ differunt actiones ſenſus ab actionibus intellectus ⁊ actiones virtutis ſenſibilis ab actionibus virtutis motiue. Dicit Albertꝰ habitus corporales ſunt in corpore ſcðm ꝙ corpus cõpoſituꝫ eſt ex contrarijs. ſunt.n. in corpore diffuſi ſm q̃ꝫtitatem corpoꝝ ⁊ ſm componentiũ qualitates ⁊ q̃ꝫtitates eſt vnus ſanior alio. hoc aũt mõ nõ ineſt aliqua aĩa corpori: ꝙ vnus ſit animãtior alio ſm q̃litatem ⁊ q̃ꝫtitatẽ compoſitoruꝫ: quia licet aĩa vegetabilis ⁊ ſenſibilis

ſint virtutes operãtes in corpore ⁊ nõ explẽtes ope
rationes ſuas niſi in corporis aliqua parte tamen nõ
ſunt corporee virtutes ꝑ modũ qui dictus eſt: ⁊ ideo
habitus corporalis virtus corporea eſt vl' qualitas:
aĩa aũt vegetabilis ⁊ ſenſibilis ſcõm vires ſuas ſunt
quidem virtutes in corpore ſed non corporee: intel
lectus nec virtus eſt corporea: nec virtus in corpo
re: ſed ſeparata.
¶ Sententia. 57. 58. 59. 60. 61. anima non eſt armo/
nia in rei veritate: eſt autem armonia vera que inue
nitur in magnitudib' habentibus motum ⁊ ſitum: ⁊
fuerint adeo coniuncte vt nihil eiuſdem generis in/
ter ſeſe ſuſcipere poſſint: ordo nãq3 partium compo
ſitarum in corpore eſt valde manifeſtus: facile enim
eſt ſcire ordinem oſſium ⁊ neruorũ ⁊ cordarũ: at ratio
ordinis partium anime eſt nobis occulta ⁊ non niſi
diligenti inueſtigatione nota. Dicit Auerrois: ⁊
hoc fuit ſic: quia perficere formã cuiuſlibet membro
rum corporis ⁊ dare eſſentiã eius per compoſitio/
nem eſt facile: quia cũ manifeſtum eſt ſenſui ꝙ com/
poſitiões eorũ diuerſe ſunt ⁊ multifarie: ſcire autẽ
que compoſitio approprietur itellectui ⁊ que ſenſui
⁊ que deſiderio: hoc impoſſibile eſt vt detur ratione.
non eſt etiam anima armonia: que quidem ſit ꝓpor/
tio rerum mixtarum: tum quia: ne quodlibet mem/
brum habeat animã particularem: ⁊ vniuerſum cor/
pus animam vniuerſalem: tum quia: ⁊ in quouis mi
xto inuenireť anima. Dicit Auerrois. 57. dicẽtes
animã eſſe armoniã aut proportionẽ: non poſſunt ꝑ/
ficere actiones ⁊ paſſiones aĩe per cõpoſitionẽ: ⁊ nõ
poſſunt perficere diuerſitatẽ ſubſtãtie eius propter
diuerſitatem cõpoſitionis: ⁊ indifferenter in hoc qd
contingit eis: ſiue forme entium compoſitorũ fuerint
ex vera armonia: aut ex armonia abſtracta ⁊ vera. i.
dicta per ſimilitudinẽ armonie vere. Et. 58. dicit
manifeſtũ eſt ꝙ in quolibet membro eſt aĩa: ⁊ in toto
corpore: aut dicent que eſt differentia inter armoniã
⁊ ꝓportionẽ que facit aĩam: ⁊ que facit mẽbrum: cũ
omnia membra fiant ex mixtione: ⁊ anima ex mixtio
ne: querendum eſt tandem ab Empedocle vtrũ cõ/
cordia cauſa ſit ſine vllo diſcrimine anime mixtionis
an eius qua ratione ⁊ proportione conficitur: ⁊ hac
vtrum ſit ipſa anima aut aliquid diuerſum a ratione:
verũtamen eſt: ꝙ hec opinio eſt multũ probabilis: ꝫ
fundamento: quia poſito vno ponitur aliud ⁊ remo/
to vno remouetur alterum: nam recedente ab aliquo
corpore armonie recedit anima ⁊ permanente per/
manet anima. Dicit Auerrois: ſi anima eſt aliud
a mixtione ⁊ a complexione: quare corrumpitur cũ
corruptione complexionis: ſi enim eſt aliud a forma
carnis ⁊ a forma mẽbrorũ: ⁊ tamen inuenitur ĩ mẽ/
bris: quare corrumpitur cum corruptione membro/
rum: ⁊ etiã ſi anima nõ eſt complexio ⁊ mixtio: qua/
re corrumpantur membra: quando ſeparãtur ab ani
ma: niſi in membris ſit aliud corruptibile: quãdo ani
ma ſeparatur: quid eſt ergo illud? ſoluit ſanct' Tho/
mas dicẽs: ſed hoc nõ ſequitur: quia proportio hu/
ius non eſt forma: ſicut ipſi credebant: ſed diſpoſitio
materie ad formã: ⁊ ſic ſi accipiatur proportio armo
nizate compoſitiõis pro diſpoſitione bene ſequiť ꝙ
manente diſpoſitione materie ad formã manet for/
ma ⁊ deſtructa diſpoſitione remouetur forma: ex his
ergo que hactenus dicta ſunt: planum eſt animã ne/
q3 armoniã eſſe: neq3 tamen ſine armonia conſiſtẽ.
¶ Sñia. 62. põt gſpiã exiſtiare aĩã ꝑ ſe moueri hac
rõe: aĩa ↄtriſtať triſtitia ⁊ mot' g aĩa moueť: videnť
nãq3 hec oĩa eẽ mot': dolẽ: gaudẽ: ↄfidẽ: timẽ: ĩſup
iraſci: ſentire rõciari: ꝫ ãt dubitatio v: magĩ ꝓbabiľ
ꝗ̃ ſuperior. nam illa conſiderat motũ anime ex mo/
tu corporis. dicebat. n. ꝙ nihil mouet niſi moueatur
vñ cum aĩa moueat corpus: mãifeſtũ ẽ ꝙ ipſa moueť
ratio vero preſens conſiderat motum ipſius anime
ex operationibus eius.
¶ Sentẽtia. 63. 64. Soluit Ariſto. rõnem adductam
ſupponendo etiam antiquorum opiniones: opinã/
tium oꝑationes anime motus eſſe: illaſq3 ꝑ organa
determinata compleri: vnde licet cõcedamus eis ꝙ
operationes anime ſint motus: non tamen fatemur
eis has operatões eſſe motus anime quoniã ſi time
re ⁊ diſtinguere ſint motus: ⁊ certis partibus corpo/
ris accomodenť: erunt partes corporis talib' ab aĩe
mote operatiõibus: ⁊ ſi intelligere ſit motus. i. oper
ratio organica: debet inueniri membrũ ei ꝓpriũ:
veluti ⁊ aliĩs organicis opera tonibus membra pro/
pria correſpondent. Dicit comẽtator: ⁊ intendit ꝙ
rectum eſt ꝙ aliquod mẽbrũ currat tali curſu aut in
oĩbus paſſionibus anime: ſi oẽs ſint motus: aut in ꝗ/
buſdam: ſi eſt in eis aliquid in quo nõ eſt motus: q2
intelligere nõ eſt operatio organica: ⁊ in tranſlatiõe
quã latini exponũt: dicebať: intelligere aũt forſitan
huiuſmodi eſt alterũ aliqd: ⁊ ſunt tales operatiões
ab aĩa cõcurrente interdũ motu locali: q̃nq3 altera/
tione: dixi. n. ſupra comẽto. 3. operationes anime ve
getatiue ⁊ ſenſitiue cõcupiſcibilis motũ reqrũt cor/
poris realem: ſiue a corpore incipiant: ⁊ in aĩã redũ
dent: ſiue inchoent ab aĩa ⁊ tendant in corpus: ope/
ratio viſus virtutis ↄſtitute ineſſe per corpus nõ ex/
poſcit corpus realiter: ſenſibiliter moueri ⁊ alterari:
errabant ergo veteres ſoli aĩe motus attribuentes
quorũ aĩa erat cauſa: fateri enim aĩam iraſci: perinde
eſt: ac ſiquis aĩam texere: edificareue dicere: ⁊ ĩ nul/
lo differt inquit Auer. niſi quia mẽbra illa ſunt inte/
riora ⁊ hec exteriora: ⁊ ĩõ vľis locutio ẽ. vt non aĩa:
ſ3 homo ꝑ aĩam intelligat: amet: edificet: ⁊ cũ dico
per aĩam hos motus fieri: nõ ita dico vt in ipſa aĩa
ſint motus: nam manus ⁊ mẽbra ſunt que accipiũt ⁊
ſubſtinẽt motũ. Sed hõ mouetur per aĩam: quaten'
motus quos aĩa cõicat corpori: aut ꝓdeunt ab aĩa:
aut ad aĩam referuntur. Dicit Auer. ſupplens ex
bonitate ingeniĩ tranſlationẽ quã habebat diminutã
vt ſepe facit: ⁊ intendit ꝙ motus cuius principiũ eſt
extrinſecus ⁊ finis ĩ aĩa eſt motus ſenſus: ⁊ motus
cuius principiũ eſt in aĩa ⁊ finis extra eſt motus re/
memorationis: ⁊ iſte motus rememoratiõis forte ꝑ/
uenit ad ſenſum ⁊ forte nõ. virtus eiũ rememoratiua
quando mouerit imaginatiuam: tunc forte imagina/
tiua mouebit ſenſibilem: ⁊ forte non: ideſt ꝙ iſte mo/
tus cuius principium eſt ab anima: ſcilicet rememo/
ratio forte remanebit in corpore quod eſt inſtrumen
tum iſtius virtutis ⁊ forte pertranſibit ad aliud quo/
uſq3 perueniat ad ſenſus: ideſt ad inſtrumenta ſen/
ſuum. Scribit Themiſtius: dicimus itaq3 per ani/
mam fieri tales motus: quia in nobis cauſa ẽ anima:
qua ſenſus patiantur ⁊ feriantur a rebus ⁊ qua dein/
de huiuſmodi vulnera ad ſe tanq̃ ad iudicem perfe/
rantur: econtra recordatio: reminiſcentiaue: non ad
animam ſed ab anima proficiſcitur: quo enim ſenſus
ſinit depoſitq3 inde initium accipit memoria: proin
de illa prõptis de theſauro ſuo rex quaſi ſimulacris
ꝑmũ deide repetitis atq3 retracti ita remiſciť. Eſt
diligenter

dilĩgẽter obſeruãduũ: q2 operatões oẽs demãdãtur
ſingularib' tenẽduũ ẽ hoiẽ ꝑ itellectũ ⁊ nõ ipm̃ itel
lectũ (docte loquẽdo) intelligere: ⁊ hec ẽ cã ꝙ comẽ/
tator dicebat. 2. ð aĩa. 15. p̃rio caplo ð ſba orbis: ⁊. 12.
methaphyſice. 36. corpora celeſtia manifeſte viden/
tur intelligere ⁊ moueri: ⁊ ratio eſt: illi quod per ſe
exiſtit: demãdantur operationes: cõſtat aũt cõpoſitũ
tãtum eſſe id quod per ſe exiſtit: ergo cõpoſitũ eſt qd
moueri nũcupaſ. Cõtra anima per ſe mouet: ⁊ cor
pus per ſe mouetur. Item cõpoſitũ preſupponit eẽ
partium: ergo operatio compoſiti preſupponit ope/
rationẽ partiũ. Rurſus ſenſibilia propria ⁊ cõia per
ſe imutant ſenſus ergo per ſe agunt. Iterũ forme ꝑ
ſe mouent intellectum. Solutio ẽ: ad primũ dico
ꝙ viuens per animã mouet: per corpus moueť: ita
ꝙ anima eſt ratio principiandi motum actiue: ⁊ cor/
pus paſſiue. Ad ſecũdum dico ꝙ in cõpoſito non ẽ
niſi vna exiſtẽtia qua compoſitũ per ſe primo exiſtit:
partes vero per accidens: iccirco non exiſtit cõpoſi/
tum ad exiſtentiã partiũ: ſed partes exiſtunt ad exi/
ſtentiã compoſiti: ratione cuius exiſtentie ſolet dice/
re Auerrois materiã ⁊ formã in compoſito non nu/
merari. Ad tertiũ ⁊ quartũ dico formas poſſe mo
uere per ſe primo ſpiritualiter ⁊ intentionaliter vir/
tutes cognoſcitiuas. Uel dico ꝙ forme ſunt rõnes
mouendi: compoſita vero que mouent: vnde album
mouet viſũ: at albedo eſt ratio mouẽdi: ſimiliter ele
menta mouent intellectũ: ſed forme eorũ ſunt ra
tiones intelligendi: nõ eſt ergo aſſerendũ Ariſtotelẽ
⁊ Auerroim loqui ſ3 aliorũ ſentẽtiã ⁊ non ꝓpriã:
ſed de his infra quoq3 tractabimus.
¶ Sentẽtia. 65. Quia Ariſtoteles aĩã moueri acci/
dentaliter concedebat: nunc vult declarare intelle/
ctum materialẽ neq3 per ſe: neq3 per accidẽs eẽ mo/
bilem: intellectus igitur aduenire videtur ⁊ ſubſtan
tia quedã eſſe: at non corrumpi: nam ab ea maxime
que fit in ſenectute obfuſcatiõe corrumperetur: nũc
autẽ perinde fit atq3 in ſenſuũ inſtrumẽtis: etenim
ſi ſenex talẽ acceperit oculũ: videret ſicut ⁊ iuuenis
quare ſenectus non quia anima quicq̃ eſt paſſa: ſed
quia id in quo eſt aliquid paſſũ eſt: quẽadmodũ in
ebrietatibus ⁊ morbis fieri ſolet. Dicit Auerrois
primo: anima mouetur accidẽtaliter propter ſubie/
ctum ꝑ quod cõſtituitur ⁊ ꝓpter hoc eſt generabilis
⁊ corruptibilis: intellectus autẽ materialis ĩter par
tes anime videtur eſſe non mobilis: neq3 accidẽtali/
ter etiam: eſt enim non generabilis ⁊ nõ corruptibi/
lis niſi ſ3 illud in quo agũt ex corpore aut ſm̃ illud
a quo patitur: quia habet inſtrumẽtũ corporale qd
corrumpitur per ſuam corruptionẽ: ſicut eſt diſpoſi/
tio ĩ aliĩs virtutibus anime. Sẽſus eſt: cauſa funda/
mentalis cur aliqua forma eſt mobilis per accidens
⁊ mortalis eſt: quia conſtituitur in eſſe per ſubiectũ:
ergo cũ intellectus nõ educatur de potentia mate/
rie: non erit ipſe mobilis per accidens: neq3 morta/
lis: quatenus tamen intellectus deſinit informare ꝫ
inſtrumẽtũ ⁊ incipit informare aliud: poteſt dici ge
nerabilis ⁊ corruptibilis: ⁊ hec ẽ cauſa ꝙ Auerrois
tenetur cõcedere iſtas propoſitiones. Anima vege/
tatiua ⁊ ſenſitiua ĩcipiũt eſſe ⁊ informare: deſinũt eẽ
⁊ ĩformare: Intellectus humanus incipit ĩformare
hoc inſtrumẽtum ⁊ deſinit informare: ⁊ nõ ĩcipit: ne/
q3 deſinit eſſe: intelligentie celeſtes neq3 incipiunt
eſſe: neq3 informare: neq3 deſinũt eſſe: neq3 informa
re. Ampli' ait. 2. Auerrois: intendit hic per intel/
lectum: intellectum materialem qui comprehendit
intentiones omnium entium: ⁊ eſt intellectus qui ẽ
omnia fieri: cuius officium eſt recipere omnes for/
mas ſm̃ eſſe ſpirituale: talis enim intellectus fuit
pura potentia in genere intellectuum. vt poſſet cõ/
mode omnes intellectiões ſuſcipere. Rurſus in/
quit Commẽtator: ſi corrumperetur: haberet inſtru
mentum corporale: eſſet enim virtus corporis ideſt
educta de potentia materie: ⁊ ſi haberet inſtrumen/
tum corporale: accideret ei apud ſenectutem illud
quod accidit ſenibus: ⁊ tunc debiliter intelligeret
intentiones rerum intelligibilium: ſed non eſt ſic:
ergo neceſſe eſt vt non habeat inſtrumentũ corpora/
le. Senſus eſt: ſi intellectus eſſet virtus organica: ⁊
inſtrumentalis: debilitato organo: inueniretur intel
lectus debilitatus: conſequens eſt falſum: quia ſe/
nes ſapientes ſunt ⁊ prudentes: in quibus tamẽ or/
gana oĩa ðbilitata videť. Preterea ingt ⁊ cũ iſte in/
tellect' nõ corrũpitur in ſe: tũc illð qd corrũpiť ĩ ſe ẽ
paſſio aut actio eius ꝑ corruptionẽ eius a quo pati/
tur: cum illud a quo patitur ſit intra corpus. Sẽſus
eſt: quia neceſſe eſt intelligentem fantaſmata ſpecu/
lari: ideo ſublato fantaſmate: perit intellectio que in
intellectu conſeruabatur mediante illo fantaſmate.
Ueruntamen ſciendum eſt vnam intellectionẽ con
ſeruari poſſe in intellectu mediantibus fantaſmati/
bus alterius ⁊ alterius hominis: hinc eſt ꝙ. 3. de aĩa
declarabitur intellectum ſpeculatiuũ eternum eſſe
⁊ nouũ non ſimpliciter ſed ſcõm quid: quatenus. n.
pendet a fantaſmatã: ſic eſt nouus: vt ĩtellectu eſt: ſic
eſt eternus. Iterũ dicit: nõ eſt virtus ſenſitiua in
ſene tranſmutata ⁊ inueterata: ⁊ cũ iſte ſermo ſit ſuf/
ficiens in ſenſibus quãto magis in intellectu. Eſt
obſeruãduũ ꝙ ex hoc loco ſumitur expreſſe ꝙ forma
extenſa nõ variatur variato ſubiecto: ſenex. n. ſi ocu/
lũ iuuenis acciperet: videreť vt iuuenis: ergo virt'
viſiua eſt eadem a principio vite vſq3 in finem: tamẽ
talis virtus eſt extenſa ad extenſionẽ organi: quare
virtus ſenſitiua in ſe nõ intendetur ⁊ remitteť: neq3
erit aliquãdo fortior: aliquando debilior: ſed eius
organum merito qualitatum intendetur ⁊ remitteť:
quare poterit virtus organica in operationes ſuas:
aliquando melius: ⁊ aliq̃ñ peius: ⁊ variabũtur actus
ſentiendi ſm̃ diuerſitatem qualitatum ipſius organi
potentia organica nullatenus variata: hac de cauſa
dicitur ꝑmo de generatione. 38. augmentatum fie/
ri ratione forme: nõ materie: quia permanet eadem
forma a principio augmentationis vſq3 in finẽ: ma
teria autẽ fluit ⁊ refluit: vnde quemadmodũ in in/
tenſione eadẽ ꝑmanet forma numero a p̃ĩcipio al/
terationis vſq3 in finem: ita in augmento conſerua/
tur eadẽ anima numero ſiue illa ſit extẽſa ſiue inex/
tenſa. Contra: forma extenſa eſt tota in toto ⁊ ps
in parte: ergo variato ſub ecto variabitur forma: nõ
poteſt enim migrare forma de ſubiecto in ſubiectũ:
quare propter iſtam rationem: dixit cõmentator in
calce cõmenti: iſte ſermo poſtremus eſt ſufficiẽs nõ
demonſtratiuus: conſuetudo namq3 Ariſtotelis eſt
inducere ſermones ſufficientes aut poſt demonſtra/
tiuos aut in locis in quibus nõ poteſt inducere ſer/
mones demonſtratiuos: ⁊ primo celi. 85. dicit Auer/
rois: aliquando Ariſtoteles preinducit ſermones
probabiles ante demonſtratiuos ad exercitandum
⁊ dubitandum: aliquando poſt: vt faciat conuenire
ſermones probabiles demonſtratiuis: ⁊ talis ratio

certificata per ſenſum dicitur ſufficientia ⁊ certiſſime fidei.primo celi.22.verum hec ratio a nobis tractabitur primo de generatōe.38.

¶Sententia.66.traditur hic modus quo itellectꝰ ē eternus actione ſua exiſtente generabili ⁊ corruptibili:⁊ modus talis eſt:vt inquit Auerrois:q꞉ illud ꝑ quod intelligit eſt intra corpus ⁊ ē generabile ⁊ corruptibile.i.virtus cogitatiua que deſeruit itellectui neceſſario ꝑ quā itellectꝰ itelligit:vl' hō ꝑ itellectū:ē intra corpꝰ:quia eſt cāta a corpore:ideo eſt generabilis ⁊ corruptibibilis:⁊ proſequitur dicens:⁊ accidit ꝙ intelligere quandoq꞉ ſit in potentia:quandoq꞉ in actu:non q꞉ intellectus ſit generabilis ⁊ corruptibilis:ſed quia intra corpus corrumpitur aliquid aliud i.virtus cogitatiua:vel id in quo eſt intelligere.i.indiuiduum humanum quod in rei veritate intelligere denominatur. Deinde dicit:ipſe autem in ſe nihil accidit ei.ſ.intellectus imaginans:⁊ poſt declarabit ꝙ hoc eſt res imaginans imaginata: aut intelligens vel intellecta:⁊ eſt illud quod vocat in tertio tractatu intellectum paſſibilez:ſenſus eſt: intellectꝰ paſſibilis.i.cogitatiua:ſic vocata: quia comprehendit ⁊ format rationes particulares:quia deſinit eſſe: ideo intelligere ē generabile ⁊ corruptibile: ipſe autem intellectus eſt impaſſibilis ⁊ ei non accidit intellectus imaginās.i.ei nō deſeruit cogitatiua: ad hūc ſenſum:ꝙ ſi cogitatiua deſinat eſſe ꝙ ipſe deſinat eē: licet ipſe deſinat informare:cogitatiua deſinēte eſſe: id nāq꞉ quod per intellectum perficitur eſt congregatum ex materia prima ⁊ cogitatiua. Ulteriꝰ oſtendunt Ariſtoteles ⁊ Auerrois ꝙ poſt mortem non diligimus:neq꞉ odimus:neq꞉ diſtinguimus. Diligere enim ⁊ odire ⁊ diſtinguere non ſunt actiones itellectus.ſed ſunt actiones virtutum habentium hanc rationem ſm qd̄ habent illam actionē ⁊ addidit hāc conditionem.ſ.ſm qd̄ habent:quia impoſſibile ē vt iſte virtutes ſint niſi cum intelligere: ſed ſi attribute fuerint ei non erit attributio ſꝫ ꝙ ſunt:quia ergo he actiones ſunt a virtutibus generabilibus ⁊ corruptibilibus aliꝫ a virtute que eſt intellectus materialis qui comprehendit intentōes vl'es:non pōt aliquis dubitare ⁊ dicere ꝙ ſi intellectꝰ ſit ingnābilis ⁊ icorruptibilis quare non rememoramur poſt mortē: neq꞉ diligimus:neq꞉ odimus: he enim actiones ſunt virtutum aliarum ab alia virtute:intellectus autē dignus eſt vt ſit aliquod diuinum:⁊ non trāſmutabile ꝓpter mixtionē cum materia:ex his igitur que dicta ſunt patet aīam nullo modo motꝰ per ſe moueri realiter:anime educte mouētur quidez per accidens:at itellectus neq꞉ eſſentialiter:neq꞉ accidētal'r ⁊ addit Auerrois:cum declaratum fuerit ꝙ non mouet oīno ex ſe:quia neceſſarium eſt in omni moto ex ſe: quod eſt proprium animalibus vt moueatur ex ſe eſſentialiter:⁊ nō cōuertit.i.omne quod mouet a ſeipſo mouetur eſſentialiter:non autem omne quod mouetur eſſential'r mouet a ſeipſo:ſolum animalia mouētur a ſeipſis:at elementa ⁊ mixta inanimata eſſential'r quidem mouentur:ſed non a ſeipſis:ſed a medio: vnde ſolitus ſum dicere:animal mouetur ex ſe per ſe: elementum vero ex ſe per accidens.

Digreſſio.

¶Duo i hac parte ſunt approbata que mihi nō paruam ſolent facere difficultatem:in primis nāq꞉.65. dictum eſt ſenes nō debiliter intelligere intentiōes rerum intelligibiliū.Contra: etate ꝯſiſtētie humidū radicale cōſumatiſſimū iuenit ⁊ ꝓ vita ⁊ ꝓ exercēdis opatōibꝰ:ergo hac etate viuens ꝑfectiſſime ſentit:diſcurrit:intelligit:⁊ ille qui augetur ⁊ qui diminuitur abſolutas non habet operatiōes:quia in illo: humiditatis:in hoc:magna eſt ſiccitatis copia:ergo cū humidum ſenis non ſit pro vita ob nimiā eius ſiccitatē validū:operatōibus quoq꞉ eius nō poterit cōmode deſeruire:ergo ſenes debiliter intelligēt intētōes rerum intelligibiliū:ſolutio eſt:fateor humidum conſiſtentis optimū eſſe pro vita ⁊ pro operatiōibus:humidum vero ſenis ⁊ vite ⁊ operatiōibus non multū conducere:q꞉ tamen plus facit ad ſcientias capeſcēdas ⁊ retinēdas frequēs exercitium:⁊ longeuū ſtudium q̄ꝫ humidum ſiccū ad auferēdas:iccirco ſenes ⁊ prudētiſſimi ⁊ ſapientiſſimi exiſtunt:quare intellectus nō erit virtus organica:cum ſenes peroptime diſcurrāt ⁊ intelligāt:i quibus nihil minus organa omnia indiſpoſita comperiātur:ergo cum plus cōferāt ad ſciētiam aſſidua exercitatio q̄ꝫ indiſpoſitio organorum prohibeat:cōcludēdū eſt aperte itellectū humanum non eſſe virtutem organicam. Secūda difficultas ē:dictū eſt.66. intellectus nō ē gn̄abilis ⁊ corruptibilis:⁊ intelligere qd̄ ē ſua actio ē gn̄abile ⁊ corruptibile:⁊ rō eſt:q꞉ intellectiōi humane deſeruit cogitatiua que incipit ⁊ deſinit eē.Cōtra:cogitatiua ⁊ in operādo ⁊ in eſſendo ꝺſeruit intellectui:q꞉ quēadmodū neceſſe ē intelligentē fantaſmata ſpeculari:ita opus eſt ſi intellectꝰ inueniri debeat vt cogitatiua reperiat:⁊ ſi nulla eſſet aīa cogitatiua: intellectus nō eſſet:ergo ſicut vna intellectio ꝯſeruat mediantibꝰ fantaſmatibꝰ diuerſoꝝ hoīum : ita intellectꝰ ꝑmanet idem numero mediantibus variꝫ diuerſoꝝ hoīum cogitatiuis:ergo eternitas ⁊ corruptibilitas intellectui ⁊ intellectiōi pari filo ꝯuenient.Solutio eſt:fateor ad mentē Auer.has ꝓpoſitiones. Pria ē: ſi nulla cogitatiua eſſet intellectus non eſſet:eſt nāq꞉ congregatū ex materia prima ⁊ cogitatiua ꝑfectibile propinquū per intellectuz.Scd̄a eſt:cogitatiua non cogitante intellectus nō intelligit:neceſſe eſt.n.itelligentem fantaſmata ſpeculari:⁊ hec eſt cā ꝙ dicebā anno ſuperiori ꝓhemio primi phiſicoꝝ.formā nūq̄ꝫ acquirere ab intellectu agente eſſe intellectuz : quin prius ab agente ſenſatiōnē acquiſiuerit eſſe cogitatū cogitatiua nāq꞉ ⁊ intellectus humanus ⁊ in eſſendo ⁊ in opando ſe ꝯcomittabant. Tertia eſt:pōt intellectus humanus vocari generabilis ⁊ corruptibilis: quatenus terminat generationez hoīs remote ⁊ extrinſece. Quarta eſt: intellectio qua cōprehenditur ſenix ⁊ ſi ſit ab eterno in intellectu cōſeruata: eſt tamen producibilis ⁊ inceptibilis ⁊ deſibilis:⁊ rō eſt: ſit ita ꝙ longo temporis interuallo nō ſentiat ab aliquo ſenix:cōſtat ꝙ in intellectu nō cōſeruabitur intellectio ſenicis:vnde eternum in eſſe intentionali ⁊ ꝓducibile ſe cōpatiūtur:at eternuꝫ in eſſe reali ⁊ ꝓducibile pugnant adinuicem.Quinta eſt:intellectio hominis eſt generabilis ⁊ corruptibilis.i.inceptibilis ⁊ deſibilis eſſe:intellectus vero lꝫ incipiat eſſe in hoc:⁊ deſinat eſſe in illo:nō tamen eſt inceptibilis ⁊ deſibilis eſſe:quare vt paucis hanc difficultatē expediam:dico ꝙ ad hoc vt intellectio ſit gn̄abilis ⁊ corruptibilis ſat eſt eam colligantiā habere cū virtute organica:at intellectus humanus eſt ingenerabilis ⁊ incorruptibilis ſi ſit nō cauſatus a corpore : ⁊ hac de cauſa dixi ſupra.12.⁊.13.intellectionē hominis eē operationē

operationē ꝓpriā nō abſtractā:⁊ intellectū ipſuz abſtractum exiſtere:verum de his.3.de anima abunde pertractabitur.

Tex.cōmen.67.vſq꞉ ad.75.

Et magis remotus a ratiōe

Preſenti parte que eſt a textu commēti.67.vſq꞉ ad 75.oſtendit Ariſtoteles hanc ꝓpoſitionez eē falſam: anima ē numerus mouens ſeipſum.Sententia.67. talis eſt:ſi aīa eſſet numerus mouens ſeipſum: eēnt ⁊ vnitates mouentes ſeipſas cōſtat aūt vnitatē non poſſe mouere ſeipſaz:cū ſit impartibilis ⁊ nullā hēat dr̄iā.ſi.n.motiua ſit atq꞉ mobilis diuerſa eē oportet ¶Dicit Auer.cōmento.67.neſcimus quo modo itelligit vnitas ſemꝑ mota:oē.n.motū hꝫ ſituz:⁊ vnitas non hꝫ ſitum:⁊ ſimiliter impoſſiblle ē etiam itelligere quomodo mouet:cū nō diuidat in aliqd̄ motum ⁊ in aliquod mouens ſꝫ ꝙ diuiditur illud quod mouet ſe:vnitas enim in ſe non diuidit: ⁊ ſil'r ētimpoſſibile eſt intelligere quomō mouet:ex ſe.ſ.⁊ ꝑ ſe: qm̄ illud qd̄ nō diuidit in ꝑtē per ſe mouentē ⁊ ꝑtez ꝑ ſe motā non mouet ex ſe per ſe.¶Eſt aduertendū primo ꝙ nihil dicit mouere ſeipſum primo: niſi illd̄ ſit diuiſibile ⁊ partibile in rationē mouēdi actiue ⁊ i rōem mouēdi paſſiue:quare ſi aīa eēt vnitas:cū vnitas impartibilis ſit:non poterit anima mouere ſeipſam per ſe.¶Secūdo conſiderandū eſt:ꝙ ratio formalis vnitatis que eſt principiū numeri eſt indiuiſio a ſe ⁊ diuiſio a quouis alio:⁊ lꝫ cōtinuitas lapidis ſit vnitas eius:q꞉ tn̄ differūt rōne: eſt cōtinuitas diuiſibilis:vnitas non:abſtrahit vnitas a ſitu:⁊ nō ꝯtinuitas:⁊ cōiter tenet ꝙ vnū numerale ⁊ vnū tranſcēdēs ordinē hēant inter ſe ſuperioritatis ⁊ inferioritatis: ita ꝙ ſicut queſlibet entitas quatenus eſt indiuiſa eſt vna vnitate tranſcendēte ita ꝯtinuitas in genere q̄ꝫtitatis vt indiuiſa eſt hꝫ rationē vnīꝰ: quare vnū qd̄ eſt principiū numeri eſt vnū reſtrictū ad genꝰ quantitatis:eſt ergo cōe oīum phorū dogma vnitatē videlicet eē indiuiſibilē:quia vnū eſſe eſt indiuiſum eſſe: ⁊ hoc(vt reor)intelligi dꝫ ſꝫ cōſiderationē mathematicā:prout vnitas abſtrahit ab omni materia ſenſibili:qm̄ aliter non eſſet veruz ꝙ vnitas ſit penitꝰ indiuiſibilis:quia vnitas qua lapis eſt vnus eſt cōtinuitas lapidis ⁊ diuiſibilis ad diuiſionez lapidis:veluti ⁊ alia accidentia in lapide ſubiectata:vt aūt mathematice vnitas conſiderat:⁊ ſm rōnem eiꝰ formalē ſic ē ſimpl'r indiuiſibilis ⁊ vnū eē eſt indiuiſum eſſe.

Sententia.68.ſi anima ſit numerꝰ mouēs ſeipſum:ergo ⁊ vnitates:inter vnitatem ⁊ punctum nulla ſolet alia aſſignari differentia niſi ꝙ punctus habet poſitionem:eſt enīz punctus vnitas poſitionē hn̄s:at ſi aīa ſit numerus opꝫ ꝙ alicuius ſit huiuſmodi numerus aīe ⁊ poſitionez hn̄s: g̃ aīa erit vnitas poſitōez hn̄s :hmōi aut ſūt pūcta ergo ſi anima erit puncta:cum punctus motꝰ cauſet lineam:⁊ linea mota ſuperficiez:⁊ ſuperficies corpus:motus aīe non faciet niſi lineā ergo aīa ſuo motu non cauſabit vitā.¶Dicit Auer.cōſuetudo ē mathematicorū dicere ꝙ cuz linea mouet ſit ſupficies ⁊ cū pūctꝰ ſit linea:vnitates aūt ſi mouent: neceſſariū ē vt hēant ſitū ⁊ oīs vnitas habēs ſitū eſt punctus: neceſſe eſt vt vnitates quas ponunt eſſe numerū aīe ſint puncta:⁊ ſi ſint puncta ⁊ mota neceſſe ē vt faciāt lineas nō actōes aīe.¶Eſt notanduz vt dixi primo phy.15.ꝙ corpus ꝺ ꝑdicamēto quātitatis nāliter eſt prius terminis eius:ſed mathematice poſterius:cuz mathematici ex fluxu puncti imaginario cāri lineaz: linee ſupficiē:ſupficiei corpus imaginent:vn̄ ſi punctus mouet deſcribit ſpatiū lineale: ⁊ linea ſpatium ſupficiale ⁊ ſupficies ſpatiū corporale.¶Amplius ſi aīa eſſet numerus:hēret ⁊ paſſiones ⁊ ꝯditiones numeri:at ſiqs a numero:numerū vel vnitatez abſtulerit:alius relinqtur numerꝰ:cōſtat aūt plantas ⁊ multa alia aīalia deciſa viuere ⁊ eandē ſpēm penitus retinere.¶Dicit Auer.⁊ modi numeroꝝ diuerſant ſm magis ⁊ minus.i.differūt ſpecie.diuerſitas nāq꞉ ſm magis ⁊ minꝰ qn̄q꞉ ꝯpatit identitatē ſpecificā:qn̄q꞉ diſtinctionē vt in principio primi capituli de ſubſtantia orbis declarat:vnde actio aīe videt in capl'o qual' nō quāti:⁊ ſi actio aīe eēt in quātitate: cōtingeret vt aīa que remanet in plātis eēt diuerſa in ſpē a priori. ¶Eſt cōſiderandum ꝙ aliq volunt vnam eſſe oīum numeroꝝ formā ſpecificā:ne in ſpēbꝰ inueniat ꝓceſſus in infinitū.Aliꝫ putant numeros diſtare ſpecie:⁊ dicūt nō eſſe incōueniēs in numeris ꝓcedere in infinituz:vnus nāq꞉ numerus pēdet ab alio:cū ſemper numerus poſterior ꝑſuppōnat priorez.

Sententia.69.aīa ē numerus mouēs ſeipſum ergo vnitates ergo pūcta mouētia ſeipſa:ſꝫ in omni mouēte ſeipſuz inuenitur mouēs ⁊ motū: in aīali aūt aīa mouet ergo ⁊ in numero aīa mouebit ergo aīa nō mouet.ſ.ꝑ ſe ſed mouet.i.eſt rō principiādi motū actiue.¶Auer.prio dicit:nulla eſt dr̄ia inter ponentē vnitates ſe mouētes ⁊ ponentē has vnitates corpora parua: ponētes.n. eas mouētes ſe:ponit eas corpora:⁊ ſi nō qūo intelligunt vnitates ſe mouētes:cōſtat.n.peripatetice loquēdo nihil moueri niſi corpus.¶Amplius ait Cōmentator:⁊ ſimiliter qui ponit ꝙ poſſibile eſt vt punctus moueat:cōcedit ꝙ cōtingit ei ꝙ punctus ſit corpus:⁊ ideo bene poſſumus dicere ꝙ ſpere democriti que mouent ex ſe adeo ſunt parue ꝙ dicunt puncta.punctꝰ enim ſm hanc poſitionē nō eſt niſi corpꝰ. Unde opinio noīaliū proxima eſt ſentētia ꝺmocriti: potant noīales:punctū nō eſſe rem indiuiſibilē poſitiuam ⁊ abſolutam ab omni quātitate re ſeiunctam. ſi enīz hoc nomē pūctus reddat ſuppoſitū verbo:eſt punctꝰ res diuiſibilis:q꞉ eſt linea tante vl' tante longitudinis nō vlterius protenſa:ſi vero equaleat alicui cōpoſito ex noīe ⁊ verbo ⁊ ꝓnoīe eſt punctꝰ indiuiſibilis.i.linea vltra nō protenſa:cuiꝰ tn̄ quelibꝫ ꝑs eſt diuiſibilis.¶Rurſus inqt Auer.qm̄ cuz fuerint mote remanebit i eis ſola quātitas:ſi auferat ab eis alia accidētia:⁊ cū nā quātitatis remāet in eis poſſibile ē itelligere in eis aliqd̄ motū ⁊ aliqd̄ mouēs:ſic in corporibꝰ.hoc.n.nō accidit corpori niſi ſꝫ ꝙ ē corpus nō ſm ꝙ ē magnū vel puū.ſ.ꝙ ſit motū ex ſe:⁊ ꝙ mouēs in eo ſit aliud a moto.¶Cōtra ellemētuz ē corpꝰ:nō tn̄ mouet ex ſe:neq꞉ in ipſo mouēs ē aliud re ab ipſo moto.Solō ē:moueri cōcedit corpori ſm ꝙ corpꝰ.nō ſm ꝙ magnuꝫ vel puū: moueri ex ſe ꝑ ſe attribuit viuēti vt viuēs ē.Itē ꝙ aliqd diuidat i ꝑtē ꝑ ſe mouentē actu:⁊ ꝑtē actu motā ꝑ ſe:ē ꝯditio viuētiū:ꝙ vō aliqd ꝑciatur in mouēs ⁊ motū:ſiue re:ſiue rōne dūtaxat dr̄ia eſt ꝓprietas corpis vt corpis:⁊ ita aptāda ſūt v̄ba Comē.ſm ꝙ regrit v̄itas pipatetica.

Sentētia.70.71.Cū aīa ſit vnitas hn̄s ſitū erit pūctꝰ:ſed cū aīa ſit i corpe:⁊

quoduis corpꝰ habeat pūcta ſua ꝑ ſe querit᷑ vtrū pū
cta que ſunt aīa ſint eadē cū pūctis corpis aut aīa: ſi
qdem ſunt altera ergo cū in qualibet pte corporis ſit
aīa: in quauis pte corporis erūt pūcta aīe: ⁊ ſic erunt
duo pūcta in eodē loco ſimul: ⁊ ſi duo ergo ⁊ īfini/
ta: naʒ illa quoꝝ locus ē indiuiſibilis ⁊ ipſa indiuiſibi
lia ſunt: vñ nō indigēt ampliori loco: at ſi qſpiam fa/
tea᷑ eadē eſſe puncta corpis ⁊ aīe: erit omne corpus
aīatuʒ: aīa quoqʒ ſepara᷑ ⁊ abſolui᷑ a corpore: pūcta
vero a corporibꝰ nō abſoluūtur. ¶ Dicit Auer. 70. ⁊
qūo eſt poſſibile apud eos vt aīa ſit aliqd ꝯpoſitū ex
vnitatibꝰ: neceſſe eſt dare diaʒ qua vnitates q̄ ſunt
in aīa differūt ab vnitatibꝰ numerabilibꝰ: ⁊ ſi nō: tūc
numerꝰ eſſet aīatꝰ: ⁊ in fine Comēti: nihil ꝓhibet vt
duo pūcta īmo infinita ſint in eodē loco: īmo hoc ne/
ceſſariū ē. oīa. n. quoꝝ locus ē īdiuiſibilis: cū ſuppo/
nun᷑ adinuicē nullū ſit diuiſibile: nō orit᷑. n. diuiſibi
le ex indiuiſibilibus. ¶ Et mihi occurrit ꝯña Ariſto.
4. phy. 76. huic ꝓpoſito deſeruiēs: ſi plura corpora
poſſent eſſe in eodē loco ergo ⁊ infinita: que ꝯña nō
vide᷑ colligere: cū nō valeat: due intellectiones pñt
eſſe ſimul in intellectu ergo infinite. Dico pro nunc
aliquos velle argumentū ꝯcludere plura accidentia
eiuſdē rōnis nullatenꝰ in eodē ſubiecto īueniri poſ/
ſe: cuiuſcūqʒ ꝯditōis ſint illa accidētia. Sunt aliꝫ qui
exiſtimāt nō repugnare infinita accidēdia ſimul poſ/
ſe eſſe in eodē ſbto: qꝛ vbi maior plalitas ñ hʒ maio/
rē repugnātiā q̄ʒ mior plalitas: nec infinita plalitas
hʒ aliq̄ʒ repugnantiā: vñ qꝛ vnū corpꝰ cedit alteri: ⁊
occupat locū quē aliud nō occupat: dimēſio dimen/
ſioni reſiſtit: vna aūt qualitas alteri nō cedit: cuʒ vna
qualitas alteri nō reſiſtat: ideo ſi due qualitates vel
eiuſdē vel alterꝰ rōnis exiſtāt in eodē ſubiecto: non
repugnabit merito qualitatū infinitas in eodē ſubie/
cto reperiri: qꝛ tñ ſpēs ſenſibiles ⁊ intelligibiles ab
obiectis pēdent que finita neceſſario ſunt ideo nūq̄ʒ
infinita accidētia ſimul in eodē ſubiecto cōperiūtur.
¶ Rurſus ait Auer. 71. ſʒ tñ poſſibile ē ī pūctis ab/
ſtractio: ſi linee eſſent cōpoſite ex eis: qđ ē īpoſſibile
vt declaratū ē in phyſicis. Senſus ē: id dicit᷑ ſepara
ri ab aliquo qđ pōt ab illo remoueri: ſunt. n. accidē/
tia inſeparabilia a ſubiectis: ſi ergo linee cōponerē/
tur ex pūctis veluti cōponun᷑ ex lineis: poſſent pun
cta ſeparari a lineis ⁊ ꝑ ſe remanere: ⁊ hoc fieri non
pōt: cum oīs punctꝰ ſit aut cōtinuatiuꝰ partiū linee:
aut terminatiuus.

Sententia. 72. 73. 74. Si aīa corpꝰ eē po/
nat: cū aīa ſit ī oī corpe ſentiēte
neceſſe erit in eodē duo corpora eſſe: ⁊ ait Auer. ⁊ im
poſſibilitas cōīs ē: qꝛ neceſſe ē dicētibꝰ aīam eſſe cor/
pus: vt duo corpora ſint in eodē loco: qm̄ fuit neceſ/
ſariū vt aīa ſit in toto corpore: qꝛ corpꝰ ſenſibile ē in
oībus ptibꝰ ſuis: vñ neceſſe ē vt in oī pte eius ſit ali/
qua pars aīe: ⁊ vniuerſa aīa ſit in vniuerſo corpe: ⁊
ſic ſupponan᷑ corpora ⁊ penetren᷑ adinuicē. ſ. corpꝰ
qđ ē aīa ⁊ corpꝰ in quo ē: ⁊ ſic neceſſario erūt duo cor
pora in eodē loco. ¶ Amplꝰ ſnīa hoꝝ q aīam nume
ruʒ eē cenſebāt: ſit in vno pūcto mlta ſint pūcta: aut
oēs habeāt aīaʒ ſi nō numerꝰ q̄ſq̄ʒ aliꝰ atqʒ diuerſus
a pūctis ipſiꝰ corpis ſupueniat. ¶ Dicit Auer. ⁊ ē ne
ceſſe dicētibꝰ aīaʒ eſſe numerū vt in loco eiuſdē pun
cti ex corpore ſint multa pūcta diſtincta ꝑ intellectū:
⁊ hoc ē ſimile ſermoni dicētis poſſibile eē multa cor/
pora in eodē loco: qm̄ cū hoc qđ ponūt ea in eodem
loco ſi non poſuerint ea eſſe diſtincta contingет eis
vt pūcta que ſunt anima ſint pūcta ipſius corporis:
⁊ ſic oē corpus erit aīatuʒ: ſi non cōceſſerint ꝙ in cor
pore ſint alia puncta diuerſa a punctis que ſunt in
aīa: ſi hoc cōceſſerint: cōtinget eis: vt multa puncta
ſint in loco vnius pūcti: ⁊ hic ē ſilē ſermoni dicētī ꝙ
multa corpa ſunt ī eodē loco: ⁊ hoc ē īpoſſibile ꝯtin
gēs dicēti aīaʒ eē corpꝰ ſubtiliū ptiū. ¶ Rurſus: fit
ēt vt aīal a nūero pinde moueat᷑: atqʒ Democritum
diximꝰ idipʒ moueri cēſere: qđ. n.ītereſt pue pile di
cātur: an vnitates magne: vel vnitas oīo: que agitā
tur motu: vtroqʒ. n. mō neceſſe ē ipas ex eo mouere
aīal: qꝛ ipſe motu cien᷑: hʒ ergo Ariſto. ꝑ īcōueniēti
ꝙ aīal nō imediate moueat᷑ ab aīa: cū ergo ꝑ talē dif
finitionē nō cognoſcan᷑ accidētia aīe: erit talis dif/
finitio vana ⁊ ocioſa: dicebat. n. Auer. ſupra. 11. oīs
n. diffinitio ꝑ quā nō cognoſcun᷑ accidētia nō dr dif
finitio niſi equoce. ¶ Eſt aduertēdū ꝙ multa ſunt q̄
nā non pmittit: vt vacuū: infinitū: ⁊ penetrationē di
menſionū: aduertāt igit᷑ noīales cōcedētes q̄ʒtitatē
māe penetrare q̄ʒtitatē forme: ⁊ dicētes nō īcōueni/
re duo corpa eē ſimul quorū tñ vnuʒ informat aliud:
deſtruūt. n. hāc rōnem Ariſto. aīa eſt corpꝰ ergo duo
corpa ſunt ſimul: aīa nāqʒ informat corpꝰ: ⁊ ita apud
ipſos nō eēt abſurdū aīaʒ eē corpꝰ ⁊ duo corpa ſimul
exiſtere: eſt igit᷑ hactenꝰ īprobata hec ꝓpō: aīa ē nu/
merus mouēs ſeipſuʒ: ſequēti lectiōe ꝯtradicet anti/
qs q aīam ex elemētis cōponebāt: vt ſentiret ea que
ſunt: ⁊ rerū vnāquāq̄ʒ cognoſcēt.

¶ Tex. cōmenti. 75. vſq̄ʒ ad. 86.

Et qꝛ diximus tres. Pūti pte q̄ ē a
tex. cōmēti. 75.
vſqʒ ad. 86. diſputat ꝯ illos q aīaʒ dixerūt oīa cogno
ſcere: qꝛ ex oībꝰ cōſtituta erat: quorū qdē opi. fuit ꝙ
aīa pcipet cūcta: at qꝛ cognitio fit ꝑ aſſimilationē aſ/
ſerebāt aīaʒ cōſtitui ex cūctis ad hʒ vt cūcta dignoſce
ret: ⁊ ꝙ ſilitudines oīuʒ reꝝ ī aīa exiſtebāt ſm ꝓpriū
modū eſſendi corporalem: ad quaʒ ſnīaʒ multa comi
tan᷑ abſurda: ī primis res oēs realr in aīa inuenirē
tur: nō ſolū. n. elemēta: ſʒ ꝑter ea mlta ētalia. qn po
tius īfinita numero: q̄ ꝯſtant ex ipīs atqʒ cōponun᷑:
rurſus in ipa exiſtēt cōpoſitio hoīs ⁊ oſſis: ⁊ ſi lapis
vel hō vel equꝰ inſit in aīa ⁊ bonū ſilr ⁊ nō bonum.
¶ Dicit Auer. lxxvij. cōtingit igit᷑ eis vt nō cogno/
ſcat vniuerſuʒ rei cōpoſite ⁊ ꝙ nō cognoſcat eius for
mā: forma. n. eiꝰ ē ſupra elemēta in cōpoſito: ꝯtinget
igit᷑ vt nō cognoſcat deū: neqʒ hoīeʒ: neqʒ carnē: ne/
qʒ os: eſſentia. n. nō ē elemētū: neqʒ ex elemētis ⁊ hʒ
neceſſe ē in oībꝰ cōpoſitis: ſi his vbis cōſentiēdū ſit
opus ē tenere formas mixtoꝝ reipſa ſeiūgi a formis
elementorū: vñ ī elemētis ē dūtaxat vna forma ſub/
ſtātialis: in mixtis inaīatis ſunt forme elemētorū trū
cate ⁊ forme ſpecifice vltimate: in plātis exiſtūt for/
me elementoꝝ remiſſe ex qbꝰ reſultat forma mixti q̄
non eſt aīa: forme. n. mixtorū que ſunt nō aīe ſūt for
me ꝯplexiōales: aut attribute ꝯplōni: at aīa vegeta/
tiua ⁊ ſenſitiua ſunt forme cōplexiōali ſupaddite: in
brutis ſunt elemēta: forma mixti: aīa ſenſitiua: ī hoīe
elemēta cōperiūtur: forma mixti: aīa cogitatiua ⁊ in
tellectꝰ: forme itaqʒ mixtorū ſūt ſupra elemēta in cō/
poſito. ¶ Jterū ſnīa. lxxviij. ſi aīa tm̄ cōſtat ex prīci/
pijs ſbe. quo nā pacto cetera cognoſcet ꝑdicamēta:
at ſi aīa cōſtet ex vniuſcuiuſqʒ generis elementis ꝓ/
prijs erit ipſa ⁊ quātitas ⁊ qualitas ⁊ ſubſtātia: at fie
ri negt

ri negt vt ex quātitatis elemētis ſubſtātia ſit: nō q̄ʒti
tas. ¶ Dicit Auer. 78. hoc ꝑdicamētū ſubſtātie īter
oīa exiſtima᷑ hēre tm̄ principia: ⁊ paulopoſt ſubiun/
git: īpoſſibile ē vt ſubſtātia ſit elementū alioꝝ ꝑdica
mentorū: prīcipia. n. ñ ſbe ſunt ñ ſubſtātie: huic ſnīe
fauet ipſemet Cōmētator. 12. metha. 19. īpoſſibile ē
īnqt ponere ꝙ ſubſtātia ſit elemētū relatiōis ⁊ aliorū
manifeſtū ē. n. ꝙ elemēta ſubſtātie ſunt ſbe ⁊ elemen/
ta relatiōis relatio: ⁊ ſi ſubſtātia eēt elemētū relatio/
nis ⁊ aliorū: cōtingēt vt oīa eēnt ſubſtātia: oē. n. cuiꝰ
elemētū ē ſubſtātia ē ſba: ⁊ ſilr eſt impoſſibile pone/
re vnū alioꝝ eē elemētū oium. verbigrā relationeʒ:
ꝯtingeret. n. oīa eē relatiua: ⁊ cōtigeret vt in aliqua
hora diſſolueret᷑ ſubſtātia in relationē: aut relatio in
ſubſtātiā: ⁊ hoc cōtingit in genere qđ eſt mā. non in
eo ꝙ forma: ⁊ rō eſt: qꝛ ſemp reſolutio ſtat ad māʒ nō
ad formā. 7. metha. 60. quare quēadmodum formis
ſubſtātialibꝰ correſpōdet ꝓpriū potētiale: ita ⁊ cete/
ris formis accidētalibus ꝓpria deſeruiūt potētialia:
actus nāqʒ ⁊ potētia ſunt eadem principia omnium
ꝓportōabilr: manifeſtiora ſunt tñ principia ꝑdicamē
ti ſubſtantie q̄ʒ alioꝝ geneꝝ. ¶ Preterea. 79. abſur/
dum ē dicere ſimile non pati a ſimili ⁊ ſilē ſentire ſi/
mile: cū ſentire cōſiſtat in quodā pati. Dicit Auerro.
79. hoc. n. qđ ponūt ꝙ ſentire ⁊ ītelligere ſiūt ꝑ ſilē
⁊ ꝙ ſunt pati coget eos ad dicendū ꝙ ſilē pati᷑ a ſuo
ſimili: qđ nō cōcedunt: qꝛ iā poſuerūt ſilē non pati a
ſuo ſili: ⁊ in ſe ēt impoſſibile eſt: ſilē. ſ. pati a ſimili: q̄
ꝓpoſitio ita cōiter intelligit᷑: ſimile in qualitate: gra/
du: raritate ⁊ denſitate actiōe recta non agit in ſilē.
¶ Amplius ſi ſimile debeat ſentire ſilē: oſſa in quibꝰ
terra domina᷑ ſentirent terrā: ſed viden᷑ oſſa carere
oī ſenſu. Dicit Albertus: quecūqʒ aūt mēbra ſūt ſim
pliciter terrea in aīaliū corporibꝰ fere nihil ſentiunt:
ſicut oſſa fere nihil ſentiūt: qm̄ nullū eorū ſentit niſi
dentes qui quādā hñt medietatē in tactu: nerui autē
lʒ ſentiant: tñ magni nerui q ſunt ligamēta oſſiū. adi/
uicē nihil ſentiūt: qui ſunt magis terreſtres: pili aūt
vlter nihil ſentiunt: ⁊ ſimiliter vnguis: ⁊ tñ talia cō
ueniret ſentire: ſi vera diceret Empedocles ꝙ terrā
ſentimus terra: ſunt qui arbitran᷑ in oſſibꝰ eſſe aīam
ſenſitiuā: ea tamen non poſſe ſentire volunt propter
terreſtreitatem. Alij volūt oſſa debiliſſimuʒ hēre ta/
ctum: verum de his alius eſt tractandi locꝰ. ¶ Pre/
terea. 80. cuiq̄ʒ principiorum maior ignorātia q̄ʒ co
gnitio inerit: vnūquodqʒ enim cognoſcet vnū. mul/
ta aūt ignorabit: cetera nāqʒ omnia: ſit etiaʒ empedo
clis ſententia vt deus ſit amentiſſimus: quippe cum
ipſe ſolus vnum elementorū nō cōprehendat: ipaʒ
ſ. diſcordiam: animal vero mortale ſciat ea oīa: oē. n.
aīal ſit ex oībus illis. Dicit Auer. cōtingit Empedo
cli aliud īpoſſibile ꝓpriū. ſ. ꝙ deus apud ipſuʒ ſit in
fine ignorātie: itaꝙ animal mortale eſt ſcientius ipo
ꝯtingit. n. ſm ſuū ſermonē: vt nō ſciat de elementis
q̄ ſunt apud ipm ſex: niſi qnqʒ tm̄. ſ. quattuor elemē/
ta ⁊ amicitiā: ⁊ ꝙ neſciat litē: aīal aūt mortale ſcit ſex
qꝛ apud ipſum cōponi᷑ ex oībus: ⁊ opina᷑ ꝙ deꝰ cō/
ponitur ex qnqʒ tm̄. ſ. non ex lite: cōtingit igitur ei
vt neſciat litem: quapropter animal mortale erit ſciē
tius eo: ⁊ dijs quos Empedocles opinatur eſſe com/
poſitos ex quattuor ſunt orbes: opinatur eniʒ orbes
eſſe deos ⁊ compoſitos ex quatruor elemētis ⁊ ami/
citia: ⁊ ideo reputabat deum eſſe immortalem: lis
enim eſt cauſa corruptionis: licet iam narrauerit ꝙ
ipſe iam opinaturmūduʒ ꝙ iam corrūpeba᷑ ⁊ iam
generaba᷑: ſʒ forte nō opinaba᷑ hoc niſi in eis que
ſunt ſub ſphera: q̄ʒuis ipſe vide᷑ hoc opinari in oībꝰ
ptibus mundi. Unde putabat Empedocles ꝙ lis cā
eſſet ꝓductionis mūdi: Amicitia interitus: qꝛ lite ele
menta ſegregaba᷑: amicitia cogregaban᷑ in chaos.
Partiū aūt mūdi lis cā erat interitus: quas quidem
amicitia cōſeruabat. ¶ Cōtra: ergo apud Ariſtoteleʒ
⁊ Auerroim: Deus intelligit aliqd extra ſe: cum ha/
beant pro īcōueniēti aīal mortale plura ſcire q̄ʒ Deꝰ
ſciat. ¶ Solutio eſt: prima intelligētia peripatetice
loquēdo cū ſit liberata ab omni potētia primā tantū
cōprehēdit: ſcđa. ſcđam: ⁊ primā ⁊ nō inferiores: hō
cuncta ꝑcipit: qꝛ intellectus poſſibilis ē omnia fieri:
Deus igit᷑ cognoſcēdo ſe cognoſcit id qđ ē quodam/
mō oīa: apud Empedoclem nō ꝑcipiebat id qđ eſſet
oīa: qꝛ cōditio amicitie nō erat cōditio litis: verū eſt
itaqʒ ꝙ plura cognoſcere potius impfectionē ꝑſefert
q̄ʒ pfectionē: ⁊ anno ſuperiori. 2. phy. 75. formaui hanc
rōneʒ: hec forma lapidis nō eſt de ſe abſtracta: cuicū
qʒ intellectui cōpare᷑ ergo nō ē ꝺ ſe intellecta: ergo
ſi intelligi ⁊ abſtrahi poſſit: reqrit᷑ intellectus agens
cuius officiū ē trāſferre formā ꝺ vno ordine ad aliū.
3. de aīa. 18. ſed Deus nō eget ope intellectꝰ agētis:
neq̄ʒ fantaſmatū: ergo. ¶ Preterea. 81. oportet oīno
vt Empedocles dicat quā ob cām nō hñt aīam oīa:
cū oē qđ eſt: aut ſit elementū: aut ex elemēto: vno vl
pluribꝰ vel oībus cōſtet: neceſſe eſt. n. oē qđ eſt: aut
vnū qđ: aut vniuerſa cognoſcere. ¶ Rurſus. 82. du/
bitabit qſpiaʒ qđ nam id ſit qđ continet elemēta atqʒ
vnit: elemēta nāqʒ materiei ſilia ſunt: atqʒ ꝑſtabiliſſi/
buʒ id eſſe patet qđ cōtinet qcqđ id tandē ſit: at neqt
eſſe quicq̄ʒ ꝑſtabilius aīa: qđ qdeʒ domine᷑ ⁊ magis
etiā intellectu: maxie aūt rōni ꝯſonū eſt: hūc oīa ꝑ/
ceſſiſſe: ⁊ preſtantiſſimū oium: ⁊ natura dominū eſſe:
illi aūt elemēta ea que ſunt ꝑcedere cenſent. ¶ Dicit
Auer. ⁊ doʒ hō querere per qđ ſunt elemēta. ſ. forma:
elemēta. n. viden᷑ aſſimilari materie: ſʒ manifeſtū eſt
ꝙ aliud nobilius eis ligat ⁊ ꝯgregat ea in cōpoſito:
⁊ eſt illud qđ ē in eis quaſi forma ⁊ finis: ⁊. 2. de aīa.
39. ꝓbabat Ariſto. ꝙ motꝰ elemētoꝝ nō erat cā nutri
tōis ⁊ augmēti: hac rōe: qꝛ vl vnū: vl plura: nō vnū:
qꝛ tale moue᷑ ad vnā tātū partē: nutrimētū ad oēʒ:
ſi plura: qs retinebit ea: ⁊ cuʒ cōceſſerint illic eſſe ꝓ/
hibens cuiꝰ potētia nō eſt potētia elemētoꝝ: dicemꝰ
eis ꝙ illud ꝓhibēs eſt aīa. ¶ Ait iterū Auer. illud qđ
vide᷑ eē nobilius elemētis: neceſſe ē vt ſit aīa: oē. n.
qđ dicit᷑ eē nobilius aliquo minus ē dignū nobilita/
te q̄ʒ aīa. ī. nihil pōt eē ꝑſtabilius ipſa aīa: aīa igitur
ꝑcedit oīa elemēta cālitate: cuʒ ipſa cauſet formalr ⁊
elemēta mālīter: ⁊ nobilitate: qꝛ aīa eſt fons ⁊ origo
vite. ¶ Jtē format Auer. hanc rōneʒ: ſi aīa eēt ex ele
mentis: tunc precederēt eam elementa nobilitate ⁊
cauſalitate. ¶ Contra: nō valet hec ſequella: hoc cō/
ponitur ex materia ⁊ forma: ergo mā eſt ꝑſtantior cō
poſito. Solutio ē: infer᷑ ex illo antecedēte aliqđ eſſe
preſtātius ꝯpoſito: ⁊ ita ſi aīa ex elemētis ꝯſtitueret᷑:
aliqđ inueniret᷑ ꝑſtabilius ipſa aīa: qđ cōſtat eſſe fal/
ſuʒ: ⁊ ſubiungit Comētator in fine comēti: aīa eniʒ ⁊
intellectꝰ ſunt principia entiū ſm finem ⁊ formā: ele
mēta aūt ſm mām: vñ forma ſbalis alicuius ē cā ꝑp
quā talia vel talia accidētia ꝓpria ꝯſequan᷑ ipſuʒ: ve
luti forma ignis cā exiſtit ꝙ ignis ſit leuis ⁊ ſiccus ⁊
calidus: ⁊ ꝙ ſibi cōpetat nālīter moueri ſurſuʒ: finis
ſimiliter eſt cā ꝓpter q̄ʒ qđ ē ad fineʒ eſt tale vel tale:
ſcđm. n. aliuʒ ⁊ aliū finē res ipſa aliter ⁊ aliter diſpo/

nenda eſt.2. phy.89.2.de aĩa.37. declarat aĩam eſſe finē: formā: ⁊ efficientē: at cū cāſalitas cauſe formalis cōſiſtat in dare eē: habebit hō eē ꝑ intellectū. ¶ Preterea.83. qui vult tractare de aĩa nāliter: tenet diſſerere de anima vl̄r ⁊ nō particulariter ſolū: at nemo prorſus de omni aĩa dixit: oēs.n. inq̄t Auer. diffinientes ſubſtātiā aĩe per cognitionē aut motū: non incedunt via ducēte ad cognitionē ſubſtātie aĩe: vnde q aĩam maxime motiuā fecerunt: diminuti erant: quia multa ſenſibilia ⁊ aĩata nō mouent in loco: vt plāte: ⁊ aĩalia petris affixa: que nō dicunt moueri motu locali: ſꝫ moueant motu dilatatōis ⁊ cōſtrictiōis: error igit accidit eis qui exiſtimant ꝙ iſte motus eſt ꝓpri⁹ aĩe ſenſibili. Similiter ⁊ eoꝝ q tam ſenſitiuū q̄ꝫ intellectiuū ex elemētis ꝯficiunt: nemo aĩaꝫ oēm complectitur: viuunt nāqꝫ plante: at expertes ſunt ⁊ mot⁹ ⁊ ſenſus: aĩalia quoqꝫ cōplura exiſtunt q mēte rōneqꝫ vacant: ⁊ ſi ita eſſet inq̄t Auer. vt antiq opinabātur: neceſſe eſſet vt oē viuum eſſꝫ ſenſibile: ⁊ oē ſenſibile eſſet intelligēs. ¶ Amplius.84. ſiquis cōceſſerit eis intellectū ⁊ ſenſū fore idē: ⁊ intellectū poſuerit ptē aĩe ⁊ identidē ſenſitiuū: neqꝫ ſic de omni aĩa: neqꝫ d̄ vlla tota dicere videbunt in hoc eodē errore videt eſſe ⁊ ea ſnĩa q carminib⁹ orphycis fert. dicit.n. Orpheus aĩam ferri ventis ⁊ ex toto īgredi reſpiratōe: id aūt nequit ipſis plantis accidere neqꝫ quibuſdam itidem aĩaliū. q̄ppe cū nō oĩa aĩalia reſpirent. ¶ Dicit Auer. ⁊ hoc idē accidit ſm ꝙ loquit de aĩa particulari ⁊ exiſtimat loqui de aĩa vniuerſali fingēs ꝙ natura aĩe eſt illud qd̄ intrat corpus a toto continente apud anhelitū. iſte enim nō loq̄tur de omni aĩa: quia plante habēt aĩaꝫ: tamē nō habēt anhelitū: ⁊ ſimiliter plura aĩalia: anhelans.n. ē aĩal ambulans ſanguinē hñs: ⁊ prio poſterioꝝ capite.13. dicebat ꝙ eſſe aĩal non erat cā adequata reſpirandi: ſed hr̄e pulmonē: cauſa eſt propinqua reſpirādi: ⁊ carere pulmone nō reſpirandi. ¶ Poſtremo.85. extiterunt ⁊ veteres ſuꝑflui volentes aĩam componi ex oĩbus cōtrarietatibus: ſi eas cognoſcere debebat: ſufficiebat autem vt inquit Auer. eis ponere eam ex altero duoꝝ contrariorū. ſ. ex illo qd̄ eſt habitus q̄dam ⁊ forma: tale.n. contrariū ſufficit in indicando ſuper ſe ⁊ ſuper ſuum oppoſitum. Scimus enim lineā rectam per lineam rectam in eo ꝙ eſt recta: ⁊ ſimiliter curuam: ſed ꝑ curuam non ſcimus: neqꝫ ipſam: neqꝫ rectā: ⁊ cauſa in hoc eſt: quia nos debemus iudicare per contrarium qd̄ eſt primū ſuper cōtrariū qd̄ eſt ſecundū: vnde recto ⁊ ipſum rectum ⁊ obliquū cognoſcimus: regula nāqꝫ iudex eſt vtriuſqꝫ: at obliquū nec ſui plane nec recti iudex ſtatui poteſt. ¶ Eſt aduertendū ꝙ ex hac auctoritate rectū eſt iudex ſui ⁊ obliqui aliq putant intenſionē mēſurari penes appropīquationē ſūmo: ⁊ remiſſionē penes diſtantiā a tali gradu ſummo: verum dixi in tractatu de intenſione auctoritatē hanc non cōuincere talem propoſitionē eſſe veram: vnde eſt neceſſario fatendum id certe eſſe intenſius qd̄ magis appropinquat ad ſummū latitudinis: non tamē ꝙ in ea ꝓportione ſit intenſius qua proximū ſummo magis exiſtit: caliditas nāqꝫ vt.6. cum ſit ꝓpinquior gradui ſummo q̄ꝫ gradus vt.4. eo ītēſior iudicatur: licet tamen ſit in duplo proximior: attamen ꝙ in duplo ī intenſior exiſtat: nullus ſane mentis fateretur: cum in ſexq altero duntaxat ſit intenſior. ¶ Ampli⁹ ſciendū ꝙ ꝯmuniter ponit duplex priuatio poſitiua ſ. ⁊ negatiua: poſitiua ē ſpēs īꝑfectior reſpectu perfectioris: ⁊ hec nō indiget cognitōe ſui habit⁹: intētio Ariſto. hꝫ in loco ē: antiquos meli⁹ dixiſſe ſi dixiſſent aĩam cōpoſitā ex aliquib⁹ elemētis tm̄ q̄ꝫ cōcedē eā ex oĩbus eē cōſtitutam: his itaqꝫ cōſtat aĩam ex elementis componi non poſſe.

¶ Tex. cōmenti.86. vſqꝫ ad.95.

Et dixerūt quidā ꝙ anima.

Preſenti pte que ē a textu cōmenti.86. vſqꝫ ad.95. oñdit aĩā nō eē in elemētis ⁊ mixtis inaĩatis: ſoluūturqꝫ due dubitatōes circa operatōes ⁊ ptes anime Snĩa.86.⁊.87. eēnt elemēta aĩata ſi in ipſis exiſteret aĩa: aut hērent aĩam ⁊ non eēnt aĩata: dicere.n. inq̄t Auer. ꝙ ignis ⁊ aer ſunt aĩata ſimile eſt ſermoni ſtultorum ⁊ dicere ēt ꝙ hñt aĩam ⁊ nō ſunt aĩata eſt valde iꝓbabile: q: nulla dr̄ia erit inter aĩaꝫ eē in aĩato aut nō eē. ¶ 88. vident aūt antiq putaſſe in elementis eē aĩam: q: totū ⁊ ptes eiuſdē ſunt ſpēi: quare neceſſe ē ipſos ⁊ aĩam ⁊ ptes eiuſdē eē dicere ſpeciei ſi aĩalia ex eo fiunt aĩantia: q: in ipſis aliqua pars continentis recipitur: Quod ſi aer quidē diſceptus eiuſdem eſt ſpeciei: aĩa aūt eſt diſſimiliū partiū: pꝫ aliam ipſius partem ineſſe: aliā non ineſſe: neceſſe ē igitur ipſam aut ſimiliū eē ptiū: aut nō in quacūqꝫ toti⁹ pte ineſſe. ¶ Dicit Auer. opinati ſunt ꝙ ꝑs elementorū eſt aĩata: q: viderūt ꝙ aĩal non fit aĩatū niſi qñ ī corpus intrauerit apud anhelitū aliq̄d aeris ꝯtinentis: ⁊ iō opinant ꝙ iſta pars aeris que eſt in corpe aĩaliū eſt aĩata: ⁊ q: natura ptis eſt talis: neceſſe eſt vt natura totius ſit talis. idē.n. eſt iudiciū toti⁹ ⁊ partis.2. d̄ aĩa.9.8. phy.15. prio celi.19. ¶ Ampli⁹ inq̄t Cōmentator: hoc poſito deſtruit argumentū eorum ꝑ hoc ꝙ aĩa exiſtit in toto: q: exiſtit in pte: qm̄ cū natura aĩe fuerit diuerſa: diuerſabit etiā nā recipientis: ⁊.3. de aĩa.5. dicebat Auerrois: diuerſitas nature recepti facit diuerſitatē nature recipiētis. Senſus eſt: diuerſitas receptibiliū īmediatorū cōuincit diuerſitatē recipientium: ⁊ idētitas modi recipiendi receptibile immediatū infert idē recipiens. ¶ Preterea ait Auer. ⁊ debes ſcire ꝙ hoc ꝯtingit neceſſario dicētib⁹ elementa eē non aĩata: ⁊ qd̄ eſt ex eis in aĩalib⁹ ē aĩatum. ſ. cōtingit eis dare cām ꝓpter quā fuit ita: ſicut cōtingit hoc dicentibus elementa aĩata: ſed per aĩam nobiliorem aĩa exiſtenti in aĩalibus. ī. que ē cā ꝙ elemēta in aĩalib⁹ ſunt aĩata: ⁊ ſunt non aĩata extra mixta: ⁊ viuētia: cū tñ ſit iudiciū totius ⁊ ptis ſaltem in homogeneis: ⁊ veteres tenent aſſignare cāꝫ: quare elementa ſint aĩata nobiliori aĩa: īmortali. ſ. ⁊ aĩalia aĩa mortali: cū tñ ſit par iudiciū totius ⁊ partis: ſꝫ cā inquit data a dicentib⁹ elementa eē nō aĩata nō pōt eē data a dicētib⁹ ea eē aĩata. ſ. mixtio ⁊ cōplexio. ī. nobilior eſt ⁊ melior aĩa corpis ſimplicioris q̄ꝫ corpis mixti ⁊ cōplexiōati: ⁊ ita dicerent antiq idē eē iudicium toti⁹ ⁊ ptis quātū ad eē aĩatū: nō aūt quātum ad ēe aĩatū aĩa nobiliori ⁊ ignobiliori: ⁊ ſubiūgit Auer. iō viſum eſt nobis ꝙ ponētibus prias ꝑfectiōes aĩe eē factas a mixtiōe ⁊ cōplexiōe nō a cā extrīſeca: virtute videlꝫ formatiua cōtingit ꝙ elementa ſint aĩata ꝑ aĩam equalē aĩe exiſtenti in aĩalib⁹. ī. ſi aĩal ſit aĩatū q: elementa que ſunt in aĩali ſint aĩata: non erunt elemēta aĩa preſtantiori aĩata aĩalib⁹: ⁊ Alexāder vī hoc opinari in primis perfectionib⁹ aĩe ⁊ eſt contra Ariſtotelē ⁊ cōtra veritatē: ⁊ in nullo differunt ī hoc

prime

prie ꝑfectōis ⁊ vltime: ⁊ iō videm⁹ ꝙ iſta opinio eſt illis opiniōi dicētiū cauſā eē: ⁊ negantiū cāꝫ agētē: ⁊ 3. de aĩa.5. ſcribit Cōmē. ēt magis iopinabile de opinione Alexādri ē hoc qd̄ dixit ꝙ prime preꝑationes ī. eſſentie oĩum formaꝝ ad ītellecta ⁊ ad alias poſtremas ꝑfectiōes de aĩa ſunt res ꝑfecte a cōplexione: nō virtutes facte a motore extrinſeco: vt ē famoſum ex opiniōe Ariſto. ⁊ oĩū ꝑipateticorū: iſta.n. opinio in virtutib⁹ aĩe cōprehēſiuis ſi ē ſm ꝙ nos intellexerimus ē falſa: a ſbā.n. elemētorū ⁊ a nā eorū non pōt fieri virt⁹ diſtinguēs aut cōprehēſiua: qm̄ ſi eēt poſſibile vt a nā eorū ⁊ ſine extrinſeco motore fierent tales virtutes: tūc eēt poſſibile vt poſtrema ꝑfectio q̄ ē intellecta eēt aliqd̄ factū a ſubſtātia eorū. ī. ſi virtus elemēti pōt in ītellectū q ē vl̄is ꝑ eēntiā: poterit ⁊ in ītellectionē q̄ eſt vl̄is nō ꝑ eēntiā: eſt.n. ītellectio nō ꝑ eēntiā ea que res māles ītelligunt: intelligētie celeſtes ſunt intellectiōes ꝑ eēntiā: at ītellect⁹ hūanus lꝫ ſit vl̄is ꝑ eſſentiā: intellectio tñ nullaten⁹ appellari pōt: q: apud Alexā. in nullo differebāt prie ꝑfectiones ⁊ vltie. Dico ego ad ꝓpoſitā difficultatē: elemēta dū ad cōſtitutionē aĩaliū concurrunt duci ad nām aĩe: quēadmodū calor mouēs ī ſua ſpē ſolet trahere friditatē ad eius ſpēm: ⁊ hec ē cā ꝙ dicebā āno ſuperiori.5. phy.6. qualitatib⁹ ⁊ elemētis pñt cōcedi varia eē: eē. ſ. ꝑfectiſſimū: qñ nāliſſime diſponunt: eſſe ꝑfectū ſm ꝑfectionē ſue ſpēi: ⁊ eē diminutū ⁊ potentiale: calidū ſm eē ꝑfectiſſimū nullaten⁹ cū frido ē cōmiſcibile: calidū itē ſm ꝑfectionē ſue ſpēi non ē cum frido ſm eē ꝑfectū accepto ꝑmiſcibile: q: calidum ⁊ fridū ſm ꝙ ſunt ſpēs oppoſite nequeūt admiſceri: at frigidū ſm eē diminutū cadit in cōpoſitiōe cū calido ſm eſſe ꝑfectū: ⁊ ita de elemētis idē ē ſentiendum.

Digreſſio.

Antiq̄ſſima fuit opi. vt Albert⁹ refert: multorū aſſeretiū aerē prio: mox ⁊ ignē aĩata exiſtē: videbāt nāqꝫ aer ⁊ ignis aĩare corpa ꝑ calorē nālē: ⁊ reſpiratōeꝫ ⁊ ſpūꝫ: nō poterāt aūt hec elemēta aĩare cōpoſita niſi ⁊ ipa ī ſe aĩata extitiſſent: ꝑforabat: faciebatqꝫ vias ꝑ corp⁹ calor nālis: ꝑ q̄s q̄dē ſpūs aere⁹ diſcurrebat: erat ⁊ ſpūs vehiculū v̄tutū: opabat q̄qꝫ opatiōes nāles ī epe: vitales ī corde: aĩales ī cerebro. Hec opi. nō ē affirmāda. Tū q: ſpūs corp⁹ exiſtit: aĩa nō. Tū q: ſpūs ē inſtrm̄ aĩe: aĩa aūt nō pōt eē inſtrm̄ aĩe: vñ ſpūs ē corp⁹ aereū lucidū a vapore cibi vel ꝑ anhelitū īductū: mediāte q̄ aĩa mouet corp⁹: ē ⁊ vehiculum v̄tutū q̄s aĩa influit corpi: ꝑficit igit opa aĩe: veluti inſtrm̄: ⁊ vt ab aĩa regulat⁹ tēdit v̄ſus oēꝫ dr̄iaꝫ poſitionis: ē ⁊ hic ſpūs vt dicit Alber. abūdāter ī corde ⁊ pulmone ⁊ arterijs: ſꝫ pautior ē ī alijs: ē tñ ī oĩb⁹: qd̄ aūt ipſa alioꝝ ſpumoſitas q̄ ē ī ſanguīe ⁊ ſemīe ⁊ cibo ⁊ alijs hūiditatib⁹: q̄ ꝓfecto ſpumoſitas nō ē niſi ex ſpū īcluſo ī eis: portat quoqꝫ ſpūs formas ꝑ cellulas capitꝫ q̄ ſunt tres: āterior: media ⁊ vltia: vt alibi hꝫ videri. ¶ Putauit Alex. formas oēs ex elemētoꝝ mixtiōe ſuſcitari: ⁊ ītellectū poſſibilē fecit mortalē eductū d̄ potētia māe ꝑ actōeꝫ q̄litatū: erat admirāda elemētoꝝ mixtio q̄ effect⁹ mirabiles oriebāt: oĩs n. actio apd̄ Ale. a q̄litatib⁹ ꝑmis pēdebat: exiſtimat igit ītellectū hūanū eē ꝯplexiōeꝫ: tū q: ītelligē nr̄ꝫ variat ad variatōeꝫ ꝯplxōnū. tū q: ītelligē hoīs aut ē fantaſiari aut nō ē ſine fantaſiari: ⁊ hꝫ ē qd̄ dicit Auer. opinat Alex. prias ꝑfectiōes aĩe eē fcās a mixtiōe ⁊ cōplexiōe. Verū hec oñdūt colligātiā quā hꝫ intellectus noſter cū fantaſmate ⁊ faciūt ītelligē hoīs non eſſe opationē abſtractā: cū quo ſtat intellectū noſtrū eſſe abſtractū: dicit Alber. aĩa nō ē ſequēs armoniā q: cū armonia ſit corporalis cōtēperantia elemētoꝝ nō pōt aliq̄d ſeq armoniā: vt eſſentialr̄ cauſatum ab armonia niſi forma corpalis: aĩa aūt nullomō eſt forma copalis ergo aĩa nō eſt ſic in cōmixtione elementoꝝ: vñ ſi opio Alexādri eſſet vera: non hr̄et aĩa opationē niſi forme corpalis que ſeq̄tur mixtionem: oĩo aūt talis forma hꝫ vnicā opationē ⁊ ſic aĩa nō habēt niſi vnicā opationē: lꝫ ergo aĩa ſit potentia in ſemine cōmixto: nō tñ ē ī ſeīe cāta a cōmixtis ipſis ſꝫ potius eſt cāta ab aĩa illius a quo ſemē decidebat: vl̄ a cibo: vt ī his que ex putri mā generant: ⁊ q̄uis aĩa vegetatiua ⁊ ſenſitiua ſint virtutes in corpore non tñ cauſant a corpe: nec a cōmixtōe corpali: lꝫ cauſent ī ipſo qd̄ corporalr̄ cōmixtū ē: ⁊ hoc ē ꝙ dicit Auer.3. d̄ aĩa 6. qm̄ aūt intellect⁹ mālis nō ē virtus attributa complexioni manifeſtū ē ex ꝑdictis: qm̄ cū aĩa ſenſibilis nō ē virtus attributa ꝯplexioni: q̄to magis intellectus: ⁊ ſi eēt attributa ꝯplexioni: tunc ſicut dicit Ariſtoteles eſſe forme lapidis in aĩa eſſet idē cū eius eē extra aĩam ⁊ ſic lapis eēt cōprehēdens: ⁊.2. de aĩa. 59. Prima ꝑfectio ſenſus fit ab intelligentia agente. Scd̄a aūt a ſenſibilib⁹: forme itaqꝫ mixtoꝝ inaĩatoꝝ ſunt forme corpales: aĩa vegetatiua ⁊ ſenſitiua virtutes ſunt in corpe ⁊ nō forma corpales: intellectus nec forma ē corpalis: neqꝫ virt⁹ in corpe: hec pauca ſufficiāt pro ītelligēdis opionū diuerſitatibus.

Sententia. 89. īducit prio hec difficultas. Vtrū opatiōes oēs aĩe que vt inq̄t Auer. ſunt quinqꝫ diuerſe in genere ſint toti⁹ aĩe: ⁊ ita ꝙ ꝑ eandē nām exiſtit intelligere ſentire: cupere: moueri in loco: augeri: minui ⁊ nutriri: aut ad has opationes ꝑficiēdas exigant virtutes diuerſe: ⁊ mēbra diuerſa ⁊ mēbra cōia eis cōuenietia. Scd̄a difficultas ē: vtrū ipſū viuere ſit in aliqua iſtaꝝ virtutū: aut in plurib⁹: aut in oĩb⁹: an ſit eius q̄dā alia cā. ¶ Dicit Auer. hec igit ē opio Ariſto. nō.n. opinatur ꝙ facit diuerſas actiōes per v̄tutes diuerſas ⁊ vnica mēbra tm̄: neqꝫ ꝑ vnicas v̄tutes ⁊ mēbra diuerſa tātū: nec ēt ꝑ virtutes diuerſas ⁊ mēbra diuerſa tm̄: ſꝫ opinat ꝙ facit ꝑ virtutes diuerſas ⁊ mēbra vnica. ſ. principalia ⁊ mēbra diuerſa nō principalia. Dicit ſanctus Thomas: ſi accipiam⁹ opatiōes aĩe ſm moduꝫ operādi: ſunt tres potētie aĩe: ſi aūt ſm genera actionū ſic ſunt q̄nqꝫ potētie: vt ī ſcd̄o d̄ aĩa diffuſſe dicā.

Snĩa. 90.91. Sunt q dicūt aĩaꝫ eē eſſentialr̄ ptibileꝫ: noſqꝫ alia ei⁹ pte intelligere: alia cupere arbitrant. Cōtra q̄d copulabit ptes aĩe vnius: nō corp⁹ q̄ppe: cū cōtra poti⁹ videat aĩa ꝯtinē. Iteꝫ ipſa egreſſa diſſoluit corp⁹ atqꝫ putreſcit. Dic̄ Auer. oē qd̄ ē vnū ⁊ ꝯtinuū nō ꝑ ſuā mām ſꝫ ꝑ ſuaꝫ formā ē vnū ⁊ ꝯtinuū: ergo colligi palaꝫ pōt formā eſſe principiū īdiuiduatōis: vt dixi ꝑ phy.6. ⁊ nullaten⁹ māꝫ: teneo itaqꝫ formā ſolā eē quo īdiuiduū ſit hoc ⁊ ens in actu: ⁊ ꝙ mā habeat cauſalitatē ſup̄ formā ⁊ ſit ꝑs indiuidui nō cōuincit ꝙ mā ſit quo īdiuiduū ē īdiuiduū: merito nāqꝫ materie īdiuiduū ē ens in potētia nō ī actu. Scribit ſanct⁹ Tho. hec opio ē q̄dāmō vera ⁊ q̄dāmō falſa: q: ſi ī aĩa ītelligas diuerſas ptes potētiales: ſic ē veꝝ: ꝙ aĩa hꝫ diuerſas ptes ⁊ vires: ⁊ alia ītelligit ⁊ alia ſentit. aĩa.n. ē qd̄dā totū potētiale: ⁊ ꝑs ibi accipit potētialis reſpectu toti⁹ poteſtatiui. Si vō ītelligat ꝙ aĩa ſit q̄dā magnitudo ⁊ diui

dif in ptes ꝗ̃titatiuas ſic ē falſa:iſti vō pħi itellige/bãt aiaꝫ eē ptibileꝫ ſꝫ hũc modũ:⁊ hoc ē ꝙ dicit Cōmētatoꝛ in pꝛĩcipio.90. inuit Plato.ꝗ opinaṫ ꝙ aĩa eſſentialr̄ diuidiṫ in coꝛpoꝛe ſm̄ diuiſiones mēbꝛoꝝ quibꝰ agit ſuas actiones diuerſas.

Snĩa.92.93.94.nō pōt aĩa eē tota ĩ toto coꝛpe ⁊ ptes ĩ ptibus:tũ qꝛ itellectꝰ nulli parti coꝛpis attribuiṫ:tũ qꝛ:plãte diuiſe viuũt: ⁊ nōnulla aĩalia ãnuloſa:quoꝝ vtraqꝫ ps ſentit ⁊ moueṫ ĩ loco aliquãdiu:nec abſurdũ ē ſi nō pdurãt:inſtra nãqꝫ nō hñt vt nãm ꝯſeruẽt:ſꝫ nihilominꝰ oẽs in vtraqꝫ ptiũ inſunt aĩe ptes:atqꝫ aĩe eadẽ ſub ſpẽ collocanṫ: ⁊ ēt tota:illa q̄dẽ qꝛ ñ ſepabiles ſunt:tota aũt aĩa:qꝛ diuiſibilis ē.¶Auer.comẽ.92.debes ſcire ꝙ iſta dubitatio ñ ſeqṫ hic niſi qꝛ nō deteriaṫ vtꝝ ſit vnica ſꝫ ſbtũ ⁊ plura ſꝫ v̓tutes:ita ꝙ diuiſio aĩe in ſuas ptes ſit ſicͥ pomi in odoꝛẽ coloꝛẽ ⁊ ſapoꝛẽ.eſt.n. pomũ indiuiſibile ſbto:⁊ diuiſibile ſm̄ ꝙ hꝫ ſapoꝛẽ odoꝛẽ ⁊ coloꝛẽ: aut ē vna pp nãm cõem: ⁊ plura: qꝛ iſta nã hꝫ diuerſas v̓tutes:ita ꝙ diuiſio aĩe in ſuas ptes ſit ſicut diuiſio generis in ſpẽs:qm̄ ſm̄ hũc modũ ꝯtingit dubitatio p̄dicta:cũ poſuerimꝰ eã vnicã ſm̄ ſubiectũ tm̄: nō ꝯtingit hoc: ſubiectũ.n.ptiũ eiꝰ erit vnum tm̄:⁊ quedã ptes ſubiecti erũt ſbtuꝫ quarũdã virtutũ aĩe. ¶Rurſus.93.dicit Auer.ſi ps ſenſus eēt in alia pte coꝛpis ab ea in qua exiſtit motꝰ:tũc cũ aĩal ãnuloſuꝫ diuidereṫ nō mouereṫ ⁊ ſentiret:ſꝫ ps eiꝰ q̄ mouetur eēt alia ab eaq̄ ſentit ⁊ paulopoſt ſubdit:ſi eēt vna ſꝫ nũeꝝ:cõtingeret vt coꝛrũpereṫ apȯ diuiſionẽ coꝛpis ſicut accidit hoc ĩ pluribꝰ aĩalibꝰ ⁊ in q̄buſdã plãtis: vñ aĩa in aĩali ãnuloſo ē vna numero actu:⁊ mlt̄e potẽtia:at aĩa aĩal' pfecti ē vna numero actu ⁊ potentia. Ueritas igiṫ peripatetica ē:aĩa ē in toto aĩali: vna in ſbto:⁊ plures ſꝫ v̓tutes:ita ꝙ q̄dã ptiũ ſit ſbtuꝫ.ſ.ꝙ nutritiua ſit ſbtuꝫ ſenſibil' tãgibil':⁊ tãgibil' ſit ſbtum alioꝝ ſenſuũ:⁊ ſilr̄ q̄dã quoꝛũdã:⁊ cũ aĩa ſit talis:in oĩ aĩali:aut ē vna numero.ſ.ĩ aĩalibꝰ oꝛganicis:q̄rũ ps ñ viuit poſt diuiſionẽ vna inq̄ꝫ numero actu ⁊ potentia:aut vt ſit in eis q̄ſi vna ſpẽ.ſ.in eis quoꝝ ps viuit poſt diuiſionẽ:⁊ ſunt illa quoꝝ mẽbꝛa ſunt cõſilia:in illis nãqꝫ aĩalibus ē vna aĩa numero actu:⁊ plures potẽtia.Dicit ſanctꝰ Tho.rõ q̄r deciſa viuũt ē:qꝛ quãto aĩa ē pfectioꝛ:tãto exercet pl'es perfectas opatiões ⁊ diuerſas ⁊ ad exercẽdũ hm̄õi opationes: neceſſarie ſunt ei plura ⁊ diuerſa oꝛgana coꝛpalia:qꝛ vero aĩa rõnalis ē p̄ſtantiſſima maximã oꝛganoꝝ req̄rit diuerſitatẽ:aĩa aũt aĩalis ãnuloſi ⁊ multaꝝ plãtaꝝ req̄rũt coꝛpꝰ valde ſil'e:⁊ dicũṫ mẽbꝛa aĩalis ãnuloſi eē ꝯſil'ia:qꝛ puaꝫ hñt iter ſe diuerſitatẽ:mẽbꝛa autem aĩalium pfectoꝝ vocanṫ officialia ⁊ oꝛganica pp magnã coꝝ diuerſitatẽ:ꝯſtat nãqꝫ oẽm aĩaꝫ actũ eē coꝛpoꝛis phyſici oꝛganici:⁊ hec oĩa docet Auerro.94. Q̄ȯlibꝫ mẽbꝛũ mẽbꝛoꝝ iſtiꝰ aĩal' adaptaṫ oĩbꝰ actionibꝰ aĩe:⁊ ſilr̄ q̄libꝫ ps ptiũ vniꝰ mẽbꝛi: ⁊ cã ĩ h̄ ſic dꝫ intelligi:qm̄ diffõ ptis mẽbꝛi official' ñ ē diffõ totiꝰ: neceſſe ē cuꝫ aĩa ĩpoſſibile ē vt exiſtat in aliq̄ aĩali ꝓpꝛio illi aĩe niſi habeat p̄ncipiũ vt ps eiꝰ adapteṫ ad hoc qȯ hꝫ totũ ad recipiẽduꝫ aĩaꝫ:v̓bi grã ꝙ ſi coꝛ hꝫ nãm recipiẽdi aĩaꝫ:qꝛ hꝫ talẽ figurã:mãifeſtũ ē ꝙ ps eiꝰ ñ recipit illã aĩaꝫ:qꝛ nō hꝫ taleꝫ figurã:vñ neceſſe ē vt ꝯſ̓ũ iudiciũ habeãt aĩalia quoꝝ mẽbꝛa ſũt ꝯſil'ia ſ.vt illȯ qȯ recipit totũ recipiat ps cũ habeãt eãdeꝫ diffinitionẽ:⁊ paulopoſt diċ eē aũt aĩaꝫ q̄ ē in rebus cõſil'eꝫ in ſpẽ:eſt qꝛ ē diuiſa in actu ⁊ vnaquaqꝫ earuꝫ agit actõeꝫ alteriꝰ: ꝯſil'itudo aũt inter aĩaꝫ que eſt in partibus ⁊ aĩaꝫ q̄ ē in toto ĩ ſpẽ.ſ.tota aĩa ꝑ potẽtiaꝫ ⁊ diuiſibilitatẽ nō ſm̄ actũ:qm̄ cũ diuideṫ nō remanebit totũ.Sẽſus itaqꝫ hoꝝ v̓boꝝ talis ē:oĩbꝰ mẽbꝛis aĩalis pfecti ⁊ ptibꝰ mẽbꝛi officialis ſatiſfacit vna aĩa nũero actu ⁊ potẽtia:diuerſitas.n.mẽbꝛoꝝ ⁊ ptiũ eorũ pl'alitatẽ nō ĩfert aĩaꝝ.at aĩa plãte ⁊ aĩalis ĩpfecti nō hñtꝫ vnũ pꝛĩcipiũ.i.mẽbꝛũ vnũ nũero pꝛĩcipale: ē vna nũero actu ⁊ pl'es potẽtia:⁊ ita ꝯſil'itudo q̄ ē in ſpẽ iter ptes:ē qꝛ ē diuiſa actu:totiꝰ v̓o qꝛ ē diuiſibil'.

Snĩa.95.qꝛ latebat plãtas hr̄e aĩaꝫ:oñdit h̄ plãtas viuẽ:id.n.p̄ncipiũ qȯ ĩeſt plãtꝫ aĩa q̄dã exiſtit:hec.n.ſola cõis ē ⁊ plãtꝫ ⁊ aĩalibꝰ atqꝫ hec q̄dẽ a ſentiẽdi pꝛĩcipio ſeparaṫ:ſine aũt ipſa nihil eſt ꝓꝛſus qȯ hẽat ſenſuꝫ.¶Dicit Auer.nō dr̄ moꝛiuuꝫ niſi aĩal qȯ caret pꝛĩcipio.i.vita:nō pꝛĩcipio ſenſus ⁊ motꝰ.i.aĩal dr̄ moꝛi qꝛ nō nutriṫ:nō qꝛ nō ſentiat: ⁊ nō moueaṫ:vñ ſi poſſet ꝑ poſſibile aĩal deponẽ virtutẽ ſenſitiuã ⁊ motiuã ſꝫ locũ ⁊ retinere virtutẽ nutritiuam non diceret animal moꝛi.

Rurſus inq̄t Cõmen. debes ſcire ꝙ neceſſitas eẽndi nutribile ⁊ augumẽtabile: nō ē ſicut neceſſitas eẽndi calidũ aut fridũ aut hũdũ aut ſiccũ aut graue aut leue:⁊ ꝙ ſũũ nutribile ē ei ſm̄ ꝙ ē viuũ:⁊ eē graue ⁊ leue ē ei ſm̄ ꝙ ē coꝛpꝰ nãle:cõpoſitũ.ſ.ex mã in potẽtia ⁊ foꝛma:qm̄ ſi nō fuerit ſic determiatũ nō ē neceſſe ꝓpter cõicationẽ cũ pꝛĩcipio ſenſibili vt pꝛĩcipiũ ſm̄ ſit aĩa.i.eē nutribile cõcediṫ alicui quatenꝰ viuit: at eſſe graue ⁊ leue attribuitur alicui vt ē coꝛpꝰ nãle:qm̄: inq̄t Auer.ſi nō fuerit ſic determiatũ:videlꝫ ꝙ alia rõe inſit alicui eē nutribile ⁊ alia rõe eē graue ⁊ leue:⁊ fuerit cõceſſuꝫ ꝙ eadẽ neceſſitate ⁊ rõe attribuereṫ alicui eē nutribile ⁊ eē graue ⁊ leue:tũc inferri poſſet nō eē neceſſarium ꝓpter cõicationẽ cũ pꝛĩcipio ſenſibili:vt pꝛĩcipiũ ſꝫ ſit aĩa i.ſi eē viuũ hẽret cõicationẽ cũ eē graue ⁊ leue:cum id quo aliq̄d ē graue ⁊ leue non ſit aĩa:ergo ꝓpter h̄ ꝙ eē viuũ hẽret cõicationẽ cũ pꝛĩcipio ſenſibili non poſſꝫ ĩferri pꝛĩcipiũ ſentiẽdi eē aĩaꝫ:ergo vult Auer. virtutẽ pꝛioꝛeꝫ hr̄e cõicationẽ cũ virtute poſterioꝛi: qꝛ virtualr̄ virtꝰ pꝛioꝛ cõtineṫ in poſterioꝛi:⁊ ita valet hec ꝯñtia:virtꝰ poſterioꝛ ē virtꝰ aĩe ⁊ viuẽtis ergo ⁊ pꝛioꝛ virtꝰ ĩueniṫ virtꝰ pariter aĩe ⁊ viuẽtis:⁊ ita bꝛuta eadẽ aĩa ⁊ eodẽ pꝛĩcipio ſenſibili viuũt ⁊ ſentiunt:alia tñ v̓tute viuũt:alia ſentiũt:alia mouenṫ ſm̄ locũ:nequeũt aũt eodem pꝛincipio aliqua vocari viua ⁊ grauia.

¶Dicit Themiſtius:aĩa vegetalis vna ĩeſt aĩalibꝰ ⁊ ſtipitibꝰ cõis:q̄d igiṫ fieri p̄t:vt ea vis ĩ aĩali aĩa ſit: in plãta nō ſit:deinde vñ viuerẽt vigerẽtqꝫ plante: niſi vitã acciperẽt ⁊ nãciſcerenṫ ab aĩa? ĩ hoc quoqꝫ differũt a nō viuẽtibus viua:ꝙ ali:ꝙ creſcere:ꝙ plẽ de ſe dare p̄ñt:neqꝫ illud mouet:ꝙ hãc a ceteris ſeparari cõtingat:cetere ab hac ſeparari nō poſſint:cũ eadẽ rõ inſit tactui cũ ea que inceſſu pficiṫ:veruꝫ hec ſecũdus de aĩa abũde demonſtrabit.Hec itaqꝫ ſunt q̄ circa pꝛimũ libꝛũ de aĩa mihi tractãda occurrerũt: quo auditoꝛes beniuoli:dociles ⁊ attẽti cõſtituti ſũt: ⁊ ſententie veterum de anima foꝛtaſſis pluſq̄ꝫ opus erat impugnate.

¶Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura in ſecũdum de aĩa Ariſtotelis ⁊ Auerrois.

¶Tex.Cõmen.pꝛimi vſqꝫ ad.27.

Hoc eſt igitur qȯ accepimꝰ. Intentio Ariſto. ſcȯo hoc ȯ anima volumine eſt ȯclarare aĩam cõducere coꝛpus ⁊ ad eē ⁊ ad opatiões nãles:a Textu commẽti p̄mi vſqꝫ ad 27.venabitur varias aĩe deffõnes: a.27.ad.51.ȯ virtutibus aget vegetatiuꝫ: a.51.vſqꝫ ad finẽ libꝛi ȯ ſenſitiuꝫ virtutibꝰ copioſe determinabit.¶Sentẽtia Tex.cõmẽ.p̄mi talis eſt.Expoſitis his que veteres ȯ aĩa tradiderũt redeunduꝫ eſt a pꝛincipio ac ſi nihil de aĩa dixiſſent antiq̄ ⁊ elaboꝛãduꝫ eſt determinare q̄d ſit aĩa:⁊ q̄ nã ſit cõis maxĩe rõ.¶Dicit Auer.opꝫ incipe in cognoſcẽdo ſbam eius ⁊ cõſiderare in hoc quouſqꝫ ſciatur diffõ que eſt magis vl'is:⁊ magis cõpꝛehẽdens oẽs ptes.i.ſpẽs vel potẽtias aĩe:⁊ hoc ē dictũ vt oñdaṫ de aĩa humana nō eē tm̄ ptractandũ:aſſignanda eſt igiṫ deffõ aĩe cõiſſima nō vt quietatiua:ſꝫ vt ꝑ illam ad ꝓpꝛias trãſeamꝰ:dictũ ē in p̄ nō eē tradẽdã diffõneꝫ cõeꝫ:vt ibi ſit ſtatus. Contra:infra.12.dꝛ talem diffõneꝫ explicare genus tm̄:ergo diffõ cõiſſima nō erit diffõ.Solutio eſt:diffõ cõis explicat genꝰ tm̄ reſpectu aĩe ĩ ſpeciali: reſpectu tñ aĩe ſimpl'r ⁊ abſolute genus ⁊ dr̄iam.¶Amplius inquit Auer.pꝛio debemus inuenire diffõnem que eſt magis vl'is oĩbus ptibꝰ eius:cognitio.n.vl'is ſemp dꝫ p̄cedere cognitionẽ ꝓpꝛiã:⁊ eſt veꝝ ꝙ cognitio vl'is in eadẽ facultate añcedit pticularẽ:tũ qꝛ:cõe eſt notiꝰ nãlr̄ ꝓpꝛio apud nos:p̄ phyſi.4.57.3.phyſi.3.tũ ne idẽ in diſciplina eēt pluries iteratũ ⁊ pluries demõſtratũ:tum ne ꝓpõnes vſitate in aliq̄ libꝛo eſſent p̄me ⁊ ꝓpꝛie: veꝝ qꝛ virtꝰ motiua dirigebaṫ ĩ operãdo ꝑ appetitũ ⁊ intellectũ practicũ pꝛiꝰ diſſeruit Ari.de intellectu q̄ꝫ de v̓tute ſm̄ locũ motiua ⁊ fuit oꝛdo p̄poſterꝰ neceſſario tñ cõmutatꝰ:⁊ dixi in eadẽ facultate:pp metha.q̄ de ente vt ens ptractat : q̄ꝫ nihilominꝰ nãlis pħia oꝛdine doctrine añcedit.5.metha.p̄.12.metha. 5.p̄.phyſi.vltio:neqꝫ eſt dicẽdũ vt q̄dã rudiṫ putãt metha.foꝛe vltimã quãtũ ad ſubiectũ p̄ncipale qȯ ē genꝰ ſbarũ ſeparataꝝ ⁊ p̄mã q̄ꝫtũ ad ens inquãtum ens qȯ ē ſbm cõtẽtiuũ: tũ qꝛ diſtinctio de ſbto p̄ncipali ⁊ contentiuo vana eſt ⁊ chymerica: vt ꝓbaui ꝓhemio p̄mi phyſi.ãno ſupioꝛi duꝫ ſbtuꝫ nãlis phye ſtabilireṫ:tũ qꝛ metha.iȯ tractat de ente inquãtũ ens qꝛ agit de ſubſtãtijs abſtractis q̄ pꝛĩa penitꝰ exiſtũt entia:q̄ ſecũdaria intẽtõe ⁊ ꝑ accñs agit metha.ȯ ente vt ens:ſꝫ penes illa q̄ ſecũdaria intẽtõe ⁊ ꝑ accñs ꝯſideranṫ nō attendiṫ in diſciplinis oꝛdo doctrine q̄ metha.nō eſt cenſenda pꝛima oꝛdine doctrine:qꝛ cõſideret ens inquãtũ ens:tũ qꝛ:notitia entis inquãtũ ens nō cõſtituit habitũ metha.cũ ſtet notitiã entis vt ens remanere metha.ȯſtructa.6.metha.3.ſi ñ eēt alia ſubſtantia a ſubſtãtia ſenſibili nãlis pħya eēt pꝛima:cuiꝰ officiũ eēt pertractare de ente inquãtũ ens: quare vt reſolute loquar dico ꝙ cognitio vl'is ſemp in eadẽ facultate p̄cedit cognitionẽ ꝓpꝛiã:ſiue illud vl'e pꝛimaria ſiue ſecũdaria intentione ꝯſidereṫ:⁊ ita metha.pꝛius de ente diſſerit q̄ꝫ de intelligentijs:at oꝛdo habituũ ſm̄ oꝛdinẽ exiſtit obiectoꝝ ꝑ ſe pꝛimo ꝯſideratoꝝ:⁊ hec ē cã ꝙ ſoleo affirmare hãc pꝛopoſitionẽ:ſi methaphyſicus:iȯ tractaret de ſubſtantijs abſtractis:qꝛ ageret de ente inquãtũ ens:eēt vtiqꝫ methaphyſica p̄oꝛ ceteris diſciplinis ⁊ nã ⁊ oꝛdine doctrine:intrabit igiṫ ens inquãtũ ens ꝯſiderationẽ illiꝰ artificis cuiꝰ munus erit ſpeculari pꝛimũ ens:ſi ſint ſubſtantie ſepate:erit de ꝯſideratiõe methaphyſici:ſi nō exiſtat alia ſubſtantia a ſenſibili ad naturalem pertinebit.

Digreſſio.

Quia Ari.pꝛius diffinitionẽ aĩeꝫ inueſtigat q̄ꝫ ȯ actibꝰ:⁊ obiectis:coꝛpe ⁊ ꝯiũcto loquaṫ: iȯ dubitaṫ.Utrũ pꝛiꝰ diſputãdũ ſit de ſba aĩe q̄ꝫ ȯ accidentibꝰ eiꝰ:vr̄ ꝙ nō.Tũ qꝛ paſſiões aĩe nobis notiſſime ſunt ergo ab illis ē inchoandũ:tum qꝛ:ſubiectuꝫ ē notiſſimũ in facultate:q̄ ⁊ diffinitio ſubiecti:q̄ nō pōt artifex inueſtigare diffinitioneꝫ ſui ſubiecti: tum qꝛ ſcȯo de aĩa.33.pꝛioꝛes potentijs actꝰ ⁊ opationes ſunt ſm̄ rõneꝫ:⁊ his adhuc pꝛioꝛa ſunt obiecta:ergo ab obiectis ē ĩcipiẽdũ:mox ȯ actibꝰ:poſtea ȯ potentijs:tandem ȯ ſba ⁊ nã aĩe eſt diſſerendum. ¶In oppoſitum:deffinitio anime mediũ exiſtit potiſſimum in demonſtrandis de ea paſſionibus:ergo deffinitio aĩe cunctis alijs añponi p̄mittiqꝫ dꝫ tãq̄ꝫ pꝛĩcipiũ ſcie:neqꝫ rõnes oppoſitũ huiꝰ ꝯuincebãt. Ad p̄mã:dico ꝙ lꝫ q̄ñqꝫ paſſiões aĩe pꝛiꝰ cognoſcende ſint q̄ꝫ eiꝰ ſbiectũ q̄ ad rõnẽ eiꝰ ſpãlẽ:tñ aĩa vl'aliud ſbm quo ad rõnem eiꝰ gnãlẽ pꝛiꝰ cognoſci dꝫ q̄ꝫ eiꝰ paſſiões ſpecifice ⁊ ȯtermiate ȯſcẽdẽdo.Ad ſecũdã:teneṫ artifex p̄mittẽ diffinitiõeꝫ ſbiecti:⁊ eã ſupponẽ ñ ꝓbaṙ:⁊ iueſtigaṙ diffinitõeꝫ via cõpoſitiua ⁊ diuiſiua ñ ĩfert diffõneꝫ illã eē ignotã.3.phy.12.Ad tertiã:dicẽdũ ꝙ actꝰ ſunt ſimpl'r loquẽdo p̄oꝛes potẽtijs ⁊ obiecta actibꝰ:ñ ſunt tñ p̄uij ſbe ⁊ nãe ipius aĩe:imo cãntur ab aĩa:ſm̄ ꝙ dici ꝯſueuit oẽꝫ foꝛmã alicuiꝰ ⁊ actũ effici pꝛĩcipiũ ⁊ cã actuũ illius rei:ſuit igiṫ iſte oꝛdo Ari.pꝛius venari diffõnes aĩe in vl'i: at ĩ diſſerẽdo ȯ aĩa vegetatiua:pꝛius de obiectꝫ:poſtea de actibꝰ:ȯmũ ȯ potẽtijs ⁊ nã illiꝰ determiauit ĩ tractãdo ȯ aĩa ſenſitiua p̄dcm̄ oꝛdineꝫ obſeruauit. Ueꝝ dũ ȯ ĩtellectu agit:pꝛiꝰ de ĩtellcũ ꝑ relationeꝫ ad ſenſuꝫ q̄ꝫ ȯ eiꝰ obiecto ⁊ actibꝰ loquaṫ:ſꝫ ĩ his nō ē ꝓlõgãdus ſmo:ꝓcedit nãqꝫ Ari.q̄ñqꝫ ꝓceſſu qꝛ: ſepe vtiṫ ꝓceſſu pp q̄d:h̄ de cõmento pꝛimo.

Snĩa Tex.cõmenti.2.h̄ nomẽ ens ĩſtitutũ ad ſignificãdũ q̄cq̄d ē ex̄ nihil:ſi p̄dicamenta ꝯcernat tãq̄ꝫ pꝛio diuerſa equocũ exiſtit:ſi v̓o vt habeãt adinuicem attributionẽ ē analogum:omne autem ens aut ſubſtantia eſt:aut accidens:⁊ omne accidens:aut abſolutum eſt:aut reſpectiuum : abſolutum vna tantum dependet depẽdẽtia.reſpectiuũ v̓o duplici ⁊ ad fundamentum videlicet ⁊ ad terminuꝫ: ſubſtantia queuis aut materia eſt:aut foꝛma : aut ex vtroqꝫ permixtum : ⁊ cum foꝛma ſit actus : actus aut eſt pꝛimus aut ſecnndus:his diuiſionibus voluit habere Ariſtoteles animam eſſe ſubſtantiam que eſt actus pꝛimus. ¶Dicit Auerrois pꝛimo

cū voluit ſcire diffinitionē vl'alem oibus ptibus aie
⁊ fuit quaſi manifeſtuꝫ ꝙ collocaṫ in genere ſbe:⁊ di
cit quaſi ꝓꝑ multos antiquos q aiam putauerunt eſſe
accidēs:⁊ ſubiūgit ſba ē vnū generū entiū.i.entiuꝫ
q̄ ſunt ſm antecedētia ineſſe:quoꝝ aia eſt vnū:eſt.n.
ſba pꝛioꝛ accidentibꝰ ſm nām ⁊ ꝑfectionē ⁊ ſm tpꝰ:
7.metha.4.dicebat Auer.⁊ ſba eſt pꝛioꝛ tpe:qm̄ ſi
accidens ſit poſt coꝛpus in quo eſt:manifeſtuꝫ eſt ꝙ
illud coꝛpus ꝑcedit ipſuꝫ ſm tpꝰ:⁊ ſi fuerit ex acci
dentibus inſeparabilibꝰ a re in que ſit:tunc ſba ſubie
cta ad illam rem ꝑcedit illaꝫ rem ⁊ accidētia ꝯña ipſaꝫ
verbi grā:qm̄ ſubiectū ex quo generaṫ ignis ē pꝛiꝰ
foꝛma ⁊ caloꝛe ignis:vnde ſoꝛtes tpe antecedit ſuaꝫ
ſeſſionē:⁊ ſuum currere:at mā pꝛima ſoꝛtis pꝛecedit
accidentia inſeparabilia:ponere igitur aiam accñs
eſt impoſſibile ſm ꝙ dat nobis pꝛia cognitio nālis
i.cognitio a poſterioꝛi:⁊ nō eſt ſic in mathe.nutritio
n.⁊ auctio:⁊ ſenſatio ⁊ intellectio operationes exiſtūt
que in accidēs reduci nō pñt:nec in aliquā foꝛmam
ſbalem q̄ ſit nō aia:ſola nāq̄ꝫ aia mouet verſus oēm
diām poſitionis opinanṫ.n.ait. Cōmentatoꝛ ꝙ ſba
eſt nobilioꝛ accidēte:⁊ ꝙ aia eſt nobilioꝛ oibus acci/
dentibus exiſtentibꝰ hic:⁊ lꝫ talis ſyllogiſmus videa
tur eſſe in quattuoꝛ terminis:nō eſt tñ:qꝛ ꝑ accidē/
tia exiſtētia hic intelligit Auer.accñs in eſſe reali:q
oia anima palam dignitate ꝑcedit:⁊ cū ſit talis ſyllo
giſmus in terminis cōuertibilibꝰ colligit in ſecūda
figura ex puris affirmatiuis. Contra:foꝛma in eſſe
intentionali nobilioꝛ eſt accidente in eſſe reali:qꝛ foꝛ
me in eſſe ſpirituali coꝛreſpondet agens ſpirituale
⁊ potentia cognoſcitiua ergo talis actus longe erit
ꝑſtātioꝛ actu cui agens coꝛpoꝛale ⁊ potētia ñ cogno/
ſcitiua ſatiſfacit:⁊ talis foꝛma in eſſe intētionali non
eſt ſba:cū ſit qualitas de pꝛia ſpecie qualitatis:ꝫ.So
lutio eſt:foꝛma in eſſe intellectuali hꝫ perfectius eſſe
q̄ꝫ vt in actuali exiſtentia ⁊ aliquo mō minus perfe
ctuꝫ:quatenus exiſtit in intellectu poſſibili:ab intel/
lectu agente ꝑfectum hꝫ eſſendi moduꝫ:inquātū aūt
habent foꝛme intētionales eſſe obiectiuū ⁊ diminu/
tum ſeruant modū eſſendi imperfectuꝫ:⁊ vt hec res
clariſſime intelligaṫ relictis alioꝛum ſentētijs mens
Auer.fuit:vt paulo altius exoꝛdiar:foꝛme celeſtes
ſunt abſtracte ⁊ vl'es per eſſentiā:quarū eſt ideꝫ eſſe
in aia ⁊ extra:nō educunṫ de potētia oꝛbiū celeſtiuꝫ
q̄bus in eſſe reali vniunṫ:nō cauſanṫ intelligētie ſu
perioꝛes ab inferioꝛibꝰ quibus adunantur in eſſe in
tentionali:neq̄ꝫ igiṫ egent intellectus agēte aliquo
coꝛpoꝛeo quātuꝫ ad eoꝛū eſſe reale:neq̄ꝫ ope egent
intellectus agentis:cuius officiuꝫ eſt transferre foꝛ/
maꝫ de vno oꝛdine ad aliū.3.de aīa.18.potuerunt
igitur hac de cā intelligentie ſua perficere ꝑfectibi/
lia ⁊ in eſſe reali ⁊ in eſſe intentionali:abſq̄ꝫ hoc ꝙ
a ꝑfectibilibꝰ dependerent:at foꝛme māles que non
abſtracte exiſtunt ⁊ vl'es ꝑ eſſentiā:indigēt quātum
ad earum eſſe reale agente coꝛpoꝛeo eas educēte de
gremio māe:egent ⁊ ꝓcuratiōe intellectus agentis
q̄ꝫtuꝫ ad eaꝝ eſſe intellectuale:educunṫ de potentia
māe:⁊ ab ipſa dependent:nō educunṫ de potētia in/
tellectꝰ docte loquēdo:a quo tñ dependere dicunṫ:
cōditōes itaq̄ꝫ maximā in foꝛmis ꝑſeferrētes perfe/
ctionē ſunt:eſſe abſtractū:eſſe non dependēs intelli
gentie in quouis earuꝫ eſſe ⁊ abſtracte ⁊ nō educte
⁊ nō dpēdētes exiſtūt:quapꝓꝑ genꝰ itellectuū ꝑſtātiſ
ſimū ab oibꝰ declaraṫ:at foꝛme māles merito exñtie
realis ⁊ nō abſtracte ⁊ educte ⁊ dependentes inueni
untur:quā ob cauſam modū eſſendi impfectū ſerua
re dicūtur:pꝛedicte vero foꝛme q̄ꝫtū ad eaꝝ eſſe itel
lectuale abſtracte exiſtūt:⁊ nō educte:⁊ dependen/
tes:pꝛime due conditiōes excellentiā inferūt exñtie
intentionalis:tertia aūt facit eſſe intentionale dimi/
nutum nominari:verūtñ eſt:qꝛ dependentia foꝛme
in eſſe intentionali infert eē ſpirituale talis foꝛme vo
cari diminutū ⁊ accidentale:dependentia vero foꝛ/
me in eſſe reali ⁊ eductio ⁊ nō abſtractio nō colligūt
eſſe reale nūcupari poſſe diminutū ⁊ accidentale:id/
circo euidentiſſime ꝯcludo foꝛmā mālem in eē ſpiri
tuali ſimpliciṫ ⁊ abſolute tante nō eē ꝑfectiōis quāte
ipſamet exiſtit i eſſe reali:neq̄ꝫ hec ratio colligit:foꝛ
me in eſſe intentionali deſeruit potentia nobilioꝛ ⁊
agens pꝛeſtantius ergo foꝛma in eſſe ſpirituali per/
fectioꝛ erit foꝛma in eſſe reali:in pꝛimis teneṫ hanc
rationem ſoluere oēs theologoꝛū familie:quia ſpēs
intelligibilis ē in intellectu poſſibili ab itellectu agē
te:ſeu ē in aia mediante intellectu poſſibili ⁊ ab aia
mediante intellectu agente:que tñ impfectioꝛ eſt foꝛ
ma in re extra exiſtēte.Secūdo dico ꝙ potētijs eiuſ
dem generis ⁊ agentibꝰ eiuſdē generis ꝑfectioꝛibꝰ
reſpōdent actus ꝑſtantioꝛes:intellectus poſſibilis
⁊ mā potentie ſunt diuerſoꝝ oꝛdinū:ſimiliter ⁊ agen
tia cauſantia foꝛmas in eſſe reali ⁊ intentionali:pari
ter ⁊ actus illis deſeruiētes inueniūtur alterius ⁊ al
terius oꝛdinis:⁊ vlterius fateoꝛ intellectum huma/
nū ꝑfici poſſe foꝛma ⁊ actu lōge ꝑſtātioꝛi q̄uis actu
mām ifoꝛmāte:cū itelligant ab hoie ſbe ſepate ꝑ eſ/
ſentiā eaꝝ:q ꝑfitiētes ſunt intellectū abſq̄ꝫ aliq dpē
dētia:⁊ ꝓpterea dixi āno ſupioꝛi i ꝓhemio ꝑmi phy.
foꝛme māles merito eē vilīate abſtracti:qꝺ ab intel/
lectu agēte d nouo acqrē poſſunt:quatenus ifoꝛmāt
intellectū:eo ſunt ꝑſtātioꝛes:vilioꝛes aūt inq̄ꝫtū in/
tellectꝰ eaꝝ terminat dependentiā:⁊ foꝛme celeſtes
abſtracte ꝑ eſſentiā ſimpliciter ⁊ abſolute intellectuꝫ
hūanū nobilitate añcedūt:qꝛ ipē ꝑfitientes intelle/
ctū ab ipō nullatenꝰ depēdent:⁊ tāta iter foꝛmas ſu
pioꝛes ⁊ ſubceleſtes naſcitur diuerſitas:qꝛ ille ſunt
vl'es ꝑ eſſentiā:habentes idem eſſe in anima ⁊ extra,
cetere ab intellectu agente efficiunṫ vniuerſales:cū
non habeant idem eſſe i aia ⁊ extra. Et ſi quiſpiam
q̄rat:i quo eē intelligētie ſunt ꝑfectioꝛes:an.ſ.i eſſe
reali:an intētionali.Dico eas eē ꝑfectiſſimas in quo
libet eē:qꝛ ſm quoduis eē ſunt abſtracte:ñ educte:
⁊ ñ depēdētes:ſꝫ qcqd ſit Auer.aperte ꝯcludit nām
eē ſubſtantiā:cū termini poſiti in rōne impoꝛtēt ſub/
ſtantias ⁊ accidentia in eſſe reali:⁊ hec ſunt q mihi ꝓ
oppoꝛtunitate huius loci dicenda occurrerūt:ſaluo
mihi libertatē dicēdi alias qꝺ mihi videbiṫ.¶Am/
plius ſecūdo ait.Auer.⁊ cū narrauit ꝙ ſubſtāña vl'r
debet poni genus.ſ.analogū:qꝛ genus vniuocū pꝛe
dicamenti ſubſtātie eſt hoc nomen coꝛpus tāgibile:
incepit diuidere eius genera.i.ſignificata:ē materia
pꝛima id quod ꝑ ſe nō eſt foꝛmatum:neq̄ꝫ aliquid ꝑ
ſe in actu:cum nullam habeat foꝛmam ſibi pꝛopꝛiaꝫ:
⁊ peculiarem:pꝛimo phyſicoꝛum.69.⁊ fatio nō par/
uam differentiam inter iſtas pꝛopoſitiones:materia
pꝛima per ſe non eſt foꝛmata:⁊ materia pꝛima per ſe
eſt non foꝛmata:pꝛima enim pꝛopoſitio eſt negatiua:
ſecunda eſt affirmatiua de pꝛedicato infinito:qua
ſignificatur illud pꝛedicatum infinitum per ſe cōue/
nire materie:⁊ ita materiam ad foꝛmam conduci nō
poſſe:alia pꝛeterea explicatur diffinitio materie.Eſt
namq̄ꝫ materia ſubſtantia que eſt in potentia:⁊ cum
eſſe

eſſe in potentia quandam pꝛeſeferrat compoſitioneꝫ
docte loquendo:enunciare tenemur:materiā eſſe po
tentiā:vel eē foꝛmal'r potentiam potentia radicali ⁊
abſoluta māe. Et eſt obſeruandū ꝙ cāſitas cāe mā/
lis cōſiſtit in receptōe foꝛme:qñq̄ꝫ tñ cauſa mālis hꝫ
cauſalitatē ſupꝛa cōpoſitū ⁊ nō ſupꝛa foꝛmā:qñꝫ ſup
vtrūq̄ꝫ:vñ exiſtimo ꝙ hec ꝑdicata:non eſſe ꝑ ſe foꝛ/
matum:nō eſſe aliquid ꝑ ſe in actu:eſſe potens nāli
ter ſuſcipere foꝛmā:⁊ eſſe id ex quo ſit aliquid cum
inſit:cōſentiāt māe celi ⁊ ſublunariū:eſt nāq̄ꝫ oꝛbis
intelligētie ſubiectus foꝛmatꝰ ⁊ in actu ꝑ intelligen/
tiaꝫ:ex quo ſit aliqd cū inſit:qꝛ celuꝫ eſt factū:cū con/
ſtet ex tota ſua mā:ꝑ celi.93.⁊ hoc eſt ꝙ dicebat.Cō
mēta.9.methaphyſice.17.⁊ hoc ꝙ coꝛpus celeſte nō
denudaṫ a potentia in vbi non ꝓhibet:vt ſit mā:hec
enim eſt diſpō materie.ſ.nō denudari a potentia:ſꝫ
pꝛohibet vt ſit foꝛma. Contra.2.capi.de ſba oꝛbis:
coꝛpus aūt celeſte eſt quaſi mā iſtius foꝛme abſtracte
⁊ eſt mā exiſtens in actu:⁊ ideo nō aſſimilaṫ materie
niſi in hoc tm̄:qꝛ eſt mā fixa ad recipiēduꝫ foꝛmaꝫ:⁊
iō di dignius ſubiectū q̄ꝫ mā.Solutō eſt:mā celi vo
catur in actu reſpectu foꝛme quā non hꝫ:cum nō ſit
capax foꝛme quā nō hꝫ:merito tñ itelligētie cui ſubi/
citur eſt oꝛbis potētia:diꝛ aūt mā fixa foꝛme:que cau
ſatur a foꝛma foꝛmal'r:foꝛma fixa materie eſt que cō/
ſtituitur ineſſe ꝑ mām:vnde oēs materie ſubſtentā/
tur per foꝛmas:nō oēs tñ foꝛme ſubſtentanṫ per ma
terias:qꝛ foꝛma celi non ſuſtentaṫ per celuꝫ:pꝛimo
phyſicoꝝ.63.¶Rurſus.3.inquit Auer.foꝛma eſt q̄
indiuiduū ſit hoc ⁊ eſt ſba per quam ꝑficitur hec ſba
que eſt in potentia foꝛma:eſt nāq̄ꝫ foꝛma ſm eē rea/
le pꝛincipiū indiuiduatōis:que ſm eſſe abſtractum
eſt pꝛincipium vl'itatis:⁊ cōſideranda eſt cauſalitas
foꝛme que cōſiſtit in dare eſſe ⁊ cōſtituere cōpoſitū:
eſſe aūt nihil aliud eſt q̄ꝫ effectꝰ foꝛmalis foꝛme:hec
igitur ꝑdicata:eē ſbam ꝑ quaꝫ ꝑficitur ſba que eſt in
potentia foꝛma:⁊ eſſe id per qꝺ indiuiduū ſit hoc cō
ſentiunt foꝛmis eductis ⁊ non eductis viuūt.n.⁊ hō
⁊ coꝛpoꝛa celeſtia intellectibꝰ:perſituuntur oꝛbes ce/
leſtes intelligentijs ⁊ coꝛpus humanum intellectu.
¶Iterum quarto dicit Auer.qm̄ aūt foꝛma eſt:⁊ cū
hoc eſt ſba:manifeſtuꝫ eſt.n.qꝛ cōpꝛehendiṫ ſenſu:ꝫ
eſt foꝛma:qꝛ nihil recipiṫ in ſenſu niſi actus ⁊ foꝛma
⁊ non eſt ſnīa huius ꝓpoſitionis:aīa cōpꝛehēdiṫ ſen
ſu.i.nulla via cognoſciṫ niſi per ſenſum:nō ꝙ ſenſu
attingatur:qꝛ.2.de aīa.63.cogitatiua ꝑcipit intētio
nes indiuiduales deceꝫ pꝛedicamētoꝛū.Eſt ⁊ ſba:qꝛ
eſt pars ſubſtātie:⁊ ſublata foꝛma ⁊ mā tollitur com
poſitū per ſe pꝛimo:eſt cōſiderandū ꝙ pars materie
pōt auferri paulatiꝫ nō ſublata re nāli:at qñ auffer/
tur mā totalis que auffertur ablata foꝛma quātuꝫ ad
eius eſſe actuale nō potētiale:perit cōpoſituꝫ nāle.
¶Poſtremo:actus pꝛimus eſt ipſa foꝛma ſm eſſen
tiam:actus ſecūdus aut eſt foꝛma operans:aut ipſa
operatio:ſed de his infra cōmento.5.

Sententia.

Textus Cōmenti.3.Cum coꝛ
poꝛa nālia que artificialiū pꝛin
cipia exiſtunt nālia maxime ſubſtātie ſint:⁊ coꝛpoꝛū
nālium quedā hñt vitā q̄dam nō habeāt:erit oē coꝛ/
pus nāle particeps vite ſba:⁊ ita ſubſtantia ⁊ con/
poſita:⁊ his vult Ariſtoteles colligere animam eſſe
actum coꝛpoꝛis nālis vitam hñtis.¶Dicit Auer/
rois pꝛimo:⁊ coꝛpoꝛa cōpoſita hñt hoc nomen ſub/
ſtantia magis ꝓpꝛie ſm ꝙ eſt magis famoſuꝫ.Sen/
ſus eſt:foꝛma ſm veritatē eſt ſubſtātia ꝑfectioꝛ cōpo
ſito ob independētiā eius:at ſubſtantia cōpoſita ſm
famoſitatē dicitur dignius habere nomen ſubſtan/
tie.¶Item ait Auerrois:⁊ maxime coꝛpoꝛa natura
lia:iſta enim ſunt pꝛincipia coꝛpoꝛum artificialiuꝫ.i.
in artificialibus pꝛincipiū māle ē ꝑſtantius pꝛicipia/
to ⁊ magis dignū ē coꝛpus naturale habere nomen
ſubſtantiale q̄ꝫ coꝛpus artifitiale:illud.n.tā rōne foꝛ
me q̄ꝫ māe ē ſubſtātia:aliō merito māe tātū.¶Rur/
ſus inqt Auer.intelligo ꝑ vitā pꝛincipiū qꝺ ē cōe om
ni animato:⁊ eſt illud qꝺ appꝛopꝛiaṫ plātis:qm̄ hoc
nomen vita dicebaṫ in lingua grecca de oi eo qꝺ au
getur ⁊ nutriṫ:animal aūt de oi eo qꝺ nutriṫ ⁊ ſentit
in arabico aūt videntur ſignificare idē:ſed tñ ñ diciṫ
moꝛtuū niſi animal qꝺ caret pꝛincipio nutrimenti ⁊
ſenſus inſimul:nō pꝛincipio ſenſus ⁊ motus.Sēſus
ē:apud grecos:oē animal ē viuū:nō tñ oē viuū ē ani
mal:⁊ ita animal diciṫ moꝛtuū:qñ deponit virtutem
nutritiuā:ēt ſi ꝑ poſſibile ſeruaret ſenſuꝫ ⁊ motum:
apud arabes hoc nomen animal:⁊ hoc nomē viuuꝫ
ꝯuertunṫ:⁊ licet illa duo noīa ꝯuertanṫ apꝺ arabes:
tñ apud ipſos nō diciṫ moꝛtuū niſi animal qꝺ caret
pꝛincipio nutrimenti ⁊ ſenſus inſimul:nō pꝛincipio
ſenſus ⁊ motus tm̄:quaſi dicat:ſi animal ē animal ⁊
viuū ꝑ ſenſuꝫ:ergo cū deponiṫ ſenſus:ēt ſi ſeruareṫ
virtus nutritiua:deberet animal vocari moꝛtuuꝫ:⁊
tñ ꝯſuetudo ē apud arabes ñ appellare animal moꝛ
tuum niſi quatenus deponit pꝛincipiū ſenſus ⁊ nu/
trimenti.Greci igiṫ ſubtil'r loquūtur:qꝛ ſi q̄dpiā vi/
uit virtute nutritiua:⁊ ſit animal ſenſu:ꝑ depoſitōeꝫ
virtutis nutritiue vocatur moꝛtuū:ꝑ depoſitionem
vero ſenſus nō ē animal:at Arabes nō cōſequenter
ꝓcedunt:quoniā ſi viuū.⁊ animal ꝯuertanṫ:cū aial
ſit aial ꝑ ſenſuꝫ:ꝑ depoſitionē ſenſus dbēt aial nun/
cupari moꝛtuum:⁊ tñ apud arabes non dicitur moꝛ/
tuum niſi animal qꝺ caret pꝛincipio nutrimenti ⁊ ſen
ſus inſimul non pꝛincipio ſenſus ⁊ motus tantum.
¶Poſtremo ait Auer.⁊ dixit eſſentialiter:quia iue/
nitur extra viuum aliquid qꝺ aſſimilatur augmēto ⁊
diminutioni:vt lapis:⁊ non eſt viuum:nutritio.n.⁊
augmentatio animatis ſubceleſtibus duntaxat con/
ceduntur:⁊ dicebat Auerrois pꝛimo de generatiōe
33.non poteſt quis dicere ꝙ q̄ꝫuis crementum ſit in
quantitate non eſt neceſſariuꝫ vt ſit in actu coꝛpoꝛe
adueniente:aer enim quādo ex aqua generatur acq
rit maioꝛem quantitatem ſine coꝛpoꝛe extrinſeco ad
ueniente:quoniam non eſt hoc crementum:imo pꝛi
ma materia naturaliter recipit augmentum ⁊ dimi/
nutionem in magnitudine:⁊ hoc erit manifeſtuꝫ ſal
uatis rebus eſſentialibus ideſt conditionibus:in eo
quod creſcet:quoꝛum vnum eſt:vt quelibet pars au
cti ſit aucta.Secunduꝫ eſt ꝙ non creſcat niſi aliquo
extrinſeco adueniente:tertium eſt ꝙ illud quod di/
citur creſcere ⁊ diminui ſit permanens:quapꝛopter
manifeſtum eſt ꝙ quantitas aeris generati ex aqua
non eſt crementum aque nec aeris:hec eniꝫ tranſmu
tatio de diminutione in augmentum non habet idē
ſbiectū.ſ.actu ⁊ ſbſtātiale:ſꝫ iā dictū ē ꝙ cremētuꝫ hꝫ
vnū ſubiectū:actu.ſ.⁊ ſi quis dixerit ꝙ coꝛpꝰ cōmu/
ne aque ⁊ aeri eſt ſubiectum iſtius crementi frange/
tur ſermo iſte per ſecundam radicem ſcilicet ꝙ i cre
mento neceſſarium eſt aliquod extrinſecum:iſta er/
go eſt conſequentia Commentatoꝛis:in cremento
neceſſarium eſt aliquod extrinſecum:ergo remanet
idem ſubiectum actu:a pꝛincipio augmentationis
vſq̄ꝫ in finem.

Sētētia Textus Cōmētı.4.aīa nō eſt corp⁹ q: corp⁹ nō ſubijt rōnez eoꝛuꝫ que ſunt in ſubiecto:ſed vt ſubiectū potius eſt ⁊ mā:neceſſe eſt igiꝉ aīam ſbam eſſe ꝑinde atq; formā corporis nālis potētia vitā hñtis. ⁋ Dicit Auer.ꝑ:incepit querere de aīa vtru ſit ſba cōpoſita.ſ.corpus:aut ſm formā:dicere.n.aīam eſſe mām ipoſſibile ē:hoc māifeſtū eſt.Senſus eſt:nō opoꝛtuit Arı.pbare aīaꝫ non eſſe mām:q: hoc erat manifeſtū:cum mā neq; ſit actus:neq; in actu.7.metha.8.ꝑ phy.69.aīa aut ſit actus:⁊ corpus ſit actus vel in actu: ſi.n.quis docte loqui cōtendat:enūciet mām eē potētiā nō actū:neq; in actu:formā eſſe actū:nō in actu:cōpoſitū vero aſſerat eē in actu:nō actū:vñ eſſe in potentia ⁊ eē in actu quādaꝫ ꝓſeferūt cōpoſitionē: ⁊ dicebā anno ſuperioꝛi ꝑ phyſi.78.mā pꝛima nec eſt pura pꝛiuatio ⁊ purū nihil: nec eſt ens actu:lꝫ.n.ipſa ſemꝑ ſit cōiuncta formis ⁊ actuata:non tñ ipſa appellari pōt ens actu:ſed eſt pura potētia:eſt.n.hoc ꝑdicatū inſeparabile ab ipſa reſpectu cuiuſcūq; cōpareꝉ. ⁋ Amplius ait Auer.aīa non eſt ſba ſm cōpoſitōeꝫ:cōpoſituꝫ.n.corpus habens vitaꝫ non eſt corpus viuū ſm q eſt corpus ſimplr:ſed ſm q eſt tale corpus:ē igitur viuū per aliqd exiſtens in ſubiecto:non per aliquod exiſtens nō in ſubiecto:corpus aūt eſt ſba ſm q eſt cōpoſitū:ſenſus eſt:oē viuū eſt viuuꝫ nō ſm q corpus:ſed ſm q tale corpus:at viuū nō eſt tale niſi per aliqd exiſtens in corpoꝛe:vt in ſubiecto: cū igiꝉ oē viuū ſit viuum per aliquid exiſtens in ſubiecto: ⁊ quicqd ſit viuuꝫ ſit viuum per aīam:erit aīa aliqd exiſtens in ſubiecto:tunc vltra:anima eſt exiſtens in ſubiecto:nullū cōpoſitū eſt in ſubiecto:ergo aīa non eſt ſba cōpoſita:iſte ſyllogiſmus eſt in tertio ſecūde figure:⁊ pꝛima eſt minoꝛ: ⁊ ſecūda eſt maioꝛ: iuxta. Regulas Auer.pꝛimo pꝛioꝛū capite.5.nominemus igitur:inquit ibi Auer.ſubiectū queſiti in ꝓpoſitōe pꝛia que eſt.g.extremitatē minoꝛē: ⁊ ꝑdicatuꝫ q̄ſiti in ꝓpōe ſcda que eſt a extremitatē maioꝛē:⁊ terminuꝫ eis cōeꝫ:q eſt.b.terminū mediū nominem⁹: ⁊ eā ꝓpoſitōeꝫ in qua eſt extremitas minoꝛ: minoꝛē ⁊ in q̄ eſt extremitas maioꝛ maioꝛē:nominem⁹ quoq; oꝛdineꝫ termini medij īter extremitates figurā. ⁋ Rurſus inquit. Cōmē.hoc ꝓpꝛiū eſt foꝛme: vt ſit ſba in ſubiecto:⁊ differt ab accidente :.qm̄ accidēs non eſt pars ſbe compoſite:forma aūt eſt pars huius ſubſtātie cōpoſite:⁊ ēt equiuoce dı forma eſſe in ſubiecto ⁊ accidens eſſe in ſubiecto:ſubiectū.n.accidētis eſt corpus cōpoſituꝫ ex mā ⁊ forma ⁊ eſt aliqd exiſtens in actu:⁊ non indiget in ſuo eē accidēti:ſubiectū aūt foꝛme nō hꝫ eſſe in actu ſm q eſt ſubiectū: niſi ꝑ formaꝫ ⁊ indiget forma vt ſit in actu:⁊ maxime pꝛimuꝫ ſubiectū:qđ nō denudaꝉ a forma oio: ⁊ ꝓꝑ ſimilitudineꝫ inter iſta errauerūt plures loquētiū ⁊ dixerūt formā eſſe accidēs.Senſus eſt:forma ſbalis vnitur materie ⁊ cōſtituit vnuꝫ ꝑ eſſentiā:forma accidentalis vnitur cōpoſito ⁊ reddiꝉ vnuꝫ cōgregatū ꝑ accidens:illa terminat generatōeꝫ:hec tranſmutatōem accidentaleꝫ:ſubiectū illius eſt pura potētia: ⁊ tale ſubiectū lꝫ ex ſe nullum ſibi determinet actum:ſꝑ tñ formis inuenıꝉ infoꝛmatū: repugnat nāq; māe eſſe ſine forma:2.phyſi.12.vñ vlr pꝛimuꝫ nō eſſe foꝛme abiciēde pꝛimū exiſtit eē foꝛme inducēde:generatio n.vnius eſt coꝛruptio alterius: ꝑ de gnātione.17.

Digreſſio.

Quia Auer.ſentit ꝯpoſitū ex mā ⁊ forma ſubici accñtib⁹:⁊ mām formis ſubſtātialib⁹:dubitaꝉ vtruꝫ cuiuſlibet foꝛme ſola mā ſit imediatum ⁊ ꝑmū receptiuū:que i ꝓpoſito difficultatē faciūt ſūt: i ꝑmis:ſi hec dñia īter formā ſubſtātialē ⁊ accidētalē ꝯcedaꝉ:q vꝫ forma ſubſtātialis i mā:accidētia vō in ꝯpoſito ſuſcipianꝉ:ñ eēt q̄ꝫtitas interminata imediate i mā pꝛia:aut eēt forma ſubſtātialis ñ imediate in mā pꝛia exiſtēt. ⁋ Rurſus:q̄litates ſimbole elementoꝝ ſi fundenꝉ in ꝯpoſito:ñ ꝑmanebūt eedē numero in genito ⁊ coꝛrupto:at ſi i mā pꝛia inuenianꝉ:ñ erūt q̄litates elementoꝝ a formis elementoꝝ:⁊ dabitur q̄litas interminata. ⁋ Amplius ſi accidentia i ꝯpoſito ſubiectenꝉ:nō manebūt eadē numero accidentia in viuo ⁊ moꝛtuo:q: accidēs nō migrat de ſubiecto i ſubiectū. ⁋ Arbitraꝉ Gregoꝛius Ariminenſis.2.ſententiaꝝ diſtinctione.12.mām pꝛimā ſolā eē ꝑ ſe ꝑmū ⁊ imediatū ſubiectū receptiuū accidētiū:formā autē ſubſtantialē tantū eē mediū diſpoſitiuū:veluti ⁊ elementa ſe habent reſpectu foꝛme mixti in cui⁹ fauoꝛē ſunt iſte rōnes:ꝑ ſolā mām ꝯpoſitū ē in potentia receptiua ad quālibet formā coꝛpoꝛalē:ergo mā erit pꝛimū receptiuū accidētiū. Itē in hoīe ſola mā ē ſubiectū oīuꝫ formarū coꝛpoꝛaliū:q: aīa itellectiua cuꝫ ſit ſpiritualis ſubiectū eē nō pōt formarū coꝛpoꝛaliuꝫ. Iterū:nulla res agit ad coꝛruptionē ſuipſius ꝑ ſe: at ſi caloꝛ eēt in tota aqua ⁊ nō in ſola mā:ipſe per ſe ageret ad coꝛruptionē ſui:ergo ē tantū in pꝛima mā: deduciꝉ minoꝛ:caloꝛ aque agit ꝑ ſe ad coꝛruptioneꝫ cāe ſine qua ipſe nō pōt ꝯſeruari ſi ē in tota aqua:ğ agit ꝑ ſe ad coꝛruptionē ſui:pꝫ ꝯſequētia:aliogn caliditas nō ageret ꝑ ſe ad interitū terre:cū ñ imediate agat ad coꝛruptionē terre ſed tm̄ ad coꝛruptioneꝫ frigiditatis.Amplius:illi ſoli inheret diſpoſitio ad formā de cuius potentia educiꝉ forma:ſꝫ forma educitur tm̄ de potētia māe nō ꝯpoſiti:ergo ſoli materie inheret diſpoſitio:ꝓꝑ iſtas ⁊ ſimiles rōes fateꝉ Marſilius pꝛimo de generatiōe queſtione.7.mām ſolam eē ſubiectū inheſionis accidentiū:ꝯpoſitū vero dnominationis. ⁋ Contra:materia non eſt ſubiectuꝫ vite:ergo nec moꝛtis:quia habitus ⁊ pꝛiuatio ſiūt circa idem. Itē accidens eſt in illo vt in ſubiecto:qđ intrinſece denominat:ſed iſta.ſoꝛtes ē albus:eſt denominatiua denominatione intrinſeca ergo:iterum impoſſibile eſt formā eſſe in aliquo quin denominet ipſum foꝛmaliter:ergo ſi ſola materia erit pꝛimum receptiuum accidentium ⁊ ſubiectum inheſionis:erit ⁊ ſubiectū denominationis. Item qualitates pꝛime ſunt veluti paſſiones elementoꝛuꝫ:⁊ qualitates ſecūde a pꝛimis cauſantur:ergo. Preterea vnuſq;q; act⁹ illi ſubiecto ꝑ ſe ⁊ pꝛimo vniꝉ ⁊ i illo ꝑ ſe pꝛimo fundatur:cum quo compoſitum conſtituit:forma.n.ſubſtātialis vniꝉ ꝑ ſe pꝛio materie ⁊ in illa per ſe pꝛimo fundaꝉ:cū qua cōpoſitū cōſtituit vnū ꝑ eſſentiā: ğ albedo illi ſubiecto ꝑ ſe ꝑ vnieꝉ ⁊ in illo ꝑ ſe ꝑ ſubiectabiꝉ cū quo cōſtituet cōpoſitū vnū ꝑ accidēs:ſꝫ cōpoſitio accidētalis ꝓſupponit ſbalē:ğ albedo nō erit actus ꝑ ſe ꝑ māe ſed cōpoſiti ex mā ⁊ forma:ğ ꝯpoſito ꝑ ſe ꝑ vnieꝉ:⁊ in illo ꝑ ſe ꝑ ſubiectabiꝉ. ⁋ Exiſtimāt igitur Thomiſte vnā dūtaxat formā in quouis cōpoſito reperiri dantē eē ſpecificū ⁊ genericū ⁊ hñtem multos gradus ſm quos diuerſa ꝑdicata ꝯpoſito attribuūtur:apud quos in coꝛruptōe ſbali ſit reſolutio vſq; ad māꝫ pꝛimā tam ex ꝑte formaꝝ ſbaliū q̄ꝫ accidētaliū:queādmodū.n.mā deponēdo vnā formam

maꝫ ſbaleꝫ ⁊ vnā qualitatē acqrit aliā:ita ꝑdendo q̄ꝫtitatē vnā acqrit aliā. ⁋ Cōtra hec opinio nō ſatiſfacit cōmē.ponēti in mixtis ⁊ aīatis ⁊ inaīatis:elementa foꝛmalr remanere ſm eē truncatū ⁊ remiſſuꝫ:⁊ dixi ꝑ de aīa.77.in elemētis eſt dūtaxat vna forma ſbalis:i mixtis inaīatis ſunt foꝛme elemētoꝝ truncate ⁊ foꝛme ſpecifice vltimate ex illis reſultātes:in plāt] exiſtūt foꝛme elemētoꝝ remiſſe ex qbus reſultat forma mixti que nō eſt aīa:foꝛme.n.mixtoꝝ q̄ ſunt non aīe ſunt foꝛme cōplexionales aut attribute cōplexioni:at aīa vegetatiua ⁊ ſenſitiua ſunt foꝛme ꝯplexiōali ſupaddite:in bꝛutis ſunt elemēta:foꝛma mixti:aīa ſenſitiua:in hoīe elemēta ꝯperiunꝉ:foꝛma mixti.aīa cogitatiua ⁊ intellect⁹. ⁋ Tenēdum eſt ğ ad menteꝫ Auer.in elemētis accñtia fundari ꝑ ſe ꝑ:in mixtis āt in cōpoſito ex mā ⁊ foꝛmis elemētoꝝ trūcatis ſupplētib⁹ vicē vni⁹ foꝛme. Neq; rōes adducte in fauoꝛeꝫ opinionis Gregoꝛij ꝯcludūt. Ad pꝛimā:dico q lꝫ cōpoſita hēant a mā q ſubicianꝉ motui:ceteriſq; accidētib⁹ ſubſternanꝉ:hoc tñ nō facit q mā ſit ꝑ ſe pꝛimuꝫ ſubiectū accidētiū:veluti ⁊ cōpoſita a mā hñt q ſint coꝛruptibilia cū ſit mā cā coꝛruptōis:non ſit tñ mā ꝑ ſe ꝑ coꝛruptibilis. Ad ſcdaꝫ:dico q hō eſt ſubiectus accidētib⁹ ab intellectu ꝑēdentib⁹:eſt.n.talis ⁊ talis figure ab intellectu: ⁊ nō vꝫ hec ꝯña:aīa intellectiua eſt ſpūalis ğ ipſa nō pōt eſſe cā accidētiū coꝛpaliuꝫ:ſūt nāq; figura celi ⁊ q̄ꝫtitas eiuſdē ab intelligētia ñ quāta ⁊ nō figurata neq; ꝑ ſe:neq; ꝑ accidēs.2.cap. de ſba oꝛbis. Ad tertiā dico q caliditas exñs in tota aq̄ agit ꝑ ſe ad coꝛruptōem aq̄: ⁊ nō ipſiuſmet ꝑ ſe:⁊ ñ colligit hec ſeq̄la : caloꝛ agit ꝑ ſe ad interitum cāe ſine q̄ ipſe nō pōt cōſeruari:ğ agit per ſe ad interitū ſuipſius:vñ caloꝛ recept⁹ in aq̄ per ſe deſtruit frigiditateꝫ:⁊ ea q̄ foꝛme itroducēde ſunt ipoſſibilia:deſtruunꝉ aūt ꝑ accidēs ea q̄ foꝛmā iducendā ꝑmittūt: ⁊ hec eſt cā q Thomiſte fateanꝉ hanc ꝓpōneꝫ:oē qđ coꝛrūpiꝉ per accñs coꝛrūpiꝉ cōſecutiue ⁊ nō eꝯ. Ad q̄rtā:ſunt diſpōnes in toto ꝯpoſito:lꝫ ipſis diſponaꝉ mā de cui⁹ potētia educiꝉ foꝛma: ⁋ Supeſt ſatiſfacere difficultatib⁹ in ꝑncipio digreſſionis itroduct]:ad ꝑmā q̄ꝫtitas terminata ⁊ itermiata ſunt idē re ⁊ eēn tialr:lꝫ dñt accidētalr:⁊ q: q̄ꝫtitas iterminata dicit potētiā ad oēm terminū: q̄ potētia fundaꝉ in mā: iō ꝯcediꝉ q̄ꝫtitatē itermiatā:cū ſit accñs ipotētia fūdari poſſe i ſbto ente potētia:at q̄ꝫtitas termiata:diē tminū ⁊ cū oīs termin⁹ ſit a foꝛma:ē q̄ꝫtitas termiata in ſbto ente actu:vt termiata eſt:⁊ lꝫ agens nāle nō valeat educere foꝛmā de potētia māe:niſi mā ſit q̄ꝫta:ñ tñ foꝛmā educit de q̄ꝫtitate ſꝫ de mā:neq; quātitas ſuſcipit foꝛmā ſꝫ mā: q̄ꝫtitas ğ iterminata vt dicit potentiā ad oēꝫ terminū eſt qdē in mā:cū tñ idē ſit re q q̄ꝫtitas terminata pōt dici fundari in ꝯpoſito:hec āt de foꝛma ſbali nō dicunꝉ:⁊ dicebaꝫ āno ſupioꝛi pꝛio phyſi.63.dimēſio interminata lꝫ pꝛecedat foꝛmā ſbalem:foꝛma tñ ſbalis intimi⁹ ⁊ ꝓpinqus vniꝉ māe q̄ꝫ q̄ꝫtitas itermiata:⁊ q̄ꝫuis vt diē potētiā ad oēꝫ tminū ſit i mā:q: tñ ē idē re q quātitas termiata pōt dici fundari in ꝯpoſito. ⁋ Ad ſecūdā aliq volunt q qualitates ſimbole habeant mām pꝛimam pꝛo ſubiecto: qualitates diſſimbole ꝯpoſitum. ⁋ Cōtra:qualitas queuis ē rōe foꝛme:ergo nō fundaꝉ aliqua qualitas in mā pꝛima. Itē oīs qualitas ē terminata:ergo nulla ſubiectaꝉ imediate in pꝛima mā. Rurſus qualitates diſſimbole fundantur in ꝯpoſito:ergo ⁊ ſimbole ſunt.n.eedē q̄litates ſimbole ⁊ diſſimbole reſpectu diuerſoꝝ. ⁋ Sunt ⁊ qui dicunt qualitates ſimbolas fundari in ꝯpoſito ⁊ remanē eaſdē in generato ⁊ coꝛrupto. ⁋ Cōtra:hec q̄litas manet eadeꝫ in genito ⁊ coꝛrupto:ergo ē interminata:item migraret accidēs de ſubiecto in ſubiectū ⁊ nō variareꝉ accidēs ad variationē ſubiecti:quare tenendū ē qualitates ſimbolas nō manere eaſdē numero in genito ⁊ coꝛrupto: cū fundenꝉ tales qualitates i ꝯpoſito ex mā ⁊ foꝛma ellementi vltimata:⁊ ſi qñq; dicatur ab Ariſtotele ⁊ Auerroi eas remanere eaſdeꝫ intelligaꝉ eas ꝑmanē eaſdē.i.ꝯſimiles. ⁋ Ad tertiā ꝑmanent eadē accidētia in viuo ⁊ moꝛtuo:q: fundanꝉ in ꝯpoſito ex mā ⁊ foꝛma ellemētoꝝ truncatis ſupplētib⁹ vicē vni⁹ determinate foꝛme:⁊ dixi āno ſupioꝛi.5.phyſi.35.mot⁹ canis ꝓiecti deoꝛſuꝫ i medio deſcenſus ꝯficiētis fundaꝉ in coꝛpoꝛe altera ꝑte aīalis:hec ſunt q̄ de ſubiecto accidentium mihi tractāda occurrūt.

Sētētia Tex.cōmētı.5.aīa ē act⁹ ꝑm⁹ coꝛpoꝛis nālis:q: oīs foꝛma inexiſtēs alteri tā penes opationē q̄ꝫ ꝑuationē ē act⁹ pꝛim⁹:aīa ē hmōi:cū ipa inſit coꝛpi ⁊ apđ ſomnū ⁊ apđ vigiliā ergo aīa erit act⁹ ꝑm⁹. ⁋ Diē Auer.pꝛio:cū đclarauit q aīa ē ſba ſm foꝛmā ⁊ foꝛme ſunt ꝑfectōes habētiū foꝛmas:vñ ē aduertēdū q cū cālitas foꝛme ſit intriſeca:⁊ ſit foꝛma ꝑs habētis foꝛmā:⁊ ꝯpoſiti ⁊ non māe:recti⁹ diciꝉ foꝛma:foꝛma cōpoſiti q̄ꝫ māe:locat ēt foꝛma ipm ꝯpoſitū i deteriata ſpē:cui largiꝉ oēm ſuā ꝑfectionē eēntialē:⁊ dicebā āno ſupioꝛi.2.phy.12.foꝛmā itē ⁊ ꝯpoſitū eq̄lis eē ꝑfectōis, ⁊ foꝛmā hꝛe maioꝛē ꝑfectionē ipo ꝯpoſito. ⁋ Incepit inqt Auer. đmōſtrare q ꝑfectio ē i diffinitiōe aīe q̄ſi gen⁹:⁊ dixit q̄ſi gen⁹ ⁊ ꝓꝑ aīam:q: itelligētijs ⁊ alijs aīab⁹ nihil ē ꝑfecte vniuocū.ifra.7.30.3.de aīa.5.⁊ ꝓꝑ perfectionē:nā ꝑfectio cōis ē perfectiōi ſbali ⁊ accñtali:⁊ eis nihil exiſtit cōe vniuocū.12.meth.22. ⁋ Ampli⁹ ait Auer.neceſſe ē vt aīa ſit ꝑfectio talis coꝛpis.i.ꝑfectio coꝛpis nālis hñtis vitā i potentia ſm q ꝑficiꝉ ꝑ ipaꝫ.i.ſm q tale coꝛp⁹ ē i potētia accidētali ⁊ ñ eēntiali ꝑ ipaꝫ aīaꝫ:q̄ cum aīa ſit foꝛma:⁊ oīs foꝛma ſit ꝑfectio:erit aīa ꝑfectio. ⁋ Iteꝝ inquit Cōmēta.qm̄ apđ eē iſti⁹ ꝑfectiōis i aīato iueniꝉ aīa:ñ apud eē alteri⁹ ꝑfectiōis:ſenſus ē:q: aīa ē duꝫ ē pꝛia ꝑfectio ⁊ ea rēota rēoueꝉ:⁊ ñ ſic ſblata altera ꝑfectōe tolliꝉ aīa iccirco aīa ꝑma exiſtit ꝑfectio:ñ itēdebat Auer.aīam eē actū ꝑmū:q: tūc aīa ſit:qñ ē i mā ⁊ ñ opaꝉ:⁊ ñ exiſtat i coꝛpe:qñ opaꝉ:q: ſiue opeꝉ:ſiue ñ:ñ min⁹ ē aīa ⁊ paulopoſt ſbiūgit:⁊ h̄ ē ſilē eē ſcīe i ſciēte i tpe in q̄ ñ ſtudet:⁊ ñ ē ſilē eē ignoꝛātie i ñ ſciēte:⁊ rō ē:q: ignoꝛātia.ſ.negatiōis ñ ē ens poſitiuū:aīa autē ens poſitiuū exiſtit:vñ māifeſtū ē ait Auer.q aīal apud ſomnū hꝫ aīaꝫ ſenſibilē:ſꝫ ñ vtiꝉ ſenſu:⁊ v̄um ē exterioꝛi:ñ āt iterioꝛi:dicebat.n.Cōmētatoꝛ i de ſomno ⁊ vigilia v̄tutē imagiatiuā ſemꝑ eē i ꝯtīua trāſactōe đ vna ymagie ad aliā. ⁋ Rurſus diē Auer.⁊ h̄ ē in aīa ſenſibili:aīa āt nutritiua nūq̄ꝫ iueniꝉ i aīalib⁹ niſi ſm poſtremā ꝑfectionē:ceſſatio nāq; v̄tut] nutritiue ab ope ſuo ē moꝛs.8.phy.20.ğ ñ oīs aīa erit act⁹ pꝛimus:ſoluit pꝛimo Auer.dicens:niſi aliqs ponat q ſit quidam modus animaliū q̄ ñ nutriꝉ in aliquo tempoꝛe ſcilicet in tpe i quo māet i lapidib⁹:vt rane magne:dicte.ſ.buffones:q̄ nihil theuſarizant.i.q̄ ñ ſunt cōgregantia cibū:⁊ manent tota hyeme in lapidibus:⁊ ſimiliter plures ſerpentes:⁊ ſꝫ hoc erit cōe aīe ſenſibili ⁊ nutritiue eadē intētiōe.Senſus ē:ñ in noīatis aīalib⁹ virt⁹ nutritiua ceſſet ab ope ſuo: tūc

eſſe actū primū vniuoce ꝯſentiet aīe ſenſibili ⁊ nutritiue: verū qꝛ Albertus oſtendit in illis virtutē nutritiuā nō ceſſare ab ope: inducit Auer. ſecūdā ſolutionē: ⁊ ſi nō: tunc ꝑfectio accepta in eis erit ſm̄ equiuocationem .i. analogiā: ⁊ quocūqꝫ mō ſit: ſiue ſit vn⁹ modus: ſiue plures: qñ fuerit intellecta diuerſitas inter vtrunqꝫ: tunc nō nocebit hoc accipere indiffinite .i. diſiunctiue. ſic enūciando: aīa ē actus primus vł ſecundus: cū ſit impoſſibile in iſtis analogiis: aliter valeat hec rñſio cōmētatoris tantū quantū valē poſſit: ſcribit Albertus: aīa nutritiua decoqt cibuꝫ: reſoluit humidū: reſtaurat deꝑditū: ſemꝑ itaqꝫ in aliqua exiſtit operatione: ⁊ ceſſata quauis operatione: nō hac vel illa ē mors: apud Themiſtiū: nutritiua ē ſeparabilis in eo ꝙ prima ꝑfectio: ñ tñ in eo ꝙ talis prima ꝑfectio: alij arbitrant̄ animā nutritiuā inueniri ī animali ꝑ inſtans ſine opatione: itaqꝫ primū eſſe anime ſit vltimū non eē opationis virtutis nutritiue. Ego aūt dico ꝙ licet aīa nutritiua nunꝗ̄ ceſſet ab opatōe ē tñ actus primus: qꝛ actus ſecūdus ꝓſupponit actū primū: non aūt actus primus ſcðm: veluti dicimus: ſemꝑ hō ē riſibilis ⁊ aīal rōnale: tñ hominē eē riſibileꝫ preſupponit hoiem eē aīal rōnale: ⁊ nō hoieꝫ eē animal rationale ꝓſupponit hominem eē riſibilē: contra virtus nutritiua: motiua ſm̄ locū: ⁊ ſenſitiua: ſunt virtutes fatigabiles: ⁊ iſte ceſſant ab opibus ſuis: ḡ illa ceſſare dꝫ. Solutio eſt: virtus motiua ſm̄ locū ⁊ virtus ſenſitiua deſiderāt quieteꝫ: qꝛ mouēt organa ſua motu ꝓprio aīe ⁊ nō nature organoꝝ: virtus aūt nutritiua mouet ſm̄ nām̄ organoruꝫ motu organis delectabili: quare ipſa nunꝗ̄ fatigat̄ ⁊ q̄ſcit ab ope ſuo. ¶ Poſtremo dicit Cōmētator: diſpō aīe apud ſomnū in aīalibus eſt ſimilis diſpōni rei in tp̄e ī quo pōt agere: ſed nō agit: ⁊ hec eſt deſcriptio prime ꝑfectionis: ⁊ ex ea intelligit̄ ðſcriptio poſtreme ꝑfectionis ⁊ eſt diſpō rei ꝑ quā ens agit aut patitur in tp̄e in quo agit aut patit̄. Senſus eſt: aīa vt dat eſſe: ē act⁹ primus: vt opari: eſt actus ſecūdus: ⁊ ita tenēduꝫ eſt ꝑmā perfectōem ⁊ ſecundā idem eſſe re: ſeiuncta tm̄ rōne. Contra in ſomno perit ſcða perfectio ⁊ nō prima. Iteꝫ .2. de aīa .59. ꝑma perfectio ſenſus fit ab intelligētia agēte: ſcða perfectio ſenſus fit a ſenſibilibus ergo ſcða ꝑfectio nō eſt ipſa aīa. Solutio eſt: ad primū dico ꝙ in ſomno nō perit illud qð eſt ꝑma ꝑfectio ⁊ illud qð eſt ſcða: ⁊ lꝫ anima deſinat denominari ſecunda ꝑfectio: nunꝗ̄ tñ ſcða ꝑfectio corrūpitur. Ad ſcðm: prima ꝑfectio ſenſus fit ab intelligētia agēte .i. virtute formatiua: quaꝫ intelligētia vocat Auerrois .7. methaphyſice .31. ⁊ ipſa anima ſi denominari debeat ſecūda perfectio oportet adeſſe ſenſibile: hec de cōmento .5.

Sententia.

Textus cōmēti .6. Omnis forma prior generatōe ſua opatione eſt actus primus: ſed aīa ē hmōi: ergo. Et cuꝫ oē corpus viuū ſit organicū ⁊ aīa ſit actus corporis viui: erit aīa actus primus corporis organici. ¶ Dicit Auer. cū declarauit ꝙ gen⁹ aīe ē ꝑfectio que eſt q̄ſi .i. ſicut ſcia exiſtēs in ſciēte: qñ nō vtitur ipſa: incepit narrare ꝙ iſta ꝑfectio ꝓcedit ſecūdā ꝑfectōeꝫ in eſſe .i. vel in actuali exñā: vel nā: qꝛ aīa vt eſt ſcða ꝑfectio ꝓſupponit ipſaꝫ vt eſt pria ꝑfectio: nō aūt ipſa vt eſt pria ꝑfectio ꝓſupponit ipſaꝫ vt eſt ſcða: ꝑfectio igit̄ q̄ eſt quaſi ſcia ꝓcedit in eſſe ſcðaꝫ ꝑfectionē q̄ eſt q̄ſi ſtudiū .i. exercitiū ⁊ opatio: eſt nāqꝫ ſcia actus ꝑmus reſpectu cōſiderationū ſequētiū ſciaꝫ: ¶ Amplī⁹ ait Auer. ita cecidit in ſcriptura loc⁹ alius vel albus: qꝛ vbi erat albedo: nō inueniebat̄ tex. vbi nigredo ſeq̄batur: ⁊ Auer. textū ſupplebat: hoc ideꝫ hr̄ .4. phy. 32. ⁊ .5. metha .3. qñ .n. locū albū inueniebat Auer. in exēplari: illū ex bonitate ingenij ſuplebat ipſe commē. ¶ Poſtremo ē diligētiſſime obſeruādū: ꝙ oīs forma eſt aut aīa aut nō aīa: forma q̄ eſt aīa eſt actus corporis: forma q̄ eſt nō aīa actus eſt mãe ꝑme: vñ aīata oīa diuidunt̄ in ꝑtem ꝑ ſe mouentē ⁊ ꝑtem per ſe motā: cōponūturqꝫ ex aīa ⁊ corꝑe ⁊ in eis reſiſtentia intrinſeca reperit̄ at inaīata nō ſic partiunt̄: non cōponūturqꝫ ex forma ⁊ corpore: ⁊ ī eis reſiſtētia intrinſeca nō reperit̄: que tñ ſit cā: quare mã vt ſtat ſub forma aīalis nuncupat̄ corp⁹: quatenus vero informat̄ formis que ſunt nō aīe nō mereat̄ nomē corporis difficile eſt aſſignare. Dico tñ ꝙ aīa eſt act⁹ corporis qꝛ ꝑficit mãm organizataꝫ: mã aūt vt organizata nomen hꝫ corporis: ⁊ talis organizatio q̄ in deffōne aīe includit̄ nō dicit accidēs: neqꝫ noīat ꝑtes quātitat̄. ſed noīat ꝑtes mãe: mã ḡ exiſtens in aīalib⁹ hꝫ organizationē quā nō hꝫ vt in corporib⁹ inaīatis inuenit̄ ⁊ dicebā ãno ſupiori .4. phyſi .75. eſt tenēdū in corporibus inaīatis nō proprie repiri reſiſtentiā intrinſecaꝫ: mixto nāqꝫ inaīato debet̄ locus ⁊ mot⁹ rōne elementi dominātis in eo ⁊ exiſtentis in eo actu: nō rōe aliorū exiſtētiū ibi in potētia: alicui .n. inquātū hꝫ eē in potētia nō cōpetit locari: nec nãlr̄: nec volent̄: in aīalib⁹ ſubceleſtibus eſt reſiſtētia intrinſeca: qꝛ grauitas corporis anime ſubiecti inclinat ad motū deorſum ⁊ illo motu mouere poteſt: ⁊ huic noſtre ſententie fauet fundatiſſimus doctor Egidius dicens motus aīalis ab aīa mediante appetitu in vacuo eſt ſucceſſiu⁹: at ſi animal cadit de alto deorſuꝫ ī vacuo: motus ille momētaneus exiſtit: ibi .n. nihil eſſe ꝑ qð mobile reſiſteret mouenti: ⁊ in tali motu idē ē iudiciū de animali ⁊ alijs grauibus ⁊ leuibus: ⁊ hec eſt cā ꝙ ſoleo dicere: ellementa dominata in mixto non reſiſtere ellemēto domināti: eaqꝫ in mixto hr̄e eſſe ī potentia tantū: ⁊ quēadmodū materia prima nō reſiſtit: qꝛ ſuū eē ē potētiale: ita ellemēta dominata nō reſiſtūt: cū eoꝝ eē in mixtis ſit potentiale ⁊c̄.

Sententia

tex. cōmenti .7. qꝛ Ariſtoteles pollicebat̄ ſe aſſignaturuꝫ fore diffinitionē cōiſſimaꝫ oī anime: ⁊ qꝛ illa que ē in tex. cōmēti .4. dūtaxat aīe ſubceleſti cōſentit recordatus animaꝝ celeſtiū: cōcludit in tex. cōmēti .7. animam eſſe actū corporis phyſici organici: que quideꝫ diffinitio intelligētijs oīb⁹ palā ꝯcedit̄: ſunt nāqꝫ corpora celeſtia corpora naturalia ⁊ organica: cū ſint iſtrumenta pro opationibus anime ꝑficiendis: ⁊ ita organicum ⁊ potentia vitā habens minime conuertūtur. ¶ Dicit Auer. cū declarauit hoc .i. quālibet partem diffinitionis: induxit hunc ſermonē .i. hāc diffinitionem in formam dubitationis excuſando a dubitatione accidente in partibus iſtius diffinitionis: ꝑfectio .n. in anima rationali ⁊ alijs virtutibus aīe fere dicit̄ pura equiuocatiōe: ⁊ rō eſt vnaqueuis aīa ſuū ꝑficit ꝑfectibile: alique tamen cauſant̄ a corpore ⁊ educuntur de gremio materie: alique vero ſunt penit⁹ liberate a corpore: ⁊ hec ē cauſa ꝙ aīa dicitur analogice de aīa rationali ⁊ alijs virtutibus anime. ¶ Amplī⁹ nō eſt querenda cauſa: quare ex corpore ⁊ aīa vnum cum aīa ſubeat rationē actus: ⁊ corpus potētie: cōſtat aūt ex actu ⁊ potētia vlr̄ reſultare vnū: vnde primo ꝑhihermenias capi .4. dicit Ariſtoteles: quare vnum

vnū quoddā ē ⁊ nō mlta aīal greſſibile bipes. rō eſt qꝛ genus hꝫ rōem potentie: ⁊ dr̄ia rōem act⁹. ¶ Dicit Auer. hec .n. nomina .ſ. vnuꝫ ⁊ ens licet dicantur pluribus modis: tamen prima perfectio in omnib⁹ iſtis .ſ. forma magis digna eſt vt habeat hoc nomen .ſ. vnū ⁊ ens q̄ꝫ illud qð eſt cōgregatū ex mã ⁊ forma cōgregatū .n. non dicitur vnū niſi per vnitatē exiſtentem in forma: ⁊ qð eſt cauſa eſſendi eſt ⁊ cā vnitatis. Senſus ē: forma ꝑfectior ē ⁊ mã ⁊ cōpoſito: cū a forma ⁊ materia ⁊ cōpoſitū dependeant: ⁊ ita forma eſt virtualiter ⁊ eminēter tota ꝑfectio cōpoſiti: ⁊ ꝑs dūmodo ſit tota ꝑfectio totius eſt ꝑfectior toto: cōtinet ⁊ forma mãm ꝑfectionaliter: operatōes ēt ſunt toti⁹ tāquā totalis ſubiecti: forme tanꝗ̄ principalis: ⁊ dicebā ãno ſupiori .2. phy .12. ſed ſi formā cōpoſito cōparaueris: aſſerēdū eſt formā ⁊ cōpoſitū eiuſdem eē ꝑfectionis eſſentialr̄: ⁊ rō ē: qꝛ cōpoſitū eſt in tali determinata ſpē per formā: forma itaqꝫ cōicat cōpoſito ſuā ꝑfectionē eſſentialē non materie: ⁊ dato ꝙ materia eēt perfectionis eſſentialis: vt .2. eā cōpoſito non cōicat: forma .n. ⁊ cōpoſitū vna inceptiōe ⁊ vna deſitione incipiūt ⁊ ðſinūt: ſeruata materia: qꝛ tñ forma ē id a quo cōpoſitū pēdet q̄ꝫtū ad ſuū eſſe ⁊ cōſeruari ⁊ opari: iō forma maiorē hꝫ ꝑfectionē q̄ꝫ cōpoſituꝫ: ⁊ hac doctrina ſaluo mãm ex ſe alicui⁹ eē perfectōis ⁊ cōpoſitū includere mãm ⁊ formā: formā itē ⁊ cōpoſitū equalis eē ꝑfectionis: ⁊ formā hr̄e maiorē perfectionē ipſo compoſito: vñ ꝑ iſtā ꝓpoſitionē: materia hꝫ tātam ꝑfectionē vel tantā: explicat̄ ꝑfectio accidentalis: ſed ꝑ hanc: mã eſt tante ꝑfectiōis: intelligimus ꝑfectionē eſſentialē. ¶ Rurſus ait Auer. mã .n. nō eſt hoc niſi ꝑ formā. ⁊ ſi mã ⁊ forma eēnt in cōpoſito exiſtentes in actu: compoſitū non diceret̄ vnū niſi dr̄ in rebus que ſunt vnū ſm̄ cōtactū ⁊ ligamentū: mō aūt: qꝛ mã nō differt a forma in cōpoſito niſi potētia: ⁊ cōpoſitū nō ē ens actu niſi ꝑ formā: tūc cōpoſitū nō dr̄ vnū niſi qꝛ ſua forma ē vna. ⁊ .4. phyſi .17. dicit Cōmen. mã ⁊ forma non numerant̄ in actu: ſed rōne. Senſus eſt: qꝛ in cōpoſito mã ⁊ forma non hñt ꝓprias ⁊ peculiares exiſtētias: ſꝫ vnica cōpoſiti exiſtentia exiſtūt: potuit dicere Auer. .7. metha .31. īpoſſibile ē mãm ⁊ formā eē duo in actu: ⁊ .8. metha .16. q ponit ꝙ aīa ⁊ corp⁹ ſunt duo diuerſa: ꝯtingit ei dicere qd ſit cā ligamēti aīe cum corꝑe: q aūt dicit ꝙ aīa eſt ꝑfectio corꝑis ⁊ ꝙ corp⁹ nō exiſtit ſine aīa non ſunt apud ip̄m duo diuerſa: nec accidit ei qð hec: qr̄ mã ⁊ forma non ſunt exñtes in actu in cōpoſito: cum non habeant ꝓprias exiſtentias: ſed exiſtentia compoſiti exiſtant: imo mã cōiūcta forme ſubceleſti ē pura potētia: ꝑdicata nāqꝫ primi modi ⁊ ſcði ſunt īſeparabilia reſpectu cuiuſcūqꝫ cōparet̄ ſubiectū.

Textu commenti octaui.

Ponit̄ concluſio omnium eorum que dicta ſunt: ꝙ videlicet anima eſt ſubſtantia ſm̄ rationem ideſt forma: a qua quidem ſumitur ratio ⁊ diffinitio: ⁊ ratio eſt talis: ſi ſecuris eſt corpus phyſicum ⁊ organicum: acuties erit ſua forma ſubſtantialis ⁊ anima: at ſecuris non eſt corpus naturale organicum: ergo acuties non eſt ſua forma ſubſtantialis ⁊ anime: ergo anima eſt forma ſubſtantialis. ¶ Dixit Auerrois: cum predixit ꝙ anima eſt ſubſtantia: deinde declarauit ꝙ eſt forma ⁊ perfectio: ſcilicet prima: incipit hic īducere modū ꝑ quē pōt accidē certitudo ꝙ forme nãles ſint ſbē nō ꝙ hec ſit intentio principalis: ſed poſteaꝗ̄ cōuincetur aīaꝫ eſſe ſubſtantiā. colliget̄ ⁊ formas nãles eē ſubſtātias: quēadmodū eteniꝫ ſublatis aīab⁹ tollunt̄ viuentia: ita ⁊ formis nãlib⁹ ꝑemptis: auferunt̄ compoſita: ⁊ nō probat̄ hic aīaꝫ eſſe ſubſtātiā ſimpliciter: ſed in corpore naturali. eſt .n. manifeſtū aīam eē ſubſtantiam: ſm̄ ꝙ dat nobis prima cognitio nãlis: dicebat Auer. ſupra comēto .2. ⁊ hoc eſt neceſſariū in hoc loco: vt errata antiquorū penit⁹ refellant̄. ¶ Itē ait Auer. aīa eſt ſubſtantia ſm̄ intentionem per quā dicimus in re per quā hoc corpus naturale eſt ſubſtantia: nō alio modo .i. aīa eſt forma: nō materia: non cōpoſitū. eſt .n. forma id a quo oīa ꝑdicata q̄ditatiua capiunt̄. ¶ Iterū ait: ⁊ fecit differentiā in hoc iter corpora nãlia ⁊ artificialia: eſſentie .n. reruꝫ artificialiū ſunt accidens ſiue actus facti ꝑ actionē: ⁊ ideo exiſtimauerunt q̄dam ꝙ ita eſt de eſſentijs corpoꝝ nãliū: vnde forme rerū artificialiū terminant operationem artificis: at forme nãles terminãt ipſam gñationem. ¶ Amplius inquit: ſi imaginati fuerimus ſecurim eſſe ens nãle: tūc acumen ſecuris eſſet ſubſtantia ei⁹. Contra: dato ꝙ ſecuris eſſet ens nãle: acuties non exiſteret forma eius: ſꝫ potius figura: acuties nāqꝫ alijs cōpetit. Solutio ē: ſi ſecuris eſſet ens nãle: nō cōientiret acuties alteri a ſecuri: ſed nunc conſentit alijs: qꝛ ſecuris eſt ens artificiale.

Digreſſio Auer.

Et hoc qð dixit. Digreſſio hec Auer. tendit ad hoc: vt declaretur quo naꝫ pacto ex exēplo de artificialib⁹ ſequat̄ formaꝫ nãlem eſſe ſubſtantiam: ⁊ tota ſentētia ſtat in hoc: ſublata forma nãli perit materia rei nãlis: non aūt ſublata forma artificiali tollitur materia rei artificialis: ideo forma nãlis eſt ſubſtãtia: ⁊ artificialis accidens: ſi igit̄ ſecuris eſſet ens nãle: ſublato acumīe ei⁹: periret materia ſecuris: at cū ſecuris ſit ens artificiale: remoto acumine ñ perit materia ſecuris que eſt indiuiduū de ꝑñto ſubſtantie. Dicit ergo primo: manifeſtū eſt .n. per ſe ꝙ hoc nomen ſecuris ſiue fuerit nãle ſiue artificiale dicit̄ de illo cōgregato ex illo qð eſt quaſi forma in eo .i. qð habet rōnem forme: ⁊ ex eo ꝙ eſt quaſi materia ideſt qð hꝫ ratōeꝫ materie. Senſus eſt: ⁊ nomen rei nãlis ⁊ nomen rei artificialis concretū ſupponūt aperte pro cōpoſitis ex materia ⁊ forma. Itē ait Auer. ⁊ etiaꝫ manifeſtū eſt per ſe ꝙ ſecuris dicit̄ de aliquo indiuiduoꝝ ſubſtātie. Senſus eſt. nomen rei artificialis dicit̄ de cōgregato per accidens: qꝛ de cōſtituto ex indiuiduo ſubſtantie ⁊ forma artificiali: ⁊ dicit̄ etiā de indiuiduo ſubſtantie: qꝛ indiuiduū de ꝑdicamēto ſubſtātie eſt materia rei artificialis .2. phy .22. ⁊ ſic neceſſe eſt vt hoc nomē ſecuris qð dicit̄ de eo cōgregato ſm̄ ꝙ eſt indiuiduum ſubſtantie ſit dictū de eo ſm̄ materiā ⁊ formā inſimul vnde neceſſe eſt vt vtrūqꝫ ſit ſubſtantia. partes enim ſubſtantie ſunt ſubſtantie: ⁊ ſic neceſſe eſt cum fuerit forma ablata: vt hoc nomen aufferat̄ ab ea ſcilicet nomen qð demonſtrat ipſum ſm̄ ꝙ eſt indiuiduum. Senſus eſt: quatenus nomen rei artificialis predicatur de nomine importante indiuiduū de ꝑñto ſubſtātie: ſublata forma illius indiuidui: opus ē vt tale nomen penitus tollat̄: itaqꝫ ſi hoc nomen ſubſtantia dicatur de congregato ex ferro ⁊ acie: tunc tale cōgregatum erit indiuiduū ſubſtantie: ⁊ ſublata forma peribit materia ⁊ tale indiuiduum: aut dicamus inquit Auerrois. ꝙ hoc nomen ſubſtantia ñ dicit̄ de cōgre/

gato ex ferro ⁊ acie niſi ſm materiā tantū: verbi gra
tia ſm ꝙ eſt corpus ferreum: ⁊ tunc forma ſcilꝫ acu/
men erit in eo ſm accidens: cum adſit ⁊ abſit a ferro
preter ferri corruptioneꝫ: ⁊ tunc neceſſe erit ſi forma
fuerit ablata: vt hoc nomen ſubſtantia quod dicit̄ de
eo ſm ꝙ dicit̄ indiuiduū ſubſtantie remaneat. Sen/
ſus itaqꝫ clariſſimus exiſtit: ſi hoc nomen ſubſtantia
dicat̄ de congregato ex ferro ⁊ acie: veluti de indiui/
duo ſubſtantie: tunc ſublata forma perit ⁊ materia ⁊
indiuiduū: at ſi dicat̄ de tali congregato ſm materiā
tantū: tunc non oportet: vt ſublata acutie tollat̄ fer/
rum ⁊ indiuiduū ſubſtantie. ¶ Amplius adaptans
Auerrois exempluꝫ Ariſtotelis ad propoſituꝫ: dicit:
ſed quia forme rerum naturalium cum fuerit ablate:
auferent̄ materie: quātum ſcilicet ad eſſe actuale nō
potentiale: ⁊ nullum ens remanet niſi equiuoce: ne/
ceſſe eſt cum poſuerimus ſecurim eſſe ens naturale:
⁊ ablata fuerit acuitas que ē in ea quaſi forma: ideſt
que habet rationē forme: vt auferatur materia ⁊ nō
remaneat ens: cum igit̄ forma fuerit ablata ſm hāc
intentioneꝫ: poſito ſcilicet ꝙ ſecuris ſit ens naturale:
ſtatim auferetur hoc nomen ſecuris quod demon/
ſtrat ipſum ſm ꝙ eſt indiuiduū ſubſtantie: quoniam
per ablationem forme auffertur materia: ⁊ cum ma/
teria: ⁊ forma aufferuntur nihil remanet de eis que
demonſtrantur per hoc nomen ſm ꝙ demonſtrat ali
quod indiuiduorum ſubſtantie: niſi ſit aliud indiui/
duum: ⁊ tunc non dicitur ſecuris niſi equiuoce: for/
me igitur naturales ſubſtantie ſunt: quia cum ablate
fuerint auffertur nomen qḋ demonſtrat ens ſm ꝙ ē
indiuiduū ſubſtantie: ⁊ ſimiliter diffinitio que eſt ſꝫ
illud nomē: q̄r aufferūtur genus ⁊ differentia quorꝫ
vnum demonſtrat materiam ⁊ aliud formam: habet
nāqꝫ genus vices materie: non tamē ꝙ a materia ſu
mat̄. eſt. n. genus forma ſub eſſe ꝯfuſo ⁊ indeteriato
accepta: ⁊ dicebat Auer. primo phyſicoꝝ. 29. impoſſi
bile eſt vt homo ſit ⁊ careat vita: ⁊. 63. tranſmutatiōe
ſubſtantiali perdit̄ nomen ⁊ diffinitio: ⁊. 5. phy. 7. ſi
tranſmutatio fuerit in eſſentia indiuidui demonſtrati
ſcilꝫ indiuidui ſubſtantie: donec fiat illud nō indiui
duū dicit̄ corruptio ſimpliciter: cum q̄bus dictis ar/
bitrantur moderni hanc propoſitionē: ſortes eſt ſor/
tes eſſe eterne veritatis: hoc. n. indiuiduū fit nō hoc
indiuiduū: ſic ꝙ ſortes dum corrūpitur fit nō ſortes:
vnde poſtq̄ꝫ ſortes eſt factus: non bene dicitur: ſor/
tes fit ſortes: ſed bene in corruptione eius: verū eſt
enūciare ſortem fieri non ſortem: non ꝙ aliq̄n ſortes
ſit non ſortes: ſed eo modo quo dicimus aquaꝫ fieri
ignem: q̄r ex aqua fit ignis: ita ſortes fit non ſortes:
q̄r ex ſorte fit nō ſortes: videlicet cadauer qḋ eſt non
ſortes. Dicebaꝫ ego anno ſuperiori primo. phy. 29.
poteſt ſaluari veritas huius propoſitionis: ſortes eſt
homo: ipſo non exiſtente: aſſignata differentia inter
ſubiectum ⁊ ſuppoſitū. fiunt enim omnes traſmuta/
tiones circa ſubiectum nulla variatio circa ſuppoſi/
tum fieri poteſt: hec enim propoſitio: hoc album eſt
album: non poteſt falſa inueniri: ſed iſta: lignum eſt
album: mutatur de veritate in falſitatem. Similiter
materia informata anima humana ſi vocetur homo:
anima ablata: non erit homo: at iſta propoſitio: hic
homo eſt homo: ſempiterne eſt veritatis. Uel vt di
cebam primo phyſicorum. 63. per tranſmutationeꝫ
ſubſtantialem non eſt ſortes exiſtens homo cuꝫ quo
ſtat hanc eſſe eterne veritatis: ſortes eſt homo: ⁊ ad
hoc tenēdum mouebar duabus rationibus: vnum/

quoduis predicatum quiditatiuū ⁊ ſecūdi modi pri
us cōceditur ſpeciebꝰ q̄ꝫ ſingularibꝰ: ſed homo exi/
ſtit: q̄r ſortes exiſtit: ergo. Item hec propoſitio: albe
do eſt per ſe ens: eſt vera: ſiue ly per ſe dicat inheren
tiam: ſiue inherens: at iſta albedo ē per ſe exn̄s: falſa
eſt: ſaltem ſi ly per ſe dicat inherens: cū itaqꝫ albedo
ſit per ſe ens: ⁊ per accidens exiſtat: habet̄ intentū:
vnde nūquam ꝓpoſitio primi modi aut ſecūdi reddi
tur falſa: ꝓpter appoſitionē de ly per ſe: ſiue inheren
tiam dicat: ſiue inherens: intētio ergo Auer. preſen
ti loco erat aperire differentiā inter formaꝫ natura/
lem ⁊ artificialem: quia ſublata forma naturali perit
indiuiduum quātum ad eius exiſtentiam: ſublata au
tem forma artificiali: non deſtruit̄ materia eius que
eſt indiuiduū de genere ſubſtantie. ¶ Rurſus aſſi/
gnans rationem omnium iſtorum: dicit Commenta
tor: ⁊ hoc fuit quia nomen dicitur in rebus naturali/
bus primo de forma ⁊ ſecundo de congregato: in re/
bus autem artificialibus econtrario. ſ. quia primo ḋ
materia: ⁊ ſecūdo de congregato: in rebus igitur ar/
tificialibus demonſtrat hoc nomen ſecuris indiui/
duum ſubſtantie ſm ſuam primaꝫ ſignificationeꝫ: q̄r
ſignificat materiā: ⁊ in rebus indiuiduis ſubſtantie
naturalibus non demonſtrat ipſum indiuiduū ſub/
ſtantie: ſm ſuam primam ſignificationē: quoniam ſi/
gnificat formam: hoc enim indiuiduū non eſt hoc ni
ſi per formā: non per ſuam materiā: materia enīꝫ nul
lum habet eſſe in actu in rebus naturalibꝰ ſm ꝙ eſt
materia: ⁊ etiam materia non eſt in actu niſi merito
forme: ⁊ hoc valde manifeſtabit̄ in formis rerū ſim/
plicium. i. elementorū: q̄m cum forma fuerit ablata:
nihil remanet ⁊ in rebus artificialibus nihil eſt hoc
niſi per ſuā mām non ꝑ ſuā formā. Senſus eſt: nomē
rei artificialis ſignificat formā tāquā ſignificatū pri/
cipale: materiā aūt tanq̄ꝫ ſignificatū perfectū: nomē
aūt rei nālis deſignat formā tanq̄ꝫ ſignificatū princi
pale ⁊ ꝑfectū: itaqꝫ in noīe rei artificialis nō concur/
runt ſignificatū principale ⁊ ꝑfectū: ſed bn̄ in nomie
rei nālis: ſi ergo nomē ſecuris fuerit nomē rei nālis
ſignificabit formā ſignificatū principale ⁊ perfectū:
at ſi fuerit nomē rei artificialis importabit formā tā/
quā ſignificatū principale: ferrū aūt tāquā ſignifica/
tū perfectū: deſtructa ergo forma artificiali perit res
artificialis q̄ꝫtū ad ſignificatū pricipale n̄ ꝑfectū: at
ſblata forma nāli tollit̄ res nālis q̄ꝫtū ad ſignificatū
pricipale n̄ ꝑfectū: poterit itaqꝫ ſepe dicē Cō. nomē
artificialis ⁊ accidētalis ſignificare prio formā: ſecū/
do mām: ⁊ idē importare prio mām: ſcḋo formaꝫ: ſꝫ
ꝙ ſignificatū primū appellat̄ ꝑfectū: ⁊ pricipale. Et
huic ꝓpoſito mirūimmodū deſeruit illud quod dixi
āno ſuperiori in calce ſecūdi phyſicoꝝ. Eſt nanqꝫ i/
ter auctorū familias cōtētio nō deſpiciēda: cū. n. iue
niantur res ad extra: prime intētiōes: ⁊ ſecūde: pla/
cuit Scoto vt termini prime intētōes naturas ſigni
ficarent cōicabiles: quas ex mā ⁊ forma in vl̄i cōſtitu
tas fecit: termini ſecūde itētiōis relationes rōis eas
importabāt que beneficio itellectus obiecta compa/
rantis derelinquebant̄: ⁊ hoc eſt fundamentuꝫ (vt re
or) totius doctrine doctoris ſubtilis. Arbitrant̄ no/
minales terminos prime intentōnis ſingularia ſigni
ficare realia: terminos aūt ſecūde intētiōis ipſos ter
minos: vn̄ ly hō oēs hoīes ſignificat pn̄tes: preteri/
tos ⁊ futuros: ly genus oēs terminos importat q/
bus reſpondemus ad interrogationē factaꝫ per qḋ
de pluribus ſpecie diſtantibus: eſt autem inter Sco
tum ⁊

tum ⁊ nominales hec differentia: apud Scotum in
ſuppoſitione ſimplici accipit̄ terminus ꝓ ſignificato
apud nominales terminꝰ ꝑſonaliter ſupponens pro
ſuo ſtat ſignificato. At Auer. cuius doctrinaꝫ imitor
facit terminos prime intentionis inſtitutos eſſe ad
ſignificandū formas vt habent eſſe in re: vbi termi/
ni ſecnude intentionis eaſdem deſignant: vt in intel
lectu recipiuntur: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ ſoleo dicere: ean/
dem formam re: ⁊ in materia ⁊ ſenſu ⁊ intellectu re/
periri: ⁊ in intellectu eandem varia ſortiri noīa ſm
ꝙ forma magis vel minꝰ abſtracte ꝯſiderari pōt: hec
de cōmento octauo.

Sententia Textꝰ cōmenti noni: Declarat̄ hic exemplo. i. loco a cōmutata
proportione qḋ declaratū eſt ſupra ratione: Textu
ſcilicet cōmenti ſeptimi ⁊ non octaui: ⁊ ratio ſtat in
hoc: comparatio viſus qui eſt particular] ſenſus ad
oculum eſt ſicut comparatio totius ſenſus ad totum
corpus: ⁊ quia comparatio eſt eadem ⁊ viſus eſt ſub/
ſtantia: igitur anima erit ſubſtantia. ¶ Dicit Auerro
is: cū declarauit ꝙ ita eſt anima de corpore: ſicut for
ma in materia: quia videlicet ab vtraqꝫ accipitur no/
men ⁊ diffinitio rei: forma enim in corporibus natu/
ralibus magis habet nomen ſubſtantie q̄ꝫ materia:
vnde ſi hoc nomen ſubſtantia dicatur a ſubſtādo ve
riſſime vocatur materia ſubſtantia: forma autem ve/
rius eſt ſubſtantia: quatenus materia ⁊ cōpoſituꝫ pē
deat a forma quantum ad eſſe: operari ⁊ conſeruari.
Paulopoſt ſubiungit: indiuiduum non eſt indiuidu
um niſi per formam: quia non eſt indiuiduum niſi ſꝫ
ꝙ eſt ens in actu ⁊ ē ens i actu per ſuā formaꝫ: non ꝑ
ſuā mām: ⁊ ꝓpter hoc dicebaꝫ anno ſuperiori primo
phyſicorum. 6. tenendum eſt formaꝫ ſolam eſſe quo
īdiuiduū ſit hoc ⁊ ens i actu: vn̄ ꝙ mā hēat cālitateꝫ
ſupra formā: ⁊ ꝙ ſit ps īdiuidui nō ꝯuincit̄ ꝙ mā ſit
quo indiuiduū eſt indiuiduū. merito. n. materie in/
diuiduū ē ens ī potētia n̄ ī actu. ¶ Amplꝰ ait Auer.
⁊ hoc qḋ dictū ē in aīa: q̄m ē ſubſtātia: q̄r cū aufert̄:
aufert̄ nomē ab aīato: ēt verificat̄ in mēbris hn̄tibꝰ
ꝓprie virtutes ꝑticulares aīe ſenſibilis. Senſus ē:
virtutes organice ſūt appropriate loq̄ndo ī mēbris
ꝓprijs eis correſpōdētibꝰ: req̄rūt nāqꝫ hmōi virtu/
tutes organa peculiaria: ſi in opatiōes ꝓprias exire
debeāt. ¶ Iterū inq̄t: ſi igit̄ fuerimꝰ imaginati ꝙ ocu
lus eēt aīal: neceſſe eēt vt viſus eēt aīa eiꝰ: viſus eiꝫ
tūc eēt ſba aīe ſꝫ illud qḋ ē: ⁊ oculus eēt mā illiꝰ aīe:
ergo euidētiſſime inferri pōt oculuꝫ nō eſſe aīal. non
n. eſt ps aīalis aīal: aīal nāqꝫ eſt ſuppoſitū per ſe exi
ſtens non ps aīalis. Item inducēs diſpoſitionē quā
hꝫ aīa cum corpore: ait: q̄r manifeſtū eſt ḋ viſu qḋ cū
deficit nō remanet oculus poſt niſi equoce: ſicut ocu
lus factus de lapide aut formatꝰ in pariete: q nō hꝫ
de intētōe oculi niſi tm̄ figurā: primo de gnātōe. 37.
dicit Auer. mortuꝰ d̄r habē os ⁊ carnē: magis q̄ꝫ hr̄e
manū ⁊ pedem. ratio ē: membra officialia in nullam
tunc poſſunt operationē: at cōſimilia poſſunt aliq̄d
ſm eorū inatā cōplexionē. ¶ Rurſus inquit īcepit
declarare modū vt iudicium totius ⁊ partis ſit ideꝫ
in hoc loco: vnde hec propoſitio: idem eſt iudiciū to
tius ⁊ partis habet veritatē in homogeneis: ⁊ in his
que ꝑ ſe pti ⁊ toti attribuūtur. nō. n. valet: minimuꝫ
ignis pōt ꝑ ſe exiſtere: ergo ⁊ ps: q̄r ſi minimum ꝑ ſe
ſtat: h̄ nō ē inquātū ignis: ſed vt ſtat ſub debita quā/
titate: nec iterꝫ valet: ps ē in loco ꝑ accidēs g̃ ⁊ totū:
⁊ ſolitus ſuꝫ affirmare: aīal vt aīatū eē homogeneū:

nequaq̄ꝫ vero vt animal. ¶ Poſtremo dicit: neceſſe
eſt vt ita ſit de toto ſicut de parte in hac intentione:
quoniam comparatio alicuius membri apud ſuā for
mam particularē ſenſibilem in eſſendo ſubſtantiā il/
lius membri eſt comparatio totius ſenſus ad totuꝫ
corpus ſenſibile: hec auctoritas facit vt teneā ad mē
tem Auerrois dari formā mixti cuius ſint forme par
tiales ſm diuerſitatē partiuꝫ organicarum: ⁊ relicta
auctoritate induco iſtam rationem: elementa in mix/
to formaliter exiſtunt ergo ⁊ ex illis forma reſultās:
que quidem non eſt aīa: primo de aīa. 77. 82. ergo:
verꝫ prio ḋ gnātōe diffuſſe tractabo hāc difficl'tatē.

Sententia textus cōmenti. 10. potentia ac cepta in diffinitōe aīe eſt poten
tia ad actum ſcḋm non ad actum primū: non eſt ergo
id potentia viuens qḋ abiecit aīaꝫ: eaqꝫ vacat: ſed id
qḋ ipſam habet: ⁊ quēadmodū abſcindere ⁊ aſpicē:
ſunt actus ſecundi: ita ⁊ vigilia: que eſt viſus ſenſuū
⁊ ſicut viſus eſt vis ⁊ potentia inſtrumenti: ita aīa eſt
potentia qua animal viuit: ⁊ ſicut oculus eſt mēbruꝫ
⁊ viſus: ita aīal eſt aīa ⁊ corpus. ¶ Dicit Auerrois.
Quia accepit in diffinitione aīe potentiā que dicitur
quaſi equiuoce. Senſus eſt: potentia alia eſt que ten
dit ad actuꝫ primū: ⁊ eſt potentia materie radicalis:
⁊ abſoluta: alia eſt ad actum ſcḋm: ⁊ eſt potentia for/
me ⁊ compoſiti: ⁊ licet actus primus ⁊ ſecūdus ſint
idem re: potentia tn̄ ad actum primū re ipſa ſeiungit̄
a potentia ad actum ſcḋm: de potentijs: abſoluta ⁊
reſpectiua: ⁊ reſpectiua eſſentiali ⁊ accidētali multa
dixi anno ſupiori. ꝑ phy. 70. ¶ Item ait: nō intendi
mus per hoc ſicut dicimus in eo qḋ non habet habi/
tum ⁊ formaꝫ quibus poteſt agere ⁊ pati: per formā
intelligit ipſam eſſe ſubſtantiā: per habitum: nālem
inclinationē que eſt qualitas de ſecunda ſpecie: quē/
admodum ſemen ⁊ fructus habent potentiaꝫ: vt vi/
uant: ⁊ ꝙ ſanguis menſtruoſus habet potentiam vt
ſentiat aut moueat̄: ſed dicimus hoc in habenti aīaꝫ
in actu: quaſi agit aut patitur ideſt propinquā actōi:
ſed in illo tempore: neqꝫ agit: neqꝫ patit̄. ¶ Amplꝰ
inquit: cuꝫ demonſtrauit hoc de potentia que eſt pri
ma perfectio dedit differentiā inter iſtam ⁊ potētiaꝫ
que non eſt aīa in ſuo eſſe: ideſt cuꝫ dixit Ariſto. aīaꝫ
eſſe actuꝫ primū cui reſpondet potentia prima: ⁊ de/
dit differentiā inter iſtam potentiam primā ⁊ potētiā
ſecundaꝫ que non eſt aīa in ſuo eſſe ideſt cuius potē/
tie ſecunde actus qui eſt ſcḋs non ponitur in diffini
tione anime: ⁊ incepit etiam ait Auer. declarare exē/
plariter differentiam inter primā perfectionē in re
bus hn̄tibus formas: ⁊ non in formis ſimplicibꝰ: q̄r
ibi non eſt prima ꝑfectio diſtincta a ſcḋa. ¶ Rurſus
inquit: ſicut viſus q̄n aīa non vtitur ipſo dicitur eſſe
potentia qua oculus videt: q̄r nō videt ſed poteſt vi
dere: ita dicimus ꝙ aīa eſt potētia qua aīal viuit: q̄n
aīa nō agit per illas actiones anime ideſt ꝑ virtutes
ꝑticulares aīe. ¶ Poſtremo dum d̄r hic aīal eſt aīa ⁊
corpus: inferat̄ totuꝫ eſſe ſuas ꝑtes ⁊ quālibet ꝑteꝫ
totiꝰ eē ſuas ꝑtes ⁊ ꝑtes eē totū ⁊ oēs ꝑtes ſil' ſūptas
eſſe totū: vt abūde declaraui anno ſupiori prio phy.
17. fateor. n. idē eē diuiſibile ⁊ īdiuiſibile collectiue:
q̄r ſortes ē corpꝰ ⁊ aīa intellectiua: ſcutū quoqꝫ cuiꝰ
vna medietas eſſet alba ⁊ alia nigra eſſet albū ⁊ non
albū: ⁊ paria exiſtūt īparia: ⁊ equalia inequalia: q̄r h̄
pedale eſt due medietates ⁊ tres tertie. ¶ Amplius
quātitas ꝯtinua nō ē quātitas diſcreta eſſentialiter:
imo due medietates vniꝰ ꝯtinui nō ſunt numerꝰ bi/

narius actu ſ; potẽtia tñ: ⁊ ita numerꝰ finitꝰ nõ ẽ numerus infinitꝰ actu: neq; magnitudo finita ẽ multitudo infinita actu. Jtẽ cõcedendũ ẽ eandẽ ꝓpoſitõez vocalez ⁊ ſcriptã copulatiuaz eſſe ⁊ diſiunctiuã: verã ⁊ falſam: qđ de mentali nephas eẽt affirmare: ⁊ cõſequenter loquendo ſtat ꝙ ſortes intueať. A. ⁊. B. tñ ñ videat. B. ⁊ cuz iſta dies ſit: ⁊ iſta dies ſit. 24. hore. 24. hore ſunt: ex quo nõ ſeqtur quãlibz illaꝝ exiſtere ⁊ ita cũ tp̃s ſit: oẽs eiꝰ ptes ſunt: ⁊ nõ ſeqtur quãlibet illaꝝ exiſtere vł dicať ꝙ totũ pmanes ẽſt ſue partes: non aũt totum ſucceſſiuum.

Sententia

Textus cõmenti. 11. non obſcurum eſt aliquas ptes aie inſeparabiles eſſe a corpore: nihil tñ vetat vt alique ptium ſint ſeparabiles: ꝓpterea ꝙ corporis nulliꝰ ſint actꝰ: at obſcurũ eſt: necdum patet: ſi perinde corporis aia ſit actus: vt gubernator actus eſt nauis: hoc igiť pacto vł̃iter deteriatũ: deſcriptũ ve ſit. ¶ Dicit Auer. cum accepit in diffinitõe aie vł̃r: ꝙ eſt pfectio corporis nãlis: incepit declarare quantum apparet ex hac diffinitõe de abſtractõe aut nõ abſtractõe: illa. n. aia eſt abſtracta a corpore que nõ eſt educta de potentia materie: illa ẽ ñ abſtracta: que a corpore cauſať: erat igiť obſcurũ valde: nũqd ex hoc ꝙ aia ſit actꝰ corpis inferri poſſet: aiam eſſe abſtractã: aut nõ abſtractaz: veritas. n. peripatetica eſt: ꝙ ratio aie pmitit ſecum rõnem abſtractõis: ⁊ rõnem nõ abſtractionis: cuz ſit aliqua aia abſtracta: ⁊ aliqua nõ abſtracta: eſt ⁊ ratio aie media inter formã abſtractaz ⁊ formã oĩno materialez. 2. celi. 3. ¶ Jtem ait Auer. apparet. n. ꝙ quedam virtutes ſunt perfectiones partiũ corporis ſm ꝙ forme nãles perficiunť per mãm ⁊ tale ĩpoſſibile ẽ vt ſit abſtractũ ab eo qđ perficiť. Senſus eſt: ſunt virtutes que ſunt perfectões ptium corporis ſm ꝙ forme naturales pficiunť per materiã. i. ſm ꝙ forme educunť de potentia materie: ⁊ pondero multũ hec verba Cõmentatoris: ſunt pfectões ptiũ corpis ſm ꝙ forme nãles pficiunť p mãm: q: ſi ex hoc ꝙ forma ſit pfectio corpis iferri poſſet ipſaz eẽ cãtaz a corpe: ñ ſubiũxiſſet Auer. ſ; ꝙ forme nãles pficiũť p mãz. ¶ Amplꝰ ait Auer. ſ; hoc mãifeſtũ ñ ẽ in oĩbꝰ ptibꝰ eiꝰ: cũ ſit poſſibile vt aliqs dicat ꝙ qđã ps eiꝰ nõ eſt pfectio alicuiꝰ mẽbri corpis aut dicat ꝙ lz ſit pfectio tñ qđaz pfectões pñt abſtrahi: vt pfectio nauis p gubernatorẽ. Senſus ẽ: qđaz ps aie nõ ẽ pfectio alicuiꝰ mẽbri. i. alicuiꝰ organi. aia. n. itellectiua nõ ẽ pfectio alicuiꝰ organi deteriati: cum ſit tota in toto ⁊ tota in qualibet parte: cum quo tamẽ ſtat ipſam informare corpus perfectibile per ipſaz: ⁊ cũ intellectus humanus ex corpore recto ab eo intellectionez eliciat: qñ ſit abſtractio a fantaſmatibꝰ: qua intellectõe formať perficitur cõcludo intellectuz poſſibilem eſſe magis intimũ corpori q̃z ſit nauta naui. ¶ Poſtremo eſt aduertenduz ⁊ multum vtiliter: aie cauſate a corpore ⁊ extenſe ad extẽſionẽ illius gnãtiones intrinſece ⁊ p ſe terminare dicuntur: ⁊ inducunť p ſe mediantibus dimenſionibus interminatis: ⁊ ſunt poſteriores ipſa materia ⁊ ipſis dimenſionibꝰ p ſe. Jntelligẽtie celeſtes nõ cauſate a celo ab eterno corpora celeſtia iformauerũt: ipſe nãq; nullã mutatõez pẽitꝰ teriare pñt: ſunt priores orbibꝰ oĩ prioritate: at intellectꝰ humanus cũ nõ ſit eductꝰ đ potẽtia materie ẽ p ſe ꝑor ⁊ mã ⁊ dimẽſionibꝰ: q̃tenꝰ võ reqrit aiaz cogitatiuã cãtam a corpe vocať intellectꝰ poſterior mã ⁊ dimẽſionibꝰ: ⁊ hac rõne põt ipſe terminare generationẽ humanã extrinſece ⁊ remote ⁊c.

Digreſſio.

¶ Cum ſint pñti pte iſte ꝓpoſitões approbate. Aia eſt ſubſtãtia. Aia ẽ forma ſbalis: Aia ẽ actus: Aia eſt actꝰ primꝰ: Aia ẽ actus corpis nãlis: Aia eſt actꝰ corporis organici: Aia eſt actus potẽtia vitã habentis operepretiũ ẽ anteq̃z ad textũ cõmẽti. 12. deſcẽdamꝰ nõnullas inducere difficultates ad excitandũ ingenia vr̃a. Jn primis hec ꝓpoſitio: aia eſt ſubſtantia: vƺ eſſe falſa: cũ nõ ſit p ſe ſubſiſtens: ⁊ ſit in ſubiecto: ⁊ cũ nulla forma poſſit eẽ ſubiectũ accidentis: auctore Boetio in libro đ trinitate: ⁊ aia ſit ſubiectũ accñtiũ vitij. ſ. ⁊ virtutis ⁊ ſciẽtiaꝝ: nõ erit aia ſubſtãtia que eſt forma: cõſtat aũt ipſam nõ eẽ mãm ⁊ cõpoſitũ: ergo aia non exiſtet ſubſtãtia. Solutio ẽ: ſubſtãtia q̃tenus cõprehẽdit mãm: formã ⁊ cõpoſitũ eſt ens independens dependẽtia accidẽtis ad ſubiectũ: cõpoſitũ aũt dũtaxat id eſt qđ primũ exiſtit ſubiectũ cõtrariorum: hoc fundamẽto. idẽ ẽ ſubiectũ motus: ⁊ termini motus: motus võ ſemp iter ꝯria repiť: at cõpoſitũ id eſt qđ prio ſubijciť motui: ergo terminis motus. Eſſe itaq; per ſe ſubſiſtẽs nõ cõcediť oĩ ſubſtãtie: ſ; tñ cõpoſito. Jtẽ lz aia ſit in mã: que ẽ ens pura potẽtia. tñ ipſa nõ dƺ depẽdere dependẽtia accidẽtis ad ſubiectũ. Jterũ: dicit Alber. in libro de hoie: quedã forma eſt ſubſtãtia ⁊ principiũ ſubſtãtie tm̃ ⁊ hec ñ diſtinguiť a nã rei cuius ẽ forma: quedã aũt ſubſtãtia eſt vt pricipiũ ⁊ vt res p ſe poſſibilis exiſtere vel ad minus vt diſtincta a nã eo ꝙ aliter mouet q̃z nã. ⁊ h̃ põt eẽ ſubiectũ ⁊ forma diuerſis reſpectibus: ⁊ talis ſubſtãtia eſt aia. Senſus ẽ: forma que ẽ nõ aia hƺ dũtaxat rõem principij: at aia ſeruat cõditiões principij ⁊ ſubiecti: nulla ergo forma vt forma ẽ ſubiectũ: cũ rõ forme: ⁊ ſubiecti ſint rões diſtincte. ¶ Preterea: ſi eẽt aia forma ſubſtãtialis: non poſſent iſte due ꝓpoſitiões ſaluari: itellectus humanꝰ eſt vnꝰ numero in oĩꝰ hoibus eternꝰ ante: retroq;. Et intellectus ẽ forma ſubſtãtialis hois: q: 12. metha. 16. 17. colligunť due ꝓpoſitiões: nulla forma p̃cedit cõpoſitum: nulla forma ſeqť ꝯpoſitũ: q̃rũ pria ẽ v̉a ⁊ ſcđa falſa: q̃ cũ de forma vniformiter loquať: aut aia itellectiua incipiet eſſe de nouo ad inceptionem ſortis: ⁊ poſt eius interitum remanebit: ⁊ ita apud Ariſtotelẽ erũt anime intellectiue noue a parte ante: ⁊ eterne a parte poſt: aut non erit intellectus forma ſubſtantialis hominis: induxi hanc rationem anno ſuperiori in ꝓhemio tertij phyſicorum: ⁊ eam inſolutam dimiſi: ⁊ profecto difficile eſt docte huic rationi ſatiſfacere: nihilominus dico pro nunc: ꝙ iſta propoſitio eſt vera nulla forma precedit compoſitum: vnaqueuis enim forma que aliquo modo terminat generationẽ dicitur eſſe cum generatione ⁊ non precedere compoſitum: ſola tamen forma que educitur de potentia materie ⁊ terminat intrinſece generationem dicitur perire ⁊ corrumpi ad interitum compoſiti: intellectus ergo humanus eſt ſimul cum ſorte: quatenus videlicet terminauit generationem ſortis: permanet tamẽ poſtquam ſortes interijt: quatenus non erat cauſatꝰ a materia: vnde forme ſunt in triplici differentia q̃dam que non incipiunt ⁊ deſinunt eſſe: neq; informare: vt ſunt intelligentie orbibus celeſtibus diſtribute: reperiuntur forme inchoantes ⁊ deſinentes eẽ ⁊ informare: ⁊ ſunt omnes forme non intellectus: at intellectus humanus incipit ⁊ deſinit iformare hoc ⁊ illud

⁊ illud perfectibile ſed non eſſe: incipere ergo informare facit formam eſſe ſimul cum generatione: ⁊ eã non precedere compoſitum: at forma ſequitur com compoſitum: ſi eſſe non deſinat: ⁊ ſi deſinat informare. ¶ Ulterius: anima ſi eſt actus: aut eſt actus purus: ⁊ ita deus: aut compoſitus ex actu ⁊ potentia: ⁊ querendum eſſet de illo actu: an eſſet purus vel nõ: Jtem cum anima ſit forma ſubſtãtialis: ⁊ forma ſubſtantialis imediate aduenlat materie prime: erit anima actus materie prime ⁊ non corporis. Jterum hec diffinitio non conſentiet intelligentijs, que non ſunt actus corporis naturalis organici potentia vitam habentis: dicuntur enim vitam habere: ea que alimentum: augmentuz ⁊ decrementũ ſuſcipiunt: ſupra. 3. Solutio eſt: anima eſt actus ⁊ non componiť aliqua reali compoſitione: anima cauſata a corpore dependet a materia: incipit ⁊ deſinit eſſe ⁊ informare: iccirco non eſt actus purus. Jntelligentia prima a celo non cauſatur: ⁊ cum nullatenus dependeat ⁊ ſit ſimpliciter independens: eſt actus purus: nulla nãq; intelligentia eſt liberata a potentia preter primam. 3. de anima. 5. cetere intelligentie licet nõ ſint educte de potentia materie: quia tamen pendent a deo in genere cauſe finalis: ⁊ primam intelligunt ⁊ amant: ideo non ſunt liberate a potentia: componũtur enim ex intelligente ⁊ intellecto: amante ⁊ amato. Jtem: licet anima imediate adueniat materie prime: q: tamẽ requirit mãm organizatam: ideo dicitur actus corporis ⁊ nõ materie: alie forme non aie actꝰ exiſtunt materie prime: appellãť autẽ forme ſubſtantialis imediate aduenire mãe prime: q: materie nihil eſt quod ſit ratio recipiendi eas. Jterum diffinitio iſta anime: actus corporis potentia vitam habẽtis: intelligentijs non conuenit: at iſta: actus corporis phyſici organici cuiuis aie ꝯſentit: ſint itaq; hactenꝰ p̃dicte ꝓpoſitões patefacte.

Sententia tex. cõmenti. xij.

Cum diffinitio data ſit multiplex analoga: ⁊ nulla diffinitio multiplex idonea ſit ad declarãdũ ſpecies alicuius: iccirco introduciť preſens pars ad inueniẽdum vniuſcuiuſq; anime diffinitionem peculiarem: ſed contra. 3. de anima. 5. videtur velle Auerrois ꝙ diffinitio analoga ſufficiat. Dicitur id verum eſſe ad generalem non ſpecialez cognitionem. ⁊ hoc eſt qđ dicit Auer. tales diffinitiones non ſufficiũt in cognitione rei perfecte: cum fuerint vniuerſales vniuoce nedum cum ſint vniuerſales multiplices: ideſt analoge: non ſolum igitur tenetur artifex venari diffinitionem dicentem quia ⁊ concluſionem demonſtrationis: verum ⁊ eam que quid dicit ⁊ principium eſt demonſtrationis: diffinitio data de anima concluſio exiſtit. Decet preſenti parte ſtabilire diffinitionez: que principium ſit demonſtrationis. ¶ Dicit Auerrois: oportet nos ire in cognitione diffinitionuz ꝓpriarum vnicuiq; partium anime per iſtam viam. ſ. a poſterioribus ad priora: ⁊ nulla eſt alia via niſi talis: ⁊ eſt iſte modus procedendi phyloſopho naturali valde accõmodatus. ¶ Jtem ait: cauſa propter quam non ſufficiunt in cognitione rei tales diffinitiones vniuerſales eſt: quia oportet vt ſermo diffiniens perfecte non demonſtret genus rei tantum: ſicut faciunt plures diffinitiones: ſed ſermo diffiniẽs debet demonſtrare cauſam rei propriam propinquam exiſtentem in ea in actu: ſcilicet formam non genus. ſ. ſoluz. Senſus eſt: diffinitio ſupius aſſignata dicit genus tantũ reſpectu aie in ſpãli: explicat tñ genus ⁊ differentiã reſpectu aie ſimplr̃ ⁊ abſolute. ¶ Rurſus hec verba Ariſto. modo aũt intentiones diffinitionũ ſunt quaſi cõcluſiones Auer. dupliciter exponit: prima expoſitio eſt: diffinitio quã mõ querimus eſt ſimilis diffinitionibꝰ que ſunt quaſi cõcluſio demonſtratõis: diffinitio autẽ vniuerſalis p̃dicta eſt ſimilis diffinitionibꝰ que ſunt quaſi demõſtratio. Senſus eſt: diffinitio aſſignanda eſt quaſi concluſio: aſſignata eſt quaſi demonſtratio ideſt principium: q: principiuz demonſtratõis eſt virtualiter tota demõſtratio: ⁊ hanc expoſitionez non tenet Cõmentator. Scđa expoſitio eſt: nõ intẽdebat ꝙ iſta diffinitio inducta in anima eſt cõcluſio demonſtratõis: ſed intendebat ꝙ eſt ex genere iſtaruz diffinitionũ: ſm ꝙ tales diffinitiones ſunt vniuerſales. iſte. n. diffinitões aut ſunt cõcluſiones: aut ſunt ſimiles diffinitionibꝰ que ſunt cõcluſiones: neq; intendebat etiam ꝙ diffinitio querenda hic in vnaquaq; partiũ aie eſt ex diffinitionibus que ſunt principiũ demonſtratõis: itaq; ſint manifeſte per ſe: q: ſunt ignote apđ nos: ⁊ via ad cognoſcenduz eas eſt ex poſterioribus: ſed intendebat ꝙ eſt ex genere illaꝝ diffinitionũ: tales. n. diffinitiones aut ſunt principiũ demonſtratõis aut ſunt ſimiles diffinitõibꝰ que ſunt principiuz demonſtratõis. Senſus ẽ: q: ad hoc vt aliqua diffinitio ſit ꝯcluſio: requiriť ⁊ ꝙ ſit ignorata: ⁊ habeat cãm: ⁊ ſi diffinitio debeat eſſe principiũ: opus eſt vt ſit nota ⁊ ſit cauſa: ſuperior diffinitio habet quidem cauſam ſed non eſt ignorata: at diffinitio aſſignanda cã eſt: ſed eſt ignorata: iccirco diffinitio aſſignata ẽ quaſi concluſio: ⁊ aſſignanda quaſi principium: ⁊ hanc ſecundam expoſitionem tenet Auerrois: ⁊ hac lege cõmentum non erit tranſpoſitum: verumtamen ſolitus ſum ſaluare vtrãq; expoſitionẽ: cuz. n. ad hoc vt aliqua diffinitio ſit cõcluſio requirať ꝙ ſit ignorata ⁊ ꝙ habeat cãm: ⁊ ſi diffinitio debeat eſſe principiũ opꝰ ſit: vt ſit nota: ⁊ cauſa: diffinitio data ⁊ danda põt vocari quaſi principium ⁊ quaſi cõcluſio: veluti hec ꝓpoſitio: ſuperficiens alba eſt alba eſt primi ⁊ non primi modi ob varias conditiones requiſitas ad hoc vt aliqua ꝓpoſitio ſit primi modi: eſt nãq; talis ꝓpoſitio primi modi: quatenus predicatũ includitur in ratõe ſubiecti: non eſt primi modi: quia ſubiectũ non dicit cõceptũ vnum per ſe: ideo talis propoſitio eſt quaſi ĩ primo modo. ¶ Uel dicit Auerrois: quaſi concluſio ⁊ quaſi p̃miſſa: quia diffinitio non eſt concluſio neq; premiſſa cum non dicat eſſe vel non eſſe: primo poſteriorũ capite. 2. ſed bene diffinitio addita diffinito conſtituit concluſionem vel premiſſam. ¶ Rurſus inquit: ⁊ ſi fuerint ignorate: tunc impoſſibile eſt vt declarentur eſſe in diffinito niſi per argumentationem: ⁊. 3. phyſicorum. 12. docet diffinitionez manifeſtam inueſtigari poſſe per viam diuiſiuam ⁊ compoſitiuam: ⁊ ſi diffinitio ⁊ diffinitum fuerint ignota per ſillogiſmum: ſi diffinitio ſit ignota: ⁊ diffinituz notum: de diffinito poterit demonſtrari diffinitio. ¶ Preterea eſt obſeruanduz ꝙ vtraq; diffinitio eſt per notiora nobis diffinito: ſecunda per operationes: prima exiſtit per organicum: tamen ſecunda eſt per aliquid quod eſt cauſa eius per quod datur prima: operatio enim aie eſt cauſa organici corporis ſcilicet finalis: prio ethi

corum capite primo. ⁊ ita prima eſt poſterior ſecun/
da: ⁊ per ſecundam poteſt prima demonſtrari: ⁊ licet
ſint eque cõmunes: tamen a ſecũda poſſunt capi ſpe
ciales diffinitiones: corpus autem organicũ eſt no
tius quo ad nos q̃ꝫ operatio: quia includit ſenſibilia
propria ⁊ cõmunia: operationes non ita ſunt mani
feſte: ⁊ hac ratione fuit prima diffinitio antepoſita ſe/
cunde. ¶ Poſtremo exemplum mathematicum ita
intelligitur: vt peroptime moderni dicunt. Qua/
dratuꝫ eſt iuentio rei medie aſſignato quadrangulo
cuius latera maiora deſignentur per nouem: ⁊ mi/
nora per. 4. medium inter nouem ⁊. 4. proportiõa/
le eſt. 6. idem numerus reſultabit ex ductu. 6. in. 6. ⁊
ex ducto. 4. in noueꝫ: quadratũ ergo eſt equale qua/
drangulo: quia eſt inuentio rei medie: hec de cõmen
to duodecimo.

Sententia. 13.

id quo aĩatũ differt ab ĩani/
mato eſt principium viuendi:
anima eſt id quo animatũ differt ab inanimato: ergo
aĩa ẽ principiũ viuendi. ¶ Dicit Auerrois: mani/
feſtum eſt ꝙ omne de quo dicitur vna illarum inten/
tionum: aut vna illarum actionuꝫ: aut plures vna ꝙ
eſt animatuꝫ: dicit intentionum: notans animaꝫ ad
quã ſequitur actio: dicit actionem: ſignificans ipſam
actionem: que dicitur vita: vnde omnis actus viuẽ/
tis vt viuens eſt: ẽ vita: ſiue ſit actus primus: ſiue ſe/
cundus: ⁊ licet forme elementoꝝ ſint in viuente: tñ
non ſunt vita: primo de anima. 95. ¶ Iterum Com
mentator enumerando actiões attributas vite: dicit
intelligere: ſentire: moueri ⁊ quieſcere in loco. Con
tra quies eſt priuatio actionis. 5. phyſicorum. 20. 53.
Solutio eſt. Quies quidem elementorum eſt priua/
tio actionis: animalis vero fit cum quadaꝫ membro
rum ſuſtentatione ⁊ accepit quieſcere pro ſtare pedi
bus. Uel dico ꝙ ſicut priuatio eſt in genere ſubſtan
tie: quia priuat ſubſtantiaꝫ: ita quieſcere eſt in gene
re motus ⁊ actionis: quia priuat actionem ⁊ motuꝫ.
¶ Rurſus eſt aduertendum: ꝙ operatio vegetatiua
eſt omnino materialis: ſenſitiua minus: intellectiua
ĩmaterialis: graduando potẽtias hac lege: motiuum
ſm locum non differt a vegetatiuo appetituum nõ
conſtituit alium a ſenſitiuo ⁊ intellectiuo: ⁊ ſic ſunt
tres gradus tantum potentiaruꝫ non reducibiles in
ſe inuicem. Graduando potẽtias ſm ſuperius ⁊ in/
ferius: quattuor duntaxat reperiuntur gradus ani
matoꝝ: quia omne ſenſitiuũ eſt appetitiuũ ⁊ ecõtra:
quia tamen appetitus non eſt ſenſus: nec intellectꝰ:
ideo ſepe numero ponit in numerum cum ſenſu ⁊
intellectu.

Sententia. xiiij.

Declaratur hic plãtas
viuere: quia latebat in
illis hac ratione: omnis motus qui eſt ad omneꝫ dif
ferentiam poſitionis eſt motus anime: nutritio: aug
mentatio ẽ huiuſmodi: ergo. ¶ Dicit Auer. corpus
enim ſimplex aut compoſitum ad vnam partem mo/
uetur: quoniaꝫ ſi ſit ſimplex: mouebitur aut ſuperius
aut inferius: ſi compoſitum mouebitur ſm elemen/
tum dominans: vnde elementuꝫ non mouetur natu
raliter ſimpliciter ⁊ per principiũ intrinſecũ ad ptes
cõtrarias: ferrum etiam mouetur verſus omnem par
tem: ſm ꝙ alteratur a magnete. 7. phyſicorum. 10. ⁊
dicebam primo de aĩa. 35. magnes nõ trahit ferrum
ad oẽm differentiã poſitionis niſi cõcurrẽte motore
aĩato extrinſeco magnetẽ huc: illuc: mouẽte: vñ quẽ/
admodũ elementũ nõ mouet nãliter ſimpliciter ⁊ ꝑ
principium intrinſecũ ad ptes cõtrarias: ſed ad ꝓhi
bendum vacuũ nihil vetat ipſuꝫ moueri verſus om
nes differentias poſitiõis: ita ⁊ ferrũ non mouet na/
turaliter ſimpliciter ad ptes contrarias: ſed quatenꝰ
eſt alteratũ a magnete nihil ꝓhibet ipſuꝫ moueri ſur
ſum: deorſum: ante: retro: dextrorſuꝫ: ⁊ ſiniſtrorſuꝫ:
⁊ anno ſuperiori dicebam. 7. phyſicorum. 10. ⁊ fer/
rum verſus magnetem: ⁊ vapores aſcendentes: ⁊
palea mota verſus lapidem pretioſum: ⁊ humor agi
tatus verſus medicinaꝫ dicuntur moueri ex ſe: quia
habent qualitates impreſſas quibus mediantibus
mouẽtur verſus attrahentia mouentia motu locali
cõiuncto alterationi: in motibus localibus violẽtis
⁊ ꝑternaturalibus mouens poteſt mouere ſine alte/
ratione rei mote: vnde in motibus violentis virtus
imprimitur medio ⁊ illud eſt quãdo mouens mouet
non alterando: in motibus ſuperius dictis imprimi
tur virtus mobili: qua mediãte põt dici mobile mo
ueri ex ſe. ¶ Itẽ ait Cõmen. ⁊ qr augmẽtũ ẽ ꝑfectio
actionis nutrimẽti: fuit neceſſariũ vt principiũ quod
agit nutrimẽtũ eẽt ex genere eius qḋ agit augmẽtũ.
Senſus ẽ: eſt augmentũ ꝑfectio nutrimẽti inquãtũ
in nutritione plus reſtaurat q̃ꝫ ſit deperditũ: ⁊ in tm̃
eſt perfectio nutrimẽti: qr fit a perfectiſſima nutri/
catione primo de gñatione. 42. ¶ Poſtremo eſt cõſi
derandum: ꝙ quidam motus eſt ab anima nõ prece/
dente cognitione aliqua: vt attractio nutrimenti: re
tentio ſuperfluitatis: quidã fit precedẽte cognitõe:
non tñ ꝙ cognitio ſit cã illius motus: patet de motu
matricis quo ſuſcipit ſemen: ⁊ motu inteſtinorũ ex/
pulſiuo: ⁊ tales motꝰ vt fiũt a virtute nõ ꝑcedẽte co
gnitione cãe eorũ ſunt nãles: quatenus tendunt ver
ſus omnem differentiam poſitionis appellantur ani
males: motus autem ab anima precedente cognitio
ne cauſa illius dicitur vere ⁊ expedite voluntarius.
Contra quo nam pacto poteſt anima mouere ſurſuꝫ
⁊ deorſum naturaliter: cum motus circularis ſit ꝓ/
prius anime ſm ꝙ anima. 2. capitulo de ſubſtantia
orbis. Item ſi motus ſurſum ẽ naturalis anime vel
animali ergo motus deorſum erit eidem violentus:
eidem enim non poſſunt ineſſe duo motus contra/
rij naturaliter. Solutio ẽ: poteſt anima mouere ani/
mal motu voluntario ad omnem differentiam poſi/
tionis: licet motus circularis ſit proprius anima vt
anima eſt.

Tex. ⁊ commento. xv.

ordinãtur
potẽtie ⁊
actiones anime ſm prius ⁊ poſterius: nutritiuuꝫ. n.
ſeparatur a ſenſu ⁊ intellectu: ſed ſenſus ⁊ intellectꝰ
in rebus mortalibus a nutriuo non ſeiũgunt. ¶ Di
cit Auerrois: hoc principium exiſtens in aĩato poſſi
bile eſt vt ſeparetur ab alijs principijs que numera/
uimus a ſenſu. ſ. motu ⁊ intellectu. ⁊ ratio ẽ: plante
ſeparantur a motu progreſſiuo ⁊ dilatationis ⁊ con/
ſtructionis non a motu alterationi coniũcto. ¶ Itẽ
ait: dixit hoc: quia corpora celeſtia manifeſte vident
intelligere ⁊ moueri ſed non nutriri neqꝫ ſentire: vn
de eſt aduertendum corpora celeſtia componi vera
compoſitione ex materia ⁊ forma. 2. celi. 3. 3. capitu/
lo de ſubſtantia orbis: viuit etiam celum: cum eiꝰ for
ma ſubſtantialis ſit anima: intelligentie enim abſtra
cte attribuunt corporibus celeſtibus ſꝫ ꝙ anima at/
tribuitur corpori. 8. methaphyſice vltimo: eſt quoqꝫ
celum

celum verum animal. 2. capitulo de ſubſtãtia orbis:
eſt ⁊ animal intellectiuum: ⁊ rationale ſine diſcurſu
non liberum: cum libertas naſcatur ex diſcurſu: ⁊ cũ
intelligentia det eſſe celo: verius dicimus celuꝫ in/
telligere ⁊ amare q̃ꝫ intelligẽtias amare ⁊ intellige
re: ſed de his locis ſuis tractabitur.

Textu cõmenti. xvj.

Inducitur dif
ferentia inter
virtutem vegetatiuam ⁊ ſenſitiuam: virtute vegeta
tiua exiſtit viuuꝫ: ſenſu vero animal. ¶ Dicit Auer
rois: vult facere differentiam inter hanc virtutem ⁊
virtutem ſenſus per nomina poſita apud eos: at du
bitabit quiſpiam: cur ponatur hic differentia inter
nomina: cum hec ſcientia ſit rerũ: dico ꝙ nomina ſu/
muntur a proprietatibus rerum. ¶ Preterea inquit
Auerrois: viuere in greco non dicitur niſi de omni
quod viuit per hoc principium quod eſt nutrimen
tum ⁊ augmentatum niſi per aliud: ideſt etiam ſi nõ
ꝑ aliud principiũ viueret: viueret. n. animal depoſi
to ſenſu ⁊ ꝑmanẽte virtute vegetatiua. ¶ Rurſus
ait: ſignũ eius eſt ſponga maris ⁊ multa ex hñtibus
teſtam que habẽt ſenſum: tñ non mouent: ⁊ dicunt
aĩalia non tm̃ viua: vñ talia aĩalia imperfecta mouẽ
tur motu dilatationis ⁊ cõſtrictionis ⁊ hñt nutrimẽ
tum eis copulatũ. ¶ Rurſus eſt cõſiderandum ꝙ oẽ
aĩal mortale eſt aĩal per ſenſum: celuꝫ. n. animal exi
ſtit ⁊ nõ indiget ſenſu. 3. de anima. 61. Animalia bru
ta ſunt dũtaxat animalia ſenſu: corpora celeſtia intel
lectu: at homo ſenſu ⁊ intellectu eſt animal: iccirco
dici ſolet nihil eſſe cõpoſitius ipſo homine.

Textu cõmenti. xvij.

Ordinantur
virtutes ſen
ſitiue inter ſe: tactus. n. alios ſenſus antecedit ⁊ cum
fuerit inuentus non eſt neceſſe vt inueniantur alij
ſenſus: ⁊ cũ alij ſenſus fuerint inuẽti: neceſſe eſt vt
ĩueniat tactꝰ: ẽ igit prior nãlr alijs ſenſibꝰ: ſicut vir
tus nutritiua ẽ prior nãlr ſenſu tactꝰ. ¶ Ur cõtradi/
ctio in dictis Auerrois in principio de ſenſu ⁊ ſenſa
to ⁊. 3. de anima. 63. aſſeritur tactum ⁊ guſtum neceſ
ſarios eſſe omni animali: hic tactus ſeparatur a gu
ſtu. Solutio eſt. Tactus ſeparatur a guſtu perfecto
non imperfecto: vel tactus ſolus eſt neceſſarius ſm
quodlibet membrum: non ſic guſtus: vel guſtus pre
ſupponit tactuꝫ: non aũt tactus preſupponit guſtũ.

Sententia. xviij.

Cauſa in. 3. ḋ anima
eſt aſſignãda: cur vir
tus nutritiua ab alijs virtutibus ſeparatur: ⁊ tactus
a ceteris ſenſibus: nũc tm̃ ſit ſtabilitum animaꝫ eſſe
principium viuendi: ſentiendi: ſm locum mouendi
⁊ intelligẽdi. ¶ Dicit Auerrois: cauſa propter quaꝫ
virtus nutritiua videtur ſeparari ab alijs virtutibꝰ
⁊ antecedere eas naturaliter: ⁊ ſimiliter tactus cum
alijs virtutibus ſenſus dicenda eſt poſt. ſ. cauſa fina
lis ⁊ hoc fecit in fine iſtius libri. ſ. in tertio de aĩa.
59. ¶ Contra: finis neceſſitat oẽs alias cauſas: ergo
cauſa finalis prius eſt ꝑtractanda. Solutio eſt: finis
neceſſitat quantum ad operationem: non quantum
ad ſpeculationem: ⁊ dicebam anno ſuperiori primo
phyſicorum primo: doctrina ordinata eſt a prioribus
incipere ſi ab illis commode incipi poſſit. ¶ Eſt ad/
uertendum hanc diffinitionem eſſe formalem: prin
cipium vegetandi: ſentiendi: ſm locum mouendi ⁊
intelligendi: ⁊ ſi talis diffõ diſiunctiue vel diſiũctim
intelligatur: diffinit aĩa cõmuniter accepta: tenẽdo
aũt ly ⁊ copulatiue poſſunt formari quattuor ſpãles
anime diffinitiones: iuxta quattuor gradus aĩatorũ
ĩ eẽ ꝯſtitutoꝝ a quattuor pricipalibꝰ aĩe potentijs: q̃
ſunt: vegetatiua: ſenſitiua. ſm locum motiua ⁊ intel
lectiua: huc uſqꝫ ergo aſſignate ſunt varie aĩe diffi/
nitiones ex quibus palam colligitur omnes animas
dare eſſe formaliter: vnde ſi intelligentie dent eẽ ce/
lo: a fortiori ⁊ anima intellectiua humana: neqꝫ ob
hoc ſequitur intellectum humanum eſſe multiplica/
tum: cum non ſit cauſatus a ſubiecto.

Textu cõmenti. xix.

adducunt que/
ſtiones conſide
rande de anima quaruꝫ facilitateꝫ ⁊ difficultatẽ oſtẽ
dit Ariſtoteles. prima eſt: vtrum vnũquodqꝫ iſtoruꝫ
principiorum exiſtentium in animali ſit anima aut ñ
⁊ hec queſtio inducta eſt propter Empedoclem ar/
bitrantem augmentum non eſſe ab anima: infra. 38.
39. Secũda queſtio eſt vt ſequar veſtigia Cõmenta/
toris: ⁊ ſi ẽ anima: vtruꝫ ſit anima ꝑ ſe. ſ. totalis: aut
pars anime. i. potentia anime: hec q̃ſtio introducta
eſt propter nutritiuaꝫ: principium nutricationis eſt
anima: tamen nõ eſt vna anima que nutriat diſtincta
ab augmentante: ſed vna potentia infra. 42. Tertia
qõ ẽ: ⁊ ſi ẽ pars aĩe. i. potẽtia: vtrũ ẽ pars ⁊ alia ĩ eẽn
tia ⁊ in loco ex corpore in animato ꝑſcrutandũ eſt: ⁊
hec qõ inducta fuit ꝑꝑ Platonẽ: primo de aĩa. 7. Et
ſubiũgit Auer. q̃ꝫtũ ad ſecũdaꝫ qõnẽ: intendit ꝑ hoc
qḋ dixit vtrũ ẽ aĩa aut ꝑs aĩe: vtrũ ẽ poſſibile vt vnũ
iſtoꝝ ſit in aĩali abſqꝫ aĩa: aut ĩpoſſibile ẽ vt ſit ĩ aĩali
abſqꝫ aĩa cuius ẽ pars. Senſus eſt: vtrũ ẽ poſſibile
vt vnum iſtorum ſit in animali abſqꝫ aĩa. i. abſqꝫ hoc
ꝙ ſit vltra iſtaꝫ: anima totalis: aut impoſſibile ẽ vt ſit
in animali abſqꝫ anima cuius ẽ pars. i. vtrũ ita cõiun
gatur qḋ non poſſit ſeparari.

Tex.

Cõmenti. 20. varie anime potentie eedem
loco ⁊ ſubiecto inueniũtur: vt pꝫ in aĩalibꝰ
annuloſis ⁊ plantis. ¶ Dicit Auer. ita ꝙ aĩa que eſt
in illo vegetabili quaſi ſit in forma vna ĩ actu in illo
vegetabili ⁊ plures in potentia ideſt ꝙ põt diuidi
in animas que ſunt eedem in forma cum anima exi/
ſtente in eo: ita eſt in aliquo modo animaliuꝫ ſcilicet
annuloſo. Sẽſus eſt: quemadmodum totum dicitur
vnum actu ⁊ multa potentia: primo phyſicoꝝ. 21. ita
in plantis ⁊ animali annuloſo eſt anima vna anima
actu ⁊ plures potentia. ¶ Item ait Auerrois ⁊ cum
narrauit ꝙ poſtq̃ꝫ diuiditur iſte modus. i. cuꝫ aĩal di
uiditur ſm hunc modũ: habent partes oẽs actiones
quas totũ habebat: quoniam vbi exiſtit ſenſus: illic
neceſſe. ẽ vt exiſtat voluptas ⁊ triſtitia apud ꝯprehẽ
ſioneꝫ rei ſenſibilis: ⁊ cũ illic voluptas ⁊ triſtitia fue
rint illic erit neceſſario motus ad illud voluptuoſuꝫ
⁊ motus a contriſtante: vt ſcilicet ſe ab illo remoue/
at: ⁊ illud ad qḋ eſt motus non eſt in actu delectabi/
le aut contriſtans: vnde neceſſe eſt vt ſit ymaginatũ
deſiderium. Uerum dubitatur: quo modo voluptuo/
ſuꝫ non ſit actu ⁊ fiat actu per ymaginationẽ: ꝑ volu
ptuoſum actu intelligitur preſens: vnde ad hoc ꝙ
animal moueatur ad aliquid oportet primum mo/
uẽs eſſe rem extra animam. 3. de anima. 54. mouens
eſt ſimul cum moto. 7. phyſicorum. 10. ideo debet de
ſiderabile eſſe ſimul cum ſenſu: ſed quia quandoqꝫ
non eſt ſimul q̃ꝫtuꝫ ad eſſe reale: oportet ꝙ fiat ſimul
q̃ꝫtũ ad eẽ ſpũale ymaginatũ: imꝑfecta ymaginatiua
ñ hñs organũ ꝓpriũ reperit ĩ brutis imꝑfectꝭ ꝑfecta ĩ

pfectꝫ exiſtit: qꝛ ſi delectabile ſit pñs non mouetur bruta imperfecta niſi reſpectu maioꝛis delectatõis. ¶ Iterum: cum per diuiſionem non generetur ſba: generatio.n. eſt finis alterationis: primo phyſicoꝝ 62. videtur doctrina Textus cõmenti. 20. eſſe falſa. Solutio eſt: in diuiſione eſt alteratio preuia diuidentis: ⁊ nõ ſola diuiſio: ⁊ dato ꝙ eſſet ſola diuiſio: hoc nõ incõuenit: qꝛ intelligitur ſolam diuiſionẽ non facere ſubſtantiaꝫ aliquam: ⁊ hoc eſt verũ: non eniꝫ fit ſubſtantia: ſed fit in actu.i. per ſe ſubſiſtens vbi prius nõ ſubſiſtebat.

Digreſſio.

¶ Queritur qua nam lege reperiantur anime in viuentibus: tenuit Albertus animam quálibet indiuiſibilem eſſe ⁊ ſm eſſentiam in corde vel cordi pportionabili: eſt enim cor fons anime aïalis caduci: in quo operaẽ anima nobili operatõe: eſt náqꝫ ſenſus primo in corde: in de ſomno ⁊ vigilia: lꝫ manifeſtentur ꝑationes in cameris cerebri: vt docet Auer. 2. colliget: neqꝫ rationes modernoꝝ ꝯcludunt contra Albertum: qꝛ anima nõ dat eſſe alicui corpori niſi ſm ꝙ vnitur ei ſecundum eſſentiá vel poteſtatem. Non operatur quoqꝫ anima niſi ſecundum eſſentiaꝫ vel ſecundum poteſtatem. Hec opinio Alberti non ſatiſfacit Commentatori volenti primo capitulo ꝺ ſubſtantia orbis: omnes formas eductas de potentia materie eſſe extenſas ⁊ diuiſibiles ad diuiſioneꝫ ⁊ extenſionẽ ſubiecti: quare anima ſenſitiua ⁊ vegetatiua omnes ſunt in toto corpore ⁊ partes in partibus: intellectus noſter cum ſit indiuiſibilis ⁊ ſm fidem ⁊ ſm cõmentatorẽ eſt totus in toto ⁊ totus in qualibet parte: at dubitabit quiſpiam: ſi ſenſitiua ⁊ vegetatiua ſunt extẽſe ergo in partibꝰ diuiſis remanebunt partes animarũ: veluti contingit vniuerſaliter in mixtis inanimatis. Dico formas non viuentiũ permanere in partibus ſeparatis: quia tales forme nõ requirunt diuerſitatẽ in corpore. Anime plátarum cõualeſcunt propter cõſimilitudinẽ partium. Anime annuloſoꝝ ſunt valde ſimiles: ideo talia animalia diuiſa per tranſuerſuꝫ in vtraqꝫ parte retinẽt ſenſum ⁊ appetituꝫ: partita ꝑ longitudinem moriũtur: animalia perfecta: qꝛ ſunt valde diuerſe cõpoſitionis in organis corporis: nõ remanent partes anime in partibus diuiſis. Anima intellectiua cuꝫ ſit nõ educta palam eſt ꝙ non diuiditur ad diuiſioneꝫ ſubiecti: ſed deſinit informare modo hanc modo aliam partem.

Sententia. 21 Non parua eſt contentio inter ſanctum Thomam ⁊ Auerroim. Arbitratur ſanctus Thomas Ariſtotelem nõ dubitare hic vtrum intellectus ſit anima aut pars anime: ſed vtruꝫ differat ratione ⁊ ſubiecto ab alijs partibus anime. Soluitur queſtio: quia de quibuſdam manifeſtum eſt ꝙ ſeiunguntur ratione tantuꝫ: non loco ⁊ ſubiecto: vt in his que pertinent ad ſenſum ⁊ virtutem vegetatiuam: ſed an intellectus differat: latet: ⁊ ne quis crederet eum ſenſiſſe intellectum fore organicum ſubiungit ipſum ſeparari non a corpore ſed ab alijs partibus anime: ⁊ loquendo de partibus vt ſunt receptiue actuum: vult autem Auerrois vt declaretur hic virtus que eſt intellectus eſſe potius non anima quam anima: ⁊ ſententia tota in hoc conſiſtit: intellectus vt abſtractus eſt ñ anima: vt appropriatus corpori eſt anima: ⁊ ideo intellectus videtur aliud genus anime. ¶ Dicit Auerrois: incepit declarare virtutem que non videtur eſſe anima: ſed manifeſtius eſt de ea vt ſit non anima. Senſus eſt: ratio anime eſt media inter formam abſtractam ⁊ formam oĩno materialem. 2. celi 3. cũ rationem anime potius conſequaẽ appropriatio q̃ꝫ abſtractio. 12. metha. 36. aïa non eſt abſtracta que eſt intelligentia: ⁊ ita poteſt dicere Auer. hic: ſꝫ manifeſtius ẽ de ea vt ſit non aïa: ⁊ in principio Cõmenti. 22. dicit: cum declarauit ꝙ latet de intellectu vtrum ſit abſtractus aut nõ q̃ꝫuis manifeſtius eſt vt ſit abſtractus ſm ꝙ ẽ nõ aïa. ¶ Itẽ iquit: intellectus aũt in actu ⁊ virtus que perficitur per intellectuꝫ in actu adhuc non eſt declaratũ vtrum ſit aïa aut nõ: ſicut ẽ declaratũ de alijs principijs: cũ iſta virtus nõ videatur vti in ſua actiõe inſtrõ corporali: ſicut alie virtutes anime vtuntur: ⁊ ideo nõ fuit manifeſtũ ex predicto ſermone vtrum ſit perfectio: aut nõ. Sẽſus eſt: intellectus dicitur ⁊ materialis ⁊ ſpeculatiuus ⁊ agens ⁊ cogitatiuus. 3. de aïa. 20. hic fit mẽtio ꝺ agẽte ⁊ mãli: vnde oĩs intellectus ſupra materialeꝫ põt dici agens: ⁊ omnis infra Deũ itellectus poſſibilis intellectus ꝑ oſſibilis perficitur per intellectũ agentem: quando ipm ꝯprehẽdit ꝑ eſſentiá: ⁊ ita cũ intellectus humanus ſit aliud genus aïe: cũ ſit abſtractꝰ pandetur error Alexandri q putauit intellectũ cauſari a corpore ⁊ nõ eſſe abſtractũ. ¶ Preterea hec propoſitio: oẽ in quo manifeſtatur aut manifeſtabiẽ qõ pficiẽ ſꝫ ꝙ forme pficiũtur ꝑ mãs neceſſario ẽ aïa: intelligiẽ de pricipijs opationũ dictaruꝫ: aliter forme elementoꝝ ⁊ mixtoꝝ inaïatoꝝ eẽnt aïe: vñ aïe vegetatiue ⁊ ſenſitiue ita ꝯueñt rõ aïe ꝙ ſibi repugnat rõ abſtractõis: ex quo a ſubiecto cãnẽ: intellectui võ cõſentiũt rõ aïe ⁊ rõ abſtractõis: qꝛ ñ ẽ forma q̃ pficiaẽ ꝑ mãm. ¶ Poſtremo inqt Auer. ſꝫ tñ meliꝰ ẽ dicẽ ⁊ magis vꝛ eẽ veꝝ poſt pſcrutationeꝫ vt iſtud ſit aliud genꝰ aïe: qꝛ videlicet ñ cauſaẽ a corpe: ⁊ ſi diſpoſitio intellectꝰ ſit talis neceſſe ẽ vt ille ſolus iter oẽs vtutes aïe ſit poſſibilis vt abſtrahaẽ a corpore ⁊ nõ corrumpaẽ ꝑ ſuam corruptionẽ: quẽadmodũ ſempiternum abſtrahitur: ⁊ hoc erit: cũ quandoqꝫ copulatur cum illo ⁊ q̃nqꝫ nõ copulatur. Senſus ẽ: cuꝫ intellectus non educatur ꝺ gremio materie: ideo abſtrahitur a corpore: primo de aïa. 12. copulatio tñ que eſt preexiſtentiuꝫ vnio alia eſt ſm nãm ⁊ hac incipit hõ eſſe: alia ſm operationẽ: qua incipit eſſe intelligens ⁊ cum intellectus humanus terminet generationeꝫ extrinſece ⁊ remote dicit Auer. cuꝫ quandoqꝫ copulari cum corpore: quandoqꝫ nõ: incipit náqꝫ eſſe in Sorte: ⁊ deſinit eſſe in Platone.

Sententia. 22. licet parduũ ſit itelligere q̃ virtutes ſint abſtracte ⁊ que non abſtracte nihil minus certiſſimum eſt virtutes differre ratione: q̃ꝫtuncunqꝫ ponantur in eadeꝫ parte: potentie etenim per actus ⁊ actus per obiecta diſtinguuntur. ¶ Dicit Auerrois: declaratum eſſe in vnaquaqꝫ earum ꝙ eſt perfectio corporis naturalis organici: perfectio enim eſt finis ⁊ complementum perfecti: finis autem non ſeparatur a finito: vnde neceſſe eſt vt ille partes anime ſint non abſtracte. Senſus eſt: finis intrinſecus gnãtõis ñ ſepaẽ a finito: intellectus humanus ẽ finis extriſecꝰ: ⁊ venit de foris. 12. metha. 17. anime: ergo que conſtituuntur in eſſe

in eſſe per materiam ⁊ ſubiectum ſunt non abſtracte omnino ⁊ non ſeparabiles a corpore: anime non cauſate a ſubiecto ſunt ⁊ anime ⁊ abſtracte ſm aliaꝫ tamen ⁊ aliam rõnem. ¶ Iterum ait Auer. ſed tamẽ manifeſtuꝫ eſt per ſe ꝙ omnes iſte virtutes ſunt diuerſe ſm intentionẽ.i. diffinitionẽ: ⁊ ſenſum.i. operationes ſenſibiles: ⁊ ꝙ eſſe virtutis que cõſtituitur per ſenſum: aliud eſt ab eſſe virtutis que cõſtituitur per cogitationẽ.i. intellectuꝫ ſpeculatiuũ: cum actio cuiuſlibet iſtarum ſit altera ab actione ſui cõparis: ſentire.n. qõ eſt actio virtutis ſenſus: aliud eſt ab intelligere quod eſt actio virtutis intellectus.

Digreſſio.

¶ Dubitatur an potentie per actus: ⁊ actus diſtinguantur per obiecta: probo ꝙ non. Tum quia nullo actu exiſtente potẽtie differunt: nõ ſunt.n. actus pñcipia eſſendi potentiaruꝫ. Tum qꝛ viſus hominis ⁊ aquile eiuſdeꝫ eſſent ſpeciei. Tum qꝛ actus nõ ſunt cauſa finalis potentiarũ: cum ſint eaꝝ effectus. Tuꝫ qꝛ idem viſus numero nõ eſſet receptiuꝰ albedinis ⁊ nigredinis. Tum qꝛ duobus ſpecie diſtinctis correſpondet idẽ actus numero: vna.n. ⁊ eadeꝫ viſione cõprehendiẽ color ⁊ magnitudo. ¶ Ad oppoſitũ ẽ Ariſtotiles pñti lectione. ¶ Pro cuius queſiti expeditõe aduertendũ primo potẽtias cauſas eſſe actuũ ⁊ actus potẽtiaruꝫ in diuerſis generibꝰ cauſaruꝫ: in quibus nõ incõuenit idem eẽ prius ⁊ poſterius: notius ⁊ ignotius ſm naturam. ¶ Item ſciendũ potẽtias ſe ipſis eſſentialiter differre: accidẽtaliter per actus: põt enim viſus hoĩs eiuſdẽ eſſe rationis cuꝫ viſu leonis: nõ obſtante ꝙ aïe ſint alterius ⁊ alteriꝰ rõnis: veluti caliditas ignis ⁊ caliditas aeris eiuſdem exiſtũt ſpeciei: formis tamẽ ignis: ⁊ aeris exiſtẽtibus alteriꝰ ⁊ alterius rõnis. ¶ Iterum cõſiderandum actus diſtinctõs in modo imutandi: diſtiguere potentias: aliter nõ: vñ reſpectu calidi: fri. humidi ⁊ ſicci ſatiſfacit vnus ſenſus tactus: cuꝫ qualitates prime alteratione imutent ſenſum tactus: reſpectu vero grauis ⁊ leuis habetur alius tactus: quoniaꝫ graue ⁊ leue imutant motu locali. ¶ Rurſus notanduꝫ obiecta prima ⁊ imediata ⁊ adequata conuincere diſtinctionem actuuꝫ: non ſecundaria: ⁊ inadequata: ⁊ his notandis tolluntur difficultates adducte. ¶ Uerum cum intellectus ⁊ voluntas ſint potentie diuerſe habebunt ⁊ obiecta diſtincta ergo ens nõ poterit poni obiectum intellectus: cum ens bonum ſit obiectum voluntatis. Dico ꝙ potentie ſi ſunt diſperate habent obiecta penitus ſeiuncta: ſi ſubordinate in eodeꝫ genere: quicquid attingitur ab inferiori: etiá capitur a ſuperiori: ſi ſint ſubordinate in diuerſis tamen generibus idem poterit eſſe obiectum earuꝫ: ita eſt in ꝓpoſito de intellectu ⁊ voluntate.

¶ Textu cõmẽti. 23. excuſat ſe Ariſtotiles a quibuſdam conſiderandis in libris animalium: aut in tertio de anima: ⁊ cum Auerrois dicit: qua de cauſa inducuntur hec in animalibus dicendum eſt poſt: colligitur ꝙ liber de animalibus ſequitur libruꝫ de anima: ⁊ eſt verum ſi tales libri cognitione diſtincta ordinentur. ¶ Item ait Auerrois: quedam animalia habent quinqꝫ virtutes ſenſus: ⁊ quedam quaſdam tantum: vt talpa: credunt nõnulli talpaꝫ videre obũbrate tamen ob pelliculam tenuem ante oculos exiſtentem: quod ideo eſt: quia virtus ſequeſtratiua non bene ſequeſtratur: ſed de his alibi eſt inquirendum.

Sententia. 24. Si actio attribuitur alicui ꝓpter duo: vnum eſt forma: alterum mã: actio vite ꝯceditur ꝓpter aïam ⁊ corpus: ergo. Sꝫ oẽ id quo primo ⁊ per ſe actio alicui attribuitur ẽ forma: nõ mã: nõ ꝯpoſitũ: aïa eſt huiuſmõi: ergo. ¶ Dicit Auer. modo reuerſus eſt: poſitis aïe diffinitionibus ad declarandũ ꝙ aïa eſt ſubſtãtia ſola ſm formam nõ ſm mãm: neqꝫ ſm compoſitum ex eis. ſ. corpus. Senſus eſt: probauit Ari. ſuperiꝰ animam eſſe ſubſtantiam: ſed ñ ꝯſiderata hac negatõe: nõ ẽ corpus: neqꝫ materia: vnde ꝯſideratio de forma ſimpliciter eſt methaphyſici: vt vero in corpore naturali: nãlis. 12. metha. 6. ¶ Itẽ ait Auer. Sẽſus.i. ſenſatio attribuiẽ nobis per ſenſum.i. ꝑ virtuteꝫ ſenſitiuam: ⁊ ꝑ ipm ſentiẽs.i. ꝑ habens virtutẽ ſenſitiuá q̃nqꝫ.n. dicimus ꝙ videmus ꝑ viſum.i. ꝑ virtutẽ viſiuá. q̃nqꝫ ꝑ oculũ: tãq̃ꝫ per id qõ hꝫ virtutẽ viſiuaꝫ. ¶ Rurſus ait: ⁊ cũ poſuit hanc propoſitionem pro manifeſta per ſe ⁊ inductionẽ: vnde inductione colliguntur propoſitiones ꝑ ſe manifeſte ⁊ prima principia. 2. poſteriorũ capitulo vltimo. ¶ Iteruꝫ cõcludit Cõmentator: neceſſe eſt vt oĩs actio attributa alicui enti ꝑꝑ aliqua duo exiſtentia in eo: vt vnũ eoꝝ ſit mã ⁊ aliud forma: ⁊ hac ꝓpoſitione vtiẽ Auer. 3. de aïa. 36. ad ꝓbandũ intellectũ ſpeculatiuũ eẽ mãm: ⁊ agẽtẽ formã ſm ſcilicet eẽ intentionale: tñ ſpeculatiuus eſt qualitas: intellectꝰ agẽs ẽ ſba: i pñti loco vtrũqꝫ ẽ ſubſtãtia. ¶ Rurſus ait: diximꝰ ꝙ vnũ eoꝝ duorũ ẽ forma ⁊ eſt illud qõ ẽ quaſi ſcientia ⁊ ſanitas: qꝛ ſanitas ⁊ ſcientia ⁊ ſimilia ſunt actiones.i. res acte agẽtis.i. dantis ſanitatem ⁊ largientis: ⁊ actio agẽtis.i. res acta eſt illud quod exiſtit in recipiente: ⁊ eſt forma: vnde neceſſe eſt vt ſcia ſit exiſtens quaſi forma.i. habeat rationem forme: ⁊ aïa ſit quaſi materia: ⁊ dicebam ãno ſuperiori. 22. actionem pro re acta fundari in paſſo: pro reſpectu in agente: inueniẽ ſemper actio pro re acta in recipiente. ¶ Preterea nõ i quocunqꝫ ſubiecto eſt apta quecũqꝫ forma recipi ſꝫ i determinato. 7. phy. 29. 12. metha. 22. ⁊ colligitur ꝙ forme eiuſdem rationis habent ſubiecta eiuſdem rationis: diuerſaruꝫ: diuerſaꝝ: ⁊ hoc ẽ ꝙ vult Cõmẽtator 12. methaphyſice. 11. primo de generatiõe. 22. numerus potentiarum eſt ſm numerum ſpecieruꝫ entiuꝫ generabilium: vnde licet ſit idem ſuſceptiuũ primuꝫ eſſentialiter reſpectu formarũ ſubſtantialiuꝫ: ñ tamẽ idem accidentaliter: ⁊ ſic etiam reſpectu accidentiuꝫ ſentiendum eſt: ⁊ ob hoc putauerunt Scotus Egidius ⁊ nonnulli alij materiam celi ⁊ horum inferiorum eiuſdem eſſe rationis: quia quantitates eiuſdeꝫ erant diffinitionis ⁊ rationis. ¶ Dico tamẽ ꝙ quantitas conſideratur ⁊ mathematice ⁊ naturaliter: ſi cõſideretur mathematice: in ſui deffinitione non ponitur ſubiectum: ſi naturaliter: ponitur. ¶ Poſtremo notandum ꝙ materia non coagit vt pura potentia: ſed inquãtum eſt in actu: vel materia duplex prima ⁊ ſecunda: materia ſm eſſentiam non eſt coactiua: ſꝫ per accidens ⁊ vt coniungitur forme: materia enim non mouet ſeipſam de potentia ad actuꝫ.

Ratio. 25. illud quod conſtituit aliquid in actu eſt forma: anima eſt huiuſmodi: ergo. Deducitur minor: animatum per corpus eſt potentia viuens: per animam actu viuens: ergo anima eſt actus corporis: vnde dicitur anima actus corporis: quia corpus eſt in actu per animam. ¶ Rurſus

ait Auer. ſed iſta declaratio dat cám ⁊ eſſe: prima aũt dat eſſe tm̃. Senſus eſt: mediũ ꝑntis d̄monſtratóis qd̕ eſt cóſtituere in actu aliqd dat cám ⁊ eſſe reſpectu medij ꝑcedétis demonſtratóis qd̕ fuit primitus cauſare operationes: cã. n. quare alicui attribuitur primitus cauſare operationes eſt q: conſtituit aliquid in actu. Alij dicunt hanc rationez exprimere cauſaz ⁊ eſſe reſpectu Textus cómenti. 8. ⁊. 9. ⁊ non precedentis. ❡ Iterum eſt aduertendum: ꝙ iſta propoſitio cócedi poteſt. Anima eſt actus materie: compoſiti ⁊ agentis: vnde forma ſubiecta poteſtati agentis ⁊ materie ante ſui actualitatem dicitur eſſe in potentia vtriuſqz: tamen dicitur educi forma de potétia materie non agentis: q: materia trahitur ad participandũ eſſe illius forme: nequaq̃z agens. ❡ Poſtremo eſt conſiderãdum: dicit ſanctus Thomas ꝙ Ariſtoteles hic declarat animam vniri corpori quãtum ad omnes eius partes dictas: non ſicut nauta naui: ſed ſicut vera forma: ⁊ hoc patefacit per operationes: ⁊ profecto Auerrois nó dixiſſet oppoſitũ illius quod affirmat ſanctus Thomas.

Sententia. 26. Actus nó ſeparatur ab eo cuius eſt actus: neqz actuatuz ab actu: ⁊ cum anima ſit perfectio talis ⁊ talis corporis non poterit ipſa diuerſa intrare corpora. ❡ Dicit Auerrois: nó eſt poſſibile ꝙ corpus ſit perfectio. Contra: continens eſt forma contenti: ergo corpus eſt perfectio corporis. Solutio eſt: continens eſt ꝑfectio extrinſeca contenti: forma vero intrinſeca. ❡ Item ſciendum vnũquodqz animatum perfici ⁊ in eſſe conſtitui per animam: anime autem cauſate a corpore ꝑficiunt ⁊ perficiũtur: nó cauſate perficiũt: non perficiuntur: ⁊ dicebam anno ſuperiori. 2. phyſicorum. 4. materiam celi ⁊ horum inferiorum ſuſtentari per formas: nó oẽs tñ formas ſuſtétari per materias: forma enim celi non ſuſtentatur per celum: ꝑ phyſicoꝝ. 63. primo capitulo d̕ ſb̃a orbis. Rurſus inquit: quia deffinitióes demonſtratiue innate ſunt dare cám oĩuz q̃ videnť in diffinito ⁊ ſi diffõ nó erit talis: nó erit diffinitio: vnde alia eſt diffinitio: dicés quid: alia que dicit ꝑꝑ qd: alia eſt tota demonſtratio ſola differés poſitione: prĩo poſteriorũ capitulo. 8.

Pro cóplemẽto prime ſũme aduertenduz oẽm formã dare eẽ: ſb̃al' ſb̃ale: accñtalis dat eẽ accidentale: dare nãqz eſſe nó infert formã eſſe multiplicatam ⁊ numeratã ⁊ vilem: ⁊ lz intellectus humanus det eẽ hominibus non tñ multiplicať: cũ nõ ſit cauſatus a corpore: veluti ⁊ intelligentie celeſtes dant eſſe celis proprijs non tamen multiplicantur in eadé ſpẽ. Quare rude eſt fateri intelligétias dare eſſe celo: nó intellectum humanũ homini: ſi eniz intelligétia dat eſſe celo ergo dare eſſe ⁊ eſſe eductum de potentia materie nó cõuertuntur: ſed forma non educta põt in pluribus eſſe indiuiduis prĩo celi. 92. ❡ Poſtremo notandũ ly aĩam analogũ eſſe ad aĩas eternas ⁊ nó eternas: cum nihil ſit cõe vniuocũ corruptibili ⁊ incorruptibili. 10. methaphyſice vltimo: ⁊ ꝑꝑ hoc ſcribit Auerrois. 2. capitulo de ſubſtantia orbis: accidéti eterno ⁊ nó eterno nihil eſt cõe vniuocũ: quare fatuuz eſt fateri ſubſtantie caduce ⁊ eterne nihil cõe vniuocũ: ſed bene accidéti eterno ⁊ nó eterno: ſed hanc mãm dilucidaui anno ſuperiori ꝑ phyſicorũ. 18. Hec ſunt que circa primaz ſummã vobis aperienda propoſueram: qua varie de aĩa diffinitiones ſunt approbate.

❡ Textu cõmenti. 27. vſqz ad. 51.

Iſte ãt vtutes aĩe. Preſenti ſumma q̃ ẽ a textu Cõmenti. 27. vſqz ad. 51. de virtutibus agiť vegetatiuis. ❡ Sententia. 27. ſtat in hoc. Intédens Ari. loqui d̕ virtutib' aĩe. Primo ponit numerum illarum. Secundo oſtendit ea in quibus exiſtunt tales virtutes. ❡ Dicit Auerrois: artifex non poteſt demonſtrare ſubiectum ſue artis: neqz ſpecies illius ſubiecti. Contra: 4. celi. 37. primo de generatióe. 43. 2. de generatióe a. 16. vſqz ad. 24. probat Ariſtoteles elementa eẽ: ſed elementa ſunt partes ſubiectiue naturali ſtabiliti anno ſupiori ſubiecti tot' phye nãlis: ergo. Ité vnuſquiſqz artifex tenetur diffinire ⁊ inueſtigare diffinitionem ſui ſubiecti ⁊ omnium diffinibiliũ in tali diffinitione incluſoruz ergo. Iterũ queſtio ſi ẽ ẽ queſtio ſubiecti: ergo dubitabilis ergo ſcibilis ⁊ non niſi ab artifice cuius illud aſſignatur ſubiectuz: ergo. ❡ In oppoſitum eſt Auerrois hic ⁊ primo phyſicorũ. 43. 2. phyſicoruz. 22. 26. 12. methaphyſice. 5. ⁊ ratio eſt: quia ita ſe habet ſubiectum ad ſcientiam: ſicut obiectum ad potentiaz cui nihil eſt manifeſtius obiecto. Et partes ſubiectiue ſubiecti per ſe note eſſe d̄bent ⁊ ſaltem perfecta: quia illa eſt finis aliarum: ⁊ menſura: hoc idem fatetur Linconienſis in principio primi poſteriorum: de ſubiecto enim precognoſcitur ſi eſt: ergo artifex preſupponit ſubiectum eſſe. ❡ Ad hanc difficultatem dico hec quinqz inter ſe ordinem habere: quid nominis: queſtio ſi eſt: quid rei: queſtio quia eſt: queſtio propter quid: ⁊ qd̕ precedit ſemper eſt precognitio ſequentis: ⁊ hac ratione idẽ ⁊ queſtio ⁊ precognitio reſpectu diuerſorum poterit eſſe. Ité ſi eſt ſubiecti quatenus terminatur ſyllogiſmo hypotetico a poſteriori tantũ poteſt vocari queſtio: vt autez a priori ſi eſt ſubiecti terminari nó poſſit nec ſyllogiſmo hypotetico: neqz cathegorico: appellatur ſi eſt ſubiecti precognitio. ❡ Ad primum dico Ariſtotelez probauiſſe elementa eſſe quattuor: non autem elementa eſſe. Ad aliud: artifex non probat ſed ſupponit diffinitionem ſubiecti ⁊ poteſt via diuiſiua id qd̕ in ſcientia ſupponitur inueſtigari. 3. phyſicorum. 12. Congregando itaqz hec ⁊ que dixi ãno ſuperiori in ſtabiliendo ſubiectũ naturalis philoſophie perfecte ⁊ reſolute tradita erit hec difficultas. ❡ Rurſus ait Auerrois: intendit per nutritiuaz omnia que agunt in nutrimentũ: ⁊ ſunt tria: ſcilicet nutrimentum: ⁊ augmentum ⁊ diminutio: pro vno principio: ⁊ ſuple tu generatio: ⁊ enumerat act' potentiarum: ⁊ intendit per deſiderium appetitum ad cibum: vnde appetitus: ⁊ pro pricipio motus accipitur qui continetur ſub motiua. 3. de anima. 54. ⁊ pro appetitu ad cibum: ⁊ ita capitur hic: deſideriũ enim dicitur de appetitu: ⁊ de ira ⁊ voluptate: accipiť ira pro diſplicentia: quia ira vt ſequitur paruipenſionez in animalibus tantum perfectis reperitur: volũtas ſeu voluptas dicitur de deſiderio delectabilis: ⁊ in ſolo tactu eſt veriſſime voluptas: ⁊ triſtitia: aliorum ſenſuũ ẽ potius cõplacentia.

Sententia. xxviij. Animalia habent ſenſum alimenti: tactus ẽ ſenſus alimẽti: ergo animalia habent ſenſuz tactus

tactus: at calidum: frigidum: humidum ⁊ ſiccũ ſunt alimenta: tactus ẽ ſenſus horũ: ergo ẽ ſenſus alimẽti: oĩa quoqz aĩalia cum habeant famẽ ⁊ ſitim ⁊ hec ſint appetitus: habent appetitum. ❡ Dicit Auerro. cum poſuit ꝙ omne aĩal hƺ ſenſum tactus ⁊ deſiderium ad nutrimentũ ⁊ in declarando hoc nõ ſufficit inductio incepit declarare hoc rõne: inductione eniz vtimur in declarando principia. 2. poſteriorũ capite vltimo: ꝑ phyſicoꝝ. 5. ꝑ celi. 12. ⁊ q: nõ eſt per ſe notum: nec inductione ſufficiéter probatũ tactuz ineſſe oĩbus: ideo indiget rõne hic ponenda tali: oẽ hñs nutrimentũ in potẽtia nõ in pluribus hƺ ſenſuz pcipientez cõueniés ⁊ diſconueniés: aĩalia habent nutrimentũ in potẽtia nõ in pluribus ḡ aĩalia habent ſenſuz pcipienté ꝯueniés ⁊ diſcõueniés. ❡ Rurſus ait Auer. ⁊ iſte locus indiget magna cõſideratõe: ⁊ rõ eſt: q: ſi tactus detur animali ꝑꝑ nutrimentũ: cuz plante nutrianť: debent habere tactũ. Solutio habetur ex illa particula nõ in plurib': q: plante qualicũqz humido nutriunť: aĩalia licet imꝑfecta non omni humido ſunt cõtenta: alimentũ ergo aĩaliuz imꝑfectorũ nõ in pluribus reperiť. ❡ Item ait Auer. ⁊ q: omne viuũ nõ nutriť. i. non diſponiť ad nutritionez niſi ꝑ ſiccũ ⁊ humidũ: calidũ ⁊ frigidũ: cũ nutrimẽtũ eſt loco eius qd̕ diſſoluiť: q: nutritio non eſt niſi reſtauratio deperditi: ⁊ eſt nutrimentuz ex illis ex quibus componimur: ex eiſdez enim ſim' ⁊ nutrimur: primo celi. 21. neceſſe eſt vt ſenſus nutrimenti ſit ſenſus qui inatus eſt cõprehendere has qualitates ⁊ eſt ſenſus tactus: omne igiť animal hƺ tactũ neceſſario: vñ eſt aduertendũ ꝙ calidum: frigiduz: humidũ ⁊ ſiccum abſolute ſunt obiecta tactus: in ordine autẽ ad mixtõez ſunt obiecta virtutis nutritiue. ❡ Preterea ait: ſenſibilia eoꝝ. i. alioꝝ ſenſum a ſenſu tactus nõ ſunt in cibo ſm ꝙ eſt cibus: dicit Albertus: iſta ſenſibilia ſpiritualiter imprimunť ⁊ nõ faciũt ad trãſmutationem nutrimenti que eſt realis: odor ergo nõ incorporatur. i. deſt corpori nõ miſceť propter ſuum eſſe ſpirituale: vnde quatenus odor pertinet ad olfatum non incorporatur: ſed alio modo poteſt incorporari. ❡ Item ait: ſapor ſi exiſtit in cibo ſm ꝙ eſt cibus eſt vnus modorum rerum tangibilium ⁊ ſenſus guſtus eſt aliquis tactus: ⁊ propter hoc quod dixit: opinadum eſt ꝙ iſte ſenſus exiſtit etiam in omni animali: ſicut ſenſus tactus: cum ſit quaſi ſpecies eius: ⁊ poſt declarabitur. 101. 102. qualiter eſt in rei veritate. Senſus eſt: ſapor vt calidum: tangibile eſt: vt cõueniés vel diſconueniés guſtabile: ⁊ guſtus vt perceptiuus ſaporis nõ eſt tactus: vt vero diſcretiuus conuenientie vel diſcõuenientie ſaporis ſic eſt quidam tactus: ⁊ quia nõ mutatur guſtus niſi prius tactus nouiter fuerit ĩmutatus: ideo dixit: cuz ſit quaſi ſpecies: q: nõ eſt vera ſpecies. ❡ Amplius ait: cum deſiderat cibum animal nõ deſiderat niſi calidũ ⁊ frigidum ⁊ humidum ⁊ ſiccum: fames enim eſt appetitus calidi ⁊ ſicci ⁊ ſitis frigidi ⁊ humidi. Senſus ẽ: conſurgit fames infrigidato ſtomaco: ſitis exſiccato: iccirco pueri nõ amant vinum: fames eſt appetitus calidi cuius eſt officium virtutẽ digeſtiuaz adiuuare: ⁊ ſicci cuius eſt retinere: ⁊ cum ſiccum nõ ſit bene terminabile iccirco vt bona celebrareť digeſtio oportuit adiungi aliquod humidum ⁊ huic humido caliditas nõ potuit adiungi: quia nimis cito reſolutum fuiſſet: ideo a natura inſtitutus fuit appetitus frigidi ⁊ humidi: ⁊ cum frigiditas nõ ingrediatur opus nature per ſe: nõ digeret per ſe ſed per accidens: ⁊ inquãtũ. ſ. facit conſtare materiaz. ❡ Poſtremo inquit ⁊ non deſiderat dulce neqz amarum: ſapor autem eſt coniunctus cum iſtis qualitatibus: ⁊ hoc intẽdebat cum dixit ſapor eſt cauſa iſtorũ. i. deſt cauſa ꝙ animal ſentit cõueniens ex illis ⁊ nõ cõueniés ⁊ nõ intendebat hic per cãz. cám ineſſe: ꝑme. n. qualitates ſunt cauſa ſaporis: ⁊ forte intelligit ꝙ ſapor ẽ cauſa ꝓpter quã animal vtitur cibo ꝓpter delectationẽ cõiunctam cũ ea. Senſus ẽ: q: fames ẽ appetitus calidi ⁊ ſicci ⁊ ſitis frigidi ⁊ humidi: ideo non deſiderat animal dulce neqz amarũ per ſe: cib'. n. eſt neceſſari' nõ vt ſapidus ſed vt reſtauret: tamẽ vt appetereť nã dedit ei ſaporem.

Sententia. 29. verũ declarãda hec poſterius ſunt: nunc eo vſqz dictũ ſit animantiũ inq̃z hiſce que tactũ habent ⁊ appetitum in eſſe: de ymaginatione nõ patet: ſed de hoc poſtea ꝯſideremus opƺ: nõnullis inſup ⁊ loco motiuũ etiaz ineſt: ⁊ alijs ratiocinatiuũ ac intellectus: vt hoĩbus: ⁊ ſiquid ſit aliud tale vel etiaz preſtabilius. ❡ Dicit Auer. quia vult ponere hic numerum iſtarum virtutum ſm ꝙ artifex ponit ſubiecta ſue artis. i. ꝑtes ſubiectiuas ſubiecti: conſiderantur eniz iſte virtutes vt accidentia fluentia ab anima ⁊ ſic probãtur: ⁊ vt cõſtituunt ſpẽs animatorum: ⁊ ſic non ꝓbanť. ❡ Item ait: omne animal carens tactu: caret deſiderio: hoc. n. eſt manifeſtum per ſe. Contra: omne animal ẽ animal per tactum: ſupra. 16. Solutio eſt: vel iſtud dcm̃ eſt conditionale. i. ſi foret vnum animal qd̕ careret tactu: careret ⁊ deſiderio: vel habens debilem tactum debile habet ⁊ deſiderium: accipitur. n. quandoqz carere pro debiliter habere. 5. methaphyſice. 27. vel forte accepit viuum: ⁊ fuit vitium tranſlatoris: certiſſimum namqz eſt omne viuum carens tactu carere deſiderio: excludendo tamen celum: quia ordinamus virtutes quatenus reperiuntur in viuentibus ſubceleſtibus. ❡ Preterea ait. De ymaginatióe autem latet vtrum exiſtat in omni habẽte ſenſum tact' aut non: latet profecto d̕ ymaginatione perfecta: q: de imperfecta palam eſt: vt dixit ſupra. 20. ⁊ ponam' pro manifeſto ꝙ omne motuz in loco eſt ymaginãs: ⁊ poteſt intelligi ⁊ ponamus in numero iſtarum virtutum que manifeſte videntur: ⁊ differunt in diffinitione ⁊ eſſentia virtutem mouentem in loco ⁊ intendit virtutem concupiſcibilem. i. motiuam cum appetitu. ❡ Iterum ait: ponamus etiam pro manifeſto ꝙ virtus cogitatiua ⁊ intellect' exiſtunt in alijs modis animalium que non ſunt homines. i. ſunt in modo animalis qui eſt alius ab animali qd̕ non eſt homo. i. eſt in homine qui differt a brutis: ⁊ ꝙ proprie ſunt in alio genere a brutis vt in hominibus: aut in alio genere. i. in alio animali qd̕ differt a bruto ⁊ homine: ſi demonſtratio ſurgat ꝙ alia ſunt huiuſmodi ⁊ hoc erit ſi fuerint illi modi equales hominib': aut meliores eis: ⁊ intelligit vel celũ vel demones.

Digreſſio de demonibus.

❡ Quia per genus preſtabilius homine aliqui itelligunt corpora celeſtia: non nulli vero demones: idẽ non poſſum q̃ꝫtum expedit propoſito non pertractare que de demonibus approbanda ſunt ⁊ naturaliter ⁊ Theologice: relinquendo ea que ſentiunt Platonici tanq̃z non ſatiſfacientia lumini naturali: neqz ſupnãli: ⁊ paulo altius exordiẽdo. ❡ Dico prĩo. Eſt

natura angelica ſb̃a intellectualis ſemꝑ mobilis merito nature ſue que eſt ãnichilabilis: ⁊ intelligentie ⁊ voluntatis: eſt ⁊ arbitrio libera: incoꝛpoꝛea: deo miniſtrans. Eſt ⁊ ſimplex nõ cõpoſita. ſ. ex mã ⁊ foꝛma ſed ex eſſe ⁊ eſſentia: cõcedit̃ ⁊ angelis memoꝛia ⁊ intellectꝰ: ⁊ volũtas: ⁊ liberũ arbitriũ. ¶ Dico ſc̃do: fuerũt (vt opinoꝛ) angeli creati a deo bñdicto in grã gratũ faciẽte: quatenꝰ habuerũt vñ ꝓficerẽt ad cõfirmationẽ ⁊ beatitudinẽ: cõfirmatio aũt angeloꝝ eſt ex dono ꝑſeuerãtie eis cõceſſo ⁊ ĩmobilitate honeſtatꝫ ſm̃ volũtatez eoꝝ: quoꝝ q̃dã offm̃ eſt purgare: ꝑficere ⁊ illuminare: vñ triplex eſt modus q̃bꝰ angeli illuminãt animas. ſ. ad ſenſuz: ad imaginatõz ⁊ intellectuz: illuminatio tñ ꝑfecta nõ fit niſi ſm̃ intellectuz: dicũt. n. Theologi ꝙ angeli in intellectũ pñt imprimere lumen ſub quo fit cognitio ⁊ ipſa cognoſcibilis ſm̃ ſpẽs ſuas: quẽadmoduz. n. mã eis obedit ad aſſumptõez coꝛpoꝝ: ſic ⁊ eis obtẽperat quãtũ ad abſtractõez ſpẽruz: ⁊ ſicut intellectꝰ agens ſpẽs abſtrahit a fantaſmatibꝰ ⁊ vnit eas intellectui poſſibili ſm̃ oꝛdinẽ ad ſciaz ⁊ opus: ſic intelligẽtia angelica lumine ſuo abſtrahit ſpẽs a fantaſmatibꝰ ⁊ cõponit cũ intellectu ſm̃ oꝛdinẽ ad reuelatõez occultoꝝ: põt nãqz angelus noua facere fantaſmata ⁊ antiq̃ oꝛdinare ⁊ cõponere ⁊ diuidere ſm̃ exigẽtiã reuelatõis ſm̃ quã intendit reuelare. ¶ Dico tertio: a beato Dyoniſio in de celeſti hyerarchia declarant̃ tres terne diſpõnes angeloꝝ: pꝛia eſt ex ſeraphin. cherubin ⁊ trhonis: ſc̃da exiſtit ex ptãtibꝰ: ⁊ dominationibꝰ: ⁊ virtutibus: tertia cõplet̃ ex angelis: archangelis ⁊ poteſtatibꝰ: ⁊ de his oibus abũnde diſſerit. ¶ Dico q̃rto ſunt nõnulli angeli: extendẽdo nomẽ angeli ad quãuis diſpõnez: q aſſiſtũt: ſunt q nũtiãt ⁊ miniſtrãt. Eſt ⁊ angelica cuſtodia neceſſaria homini: tũ pp dignitatem: tum pp debilitatẽ aĩe humane: vñ offm angeli eſt excitare ⁊ ſoluere a vinculis: cõfoꝛtare: arcere demones: docere: cõſolari: reuelare ſecreta ⁊ oſtẽdere ſeipſuz: ꝑbere adiutoꝛiũ ꝯ hoſtes: increpare: auferre impediẽtia ad bonũ: oꝛare ⁊ oꝛatões deferre: ⁊ ſuggerunt ⁊ hoꝛtant̃ ꝑ illuminatões quas ingerũt aĩabus: mouent̃: loquũtur: aſſumunt coꝛpoꝛa ſm̃ oppoꝛtunitatem. ¶ Dico quinto: Theologi putãt de quolibet oꝛdine quoſdam cecidiſſe inter quos fuit vnꝰ excelſioꝛ de quo pꝛopter pulchꝛitudinẽ ſuam: in iob dicit̃ ꝙ ipſe pꝛincipium viarũ dei eſt: ⁊ lucifer appellatur in Yſaia ⁊ ſignaculum ſimilitudinis dei in Ezechiel: ⁊ aſſumũtur homines in quẽlibet oꝛdinem angeloꝛũ: at huiuſmodi aſſumptionis non eſt cauſa reſtauratio ruine angelice: quia ſi angelus non cecidiſſet: adhuc fuiſſet homo gloꝛificatus: ⁊ aſſumptus ſꝫ diuerſitatem oꝛdinuz: ⁊ tenẽdum eſt omnes angelos malos cecidiſſe pꝛopꝛia volũtate ⁊ electiõe: ipſoſqꝫ non potuiſſe: nec debuiſſe pꝛeſciuiſſe caſum ſuum. ¶ Dico ſexto: diabolus nihil appetijt niſi beatitudinẽ ad quã perueniſſet ſi ſtetiſſet: ſed in beatitudine tria ſunt: ꝑfecta ptãs: ꝑfecta ſciẽtia: ꝑfecta bonitas: appetibile angeli fuit beatitudo ſꝫ perfectionẽ poteſtatis non conſiderata ſcientia ⁊ bonitate: appetibile aũt pꝛimi hoĩs extitit beatitudo ſm̃ perfectionez ſcientie nõ conſiderata poteſtate ⁊ bonitate: ⁊ appetibile antechꝛiſti erit beatitudo ſm̃ perfectionem bonitatis ñ ꝯſiderata ptãte ⁊ ſcia: ⁊ ita ſupbia fuit ꝑmũ peccatũ angeli ⁊ ex ſuperbia oꝛta ẽ inuidia qua deiecit hoiez: ſupbiendo. n. inuidus: nõ inuidendo qſqꝫ fit ſuperbus. Dico. 7. Demones intrant coꝛpus hominis ĩmiſcendo ſe ſanguini ad incẽdendũ libidinẽ ⁊ grauando coꝛpus: quandoqꝫ ad accidiam: ſepe ad iram ꝓmouendo: at aĩas ſubſtantialiter intrare non poſſunt: cũ vnus ſpiritus creatus nequeat eẽ locus alterius: hec ⁊ multa alia diſſerunt Theologi noſtri in quarto: quibꝰ conſentiendũ eſt auctoꝛitate ſacroſancteromane eccleſie.

¶ At peripatetici demones concedere non poſſunt hoc fundamento. Uel eſſent ſubſtantie vel accidentia: ſi ſubſtantie vel materia: vel foꝛma: vl' ex his permixtũ: vnde non reperitur foꝛma que non ſit actꝰ materie: vel in actu: vel in potentia: materia in actu eſt pars celi eſſentialis: materia in potentia nõ põt ſub vna foꝛma qeſcere ſempiterno tempoꝛe. Et ꝑ demones ſepenumero intelliguntur idola ⁊ ymaginatões ⁊ experientias oẽs q̃bꝰ demones eſſe cõpꝛobari poſſent reducerent in humoꝛes ⁊ ymaginatiões: variaſqꝫ alias coꝛpoꝛis diſpoſitiones ⁊c̃.

Sententia. 30. ſtat in hoc: vt inducat̃ exemplum inter animã ⁊ figuraz repetendo quodãmõ oĩa q̃ dicta ſunt. Dicit Auer. cũ genera accepta in diffinitionibus aut ſunt vniuoca: aut dicta mſtipliciter: incepit d̃clarare cuiuſmodi ſit genꝰ acceptũ in diffinitione. Sẽſus eſt: ens: potẽtia actꝰ ſunt genera analoga: pꝛimo phyſi. 13. 4. metha. 2. ⁊ genꝰ analogũ põt poni in diffinitione. 3. phy. 4. nõ eſt. n. tanta vnitas obiecti quanta ẽ ſcientie: cũ eadem ſit ſcientia coꝛruptibili ⁊ incoꝛruptibili. 2. phy. 71. q̃bꝰ tamen nihil ẽ cõe vniuocũ. 10. metha. vltio: ⁊ dicebam ãno ſuperioꝛi pꝛimo phyſi. 13. Ens non eſt vniuocũ: vt animal: nec equiuocũ vt canis: ſꝫ mediũ inter illa. 4. metha. 2. q̃ auctoꝛitas deſtruit vniuocationem methaphyſicã ⁊ logicã: cũ. n. ſit duplex analogia: cãe ad cauſatũ: ⁊ perfecti ad imperfectũ: pꝛia vniuocationẽ penitꝰ deſtruit: ſecũda aũt ſecũ eã permittit: nomen anime analogũ exiſtit analogia cauſe ad cauſatũ virtualiter. ſ. nõ ſm̃ eſſe ſed ſm̃ operationem: ⁊ ita anima rationalis cõtinet ſenſitiuã: hec vegetatiuam: ⁊ hec genera analoga ⁊ remotiſſima oꝛdinatis limitata contrahentibꝰ deffinitões conſtituunt vnde genus pꝛoximũ complet diffinitionẽ vna cum differentia vltima: genꝰ vero remotũ oẽs exigit differentias: ſi diffinitio perfici debeat. Dicit ſecũdo: nõ n. eſt ex diffinitionibꝰ equocoꝝ: qm̃ ſi ita eẽt: tũc geometria eſſet ſophyſtica. i. ſyllogiſmi eius eẽnt peccãtes per fallatiam equocationis: neqꝫ ẽ ex generibus que dicũtur vniuoce: qm̃ ſi ita eſſet: tunc neceſſe eẽt vt alterũ duoꝝ foꝛet: aut vt ſit hic vna virtus in diffinitione ⁊ in noĩe in qua cõicent oẽs virtutes quas numerauimus: quemadmodũ modi animaliũ cõueniũt in diffinitiõe aĩalitatis ſimplicis: aut vt oẽs virtutes anime ſint eedem in diffinitione ⁊ eſſentia. Sẽſus eſt: ſi anima eſſet vniuocũ: aut eẽt vt genus: aut vt ſpẽs: ⁊ nec ſic: nec ſic eſt: quia in figuris ſicut oꝛdo reperitur pꝛioꝛis ⁊ poſterioꝛis: ita in aĩabꝰ: talis ãt oꝛdo tollit oĩo vniuocationẽ: ⁊ ſum huius intentõis ꝙ animabꝰ celeſtibꝰ ⁊ ſubceleſtibus nihil ſit cõe vniuocum pp diuerſitatẽ materie: animabꝰ omnibus vegetatiuis ⁊ ſenſitiuis coꝛreſpõdet aliquod nomẽ vniuocum: quia per ſe ſatiſfacit materia in potentia: aĩe intellectiue humane ⁊ vegetatiue ⁊ ſenſitiue nihil ẽ cõe vniuocũ: qm̃ licet oẽs tales aĩe ĩfoꝛmẽt materiã in potentia: tñ qꝛ intellectus eſt poſterioꝛ materia per accidens tantuz: alie vero per ſe: ideo illis nihil cõmune vniuocũ reperiri poteſt. ¶ Poſtremo ait: ꝙ laboꝛat

laboꝛat in dãdo in anima pꝛimuz moduz diffinitõis eſt in hoc ꝙ laboꝛat in querendo impoſſibile: ſicut q dimittit hanc diffinitionem in dimittendo poſſibile dimittere enim poſſibile eſt ſimile ſm̃ locutionez ad querere impoſſibile. Senſus ẽ: terminus analogus non diffinitione vniuoca diffiniri poteſt: ſed opus ẽ ſi deffiniatur: vt illa diffinitio ſit analoga: Latini vero dicũt non eſſe aſſignãdam diffinitionẽ cõmunez que non conſentiat cuilibet anime in particulari: ⁊ dicebat Auerrois. 8. phyſicoꝛum. 4. agens non poſſe agere aliquod impoſſibile non dicitur eſſe diminutio: ſed dicere ipſum facere aliquod impoſſibile ⁊ poſſe facere eſt deceptio.

Textu cõmenti. xxxj. Ponitur vna conuenientia inter figuras ⁊ animas: quẽadmodum enim vna figura continetur in alia potentialiter: ita vna virtus anime in alia: ⁊ iterum repetitur oꝛdo inter virtutes anime ⁊ ſenſus. Dicit Auerrois: ſi quadratum eſt: triangulus eſt ⁊ non econtra: ⁊ capitur triangulus pꝛo re habẽte tres angulos. Et ſi ſenſibile eſt. i. ſenſitiuũ nutritiuũ eſt: ⁊ non econuerſo. Iterum ait: plura. n. aĩalia carent viſu ⁊ auditu ⁊ odoꝛatu ⁊ guſtu: ⁊ hoc intendebat cum dixit: neqꝫ alium ſenſum: exiſtimat̃ enim ꝙ guſtus eſt vnꝰ modoꝛum tactus ſm̃ qd̃ dixit ſuperius: ergo omnia animalia habebunt guſtũ: ſed ſi aliquod animal nutritur ex rebus carentibus ſapoꝛe: tunc guſtus illius animalis non erit niſi ſm̃ calidum: frigidum: humidum: ⁊ ſiccũ. i. animalia valde imperfecta cum nutriantur rebus inſipidis non habent guſtum perceptiuũ ſapoꝛis: ſed tactu percipiũt cõueniẽs ⁊ diſcõueniẽs: aut inq̃t Auer. intendit cuz dixit: neqꝫ aliũ ſenſum. i. ꝙ aliꝰ ſenſus diſtinguitur ĩ vltimo. i. in fine a ſenſu tactꝰ ſm̃ qd̃ inuenit̃ in aĩalibus perfectis. Senſus eſt: guſtus perfectus perceptiuus ſapoꝛis diſtinguitur a tactu: ⁊ ſeparatur ab eo: ⁊ vniuerſaliter opinandum eſt ꝙ ſi animal habet tactum ⁊ nutritur a ſuis radicibus: ſicut plante nutriuntur: iſtud animal habet tactum ſine guſtu ſcilꝫ perfecto: ⁊ foꝛte inuit tales iſtos modos animaliuz: omne enim animal habens os habꝫ aliquem guſtũ: ⁊ ſupple tu: non habens os non habet guſtum: ⁊ cõgregabitis que dixi ſupꝛa. 17. 28. ⁊ dicam in libello de ſomno ⁊ vigilia: ⁊ intelligetis id quod appꝛobãdum eſt.

Sententia. 32. ſtat in hoc: oꝛdinãtur animalia ſubceleſtia quantum ad habere virtutes anime: vnde quedaz mouentur motu ꝓgreſſiuo: q̃dã nõ: ⁊ eoꝝ q̃ mouent̃ motu ꝓgreſſiuo: q̃dã hñt ĩtellectũ: q̃dã nõ. Dicit Auer. cõplementũ aũt aĩaliũ ⁊ finis eoꝝ q intẽdebat̃ in gñatiõe: quẽ cũ natura potuit pertingere ſtetit eſt modus aĩaliuz habens virtutẽ cogitatiuã. i. intelligibilez: trãſlatio quã latini exponũt dicit: vltimũ ãt ⁊ minimũ rõcinationẽ ⁊ ĩtellectũ. Sẽſus ẽ: hõ vocat̃ vltimꝰ: qꝛ ẽ vltimũ ad qd̃ nã põt pertingere: nõ. n. datur opꝰ altius hoĩe: appellat̃ minimus: qm̃ menſura debet eſſe minoꝛ menſurato: hõ aũt menſura exiſtit aĩalium brutoꝛum. Uel homo vltimũ eſt reſpectu inferioꝛuz: minimũ reſpectu celeſtiũ. i. ignobilꝰ: intellectꝰ. n. noſter ꝑ quẽ hõ ĩ eẽ ꝯſtituit̃ infimꝰ ẽ ĩtellectuũ: ⁊ vult Auer. intellectũ attingi per generationẽ quatenus terminat generationẽ humanã extrinſece: ⁊ dicebaz ãno ſuperioꝛi pꝛio phyſicoꝛũ. 34. ſm̃ Cõmen. pono aĩam cogitatiuã in hoĩe terminantẽ intrinſece gñationez humanã moꝛtalez ⁊ multiplicatã: ⁊ intellectũ cõcomitantẽ aĩam cogitatiuã ſm̃ gñãlem mundi influxuz: vnũ ⁊ eternũ ante retroqꝫ: quẽadmodum. n. ab eterno intelligẽtie celeſtes coꝛpoꝛa celeſtia eterna cõſtituerũt nullo agẽte alio ab illis coadiuuante: ita intellectꝰ humanus nullo agente ꝓpinquo ⁊ ĩmediato alio a ſe coadiuuante: nouo coꝛpoꝛi a nã fabꝛicato incipit copulari. Sol. n. ⁊ hõ dicunt̃ hoiem generare. 2. phy. 26. ꝓpter cogitatiuã eductã de potẽtia materie: ⁊ hec eſt cã ꝙ ſoleo dicere: in hoĩe vniri duas animas: infimã d̃ numero intelligentiaꝝ ⁊ ſupꝛemã foꝛmam deſibilem que eſt cogitatiua ⁊ per hãc declarationem intelligetis Auerroim dubio. 23. pꝛime diſputationis dicentem: intellectum poſſe vniri coꝛpoꝛi poſſibilitate nõ ex parte materie: neqꝫ agentis abſolute: ſed potentia agentis circa inſtrumentum: ſumus ergo nos vt ſcribitur. 2. phy. 24. finis omniuz: quia homo eſt finis ad quem refertur vſus reruz artificialiuz ⁊ naturaliuz ⁊ eſt nexus ⁊ ligamentuz ſuperioꝛum cuz inferioꝛibus ⁊ paruꝰ mũdus. Iteruz ait: declaratũ eſt. n. ꝙ illa non habent de virtutibus aĩe niſi concupiſcentiã ideſt virtutem deſideratiuã ⁊ intellectum: vnde intelligentie ⁊ intelligunt ⁊ amant. 12. metha. 36. ⁊ motus factus ab intelligentia appellatur voluntarius ⁊ animalis ⁊ naturalis: cum ſit intelligentia voluntas: anima ⁊ natura. Itez ait: quedam viuũt per illa que ſunt ſub imaginatione ideſt per ſenſum inferioꝛẽ: ex virtutibus pꝛioꝛibꝰ ea. Senſus eſt: aĩalia viuunt virtutibus ideſt animabus ad quas cõſequũtur virtutes. ¶ Amplius ait: exiſtimatur enim ꝙ non eſt anima neqꝫ pars anime: ⁊ inuit nobilitatem eius ⁊ diuerſitatem illius ad alias partes: opinãdum eſt enim ꝙ eſt ex natura ſuperioꝛi nature anime. Senſus eſt: intellectus ſpeculatiuꝰ ideſt ſubiectus ſpeculationi ⁊ intellectioni non eſt anima neqꝫ ps anime: quatenus ſcilicet eſt abſtractus: ⁊ eſt ex natura ſuperioꝛi nature anime: quia eſt abſtractus: ratio autem anime non eſt ratio abſtractionis: vnde foꝛme que ſunt non anime penitus ſunt materiales: anime vero ſi ſunt cauſate a coꝛpoꝛe nullatenus ſunt abſtracte: at ſi non conſtituantur in eſſe per coꝛpus: ſunt abſtracte: ſed vt ſunt anime ſunt nõ abſtracte: vt ſunt abſtracte ſunt non aĩe ſupꝛa. 21. 22.

Digreſſio.

¶ Quia cõmuniter appꝛobant̃ iſte ꝓpoſitiões. Pꝛima eſt: diuiſio anime per vegetabile ⁊ ſenſibile ⁊ rationale eſt diuiſio totius potẽtialis que media eſt inter diuiſionem totius vniuerſalis ⁊ totius ĩtegralis. Secunda eſt: vegetabile ſenſibile ⁊ rationale ſunt in homine ſubſtantia vna ⁊ anima vna ⁊ actus vnus. Tertia eſt: potentie anime ab ea fluentes ab ipſa re ipſa ſeiungunt̃: iccirco vt nihil omittatur intactũ circa ipſas iuſtum eſt pꝛolongare ſermonez. In pꝛimis eſt aduertẽduz ꝙ diuiſio aĩe per vegetabile ſenſibile ⁊ rõnale nõ eſt accidẽtis in ſubiecta: neqꝫ ſubiecti in accidentia: neqꝫ equiuoci in ſuas ſignificatiões: nec generis in ſpẽs: eo ꝙ ſpecies diuidentes aliqd̃ genꝰ nequeũt coadunari in vnã ſpẽm: neqꝫ totius integralis: ſed eſt diuiſio analogi ⁊ totius potentialis: vnde vegetabile ſm̃ ꝙ eſt ſpecies anime diuidens eam eſt aliquid ſeparatũ a ſenſibili ⁊ rationali: ſi vero ſumat̃ vt virtus ⁊ potentia quedam tunc non habet eſſe ſpecificum per ſe ſed eſt potentia in ſenſitiuo vel rationali: ⁊ hec diuiſio aſſignatur penes genera aĩatoꝛuz.

Contra:vegetabile conſtituit ſpeciez anime:qꝛ ſepa/ratuz inuenitur a ſenſibili: ſenſibile ſimiliter: quoniā a rationali ſeiungitur:ergo motiuū ſm locum:cuz ſe paretur a rationali ⁊ inueniatur ſenſibile nō motiuū ſm locum conſtituet ſpeciem anime. Solutio eſt:vir tutes motiue ſm locum ſunt virtutes cōſequentes aīam ſenſibilez ⁊ rationalez ſm ꝙ ipſe diriguntur in operādo per appetitū ⁊ intellectū practicū: ꝙ autez quedaz aīalia ſint motiua ſm locum:quedaz nō:hoc accidit: qꝛ quorūdaz ſalus ⁊ nutrimentū ſunt ī loco vno:⁊ quorūdam in locis diuerſis:⁊ illa quoꝝ ſalus ⁊ nutrimentū ſunt ī loco vno accipiūt nutrimētū ad modū plāte digeſtū pria digeſtione tractū a terra:⁊ ideo non mouenť:nec habent organa motus ꝓgreſ ſiui:ordines nāqz aīaliuz varianť gradatim quouſqz perueniať ad ſpeciez cōpletam que eſt rationale.

¶ Preterea:apud Cōmentatorem certiſſimuz eſt in hoīe duas aīas inueniri: cogitatiuam.ſ. eductam:⁊ intellectū ſeparatū:his fundamētis:tuz qꝛ:intellectꝰ nō pōt terminare generatōez humanā intrinſece:tuz qꝛ:homo quatenus ē aīal per ſenſum eſt in genere ſubſtantie vniuoco:vt eſt aīal per intellectū eſt in ge nere analogo:cuz ſit iſte terminus aīal per intellectū analogus inſtitutus ad ſignificandū corpora celeſtia ⁊ hoīem: tum qꝛ:materia in potentia non pōt ſtare ſine forma educta de potentia eius: intellectus non educiť:ergo:tum qꝛ:rei corruptibilis ⁊ incorruptibi lis nūqꝫ eſt eadem eſſentia ⁊ ſubſtantia. Sed ſola aīa rationalis ē incorruptibilis:cetere vō corruptibiles: ergo:tum qꝛ:ſeparabile a corpe ⁊ inſeparabile nūqꝫ erunt ſubſtantia vna: qꝛ aliter idem eſſet ſeparabile ⁊ inſeparabile. Cōtra:aīa ſenſitiua in hoīe re differt ab intellectu:ergo intellectus nō aduenit primo cor pori organico naturali. Itez eſſet homo compoſitus ex aīali ⁊ aīa intellectiuā. Item qꝛ vegetatiuū eſt in ſenſitiuo:ideo in brutis vegetabile eſt virtus ⁊ potē tia:ergo cum ſenſitiuū ſit in intellectiuo in hoīe:erit ſenſitiuū in hoīe virtus ⁊ potentia. Iterū vnius ꝑfe ctibilis vna eſt ꝑfectio:ſed corpus ē ꝑfectibile vnum ergo aīa que ē eius ꝑfectio erit vna. ¶ Rurſus oīa ꝑdicata primi modi ſumunť a forma vltimata:ergo homo ꝑ intellectū cū ſit ens:ſubſtātia:corpꝰ:corpus aīatuz:⁊ aīal:⁊ hō:nō erit ī ipſo aīa cogitatiua diſtin cta ab intellectiua. Solutio ē: ad primū negať cōſe/quētia:qꝛ cogitatiua hꝫ rōnem tm̄ medij diſpoſitiui non receptiui.erat.n.cogitatiua ꝑ ſe poſterior mate ria ⁊ quātitate:intellectus dūtaxat per accidens. Ad ſcd̄m negať ſequella:nō.n.diciť hō cōſtitutꝰ ex aīalī ⁊ aīa intellectiua:ſola nāqꝫ aīa vltimata facit aliquid eſſe animal:cōſtat aūt aīam cogitatiuā eē diſpoſitōez materie pro intellectu recipiendo. Ad tertiū:non eſt verum ſenſitiuū eſſe in intellectiuo: vt vegetatiuū in ſenſitiuo exiſtit:virtutes.n.eiuſdem ordinis pn̄t ita ſe habere:ꝙ virtus poſterior poterit in oēs opatiōes prioris:at virtutes alterius ⁊ alterius ordinis nō ſic ſe habent:terminat.n.intrinſece:gnātionem huma/nam aīa ſenſitiua:quā nequaqꝫ ītellectus illo modo terminare pōt:neqꝫ Ariſto.vnqꝫ aſſeruit ſenſitiuum eſſe in ītellectiuo:veluti vegetatiuū in ſenſitiuo. Ad quartū vnīꝰ ꝑfectibilis eſt vna ꝑfectio vltimata ⁊ cō/pleta. Ad qntū:nihil ē ꝯpoſitꝰ hoīe:qui eſt aīal per ſenſuz ⁊ ꝑ ītellectū:vnde corpora celeſtia ſunt aīalia tantū ꝑ intellectū. Bruta vero duntaxat ꝑ ſenſum: at hō aīal exiſtit ⁊ ꝑ ſenſuz ⁊ ꝑ intellectum: predica/ta primi modi analoga ſumuntur ab intellectu. Sed illa que vniuoce ꝯueniūt homini ⁊ brutis a ſenſu ca piuntur. ¶ Poſtremo de potentijs anime hec ſenti enda ſunt:potentia intellectiua ⁊ deſideratiua ſunt idem re cum intelligentijs omnibus a quibus īme/diate actiones progrediūtur:non enim poteſt intel lectus aliquis accidētibus eſſe ſubiectus. 12.metha/phyſice.25.potentie anime ſenſitiue ⁊ vegetatiue re ab animabus diſtinguūtur: cum ſint tales potentie qualitates de ſecunda ſpecie qualitatis:que(vt opi/nor)a ſubiectis realiter differunt poſſunt quoqꝫ ta/les anime ſubiecte eſſe accidentibus: a quibus etiaz īmediate actiones prouenire non poſſunt: neqꝫ ab alia forma ſubſtantiali:arbitrandum nāqꝫ eſt calorez ſemper eſſe inſtrumentuz ignis:quomodocūqꝫ gene retur ignis:veluti ⁊ virtus formatiua inſtrumentuz eſt anime.

Sententia. 33. Ariſtoteles docet hic mo/dum inueſtigandi naturaz pro priam cuiuſlibet anime: ⁊ cum anima cognoſcenda ſit ex operationibus:⁊ operationes ex obiectis per/cipiantur:concludit prius determinanduz eſſe de ali mento:ſenſibili ⁊ intelligibili:qꝫ de operationibus: potentijs ⁊ eſſentijs animarum. Dicit Auerrois: cū declarauit ꝙ diffinitio vniuerſalis anime predicta non ſufficit in cognitione ſue ſabſtantie: Ex qua au/ctoritate palam colligitur naturalem phyloſophum cōſiderare quidditates in particulari:vt dixi primo de anima.3.⁊ primo phyſicorū.11. Itez ait:cognitio actionum iſtarum virtutum prior eſt apud nos ī no ſtra prima cognitione.i.demonſtratione quia. Itez ait:paſſiuum enim ⁊ actiuū videntur eſſe quodāmo/do oppoſita.i.obiectum ⁊ potentia opponuntur re/latiue:veluti ſenſus ⁊ ſenſibile:intellectus ⁊ intelli/gibile:verum de ordine horuz dixi primo de anima. 9.⁊.10.

Textu cōmenti.xxxiiij. Propōit Ariſtote/les cauſam:quare velit incipere a nutritiua:⁊ eſt:qꝛ hac tota animans natura participat. Dicit Auerro/is primo:incepit narrare ꝙ oportet primo incipere de cognitione iſtarum virtutum ab ea que eſt valde prior.ſ.nutritiua. Contra a virtute inchoat genera/tiua cuius operatio eſt poſterior operatione virtutꝫ nutritiue:ergo. Solutio eſt:in potētijs penitus di/uerſis incipiendum eſt a virtute priori: in potentijs tamen pertinentibꝰ ad virtutem vegetatiuam inci/piendum eſt a poſteriori virtute a qua ſit denomina tio ⁊ totius menſuratio:veluti a maximo effectu quē poſſit potentia. Dicit ſecūdo ⁊ inuit ꝙ propter prio/ritatem ⁊ eius vniuerſalitatez:oportet preponi ī cō ſideratione:vlē enim notius eſt apud nos qꝫ ꝓpriū: vt dictum eſt alibi:ſupra cōmento primo: ⁊ ꝓhemio primi phyſicoruz: primo phyſicorum.57.3.phyſico rum.2.5.methaphyſice.16.vlia enim magis eodem genere noticie ſemper prius intellectui conſiderāda occurrunt:vt dixi anno ſuperiori primo phyſicorum 4.⁊.5. Item ait actiones iſtius virtutis ſunt nutri/re.i.creſcere:⁊ generare:⁊ vti cibo:⁊ ſcribit Albertꝰ operatio anime vegetatiue vel eſt ad formam:⁊ ſic ē generare:vel eſt ad materiam:⁊ ita inſtituta fuit nu tritio:vel tēdit ad robur vtriuſqꝫ:⁊ ſic habetur aug/mentare. Iterum inquit generare ſimile in ſpecie ſit tribus conditionibus: quarum vna eſt vt pertingat tempus in quo habet hanc virtutem cum non ſit in effectu omni tempore:pueri nāqꝫ ⁊ decrepiti gene/rare

rare nequeunt. Secunda eſt vt cum hoc non habeat occaſionē:iſta enim impedit hanc actionē:licet ꝑtin gat tempus in quo ꝑueniat ab illo illa actio:patet in eunuchis ⁊ ſpadonibꝰ. Tertia eſt vt illud viuum nō ſit in eis que fiunt caſu ſed per ſe:⁊ hoc dictū eſt ꝑꝑ genita ex putri materia:vnde dicebā anno ſuperiori 8.phyſicorū.46.que fiunt ex corrupta materia: hec quidem generant:alterum autem genus:⁊ quod fa/ctum eſt:neqꝫ femella: neqꝫ maſculus:aliter eſſet ꝓ/ceſſus in infinituz in ſpeciebus:ſemꝑ.n.talia aīalia diuerſum genus ꝓcrearent:auctore Ariſtotele prīo de generatione animaliū:⁊ Auerrois putat vnīꝰ na ture tantum eſſe vnum modum cōmunicandi: ideo primus mus genitus ex putrida materia:⁊ ſecūdus genitus coitu diſtant ſpecie:quia materie ſunt alteri us rationis:ergo ⁊ ſpermata ab his deciſa different ſpecie:⁊ genita illis ergo ſecundus ⁊ tertius: ⁊ ita deinceps:diciť autez animalia genita putrefactio/ne fieri caſu:quia non apparet ibi generās particu/lare:non ꝙ affirmandum ſit ſpeciem aliquaz oriri ca ſu:formabat nāqꝫ Auerrois.2.phyſicorum. 84.hāc conſequentiam:ſi ſpecies generatur caſu: poteſt ex quolibet ſemine ⁊ omni elementorū mixtione gene rari:quia ſi quelibet ſpecies generatur caſu : ergo nulla per ſe vel per accidens determinat materiam: non per ſe:quoniam tunc non fieret caſu:non ꝑ acci dens:quia eſſet aliquid quod determinaret per ſe il lam materiam:⁊ omne quod ſit caſu:pōt indifferen/ter fieri a quacunqꝫ cauſa:ſi fiat ab agente nullū finē intendente:⁊ ab hoc dicebat Auerrois in de ſomno ⁊ vigilia:indiuidua ſubſtantie omnia ſunt termina/tarum cauſarum ogentium:cum nullum indiuiduz ſubſtantie inueniatur caſu. Iteruz ait Auerrois:ſol/licitudo diuina cum non potuerit facere ipſum per/manere ſm indiuiduz:inſerta eſt in dando ei virtu/tem qua poteſt permanere in ſpecie. Senſus eſt: ge neratione acquiritur eternitas in ſpecie ⁊ conſerua/tur mundus:neqꝫ poteſt quiſpiam appetitu regula/to ⁊ conformi rationi appetere eternitatem in indiui duo:⁊ dicebat Ariſtoteles. 5.ethicorum capite. 13. multa eſſe quorum nullum neqꝫ voluntarium ē:ne/qꝫ inuoluntarium:vt ſeneſcere ⁊ mori: ideo homo felix dato ꝙ morte pereat naturali:nec volens mori tur:nec nolens.2.etiam phyſicorum.75.vult Auer. deum habere ſollicitudinem circa hec inferiora ex ħ quia natura agit propter finem:⁊ hec ſollicitudo nō infert deum intelligere aliquid extra ſe:ſed īfert de/um producere hec mortalia ⁊ mouere propter illa: ſecundario tamen.2.celi.17.21.⁊ in ō ſomno ⁊ vigi/lia declarauit Auerrois particularia que non intelli/guntur a natura vniuerſali acquiri poſſe ab illa. Un/de ſi intelligentie abſtracte comprehenderēt indiui/duum:tunc neceſſario eſſent materiales. Item deꝰ non eſt virtꝰ in corpe:neqꝫ intellectui diuino deſeru it virtus in corpe ergo deus nō intelligit ſingularia: neqꝫ per ſe neqꝫ per accidens. Iterū hec forma lapi dis non eſt de ſe abſtracta cuicunqꝫ intellectui com paretur ergo non eſt de ſe intellecta ergo ſi abſtrahi ⁊ intelligi poſſit:requiritur intellectus agens cuius officium eſt trāſferre formā de vno ordine ad alium. 3.de anima.18.ſed deus non eget ope intellectꝰ agē/tis:neqꝫ fantaſmatum:ergo ⁊ dicebā āno ſuperio/ri.2.phyſicorū.75.tenendū eē ad mentem Auerrois deū nihil extra ſe intelligere:apud quem certiſſimū eſt omnem intellectionē qua materialia ꝑcipiuntur collectam eſſe ab intellectu agente ex fantaſmatibꝰ: ⁊ intellectionē eſſe rem intellectā:⁊ his fundamētis ſolitus ſum deducere has cōſequētias:Deus intelli git lapidez ergo lapis ītelligit: ītellectus humanus intelligit ſe per eſſentiaz ꝓpriā ergo lapis intelligit.

Sententia. 35. ſtat ī hoc:fuit a natura inſti/tuta virtus generatiua vt ſerua retur eternitas in ſpecie: vnūquodqꝫ.n. debet parti cipare eternitate quātuz natura ſua cōcedit. ¶ Dicit Auerrois:ꝓpter quid diciť duobus modis:quorum vnus eſt illud qō eſt iſte finis ⁊ alius illud in quo eſt iſte finis:verbi gratia: ī hoc ſermone ꝙ omnia entia agunt propter permanentiā ſempiternam ⁊ propter ea in qbus inueniť ꝑmanētia ſempiterna:aut diſpoſi tio ꝑmanētie ſempiterne. Senſus ē:duplex ē finis: qui ſcilꝫ ⁊ cui:ſanitas ē finis qui peroptať a medico: egrotus eſt finis cui:permanētia eterna ē finis qui deſiderať a rebus:ea in quibus inueniť permanētia ſunt finis cui:diciť autem corruptibilia nō habere ꝑmanentā eternaz:ſed moduz ꝑmanentie: qꝛ ñ indi uiduo ſed in ſpecie tantū conſeruantur. Item inquit Cōmentator:intendit generatiuū ideſt animal geni/tum per putrefactionē:⁊ nō generatiuū ideſt aīal ge nitum ex putri materia: vtrūqꝫ enim permanet ſm ſpeciē:ſed generatiuū hꝫ ſemper hoc: qꝛ ſi deperde/retur:nō poſſet verū talis ſpecies reparari: ⁊ non ge neratiuū in maiori parte tp̄is ⁊ in pluribus ſubiectis ideſt aīalia genita per putrefactionē modo aboleť: modo renaſcuntur:⁊ ita ſit prolongatio ⁊ ꝑmanētia ſempiterna in ſpecie.

Sententia. 36.37. Cū dixerit Ariſtoteles aīam ſm virtutē generatiuam cauſam eſſe efficientē ⁊ in diffinitione anime eam fe/cerit cauſaz formalez aīati: fas eſt vt nunc oſtēdatur ſꝫ quot modos aīa diciť cauſa. Eſt igitur anima for/ma:qꝛ eſt cauſa eſſendi. Eſt ⁊ finis:qꝛ corpus aīatuz inſtitutum fuit a natura propter animā. Eſt ⁊ cā effi/ciens:cum motus oēs quibus viuens moueť proue niat ab anima. ¶ Dicit Auer.36.⁊ hoc eſt neceſſariū preſcire anteqꝫ loquatur de vnaqnaqꝫ partiū aīe:lꝫ iaz ſit declaratū vniuerſaliter ꝙ oīs forma naturalis talis eſt. Sēſus eſt:hoc declarato habemus vnū ge nerale ad omnes aīas:vel hoc cognito facilius intel ligemus ea que ad aīam ſpectant:⁊ lꝫ hoc ſit declara tum.2.phy.70.ad maiorem tamē expreſſionē iteruz his hec aperiuntur: ⁊ huic propoſito deſeruiunt ea que dixi āno ſuperiori.2.phy.70. tres cauſe: forma ſcilicet ⁊ finis ⁊ efficiens in vna plerūqꝫ cernuntur: ⁊ dicit Auerrois hoc eſſe verū cum naturalis volue/rit reddere cauſas generationis:nō cauſas genera/bilium:vnde finis vt eſt quarta cauſa eſt finis rei ge/nerate:non generatōis:finis vt forme conſentit non ponit in numeruz contra formaz:⁊ ideo docte loquē do non eſt affirmādum tres cauſas coincidere:in aſſi gnando tamen cauſas generatōis concedi pōt tres cauſas coincidere:qñqꝫ in idez numero: ſepe in idē ſpecie:forma ⁊ finis generatōis conſentiūt: efficiēs vniuocū eſt idem ſpecie cuz genito:efficiens vniuo cum ⁊ finis generatōis cōueniunt:ideo dicebat Ari ſtoteles hec multotiens coincidere:at materia ī qua pōt alijs cauſis conſentire:minime materia ex qua. Item ait:anima eſt corporis viui cauſa ⁊ principiū. diſtinctio enim de ly principium ⁊ cauſa ſoluit mul/tas apparentes cōtradictiones in dictis Auerrois: ⁊ dicebam anno ſuperiori primo phyſicoruz primo.

ly cauſa ꝓprie pro fine ſumit̃: cõmuniter ꝓ omni cauſa. ly principiuꝫ ꝓprie dicitur de efficiente: minus ꝓprie de extrinſecis: cõiter de omni cã. cõiſſime de omni principio: ly elementũ cõiter de materia dicitur ⁊ forma: ꝓprie de materia tantum: ⁊ hac diſtinctione oĩa loca Ariſto. ⁊ Auer. facile cõciliant̃. Iterũ ait: ⁊ poſſumus intelligere ex hoc motum in loco: ⁊ generationẽ ⁊ motum in augmento ⁊ diminutione: anima. n. eſt cauſa agens iſtos tres motus in aĩato: ergo augmentũ ⁊ diminutio hic ſumunt̃ pro vno motu: cum ꝑtineant ad idem genus: non facit aũt mentionem de alteratione: qꝛ ab extrinſeco alterata naturaliter ſunt alterata: ⁊ dicit̃ anima eſſe cauſa aggenerationis in nutricatione: ⁊ capitur hic nomen mot⁹: quatenus eſt inſtitutũ ad ſignificanduꝫ oẽs mutationes quibus aliqua forma acqritur. ¶ Rurſus iquit: declaratuꝫ eſt in ſermonibus vniuerſalib⁹ ꝙ materia eſt propter formaꝫ tantum: ⁊ non per aliqđ ꝯſequẽs materiam: aut aliquod qđ fit de neceſſitate materie: ſicut exiſtimabant antiqui non ꝯcedentes cauſaꝫ formalem eſſe: neqꝫ finalem. Senſus eſt: materia habet neceſſitateꝫ non per ſe ſed per formã ⁊ ſpecieꝫ: nam materiaꝫ nulla ſequitur forma neceſſario: neceſſariuꝫ eſt tamen materiam eſſe forme ſubiectum: poſito. n. conſtitutoqꝫ fine inducitur neceſſitas materie precedenti ⁊ ita propter fineꝫ: neceſſitas omnis emergit: ⁊. 2. phy. 88. faciebat Auerrois iſtam conſequentiaꝫ: ſi forme ſequerent̃ materiam de neceſſitate: tunc oĩa eſſent neceſſaria: ⁊ dicebat ibidem Themiſtius: qui ſolam cauſam poſuere materiaꝫ ⁊ ex naturalibus materie motibus ſequi neceſſarios ⁊ prefinitos effect⁹: hi arbitrantur ſimpliciter omnia lege quadam imutabili: ineuitabiliter ⁊ neceſſario fieri: poſita enĩꝫ cauſa neceſſaria ponetur effectus: forme nullaꝫ ꝑter mãm cauſaꝫ haberent: ergo cõceſſa materia omnes forme ingenirent̃ nececeſſario. ¶ Poſtremo inquit: anima eſt cauſa corporis ſm̃ ſubſtantiam ⁊ formam que eſt cauſa eſſe omniuꝫ: ergo palam colligit̃ vnamquãuis animam dare eſſe.

Auerrois cõmento. 37. Primo dicit: ⁊ ſignuꝫ ꝙ anima ⁊ forma corporis eſt ꝙ hoc ens viuum nõ hꝫ eſſe ſm̃ ꝙ eſt viuũ niſi per illud quod viuit ideſt ꝙ ẽ cauſa iſtius actionis. ſ. vite: ⁊ eſt manifeſtum ꝙ cauſa iſtius actionis eſt anima: ergo hoc qđ eſt viuũ ſm̃ ꝙ eſt viuũ ẽ per aĩam: cum itaqꝫ hõ viuat intellectu: ⁊ ſimiliter celum: primo capitulo de ſubſtantia orbis: habebit homo eſſe ab intellectu: ⁊ ſimiliter celum: ⁊ colligitur hic palam cauſalitatem cauſe formalis cõſiſtere in dare eſſe: ⁊ eſſe principium indiuiduatõis. Iteꝫ ait: anima eſt perfectio: perfectio aũt eſt forma: ⁊ intentio eius qđ eſt in potẽtia ens: ergo anima eſt forma. Senſus eſt: cum corpus animatum ſit in potentia ad operationes virtute anime: ⁊ operationes proueniant a forma: erit anima forma corporis animati. Iterum inquit: hoc ẽ finis nature ſcilicet ꝙ nõ agit niſi propter aliquid ſicut ars non agit niſi propter aliquid: ⁊. 2. phyſicorum. 79. declaratur naturã agere propter finem: quia ars agit propter finem: ſiue faciat ars que natura poteſt operari: ſiue non faciat: ⁊ dicebat ibidem Themiſtius: quecũqꝫ ante finem fiunt: finis gratia videntur eſſe facta: ⁊ in operibus nature id apertiſſime videtur: oĩa. n. que triticũ antecedunt: gratia tritici preceſſiſſe iudicatur: neqꝫ poſſet domũ natura aptiſſime edificare: niſi ea q̃ finẽ ꝓcedunt gratia finis facta eſſe ꝓbarentur. Similiter non poſſet ars aĩal ꝓducere niſi gratia finis ea faceret que ante finem fieri oportet. Rurſus ait: quẽadmodum forma eſt finis artis in artificialibus: ita anima eſt finis nature in animalibus ⁊ in omnibus naturalibus: omnia enim naturalia vident̃ inſtrumenta eſſe indifferenter in omnibus animatis: ⁊ ſicut videtur in animalibus: ita videtur in plantis. Senſus eſt: eſt anima finis non tamẽ cauſa finalis: multi. n. ſunt fines qui tamẽ cauſe finalis rationem ſubterfugiunt: eſt enim nomen finis maioris ambitus nomine cauſe finalis: edificare nãqꝫ conceditur finis potentie edificatiue ⁊ non cauſa finalis: eſt cauſa finalis vt dicebam anno ſuperiori. 29. id quod remote ⁊ extrinſece concomitatur productum: ⁊ eſt optimum illud cauſa cuius productum producitnr. Sunt itaqꝫ omnia que ſunt inſtrumenta ⁊ dipoſitõẽs ad animã: inſtrumentũ enim eſt gratia vtentis ⁊ membra ⁊ inſtrumenta naturalia ⁊ alia omnia mixta imperfecta ſunt tãquam diſpoſitiones ⁊ inſtrumenta perfecte mixtionis: qualis reperit̃ in aĩalibus perfectis: Amplius inquit: illud ꝓpter quid iuenit̃ aliquid dr̃ duobus modis: quorũ vnus eſt illud ꝓpter qđ inuenitur aliquid: ⁊ iſta eſt proportio anime ad corpus: ⁊ alius eſt illud cuius eſt hoc ꝓpter qđ inuenit̃ aliqd ⁊ iſta ẽ ꝓportio anime ad animatũ: dicimus. n. ꝙ aĩa ⁊ corp⁹ vtrũqꝫ non ſunt niſi propter animatũ. Senſus eſt: comparando animã ad corpus ipſa eſt finis gratia cuius: at comparãdo aĩam ⁊ corpus ad aĩatũ: eſt animatũ finis vtrorũqꝫ in quo: tamen abſolute: anima exiſtit finis animati ⁊ non econtra. ¶ Preterea ait: declarauit etiam eam eſſe cauſam mouentem ſm̃ omnes modos motuuꝫ exiſtentes in animato: ſiue veros ſiue exiſtimatos eſſe mot⁹: ⁊ alteratio attributa ſenſibus: ſicuti quidã reputant: ſi cõceſſerim⁹ eã eſſe motũ. ſ. verum erit per animam: vñ eſt alteratio ſenſuum mot⁹ non verus: qꝛ non eſt inter cõtraria: ẽ motus exiſtimatus: ꝓpter Platonem opinantem in viſione ſpiritus viſiuos moueri penetrãdo viſibile: ⁊ eſt alteratio ſpiritualis ſenſuum non ab aĩa ſenſitiua effectiue: quia non datur ſenſus agens: ſed eſt a prima intelligẽtia anima primi mobilis: que vocatur intellectus agens ⁊ ſenſum agens. dicebat eniꝫ Auerrois in libello de ſomno ⁊ vigilia: omne quod exit de potentia in actum habet agens quod eſt đ genere illius rei quod exit de potentia in actum: neceſſe eſt vt faciens iſtaꝫ cognitionẽ ſit intellectus i actu ⁊ ita vult cognitioneꝫ omnem ⁊ intellectiuam ⁊ ſenſitiuam pendere effectiue ab intellectu in actu: ideſt ab intellectu agente: quem quidem eſſe declarabitur in. 3. de anima. 17. ⁊. 18. ¶ Poſtremo ait: nihil diminuitur naturaliter aut augetur naturaliter niſi habeat virtutem nutriendi: dicit naturaliter propter diſtractionem partium violentam ⁊ propter augmentum per iuxtapoſitiouem: ⁊ propter rarefactionem: hec vocat non naturaliter: inquantum ab extrinſeco augentur effectiue: licet extrinſecus alterata naturaliter alterentur. ¶ His dictis adijciendum eſt: animabus eternis ⁊ non eternis hec predicata conueniunt: ſunt forme: fines: ⁊ motores: differunt tamẽ qꝛ eterne hñt idẽ eẽ in aĩa ⁊ extra: non eterne habent in re eſſe materiale: in intellectu vero eſſe vltimate abſtractum: Quare ⁊c̃.

¶ Tex. cõmen. 38. 39. 40. 41.

Sententia. 38. 39. 40. 41. ſtat in hoc: qꝛ cauſam augmenti Empedocles elemẽtis nõ aĩe tribuebat: ideo Ariſto. preſenti parte probat aĩam cãm eſſe augmenti nõ aut elementũ. in primis Empedocles errauit accipiens ſurſum ⁊ dorſum vniformiter in mũdo ⁊ viuentibus. Iteꝫ vl̃ vnũ elemẽtum eſſet cauſa nutritionis vel plura: non vnum: qꝛ tale mouet̃ ad vnã tm̃ parteꝫ: nutrimentũ ad oẽm: ſi plura: quid retinebit ea: ne in loca ꝓpria ſtatim tẽderent. Item cum ignis creſcat in infinitũ: animata non: non poterit ignis cauſa eẽ augmenti.

Auerrois. 38. primo dicit. Incepit declarare ꝙ Empedocles errauit. Senſus eſt: intẽtio Ariſto. eſt declarare opinionẽ Empedoclis eſſe falſam: cuius tñ Empedoclis opinio his inniti poterat fundamẽtis: tum qꝛ: quodlibet mixtũ ex elemẽtis cõſtat: tũ qꝛ elemẽta ſeruant in corporib⁹ motus ſuos. nam in mixtis ſunt forme elementorũ truncate ergo ⁊ operatiões cõſequentes formas. tũ quia: ſi non: augmentatio eſſet motus violentus nõ intentus a natura: verũtamen eſt licet elementa ſint in mixtis: ſunt tñ ibi ſm̃ naturã ⁊ conditioneꝫ forme mixti: nutrimentuꝫ quoqꝫ quatenus regulatur ꝑ animam ad omnem differentiam poſitionis moueri poteſt: ⁊ ita tractus ab extrinſeco violentus quideꝫ eſt: non autem tractus ab intrinſeco. Item ait: hoc eniꝫ quod exiſtimabatur ꝙ ſuperius in plantis eſt ſuperius in mundo: ⁊ inferius: inferius: non eſt verum. i. ſuperius in mundo eſt concauum celi: inferius eſt centrum ſuperius in plantis ⁊ animalibus eſt illa pars qua attrahitur nutrimentum: alia pars eſt inferius: ⁊ huius dicti ratio eſt: quoniam neqꝫ in parte conueniunt ideſt in ſitu: neqꝫ in natura ideſt perfectione: neqꝫ in potentia ſcilicet operandi: ⁊ iteꝫ ſubdit: in parte autem non: quia licet concedamus i plãtis: tamen in pluribus animalibus non poſſumus illud concedere: ſuperius enim in eis non reſpicit ſuperius mundi: ⁊ veritas non concedit hoc: natura enim inferioris in plantis alia eſt a natura inferioris in mundo. Senſus eſt: licet ſuperius in plãtis ⁊ mũdo non conſentiant: ſi tamen gratia argumẽti poſuerimus ꝙ plante habeant idem ſuperins cuꝫ mũdo: in pluribus tamen animalibus vt in delphinis non poſſumus illud concedere: ⁊ ſubiungit: ſed contingit concregatio eorum in parte eadem caſu: ſicut de planta euerſa aut tortuoſa cuius faſtigia plicarentur verſus terram ⁊ eſt caſuale ideſt natura vtriuſqꝫ nõ eſt eadem: non eſt eadem: non ꝙ ſit extra intentionẽ nature ꝙ congregatio ſuperioris ⁊ inferioris in plãtis ⁊ mundo ſit in eadẽ parte quãdoqꝫ: ⁊ ipſa eadem eſt natura ſuperioris in animalibus. ſ. ꝙ caſu idem ſunt ſuperius mundi ⁊ animaliũ: ⁊ ſignum eius ẽ ꝙ caput in animalibus eſt ſimile terre. i. parti reſpicienti terram: cum actio eorum ſit eadem: quaſi dicat in multis animalibus ſuperius eſt ſuperius in mundo: in delphinis ſuperius eſt inferius in mundo: natura ergo ſuperioris ⁊ inferioris in plantis: animalibus ⁊ mundo non eſt eadem. ¶ Rurſus inquit: quoniaꝫ ſi ita eſſet: tunc neqꝫ ſuperius: neqꝫ inferius haberet animal: neqꝫ natura ſuperioris ⁊ inferioris in plantis ⁊ animalibus eſſet eadem. Senſus eſt: ſi pars grauis mouetur ad inferius: ⁊ pars leuis ad ſuperius: animal non habebit ſuperius neqꝫ inferius: quia os baſſilare groſſum: graue: terreſtre non erit ſurſuꝫ: ⁊ ſi animal nõ habebit ſuperius ⁊ inferius: neqꝫ natura ſuperioris ⁊ inferioris in plantis ⁊ aĩalibus eſſet eadem: ⁊ dixit ꝙ potentia capitis in aĩalibus eſt potentia radicis in plantis: quia in hoc eſt principiuꝫ eius per quod animal eſt animal. ſ. ſenſus. hoc aũt eſt principiũ eius per quod plante ſunt plante. ſ. cibi: ⁊ ideo ſi caput ex aĩali ⁊ radix ⁊ plãtis abſcindunt̃: depereunt ideſt diu nõ poſſunt viuere: vnde licet ſenſus ſint ſubiectiue ⁊ radicaliter in corde: eorum tamen operationes manifeſtantur in cameris cerebri.

Digreſſio.

¶ Quia Auerrois hic dicit in capite eſſe principiuꝫ per quod animal eſt animal: ⁊ alibi ſentit cor eſſe id in quo virtus ſenſitiua ſubiectatur: ideo vt mẽs Ariſtotelis ⁊ Auerois habeatur ẽ aduertendum ꝙ cum in quolibet genere ſit vnum primuꝫ cauſa aliorũ. 2. methaphyſice. 4. inuenietur ⁊ vnum membrũ principale: ⁊ eſt cor: patet ex loco ipſius: cui etiam primo inſeritur anima: a quo poſtremo diſcedit: mirabilis quoqꝫ eius compoſitio oſtendit principalitateꝫ ſuaꝫ: eſt ⁊ cor principium vite: ſenſus ⁊ motus: quas virtutes influit cerebro per arterias: adhuc ipſis virtutibus indiſtinctis exiſtentibus: veluti ⁊ epati largit̃ virtutem factiuam ſanguinis per venas: at in operatione ſenſus ⁊ motus cerebrum cordi famulatur. Iteꝫ origo caloris quo ſit motus eſt in corde. Item iudicatur cor eſſe principaliſſimuꝫ membrum multitudine arteriarum que a corde cerebro cõmunicant̃ differentiuꝫ illi caloreꝫ quo iuuatur in ſenſu ⁊ motu. Rurſus in ſomno retrahitur calor ad cor miniſtrãs virtuteꝫ ſenſibilem. Amplius ob frigiditatem nõ eſt dignum cerebruꝫ vt ſit primũ: propter etiam colligãtiam virtutis nutritiue cum ſenſitiua: ⁊ caloris inaticum calore ſenſitiuo palam infertur cor eſſe primum ⁊ principaliſſimuꝫ membruꝫ. Ulterius ad hoc propoſitum dicebam anno ſuperiori. 7. phyſicorum. 4. qꝛ Galienus putabat ꝙ ſequeretur ſi aliquoruꝫ mouentium ſe motus eſt ſimul tempore quies quoqꝫ eorũdem foret ſimul tempore: cum viderit extracto corde adhuc animal moueri: dixit cor non eſſe principium motus animalis ſed illud exiſtimauit eſſe cerebrum: at Auerrois vidit arietem qui abſciſo capite ſepius huc ⁊ illuc ambulauit: verum quicquid ſit de primo principio motus animalis ſiue illud ſit cor ſiue cerebrum: manifeſtuꝫ eſt non oportere quietes aliquoꝝ eſſe ſimul tp̃e ⁊ ſi aliquorum mouentiuꝫ ſe motus ſit ſimul tempore: addit Albertus nõnulla aĩalia cantare poſſe nedum moueri amputato capite. ¶ Iterum quia de differentijs poſitionũ hic tractatur ideo obſeruanduꝫ eſt: ꝙ ſex differentie poſitionuꝫ natura in animatis tantũ inueniunt̃: vnde. 2. celi. 13. probatur celum habere differentias poſitiõis diſtinctas in natura: ex eo quia eſt animatũ: ⁊ dicebat Auerrois. 8. phyſicoruꝫ. 64. debes ſcire ꝙ iſte partes ſunt diſtincte in natura in homine ⁊ ſimiliter in mundo: ſed in homine ſunt manifeſte per ſe: in mũdo vero ꝑ demõſtrationeꝫ: celum nãqꝫ quia eſt animatũ hꝫ dextrum ⁊ ſiniſtrum: ⁊ ꝙ habet dextrum ⁊ ſiniſtruꝫ neceſſe eſt vt habeat alias partes: ⁊ ſumuntur in celo omnes tales differentie a motu locali: que enim diſperſa ſunt in inferioribus accumulantur in ſuperioribus: ⁊ cuꝫ motus localis ſit ſimplicior ⁊ plus corpori ſimplici

accomodatus ideo a motu locali tales i celo accipiū/
tur differentie quarum verus ordo ſi ſaluari debeat:
habebit Atlas imaginatus caput in polo antartico:
pedes in artico: dextrū in oriente: ſiniſtruʒ in occidē
te: faciem verſus parteʒ celi nobis meridionaleʒ: par
tem poſteriorē verſus partē oppoſitā parti meridio/
nali: ⁊ exiſtimauerūt Ariſtoteles ⁊ Auer. lōgitudinē
in celo eſſe a polo in poluʒ: latitudinem ab oriente in
occidentē: ꝓfunditateʒ a puncto meridiei ad angulū
noctis: ordo aūt haꝝ poſitionis partiuʒ in viuētibus
ſubceleſtib⁹ talis eſt: plantis datur ſupius ⁊ īferius:
non aūt ante ⁊ retro: cum nō habeāt ſenſuʒ: nec dex/
trum ⁊ ſiniſtruʒ cum non habeant motum localem.
Brutis imꝑfectis conceditꝰ ſupius ⁊ inferius: ⁊ ante
⁊ retro: nō dextrū ⁊ ſiniſtrū: cuʒ in eis non ſit motus
localis: niſi motus conſtrictiōis ⁊ dilatationis: aīali/
bus perfectis natura oēs cōcedit poſitionis differen
tias: ſurſuʒ terminat longitudinē: ⁊ eſt principium
motus augmenti: nō q͛ crementū nō fiat vn̄quaq͛ʒ:
ſed q͛ magis apparet ẜm longuʒ: maior. n. dimenſio
corporis aīati eſt longitudo: dextrū terminat latitudi
neʒ ⁊ eſt principiuʒ motus localis. ſemꝑ. n. in latere
dextro formantꝰ organa motiua ⁊ aīalia ꝑfecta ꝓpo/
nunt pedeʒ dextrū dum ambulant: ⁊ dextrū humeꝝ
ad onera portāda: ⁊ trahitꝰ pes ſiniſter ad corpus ſu/
ſtinendū ne decidat: qn̄ eleuatꝰ pes dexter i ꝓſecutiōe
motus: quare in dextro ē maior caliditas a corde ẜʒ
baſim: ⁊ hec eſt cā ꝙ Ariſto. 32. ꝑticula ꝓblematum
ꝓblemate. 12. dicebat virtutē motiuā i parte dextera
poenitiorē: ſenſitiuaʒ vtriuſq͛ʒ ꝑtis equalis vigoris:
ante terminat ꝓfunditatem ⁊ eſt pars anterior pars
eſſentialis reſpectu poſterioris: q͛ in ea fiūt motus
⁊ ſenſationes: hec de digreſſione.

Auerrois. xxxix. Dicit primo: ⁊ ſi con/
ceſſerimus ꝙ nā ſupio
ris ⁊ inferioris in plantis eſt nā ſuperioris ⁊ inferioris
in mundo ⁊ ꝙ pars ignea mouetꝰ in plantis ad ſupe/
rius ⁊ terreſtris ad inferius: adhuc ſuple tu oportet
fateri aīam eſſe cauſaʒ augmenti. Item ait: nos vide
mus ꝙ eadem pars mouetꝰ ad ſupius ⁊ inferius in/
ſimul ideſt augetꝰ ad omneʒ parteʒ poſitionis indiffe
renter: videmus. n. ꝙ quelibet pars potentie ſenſibi
lis ⁊ quodlibet membruʒ mouetur ad vtrāq͛ʒ parteʒ
inſimul: ideſt per partem potētie ſenſibilis intelligit
minimū ſic vocatuʒ. 3. phy. 6. 8. phy. 23. minimū nu/
trimenti mouetꝰ ad oēm pteʒ ⁊ hoc q͛ mēbrū in nutri
tione mouetꝰ ad oēm pteʒ ſimul: prio d̄ gnātione. 33.
alimentū ergo ⁊ ſpiritus ēt ſi ſint inaīati vt regulata
ab anima poſſunt moueri verſus omneʒ differentiaʒ
poſitionis. ⁋ Iterum Auer. rationem Ariſtotelis ſic
ordinat motus elementoꝝ non eſt cauſa mutatōis: ⁊
ratio eſt: quia vel vnuʒ vel plura: non vnum: q͛ tale
mouetur ad vnam tantū partē: nutrimentū ad oēm.
Si plura: prohibens ea ne diſtrahantꝰ non poterit eē
niſi anima: elementa eniʒ in mixtis aīatis ⁊ inaīatis
inueniuntꝰ ẜm ꝙ expoſcit forma illius mixti: ⁊ ſolit⁹
ſum dicere elementa in mixtis trahi ad ſpeciem ⁊ na
turam mixtoruʒ.

Auerrois. xl. Primo dicit: incepit d̄ſtruē
ſermonē fingentiū ꝙ princi/
piū nutrimēti ⁊ augmēti nutribilis ē ignis: ſuple ſo/
lus aut ps ignis: aut aliq̇d igneū. i. aer ⁊ aqua vt igni
admiſcentꝰ: vn̄ ignis ꝑ iuxta poſitionē nō ꝑ itus poſi
tōeʒ nutritꝰ ⁊ augetꝰ: neq͛ʒ ē poroſus: viuētia ⁊ poroſa
ſūt ⁊ ꝑ int⁹ſuſceptōeʒ nutriūtꝰ ⁊ augentꝰ: ꝑ d̄ gnātōe.
33. Itē igt Auer. qdaʒ exiſtimāt ꝙ nā ignis in eo ꝙ ē
ignis: nō ẜm ꝙ ē aliq̇s ignis ſit. ſ. cā augmenti: quaſi
dicat Auerrois: ignis nō vt ignis: ſed vt aliq̇s ignis
i. vt regulatus per animam poteſt eſſe cauſa augmē/
ti: ⁊ nutritionis.

Auerrois. 41. primo dicit: dicamus nos ꝙ
ignis non eſt cauſa nutrimenti ⁊
augmenti in animalibus ſimpliciter. i. naturaliter ⁊
principalr̄: ſed attribuitꝰ cauſe quaſi inſtrumētū ſuo/
rum inſtrumentorū. i. ſpiritus eſt imediatū inſtrumē
tū anime: ignis vero quatenus ex eo componitꝰ ſpiri
tus: ideo dicitur inſtrumentū inſtrumentoruʒ. Et ſi
petas vtrū calidū naturale permaneat idem a princi
pio vite vſq͛ʒ in finem: dico ipm̄ cōtinue eſſe aliud ⁊
aliud: ſicut continue eſt alia ⁊ alia flāma: ⁊ quēadmo
dum flāma corrumpitur: quia conſumit eius nutri/
mentum: ita ⁊ calidum naturale reſoluit humidū ſub
ſtantificum. ⁊ cum calidum reſoluat humidū ⁊ idem
non poſſit reſpectu eiuſdeʒ eſſe generans ⁊ corrum
pens: a membris reſtaurabitur humidū radicale: ⁊ ſi
iterum petas vtrum tale corpus ſit actu animatum:
dico ꝙ non: tum q͛ tale corpus eſt valde raruʒ ſubti
le ⁊ de facili euaneſcibile: itaꝙ non percipitꝰ nec in
viuente nec in mortuo: tum quia animatū debet eſſe
conſtans ⁊ firmū. 2. de anima. 3. tum q͛ tale corpus ē
diſcontinuum animali: ⁊ licet anima non poſſet eē in
corpore organico ſine ſpiritu: tamē nō eſt in ipo ſpi/
ritu: ⁊ ſi dicas cōtra. ſpiritus mouetꝰ ad oēm differē/
tiam poſitiōis ergo eſt animatus: dico inaīatū vt re/
gulatum ab anima verſus varias poſitiōis differen/
tias moueri poſſe. Rurſus ait: ⁊ cōceſſit ꝙ ignis eſt
cōiunctus cauſe ẜm ꝙ aliq̇d attribuitur alicui cuius
actio non perficitur niſi per illud. i. cum decoctio ſit
a calore erit ignis cauſa ſine qua non ē inſtrumentū
hoc enim elementū inter alia aut eſt alterans alia ⁊
hoc nō: quia deſtrueretꝰ ordo vniuerſi: aut magis do
minatur in eo alterare q͛ʒ in aliꝭs elemētis: q͛ ignis
comparatus ad mixta calidus ē ⁊ ſiccus ⁊ multū acti
uus: quare in his que nutriuntꝰ domiabitꝰ ignis qui
cōcauſa erit nutritionis ⁊ augmenti. Amplius ait: i/
tendit ꝑ terminū ⁊ menſurā vltima naturalia que in/
ueniuntur in quātitatibus augmētabiliuʒ. Senſus
eſt: cum ignis creſcat in infinitum: aīata nō: non erit
ignis cā ipſi⁹ augmenti: hec aūt propoſitio: ignis cre
ſcit in infinitū: ita ītelligitꝰ: ignis creſcit i īfinituʒ re/
ſpectu aīalis. Uel dicitꝰ ignis creſcē in infinitum ẜm
ſe vel ẜʒ ptes: vn̄ data qualibet pte ignis in quouis
tpe pōt creſcē in īfinitū: vna nāq͛ʒ pte diſtincta ⁊ ſe/
parata reſiduū reuertetꝰ ad priorē q͛ʒtitatē: hoc i aīali
bus nō repitꝰ: ſn̄ia Egidiꝭ nō ſatiſfacit: videlʒ ꝙ ignis
creſcat in infinitū rōne forme: q͛ quelibet forma na/
turalis limitat ſibi tantā q͛ʒtitatē: itaꝙ ſub minori ſta
re nō pōt: ſed ſub illa pōt ⁊ ſub qualibʒ maiori citra
maximā q͛ʒtitatē: que maxima q͛ʒtitas ē q͛ʒtitas ſub
qua forma exiſtere pōt: ⁊ ſub nulla maiori: ſed ſub
qualibet minori ſupra minimā q͛ʒtitatē: latitudo ita/
q͛ʒ q͛ʒtitatis quā vna forma ꝑmittit terminatꝰ vtroq͛ʒ
extremo affirmatiue: vt colligitꝰ prio phyſicoruʒ. 37.
38. 6. phy. 91. 8. phy. 62. ⁊ rō eſt: quelibet forma ſub/
ſtantialis limitat ſibi q͛ʒtitatem determinatā: virt⁹. n.
inſequitꝰ formā in ordine ad māʒ ⁊ q͛ʒtitatē: qm̄ i ma
iori quāto eſt maior virtus. 8. phyſicorū. 92. Rurſus
forma ſubſtantialis non eſt apta nata operari in qua
cunq͛ʒ materia ergo neq͛ʒ induci: neq͛ʒ in quauis
modiciſſima materia poteſt forma conſeruari: er/
go neq͛ʒ

go neq͛ʒ introduci: ⁊ ita latitudo quantitatis erit
affirmatiue terminata ſi de maxio ⁊ minimo nāliter
diſpoſitꝭ intēdam⁹: q͛ ſi de illis ſimplr̄ loquamur: ter
minabitꝰ latitudo negatiue: his fundamētis: q͛ aſſi/
gnato minimo ex cā intriſeca: illud mediū corrūpēs
ſupabit exceſſu diuiſibili ꝗ ſblata medietate exceſſus
poterit ꝑ ſe ſtar̄ min⁹ minimo. Itē datꝰ vltimū diſpō
nis nālis qn̄ aliq̇d tranſit ab ipſa nāli diſpōne in ꝑ/
ternāleʒ: ⁊ datꝰ vltimuʒ ꝙ nō diſpōnis ꝑternālis: q͛
dato quocūq͛ʒ ꝑternālr̄ diſpoſito: de illo ē veꝝ dicere
ꝙ prius erat ꝑternāliter diſpoſitū: q͛ deficiebat ſibi
aliquid ad ꝑficiēdū operationē ⁊ tale erat diuiſibile:
nullū aūt diuiſibile ſubito acq̇ritꝰ vel deꝑditꝰ ꝗ dabi
tur minimū nāliter ⁊ nō preternāliter diſpoſitū: ſed
de his dixi anno ſuperiori prio phyſicoꝝ. 38. Itē inq̇t
dignius ē vt ita. actio attribuatꝰ ei q̇d eſt in ita actio
ne quaſi forma. ſ. aīa q͛ʒ illi q̇d eſt quaſi materia: ⁊ in/
ſtrumētū. ſ. ignis. Senſus ē: illi dʒ demādari h̄ actio
q̇d hʒ rōnem forme: dixit aūt in ſtr̄m aut quia ignis
effectiue ꝯcurrit ad mixtionē: aut q͛ mā vocatur in/
ſtrumentū. 3. de aīa. 36. Amplius inquit: alterare q̇d
eſt in eo dʒ attribui igni ⁊ q͛ eſt terminatuʒ dʒ attri/
bui virtuti coniūcte cum igne: vn̄ calor vt alterat ci/
bum vocatꝰ igneus: vt inducit formaʒ eſt calor anima
lis: quatenus dat vitam parti nutrite appellatur ce
leſtis. Et ſi quiſpiam querat nūquid calor elementa
ris: naturalis: animalis: ⁊ celeſtis differant ſpecie:
videtur ꝙ ſic: tum quia elementalis decoquit: ⁊ al/
terat ⁊ deſtuit: naturalis agit ad generationeʒ fetus:
celeſtis dat vitam ergo ex effectibus diuerſis in ſpe/
cie indicabuntur diſtincti ſpecie: tum quia elemen/
talis eſt ab igne: naturalis ab idolo paterno: celeſtis
a celo: ergo differunt ſpecie. Contra: Auerrois. 4.
metheorū ⁊ Albertus magn⁹ calores oēs cōſtituit
eiuſdem ſpeciei: aliter nō tm̄ eſſent quattuor prime
qualitates: caliditas enim putrefactiua ⁊ digeſtiua
ſunt qualitates prime. 4. metheorum: quare tenen/
dum eſt oēs calores eſſe eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſi/
me ⁊ vnum calorē numero dici elementalem: vt agit
opera elementalia: naturalem quatenus dirigitꝰ ab
idolo paterno ⁊ agit ad generationē fetus ⁊ ad com/
plementuʒ diſpoſitionuʒ eius: vnde. 4. metheorum
arbitratur Cōmentator digeſtioneʒ celebrari a ſolo
calore naturali: ⁊ paulopoſt vult ꝙ digeſtio ⁊ gene/
ratio mixtorum que eſt ꝑ digeſtionē fiat ab elemēto
ignis: elementuʒ enim quod eſt generationis cauſa
prima operans in compoſitis eſt ignis: ſimiliter ca/
lor qui eſt in ſeminibus animaliuʒ dicitur celeſtis vt
agit in virtute celi: ⁊ ita ideʒ calor exiſtens qualitas
prima eſt ſimul elementalis: naturalis: celeſtis: pre/
ternaturalis: digeſtiuus: putrefactiuus: ẜm ꝙ agit
diuerſa opera: ⁊ a diuerſis coagentibus dirigitur.
Ad primum dico idem poſſe producere effectus op/
poſitos: quatenus eſt inſtrumentum diuerſoruʒ. Ad
aliud: diuerſitas agentium ſpecifica non ſemper in/
fert diuerſitatem in effectibus ſpecificam; ſiquis cu/
piat habere cognitioneʒ minimorum recurrat ad ea
que diximus primo phyſicorū. 38. ⁊ primo capitulo
de ſubſtantia orbis.

Textu cōmenti. xlij. affirmatur hec
propoſitio. Ali
mentū eſt obiectū virtutis vegetatiue: vn̄ eſt aduer/
tendū nutritiuū: augmētatiuū: ⁊ gnātiuū ꝑteo eē po
tētiales aīe vegetabilis: ⁊ ē diuiſio toti⁹ ꝑtātiui i ꝑti
culares ꝑtātes: alimentū itaq͛ʒ vt q̇d nutrit: auget vt
q͛ʒtū vt ſupfluū facit ad gnātionē. ⁊ trahitꝰ cib⁹ i diuer
ſas rōnes ſpecificas ob virtutē nutritiuā ſibi ab epa
te cōicatā: augmentatiua ē a corde generatiua in va/
ſis ſeminariꝭs: ⁊ volo has virtutes ſemꝑ eē in viuen
te ⁊ ſi nō ſemꝑ operentꝰ: quas q̇dē facio qualitates de
ſecūda ſpecie: virtus aūt attractiua: retentiua: dige/
ſtiua: expulſiua reducuntꝰ in nutritiuaʒ. Plātis tn̄ (vt
reor) nō fuit ꝯceſſa vt⁹ expulſiua: cū trahāt cibū per
poros ⁊ non recipiant groſſuʒ: veluti aīalia faciunt.

Sententia. 43. inducuntꝰ ꝯditōnes req̇ſite
ad hoc vt aliquid debitū ſit nu/
trimentū: vbi nāq͛ʒ nutriendū dʒ eē actiuū: poroſum
⁊ ſiccū: nutrimentū inueniri dʒ paſſiuū: penetratiuū
⁊ terminabile termino alieno. ⁋ Dicit Auer. innuit
ꝑ hoc ꝯtraria q̄ ſunt in ſubſtātia: iſta. n. exiſtimantur
augmentari ab inuicē ⁊ nutriri ab inuicē. Sēſus eſt
ſubſtantia hn̄s ꝯriū ē nutritiua ⁊ augmentatiua eiuſ
dē: ſed qualitas hn̄s ꝯriū nō pōt aliud nutrire: vel
augere vn̄ exiſtimo in oib⁹ partib⁹ māe poſſe fieri de
ꝑditionē ⁊ reſtaurationē: mēbra. n. radicalia cū nutri
antꝰ i illis fiet deꝑditio: ꝯſtat āt ea ꝯponi ex ꝯriꝭs.

Sentētia. 44. ⁊ 45. introducitꝰ difficultas:
cū ex eadē aīatū nutriatꝰ ⁊ augea
tur ⁊ creſcat ex ſilī: ergo nutrietꝰ ex ſilī: ex alia pte cū
nutrimentū patiatꝰ a nutribili: ⁊ tranſmutetꝰ in nutri/
bile erit nutrimētū ꝯriū nutribili. Solutio ē: nutrim̄
tū anq͛ʒ ſit decoctū diſſimile exiſtit ⁊ ꝯtrariū: ⁊ cū de
coctū ē vltia digeſtiōe ſil̄e redditꝰ: in quolibet. n. iſtā
ti an̄ finē ē nutrimentū ſil̄e ẜm diſpoſitōes n̄ formas
ſubſtantiales: patitꝰ nāq͛ʒ nutrimētū paſſiōe ad quaʒ
ſequitꝰ corruptio: alitū v̊o ſi patiatꝰ ad illā ſequitꝰ inte
ritus nutriti. ⁋ Eſt aduertēdū ꝙ Ari. in de ſomno ⁊
vigilia voluit ꝙ vltimū nutrimētū cauſatiuū ſomni
eēt vltimū nutrimētū q̇d ē ſanguis. Cōtra oīa nutri/
untꝰ ex eiſdē ex q̇bus ſunt: animalia ſunt ex quattuor
hūorib⁹: ergo vltimū nutrimētū ſunt quattuor hūo/
res. Itē fames ē appetitus calidi ⁊ ſicci: ⁊ ſitis hūidi
⁊ ſicci: ergo his equaliter nutritꝰ aīal. Rurſus caro
nutrit ẜm ſubſtātiā ⁊ caro nō ē ſanguis: ergo: iteruʒ
caro neruoſa ⁊ nō ſanguis ē organū quodāmō tact⁹
qui eſt ſenſus nutrimenti. Solutio eſt: ſanguis: licet
ſit vltimum nutrimentum q̇d eſt cauſa ſomni non tn̄
eſt vltimum nutrimentum membroruʒ: quia digeri/
tur ſanguis in extremitatibus venarum: ⁊ in quoli/
bet membro vlteriori digeſtione ad hoc vt ſit conue
niens nutrimentum illius membri. Ad primam ra/
tionem dicenduʒ eſt ꝙ licet ſanguis ſit calidus ⁊ hu/
midus: ſunt tamen in ipſo potentia omnia quattuor
elementa: ⁊ ita ſoluitur ſecunda ratio. Ad tertiam di
cendum eſt carnem eſſe vltimum nutrimentum mē/
broꝝ: nutrimentum autem q̇d cauſat ſomnum ad/
huc eſt inter venas ⁊ eſt ſanguis: cū calida euapora
tione que a loco digeſtionis eleuatur: ⁊ ita tollitꝰ vlti
ma ratio.

Digreſſio.

⁋ Quia perarduum eſt intelligere: vnde habeat nu
tritum ꝙ nutriatur: ideo non imerito dubitatꝰ. Utruʒ
nutritum nutriatur ẜm materiam tantū: videtꝰ ꝙ nō
tū q͛ nutrimentū accipit formam nutriti ergo nutri/
tio eſt ẜʒ formā: tū quia: aliq̇d nutritur actu: ergo tū
q͛ deꝑditꝰ ps materie in carne: ergo ⁊ forma extēſa i
illa pte māe: ꝗ cū reſtauratio fiat ẜm modū deꝑditio/
nis: reſtauratio fiet in mā ⁊ forma. Ad oppoſitū ē Al
bert⁹ magn⁹ in ſūma de hoie dicēs nō eē niſi ẜm ma

teriā: cui ſniē ꝯdicentes appellat ignorātes veritatem: ⁊ probat rōne: nutritio eſt penes illud qḋ immutatur: tale eſt mā ⁊ nō forma: ergo. Ad primū ſtante eadem numero forma accipit nutritū alias partes mãles in quibus mutat. Ad ſcḋm: nutrimentū efficitur ſub forma nutriti eadem que prius fuit in partibus nutriti: variatis partibus ſm materiam. Ad vltimū dicendū formaꝫ nō perdi ꝑꝑ materie deſtructionē: pars.n. materie deperdita non fuit neceſſaria forme ſine qua eſſe nō poſſet: vt ſubtilr̄ docet pluſqꝫ cōmētator.2.tegni.cōmento.44. quare cōcludo cū augmentatio fiat merito eius qḋ permanet: nutritio rōne illius qḋ fluit ⁊ refluit augmentatōem eſſe ſm formam: nutritionem ſm mãm.

Sententia 46. dūtaxat corpus aīatum vt aīatum eſt nutrit: ⁊ dicit Auerrois: nutrimentū nō attribuit aīato niſi ſm ꝙ hꝫ animaꝫ: nō ſm ꝙ eſt corpus: vnde eſſe nutribile conceditur corpori quatenus eſt viuū: eſſe graue ⁊ leue vt corpus generabile p̄rio de aīa.95. ¶ Amplius virtutes nutritiue numerant ſm numeruꝫ ⁊ cōplexioneꝫ membrorū ſimiliuꝫ quas oēs fatio eiuſdem ſpeciei. ¶ Rurſus: reſtaurare: vnire: aſſimilare ſunt officia virtutis nutritiue. Et ſi quiſpiam ambigat: nūquid ad generationē reducat nutritio: vr̄ nam qꝫ ꝙ ſic: in motu locali idem eſt ſb̄tum totius ⁊ ptis ergo ⁊ totiꝰ ⁊ partis eadem erit mutatio: ſed nutritio eſt generatio partis ſimpliciter ergo reducit ad generationeꝫ. Ex altera parte: nutriens nō eſt generans ergo nutritio nō eſt generatio: vniuerſaliter enim a negatione cōcreti de ꝯcreto colligit negatio abſtracti de abſtracto: quēadmodū vlr̄ ab affirmatione abſtracti de abſtracto deducitur affirmatio cōcreti de concreto. Item nutritiua nō eſt generatiua ergo nutritio non ēſt generatio. Quare putauit Albertus magnus nutritionē nō eſſe generationē partis ſimplr̄ ꝑꝑ permanentiaꝫ forme: cui ego nō cōſentio: lꝫ enim forma nō ſit noua: eſt tn̄ materie que fuit mā nutrimēti denuo vnita: ſi auteꝫ variata mā variaret forma clariſſimuꝫ eſſet nutritioneꝫ eſſe generationē partis ſimpliciter ⁊ hac lege nutritio vocatur aggeneratio: ⁊ virtꝰ nutritiua aggeneratiua.

Sententia 47. Idē obiectū eſt virtutꝭ nutritiue: augmentatiue ⁊ generatiue alio ⁊ alio mō conſideratū. Dicit Auerrois: eſt vero augmētatiuū ſm ꝙ perficit quātitatem nãlem eius qḋ diminuitur in principio ꝑꝑ neceſſitatē: putant nōnulli animal genitū coitu in principio eē parum: qꝛ matrix eſt anguſta ⁊ parua: cōtra: ergo aīalia genita putrefactione deberēt magna procreari: quare viuentia vt reor primo exiſtunt parua: vt videlicet diutius viuere poſſint. ¶ Item virtus nutitiua ⁊ ſi ſit mãlis: qꝛ tn̄ mouet organa motu eis cōueniēte: iccirco nō defatigat: 8. phyſi.20. p̄ de generatiōe 41. Rurſus fateor augmentū fieri merito forme: nō mãe: qꝛ mā eſt in ꝯtinuo fluxu: forma aūt eſt ꝑmanēs p̄ de gn̄atiōe.35. at dubitat fluēte mā fluit forma exiſtens in ipſa: quare ſicut de vno ſic ḋ altero dici pōt. Dico relicta rn̄ſione Alberti ⁊ Truſiani.2.tegni.44 ꝙ ſecus eſt ḋ forma: ſecꝰ de mā: forma nāqꝫ vt talis dat eē qḋ merito ſui eēt indiuiſibile: fit aūt diuiſibile ⁊ fluēs rōne mãe: quaꝑꝑ magis eſt cā augmēti forma qꝫ mā: lꝫ vtraqꝫ fluat: qꝛ forma fluit ꝑ accidēs: mā ꝑ ſe: vel dicēdū eſt vt dixi p̄ de aīa.65. forma.n. extēſa nō variat. variat variato ſubiecto: vn̄ ſenex ſi oculuꝫ iuuenis acciperet: viderēt vt iuuenis: ergo virtꝰ viſiua ē eadē a principio vite vſqꝫ in finē: tn̄ talis ṽtꝰ ē extenſa ad extenſionē organi: quare virtus ſenſitiua in ſe nō intendet ⁊ remittet: neqꝫ erit aliquādo fortior: aliquando debilior: ſed eiꝰ organū merito qualitatū intendet ⁊ remittet: quare poterit virtꝰ organica ī operationes ſuas aliqn̄ meliꝰ ⁊ aliqn̄ peius ⁊ variabunt actus ſentiendi ſꝫ diuerſitatē qualitatū ipiꝰ organi potentia organica nullatenus variata: hac de cā itaqꝫ dici pōt augmentū fieri rōe forme: nō mãe: qꝛ ꝑmanet eadeꝫ forma a principio augmentationis vſqꝫ in finē: mā aūt fluit ⁊ refluit: vn̄ quēadmoduꝫ in intenſione eadem ꝑmanet forma numero a principio alterationis vſqꝫ in finē: ita in augmento ꝯſeruatur eadē aīa numero ſiue illa ſit extenſa ſiue inextenſa: ⁊ hec n̄ niſi frequēti exercitio ⁊ tractatu capi poſſunt. ¶ Poſtremo ait Auer. nutrire ē ꝯſeruare ſe: ⁊ generare ē generare alterū nō ſe: impoſſibile.n. eſt vt aliquid generet ſe. Sūt tn̄ nō nulli acutiſſimi Theologi q his ꝯſentiūt ꝓpoſitionibꝰ. Idē nãliter mouet ſe ipſum. Idē nãliter pōt ꝯſeruare ſeipſuꝫ. Idē producit ſeipm̄: qꝛ qḋ pōt aliqd recipe ab alio pōt ⁊ a ſeipo idē ſuſcipere ſi illud in ipſo ſit virtualr̄ ꝯtentū: cū ſit ſibi ipſi approximatū ⁊ ꝓportionatū: ergo ſi agēs pt ꝓducere in alio aliquē effectū pōt illū eundē effectū ꝓducere in ſeipo: ſi ſit eiuſdē rōnis cū alio ⁊ receptiuū iſtiꝰ effectus ab alio. Sꝫ de his ad Theologū tractare pertinet.

Sententia. 48. potentia aīe vegetabilis ē potētia potens ſaluare ſuſcipiens alimentū ſm ꝙ huiuſmodi. ¶ Dicit Auer. ſunt alique ṽtutes q̄ ꝯſeruāt eē ſm oēm diſpoſitionem ⁊ oēs ptes eiꝰ eodē mō ſcilꝫ ṽtutes corporū celeſtiuꝫ. Cōtra.5. capitulo de ſubſtātia orbis dr̄ celū habere ꝑmanētiā ſempiternā nō a ṽtute ſꝫ a priuatiōe ṽtutꝭ. Diſtinctio ḋ virtute educta ⁊ nō educta ſoluit apparentē ꝯtradictionē: celū ꝯſeruat eodē mō: primo celi 22. hec inferiora nō: qꝛ nō ſm eādē diſpoſitionē. Iterū ait: nutrimentū ē inſtrm̄ ꝑ qḋ facit hāc actionē: accipit inſtrm̄ pro mā: ſicꝰ ⁊ mā ſepenumero ſumit pro inſtro ſupra.24.⁊.3. de aīa.36.

Sententia. 49. tria ad nutritionē ꝯcurrūt nutribile: quo nutrit: ⁊ nutriens: ⁊ cū vnūquodꝗ a fine denoīari iuſtū ſit: declarabit ṽtꝰ vegetabilis ꝑ hanc actionē q̄ ē generare ſilē ſibi. ¶ Dicit Auer. māifeſtū ē ꝑ ſe tria eē diuerſa ſm diuerſitatē reꝝ relatiuaꝝ.i. cāluatū ſupra nutritionē celebrādā: nā nutribile eſt cā mãlis ſubiectiua: nutrimentū terminꝰ a quo: ⁊ id circa qḋ verſat opatio virtutis vegetabilis: ⁊ nutriens hꝫ rationē forme: efficientis ⁊ finis. Iterū ſciendū ē: actualis ꝓductio ſilis in ſpecie ē finis rei generate: principiū ꝓducēdi ſilē in ſpē ē finis generationis: nam iſtud ē forma ſb̄alis ⁊ iſte finis nō ē extra quiditatem rei facte: lꝫ finis rei facte ſit alienus a ſubſtantia rei: ⁊ ita finis hꝫ ſepe rationē cauſe intrinſece: vt tn̄ finis ē cauſa finalis contradiſtincta contra alias cauſas habēt tantum cauſalitatē extrinſecam. Rurſus: exiſtimandum ē omnes formas preter intellectum preexiſtere ī materia vniuerſaliter ⁊ educi per actionem calidi: frigidi: humidi ⁊ ſicci: ⁊ ſunt anime vegetatiue ⁊ ſenſitiue ſubiecte poteſtati materie ⁊ agentis: intellectus humanꝰ ſi eſt vnus numero in omnibus hominibus: inducit mediante cogitatiua: at ſi numeratur: ⁊ ſit eternus a deo creatur: vnde virtus generatiua generat ſimile illi a

illi a quo eſt deciſa: reperitur ⁊ virtus formatiua in teſticulis radicata cuius officiuꝫ eſt generare ſimile virtualiter. ⁊ credit cōiter ſperma decidi a toto corpe ⁊ maxime a capite.

Sententia. 50. qꝛ que deſeruiūt nutritioni exiſtunt agens principale ipſa ſ. aīa ⁊ agens inſtrumentale: potentia vꝫ aīe ⁊ calor nãlis: nunc iterū de inſtrumento faciens mentōem ait inſtrm̄ aliud eſſe nō motuꝫ ab extrinſeco vt eſt potentia aīe: apud Themiſtium ⁊ Auerroim: vel calor apud alios: inſtrm̄ motuꝫ eſt calor: vel vt alij credūt nutrimentū: fuit autem neceſſariꝰ calor: qꝛ neceſſaria eſt decoctio nutrimēti: officiuꝫ vero calidi eſt nutrimentum decoquere: quid igitur ſit alimentuꝫ vniuerſaliter diximus: poſtea vero de his exactius perſcrutabimur.

Auerrois Cōmento.50. primo dicit: illud per quod cōpletur actio nutrimēti eſt duplex. ſ. primuꝫ mouens qḋ nō mouetur cum mouet: ⁊ primū mouens qḋ mouet ⁊ mouetur: ⁊ eſt illud qḋ eſt de primo motore quaſi ſubiectū ⁊ primꝰ motor de eo quaſi forma. Senſus eſt: ſpiritus eſt q̈ſi ſubiectum.i. inſtrm̄ primi motoris.i. aīe: ⁊ dicit q̈ſi inſtrm̄ qm̄ virtus eſt veruꝫ inſtrm̄ anime: ⁊ reſpectu ſpiritus primus motor eſt quaſi forma: ⁊ hoc eſt qꝛ ſpiritus nō eſt animatꝰ. ¶ Aplius dubitatio Auerrois cōſiſtit in hoc: videt Ariſtoteles cōcludere dari primuꝫ alterans corporeū: veluti in motu locali inuenitur primū mouens corporeuꝫ: qḋ conſtat eſſe falſum: qm̄ in motu locali datur primum mouens corporeum ⁊ eſt motum ex ſe: cum diuidatur in parteꝫ per ſe mouentem ⁊ partem per ſe motam: at primuꝫ alterans corporeum nō eſt alteratuꝫ ex ſe: cum non diuidatur in partem alterantē ⁊ ptem alteratam: vnde ſciendum eſt ꝙ primuꝫ mouens localiter in genere eſt celum: primuꝫ mouens ſimpliciter eſt intelligētia: primuꝫ tamen alterans ſimpliciter eſt primum mouens motuꝫ quod reſoluendum eſt in primū localiter mouens īmobile intelligentia nāqꝫ p̄ia mouens primuꝫ localiter: nequaq̄ꝫ primū alterans vocari poteſt: ⁊ cauſa eſt: vt reor: qꝛ inſtrumeutū intelligentiaꝝ peculiare alterationē non recipit: ſed bene motuꝫ localē.8. phyſi.20. dicebat Auer. nō īuenitur aliqd moueri ex ſe niſi in motu locali in ceteris motibus eſt motor extrinſecus.i. mouēs ⁊ motū in motu locali nō diſtinguunt loco ⁊ ſubiecto: nō reperit āt alteratū ex ſe ⁊ auctū ex ſe: qꝛ in iſtis motibꝰ ſp motor ē extrinſecꝰ.i. ſp mouēs ⁊ motū loco ⁊ ſubiecto. ¶ Rurſus p̄ia ſolutio cōmen. ſtat in hoc: vt Ari. ii vtat ꝓpōne declarata.8. phyſi.a.37. ad.44. ſed his ꝓpinquū alterās cibū dꝫ eē corpꝰ calidū: ⁊ reqrit ēt aīa: iō primū alterās eſt cōgregatū ex aīa ⁊ ſpiritu: aīa alterat: nō alterata: ſpiritus alterat ⁊ alterat: ſcḋa rn̄ſio eſt: poſſumus dicere ꝙ calor nãlis nō alterat cibum niſi prio moueat in loco: motꝰ.n. localis antecedit ceteros motus ⁊ maxīe iſtū motuꝫ q eſt terminatus. ſ. q alterat rem in alia hora ⁊ in alia nō: ⁊ ēt non alterat tm̄ ſꝫ attrahit ⁊ expellit cibū: ⁊ hoc eſt motus localis. Senſus eſt: ſi corpꝰ qḋ alterat prius mouet localr̄: vel a ſe: vel ab alio: ſi a ſe: ḡ cōponit: ſi ab alio erit deuenire ad primū motorē corporeū q mouebit ſe motu locali q qdeꝫ exiſtet primus motor in motu nutritōis: ⁊ talis cōponet: ⁊ ſm hanc expoſitionem erit ſermo manifeſtꝰ ſic ꝙ ratione motus localis adiuncti erit deueniēdū ad motorē corporeuꝫ cuiꝰ vna pars mouebit ⁊ mouebitur: alia mouebit ⁊ non mouebitur: ſed prima expō videtur magis conueniēs: qꝛ ē vlis ⁊ ſm ſe vera: ⁊ abſqꝫ beneficio motus localis. ¶ Preterea ꝯſiderandū eſt: in ſemine eē corpulentam ſb̄am que in fetū tranſmutat: in qua corpulēta ſubſtantia nō fundatur virtus formatiua: ſi virtus talis ꝑmanere debeat: cū inducitur anima: inuenitur ⁊ in ſemine ſpiritus gignitiuus in quo fundat ṽtus fere.n. totū ſemen in ſpiritum conuertitur: qḋ profecto maxime conſpicitur ex ſeminis ſpumoſitate: ſpiritus eſt ſubſtantia: virtus eſt qualitas de ſecunda ſpē qualitatis: verum quia illa duo integrant vnuꝫ totale agens: actio ab illis prouenient interdum ſpiritui: ſepe virtuti attribuitur: ⁊ hec forte ē cauſa diuerſitatis inter doctores. Iterū ſpiritus generati in corde vitales: in epate naturales: in cerebro animales vocantur: ſi quis igitur diligenter cōſiderauerit animam eſſe agens principale: ⁊ virtutes eius iſtrumēta fore coniuncta: ſpiritus nominatos inſtrumēta ſeparata intelliget his tribus: operationes cūctas anime ꝯpleri: ꝑficiqꝫ poſſe.

Digreſſio.

¶ Quia hac in parte iſte propoſitiones ſunt approbate. Vegetabile nō eſt vnius rationis ⁊ ſpeciei in plātis: brutis ⁊ hoībus. Diuiſio vegetatiui ī nutritiuum: augmentatiuum ⁊ generatiuum eſt diuiſio totius poteſtatiui in particulares poteſtates. Sūt omnes virtutes nutritiue vnius viuentis eiuſdem rationis. Generare ē opus naturaliſſimum viuentibꝰ. Virtus nutritina: augmētatiua: generatiua ſunt virtutes anime vegetabilis ab ea pendentes in eſſe ⁊ conſeruari: iccirco contra illas vt hec ſecunda ſūma perfectum habeat complementum inducantur nonnulle difficultates ⁊ ſoluantur: in primis: potētie diffiniuntur per actus: ergo eorundem actuum ſpecie idem erit principium ſpecie: ſed in animalibꝰ ⁊ plātis eſt alimento vti: ⁊ augeri ⁊ generare que opera exiſtunt vnius rationis: ergo vegetatiuuꝫ in vtroqꝫ vnius erit rationis. Solutio eſt: tenendum eſt vegetabile in plantis ⁊ animalibus non eſſe eiuſdē rationis: cum ſit in plantis forma ſubſtantialis: ⁊ in animalibus potentia tantum ⁊ non forma ſubſtantialis: ⁊ iſte terminus anima vegetabilis eſt terminus genericus inſtitutus ad ſignificanduꝫ omnes animas quibus plante diuerſarum ſpecierum in eſſe conſtituuntur: dicendum eſt itaqꝫ actus non eſſe eiuſdem rationis in animalibus ⁊ plantis niſi ſm genus: cuꝫ enim operationes trahantur in ſpeciem per obiecta: ſi operationes eſſent eiuſdem rationis: etiam obiecta eſſent: obiectum autem exiſtit alimentum qḋ ſm ſubſtantiam eſt obiectum virtutis nutritiue: vt quantum: augmentatiue: vt ſuperfluum: generatiue: cum igitur nutriens plantam ſit aſſimilatum plante ⁊ nutriens animal ſit aſſimilatuꝫ animali: conſtat ꝙ illud quod nutrit hinc. ⁊ inde non eſt in eadem ſpecie nutrimenti: aliter enim ex nutrimento eiuſdem ſpeciei aptum natum eſſet conſtitui lignum ⁊ caro: ſimiliter generatiua in planta producit lignum ex ſuperfluo nutrimenti in planta ex quo aptuꝫ natū ē fieri lignū: in aīali aūt facit carnes ⁊ oſſa corporis animati que cōmode oriuntur ex ſuperfluo nutrimento animalis. ¶ Preterea potentie diffiniunt ꝑ actus ꝑ obiecta: ḡ ſꝫ diſcrimē obiectoꝝ exiſtet diſcrimē actuū ⁊ potētiarū at obiectū idē re: diſtictū tm̄ rōe ⁊ ꝑ accñs ṽtutibꝰ

ſatiſfacit vegetatiuis ꝗ ⁊ opa: ⁊ potētie dcē n̄ niſi rōe ⁊ ſm accidens ſegregabunt. Solutio eſt: putandū ē diuiſionē vegetatiui in nutritiuū: augmētatiuū ⁊ generatiuū: eſſe diuiſionē totius poteſtatiui in pticulares ptātes: ⁊ ſunt tales potētie nāles q̄litates de ſecunda ſpē q̄litatis fluētes ꝓprie ⁊ īmediate ab eſſentia ipſius aīe: vegetabile itaqꝫ quatenꝰ eſt totū poteſtatiuū nō hꝫ pfectionē niſi in ſuis ptibus: iō qn̄ aīa vegetabilis diuidit̄ p iſta: non oīo diuidit̄ p accidētalia: imo ſicut ſe hn̄t mēbra corporis ad corpꝰ: ita ſe hn̄t vires aīe ad aīam: dicendū eſt igit̄ obiectū vt eſt quantū: vt ſupfluū: vt eſt ſba potētia hr̄e diſtinctā rōnē formalē obiecti: vt palā eſt ex dr̄ia finiū: finis n. nutritiue eſt p incorporationē cibi ſaluare corpꝰ animatū: at finis augmētatiue eſt p incorporationē cibi quāti cōducere corpꝰ ad perfectā magnitudinē ſm figurā: vn̄ augmētatiua maiori calore indiget q idoneus ſit extēdendo organa ⁊ addēdo cibū cōducere ad magnitudinē debitā ſpēi: ſilr̄ ſupfluū nutrimenti ſup qꝺ operat̄ generatiua eſt potētia tm̄ corpus organicū nō adibile alij corpori: veluti fuit cibꝰ nutritiue ⁊ augmētatiue: ⁊ ob hoc opus eſt vt ī iſto operet̄ virtꝰ maxīe tranſmutatiua ſeminis ⁊ formatiua organoꝝ: quare cōſtat ꝙ lꝫ idem nutrimētū ſm mām exiſtat: nō tn̄ eſt idē ſm ſpēi rōem: alia nāqꝫ eſt virtus in cibo a virtute nutritiua q̄ in epate eſt vel corde: alia a v̓tute augmētatiua: alia a virtute generatiua que in vaſis diffundit̄ ſeminarijs ⁊ p has virtutes deſcēdētes ī cibū: cibus trahit̄ in diuerſas rōnes que fiunt ei ſpecifice ſꝫ ꝙ ad diuerſas potētias vegetabiles comparatur.

Vlterius virtutes nutritiue vnius viuētis nō vident̄ eē vnius rationis ſpecifice: cum vna cōuertat in os alia in carnem: alia in paniculū: diuerſoꝝ quoqꝫ organoꝝ ſpē diuerſe ſint virtutes ſpē. Solutio eſt: nutritiua eſt vis anime vegetabilis conuertens corpus a corporeitate in qua erat in ſimilitudinē corporis in quo eſt ⁊ vnit ei cibū per reſtaurationem eius quod ſolutum eſt in illo: ⁊ hanc virtutē facimus vnā ſpecie ⁊ plures numero ſm diuerſitates cōplexionū omniū membrorū ſimiliū: cū enim virtutis nutritiue non ſit niſi vnus ſolus finis ſm intentionē mouentis: qui eſt ſaluatio ſbe nō erit niſi vnus ſolus motor ſpē q eſt virtus nutritiua: cuiuſcūqꝫ. n. eſt finis vltimꝰ vt inducēs: eiuſdem ſunt oīa q̄ ſunt ad finē illū: quare termini q ſunt ad finē ⁊ ſunt termini particulariū operū nō ꝓprie ſm ſpēm diſtinguūt opationē efficientis: ⁊ ita tales termini: nutrire carnē: nutrie os n̄ colligūt virtutes eſſe diſtinctas ſpē ſed numero ⁊ materia tm̄: dicendum eſt itaqꝫ ꝙ alia eſt reductio virtutū nutritiuarū ad nutriuā: alia viriū anime ad animā: ⁊ membroꝝ ad cor: vires enim reducūtur ad aiam vt ad ſbam ⁊ ſubiectum in quo ſunt: mēbra vero ad cor: vt ad pn̄cipium ex quo generantur: ⁊ a quo accipiunt influxum vite: ſed virtutes nutritiue reducuntur in nutritiuam: ſicut quedam inſtrumenta in quibus operatur nutritiua.

Rurſus videtur generare nō eſſe naturaliſſimū viuentibus: tum q: nō cōpetit cuilibet viuenti: tum quia: netritio ordinatur in finē perfectiorem: quia ad ſalutem indiuidui quod eſt preſtantius ipſa ſpecie. Solutio eſt: generatiua eſt vis anime vegetabilis accipiens de corpore in quo eſt partem illi ſimilem in potentia ⁊ operatur in ea per attractionem aliorum corporū que illi aſſimilat generari ⁊ ꝯmiſceri: ⁊ conuertit eam in ſimilitudinē illius ī effectu: vnde ab aīa q̄ ē ī toto corpe v̓tꝰ generatiua emanat in organū generatiōis: q̄ virtꝰ īfluit ſemini virtutē generationis q̄ generat mēbra ſꝫ vnā quāqꝫ virtutē propriā ⁊ cōgruā actioni illiꝰ: ita ꝙ vnūquodqꝫ membrū ſit aptū ad recipiendū virtutē ꝓpriā q̄ apparet in eo: ⁊ hec ē cā ꝙ virtus generatiua prima que ē potentia aīe vegetabilis exiſtit in generante: at in ſemine eſt vis formatiua que nec ē aīa neqꝫ potentia aīe: lꝫ actione aīe operet̄: quare virtꝰ generatiua cū ſit inſtituta a natura ad ſalutē forme ⁊ ſpeciei ipſa erit finis vegetatiue. Dicendū eſt itaqꝫ generare eſſe opus naturaliſſimū viuentibꝰ vt viuētia ſunt pfecta: nō orbata: ⁊ nō hn̄tia ſpōtaneā generationē: ⁊ cū ꝯtinuatio ſpecifica perfectior ſit debita opatione: ⁊ hec precedat nobilitate ꝯſeruationē indiuidui: ideo iſte ē ordo perfectionis inter virtutes aīe vegetabilis: generatiua: augmentatiua: nutritiua: ⁊ eſt conſeruatio ſpecifica nobilior conſeruatiōe indiuidui: quando non poteſt tale indiuiduū idem numero ſempiterno tempore pmanere. Tandē complendo ſermonem de virtutibꝰ vegetatiuis dicit Albertus in ſūma de homine: potentie aīe vegetabilis aut ſunt ad ſubſtantiā que eſt forma: aut ad ſubſtātiā que eſt materia: aut ad robur vtriuſqꝫ: ſi ad materiam: eſt nutritiua: ſi ad formam: eſt generatiua: ſi ad robur vtriuſqꝫ eſt augmentatiua: de ordine autē dicendum ꝙ dupliciter poſſunt ordinari: ſm. ſ. reſpectum indiuiduorum: vel ſm reſpectum ſpeciei: ſi primo modo: generatiua eſt prima: mox nutritiua: vltima eſt augmentatiua: ſi ſecundo modo: generatiua ē vltima: cui miniſtrat augmentatiua corroborando ⁊ maturando organa a quibus deciditur ſemen: nutriua famulatur vtriqꝫ miniſtrādo materiam. Hec ſunt que de virtutibꝰ vegetatiuis vobis explananda propoſueram: de ſenſibus vero lectione ſequenti deo fauente determinandum erit: quare ⁊c̄.

¶ Tex. Cōmenti. 51. vſqꝫ. ad. 63.

T cū iā determinauimꝰ. Preſēti ſūma q̄ ē a Tex. com̄. 51. vſqꝫ ad. 162. tractat Ariſtoteles ſummatim de vnoquoqꝫ ſenſu: ⁊ membratim de ſenſibꝰ exterioribus ⁊ interioribus. Seda Textu Cōmenti. 51. vſqꝫ ad. 63. differit de ſenſu generaliter inducendo iſtas ꝓpoſitiones. Sēſus eſt virtus paſſiua. Sēſus inuenit̄ duobus modis: potentia. ſ. ⁊ actu. Motor in ſenſu eſt extrinſecus. in intellectu vero intrinſecus. Verū pro introductione oīum eoꝝ que dicturi ſumus eſt oī cura ⁊ ſtudio aduertendū: ꝙ ſentire ⁊ intelligere ſunt operationes īmanentes non tranſeuntes: eſt autem de ratione operationis immanentis ꝙ obiectum per ipſam realiter non tranſmutetur: nā ꝙ ſit in eo a quo eſt effectiue: vnde ſenſatio omnis paſſio vere eſt intentionalis: quarum ſenſationum obiecta ſunt operatiua aliquo modo in virtutes ſenſitiuas ſenſationibus informādas: ſunt nāqꝫ virtutes ſenſitiue oēs receptiue ſenſationū a ꝓducente ipſas ſenſatiōes coadiuuante obiecto ſenſibili: qua de cā affirmo omnē ſenſationē paſſionē eſſe vere intentionalē. Intellectiōes oēs quibus hō intelligit operatōes ſunt īmanentes ⁊ paſſiones vere intētionales quarū obiecta ſunt aliquo mō opatiua in ītellectū noſtrū ītellectionibꝰ pficiēdū: ⁊ huiꝰ cā eſt: q: intellectꝰ noſter receptiuus eſt cuiuſcūqꝫ intellectōis: ⁊ hac lege ꝓcedūt intellectōes intelligētiaꝝ celeſtiū qbus alia a ſe ītelligūt: intellectōes aūt qbus ſe ipſas cōprehēdūt nō ſunt paſſiones intētionales: cū eaꝝ nō ſint receptiue ſunt tn̄ opatōes īmanētes: q: dant intelligē his opationibꝰ opantia: intelligētibus. n. intellectōes ſunt opationes īmanentes: ⁊ hec eſt cā ꝙ ſentire eſt pati ſed intelligere eſt veluti pati. 3. de aīa. 2.

Sententia. 51. ſtat in hoc. Senſus cōſiſtit in moueri ⁊ pati: ergo eſt virtus paſſiua: patitur. n. a ſenſibili ⁊ alteratur ab eo recipiendo ſenſationē: eſt autē ſenſatio alteratio quedam: q: ſpiritualis. 7. phyſicoꝝ. 20. ⁊ cum cognitio fiat ratione ſimilitudinis ⁊ ſenſus cognoſcat ſenſibile dicunt antiqui ſimile pati a ſimili: verū primo de generatōe. 51. 52. declarat̄ hec ꝓpoſitio: tam ſimilitudo q̄ꝫ diſſimilitudo rō exiſtit actōis ⁊ paſſionis.

Auerrois prīo dicit: cum fuit locutus de virtute nutritiua: ⁊ ſubaudias ꝺ augmētatiua ⁊ generatiua: incipit loqui de ſenſibili ⁊ primo de illo qꝺ eſt cōe oībus ſenſibus: cōe nāqꝫ eſt quo ad nos notius: doctrina ēt cōpoſitiua exigit vt ab vniuerſaliorībꝰ ſp ſumat̄ exordiū. ¶ Itē ait: ſentire fit per aliquā paſſionē ⁊ motū in ſenſibus a ſenſibilibus nō per actionē ſenſuū in ſenſibilia: ⁊ dicit Auerrois in de ſenſu ⁊ ſenſato: opiniones antiquorum in cōprehenſione ſenſibiliū ſunt quattuor: quaꝝ vna eſt dicentiū ꝙ forme ſenſibiliū ſunt in aīa ⁊ in actu: ⁊ ꝙ nō acqrunt eas ab extrinſeco: ⁊ ꝙ forme extrinſece ſolū excitāt ⁊ faciūt rememorari illud qꝺ tenet ex eis: ſecūda eſt dicētiū ꝙ nō eſt in anima aliqd ſenſibiliū in actu: ſed acqrit̄ ei ab extrinſeco: ⁊ iſti ſunt bipartiti. qdā dicūt ꝙ acqſitio formaꝝ extrinſecarū eſt acqſitio corporalis nō ſpiritualis. ſ. ꝙ eſſe earū in aīa erit ſm diſpoſitionē ſm quā extra animā ſunt: illi aūt qui dicunt ꝙ cōprehēſio rerum extrinſecarū ⁊ acqſitio earū eſt acqſitio ſpiritualis ſunt bipartiti: quidā dicūt ꝙ in cōprehēſione earum non indigent medio: qdam aūt dicunt ꝙ aīa recipit ſuū ſenſibile mediantibꝰ medijs: primo. n. recipiunt ea media: ⁊ poſtea reddunt illud ad ſenſum cōem: ⁊ indifferenter ſiue mediū fuerit inſtrumentū: vt in tactu ⁊ guſtu: aut corpus extrinſecū: veluti in viſu: auditu ⁊ odoratu euenire cōſpicitur: opinio itaqꝫ Ariſtotelis fuit ꝙ anima reciperet ſenſibilia per media: q: enim forma rei in re habet eſſe multū reale ⁊ materiale: in ſenſu multum ſpirituale: que duo eē ſunt quodāmodo contraria: ideo indiguerunt ſenſibilia medio: vt medio modo eſſent in illo: nec totaliter videlicet realiter: nec totaliter ſpiritualiter: ¶ Ampliꝰ inquit: ſenſus alterantur a ſenſibilibus aliquo modo alterationis: ⁊ iſta tranſmutatio non dicitur alteratio niſi multipliciter: eſt nāqꝫ talis alteratio perfectiua: vnde forme que ſm eſſe reale poſſunt terminare realem mutationem: ſm eſſe intentionale alterationē ſpiritualem terminare dicuntur. ¶ Poſtremo ait: ⁊ nō ſufficit ei qꝺ declaratū fuit in illo libro: q: ſermo hic videtur magis proprius: ſubiectū. n. ꝺ quo loquit̄ hic magis ꝓpriū eſt ſubiecto de q̄ loqbat̄ illic. Senſus eſt: in prīo de generatōe agitur de pati reali: hic vero de ſpirituali: ⁊ cū tam animata q̄ꝫ inanimata patiant̄ paſſione reali: aīata v̓o ⁊ non inaīata paſſiōe ſpirituali: iccirco hec ꝯſideratio ē magis propria: illa aūt cōis appellatur.

Sententia. 52. ſtat in hoc. Cur ſenſus organa nō ſentiūt compoſita ex elementis. Cur p oculos videmus n̄ vidēdo ipos: nec colores eoꝝ: nec carnē: nec calorē carnis nr̄e tāgimꝰ ſꝫ p carnē cetera tāgimus. Solutio ē: q: ſenſus ſunt virtutes paſſiue nō actiue: vn̄ ſi ſenſus eēnt actiui: ſentirent ſe nō ꝯcurrēte ſenſibili extrinſeco: actio. n. vt docte. Egidius dicit: n̄ ē in aliquo abſqꝫ obiecto extrinſeco: vel ſi ſit tranſiens in mām exteriorē: vel ſi illud in quo recipitur illa actio nō ſit potētia actiua. Elementa aūt dicunt̄ p ſe ſenſibilia: vel q: eis ꝯpetit hr̄e accidentia que ſm ſe exn̄t ſenſibilia. vel ꝺ rōe elemēti nāliter ⁊ opatiue ꝯſiderati ē qualitas prima lꝫ. n. caliditas nō ſit de rōe ignis: ē tn̄ de rōne ignis operantis:

Auerrois Primo dic̄: ⁊ hoc ſi nō intēdit p exiſtimationē certificationē. multotiēs. n. vtit̄ exiſtimatiōe pro certitudine. Senſus ē: ſi Ariſtoteles dixit Textu Cōmēti. 51. exiſtimatur notās opinionē hic ꝯuenienter ponit̄ rō p modū dubij: at ſi intenderet p exiſtimationē certitudinē: vt facit prīo de aīa. 2. 19. 3. phy. 17. hec rō n̄ eēt p modū dubij ſꝫ p modū demōſtratiōis. ¶ Itē ait: neceſſe ē ſi ſenſus eēnt actiue v̓tutes: vt ſentirēt ex ſe ⁊ n̄ vt indigerēt in ſentire aliquo extrinſeco: ſenſuū. n. qdā attribuit̄ in ſua ꝯpoſitiōe vnicuiqꝫ elementoꝝ: ⁊ iſta ſunt ſenſibilia: opꝫ igit̄ vt ſentirēt ſe ⁊ h̄ itēdebat cū dixit: ⁊ accidētia ꝯtigētia eis. i. ꝯtigētia iſtis ſenſibilibꝰ ex qbꝰ ꝯponunt̄ inſtrā iſtoꝝ ſenſuū: ⁊ p accidētia ꝯtigētia iſtis ſenſibilibꝰ ītelligit ſenſatiōes: paſſiuū. n. applicatū actiuo n̄ pt̄ n̄ agē: ⁊ cū ī diuerſis orgāis diuerſa dominent̄ elemēta: q: ī viſu aq̄: ī auditu aer ī olfatu ignis: ī guſtu ⁊ tactu terra colligit̄ palā ī mixtis remanē elemēta formalr̄ ſm eē remiſſū ⁊ trūcatū: valent. n. iſte ꝯſequētie. Elemēta habent rōnem cāe mālis reſpcū mixtoꝝ: ꝗ elemēta manent in mixto formalr̄. Itē mixtio ē miſcibiliū alteratoꝝ ⁊ n̄ corruptoꝝ vnio: ꝗ. Amplius nō eſt elementū niſi elemētati: ergo. ¶ Rurſus inqt Auerrois virtutes paſſiue īdigēt motore extrīſeco: ⁊ dicebat. 4. celi. 2. virtutes actiue ⁊ paſſiue differūt ī h̄: q: actiue n̄ īdigēt cū exiuerit de potētia ī actū motore extrīſeco: paſſiuis aūt ē neceſſariꝰ. 5. metha. 17. 9. metha. 2. potētia paſſiua ē pricipiū trāſmutādi ab altero īquātū alteꝝ: hec ꝗ ē pria dr̄a q̄ v̓tutes aīe differūt abiuicē: ⁊ ē pricipiū ꝯſideratiōis ꝺ ītellectu. 3. ꝺ aīa. 18. ⁊ ꝺ alijs v̓tutibꝰ. ¶ Poſtremo Cōmētator in de ſenſu ⁊ ſenſato docet ītellectū ꝯprehēdē ītētiōes vl̓es ſine medio: ſenſū v̓o neceſſario egē ope medij: q: recipit ītētiōes pticulares: forme. n. ī re ad ex̄ habent eē purū corporale: in aīa purū ſpirituale in medio mediū inter eē ſpirituale ⁊ corporale: ⁊ hac de cā intelligere ē ī nr̄a poteſtate ⁊ non ſentire.

Sententia. 53. ſtat in hoc: ⁊ ſentiens ⁊ ſenſus ⁊ ſenſatio diſtinguunt̄ per actū ⁊ potentiam: dicit Auerrois: qꝺ. n. eſt ī obſcuro eſt videns in potentia ſed iſta potentia ē propinqor actui q̄ꝫ potentia que eſt in viſu dormiētis. Senſus ē: dormiens impeditur ab actu intrinſece: exiſtēs in tenebris extrinſece: qui ſepe dicitur actu videre: q: cui parum deeſt nihil deeſſe videt̄: ⁊ qꝺ ꝓpe ē videt̄ tāq̄ꝫ preſto eſſe. 2. phiſicoꝝ. 56.

Contra. Senſatio eſt operatio imanēs ergo eſt in agēte: ergo datur ſenſus agēs.
Solutio eſt: appellatur actio imanens: nō quia ſit in agente: ſed q: per eam obiectū nō realiter tranſmu/
tatur. ¶ Itē anima eſt cauſa efficiens ſenſationis:
ſupra. 37. ergo ſenſus eſt virtus actiua. Dico negan
do cōſequētiam: ab anima. n. ſenſitiua nō prouenit
ſenſatio ſed ab anima primi mobilis: que ⁊ intelle/
ctus agens ⁊ ſenſum agēs apud peripateticos voca
tur. ¶ Iterum: anima ſenſitiua eſt forma: ſed forme
eſt agere: materie pati: primo de generatione. 55. 2. d̄
generatione. 54. ergo anima ſenſitiua eſt actiua. Di/
co aīam ſenſitiuā eſſe actiuā. i. productiuam poten/
tie ad operationem neceſſario requiſite: abſurdū nā/
qꝫ eſt dicere ſenſus exteriores imutare interiores:
cum non ſint obiecta eorum.

Textus cōmēti. liiij. Inducitur vt ſciamus aliud
eſſe agere: aliud moueri: nō obſtanteꝙ actio ⁊ paſ/
ſio ſint vnus motus: vnde actio ⁊ paſſio ſunt idem
re: differunt rōne: vocatur paſſio quatenus eſt actus
entis in potentia. 3. phyſicoꝝ. 6. eſſe autem in potē
tia eſt eē imperfectum. 2. phyſicorū. 11. actio dicitur
vt fluit a perfecto: q: ab eo quod eſt in actu: ſemp. n.
exiſtimabiẜ aliqua ſpecies mouēs. 3. phyſicorū. 17.
3. de anima. 54. ¶ Dicit Auerrois: omne numeratū
in genere paſſionis nō habet eſſe niſi ab aliquo agē
te: ⁊ ideo ſi agens nō fuerit: hoc nō erit: omne enī
numeratū in genere actionis habet eſſe ex ſe non ex
alio. Senſus eſt: virtus paſſiua nō reduciẜ ad actū
niſi ab agente: actiuum autē in eo ꝙ actiuum habet
eſſe ⁊ operari ex ſe non ex alio. ¶ Item ait: virtutes
paſſiue ſunt admixte ex potentia ⁊ actu. i. quādoqꝫ
ſunt in actu: quandoqꝫ in potentia: ſi ſunt in actu:
patiūtur a ſimili: ſi in potētia: a diſſimili: ⁊ oportet vt
cōſeruetur ſicut diximus in alijs virtutibus anime
⁊ maxime in virtute rationali: que eſt purum poten
tiale in latitudine intellectuū. Et ſi quiſpiam dicat:
actio competit agenti ⁊ eſt paſſio ergo paſſio compe
tit agenti: ergo agens patiẜ: dico ꝙ accidit actioni
ꝙ ſit paſſio quatenus competit agenti.

Sententia. 55. ⁊. 56. talis eſt. Eſt quippiā
ſciens: quatenus capax eſt di
ſcipline: alter vero propterea quod cum voluerit cō
templari poteſt id ipſum facere: niſi quid externū
forte prohibeat impedimentoqꝫ fiat: ⁊ preter hos
eſt alius qui iam contemplatur ⁊ eſt actu proprieqꝫ
ſciens hoc. A. ambo primi ſunt potentia ſcientes:
verum vnus indiget alteratione per diſciplinā: al/
ter vero ex otio tranſit in operationem: ⁊ ita colligi/
tur iſta diſtinctio: potentia duplex: remota ⁊ pro/
pinqua: accidentalis ⁊ eſſentialis: colligitur etiam
liberum arbitrium: cum poſſit aliquis conſiderare
cum voluerit. ¶ Dicit Auerrois. 56. ⁊ mutabiẜ mul/
totiens ex habitu ad diſpoſitionem contrariā: ex di
ſpoſitione contraria ad habitū quouſqꝫ habitus ſit
firmus ⁊ fixus. Contra: ſi nō erit habitꝰ acqſitus: q̄
pacto mouebiẜ ab habitu in diſpōeꝫ: dico ꝙ h̄ dictū
ſic intelligiẜ: mutabitur ex habitu. i. ex cognitiōe ve/
ri in diſpoſitione. i. ignorantiam.

Dgreſſio.

Dubitatur nunquid actus precedentes
virtutem ⁊ ſcientiam ipſis
ſint nobiliores: videtur quod ſic: quia cauſa nobi/
lior eſt quā effectus: actus precedentes virtutē ⁊
ſcientiā cauſant ⁊ aggenerāt virtutē ⁊ ſcientiā: ergo:
Affirmo actus p̄cedentes longe eſſe imperfectiores
virtute ⁊ ſciētia: nam in naturalibus accidentia pre
cedentia formā ſunt impfecta: ſequentia vero inue/
niuntur perfecta: imo accidentia antecedentia ſunt
violenta ⁊ contra naturā: ſequentia formā exiſtūt na
turaliſſima: ergo actus p̄cedentes virtutē ⁊ ſcientiā
ſunt incōpleti: ⁊ quaſi contra naturā: ſequētes autē
completi ⁊ quaſi ſm nām: eſt. n. habitus aggeneratꝰ
in potentia quaſi quedā forma potentie inclinās de/
terminate in tales ⁊ tales actus: habens ſe quaſi ꝑ
modum nature: vnde. 2. Ethicoꝝ capitulo. 6. virtus
eſt certior oī arte ⁊ melior eſt: quēadmodū ⁊ natura:
inclinat. n. in aliquid determinate ꝑ modū nāe: ma/
nui. n. non conſuete ī naturale eſt citharyzare: habili
tate vero naturaliſſimū. Ad argumentū dico actꝰ pre
cedentes cauſare ſcientiā ⁊ virtutē nō virtute ꝓpria
ſed in virtute luminis intellectꝰ agētis: vel dico eſ/
ſitiens nō ſemp p̄ſtātius eſſe paſſo: facit. n. potio ſa/
nitatem ipſa nobiliorē: quare ꝯcludo hunc ordinē
actus p̄cedentes: virtus ⁊ ſcientia: actus ſequētes:
hoc fundamento: finis eſt nobilior his que ſunt ad
finem: actus antecedentes ordinantur ad virtutem
⁊ ſcientiam: ⁊ hec ad actus ſequentes ergo virtus ⁊
ſcientia erunt nobiliores actibus precedentibus ⁊
ignobiliores ſequentibus: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ cōiter di
citur: perfectior eſt habitus ſi ſit actui coniunctus: ⁊
ita melius eſt eſſe in actu formali compatiente ſecū
eſſe virtuale q̄ꝫ eſſe in actu virtuali tantū. Et vlteriꝰ
queri ſolet nūquid per vnum actū generetẜ habitꝰ ⁊
per alios augeatẜ: videtur in primis ꝙ ſic: primꝰ actꝰ
facit aliquid. Secūdus vel factū auget: ⁊ habetẜ itē/
tum: vel facit aliud ſpecie: ⁊ hoc nō: q: illi actꝰ ſunt
ſimiles: vel numero: ⁊ hoc nō: q: duo diuerſa nume
ro in eodem eſſe nō poſſunt: Ex alia parte: ſi ꝑ vnū
actum generetur habitus: idem homo iuſtus eēt ⁊
iniuſtus: cū iniuſtus poſſit facere actū iuſtitie. Mul/
ti exiſtimant primū actum totam eſſentiam habitus
generare ⁊ ſuperuenientes augere qđ factū ē ꝑ pri/
mum actū: vnde perſeuerantia qua hō non cadit: cō
tinentia qua vincit ſed non delectabiliter: tēperan/
tia: qua ſuperat delectabiliter appetitū ſenſitiuū: he
roica qua nō mouetur quo vis modo ab obiecto quā
tūcunqꝫ delectabili differunt ſm perfectū ⁊ imperfe
ctum eſſe: nō ſm eſſentiā. ¶ Dico ergo ob difficulta
tem repertam in appetitibꝰ ⁊ intellectu reſpectu pro
priorum habituum primum actum remittere aliq̄d
de illa difficultate ⁊ ſequentes etiam: tandem vnus
actus in virtute precedentiū inducit totam eſſentiā
habitus: vt de guttis cauātibus lapidem dicitur. 8.
phyſicorum. 23. Ad argumentū aūt dico duos actus
nō differentes ſpecie poſſe nō idē producere: dum
modo vnum illorum ordinetur ad aliud: remiſſio. n.
difficultatis ad formam ordinatur ad introductionē
forme: ſed vn̄ naſcaẜ difficultas. in appetitibꝰ ⁊ itel/
lectu reſpectu hītuū dicā loco opportuno.

Sententia. 57. ⁊. 58. talis eſt: paſſio alia ē
corruptiua: alia ꝑfectiua: tran/
ſiens de potentia propinqua ad actum ſcientie: non
dicitur vere alterari. Exiēs vero de potentia remo/
ta ⁊ eſſentiali vere docetur ⁊ non vere alteraẜ: neqꝫ
vere patitur. Unde ē diligenter aduertendū: altera/
tio ē duplex ſpiritualis ſcilicet ⁊ corporalis: ſpiritua
li quandoqꝫ aboleẜ ignorantia ſuccedente doctrina
ſepe

ſepe ad conſiderationem nihil amittēdo reuocamur
⁊ tunc proprie non dicimur alterari. alteratio namqꝫ
ſpiritualis perfectiua propria eſt quando mutamur
ex otio ad operationem: fateor ⁊ ego alterationem
ſpiritualem imperfectiuam qua ſcilꝫ ſcientia obliui/
ſcitur: aut deperditur: quare paſſio perfectiua nō re
quirit neceſſario deperditionē alicuius poſitiui: ve/
luti paſſio corruptiua qua neceſſario a ſubiecto ali
quid deperditur. ¶ Rurſus apud Platonem habi/
tus erant connaturales intellectibus multiplicatis:
⁊ noſtrum ſcire erat reminiſci: Commentator ponit
vnum tantum intellectum cui cognitio equi perpe/
tuatur varijs diuerſorum hominū fantaſmatibus eā
conſeruantibus ⁊ ita apud ipſum nr̄ꝫ ſcire exiſtit ali
quo modo reminiſci. 3. de aīa. 5.

Auerrois. 57. primo dicit: etiam eſt paſſio
que eſt euaſio patientis in potē/
tia ab eo quod eſt in perfectione ⁊ actu: ſm ꝙ illđ qđ
eſt in actu eſt ſimile non contrarium ſcilꝫ extrahens
ipſum a potentia ad actū: ⁊ econuerſo diſpoſitioni in
prima paſſione. Senſus eſt: vnum ſubiectum ſtans
ſub vna forma contraria nūquam tranſmutabitur ni
ſi a contrario: educens itaqꝫ vnam formam contrari/
am de potentia ſubiecti exiſtit contrarium non ſimi/
le: at ⁊ ſenſus ⁊ intellectus reducuntur de potētia
ad actū a ſibi ſimilibus: vel illa ſint obiecta: vel ſint
agentia ſenſationes ⁊ intellectiones: ⁊ licet ſenſus ⁊
intellectus reducantur de potentia ad actum: ſenſa
tiones tamen ⁊ intellectiones non educuntur de po
tentia ſenſus ⁊ intellectus. ¶ Amplius inquit: alte/
ratio que eſt euaſio patientis eſt duplex: alteratio ſci
licet de non eſſe ad perfectionem: ⁊ alteratio de pri
ma perfectione ad vltimam. Senſus eſt: mutatio ad
ſcientiam ex ignorantia eſt alteratio de non eſſe ad
perfectionem: at mutatio ad ſcientiam actualem ex
habitu vocatur paſſio perfectiua: ⁊ eſt alteratio de
prima perfectione ad vltimam: ⁊ dici poteſt perfecti
ua: quia oritur ab ipſo habitu ſimili. ¶ Itē Auerro/
is tangit tres modos quibus homo adipiſcitur ali
quam facultatem: ⁊ ſunt: Diſciplinatio que reſpicit
ſcientiam acquiſitam per inuentionem. Doctrinatio
que eſt reſpectu notitie a doctore extrinſeco acquiſi
te: ⁊ rememoratio que eſt reſpectu notitie iterate po
ſteaquam oblita fuerit: ⁊ ſubdit Commentator. alte
ratio eſt duobus modis: quorum vnus eſt tranſmu
tatio que fit in diſpoſitiōibus non eſſe in patienti ab
agente: ⁊ alius eſt tranſmutatio que fit in diſpoſitio
ne habitus ⁊ forme exiſtentis in patiente ab agen
te: ⁊ iſta eſt paſſio que eſt non corruptio patientis
ſed euaſio. Senſus eſt: eſt alteratio ſpiritualis ſepe
ab ignorantia ad ſcientiā: quandoqꝫ ab habitu ⁊ for
ma ad actum ſecundum. ¶ Poſtremo eſt obſeruan
dum id quod Auerrois dicit. 7. phyſicorum. 12. in
ſenſibus inuenitur modus alterationis alius a mo
do alterationis qui eſt in ipſis ſenſibilibus: cum hec
ſit corporalis: illa vero ſpiritualis: res nanqꝫ anima
te alterantur per duas alterationes inſimul: ſcilicet
ſpiritualem exiſtentem in ſenſibus: ⁊ corporalem
exiſtentem in ſenſibilibus: inanimata autem non al/
terantur niſi altero genere tantum. Et ſi dicas: ergo
aer quando illuminatur alteratur realiter. Solutio ē:
poteſt inanimatum ſpiritualiter alterari non vt iani
matū ſed vt eſt medium ſenſationibus perficiendis
accomodatū animatum vt animatū ⁊ realiter ⁊ ſpi/
ritualiter alteraẜ merito materie ⁊ anime: quare oīs
alteratio ſpiritualis vel erit ipſius virtutis cogno/
ſcitiue vel alicuius ordinati ad ſenſationē: ⁊ ita in/
terpretandus eſt ille locus.

Sententia. 59. ⁊. 60. talis eſt. Hec cum ita
ſint: prima quidē mutatio ſen
ſitiui ab eo qđ generat fit: cum aūt ortum eſt: hꝫ iam
ſenſum ꝑinde atqꝫ ſcientiā: ⁊ ſentire actu ſimile eſt
contēplari. Differentia tn̄ eſt: ea que actu ſenſū effi
ciunt extra ſunt: ſed que mouent itelletū ſunt intrin/
ſeca: ⁊ cā eſt: ſenſus nāqꝫ eſt ſingulariū: Sciētia vero
vl̄ium eſt: hec autē in ipſa aīa quodāmodo ſunt: qua
ꝓpter itelligere eſt in noſtra poteſtate: nō aūt ſentire
habeẜ igiẜ a quo producaẜ ſenſus ⁊ differētia inter
ſenſum ⁊ intellectū ex parte obiectoꝝ.

Auerrois. 59. Primo dicit: ⁊ prima trāſmu
tatio ſentiētis que ē ſimilis trāſ/
mutatōi hoīs de ignorantia ad ſciā per doctorē eſt
tranſmutatio que fit ꝑ agens generās aīal nō a ſenſi
bilibus. Senſus ē: tranſmutatio que proportionaẜ
ſciētie ꝓducte ex ignorantia eſt qua ꝓduciẜ ſenſus:
itaꝙ ſenſus ſit vt habitus. Senſatio vero vt actus.
Similr̄ ſciētia habitus exiſtit: ſcire aūt actus. ¶ Itē
ait: opinaẜ ꝙ prima ꝑfectio ſenſus ſit ab intelligētia
agente: ſcđa aūt ꝑfectio ſit a ſenſibilibꝰ. Senſus ē:
ſenſus ipſi ꝓducunẜ a virtute formatiua vocata in/
telligētia agēte. 7. methaphyſice. 31. q̄ ſenſus ſi de/
bent ſentire opꝫ ſenſibile adeſſe: vn̄ ad hoc vt prima
ꝑfectio dicaẜ ſcđa requirtur p̄ntia ſenſibilis. ¶ Rur/
ſus inquit: mouēs primā ꝑfectionē in ſenſu ⁊ extra/
hens eam in ſcđam ſunt extrinſeca ſenſata: ⁊ mouēs
ſcientē de prima perfectione in ſcđam eſt aliquid cō
pulatum cū anima copulatione in eſſe ⁊ nō in eſſen
tia: ⁊ eſt intentio vniuerſalis quā intellectꝰ cōprehē
dit ſine medio: cū ſit abſtracta oīo: vn̄ verius vniū/
tur vl̄ia intellectui q̄ꝫ forma materie ⁊ intelligentia
orbi. 3. de aīa. 5. 2. celi. 3.

Auerrois. 60. Primo dicit: motor ē in ſen/
ſu extrinſecus: ⁊ in intellectu in/
trinſecus eſt: q: ſenſus in actu non mouetur niſi mo/
tu qui dicitur comprehenſio a rebus particularibus
ſenſibilibus ⁊ iſte ſunt extra animā: intellectus aūt
mouetur ad vltimam perfectionem a rebus vniuer/
ſalibus: ⁊ iſte ſunt in anima. Dubitatur quia ſicut in/
tellectus mouetur ab intentione vniuerſali exiſten/
te in ipſo: ita ſenſus ab intentione particulari exiſtē
te in ſenſu: ergo motor in ſenſu erit intrinſecus: ve/
luti ⁊ in intellectu. Dico quantū ad intentiones ra/
tionem concludere: dicitur tamen ſenſus moueri a
ſenſibilibus extra: quoniam intentiones in ſenſu nō
conſeruantur niſi in preſentia ſenſibiliū: intellectui
vero imaginatiua: cogitatiua: rememoratiua deſer/
uiunt: eiqꝫ imaginē ſenſibilis abſentis preſentant.
3. de aīa. 6. ⁊ in de memoria ⁊ reminiſcentia: ⁊ hec ē
cauſa ꝙ motor in intellectu eſt intrinſecus. Dico vl/
terius ſenſibile habere eſſe in ſubiecto: medio: ſenſu
exteriori ⁊ interiori: intentiones imaginabiles que
ſunt vniuerſales in potentia propinqua: maximā ha
bent cum intellectu cōnexionē: cum imediate efficiā
tur vl̄es in actu ab intellectu agente: comprehenſio
aūt vl̄is facit intellectū nō indigere medio: cōprehē
ſio autem indiuidualis cauſa eſt ꝙ ſenſus requirunt
inſtrumenta in de ſenſu ⁊ ſenſato. ¶ Amplius ait:
poſt declarabit ꝙ ea que ſunt de prima perfectione
in intellectu ſunt quaſi ſenſibilia de prima ꝑfectōe in

ſenſu ſcilicet in hoc ꝙ ambo mouent: ⁊ nõ eſt ſimili/
tudo quãtuꝫ ad modum mouendi: neqꝫ quãtum ad
cõnexionem: ⁊ ſunt intentiones imaginabiles: ⁊ iſte
ſunt vniuerſales potentia non actu: quia ſunt intel/
lecta potentia nõ actu. vniuerſalia aũt ſunt intellecta
actu. ¶ Iterum ait: ⁊ cauſa in eſſe iſtius diſpoſitiõis
in nobis in ſcientia ſenſibilium ẽ eadem cauſa in eſſe
iſtorum in ipſis ſenſibus idest noticia que habeť de
ſenſibilib⁹: ſublatis illis permanet opinio: opifices
nãqꝫ artiuꝫ mechanicaꝝ appellat Themiſtius ſcios
ſenſibiliuꝫ: ⁊ ſimiliter ſubdit eſt intelligenduꝫ ꝙ diſ/
poſitio exiſtens in nobis in ſcientia vniuerſaliuꝫ eſt
in nobis: quia eſt in virtute rationali: ⁊ ꝙ cauſa ꝙ
ſumus per illam hoc modo eſt cauſa qua ipſa eſt illo
modo. idest qꝛ vniuerſalia nõ habent eſſe niſi in aĩa:
ideo intelligimus cum volumus.

Digreſſio Auerrois.

Et poteſt. Digreſſio hec tendit ad hꝫ: vt de/
claretur opus eſſe ad producẽdas
ſenſationes motore extrinſeco alio a ſenſibilib⁹. Se/
ries autem verborũ Auerrois talis eſt: ſenſibilia nõ
mouent ſenſus illo modo quo exiſtunt extra animã:
mouẽt enim ſenſus ſm ꝙ ſunt intentiones: cũ in ma
teria non ſint intentiones in actu ſꝫ in potẽtia: ergo
mouebunt ſenſus ſm eſſe quod habebũt in ſenſib⁹:
⁊ non ſm eſſe quod habebunt in materia. Sed diuer
ſitas inter eſſe reale ⁊ ſpirituale nõ poteſt euenire ꝑꝑ
diuerſitatem ſubiectorũ: quia melius eſt exiſtimare
ꝙ cauſa in diuerſitate materie ẽ diuerſitas formarũ:
nõ ꝙ diuerſitas materie ſit cauſa diuerſitatis forma/
rum: ergo ponendus eſt motor extrinſecus alius a
ſenſibilibus cuius officium ſit transferre formam de
eſſe reali ad eſſe ſpirituale: ſicut fuit neceſſe in intelle
ctu: vnde i de ſomno ⁊ vigilia dicit Auerrois: omne
quod exit de potentia in actum habet agens quod ẽ
de genere illius rei quod exit de potentia in actum:
ergo neceſſe eſt vt faciens cognitionẽ ſit intellectus
in actu: verum Ariſtoteles tacuit hoc in ſenſu: quia
latet: ⁊ apparet in intellectu: idest magis apparet ꝙ
producens intellectionem ſit intellectus in actu: qꝫ
agens ſenſationem ſit intellectus: nihilominus ⁊ ꝑ/
ducens intellectionem ⁊ producens ſenſationeꝫ eſt
intellectus in actu.

Sunt qui Cõmentatori aduerſantur dicentes
aliqua eſſe diſtincta propter materiam ⁊
non propter formam: nam idem ſol indurat lutum ⁊
liqueſacit ceram. Idem quoqꝫ obiectũ producit ſpe
ciem ſui in medio: in ſenſu vero viſionem (vľ ſit mo/
tor extrinſecus qui ſpeciem producat ⁊ ſenſationeꝫ)
conſtat autem diuerſitatem inter ſpeciem ⁊ ſenſatio/
nem inueniri duntaxat ex parte ſubiectoruꝫ: Solutio
eſt: iſte rationes non procedunt contra mentẽ Auer/
rois qui intendit quãtuꝫ ad eſſe ſpirituale ⁊ materia/
le diuerſitatem nõ eſſe tantũmodo propter materiã:
ſed eam eſſe propter agens: quãuis in ſpecieb⁹ vni⁹
iſtoꝝ generũ ponẽduꝫ ſit diuerſitatem eſſe mãm vno
exiſtẽte agẽte: nam in ſpẽb⁹ mãlib⁹ vt eſt liquefactio
⁊ induratio tota diuerſitas pẽdet a materia. Similr
in ſpẽb⁹ ſpiritualib⁹: veluti ſpeciei viſibilis ⁊ viſio/
nis diuerſitas oriť ex materia. Cõmentator ergo in/
telligit qꝫtuꝫ ad eẽ ſpirituale ⁊ mãle in genere. Et ſi
queras: que ẽ rõ diuerſitatis ꝙ in eodem genere di/
uerſitas ẽ ꝑꝑ mãm: in diuerſis autem ꝑpter agens.
Dicitur ꝙ hoc eſt quia ſibi reſpondent diuerſi modi
imutandi non cõuenientes in aliquo: vnum namqꝫ
ſit cuꝫ imutatione perfectiua: aliõ vero corruptiua.
¶ Item non deſunt qui Auerroim ad contradictio/
nem reducere conentur: quia. 8. phyſicoruꝫ. 46. dicit
quando materia fuerit diuerſa: diuerſabitur ⁊ forma
hic ſentit diuerſitatem materie prouenire ex diuerſi
tate forme. Solutio eſt: licet ſi materia ſit diuerſa: for
ma ſit diuerſa. ⁊ econtra: cauſa tamen diuerſitatis ma
terie eſt diuerſitas formarum: eſt enim materia eadẽ
ſm eſſentiam reſpectu omnium corporũ ſubceleſtiũ
variata tñ ſm eſſe.

Digreſſio.

Quia de motore extrinſeco facta hic eſt mentio
ideo non imerito dubitatur: nunquid de
tur ſenſus agens: videtur ꝙ ſic. tum quia ſenſatio ꝑ/
ducitur ab anima. 2. de anima. 37. tum quia anima
ſenſitiua eſt forma ⁊ forme eſt agere. tum quia ſenſa
tio non haberet principium actiuum: ⁊ non exiſteret
operatio imanens. tum quia: educuntur de potentia
materie forme intentionales ergo conceditur ſenſus
agens. tum quia datur intellectus agens. His ratio/
nibus multi putauerunt animam ſenſitiuam habere
duas virtutes qualitates de ſecunda ſpecie: quaruꝫ
vna recipit: altera agit: virtus receptiua erat ſenſus
paſſiuus: altera vero dicebatur ſenſus agens. ¶ In
oppoſitum: ſi daretur: non cognoſcẽns eſſet abſolu/
te nobilius cognoſcẽte: vt ſenſus agens paſſiuo. Itẽ
ſenſatio ⁊ ſpecies ſenſibilis ſunt idem re: veluti in/
tellectio ⁊ ſpecies intelligibilis: ſed ſenſus actiue
non concurrit ad ſpeciem: ergo neqꝫ ad ſenſationẽ.
Iterum ſentirent ſe ⁊ in abſentia ſenſibilium ſupra
52. eſſet Ariſtoteles diminutus: cõceditur quoqꝫ mo
tor extrinſecus alius a ſenſibilibus. ¶ Pro expedi/
tione tanti queſiti relictis ſuperfluis dico primo for
mas quantum ad eſſe reale ⁊ materiale habere agẽs
corporeum eas extrahens motu vero: habet namqꝫ
agens extrahens in materia in quam agit diſpoſitio
nes diſconuenientes forme extrahende quas quidẽ
motu oportet abijcere: ⁊ in genere agentium corpo
ralium celum eſt primuꝫ ⁊ eſt motum ex ſe ⁊ alterans:
motus enim celi adducit ⁊ abducit generans. 2. dẽ ge
neratione. 55. ⁊ hec eſt cauſa qꝺ dicitur. 8. phyſicorũ
47. iſta inferiora ſunt quaſi inſtrumenta per que mo
uent corpora celeſtia. ¶ Dico ſecundo formas acqui
rere eſſe ſpiritualia ab agente ſpirituali: ⁊ quia ſenſa
tio ⁊ ſpecies ſenſibilis ſunt idem re: pariter intelle/
ctio ⁊ ſpecies intelligibilis: ideo ſenſus omnes tan
tum erunt paſſiui: ⁊ ſimiliter intellectus poſſibilis:
quia ſenſus ⁊ intellectus ſuſcipiũt ſpecies ⁊ eas nõ
agunt: erunt itaqꝫ intelligentie celeſtes actiue ſenſa
tionum ⁊ intellectionum ⁊ cum in genere agentiuꝫ
ſpiritualium ſit inuenire primam intelligentiam ide
pendentem a qua celum ⁊ natura dependet. 12. me
thaphyſice. 38. vocabitur deus productiuus eſſe ſpi
ritualium: quare quemadmodum deus transfert de
potentia intellecto ad actu intellectum: ⁊ dicitur in/
tellectus agens: quia eſt intellectus ⁊ agit: tamen
exactiſſime loquendo quo ad hoc deberet appellari
intellectum agens coadiuuante fantaſmate: non
enim pendet intellectio hominis a fantaſmate tan
quam a cauſa effectiua: ne intelligere ſit ſentire ⁊ in
tellectus ſenſus. tertio de anima. 18. ita transfert
de potẽtia

de potentia ſenſato ad actu ſenſatũ: concurrente ſen
ſibili ⁊ appellatur ſenſum agens: ⁊ qꝛ nõ eſt ſenſu s:
non datur ſenſus agens: ⁊ hac rõne deus eſt motor
extrinſecus alius a ſenſibilibus: ⁊ hec oĩa accepi ab
Auerroi in ꝺ ſomno ⁊ vigilia quãdo dixit: hoc. n. po/
ſito non ẽ inopinabile vt intelligentia abſtracta det
anime imaginatiue naturam vniuerſaleꝫ illius indi/
uidui facti. ſ. intellectum ſue cauſe ⁊ anima imagina
tiua recipiat ipſum particulare ſm ꝙ eſt in materia:
⁊ tunc forte recipiet indiuiduũ illius intellecti: aut
ſuũ ſimile: ⁊ quẽadmodũ dat ꝑfectões animales vni
uerſales: ⁊ materia recipit eas ꝑticulares: ita hic dat
perfectionem vltimam anime imaginatiue vniuer/
ſalem ⁊ imaginatiua recipit eam particularem: de/
claratum eſt eniꝫ ꝙ intelligentia agens dat primas
perfectiones virtutum anime particulares ⁊ parti
culariũ. ſ. qnqꝫ ſenſus ⁊ virtutis imaginatiue: dator
enim vltimarũ perfectionũ in eis ẽ res ſenſibilis. i.
concurrit res ſenſibilis tãquaꝫ res transferibilis ad
eſſe ſpũale: in hac autẽ cõprehenſione ſpirituali que
ſit in ſomno: illa dat anime poſtremam perfectioneꝫ:
idest in vigilia dat deus poſtremã perfectionem cõ
currente ſenſibili: in ſomno vero eãdem largitur ſen
ſibus exterioribus exiſtentibus ligatis: licet igiť for/
me in eſſe reali imediate a deo eſſe non poſſint: oẽs
tamen formas in eſſe ſpirituali imediate prima cau/
ſat intelligentia. ¶ Ad argumenta: dico ſenſationeꝫ
produci ab anima primi mobilis: ⁊ ſatio animã ſen/
ſitiuam productiuam potentiarum: habet etiam ſen/
ſatio principium actiuum ſenſibile ⁊ deum: ⁊ cũ per
ipſam non transmutetur obiectum eſt operatio ima/
nens: ⁊ forme intentionales non dicuntur extrahi:
quia in inſtanti eſt earum tranſlatio nullo motu pre/
cedente. Vltima ratio concludit ꝙ datur ſenſuꝫ agẽs
hec ſunt que relictis ſuperfluis mẽtẽ Ariſto. ⁊ Auer
rois reſolute manifeſtant.

Sententia. 61. 62. talis eſt. Nũc id ſit a no
bis determinatuꝫ: cuꝫ ſimplex
non ſit id quod dicitur eſſe potentia: ſed aliud quidẽ
ſit vt puer quem militare poſſe dicere licet: aliud au/
tem vt hiſſe qui iam etate militariqꝫ arte aptus eua/
ſit ad militandum: ſenſitiuum ſimiliter ſe habere: at/
qꝫ cum ipſorum differentia nomine careat: determi/
natum autem ſit ipſa eſſe diuerſa ⁊ quo pacto diuer/
ſa ſunt: neceſſe eſt ipſo pati ac alterari tanquam pro/
prijs nominibus vti: ipſum autem ſenſitiuum potẽ/
tia tale eſt: quale iam ipſum ſenſibile eſt actu: patitur
igitur cum eſt non ſimile: at paſſum euaſit ſiľe ⁊ ẽ tale
quale eſt illud.

Auerrois. 61. dicit: per omnia iſta intendit
declarare ꝙ potentia ſenſus que
recipit ſenſibilia nõ eſt pura preparatio: ſicut prepa/
ratio que eſt in puero ad recipiendum ſcientiaꝫ: ⁊ ꝙ
eſt aliquis actus ſicut habens habitum quando non
vtitur ſuo habitu. Senſus eſt: ſemen eſt potentia re/
mota ſentiens. Qui dormit: potentia remota: iõ ſen
ſus cum ſit actus organi non eſt pura preparatio.
¶ Alt. 62. viſum eſt nobis ꝙ neceſſe eſt inquantum
iſta intentio quam determinauimus de anima non
habet nomen proprium dare ei nomen paſſionis ⁊
alterationis que eſt ſubiectum rerum verarum idest
que paſſio eſt ſubiectum: idest genus rerum veraruꝫ
idest intentionum: que ideo dicuntur vere: qꝛ cõfor
mãtur itellectui ⁊ rebus. ¶ Rurſus inquit: illud qꝺ
innatum eſt perfici ꝑ intẽtionẽ rerũ ſenſibiliũ nõ per
ipſas res ſenſibiles: ⁊ ſi nõ: tũc eſſe coloris in viſu ⁊
in corpore eſſet ideꝫ: ⁊ ſi ita eſſet: tunc eſſe eius in vi
ſu non eſſet cõprehenſio. Senſus eſt: eſſe coloris in
corpore non eſt eſſe coloris in viſu: qꝛ viſus nõ cõ/
prehenderet: ſicut nec paries: vel pies videret ſicut
⁊ viſus: patet cõſequẽtia: qꝛ ſi eſſe coloris in corpore
eſſet eſſe coloris in viſu: cum eſſe coloris in corpore
nõ ſit cognitio: neqꝫ eſſe coloris in viſu viſio appella
retur. Vel veluti eſſe coloris in viſu nuncupať com/
prehenſio: ita ⁊ eſſe eiuſdeꝫ in corpore ad extra viſio
nominaretur: quare vel viſus non comprehenderet
ſiẽ nec paries vel paries videret ſicuti ⁊ viſus: color
itaqꝫ ſm eſſe reale viſui eſt diſſimilis: ſm eſſe inten/
tionale eſt ſimilis.

Digreſſio.

Quia hac in parte due tandẽ ꝑpoſitiones ſunt
approbate: quaꝝ vna eſt. Senſus eſt vir/
tus paſſiua ⁊ receptiua abſqꝫ reali tranſmutatione ⁊
alteratione: altera vero eſt: ad ſenſationẽ cauſandam
vel conſeruandam preexigitur preſentia ſenſibilis:
iccirco operepretiuꝫ eſt ad excitandũ ingenia veſtra
nõnullas inducere difficultates. In primis nãqꝫ vi/
detur ſenſum non eſſe virtutẽ paſſiuã: tum quia: ſen
ſus ⁊ obiecti impoſſibilis eſt traſmutatio: tum quia:
ſenſus non tantuꝫ recipit: ſed etiam iudicat: iudica/
re autem aliquid agere eſt: ergo ſenſus non tantum
paſſiua ſed virtus exiſtet actiua: tum quia: ex parte
anime rationalis inuenitur virtus actiua ⁊ paſſiua:
ergo ex parte ſenſuũ predicte virtutes reperiũtur:
tum quia: ſenſus eſt virtus anime ſenſitiue: ergo eſt
virtus actiua: tum quia: ſenſibile eſſet preſtanti⁹ ſen
ſu: cum ſenſibile ageret in ſenſuꝫ ⁊ ſenſus a ſenſibili
pateretur. Solutio eſt. Eſt ſenſus virtus paſſiua: cuꝫ
fiat in actu per receptionem forme in eſſe ſpirituali:
vnde quatenus potentia anime copulatur cuꝫ orga/
no vocatur potentia prima ad ſenſuꝫ: ⁊ aſſimilať hec
potentia potentie ſciendi in puero: inquãtum vero
diſpoſitio ſit per ſpiritum animalem ⁊ calorem natu/
ralem ⁊ armoniam organi nũcupatur potẽtia ſenſus
diſpoſita ⁊ propinqua: ⁊ eſt hec potentia ſicut poten
tia ſciendi in diſcipulo nũdum habente habituꝫ qui
tamen multis conſentiat propoſitionib⁹: quãdo aũt
ſenſus eſt actu informatus ſpecie ſenſibili diciť potẽ
tia completa per actum: ⁊ eſt quemadmodum poten
tia ſcientis. Neqꝫ rationes oppoſitum huius cõuin/
cunt. Ad primã: ſenſus ⁊ obiecti impoſſibilis ẽ trãſ/
mutatio phyſica ⁊ realis que ſi eſſe debeat: exigũtur
qualitates contrarie actiue ⁊ paſſiue vel in ſe vel in
ſuis cauſis. Ad ſecũdam: nõ eſt officiuꝫ ſenſus vt eſt
potentia remota ⁊ imperfecta ⁊ idiſpoſita iudicare ⁊
agere: ſed ſenſus cõpletus per actum ſpeciei ſenſibi/
lis iudicat ⁊ agit: quemadmodum ⁊ materia in natu/
ralibus quãdo ẽ in potentia imperfecta neqꝫ mouet
neqꝫ agit: ſꝫ quando completa eſt per actum forme
mouet ⁊ agit. Ad tertiam: ex parte anime humane
non eſt niſi intellectus poſſibilis: ⁊ ita ex parte ſen/
ſuum non inuenitur niſi ſenſus paſſiu⁹. Deus auteꝫ
transfert formas ab eſſe materiali ad eſſe ſpirituale ⁊
abſtractum. Ad quartam negatur conſequentia: ſat
enim eſt cuiuſuis anime aliquam virtutem eſſe acti
uam: quia vnaqueqꝫ anima eſt motiua: ⁊ nõ oportet
omnem virtutem anime eſſe actiuam. Ad quintã: ſen
ſibilia quatenus informant ſenſus ſunt ipſis preſtan
tiora: vt autem ſenſus terminant dependentiam for

marum in eſſe ſenſato: ſic ſenſus ſenſibilibus anteponuntur in nobilitate.

Preterea quia ſenſibilia in ſenſibꝰ exterioribus habent eſſe ſpirituale debiliſſimuꝫ: icirco non potuerunt ſenſibilia conſeruari niſi in preſentia: cetere virtutes maioris ꝑfectionis ſenſibilia ⁊ preſentia ⁊ abſentia comprehendere valuerūt: ⁊ licet quādoqꝫ appareat homini videre: audire abſentia: nihil eſt tamen qḋ videat ⁊ audiat ſm veritatē: verū de his loquar dum ḋ viſione tractabo.

¶ Tex. cōmenti. 63. 64. 65.

Et antequam. Sententia huius partis ſtat in hoc. Senſibile aut eſt per ſe: aut per accidens. Senſibile per ſe: aut ꝓprium: ⁊ eſt illud quod non alio ſenſu ſentitur circa quod non contingit ſenſum exteriorem errare: aut cōmune: veluti ſunt: motus: quies: numerus: figura ⁊ quantitas.

Auerrois. 63. Primo dicit: ⁊ quia ſenſibilium hec ſunt vniuerſalia ⁊ hec propria: incepit prius loqui de vniuerſalibus: ideſt de terminis vniuerſalibus ⁊ non de ſenſibilibus cōmunibus: cum faciat oppoſitum: at cum hoc nomen ſenſibile proprium ſit nomen cōmune: ideo prius ḋ vniuerſalibus: ait ſecundo: Sermo eius in hoc capitulo apparet preter hoc quod dixit. Senſus aūt plures habet modos: intendit ꝙ ſenſibilia vniuſcuiuſqꝫ iſtorum ſenſuū plura ſunt vno modo: ſed vnuſqſqꝫ ſenſuum iudicat ſuum ſenſatuꝫ proprium ⁊ nō errat in illo in maiori parte: vnde eſt aduertendum ꝙ antiqui crediderunt omne quod apparet ſenſui eſſe verum: tuꝫ quia: ſenſus non decipitur circa proprium obiectum: tum quia: omne quod agit: agit ſm ꝙ eſt in actu: tum quia: omnis noſtra cognitio ortū habet a ſenſu. Si tamē hoc eſſet verum: idem eſſet vnum ⁊ multa: idem eſſet maius ſeipſo: fractum ⁊ integrū rectum ⁊ curuū. Dico itaqꝫ ſenſum decipi circa iudicium de re imutante: ſed non circa iudicium de imutatione rei: ſenſus enim quandoqꝫ imutatur ab vna re ac ſi imutaretur a duabus: quare ſenſus non decipitur circa obiectum proprium ⁊ per ſe ⁊ debito modo proportionatum ſenſui: vt Themiſtius reffert. Judicio quidem particulari decipitur ſenſus: nunqꝫ tamen iudicio vniuerſali. Agens etiā quādoqꝫ agit ſm modum paſſi.

Digreſſio. Auerrois.

Et cum dixit. Digreſſio hec tēdit ad hoc vt declaret ſenſus nō percipere eſſentias rerum in vniuerſali. Et primo ponit differentiam inter intellectū cuius officiuꝫ eſt cognoſcere abſtracte: ⁊ ſenſuꝫ percipientē nō modo abſtracto. Scḋo inducitur diſcrimen inter ſenſum hoīs ⁊ ſenſum bruti: ſenſus hoīs percipit intentōes indiuiduales decē ꝑdicamentoꝝ ⁊ ſicut medulla. Senſus bruti apprehēdit vt cortex. Tertio aſſignat differentia inter cogitatiuam ⁊ alios ſenſus hoīs interiores: ipſa nāqꝫ cognoſcit obiectū ſine ꝯditōibꝰ ſingularibꝰ ñ ꝑticularibꝰ: alij vero cū ꝯditiōibꝰ ſingularibꝰ: imaginatiua aūt eſt ſpūalior ſenſu cōi: at cogitatiua exiſtit ſpūalior imaginatiua: eſt eniꝫ illa que imediate deſeruit intellectui. His dictis Auer. adiciēda ſunt que dixi prio de aīa. 11. in prio arbitrat doctor ſubtilis in ſenſu exteriori ⁊ iterior recipi tantū ſilitudies accidentiū repñtatiuas a fantaſmatibꝰ aūt cauſari in intellectu tm̄ ſpēs accidētis: verū qꝛ accidēs ē effectꝰ ſubſtātie per talem ſpēm poterat intellectus habere aliquā noticiā ſubſtātie ſꝫ imꝑfectaꝫ: ſbā. n. terminat depēdentiaꝫ accidētis: cū ergo illa ſpēs repñtet accidens depēdēs a ſba: ꝑ ꝯñs determinat illa ſpēs ad repñtanduꝫ terminū depēdentie: voluit itaqꝫ Scotꝰ ꝙ accidēs exiſteret primū cognitū: ⁊ ꝙ ſubſtātia non cognoſceretur per propriam ſpeciem ⁊ diſtincte ⁊ quidditatiue pro ſtatu iſto: in tertia diſtinctione primi habuit Scotus hoc fundamentuꝫ: ſpecies intelligibiles cauſantur in intellecru a fantaſmatibus que ſunt ſimilitudines tantuꝫ accidentiū ergo non valēt cauſare ſpeciem ſubſtantie: hec opinio licet in ſe tueri poſſit: non tamen ſatiſfacit cōmentatori. 2. methaphyſice primo: ſi impoſſibile inquit eēt intellectum noſtrum intelligere ſubſtātias abſtractas: ocioſe egiſſet natura: quia feciſſet id quod eſt in ſe naturaliter intellectum non intellectum ab aliquo. 2. phyſicorū 47. nihil eſt incognitum homini. 3. de anima. 36. homo eſt felicitabilis pro ſtatu iſto: ergo cognoſcitiuus dei. Putant Thomiſte ꝙ in ſenſibus recipiantur ſimilitudines accidentium tantū: veruꝫ a fantaſmate accidentis virtute ſubſtantie a qua cauſatum eſt: ⁊ virtute intellectus agentis poteſt in intellectu produci ſpecies ſnbſtantie: veluti calor naturalis virtute anime producit carnem: intelligetur itaqꝫ priꝰ ſubſtantia qꝫ accidens ⁊ per propriam ſpeciem: hec opinio non ſatiſfacit Auerroi preſenti lectione volēti virtutē cogitatiuam hēre poteſtatem cogitandi intentiones indiuiduales omniū decem predicamentorum: vnde forma nūquā acquirit ab intellectu agēte ēſſe intellectum quin prius ab agente ſenſationeꝫ acquiſiuerit eſſe cogitatum: cogitatiua enim ⁊ intellectus in eſſendo ⁊ in operando ſe cōcomitātur. Exiſtimat ergo Auerrois formas ſubſtantiales ⁊ accidētales a ſenſu ⁊ intellectu percipi poſſe ſꝫ aliud ⁊ aliud eē: at ſpecies ſubſtantie in ſenſu exteriori nō exiſtit ſenſatio: ſed in cogitatiua tantum.

Auerrois. 64. primo dicit: non intendit ꝙ vnūquodqꝫ iſtoruꝫ quinqꝫ ē cōmune vnicuiqꝫ ſenſuum: vt intellexit Themiſtius ⁊ ſm ꝙ apparet: ſed tria eoꝝ. ſ. motus ⁊ quies ⁊ numerus ſunt cōia omnibꝰ: figura aūt ⁊ quantitas ſunt cōmunia tactui ⁊ viſui tantū. Senſus ē: ſenſibilia cōia cōueniunt in hoc: ꝙ vnūquodqꝫ eoruꝫ eſt ſenſibile a pluribꝰ ſenſibꝰ diſtincte. Differūt aūt qꝛ tria eorū ab oibus diſtincte: duo a duobꝰ tm̄ ſenſibus percipiunt ⁊ ita intellexit Themiſtius ꝙ. ſ. nō itēdat vnūquodqꝫ iſtoꝝ eē cōe vnicuiqꝫ ſenſuū: vnde cognoſcit odoratus cōfuſe odorabile eē quantū ⁊ figuratum. Similiter ⁊ auditus rem ſonorā eē magnam vel paruaꝫ. Et ſi quiſpiā dicat: quātitas eſt ſenſibilis tactu ergo celū eſt tangibile. Dico ꝙ maior eſt colligantia tactꝰ ⁊ viſus qꝫ obiectorū: quare ſi dꝫ ſenſibile cōe imutare requirit ꝓpriū. ¶ Rurſus ait: iſta. n. ſunt cōprehēſibilia ſenſuū ſm ꝙ ſunt ſenſus nō ſm ꝙ ſunt aliqui ſenſus. Senſus ē: limitat ſenſus per ſubiectū: ⁊ per modū imutandi: percipi ab aliquibus ſenſibus facit ſenſibile per accidens ꝑticulariꝫando ſenſum ex ꝑte ſubiecti: nō aūt ꝑticulariꝫando ex mō imutādi. Subſtātia. n. ꝑticularis ꝑcipit per accidēs: qꝛ a ſenſu hominis tm̄: figura ⁊ quātitas a viſu ⁊ tactu oīum animalium percipiunt.

Auerrois. 65. primo dicit: albū. n. quod eſt ſortes non ſentit niſi accidentaliter. i. iudicare. n. ꝙ iſtud albū eſt ſortes eſt ſentire accidentaliter: ex hoc dicto infero iudicare per ſenſum nihil aliud eſſe qꝫ ſentire: nō ꝙ ſenſus iudicet de tali propoſitione: qꝛ hoc ſpectat ad intellectum. 3. ḋ aīa 21. ⁊ cā quare ſortes ſentiat ꝑ accidens eſt qꝛ in eo reperitur id quod eſt per ſe tale quod accidit eſſe in eo vt tale: patet. 5. phyſicorū primo: ⁊ dicebā āno ſuperiori prohemio primi phyſicoruꝫ: nihil ſentit per ſe niſi forma: ſubiectū aūt forme non niſi per accidens dignoſcitur. ¶ Preterea digredit Auerrois: vt ḋclaretur ſenſibilia cōmunia eſſe ſenſibilia per ſe: nō obſtante ꝙ accidant ſenſibili proprio: non aūt ſubſtantia poteſt appellari ſenſibilis: quia accidit ſenſibili ꝓprio: accidit nāqꝫ ſubſtantia albedini ſm ꝙ eſt per ſe ſenſibilis: non tamen abſolute: ⁊ eſt modus loquēdi Ariſtotelis in predicamēto relatiōis: quando dicit: circunſcribātur a domino ea que accidunt domino: veluti eſſe hominem: ſeries autem verborum Auerrois talis eſt: ſed poteſt aliquis dicere ꝙ ſimiliter accidit ei. i. ſenſibili proprio figura: ⁊ numerus ⁊ motꝰ ⁊ quies: quomodo igitur fuerunt numerata iſta ī eis que ſunt ſenſibilia eſſentialiter: quoniā ſi fuerunt numerata: quia ſunt cōmunia pluribus ſcilꝫ ſenſibus: Similiter etiam intentiones indiuiduorū ſunt cōes omnibus ſenſibus hominis: tamen ille intentōes nō propria exiſtūt neqꝫ cōmunia ſenſibilia: ⁊ poſſumus dicere in hoc duos ſermones: quoruꝫ vnus eſt ꝙ iſta cōmutatio. i. ſenſus imutatio magis videtur neceſſaria in eſſe priorum ſenſibiliū. i. in ſenſibilibꝰ cōmunibus reſpectu propriorum qꝫ in ſenſibilibus per accidens: color enim non denudatur a quantitate ⁊ non eſt neceſſe vt ſit in ſorte aut Platone: neqꝫ neceſſitate propinqua: neqꝫ remota ideſt abſoluta ⁊ conditionata: vel ſenſus eſt: neceſſitas imediata ⁊ mediata ē in ſenſibilibus cōmunibus reſpectu ꝓpriorū ſenſibilium: ⁊ etiam inqt Auerrois: ſenſibilia cōmunia ſunt propria ſenſui cōmuni: ⁊ non capitur ſenſus cōmunis pro potentia que habet imutari a ſenſibus exterioribus: quemadmodum iſta ſunt propria vnicuiqꝫ ſenſuum: ⁊ comprehenſio intentionis indiuidualis: ideſt ſubſtantie particularis: licet ſit actio ſenſus cōmunis. i. virtutꝭ cogitatiue que in omnibus hominibus reperitur: tamen videtur ꝙ iſta actio ſit ſenſus cōmunis non ſm ꝙ eſt ſenſus communis ad diuerſa ſubiecta: ſed ſm ꝙ eſt ſenſus alicuius animalis intelligentis videlicet: vnde ꝙ ſenſus hoīs percipiat ſubſtantiam iniciatiue hoc non eſt ratione exterioris ſed merito id eſt virtutis cogitatiue: iſte igitur eſt etiam alius modus de numero modoruꝫ ſm accidens. ſ. ꝙ accidit ſenſibꝰ cōprehendere differentias indiuiduorū ſm ꝙ ſunt indiuidua: nō ſm ꝙ ſunt ſenſus ſimplices ſed ſm ꝙ humani ⁊ ꝑcipue diᷓe ſubſtantiales: videtur enim ꝙ cōprehēſio intētōis indiuidui ē ſenſuū ⁊ cōprehēſio intētiōis vl'is eſt intellectus: ⁊ vniuerſalitas ⁊ indiuidualitas cōprehēdunt per intellectuꝫ. ſ. diffinitio vl'is ⁊ indiuidui. Senſus itaqꝫ reſolutiſſimus horū verborū talis eſt: cōprehēdere ſubſtātiam particularē eſt actio ſenſus cōis non illꝰ qui hꝫ imutari a ſenſibus exterioribus ſed cogitatiue que eſt in omnibus hominibꝰ: ideo percipi ab aliquibꝰ ſenſibꝰ: vtputa a ſenſibus humanis facit ſenſibile per accñs ⁊ hoc eſt ꝙ dicebam. 64. ꝑcipi ab aliquibus ſenſibꝰ ꝑticulariꝫando ſenſum ex parte ſubiecti infert illud eſſe ſenſibile per accidens: ⁊ nō ſm ꝙ particulariꝫat ſenſus ex modo imutandi: ⁊ cōcludit Auerrois vniuerſalitatem ⁊ indiuidualitateꝫ percipi ab itellectu: tamen comprehenſioneꝫ indiuidui eſſe ſenſuū: intentionis vero vniuerſalis ipſius intellectus. ¶ Quare eſt diligentiſſime obſeruandum. Senſibile cōmune id eſt ꝙ ſm ſuam naturā eſt coniunctuꝫ ſenſibilibus proprijs neceſſitate ꝓpinqua aut remota: imutatiuū ſenſus vt ſenſus: ⁊ ſunt iſta quinqꝫ ſenſibilia cōmunia fundamenta propriorum ſenſibiliuꝫ: color in magnitudīe ſubiectat ⁊ figura. Sonus in motu. Odor ⁊ qualitas tangibilis in magnitudine mota vel quieſcente: ⁊ quies quatenus eſt terminus motus localis qui ſitus eſt vel locus eſt ſenſibile cōmune: vnitas ēt ad magnitudineꝫ reducitur: ⁊ dato etiaꝫ ꝙ quies eēt priuatio: poſſet ſentiri per ſe: comparando ſenſibile ad ſenſuꝫ: at in relatione ad ſenſibile ſepe numero dicitur ꝙ priuatio dignoſcitur per accidens. Item numerus vt numerus ſenſibile eſt cōmune ergo ratio numeri non dependebit ab intellectu: ⁊ re ſeiunget a rebus numeratis: quia aliter non poneret in numerum contra magnitudineꝫ ⁊ ſubſtantiam: errat etiaꝫ ſenſus ſepe circa magnitudinem ⁊ non circa numerum. ¶ Poſtremo ait Auerrois: viſus non patitur ab intentione ſenſibili per accidens: quoniam ſi pateretur ab aliquo indiuiduo ſm ꝙ eſt illud indiuiduuꝫ non deberet pati ab alio indiuiduo: ⁊ ratio eſt qꝛ tūc illud indiuiduū exiſtere ratio ſentiendi.

Digreſſio.

¶ Hac in parte ordinata eſt plane hec diuiſio: qḋdā eſt ſenſibile per ſe: quoddam ꝑ accidens: ⁊ ſenſibile per ſe: aliud eſt proprium: aliud cōmune exiſtit: tria exigūtur ſi aliquid debeat eſſe ſenſibile per ſe ⁊ proprium: ⁊ ꝙ non percipiatur alio ſenſu per ſe: ⁊ ꝙ circa ipſum non contingat errare ſenſum illum cuius ē ſenſibile: ⁊ ꝙ ſubſtantia organi ſenſus ſit apta nata pati ab illo ⁊ nō ab alio: ⁊ dato ꝙ ſenſus iudicio particulari deciperentur nūqꝫ tamen errāt iudicio vniuerſali: ⁊ hac declaratione tolluntur contentiones expoſitorum.

Rurſus. Sunt ſenſata cōmunia inſtrumenta quibus cōuenientia ⁊ differentia diſcernitur inter ſenſata propria: quiete iudicatur conuenientia ⁊ diſcrimen ſenſatorum ſm eſſe: motu vero ſm fieri: magnitudine: figura ⁊ numero differētie ⁊ conuenientie varie aſſignātur: ⁊ ſunt hec ſenſibilia cōmunia per ſe ſenſibilia: quorū ope neceſſario egēt ſenſibilia propria ſi debent poſſe imutare ſenſus exteriores: ⁊ ad hec quinqꝫ cetera reducunt: ſunt item tam ſenſibilia cōmunia qꝫ propria ſm aliud ⁊ aliud eſſe in re: medio ⁊ ſenſu: ſm que varia eſſe varia ſortiuntur nomina: vnde obſeruandum eſt ꝙ generatio forme intentiōalis in tribus ſeiungitur a productōe forme in eſſe reali in primis oritur forma in eſſe intētionali abſqꝫ propria materia: mox ⁊ ſine contrarietate: cū ī eodē pūcto medij repiri poſſint albedo ⁊ nigredo in eſſe ſpirituali ſm potentiſſimaꝫ intentionē: producuntur quoqꝫ forme in tali eſſe ſine impedimēto ⁊ diſtractione materie: ⁊ quemadmoduꝫ naſcitur forma in eſſe intentionali abſqꝫ materia: ita transferens formam de eſſe reali ad eſſe ſpirituale eſt agens īmateriale: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ dixi prio de anima. 64. forme poſſunt mouere per ſe primo ſpiritualiter ⁊ intentionaliter virtutes cognoſcitiuas: actio itaqꝫ

forme in eſſe intentionali demandari poteſt: at natiuitas formarum in eſſe reali cum ſit cum conditionibus materie: cum contrarietate: ⁊ cum impedimēto ⁊ diſtractione eiuſdem dicitur ipſum compoſitum ⁊ non forma generari: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ dicebam ſupra. 60. forme quātum ad eſſe earuʒ reale ⁊ materiale habent agens corporeum eas extrahens motu vero: habet namqꝫ agens extrahens in materia in quā agit diſpoſitiones diſconuenientes forme extrahende quas quidem motu oportet abicere: ⁊ in genere agentium corporalium celum pro aggregato ex omnibus orbibus ⁊ intelligentijs eſt primū: ⁊ eſt motū ex ſe ⁊ alterans.

Amplius dubitabit quiſpiaʒ nunquid quēadmodum forma in eſſe reali educitur de potentia ſubiecti: ita ⁊ forma ſm eſſe ſpirituale? videtur primo ꝙ ſic: tuʒ quia: forme intentionales incipiunt eſſe ⁊ non per creationem: ergo educuntur: tum qꝛ: mediuʒ ⁊ virtus cognoſcitiua prius poterant recipere qꝫ reciperent: tum quia: forme intentiōales ſucceſſiue acquirūtur: aliter alteratio medij exiſteret īfinita: ⁊ agēs naturale vniformiter ageret a minori ⁊ minori proportione: ⁊ eque in paſſum indiſpoſitum ſicut in diſpoſitū. ¶ Contra. forme intentionales non oriuntur cum tranſmutatione materie: ergo non educuntur de potentia materie. Iteʒ preſente intentione albi in particula aeris: poteſt inde fieri alia intentio albi ergo hee intentiones de potentia materie non educuntur. Iterum: materia non tranſmutatur ad formas intentionales: cuʒ ipſe fiant ſubito ⁊ in inſtanti in ſuo ſubiecto: nec exigant alterationem aliquam preuiam. Amplius nulla forma intentionalis conſeruatur ablata ſua cauſa ⁊ cuʒ lumen lune non educatur de potentia materie: neqꝫ lumen in aere ſuſceptum educi dicetur de potentia aeris.

Quare tenendum eſt formas intentionales non educi de potentia materie: tria namqꝫ requiruntur ſi forma educi debeat de potentia materie: Primuʒ eſt: ꝙ materia ante exiſtentiam forme in ea habeat potentiam ad hoc vt concurrat tanqꝫ cauſa partialis ad fieri ipſius forme: ⁊ propter hoc intellectus non educitur ex materia. Secundum eſt: ꝙ materia pro eodem tēpore vel inſtanti habeat actu cauſalitatem pro quo forma dicitur educi de gremio materie: ⁊ hoc dignoſcitur ſi forma inueniatur extenſa ad extenſionem ſubiecti. Tertium eſt ꝙ materia trahatur ad participationem eſſe illius forme: qua de cauſa dicitur forma educi de potentia materie non agentis: vnde forme per quas abſtracta ⁊ indiuiſibilia comprehenduntur ſunt non educte: cetere vero educte nominantur: forme non cauſate a ſubiecto ſunt vniuerſales per eſſentiam ⁊ independentes ⁊ in eſſe reali ⁊ in eſſe ſpirituali: at forme cauſate neqꝫ vniuerſales exiſtunt per eſſentam. Suntqꝫ dependentes ⁊ in eſſe reali ⁊ in eſſe intentional: ⁊ abſolute perfectiores in eſſe reali qꝫ in eſſe ſpirituali. ¶ Neqꝫ rationes oppoſitum huius conuincunt: ad primam: creatio: generatio conditiones ſunt que formis in eſſe reali duntaxat conceduntur. Similiter tollitur ſecunda: tales namqꝫ forme in eſſe ſpirituali alterationem ſpiritualem tantūmodo terminare poſſunt. Ad tertiam: eſt alteratio intentionalis momentanea: nō tamen infinita: ⁊ ſm diſpoſitionem medij ⁊ virtutis continue cauſabitur ſenſatio intenſior vel remiſſior: hec itaqꝫ de ſenſu ⁊ ſenſibili generaliter dixiſſe ſit ſatis.

¶ Tex. cōmen. 66. vſqꝫ ad. 77.

Illud igitur. Hac in parte intētio Ariſtotelis eſt tractare de viſu: ⁊ omnibus illis que faciunt ad viſiones cauſandas ⁊ conſeruandas: ideſt de colore dyafano: lumine: ⁊ viſibili innominato: necnon ⁊ de medio per quod defferunt ſpecies viſibiles: ⁊ licet tactus ſit prior in conſtituendo animal tamen viſus eſt primus in apprehēdendo: ⁊ eſt notiſſimus in tantum ꝙ ſolemus dicere vidiſſe que audiuimus aut tetigimus: competit etiam generabili ⁊ ingenerabili: vnde merito obiecti: organi: medij: ⁊ actus videndi viſus preſtantior eſt ceteris: ⁊ conducit ad ſcientiam habitam per inuentionem: vbi auditus confert ad ſcientiam acquiſitā ab alio.

Sententia autem. 66. talis eſt: id eſt viſibile: cuius viſus eſt perceptiuus: viſibile vero eſt color ⁊ id quod oratione explicare licet: eſt autem hec propoſitio: color eſt viſibilis in ſecūdo modo dicendi per ſe non in primo. Unde eſt aduertendum ꝙ viſibile diuerſificatur ſm ꝙ diuerſimode participat naturam lucis: color eniʒ eſt lux obumbrata: lux color ſplendidus. Dyaphanum poteſt recipere lucem: colorata habent quidem in ſe lucem obumbratam: celum ſeruat in ſe lucem clariſſimam: Ignis minus claram: Aliqua habent lucem modo medio inter opacum ⁊ clarum: ⁊ hoc viſibile innominatum nominari conſueuit.

Auerrois primo dicit: viſibile eſt color ⁊ ſibi ſimile ex rebus que videntur in obſcuro que non habent nomen congregans in colore: neqꝫ etiam in ſe habent nomen quod demonſtret de eis illud quod eſt quaſi genus. Senſus eſt: viſa in obſcuro non habent nomen congregans in colore ideſt vnum nomen commune: vt in colore eſt nomen commune ad omnes colores: ⁊ viſa de die ⁊ nocte habent commune quaſi genus: ⁊ hoc propter lumen celi cui ⁊ iſtis inferioribus nihil eſt cōmune vniuocum. Iterum ſtat colorem eſſe per ſe primo viſibilem ⁊ indigere luce tanquam diſpoſitione: veluti ⁊ materia prima eſt per ſe primo receptiua forme ſubſtantialis: non obſtante ꝙ indigeat diſpoſitionibus quantitatiuis ⁊ qualitatiuis facientibus ipſam capacem formarum ſubſtantialium. Themiſtius aſſerit hanc propoſitionem: ſuperficies eſt colorata eſſe per ſe in tertio modo hic ⁊ primo poſteriorum: verum expoſitores tractantes de varijs propoſitionum generibus: dicunt primuʒ modum dicendi per ſe eſſe propoſitionem in qua predicatur pars diffinitionis vel diffinitio de diffinito: ⁊ non eſt predicatio propria dicens hoc eſt hoc: ſed hoc eſt ex his: quia ſemper formatur predicatio conſtituentis ⁊ principij intrinſeci per ſe incluſi de conſtituto ⁊ includente: vt cum dicitur: homo eſt animal rationale. Senſus eſt: homo ex animali rationali conſtituitur: cuius ſignum quod Ariſtoteles facit propoſitionem primi modi in obliquo: dicens lineam ex punctis: ⁊ triangulum ex lineis.

lineis. Secundus modus dicendi per ſe eſt quando predicatur propria paſſio de ſubiecto adequato ⁊ conuertibili: ⁊ differt a predicatione primi modi in hoc: quia predicatum primi modi eſt cauſa intrinſeca ſubiecti: ⁊ ſubiectuʒ in ſecundo modo cauſa eſt predicati. Iterum predicatum primi modi reperibile eſt ſine ſubiecto: nec eſt predicatum ſcibile ⁊ demonſtrabile de ſubiecto. Tertius modus eſt modus eſſendi. Quartus vero eſt iſte in quo predicatꝛ actus profluens a cauſa formali de effectu formali: vt patet enunciando: interemptus interijt propter interemptionem: plorans plorat: calidum calore calefacit.

Sententia. 67. Color omnis motiuus eſt eius quod eſt perſpicuuʒ actu: ⁊ id eſt ipſius natura: quapropter non eſt viſibile abſqꝫ luce: ſed omnis vniuſcuiuſqꝫ color in lumine ſane videtur. ¶ Auerrois dicit: ⁊ ſubſtantia coloris ⁊ eius eſſentia ſm ꝙ eſt viſibilis eſt illud quod mouet dyaphanum in actu: hic namqꝫ conſideratur color reſpectu viſus: in de ſenſu ⁊ ſenſato vt ſequens mixtionem. Ait ſecundo: per lucem dyaphanum in potentia fieri dyaphanum in actu: eſt dyaphanum in potentia aer tenebroſus: dyaphanum actu eſt corpus tranſparens actu illuminatuʒ: vnde lux ſm eſſe reale denominat corpus luciduʒ ⁊ luminoſum: at in eſſe ſpirituali denominat medium illuminatum.

Digreſſio Auerrois

Et ſi digreſſio tendit ad hoc vt declaretur lumē requiri ad viſionē cauſandam non ꝑꝑ colores ſed propter medium tantum. Tum quia: color non mouet niſi dyaphanum in actu: ergo non ſm ꝙ caret luce. Tum quia: hec propoſitio: color eſt viſibilis eſt in ſecundo modo. Tum quia: comparatio coloris ad viſibile eſſet accidentalis: facit ergo lux colores mouentes non viſibiles: ſeries autem verborum Auerrois talis exiſtit. In primis Auempace putauit non eſſe neceſſe vt dyaphanuʒ quatenus mouetur a colore eſſe dyaphanum actu: color enim mouet dyaphanum de potentia ad actum ⁊ non mouet dyaphanum ſm ꝙ eſt dyaphanum actu: quia ſic eſt illuminatum: ⁊ illuminatio eſt aliquis color: recipiens autem non recipit aliquid niſi in modo ſm quem caret illo: ergo lux erit neceſſaria ad faciendu colores ī potētia colores in actu: ꝯſtituit aūt lux colores in actu vt moueāt dyaphanū ſm ꝙ dyaphanū caret luce aut colore. ¶ Amplius ait Auerrois: iſta expoſitio eſt valde difficilis ſecunduʒ ꝙ ſonant eius verba: quia Ariſtoteles dicit colorem non mouere niſi dyaphanum in actu: ergo non mouebit color dyaphanum ſm ꝙ caret luce. Item: Alexander dat rationem ꝙ dyaphanum in actu mouetur a colore ex hoc ꝙ apparet: aer ſepenumero coloratus redditur: veluti parietes ⁊ terra quandoqꝫ colorantur per colorem plantarum apud tranſitum nubium ſuper eas: ſimiliter hoc planum eſt de radio per vitrum tranſeunte: ſi igitur aer non coloraretur per coloreʒ plantarum non colorarentur parietes ⁊ terra: quia non ſit actio in diſtans niſi per medium. Et ſi quis querat: ꝑꝑ qd eſt ꝙ hō tranſiens ꝑ nebulā habenſqꝫ eā imediate ſupra oculum cōſpicit ipſam nebulam in parte diſtante ⁊ nō propinqua: ⁊ ſm ꝙ homo per nebulam incedit conſpicitur ſemper nebula equaliter diſtare. Solutio eſt: ab oculo exiſtente in nebula diffunduntur ſpecies que fortiſſime exiſtunt vſqꝫ ad certam diſtantiam rectum inceſſum ſeruantes abſqꝫ aliqua reuerberatione earum ad oculum: at in diſtantia notabili ⁊ magna ob reſiſtentiam nebule prohibētis tranſitus earum: ſit reuerberatio ſpecierum preſentantium obiectum ſiue nebulaʒ a qua reflectūtur: ⁊ hec eſt tota cauſa quare oculus non intuetur eam nebulam de prope: quia illa dum eſt propinqua radios viſuales non poteſt reflectere. Amplius inquit ⁊ manifeſtum eſt ꝙ color licet ſiat a corpore lucido: tamen differt ab eo diffinitione ⁊ eſſentia: color ē vltimum: quia in extremo videtur: dyaphani terminati. i. commixti cum opaco terreſtri: lux autem eſt cōplementum dyaphani non terminati ideſt nō commixti cum opaco terreſtri: quare ſi debeat aliqd moueri a colore: id non coloratum oportet eſſe: ſiue lucidum exiſtat: ſiue non: ⁊ iſta propoſitio: omne recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti ſignificat ꝙ nihil recipit ſeipſum: nec eſt cauſa alicui in recipiendo ſeipſum: neqꝫ eſt verum ꝙ omne recipiēs tanto ſit magis receptiuum quanto ſit magis denudatum: propter aquam frigidam ⁊ tepidam reſpectu caliditatis. Preterea iterum repetens queſtioneʒ dicit: cum fuerit poſſibile ꝙ dyaphanuʒ in actu moueatur a colore: neceſſe eſt vt hoc ſit ei: aut eſſentialiter aut accidentaliter. ſ. aut ſm ꝙ eſt dyaphanum ī actu: aut ſm ꝙ eſt dyaphanum tantuʒ: ſed contingit ei vt non moueatur a coloribus eſſendo dyaphanum in actu: hoc enim eſt ſm ꝙ eſt dyaphanum: ⁊ iſta ē opinio Auempace. Sēſus eſt: dyaphanum vt dyaphanum apud Auempace a coloribus mouebatur: ⁊ nō quatenus erat dyaphanum actu. Ulterius cōcludit Commentator hanc eſſe in ſecundo modo: color eſt viſibilis: icc irco lucem non requiri ad viſionem cauſandam ex parte colorum ſed ex parte medij tantuʒ: vnde lux facit colores motiuos in actu: ⁊ non conſtituit colores actu viſibiles ex potentia viſibilibus: ⁊ quia intellectus agens facit potentia intellecta actu intellecta: ⁊ requiritur propter obiectū non propter medium: lux autem exigitur ex parte medij ⁊ nō obiecti: ideo dixit Auerrois: de exemplo non intēditur niſi manifeſtatio: ū verificatio: ⁊ hoc eſt ꝙ dicit Auerrois: lux eſt illud qđ facit eos motiuos in actu: vnde aſſimilat lucem intelligentie agenti: ⁊ colores nubibus ideſt fantaſmatibus. Contra. 3. de anima. 5. dicitur: quēadmodum lux eſt perfectio dyaphani: ſic intellectus agens eſt perfectio intellectus materialis: ⁊ quemadmodum dyaphanum non mouetur a colore niſi quādo lucet: ita iſte intellectus non recipit intellecta que ſunt hic niſi ſm ꝙ perficitur per illum intellectum ⁊ illuminatur per ipſum: ⁊ quemadmodum lux facit colores in potentia eſſe in actu: ita ꝙ poſſunt mouere dyaphanum: ita intellectus agens facit intentiones in potentia intellectas in actu: ita ꝙ recipit eas intellectus materialis: ergo inſtituta eſt lux propter colores ⁊ non tantum propter medium. Solutio eſt: vel exempli non intenditur verificatio: vel colores prius erant mouentes in potentia nunc in actu: iſte ſunt ſolutiones communes. Dico autem ego intentionē Auerrois fuiſſe loco allegato ꝓbare ꝑ exemplū de ꝯparatiōe lucis ad coloreʒ ⁊ dyaphanuʒ ꝙ intellectus noſter pōt eſſe in actu reſpectu cognitionis quam hʒ de intellectu agente ⁊

recipere cognitionē aliorꝫ: non enim ſolum lux illuminat colorem: ſed etiam anteq̃ꝫ dyaphanū recipiat ſpeciem coloris oportet ipſum dyaphanum per lucem informari: ⁊ ita ī actu lucidū poteſt recipere colorem ſpiritualē: eodem modo proportionabiliter: non ſolum intellectus agens illuminat fantaſmata: ſed etiam intellectū poſſibilem: ⁊ per hoc ꝙ intellectus noſter eſt in actu per agentꝫ nō impeditur qn percipiat materialia: imo magis per hoc promouetur: ⁊ quando intellectus intelligit ⁊ perficitur per agentem dicitur homo felix: quare ſicut intellectus agens dicitur poni ex parte intellectus poſſibilis: ad hunc ſenſum: quia agendo in obiectum naſcitur operatio intellectus poſſibilis ac ſi ageret in ipſum ita lux agendo in mediꝫ oritur ſenſatio viſiua ⁊ eſt ac ſi ageret in colorem. Que igitur habentur in preſenti cōmento hec ſunt: aer vt eſt illuminatus ſuſcipit colorem: lumen non dat formaꝫ coloribus. Exēplum de intellectu agente conſiderandum eſt quonam pacto ſit ſimile. Preſentia lucis eſt tm̄ neceſſaria ex parte dyaphani non coloris.

Sententia. 68. perſpicuum id eſt quod nō per ſe ſed per alienum colorꝫ viſibile exiſtit: atqꝫ res talis eſt aer ⁊ aqua: ⁊ ſolidorum complura: non etenim aer vel aqua vt eſt aqua vel aer perſpicuum eſt: ſed quia natura eadem ineſt in his vtriſqꝫ ⁊ in perpetuo ſuperius corpore. Unde primo aduertenduꝫ eſt: hec propoſitio eadem eſt natura cōmunis celo ⁊ aeri non infert dari vniuerſale reale ſed ſignificat vtrūqꝫ illorum eſſe dyaphanū imo ſaluatur generatio vniuoca abſqꝫ natura cōmuni: ⁊ hoc quia generans ⁊ genitum ſunt eiuſdꝫ ſpeciei vel generis propinqui propter mulum. Rurſus dicitur aer viſibilis per colorem extraneum: vel per lumen quod improprie dicitur color: vel quia recipit lumen ſecundum eſſe extraneum: quia lumēa habet eſſe naturale in corpore luminoſo: vel quia recipit colores ſm eſſe ſpirituale: intra enim ſe aer contrarios imbibit colores ⁊ eos ad oculum ſimul deffert. Amplius criſtallus ⁊ lapides quidam pretioſi quatenus ſunt corpora mixta mixtione ex qua reſultat certus color exiſtunt per ſe viſibilia: ⁊ non vt dyaphana ſunt: ⁊ appellantur dyaphana ſm qd.

Sententia. 69. ⁊. 70. ſtat in hoc: lumen eſt actus dyaphani ſm ꝙ dyaphanum eſt: ⁊ non eſt ignis: nec corpus: nec defluxus corporis: cum enim nullus habitus vel perfectio alicuius ſit corpus: ⁊ lumen ſit huiuſmodi: nō erit lumē corpus: ⁊ non ſucceſſiue ſed in inſtanti multiplicabitur.

Auerrois. 69. dicit: iſta autem natura celeſtis ſemper eſt illuminata: Senſus eſt: quia celum eſt informatum intelligentia luce intellectuali quam cōſequitur lux forma accidentalis: ideo nunq̃ꝫ inuenitur celum dyaphanum in potentia: intelligentia tamen lune valde imperfecta eſt reſpectu ſuperiorum: iccirco celum lune remiſſam admodū hꝫ lucem a principio intrinſeco: intellectuꝫ autem noſtrum quia eſt pure potentials. ipſum non conſequit lux: ſed ſplendidus color.

Rurſus habere gradus ſm magis ⁊ minus: ⁊ terminare alteratione reale nō cōuertunt: qr lumen gradus hꝫ in medio intentionaliter receptū: ⁊ illa alteratio exiſtit ſpiritualis nō realis: ſubita: nō ſucceſſiua: lumen ergo dū intendit aut remittit terminat alterationem ſpiritualē perfectiuā aut imperfectiuā: ⁊ ſi quis querat: vtrum lumen ſit actꝰ fluxibilis: dico ꝙ actus intentionalis nō ē fluxibilis cū ſtatim totus inducatur: actus realis eſt fluxibilis: vnde actus realis intenditur aliquādo aut remittit ſaluata equali approximatione agentis paſſo: ⁊ eadē medij diſpoſitione ⁊ circūſtantium: lumen autem ſi intendi aut remitti debeat opus eſt ꝙ iſta varientur: at ſi quiſpiam ambigat: lumen eſt in medio intentionaliter ergo realium operationum non eſt principium: quia entis realis principium actiuum eſt reale. Dico multas formas in eſſe intentionali cauſare: vt pꝫ ꝺ formis artificialibꝰ vez ñ ſemper cā ſt oiuꝫ operationum in eſſe intentionali qualiū ſunt cauſe i eſſe reali: vt palam ē de ſanitate in mente medici.

Digreſſio

¶ Circa Textuꝫ Cōmenti ſeptuageſimi dubitatur: nunqd lux gignat lumen tanq̃ꝫ ſpēm ſui: ita ꝙ lux transferatur ab eſſe reali ad eſſe ſpirituale: ⁊ tale eſſe ſpirituale vocetur lumen: videtur ꝙ non: lumen gignit ſubſtantiam: calorem ⁊ corrumpit viſum: ergo non eſt ſpecies. Item mouetur localiter: refrangitur figuratur egreditur: ⁊ interſecatur: ergo eſt corpus. Rurſus lumen denominat medium: excludit oppoſitum: ſcilicet tenebram: ſpecies coloris nec denominat: ⁊ ſimul inueniuntur ſpecies albi ⁊ nigri i medio ergo. In oppoſitum lux eſt ꝺ ſe ſenſibilis ergo habet aliquam ſpeciem ſenſibilem nō aliam a lumie: ergo. Pro expeditione huius queſiti dico primo: lux non eſt ſubſtantia: tum quia eſt per ſe ſenſibilis: tū quia in aliquo eſt accidens ergo in nullo eſt ſubſtantia. 5. phyſicorū. 10. Dico ſecundo: lumen eſt ſpecies ſenſibilis lucis: ſi. n. non eſſet intentio: poſitū ſupra ſenſum prohiberet ſenſationem: quia qꝺ eſt tantum ſenſibile ⁊ non ratio ſentiendi poſitum ſupra ſenſum tollit ſenſationem: lumen ſuprapoſitum oculo non impedit viſionem: ergo. Dico tertio: lumen multiplicari ſm rectum radium ſeu perpendicularꝫ ⁊ fractum atqꝫ reflexum: eſt vmbra priuatio luminis primarij: tenebra priuatio vtriuſqꝫ primarij. ſ. ⁊ ſecūdarij. Dico quinto ꝙ lumen eſt quo lux videtur: ⁊ eſt qꝺ videtur: quando lumen reflectitur ad virides planias colorantur parietes: ⁊ ſpecies ſunt viſibiles quando opacis contiguantur: patet de radio tranſeunte per vitrum coloratuꝫ apparet color in pariete vbi terminatur ille radius ⁊ videtur coloratus: ſimiliter ſicut vitrum. Dico ſexto lumen eſſe qualitatem de prima ſpecie: cum ſit habitus: ⁊ quatenus infert paſſionem ſenſui poteſt vocari paſſio vl' paſſibilis qualitas. Solutio rationum talis eſt: poteſt lumen producere effectus reales. Itꝫ paſſiones corporis methaphorice lumini conceduntur: poteſt lumen denominare medium illuminatum: colores tantum denominant ſm eſſe reale: ⁊ ſi eſſet nomen impoſitū colori ſm eſſe intentionale: ab illo aer denominaretur: vnum etiam lumen non excludit lumen alterius rationis: ſed bene tenebram: ⁊ ſpecies coloris excludit priuationꝫ illius coloris in medio.

Sentētia. 71. quia potuiſſet qs dicere dyaphanum in actu non poſſe recipere colorem: ideo oſtendit Ariſtoteles dyaphanum illuminatum non impediri in recipiendo colores extraneos. Dicit Auerrois: natura autem celeſtis nūq̃ꝫ recipit obſcuritatꝫ niſi hoc quod exiſtimatur de luna

luna in ecclipſi ⁊ apud diuerſitatē ſituꝫ eius a ſole: ſi cōceſſerimus ꝙ natura lune ſit ex naturis dyaphanis non ex naturis luminoſis: ⁊ forte luna eſt compoſita ex iſtis duabus naturis. Senſus eſt: reciperet luna obſcuritatē ſi eſſet dyaphana: ſed eſt compoſita ex duabus naturis: vt luminoſa eſt: apparet quaſi nigra tempore ecclipſis: vt dyaphana lumen habet a ſole: quia ipſa conſpicitur arcualis figure: quod non eſt ex ſe: cum ipſa ſit ſperica: ecclipſatur autem luna non propter mutationꝫ in ſubſtantia: neqꝫ in qualitate fixa: ſed propter motuꝫ localem: quia ſubintrat luna vmbram terre: poteſt autꝫ ſolo motu locali perdi qualitas habens eſſe velocis tranſmutationis: vt eſt lumen in luna: eſſe eniꝫ lucis ſolaris in luna eſt eſſe intētionale veluti eſſe lucis in aere intētionale exiſtit. Quare ſicut Deus tranſfert formas materiales ſubſtantiales ⁊ accidentales ab eſſe reali ad eſſe ſpirituale in medio: ſenſibus ⁊ intellectu: ita deducit Deus lucē ab eſſe reali ad eē ſpirituale.

Circa. 72. noctiluca videtur in obſcuro vt lucida: nō vt colorata: requirit eniꝫ color medium eſſe intenſe illuminatum: ſi percipi debeat: nō apparet autem lucida de die: adueniente lumine ſolis maiori: motus namqꝫ maiores ſolent impedire minores: permanet etiam color per ſe viſibilis: licet exigat lumen tamq̃ꝫ cauſam ſine qua non: ⁊ ex parte medij: vnde partes ignis conculcate ⁊ inſpiſſate vel circa exteriorꝫ ſupfitiem vel circa locū digeſtionis cauſa exiſtunt: cur multa aïalia luceant.

Circa. 73. Senſibile poſitum ſupra ſenſum tollit ſenſationē: naſcitur autꝫ in videndo maxima diuerſitas propter ſitum oculi: humidū: pellem: puritatem ⁊ dyaphaneitatem: voluit Ariſtoteles. 31. particula problematuꝫ viſus dextrum ⁊ ſiniſtrum equales eſſe in vigore: cum tamen in ceteris omnibus dextra' ſiniſtris cōmodiora habeamus: nō eſt. n. differētia partis dextre ad ſiniſtraꝫ in potētijs ſenſitiuis quāta eſt in operatiuis.

Sententia. 74. ⁊. 75. Color in viſione eſt mouens non motus: aer mouens ⁊ motus: viſus eſt motus non mouens. Spēs enim viſibiles ſunt in medio: veluti in defferente: ⁊ indigent ſenſus omnes medio vel intrinſeco vel extrinſeco: ne fiat tranſitus ab oppoſito ad oppoſitum ſine medio: tactus ⁊ guſtus indigent medio extrinſeco per accidens: intrinſeco per ſe: alij tres ſenſus egent medio extrinſeco per ſe.

Circa. 76. aer ⁊ aqua vt cōmunicant in humido cuius officiū eſt bene recipere ⁊ adaliquid defluere: ⁊ quatenꝰ nō ſimpliciter leuia ⁊ grauia ſunt veriſſimum exiſtunt mediuꝫ in ſenſu viſus: inquātum tamen mediuꝫ debet eſſe raruꝫ ⁊ peruium ſic ignis ⁊ celum ſunt verius medium: cōmunicant autꝫ aer ⁊ aqua cum celo ex parte tranſparentie ⁊ luminis receptibilis in illis: neqꝫ media diſcōtinua tollunt ꝙ viſio nō fiat ſubito ⁊ in nō tēpore. ¶ Rurſus color ⁊ lux habent eſſe naturale in corporibꝰ colorato ⁊ lucido: in medio ⁊ viſu aduentitium: ⁊ ſi debet color imutare viſuꝫ opus eſt vt tendat in oculū: ideo nō videmus que ſunt poſt nos niſi fiat reflexio ſuper ſpeculum ante oculos noſtros: hec ſunt que Ariſtoteles de viſibilibꝰ: dyaphano ⁊ lumine ⁊ medio plano diſſeruit.

Digreſſio.

Naturalis philoſophus de viſu abundanter pertractans: has tenetur approbare propoſitiones. Prima eſt. Uiſus eſt primus ſenſus in apphendendo. Secūda eſt: aliquod cōe luci ⁊ colori ē adequatū obiectū virtutis viſiue. Tertia eſt: lumen exigitur propter medium nō propter colores. Quarta ē: organuꝫ viſus ē de nā aque. Quinta ē: aer ⁊ aqua ⁊ cetera corpora tranſparentia medium ſunt idoneum pro viſione cauſanda ⁊ cōſeruanda. Sexta ē: ſpēs viſibiles ſunt ipſimet colores ſm eſſe quod habent in medio ⁊ ſenſu. Septima ē. lumen intenditur ⁊ remittit producituꝛqꝫ in inſtāti ſm latitudinem vniformiter difformē: quare concludendum eſt nullam formam intentionalꝫ educi de potentia materie: cuꝫ forma intentionalis fiat ſubito ⁊ in inſtanti in ſubiecto: ⁊ ita lumen non educitur de potentia materie: quia aliter materia lune eēt tranſmutabilis ad formaꝫ: ⁊ cum celū non alteretur alteratione reali: non poteſt dici lumen eſſe ens reale aliquo modo: ⁊ illuminatio non ē motus verus: ⁊ medium licet reſiſtat mobili qꝺ mouetur in eo motu locali: non tamen reſiſtit luminoſo in diffuſione luminis: concludo ergo eſſe ſpiritualia nullo pacto vocari poſſe entia realia formaliter: aliter ſenſatio ⁊ intellectio re differrēt a ſenſato ⁊ intellecto: quādocunqꝫ n. aliqua ſunt non ſe habentia ſm ſuperius ⁊ inferiꝰ quorum quodlibet eſt ens reale formaliter: illa realiter diſtinguūtur. Et cū eternum in eſſe intentionali ⁊ producibile ſint compoſſibilia tenendum ē: lumen in parte orbis ſoli propinqua ⁊ lumen in aere a ſole productum eiuſdē eſſe rationis: non obſtante ꝙ illō ſit eternum: ⁊ hoc nouum luci tamen ⁊ lumen nihil eſt commune vniuocuꝫ. Inſuper ſtudioſis mētibus adijcendum ē: peculiare eſt formis terminare mutationes: forma intētionalis quātū ad ſuā inceptionē terminat ſubitaꝫ mutationē: intenditur vero ſucceſſiue per partem poſt partem in infinitū: vnde quia inter lucem ⁊ tenebram nihil penitus mediat: iō mutatio a tenebra in lucem eſt momentanea: lumen autem remiſſum intenditur ſucceſſiue: quia īter remiſſum ⁊ intenſum mediat mediocre lumen remiſſuꝫ ⁊ intenſum: ſubite mutationis ſola priuatio eſt terminus a quo primus: deſignata nomine priuatiuo: illius vero mutationis qua lumen remiſſuꝫ intenditur ſola priuatio eſt terminus a quo primus: deſignata tamen nomine affirmatiuo: ⁊ ſunt lumen intenſum ⁊ remiſſum contraria contrarietate ad mutationꝫ ſucceſſiuam opportuna. Forma terminans alterationē realem quantum ad ſuam inchoationē terminat ſubitam mutationē: intenditur vero ſucceſſiue per partē poſt partem in infinitum: vnde mutationis ſubite q̄ caliditas incipit eſſe in materia ſtāte ſub forma aque terminus a quo eſt frigiditas que remouetur: ⁊ priuatio caliditatis: mutationis vero ſucceſſiue qua calidum remiſſum intenditur: terminus a quo eſt frigiditas calido remiſſo copulata: ⁊ priuatio caloris intēſi: ⁊ ita vtriuſqꝫ mutationis ſubite. ſ. ⁊ ſucceſſiue terminus a quo eſt poſitiuus ⁊ priuatiuus: at ſubite terminus a quo primus eſt priuatio: ſucceſſiue vero terminus a quo primus eſt poſitiuus: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ ſepe ſoleo dicere: vnaqueuis forma icipit eſſe generatione: forma ſubſtantialis generatione ſimpliciter accidentalis generatione ſm quid: ⁊ vtriuſqꝫ generationis terminus a quo primus eſt priuatiuus: quā ob rem inducebatur differentia. 5. phy. 12. inter mo

tum cuius vterq; terminus primus neceſſario ẽ poſitiuus ⁊ generationeꝫ cuius alter terminus eſt priuatiuus: alter poſitiuus: at ſiquiſpiam ambigat: contra: ergo quando caliditas incipiet eſſe: incipiet eſſe generatione ſm quid: ergo nunq̃ꝫ erit alteratio ſimpliciter a frigido in calidum: contra cõmentatorem 5. phyſicorum. 19. concedentem alterationeꝫ ſimpliciter a contrario ſimpliciter in contrarium: ⁊ alterationem quodãmodo a remiſſe calido ad intenſe calidũ. Solutio eſt: hee mutatões ordinẽ hñt adinuicẽ: trãſmutatio q̃ abijcit ab aq̃ nãlr diſpoſita vnus gradus friditatis: mutatio qua ĩducit minia caliditas: ⁊ intenſio caloris; alteratio qua auffertur ille prim⁹ gradus frigiditatis incipit a frigiditate ⁊ deſinit in non eſſe illius gradus intrinſece: ⁊ extrinſece terminatur ad caliditatẽ inductam: ⁊ hec eſt veriſſima alteratio a contrario ſimpliciter in contrarium ſimplici. citer: non obſtante ꝙ hec alteratio ſit mutatio priuatiua ratione termini ad quem intrinſece terminãtis: mutatio auteꝫ qua inducitur minima caliditas eſt generatio ſm quid: cuius terminus a quo primus eſt priuatio caliditatis: ⁊ non frigiditas: cum illa ſit terminus primus alterationis deſtructiue: intenſio deinde caloris eſt verus motus ⁊ alteratio in comparatione ad generationem ſm quid: eſt autem alteratio quodãmodo in reſpectu ad alterationem precedentem generationem ſm quid: hec ſunt que a nãli comprobãtur pho.

Perſpectiui de linea viſuali loquentes tenentur affirmare has propoſitiones. Prima eſt: inueniuntur ſpecies ab obiecto in oculum per medium multiplicate: ⁊ hec eſt cã ꝙ ſpeculo mihi expoſito conſpiciunt que retro ſunt ⁊ cum a maiori quantitate plures ſpecies diffundãtur q̃ꝫ a minori: iccirco difficilius eſt inſpicere obiectum ſub minori quantitate q̃ꝫ ſub maiori in eadem diſtantia. Secũda eſt: viſio nõ formatur in cruciatione neruorum obticorum: niſi quantum ad iudicium de vnitate aut pluralitate obiecti viſibilis: ſed in humore glatiali exiſtit viſio ⁊ queadmoduꝫ duo ſunt inſtrumenta audiendi non tamen quilibet ſonus iudicatur duo: ita licet ſint duo oculi: vnum tamen obiectum non creditur eſſe duo obiecta: ⁊ quãuis ob neruorum cruciationem vnum obiectum non iudicetur duo: duo tamen obiecta iudicantur duo: ob ſpecies repreſentantes diſtinctas. Tertia eſt: conſpitiens lapidem cõſpicit ⁊ ſolem: quia ſiquis intueatur lapidẽ per ſpeciem eius: cum lumen ſit ſpecies ſolis lucentis diffuſſum per medium ad oculum: repreſentabit oculo corpus ſolare propter tamen debilitatem impreſſionis facte in oculo per radios reflexos non formatur iudicium de ſole. Quarta eſt: viſio poteſt cauſari obiecto non conſeruante: ⁊ conſeruari obiecto non exiſtente: propter humorẽ glatialem in quo celebratur viſio potentem diu retinere ſpeciem in obſentia ſenſibiliũ: hec tñ ꝯcluſio ab Ari. nõ ꝯcederet vñ ſenſatio exterior tñ fit preſente ſenſibili: ⁊ lꝫ alicui appareat intueri aliqd ſtat tñ ipſum nihil pcipere ſm veritatem: ⁊ ſpecies in humore glatiali diu non conſeruatur potens ⁊ ſufficiens repreſentare. Quinta eſt: omne luminoſuꝫ ſpericũ expoſitũ medio equaliter diſpoſito opationẽ ſuaꝫ ꝓducit ſperaleꝫ: ⁊ ſperaliter: ⁊ in quouis puncto medij terminat piramis ꝓducta a luminoſo ſiue ſpico: ſiue nõ: in ſpha nã q̃ꝫ lumis infinite exiſtunt piramides: q: vbi infiniti oculi poſſent ſituari ĩfra ſpaꝫ luminis: iſti oculi viderẽt illud luminoſum: ⁊ quilibet mediante piramide radioſa diſtincta a piramide alterius oculi: ⁊ ita luminoſum gignit piramidem ſperaliter non piramidaliter: producens enim ſperam luminis ꝓducit qualibet eius partẽ: ⁊ cum in ſperha exiſtant infinite ptes quarũ quelibet eſt piramis: inuenient piramides infinite producte: licet nulla eaꝝ ſit producta piramidaliter: verum de his pro opportunitate loci ⁊ tẽporis ſat ſit dixiſſe.

¶ Tex. Cõmen. 77. vſq; ad. 92.

In hoc autem. Preſenti parte tractat Ariſtoteles de auditu: obiecto: ⁊ medio eiuſdẽ: ⁊. 77. introducit diſtinctionem de ſono: eſt. n. alius actu: alius potentia: vnde ſonus eſt obiectum auditus qui poſt viſum ceteris ẽ preſtãtior: ſonus qui ẽ actus ẽ ſonus actualiter actuans medium ⁊ auditum: ſonus potentia ẽ cã productiua ſoni: corpora dura habent quidem ſonum potentia: aer ⁊ auditus ſonum actu realẽ ⁊ itẽtionalẽ.

Circa. 78. quia ſonus habebat ſimul ſonum eſſe ⁊ ſuum fieri: ideo de generatione ſoni nõ aliorum ſenſibilium hic agitur. Sonus aũt eget tribus: ſi ſint corpora plana: multũ de aere expellit: ſi concaua multũ de aere recluditur: multis alijs modis generatur ſonus: vbi nõ apparent hec tria re diſtincta: patet de ſono venti ⁊ corrigie. Ruſus ẽ diligenter aduertendum ꝙ ſonus ẽ qualitas ſenſibilis prouenientes ex fractione motus aeris: ⁊ exiſtens cuꝫ illo: ⁊ eſt qualitas pmanens pendens tamẽ a motu ſucceſſiuo quo ad ſuum eſſe ⁊ cõſeruari: multa enim ſunt entia permanentia que dependent a re ſucceſſiua: vt planum eſt de veritate huius ꝓpoſitionis: ſortes ambulat. Amplius generatio ſoni eſt naturalis: cum ſit ſonus principiũ actiuuꝫ ⁊ motiuum naturale auditus: forma. n. non habet ab agente ꝙ ſit naturalis vel violenta: quia ignis violenter producitur: tñ eſt res naturalis: ſed eſt forma naturalis: ſi naturaliter educatur de potentia materie: ⁊ cũ ſonus habeat eſſe cum motu violento: remittitur in fine: pmanet tamen res naturalis. Iterũ ſonus realis ſucceſſiue multiplicatur: cũ pendeat a motu in fieri ⁊ conſeruari: vnde dicit Cõmentator: ſonũ multiplicari orbiculariter: queadmodũ ergo circulationes aque fiũt ſucceſſiue: ita circulationes aeris in productione ſoni: ſonus intentionalis ex ſe ſubito eſt multiplicabilis: ſtat tamen per accidens ipm ſucceſſiue multiplicari ſonus tamen itẽtionalis non ẽ in eodẽ ſubiecto cũ ſono reali: prima circulatio realis producit ſecũdam realem ⁊ ſimilitudine ſui: ⁊ ſic deinceps.

Sententia. 79. Auditur quideꝫ ſonus ⁊ in aere ⁊ in aqua: at vero nec aer ẽ auctor ſoni: nec aqua: ſed opus eſt vt inter ſe ſe ſolidorum corporum atq; ad aerem ictus fiat: q̃d qdeꝫ tñ ſit cum aer percuſſus permanet: neq; diffunditur quapropter ſi cito vehementerꝫ percutiatur: ſonat: opus eſt. n. vt pcutientis motus diffuſionẽ pueniat aeris: perinde atq; ſi cumulũ aut cerũ arene cũ fertur velociter quiſpiaꝫ verberet. ¶ Dicit Auer. aqua minus reddit vocem fortiter q̃ꝫ aer: quia eſt denſior aere: ideo iuxta. 4. phyſ. 71. motus debet eſſe in ea tardior: vnde ſonus eſt in aere vt in materia: non tamen agit in auditũ actione materie ſed actiõe medij

actione

actione materie ſed actione medij: actione materie ſcindit lignum: actione medij agit in ſenſum: ⁊ licet ſonus nõ cauſetur niſi in aere: tñ ſpecies ſoni poteſt per aquaꝫ multiplicari: neq; illis eſt cõſentiendum qui ſonuꝫ ſpiritualiter nullatenus crediderunt multiplicari in medio: quia natura nõ procedit de oppoſito ad oppoſitũ ſine medio: ⁊ vt omnis e medio tollatur contentio: aqua eſt mediuꝫ motus tñ: ⁊ cõfundit ⁊ prohibet ſonos: aer eſt ſubiectuꝫ ⁊ mediuꝫ ⁊ ſonos fouens atq; conſeruans. Amplius inquit cõtinget vt aer videat quaſi fixus ⁊ nõ diuiſus: per fixionem aeris intelligit vnionẽ eius ⁊ adherentiam ad percutiens vel percuſſuꝫ: ⁊ iſta eſt cauſa magni ſoni in cauernis: ibi enim aer eſt magis vnitus ⁊ nõ citto exit: ſi filum etiam corrigie aprehenderis: maiorem dat crepituꝫ: vt patet de terrefacientibus equos: nã filum aliquid attrahit ſecum de aere ex adherentia quam habet mobile ad aerẽ. Ruſus: percuſſio cum fuerit velox: precedit motuꝫ aeris. i. diuiſioneꝫ partium itaq; anteq̃ꝫ exeat colliditur: ⁊ ſi percutiẽs fuerit latum magnuꝫ cauſabit ſonuꝫ: ⁊ etiam quando aliqua duo perpendiculariter cadũt faciunt maiorẽ ſonum q̃ꝫ ſi lateraliter caderent.

Sentẽtia. 80. ſonitus ex reflexione reſultãs appellatur echo: ⁊ ſemp talis ſonus videtur fieri: ſꝫ nõ ſemper clarus efficitur: quẽadmoduꝫ enim lapis cũ in aqua proicit circulos producit qui inuenientes obſtaculuꝫ refranguntur: ita in aere circuli producti multiplicantur: quouſq; obſtaculum reperiant: quo inuento retrocedentes reflectunt: ⁊ idem iudiciũ de ſono ⁊ lumine habẽdum eſt: lumen ſemp refrangit: alioquin nõ fieret lumen vbiq;: ſed eſſent extra locũ illũ tenebre: quo radij ſolis perueniunt: verum nõ ita ſemper refrangitur: vt vmbram efficiat: qua terminãre lumen ſolemus: qd quidem fit cum ab aqua vel aere: ceteriſq; lenibus repercutitur.

Cõmentum. 80. quibuſdam dictis declaretur: ⁊ primo dicendum eſt ꝙ reflexio ſoni non fit in aere primo percuſſo: ſed in forma ⁊ figura prime pcuſſionis: reuertitur nãq; ſonus in echo ſm formaꝫ primi ſonantis. ¶ Dico ſecũdo: echon realeꝫ cauſari ex repercuſſione ſoni realis intentõalẽ vero ex reflexione ſoni intẽtõalis: ⁊ ſꝫ ꝙ reflexio fortis exiſtit aut debilis: ita inuenitur echo potens aut debilis. ¶ Dico tertio: ꝙ reflectẽs ſonuꝫ qñ ſonus eſt in aere libero vbi nõ eſt planũ ſoliduꝫ: eſt reſiſtens percutiẽti: ⁊ eſt quelibꝫ pars pcuſſa violenter: q: quelibet aliquãtulũ reſiſtit: licet vincatur a violẽtia. ¶ Dico quarto: ꝙ auditur frequẽter echo in montibus: ſiluis ⁊ locis cauernoſis: propter fortiſſimas reflexiones ibidem cõſurgẽtes. ¶ Dico vltimo: ꝙ lumen prouenientes a corpore luminoſo ſm totuꝫ eſt equale in quolibet puncto vnius circulatõis ⁊ perfecte rotũditatis: id vero quod progredit a luminoſo ſm parteꝫ nõ eſt equale: nec rotunduꝫ: q: in tali corpore longiſſima dyameter ẽ illa que exit a corpore luminoſo ad circunferentiam in parte cui opponuntur. ideſt reflectũtur radij: ⁊ breuiſſima in parte oppoſita illi. ſcilicet ad quam terminabitur linea prior: ⁊ eſt pars que exiſtit ſuperioris vmbre omnibus partibus ⁊ pautioris lucis. ideſt que habent lucem remiſſiorem.

Sententia. 81. ⁊. 82. Mediũ aereum eſt exacte mediũ audiẽdi ſonum: neq; principatũ: licet ⁊ aqua ſtrepitũ faciat: ⁊ ẽ illd q̃ꝫ ꝑ optie ſonatiuũ qd ẽ motiuum vnius ⁊ continui aeris vſq; ad auditũ: vnitas aũt ⁊ ꝯtinuitas accidentis pendet ab vnitate ⁊ ꝯtinuitate ſubiecti.

Circa. 81. ſuperficies aſpera nõ ẽ vna: q: nõ eſt vnius figure ſimplicis: tamen eſt vna in forma ⁊ continuitate. Itẽ aduertendum ꝙ ſicut ideꝫ color realis videtur per diuerſas ſpecies viſibiles: a varijs virtutibus viſiuis: ita ideꝫ ſonus realis per varios ſonos intentionales a diuerſis percipit: vna tamen intellectione intelligitur lapis ab omnibus hominibus: quoniã intellectus ẽ vnus numero i cũctis hominibus. 3. de aĩa. 5. Et ſi querat quiſpiã: nũquid ſenſatio ſit ſenſatũ. Dico ſenſationẽ eſſe idẽ realiter cum ſenſato: veluti ⁊ intellectio idem re exiſtit cum re intellecta: idem nãq; color ſm eſſe reale actuans corpus coloratũ: ſm eſſe ſpirituale informat medium: ſenſus: ⁊ intellectum.

Circa. 82. Auris eſt organũ auditus: per aureꝫ intelligendo congregatuꝫ ex extrinſeca parte ⁊ profunda cum oſſa petroſo ⁊ miringha: in de ſenſu ⁊ ſenſato aſſerit aerem eſſe inſtrumentũ auditus: merito conuenientie: de auribus tractãt Ariſtoteles. 32. particula problematũ: primo de hyſtorijs 5. de generatione animaliuꝫ: ⁊ Auerrois. 3. colliget. Et ſi dicatur: nerui obtici per quos colores ad viſuꝫ defferũtur: vniuntur: ne viſibile appareat duo: ergo cum nerui auditiui nõ vniantur vnus ſonus iudicabitur duo. Dico neruos obticos ⁊ audituos vniri in origine eorum: ſed duplici vnione vniuntur viſiui. auditiui tantum vna: ⁊ hoc fuit a natura inſtitutum: quia auditui non erat neceſſaria tanta copia ſpirituũ quãta viſui: ꝑ multa aũt variaq; media ſenſibilia oĩa ad ſenſum cõem defferũtur.

Circa. 83. Eſt aer ellementũ proprium viſui vt dyaphanum illuminabile: quatenus ſuſcipit motum ⁊ ſonum auditui deſeruit. Ampli⁹ aer ꝯplantatus ⁊ pellicula cooꝑtus ẽ mixtus in quo dominatur aer: ⁊ eſt talis aer denudatus ab omni motu facto in aere extrinſeco: etiam ſi ꝓprio peculiariq; motu moueatur: aer qui tangit pelliculã fere ẽ conaturalis: ⁊ nõ mixtus. Ruſus: cũ aqua intrat aerem connãleꝫ accidit nobis illud qd accidit quãdo matri cerebri accidit occaſio: ꝑ matrẽ cerebri intelligo pelliculaꝫ cooperientẽ cerebrũ que naſcit a dura matre. Iterũ: corrumpit auditus ſi aer exterior impetuoſe ⁊ fortiter ingrediat: ideo iter auris extitit tortuoſuꝫ: anfractuoſum: ⁊ flexuoſuꝫ ob ſalutẽ auditus.

Circa. 84. Dubitatur vnde ꝓueniat ſonit⁹ ille quẽ hõ percipit digito auri appoſito vl quouis alio obſtaculo ad intra cõcauitatẽ auris. Solutio eſt: ꝑ appoſitionẽ digiti in aure fumi elleuati ꝑ actionem caloris naturalis in membra: ⁊ ꝑ actionem eiuſdem caloris ſupfluitates expellentis nequeunt exalare: quare reflectũtur ⁊ aerem naturalẽ cõmouẽt motu extraneo. Ruſus attendendũ ẽ: virtus formatiua in ſemine diſperſa a recta ſepe deficit formatõe: tũ imbecillitate ſui: tũ inſtrumento caloris ⁊ ſpirit⁹: tũ malitia materie generationis: vel multitudine aut humiditate defluentis ⁊ peccantis: hinc ſumũtur ſigna morum diuerſa ſm varias organorũ diſpoſitiones: vt Ariſtoteles tractat in phyſionomia. Magne nãq; aures ⁊ arrecte vltra modum ⁊ ꝓminẽtes indices ſunt ſtultitie: garrulitatis ⁊ impudẽtie: ait tamẽ Ariſtoteles has bone retentionis notam exiſtere: ⁊

ſunt qui dicāt eas longā vitaꝫ oſtendere: parue aūt valde malignitatis ſunt inditia: nimiuꝫ rotunde: indociles: iacentes vero ſuper caput applicate inertiā oſtendunt. Preterea multa aīalia habent meatꝰ audiendi: non tamen auriculas: ⁊ ſunt que tegunt penna: aut cortice: aut ſquāma: talpa: delphinus nō habent aures: tamen audiunt: de his Ariſtoteles tractat. 5. de generatione animaliuꝫ vbi ſitus auriuꝫ patefacit in varijs animalibus ſtudioſe natura feciſſe diuerſos. Amplius Ariſtoteles. xj. particula problematuꝫ aſſignat cauſam: quare plures exiſtunt ſurdi a natiuitate ꝗ̄ priuati ceteris ſenſibus: ⁊ nunquid querit ſint plures ſurdi ꝗ̄ muti: ſed de his fortaſſis plura diximus ꝗ̄ erat neceſſe.

Circa. 85. Sonus eſt motus. i. cauſatus ⁊ pendens a motu quo ad ſuum eſſe ⁊ cōſeruari ⁊ eſt percuſſio. i. cōſurgens ex ꝑcuſſione. Amplīꝰ: ſonus veriſſime eſt in aere. deinde in percutiēte: demuꝫ in percuſſo reperitur.

Circa. 86. Quia ſonus habet debiliſſimuꝫ eſſe: iccirco per ſimilitudineꝫ ⁊ methaphoraꝫ accipiūtur differentie ſoni: ⁊ precipue a differentijs tangibilibus. quia quēadmoduꝫ ſenſibile tactu non ſeparatum a materia ſua venit ad tactum: ita ſonus non abſqꝫ materia ſua que eſt aer percuſſus fractiuo motu: tendit ad audituꝫ: vnde ſpecies ſoni cauſantur a modo ſcindendi aerem: in qua quidem ſciſſione figuratur aer qui materia exiſtit ſoni: in acutum ⁊ hebes: ⁊ ſic de alijs. Et ſi quis dicat: primo topicoꝝ capitulo. 12. appellatur vox alba: ergo differētia vocis ſumetur a ſenſu viſus. Solutio eſt: non dicit vox alba niſi per ſimilitudineꝫ: quoniam ſicut albus color penetrat viſum per actum lucis: ita clara vox ꝑ actum fractiui motus bene pertingit ad auditum. Preterea ſi quis inferat auditum eſſe incertuꝫ: quia differentie ſoni capiuntur a tactu: veluti odoratus incertus exiſtit: quia odores accipiūtur a ſaporibꝰ. Dico hoc nō eſſe ſignuꝫ mali auditus: ſed debilis eē ſoni. Amplius: auditus nō videtur eſſe vnius: cum ſit multarū contrarietatuꝫ: acuti. ſ. grauis: debilis ⁊ fortis: lenis ⁊ aſperi. Dico ꝙ nulla harum cōtrarietatum eſt obiectum auditus: niſi per hoc ꝙ eſt qdam ſonus: ⁊ ita auditus eſt vnius ſenſibilis qđ eſt ſonus.

Circa. 87. ⁊. 88. Vox habet neuma vel nete. i. longum ductum ſoni ⁊ extenſionem: habet ⁊ trach. i. tonum ⁊ cōſonātiam: ⁊ locutionem. i. diſtinctionem in partibus propter diuerſas aeris repercuſſiones. Amplius animalia cauſantia vocem poſſunt attrahere ⁊ remittere aereꝫ: aer intromiſſus debet frangi: requiritur ⁊ pulmo determinate quantitatis ⁊ figure: dicit aūt cōmentator ſermonem Galieni in hoc non eſſe ſufficienteꝫ volentis. ſcilicet anhelitum eſſe a pectore: cuꝫ anhelitus ſit a pulmone.

Dubitatur nūquid locutio ſit homini naturalis: videtur ꝙ ſic: quia natura vtitur lingua in duo opera nature: guſtum ⁊ locutionem: ergo. In oppoſitum: loqui eſt homini ad placitum: primo perhiermenias: ergo. Voluit Egidius ꝙ aliquid in vniuerſali eſſet naturale: qđ ſpecialiter ſumptū eſſꝫ ad placitū: ⁊ ita naturale eſt hōi loqui: nō tñ illo vel illo mō. Dico ego ꝙ loqui eſt nāle diſtinguēdo cōtra violētum: nō tamē eſt naturale diſtinguēdo contra animale.

Circa. 89. Fuit trachea arteria cartilaginea: dura: flexibilis: habens ānulos integros ⁊ nō integros: ⁊ ad formandā vocem: ⁊ ne eſſet impedimento cibo ſolido hora deglutionis: in ſuperiori parte habet epiglotū cooptoriū quoddā datum a natura gratia apertionis aut clauſure: ideo precipit vt in conuiuio ſileamus: fungitur ⁊ officio accipiendi ⁊ reddendi aerem cauſa anhelitus ⁊ vocis: ⁊ vbi yſophagus eſt via ad ſtomacū: trachea tendit ad pulmonem: primo colliget. Amplius pulmo non eſt cauſa quare animal ſit calidius: ſed quia ē calidius: natura dedit pulmonem: vnde membra nō principalia. primo faciunt operationē ꝓpter aliud: ſecūdario ꝓpter ſe: ⁊ ita pulmo prio confert cordis euentatiōi. Rurſus: inſpiratio ⁊ expiratio ꝯplentes reſpirationeꝫ ⁊ anhelitum debent pulmoni ſm Cōmentatorē hic ⁊ 2. colliget: hoc fundamento: virtus motiua inſequit deſideratiuā. 3. de aīa. 54. ergo ſi in pulmone ē virtꝰ deſideratiua: in eo debet eſſe virtus motiua: voluit aūt Gal. pulmonē nullum habere motum propriuꝫ per ſe: imo mouetur pulmo per pectus: ⁊ pectꝰ per muſculos ⁊ dyafragma: videmus. n. quando pectus dilatatur pulmonem repleri aere: ceſſante etiā motu pectoris ceſſat motus pulmonis: ⁊ perit ꝯfeſtiꝫ aial at vbiqꝫ dicit Auer. hoc indigere ſubtili ꝯſideratōe ⁊ nos ſatis pro nunc diximus.

Circa. 90. ⁊. 91. Cauſa materialis vocis eſt aer percuſſus ad vocaleꝫ arteriam: cauſa formalis eſt acuitas: grauitas: dearticulatio: cauſa finalis eſt ymaginationis aut conceptus expreſſio ⁊ manifeſtatio: cauſa efficiens principalis eſt anima: inſtrumentalis pectus: pulmo ⁊ multa alia: vnde primum mouens in tuſſi eſt inſtrumentum reſpectu vocis: ⁊ cuꝫ anima vtatur pulmone ratione attrationis: non poteſt ipſo vti ratione vociferationis. Amplius: nō habere pulmonem: nō recipere aerē: carere ſanguie eſt cauſa quare multa aīalia ñ habēt voces. Rurſus ſciēdum diſtinctū vocis ſignū nō eſſe a natura: ſꝫ ab inſtitutione: vt in homine in quo ymaginatio dominatur ſuper inſtinctū nature: in brutis aūt vox eſt a natura: que quia eadem eſt in omnibus indiuiduis vnius ſpeciei: ob hoc voces ⁊ opera ſimilia exiſtunt in omnibus: formant quoqꝫ bruta varias voces i deſiderijs cibi: potus: coitus. Amplius: magiſter proferendo voces deffectibus diſcipuli ſupplet potētis habere intentiones ⁊ nō ꝓpoſitiones: ꝓpoſitiōes ſꝫ non ordinatas: ⁊ ſtat diſcipulum habere ꝓpoſitiōes ordinatas: tamen nō videre bonitateꝫ illationis: vñ pōt res eſſe ſcientia preceptoris anteꝗ̄ ſciat a diſcipulo: quare concludo voces ſubordinari noibꝰ mentalibus ad placitum ſignificantibus: nō intentionibus ſimplicibus: que dicūtur vniuerſales actu: ⁊ naturaliter ſignificantes: ⁊ dicebam anno ſuperiori ꝓhemio primi phyſicoꝝ ſi eſtis memores: reperiunt apđ Auerroim noīa in quadruplici differentia: ſcriptuꝫ: videlicet. vocale: mentale ad placitum ſignificans: mentale naturaliter ſignificās: cecus a natiuitate formans propoſitiones ex terminis colores deſſignantibus vtitur noibus mentalibus ad placitū ſignificātibus: ſimiliter ſi quis de materia prima oſtendat aliquod predicatū enūtiari: nomen materie eſt ad placitum ſignificās: ſolū forme vt hñt eē in ītellectu ſunt noīa mētalia nāliter ſignificātia: ex qbꝰ quoqꝫ propoſitiones formari poſſunt.

Digreſſio.

¶ Hac in parte patefacte ſunt iſte ꝓpoſitiōes. Prīa eſt: ad ſonū ꝓducēdum tria exigunt: verberans. ſ. ꝙ verberat: ⁊ mediū: ⁊ eſt ſonus qualitas ſenſibilis ꝓueniens ex fractione motus aeris: ⁊ exñs cū illo: auditu ꝓprie ꝑceptus.

Secunda eſt: ad vocis formationeꝫ concurrunt: lingua: epiglotis: ⁊ trachea arteria. Trachee aūt arterie ďſeruiūt muſculi pectoris: ⁊ pulmo ſibi aerē preparantes. Epiglotis quoqꝫ ē mēbrum in quo mirabilis eſt diſpoſitio ex cartilaginibus: muſculis ⁊ panniculis: ex qua epigloti verſus partē ſuperiorē orit corpus cartilaginoſum ſemiſpicū vocatū lingua fiſtule: qđ quidē ꝓprie verū exiſtit vocis inſtrm̄. Eſt vero vox ꝑcuſſio inſpirati aeris ab aīa ad vocalē arteriā cū imaginatōe aliqua ſignificādi: ſermo autem ſeu loquella eſt vocis per linguam dearticulatio.

Tertia. eſt: ſonꝰ alterat corpa inaīata ⁊ ſenſuꝫ: quatenꝰ. ſ. agit actōe reali ⁊ ſpūali.

Quarta eſt: generatio ſoni eſt nālis: at ſonus ſm eē reale educit de potētia ſubiecti: nō aūt ſonꝰ ſm eē ſpūale: ⁊ ē ſonꝰ veriſſime ī aere tāquā in ſubiecto: ⁊ dicebat Auer. 7. phyſicoꝝ. 14. ī ſonis aūt vī ꝙ alteratio de graui in leue eſt modo equiuoco cū iſtis: cū ſonus ſit paſſio facta in aere a percuſſione corporū: ⁊ cū ita ſit: cū dixit alterant a ſenſibilibus: intelligēdū eſt ab oībus ſenſibilibꝰ: ſi intellexerimus vniuerſalitatē: ſin aūt excipiemꝰ ſonos. Senſus eſt: qr ſoni nō generant ex qualitatibus primis ſed ex ꝑcutiente ⁊ ſonante: alteratio que ē inter acutum ⁊ grauē ſonū eſt modo equiuoco ad alterationē que in obiecto exiſtit aliorū ſenſuum: dicebat autem ibidē Albertus magnꝰ: cuꝫ abſqꝫ dubio verā habeāt tales alteratōes alteratiōis rōnem: intelligendū eſt ꝙ lꝫ quātum ad primū ſonans generō ſonorū ſit violenta: inquātū tñ ad id quod eſt mediū defferens: ſꝫ eſt aer in quo ſicut in materia prima generat nō oīo eſt innaturalis ſonus: aer autem diuiſibilis per humidum ſpirituale quod eſt ī ipſo: ⁊ ideo quo ad hoc aliquam reſpicit de qualitatibus primis: quia calidum cum humido ſpirituali puro facit optime ſonare: ſi autem frigidum ſit cum humido ſpirituali: retinentur ſoni: itaqꝫ fiunt obtuſi: ⁊ ſi ſit humidum corporale ſicut in aqua: cito ſoni diſparent: ⁊ parum manifeſtantur: quare cum Auerrois arbitretur qualitates omnes de tertia ſpecie poſſe terminare alterationem realem ⁊ phyſicam: ⁊ ſi aliqua ſit que non poſſit illam dicit eſſe ſonum: ſoleo inferre lumen non eſſe qualitatem de tertia ſpecie: terminat namqꝫ lumen alterationem ſpiritualem: minime realem: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Auerrois dicebat primo celi. 21. illuminatio autem ⁊ ſimilia ſibi ex qualitatibus que non fiunt per alterationem non eſt impoſſibile vt ſit incelo.

Quinta eſt: quando cauſatur echo non ſit reflexio ſoni in aere primo percuſſo: ſed in forma ⁊ figura prime percuſſionis.

Sexta eſt. Soni obuiantes cōtrarij ⁊ excellentes infringunt ſe in loco contactus: itaqꝫ ex ambobus generatur vnus confuſus ⁊ hoc quando ambo fuerint excellentes: vel alter deſtruit alterum: ⁊ hoc quando vnus fuerit fortis: ⁊ alter debilis: ⁊ eſt attentione digniſſimum: quod non vbiqꝫ corrumpunt ſe: niſi alter obtineat alterum in tota circunferentia: ſicut quando vnus eſt debilis ⁊ alter valde vehemens: ſed quando comparantur in fortitudine tunc maxime confrigunt ſe ad rectum dyametrū ſonantium: ſed in illa parte circūferentie nō ita: ⁊ cuꝫ vbiqꝫ fiat reflexio in ſono: tñ cōtingit ꝙ vterqꝫ ſonus ꝑcipitur: lꝫ in quadā parte ſui ſit corruptus: in altera tñ parte ſue circūferentie reflectitur ad audituꝫ: ⁊ ita in cōtinue ſonante ſonus ſequēs magis audit ꝗ̄ ꝑcedens: ſequens enim obtinet ꝑcedētē: ⁊ corrūpit ipm̄ ſm aliqđ vel ī toto: ⁊ dixerūt alij: orbiculatiōes reales ſe īpedire: ſpūales nō: certa quoqꝫ ꝓpiqtate clamātes ſe impediūt: certa non.

Septima eſt: ſonus duplex habet medium aereꝫ: ſcilicet ⁊ aquam: ſed diuerſimode: aer eſt medium ⁊ materia in quo generat ſonus: ⁊ ſine quo nō eſt eius eſſe: aqua vero eſt mediū tantuꝫ. ⁊ confundit ⁊ prohibet ſonos: aer autem cōſeruat: quia conſeruatio rei eſt in propria materia.

Octaua eſt: ſi qs querat nūqđ detur minimū viſibile vel audibile. Reſpōdeo: datur maximuꝫ viſibile: qđ non pōt per ſe videri: quia hoc non pōt per ſe videri: nec aliqđ ſibi equale: vel minus: ſub tanta quantitate preciſe ſub qua eſt: ſed quodlibet maius: vel cuilibet maiori aliqđ equale: datur tñ minimū viſibile qđ poſſit per ſe videri a determinato viſu: certa intenſione: certo ſpatio: ⁊ ſignata diſtantia: vnde datur maxima diſtantia per quam ignis pōt agere in paſſum: ⁊ eſt minima vltra quam nō pōt fieri actio: ⁊ aſſignat maxima diſtātia ꝑ quam quideꝫ viſibile agit in viſuꝫ: ⁊ ē minima vltra quam non poteſt viſibile agere in viſum propter diſtantie magnitudineꝫ: qr inter omnes diſtantias vltra quas non poteſt propter diſtantiaruꝫ magnitudinem: hec eſt minima ſed propter diſtantiaꝝ paruitateꝫ datur maxima vltra quā viſibile non pōt agere in viſum. Hec itaqꝫ ſunt que de viſu ⁊ auditu vobis explicanda propoſueram.

¶ Tex. cōmen. 92. vſqꝫ ad. 101.

Odor autem. Preſenti ꝑte que eſt a textu cōmēti. 92. vſqꝫ ad. 101. tractat Ariſtoteles de olfatu ex parte odoris ⁊ odorantis: ⁊ medij ⁊ modi olfaciendi: his propoſitionibus. Prima eſt: ſenſum odoratus multis animalibꝰ habemus peiorem: Secunda eſt: differentie odoruꝫ cognoſcunt ex differentijs ſaporum. Tertia eſt: ſola bonitas tactus infert bonitatem intellectus. Quarta eſt: aer ⁊ aqua ſunt media opportuna pro odoribus percipiendis. Quinta eſt: licet reſpirantia ⁊ nō reſpirantia habeant olfatum: tamen per illum diuerſimode ſentiunt.

Circa. 92. obiecta propria reſpectiue ſumpta ſunt eque nota: non abſoluta: odor ē difficilis cognitionis: quia incertum habemus odoratum: ⁊ qui caret ſenſu caret ſimplici apprehenſione ſenſibilis.

Digreſſio.

Dubitatur. an homo praue odoret: videt ꝙ non: quia eſt nobiliſſimum ⁊ temperatiſſimum animal: ergo. Item propter hominem ſunt inuente ſpecies odoris: ergo homo maxime debet percipere odores. Iterum: homo percipit odores propter ſe: ⁊ propter cibum: ergo. Rurſus anima humana eſt perfectiſſima: ergo ⁊

olfatus hoīs. ¶ Amplius: pōt homo ītelligere oēs ſpecies odoꝝ: ergo ⁊ odorare. ¶ In oppoſitū ē Ariſtoteles. Pro expeditione difficultatis. Dico primo Auerroim. 2. colliget voluiſſe nares eſſe inſtrumēta odoratus ꝓpria: qꝛ naribus ꝯduratis nullus ſentitur odor: eis vero apertis attracto aere percipitur ⁊ ſi caruncule mamillares eſſent organū: odoraremus quāuis nares forent opilate per os: cum foramen in palato continueť foramini naſi tranſeunti ad carūculas: ſed conciliator differētia. 45. Agit partes conciliantis ⁊ docet nares inſtrā eſſe defferentia ⁊ reddētia: carūculas aſſerit ſuſcipientes odoratum. Dico ſecundo: ſatis eſſe homini habere ſenſum quo animal eſt animal temperatiſſimū. Dico tertio ſpecies odoris vt ad ſanitatē conferunt eſſe propter hoiem tantum: ⁊ nō potuit olfatus hoīs eſſe temperatus: vt cerebro deſeruire cōmode poſſet: elicit tn̄ odores hō ꝑ ſubtiliationē: confricationē: diſtractionē. Dico quarto: ſatis eſſe animā humanā habere aliquā virtutem eſſentialiter perfectiorē q̄ ſit aliqua virtus aīalis bruti. Dico vltimo: hoiem habere ptātem ꝑcipiēdi quālibet ſpēm odoris: ⁊ odoratū hoīs perceptiuum eſſe ſaltem arte remiſſiſſimi odoris: aliter aliqd eſſet nō cognoſcibile ab aliquo intellectu: rationes vero vijs ſuis perambulent.

Auerrois. 93. Dicit: ⁊ cōſimilitudo que eſt inter ſapores ⁊ odores eſt. qꝛ nō inuenitur odor niſi in habente ſaporem. Contra: nō reperitur odor niſi in habente colorem: cum color ⁊ odor ſint paſſiones mixti. Similiter eleuata fumali euaporatione valde ſubtili ab aliquo corpore odorabili contingit ſentiri intenſum odorē. Solutio eſt: ratio concluderet ſi cetera eſſent paria. Prima vero cauſa diſſimilitudinis ē: quia delectatio odoris ⁊ coloris nō ad eundē finem ordinanť: veluti delectatio odoris ⁊ ſaporis ſcilicet in alimentū. Secunda cauſa eſt: qꝛ licet non inueniatur odor ſine colore ⁊ ſapore: tamen guſtus per quem comprehenditur ſapor in nobis eſt certior q̄ viſus in relatione ad animalia bruta. ¶ Rurſus dicit ꝙ illa euaporatio debiliter mouet guſtū: hꝫ tamen in ſe ſubiectiue ſaporē: ⁊ ideo in certa materia plus percipiť odor q̄ ſapor non tn̄ ex hoc colligi pōt olfatū abſolute eſſe in nobis certiorem guſtu.

Circa. 94. Quia homo eſt prudentiſſimum animalium demon ob longā rerū experientiā hoiem nō pōt ſupare: eſt aūt hō prudentiſſimus. 30. pticula ꝓblematū: qꝛ eſt capitis parui ad ſui corporis ꝓportionē. Bruta ēt capitū ſimilē valde obſeruant diſpoſitionē in capite humano magna repiť diuerſitas. Et ſi qs dicat. 2. tegni. 14. caput magnū ē laudabili⁹ paruo: diſtinctio de paruitate cōtinentie cranei ⁊ paruitate carnis cōciliatoris differētia. 79. ſoluit apparentē ꝯdictionē. ¶ Amplius puto Platonē ⁊ Ariſtotelē pſuaſiue loq cū dicūt hoī eſſe magis credendū q̄ ceteris animātib⁹: tum qꝛ hō ſolus ſcit numerare: tū qꝛ ſolus hō deū venerať ⁊ colit.

Rurſus quilibet ſenſus deſeruit intellectui: ſolus tamen tactus infert bonitatē ingenij: eſt enim tactus organum generale ⁊ ſpeciale: alij ſenſus ſunt ſpeciales tantū. Scientie inuente deſeruit viſus: acquiſite ab alio audit⁹: de ſenſu ⁊ ſenſato.

Iterum Sanguinei ⁊ temperati ꝑ ſe ſunt magis diſciplinabiles melancolici tn̄ ꝑ accidēs ſcijs clarēt: qꝛ ſunt ſolliciti: ⁊ curis nō occupati: ⁊ ſunt melācolici ex aduſtione ſanguinis ex colera: ſed de his. 30. pticula ꝓblematū abūde differiť.

Circa. 95. odores: ſapores: colores medij ex extremis formaľr componūtur. 5. phyſicoꝝ 6. 52. 6. phy. 32. 4. celi. 26. poſſunt. n. cōtraria ſub eſſe truncato non intenſo ſimul ſtare: opus. n. eſt vt ſemꝑ latitudo qualitatū cōtrariaꝝ adimpleať: ⁊ ob hoc reprehendiť Porphyri⁹ a Cōmentatore putās vnam ſpēm ex duab⁹ ſpēb⁹ cōponi nō poſſe. Et ſi qſpiā dicat. 10. methaphyſice. 7. colores nō cōponūť ex albo ⁊ nigro. Dico in genere colorū nō eē niſi ſpēm vnā coloris mēſurā oīū aliorū colorū: vt inuit ibi Auer.

Amplius odor pōt in ſe conſiderari: ⁊ ſic eſt qualitas ſimplex: ⁊ in cōparatione ad ſubiectum in quo eſt: ⁊ ſic nec ſimplex eſt: nec ſimplici conſtituitur: conſideratur ⁊ in cōparatōe ad medium defferens in quo ⁊ ſm eſſe reale ⁊ ſm eē ſpirituale reperiť: infra. 97.

Iterum odor cōſtituiť actu calido ⁊ ſicco: ⁊ vt cito perueniat a longe ad odoratum: vapor. n. calidus ⁊ ſiccus: primo metheorum: oī vapore altius aſcendit ⁊ citius: tum vt cerebrum temperaret.

Preterea. ſpecies odorū abſolute ſūt odor redolens ⁊ odor fetens: ⁊ odor nec redolens: nec fetens: reſpectu ſaporum denominamus odores nominibus ſaporū: penes delectabile autem diſtinguunť odores in duas ſpecies tantū: ſcilꝫ ſm delectabile qd̄ cōfert ad alimentū: ⁊ ſm delectabile qd̄ cōfert ad ſanitatē: prima delectatio ē primo in ſapore cibi: ſecūdario in odore: ſecūda primo eſt in odore: vnde delectabile cibi cōuenit odori gratia ſaporis: ⁊ eſt odor cibi eſuriētibus deſiderabilis non ſaturatis. At ſiquis dicat: multa bruta meli⁹ ꝑcipiunt odores q̄ homo: ergo non eſt propriū hōi triſtari vel delectari in odoribus cōtra Ariſtotelē in de ſenſu ⁊ ſenſato. Dico ꝙ aīalia bruta melius ſentiunt odores q̄ hō: ſed non indignanť vel letanť eis niſi ſint corruptiui: veluti apes ⁊ formice fugiunt odorē ſulphuris: ſerpentes odorē cornu cerui cōbuſti: nec ē cā naturalis delectationis melius ſentire odorem: ſed magis cōferre ad ſanitatē.

Textu ⁊ cōmento. 96. tam odorabile q̄ non odorabile eſt ab odoratu ꝑceptibile viſus ꝑcipit viſibile ⁊ inuiſibile: qꝛ lumē ⁊ tenebraſ: auditus ſonū ⁊ ſilentiū: ergo odoratus habitū ſentiet ⁊ priuationē: ⁊ colligitur palam priuationē ſentiri ſenſu exteriori per ſe: ⁊ eſt verū cōparando priuationē ad ſenſum: ⁊ tn̄ priuatio ſenſibilis ē per accn̄s cōparando ipſā ad ſenſibile: ſunt tn̄ qui arbitrantur priuationē nō cognoſci per ſe ſenſu exteriori. tū qꝛ ꝑcipitur ſilentiū per diſcurſum virtutis ſuperioris. tum qꝛ nullus ſenſus imutatur niſi a ſuo obiecto: auditus nō imutatur tempe ſilentij ergo animal cōcurrente auditu ſilentiū indicat per interiorem virtutē: hoc pacto ſum in diſpōne in qua audirē ſonū: ſi căreť ſꝫ nō audio: g̃: ⁊ ſurdus talē diſcurſū formare neqt.

Circa. 97. In ꝑmis aduertēdū ē: odorat⁹ īdiget medio extriſeco ꝑ ſe: vt odor hēat ī medio eē mediū iter eē purū corpale ⁊ eē puꝝ ſpūale: ſenſibile nāqꝫ poſitū ſm eē reale ſupra ſenſum tollit ſenſationē: lingua ⁊ tact⁹ nō ſentiūt q̄litates quas in ſe hn̄t reales: tale aūt mediū ē aer ⁊ aqua vt ſunt receptiua odorum ſm eſſe ſpirituale ⁊ extraneum: vt illuminabilia

illuminabilia exiſtunt deſeruiebāt viſui: quaten⁹ recipiunt motū ⁊ ſonū ſatiſfaciunt auditui.

Rurſus odor ſuſcipitur in medio ſpūaľr: ⁊ ſi ſpēs odoris ē extenſa ꝑ mediū: non tn̄ eſt ibi modo extenſo: veluti dr̄ de imagine in ſpeculo exiſtēte nō mō quātitatiuo: ⁊ ē vt Theologi docent. Xp̄s bn̄dictus in euchariſtia nō mō quātitatiuo. pōt aūt inaīatū ſpūaľr alterari nō vt inaiatum ſed vt eſt medium ſenſatiōibus perficiēdis accōmodatū: aiatum quatenus animatū ⁊ realiter ⁊ ſpūaliter alteratur merito materie ⁊ anime: vnde omnis alteratio ſpiritualis vel eſt ipſius virtutis cognoſcitiue: vel alicuius ordinati ad cognitionē: ⁊ ita declarandus ē Cōmentator. 7. phyſicoꝝ. 12.

Amplius credidit Aui. odorē nō habere niſi eſſe materiale in corpore odoriſero per mediū ad olfactū delato. tū qꝛ: ventus impedit multiplicationē odoris. tum qꝛ: corpa odoriſera minuunť ob multiplicationē odoris. tū qꝛ: īpeditur a frigiditate talis odoꝝ mľtiplicatio. tū qꝛ odor ſucceſſiue multiplicať: multis expientijs opi. Aui. a multis cōprobatur.

Preterea Cōmentator facit hanc rōnem ꝯ Auicē. odor multiplicať ſperice: ſed per. 500. leucas ꝑ ſemydiametrū fuit ſenſatus ergo tota dyameter fuit mille leucarū: non pōt autem materia in potentia ſtare ſub maiori dimēſione q̄ ſit dimēſio ignis: ergo: ⁊ ita vent⁹ nō potuit extitiſſe cā ꝙ odor ad tantā diſtātiā multiplicareť.

Iterum ſecūda ratio conſiſtit in hoc: qꝛ odor non miſcetur medio: quoniā ſi ſic: olfatus eſſet quidam tactus: ⁊ ita vel aer cedit: vel non ſi ſic: ibi animal non poſſet reſpirare: ſi non dareť penetratio corporum: eſt itaqꝫ odor in aere ſm eē ſpirituale: ita igiť eſt de odore: ſicut de ſono: ſonus. n. ſit a paſſione in aere ſed ēt impediť a ventis: ſed tamē non conſequitur ex hoc vt ſit corpus vel in corpore reſoluto a campana: neceſſe eſt itaqꝫ in his duabus paſſionib⁹. ſ. ſoni ⁊ odoris cum fuerint in aere: vt nō ſint motus illic in aere ad aliam partē ſine alia: quia multiplicantur orbiculariter.

Circa. 98. ⁊ 99. videtur olfatus dici equiuoce ꝯ reſpirātibus ⁊ nō reſpirātib⁹ ob diuerſum modum percipiēdi odores. Solutio eſt: ꝙ obiectum vnius rationis expoſcit potentiā vnius rōnis ⁊ ita non facit odoratū equiuocum diuerſitas organi odorat⁹ cooperti vel nō cooperti. a mō. n. organi nō diffiniť aliqua potētia ſenſibilis ſed ab obiecto. 2. de aīa. 22. ¶ Ampli⁹: odoratus cū īdigeat medio extrinſeco per ſe: nō pōt odor ꝑuenire ad odoratū niſi pri⁹ fuerit in aere vel aq̄ intētionaľr. ¶ Iterū ſolus hō ſi odorare dꝫ neceſſario indiget reſpiratōe ⁊ ob hͦ hn̄s naſum ſimum peſſime odorat: ⁊ frequenter anhelitum habet fetidum.

Preterea ſolet dubitari: nūquid ex equali diſtantia animal inſpirans ⁊ non inſpirans ꝑcipiāt odorē: ⁊ an oīa inſpirātia ſint equaliter odorātia ſi ſint in vltimo imutationis rei odoriſere: videť ꝙ ſic: qꝛ ibi alterať cerebrum non inſpirātis: ⁊ eundem aerem trahent inſpirans ergo odorāt inequali diſtantia. Item in vltimo imutatiōis ſit hō ⁊ canis: eūdem aerem trahet homo quem canis: ſed aer imutatus odore tangit cerebrum vtriuſqꝫ ergo alterat vtrūqꝫ. Dico nō oportere animalia quecūqꝫ ex eq̄li diſtātia odorare: nō. n. ad ſenſatōeſ ꝑficiēdaſ requiritur equalitas agentis tantum: ſed patientis: vnde cerebrū ſiccum a debili odore imutari pōt: nō frigidum ⁊ humidum.

Auerrois cōmento. 100. inducit digreſſionem que tendit ad hoc: vt oſtendat hanc cōſequentiā valere: eſt datum coopertoriū propter melius ergo illd̄ animal optime ſentit: ſi ſit conceſſum coopertoriū propter neceſſitatē nō ſequitur: tale animal bene ſentire illo ſenſu: anhelantia ergo non ſunt veriorꝭ olfatus q̄ nō anhelantia: qꝛ coopertoriū ē ibi ꝓpter neceſſitatē: ⁊ ita vtilitas palpebraꝝ eſt ꝓpter vnionē ſpecieꝝ ab obiecto: ⁊ non ꝓpter defectū ſentientis: naſus aūt conceſſus eſt ꝑ defectum ſentientis: hec ſunt que de olfatu: relictis ſupfluis: agitanda propoſueram.

¶ Tex. cōmen. 101. vſqꝫ ad. 106.

Guſtus autem. Preſenti pte que eſt a textu cōmēti. 101. vſqꝫ ad. 106. ptractat Ariſtoteles de guſtu: his ꝓpoſitiōibus. Guſtus mediū nō exigit extraneū ꝑ ſe: ſꝫ itrinſecū. Sapor nō ꝑcipiť niſi ſm ꝙ eſt in humido. organum guſtus dꝫ eſſe nō actu humidū aptū tn̄ humectari. Inueniunť ſapores ⁊ medij ⁊ extremi.

Circa. 101. in primis aduertendū eſt: guſtus ⁊ tactus ſunt materialiores ad alimentū per ſe ordinati: eſt autē guſtus ſm ſui organum: in neruo expanſo ſm ſuperficiē lingue ⁊ in neruis palati: in aīalibus maxima eſt diuerſitas ꝓpter linguā exiſtentem in quibuſdam curuam: in alijs mediam: in multis longam ⁊ acutam.

Amplius guſtui ⁊ tactui cōceditur medium extrinſecum. infra. 115. non ꝓpter multiplicationē ſpeciei: ſꝫ ꝓpter ipſa obiecta: ex neceſſitate. ſ. obiectoꝝ nō ſenſatōis: vn̄ aer exterior nō eſt neceſſari⁹ in guſtu ⁊ tactu ad mľtiplicādas ſpēs: qꝛ ſi ꝑ poſſibile tollať mediū extrinſecū: nō minus ꝑ intrinſecū poſſent ſpēs multiplicari: ⁊ nō ē ſic de tribus ſenſibus declaratis: qꝛ carēt medio intrinſeco.

Iterum ſapor eſt in humido quantū ad imutationē: non ſic color: ⁊ nō cōprehēdit guſtus ſaporē: niſi cōprehendat ipſum humori coniunctū: imo nō eſt neceſſariū tunc tactū ꝑcipere humorē poſito caſu poſſibili ꝙ hūiditas guſtabilis ſit preciſe eque intenſa cum humiditate organi: ⁊ ſapor ſit excellens.

Rurſus format Auerrois iſtam cōſequētiā: ſi odor eſſet corpus: olfatus eſſet aliquis tactus. Contra ſapor ēt nō eſt corpus: ⁊ ita guſtus nō erit qdam tactus. Dico ꝙ ſapor reqrit corp⁹ pro ſui imutatōe nō ſic eſt de tribus ꝓprijs ſenſibilibus patefactis: que neceſſario ⁊ ꝑ ſe ꝑexigūt media extrinſeca: in qbus ſuſcipiunť ſm eſſe ſpirituale: guſtus ergo vt eſt ſenſus alimēti eſt qdā tactus: quatenus vero eſt iudicatiuus ſapoꝝ ponit in numerum ꝯ tactū: ⁊ dicebā ſupra. 28. ſapor vt calidū: tangibile ē: vt cōueniens vel diſcōueniens guſtabile: ⁊ guſtus vt ꝑceptiuus ſaporis nō ē tactus: vt vero diſcretiu⁹ cōueniētie vel diſcōueniētie ſaporis ſic ē qdā tact⁹: ⁊ qꝛ nō imutať guſtus niſi prius tactus nouiter fuerit imutatus: ideo dixit: cū ſit quaſi ſpecies: qꝛ non eſt vera ſpecies.

Circa. 102. Magna eſt nature diligētia circa linguā: eā poſuit in loco tuto ⁊ abſcondito:

inſignuitq̨ʒ eam multitudine neruorum:arteriarum:
⁊ venarum ad eam veniētiū:in radice lingue inue/
nitur caro glandoſa generatrix ſaliue. Eductio autē
lingue non eſt motus voluntarius:ſi motus volun/
tarius requirat muſculum: ⁊ nullus ſit muſculus in
lingua:qui ſit dux eductiōis lingue ad extra: ſi vero
inueniatur motus in animali voluntarius nō cōcur/
rente muſculo nihil in hoc erit ambiguitatis: ſʒ hec
medicis theoricis examinãda relinquãtur. Et ſi qs
interroget:cur lingua amara:ſalſa:⁊ acida fieri pōt:
dulcis non pōt. Reſpondet Ariſtoteles.34.pticula
problematuʒ problemate.5.ꝙ ſapores alij a dulci ⁊
vnctuoſo ſunt corruptōes quedaʒ ⁊ exceſſus: quare
lingua ipſos pcipit: ſed dulcem cum vnctuoſo non
ſentit:eo ꝙ naturalis exiſtit ⁊ conſuetus: ⁊ minime
alterat qui talis: ⁊ flegma dulce percipitur inſi/
pidum.

Circa. 103.humiditas non eſt ſenſibile cōmune
quia non agit in tactum ⁊ guſtum:ſed in
tactum iunctum guſtui:ſenſibile auteʒ cōmune agit
in plures ſenſus. ¶ Amplius guſtus ⁊ tactus habēt
inſtrumentuʒ circa cor: vt iſti ſenſus ſunt alimenti:
vnde licet in ſtomaco ⁊ epate fiat quedam ꝑparatio
ad cibum:a calore tñ cordis cōpletur talis operatio
nutrimenti.principianť aūt tales ſenſus a cerebro
quatenus iudicatiui exiſtunt.

Circa. 104.⁊.105.recipiens dʒ eſſe denudatuʒ a
natura recepti.i.nihil recipit ſeipm:nec
eſt cã alicuius in recipiēdo ſeipſuʒ:ſupra.97.⁊ dicitʼ
viſus ſeu oculus nō habere colorē hac rōne:qr albe
do in oculo nō eſt ratio recipiēdi: ſed ē mediū diſpo
ſitiuū:⁊ ita dicatur de humiditate guſtus.

Rurſus voluit Galienus acutuʒ ⁊ ponticum
ſapores eſſe extremos ⁊ omne amarꝫ
eē caliduʒ.amaruʒ.n.⁊ ſalſuʒ fere ideʒ ſunt:calefacit
deſiccat:conſumit:ſitim inducit:excoriat. Auerrois
arbitratʼ nō omne amarū eſſe calidū:ſicut.n. albedo
⁊ nigredo ꝓducunť a calido ⁊ frigido:ita ⁊ de ſapo/
re eſt dicendū. Itē fructus ꝑmutanť de amaritudine
in dulcedinem. ¶ Amplius plante habētes ſaporeʒ
non transferunť ex amaritudine ad dulcedinē niſi ꝑ
media: vt in coloribꝰ mediãte karopo colore ceresaꝝ
nigrarum: ⁊ mediante kiano colore catuloꝝ habētiū
pillos ſubalbos ſit mutatio a nigredine in albedinē
ſapores itaq̨ʒ vt īmutant guſtum accipiendi ſunt: vt
Ariſtoteles facit: vt entia exiſtūt: debent ſumi in cō/
paratione ad humiditatem ⁊ ſiccitatem ⁊ non in cō/
paratione ad caliditatem ⁊ frigiditatem: vt credidit
Galienus: ⁊ in his non eſt in preſentia prolongan/
dus ſermo: qr in proceſſu lectionū ꝺ ſenſu ⁊ ſenſato
preſenti anno de obiectis viſus: odoratus ⁊ guſtus
abundantiſſime pertractabitur.

¶ Tex.cōmē.106.vſq̨ʒ ad.121.

De tangibili. Preſenti parte que ē a tex/
tu cōmēti.106.vſq̨ʒ ad.121.
tractat Ariſtoteles ꝺ tactu: organo: ⁊ medio eiuſdē:
his ꝓpoſitionibus. Senſus tactus non eſt vnus ſed
plures. Caro nō eſt organū ſʒ mediū exiſtit virtutis
tactiue. Tactus ⁊ guſtus medio intrinſeco per ſe: ex/
trinſeco vero per accidēs egent. Qualitates prime
obiectum exiſtunt opoztunum tactus.

Circa. 106.Sermo in tactu ⁊ tangibili ē ideʒ.i.
eque dubius ī ꝯtrarietate ⁊ multitudīe
tactuū ⁊ tangibilium: ⁊ nō ē intelligēduʒ ꝙ idem ſit
ſermo omnibꝰ modis:nã plures ſpecies tangibiliū
non requirunt plures tactus ſpecie: ſed pluralitas
tangibilium in genere infert plures tactus. Et ſi qs
dicat:lux ⁊ color nō ſunt in genere vno proximo:ta/
men reſpectu coloris ⁊ lucis eſt vnus ſenſus viſus
Dico reſpectu viſus omnia viſibilia habere eundeʒ
modum imutandi:reſpectu autem tactus tangibilia
inueniūtur habere duos modos imutandi: quorum
vnus eſt cum tranſmutatione locali inſtrumenti: ve/
luti imutant graue ⁊ leue: alius eſt cum tranſmuta/
tione alteratiaua vt faciūt q̄litates prime: Amplius
aſſerit Auerrois:conſecutio in iſtis duobus ſyllogiſ/
mis eſt manifeſta: tamen deſtructio vel poſitio eſt
ignorata.i.latet an ſit affirmãduʒ:an negãduʒ ãtece
dēs vel ꝯſequens.

Circa. 107.formantur hee conſequentie:ſi caro
eſt inſtrumentum tactus: tactus eſt vnꝰ:
ſi tactus eſt plures:caro eſt medium:non inſtrumen
tum:tenent iſte cōſequentie:quia ſi tactus ſunt plu/
res:ponuntur propter graue ⁊ leue:que alium mo/
dum imutandi habent a qualitatibus primis: ⁊ ſi ca
ro foret inſtrumentum:cum non percipiat niſi per
calidum:frigidum:humidum ⁊ ſiccum:non oporte/
ret propter graue ⁊ leue multiplicare tactꝰ: at ſi ner/
uus inſtrumentum ſtabilietur:erunt plures tactus:
quoniaʒ neruus percipit graue ſine qualitatibus pri
mis:vbi nãq̨ʒ eſſet obiectum graue poſituʒ ſuper or
gano tactus ſibi ſimili in qualitatibus primis poſſet
per depreſſionem mēbri eius grauitas ſentiri: ⁊ hac
fundatiſſima declaratione pandūtur errores moder
norum.

Commentum. 108.ita interpretandum
eſt:quemadmodum vna
ſcientia eſt vnius generis:ita vna potentia debet eē
vnius obiecti in genere:per vnam enim intentionē
⁊ obiectum cōmune ſenſus eſt vnus: ⁊ dicuntur cō/
traria diuerſa in generibus que non habent eundeʒ
modum imutandi: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ quale equiuoce
predicatur de colore:ſapore ⁊ odore propter ſcilicet
diuerſum modum imutandi quem habēt reſpectu
ſuorum ſenſuum:predicatur ⁊ quale equiuoce ꝺ gra
ui ⁊ leui:calido ⁊ frigido: quia calidum ⁊ frigidum
ſunt in predicamento qualitatis: quoniam imutant
cum tranſmutatione alteratiua:graue ⁊ leue ſunt in
predicamento ſubſtantie:quia ſunt de genere imu/
tandi cum ſubſtantia: quia ſicut ſubſtantia perfecta
imediate producit motum localem:ſic grauitas ⁊ le/
uitas ſentiuntur cuʒ motu locali: ⁊ ob hos duos mo
dos imutandi infert Cōmentator tactum eſſe pluſ/
quam vnum: ⁊ carnem habere rationem medij:caro
enim quia non erat perceptiua motus:ideo non po
terat eſſe organum tactus : ſunt namq̨ʒ nerui qui
habent introitū in motu: ⁊ non caro: vt credidit Ari
ſtoteles antequam videret anathomiam: ⁊ colligitʼ
ex hoc commento ꝙ liber de anima eſt vltimus in or
dine librorum naturalium Ariſtotelis.

Quare ꝓbo oino reſpectu calidi:frigidi:hūidi
⁊ ſicci vnū tactū nūero:tū qr: tactꝰ po/
nit ōriam inter calidū ⁊ hūidū:frigidū ⁊ ſiccū:ergo ē
vnꝰ nnmero:ꝯſequētia eſt Ariſto.infra de ſenſu cōi:
tū qr iſte q̄ttuor q̄litates prīe hñt eūdē modū imutã
di ergo reſpectu earū eſt vnꝰ tactꝰ numero:tū qr cali
tati ⁊ frigiditati reſpondet vnus modus immutandi
ergo

ergo caliditati ⁊ humiditati : frigiditati ⁊ ſiccitati.
tum qr ſi multiplicarenť tactus reſpectu calidi frigi/
di:humidi ⁊ ſicci:non valeret hec conſequentia: ca/
ro eſt inſtrumentū:ergo eſt vnus tactus numero: qr
caro percipit per calidum:frigidum:humiduʒ ⁊ ſic/
cum:caro itaq̨ʒ non eſt organum:quia non eſt perce/
ptiua motus:ſed erit neruus qui duobus predictis
modis imutari poteſt:vnde poteſt graue ⁊ leue ſen/
tiri ſine qualitatibus primis. Sed contra:impoſſibi/
le eſt vnū tactum numero habere ſimul ⁊ ſemel duos
actus perfectiſſimos:qr hoc non cōceditur de intel/
lectu.2.topicoruʒ.capite.25.dicit Ariſtoteles:contin
git multa ſcire:intelligere non: tactus ſimul ſentit
frigiditatem ⁊ humiditatem aque non eodem actu:
ergo reſpectu frigidi erit vnus tactus: ⁊ alius reſpe/
ctu humidi. Dico vnum ſenſuʒ poſſe ſimul duo obie
cta percipere:non tñ ita perfecte.ſicut vnuʒ: ⁊ ē ſen
tentia Ariſtotelis in de ſenſu ⁊ ſenſato: ⁊ qñ dicitʼ al/
bum ⁊ nigrum poſita iuxta ſeinuicem magis eluce/
ſcere:intelligitur ea cognitione diſtinctiua ꝑfectius
ſentiri ſenſatione cōmuni q̄ʒ propria.

Circa cōmentū.109. Alexander errauit ponen/
do carnem organū tactus. Themiſtiꝰ idē
videtur velle eſſe organū ⁊ mediū. Uerū ⁊ in dictis
Auerrois eſt apparens ꝯtradictio:in de ſenſu ⁊ ſen/
ſato ⁊.2.colliget:fatetur carnē eſſe inſtrumentumta
ctus. Solutio eſt: Cōmentator ꝓcedit ibi ac ſi tactꝰ
vnus exiſteret:cuius ſignū euidētiſſimū eſt:quia ibi
facit mentionem tantum de tactu reſpectu calidi:fri/
gidi:humidi ⁊ ſicci: ⁊ colligitur ex ſecundo colliget
Auerroim voluiſſe vnum tactum numero reſpectu
quattuor qualitatum primarum: in hoc ſecundo de
anima comparabatur tactus ad qualitates primas
⁊ graue ⁊ leue:non ergo caro ſed neruus conclude/
tur eſſe inſtrumentū:ſed nūquid grauitas ⁊ leuitas
ſint forme ſubſtantiales grauium ⁊ leuium dicemus
anno futuro.4.celi primo ⁊ ſecundo. Amplius: hec
conſequentia:ſenſibilia tactus nō cōmunicant ī eo/
dem genere:ergo tactus ē pluſq̄ʒ vnus: declarata ē
ſupra.107.⁊.108.

Sententia. 110.oſtenditur quid faciat diffi/
cultatem in propoſito:que oritʼ
ex hoc:quia caro eſt pars noſtri corporis:quia tamē
demōſtratio coegit plures eſſe tactus:ideo caro non
organum:ſed conuincetur eam habere rationē me/
dij intrinſeci.

Sententia. 111.declaratʼ neceſſitas ob quaʒ
caro fuit applicata: ⁊ propter
quid ipſa ponitur medium: ⁊ ex quo ſit caro: ⁊ colli/
gitur ꝙ non datur demon qui ſit elementum:qr non
eſſet animatus. Amplius hec conſequentia Auerro
is:animalia indigent in ſalute vt ſentiãt tãgibilia er
go mediuʒ eſt pars animalis:tenet:quia alij ſenſus
in diſtãtia percipiunt: tactus propinque:ideo dedit
natura inſtrumentū cum medio intrinſeco. Rurſus:
cōmune eſt omni ſenſui habere medium ergo ⁊ ta
ctui:non eſt elementum ergo mixtum ergo eſt caro:
hec vltima conſequentia videtur non valere: iō Ari
ſtoteles fuit breuis: vt ingenium noſtruʒ excitaret: ⁊
etiam Auerrois non deducit conſequentiam: quam
ſic deduco:illud medium eſt pars animalis ergo os:
vel caro: ⁊ ſic de alijs : ceteris deſtructis conclude/
tur carnem habere rationem medij. ¶ Iternm quia
Auerrois dicit terreſtreitatē dñari in carne:tenetur
cōiter terrã dñari ī carne q̄ʒtū ad q̄litates motiuas:
ignē vero vel aerē quantum ad alteratiuas. Contra
omnia membra ſunt naturaliter grauia ⁊ denſa ergo
naturaliter frigida:grauitas eniʒ ⁊ denſitas inſequū
tur frigiditatem:ergo ſi elementa frigida dominenť
in membris motiue: dominabuntur ⁊ alteratiue:qr
qualitates motiue ſm viam cōmunem comitiantur
alteratiuas:quare putandum eſt omnia membra cu/
iuſcunq̨ʒ animalis frigide eſſe complexionis:quãtū
ad complexionem eorum innatam que reſultat me/
rito componentiuʒ:merito vero complexionis influ
entis que prouenit a ſpiritibus in membris influxis
ipſa ab equali ad pondus declinare poſſunt per cali
dum ⁊ humidum.

Sententia. 112. oſtenditur tactus eſſe plu/
res ⁊ ꝙ latet propter carnē eſſe
medium: ⁊ ratio eſt iſta:ſi omnis caro tangeret ⁊ gu/
ſtaret putaremus tactum eſſe idem guſtui: tamē nō
eſſet:nam extimaremus ꝙ ſicut idem eſt mediuʒ ita
eadem eſt virtus:ſed qr non omnis caro guſtat:pa/
tet ꝙ non ſunt vnus ſenſus guſtus ⁊ tactns. Similr
quia videmus ꝙ per carnem ſentimus graue ⁊ leue
⁊ alia tangibilia putamus ꝙ ſit idem ſenſus: ⁊ nō eſt
ita:ideo cauſa quare latet plures tactus eſſe eſt idē/
titas medij.

Digreſſio.

Non eſt difficultas hec pretermittenda: nunqd
dolor ⁊ delitia ſint operationes ſenſus ta/
ctus:videtur ꝙ non:quia dolere ⁊ delitiari eſt ſenti
re conueniens vel diſconueniens:ſed cognoſcere cō
uenientiã vel diſconuenientiam pertinet ad fantaſiã
cum ſint intentiones non ſenſate: quas nullus ſen/
ſus exterior percipit:ergo. Iteʒ dolor eſt triſtis ſen/
ſatio ergo tactus non dolet: quia nullus ſenſus exte
rior percipit per ſe ſenſationeʒ aliquam. ¶ Rurſus
ſi dolet ⁊ delitietur:plures eſſent tactus q̄ʒ duo:qr
hec nec graue ⁊ leue ſunt: nec aliqua quattuor pri/
marum qualitatum. ¶ Amplius ſenſibile ꝑficit ſen/
ſum ⁊ ei non contrariatur: dolor ledit ⁊ eſt cōtrarius
ſenſui tactus:ergo non eſt obiectum illius. In oppo
ſitum:dolor eſt perceptio contrarij materialiter impri
mentis inquãtū realiter īmutat organū tactꝰ: appli
cato enim contrario ſenſui tactus cauſatur dolor:qr
realiter imprimit:non ſic aūt fantaſiam realiter imu/
tat:ideo ⁊c̄. Pro expeditione queſiti dico in primis
vnum:ꝙ aliud eſt dolere:aliud dolorem percipere:
ſenſus exterior dolet:non tamen percipit dolorem:
interior percipit doloreʒ:non tamen dolet:vnde do/
lere eſt imutatio realis: ⁊ tactus habet hãc preroga/
tiuaʒ vt imutetur realiter ⁊ ſpiritualiter: ⁊ ita dolere
ē ꝑcipere cōtrarietatē rei contrarie ⁊ eſt imutari rea/
liter:ſed percipere dolorem eſt imutatio ſpiritualis
tantū. Similiter dicatʼ aliud eſſe delectari: aliud pci/
pere delectationem. Dico ſecundo ꝙ dolor ⁊ delitia
cauſanť a qualitatibus primis: qr dolere ē ꝑcipere
contrarietatē rei cōtrarie: ⁊ delitiari eſt ſentire con
ueniens remouēdo diſcōueniēs: ⁊ hoc eſt a qualita
tibꝰ primis:patet de manu poſita ad ignē: vñ perce
ptio gaudij ⁊ triſtitie ñ ē egredi a diſpōne ꝑter nãm
vel a nãli:qr illud ē qd priuatiuū:ſed ſimul cōiungū
tur ꝺpditio diſpoſitōis preter nãlis ⁊ acquiſitio na
turalis diſpoſitōis:vel ecōuerſo:oīs nãq̨ʒ dolor aut
eſt mala cōplexio diuerſa:aut ſolutio cōtinuitatis:lʒ
Auerrois.3.colliget capꝰo.31.poſuerit doloris malã
cōplonē diuerſam tantū cãm:delitia ē remotio illa/

rum:⁊ que habetur in actu venereo eſt vt ego reor veluti illa que habetur in ſcabie:verũ in ſcabie cauſatur delitia priuatiue:pro quanto humor ſalſus exiſtens in ſuperficie cutis dolorem cauſans ſculpẽdo remouetur:in venere oportet ponere qualitateȝ poſitiuam cauſantẽ delitiam:cum ibi non ſit dolor precedens:vnde in venere cauſatur aliqua ſolutio continuitatis in erectione virge: que non eſt multũ ſenſibilis quã quidem remouet ſperma:⁊ ſic cauſaƭ delitia:vel forte ibi eſt caliditas temperata ⁊ moderata habens cauſare delitiam in tali parte: ⁊ eſt ſimile de cibo qui digeritur in ſtomaco a tali qualitate: quia a maiori non ſic poſſet:⁊ ita cõcludo breuiter ꝙ dolor ⁊ delitia cauſantur a qualitatibus primis ⁊ imutant obiecta doloris ⁊ delitie cum imutatione alteratiua ⁊ forte interdum cuȝ imutatione locali. Neq; rationes prius facte concludunt:ad primam:dico ꝙ non eſt verum ꝙ dolere ſit perceptio rei diſconueniẽtis: ſed rei contrarie contrarietatem ſentire: conuenientia ⁊ diſconuenientia non percipiuntur a ſenſu exteriori ſed interiori:quare nõ ſequitur:tactus percipit rem contrariam materialiter imprimentẽ:ergo percipit rem diſconuenientẽ:licet ſit idem realiter:⁊ eſt ſimile ꝙ eadem res eſt ens ⁊ bonum:que quideȝ ſub ratione entis eſt obiectum intellectus: ſub ratione boni voluntatis: non tamen ſequitur ꝙ ſub vtraq; ratione ſit obiectuȝ intellectus: ita in propoſito non valet:tactus percipit rem contrariam: ⁊ illa vt ſic eſt diſconueniens ergo percipit illaȝ ſub ratione diſcõuenientis:quia vt ſic ad ſenſum interioreȝ pertinet. Ad ſecundaȝ:negatur conſequentia:ſed debet inferri tactum non percipere doloreȝ:quod ego cõcedo. Ad tertiam:ſufficiunt duo tactus:quia obiecta doloris ⁊ letitie imutant altero duoꝝ modoꝝ. Ad vltimã dico obiectuȝ iproportionatum imperficere ⁊ corrũpere:hec de digreſſione.

Sententia. 113.non ſoluȝ guſtus ⁊ tactus egent ope medij intrinſeci:verum ⁊ mediũ extrinſecũ per accidens neceſſario tamen plane requirunt. Si nãq; tangens ⁊ tangibile in aqua locentur:inter ea aqua mediabit:eodem modo de is dici poteſt que in aere inueniunƭ: iter duo ergo corpora dura ſe debentia tangere cadit mediuȝ extrinſecuȝ vel aqua vel aer:⁊ hec propoſitio: omne corpus habet profunditateȝ:ſcribitur primo celi.2. quam ideo accepit Ariſtoteles: ne qs diceret elemẽtum ſimplex carere profundo:⁊ cum humiditas eſſe non poſſit ſine aqua vel aere conuincitur palam elementa eſſe in mixto formaliter.

Amplius induco vnam apparentem cõtradictionem.7.phyſicoruȝ.10.affirmatur mouens ⁊ motum ſemper debere eſſe ſimul: hic aſſeriƭ fieri nõ poſſe: vt duo corpora dura ſaltem diſcõtinua adinuicem imediate ſe tangant ſm ſuperficies extrinſecas. Solutio ẽ: Dico primo ꝙ omne motum eſt motum in pleno.4.phyſicoꝝ.71. Dico ſecũdo ꝙ plenuȝ ſe tenet ex parte mobilis: ex mobili.n. ⁊ pleno ſit vnum aggregatuȝ quod dicitur moueri. Dico tertio ꝙ tunc totum tangit totum: quando ſm aliquaȝ ſui partẽ tangit illud veluti diciƭ.2.celi.42. celum tangit oĩa ſublunaria: his habitis plana ẽ ſolutio:quia inter duo corpora dura quatenus duo corpora ſunt ſemꝑ mediat aliquid:vt vo mobilia ſunt: nihil interponiƭ:nam cuȝ manus mea mouet lapidẽ in aere:ex lapide ⁊ aere efficitur vnum congregatuȝ quod quidem mobile nuncupatur.

Sententia. 114.⁊.15.tangibilia ⁊ guſtabilia per media extrinſeca plane ſentimus:queadmodũ ⁊ id quod ſonat: ⁊ viſibile ⁊ odorabile:verũ hec quidẽ emin⁹: illa vero cominus ſentiuntur:quapropter latet ſi per ſubtilẽ pellẽ poſitaȝ circa carnem ſentirem⁹ oĩa tangibilia ipſam nõ animaduertentes:ſic nos tũ vtriſ ſentiremus:vt nunc i aere ſentimus ⁊ aqua:nũc.n.videmur res ipſas tangibiles tangere ⁊ nullũ mediũ eſſe. Intereſt autem inter tangibile ⁊ ea que ſonant ⁊ viſibilia:nã hec qdeȝ ſentimus medio in nos aliquid agẽte: at tangibilia ſentimus non a medio:ſed vna cum ipſo medio moti:vt ſi cum quiſpiam per clipeum eſt percuſſus:non enim percuſſus clipeus percuſſit:ſed fit:vt ãbo ſint ſimul percuſſi clipeus atq; miles.

Auerrois. 114. dici: cum fuerit conceſſum hoc quod diximus ꝙ corpora ſicca impoſſibile eſt vt tangant ſe in corporibus humidis:niſi inter ea ſit aliquod corpus ex illo humido: quare querendũ eſt nunquid duo corpora dura poſſint ſe imediate tangere: videtur ꝙ ſic:quia aliter cũ graue deſcendit ſupra graue a proportione minoris inequalitatis proueniret actio ſiue prohibitio actionis. Item a principio multus aer interclſus nõ ſufficit reſiſtere ergo in fine modicus aer non erit potẽs reſiſtere. Rurſus experientijs multis:de ſecuri ſcindente lignum:de ferro perforante craneum: de fundamento domus quod eſſet in aere. Ad oppoſitum arguitur:ſi eſſet poſſibile duo corpora imediate tãgere: eleuetur vnum corpus durum ab alio equaliter ⁊ ſequitur ꝙ aer circũſtans infinita velocitate mouebitur:⁊ tamen ab agente finito:⁊ a proportione finita:conſequens falſum:probatur conſequentia:quia vel aer circunſtans ſubito replebit illud ſpatium inter medium:vel non:ſi non:dabitur vacuum:ſi ſic:ille aer infinita velocitate mouebitur:quia ſubito pertranſibit totum illud ſpatium. Item eſt auctoritas Ariſtotelis ⁊ Auerrois dicentium aerem mediare inter ea que ſe tangunt in aere:⁊ aquaȝ inter ea que ſe tangunt in aqua:⁊ iſte rationes concludunt partem negatiuam queſiti eſſe veram: ⁊ ad rationes in oppoſitum reſpondent moderni aerem minimus virtute nature vniuerſalis reſiſtere graui:⁊ hoc ne detur vacuum:nec ne moueatur aliquid infinita velocitate:⁊ ille aer interclſus appetitu particulari appetit moueri ſupra graue:appetitu tamen vniuerſali impeditur motus eius:ne detur vacuum:non erit ergo admittendum duo corpora dura ſm ſuperficies planas immediate ſe tangere: At multi arbitrantur duo corpora plana abinuicem equidiſtanter eleuari poſſe:⁊ quia non datur prima diſtantia qua aliqua corpora nunc diſtent:que primo ſe tangebant: quia quecunq; nunc diſtant per pedale prius diſtabant per medietateȝ pedalis ⁊ ſic deinceps:non datur primus aer qui primo ſit petiturus centrum: ⁊ hoc pacto euitatur vacuũ: ⁊ motus in inſtanti:⁊ hoc eſt quod dixerunt alij immediate poſt hoc aer exterior punctum medium tanget:nullus tamen aer immediate poſt hoc ſm quodlibet ſui punctum medium attinget:⁊ ꝙ infinita velocitate mouebitur ille aer ad punctum medium:nec dabitur primum inſtans in quo tãget: ſed vltimum in quo non:eo ꝙ in quolibet tẽpore incipiente ab inſtãti pũti tãget: nec

ex his

ex his ſequitur ꝙ detur motus inſtantaneus: imo ille aer ⁊ quelibet eius pars que mouebiƭ ſucceſſiue mouebiƭ:⁊ inquãtuȝ ps aeris erit in illis corporib⁹ propinquior tanto velotius mouebitur:ideo in infinitum intendetur motus illius aeris ſm illud extremuȝ:verum Ariſtoteles ⁊ Auerrois videnƭ cõſentire prime opinioni:dicebat.n. Auer.in fine cõmenti preſentis.ȝ nos in rei veritate nihil tangimus niſi per mediationem earum.

Auerrois. 115.primo dicit:ſed debes itelligere hic per ſimul:non quia in eodem tempore patitur mediũ ⁊ ſenſus a tangibilibus ⁊ in illis: duobus tẽporib⁹. Senſus eſt:q: affirmatur hic viſum nõ ſimul cum medio pati a viſibili: eſt dubiuȝ:cum.n.iſta actio ſit carens cõtrarietate dȝ eſſe inſtantanea:⁊ ita in inſtanti eodẽ ſit actio in medio:⁊ ſenſu:vt ergo Auerrois ſolueret oẽȝ ambiguitateȝ dixit:ꝙ per ſimul nõ intelligit ſimul temporis: ſed priuationẽ ordinis in cauſa ⁊ cauſato:q: ſcilicet medium non eſt cauſa ĩmutationis tactus:vnde aer exterior non eſt neceſſarius in tactu ad multiplicandas ſpecies:quoniã ſi per poſſibile tolleret mediuȝ extrinſecum: non minus per intrinſecũ poſſet ſpecies multiplicari:nõ ſic eſt de alijs:q: carent medio intrinſeco:mediũ ergo extrinſecũ pro tactione ⁊ guſtatione ꝑficiendis eſt neceſſariuȝ per accidens:quia ſi tangibile debet approximari: preexigiƭ medium omnino:nõ poterit itaq; ſpecies multiplicari in tactu niſi in medio prius multiplicetur: iccirco appellatur cauſa ſm accidens:q: illa non eſt neceſſaria ex natura ſenſus:ſed quoniã ipſa eſt neceſſaria ex natura tãgibilis approximãdi:pro tanto diciƭ neceſſeria per accidẽs. ¶ Amplius ait:intẽdebat per hoc.ideſt ſimul declarare ꝙ illud nõ eſt mediũ niſi qđ eſt neceſſarium omni ſenſui in ſentiendo:ſed medium quod huiuſmodi eſt in hoc ſenſu eſt caro:⁊ hoc ſcilicet medium extrinſecũ ſi diceƭ mediũ erit ſm accidẽs: nõ ꝙ Ari.dubitauit in hȝ:⁊ nõ cõpleuit:neq; declarauit modũ ſmquẽ dicitur ꝙ tangibilia nõ ſentiunƭ niſi ꝑ mediuȝ extrinſecuȝ. Senſus eſt:nõ eſt verum ꝙ Ariſtoteles dubitatiue loquutus fuerit:vt multi arbitrantur:neq; Ariſtoteles etiam in hoc ſermone fuit valde oblitus:ſicut dicit Themiſtius ⁊ alij:dicunt eniȝ ꝙ nos ſi cõceſſerim⁹ ꝙ tangibilia nõ cõprehendunƭ in aqua ⁊ in aere niſi mediantibus iſtis.quid poſſumus dicere in cõprehẽſione qualitatũ tangibiliuȝ in iſtis duobus medijs ipſis:vnde voluit Themiſtius tres ſenſus per mediũ:non autem mediuȝ ipſum alterari:infrigidatur autem ⁊ caleſit ſimul caro ⁊ tactus:verum hec expoſitio nõ ſatiſfacit exemplo Ariſtotelis:cum clipeus non ſentiat: Auerrois putat in tribus ſenſibus mediũ extrinſecũ cauſaȝ eſſe imutationis eoruȝ neceſſariã ⁊ per ſe:in tactu autẽ mediũ extrinſecuȝ eſt neceſſariũ per accidẽs:quia nõ ex natura ſenſus:ſed ex natura tangibilis approximandi: ideo ly ſimul in textu dicebat priuationeȝ ordinis in cauſa ⁊ cauſato:quia mediuȝ extrinſecuȝ non eſt per ſe cã imutatõis tactus:ſi tñ inueniri dẽat tactio:op⁹ eſt vt cõcurrat mediũ extrinſecuȝ. Preterea ſentit cõmentator tactũ non poſſe ĩmutari ab aere aut aqua ſi fuerint in ſimplicitate quaȝ debent habere:ſȝ mediãte aere vel aqua ĩmutatur a qualitatibus corpuſculorum exiſtentiũ in illis:⁊ hoc q: locus eſt ſiſtis locato: aliter nõ cõſeruaret.4.phyſicorum.33.aer ẽt ⁊ aqua continentes animalia ſi haberent qualitatem ꝯtriam: impedirent ꝯprehenſionẽ qualitatũ ꝯtrariaꝝ ab animalibus:recipiens.n.debet eſſe denudatũ a natura recepti. Contra:ellementa ſe inuicẽ locant.4.phyſicorum.46.tñ inuicem agunt ⁊ patiunƭ.2.de generatione.24.ergo tactus poterit pati ab ellementis nõ obſtante ꝙ ſint animaliũ naturalia loca. Iteȝ tactus percipere põt qualitates intẽſas:ergo ⁊ qualitates ellementoꝝ exiſtentiũ in ſua ſimplicitate. Quidã dicunt ellementa vt loca non poſſe alterare:ſed vt ellementa. Alij credunt ellementa quatenus media ⁊ vt loca non ſentiri:ſed vt receptiua corpuſculoꝝ. Contra:ellementa vt loca animalium ſunt in ſimplicitate quã debent hẽre:⁊ vt ſic habent qualitates in ſũmo: ergo a tactu qui conſiſtit in media ꝓportione qualitatum tangibiliũ ſentiri poſſunt. Dico ergo ꝑ aerem in ſimplicitate nõ eſſe intelligendũ aerem naturaliſſime diſpoſitum:q: ſic aer eſt calidus ⁊ humidus in ſũmo:in quo animalia viuere nõ poſſent:ſȝ intelligo aerem in poroſitatibus imbibitũ qui nõ põt alterare nec alterari remanens in ſui ſimplicitate:⁊ ita ſoluũtur rationes facte contra Auer.quas Albertus ⁊ ſanctus Thomas putauerũt demõſtratiuas. ¶ Poſtremo ad mentem Auer.tenendũ eſt aquã remanenteȝ in ſui ſimplicitate intrinſece calefieri non poſſe.2.de anima.115.⁊ ſi calidior iudicaƭ:hoc ẽ ꝓpter vaporuȝ calidorum admixtionẽ:vnde ꝓpter vapores aſcendentes pars ſuprema aque calidior apparet:⁊ fundus vaſis frigidiſſimus exiſtit:⁊ ita aqua infrigidaƭ quia vapores exeunt ⁊ ſumptis multis aquis bulliẽtibus ſeruata in exitu vapoꝝ paritate eque citto infrigidabuntur. At ſi quis dicat. Contra:ellemẽta ſunt adſeinuiceȝ tranſmutabilia:ſunt corruptibilia:ſunt cõicantia in materia:ergo ſunt alterabilia intrĩſece. Solutio cõis eſt:vt dicebam ãno ſuperiori.2.phyſicoꝝ primo:ellementa ſunt quidem alterabilia alteratione generationi copulata:forme .n. ſubſtantiales ellementorum intendunƭ ⁊ remittunƭ:queadmoduȝ ⁊ qualitates prime:quare materia ſtãs ſub forma aq intenſiſſima:recipiens vnum gradũ caloris : recipit ⁊ vnum gradum forme ignis:⁊ ita efficiƭ materia illa ſub duabus formis ellementoꝝ truncatis. Contra ſi hec opinio eſſet vera:ſequeretur materiam ſtanteȝ ſub forma aque intenſiſſima nõ poſſe ſuſcipẽ formaȝ ignis intenſiſſimã:niſi prius formam mixti ſuſcipẽt imperfecti:materia.n.ſtans ſub formis ellementorũ truncatis ſtat neceſſario ſub forma mixti:ꝯſtat auteȝ ex.2.de generatione.37.ellementa eſſe adſeinuiceȝ ĩmediate tranſmutabilia. Solutio itaq; vera ẽ:non eque citto inducitur forma ignis ſicut caliditas ĩ mã ſtante ſub forma aque:inueniƭ.n.forma aque ſubſtãtialis intenſiſſima cum remiſſione frigiditatis:quando ſcilicet non eſt introducta certa determinataq; caliditas:approximato nãq; igne aque ſũme frigide: erit verum dicere:nunc nõ eſt remiſſa frigiditas:ſed ĩmediate poſt hoc erit remiſſa frigiditas:non tamen erit itroducta caliditas ĩmediate poſt hoc : datur.n. minima caliditas introducenda per primũ ꝙ ſic:qñ ſ.erit depditus vnus gradus frigoris:⁊ tũc erit verum dicere:nũc nõ eſt iſte gradus frigiditatis ⁊ nũc eſt minima caliditas introducta:primũ.n.nõ eẽ vnius gradus frigiditatis eſt primum eſſe introductionis minimi caloris:⁊ ſublato vno gradu frigiditatis ⁊ introducta minima caliditate eſt forma aque remiſſa.abſq; forme ignis aduentu:illa minima caliditas intenditur deinde per partem poſt ꝑtẽ in infinitũ:⁊

tandem deueniẽdum eſt ad talem caliditateꝫ ꝙ erit verum dicere: cũ iſta caliditate nõ ſtat forma aque: ſed cum qualibet minori ſtabat: ⁊ cum predicta caliditate ſtat ignis ⁊ cũ nulla minori; ſed cuꝫ qualibet maiori: ⁊ hoc modo primũ nõ eſſe forme aque in mã eſt primũ eſſe forme ignis: aqua ergo caleſit ⁊ alteratur intrinſece: ⁊ cum caleſit: conuertit in vapores ideo per exituꝫ vaporũ reſtituitur aqua priſtine frigiditati. in hoc ergo: Auer. differebat ab Auicẽna: qꝛ ipſe volebat formã elementi remitti: remiſſa qualitate illius: Aui. aũt formas elementoruꝫ faciebat integras: truncatis: remiſſiſqꝫ qualitatibus.

Circa. 116. Caro eſt mediuꝫ non organum. quia tangibile poſituꝫ ſupra carnẽ ſentit: ſenſibile auteꝫ poſitum ſupra organuꝫ non ſentit commode ⁊ expedite: vult Commentator ſenſus vt ſenſus indigere medio: non vt ſenſibilia ſunt remota a ſenſibus: ſed vt diſponuntur ꝑ illud mediuꝫ ad eſſe medium inter eſſe purũ corporale quod habẽt in re extra ⁊ eſſe ſpirituale in ſenſu: nunqꝫ. n. natura vadit de oppoſito ad oppoſitum niſi per mediuꝫ in contrarijs mediatis: veluti ſunt eſſe reale: ⁊ eſſe in ſenſu: ⁊ ſermo Ariſtotelis eſt hec omnia in potentia propinqua. i. imediate inferens quecũqꝫ approbata ſunt. Cõtra. 3. tegni. 54. arbitratur pluſqꝫ cõmẽtator ſenſibile poſitum ſupra ſenſum cauſare ſenſationem: qꝛ neruus diſcopertus dum tangit: ſentit. Et ſi diceres ꝙ vna pars nerui hꝫ rationẽ medij: ita diceretur ad rationeꝫ Ariſtotelis de carne. Dico ergo ſecus eſſe de carne. ſecus de neruo: eſt. n. caro totaliter diſcoperta: neruus ãt naturaliter ⁊ totaliter coopertus: ideo ⁊c. ¶ Rurſus: oculo apparẽt ſentile exiſtẽtes in oculo: ſenes iudicant maculas nigras exiſtentes in oculis eorum. Tinnitus in auribus percipitur. Amaritudo lingue a lingua. Febricitantes caliditateꝫ ⁊ frigiditateꝫ cognoſcunt. Dico in oĩbus ſenſationibus mediuꝫ oportere inueniri: at vna pars inſtrumẽti ſepe numeroſupplet rationeꝫ medij: requrunt ergo ſenſus oẽs mediuꝫ neceſſario ⁊ per ſe: ⁊ non tantuꝫ per accidens vt credidit Truſianꝰ loco allegato: ſenſibile. n. ſe hñs ꝑ modũ obiecti ⁊ medij poſitũ ſupra ſenſuꝫ ſentit ẜm ꝑtem remotaꝫ: nõ propinquam.

Circa. 117. Qualitates prime inſunt corpi quatenus eſt generabile: vt excludant corpora celeſtia: ſunt nãqꝫ mixta corruptibilia ẜm totum: elementa vero ẜm ꝑtem non ẜm totũ. 2. de gñatione 97. quare ꝓpoſitio Ariſtotelis. 3. ƌ anima. 63. omne corpus eſt tangibile: eſt vã de ſubceleſtibꝰ: vt Auerrois docet. 3. phyſicorũ. 48. vnde maior eſt colligantia ſenſus viſus cum tactu: qꝫ obiecti viſibilis cum obiecto tangibili: non imutant. n. ſenſibilia coĩa ſenſum exteriorẽ niſi ſint cõiuncta ſenſibili proprio illiꝰ ſenſus. ¶ Amplius adiungit Auer. ⁊ que fiunt ex eis: vt aſperũ ⁊ duruꝫ: ⁊ alie differẽtie tangibiles: ⁊ que ſunt cõiuncte cum eis: vt graue ⁊ leue: ne quis extimaret tactuꝫ eſſe vnuꝫ: ſi. n. qualitates prime forent tãtum tangibiles: vnus dũtaxat inueniretur tactus: ſupra. 108. ¶ Rurſus: i calce Cõmẽti ait Auerrois: ⁊ opinãduꝫ eſt ꝙ hoc eſt caro aut nerui. Cõtra: dixit ſupra ꝙ neruus: hic dubitat: ergo. Dico ꝙ dubitat: non quia ipſe dubitet: ſed propter opiniones varias: quaſi dicat: qualitates prime ſunt obiectum tactus: ſiue organuꝫ ſit caro. ſiue neruus.

Auerrois. 118. primo dicit: ſentire. n. qꝛ eſt aliqua paſſio ẜm modũ dictuꝫ. i. perfectiua: ſupra. 57. ⁊ oẽ patiens habet agẽs: ⁊ oẽ agens agit ſibi ſimile in actu. i. cuilibet potentie paſſiue correſpondet actiua naturalis. 5. methaphy. 17. primo celi. 124. ſi nãqꝫ in natura nõ detur agens potens generare celum: ergo non ẽ generabile: impoſſibile eſt. n. ymaginari aliquid poſſibile reſpectu patientis ⁊ non reſpectu agentis. Amplius ait: ⁊ intelligo ꝙ ſenſus tactus impoſſibile ẽ vt careat ſimpliciter calido ⁊ frigido ⁊ ſicco ⁊ humido: ⁊ ideo iſte ſenſus comprehendit ſua ſenſibilia ẜm totũ: ſenſus aũt tactus comprehendit extrema. Cõtra: ergo aliquid eſſet ſenſibile non ſenſatum: patet de illo medio. Solutio eſt: nullus ſenſus tactus percipit oẽ tangibile: at oẽ tangibile ſentitur aliquo ſenſu tactus: nam in complexione illa media ẽ latitudo: ⁊ ſenſus vnius cõplexionis percipit alterius complexionẽ: nullus tamen vnus tactus omnem percipit qualitatẽ tangibilem: licet omnis qualitas ab aliquo percipiat. Rurſus inquit: ſenſus tactus diſtinguit ⁊ comprehendit ſenſibilia: quia eſt medium: mediuꝫ. n. diſtinguit: qꝛ recipit vtrunqꝫ extremum ⁊ aſſimilat ei ⁊ efficit cuꝫ eo idem. Contra Ariſtoteles in predicamento quantitatis putat abſurdiſſimum fore fateri duo cõtraria enuntiari de eodem ⁊ reſpectu eiuſdẽ: ⁊ reſpectu diuerſorum: ergo pallidũ nõ poterit vocari albũ ⁊ nigrum. Solutio eſt: duo contraria ẜm perfectã rõnem contrarietatis de eodẽ minime affirmari poſſunt: at contraria ẜm impfectã rõnẽ ꝯtrarietatis nihil prohibet de eodem verificari.

Preterea aduertendũ nullum poſt modicũ tempus ſentire caliditatẽ balnei aut frigiditateꝫ aque: qꝛ caliditas balnei ⁊ frigiditas aque fiũt tactui conãles: eque aũt calida nõ ſentimꝰ aut frigida. Iterũ hõ nõ ſentit caliditatem cordis: ⁊ frigiditatem cerebri: quia forte illa homini ſunt connaturalia. Item ſimilis caliditas in neruo ꝓhibet repreſentationem: ⁊ ẜm multos ꝓductionẽ ſpeciei a ſimili qualitate: ⁊ ſi ſpẽs ꝓducantur a qualitate ſimili: nõ producitur tñ operatio tactiua: qꝛ requrunt ſpẽs cuꝫ diſſimilitudine obiecti: ⁊ ñ aſſuefactione eiuſdeꝫ: cõcludo itaqꝫ duos eſſe ſenſus tactus quos medio intrinſeco ⁊ extrinſeco tenẽt Ari. ⁊ Auer. indigẽ reſpectu cuiuſcũqꝫ tangibilis.

Circa. 119. quia nullum membrũ ꝯſequutũ erat medietatem dignius qꝫ caro: ideo antiq fecerunt carnẽ inſtrumentũ tactus: tamen neruus vicinus ẽ carni in temperamẽto: vt deſeruit tactui percipiẽti qualitates primas: vt erat motiuus fuit non ita temperatus: ſicut exiſtebat caro.

Circa. 120. Tactus eſt tangibilis ⁊ intangibilis quẽ homo habet certiſſimũ ꝓpter equalitatem complexiõis: ⁊ bonus tactus ſubtiliter cognoſcit cauſas ſenſibiliũ: ideo vera delectatio ⁊ dolor in tactu exiſtũt: aliorꝫ ſenſuũ ẽ potius quedam complacentia nõ voluptas: ꝓpoſitiones itaqꝫ ꝓſenti ꝑte patefacte. ſcitu ⁊ memoratu digne tales iterũ reaſſumãtur. Prima eſt: ſenſus tactus ẽ virtus diffuſa ꝑ oẽm carnem ⁊ cutim per quẽ quidem apprehẽdunt qualitates prime: ⁊ grauitas ⁊ leuitas. Secunda ẽ. Duo ſunt ſenſus tactus: cum ſint duo modi imutandi tactum: alteratione ſcilicet ⁊ motu locali. Tertia ẽ. Caro eſt medium: neruus vero inſtrumentũ ſenſus tactus. Quarta eſt: qualitates prime ſunt obiectũ vniꝰ virtutꝫ tactiue: graue võ ⁊ leue alteriꝰ: hec igit ſunt q̃ de ſingulis ſenſibꝰ gnãlr ⁊ breuiter executi ſumꝰ.

In vno quoqꝫ

Tex. Cõmen. 121. vſqꝫ ad. 128.

In vnoquoqꝫ. Preſenti parte que eſt a Textu cõmenti. 121. vſqꝫ ad. 128. tractans Ariſtoteles de ſenſu vniuerſaliter inducit has propoſitiones: ſenſus omnis formas ⁊ ſpecies haurit citra materiã. Quãuis ſenſus ⁊ primuꝫ ſenſoruꝫ ſubiecto nõ diſtent tamen diuerſa ſenſorio ⁊ ſenſui eſſentia eſt. Exupantia ſenſibilis ꝑnitieꝫ affert ſenſorio ⁊ ſenſui. A tangibilibus ſepe patitur id quod virtuteꝫ nõ habet tactiuam: at a ceteris proprijs ſenſibilibus quod eſt non cõprehendens minime pati poteſt.

Circa. 121. In primis ꝯſiderãda eſt hec ꝯñtia: cera recipit eodeꝫ modo figurã: ſiue ſigillus fuerit ferri: ſiue argẽti ergo ſine materia: colligit hoc fundamento: forma alia ⁊ alia aliam ⁊ aliam exigit diſpoſitionem. 2. de anima. 26. 7. phyſicoruꝫ. 29. 12. methaphyſice. 22. iccirco ſi ẜm eſſe reale ſigilli cera ſuſciperet: nõ eodem modo reciperet figuram ab annulo ferreo ⁊ argẽteo: quoniam alia eſt diſpoſitio pro forma ferri: alia pro forma argenti. ¶ Amplius ait: ſi reciperet ſenſus formas cũ mã: tunc idẽ eẽ haberent in aĩa ⁊ extra animaꝫ ⁊ ideo in anima ſunt intentões ⁊ cõprehẽſiões: ⁊ ex aĩam nõ ſunt intentiones: neqꝫ cõprehenſiones: ſed res materiales nõ cõprehẽſe omnino ẜm. ſ. eſſe mãle: ⁊ pauloꝑoſt ſubdit: ⁊ non patitur ſenſus ab eo ẜm ꝙ eſt color aut ſonꝰ. i. ẜm eſſe reale: quoniã ſi ita eſſet: cõtingeret ꝙ cum reciperet ipſum eſſet color aut ſonus nõ intẽtio: intentio eniꝫ coloris alia eſt a colore. ſenſus eſt: natiuitas formaruꝫ intentionaliũ inuenitur ſine propria peculiariqꝫ materia: ⁊ abſqꝫ cõtrarietate materie: necnon ⁊ ſine diſtractiõe ⁊ impedimẽto materie: at forme in eſſe reali in propria materia ⁊ cũ cõtrarietate ⁊ impedimento naſcunt: eſſe itaqꝫ forme in anima vocat cognitio: eſſe vero eiuſdeꝫ in re nõ comprehẽſio nominatur. ¶ Rurſus ait Auerrois: dixit ẜm ꝙ eſt in hac diſpoſitione ⁊ intentõe obſeruando ſe ab intentionibus quas recipit intellectꝰ: ille. n. ſunt vniuerſales: iſte auteꝫ ſunt particulares. Senſus eſt: intentio vniuerſalis eſt in intellectu: particularis in ſenſu: illa cõprehenſio vniuerſalis dicitur ⁊ ſcientia: hec cõprehenſio particularis ⁊ imago: primo methaphyſice. 27. vnde eſſe ſenſibiliũ in obiecto ⁊ materia nõ eſt eẽ ſenſibiliũ in medio ⁊ ſenſu: quia vel ſenſus non ſentirent: vel obiecta ꝑciperent ſupra. 62. ⁊. 3. ƌ anima. 6. forme ſenſibiles alio modo materiã: alio modo ſenſus denominant: illam ẜm eſſe reale: hos ẜm eſſe ſpirituale: ⁊ cum ſenſatio ⁊ intellectio ſint re ipſã forma ſenſata ⁊ intellecta affirmo iterũ eandeꝫ numero formaꝫ realiter ẜm diuerſa eẽ in re: ſenſu ⁊ intellectu reperiri: colligitur ⁊ illa eẽ ſpiritualia nullatenus dici poſſe entia realia formaliter: veruꝫ ponẽtes ſenſationem ⁊ intellectioneꝫ realiter ab obiectis differre illa eẽ entia realia formaliter affirmare tenẽtur: eſt itaqꝫ omnis ſenſus ſuſceptiuus ſpecierũ ſine mã. Cõtra: ſingulare eſt a materia: ſenſus eſt ſingularium: ergo erit eorum que ſunt cum materia. Dico formaꝫ ſingularem ẜm eſſe reale eſſe a materia: in ſenſu vero eſt cõprehenſio obiecti cum hic ⁊ nunc: ceteriſqꝫ conditionibus indiuiduãtibus. Item: forma que nõ eſt in materia eſt vniuerſalis: ergo albedo in viſu erit vniuerſalis. Dico formas nõ eſſe vniuerſales actu niſi ĩ intellectu qui eſt vniuerſalis ꝑ eſſentiam: in materia ſunt vniuerſales remotiſſime: in ſenſibꝰ propinque: ⁊ hec omnia hic approbata confirmauit Themiſtius ſuis elegantiſſimis verbis dicens: ſed qƌ diximus ſepe ⁊ ſepe dicemus: ſpecies rerum ⁊ ratio concipitur: quo ſit: aut paſſio hec nõ in cõuerſionem: mutationemue ſed in cognitioneꝫ ⁊ iudicium deſinat: nulla. n. materia de forma ſibi accidente herenteqꝫ iudicium ferẽ põt qꝛ materia ſuopte ingenio inſipiens: bruta irrationabiliſqꝫ eſt.

Sentẽtia. 122. Senſus ſedem in primo ſentiendi inſtrumẽto hꝫ: nã ſenſus nihil aliud eſt qꝫ facultas ⁊ forma primi ſenſorij: ⁊ lꝫ ſenſus ⁊ ſenſoriũ ſubiecto non diſtent: tñ ſenſorio ⁊ ſenſui diuerſa eſt ratio: nam ſenſoriũ magnitudo eſt atqꝫ corpus: ſenſus vero forma ⁊ ratio corporis. ¶ Auerrois dicit: ⁊ qƌ recipit iſtam virtutẽ que ẽ intentio abſtracta a materia. i. nõ recepta cũ materia: ⁊ cum ꝯtrarietate ⁊ impedimento materie: eſt primuꝫ ſentiens: ⁊ cum receperit eam efficiet idem. i. ꝯſimile obiecto: vnde virtus ſenſitiua põt vocari intentio abſtracta a materia: quatenus recipit intentionẽ abſtractam a materia: ſed in numero differunt primum ſentiens ⁊ virtus in eo recepta que eſt intẽtio abſtracta a materia: illud. n. qƌ ſentit ẽ aliquid corporis ⁊ non ſentit qƌ eſt corpus. i. non corporaliter recipit: neqꝫ ſenſus eſt corpus: ſed intentio ⁊ potẽtia illius corporis qƌ eſt primũ ſentiens: dicitur nãqꝫ ſenſus intentio: quia mediante ſenſu anima tẽdit ĩ obiectũ.

Circa. 123. ⁊. 124. Excellẽs ſenſibile perimit ſenſum: ꝓpter alterationẽ realem alteratiõi ſpirituali copulatam: ⁊ quia intellectus tantuꝫ ſpiritualiter imutatur: ideo nõ corrumpit: qñimo magis ꝑficitur ab excellenti intelligibili: ⁊ cum plante non ita patiantur vt formaꝫ ⁊ rationẽ ſolam accipiãt: nec. n. ea natura fructices ſunt: vt ſpecies qualitatuꝫ materia abiunctas. i. nuda ⁊ mera ſimulachra eaꝝ concipere poſſint: non habuerunt plante aliquod ſentiendi inſtrumentum: ſed virtus vegetatiua tantuꝫ illis conceſſa fuit.

Obſeruandum eſt ⁊ multum vtiliter: albedinem in re habẽ partem extra partem ⁊ totam eſſe in tota ſuperfitie: ⁊ partem in parte: in medio vero ⁊ organo exiſtit tota albedo in toto aere ⁊ tota ĩ qualibet parte: ad hũc ſenſum ꝙ ſimilitudo cuiuſlibet partis albedinis eſt in quauis parte aeris potente ſuſcipere ſimilitudinem: intellectus autem ſunt toti in toto ⁊ toti in qualibet parte ſeruatã ſemper eorum vnitate numerali.

Sententia. 125. Nihil videtur pati a ſenſibili niſi ſenſus: hac ratione: ſenſus diffiniuntur per ſenſibilia: ergo ſenſibilia non agunt in alias potentias: qꝛ potentia diffiniri habet ſuo actu: ⁊ cum ſenſibile ſua actione ƌterminetur ad ſenſum nõ infert paſſionẽ niſi ſenſui. Auer. in cõmẽto ait: hoc indiget magna inquiſitione: ipſe. n. quaſi opinatur ꝙ ſenſuum quidam ſunt in capitulo relationis: ⁊ quidaꝫ ſunt in capitulo actionis ⁊ paſſiõis per ſe: ⁊ accidit eis relatio. Sẽſus eſt: quidã ſenſus ſunt in capitulo relationis. i. dicũtur ad conuertẽtiã cum ſuo ſenſibili: quia ſcilicet ſenſibile nõ agit aliam actionem niſi illam a qua ſenſus patitur: nec ſenſus alia paſſione patitur qꝫ ſenſibile agat: tales ſunt: viſus: auditus: odoratus: at quidam ſenſus ſunt in capitulo actionis ⁊ paſſiõis per ſe: ⁊ accidit eis relatio. i. cõuertibilitas accidit eis ẜm ſuam actionem ſpiri/

tu alem.tangibile tamen vt agit ſpiritualiter cōuerti
tur cum tactu.

Sententia. 126.Neqꝫ color neqꝫ ſon⁹:neqꝫ
odor in corporibus qcq̄ʒ agunt
ſed ea nimirum in quibus ſunt ipa:aer.n.qui eſt cuꝫ
tonitruo ſcindit lignuꝫ:at tangibilia ⁊ ſapores agūt
ſi.n.non agerent:a quo inanimata paterentur atqꝫ al
terarentur.¶Auerrois dicit:ſꝫ ſonus eſt intentio q̄
nō inuenitur niſi in audiente:⁊ quaſi eſt in capitulo
ad aliquid:nō in qualitate:⁊ ſimiliter odor apud ip/
ſum eſt ſm ꝙ expoſuimus.Senſus eſt:ſonus eſt in/
tentio ⁊ quaſi ad aliquid:qꝛ qualitates de prima ſpe
cie ſunt magis relationes q̄ʒ qualitates.7.phyſico
rum.20.eſt dignius vt comprehēſio exiſtimetur eſſe
de capitulo adaliquid q̄ʒ de qualitate:primo metha/
phyſice.28.ſpecies ſunt relatiue:eſt autem ſpecies
forma vt hꝫ eſſe in intellectu.7.methaphyſice.48.
vniuerſale eſt i capitulo adaliquid:ſed intentio for/
me in itellectu eſt vniuerſalis actu:⁊ dicebat Alber/
tus magnus.7.phyſicoꝝ.20.ſciēs ſm ſcientiā quā
adeptus eſt maxime dicit adaliquid:licet.n.ſit ſpe/
cies quedaꝫ qualitatis ſcientia ſm ꝙ eſt in anima vt
in ſubiecto:⁊ animaꝫ denominet ſm ꝙ dicitur ſciēs
vel prudens:tn̄ ſm ꝙ eſt in ſe vel ſm ſuaꝫ generatio
nem qua generatur in anima maxime eſt adaliquid.
¶Rurſus inquit:ſed tangibilia ⁊ ſapores magis
ſunt in capitulo d̕ agere ⁊ pati q̄ʒ in capitulo relatio
nis.i.tangibilia ⁊ ſapores agunt nō ſolum in tactuꝫ
⁊ guſtum:verū ab illis inanimata alterant.¶Iterū
ait:iſte actiones vtruꝫ ſint ſaporis aut ſint de ſapore
quaſi motus aeris de ſono indiget cōſideratione:ſꝫ
accepit hic ꝙ ſapor eſt modus tangibilis:cū ſit ſimi
lis ei.Senſus eſt:ſapor eſt modus tāgibilis:qꝛ quo
ad imutationeꝫ debet eſſe cōiunctus humori:nō ſic
eſt de odore:ſapor quoqꝫ exigit corpus pro ſui imu
tatiōe:nō odor:ſupra.101.vn̄ qualitates prime ſunt
ordinate in cōuerſioneꝫ ⁊ mutationeꝫ:alia ſenſibilia
ordinant in cognitionē:⁊ hec oīa inſinuauit Themi
ſtius dicens:naꝫ veſtes ſalſugine:aut aſpergine alia
ſitum aut aliud vitiū cōtrahunt:non ſapor id tamq̄ʒ
guſtabilis facit:ſed tanq̄ʒ ea qualitas que nām cor/
rumpendi putrefaciendiqꝫ habeat.

Sententia. 127.Ea que a ſono:odore:co/
loreqꝫ pati pn̄t aut ſunt ſenſus
aut ſunt corpora que terminis vacant ⁊ nō manent:
vt aer:olet enim ipſe tamq̄ʒ aliqd paſſus:olfacere
quoqꝫ ſentire eſt:at aer paſſus citto ſenſibilis fit.
¶Auerrois dicit:aer.n.nō patitur ab eis niſi quia ē
ventus ⁊ ventus eſt corpus non determinatū neqꝫ
fixum:corpora.n.que patiunt a tangibilib⁹ ſunt de/
termiata ⁊ fixa:ideſt a colore:ſono ⁊ odore ⁊ ſenſus
⁊ media patiunt quatenus ordinant ad ſenſationeꝫ
producēdam:at a tangibilibus patiunt corpora de/
terminata ⁊ fixa.i.nō quaten⁹ ordinant in cognitio/
nem.¶Item ait:dicemus ei ꝙ cuꝫ aer patiatur ve/
lociter a ſenſibili efficitur ꝑ hanc paſſioneꝫ ſenſatum
illi ſenſui:ſenſus aūt fit per hanc paſſioneꝫ ſentiens
nō ſenſibile.Senſus eſt:colligit hec ſequella:hoc re
cipit nō ſpiritualiter ergo nō cognoſcit:nō tamē va/
let:recipit ſpiritualiter ergo cognoſcit propter ſcili/
cet medium quod eſt diſpoſitio ad cognoſcendum:
ſenſus aūt ideo cōprehendit qꝛ ſuſcipit ſpiritualiter
⁊ non tamq̄ʒ diſpoſitio.

Eſt itaqꝫ animaduertendū ſenſibilia i tres ſenſus
nō exiſtere in medio niſi ſm potentiā ⁊ viam
⁊ tranſitū:color in medio habet eſſe potentiale:i ob
iecto ⁊ ſenſu actuale ſonus in aere habet eſſe actuale
vt aer ē materia ſoni quatenus vero ē mediuꝫ ibi hꝫ
eſſe potentiale.Guſtus aūt ⁊ tactus habent quidem
ſenſibilia que ſunt actu in obiecto:medio ⁊ organo:
nihil itaqꝫ ſpiritualiter alteratur niſi anima:vel me/
dia vt ordinant in cognitionem:poſſunt nāqꝫ ſenſibi
lia agere naturaliter actione mediꝫ ⁊ actiōe materie.
Color ⁊ odor in aere nunq̄ʒ agunt actione materie:
ſonus in aere ⁊ actione mediꝫ ⁊ materie ē potēs agē:
in ſenſum tamen actione mediꝫ tantum:qualitates
prime in tactum vtraqꝫ actione agere poſſunt:hec
ſunt que de ſenſu vniuerſaliter vobis exponēda pro
poſueram.

¶Tex.Cōmē.128.vſqꝫ ad.136.

Quoniam. Quia modus mouendi ſenſum
ſimilis erat modo mouendi in/
tellectum.3.de aīa.3.ideo anteq̄ʒ de intellectu diſſe
reretur prius de modo imutandi ſenſus interiores
ptractanduꝫ fuit q̄ʒ de intellectu:⁊ ne quis exiſtima
re potuiſſet Ariſto.poſiturū ſenſus exteriores alios
a dictis:introducit preſens pars que ē a Textu Cō
menti.128.vſqꝫ ad.136 qua varijs rationibus decla/
ratur non poſſe inueniri animal habēs ſextū ſenſum.
Themiſtius ⁊ ſanctus Thomas initiū hic ꝯſtituunt
tertiꝫ de anima:hoc fundamento:volens Ariſtote/
les concludere intellectū non eſſe ſenſuꝫ:cuꝫ palam
exiſteret eum non eſſe viſum:auditū:olfatū:guſtum
⁊ tactum:incepit inquirere.nunquid in parte ſenſiti
ua reperiatur aliqua potentia cognoſcitiua alia a pre
declaratis:Albertus ⁊ Egidius auſpicant tertiū de
aīa.2.de aīa.150.Uerūtamen aduertendū ē:tractare
diſcrimen inter intellectū ⁊ ſenſum preuiū eſt ad tra
ctatum de intellectu:antiqui.n.crediderūt ſenſuꝫ eē
intellectum:quia ambo iudicabant ⁊ diſcernebant:
ſubitiebanturqꝫ celo.At veritas Peripatetica ē:in/
tellectus humanus quo ad eſſe in ſorte pendet a ce/
lo:nō tamen ſimpliciter ⁊ abſolute:nō eſt.n.ſubiect⁹
poteſtati materie:neqꝫ agentis abſolute:ſꝫ agentis
circa inſtrumētū:veluti ⁊ materia prima quo ad ſuū
eſſe in potentia non dependet a celo:ſed quo ad eſſe
actualia que habet a formis:⁊ hac ratione dicit celū
cauſa generationis ⁊ conſeruationis hoīs:quia eſt
cauſa preparationis ⁊ diſpoſitionis materie ſtantis
ſub intellectu.Eſt item homo ſubiectus celo quo ad
ſanitatem ⁊ egritudinē ⁊ operationes ſenſitiuas:in
tellectio ⁊ volitio ſubiciunt celo idirecte ꝑꝑ colligā
tiam intellectus cum viribus ſenſitiuis:homines.n.
nobilioris complexionis ſunt ⁊ nobilioris mentis ⁊
intellectus.

Sententia. 128.Senſuꝫ nullum alium eſſe
preter qnqꝫ enumeratos vnuſ
quiſqꝫ credere pōt:qꝛ ſi ſenſus nobis deſitiat aliqs:
⁊ inſtrumētū neceſſe eſt illius nobis deeſſe.¶Auer
rois dicit:manifeſtū eſt per ſe ꝙ oēs qualitates tan
gibiles ſm ꝙ ſunt tāgibiles ſunt ſenſibiles a nobis
⁊ comprehenſe per tactum:⁊ ſimiliter eſt de qualita
tibus viſibilib⁹:audibilib⁹ ⁊ olfatiuis.Sēſus ē:qui/
cunqꝫ habet aliquem ſenſum eſt perceptiuus cuiuſ/
libet qualitatis pceptibilis per illum ſenſum.Con/
tra:ab odoratu humano multi odores pcipi nō poſ/
ſunt:ergo.Dico hominem per ſe perceptiuum eſſe
cuiuſlibet odoris:per accideus tamen ſtat odoratuꝫ
fortis

fortis nec percipere:nec poſſe pcipere multos odo
res:vn̄ ſenſus oēs ſua ſenſibilia ſm aliqueꝫ graduꝫ.
ſentire poſſunt:⁊ ſi nō ſm omnem gradum.¶Am/
plius:hec propoſitio:ſi alicui deficit ſenſus:eidē de/
ficit organum:vera eſt hoc fundamento:qꝛ ſenſus ⁊
organū ordinant vt forma ⁊ ꝓpria materia:⁊ eſt v̄a
propoſitio:ſi deficiat a tota ſpecie:ex his itaqꝫ ꝓpo/
ſitionibus format Cōmentator rōnem iſtam:in no/
bis nō ſunt plures q̄ʒ quinqꝫ ſenſus ⁊ quinqꝫ orga/
na ⁊ ſumus perfectiſſimi:ergo.¶Preterea Themi
ſti⁹ enumerat tactus ex vario modo imutādi:⁊ vult
Ariſtotelem querere:an qualitas aliqua corporū ha
beatur que a nobis cōprehendi nō poſſit.¶Iterum
aduertenduꝫ intellectū humanuꝫ indigere ſenſibus
interioribus ⁊ hos exteriorib⁹ deficiente.n.ſenſu ex
teriori deficit noticia illius ſenſibilis quo ad ſimpli/
cem intentionem.

Sententia. 129.Omnis ſenſus ꝑ medium
ſentit:mediū autem aut cōiun/
ctum aut ſeiūctū eſſe oportet:at nos habem⁹ vtrū/
qꝫ:⁊ id inquā qd̕ eſt coniunctum quo ⁊ guſtabilia ⁊
tangibilia percipimus:⁊ id etiā per qd̕ eminus non
tangētes ſentimus:⁊ ē aer ⁊ aqua:⁊ ſi ſenſibilia plu
ra genere diuerſa ꝑ vnum mediū ſentiant:opus eſt
vt habens organū cōforme illi medio vel cōformia
cōprehēdat illa plura ſenſibilia ꝑ illud organuꝫ:at ſi
vnum idemqꝫ per plura media ſentiatur:vt color ꝑ
aerem ⁊ aquam:hec.n.vtraqꝫ perſpicua ſunt:is qui
alterum tantuꝫ habet ipſorum:ſentiet nimiruꝫ id qd̕
ꝑ vtrūqꝫ ſentiri poteſt.

Auerrois. ꝑ dīc:ſi d̕ficē ſenſus d̕ficit ſentiēs
i.organū.Senſus ē:ſenſus:ſen/
tiens:ſenſibile cōuertunt:itaqꝫ deficiente vno defi/
cit ⁊ alteruꝫ.Item ait:cauſa data in demonſtrationi
bus quarum vna eſt accepta a medijs:alia ab inſtru/
mentis eſt materialis.i.a poſteriori:cā accepta a ſen
ſibilibus eſt finalis:qꝛ obiectuꝫ ſub eſſe reali non eſt
finis potentie:ſed ſub eſſe cognito exiſtit finis:quia
potētia a natura inſtituta eſt vt cōprehēdat obiectū:
⁊ ratio cōmēti ſic ordināda eſt:tot ſunt ſenſus:quot
genera medioꝝ:genera mediorū ſunt dūtaxat quin/
que:qm̄ medium aut eſt intrinſecuꝫ per ſe:⁊ ita ha/
bētur duo ſenſus:aut eſt aer ⁊ aqua:⁊ reperiunt tres
ſenſus:⁊ quatenus hec media deſeruiūt varijs ſenſi
bus diuerſimode cōſiderātur:aer vt dyaphanus eſt
mediuꝫ in colore:vt rarefactibilis ⁊ cōdenſabilis in
ſono.¶Rurſus inquit:omne qd̕ ſentit animal:aut
ſentit ipſum per contactum:aut mediante corpore
extraneo ⁊ omne qd̕ ſentimus per cōtractuꝫ:aut ſen
timus ipſum mediāte carne:aut ꝑ ipſam carnē ſi fue
rit inſtrumentū.Senſus eſt:ſentimus per organum
mediante medio.Contra:ſupra.115.omnes ſenſus
ope egent mediꝫ extrinſeci.Solutio eſt:oēs qdem
ſenſus indigent medio extrinſeco vel ꝑ ſe:vt viſus:
auditus ⁊ odoratus:vel ꝑ accidēs:vt guſtus ⁊ tact⁹:
cōcludit ergo Auerrois in fine Cōmenti:intēdebat
per hoc ꝙ animal qd̕ eſt in aqua dꝫ habere virtutes
ſenſus ſm numerū virtutum ſenſus animalis quod
eſt in aere:⁊ animalis qd̕ ſentit i aqua ⁊ aere.¶Am/
plius hec propoſitio:ſi plura ſenſibilia genere diuer
ſa vt color ⁊ ſonus pcipiunt per idem mediū vt per
aerem habēs organū ꝯforme illi medio cōprehēdet
illa plura ſenſibilia per illud organū:videt falſa:qꝛ
per aerem dignoſcūtur color ⁊ ſonus ⁊ organū audi
tus cōforme exiſtit aeri nihilomin⁹ per organū audi/
tus nō poſſumus percipere colorē ⁊ ſonum.Sed ſo/
nū tantū.Solutio eſt:mediante aere eodē mō cōſide
rato nō percipit color ⁊ ſonus:ſi ergo plura ſenſibi/
lia genere diuerſa per idem medium eodem mō con
ſideratum perciperentur habens organum confor/
me illi medio comprehenderet illa plura ſenſibilia
per illud organum.

Sententia. 130.Cum ex aere aut aqua tantū
inſtrumenta ſint:etenim pupilla
ex aqua:auditus ex aere:odoratus ex hoꝝ altero cō/
ſtat:ignis aut nullius eſt inſtrumenti:aut cōis oīuꝫ:
quippe cum ſine caliditate nihil ſit ſenſitiuū:terra ēt
aut nullius eſt inſtrumenti aut in tactu maxime com
mixta:ergo nullum ſenſus inſtrumentū eſſe poterit
preter aerem aut aquam.

Auerrois. primo dicit:⁊ tertium ē qd̕ ſit ex
vtroqꝫ:ſcilicet olfatus:ob aīalia
⁊ in aere ⁊ in aqua habitantia:locutus ē aūt Cōmen
tator de ellemento qd̕ certo:determinatoqꝫ organo
appropriatur:ideo ignis omnibus organis fuit con
ceſſus tanq̄ʒ cōcauſa operationū ab aīa progredien
tium:reſpectus igitur ſenſus ad aliquid ꝑter ignem
i.ad inſtrumentū ē ſicut proportio alicuius ad mate/
riam:⁊ proportio eius ad ignem eſt ſicut ꝓportio ali
cuius ad ſuam formam.Itē ait:terra nō videt ſerui
re ſenſibilibus aliquo modo ob eius ſiccitatē ⁊ denſi
tatem:aut ſi attribuitur.attribuit carni:qꝛ iſtud me/
dium aut iſtud inſtrumentū indiget conſtitutione ⁊
confirmatiōe:quapropter dominat in eo.i.terra nō
attribuitur alicui propter ſenſum:ſed ꝓpter fixionē
membri.Amplius format Auerrois hanc conſequen
tiam.Datur ſextus ſenſus ergo ⁊ quintū ellementū
qm̄ ille nō poſſet cōſtare ex aere ⁊ aqua:⁊ nō ex ter/
ra:nec ex igne:ergo.

Eſt obſeruandū:organū viſus ē de natura aque:
in de ſenſu ⁊ ſenſato:quia ipa cōmodi⁹ ſuat
figuram ⁊ quātitatē oculi:actum lucis:ſpecies rece
ptas que tranſeunt per aerem:cū munus oculi ſit ſu
ſcipere ⁊ tenere aliquantulū:⁊ ita in ipo dominabit
aqua.Amplius organum auditus ē de natura aeris
vt recipit ſonum:⁊ tale organū eſt ſituatū verſus ce/
rebrum:qd̕ comparatiue eſt frigidū:tamen in ſe eſt
calidius aere naturaliter diſpoſito:nō quantū ad in
tenſionem gradus:ſed quantum ad ſenſibilitatē que
eſt ratione denſitatis materie:⁊ quia aer erat male
ſeruatiuus:inſtitute fuerunt tortuoſitates ⁊ concaui
tates:vt aer motus ꝯſeruaret:que cōmode in oculo
fieri non potuerunt.Rurſus organū odoratus ē de
natura aeris vel aque actu:potentia ē d̕ nā ignis:vt
Ariſtoteles docet in de ſenſu ⁊ ſenſato.Organa gu/
ſtus ⁊ tactus exiſtūt de natura terre in reſpectu alio/
rum organorum:abſolute tamen in mēbris viuētiuꝫ
dominatur calidū ſupra frigidū ⁊ humiduꝫ ſup̄ ſiccū

Sententia. 131.⁊.132.Si ſenſus ſextus eēt
oporteret vt inueniret in hoīe
qui ē ꝯpletiſſimum animaliū:ſupra.32.eēt.n.neceſſa
rio ꝓpter melius ⁊ ad ornamentū:⁊ naturā ſollicitā
eſſe in tribuendo ſenſus animalibus non infert natu
ram cognoſcere animalia:quēadmodū neqꝫ Deum
habere ſollicitudinem colligit ipum aliquid extra ſe
dignoſcere:ſi quid eſſet ſenſibile aliud a p̄dictis:ſen
ſus haberetur ab aliquo animali:at hō ē animal ꝯſu/
matiſſimum:ergo.

Sententia. 133.Senſus nō percipiūt ſenſibi
lia ꝯmunia niſi quatenus ꝓprijs

copulantur: ſed ſenſibilia propria ab vno quinque ſenſu capiuntur: ergo. ¶ Auerrois dicit primo: impoſſibile eſt aliud ſentiẽs eſſe a quinq̃ ſenſibus: itaꝙ ſenſibile eius ſit aliquod vnum ſenſibiliũ cõmunium ſub quibus ſunt ſenſibilia propria vnicuiq̃ ſenſuũ quinq̃ niſi ſenſibilia eſſent cõmunia vnicuiq̃ ſenſuũ accidentaliter: ⁊ dicit hoc: quia ſi eſſent eis accidentaliter: cõtingeret vt eſſent alicui ſenſui eſſentialiter quod .n. inuenitur alicui accidentaliter debet inueniri alij eſſentialiter. Senſus eſt: ſi daretur ſextus ſenſus propter ſenſibilia cõia: ſequitur illa percipi a quinq̃ ſenſibus per accidens: ſenſibilia autem cõmunia ſentiuntur mediãte ſenſibili proprio ⁊ mediante illa motione ⁊ paſſione ergo per ſe. Et ſi quis ambigat: ſubſtantia ſentitur p̄ accidẽs ab aliquo ſenſu ⁊ a nullo per ſe. Dico Cõmentatorẽ arbitrari ſubſtantiam ſentiri per ſe a cogitatiua hominis. Item hec propoſitio: quod inuenitur alicui accidentaliter: debet iueniri alij eſſentialiter: habetur primo celi. 14. naturale enim in aliqua ſpecie neceſſarium eſt vt ſit prius accidente: ⁊ impoſſibile eſt vt poſterius ſit ſine priori ⁊ ꝙ aliquod ſit accidentaliter ⁊ nunq̃ eſſentialiter: ⁊. 3. celi. 18. omne quod violẽter mouetur habet motum naturalẽ: ⁊ huic propoſitioni nõ aduerſatur id quod ſcribitur. 2. phyſicoꝝ. 48. illud nãq̃ quod contingens exiſtit reſpectu vnius ⁊ corruptibile nõ poteſt eſſe neceſſarium reſpectu alterius ⁊ eternũ reddi ab alio: ⁊ dixerunt moderni ꝙ id quod eſt reſpectu vnius per accidens nõ poteſt eſſe neceſſariũ reſpectu alterius eiuſdem ordinis ⁊ nature: ſed reſpectu diuerſorũ illud nõ incõuenit. ¶ Amplius ait: figura eſt quãtitas cum aliqua qualitate. i. figura eſt qualitas que eſt terminatio quãtitatis: qua de cauſa nõ imerito a mathematico conſiderari potuit: ⁊. 7. phyſicorum. 15. dicebat Auerrois: exiſtimatum eſt alteratione eſſe in figuris que ſunt in genere qualitatis que eſt in quãtitate ſ; ꝙ eſt quãtitas. ¶ Rurſus inquit: comprehẽſio quietis eſt per comprehenſionẽ priuationis motus: cũ enim cõprehenderint motũ eſſentialiter: comprehendũt priuationem eius eſſentialiter: ſcilicet quietẽ: comprehenſio vero numeri ⁊ multitudinis a ſenſibus eſt per comprehenſionẽ priuationis cõtinui quod eſt magnitudo ⁊ iam declaratum eſt ꝙ cõtinuũ comprehenditur eſſentialiter ergo ⁊ ſua priuatio comprehẽditur eſſentialiter. Senſus eſt: cõparando ſenſibile ad ſenſum: priuatio cognoſcitur p̄ ſe: ſi ad ſenſibile: per accidens: ⁊ ita tollũtur ambuiguitates in dictis Auer. ⁊ dicebaꝫ ſupra 65. ſenſibile cõe id eſt qđ ſm ſuam naturam ẽ coniũctum ſenſibilibus proprijs neceſſitate propinqua aut remota: imutatiuũ ſenſus vt ſenſus: ⁊ ſunt iſta quinq̃ ſenſibilia cõmunia fundamenta propriorum ſenſibilium: color in magnitudine ſubiectatur ⁊ figura: ſonus in motu: odor ⁊ qualitas tangibilis in magnitudine mota vel quieſcente: ⁊ quies quatenus eſt terminus motus localis q̃ ſitus eſt vel locus eſt ſenſibile cõmune: vnitas etiam ad magnitudinem reducit ⁊ dato ẽt ꝙ quies eſſꝫ priuatio: poſſet ſentiri per ſe: cõparãdo ſenſibile ad ſenſuꝫ: at i relatõe ad ſenſibile ſepenũero dr̃ ꝙ priuatio dignoſcit̃ p̄ accidẽs. Iteꝫ numerus vt numerus ſenſibile eſt cõe ergo rõ numeri nõ dependebit ab intellectu ⁊ re ſeiunget̃ a rebꝰ numeratis: q2 aliter nõ poneret in numeruꝫ contra magnitudinem ⁊ ſubſtantiam: errat ẽt ſenſus ſepe circa magnitudinẽ ⁊ nõ circa numerum.

Sententia. cẽteſimi trigeſimiquarti. Quare pꝫ fieri ñ poſſe: vt cõmuniũ cuiuſq̃ ſit proprius ſenſus: ſi .n. eſſet: perinde tunc fieret: atq̃ nunc viſu dulce ſentimus: qđ quideꝫ propterea fit: qđ vtrorũq̃ ſenſum habemus: quo cũ cõcurrunt agnoſcimus: qđ ſi ita nõ eſſet: nullo alio modo niſi per accidens ſentiremus: quo pacto filium ſentimus cleonis: nõ .n. cleonis filiũ: ſed album ſentimꝰ: huic aũt accidit vt filius ſit cleonis: at cõium habemus iam ſenſuꝫ cõem nõ per accidens ſane: nullus igitur ipſorum ẽ ſenſus proprius: nullo enim ſentiremus modo niſi eo quo diximus filium videre ſocratis: propria autem ſenſibilia ſenſus ipſi p̄ accidẽs alter alterius ſentiunt: nõ hoc ſane: quo ipſi ſunt: ſꝫ quo vnus: ceu ſimul in eodem ſenſus efficitur: ergo ſi ſenſibile cõe haberet propriũ peculiarẽq̃ ſenſuꝫ: non exiſteret ſenſibile ab alio ſenſu niſi veluti dulce vel ſophronici filius. Sẽſus namq̃ exteriores non percipiunt ſenſibilia alioꝝ ſenſuũ niſi quatenus concurrunt in vnum ſubiectiue.

Auerrois Prio dicit: iudicare aũt p̄ viſum iſtum eſſe filium fortis accidit: quia in alio tempore fuit coniuncta cum viſu alia virtus a virtute viſus: virtus .n. qua cõprehẽdimꝰ iſtũ eſſe ſocratem aut filiuꝫ ſocratis ſuperior eſt ad virtutem ſenſus: ⁊ ideo iſte modus videtur magis accidẽtalis q̃ꝫ primus vnde ſimpliciter dixit ipuꝫ eſſe accidentalem ⁊ non primum. Senſus eſt: duo ſunt modi ſentiendi per accidens: vnus quando ſentimus dulce viſu: alius quando ſentimus ſubſtantiã: in primo fit coniunctio ſenſus exterioris cũ exteriori: in ſecundo ſenſus exterioris cum cogitatiua: ⁊ eſt ſecundus modus magis accidentalis primo: dicũtur autem in textu ſenſibilia cõia ſentiri non per accidens a ſenſu cõi: quia ſentiũtur a pluribus ſenſibus per ſe: vnde ſubſtantia particularis per ſe comprehendit̃ a virtute cogitatiua: cum quo ſtat: ſubſtantiam non percipi a ſenſu inquãtum ſenſus: ⁊ dicebam ſupra. 64. percipi ab aliquibus ſenſibus facit ſenſibile per accidens particulariꝫando ſenſum ex parte ſubiecti non auteꝫ particulariꝫando ex modo imutandi: ſubſtantia enim particularis percipitur per accidẽs: quia a ſenſu hominis tantum: figura ⁊ quantitas a viſu ⁊ tactu diuꝫ animaliũ. ¶ Amplius ait: quãdo duo ſenſus fuerint coniuncti ad iudicandũ ſupra eandẽ rem: ipſam eẽ eã dem: illud iudicium eſt vtriuſq̃ ſenſus non alterius ſenſus ab eis: ſicut exiſtimare põt aliquis: ſed ſi dicit̃ vnus: ex hoc modo dicuntur accidentaliter. Sẽſus eſt: iudiciuꝫ de pluribus ſenſibilibus proprijs ẽ plurium ſenſuum per ſe: vnius per accidens: ⁊ infra concludetur vnitas ſenſus cõis: quia vnitas ſuppoſiti ſine vnitate potentie non idonea exiſtit ad ponenduꝫ differentiam ⁊ conuenientiam per ſe inter aliqua obiecta: ⁊ dicebam ãno ſuperiori prohemio primi phyſicoꝝ: vnitas ſuppoſiti non ſufficit: cum actus potentiarum ſint ſubiecto diſtincti ⁊ ſeparati: actibꝰ auteꝫ ſubiecto non ſeiũctis põt eadeꝫ potentia inter varia obiecta cõſenſuꝫ: pugnãtiãq̃ inuenire.

Contra concluſionem hic approbatam ſolent induci iſte difficultates: i primis: ſenſus cõis ẽ proprius alicuius ſenſibilis ⁊ nõ niſi ſenſibilis cõis: ergo. Iteꝫ ſenſus exterior ⁊ intellectus habent obiectum adequatũ ergo ⁊ ſenſus cõis. Iterum: ſenſibile cõe ſentitur per ſe non primo a ſenſu exteriori: ergo per ſe primo ab alio ſenſu. Solutio ẽ. Dico

Dico prio: ſenſibilia cõia nullũ ſenſuꝫ exteriorẽ: nec interiorem imutare poſſe niſi mediantibus ſenſibilibus proprijs. Dico ſecũdo: oĩa ſenſibilia propria vt cõcurrunt in vnã rõnem vl̃em obiectũ fore ſenſus cõmunis. Dico tertio: non oportere ſenſatuꝫ ab aliquo ſenſu per ſe non primo ſentiri per ſe primo ab aliq̃: vnde quia eſſe ſenſibile competit ſenſibilibus cõibus ratiõe propriorũ: ideo a quouis ſenſu per ſe nõ primo percipiuntur.

Sentẽtia. 135. Inquirit̃ cauſa: cur ſenſibilia cõia a pluribus ſenſibus debeant ſentiri: ⁊ nõ ab vno tm̃: q2 ſi ſic: color: quãtitas: figura iudicarent̃ idẽ realr̃: ⁊ colligit̃ palã quãtitatẽ ⁊ figurã reipſa ſeiũgi cõtra noiales: ⁊ nõ querit̃ vt pop tunc Auerro. docet: quare ſenſus ſint plures vno: cã n. formalis in hoc manifeſta eſt. ſ. multitudo ſenſibilium: q2 per obiecta ſenſibilia ſm eſſe intẽtiõalia informant̃ ſenſus: ⁊ cã finalis eſt pſcrutãda poſt in. 3. đ aĩa: eſt .n. ſenſuũ cã finalis duplex: prima ẽ apphenſio cõuenietis ⁊ diſcõuenietis: ſecunda ẽ acq̃ſitio doctrine reſpectu hois. ¶ Cõtra ſolutionẽ dubitationis arguitur: quia a pari dicam ꝙ debuiſſꝫ natura facere quãtitatẽ ⁊ figuram percipi ab omnibus ſenſibꝰ nõ tm̃ a viſu ⁊ tactu: q2 tũc poſſꝫ vnꝰ putare quãtitatẽ ⁊ figurã eſſe idẽ huic diſiũcto: viſibile vel tãgibile: hoc aũt cõſtat eẽ falſum: q2 pars celi nõ illuminata nõ ẽ viſibilis neq̃ tãgibilis: tñ quãta ẽ ⁊ figurata. Solutio ẽ: p̄ illos duos ſenſus cognoſcimꝰ diſtinctionẽ quantitatis ⁊ figure ab obiectis proprijs. ¶ Poſtremo ex hoc loco vr̃ ſequi viſum habere poteſtatem ponẽdi differentiam inter magnitudineꝫ ⁊ colorem: ⁊ tamẽ hoc pertinet ad virtutem interiorẽ. Dicit̃ mẽtem Ariſto. fuiſſe ꝙ ſi mediãte ſolo viſu percipéremus magnitudinem ⁊ colorẽ: tũc cõtingeret vt viſus vel alia virtus hñs ponere dr̃iaꝫ inter diuerſa obiecta non cõprehẽderet dr̃iam inter magnitudinẽ ⁊ colorẽ: ſi viſus tñ diſtincte ea tãquaꝫ diuerſa obiecta cõprehẽdat: ex hoc nõ ſequit̃ ipꝫ cõponere vl̃ diuidere: q2 cognoſcere duo nõ ẽ cognitio cõplexa: ſꝫ de his infra pertractabit̃: ſatis ſit nũc declaraſſe ſenſus exteriores eſſe tm̃ quinq̃: enumerãdo tactus omnes ſub tactu vno.

¶ Tex. cõmẽti. 136. vſq̃ ad. 150.

Et q2. Quia quinq̃ ſenſus exteriores hẽbãt v̾tutẽ cõem ad quã reducebãt̃ veluti ad radicẽ ⁊ cẽtrũ oĩa ſenſuũ pticulariũ ſenſata: cui due actiones demãdabant̃: ſentire. ſ. opẽes ſenſuũ pticulariũ ⁊ diſcernẽ iter ſenſata ppria diuerſoꝝ ſenſuũ: iccirco Ari. pñti pte q̃ eſt a tex. cõmẽ. 136. vſq̃ ad. 150. đ ſenſu cõi abũdãtiſſime agit. Snĩa. 136. ⁊. 137. talis ẽ: aut viſu aut alia virtute pcipimꝰ nos vidẽ: ſi alia v̾tute: ergo illa cõprehẽdet viſuꝫ cõprehẽdẽ ⁊ colorẽ queꝫ viſus capit: ipoſſibile. n. ẽ vt Auer. ingt illã v̾tutẽ cõprehẽdere viſuꝫ cõprehẽdẽ colorẽ: niſi ẽt ipa cõprehẽdat colorẽ: ergo duo ſenſus erũt eiuſdẽ itẽtiõis: ſi viſu pcipiamꝰ nos vidẽ g̃ idẽ ſentiet ſeipm: g̃ agẽs erit patiẽs. Amplꝰ ſi põamꝰ aliquẽ ſenſuꝫ ſentire ſuã ſenſatõeꝫ: melꝰ ẽ id affirmare i prio: ⁊ ẽ regl̃a hñda. 3. đ aĩa. 36. vſitata frequẽter a theologis. Item: ſi viſio cõprehẽderet̃ a viſu: ipa vl̃ color exiſtẽt vl̃ colorata.

Circa. 138. Fatet̃ Auer. viſionẽ eẽ colorẽ nõ ſꝫ eẽ reale ſꝫ ſpũale: ⁊ iſert̃ viſionẽ eẽ rem viſaꝫ realr̃ nõ formalr̃: vñ hñt q̃litates diuerſa noĩa in re: ſenſu ⁊ itellectu. ¶ Amplꝰ niſi cõcurreret ſenſus exterior nũq̃ virtꝰ iterior poſſet ferre iudiciũ de priuatiuis. quãtũ .n. ad cognitõem poſitiuoꝝ iterior pẽdet ab exteriori: q̃ ad priuatiua exterior ope idiget interioris: iudicare ãt obſcuritatẽ eẽ obſcuritateꝫ nihil aliđ ẽ q̃ꝫ ſentire obſcuritatẽ ſupra. 65. Itẽ colligit̃ palã eãdẽ nũero formã realr̃ eẽ i re: ⁊ ſenſu ſꝫ diuerſa eẽ: ꝉ fundamẽto: actio ⁊ paſſio ſunt vnꝰ actꝰ ⁊ vna forma nũero diuerſificata rõne tm̃: g̃ ⁊ vna forma numero ẽ actꝰ lapidis colorati ⁊ viſus ſm diuerſa eſſe. ¶ Dicit g̃ prio Auer. vidẽs qñ cõphẽdit colorẽ efficit̃ q̃ſi coloratũ quoquo mõ: ⁊ cã i ꝉ ẽ: q2 ſentiẽs recipit ſenſibile ⁊ aſſimilatur ei viſus: itaq̃ recipit colorem quem recepit corpus extra aiam: ſed differũt in hoc ꝙ receptio ſentiẽtis eſt nõ materialis ⁊ receptio corporis extra aiam eſt materialis ⁊ quando ſenſibilia fuerunt abſtracta a materia efficiunt̃ in ſenſibus ſenſus. i. ſenſatões ⁊ imaginatões: non colores ſenſibiles: neq̃ ſapores: neq̃ alie qualitatũ ſenſibilium que ſunt extra aiaꝫ in materia: ergo qualitates noiate diuerſa ſortient̃ noia in re: ſenſu ⁊ intellectu. ¶ Ait ſcđo Auerrois: ⁊ actio ſenſibilis extra aiam in mouendo ſentiens: ⁊ actio ſenſus qui eſt in ſentiẽte. ſ. qualitas qua ſentiens qualitatur in mouendo etiaꝫ virtuteꝫ viſionis eſt eadem actio: lꝫ modus eſſe ſenſibilis extra aiaꝫ differat a modo ſui eſſe in ſentiẽte: verbi gratia ꝙ ſonus qui eſt in actu extra animaꝫ ita mouet inſtr̃m auditus: ſicut auditus q̃ ẽ in actu mouet virtutẽ auditꝰ. Silr̃ diſpoſitio coloris i mouẽdo videntẽ ẽ ſicut diſpõ q̃litatis q̃ puenit in vidẽte a colore in mouẽdo virtutẽ viſibilẽ. Senſus ẽ: color mouet: ⁊ viſio mouet: ⁊ idẽ re exiſtũt: ſeiũcta duntaxat rõne. Itẽ ſonꝰ extra aiaꝫ mouet inſtr̃m auditꝰ: at auditꝰ q̃ ẽ in actu. i. ipſa auditio mouet virtutẽ auditiuã. Silr̃ color mouet mediũ ⁊ organũ ⁊ virtutẽ viſiuaꝫ: at viſio nõ niſi virtutẽ viſiuã mouere põt.

Digreſſio.

Grauis eſt iter ſcriptores cõtẽtio: nũq̃d ſenſus exterior ſuã valeat pcipere ſenſationẽ. In primis ps negatiua pbat̃: oĩs ſenſus eſt virtꝰ extẽſa ⁊ mãlis: ergo ſuã ñ dignoſcit opationẽ. Itẽ ſi viſus ſentiat ſuã opationẽ ergo ⁊ ſeipm: ergo agẽs erit patiẽs: ⁊ ẽ cõtra Cõmẽtatoris. 136. ¶ Rurſus ſenſus exterior pcipit tm̃ ſenſibilia ppria ⁊ cõia p ſe: ergo nõ ſentit ſuã opationẽ. ¶ Amplꝰ: ſenſibile poſitũ ſup ſenſuꝫ tollit ſenſatõeꝫ: viſio ẽ i viſu: ergo nõ põt pcipi a viſu. Iteꝝ ſi viſus pcipiat viſionẽ: q̃ro nũq̃d p̄ illã met viſionẽ pcipiat ipaꝫ: an p̄ aliã. Si primo mõ obiectũ erit cognitio: ⁊ cognitio viſionis exiſteret cognitio coloris. Si ſcđo mõ pcedet̃ i ifinitũ. ¶ Rurſus ſi viſio videret̃: actꝰ rectꝰ eẽt actꝰ reflexus ⁊ potẽtia ſenſitiua eẽt reflexiua ⁊ cognoſcitiua ſui: ⁊ cõponẽ poſſet ⁊ diuidere: hec oĩa ſunt incõueniẽtia: ergo. In oppoſitũ ẽ rõ Ariſto. q2 alr̃ coloris eẽt due potẽtie: viſus ⁊ ſenſus pcipiẽs viſionẽ. hanc rõnem Ariſto. nõ ſoluit: lꝫ moderni nitant̃ eã ſoluere: ſꝫ nõ ſoluũt: q2 aſſerũt duas potẽtias ſubordinatas idem obiectũ cõphẽdẽ poſſe: ⁊ ita viſus ⁊ ſenſus cõis ſentiũt colorẽ: rõ Ariſto. vel cõcludit duos viſus reſpcũ eiuſdẽ coloris: nõ ẽ. n. viſio niſi i viſu: ⁊ p̄ modernos viſio ẽ i ſenſu cõi: cũ ab ipo pcipiat̃: g̃ erũt duo viſus reſpcũ eiuſdẽ obiecti: vl̃ cõcludit ſenſuꝫ cõem reſpcũ coloris duplicẽ hẽre cõprehẽſionẽ ppriã ſcilicet ⁊ eam que eſt ſenſus viſus. Itẽ alia rõ Ariſto. eſt: ſi ẽ aliq̃s

ſenſus ꝑcipiēs opationē ſuam: pari rōne ⁊ exterioꝛ: quā nō ſoluit. Dicūt moderni ſolū intellectū cognoſcitiuū eē opationū ſenſuū. Cōtra: ſenſus ſunt paſſiui ⁊ cognoſcitiui: ſꝫ ſenſatōes vt ſic ſunt foꝛme ⁊ cognitōes ſenſuū ergo eas ſenſus ꝑcipiūt. Itē Auer. dicit: ſenſus. i. ſenſatōes mouere virtutes: ⁊ viſionē ⁊ auditionem nō eſſe niſi in viſu ⁊ auditu: vñ ſcribit Cōmento. 140. ſenſibilia ſunt agētia: virtꝰ ſenſitiua eſt patiēs. Senſatōes ſunt agētes ⁊ patiētes. i. ſunt actōes ⁊ paſſiones: ⁊ qcqd recipiť in viſu noiať viſio: in auditu auditio: albedo tñ recepta ī viſu hꝫ nomen peculiare: ⁊ nigredo ſilř. Sed talia noia in multis idiomatibꝰ nō habenť. ⸿ Solutio igiť: ꝯſiſtat in hoc. Dico pꝛio ſenſus nō ſentire ꝓpꝛias operatōes. Si ſenſatio reipſa ſeiungať a re ſenſata: ⁊ hac via ꝓcedūt Theologi apud quos argumēta demōſtrāt in fauoꝛē ꝑtis negatiue adducta. Dico ſcđo: illos maxime errare q aſſerūt cognitionē ⁊ viſionē eſſe cognitū ⁊ viſuꝫ realiter: ⁊ poſtea negāt actū rectū eē reflexū: ⁊ potētiā ſenſitiuā cognoſcitiuā ſui: dicūtqꝫ ſenſus humanos ſoluꝫ ꝑcipere ſuas opatōes: qm̄ in oibus aīalibꝰ par eſt rō: vřiter nāqꝫ cognitio ⁊ viſio cognituꝫ exiſtit ⁊ viſuꝫ. Dico tertio: ſenſibilia ꝓpꝛia ī ſenſibus exterioꝛibꝰ diuerſa ſoꝛtiri noia ꝺm numerū diuerſoꝝ ſenſuū: in ſenſibꝰ interioꝛibꝰ ⁊ ītellectu eadē hñt noia. Dico quarto: oēm ſenſuꝫ ſentire ſuaꝫ operationē ⁊ ſeipſuꝫ: ⁊ actū rectū eſſe reflexū ⁊ potētiaꝫ ſenſitiuā eſſe cognoſcitiuā ſui. Dico vltio: in ſenſibꝰ eſſe ſenſatōes ſubiectiue: ⁊ eas aſſero ſenſatas ꝓpinque. Senſibilia extra aīaꝫ ſunt obiectiue in ſenſibꝰ ⁊ ſenſata remote his dictꝭ oēs tollunť ambiguitates.

Sententia. 139. Probať hec ꝓpoſitio preaſſumpta: actio ſentiētis ⁊ ſenſibilis ē eadē lꝫ differāt in eē hoc fundamēto. Idē eſt actꝰ agētis ⁊ patiētis: viſus ē patiēs ſenſibile agēs: ergo idē erit actꝰ viſus ⁊ coloꝛis. ⸿ Dicit Auer. ⁊ ſi neceſſe ē vt ois actio que ꝓuenit ab agēte ⁊ ois motus q ꝓuenit a mouente nō inueniant niſi in re patiēte ⁊ mota: ſenſus aūt patianť a ſenſibilibꝰ ⁊ ſenſibilia agāt in eos: neceſſe ē vt actio ſenſibilis ſit in ipo ſentiente: qđ eſt in potētia ſenſibile ipm ſpūaliter: ⁊ loquiť Cōmentatoꝛ de actōe q̄ eſt opus ⁊ finis agētis ⁊ eſt ipa foꝛma ꝓducta: q̄ vt fluens motus vocať: dꝛ vero actio ipa foꝛma quatenꝰ eſt ab agēte: vt recipiť in paſſo paſſio: ⁊ qꝛ actio ē ab agente realř differt ab illo: ⁊ cū paſſio in patiēte exiſtat ab ipo re ipa ſeiungeť: fecit quoqꝫ mentionē de agente ⁊ mouente: qꝛ oē agens eſt mouēs: nō ecōuerſo: mouēs nāqꝫ ⁊ motuꝫ ſunt pꝛioꝛa maioꝛiſqꝫ ambitꝰ q̄ꝫ agens ⁊ patiēs 3. phy. 3. pꝛio de generatiōe. 45. ⸿ Itē ait. Sonus itaqꝫ ⁊ auditus q ſunt in actu ſunt in eo qđ eſt in potentia ſonās. ſ. ꝑcuſſuꝫ: ⁊ qđ ē ī potētia audiēs. ſ. ſenſus audiens. i. ſonus in actu. i. ſonatio ē actꝰ ꝑcuſſi: at auditꝰ in actu. i. ipa auditio actꝰ exiſtit virtutis auditiue. ⸿ Rurſus inqt: induxit oē hoc ad declarādū ꝙ ſenſus. i. ſenſatōes mouēt virtutes: ſicut ſenſibilia que ſunt extra aīaꝫ mouent ſenſus. i. inſtrumēta virtutum ſenſitiuarum.

Sententia. 140. Actio ⁊ paſſio ꝑ re. ſ. actu ſunt in patiente ⁊ non in eo qđ agit: ergo actio ſenſuū ⁊ ſenſibiliū in ipſo exiſtet ſenſitiuo. Sꝫ in qbuſdaꝫ noia quoqꝫ ſunt poſita: vt ſonatio: ac auditio: in quibuſdaꝫ aūt caret alterum noie: operatio eniꝫ viſus viſio dicitur: at coloꝛis noie vacat: operatio pꝛeterea guſtus guſtatio appellatur: at ſapoꝛis nō hꝫ nomē: ſed coloꝛatio ⁊ ſapoꝛatio ꝓ nūc dicātur. ⸿ Dicit Auer. qm̄ ſicut actio ⁊ paſſio ſunt ī patiente nō in agente: ita actio ſenſuū ⁊ ſenſibilium ſunt in pꝛimo ſentiēte: cū ſenſibilia ſint virtutes agētes: in mediū. ſ. ⁊ oꝛganū ⁊ ſenſum: ſenſus aūt agentes. i. iudicantes ⁊ patiētes: pꝛimū aūt ſentiēs. i. oꝛganum cōicās cū medio ⁊ patiens tm̄: vel ſenſibilia ſunt agentia: ſenſus aūt. i. ſenſationes ſunt agētes ⁊ patiētes. i. actōes ⁊ paſſiōes: pꝛimū ſentiēs. i. virtꝰ ſēſitiua ē patiēs tm̄. ⸿ Itē ait: dico ꝙ ī arabica: actiones habituū ſenſuū ꝓueniētiū in eis a ſenſibilibꝰ in pꝛias virtutes ſentiētes nō videať hēre noia in aliquo idiomate: cū hoc nō ſciať a vulgo: nō. n. cōpꝛehēduntur a ſenſu in pꝛio aſpectu. Sēſus eſt: quicqđ recipiť in viſu dꝛ viſio: ī auditu auditio: albedo tñ recepta in viſu hꝫ nomē peculiare: pariter ⁊ nigredo: ſꝫ hec noia nō hñtur ī aliquo idiomate: cū hoc nō ſciať a vulgo: nō. n. cōpꝛehēdunť a ſenſu pꝛio aſpectu. i. ꝯuertibilř: ſed viſibile a viſu: audibile ab auditu pꝛimo aſpectu ab eoꝛū potētijs dignoſcuntur.

Sentētia. 141. 142. ſi ſenſibilis ⁊ ſenſus vnꝰ exiſtit actꝰ: ſimul ꝑibunt ſenſus ⁊ ſenſibile: ſimulqꝫ ſaluabunť: q̄ qdē cōditōalis appꝛobāda ē his fundamētis. Tūc ſenſus ē ī actu: qñ actu īmutať a ſenſibili: ⁊ ē ſenſibile ī actu: qñ actu īmutat ſenſum: ex hoc aūt ꝙ ſenſibile īmutat ⁊ ſenſus īmutatur: naſciť ꝙ ē vnus actus ſenſibilis ⁊ ſenſus quem qdē efficit ſenſibile ⁊ recipit ſenſus: cū ergo ſenſibile deſinit īmutare: ſenſus deſinit īmutari: ⁊ econtra: ſenſibile tñ ⁊ ſenſus ī potētia nō refferunť adinuicē ꝯuertibilř. ⸿ Cōtra. Dať ſenſibile in potētia ergo ſenſus agēs: extrahēs ſenſibile in potētia de potētia ſenſato ad actu ſenſatū: veluti qꝛ īueniť ītelligibile in potētia: cōcediť intellectꝰ agēs faciēs de ītelligibili in potētia actu ītellectū: Solutio ē: fateoꝛ eqdeꝫ ꝙ dať ſenſuꝫ agēs: nō aūt ſenſus agēs: vt dixi ſupꝛa cōmento. 60. ⸿ Amplꝰ ē cōtentio ī dictis Auer. nō deſpiciēda: ī ꝑdicamēto relatiōis putať ſenſuꝫ ⁊ ſenſibile: ſiue ābo in actu: ſiue ābo in potētia ſumerētur dici ad cōuertētiā: ⁊ nō ſi vnū in actu: alterū vero ī potētia ſumptū fuiſſet: hic affirmať ſenſum ⁊ ſenſibile dicta ꝺm potētiā nequaquā ꝯuerti. Solutio ē. Dico pꝛimo: ſenſatio ⁊ ſenſibile in actu vniuerſalř reffervntur: itaqꝫ ſi ſenſatū eſt ſentiēs ē: ⁊ econtra: ⁊ ſi ſenſibile actu īmutat ſenſum: ſenſatio ē: ⁊ econtra. Dico ſcđo: ſenſibile in potētia ⁊ ſenſum in potētia abſolute ſumpta ꝯuerti: qꝛ valet: ſenſibile ē: ergo ſentiēs ē vel pōt eē ⁊ ecōtra: nō tñ vbicūqꝫ ē tāgibile ibi pōt eē tactus: qꝛ in cōcauo lune ē ignis: ibi tñ tactus eē non poteſt.

Sententia. 143. Cū ſenſus ipe rō quedam exiſtat: ſenſibiliū ea q̄ exuperāt: aut doloꝛē afferūt: aut tandē ipm coꝛrūpūt: at ſenſibilia ad rōnem temperamētūqꝫ redacta amica ſunt ſenſibꝰ atqꝫ iocūda. ⸿ Dicit Auer. Cū poſuit ꝙ ſenſus qui eſt in actu eſt quoquomō relatiuꝰ: incepit declarare hoc: ⁊ paulopoſt īquit: auditꝰ ⁊ audibile ſunt ī caplo relatōis ⁊ exiſtiať ꝙ iſta ꝓpoꝛtio q̄ꝫuis ſit in caplo relatōis: tñ ē ꝓpoꝛtio agēs: ⁊ ꝓpoꝛtōes ī eo ꝙ ꝓpoꝛtōes nō ſunt agētes: ſꝫ in eo ꝙ q̄litates: ſenſus igiť numeranť in relatōe vno modo ⁊ ī qualitate alio mō. Senſus ē: ſenſatio ⁊ ītellectio eēntialř refferuntur: ſꝫ ſenſatū ⁊ intellectū accidētalř: qm̄ ſenſatū ⁊ ītellectum ꝑ aliud efficiunť ſenſatū ⁊ intellectū: vt ꝑ ſenſuꝫ agētē ⁊ intellectū agentem. Senſus in actu ⁊ ītellectꝰ

intellectus in actu rōne ſenſatiōis ⁊ intellectiōis refferūtur ad ſenſatū ⁊ ītellectū: numeranť itaqꝫ ſenſatio ⁊ ītellectio ī q̄litate vt mouēt virtutes: in relatōe vō vt refferunť eēntialř nō ad v̄tutes ſed ad obiecta ⁊ hec ē cā ꝙ dictū ē ſupꝛa. 126. licꝫ. n. ſcientia ſit ſpēs q̄dā qualitatis ꝺm ꝙ ē in aīa vt in ſubiecto ⁊ aīaꝫ denominet ꝺm qđ diciť ſciēs vel pꝛudēs: tñ ꝺm ꝙ eſt ī ſe vel ꝺm ſuā gnātionē qua generať ī aīa maxime eſt adaliquid.

Sentētia. 144. ⁊. 145. Unuſqſqꝫ ſenſus ē ſenſibilis obiecti: eſtqꝫ in inſtrō: ea rōne qua illud ſenſus ē inſtrm̄ ⁊ differentias ſenſibiles obiecti ſui palaꝫ diſcernit: at cū albū ⁊ dulce ⁊ ſingula ſenſibiliū ad ſingula nimirū aliqua cōparemus ac diſcernamus ⁊ ſentiamus differre: neceſſe ē idipſuꝫ ꝑfecto fieri ſenſu: qppe cū illa ſenſibilia ſint. ⸿ Dicit Auer. cū īcepit ꝑſcrutari de virtute qua ſentimus nos ſentire: vtrū ſit eadē cū virtute ꝓpꝛia vnicuiqꝫ ſenſui an alia: dedit in pꝛimo. 136. ſermonē ex quo ſequitur eā eē vnā ⁊ poſt. ſ. 137. ex quo cōſequiť eā eē plures: deinde. 138. ſermonē cōcludentē eā eē vnā. ⁊ diſſolutionē ex qua exiuit ad declarandum ꝙ ſenſus ⁊ ſenſibile ſunt vnū in actu ꝑ ſenſationē videlicet: ⁊ hoc a. 138. vſqꝫ ad. 140. nō diuerſa: ꝓpter qđ. ſ. ſi ſenſus ⁊ ſenſibile nō eēnt vnum in actu ſed diuerſa: contingeret vt illud quod iudicaret ſuper ipſum ſenſum eſſet aliud ab eo quod iudicaret ſuper ipſuꝫ ſenſibile: ratio eſt: quia ſi ſenſus eſſet in actu per aliquid: der quod quidem res ſenſata non eſſet in actu diuerſis actibus ⁊ iudicijs compꝛehēderētur ſenſus ⁊ ſenſibile: cōſtat aūt hoc eē falſum: quia eodeꝫ actu fertur ſenſitiua virtus ſupꝛa ipm ſenſibile per ſe: ⁊ ſupꝛa ſeipſam per accidens: quēadmodum ⁊ eadeꝫ intellectione cogniſciť foꝛma per ſe: ⁊ materia pꝛima ⁊ ītellectus per accidēs: eſt nāqꝫ foꝛma materialis foꝛma materie ꝺm eē reale: foꝛma intellectus ꝺm eē abſtractum: ſemper aūt eſt cognitio ſubiecti per foꝛmaꝫ in ſubiecto receptam: ⁊ percipiens receptū: percipit ⁊ recipiens. ⸿ Itē cōmento. 145. ſcribūtur hec verba: ⁊ ē ꝙ virtus qua viſus iudicat albū eſſe aliud a nigro eſt alia a virtute viſus: quēadmodū virtus que iudicat ipm videre videť alia a virtute viſibili. Differentia enim inter ſenſibilia eſt ſenſibilis. Senſus ē vult Auerrois duas virtutes: iudicare albū aliđ eē a nigro: ⁊ viſionē: vna ē virtꝰ viſiua: altera eſt ſenſus cōis: viſio eſt modus ſentiendi viſus: nō ſenſus cōmunis: ⁊ ſicut coloꝛ ꝺm eē in viſu ꝓpinque ſentiť a viſu: ⁊ coloꝛ in pariete remote dignoſciť: ita ſenſus cōis ſentit ꝓpinque ſenſibilia ꝺꝫ eē qđ habēt in ipo: remote vero eadē vt habēt eſſe in ſenſibꝰ ꝑticularibꝰ ⁊ in re extra aīaꝫ. Uñ vltimata loquēdo reſolutione: aduertendū ē ⁊ multū vtilř: virtus viſiua infoꝛmata viſione ꝑ ſe fertur ſuꝑ ſenſibile ipm: ⁊ ſuꝑ ipam ꝑ accidens: ⁊ eſt eadē virtus re: ſeiuncta dūtaxat ratione viſus quoqꝫ quatenus iudicat albū differt rōe ab ipſomet inquantū ſecernit inter ſenſata ſub obiecto eiꝰ adequato cōpꝛehēſa: actibꝰ. n. ſubiecto nō ſeiunctis pōt eadē potētia īter varia obiecta cōſenſum: pugnātiāqꝫ inuenire: hoc ē ergo qđ dicit Auer. virtus qua viſus iudicat albū eē aliud a nigro: ē alia. ſ. rōe a virtute viſus: qm̄ appꝛopꝛiate loquēdo appellať viſus ꝓut iudicat iudicio ſimplici: quēadmodū virtus que iudicat ipm videre videť alia a virtute viſibili: nūcupatuř nāqꝫ ꝓpꝛie loquendo virtus viſibilis vt ferť ſuper coloꝛem ipm.

Sententia. 146. Eadē eſt virtus que inter ſenſata diuerſoꝝ generū ſecernit. fieri. n. nō pōt vt ſeparatis virtutibꝰ ſeparata diiudicenť: atqꝫ hic patet neqꝫ fieri poſſe vt ſeparato in tēpoꝛe diſcernanť. ⸿ Dicit Auer. ſꝫ quēadmodū neceſſe eſt vt idem hō dicat hoc eſſe aliud ab hoc: ſic neceſſe eſt vt virtus que iudicat dulce eſſe aliud ab albo ſit eadem virtus. ita. n. eſt in hoc de indiuiduis ſicut de mēbꝛis ſenſus. Contra: nō videtur ſimile de duabus virtutibꝰ ⁊ duobus hoibus: qꝛ hi ad vnum tertiū hoiem nō reducunť: ille in vna eſſentia anime radicanť. Dico aīam nō iudicare niſi vt induit rōem virtutis: iccirco reductio duaꝝ virtutū ad eſſentiam aīe nō eſt idonea ad faciendū iudicium inter ſenſata illaꝝ virtutū: ſed reductio fieri dꝫ ad vnam virtutem cōem. ⸿ Itē ait Auer. ⁊ non intelligo ꝑ inſtans hoc inſtans qđ diciť accidentaliter in eo qđ illud eſt diuiſibile ſicut inſtans in quo dicimus rōne intrinſeca eē aliud inſtans cū fuerit cōpꝛehēſuꝫ rōne intrinſeca eē aliud. inſtans. n. de quo dꝛ ipſuꝫ eſſe aliud eſt aliud ab inſtanti in quo cōpꝛehēdiť ipſuꝫ eſſe aliud. Senſus eſt: occurrit Ariſtoteles cuidā tacite obiectioni: qꝛ dicebať alietatē ⁊ differentiā non niſi inter ea que ſimul inueniunť cadere poſſe: potuiſſet qſpiaꝫ ñ immerito dubitare: affirmamus inſtans pꝛius ⁊ poſterius eſſe differētia: que tñ cōſtat nō eſſe ſimul: neqꝫ eſt dicendū ꝙ hoc inſtans ſit diuiſibile in duo inſtantia ⁊ ꝙ identitas duret per tempus. Soluit igiť Ariſtoteles ꝙ loqtur de differētia non accidentali: qualis eſt differētia inter pꝛius ⁊ poſterius: eſt. n. accidentalis ideſt ꝑ opus intellectꝰ. Themiſtius vult ly nūc refferri poſſe ad dicentē ⁊ reꝫ dictā: in hac. n. ꝓpoſitōe Soꝛtes dicit nūc dulce aliud eē ab albo: pōt ly nūc cōponi cū ly dicit ⁊ cū ly eſſe: vñ ſiqs hodie ſoꝛtem albū ītuereť ⁊ cras Platonē nigrū: poſſet loq ꝺ alietate eoꝝ refferēdo nō ad reꝫ dictā ſed ad dicentem.

Sententia. 147. Impoſſibile eſt vt ſimul idē ea rōne q̄ īdiuiſibile ē ⁊ in indiuiſibili tꝑe motibꝰ ꝯrijs moueať: quare erit qđ diſcernit indiuiſibile qdē numero. Separatū āt rōne ꝑtum igiť vt diuiſibile res ſentit diuiſas: ꝑtiꝫ vt indiuiſibile: nā rōne qdeꝫ diuiſibile: loco āt atqꝫ numero indiuiſibile: fieri nāqꝫ ñ pōt vt idē patiť a ꝯrijs q̄tenus ē vnū ⁊ īdiuiſibile. ⸿ Uerꝝ relinquēdo hāc ꝓpoſitionē hic appꝛobatā: īter ſenſata diuerſoꝝ generū diſcernit ſenſus cōis: q vnꝰ ⁊ idē exiſtat ſubiecto: diuiſibilis tñ ꝑ itentōes q̄s recipit. Introduco hāc difficultatē. Quid nā illđ ſit in quo ꝑmū eē ſpūale inueniať: in pꝛimis vꝛ ꝙ in medio vł ſenſu exterioꝛi: qm̄ in medio ſunt ſpēs ſenſibiles: ī ſenſu exterioꝛi ſenſatiōes exiſtūt. At Cōmētatoꝛ in calce ꝺ ſenſu ⁊ ſenſato: foꝛme hñt tres oꝛdines. Unus ē coꝛpalis. Scđs eſt in ſenſu cōi ⁊ ē ſpūalis. Tertius ē in virtute imaginatiua. Itē in ꝺ memoꝛia ⁊ reminiſcētia ait Auerrois: ſunt q̄nqꝫ oꝛdines. Pꝛimus eſt coꝛpoꝛalis magni coꝛticis: ⁊ eſt foꝛma ſenſibilis extra aiam. Scđs eſt eſſe iſtius foꝛme in ſenſu cōi ⁊ eſt pꝛimus oꝛdinū ſpūaliuꝫ. Quare dicenduꝫ eſt pꝛimo: ſenſus ꝑticulares ⁊ ſenſuꝫ cōem in hoc cōuenire ꝙ qñ ſenſatuꝫ abſentauerit ſe ſtatiꝫ abſentabit ſe foꝛma eiꝰ a ſenſibus ꝓpꝛijs ⁊ cōi. Dico ſcđo ſenſuꝫ cōem vnū eſſe actū ⁊ multa ꝺm iſtrumēta. videt. n. coloꝛē mediāte oculoꝛ: audit ſonū mediātibꝰ auribꝰ. Dico tertio ſenſū cōeꝫ ⁊ ꝑticulares ſil ſaluari ⁊ ledi: nō ſic de alijs virtutibꝰ quaꝝ magis ſpūalis leditur ꝑ leſionē minꝰ ſpūalis:

⁊ nõ ecõtra: ꝓpter itaqꝫ cõuertibilitatẽ eſſe ſpũalis in oculo ⁊ ſenſu cõi: ⁊ q꞉ etiã ſenſus cõis caret peculiari inſtrumẽto: cũ ſit multiplicatus ſꝫ inſtrumẽta: eſſe ſpũale in ipſo vocabit nõ imerito primũ.

Sententia. 148. Quia potuiſſet quiſpiaꝫ dicere nõ incõuenire idem ſimul pati a ꝯrijs ſm eẽ intentõale: dicit Comẽtator Ariſtotelẽꝫ declaraſſe ꝙ ſenſus cõis ẽ vnus nõ vnitate priuatiua: veluti ẽ mã pria: ſꝫ vnitate poſitiua ⁊ multiplicat᷒ ſm inſtrã: vñ Auer. 2. colliget capite. 20. poſuit imaginatiuã in priore cerebri ⁊ inde ſenſu ⁊ ſenſato dicebat: neceſſe ẽ vt imaginãs ſit in orizonte anteriori cerebri: ⁊ hec oĩa inſinuauit Comẽtator in fine. 148. dicens: intẽdit per oĩa hec declarare ꝙ hec virtus nõ eſt eadẽ ſm ꝙ eſt in potẽtia: ſicut ẽ materia prima: ſꝫ eſt vnica in intellectu ⁊ in eſſe actu: ⁊ multa ſm inſtrumẽta: vt poſt declarabimus.

Sententia. 149. Quemadmoduꝫ punctus qui ꝯtinet ab vna linea ẽ vnus ⁊ multa: p extrema lineaꝝ exeuntiũ ab eo: ita iſta virtus eſt vna ⁊ multa: eſt plures p ſenſus q copulãtur cũ ea: eſt vna: quatenus iudicat. ¶ Dicit Auerrois: ſm igit ꝙ iſta virtus eſt diuiſibilis p ſenſus operat per illud vnũ qd̃ eſt de ipſa quaſi punct᷒ duab᷒ operationib᷒ diuerſis inſimul: ⁊ ſm ꝙ vtit reb᷒ que ſunt de ea virtute cõi quaſi extrema de lineis. ſ. ſenſibus inquãtuꝫ habẽt hanc ꝯſſitudinẽ iudicat res diuerſas iudicijs diuerſis: ⁊ ſm ꝙ eſt vna iudicat res diuerſas vnico iudicio: tandeꝫ arbitrat Auer. ſenſum cõem vnum eſſe vt iudicat: multa vero inſtrumentis quatenus recipit: ⁊ reor ſm Auerroim ſenſuꝫ cõem nõ hře peculiare inſtrm: vt Themiſtius ⁊ pluſqꝫ Cõmentator quoqꝫ tenuit. 2. tegni. 17. vñ cuꝫ dicimus qnqꝫ eſſe ſenſus nõ dicimus niſi eſſe qnqꝫ ſenſitiua ⁊ qnqꝫ eſſe ſpirit᷒ ſenſitiuos: ſicut ex fonte vno canales qnqꝫ deriuatos quaſi vnus ſit rex: quinqꝫ auteꝫ nuntij. ſicut. n. ibi ſunt multi nuntij: vnus aũt q iudicat: ſic ⁊ his multa ſunt nũciatiua organa: vnũ aũt qd̃ de oĩbus ꝓnũciat cuius officiũ ꝓpriũ erit diſcernere inter ſenſata diuerſoꝝ geneꝝ: ⁊ hac ꝯſideratõe ſenſus cõis ẽ vn᷒ ſm reꝫ cũ ſenſibus ꝓprijs inſtrĩs varijs vtens: cui noticiã oĩuꝫ ſenſibiliũ natura ꝯmãdauit: virtutes alie interiores: q꞉ ꝓpria habẽt inſtrumenta: a ſenſu cõi ſeiunguntur.

Digreſſio.

Sermo igitur de ſenſu cõi his abſolutus exiſtat propoſitionibus. Prima eſt. Eſt cor principiuꝫ vite: ſenſus ⁊ motus: ideo ⁊ organũ ſenſus cõis. 2. n. colliget capite. 20. ſenſus oẽs ſunt in corde: eoꝝ tñ operatõẽs in cameris cerebri manifeſtant. Amantes quoqꝫ ⁊ dolentes maximas in corde ꝑcipiũt leſiones. Iteꝫ in ſomno retrahit calor ad cor miniſtrãs virtutẽ ſenſibilẽ. ¶ Amplius ob frigiditatẽ nõ eſt dignũ cerebrũ vt ſit primũ: pp ẽt colligantiã virtutis nutritiue cũ ſenſitiua ⁊ caloris inati cũ calore ſenſitiuo palaꝫ infert cor eſſe primũ ⁊ principaliſſimũ mẽbrũ. ¶ Cõtra: leſis ptib᷒ cerebri ledũtur imagiatiua: cogitatiua: memoratiua: ergo ⁊ ſenſus cõis: ergo cerebrũ organũ exiſtet vtutũ interioꝝ. Itẽ ſenſus cõis ꝑcipit caliditatẽ cordis ergo nõ eſt cor ei᷒ organum. ¶ Rurſus dicebat Galie. aĩal non deponere ſenſuꝫ vel motũ voluntariũ retento corde cũ tenaculis: ⁊ ſublato corde ab animali aſſerebat animal huc illuc vagari poſſe. ¶ Amplius remedia in freneſi ⁊ apoplexia applicant capiti: ergo: ⁊ hec ẽ cã ꝙ Plato ⁊ Gal. aĩam intellectiuã ⁊ virtutes ei deſeruiẽtes in cerebro locauerũt. Solutio ẽ: prima rõ cõuincit ſenſum cõem eſſe in cerebro manifeſtatiue: Secũda rõ reflectit: q꞉ ſenſus cõis ꝑcipit frigiditatẽ cerebri. Rurſus Auer. vidit Arietẽ q abſciſo capite huc ⁊ illuc ambulauit: ⁊ Alber. nõnulla aĩalia cantare poſſe affirmauit neduꝫ moueri amputato capite. Abſurdiſſimũ quoqꝫ fuit ponere intellectũ in cerebro ⁊ non in alijs corpis partibus: cuꝫ. n. intellect᷒ indiuiſibilis exiſtat: totus eſt in toto ⁊ totus in qualibꝫ pte: Ad vltimũ dr̃ remedia applicari capiti: quia ibi exiſtunt manifeſtatiue: vñ leſo hũore criſtallino ledit virtus viſiua que ĩ corde eſt vel cerebro: immo leſo dyafragmate offendunt virtutes quas tñ nullus in eo collocat: dicebat Auer. loco allegato.

Secunda ꝓpoſitio ſit talis. Sẽſus cõis vn᷒ ẽ ſm rẽ: multiplicatus vero ſꝫ inſtrumenta: nõ hꝫ. n. ſenſus cõis ꝓpriuꝫ: peculiareqꝫ inſtrm. Contra: ſenſus cõis, vel eſt virtus aĩe inorganica: vel organica: ſi primũ: ſenſus erit intellectus: ſi ſcd̃m habebit ſenſus cõis peculiare inſtrm: ⁊ erit prima cõcauitas cerebri que copioſa ẽ ſpũ ſenſibili. Solutio ẽ: certiſſimũ ẽ in pria cerebri cõcauitate neruuꝫ inueniri qui fundamẽtũ exiſtit oĩum ſenſuũ: ⁊ quando vis tactiua deficit in illa pte a tangẽdo: neceſſe ẽ oẽs alios ſenſus deficere: ⁊ hec ẽ cã qd̃ dicit ĩ libro de ſomno ⁊ vigilia: ſomn᷒ ẽ paſſio p ſe primo ſenſus cõis ⁊ tactus: ⁊ id̃ inquãtum illud organũ ẽ fundamentum tactus ⁊ ſenſus cõis: põt ſaluari appropriate loquẽdo primã cerebri cõcauitatẽ organũ eſſe ſenſus cõis. Uerũtñ eſt: ſenſus tactus ⁊ ſenſus cõis nũquã ſeiungunt: itaqꝫ ſicut viſus: auditus: olfatus ⁊ guſtus virtutẽ tactiuã habẽt ſecũ colligatã: ita ⁊ ſenſum cõem: ⁊ ob hoc põt dicere Ariſto. aĩal mortale eẽ aĩal per tactũ ⁊ p ſenſum cõem. Cõtra iterũ: ergo tactus ꝓprium non habebit organũ. Dico tactũ proprium habere inſtrm: q꞉ diſpoſitio in neruo p tactu limitata eſt ad qualitates alteratiuas ⁊ graue ⁊ leue: ſed diſpõ in neruo pro ſenſu cõi nõ ẽ reſtricta ad ſenſibilia vnius determinati generis: erũt itaqꝫ in oculo tres ſenſus: viſus tactus: ⁊ ſenſus cõis: viſus ad genus colorũ: tactus ad tangibilia tantuꝫ: at ſenſus cõis ſenſata diuerſorũ generũ ſecernit: in inſtrumẽtis auditui: olfatui: guſtui deſeruiẽtibus pari filo ꝓcedendum eſt: ⁊ hac declaratione ſaluabit tactuꝫ proprium habere inſtrm ⁊ nõ ſenſum cõem. Cõtra iteꝝ ergo poterit oculus diſcernere ſenſata diuerſorum generũ: cũ in ipſo inueniat ſenſus cõis. Dico ꝙ conditio ſenſus cõis talis exiſtit: nõ imutari niſi imutato ſenſu exteriori cui copulat: põt autẽ tactus viſui cõnexus ferri ſupra tangibile: lꝫ eo momẽto non feratur viſus ſupra viſibile. Senſus tñ exteriores ſua obiecta non ꝑcipiũt quin eadem ſenſus cõis plane dignoſcant: qua de re maior ẽ colligãtia viſus: auditus: olfatus: ⁊ guſtus cũ ſenſu cõi qꝫ cũ ſenſu tact᷒: ⁊ ꝓpter hanc ſenſuũ exteriorũ cũ ſenſu cõi colligantiam põt dicere Auer. primuꝫ eẽ ſpũale in ſenſu cõi inueniri.

Tertia propoſitio ſit talis. Senſus cõis inſtitutus eſt a natura vt percipiat ſenſata diuerſorum generum: inueniatqꝫ inter ea conſenſum: pugnantiamue: eſt ⁊ eius officium ſenſationes omnes ſenſuum exteriorum cognoſcere: vnde dicebat Ariſtoteles in de ſomno ⁊ vigilia: quoniam autẽ

aũt exiſtit ſm vnũquẽqꝫ ſenſuꝫ hoc qdẽ aliqd ꝓpriũ: illud vo aliqd cõe: ꝓpriũ quidẽ velut viſui vidẽ: auditui aũt audire: eſt aũt ⁊ cõis quedã potẽtia que ſequtur oẽs: q꞉ ⁊ qd̃ videt ⁊ audit ſentit: nõ. n. viſus qdẽ videt: qm̃ videt: ⁊ iudicat. Contra. ergo ſenſus exteriores ſuas nõ ꝑciperent operatiões. Solutio ẽ: dicit Themiſtius: ita ⁊ hic tam ⁊ ſi multa inſtrumenta: machinamẽtaqꝫ ſint: in que rerũ ſimulachra receptẽtur: vna tñ vis arbitra ẽ: que ꝺ oĩbus ſiſcat: ꝓnũciet iudicet: hec: hec illa vis eſt qua nos viſui videre ⁊ auditu audire ſentimus: eadẽ. n. potentia percipi actiones ſenſuũ neceſſe eſt: qua dr̃ias actionũ percipim᷒ non ergo verũ eſt ꝙ paulo ante viſi ſumus probare: cũ diximus viſu nos ſentire hoc ꝙ cernamus ⁊ auditu ꝙ audiam᷒: hoc ſuũ eſt ſenſus cõis igeniũ: munuſqꝫ cui notitiã oĩuꝫ ſenſibiliũ natura mãdauit. Cõtra Themiſtiũ arguit: ſenſus exteriores ſunt paſſiui ⁊ cognoſcitiui: ſed ſenſatiões vt ſic ſunt forme ⁊ cognitiones ſenſuũ ergo eas ſenſus ꝑcipiũt. Quare dico ꝙ viſus appropriate loquendo fert ſup viſibile p ſe: ſup viſionẽ vero p accñs: ⁊ q꞉ ꝑcipit ſenſus exterior ſuã opationẽ: q꞉ ꝑcipit obiectũ: quaten᷒ videlꝫ intentio in ſenſu nõ cõſeruat niſi in pñtia ſenſibilis cõcedit hec ꝓpoſitio: nõ videt qdẽ viſus: qm̃ videt ⁊ iudicat. Senſus aũt cõis ſenſatiões oẽs oĩum ſenſuuꝫ exteriorũ plane dignoſcit: ſed de his iterũ loquar in ꝑuis nãlib᷒: hacten᷒ de ſenſibus dixiſſe ſit ſatis.

¶ Tex. cõmen. 150. vſqꝫ ad. 162.

Et quia. Intentio Ariſtotelis pñti pte que ẽ a tex. cõmẽti. 150. vſqꝫ ad. 162. ẽ oſtẽdere intellectũ nõ eẽ ſenſum: ⁊ ẽ iſta pars preuia ad tractatũ de itellectu: ãtiq. n. putauerũt ſenſuꝫ eẽ itellectũ: q꞉ ãbo iudicabãt: ⁊ diſcernebãt: ſubijciebãturqꝫ celo. Sẽtẽtia. 150. ergo talis ẽ: q꞉ corpa celeſtia habebãt ptãtẽ ſupra itelllectũ ⁊ volũtatẽ humanã: ⁊ q꞉ trãſmutabat itellect᷒ ſicut ſenſus: dixerũt antiq itellectũ eẽ ſenſuꝫ. Uerũtñ dixim᷒ ſupi᷒ intellectũ hũanũ qꝫtũ ad eẽ in ſorte pendere a celo: nõ tñ ſimplr ⁊ abſolute: nõ ẽ. n. ſubiect᷒ ptãti mãe: nec qꝫ agẽtis abſolute ſꝫ agẽtis circa inſtrm: veluti ⁊ mã pria quo ad ſuũ eẽ in potẽtia nõ pẽdet a celo: ſꝫ quo ad eẽ actualia q̃ hꝫ a formis: ⁊ hac rõne dr̃ celũ cã gñatiõis hominis ⁊ ꝯſeruatiõis eiuſdẽ: q꞉ ẽ cã preparatiõis ⁊ diſpõis mãe ſtantis ſub itellectu. Eſt preterea ſubiect᷒ hõ celo quo ad ſanitatẽ ⁊ egritudinẽ ⁊ opationes ſenſitiuas: itellectio ⁊ volitio ſubijciũt celo indirecte pp colligantiam intellectus cũ virib᷒ ſenſitiuis: nobilioris nãqꝫ cõplexionis nobilioris exiſtũt mẽtis ⁊ itellect᷒.

Sentẽtia. 151. Quia ſenſus ⁊ itellect᷒ cõprehẽdũt corp᷒: ⁊ ſiñ ſiĺe ſentiebat ⁊ itelligebat iccirco itellectũ eẽ ſenſum affirmabat ãtiqtas. Cõtra: ergo oportuiſſꝫ veteres ꝺ errore quoqꝫ ꝺceptiõe ue diſſerere: ſũt. n. hec magis ꝓpria aĩalium: pluſqꝫ id tps ẽ q̃ ĩ his aĩa vſat. Preterea neceſſariũ erat aut ſiĺitudines ꝯtrioꝝ geneꝝ ſimul ineſſe aĩe: qñquidẽ ꝯtria noſcerent: aut diſſimilitudines: q꞉ deciperemur: quoꝝ neutrũ vlla rõne põt eſſe.

Circa cõmentũ. 151. idẽtitas ẽ forme ineſſe reali ⁊ intẽtionali ergo opi. ãtiquoꝝ hic recitata ẽ va. Dico ãtiquos voluiſſe terrã cognoſci p realẽ terrã: ⁊ feciſſe aĩaꝫ ꝯſtitutã ex reb᷒ vt illas cognoſcere poſſet: at peripatetici formã realẽ intẽtionali cognoſci arbitrant. ¶ Amplius ait Auerrois: error magis inuenit in aĩalib᷒ ⁊ aĩa maiori tpe inuenitur ignorans ⁊ errãs qꝫ ſciens: ⁊ rõ eſt: in infantia: pueritia: ꝺcrepitate: ignorãtia iuenit: in acgrẽdis nãqꝫ diſciplinis ⁊ virtutib᷒ magnũ tẽpus vite hoĩs labit ⁊ hac de cã dicebat. 12. metha. 38. hõ felix paruo durat tpe: vñ partito tẽpore vite vnius hoĩs qd̃ eſt annoꝝ. 70. 2. de gñatiõe. 58. in duas ptes equales: felicitas nõ adipiſcit niſi in ſcd̃a pte que qdem citius ⁊ tardius acqrit ſꝫ ꝙ diſcipuli ſunt melioris complexionis: ⁊ vtunt melioribus ꝑceptoribus: ⁊ libris ⁊ frequenti exercitio ⁊ tractatu.

Sententia. 152. Cuꝫ oĩa aĩalia ſubceleſtia ſint ſenſib᷒ predita: ⁊ ſolus hõ preter hos ⁊ mentẽ ⁊ intelligentiã obtineat non erit ſenſus intellect᷒. Preterea qs nõ videt alias eẽ differẽtias rõnalis potẽtie: alias ſenſus: eſt. n. intelligere id quo recte atqꝫ nõ recte res ꝑcipi ſolent: prioꝝ aũt ſenſus ſemp eſt verus ⁊ vniuerſis aĩalib᷒ ineſt: at ſit vt falſo quoqꝫ quis ratiocinet: neqꝫ cuiqꝫ cõpetat cui nõ ineſt ⁊ ratio.

Auerrois Primo dicit: ⁊ cuꝫ hee due virtutes ſint in ſubiecto diuerſe neceſſe ẽ vt ſint diuerſe in eſſe. que. n. differũt in ſubiecto differũt in eſſe. Senſus ẽ: q꞉ in aliquo aĩali reperit ſenſus in quo non põt inueniri intellect᷒ colligit ſenſuꝫ ⁊ itellectũ virtutes eẽ diuerſas. ¶ Amplius ingt: ſenſus. n. ſemp dicit verũ in reb᷒ ꝓprijs: ⁊ falſuꝫ in vlibus: intellect᷒ aũt ꝯrio: verũ in vlib᷒ ⁊ falſum in ꝓprijs: ⁊ ẽt ſenſus in reb᷒ ꝓprijs magis durat ſua veritas qꝫ intellect᷒ in rebus vlibus: hoc fortaſſis ẽ: q꞉ veritas in vlibus põt variari infinities. ſ. per quoduis indiuiduũ: vt ſi oĩs hõ eſſet alb᷒: tunc per ꝺpditionẽ albedinis in aliquo indiuiduo falſificatur illa ꝓpoſitio. Sed veritas ſenſus non põt mutari niſi per illudmet: ideo illa veritas magis durat. Contra queãdmodũ veritas in vlib᷒ variat p vnũ: ita veritas in ꝓprijs. Intelligo itaqꝫ veritatẽ ſenſus magis durare. i. cuꝫ minori eſſe dubitatõe qꝫ intellectus in vlibus: hoc palaꝫ eſt exemplo: iſta lꝫ ſit vera oĩs hõ eſt bipes: tamẽ eſt cũ maiori dubitatõe qꝫ ſit iſta ſortes eſt bipes: ipm oculata fide intuendo.

Sententia. 153. Imaginatio nõ ẽ ſenſus: neqꝫ intellecus: ſed ẽ imaginatiua virtus pſtantior ⁊ nobilior ſenſu: longe tñ inferior aĩo: intellectu qꝫ: vtpote que tanqꝫ in confinio vtriuſqꝫ ſit poſita: ⁊ dicit Auer. imaginari aliud eſt a ſentire ſenſu exteriori ⁊ a diſtinguere p intellectuꝫ: ⁊ imaginari nõ fit abſqꝫ ſentire ⁊ abſqꝫ imaginari non fit cõſiliari. i. opinari: ⁊ quaſi innuit hic alietatẽ iſtaꝝ trium virtutũ ſm prius ⁊ poſterius in natura. ſi eĩm ſenſus fuerit non ſequit vt ſit imaginatio ſcilꝫ perfecta: ſed ſi imaginatio erit ſenſus erit: ⁊ ſimiliter ſi intellectus erit in mortalibus: erit imaginatio: ⁊ non econuerſo: ⁊ dicebat Temiſtius: ita ſit vt ea vis ſenſum quidem ſequatur: ſed actionẽ animi antecedat. Patet igitur nõ idem eſſe imaginationem: exiſtimationẽue: imaginari. n. in ptãte noſtra ſine ꝯtrouerſia collocat: lꝫ nãqꝫ cum libet fingere qcqd volumus: atqꝫ ante oculos ponere: at opinari in nobis nõ eſt ſituꝫ. neceſſe eſt. n. opinantẽ aut veram aut falſaꝫ exiſtimationẽ habere: ⁊ dicit Auer. imaginatio. n. ẽ voluntaria nobis. cũ. n. voluerim᷒ imaginari res ꝺpoſitas ĩ vtute ꝯſeruatiua qs pri᷒ ſenſim᷒ poterim᷒ facẽ. poſſum᷒ ẽt p hãc vtutẽ fingere formas imaginabiles quaꝝ ĩdiuidua nũqꝫ ſenſim᷒. ¶ Cõtra imaginari nõ

ſit ſine ſenſu: ſenſus exigit rei p̄ntiā ergo n̄ poſſum⁹ imaginari niſi re preſente: ergo imaginari nō eſt in noſtra ptāte. Solutio eſt: imaginari nō eſt niſi de ſenſibili prius accepto: vnde cecus a natiuitate nullam habet fantaſiā ⁊ imaginationē colorꝝ: nō tn̄ oportet ꝙ cum imaginemur etiā ſentiamus ſm̄ actū: hec eſt reſponſio Alberti magni in ſumma de hoīe. Contra Auerrois p̄nti cōmento dicit: poſſumus ꝑ hāc virtutem fingere formas imaginabiles quarꝝ indiuidua nunq̄ꝫ ſenſimus: ⁊ in de memoria ⁊ reminiſcētia dicebat: ſm̄ hunc modū pōt imaginari elephantē qui nunq̄ꝫ ſenſit ipſū: ergo nō opꝫ imaginationē eſſe ꝺ ſenſibili prius accepto. Dico itaqꝫ imaginatiuā imaginari poſſe ꝑ intentōes ⁊ ad placitū ⁊ nāliter ſignificantes: quas tn̄ oēs hꝫ a ſenſib⁹ exterioribus⁹. ¶ Amplius in fine cōmenti ait Auer. iſta eſt vna rōnum ex quib⁹ apparet imaginari aliꝺ eē ab intelligere. Cōtra: intelligimus cū volumus. 2. de aīa. 60. 3. de aīa 36. ergo ob hꝫ n̄ ſeiungit̄ imaginatiua ab intellectu. Solutio ē: imaginationē verā poſſumus vere fingē qualicūqꝫ mō fingam⁹: ſꝫ nō qualitercūqꝫ intelligimus verꝝ intelligimus: ⁊ dicebat Themiſti⁹: prius ſuſcipere aliq̄d in opinionē: ſciā: aut prudentiā alterius facultatis eſt q̄ꝫ imaginatōis: nam imaginari ⁊ viſa cōcipere ſimul collibitū ē poſſum⁹: tāteqꝫ in eo cuiqꝫ copie ſuppetūt: vt nihil ſubſit qꝺ nō poſſit ſibi affingere ⁊ ſubijcere oculis: adeoqꝫ facile oīa q̄ velimus ad ꝯdictū accurrunt: vt tn̄ quaſi geri: agiqꝫ videant̄: at credere aliq̄d aut exiſtimare aut iudicare ꝺ reb⁹ quotiēs inceſſit volūtas in nr̄a manu nō ē: ſed quotiēs ipſa rei veritas q̄ videbat̄ aptiſſima aſſentire nos cogit: neqꝫ. n. fieri pōt vt qs rei quā nihil dubitat falſā eē aſſenſus ſuos accomodet: ⁊ q̄ euidētiſſima ſunt rapiūt aīum ad aſſenſū: quorꝝ ꝟo incerta ⁊ ambigua rō ē ⁊ ꝑinde iudiciū anceps q̄ſi ſuſpēdūt aſſenſus ⁊ ſubſtinēt: imaginari q̄dem in nr̄a ptāte eſt nō modo que p̄nt eſſe: ſed ēt que nō poſſunt.

Sententia. 154. Preterea cum opinamur aliq̄d malū eſſe atqꝫ terribile: cōtinuo ꝑturbamur. Simil̄r ⁊ cū opinamur q̄ppiam eſſe tale vt in illo ſit ꝯfidendū: at cū imaginamur talia: ꝑinde afficimur atqꝫ ſi ī pictura eadē ſpectarem⁹ at differētie ⁊ ſpēs ipſi⁹ ꝯſilij ſunt: ſciā: exiſtimatio: ⁊ intellect⁹ ⁊ ꝯ̄ria iſtis ⁊ de his ⁊ in libro ꝺ ſenſu ⁊ ſenſato ⁊. 6. ethicorꝝ ꝑtractabit̄. ¶ Dicit Auer. cū nos exiſtimauerim⁹ aliqꝺ timoroſum futurū quoquo mō nos patimur paſſione ac ſi illud timoroſū eēt p̄ns: ⁊ ſil̄r cū nos exiſtimauerim⁹ aliqꝺ audactiuū futurum ſtatī patiemur tali paſſione quali illo audactiuo exiſtente p̄nti: cū aūt imaginati fuerim⁹ illꝺ timoroſū nō ſtatī patiemur quaſi eēt p̄ns: ⁊ intēdit hic ꝑ cōſiliū fidē. i. cognitōē ꝯplexā: capit̄. n. ſepe numero fides pro ſcꝺa intellect⁹ opatione. Theologi dicunt ſciā eē de certo ⁊ euidēti: fidē ꝺ certo ſꝫ nō euidēti: vn̄ fides ⁊ ſcia reſpectu diuerſorꝝ p̄dicatorꝝ ſtant ſil̄r nō reſpectu eiuſdem. In paulo quoqꝫ rapto fides ⁊ clariſſima dei b̄ndicti viſio ſimul ꝑmanſerunt.

Sententia. 155. Uirtus imaginatiua q̄ fantaſma ⁊ ſimulachrū aliqꝺ in nobis dicim⁹ fieri ⁊ nō aliud quicq̄ꝫ qꝺ ꝑ tranſlationē hoc eodē noīe nuncupat̄: ipſa profecto vna quedā eſt potētiarꝝ earꝝ aut habituū q̄bus diſcernim⁹ ⁊ aut vere ꝑcipimus aut falſo: tales autē ſunt: ſenſus: opinio ſcientia: intellectus: ⁊ horum quattuor ſenſus eſt potentia: cetera habitus exiſtunt.

Unde eſt aduertēdū: Quinqꝫ ſunt habit⁹ itellectuales quib⁹ hō n̄ pōt mētiri. 6. ethicorꝝ a capite. 4. vſqꝫ ad nonū. Sciētia ē notitia cōcluſionis acq̄ſite ꝑ demōſtrationē: itellectus eſt notitia p̄cipiorꝝ: ſapiētia ē intellect⁹ ⁊ ſciētia: ita ꝙ ſapientia eſt vn⁹ habit⁹ totalis includēs tā ſciētiā q̄ꝫ itellectū: differēs ab vtroqꝫ ſicut totū a pte: n̄ arbitror. n. p̄miſſas ⁊ cōcluſionē eodē actu ꝯprehēdi poſſe: quo ſapientia origineſt: q̄nimo vt reor: fateri eodem actu multas ab intellectu capi ꝓpōnes quarꝝ altera ſit affirmatiua: altera negatiua: altera de cōtingēti: alia de neceſſario nō ē itegri: iuſtiqꝫ iudicij. Prudētia ē habitus actiuus: Ars factiua ē: Opiniōe vero tā veris q̄ꝫ falſis pōt q̄s cōſentire ꝓpōnib⁹. Ignorātia diſpoſitiōis ſemꝑ hō ꝺcipit̄: enumerauit aūt Ariſt. preſenti lectiōe illos dūtaxat habit⁹ cū quibus imaginatio conuenire videbatur.

Sentētia. 156. Imaginatio nō ē ſenſus iſtis reb⁹. i. rōib⁹ quas dicem⁹. Tū q: in ſomnis imagiamur: in ſomnis nō ſentim⁹: neqꝫ actu: neqꝫ potētia: ceci nāqꝫ imagināt̄ colores: quos tn̄ neqꝫ actu: neqꝫ potētia ſentiūt. Tū q: ſenſus ſemper ſit cū p̄ntia ſenſibilis: imagiatio aūt nō: ſꝫ cū abſentia: cū imaginatio aliq̄n actu ſit: exn̄te ſenſu i potētia: ipſa nō erit ſenſus. Tū q: nā cūctis aīalib⁹ ſenſum ſꝫ nō vim imaginādi cōceſſit: ⁊ dicit Auer. exiſtimatur ꝙ nō oē aīal imaginat̄: ⁊ ē aīal ꝙ nō mouet̄ ad ſenſibilia niſi apud p̄ntiā eorū in actu: vt vermes ⁊ muſce: ⁊ talia bruta iperfecta ſi delectabile ſit p̄ns n̄ mouent̄ niſi reſpectu maioris delectatōis: apes ⁊ formice neceſſario imaginant̄: apes ꝓꝑ artificiū cōficiendi mellis: formice ꝓꝑ diſpōem. i. ob hoc ꝙ recōdunt granū: ſed nō curat̄ de exemplo. Themiſtius ſentit imaginatiuā ineſſe apibus ⁊ formicis nō vermib⁹. Tū q: ſenſus ꝓpriorū generū ver⁹ magna ex pte eſt: imaginatio aūt falſa eſt in maiori pte: ⁊ ē obſeruādū ꝙ imaginatio facta a ſenſu exteriori initiatiue ſemꝑ vera exiſtit: ⁊ notāter dico a ſenſu exteriori: q: imaginationē de chimera nō oportet eē veram. Tū q: cū exacte circa ſenſibile operamur: nō dicim⁹ hoc nobis hoiem videri ac apparere: ſꝫ potius cū nō clare ſentim⁹. Tū q: nemo pōt clauſis ⁊ compreſſis oculis cernere: cogitatio: imaginatioqꝫ tūc vel efficaciſſima ē: dicit Auer. alia ratio eſt ⁊ propinqua p̄dictis i. prime rationi: q̄m hec ratio ſit de ligamēto vnius ſenſus tm̄: at prima de ligamento oīum ſenſuum in ſomno plane procedebat.

Sentētia. 157. Atqꝫ neqꝫ imaginatio vllus habituū eorū erit qui veri ſūt ſemper: eſt enim ⁊ falſa imaginatio non ſolum vera: Diſſentit quoqꝫ ab imaginatione opinio: q: opinionem cōſequit̄ aſſenſus ⁊ fides: neqꝫ vllo pacto vt q opinatur nō credat: ita plane eſſe ſicut opinat̄. Preterea fides ſequit̄ oēm opinionē: ꝑſuaſio fidē: ꝑſuaſiōi ratio annectitur: at imaginatio quidem quibuſdā beluis ineſt: ratio autem nullis. ¶ Contra. Ariſtoteles 30. particula problematū problemate. 5. arbitrat̄ brutis ineſſe fidem: eiſqꝫ credendū eſſe: cui⁹ tn̄ oppoſitum hic affirmatur: ergo. Dico hoib⁹ ꝓprijſſime ineſſe fidem: que ē rei ignote mirabilis certitudo: brutis ſm̄ methaphorā: veluti ⁊ methaphorice bruta ſepe numero verecūdari dicunt̄: cum tamē verecūdari in ratione conſiſtat.

Sentētia 158. Nō eſt imaginatio opinio cū ſenſu: ita ꝙ ſit eēntial̄r opi. ⁊ hēat ſenſum

ſenſū cōcomitātē: neqꝫ eſt opinio ꝑ ſenſum: itaꝙ ſit eſſential̄r opinio ⁊ hēat ſenſū cauſantē: neqꝫ eſt ꝯiūctio ſenſus opinioniſqꝫ: itaꝙ ſit ꝯſtituta eſſential̄r ex ſenſu ⁊ opinione: q̄m vt Auer. inq̄t: ſi eſſꝫ ꝯpoſita ex eis: cōtingeret vt vere dicerent̄ de ea ꝓprietates illarū virtutū ex q̄bus cōponit̄ mō medio: cōpoſitū n. ex aliq̄bus neceſſe eſt vt in eo exiſtāt quoq̄uo exiſtētia in cōponētibus. i. accidētia ꝓpria cōponētiū: ⁊ lꝫ accn̄tia cōponētiū ſint in cōpoſito: nō tn̄ opꝫ illa denoīare cōpoſitū ſimpl̄r ⁊ abſolute: aliter idē reciperet p̄dicatōē ꝯ̄riorꝝ: ⁊ dicit Themi. at dictū ē atqꝫ adeo demonſtratū magnationē cū opinione nō ſemꝑ cōiungi: qꝺ facile deprehēdas: ſi picturā quāpiā cōtēpleris: in q̄ mirāda extremaqꝫ ⁊ mōſtroſa ſint depicta: nā cogitare q̄dē ꝺ illis ipſis q̄ ſpectaueris ⁊ imaginari tantiſꝑ neceſſe eſt: opinari certe ita eſſe vt ſunt deſcripta nō poſſis. Sed ⁊ inde ꝓbaueris imaginationē nō eſſe cōnexionē ſenſus ⁊ opinionis: q: ſi illꝺ detur: cū fieri nequeat vt talis cōplexio intelligatur diuerſis ſubiectis abſolui: hoc eſt vt opinio circa bonitatē: ſenſus circa albedinē verſet̄: ēt ſi eadē res ſit in qua ⁊ bonitas ⁊ albedo ꝯtineat̄: q̄ gn̄e ꝯpoſito ſenſus ⁊ opīonis accn̄talis eſſꝫ: reliquū ē vt opinio atqꝫ ſenſus quorꝝ cōpoſitōe deffiniēda imaginatio ſit: tū vno gn̄e ⁊ qualitate ſubiecta vti. tū parē vtrūqꝫ rōnē inire nec pugnare viciſſim dicant̄: ⁊ hoc ē ꝙ dicē Auer. q̄m ſi imaginatio eſt eiuſdē rei: ⁊ hoc manifeſtū eſt ⁊ cōponit̄ ex exiſtimatōe ⁊ ſenſu: neceſſe ē vt exiſtimatio ⁊ ſenſus ſint eiuſdē rei eſſentialiter.

Sententia. 159. Exiſtimatio ⁊ ſenſus non ſunt eiuſdē rei ꝯp̄hēſibilis: cū plerūqꝫ accidat: vt tamet ſi ꝺ eadē re ⁊ ſenſus ⁊ opīo habeant̄: tn̄ opinio recta ſit atqꝫ vera: ſenſus mēdax ⁊ falſus: itellect⁹. n. ſepenumero corrigit errores ſenſus. nō poterit ergo ex ſenſu ⁊ opīone vnū iudiciū cōſtitui: ſi nāqꝫ ſenſus ⁊ exiſtimatio eſſent eiuſdē cōprehēſibilis: eſſet neceſſe aut repudiata opīone que vera eſt. falſū iudiciū ſenſus aſciſcere: aut ſimul cū opīone retinere ēt iudiciū ſenſus a q̄ potiſſimū imaginatio orīat̄ ⁊ pendeat: certe horꝝ vtrūqꝫ impoſſibile eſt: q: neqꝫ veram opinionē reſpuere aliq̄s pōt reꝑſertim nō cōmutata ſed incolumi: ⁊ ipſa ⁊ eo q opinat̄: mōi p̄dendi ſciam ponūt. 1. poſte. ca. 6. vn̄ n̄ pōt eadē opinio ſimul eē vera ⁊ falſa nulla mutatōe ſcā in opinātē aut re opinata: ⁊ dicit Themi. neqꝫ item fieri pōt vt is q recte opinat̄ ſolē eſſe maiorē terra: credat aſpectui faciētī pedalē: imo hic nedū coaleſcit opinio cū ſenſu: ſed excludit ⁊ reijcit ſenſum: ⁊ vna cū ſenſu imaginatio quoqꝫ damnat̄: eſt. n. imaginatio quedā impreſſio ⁊ veſtigiū ſenſus nō cōplexio opinionis ⁊ ſenſus.

Sententia. 160. 161. ⁊. 162. Imaginatio eſt motus aīe quem ſenſus in actu poſitus creat. ¶ Dicit Auer. p̄: q̄m ſi ſunt q̄dā que mouent̄ ab alijs ⁊ mouent alia: ⁊ imaginatio vr̄ eſſe virtus mobilis ⁊ paſſiua ab alia: erit actus imaginādi ꝑfectio virtutis imaginatiue ꝑ intētiones ſenſibiles exiſtentes in ſenſu ſm̄ modū ſm̄ quē ſenſus ꝑficiunt̄ ꝑ ſenſibilia q̄ ſunt ex̄ aīā: ⁊ ꝙ p̄ria ꝑfectio iſti⁹ p̄tis aīe ſit virtus q̄ īnata eſt ſe aſſimilare ſenſationibus que ſunt in ipſo ſenſu cōmuni: ſed Ariſtoteles propalauit in hoc ſermone precedens: quia poſuit imaginationē eē paſſiuā a ſenſu: ⁊ tacuit ꝯſequens: q: ex p̄dcā ꝓpōne colligit̄ aſſimilatio ſenſationibus ſenſus cōis: ⁊ tacuit hoc. ¶ Amplius lꝫ mot⁹ imaginationis ſit ſil̄is motui ſenſus: maior tn̄ falſitas inuenit̄ in imaginatiōe q̄ꝫ in ſenſu: ⁊ dicit Themiſti⁹: plane oīs imaginatio ſiue recta ſiue ꝯtraria ſit: tota pendet a ſenſu: cū quo ſemꝑ incedit: ac pedē pariter ponit: vt ſeu verus rectuſqꝫ ſit: ſeu ꝯ̄ mēdax ⁊ falſus cōtinuo ſe eidem ſecte imaginatio addicat: ergo queādmodū ſenſus ꝓpriorꝝ ſenſibiliū fere ſemꝑ verus exiſtit: contra in ſubſtantijs ⁊ ſenſibilibus cōibus ſepe decipi ſolet: ita imaginatio reſpectu ſenſibilium proprioꝝ incorrupta ē: de ſubſtātijs ꝟo ⁊ ſenſibilib⁹ cōibus falli ſolet: facillime ēt labit̄ imaginatio: q: rerū veſtigia n̄ ꝯſeruat: ꝑinde q̄lia excipit. ¶ Rurſus cū viſus maxīe ſit ſenſus: hinc ē ꝙ nomē imaginatio ab ipſo luīe ſumpſit: fantaſiaqꝫ dr̄: q: ſine luīe viſio fieri neq̄t: at q: imaginatiōes īmanent: ſenſibuſqꝫ ſil̄es exiſtunt: iō ꝑ ipſas bruta ⁊ hoīes multa agūt: illa mētis ſunt expertia: hoīes: q: mēs ꝑturbatiōe nōnūq̄ꝫ vel morbo vel ſomno ſubmergit̄. De imaginatiōe itaqꝫ ſit hactenus determinatum.

Digreſſio.

Quia Ariſto. nō execut⁹ ē hic niſi de ſenſu cōi ⁊ fantaſia. ⁊ Auer. 2. colliget capitulis. 7. ⁊ 20. in de ſenſu ⁊ ſenſato: ⁊ de memoria ⁊ reminiſcentia al̄s ꝟtutes iteriores enumerauit: iō operepretiū ē in calce huius libri inq̄rere quot ſint ꝟtutes iteriores ⁊ in quo mēbro ſuas ꝑſitiāt opatiōes. In p̄mis vr̄ ꝙ ſit vnus tm̄. Senſus. ſ. cōis: q: ſi ponat̄ ali⁹: aut ergo hoc erit ad iudicādū de ſenſibilibus ſenſuū exteriorū: ⁊ hoc nō: q̄m hoc proſequit̄ ſenſus cōis: aut ad ꝯponēdū ⁊ diuidendū ſenſibilia: ⁊ hoc iterꝝ nō: q: hoc facit ſenſus cōis: cū differētiā ponat iter ſenſata diuerſorꝝ ſenſuū: aut ad cognoſcēdū aliq̄ nō ſenſata exteri⁹: ⁊ iterꝝ hoc nō: q: al̄r nō plura cognoſcēt ſenſus cōis q̄ꝫ ſenſus exteriores. Itē cū ſenſus ⁊ organū ꝯuertant̄ ⁊ ſit tantū vnū organū: cerebrū ſcilicet aut corꝫ erit tantū vnus ſenſus. Rurſus cū vn⁹ ſit intellectus reſpcū oīū intelligibiliū: vnus ſatiſfaciet ſenſus cōis reſpectu oīū ſenſibiliū. Amplius videntur duo auctoritate Ariſt. iudicātur tres: q: ſunt tres ꝯcauitates cerebri: ab Alberto ⁊ Aui. ponunt̄ q̄nqꝫ ſenſus cōmunis: imaginatiua: fantaſia: eſtimatiua: memoratiua.

In oppoſitū ē Cōmētator. 2. de aīa. 60. ⁊. 3. ꝺ aīa 6. Ariſto. inq̄t poſuit ꝟtutes idiuiduales diſtīctas in q̄ttuor ordinib⁹: i prio poſuit ſenſū cōē: deinde ꝟtutē imaginatiuā: deinde cogitatiuā: ⁊ poſtea rememoratiuam.

Pro expeditiōe q̄ſiti ē primitus obſeruandū. Sēſus cōis ē p̄ria ꝟtus iterior: vtēs q̄nqꝫ inſtrumentis ſenſuū exteriorꝝ: vel pte primi vētriculi anteriori hūida valde ⁊ apꝑhenſiōi deſeruiēte: ⁊ eſt cognoſcitiuus tm̄ eorꝝ q̄ ꝑ ſenſū exteriorē capiunt̄: ⁊ cū ꝯprehēdat ſenſatōes ſenſuū exteriorꝝ: tales ſenſatiōes ſenſu exteriori noſcētur: ⁊ dicebat Auer. in ꝺ ſenſu ⁊ ſenſato: ⁊ iſta ps ē poſtrema partiū oculi: ⁊ ꝑ illā aſpicit ſenſus cōis formā. 2. colliget capitulo. 7. virtutes aīales ſunt. 5. ſenſus: virtus motiua i loco: virtus imaginatiua: ⁊ eſtimatiua ⁊ cogitatiua: ⁊ ꝯſeruatiua ⁊ reminiſcibil̄: vn̄ ꝓꝑ maximā colligātiam ſenſuum. 5. cū ſenſu cōi: enumeratis. 5. ſenſibus enumerat⁹ ē ſenſus cōis: ⁊ affirmato primo eē ſpirituali in ſenſu cōi: affirmat̄ ⁊ formā in ſenſibus exterioribus hēre eſſe ſpirituale: ⁊ in de memoria ⁊ reminiſcentia ait Auer. ⁊ iō iſta adunatio nō accidit niſi cogitātib⁹

in ſolitarijs qñ abſcindūt a ſe occupātia ſenſus:tūc
n.reuertiꝛ ſenſus cōis ad adiuuādū iſtas virtutes:
ꝗ̃ ſenſus cōis lꝫ ſit vnitꝰ ſenſibꝰ exterioribꝰ: ceteras
tñ ṽtutes īteriores adiuuare pōt: ⁊ hec eſt cā ꝙ ꝺꝛ i
de ſomno ⁊ vigilia.Somnꝰ ē paſſio ſenſus cōis:i cō
patōe tñ ad ſēſus īteriores ñ īmobilitaꝛ ſēſus cōis.

Eſt Scḋo aduertēdū.Imaginatiua ſeu fantaſtica
eſt ſcḋa virtus interior:ſcribit Auer.in de ſen
ſu ⁊ ſenſato:⁊ cū ſenſus cōis recipit formā reddit eā
informāti:⁊ eſt virtꝰ imaginabilis:⁊ tūc recipiet eā
īformās receptōe magis ſpūali:⁊ tūc illa forma erit
in tertio ordine:in de memoria ⁊ reminiſcētia:in for/
mis.n.imaginabilibꝰ eſt aliqḋ q̃ſi ſbiectū.ſ.lineatio
⁊ figura:⁊ aliqḋ q̃ſi forma: ⁊ eſt intētio illius figure:
ṽtus imaginatiua ꝯprehēdit de ſubiecto illud qḋ pi
ctor deſcribit in pariete:⁊ pñtat formaꝫ rei: exiſtitqꝫ
manifeſtatiue in orizonte añriori cerebri : ⁊ eſt virtꝰ
imaginatiua reſeruatiua formaꝝ multe corpalitatꝭ ⁊
modice ſpūalitatis.Tertia ṽtus iterior eſt diſtictiua
ſeu cogitatiua in hoie:in brutis ꝺꝛ eſtimatiua:ꝑ quaꝫ
qdeꝫ virtutē aīal nālr fugit nocitiua lꝫ nūq̃ʒ ſenſerit
ꝑſa. offm̄ diſtinctiue eſt cōponere imaginē cū inten/
tione :⁊ imaginē cū imagine ⁊ intētōeꝫ cū intētōe:⁊
diuidere has ab illis.Quarta eſt ṽtus memoratiua:
q̄ eſt vna re ip̄a ⁊ duo ꝭm modū ⁊ rōneꝫ:ſi.n.ꝯtinue
feraꝛ ſuꝑ aſpectū formaꝝ pceptaꝝ ꝺꝛ cōſeruatiua:ſi
aūt cū abſciſiōe vocaꝛ rememoratiua:q̃ſi ſit rememo/
ratio cōſeruatio interpollata:ꝯſeruatio aūt rememo/
ratio cōtinua:⁊ iſte q̃ttuor ṽtutes oēs ſunt reſeruati
ue ⁊ cognoſcitiue:ſenſus tñ cōis ⁊ diſtictiua plus co
gnitōi ꝺſeruiūt q̃ʒ reſeruatōi:imaginatiua aūt ⁊ me
moratiua magis reſeruāt q̃ʒ dignoſcāt:⁊ dic̄ Auer.i
de memoria ⁊ reminiſcētia:inueſtigatio ꝑ rememora
tionē cōpleꝛ ꝑ iſtas tres ṽtutes:qñ vnaqueqꝫ earū
facit pñtari ſuū ꝓpriuꝫ:virtꝰ rememoratiua facit pñ/
tari intentōeꝫ rei:imaginatiua formā:diſtinguēs cō/
ponit ⁊ diuidit:⁊ ꝑ cōgregationē iſtaꝝ triū virtutuꝫ
pñtaꝛ res oblita apud inueſtigationē rememoratōis
⁊ inter iſtas ṽtutes talis reperiꝛ ordo: id qḋ ē magis
ſpūale lediꝛ ꝑ leſionē eius qḋ eſt minꝰ ſpūale:⁊ non
ecōuerſo.¶Cōtra hāc determinatōeꝫ inducit Tru-
ſianus.2.tegni.17.has rōnes: in p̄mis: rememora/
tio eſt operatio vna ſimplex:ergo nō eſt ex multꝭ cō/
poſita.Solutio eſt.lꝫ actus rememorādi ſit ſimplex:
p̄exigit tñ actus aliaꝝ virtutū:ſicut q̃ʒuis opatio ītel
lectus humani ſit ſimplex:hꝫ tñ colligantiā cū actī/
bus ſenſitiuis.¶Amplius:fingit Auer.duplicē re/
memorationē:vnā.ſ.intentionē:alterā formaꝝ. So/
lutio eſt:imaginatiua intentōes ſenſatas tm̄ reſpicit
memoratiua vero ⁊ ſenſatas ⁊ nō ſenſata s:⁊ ita vna
virtus re ſatiſfacit formis ⁊ intētionibꝰ.¶Rurſus:
cōtinue aſpectoꝝ nō eſt memoria ſed fantaſia: ergo.
Solutio eſt:cōtinue ſenſatoꝝ aſpectoꝝ pōt eſſe ima
ginatiua:at intentionū ſenſataꝝ necnō ⁊ nō ſenſata
ruꝫ exiſtit memoratiua.¶Preterea ab Ariſto.nō ſit
mentio de diſtinctiua:⁊ intentiones nō ſenſate ſunt
ſenſibilia ꝑ accidens ergo pceptōi ipſaꝝ nō eſt ponē/
da alia ṽtus q̃ʒ ſenſitiua ⁊ imaginatiua.Ouis quoqꝫ
p̄terita lupū inſtinctu nature fugit : propter qḋ nec
accūbit ſuꝑ eius coriū.Solutio eſt.Duꝫ Ariſtoteles
tractaret de ſenſibꝰ interioribꝰ: executꝰ eſt de ſenſu
cōi ⁊ imaginatiua: audiendo imaginatiuā ꝑ quauis
ṽtute īteriori diſtincta ꝯ̄ ſenſuꝫ cōeꝫ ⁊ memoratiuaꝫ.
Itē itētiōes ñ ſenſate eliciunꝛ ex ſenſatis ab eſtima
tiua in brutis : ⁊ cogitatiua in hoie.Et ouis nālr
qdē fugit:ſꝫ ꝑ eſtimatiuā:at fugit inſpecta figura ⁊
magnitudīe lupi:nō accūbit aūt ſuꝑ eius coriū ob il
liꝰ corij odorē:hec itaqꝫ ſunt q̄ de ſenſibꝰ interioribꝰ
Auerrois opinatus eſt.

Vlterius ingraꝛ diſcrimē inter ſpēm:actuꝫ
⁊ habitū: q̄ diſtaꝛ videnꝛ:q2.162.
ꝺꝛ:abeuntibꝰ ſenſibilibus remanēt ſpēs ⁊ fantaſie:ꝗ
recedente actuali ſenſatiōe ⁊ actuali intellectiōe per
manent ſpēs ſenſibilis ⁊ intelligibilis:ergo ſpēs nō
ē actus:⁊ cū habitus cauſeꝛ ex actibus.2.ethicoꝝ ca
pite primo:habitus nō erit actus.Ad oppoſituꝫ:ni
hil ē ī ṽtute cognoſcitiua niſi eē diminutū ⁊ eē aꝑhē
ſum rei:ſed tale eē aꝑhenſuꝫ ē cognitio:ergo in vir/
tute cognoſcitiua nihil ē niſi cognitio.In ṽtute autē
cognoſcitiua exiſtūt ſpēs:actus ⁊ habitꝰ:ergo h̄ oia
ſunt idē re.Dico igiꝛ hec tria eē diſtincta rōne tātū:
cogitante.n.hoie ſpēs ē actualis cognitio:non cogi
tāte:ſꝫ prōptitudine exiſtente ad cogitādū ſpēs eſt
habitus vel diſpō:vñ iſta eē aꝑhenſa hñt eē velocis
trāſmutatiōis:at in ipſis potentijs cognoſcitiuis re
manent ꝓmptitudines ad cognoſcendū.

Poſtremo. Secūdus iſte liber de aīa qui/
buſdā termineꝛ ꝓpōnibꝰ.Pri
ma ē:viſio:ſenſatio cōis:imaginatio:cogitatio ⁊ itel
lectio differūt formalr ⁊ ſunt idē realr:ad hūc ſenſuꝫ
ꝙ nullū iſtoꝝ ē ens reale formalr:ſed tm̄ idētice:vñ
oia eē q̄ vni forme ꝯcedunꝛ ſunt idē re priuatiue.i.
inter illa eē nō inueniꝛ niſi vnū eē reale.Secūda ꝓpō
ē:intellectus humanus ſuſcipit formas mālēs:ergo
ſenſus eaſdē recipiūt:q2 nihil ē in intellectu qn priꝰ
fuerit in ſenſu:ſed ꝺꝛ intellectꝰ ſuſcipere formas mā
les:q2 intellectio nō differt realr a re intellecta:ergo
ſenſus dicetur recipe formam mālem:q2 ſenſatio eſt
res ſenſata:ſi.n.intentio coloris in ſenſibꝰ a colore
ip̄a ſeiungeretur:ergo ⁊ intētio coloris in ītellectu.
Itē intellectio ⁊ ſenſatio ſunt qualitates de pria ſpē
intellectio eſt res intellecta:ergo ſenſatio erit ſenſa/
tū:quare ꝯcludo diuerſas virtutes cognoſcitiuas eā
dē formā recipere ꝭm diuerſa eſſe formaliter diſtin/
cta.Tertia ꝓpoſitio ē:intentiones formaꝝ que ſunt
ī prima ſpē qualitatis ſunt relatiue:prīo metha.28.
ſpēs ſunt relatiue.7.metha.48.vl̄e eſt ī capitulo ad
aliqḋ:ſed intentio forme in ītellectu ē vl̄is actu:er/
go:⁊.5.metha.20.intellectus in ſua ſubſtantia ē rela
tiuus:⁊ capiꝛ intellectus pro intellectu ſpeculatiuo
ſeu intellectiōe:⁊.2.de aīa.126.ſonus q ē intētio ñ ē
in qualitate ſed in capitulo ad aliqḋ.7.phyſi.20.co/
gnitio dignꝰ ē vt ſit ad aliqḋ q̃ʒ qualitas : his itaqꝫ
euidentiſſime concludo primā ſpēm qualitatis ṽius
eſſe relationē q̃ʒ qualitatē:ſi nō realiter diſtinguaꝛ a
repſentatis per ipam:at ſi re diſtet:verꝰ exiſtet qua/
litas q̃ʒ relatio:⁊ hoc(vt reor)magnum ē fundamen
tum doctrine Cōmentatoris.Hec igitur ſunt q̄ cir/
ca ſecūdū librū ordinanda ꝓpoſuerā:quo qdē Ari.
varias aīe diffinitiones inquiſiuit:executuſqꝫ fuit ꝺ
virtutibus vegetatiuis:pariter ⁊ de ſenſitiuis.De
virtute vero intellectiua ⁊ motiua ꝭm locū libro ter/
tio determinabitur.

¶Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura in ter/
tium de anima Ariſtotelis ⁊ Auerrois.

¶Tex.Cōmen.primi vſqꝫ ad.12.

DE pte āt. Summa tertij li
bri de anima ta/
lis proponitur .
Inueſtigat Ari/
ſtoteles ꝑ eſſen/
tiam intellectus
quo pacto ſit ma
terialis oſtēdēs:
⁊ quo pacto vnꝰ
exiſtat : a Textu
Cōmēti primi vſ
qꝫ ad.12.Mox
quaſdā ſoluit q̄/
ſtiones de eſſen/
tia intellectus a.12.ad.21.Declarat deinde modos
intelligendi ſimpliciter ⁊ compoſitiue : a.21.ad.40.
Demum tractat de virtute motiua ꝭm locum:a.40.
ad.59.Poſtremo oſtendit finem omniū virtutuꝫ ani
me:⁊ que ſit propter neceſſitatem:⁊ que propter me
lius:a.59.vſqꝫ ad 68.

Tractaturus igitur de intellectu : do/
cumenta quedam p̄mittā
introductoria:que ꝓpoſitionibus in hoc tertio libro
approbandis exiſtent cōmodiſſima:in primis obſer
uandum eſt. Omnis forma ſbalis aut anima exiſtit:
aut nō anima: forme nō anime verſus vnam tm̄:aīe
vero queuis verſus oēs differentias poſitionis agi/
tare pñt . Deffinitio aīe ſtabilita.2.de aīa.7.oibus
intellectibꝰ apertiſſime conſenſit:vñ reperiꝛ intelle/
ctus poſſibilis q exactiſſime eſt intellectꝰ qui eſt oia
fieri.i.cuius officiuꝫ eſt ſuſcipere oēs intellectōes:⁊
eſt intellectus humanus:qui apud Auerroim vnus
numero exiſtit in cunctis hominibus : ſepe ſumitur
intellectus poſſibilis pro quouis intellectu ſuſcepti
uo intellectōis:ſiue denuo:ſiue ab eterno:qua ſigni/
ficatione oīs intellectus citra primū intellectꝰ poſſi
bilis nūcupari ſolet:nulla.n.intelligētia eſt liberata
a potentia preter primā:infra cōmēto.5.inuenitur ⁊
intellectꝰ ſpeculatiuus:q(vt reor)eſt ipſa intellectio
nō per eſſentiaꝫ in intellectu nr̄o recepta:queādmo
dum.n.mā prima capax efficitur formaꝝ ſbalium di/
ſpoſitionibus quātitatiuis ⁊ qualitatiuis:ita intelle
ctus humanus intellectionibꝰ non ꝑ eſſentiaꝫ prepa
ratur:diſponiturqꝫ ad capeſcēdas intellectōes per
eſſentiā:cōperiꝛ ⁊ intellectꝰ agens:quē audiendo ꝑ
virtute transferēte formas de ordine māliuꝫ ad ordi/
nem ſpūaliuꝫ fecimꝰ deū.2.de aīa.60.at pro ſba vni
ente intellectionē intellectui receptiuo de nouo vel
ab eterno eſt oīs intellectꝰ ſupra intellectū humanū
ſepe de intellectu paſſiuo ſit mētio:q qdeꝫ eſt aīa co
gitatiua hois.At intellectꝰ noſter poſſibilis multi/
fariaꝫ cōſiderari pōt:⁊ vt paſſiuus:⁊ vt ſic cōparatur
intellectui agenti a quo patitur perfectiue .conſide/
ratur vt receptiuꝰ reſpectu intellectōis : quatenus
cōponit:diuidit:iudicat:vocaꝛ actiuus: ꝯſideraꝛ vt
eſt fundatiuꝰ:⁊ ſic ꝯparaꝛ nālibus potētijs:que ſunt
idem ꝙ ipſemet:ꝯſideratur vt forma:vt aīa: ⁊ de oi/
bus iſtis intellectibus vel primaria vel ſecundaria
intentione in hoc tertio libro loquemur.

Amplius officiū eſt naturalis phi tractare
de intellectu humano ⁊ quātū ad
ſi eſt:⁊ quantum ad quidditatē eius : q2 mutationes
reales remote ⁊ extrinſece terminare pōt:intelligē
tie quantū ad ſi eſt pertinent ad naturalē:diuinus de
eis loquitur quidditatiue:ſubicitur etiaꝫ intellectus
humanus alterationi ſpirituali:nō intelligētie ſupe
riores:anime cauſate a corpore ⁊ extenſe ad extēſio/
nem illius generationes intrinſece ⁊ per ſe terminā
tes:a pho naturali quidditatiue tractanꝛ:dicunꝛ au
tem forme intrinſece terminare generationē: quādo
⁊ eſſe ⁊ informare incipiunt:⁊ ſunt q̄ inducūtur ꝑ ſe
mediantibus dimenſionibus interminatis:poſterio/
res ipa materia ⁊ ipſis dimenſionibus per ſe:intrat
quoqꝫ conſiderationem naturalē intellectus huma/
nus:cum habeat poteſtatē terminandi generationē
hois extrinſece ⁊ remote:dicitur aut intellectus hu
manus terminare extrinſece:quia nō incipit eſſe:ſꝫ
informare hoc vel illud perfectibile : qua de cā exi/
ſtit intellectus noſter ꝑ ſe prior materia ⁊ dimēſioni
bus:per accidens vero poſterior materia ⁊ dimēſio
nibus:intelligētie celeſtes neqꝫ eē neqꝫ informare
incipientes methaphyſico ꝯſiderāde relicte fuerūt.

Sententia. Textus Cōmēti primi.De ea
anime parte qua hō cognoſcit
⁊ intelligit conſiderandū deinceps ē quā differētiaꝫ
habet:⁊ quo pacto tandeꝫ ſit ipm intelligere:ſiue ta
lis pars ſit ſeparabilis:ſiue nō ſeparabilis:magnitu
dine ſed ratione:⁊ ē anima rationalis pars ſubiecti
ua anime : cum ſub hoc termino anima analogo oēs
aīe ꝯprehendantur.

Circa Cōmentū primuꝫ.Queriꝛ in quo differt
rationalis anima a ſenſu ⁊ imaginatione
quas Auerrois facit comprehēſiuas:⁊ capitur ima/
ginatiua pro cogitatiua:q2 imaginatiua propriꝰ con
ſeruat q̃ʒ aprehendat:vt dixi.2.de aīa.162.⁊ ſubdit
in prima ⁊ vltima perfectione ⁊ in actione ⁊ paſſiōe
propria:⁊ ſumitur ly ⁊ pro ideſt:quia vltima perfe/
ctio eſt actio ⁊ paſſio propria.¶Amplius inquit : ꝑ
hanc virtutem differt hō a brutis:⁊ colligiꝛ rationa
le veram eſſe hois differentiā ⁊ animam rationalem
dare eſſe hoiem:vnde homo ē animal ꝑ ſenſum:⁊ ꝑ
intellectum:quatenus ē animal per ſenſum in gene/
re ſubſtantie vniuoco locatur:pro vt ē animal ꝑ itel
lectum nō niſi in genere analogo collocari pōt:nullū
nāqꝫ animal inuenitur compoſitius hoie:vbi.n.celū
animal exiſtit tantum per intellectū.Bruta ṽo ꝑ ſen
ſum:homo ⁊ ꝑ intellectū ⁊ ꝑ ſenſum conſtituitur : ⁊
hoc ideo a natura inſtitutuꝫ fuit vt hō ⁊ ſuperiora ⁊
inferiora ꝯprehendere poſſet:foretqꝫ nexus ⁊ liga/
mentum ſuperiorum cū his inferioribus:⁊ paruus
mundus:⁊ hec eſt cauſa ꝙ dicebam āno ſuperiori.2.
phyſicoꝝ.26.in hoie ſunt vnite due anime:nobiliſſi
ma corruptibilis ⁊ caduca per ſe conſtituta ꝑ mām:
⁊ impfectiſſima intelligentia que appellaꝛ forma ho
minis vltima ⁊ corruptibilis remote ⁊ per accidēs.
¶Rurſus ait:videtur ꝙ intendebat hic per cogni/
tionem:cognitioneꝫ ſpeculatiuā:⁊ ꝑ itellectū:cogni
tionem operatiuā:cū intellectus ſit cōis oibꝰ:cogni
tio aūt non:dicebam āno ſuperiori prohemio primi
phyſicoꝝ:iſte terminus hō cum ſit terminus ſpecifi
cus ē vera ⁊ nō ſimulata vniuocatione vniuocus : ⁊
merito aīe intellectiue oēs hoies ſunt diſciplinabi/
les:⁊ hi magis:qui magis volunt:ratione tamē cor:

poꝛis aīe intellectiue ſubiecti pōt quiſpiaꝫ non eſſe aptus ſcietijs ſpeculatiuis: molles.n. carne aptos mente: duros ineptos: dicebat Ari.2. de anima.94. ⁊.2. phyſicoꝝ.3. non oīs homo eſt aptus vt ſit medicus: ⁊ q̄ quarto metheoꝝ ſcribebaꝛ: ꝙ nō pōt facere opus in qḋ oꝛdinatur: dꝛ tale equiuoce: ideirco poteſt docte ſaluari ⁊ vniuocatio ⁊ equocatio iſtius termini hō ⁊ cuꝫ eſſe felicitabile ⁊ intellectiuum ſint aptitudines ſequētes aīam rōnalem: hee ꝓpoſitiones erunt per ſe: hō eſt beatificabilis: hō eſt intellectiuus dei: diſtinctio tandeꝫ de aptitudine ſumpta a foꝛma: qua aptitudine oīs hō eſt aptus perfici ꝑ ſciētias ſpeculatiuas ⁊ aptitudine ſumpta a foꝛma exiſtente in mā ſic ⁊ ſic diſpoſita qua nō oīs hō pōt ſpeculari ſoluit omneꝫ ambiguitatem.

Textu Cōmenti.2. inuenit Ariſtotiles ꝓpꝛime nām intellectionis abſolute: ſiue intellectio ſit opatio intellectus ſimplr̄ abſtracti: q̄ inoꝛganica eſt ⁊ nō colligata cuꝫ virtute oꝛganica: ſiue ſit intellectio intellectus nō ſimplr̄ abſtracti: que eſt intellectio inoꝛganica: colligata tñ cū viribus ſenſitiuis: eſt nāqꝫ intelligere: veluti pati: quia intellectio queuis ducit nos in cognitionē opantis hac opatione que eſt intellectio: cui opanti ⁊ intelligēti eſt hec opatio imanens: ⁊ dicebam.2. de anima.51. ſenſatio oīs paſſio eſt vere intentionalis: intellectōes oēs quibus homo intelligit opationes ſunt imanētes ⁊ paſſiones vere intētionales: q̄ intellectus noſter receptiuus eſt cuiuſcūqꝫ intellectōis: ⁊ hac lege ꝓcedūt intellectōes intelligentiaꝝ celeſtiū quibus alia a ſe intelligunt: intellectōes aūt qbus ſe ipſas cōpꝛehēdunt nō ſunt paſſiones intētionales: cum earū non ſint receptiue: ſunt tamen operationes imanentes: quia dant intelligere his opationibus operantia: intelligentibus.n. intellectōes exiſtunt opationes immanentes: ⁊ hec eſt veriſſima cā ꝙ ſentire eſt pati: ſꝫ intelligere eſt veluti pati.

Circa Cōmentū.2. dubitatur in quo genere ſit intelligere: an in paſſione: an in actione: ⁊ ſi ſit paſſio: nūquid coꝛꝛuptiua: an ꝑfectiua exiſtat: ⁊ ſi perfectiua: vtrū oꝛganica: vel nō: ⁊ abſtracta vel non: vñ alique ſunt opationes aīe oꝛganice ⁊ colligate cū oꝛganis: alique ſunt īoꝛganice: ſed cū viribꝰ ſenſitiuis colligate: ſunt quedaꝫ que penitus abſtracte vocanꝛ. ¶ Item Auerrois per pꝛimaꝫ virtutem intellectiuā intelligit intellectū poſſibilē qui eſt pꝛimus quo ad nos: cū ſit vltimus intellectꝰ: ipſe.n. eſt qui recipit ⁊ cōpꝛehēdit oīa: ⁊ concludit cōmentatoꝛ intellectū aſſimilari ſenſui in receptōe tm̄: cum ſenſus ſit virtus in coꝛpoꝛe.i. cauſatus a coꝛpoꝛe: intellectus aūt nō pendet a coꝛpoꝛe: eſt eniꝫ aīa ſenſitiua ſubiecta poteſtati materie ⁊ agētis abſolute: nequaq̄ intellectus: vñ ſm fideꝫ intellectus hnmanꝰ creatur: cum ſit ſimplr̄ nouus ⁊ nō educaꝛ de gremio coꝛpoꝛis: at peripatetice eſt ante retroqꝫ ſempiternus. ¶ Amplius eſt aduertenduꝫ: ſenſus eſt potētia paſſiua.2. de aīa.51. intellectus ſilr̄: infra.5.14. patitur ſenſus ſpūaliter.2. de aīa.121. pariter ⁊ intellectus: infra.5.⁊.38. bene ſenſibile eſt bene intelligibile: male: male: 2. de aīa.92. pꝫ itaqꝫ conueniētia inter itellectum ⁊ ſenſuꝫ. At ſenſui euenit coꝛꝛuptio.2. de aīa 143. intellectui minime: infra.7. ſenſus recipit ꝑticulariter: intellectus vlr̄.2. de aīa.60. infra cōmēto.5. obiectum motiuum ſenſus eſt extra: intellectus itra.2. de anima.60. infra.18. per accidens ſenſibile ſenſu exteriori eſt per ſe intelligibile pꝫ ꝯ ſba: hec ſunt inter intellectū ⁊ ſenſus manifeſta diſcrimina:

Sententia Textus Cōmēti.3. Intellectꝰ eſt virtus paſſiua quoquo mō .i. ꝑfectiue: non tranſmutabilis: q̄ nō eſt coꝛpꝰ: neqꝫ virtus in coꝛpoꝛe: opoꝛtet igitur vt intellectus ſit ñ paſſiuus.i. non trāſmutabilis a foꝛma quā ꝯpꝛehendit: ſed recipit foꝛmam.i. nō habet de intentiōe paſſionis niſi hoc tantū ꝙ recipit foꝛmam quā ꝯpꝛehendit: ⁊ eſt in potentia ſicut illud: nō illud.i. eſt in potētia ſicut ſenſus: non quia illa virtus ſit aliquid hoc: aut coꝛpus: aut virtus in coꝛpoꝛe: ⁊ opoꝛtet intellectum ſubire ſimilitudinē cum ſenſu: vt quēadmoduꝫ ſeſe habet ad ſenſibilia ſenſus: ſic ſe habet ad intelligibilia intellectus: ⁊ huius ꝓpoſitionis Auer. affert duas expoſitiones: ſenſus pꝛime eſt: ex ſimilitudine quā habet intellectus cū ſenſu pꝛobatur intellectuꝫ recipere: ⁊ non pꝛobatur per recipere ſimilitudinem eſſe inter intellectū ⁊ ſenſuꝫ: ⁊ hoc eſt qḋ dicit Auerrois: pōt intelligi ſic: ⁊ neceſſe eſt vt ſit ꝯ virtutibus paſſiuis: ita ꝙ ꝓpoꝛtio itellectus ad intelligibilia ſit ſicut ꝓpoꝛtio ſenſus ad ſenſibilia: ⁊ ſm hoc in oꝛdīe ſermonis erit tranſpoſitio: ⁊ tunc debet legi ſic: opꝫ igitur vt diſpoſitio eius ſit ſm ſimilitudinē: ſicut ſenſus apud ſenſibilia: ſic intellectus apud intelligibilia ⁊ vt ſit nō paſſiuus paſſione: ſicut paſſione ſenſuū: ſꝫ recipit foꝛmam: ⁊ eſt in potentia ſicut illud nō illud: fuit ergo neceſſarium vt hec ꝓpoſitio anteponeretur q̄ ꝑ iſtam ꝓbabatur intellectum recipere ex ſimilitudine inter intellectum ⁊ ſenſum: addidit deinde alias ꝓpoſitiones quibus intellectum non paſſiuum: ſꝫ ſuſceptiuum foꝛmarum declarabaꝛ. Sēſus ſecunde expoſitionis eſt: ſi hec ꝓpoſitio: ſicut ſenſus ad ſenſibilia: ita intellectus ad intelligibilia: poſtponatur ceteris ꝓpoſitionibus textus cōmenti tertij: ponere itellectum non paſſiuum nō contradicit huic ꝙ ꝓpoꝛtio eius ad intellectum ſit ſicut ꝓpoꝛtio ſentiētis ad ſenſatum: ſed foꝛte concedendo ipm̄ habere hanc ꝓpoꝛtionem: erit neceſſe vt ſit non tranſmutabilis.i. quia non eſt ſimilitudo inter intellectū ⁊ ſenſum: niſi quatenus vtraqꝫ virtus ē paſſiua: ⁊ cum ſenſus particulariter recipiat: eiqꝫ interitus accidat: intellectus vo vlia ⁊ abſtracta compꝛehendat: conuincetur palā intellectum eſſe non paſſiuum paſſione ſenſuum: ⁊ ſubdit Auerrois: coegit nos ad illam pꝛimam expoſitionem: hoc ꝙ intellectum habere hanc ꝓpoꝛtionē: manifeſtum eſt per ſe: aut pꝛope: cum hoc qḋ eſt quaſi pꝛincipium ad ſciendum ipm̄ eſſe non paſſiuū: neqꝫ tranſmutabilem: eſt autem talis ꝓpoſitio pꝛincipiū ad ſciendū ipm̄ eſſe non paſſiuuꝫ: q̄ ex quo per ſimilitudinem inter intellectum ⁊ ſenſum conuincitur intellectum recipere: ⁊ nō colligitur ſimilitudo: q̄ intellectus recipiat: dignoſcimus mox intellectum nō paſſiuum ⁊ nō tranſmutabilē exiſtere: cum ſit intellectus in potentia ſicut illud nō illud: vt ergo paucis locum hunc expediam: nihil aliud volui declaraſſe niſi ꝙ ſecus eſt deducere intellectuꝫ humanū recipe per ſimilitudinem quā habet intellectus cū ſenſu: ⁊ ſecus conuincere ſimilitudinē inter intellectū ⁊ ſenſum per recipere: verūtamen quibus conuenientijs ꝯſentiant: qbuſue diſtent diſcriminibus ſenſus ⁊ intellectus in fine cōmenti ſecūdi patefactū eſt.

Cōmento Tertio affirmaꝛ hec ꝓpoſitio: ſed nō habet intellectus de intētiōe paſſionis niſi hoc tantum ꝙ recipit foꝛmam quā cō

pꝛehendit

pꝛehendit: ⁊ hanc ꝓpoſitionem dixit de ſenſu in Cōmento ſecūdo: vnde receptum eſt compꝛehenſuꝫ taꝫ reſpectu ſenſus q̄ꝫ reſpectu intellectus: ſenſus tamē eſt virtus in coꝛpoꝛe: nō aūt intellectus. Ex tali ꝓpoſitōe colligiꝛ palaꝫ: nihil nō foꝛmā cōpꝛehenſam recipiūt ſenſus ⁊ intellectus: ergo cū recipiāt ſenſationeꝫ ⁊ intellectionē ſenſatio ⁊ intellectio foꝛme exiſtent cōpꝛehēſe: ⁊ ita certiſſimū eſt mentē Auer. fuiſſe intellectōeꝫ eſſe reꝫ intellectā: ⁊ ſenſationē reꝫ ſenſatam: ⁊ cū in intelligētijs nō inueniaꝛ cōpoſitio niſi ex intelligēte ⁊ intellecto: deſiderāte ⁊ deſiderato: q̄ intelligens ⁊ deſiderās recipiunt: intellectū ⁊ deſideratuꝫ ſuſcipiunꝛ: ⁊ intellectus humanus capax ſit intellectionū: nō erit ipe alia cōſtitutus cōpoſitione niſi ea qua intelligētie medie: ⁊ talis cōpoſitio ab expoſitoꝛibꝰ cum his: nō ex his noīari ſolet: talis iteꝫ cōſtitutio intelligētiaꝝ ſimplicitatē minime auffert: ſunt nāqꝫ res abſtracte ſimplices: nō abſtracte: auctoꝛe Auerroi infra Cōmento nono.

Sententia Textus Cōmenti quarti. Quare neceſſe eſt ipſuꝫ cum vniuerſa intelligat nō mixtū eſſe: opus quoqꝫ eſt ipm̄ nullā ſpēꝫ certā aut ꝑcipuā hꝛe: recte igiꝛ Anaxogoꝛas q̄ſi ſomniādus de intellectu viꝛ ſenſiſſe: cū illuꝫ ſinceruꝫ: ſimplicē: intēperatūqꝫ diceret ⁊ ab oīum reruꝫ quas cognoſceret nā cōicatuqꝫ alienū: fieri.n. quāfacillime pōt: vt oīa intellectu cōpꝛehēdanꝛ: ſi nulla familiaris foꝛma geminaqꝫ habenꝛ: q̄ adituꝫ ceteris foꝛmis tāq̄ꝫ peregrinis ⁊ aduentijs ꝑcluderet.

Cōmentum Quartum varijs aperiaꝛ documentis. Pꝛimū eſt: loquimur hic de intellectu māli qui eſt oīa fieri: ⁊ q̄ compꝛehendit oīa eſt virtus paſſiua: ⁊ nō educta de potentia coꝛpoꝛis nālis aut animalis: ſunt foꝛme ſbales nō aīe: appꝛopꝛiate loquendo nature: que quidē virtute elementoꝝ oꝛiunꝛ: aīe que non intellectꝰ exiſtunt ſubiecte ſunt poteſtati materie ⁊ agētis abſolute: at intellectus venit de foꝛis: ⁊ ex extrinſeco itrat nos.12. methaphyſice.17. quatenꝰ.ſ. terminat generationē hoīs extrinſece: cōſtituit nāqꝫ intellectꝰ hominē: tñ nō educitur de gremio materie: ⁊ dicebam pꝛimo de aīa.87. ſi eſtis interioꝛes: foꝛme mixtoꝛum inaīatoꝝ ſunt foꝛme coꝛpales: aīa vegetatiua ⁊ ſenſitiua virtutes ſunt in coꝛpoꝛe ⁊ nō foꝛme coꝛpales: intellectus nec foꝛma ē coꝛpalis neqꝫ virtus in coꝛpe.

Secundum documentū eſt: ſi eſſet intellectus virtus cauſata a coꝛpoꝛe nō intelligeret oīa: q̄ haberet foꝛmaꝫ peculiarem q̄ ceteris foꝛmis aditū pꝛecluderet. Contra: foꝛma mālis exñs ī oculo nō auffert viſionē: ḡ ab intellectu nō tolletur intellectio: ēt ſi in itellectu inueniatur foꝛma mālis. Solꝰ eſt: q̄ intellectio queuis actꝰ ē abſtractꝰ īō foꝛma mālis ſi eſſet ī intellectu ipediret qdē intellectionem: at nō cognitioneꝫ ſimpliciter.

Tertium documentū eſt: intellettus eſt virtus paſſiua: q̄ mouetur ab aliquo operante in ipm̄: ſunt.n. obiecta actiua in intellectuꝫ noſtruꝫ: ⁊ ſenſibilia opatiua ſunt in virtutes ſenſitiuas: ⁊ dicit Auerrois: neceſſe eſt inquātuꝫ rerum foꝛme ſunt in actu ex̄ aīam: vt moueant aīam rationalē ſm ꝙ cōpꝛehēdit eas: quēadmoduꝫ ſenſibilia: inquātum ſunt entia in actu: neceſſe eſt vt moueant ſenſus .i. vt ſenſus moueantur ab eis: itaqꝫ nulla ſit paſſio in obiecto: ſed in ſenſu tm̄. Et q̄ foꝛmis extra animaꝫ eductis vt ſunt ex̄ aīam cōceditur eſſe reale: numerale: ⁊ materiale: foꝛmis vero vt mouent intellectū: eſſe abſtractū ⁊ eē intellectuꝫ ergo ꝑꝑ multiplicationē diuerſoꝝ eē ñ multiplicanꝛ foꝛme. Et ſi dicas: ſunt multe foꝛme: ſed ſunt idem ſm ſpēm. Cōtra: foꝛma ex̄ aīam eſt ſba: in intellectu eſt intellectio.3. diſputatōe dubio.18. ſꝫ ſba ⁊ intellectio ſeiunguntuꝛ genere generaliſſimo ergo non ſunt idem ſm ſpēm nec ſpecialiſſimam nec ſubalternā.

Quartum documentū eſt: videtur ꝙ foꝛme rerum extrinſecarū mouent hāc virtutē: ita ꝙ mēs auffert eas a materijs ⁊ facit eas pꝛimo intellecta in actu poſtq̄ꝫ erant intellecta in potētia ⁊ hoc modo videtur ꝙ iſta aīa ē actiua imo paſſiua. Reſponſio ē: ſm ꝙ intellecta mouent eā ē paſſiua: ⁊ ſm ꝙ mouentur ab ea ē actiua: ⁊ iō dicit Ariſt. poſt ꝙ neceſſe ē ponere ī aīa rationali has duas differentias.ſ. virtutem actionis ⁊ virtutē paſſionis: ergo intellectus poſſibilis ⁊ agens ſunt virtutes anime rationalis: ergo intellectus agens nō erit Deus ergo anima rationalis erit compoſita cōpoſitione ex his: ⁊ infra.17. neceſſe ē vt he differentie ſint in aīa: ⁊ cōmento.20. ait: intellectus in nobis componiꝛ ex virtute actiua ⁊ virtute paſſiua. Soluit Auer. qñ dicit: intellectus poſſibilis ⁊ agens ſunt ꝑ diuerſitatē actionis eoꝛum: actio.n. intellectus agentis ē generare: iſtius aūt infoꝛmari: ſunt aūt vnuꝫ: q̄ intellectꝰ materialis perficitur ꝑ agentem ⁊ intelligit ipſuꝫ: ⁊ ex hoc modo dicimus ꝙ itellectus ꝯtinuatꝰ nobiſcū apparent in eo due virtutes: quarum vna ē actiua: ⁊ alia eſt de genere virtutum paſſiuaꝝ.

Quintum documentū eſt: quidam arbitrātur intellectū agentē nullam hꝛe actionem poſitiuā circa fantaſmata: ſed eū remouere ꝓhibens dūtaxat putant. Cōtra: remouens ꝓhibēs eſt agens ꝑ accidens: intellectus agens ē extrahēs: ⁊ eſt per ſe efficiens: ergo. Quare dico ꝙ intellectꝰ agens facit foꝛmam que erat ſub eſſe reali ⁊ ſingulari ſub eſſe vniuerſali ⁊ intellecto: ⁊ non ē agēs ꝓpꝛie q̄ antecedebat foꝛma nō tñ in eſſe illo qḋ acqrit ab intellectu agente: ⁊ ſi ꝑfuiſſet in illo eſſe: non tñ extitiſſet cōtinuata cum fantaſmate foꝛtis cū quo nunc continuatur: tranſfert ergo intellectus agens de potentia intellecto ad actu intellectū: concludēdo itaqꝫ pꝛimam ꝑtem Cōmēti quarti: obſeruandū eſt ⁊ multum vtiliter: ꝙ intelligētijs ſupioꝛibus ſm eſſe reale abſtractum earum coꝛreſpondēt oꝛbes celeſtes: ſm vero eſſe earum intentionale deſeruiūt intellectus. At itellectui nr̄o ſm eius eſſe reale coꝛreſpōdet coꝛpus oꝛganicū potentia vitam habēs: cuius ē veriſſimus actus: eidem aūt ſm ſuum eē intentionale nullus intellectus reſpondet: erit ergo itellectus humanus purum potentiale in genere intellectuū.

Quoniam autem. Secūda hac parte deduciꝛ hec ꝓpoſitio: intellectus nō eſt foꝛma materialis: hac ratiōe: omne recipiens debet eſſe denudatum a natura recepti: intellectus poſſibilis recipit oēs foꝛmas materiales: ergo intellectus non eſt foꝛma materialis: ergo apud Cōmētatoꝛē intellectus noſter recipit foꝛmas materiales ſm eſſe earum abſtractū: ergo intellectio erit res intellecta realiter: ergo intellectus poſſibilis nullam intellectionē ſibi determinabit tāq̄ꝫ foꝛmā ſibi naturalem: ergo intellectus nō erit compoſitū coꝛpus ex materia ⁊ foꝛma: nec foꝛma ellementi: nec mixti: ⁊ ſubdit exemplū de tactu: vt oſtendat tale dictū

eſſe conforme dictis ſuperioribus: in medio.n.ſunt qualitates truncate ex quibus reſultat forma media ſpecie ab extremis diſtincta. Cōtra: intellectus poſſibilis recipit ſubſtantias abſtractas: ⁊ vna intelligētia intelligit aliam: conſtat tñ ħ omnia eſſe ꝺ genere intellectuū. Item ſatis ē ꝙ forma materialis ī itellectu nō ſit rō recipiendi alias formas: veluti dicit̃ de oculo colorato. Solutio eſt: nō opȝ ꝙ nō ſit intelligētia: imo nō opus eſt ꝙ nō ſit intelligentia in actu: ſed requirit̃ ꝙ nō ſit in actu illa intelligētia quā dȝ recipere: ⁊ dixit Auer. 2. de aīa. 67. nihil recipere ſeipm nec eſſe cām alicuius in recipiēdo ſeipſuȝ: ⁊ q: intellectus poſſibilis recipit oēs intellectōes: iō ipſe nō eſt intellectio: alie intelligētie exiſtunt intellectōes ⁊ ob hoc nō potuerūt recipere oēs intellectōes: forma itaqȝ mālis ſi eſſet in intellectu īpediret intellectionē non cognitionē ſimpliciter: q: intellectio oīs actus eſt abſtractꝰ: ⁊ vt hanc rem vltimate reſoluaȝ: eſt cōſiderādū ꝙ oīs forma nō intellectꝰ humanꝰ vl' eſt intellectio ꝑ eſſentiā: vel nō ꝑ eſſentiā: ſolus intellectꝰ nr̃ extitit non intellectio: ⁊ hoc a nā inſtitutum fuit vt ipſe cōmode poſſet ſuſcipe oēs intellectōes: vñ nō eſt intellectꝰ humanus mā pria que ſit in actu ꝑ formā receptā ⁊ terminat̃ ꝑ illaȝ ad eſſe indiuiduale: ipſa nec eſt actus realis: neqȝ intētionalis: intellectus nr̃ eſt actus realis nō intētionalis: nō ē ēt itellectus humanꝰ forma q̄ poſſit eſſe intellectio: qcqd ē eſt in reruȝ nā aut eſt actus realis ⁊ intētionalis: aut eſt actus realis: minime intētionalis: aut nec eſt actꝰ realis: nec intētionalis. Ad aliud diceret Cōmentator viſuȝ recipe colores: nō oculū. Vel oculus nō eſt coloratus. Vel oculus vt dyaphanꝰ nō eſt coloratꝰ: vt mixtus eſt coloratꝰ. Et ſi qs dicat: intellectio recipitur in intellectu nr̃o recepto in mā ergo ipſa ſuſcipitur in mā: q: oē receptū in recepto recipit̃ ⁊ ī recipiente. Dico hanc ꝓpoſitionē eſſe veraȝ ſaluato eodem genere recipiēdi. ¶ Rurſus Cōmentator in ꝺ beatitudine aīe probat intellectum noſtrum non eē virtuteȝ in corpore: q: apprehendit ſeipſum. Cōtra ſenſus ꝑcipiunt ſeipſos: vt ⁊ facit intellectus noſter qui tm̃ ſe ꝑ accidens cognoſcit: tū ſenſus ſunt virtutes in corpore. Solutio eſt: apprehenſio ſenſuum ordinat̃ ad itellectionē beatificā hoīs: tm̃ itaqȝ ſenſus cognitōe nō beatifica: intellectꝰ noſter ⁊ beatifice ſe apprehendit dum intelligit ſe cognoſcendo ſubſtantias ſeparatas ꝑ eaꝝ eſſentias: ⁊ nō beatifice duȝ cognoſcit ſe ꝑ intellectiones reruȝ mālium: vel intellectus nō eſt virtus in corpore: q: apprehēdit ſeipſum qui eſt vl'is: ſenſus aūt nō percipiunt vl'e actu.

Sententia. Textus Cōmēti. 5. Cuȝ itaqȝ intellectꝰ nullā ſibi intellectionem determinet: nō erit ipſius alia natura niſi ea ſolum qua poſſibilis eſt: ⁊ nihil erit actu prorſus eorū que ſunt anteaq̄ȝ ipſe intelligat. ¶ Dicit Auerrois: cum declarauit ꝙ intellectus materialis nō habȝ aliquam formaȝ materialium. i. ꝙ non eſt forma materialis cauſata a ſubiecto: nunc dicit: non habet intellectus naturam ſm hoc niſi naturaȝ poſſibilitatis ad recipienduȝ formas intellectas materiales. Cōtra: recipit intellectus humanꝰ formas abſtractas qū intelligit eas per eſſentiaȝ eaꝝ: ergo. Solutio eſt: vel intellectꝰ diffinit̃ hic vt reſpicit mālia: vel hec ꝓpoſō eſt excluſiua primi vel ſecundi: nō tertij ordinis: eſt nāq̄ȝ hec ꝓpoſitio vā: tm̃ intellectꝰ nr̃ recipit formas itellectas māles: pariter ⁊ iſta: intellectꝰ noſter ē tantum recipiens formas ītellectas materiales: at ħ falſa exiſtit: intellectus noſter ē recipiēs formas tantuȝ māles. Iteȝ dico: forma cauſata a ſubiecto obiectū ē primū ītellectꝰ poſſibil' ꝯparati ad ītellectū agenteȝ: cum.n. intellectus poſſibilis ſit omnia fieri ⁊ intellectus agens omnia facere: tante poſſibilitatis erit intellectus poſſibilis: quante actiuitatis ītellectꝰ agēs ergo illud erit obiectum intellectus poſſibilis ꝑmuȝ reſpectu cuius intellectus agens ē vere abſtrahēs: tale auteȝ eſt forma cauſata a ſubiecto: declarat̃ itaqȝ natura intellectus poſſibilis: quatenus tante ē poſſibilitatis: q̄ȝte actiuitatis exiſtit intellectus agens. ¶ Amplius ait: ꝺnudat̃ intellectus noſter ab oībus formis materialibus ⁊ intelligibilibus. Sēſus ē: nō eſt intellectus humanus intellectio: licet iungatur cum quauis intellectione: veluti ⁊ mā prima ſemper copulatur forme. 2. phyſicoꝝ. 12. tamen nō ē forma: prio phyſi. 63. 65. 69. vnde forme materiales ſunt intellectiones nō per eſſentiā: forme celeſtes q̄ appropriate loquendo vocantur forme intelligibiles itellectiones ſunt per eſſeutiā: de oī igitur forma alia ab intellectu nr̃o verum ē dicere ꝙ ē intellectio: ⁊ ita intellectus intelligitur eſſe denudatus ab omnibꝰ formis materialibus ⁊ intelligibilibus: q: ipē nō eſt intellectio. ¶ Rurſus inquit ⁊ nō ē in actu aliqͦd entiū anteq̄ȝ intelligat ipm: ergo colligat̃ intellectū nihil recipere niſi intellectionē: nō eſſe q̄ȝ cōcedēdas ſpecies intelligibiles ab intellectione re ipa ſeiūctas: ſȝ n. dantes ſpeciem intelligibilem re diſtinctā ab itellectione: eam profecto opꝰ eſſet vt prius natura vel tempore ſuſciperet intellectus anteq̄ȝ ītelligēt: hec quo ad textus expoſitionem.

Digreſſio Auerrois.

Et cum iſta. Digreſſio hec Auerrois tribꝰ tandem ꝓpoſitionibus patefactis abſoluetur. Pria ē: intellecta ſpeculatiua ſunt eterna ſȝ qd: nō ſimpliciter. Secūda eſt: intellectus eſt vnus numero in omnibus hominibꝰ. Tertia eſt: ītellectus nec materia ē: neq̄ȝ forma: neqȝ ex illis cōgregatum: ſed eſt quartū genus entis: verum hanc digreſſionem neglectis minutiſſimis diuiſionibꝰ documentis aperiam ⁊ digreſſionibus. Primum documentum eſt: recipit materia prima formas iſtas. i. ſȝ eſſe reale: intellectus ſuſcipit formas vniuerſales ⁊ per eſſentiaȝ ⁊ in predicando: vnde ſequella hec plane colligit: hoc recipit non ſpiritualiter: ergo non cognoſcit: non tamen valet: recipit ſpiritualiter: ergo cognoſcit: ꝓpter. ſ. medium qͦd ē diſpoſitio ad cognoſcendum. Sēſus auteȝ ideo cognoſcit: q: recipit ſpiritualiter ⁊ nō tanq̄ȝ diſpoſitio: eſſe tamē forme i ſenſu eſt eſſe ſpirituale nō abſtractū: vnde aduertenduȝ eſt ꝙ eadem intellectione cognoſcitur forma per ſe: ⁊ materia prima ⁊ intellectus per accidens: ē. n. forma materialis forma materie ſm eſſe reale: forma intellectus ſm eſſe abſtractū: ſemp. n. eſt cognitio ſubiecti per formam in ſubiecto receptā: ⁊ percipiēs receptum ꝑcipit ⁊ recipiens: forme nanqȝ intellecte in potentia ſunt forme in materia ⁊ ſenſibus: forme intellecte actu ſunt ipē intellectiones: iccirco Auer. ex diuerſitate receptoꝝ colligit diuerſitatē recipientiuȝ. Contra: luna ſuſcipit eternam figurā ⁊ lumen corruptibile: ergo diuerſitas receptoꝝ ſtat cū vnitate recipientis. Rurſus celum ⁊ materia prima recipiunt particulariter: tamē non ſunt idem. Item mediū recipit

ſpiritualiter indiuidualiter vt facit ⁊ ſenſus: tñ non ſunt idem: ergo. Solutio eſt: diuerſitas receptibilium imediatoꝝ cōcludit ꝺiuerſitateȝ recipientiū: ⁊ ita tollitur argumentuȝ de luna: ⁊ identitas modi recipiendi receptibile imediatum arguit idem recipiens: ⁊ ita remouet̃ inſtantia de celo ⁊ mā prima. Amplꝰ intellectꝰ nō ē materia prima que ſit in actu per formā receptā ⁊ terminat̃ ꝑ illā ad eſſe īdiuiduale: ipſa nec ē actus realis: nec intētiōalis: ītellectus nr̃ ē actꝰ realis: nō intētiōalis: nō ē ēt forma: ſupple tu que poſſit eē intellectio. Sūt itaqȝ apud Auerroim duo pure potētialia: vnū in genere ſenſibiliū: ⁊ ē materia pria: cuius officiū eſt ſuſcipere oēs formas ſublunares ſm eē reale. Scōm eſt in genere intellectuum: ⁊ ē intellectꝰ noſter poſſibilis: cuius munus exiſtit recipere oēs formas tā ſuꝑiores q̄ȝ īferiores ſm eſſe intentionale.

Secundum documentū eſt: Voluit Themiſtius intellectū poſſibileȝ eſſe eternū: quia non eſt hoc: nec corpꝰ: nec virtus ī corpore: non poterat. n. intellectus eſſe forma educta intelligēdo ſubſtātias ſeparatas: quia intellectus eſt idem ꝙ apprehenſio: ⁊ apprehēſio ē idem qͦd apprehenſuȝ: iō intellectus noſter intelligendo abſtracta fieret eternus: dicebat Cōmētator in de beatitudine aīe: ⁊. 3. de aīa. 36. huius ſnīe eſt etiā Auerrois 2. methaphyſice. 16. 12. methaphyſice. 51. intellectus humanus ē liberatus a mā nō tñ ſimplr̃: quod iō dixit: q: intellectus humanus termiabat nōnullas mutationes reales remote ⁊ extrinſece: ⁊ primo de aīa 12. intellectus ē abſtractus. 2. de aīa. 21. non corrumpitur per corruptionē corporis. Contra. noſtrum intelligere perit quodam interius corrupto ergo itellectus noſter eſt corruptibilis: non conſtat enim ſubſtantia ſine operatiōe. Dico itellectionē eē operationem ſuppoſiti mortalis ꝑ intellectum eternū: qui ēt non permanet ſine operatiōe: q: ſemp ē hō aliqs felix: ⁊ dicebam primo de aīa. 66. iccirco ſeneſ ⁊ prudētiſſimi ⁊ ſapientiſſimi exiſtūt: quare intellectꝰ nō erit virtus organica: cū ſenes peroptime diſcurrāt ⁊ itelligant: in quibus nihilominus organa oīa indiſpoſita comperiant̃: ergo cum plus conferat ad ſcientiam aſſidua exercitatio q̄ȝ indiſpō organoꝝ ꝓhibeat: cōcludendū eſt aperte intellectū humanū nō eē ꝟtuteȝ organicaȝ: ē itaqȝ intellectio hoīs operatio propria nō abſtracta: at intellectꝰ ipſe abſtractus exiſtit. Sāctus Thomas in libello de vnitate intellectus ſcribit intellectū poſſibilē multiplicatū eē eternuȝ a parte poſt: nouū a parte ante: ſm Themiſtiū. At Cōmentator facit ipm vnū: ⁊ rō eſt q: ſi multiplicaret̃: cū nō educatur de potentia materie: crearet̃ vtiqȝ: euitat̃ nāqȝ creatio forme ꝓpter cauſalitatē quam hȝ materia ſupra formā: hinc ē ꝙ aīa intellectiua ſȝ fidē creatur: cum ſit ſimpliciter noua: ⁊ non cauſetur a ſubiecto: quam quidem creationem volens Auerrois omni cura: ſtudioqȝ euitare intellectum humanum putauit eſſe vnum in omnibus hominibꝰ ex vtraqȝ parte ſempiternum.

Tertium documentum eſt. Intellectus ſpeculatiuus eſt eternus: quia ſi pria perfectio ē eterna: ⁊ ſcda: ſtat tñ multitudo ſecunde perfectionis cum vnitate prime: vno. n. exiſtēte itellectu varie reperiunt̃ intellectiones: ⁊ ars facit formam in materia artificiali ſm eē reale: ītellectꝰ agēs deducit formā ab eſſe nō vltimate abſtracte ad eē vltimate abſtractū: ⁊ ſenſuȝ agēs formā trāſfert ab eſſe reali ad eē ſpūale nō vltimate abſtractū: ⁊ ſunt idē re ſenſuȝ agēs ⁊ intellectus agēs: vt dixi. 2. de aīa. 60. ¶ Amplius intellectꝰ ſpeculatiuꝰ vt Themiſtio imponit Auer. ē ꝑfectio intellectꝰ mālis ꝑ intellectum agentē cōpoſitus videlȝ ex intellectu māli: ⁊ intellectu agēte: que qdē cōpoſitio ſi ſit cū his: nō dr̃ Themiſtius ab Auerroi: ſi ex his: magna inter eos erit diſcordia: eſt intellectꝰ ſpeculatiuꝰ apud Cōmētatoreȝ (vt reor) ipſa intellectio nō ꝑ eſſentiā diſtincta ab intellectu poſſibili ⁊ agente: apꝺ Themiſtiū eēt veriſſima ſubſtātia: ſi cōpoſitio illa eēt ex his: qm̄ ex ſubſtantijs nihil ꝯponit̃ niſi ſubſtātia. ¶ Iteruȝ agens veꝝ ⁊ factū ſunt cū nouitate eſſendi: agens ſm ſimilitudinem eſt forma dans eſſe. 4. celi. 1. colligitur ex hoc loco celuȝ ⁊ intelligētias medias non depēdere a deo in genere cauſe efficientis: vnde ad hoc ꝙ aliquid ſit ꝓductuȝ reqrit̃ ꝙ nō eſſe producti tempore antecedat eſſe. mundus. n. nō eſt ꝓductus lȝ partes mundi ſint natura priores mundo: primo celi. 105. ⁊ hoc fundamento tenet cōſequentia Auer. primo celi. 106. Si mūdus eſt factus: ea ex qbus ſit ſunt priora tempore mundo. ¶ Preterea intellectus agens qñqȝ intelligit: qñqȝ non: creat intellecta: ⁊ eſt operatio eius reducta ad noſtram voluntatem: ⁊ concluditur intellectū ſpeculatiuū eſſe intellectū agentem ſm Themiſtiū: vñ bene verū eſt intellectū ſpeculatiuū eſſe ab intellectu agente: nō tñ intellectū agētē. Et lȝ intelligere formas māles ⁊ recipere eas ſint ideȝ: abſolute tñ intelligere ⁊ recipe nō ꝯuertunt̃: q: Deus intelligit: ⁊ nihil recipit.

Quartum documentū eſt. Reprehenditur Themiſtius ī primis: q: nō poterat ſaluare ꝓportionē intellecti in actu ad intellectuȝ mālem talem eē qualis ē ea que ē ſenſati ad ſentiens. cuȝ. n. ſenſatū non ſit ſentiēs: nec intellectū in actu erit intellectus: ⁊ cuȝ ſenſus de nouo ſenſibilia recipiat: intellectꝰ nouus poterit ſuſcipe itellectōes: fieri. n. poteſt vt aliqua ſpēs longo tpis euo lateat: itaq ꝙ nullus ſit hō cognoſcēs eā: ⁊ ꝯſequēter intellectus poſſibilis iſtius ſpeciei cognitōeȝ nō habebit: ea aūt ſpecie in luceȝ ꝓdeunte: cuȝ incipiat illa ſpecies cognoſci ab hoīe: mutat̃ intellectꝰ poſſibilis ꝑfectiue de potētia ad actū: ⁊ hec ē cauſa ꝙ dicebaȝ primo de aīa. 66. intellectio qua cōprehendit̃ fenix: ⁊ ſi ſit ab eterno in intellectu ꝯſeruata: eſt tñ ꝓducibilis ⁊ inceptibilis ⁊ deſibilis: ⁊ ratio ē: ſit ita ꝙ longo tēporis interuallo nō ſentiat̃ ab aliquo fenix: conſtat ꝙ in intellectu nō ꝯſeruabit̃ intellectio fenicis: vnde eternuȝ in eſſe intentionali ⁊ producibile ſe compatiuntur: at eternum in eē reali ⁊ producibile pugnāt adinuicē. ¶ Iterum: cum intellectus noſter nō intelligat formas materiales ꝑ eſſentiam ſuam: ſȝ ꝑ intētiones earum: indiget fantaſia: a cuius intētionibus ſit abſtractio ab intellectu agente. Si enim intelligere noſtrum non haberet colligantiam cum fantaſmatibus: ipſum eēt eternum: ⁊ formatum eēt eternuȝ: ⁊ hoc quia intellectio ⁊ res intellecta ſunt idem re: ergo forme ſenſibiles eſſent intellecte in actu extra animam: quia intelligerentur non coadiuuante intellectu agente ⁊ fantaſmatibus: ⁊ omne quod intelligitur ⁊ ad hoc ꝙ intelligatur non indiget abſtractione intellectus agentis eſt forma ſeparata intellecta de ſe in actu extra animam: habens idem eſſe in anima ⁊ extra. Si itaqȝ intellectio hominis ſit

eterna: ⁊ cogitatio ſeu imaginatio ⁊ ſenſatio ⁊ res ſenſata erunt eterna: propter colligantiam quam habet intellectus cū cogitatiua: quare ꝯcludit Cōmē. intentōes corruptibiliū eſſe corruptibiles. Sunt.n. vl'ia colligata cū imaginib⁹ ⁊ corrupta p corruptōes eoꝝ: dicebat Auer. infra.30.⁊.1.metha.27. vl'ia ſunt p accidēs corruptibilia: q: corrūpit hoc vel illud ſingulare fantaſiatū. Cōtra.7.metha.53.8.metha.14.12.metha.27. vl'e nō generat neqꝫ generat. ⁊ primo poſterioꝝ capitulo.26. vl'e ē vbiqꝫ ⁊ ſemp. Dico vl'e nō generare: neqꝫ gn̄ari: q: nō acqrit aut deponit eē reale: q: nō eſt ens reale: ⁊ q: indiuidua vl'iuꝫ in varijs locis ⁊ tēporib⁹ exiſtere pñt: dicuntur vl'ia eſſe vbiqꝫ ⁊ ſemp. ¶ Ampli⁹ Cōmentator oñdit arduū eſſe intelligere quō mō intellect⁹ poſſibilis ⁊ agens ſunt eterni ⁊ intellectio noua: ⁊ qūo intellect⁹ agēs pōt pducere intellectū in habitu.i. itellectōeꝫ nouā: cū ab eterno inuariabili nō poſſit nouū qcqꝫ peruenire.8.phy.15. Dicēduꝫ tñ q a deo bñdicto lꝫ ñ poſſit imediate extrahi forma de potētia materie: forme tñ in eſſe ſpūali imediate a deo pducunt. ¶ Rurſus dubitat Cōmentator ꝯ vnitatē intellect⁹. Scda pfectio numerat ergo ⁊ prima: q: ſi pria numeraret ⁊ ſcda: ergo ⁊ ecōuerſo ſi ſcda multiplicat: numerat ⁊ pria. Itē ſi eſſet vnus intellect⁹: tu eſſes p eſſe mei: ⁊ ego p eſſe tui: ⁊ exiſteret ſortes anteqꝫ foret generatus: qm̄ eſſet eſſe eius. Et nō eſſet hō gn̄abilis ⁊ corruptibilis in eo q hō: iſte rōnes Cōmētatoris nullam haberēt efficatiā: ſi intellectus aſſiſteret hoibus: ſed magne ſunt efficatie ſi intellect⁹ ſit vnus ⁊ det eē vltimatū hoib⁹: ⁊ ſit forma p quā hō locet in determinata ſpē. cū.n. non ſtet multiplicatio effectuū formaliuꝫ ſine multiplicatōe forme: vel erit forma hois vltimata numerata: vel nō poterūt eſſe plures hoies: veluti dicit.12. methaphiſice.49. quia non pñt eſſe plures primi motores non poſſunt eſſe plures celi primi: ⁊ ſi ſatiſfacit vnus itellect⁹ oibus hoib⁹: corporib⁹ quoqꝫ celeſtib⁹ poterit ſatiſfacere vna intelligētia: hec dubitatiue dicta ſint: hoc tñ Auerroi erat certiſſimū: formas cātas dūtaxat multiplicatas ⁊ intellectuꝫ humanū nō eductū eē d gremio materie.

Quintum documentū ē. Voluit Alexāder formas oēs cuiuſuꝫ mixti ex elementoꝝ mixtōe cū qualitatib⁹ ſuſcitari: ⁊ intellectuꝫ poſſibileꝫ fecit mortaleꝫ eductū de potētia materie p actionē qualitatū: erat pfecto admirāda elementoꝝ mixtio qua effectus mirabiles oriebant. oīs.n. actio ſublunaris apud Alexandrū a primis pēdebat qualitatib⁹: putauit ergo intellectū humanū eē complexionem: tuꝫ q: intelligere noſtrū variat ad variationeꝫ cōplexionū: tuꝫ q: intelligere hois aut eſt fantaſiari aut nō eſt ſine fantaſiari. Verum hec oſtendunt colligantiā quā hꝫ itellectus noſter cū fantaſmatib⁹: ⁊ fatiunt intelligere hois nō eſſe operationē abſtractam: cū quo ſtat intellectū noſtrū eſſe abſtractum: ⁊ dicebaꝫ primo de aïa.3.⁊.12. lꝫ intellectus ſit abſtractus.i. nō cauſatus a corpore: eius tñ opatio non eſt abſtracta: plura nāqꝫ exigunt ad cōcludendū operationeꝫ abſtractā qꝫ intellectū abſtractū. At hec ſnia Alexandri nec verbis Ariſtotelis: nec demōſtratiōi facte Cōmento.4. aliqua in parte ſatiſfacit. Alexander tamen dicebat q potentia itellectus erat abſtracta qꝫuis ſubſtātia ei⁹ eſſet corruptibilis: qm̄ illa potentia erat pparatio ⁊ priuatio quedā numerāda inter ea que non ſunt corpus: neqꝫ virtus in corpore: Verū prepatio oīs cuiuſcūqꝫ ſubiecti nec ē corpus: nec ē virtus in corpore: ⁊ ita Ariſto. nō declaraſſꝫ naturā ſubiecti prepati: ſed ſubſtantiā prepationis: ſi liceat dicere: pparatio eſt ſubſtantia: ⁊ cū prepatio nō ſit recipiens: ſed ſubiectū prepatum: nō facit Ariſtoteles mētionē de pparatione. Iteꝫ nō eē virtuteꝫ in corpe dicebat de quattuor ſm̄ Ariſto. ſꝫ Alexā. non poterat dici niſi de tribus. Contra: dicit Cōmentator formas abſtractas nō eē virtutes in corpore: nō erit ergo intellect⁹ nr̄ forma abſtracta. Solutio ē: Dico primo intellectū noſtrū nō eē formā abſtractā que ſit intellectio. Dico ſecūdo: itelligētias celeſtes probari eſſe via motus eterni: intellectū aūt noſtrū via intellectiōis. ¶ Amplius credidit Alexā. diffinitionem aïe vniuocam eē: ſed Auer. tenuit oēs aïas informare: cum in ipſis perfectio ſit dare eē: alique tamen anime cauſantur ⁊ ſunt impfecte: caduce ⁊ mortales: nōnulle exiſtunt liberate a materia: ⁊ hec ē veriſſima cauſa q aïa analogice enūciatur de aïa rōnali ⁊ alijs viribus aïe.2. de aïa.7. poterat itaqꝫ intellectus humanus ſeparari: nō obſtante q eēt finis generationis: q: erat finis extrinſec⁹ ⁊ remotus: ⁊ dicebam.2. de aïa.17. perfectio in aïa rōali ⁊ alijs virtutibus aïe fere dicit pura equiuocatione. ⁊ ratio eſt: vnaqueuis aïa ſuū perficit perfectibile: alique tamē cauſant a corpore ⁊ educunt de gremio materie: alique ſunt penitus liberate a corpore: ⁊ hec eſt cā q anima dicitur analogice de aïa rationali ⁊ alijs virtutibus anime.

Sextum documentū eſt. Poſuerunt arabes intellectū nr̄m eē virtutē imaginatiuam: vt erat prepata lumine intellectus agētis: iō poterāt ipſi multa ſaluare: que Alexander nō poterat: ad Alexandrum ſequebatur nullam eſſe differētiam inter eſſe formarum in anima ⁊ extra animam: quo ſcilicet ad eſſe vl'e ⁊ ſingulare: q: tam intra quā extra eſſe forme fuiſſet ſingulare: ⁊ ita aïa noſtra non fuiſſet apprehenſiua: quia quicquid recipitur in forma cauſata a materia eſt intellectum in potentia: immo ⁊ lapis cognoſceret: ſi intellectus eſſet cauſatus a formis elementorū: quia tūc eſſe lapidis in anima eſſet idem cū eē eius extra animā: q: ſemp mäle: ⁊ q: aliquod eē lapidis ē cognitio: ⁊ eē lapidis in lapide eſt eodem modo quo in aïa: ergo eſſe lapidis in lapide eſt cognitio: ⁊ ita lapis cognoſceret. Item ſi intellectus eſt a natura elementorū ⁊ poſtrema perfectio que eſt intellecta eſſet facta a ſubſtantia eorum: quia quicquid pōt in vl'e per eſſentiā: pōt ⁊ in vl'e i pdicādo: hec de opinione dixiſſe ſit ſatis. ¶ Conſtat nāqꝫ mentem Ariſtotelis fuiſſe animam intellectiuaꝫ eſſe imortalem. Cōtra. hō ⁊ equus eiuſdem exiſtunt generis ergo ⁊ anime eorum vltimate: ſed corruptibile ⁊ icorruptibile differunt pluſqꝫ genere.x.methaphyſice vltimo: aïa equi corruptibilis ē ergo ⁊ aïa intellectiua. maxime tenēdo q intellect⁹ nr̄ ſit forma vltimata dās eſſe hominem. Solutio ē: hō ē aïal ⁊ p ſenſum ⁊ p intellectū: quatenus eſt animal per ſenſum eſt eiuſdem generis vniuoci cum brutis: vt vero eſt aïal per intellectum eſt eiuſdem gn̄is analogi cuꝫ celo. Unde ſi intellectus noſter eſſet imagiatiua: vt arabes opinati ſunt: idē recipet ſeipſuꝫ: ⁊ mouens eſſet motū: ⁊ tenet hec ſequella hoc fundamēto: itellect⁹ poſſibilis eēt itellect⁹ i potētia: ⁊ oē itellectū in potētia mouet itellectū poſſibilē recipiētē: mouebit ğ itellect⁹ poſſibil' ſeipꝫ: ⁊ recipiet ſeipꝫ. Cōtra: itētōes imaginate

imaginate ſunt mouētes itellectū: ⁊ mouēt imaginatiuam: quia vnaqueuis virtus cognoſcitiua mouet ab intētōne exiſte in ipſa: ergo: Itē nō incōuenit idē mouere ſeipſum: forma.n. lapidis mouet vt forma: mouet vt in mä.4.celi.22. ⁊ aqua calefacta reducit ſeipſam ad priſtinam frigiditatē: ⁊ pōt ideꝫ recipere ſpēm ſuiipſius: itellect⁹ nāqꝫ vt potētia eſt facit ſpēꝫ vt illuſtratus lumine itellectus agentis recipit ſpēꝫ ſuiipſius. Solutio ē: Dico prio: intētiones imaginabiles que ſunt vl'es potētia ppinqua maximā hñt cū itellectu cōnexionē: cū imediate efficiāt vl'es i actu ab itellectu agēte: mouēt ergo intētiones imaginate imaginatiuā actu: itellectū potentia ppinqua. Dico ſcdo: idem non eē per ſe mouens ⁊ per ſe motū: forma.n. grauis p ſe mouet.i. ē rō principiandi motum actiue: ſed p accidēs mouet: q: eſt forma mälis: ſi āt intellectus nr̄ eēt virtus imaginatiua eēt per ſe mouens: ⁊ per ſe motū: oīs.n. intētio intellecta in potētia mouet per ſe intellectum: ⁊ intellectus per ſe mouetur ab eadem. Dico tertio aquā calidā reddi frigidam ex exitu vaporū.2. de aïa.115. Dico quarto: ſpeciem rei eſſe rem ipſam aput Auerroim: ideo ſi intellectus reciperet ſpēm ſui: reciperet ſeipſum: dicitur enim viſus recipere colores: quia recipit intentiōes colorum: quare cū intellectus poſſibilis ſuſcipiat formas vt ſunt forme.i. vt ſunt vl'es actu: non poterit ipſe eſſe forma materialis: ⁊ fuit neceſſariū ipm non eſſe intellectionem vt poſſet cōmode omnes intellectiones recipere.

Septimum documentum eſt: Introducitur prima qō. Utrū itellecta ſpeculatiua.i. itellect⁹ ſpeculatiu⁹ ſit etern⁹ an generabilis ⁊ corruptibilis. Solutio Auer. ꝯſiſtit i hoc: p ſenſatū extra aïam ⁊ ipm ſenſuꝫ pficit ſenſatio: p intentiones imaginatas ⁊ itellectū cōplet itellectio: vñ queadmodū color mouet viſum p pñtiā lucis ita fantaſmata mouēt itellectū p pñtiā intellect⁹ agētis: ⁊ ſicut color realis nō pficit p colorē q ē intētio comprehēſa: ſꝫ viſus pficit p ipꝫ colorē intētionalē: ita intētiones imaginate nō pficiunt p itellectionē: ſed eſt itellect⁹ poſſibilis q pficit p itellecta ſpeculatiua: q: ergo cōcurrūt fantaſmata q caduca ⁊ mortalia ſunt: ⁊ itellect⁹ mälis etern⁹ ad itellecta ſpeculatiua conſeruāda: iō pōt cōcedi q ſunt eterna ſꝫ qd nō ſimpl'r. Ex hac ſolutōe Auer. palā colligit q viſio ē res viſa ⁊ cōprehēſa: q: dicit: coloris q ē intētio cōprehenſa: ⁊ viſus pficit p ipm colorē q ē intentio cōprehenſa: ¶ His adijciēdū ē: multi exiſtimāt ad mentē Auer. intellectōes quib⁹ hoies itelligunt mälia eē ſimpl'r nouas. Tū ppter rōem Auer. contra Themiſtiū: q: aliter forme ſenſibiles eēnt itellecte i actu. Tū q: ne eternum a corruptibili dependeret. Sūt qui faciunt omnes intellectiones eternas ⁊ intellectum nunqꝫ volūt recipere quicqꝫ de nouo. Ego aūt teneo intellectiones quib⁹ hō intelligit itelligētias p eſſentias eaꝝ eē ſimpl'r eternas: ⁊ eas nō dpēdere a fantaſmatib⁹ exiſtimādū ē: lꝫ nō poſſint cōſeruari in intellectu humano ſine indigētia fantaſmatū: ⁊ hec ē cā q dicebam āno ſupiori phemio primi phyſicorū: forme celeſtes abſtracte p eēntiā ſimpl'r ⁊ abſolute intellectū humanū nobilitate antecedūt: q: ipſe pficientes intellectū ab ipo nullaten⁹ depēdent: intellectōes materialiū fatio corruptibiles qs pducit itellect⁹ agēs: ⁊ dicebā prio d aïa.66. itellectio homis ē gn̄abilis ⁊ corruptibilis.i. iceptibilis ⁊ deſibilis eē: itellect⁹ vo licet incipiat eſſe in hoc: ⁊ deſinat eē in illo: nō tñ eſt inceptibilis ⁊ deſibilis eſſe: ad hoc.n. q intellectio ſit gn̄abilis ⁊ corruptibilis ſat ē eam colligantiā hr̄e cū virtute organica: at intellect⁹ humanus ē ingn̄abilis ⁊ icorruptibilis ſi ſit nō cauſat⁹ a corpe: eternū itaqꝫ in eē intentōali ⁊ pducibile ſe ꝯpatiunt: at eternuꝫ in eē reali ⁊ pducibile pugnāt adinuicē: ⁊ hec ē cā q ſoleo dicere: accidit forme mäli q ſit intellectio inquātuꝫ ſortes incipit illaꝫ intelligere.

Octauum documentū eſt. Scda queſtio ē. Utrū intellectus humanus vn⁹ numero ſit in oībus hoibus: pars affirmatiua eſt ad menteꝫ Auerrois: his fundamētis. Si intellect⁹ poſſibilis eſſet multiplicatus ad numerū hoiuꝫ: eſſet aliqd hoc aut corpus aut virtus in corpore: tenet conſequētia: q: omne ſingulare multiplicatū eſt corpus aut virtus in corpore: cōcurrit.n. materia que ē pura potentia ad plurificationē indiuiduoꝝ eiuſdē ſpeciei.7.metha.28. Iteꝫ ſi ſic: intellect⁹ poſſibilis eſſet intellectus in potētia. Et idem reciperet ⁊ moueret ſeipſuꝫ. oīs.n. forma mälis eſt intellecta in potētia ⁊ vl'is in potētia. Rurſus ſi ſic: reciperet mälia vt diuiſa: q: tūc indiuidual'r ſuſciperet: ergo nō ſeiungeret intellectus a ſenſu: oīs nāqꝫ virtus ſingulariter cognitionis receptiua ē ſenſus: ergo nullum inueniet diſcrimē inter eſſe forme in aïa ⁊ extra aïam: quo ſcilicet ad eſſe vl'e ⁊ ſingulare: qm̄ taꝫ intra qꝫ extra eē forme exiſteret ſingulare: his rōnib⁹ addant iſte: rationales aïe nō numerant per corpora: q: nō cauſantur ab illis: nec ſeipſis indiuiduant: ⁊ numerant: q: different ſpecie: oīs.n. differētia ⁊ diſtinctio p formā eſt ſpecifica.1.phyſicoꝝ.6. Item cuꝫ mūdus ſit eternus ⁊ infiniti fuerint hoies: quoꝝ aïe permanſiſſent infinita multitudo intellectuū reperiret: contra Ariſtotelem.3.phy.41. ¶ Amplius cū his ppoſitiōib⁹ in eternis ſaluat natura in vno idiuiduo: ⁊ omne qd incipit eſſe deſinit eſſe nō pōt aïa intellectiua numerari ⁊ eſſe imortalis. ¶ Veruꝫ ex altera pte: ſi intellectus ē vnus: intellectio erit vna: ⁊ ſorte acqrente intellectionē aliquā: oēs hoies eaꝫ acqrerēt: ſicut.n. ad vnitatē viſus ſeqtur vnitas viſionis: ita ad vnitatem intellectus infert vnitas intellectiōis: ⁊ cogitatiua dſeruiens intellectui ſi erit ſeparata erit vna numero: ſi virtus in corpore: nō variabit intellectionē: ergo. Itē omne cōpoſitū cuius forma eſt ſeparata ſꝫ eſſe a materia ē vnū cōpoſitū numero in tota ſpē: hō eſt ꝯpoſitū cuius forma ē ſeparata ſꝫ eſſe a materia: ergo. Iſta eſt vis rōnum Auerrois.

Digreſſio.

Inquiratur primo: nūqd colligat hec ſequella: vnus eſt intellectus in oībus hoib⁹: ergo tm̄ vnus ē hō: videt q ſic: q: valet vnus eſt finis celi ergo tantū vnuꝫ primū celū eſt: intellectus poſſibilis eſt finis hois ⁊ eſt vnus: ergo. Solutio ē: in deo intellectio eſt penitus idem intellecto ⁊ ex vnitate intellecti colligit vnitas intellectiōis: ⁊ hec īfert plane vnitatē intelligētis qd eſt aïal celeſte: at in hoie ex vnitate intellect⁹ nō ſeqtur vnitas intellectōis neqꝫ vnitas intelligētis qd ē hō: vñ primo celi.90. plurib⁹ imaginatōib⁹ pōt imaginari hō circa idē obiectū: cōplexe.ſ. ⁊ incōplexe: vl'r ⁊ pticulariter: affirmatiue ⁊ negatiue.

Iterū Dubitat nūqd valeat h ꝯñā: tm̄ vna eſt vltiata forma hois ğ tm̄ vn⁹ hō nūero:

videt ꝙ ſic: q: valet: tm̄ vna ē pꝛia forma ergo tãtuꝫ vnū pꝛimū celuꝫ: ⁊ tm̄ vnus mūdus. Dico nulluꝫ eē hoiem q ſit formatuꝫ pꝛimū intellectꝰ poſſibilis: cui deſeruit inſtrm coꝛꝛuptibile: cū reqrat aiam cogitatiuam cauſataꝫ a materia.

Amplius. Querit̄ nūqd vna intelligentia poſſit oibꝰ celis ſatiſfacere: ſicut vnus intellectꝰ oibꝰ hoibꝰ. Dico pꝛimā intelligētiaꝫ nō poſſe ꝯcurrere ad motū planetaꝝ effectiue niſi cōcurrat mouēs aliō intelligēs pꝛimā: pꝛima nāqꝫ intelligētia in eē intentōali pōt motū inchoare quē pn̄cipiabat in eē reali: ⁊ ſi oibus coꝛpoꝛibꝰ celeſtibꝰ deſeruiret tm̄ pꝛia itelligētia: ſtelle erratice velociꝰ mouerent̄ q̃ꝫ firmamētū: q: maioꝛē ꝓpoꝛtionē hiet deꝰ ſupꝛa planetas q̃ꝫ ſupꝛa firmamētuꝫ.

Rurſus. Dubitat̄: an reſpectu eiuſdē obiecti ſpē ſpecialiſſima ſit tm̄ vna intellectio: vꝫ ꝙ nō: q: vel illa itellectio erit eterna: ⁊ ſi ſic: forme ſenſibiles erūt itellecte in actu: vl' erit ꝓducta ⁊ cū ſint diuerſe cauſe: q: diuerſa fantaſmata: erūt diuerſe intellectōes. Solutio ē: ſi itellectōes multiplicarent̄ ſub eadē ſpē: eſſent plures itellectꝰ: ſꝫ multiplicant̄ ſub eodē gn̄e vel diuerſis: nō ſub ſpecie ſpecialiſſima: vlīa. n. n̄ ſunt nata iterari: ⁊ ītellectū aialis nō iuenitur magis vno: dicebat Auer. 1. metha. 40. Ad argumentū dico ꝙ accidit ſoꝛti incipiēti itelligere lapidē ꝙ talis itellectio fuerit cōtinuata cum fantaſmate Platonis: quãtuꝫ. n. ē ex ſe: ē noua: ⁊ arbitrandū ē ꝙ ad intellectionē ꝓducēdā cōcurrat tm̄ effectiue intellectꝰ agens q facit in rebus vniuerſalitateꝫ. 1. de aia. 8.

Digreſſio.

Pis relictis dico ꝙ opinio Ariſtotelis ⁊ Auerrois de vnitate intellectus falſiſſima eſt: neqꝫ rationes adducte demonſtrant. Solutio pꝛie eſt: iſta cōditōalis eſt impoſſibilis. Si intellectꝰ ē numeratꝰ ē virtꝰ in coꝛpe. i. educta neqꝫ ē veꝝ ꝙ oē ſingulare multiplicatū ſit coꝛpꝰ aut virtꝰ in coꝛpe. Ad ſcdaꝫ: negat̄ ꝯditōalis: nō ē. n. ꝫ fidē intellectꝰ nr̄ intellectꝰ in potētia: itaqꝫ ad hoc vt intelligat̄ indigeat abſtractiōe itellectꝰ agentis. Ad tertiā: itellectꝰ ē ſingularis ⁊ receptū in eo ē ſingulare: tn̄ cōpꝛehēdit vlīa: q: ſpēs itelligibilis ē ſingularis in eēndo ⁊ vlīs in repn̄tando: ⁊ māifeſtū erit diſcrimē inter eē forme in aia ⁊ extra. Ad quartā: que tangit difficultatē ꝺ indiuiduatōe aiaꝝ apꝺ fideles: dico ꝙ aia pōt ꝯſiderari vt forma ē ⁊ aia: ⁊ ita n̄ pōt vnitas ⁊ diſtinctio aiaꝝ intelligi ſine coꝛpe: ⁊ vt tale ens pōt ꝯſiderari: ⁊ q: a Theologis cōcedit̄ aia pꝛiꝰ nā creari q̃ꝫ infundi poterit ab intellectu ꝑcipi in illo pꝛioꝛi abſolute ⁊ ſola rōne ꝓpꝛie entitatis. Et ſi vos petatis: qualis ē iſta aie ꝑ coꝛpoꝛa diſtinctio: an per accidentia: an ꝑ intrinſeca: vel quo modo. Dico ꝙ talis diſtinctio eſt ꝑ modū quo vnū coꝛꝛelatiuū ab alio ſeiungit̄: vt pater a ſimili: q: hꝫ peculiare coꝛꝛelatiuuꝫ: ⁊ verius accipit̄ aia ſub rōne aie q̃ꝫ ſub ratione talis entis: ⁊ cōicat aia intellectiua ſuam perfectionem coꝛpoꝛi a quo ipſa perfectionē eſſentialeꝫ nō recipit: diſtingunt̄ ergo aie intellectiue per habitudines ad coꝛpoꝛa ſm ſanctū Thomam: at Scotus eas diſtictas credidit per hecceitates. Ad qntā: mūdus nō eſt eternus ſm veritatē: ⁊ puto illas ꝓpoſitiones aſſumptas ſm fidem eſſe falſas: ⁊ licet nōnulli acutiſſimi Theologi conentur reducere Ariſtoteleꝫ ad fidem: variꝫ ſqꝫ limitatiōibꝰ moderent ꝓpōnes Ariſtotellis: puto tn̄ eos ire cōtra mentē Ariſto. ⁊ dicebā āno ſupioꝛi. 8. phyſicoꝝ. 7. ſi lumē nāli ꝓcedē cōtendamus quo quidem intellecta in potētia intellecta actu efficiūtur infra. 18. opus eſt vt eternitatē mūdi fateamur: necnon ⁊ vnitatē intellectꝰ humani: diſſentiamuſqꝫ creatiōi noue ⁊ eterne: lumine vero ſupnaturali quo credita in potētia reddunt̄ credita actu cōcedimus nouitatē mūdi ⁊ multitudinē intellectuū ⁊ creationē nouam: vnde inter agens nāle ⁊ Deum benedictum varia inueniunt̄ diſcrimina: in pꝛimis agit agens nāle per motū ⁊ tranſmutationē: Deus autem abſqꝫ motu ⁊ tranſmutatiōe: pōt res ineſſe ꝓducere. Item agēs nāle mām attingit: vt ē quanta: Deus eam reſpicit: vt ipſa ē quid: quare non poteſt idem in numero reuerti nāliter: pōt autē Deus idē in numero ſepe ꝓducere: ex his pendēt omnes iter theologuꝫ ⁊ phm̄ diſſenſus: neqꝫ lumina iſta cōfundenda ſunt: vt nōnulli arbitrant̄: in pn̄tia ſatis ē mihi ſatiſfacere lumini nāli. Noſtri. n. theologi lumini ſupnaturali ꝓfundiſſima ſatiſfaciunt inueſtigatione.

Nonum documentū eſt. Intētio Auer. ē declarare vnitatē intellectus ſtare poſſe cum numeratione intellectionum: ⁊ in pꝛimis dicitur ꝙ homo non eſt intelligens actu niſi per continuationem intellecti. i. forme intellecte cum intellectu: vnde qui teneret ꝙ intellectio eſſet res diſticta ab obiecto ⁊ intellectu faceret intellectionē realr̄ inherentem intellectui: ſed cum ſentiendum ſit intellectionem eē rem intellectaꝫ: nō erit intellectio forma inherens intellectui: ſed foꝛma ipm ꝑficiens: ſicut ſi ꝑ poſſibile eſſet intellectio qua ſoꝛtes intelligeret lapidem ſeparata a ſoꝛte: ⁊ ſoꝛtes per eā intelligeret: illa intellectio eſſet foꝛma perficiens intellectum non inherens intellectui: eadē enim numero foꝛma realiter ꝑficit mām ſm vnū eē: infoꝛmat intellectum ſm aliud eē: veluti ſepenumero diximus: itelligētiā pꝛimam ꝑficere pꝛimū celū ſm eē reale: intelligētias iferioꝛes ſm eē intētionale. ¶ Amplꝰ: vnio ex intellectu ⁊ intelligibili maioꝛ ē vnione ex materia ⁊ foꝛma: ratio eſt: non reſultat naturatū ex intellectu ⁊ itelligibili: ſed bene ex mā ⁊ foꝛma: ⁊ q: intimꝰ vniūtur ⁊ adunantur actus ⁊ potentia in genere intelligibilium q̃ꝫ actus ⁊ potentia in genere ſenſibilium: q: habent intelligibilia verius naturam actus ⁊ potentie q̃ꝫ materialia: ideo verius dicit̄ fieri vnū ex vnione intellectus ⁊ intelligibilis q̃ꝫ ex mā ⁊ foꝛma: vnde. 2. celi. 3. maxima vnio eſt adunatio recipientis ⁊ recepti in foꝛma abſtracta: ſunt nāqꝫ vnibilia indiuiſibilia: ſpūalia: ſe hn̄tia vt perficiēs ⁊ ꝑfectibile: nulla. n. vnq̃ꝫ occurrit diuiſibilitas dū intelligibilia vniuntur intellectui: nec ex parte intelligibiliuꝫ: nec ex parte itellectꝰ: ſiue ſint itelligibilia itellecta ꝑ eēntiā ſiue itellecta ꝑ itētionē. Secūda vnio ē adunatio itelligētie cū oꝛbe: quoꝝ alteꝝ ē diuiſibile ꝑ ꝺſignatōeꝫ alterū indiuiſibile: ⁊ ita hec vnio recedit a ꝑfectione pꝛie: cuiꝰ ꝑtes oēs indiuiſibiles erāt. Tertia ē ifima vnio ex mā i potētia ⁊ foꝛma educta: ⁊ iſtiꝰ vniōis qlibet ꝑs eſt diuiſibilis ⁊ quāta ꝑ accidēs: recedens a ꝑfectōe pꝛie ⁊ ſcdē vnionū. ⁊ hec declaratio ſi Auerroi ſatiſfacit palam eſt que dicūtur a recētioꝛibꝰ nullius eē momenti. ¶ Rurſus intellectio numerat̄ nō merito itellectꝰ: ſed intētionū imaginatarum: que ſi fuerit eiuſdē obiecti ſpē ſpāliſſima vna idē ꝯſurget intellectio: ſi diuerſarū ſpēruꝫ: hēbunt̄ varie itellectiones: eſt aūt intellectꝰ quaſi mā reſpectu intētionis imaginate que ē quaſi foꝛma: q: intellectꝰ recipit ſpualr̄: ⁊ intētiones imaginate ſuſcipiūtur ſpūaliter vera aūt materia ⁊ vera foꝛma capiunt̄ ſm modum realem: ⁊ lꝫ intellectꝰ ſit quaſi mā nō tn̄ eſt quaſi potētia: ⁊ intentōes imaginate ſunt quaſi foꝛma itellectꝰ non quaſi actus: vel ſic dꝫ: q: intētio imagiata ē vl'is in potētia: ſolum aūt vl'e actu eſt foꝛma intellectus. ¶ Item puer eſt intelligens in potentia: non enim habet ꝓpoſitum ⁊ cognitionē intellectiuam. 2. phyſicoꝝ. 59. ⁊ hoc ꝓpter non debitaꝫ ſenſuum interioꝝ diſpoſitionē: nō exterioꝝ: quas ſatꝫ abſolutos habēt: dicit̄ aūt intellectus ꝯtinuatus nobis in potētia quando eſt nobis vnitus ſm eē ⁊ nām ⁊ non ſm operationē: copulatione. n. ſm operationē icipit iſte hō intelligere. ¶ Preterea: cōſideranda ſunt hec vba Cōmentatoꝛis: eſt aliqua ꝑfectio ꝑ quā coꝛpꝰ nō ꝑficit̄: aut ſi perficit̄: erit alio mō: ⁊ hec diſiunctiua ē vera ꝓ ſecūda parte: intellectus. ſ. perficit ⁊ dat eſſe ⁊ nō eſt eductus: alie foꝛme dant eſſe ⁊ ſunt cōſtitute ineſſe per coꝛpꝰ: ⁊ hec ē cā ꝙ aia enūciat̄ analogice ꝺ aiabus: ⁊ paulopoſt ſubiungit: pꝛeparationē que eſt in intētiōibꝰ imaginatis eſſe actiuaꝫ: paſſiuam vero in intellectu: ⁊ cōcludit duos intellectꝰ: agētem videlicet qui ē foꝛma ⁊ poſſibilē qui eſt materia: ⁊ dicūtur intellectus agēs ⁊ poſſibilis ꝑtes aie rōnalis: q: poſſibilis perficitur per agentem.

Decimum documentū eſt: apud Themiſtium intellectus agēs: poſſibilis ⁊ ſpeculatiuus erant idem re: ⁊ eſt intellectꝰ agens aut aliquid noſtri aut plane noſmet: quia eſſe foꝛme eſt eſſe totius compoſiti: ⁊ foꝛma ⁊ compoſitum ſepe eodem nomine nominant̄: vt dicebam anno ſuperioꝛi pꝛohemio pꝛimi phyſicoꝝ. At Auerrois ſentit itellecta eſſe vnica ſm recipiens: multa ſm intētionē receptam: ⁊ conuincit vnum intellectum ſpeculatiuū in omnibus: inuitqꝫ iſtam diſtinctionē: operatio intellectus ſumitur vno modo abſolute non comparādo huic vel illi: ⁊ ita non inconuenit intellectionem aliquā eternalr̄ infoꝛmaſſe intellectū ⁊ eū ꝑfeciſſe: licet alterius fantaſmata illam intellectionē conſeruauerint: non erit ergo intellectus denudatus a pꝛincipijs cōibus: alio modo capitur operatio intellectus reſpectu ſoꝛtis vel platonis: ⁊ ita non perpetuatur operatio intellectus vt in iſto. Et quando Auerrois dicit: hoc erit: ſi non fuerit poſitum. Senſus eſt: ſi intellectus ſpeculatiuus non eſſet ſicut ſunt vniuerſalia: tūc non differret intellectus ſpeculatiuus a poſſibili. ¶ Rurſus intellectus ſpeculatiuus per reſpectum ad intellectum poſſibilem eſt vnus ⁊ eternus merito fantaſmatum nec vnꝰ eſt neqꝫ eternus: ⁊ hac declaratione multe ſententie aperiunt̄. ¶ Item ait Auerrois: quia enim hoc declaratum eſt ꝙ habitatio eſt poſſibilis in parte meridionali: ſicut in ſeptētrionali: ratio eſt. Queadmodum celuꝫ imaginatur diuiſum in quinqꝫ ʒonas: quarum vna eſt a polo antartico vſqꝫ ad circulum antarticum. Secunda eſt ab hoc circulo ad tropicum capꝛicoꝛni. Tertia inter duos tropicos quam quidem ſcindit equinoctialis ꝑ medium. Quarta eſt a tropico cancri ad circulū articum. Quita a tali circulo ad polū articū. Ita terra credit̄ diuiſa i qnqꝫ plagas illis celeſtibꝰ ſuppoſitas. Uoluit Ariſto. ꝑtē auſtralē ⁊ ſeptētrionalē habitari: immo tanta ē ꝑs habitata ad auſtrū quāta ad ſeptētrioneꝫ ꝑꝑ equaleꝫ diſtātiā inter tropicos ⁊ circulos antarticuꝫ ⁊ arcticū. eedē. n. cāe habitatōis cōcurrentes in ʒona arctica ſunt ⁊ i auſtrali. Sol nāqꝫ equalr̄ appꝛopiquat ⁊ equalr̄ recedit a ʒona ſeptētrionali ⁊ auſtrali: cū ſꝑ exiſtat in medio eaꝝ: vn̄ ſi aliq̄ ꝑs auſtrina n̄ eēt habitata: aliq̄ virtꝰ celeſtis octioſa eēt: pꝫ ꝺ ſtellis in polo antartico ſꝑ nobis occulto. Sꝫ hec opio non placet Aſtrologis ⁊ Alber. magno volētibꝰ ꝑteꝫ auſtrinā penitꝰ eē incultā: verū enim vero ſi ſolis ſit oꝛbis eccentricꝰ vera ē opio Alberti. Si aūt eccētrici ⁊ epicicli nō iueniant̄ ſtat ſnīa Ariſto. ⁊ Auer.

Digreſſio.

Dubitatur nūqd iſte ꝓpōnes ſint poſſibiles nullꝰ hō fantaſiat̄: ois hō doꝛmit: vꝫ ꝙ ſic: poſito numero hoiuꝫ determinato ⁊ quouis demōſtrato veꝝ ē dicē: pōt iſte doꝛmire ⁊ n̄ fantaſiari: ⁊ non velle coire: ⁊ ſi ſic: ponat̄ ineſſe: ⁊ hꝫ intentū. Dicēduꝫ ē ꝫ multos nō eē admittēdū vltimā ꝓpōneꝫ poni ineſſe: q: repugnat. Uel dico ꝙ ſtat vnā copulatiuā eē negādā cuiꝰ qlibꝫ ꝑs ē ꝯcedēda: vt ſi hec ſit tibi poſita ⁊ a te admiſſa: tu curꝛꝫ: hec copulatiua: tu curris: ⁊ es Papie negāda ē: q: falſa ⁊ iꝑtinēs: ſit nāqꝫ rei ꝟitas ꝙ ſedeas ⁊ ſis Papie: qlibet tn̄ ꝑs ē appꝛobāda: pꝛia: q: poſita: ſecūda: quia vera ⁊ impertinens.

Iterum dubitat̄ in de ſomno ⁊ vigila: pꝛime ꝓpōnes acqrunt̄: ⁊ pꝛio poſterioꝝ: ois doctrina ⁊ ois diſciplina intellectiua ex ꝑexiſtēti ſit cognitiōe. ⁊. 6. phy. 59. aliqua ſunt gnābilia indiuiſibilia vt intelligere. Solutio ē: multe itellectiōes ſtat ꝙ nō ꝑpetuent̄ remanēte hoie ſemꝑ felici. Sciēnꝫ ꝯtinue generatōeꝫ hn̄t ⁊ augmētū. 2. metha. 2. nō reqrit̄ nāqꝫ cognitio oiuꝫ entiū ad felicitatē ſpeculatiuā: q̄re ſicut mā pꝛia ſemꝑ ē copulata alicui foꝛme: nulli tn̄ foꝛme ſemꝑ cōiungit̄: ita itellectꝰ poſſibilis ſemꝑ iungit̄ alicui itellectōi: oēm tn̄ itellectōeꝫ ipſuꝫ nō eſt neceſſe ſemꝑ habere.

Undecimum documētū ē. Introducit̄ tertia qō q̄ querit̄ qd ſit itellectꝰ poſſibilis. nō. n. erat foꝛma mālis: cū reciperet oēs foꝛmas māles: nō erat mā pꝛia: q̄ tm̄ ſingulr̄ recipit: nō erat ꝯpoſitū: nō erat foꝛma abſtracta: q: n̄ erat itellectꝰ de ſe actu: q̄. n. ſunt de ſe itellecta actu ſunt itellectōes ſine abſtractōe itellectꝰ agētis: ⁊ ois intellectio recipit̄ in aliq̄ itelligēte: intellectꝰ āt poſſibilis cū ſit infimꝰ itellectꝰ nō potuit ſuſcipi in aliq̄ intellectu: patet igit̄ in q̄ ꝯſiſtat difficultas tertie qōnis. Solutio vltiata talis ē: nomen materie ⁊ foꝛme exacte loquēdo audiūt̄ vt ex his oꝛit̄ nātuꝫ tā celeſte q̃ꝫ ſubceleſte: nomē potētie ⁊ actꝰ veriꝰ intellectui ⁊ itelligibili attribuūt̄ q̃ꝫ materie ⁊ foꝛme in exiſtentia reali: vn̄ oēs intellectꝰ verā hn̄t rōneꝫ foꝛme reſpcū coꝛpoꝝ quoꝝ ſunt actꝰ. Sꝫ quatenꝰ adſeinuicē itellectus ꝑficiunt̄ in ipſis repit̄ vera rō actus ⁊ potentie: nō materie ⁊ foꝛme: ⁊ hec eſt cā ꝙ Cōmētatoꝛ dicit in oi intelligētia intelligēte aliud: aliqd eē ſimile materie: aliqd ſimile foꝛme. intelligētia. n. recipiens dicit̄ ſimilis materie: intelligētia recepta ſimilis foꝛme. Intellectꝰ itaqꝫ humanꝰ reſpcū coꝛpis humani erit ꝟa foꝛma: ⁊ reſpcū oiuꝫ itellectionū pura potētia ⁊ q̄ſi mā: quare nō valebit hec ꝯn̄a: itellectꝰ nr̄ nō eſt foꝛma: non mā: reſpcū intellectionum ergo nihil eſt: ⁊ cum dicebat̄: nō eſt foꝛma abſtracta: q: ſic eſſet ꝺ ſe intellectus actu. Dico ꝙ intellectꝰ noſter cū ſit pura potētia in genere intellectuū nō ē foꝛma abſtracta q̄

ſit intellectio. Intelligit.n. intellect' noſter ſe tantuꝫ
ꝑ accidẽs. ¶Amplꝰ formaẽ hec ꝯña:ſi in intelligẽ/
tijs nõ eẽt aliqd ſimile materie:⁊ aliqd ſiẽ forme nõ
eẽt multitudo i formis abſtractis:q̃ tenet:qꝛ ſi ẽ mul
titudo itellectuũ vnus ẽ potẽtialis alteri: ⁊ ita patet
error credẽtiũ Cõmẽtatorẽ formare hanc ꝯñam. Si
nõ eẽt itellect' humanus nõ eẽt multitudo in abſtra
ctis.ſicut.n.ſi nõ eẽt itellect' poſſibilis nõ eẽt multi/
tudo in itelligẽtijs:ita ẽt ſi nõ eẽt intelligẽtia iouis
nõ exiſteret talis multitudo. ¶Preterea:nulla ẽ in/
telligẽtia liberata a potẽtia ꝑter primã q̃ nihil extra
ſe itelligit:ſꝫ eſſentia ei' eſt qditas ei': alie forme di/
uerſanẽ in qditate ⁊ eſſentia quoqno mõ:hũc locum
explanat Auer.12.metha.51.qñ dicit qꝺ eſt minoris
cõpoſitionis eſt nobilius in illo genere donec deue/
niaẽ ad ſimplex.⁊.12.metha.44.dicebat Auer.non
incõuenire vnũ eſſe cãm pluriũ ẜm qꝫ a plurib' intel
ligiẽ:pfectius tñ a pfectiorib' ⁊ impfecti' ab ipfectio
rib'. Unde dicebã ãno ſupiori.2.phyſicoꝝ.75.tenẽ
dum eſſe ad mentẽ Auer. Deuꝫ nihil extra ſe intelli/
gere apud quẽ certiſſimũ ẽ oẽm intellectionem qua
mãlia pcipiunẽ collectã eſſe ab itellectu agẽte ex fan
taſmatib' ⁊ intellectionẽ eẽ reꝫ intellectaꝫ: q̃re diceẽ
Deus ſimplex nõ ꝯpoſit' ex intelligẽte ⁊ intellecto:
amãte ⁊ amato:⁊ cũ tali diuina ſimplicitate ſaluatur
ipm itẽſ' ⁊ remiſſius itellectõeꝫ eẽ diuerſis varijs ſcꝫ
intelligẽtijs.apud.n. Cõmẽtatorẽ nouẽ gradus fe/
licitatis iueniunẽ:veluti ſunt nouẽ itelligẽtie. Pri/
mus gradus beatitudis deo ꝯcediẽ: infim' hoi:me/
dij ꝟo intelligẽtijs celeſtib' depẽdẽtib':⁊ quãto itel
ligẽtia iferior cognoſcit deũ p eſſentiã pluribus me/
dijs tãto remiſſius ⁊ ipfectius eũ dignoſcit.qꝺ ẽ.n.
maioris intellect' eſt maioris voluptatis.12.metha.
39.⁊ hec ẽ cã qꝫ intelligẽtie depẽdentes diuerſanẽ in
qditate ⁊ eſſentia quoquo mõ:⁊ cõponunẽ ex intelli
gente ⁊ itellecto:amãte ⁊ amato. ¶Itẽ ꝯſiderãduꝫ
ẽ:octau' phyſicoꝝ p eternitatẽ motus deducit ſbas
abſtractas eẽ:at in tertio ꝺ aia eas eẽ itelligẽtes de/
claraẽ:qꝛ itellect' nr̃ itelligit: ergo ⁊ intelligẽtie ſu/
periores:⁊ hec eſt cã qꝫ dicebã primo de aia.2.lꝫ iſta
ꝓpoſitio:ſbe abſtracte ſunt intelligẽtes ſit diuina de
ducitur tamen ab animaſtico.

Duodecimum documẽtũ ẽ. Proponit
tertia queſtione ſoluta
Auer.hãc ꝯñam:intellect' nr̃ itelligit formas mãles
ergo ⁊ imãles:q̃ qdeꝫ ab ipſo declaraẽ infra.36.itel/
lect' poſſibilis intelligit formas q̃s itellect' agẽs fa
cit abſtractas ergo ipſi inatũ eſt intelligere ea q̃ ſunt
p̃rio denudata a mã.forme.n.abſtracte ſi min' pfectũ
cõprehẽdũt ⁊ magis pfectũ:⁊ nõ ecõtra. Et Cõmẽ/
tator.2.metha.1. intelligẽtie celeſtes eſſent ocioſe ſi
ab hoie nõ itelligerenẽ:⁊ dicebã ãno ſupiori.2.phy
ſicoꝝ.47. Que ab hoie nõ itelligunẽ a nullo alio in/
tellectu capi pñt:⁊ hec oĩa ꝓcedunt hoc fundamẽto
qꝛ itellect' poſſibilis ẽ oĩa fieri ⁊ pura potẽtia in ge/
nere intellectuũ:⁊ hec ẽ cã qꝫ dixi ſupra intellectum
poſſibileꝫ nõ fuiſſe itellectõeꝫ vt poſſet cõmode oẽs
intellectiões ſuſcipẽ. ¶Amplius huic ꝯñe diſſentit
Auer.itellect' poſſibil' itelligit intellectum agẽtẽ q̃
nõ itelligit mãlia. Sunt nãqꝫ forme mãles ꝑparãtes
diſponẽteſqꝫ itellectum nr̃m ad ſuſcipiẽdũ itellectũ
agentem: eũqꝫ ſuſceptum conſeruandum:⁊ hec eſt
cauſa qꝫ diximus ſuperius: intellectiones quibus
ſortes itelligit abſtracta non poſſe in itellectu cõſer/
uari ſine fantaſmatib' a qbus tamen eas dependere
negauimus:vñ intellectões nõ p eſſentiã faciũt in/
tellectũ hũanũ capacẽ itellectionũ p ẽntiã. ¶Pre/
terea qꝛ potuiſſet qſpiã dicere intellectũ nr̃m nõ eẽ
abſtractũ:qꝛ recipit abſtracta:recipiẽs aũt oꝫ eẽ de/
nudatũ a natura recepti. dicit id Auer. qꝛ dixi cõmẽ
to.4.ſatis eẽ.ſ.intelligentiã recipientẽ nõ eẽ itel/
ligẽtiam receptã ad verificandũ ꝓponẽ aſſumptã:
at intellect' nr̃ ẽ denudatus a formis mãlib' ⁊ itel/
ligibilibus: qꝛ ipſe non eſt forma que itellectio voca
ri poſſit. Iterũ hec verba ſoluũt hoc argumentũ itel
lectus nõ itelligit intellectũ agentẽ ergo ẽ i actu p ip
ſum ergo nõ põt itelligẽ cetera entia:qꝛ cognoſcens
oꝫ eẽ in potẽtia reſpectu cognitorũ. Solutio Auer.ẽ
nõ opꝫ qꝫ recipiẽs aliqd ſit oĩno in potẽtia ſed ſuffi/
cit qꝫ ſit in potentia reſpectu eorũ quorũ cognitio ſibi
ſupeſt adhuc ingreda. ¶Ulteri' officiũ ẽ itelligere
qd velit Cõmẽ. cũ dicit:imo debes ſcire qꝫ reſpect'
⁊ cetera:quã qdẽ ptẽ ſic introduco:vult oſtẽdere per
exẽplũ de cõparatiõe lucis ad colorẽ ⁊ dyaphanũ qꝫ
itellectus nõ põt eẽ in actu reſpectu cognitiõis quã
hꝫ de itellectu agẽte:⁊ recipe cognitionẽ aliorũ: nõ
n.ſolũ lux illuminat colorẽ:verũ et anteqꝫ dyapha/
num recipiat ſpẽm coloris opꝫ ipm dyaphanũ p lu/
cem iformari:⁊ ita in actu lucidũ põt recipe colorẽ
ſpũalẽ:eodẽ mõ ꝓportiõabilr nõ ſolũ itellect' agens
illuminat fantaſmata:ſꝫ ẽt itellectum poſſibilẽ:⁊ per
hoc intellect' nr̃ ẽ in actu per agentẽ nõ impeditur
qn intelligat mãlia: qnimo magis p hoc ꝓmouet:⁊
qñ intellectus intelligit ⁊ perficitur p agentẽ di hõ
felix:⁊ tunc operaẽ hõ operatione deo ꝓpriã:cũ com
prehendat deum per eſſentiã dei:actio autẽ ꝓpria
dei eſt deum intelligere per eẽntiam:⁊ in hac beatiſ
ſima vnione pendet hõ ab eo intellectu a quo celũ ⁊
natura dependet.12.methaphyſice.38.⁊ talis diſpõ
noiatur adeptio ⁊ itellect' adept':infra.36.At cõtẽ/
tio in dictio Auer. inuenit nõ cõtenenda: hic aſſerit
qꝫ itellect' agens requirit ex parte intellectus poſſi/
bilis:quãtũ ad actũ illuminãdi:⁊ infra.18.dicit itel/
lectum agentem cauſam eſſe qꝫ intellectus poſſibi/
lis intelligat. Ex alia pte.3.de aia.18.dicit intellectũ
agentem poni ꝑpter fantaſmata:ſicut.n.lux facit co/
lores mouentes in actu dyaphanũ ⁊ viſum:vbi pri'
mouebãt in potẽtia:ſic itellectus agẽs facit intelli/
gibilia i potẽtia eẽ itellecta in actu : ergo itellectus
agẽs inſtituit' ẽ ex pte obiecti. Solutio ẽ:Dico prio
qꝫ itellect' agẽs reqrit ex pte obiecti: ⁊ qꝛ agẽdo in
obiectũ:naſcit opatio itellect' poſſibilis:ac ſi ẽt agẽt
in ipm:hoc ſenſu fateor itellectũ agẽtem agẽ i itelle
ctũ poſſibilẽ. Dico ſcdo:qꝫ itellect' poſſibilis illumi/
natur ab agẽte:qꝛ cognoſcit eũ:qꝛ vnaqueqꝫ itelle
ctio eſt quedã illuminatio:nõ qꝫ itellect' agẽs illumi
net itellectũ poſſibilẽ ante oẽm rerũ mãliũ cognitio/
nẽ:veluti nõnulli ex hoc loco ſumpſerũt:eſt nãqꝫ i/
tellectus potentia paſſiua cuius officium eſt recipe/
re ẜm qꝫ eſt in potentia.

Ultimum documentũ eſt. In calce cõmẽti
cũ Auer. dicit:⁊ iſte modus ẜm
quẽ poſuim' eẽntiã itellect' mãlis ⁊c. conaẽ iterum
oñdẽ vnũ eẽ i oĩb' hoib' itellectũ:ſi itellect' ſit nũera
t' ꝯtigit ꝙ res intellecta apud te ⁊ me ſit vnũ i ſpẽ ⁊
due in idiuiduo:⁊ ſi ſic:pcederet in infinitũ in conce
ptibus:qꝛ cõcept' exiſterẽt numero diuerſi:⁊ ab om
ni intelligibili numerat' multiplicato abſtrahibilis
ẽ cõceptus:⁊ hoc argumentũ põt euidentiſſime ſic
formari:oẽ receptũ recipiẽ ẜm naturam recipientis
ſed res

ſed res ad extra recipiunẽ in intellectu ẜm eſſe vlẽ:
qꝺ eſſe eſt impluriſicabile ergo intellectus recipiens
erit impluriſicabilis. Non deſunt Auerroiſte nume/
rantes intellectões reſpectu eiuſdem obiecti in ſpẽ
ſpecialiſſima:⁊ aſſerunt rõnem Auer. eſſe inductam
diſputatiue:vel nõ incõuenire ire in infinitũ in intel
lectionibus:vel ſi a numero diuerſis poteſt abſtrahi
vna forma cõis:opꝫ illa eſſe loco ⁊ ſubiecto diſtincta:
⁊ ſic non ſunt intellectões due quaruꝫ vna ſit in te:⁊
alia in me : ſed hec opinio eſt purus error tenendo
qꝫ intellectio ſit res intellecta. Item ſi eſt intellect'
numeratus ſpẽs in ipſo nunq̃ꝫ fuiſſent vltimate ab/
ſtracte:quare ad mentẽ Auerrois nõ multiplico in/
tellectiones reſpectu eiuſdem obiecti in ſpẽ ſpecia/
liſſima:ſed bene reſpectu obiectoꝝ diuerſoruꝫ in ge
nere ⁊ ſpecie. Dicendũ eſt tñ ẜm veritatem intelle/
ctioneꝫ multiplicari ⁊ intellectões quas dicim' cõce
ptus formales ſtante vnitate conceptus obiecti ſeu
rei cõcepte:in cõceptibus formalib' põt eſſe proceſ
ſus in infinituꝫ nõ obiectiuis:vel in cõceptib' eſſen/
tialiter ordinatꝫ eſt ſtatus nõ accidẽtaliter ordinatꝫ.
¶Ulterius:ſi intellectus eſſet numerat':preceptor
nõ poſſet erudire diſcipuluꝫ:qꝛ aut hoc eſſet:qꝛ pce/
ptor nouã cauſaret intellectionẽ ſilẽm ſue quã hꝫ in
diſcipulo ⁊ ita ſcia eſſꝫ qualitas actiua:aut hoc eſſet:
qꝛ cõicaret illam quã hꝫ apud ſe transferendo illaꝫ a
ſe ad diſcipulũ:⁊ ita magiſter denudareẽ ꝓpria intel
lectione ⁊ ſcientia: ergo facit magiſter qꝫ intellectio
que erat cõtinuata cum ſuo fantaſmate cõtinuaẽ cum
fantaſmate diſcipuli:⁊ ſi eſt eadeꝫ ſciẽtia. erit ⁊ idem
intellectus. Dico tñ ad hoc argumẽtũ ẜm fidẽ ⁊ ꝟita
tem:qꝫ pceptor cauſat in diſcipulo nouam ſcientiam
excitãdo ingeniũ eius p principia nota ⁊ p determi/
natam principioꝝ ad ꝯcluſiones applicationẽ:neqꝫ
ſequiẽ qꝫ ſcientia ſit qualitas actiua:qñ.n. actiua q̃li
tas agit in aliud nõ requirit in illo in qꝺ agit eſſe ali/
qꝺ agens principale iuuans ipſam:at ſcientia prece
ptoris nõ eſt qualitas ſufficiens ad inducendũ ſciaꝫ
in diſcipulo:ſed principale agẽs eſt intrinſecũ diſci/
pulo: vt eſt intellect' agens ſuo lumine. ¶Ulteri'
approbat Cõmentator aliquo mõ opinionẽ Plato/
nis:quantũ ad hoc qꝫ noſtrũ ſcire ſit reminiſci:acqrit
n.diſcipulus eandẽ ſciaꝫ quã pri' pceptor acqſiuit:
poſuit tñ Plato intellectus multiplicatos ⁊ habit'
eis innatos ⁊ cõnãles:qui quantũ ad hoc caſtigatur
2.poſterioꝝ capite vltio:tandem Auer. gloriatur ac
cuſando preceſſores ſuos ſe inueniſſe ſolutionẽ que/
ſtionum motarum.

Digreſſio Prima.

Ut Cõmentuꝫ quintũ ſuuꝫ habeat cõplementũ.
Queraẽ vtruꝫ intellectus poſſibilis ſit forma
dans eſſe hoiem ad mentẽ Auerrois: hoc eſt ſit for/
ma per quam homo cõſtituaẽ ⁊ locetur in determia/
ta ſpecie:⁊ ſiat vnum ꝑ eſſentiã ex intellectu ⁊ corpo
re:itaqꝫ intellectus informet corpus humanũ ⁊ ipm
perficiat in rõne act' primi ⁊ vt pria eius perfectio.
In primis pars negatiua probatur ⁊ creditur cõiter
eſſe mens Auerrois:ſi intellectus daret eſſe:eſſet for
ma accidentalis : qꝛ adueniret enti in actu ſpecifico
⁊ vltimato: qꝛ compoſito ex materia ⁊ cogitatiua: ⁊
ita aliqꝺ ens actu recipet formã ſbaleꝫ q̃ nãꝫ materie
prime ⁊ forme ſubſtantialis. Scðo forma poſterior
recepta in materia continet virtualiter formas prio/
res:ergo intellectus continebit vegetatiuũ ⁊ cogita
tiuum:ergo vna tantum erit aĩa in hoĩe:contra Cõ/
mentatorem.3.de aĩa.20. Tertio:hõ habet eẽ a cogi
tatiua:ergo nõ ab intellectu:nõ põt.n.eadem mate/
ria ſimul habere eſſe a pluribus formis ſubſtantiali/
bus:primo capitulo de ſubſtantia orbis. Quarto:ſi
ſic:vel itellectus noſter eẽt diuiſibilis ſi induciẽ poſt
dimenſiones:vel hõ erit indiuiſibilis ſi recipiat añ
dimenſiones:oĩs.n.forma ſiue educta:ſiue non edu
cta poſt dimenſiones ẽ extenſa:primo capite de ſub/
ſtantia orbis:ſed ſi intellectus vniatur hoĩ in ratiõe
principij operatiui tantuꝫ quãtũ ad eius primã pfe/
ctionem que eſt ſibi eſſentialis nõ ſequunẽ predicta
inconuenientia:ergo. Quinto:ſi ſic:cuꝫ ſit vnus nu
mero in omnibus hoibus:omnes hoĩes eẽnt vnus
hõ numero:illa.n.indiuidua ſunt vnũ numero quo
rum forma ẽ vna numero:cũ forma ſit principiuꝫ in/
diuiduationis. Sexto:ſi ſic:terminabit intellect' ge/
nerationem hominis:ergo educeẽ de facultate ma/
terie:ſi cogitatiua dicatur intrinſece terminare gene/
rationem hominis:ergo eſſe ſpecificũ ⁊ vltimatum
erit a cogitatiua:qꝛ cogitatiua ẽ forma ſpecifica:⁊ ita
hõ locabitur in ſpecie per duas aĩas diſtinctas. Se/
ptimo:intellectus non pendet a materia:non multi/
plicatur:nõ eſt materialis ; nõ eſt actus corporis in
quo corpore ſit totus in tõto ⁊ totus in qualibet par
te:qꝛ ſic pes intelligeret:cum ibi eſſet intellect' ⁊ in
tellectio:ꝗ. Octauo ñ eſſet hoĩs corruptio : nec ge/
neratio:cum eius forma vltimata intrinſece nec ge/
nerationem nec corruptioneꝫ terminet. Eodem eſſe
tu eſſes ⁊ ego. Eadẽ forma diuerſis ⁊ loco diſtinctis
daret eſſe:⁊ eſſet corruptibilis ⁊ incorruptibilis for
ma eiuſdem generis phyſici materie.ſ.prime:vt ſen/
ſus ⁊ intellectus:⁊ exiſteret hõ anteaq̃ꝫ generareẽ:
qꝛ eſſet eſſe eius:qꝛ forma eius. Nõ eſſet differentia
inter rationem formalẽ ⁊ efficientẽ poſita.12.metha.
16.ſi forma alicuius nõ inciperet eſſe icipiẽte illo cõ
poſito:⁊ deſineret deſinente eſſe illo ꝯpoſito. Largi/
retur etiam agens multitudinẽ ⁊ perfectionẽ : cõtra
8.methaphy.15.euꝫ educereẽ de potentia materie:⁊
eſſet tranſmutabilis. Nono:ſi ſic:aĩa vniuoce ꝺ oĩb'
animabus predicaretur:non eſſet intellectus ſepara
tus ẜm eſſe. Uniretur hoĩ in principio natiuitatis:⁊
ita pueris nõ copularetur tantũ in potentia. Non co
pularetur nobis ſolum per copulationẽ cum formis
imaginabilibus ſi daret eſſe:⁊ h̃ ſunt cõtra Cõmẽta
torem.3.de aĩa.36. Ultimo ſi intellectus daret eſſe:
pari ratione ⁊ intelligẽtie orbibus celeſtibus:iſte ra
tiones faciunt vt cõiter teneatur ad mentẽ Auer. in/
tellectũ vnũ numero in cunctis hoibus pure potẽtia
lem nõ eſſe vnitum hoĩ ẜm eſſe.

Ad oppoſitum arguitur.10.ethicoꝝ capite.9.exi
ſtentia cuiuſcunqꝫ hoĩs vt hõ:ẽ ab intellectu
ergo intellectus dat eſſe hoĩ:⁊ capitur hõ pro cõgre
gato ex materia:cogitatiua ⁊ intellectu:⁊ tale cõgre
gatum eſt per intellectũ:⁊ Auerrois paulopoſt dice/
bat:a mente habet homo ſuam rationem formaleꝫ:
ergo intellectus dat eſſe ſi cõſtituit hominem in de/
terminata ſpecie. Secũdo:intellectus poſſibilis cõ/
tinuatur nobis prima cõtinuatione per naturam.3.ꝺ
anima.20.ergo dat eſſe : ⁊ ꝯfirmatur:quia rationale
ſumitur ab intellectu.3.de aĩa primo. Itẽ:conſequẽ
tie Auerrois preſenti Cõmento formate non habe/
rent efficatiam niſi intellectus daret eẽ:ſi vnus ingt
Auerrois intellectus eſſet:homo exiſteret corrupti/
bilis vt homo. Tu eſſes per eſſe mei: ⁊ ego per eſſe

tu i.Rurſus: intellectus eſt actus primus corporis humani:⁊ eſt quo primo viuimus:ſentimus:intelligimus:ergo dat eſſe:viuū.n.nō hꝫ eſſe ſm ꝙ viuum niſi per illud p quod viuit.2.de aia.37.viuit autē hō intellectu:pariter ⁊ celum: primo capitulo de ſba orbis.Amplius.12.methaphyſice.17.adducit Ariſto. has duas propōnes:nulla forma precedit cōpoſituꝫ ⁊ hanc dicit eſſe verā:nulla forma ſequit̄ cōpoſitū:⁊ hanc aſſerit eſſe falſam pp intellectū:⁊ cum nō capiatur forma difformiter. ſi ſumat̄ forma vt ſe extendit tam ad formaꝫ dantē eſſe ꝗꝫ ad formā aſſiſtenteꝫ:prima ꝓpoſitio reddetur falſa pp intellectuꝫ qui p̄cedit cōpoſituꝫ cuius eſt forma:veluti ⁊ ſeqtur cōpoſituꝫ: ſi ſumatur in vtraqꝫ ꝓpoſitione forma aſſiſtēs: vtraqꝫ ꝓpoſitio erit falſa:ſi dans eſſe:enumerabit̄ intellectus inter formas dantes eſſe:maxime q: Ari.loquebatur ibidem de cauſis p quas res fit ens ⁊ vnum. Iterum:intelligētia dat eſſe orbi:ergo: antecedens habet̄.2.celi.3.ſi enim ex mā ⁊ forma educta fit vnū per eſſentiā:ergo ex intelligētia ⁊ orbe.2.capitulo d̄ ſubſtātia orbis:intelligētia dat celo nō operari tantū ſed pmanentiā ſempiternā:primo celi.95.nā neutra eſt exiſtens per ſe in actu:⁊ cum exiſtat p alterum ⁊ nō niſi p intelligētiaꝫ:intelligentia informabit celū: quare exiſtimādū eſt oēm formaꝫ dare eſſe:ſi eſt ſubſtantialis dat eſſe ſbale:ſi accidētalis:accidētale:proprium nāqꝫ eſt forme dare eſſe:

Pro expeditione tanti queſiti mens Auerrois varijs explicabit̄ propoſitionibꝰ.Demum rationes ante oppoſituꝫ inducte diſſoluētur: prima itaqꝫ ꝓpoſitio ſit talis:intellectus poſſibilis non eſt virtus in corpore:tum q::eſt receptiuus omniū formarum mālīuꝫ:tum q: intelligit ſubſtantias abſtractas:tum q: nō eſt forma elementi:nec cauſata a formis elementorū:nec requirens cōplexioneꝫ pro ſui eſſe:quātum ex ſe:tum quia ſibi nō accidit corruptio: veluti: ſenſui.

Scda propō eſt:vnus eſt in oibꝰ hōibus itellectus:tū q::intellectꝰ recipit ſm eſſe vniuerſale:quod quideꝫ impluriſicabile exiſtit:tum q:: non eſt intellectuꝫ in potentia:tum quia: in eternis ſub vna ſpecie nō eſt niſi vnuꝫ indiuiduum : intellectus auteꝫ nō incipit neqꝫ deſinit eſſe:tum q: ſi multiplicaretur ⁊ nō educeret̄ de potentia materie: crearetur de nouo:forme enim licet non ſint in materia niſi inchoatione vl̄r: q: tamen educunt̄:nō creant̄.

Tertia propoſitio eſt: itellectus poſſibilis eſt pure potētialis in genere intellectuū: ⁊ tantum ſuſceptiuus:tum quia eſt omnia fieri: tum quia quorūcunqꝫ actu intellectorū eſt receptiuus ergo ipſe non eſt intellectus in actu:aliter ipſe ſeipſuꝫ ſuſciperet:tum quia non habet aliaꝫ nām niſi ꝙ poſſibilis vocatus:⁊ hec eſt cauſa ꝙ dicebam in declarādo.Cōmentum.5.intellectū noſtrum nō eſſe intellectōeꝫ vt poſſꝫ oēs intellectōes cōmodiſſime recipe.

Quarta propoſitio eſt : intellectus dat eſſe ⁊ informat corpus humanū in rōe actꝰ primi ſm Cōmentatorē:⁊ probatur: homini exiſtēti in ſpecie ⁊ quatenus hꝫ vnitateꝫ ſpeciei ineſt formaliter intelligere qđ eſt operatio imanens ergo ⁊ itellectus principiuꝫ illius opationis inerit homini formaliter ⁊ ſubiectiue:vt eſt in ſpecie:maior patet:q: homo eſt per ſe felicitabilis ⁊ per ſe intellectiuꝰ dei: vt eſt in tali ſpecie : ergo cum aptitudo ad felicitari actu competat hōi:nō merito cogitatiue:intellectus dabit eſſe ſpecificū vltimatū.Secūdo in hoīe vt ē in ſpē inſunt virtutes morales:ergo intellectus ⁊ voluntas:exiſtunt nāqꝫ virtutes in ptāte noſtra : ideo nequeunt fundari in appetitu ſenſitiuo:qui non ē liber.Item intellectio ē operatio imanens ⁊ eſt ꝓpria hoīs opatio:ergo non pōt recipi in aliquo ſuppoſitaliter diſtincto ab homine:at ſuſcipitur in intellectu ergo intellectus nō diſtinguitur ſuppoſitaliter ab homine:ſi autem intellectus tantū aſſiſteret :ſeiungeretur ab homine ſuppoſitaliter:ergo: quare hec ſufficiant:exiſtimo.n.nō poſſe ſaluari hoīem intelligere ſi intellectus non det eſſe formaliter:veꝝ de his dixiſſe ſit ſatis.

Ad primam difficultatē.Dico intellectū nō aduenire enti in actu completo ſpecifico:eſt.n. cogitatiua medium diſpoſitiuū nō receptiuuꝫ:⁊ ita non infertur ens actu recipere intellectum ⁊ hoc primum argumentū tenetur ſoluere ſcotus pp formam mixtionis quā ponit in mixto:vltra formam vltimatam dantem eſſe ſpecificū vltimatū:vnde fuit homo animal compoſitiſſimū:cū viueret ſenſu ⁊ intellectu. Ad ſecundam nego intellectū eſſe formam receptaꝫ in materia.i.eductā:⁊ q: nō poterat materia ſtare ſine forma cauſata:iccirco in hoīe preter intellectū inuenta fuit cogitatiua educta de potentia materie:nō potuit nāqꝫ intellectus induci imediate mediantibꝰ dimenſionibus:quia ſic extitiſſet diuiſibilis primo capitulo de ſubſtantia orbis:ſed indiguit forma materiali nobiliſſima preuia diſpoſitione:⁊ ita permanſit intellectus penitus idiuiſibilis:⁊ hec ē cauſa ꝙ ſepe numero dixi intellectū noſtruꝫ nō eſſe ſubiectu piati agentis naturalis abſolute ⁊ poteſtati materie.Non eſt etiam verum ſenſitiuū eſſe in intellectiuo:vt vegetatiuum in ſenſitiuo exiſtit:virtutes.n.eiuſdeꝫ ordinis poſſunt ita ſe habere.ꝙ virtus poſterior poterit in omnes operationes prioris : at virtutes alterꝰ ⁊ alterius ordinis nō ſic ſe habent:terminat.n.intrinſece generationē humanam anima ſenſitiua:quā nequaꝗꝫ intellectus illo modo terminare poteſt : neqꝫ Ariſto.vnqꝫ aſſeruit ſenſitiuū eſſe in intellectiuo:veluti vegetatiuum in ſenſitiuo.Ad tertiam negat̄ conſequentia:q: cogitatiua nō ē forma vltimata:ñ pōt n.eadem mā numero ſimul inueniri ſub duabus formis vltimatis:cuiuſmodi nō ſunt intellectus ⁊ cogitatiua:vnius nāqꝫ pfectibilis vna ē pfectio vltimata ⁊ completa:⁊ cum hoc ſtat ꝙ homo ſit aīal p ſenſum ⁊ per intellectuꝫ:⁊ ꝙ predicata primi modi analoga ſumantur ab intellectu:ſed illa que vniuoce cōueniunt hōi ⁊ brutis a ſenſu capiūtur.Ad quartaꝫ.forma que incipit eſſe ⁊ informare ē poſterior p ſe materia ⁊ dimenſionibus:forma aūt que neqꝫ eſſe neqꝫ iformare incipit ē ſimpliciter prior ⁊ mā ⁊ dimēſionibꝰ: at intellectus humanus qui incipit iformare hoc vl' illud pfectibile ⁊ non eſſe ē quidem ſimpliciter prior materia ⁊ dimēſionibꝰ:ſed eſt poſterior per accidēs eiſdem:eſt.n.cogitatiua ad intellectū p̄nia diſpō:q p ſe poſterior eſt materia ⁊ dimēſionibus.Ad quintā. negatur omnes hoīes eſſe vnū numero : numerātur n.cogitatiue:⁊ q: itellectus ē forma vniuerſalis per eſſentiam:ideo pōt ipſe dare eē hoc omnibus hoībꝰ ⁊ eſt totus in toto ⁊ totus in qualibet parte:illa autē indiuidua ſunt vnum numero quorum forma educta eſt vna numero:⁊ dicebat Auer.prio celi.92. celitas dicitur de pluribus indiuiduis ⁊ ſicut hoc inuenitur in pluribus partibus huius celi:ita nō eſt longe q̄n inueniant̄

inueniant̄ plura vno ſudiuiduoꝝ totius celi: eſt aūt celitas forma celi ⁊ eſt intelligentia:ꝗ voluit Auerrois formaꝫ celi non multiplicari:etiam ſi celi multiplicarent̄:quia forma celi non cauſatur a celo:ergo abſurdum erit dicere intellectum humanū nō dare eſſe:q: ſunt multi homines:⁊ intelligentiā dare eſſe q: vni tantum celo applicat̄ : quare quēadmodum ſm fideꝫ omnibus partibus corporis fortis vna anima ſatiſfacit ſimpliciter inextenſa ⁊ indiuiſibilis: ita apud Auerroim omnibus hominibꝰ ſatiſfacit vnus intellectus numero.¶ Ad ſextā:fateor cogitatiuam eſſe formā ſpecificaꝫ:⁊ negatur cōſequētia: ergo cōſtituit hominē in vltimato eſſe ſpecifico:poteſt nāqꝫ forma ſpecifica ordinari in aīam:⁊ hec habet quoqꝫ affirmare doctor ſubtilis:forma.n.mixtionis hominis eſt ſpecifica ordinata in aīam intellectiuaꝫ:⁊ ita nō locabitur homo p duas animas in genere vniuoco:ſed per cogitatiuā eſt eiuſdeꝫ generis vniuoci cuꝫ brutis:p intellectū vero eſt eiuſdeꝫ generis analogi cum celo.¶ Ad ſeptimā:dico prīo:intellectuꝫ nō pēdere a materia:cum quo ſtat ipſuꝫ dare eſſe.Dico ſecundo:intellectū nō multiplicari:cum quo ſtat ipſuꝫ dare eſſe:cā.n.quare aliqua forma multiplicatur eſt q: educitur:dare eſſe ⁊ conſtitui ineſſe per ſubiectuꝫ nō cōuertuntur.Dico tertio:intellectū eſſe actuꝫ corporis.i.informantē corpus:nō eſſe actum corporis ideſt nō eductuꝫ:⁊ hec eſt cauſa ꝙ iſte ꝓpōnes non pugnant adinuicē:intelligentia eſt ſeparata a celo. Non eſt actus celi.Eſt extra celum. Eſt cōiuncta celo.Eſt actus celi.Eſt in celo.Dico quarto:ꝙ operatio inorganica nō denominat niſi principiū radicale aut cōpoſitum:⁊ licet recipiatur intellectus in materia ⁊ intellectio in intellectu nō tamen recipitur itellectio in materia:⁊ hoc q: non ſaluatur idem genus recipiendi.¶ Ad octauaꝫ:dico primo: hominis veram eſſe generationē ⁊ corruptionē: q: materia prima eſt pars hominis tranſmutabilis de forma in formaꝫ:vnde quādocūqꝫ cogitatiua deſinit eſſe ⁊ informare:intellectus deſinit informare. Dico ſecundo: ꝙ eadem forma diuerſis loco ⁊ ſitu diſtinctis poteſt dare eſſe : quādo non eſt educta de gremio materie. Dico tertio:ꝙ idem eſt eſſe pluriū eſſentiale: tamen illa non ſunt idem: quia illud eſſe eſt vniuerſale per eſſentiā. Dico quarto:corruptibile ⁊ incorruptibile differre pluſqꝫ genere:cum quo ſtat formā eternaꝫ ⁊ mortalem informare primā materiā ⁊ eſſe eiuſdē generis phyſici:forme.n.nō ſunt eiuſdeꝫ generi phyſici:ſi vna ⁊ eē ⁊ informare incipiat:alia vero neqꝫ eē neqꝫ informare incipiat:imo tales forme ſunt penitus incōpoſſibiles:at due forme:quarum vna incipit eſſe ⁊ informare:altera aūt incipit informare ⁊ nō eē ſunt eiuſdeꝫ generis phyſici ⁊ cōpoſſibiles.Dico q̄nto:ſortes nō eſt anteqꝫ generet̄:lꝫ forma vl'is precedat ipſuꝫ:intellectus tñ humanus eſt ſimul cū ſorte: quatenus terminauit generatōem ſortis:pmanet tñ poſtqꝫ ſortes interijt:q: nō erat cauſatus a corpore humano.Neqꝫ agens naturale dat multitudinē nec educit ipſum de potētia materie: ſed ipſemet intellectus vnit ſeipſuꝫ materie diſpoſite:verum hāc propoſitionē:agens nō largit̄ multitudinē ſed pfectōeꝫ ita a ſcotiſtis intelligit̄ : talis propoſitio vera eſt de actu exiſtentie ⁊ potentia obiectiua ſibi reſpondēte: qua potentia obiectiua roſa denominat̄ poſſibilis: roſa.n.in potētia eſt idem cū roſa in actu:ideo agēs producendo de potentia obiectiua ad actuꝫ exiſtentie largitur tantum perfectionem:ſed producendo d̄ potentia ſubiectiua ad actum formalem largitur multitudinem.Amplius dicatur apud Commentatoreꝫ compoſitum proprie produci cuiꝰ materia preceſſit: formam.n.agens non producit:ſed extrahit d̄ potētia materie.12.methaphy.18.quare agens naturale dicetur non largiri multitudineꝫ:q: qđ propriiſſime pducitur nō eſt totaliter nouū.Rurſus dico ꝙ agēs naturale dat perfectionē ⁊ nō multitudinē:q: nō inducit formam niſi precedente ſublata:primū.n.eſſe inductionis forme inducende eſt primū non eſſe forme abiciende:eſt.n.priuatio forme inducēde qđ impfectiſſimum reſpectu illius.Ad nonaꝫ dico animam analogice predicari de intellectu ⁊ ſenſu:q: itellectꝰ non cauſatur a ſubiecto:ſenſus aūt cauſat̄:⁊ fateor i principio intellectuꝫ copulari ſm eſſe ⁊ nām:in etate diſcretionis ſm operationē tantū copulat̄:ſed de varijs copulationibꝰ loquar infra.36. Ad vltimā dico intelligentias dare eſſe celo ⁊ ipſas aſſero pmanere imobiles ⁊ per ſe ⁊ per accidens:cauſa.n.cur aliqua forma moueatur nō eſt:q: det eſſe:ſed q: ē cauſata a ſubiecto:prīo de aia.65.⁊ quēadmodū nō valet:celum intelligit ergo quelibet ps celi intelligit : ita nō colligit h̄ ſequella:celuꝫ mouet̄:ergo quelibet pars celi mouetur:fateor.n.ptes oēs celi ꝗꝫtitatiuas moueri:nō tñ eſſentiales:h̄ de digreſſione.

Digreſſio ſecunda.

Quia ſepenumero affirmaui eandem formā in re:ſenſu:⁊ intellectu reperiri:ideo queratur nūquid intellectio ſit res intellecta:pars negatiua ꝓbatur:intelligentie inferiores intelligunt ſuperiores per eſſentias inferioꝝ nō ſuperiorū:ergo itellectio nō ē res intellecta:aūs declaratur: ſuperiores intelligentie ſunt obiecta intellectionū quibus iferiores ipſas apprehendunt:ſed nullum obiectū eſt operatio illa que circa obiectum tale verſatur:ergo. Confirmatur primo:omnis intellectio ē in itelligente:vna intelligentia nō ē in alia ergo vna intelligentia nō eſt intellectio alterius:ſecundo intelligentie medie nō vnico actu intelligerēt qcqđ intelligerent imo ſm diuerſitatem obiectoꝝ intellectoꝝ numerarentur intellectiones.Tertio:vna itelligentia daret eſſe alijs intelligentijs:cum vna eſſet forma alterꝰ: ꝓprium aūt ſit forme dare eſſe.Quarto intelligentia inferior pendet a deo in genere cauſe efficientis:ergo per eſſentiam propriā Deū intelligit.Quinto intellectus ⁊ res intellecta in intelligentijs non eſſet idem.

Rurſus principaliter arguitur:intellectꝰ humanus denominat̄ intelligens accidentali ⁊ intrinſeca denominatione:ergo intellectio eſt accidens inherens intellectui:ergo ſeiungit̄ realiter a re intellecta:⁊ confirmatur:ſpecies intelligibiles:actus intelligendi: habitus intellectuales accidunt intellectui:ergo.

Iterum Sciētia noſtra cauſatur a rebꝰ.12.methaphyſice.51. ergo ſcientia nō eſt ſcitum.

Amplius ſi ſcientia ē ſcitum:ſenſatio ē ſenſatum:q: que ſunt in eodem genere ſubalterno currunt vniformiter reſpectu obiectorum ⁊ ſubiectoꝝ:conſtat aūt ſcientiā ⁊ ſenſationē qualitates eſſe de prima ſpecie:ꝯñs eſt falſum:ſi.n. ſenſatio eſſet res ſenſata actus rectus eēt actus re

flexus ⁊ potentia ſenſitiua eſſet reflexiua ⁊ cognoſcitiua ſui.

Item Intellectio eſt qualitas predicamētalis ergo eſt ens reale: cū ens reale deſcēdat in decē predicamēta: ⁊ ſcitum eſt in predicamēto ſubſtantie: ergo differunt realiter: quia duo entia realia diuerſoꝝ generum re ipſa diſtinguūtur.

Preterea ad multiplicationem eſſe ſpiritualium multiplicant forme q꞉ aliter vna forma numero eſſet in re: ſenſu ⁊ intellectu: ⁊ ita ſequeret oppoſitū primi principij: ꝙ idē ſimul eſſet ⁊ nō eſſet: cum poſſit eſſe reale forme perire ſaluato eſſe intentionali: ergo illa eſſe diſtinguūtur realiter: ergo ⁊ forme ſpūales ſub illis eē: ergo intellectio realiter a re intellecta: relinquant auctoritates ī fauorē huius partis quibus probātur dari ſpecies intelligibiles quas quidem nos nō negamus.

Ad oppoſitum arguitur: ſi intellectio nō eſſz res intellecta: non poſſet hec conſequētia deduci: ſi intellectus humanus intelligeret ſe per eſſentiā ⁊ intelligeret lapidē: lapis intelligeret: ſi intellectio re differet a re intellecta: nō colligeret hec illatio: q꞉ dici poſſet ꝙ intellectus noſter apprehenderet lapidem ꝑ eſſentiā intellectus. Itez nunq̃z deduci poſſz hec illatio: ſi deus intelligeret lapidē: lapis intelligeret. Rurſus ſupra Cōmento. 4. cōcludit Auerrois ꝙ intellectus non eſt forma materialis: quia recipit omnes formas materiales: ⁊ dicebat Cōmento. 3. ꝙ intellectus nō hȝ de intentione paſſionis niſi hoc tm̄ ꝙ recipit formā quā comprehendit: quicq̄d ergo recipitur in intellectu cōprehēditur: intellectio recipitur ergo cōprehēditur: ⁊ pari rōne: quicq̄d ſuſcipitur in ſenſu percipit a ſenſu: ſenſatio recipit ī ſenſu: ergo ſenſatio ꝑcipitur. Iterum: infra. 14. non aliter recipit intellectus poſſibilis formas ſpeculatiuas q̃z corpora celeſtia formas abſtractas ⁊ q̃z vna intelligentia aliā: ergo: quare tenēdū eſt intellectōez idē eſſe re cum re intellecta.

Pro vltimata huius queſiti reſolutione: pertractentur ſex difficultates iuxta materiā difficultatū de quibus eſt facta mentio in argumentis ante oppoſitū: in primis ergo dico ꝙ modus intelligendi formarū celeſtiū que ſunt de ſe actu intellecte talis eſt. Deus intelligit ſe per eſſentiā propriam: cuius quidē ſcīa abſolutiſſime eſt ipſuȝ ſcibile: intelligens naq̃z intellectio ⁊ intellectū in deo ſunt penitꝰ idē. Scđa intelligētia eſt intellectio qua intelligitur ſcđa: ⁊ pria intelligētia eſt intellectio quā hȝ ſcđa de pria. Tertia intelligit tertiā ꝑ eſſentiā tertie: ⁊ ſcđaȝ ſcđa: ⁊ primā pria: ⁊ ita vl'r: ſcientia eſt ſcitū: at quatenus intelligētie ꝯprehēdunt ſeipſas: idē eē ſciēs: ſcitū: ⁊ ſcientia plane inueniunt: vt vero inferiores intelligunt ſuꝑiores: ſciens a ſcientia ⁊ ſcito maniſeſtiſſime differt: ⁊ qđ approbat de ſcīa ⁊ mō ſciēdi intelligētiaꝝ celeſtiuȝ ſil'r ſentiat de deſiderio ⁊ amore earūdez: eſt. n. deſideriū ⁊ amor res deſiderata ⁊ amata: ⁊ hec eſt cā ꝙ Auer. ſcribit. 2. celi. 71. eſt mundus ligatꝰ potētia ſpūali diuiſa in ſui toto. q꞉ inferiores intelligētie ſuꝑiores intelligebāt ⁊ amabāt. Solutio itaq̃z prie difficultatis his manifeſta eſt: inter obiectuȝ ⁊ oꝑationē ſufficit diſtinctio rōnis: ⁊ fateor vnā intelligētiam eſſe in alia ſm eſſe intentionale: que quidem intelligentie ſm eſſe earum reale actus exiſtunt corporū celeſtiū. Et volo intelligentias medias pluribus intellectionibꝰ varia obiecta itelligere: ſola. n. pria intelligētia vna dūtaxat cognoſcit intellectōe. Affirmo etiā formas materiales dare eſſe ſm eſſe earum reale: ſm qđ eſſe naturata ꝯſtituūtur ⁊ celeſtia ⁊ ſubceleſtia: formis nō conceditur dare eſſe ſȝ eſſe earum intentionale: ſm qđ eſſe non ꝯſtituit naturatū: ⁊ hec ē cauſa ꝙ ex intellectu ⁊ intelligibili fit verius vnum q̃z ex materia ⁊ forma. Itē conſentio tenētibꝰ intelligentias medias nō pendere a Deo in genere cauſe efficientis: poſtremo ī intelligentijs ītellectio ⁊ intellectum ſemper inueniūtur idem: nō tamē ſemper coincidunt intelligens: intellectio ⁊ res intellecta: hec de prima difficultate.

Ad ſecundam difficultatez. Dico primo ꝙ accidētium duplex ē eſſe: reale ſcilicet ⁊ intētionale inherentia eſt conditio accidentis ſm eſſe reale accidentis: non ſm eſſe intentionale: vnde forme oēs accidentales dant eſſe accidentale ſm eſſe reale: ⁊ īformant intellectum ſm eſſe intentionale: perficiūt accidentia intellectū ⁊ nō dant eſſe: neq̃z inherēt: ⁊ ita informatio ſine inherentia idonea ē ad ſaluandum ꝓpoſitiones accidentales ⁊ denominatiuas accidentium de intellectu: quare erit hec ꝓpoſitio denominatiua denominatione intrinſeca: intellectus noſter intelligit lapidem: ⁊ inferri nō dȝ intellectionē inherere intellectui: ⁊ realiter differre a re intellecta: ergo formis ſubſtantialibus ⁊ accidentalibus in exiſtētia intentionali perficit intellectus humanus: ⁊ his denominatur intellectus palam intelligere. Ad confirmationem dicendum ē: ꝙ eadez ſunt ſpecies: actꝰ ⁊ habitus rationibus diuerſis: cogitante. n. homine ſpecies ſunt actuales intellectiones: ſed nō cogitante: ſunt habitus vel diſpoſitiones: vel ꝓmptitudine exiſtente ad fantaſiandū habitus exiſtunt in intellectu: in intellectu naq̃z ſunt tantum intellectiones q̄ ibi ſunt vt locatum in loco: ⁊ hoc ē q꞉ intellectus non recipit intellectiōes tāq̃z formas ſibi inherētes: imo vt ſepe dixi: quēadmodum intelligentia inferior pficitur a ſuperiori eam recipiendo: ita intellectus noſter ab omnibus intellectionibus perficitur eas recipiendo. Et ſi quiſpiā querat: nūquid iſta ſit vera denominatiue: lapis intelligitur ⁊ ſi ſic: qua denominatione. Solutio eſt: forma materialis informans actu intellectum poſſibilem ē vniuerſale actu: ⁊ ꝓpinq̄ſſime cognituȝ: ⁊ appellatur intellectū intellectio ⁊ formatio: q꞉ ergo intellectio ē forma rei abſtracta: pōt idem de diuerſis predicari denominatiue diuerſimode conſideratū: forme tamē ſm eſſe qđ habent extra animam dicūtur intellecte intellectione exiſtente in intellectu: ⁊ formant ꝓpoſitiones denominatiue denominatiōe extrinſeca: ſemp. n. forma cognita habet eſſe intentionale: lȝ nō conſideretur vt ſtat ſub eē intentionali: quia pōt cōſiderari quatenus inuenit ſub vtroq̃z eſſe ⁊ ſub exiſtentia reali nō ſpeculādo vt ſtat ſub eſſe intentionali: ⁊ hec ē cauſa ꝙ intellectus pōt ponere differentiam inter eſſe forme in anima ⁊ eſſe forme extra animā: ħ de difficultate ſecūda.

Ad tertiam difficultatē reſpondeo ꝙ Deus eſt cā rerum per ſcientiam eius: cū per voluntatez ⁊ intellectum moueat primum mobile imediate effectiue: ſcientia noſtra ꝯplexa cauſat ab intellectu agēte tāq̃z a cauſa vniuerſali: ⁊ ab antecedente ſeu notitia antecedentis tāq̃z a cā particulari ⁊ inſtrumētali 3. de aīa. 36.

Ad quartā: fateor hanc ſequellā: ſcientia ē ſcituȝ ergo ſenſatio ē ſenſatū: intellectio. n. ⁊ ſenſatio cū

tio cum ſint qualitates de prima ſpecie: ⁊ intellectio ſit res intellecta: ſenſatio erit ſenſatū: ⁊ ſi intellectio ⁊ intellectū ſint idem realiter: intellectio nō eſt veruȝ ens reale formaliter: ⁊ ſi intellectio non eſt ens reale formaliter: pari ratione nec viſio: nec ſenſatio: ⁊ ita ſenſatio erit idem quod ſenſatum: eſt enim preceptum apud me vniuerſale: quādocunq̃z ſunt aliqua nō ſe habentia ſm ſuꝑius ⁊ inferius quoruȝ quodlibet ſit ens reale formaliter: illa realiter diſtinguunt. Neq̃z eſt incōueniens ꝙ actus rectus ſit actus reflexus: ⁊ potentia ſenſitiua ſit reflexiua ⁊ cognoſcitiua ſui: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ dixi ſupra Cōmento. 4. ſenſum poſſe cognoſcere ſeipſum cognitione ad intellectionez hominis beatificā ordinata: intellectū aūt poſſe ſeipſum dignoſcere beatifice.

Ad quintam: prima ſpecies qualitatis eſt analogice qualitas cuȝ alijs: ⁊ eſt magis relatio q̃z qualitas: vt dixi. 2. đ anima. 126. ⁊ hec eſt cā ꝙ Auerrois potuit dicere primo phyſicorū. 18. omnem qualitatem predicamentalez eſſe diuiſibilez ꝑ accidens: excludebat eniȝ qualitates de prima ſpecie: que quidem inſunt animato ex parte qua eſt animatuȝ: que nec ſunt per ſe: nec per accidens diuiſibiles: neq̃z eſt verum ꝙ ens reale deſcendat in decem predicamēta nō eſt etiam affirmanduȝ decem genera re ipſa differre: ⁊ licet duo entia realia diuerſorū generum re ſeiūgantur: nō colligitur tamē intellectionē differre realiter ab intellecto: cū intellectio ſit ens rōnis formaliter: vñ apud Auerroim ens partitur in rem ⁊ intentionem rei.

Ad vltimam: fateor ꝙ ad multiplicationem eſſe ſpiritualium nō numerantur forme: ⁊ fateor vnam numero formā realiter eſſe in re: ſenſu ⁊ intellectu: quandocunq̃z enim inter multa eſſe nō eſt niſi vnū eſſe reale: illa eſſe ſunt idem realiter: hoc eſt inter illa eſſe nō inuenitur niſi vnum eē reale: eſſe aūt forme in re: eſt reale: in ſenſu ⁊ intellectu ſunt intentiones: ergo illa eſſe erunt idem realiter: ⁊ cum eſſe reale ⁊ eſſe vnum numero conuertātur: habetur intētum: quimo ſm viam cōmunem diſtinguendo ens ſpirituale contra ens reale: cōcederetur cōcluſio noſtra: in hoc tamen diſſentio a doctoribus de via communi: quia ipſi ſpecies in ſenſu ⁊ intellectu concedūt eē entia realia formaliter: ego vero eas facio entia rationis formaliter ⁊ entia realia tantum identice: neq̃z infertur oppoſitum primi principij: quia iſta eſſe ſunt idem realiter priuatiue: immo apud Cōmentatorem: dimenſio terminata ⁊ interminata ſunt idem re: vna tamen eſt prior ⁊ eterna: altera poſterior ⁊ caduca: neq̃z concedi pōt ꝙ forma in re ⁊ in intellectu ſint idem ſm ſpeciem: quia differunt genere ergo ⁊ ſpecie: ex hoc enim ꝙ forma rei abſtracta ⁊ forma rei non abſtracta ſunt idem re non colligitur ea eſſe idem ſm ſpeciem: hec ſunt que congregare volui circa Cōmentum. 5. ad vtilitatem communem relictus ſuperfluis.

Sententia. Textus Cōmenti. 6. talis eſt: ſi itellectus ſit virtus in corpore aut eſt forma elementi: aut cauſata a formis elementorum: aut requirens complexionem pro ſui eē quantum eſt ex ſe: non eſt forma elementi quia anima qualitates in ſummo ſibi non determinat: nō eſt cauſata ab elementis: ſeu non eſt virtus attributa complexioni: quia tunc vt inquit Auerrois: eſſe lapidis in aīa eſſet idem cū eſſe eius extra animā: quoniam eſſe lapidis in anima eēt eſſe materiale ⁊ ſingulare: ſicut eſt extra animam: ergo lapis intelligeret: q꞉ eſſe lapidis in lapide eſſet eodēmodo in aīa quo extra: ergo. Nō ē etiaȝ requirens complexionē pro ſui eſſe: quātū eſt ex ſe: quia ſic eſſet virtus organica: qđ eſt falſum: quia non ē ſenſus exterior: neq̃z interior: ⁊ hec ratio eſt cauſa ꝙ teneo formam mixti in mixto: exiſtunt naq̃z ellementa formaliter in mixto ſm eſſe truncatum ⁊ remiſſum: ergo ex illis forma reſultās: ⁊ talis nō eſt aīa: primo de aīa. 77.

Auerrois. primo dicit: ⁊ ſi haberet qualitatem: tunc illa qualitas aut attribueret calido. i. igni: ⁊ aeri: aut frigido. i. terre ⁊ aq̄ ſ. complexioni in eo ꝙ ē complexio. i. eſſet forma inducta per mutuam ellementoꝝ actionē: aut eſſet qualitas exiſtens in complexione tantū addita cōplexiōi ⁊ ſunt forme que inducunt a motore extrinſeco: ſicut ē de anima ſenſibili ⁊ ſibi ſimilibus: ⁊ ſic haberet inſtrumentū corporale: ⁊ hec ē cauſa ꝙ dicebā primo đ aīa. 88. licet aīa ſit potentia in ſemine cōmixto: nō tñ eſt in ſeie cauſata a cōmixtis ipſis: ſed potius ē cauſata ab anima illius a quo ſemen decidebatur: vel a cibo: vt in his que ex putri materia generātur: ⁊ q̃zuis anima vegetatiua ⁊ ſenſitiua ſint virtutes in corpore: non tamen cauſant a corpore: nec a cōmixtiōe corporali: licet cauſentur in ipſo qđ corporaliter cōmixtum ē: ⁊ ita dicit hic Auer. declaratuȝ ē ꝙ oīs virtus in corpore compoſito. i. mixto aut attribuit primis qualitatibus. ſ. forme complexionis: aut erit virtus exiſtens in forma complexionali ⁊ ſic neceſſario erit anima organica: ſenſus ē: forme mixtoꝝ īaīatorum ſunt forme corporales: non habentes niſi vnicā operationem: anima vegetatiua ⁊ ſenſitiua ſunt virtutes exiſtentes in forma complexionali: q꞉ ſunt virtutes in corpore ⁊ non forme corporales. ¶ Iterum ait Auer. Galienus ⁊ alij ratiocinātur ſuper hoc: ꝙ iſte virtutes ſunt in iſtis locis per locum concomitātie ⁊ eſt locus faciens exiſtimare non verus: ſed đclaratum eſt in libro de ſenſu ⁊ ſenſato. i. paruis naturalibus: ꝙ talis ē ordo iſtarum virtutū in cerebro ꝑ demonſtrationem dantē cauſaȝ ⁊ eſſe. Sēſus ē Demōſtratio Galieni qua ordinauit virtutes interiores fuit: eodeȝ modo locantur virtutes veluti vna ē dignior altera: ſed indignius debet antecedere: ⁊ dignius ſequi: ⁊ hec ratio ē locus per locuȝ concomitantie: at ratio Auerrois taliter formari debet: ita debent ordinari virtutes: veluti operationes illaruȝ expoſcūt ſed prima eſt ſenſatio cōis: ⁊ ita deinceps: ⁊ q꞉ operationes cauſe exiſtunt ordinis virtutū: conſtat ꝙ ē demōſtratio cauſe ⁊ eſſe: ⁊ cōcludit Cōmentator aduerſus Galienū intellectū nō eſſe virtutē cogitatiuā cum intellectus vniuerſaliter: cogitatiua particulariter comprehendat: licet operatio intellectus habeat colligantiam cum virtute cogitatiua: talis tñ operatio non eſt organica: quā dixi primo de aīa. 12. non eſſe abſtractā. ¶ Amplius ſciendū intellectuȝ reſpectu ſpecierum intelligibiliū habere conuenientiā cū loco ⁊ cum ſubiecto. Eſt locus vt fit variatio intellectionum: nō intellectus. Eſt ſubiectuȝ: quia perficit intellectus per intellectiones: ⁊ ab ipſis formaliter denominatur: vnde formis ſm eſſe reale vere correſpondet ſubiectum: ſm eſſe intentionale locus: facta. n. variatione circa formā ſm eſſe reale: fit ⁊ circa ſubiectuȝ: non aūt facta mutatione circa intellectiones variatur intellectus. Eſt ſemper intellectus ſume di

ſpoſitus ad intellectiones capeſcendas: non autem materia prima: ⁊ quia maiori vnione vnitur intelligibile intellectui ꝙ̄ forma materie: dicitur intellect⁹ eſſe forme exiſtentes in ipſo: tamen mã non dr̃ forma. Item in rebus difficilimis poſſumus vti ſermone methaphorico ⁊ nominibus ſinonimis primo phyſicorum.81.4.phyſicorum.45.

Sententia. 7. talis eſt: primo celi.85. aliquando Ariſtoteles preinducit ſermones ꝓbabiles ante demõſtratiuos ad exercitãdũ ⁊ dubitãduz aliquã poſt: vt faciat ꝯuenire ſmones probabiles demõſtratiuis: ⁊ talis ratio certificata per ſenſum dicitur ſufficientia ⁊ certiſſime fidei: erit igitur ĩtellectus abſtractus: tum q: trãſmutatio in intellectu eſt pura: tum q: nõ corrũpitur ĩmo magis ꝑficitur ab excellenti intelligibili.

Circa Cõmentuz ſeptimũ eſt primitus aduertenduz: priuatio tranſmutatõis in intellectu eſt pura: q: ĩtellectui nõ accidit corruptõ ⁊ mors ⁊ cuz ſenſui virtuti in corpore poſſit euenire interit⁹ priuatio tranſmutationis ſenſus nõ eſt pura. ¶ Amplius: ſenſus ab excellenti ſenſibili corrũpitur.2. de anima.143. ⁊ hoc propter alterationẽ realem ibi copulatam: ⁊ quia intellectus tm̃ ſpiritualiter imutat᷑: iccirco ab excelenti intelligibili non deſtruitur. Et ſi queratis cauſam: cur eſt ꝙ videns ſolez ⁊ conuertẽs viſum ad obſcurũ apparent rotunditates lucide ante oculos eius: que paulatim euaneſcunt. ⁊ cur eſt ꝙ arbores in littore exiſtentes apparent moueri oculo exiſtente in naui celeriter mota. Dico illas rotunditates eſſe ipſam viſionẽ ⁊ illum motũ ſimiliter eſſe viſionem: vel apparent rotunditates ille ex vehemẽti impreſſione ſenſibilis prius viſi: ⁊ motus arborũ in littore iudicat᷑ pp debilitatẽ viſus ⁊ ſenſus cõis: ⁊ q: ſenſus eſt virtus materialis: ideo ſi diminuit᷑ ſenſibile in infinitũ: ſenſus debens percipere creſcet in infinitũ: in de ſenſu ⁊ ſenſato: ſed nõ minorato intelligibili in infinitũ creſcit intellectus in infinitũ: ⁊ hoc q: eſt virt⁹ ſeparata. ¶ Preterea: paſſio corruptiua per ſe primo eſt totius cõpoſiti: per ſe nõ primo virtutis in corpore: ⁊ cũ intellectus nequaquã corruptiue patiatur nõ erit virtus in corpore: indirecte tamẽ intellectus ſubicit᷑ celo pp colligantiã quã hꝫ cũ viribus ſenſitiuis: cõtingit nãqꝫ vario modo intelligere pp diſpoſitionẽ fantaſmatũ variam: ſubtilitatẽ ſpirituum: groſſitiez: turbulentiã: claritatẽ: multitudinẽ ⁊ paucitatez eorũdem. ¶ Iterum inquit Auer. non oportet obicere huic argumẽto ex eo qđ accidit ĩ intellectu de tranſmutatõe pp tranſmutationẽ virtutũ imaginationis ⁊ maxime cogitatiue: in intellectu. n. exiſtimatur accidere fatigatio hoc mõ ⁊ nõ eſt ita niſi accidentaliter. Cõtra: cogitatiua ⁊ in operando ⁊ in eſſendo deſeruit intellectui: q: queadmoduz neceſſe eſt intelligẽtem fantaſmata ſpeculari: ita opus eſt: ſi intellectus inueniri debeat vt cogitatiua repiatur: ⁊ ſi nulla eſſet aĩa cogitatiua: intellectus nõ eſſet: ergo ſicut vna intellectio cõſeruat᷑ mediãtibus fantaſmatibus diuerſorũ hominũ: ita intellectus ꝑmanet idẽ numero mediãtibus varijs diuerſoꝝ hoĩuz cogitatiuis: ꝗ eternitas ⁊ corruptibilitas intellectui ⁊ ĩtellectõi pari lege ꝯueniẽt. Solutio ẽ: ĩtellectio q̃ ſemꝑ ꝯprehẽdit᷑ ⁊ ſi ſit ab eterno in intellectu conſeruata: eſt tamen producibil' ⁊ inceptibilis: intellectus vero lꝫ incipiat eẽ in hoc: ⁊ dẽſinat eẽ in illo: nõ tñ ẽ iceꝑtibilis ⁊ deſibilis eẽ: vñ dicebã ꝑ de aĩa.66. eternũ ineſſe intentionali ⁊ producibile ſe compatiuntur: at eternũ ineſſe reali ⁊ producibile pugnant adinuicez. ¶ Ulterius ait: virtus. n. cogitatiua ẽ de genere virtutum ſenſibiliuz: imaginatiua aũt ⁊ cogitatiua ⁊ rememoratiua nõ ſunt niſi in loco virtutis ſenſibilis: ⁊ ideo non indiget eis niſi in abſentia ſenſibilis. Cõtra: hic dicit Auerrois intellectũ non indigere cogitatiua niſi in abſentia ſenſibilium: ⁊ infra.39. neceſſe eſt intelligentem fantaſmata ſpeculari. Solutio eſt. Dicũt recentiores intellectuz indigere cogitatiua ꝑ ſe ⁊ primo in abſentia ſenſibilium: at in ꝑſentia indiget ea per accidens. Contra tranſfert formã intellectus agens ab eſſe fantaſiato ⁊ cogitato ad eſſe intellectum ⁊ abſtractuz: ergo requiritur neceſſario per ſe primo fantaſia ⁊ cogitatiua. Dico ergo intẽtionẽ Cõmentatoris fuiſſe ꝙ ad ſentiendũ ſenſibilia nõ idigemus virtutibus dictis niſi ſenſibilia ſint abſentia. ¶ Itez ait: ⁊ oẽs iuuant ſe ad preſentandũ imaginẽ rei ſenſibilis vt aſpitiat eam virtus rational' abſtracta: ⁊ extrahat intentionem vniuerſalez: ⁊ poſtea recipiat eam. i. comprehendat eam. Contra eidẽ virtuti attribuit Cõmentator extrahere formam vniuerſalẽ ⁊ recipere eam: ergo intellectus agens nõ erit De⁹: Solutio ẽ. intellectui nr̃o agere ⁊ recipere ꝯcedunt᷑ audiendo per intellectũ noſtrum omnem intellectuz principiantez operationẽ in nobis: ⁊ ita intellectus agens in nobis exiſtit: nõ obſtãte ꝙ ſit Deus.

Sententia Textus Cõmenti. 8. Intellect⁹ fit ⁊ eſt quodãmodo õia intelligibilia: quando ſcilicet põt operari per ſeipſuz: tunc n. non indiget motore extrinſeco reducente ipſuz ꝺ potentia ad actuz. 2. de aĩa. 57. ¶ Dicit Auer. ⁊ hoc qđ dixit eſt differentia inter virtutes agẽtes propinquas aut remotas: ꝓpinque. n. actui ſunt que agunt per ſe ⁊ nõ indigent extrahente eas de potentia in actum: remote autem indigent: ⁊ dicebat. 4. celi. 2. Geometer habet potentiam geometrizandi dum nõ geometrat: ſed cuz geometrauit in actu. ideſt fecerit actionem geometre non indiget motore extrinſeco: addiſcens vero geometriam habet potentiam geometrizãdi etiam: ſed indiget motore extrinſeco. ſ. doctore. Contra. 9. methaphyſice. 12. materia que põt ſimpliciter non indiget in hoc qđ exeat in actum niſi vno motore tantũ: materia autez que nõ dicitur poſſe ſimpliciter ſed per potentiã remotam exit in actuz per plures vno motore ſm remotionẽ aut ꝓpinquitatem: ergo nunꝙ̃ ex ſe exit potentia ad actuz. Diſtinctio de potentia proxima ad actum primũ ⁊ ſecũduz ſoluit difficultatem: ⁊ hoc ẽ ꝙ dicit hic Auer. tunc dicetur de eo hoc nomen potentia nõ vere ſed modo ſimili. Amplius: intellectus poſſibilis humanus itelligit ſeipſum ĩntellectõe diſtincta ab ipſo intellectu: cognoſcit. n. ſe aut cognitione nõ beatifica: ⁊ tunc ſe ipſum comprehendit per intellectiones rerũ materialium ſm ꝙ accidit rebus intellectis ꝙ fuerint ipſe i. eſſentia eius: aut cognoſcet ſe cognitione beatifica ⁊ ita intelligit ſe per eſſentiam intellectus agẽtis: q: tñ intelligibilia que recipiuntur in intellectu noſtro eum vere informant: ⁊ ipſi veriſſime vniũtur: iõ itellectus ⁊ intelligibile dicũtur aliquo modo idẽtificari: non põt itaqꝫ intellectus noſter ſe intelligere per eſſentiam ꝓpriam: ſubſtantie ſeparate celeſtes intelligunt ſe per eſſentias proprias: ⁊ eſt intellectus eaꝝ intellectio earundem: iccirco intelligunt ſe eſſentialiter: ⁊ in calce Cõmenti repꝑhẽditur Alpharabi⁹ qui credidit

credidit ĩtellectũ nr̃m poſſe ſe ĩtelligẽ per intẽtionez ꝓpriã ab ipſo abſtractã: fuiſſꝫ. n. tũc ĩtellectus nõ abſtractus: ⁊ abſtractũ habuiſſꝫ aliquid abſtractius eo. ¶ Dubitat᷑: q: ĩtellect⁹ poſſibilis ĩtelligit ſe mõ accidẽtali beatifice ꝑ eẽntiam ĩtellectus agẽtis: q ẽ De⁹ ergo intelligẽtie medie ĩtelligẽt ſe beatifice mõ accidentali per eẽntiam Dei: ergo falſum ẽ intelligẽtias ſeparatas non poſſe ĩtelligẽ ſe modo accidẽtali. Solutio habet᷑ ex dictis Cõmen. cum dicit: ⁊ hoc perfectius inuenit᷑ in primo intelligente quod nihil intelligit extra ſe: vnde dicendum eſt ꝙ Deus tantũ intelligit ſe per ſe: intellectus poſſibilis ſe tm̃ per accidens: non potuit enim intellectus poſſibilis ſe intelligere per eſſentiam ꝓpriam: cum eẽt pure potentialis in genere intellectuũ: intelligẽtie medie cognitione non beatifica cognoſcunt ſe per ſe: at cognitione beatifica fateor ipſas intelligere ſe per accidens ea ſcilꝫ ratione qua prima intelligentia efficit᷑ intellectio ⁊ amor earum: intellectus ergo humanus intelligit ſe modo accidentali ⁊ cognitione beatifica ⁊ cognitione non beatifica: intelligentia vero media cõprehendit ſeipſam per eſſentiam propriam: ⁊ ꝑ primã: neqꝫ incõuenit ſcđam intelligẽtiam ĩtelligẽ ſeipſam duab⁹ cognitiõib⁹ diſtinctis: queadmodũ nõ abſurdũ eſt fateri intellectũ humanũ intelligẽ ſeipm̃ varijs intellectiõib⁹: oĩs. n. forma eſt cognitio recipientis: ⁊ quicquid ꝑcipit receptũ: ꝑcipit ⁊ recipiẽs virtute recepti.

Textus cõmenti noni ita introducitur. Expoſitis naturis ſenſuum ⁊ intellectus: nunc conſtituit᷑ differẽtia inter imaginationem in actu ⁊ intellectum in actu. i. intellectum poſſibilẽ vt actu intelligit: appꝫbat. n. antiq̃s has duas virtutes eiuſdez eẽ nature: quia vna mouebat: ⁊ alia mouebatur: mouẽs autem ⁊ motum ſolent eſſe eiuſdem ſpeciei: fuit etiam hoc opportunũ: quia ſepe ꝑ imaginatiuam intelligit᷑ intellect⁹: primo de gñatiõe. 19. vtraqꝫ enim harum comprehendit in abſentia: h̄ eſt Auer. ꝯtinuatio ⁊ Themiſtij: cui ego ꝯſentio. Snĩa aũt talis ẽ: cũ in reb⁹ mãlibus indiuiduũ ⁊ forma diuerſent᷑: diuerſabunt᷑ ⁊ virtutes ꝑcipiẽtes: aut ſi erit vna virtus illa diuerſa diſpoſitione ſpeculabit᷑.

Cõmentum nonum varijs notandis explicetur. In primis ſciendũ eſt: quia vnaquaqꝫ res deſcriptionem ſuam non de materia ſed de forma enanciſcitur: eſt enim forma tota rei eſſentia. 7. methaphyſice. 21. ideo in compoſitis ex materia ⁊ forma ⁊ in artificioſis: aliud ẽ aquã: aliud eſſe aque: aliud ſunt edes: aliud eſſentia ediũ: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Commentator dicebat. 7. methaphyſice. 21. quidditas hominis ẽ homo vno modo ⁊ non homo alio modo: ⁊ eſt forma hominis ⁊ non eſt homo qui ſit congregatus ex materia ⁊ forma. Amplius aduertendum: in abſtractis idem eſt indiuiduum ⁊ quidditas: ſunt enim ſubſtantie abſtracte ſimplices non compoſite aliqua reali compoſitione: ⁊ hec eſt cauſa qđ dixi ſupra. 3. ⁊. 5. compoſitionem intelligentiarum ex intelligente ⁊ intellecto: amante ⁊ amato ſtare cum ſimplicitate earum: eſt. n. talis cõpoſitio cum his: nõ ex his: q: ergo intellect⁹ oẽs habent idem eſſe in aĩa ⁊ extra vl'es exiſtũt in eſſendo: ⁊ habentes vnitatem indiuidualem eandem cũ ſpecifica: fuit autem vt Albertus dicit: poſitum exẽplum de carne: quia caro nominabat materiam vltimam ⁊ propriaz: ⁊ hucuſqꝫ habetur iſta propoſitio in compoſitis ex materia ⁊ forma indiuiduũ ⁊ quidditas ſunt diuerſa: forma item ſm eſſe reale principium eſt ſingularitatis: ſm eſſe abſtractũ vniuerſalitatis. ¶ Preterea: ſingulare eſt id quod vſurpatur ſenſu: forma rei abſtracta eſt illa que per ſe ⁊ propinque intelligitur: ⁊ ita indiuiduum ⁊ forma percipiũtur propinque a duabus virtutibus diuerſis: intellectus autem formam propinque comprehendit ſm eſſe abſtractuz: remote vero cognoſcit ſingulare: hoc eſt ergo ꝙ dicit Ariſtoteles ĩ textu: aut ergo alio: aut aliter habẽte diſcernit: ⁊ Auerrois inquit: intellect⁹ comprehendit formam per ſe: non precedente comprehenſione eius in eo ꝙ quidditas per ſenſuz: comprehendit indiuiduum mediante ſenſu: ideſt precedente comprehenſione ſm ꝙ eſt indiuiduũ per ſenſum: vnde forme materiales cauſate a materia: quia diuerſa eſſe habere inueniuntur: ideo varijs diſpoſitiõibus cognoſcũtur: ⁊ nõ poteſt forma talis cognoſci ſine materia: cum ab ea pendeat: in diffinitione namqꝫ forme materialis ingreditur materia: primo de anima. 16. materia itez ⁊ forma ſunt inſeperabilia ineſſe: primo phyſicoruz. 65. ⁊ primo phyſicoꝝ. 70. ſubiectum ſuſtentat formam ⁊ forma ſubiectum. 2. phyſicorum. 30. materia eſt cauſa forme ⁊ forma materie: vnde materia ſubceleſtium corporum: quia eſt vna priuatiue: cum in ſua eſſentia nullam includat formam: (eſt enim pura potentia) non poteſt intelligi niſi ꝑ formã: materia tamẽ vt eſt prior natura formis quibus copulatur ſine forma comprehẽdi põt. ¶ Poſtremo cum Auerrois dicat hic: non eſt eadez virtus que intentionem indiuidualem comprehendat ⁊ vniuerſalez: ergo cuz intellectus ſit capax vniuerſalis: non ꝑcipiet ſingulare. Itez ait: intellectus comprehẽdit formam ꝑ ſe ⁊ indiuiduũ mediãte ſenſu: ⁊ cuz ſingulare ſit intelligibile in potẽtia propter ſuam materialitatẽ: ⁊ ſoluz vniuerſale ſit intellectuz actu: (eſt namqꝫ hec forma ſingularis non abſtracta ergo non intellecta: non erit ſingulare per ſe intelligibile: ⁊. 2. de anima. 60. inquit Auerrois: intellect⁹ mouetur ad vltimaz ꝑfectionẽ a rebus vniuerſalib⁹ ⁊ iſte ſunt in anima. intellectus enim cum ſit abſtractus formam ſm eſſe ſingulare recipe non poteſt: verum cuz cognitio vniuerſalis ſit cognitio ſingularis in potentia: eadem cognitione cognoſcetur vniuerſale ꝑ ſe: ⁊ ſingulare ꝑ accidẽs: ideo dicit Auerrois: comprehendit alietatem inter ea per diſpoſitionem que diuerſatur: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ reſoluendo hanc difficultatem: anno ſuperiori prohemio primi phyſicorum: dicebam tenendum eſt ꝙ intellectio ꝑ eſſentiam minime ſit cognitio ſingularis: intellectio non per eſſentiam que eſt ab intellectu agente producta eſt ratio intellectui percipiẽdi ſingulare: ⁊ quia intellectio eſt forma vt hꝫ eẽ in intellectu: que vl'is eſt in actu: ideo ĩmediatiſſime ⁊ cõmodiſſime ꝑcipit᷑ vniuerſale: mediate vero ⁊ ꝑ accidens dignoſcitur forma quatenus habet eẽ in ſenſibus: ⁊ medio ⁊ ſubiecto. Contra. 2. ꝺ anima. 62. ſicut aliquod eſt ſenſibile: ita eſt intelligibile: ſingulare ẽ primo ſenſibile: ergo ⁊ primo intelligibile. Solutio eſt: comparatis duobus ſingularibus diuerſarum naturaꝝ: magis ſenſibile facilius a nobis compꝫhẽditur: at refferẽdo vniuerſale ſingulari illud dictũ nõ hꝫ veritatẽ: cuz. n. cognitio intellectiua a ſenſu originem trahat: prius exit ſenſus in operationẽ ꝙ̄ ĩtellectus. Itẽ: anteꝙ̄ formetur vniuerſale: aliquod ſingulare eſt notum: ⁊

nõ tantũ ꝑ ſenſuꝫ: ſꝫ etiaꝫ ꝑ intellectum: vt Auerrois ſentit. 12. methaphy. 4. vniuerſalia. n. ſunt collecta ex particularibus in itellectu qui accipit inter ea cõſimilitudineꝫ ⁊ facit ea vnam intentionẽ: cõſtat autẽ intellectum nõ poſſe accipere ꝯſimilitudinẽ ſingularium niſi cognoſcat illa: ergo. Solutio ẽ: vniuerſalia ſunt collecta ex particularibus ideſt ex formis cogitatis: in intellectu qui accipit ꝯſimilitudinẽ ideſt formam: ⁊ facit. intellectus. ſ. agens ea vnam intẽtõeꝫ: vnica. n. intellectione qua forma cognoſcit̃ per ſe vt habet eſſe in intellectu: ſingularia oĩa illius ſpeciei per accidens dignoſcunt̃.

Sententia Textus cõmenti. 10. talis eſt: forma rei non abſtracta quam Ariſtoteles ⁊ Auerrois explicant per calidum ⁊ frigidum: cognoſcit̃ a virtute nõ abſtracta: ⁊ forma rei abſtracta cognoſcit̃ a virtute abſtracta: formã rei abſtractam explicant per rem exiſtentem in carne: per quaꝫ quidem caro eſt caro. Et ſemper virtus eſt ſimilis rebus quas cognoſcit: nũcupat̃ intellectus compoſitus ſi cõpoſita: ſimplex: ſi ſimplices formas vniuerſales intelligat: cum ad eas ſpeculandas ope ſenſuuꝫ nõ adiuuet̃: quorum auxilio indiget ſi iudicare debeat quid ſit aqua: ⁊ qd caro: dicebat Themiſtius capitulo. 20. ¶ Dicit Auerrois: neceſſe eſt vt forma experimentetur per aliquam virtutem: ⁊ hoc erit ex hac virtute intellectus ſcilicet aut per diſpoſitioneꝫ ſimilem linee recte: cum intellexerit primam formaꝫ exiſtentem in hac re ſingulari: aut ſm̃ diſpoſitionem ſimilem linee ſpherali. Senſus ẽ: imaginatur Auerrois duas lineas ex parte obiecti: totidem ex parte intellectus: prima linea ex parte obiecti ẽ recta: qua cognitione ſenſitiua procedimus ordinate ab inferiori ſenſu vſqꝫ ad cogitatiuam: ⁊ quia forma in itellectu quando eſt ſpecies ſpecialiſſima imediate pendet a forma exiſtente in cogitatiua: durat iſta linea vſqꝫ ad formam vt eſt ſpecies ſpecialiſſima quã quidem intellectus non comprehendit niſi vt in hac re ſingulari. Alia ẽ linea ſpheralis ſeu giratiua qua intellectus girat ſe ad formam ita abſtractam: vt ẽ genus ſubalternum ⁊ generaliſſimuꝫ: ꝙ non eſt opus intellectui procuratione ⁊ beneficio ſenſuũ: ⁊ talis giratio non eſt cognitio indirecta: imo directa ⁊ eẽntalis: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Cõmentator dicit: quando intellectus girauerit ſe ad lineam cognitionis mere vniuerſalium: itaqꝫ intellectus non indigeat opera ſenſuum: procedet vſqꝫ ad genus generaliſſimum. Prima linea ex parte intellectus eſt reflexa: qua intellectus procedit a generaliſſimo ad ſpeciem ſpecialiſſimam excluſiue. Alia eſt qua a ſpecie ſpecialiſſima tendit ad ſingularia: ope ſenſuum: ⁊ talis linea vocatur circũflexa: ⁊ dicebã anno ſuperiori prohemio primi phyſicorum: merito linee prime ex parte obiecti: ſpecies ſpecialiſſima eſt primum cognitũ: linea vero ſpherali ſeu giratiua genꝰ ſubalternum: ſed prima linea intellectus magis vniuerſale certiſſimum eſt intellectui: linea vero circunflexa iterum ſpecies ſpecialiſſima primo preſentatur intellectui: ex parte ergo obiecti ſpecies prius apprehenditur q̃ꝫ genꝰ: ex parte itellectus magis vniuerſalia ſunt prius cognita: ⁊ his lineis diligẽter perſpectis multa aperiuntur.

Sententia Textus cõmẽti. 11. i mathematicis idẽ diſcrimẽ: quod i naturalibus ꝯſpicit̃: intelligit intellectꝰ id qđ ex ſubiecto ⁊ forma cõponit̃ ⁊ formã ipſam ſepatã: alio tñ ⁊ alio reſpectu: cõpoſitũ tãquã cõpoſitus: formã tanq̃ꝫ ſimplex: ⁊ cũ intelligit tãquaꝫ cõpoſitus: intelligit ꝑ diſpoſitionẽ ſiſẽm linee recte: cũ itelligit tãquã ſimplex itelligit giratiue ⁊ ſperice: ⁊ ſubiũgit Ariſto. ⁊ Auerrois itellectũ materiã a cõtemplatõe ſua reijcere: ea rõne. ſ. qua ipſe res ſunt a materia abiũcte: cũ ergo entia mathematica nõ re: ſed rõne ſola a materia abiungantur: neceſſe ẽ itellectꝰ quoqꝫ cõtẽplãdis his mãm nõ re vera ſed ſola cogitatõe precidat.

Auerrois primo dicit: ⁊ iſtud intelligere intellectus recte ſcilicet ⁊ ſperaliter: nõ tãtum inuenit̃ in rebus materialibus: ſꝫ i mathematicis: rectum enim eſt cum cõtinuo ſicut ſimitas in naſo: cum igitur poſuerimus ꝙ in mathematicis etiam ſunt duo: quorum vnum eſt in altero: tunc anima nõ experimẽtat̃. i. cognoſcit ea niſi per aliam virtutem: aut tantum per diſpoſitionem que diuerſatur: cum non intelligit ea niſi cum re: licet non itelligat ea cum materia ſenſibili. ¶ Amplius inquit: ſciendum eniꝫ eſt ꝙ diſpoſitio habita ab intellectu que diuerſatur in eo quãdo comprehẽdit formas rerum primas ſenſibiles: eſt ei per ſenſus: ⁊ diſpoſitio que diuerſat̃ in eo per cõprehẽſionẽ quiditatis ⁊ forme: eſt enim diſpõ diuerſa in ſe: non per ſenſus: ⁊ iõ aſſimilat Ariſto. ipſum intellectũ linee ſperali in hac diſpoſitione: Plato autem linee giratiue: ⁊ per hanc diſpõnem intelligit formas rerum mathematicaruꝫ: cum non accepit itelligẽdo eas mãm ſenſibilem. Sẽſus eſt: intellectus intelligit linea recta quando cõprehendit formã vt eſt ſpecies ſpecialiſſima: quam non comprehendit niſi vt in hac re ſingulari: ⁊ eget intellectus quando intelligit linea recta ope ſenſuũ: itelligit ⁊ linea giratiua: qua qdẽ girat ſe itellectus ad formã ita abſtractã: vt ẽ genꝰ ſubalternũ ⁊ gñaliſſimũ ꝙ nõ ẽ opꝰ itellectui ꝓcuratõe ⁊ bñficio ſenſuũ. ¶ Iter ait: vlr̃ diſpõ rex quas cõprehẽdit itellectꝰ iuenit̃ i eo in mõ ſm̃ quẽ ſunt in ꝓpinquitate ⁊ diſtãtia ab abſtractõe a mã. Senſus ẽ: vnũquodqꝫ ẽ intelligibile: quatenꝰ ẽ a mã ſepatũ altero triuꝫ modorũ: quedã nãqꝫ ſunt abſtracta a mã tam ſm̃ eẽ q̃ꝫ ſꝫ rõeꝫ ⁊ de his ẽ methaphyſica: ſunt ⁊ alia que a mã ſenſibili ſunt abſtracta ſm̃ rõnem tantum: non ſm̃ eẽ: de quibus agit mathematicus: quedam a mã ſimplr̃ ſeparari nõ poſſunt: nec ſm̃ eẽ: nec ſm̃ rõneꝫ: poſſunt tamẽ abſtrahi ab hac vel illa materia. Hec ſunt igit̃ que de natura ⁊ eẽntia intellectus humani Ariſtoteles ⁊ Auerrois hac prima ſumma diſſeruerũt qua intellectum humanum eẽ ſeparatũ ⁊ imixtũ ⁊ eternũ ante retroqꝫ patefactum eſt.

¶ Tex. cõmẽti. 12. vſqꝫ ad. 21.

ET dubitat. Preſenti ſũma que eſt a textu cõmẽti. 12. vſqꝫ ad. 21. q̃daꝫ ſoluunt̃ queſtiões ad eſſentiã intellectus ptinẽtes. Snĩa auteꝫ 12. talis eſt: qꝛ materia cauſa eſt paſſionis: primo de gñatione. 51. hec duo pugnare videt̃: itellectꝰ patit̃: ⁊ ẽ ſemotus a mã. ¶ Dicit Auer. reuerſus eſt ad dubitãdũ ꝺ itellectu paſſibili: dubitat. n. hõ i hoc qđ dictũ ẽ ꝙ itellectꝰ mãlis ẽ ſimplex ⁊ nõ paſſibilis qꝛ non exiſtimat̃ ipſum hẽre cõmunicationem cum re mãli

re mãli: recipit namqꝫ omnes formas materiales: ⁊ ideo nõ eſt materialis: ⁊ paulopoſt ſubdit: per aliqđ cõmune agẽti ⁊ patiẽti exiſtimat̃ hoc agere ⁊ hoc pati: niſi eſſet enim materia nõ eſſet paſſio: vnde tam ſimilitudo q̃ꝫ diſſimilitudo cauſa eſt actiõis ⁊ paſſionis: paſſio eſt merito materie: actio conſurgit merito forme.

Sententia. 13. ſtat in hoc: aut itellectus intelligit ſe per eſſentiaꝫ: ⁊ ſi ſic: res materiales intelligerẽt: aut itelligitur: veluti materialia percipiũtur: ⁊ ita ipſe non erit intelligens. Prima conſequentia a recentioribus ita deducitur: quia eſt idem modus intelligẽdi ſe ⁊ res alias a ſe: percipit ſe per eſſentiam ergo ⁊ alia comprehẽdẽtur per eſſentiam. Contra in primis falſum eſt ꝙ idem ſit modus intelligẽdi ſe ⁊ alia a ſe: intellectus enim noſter intelligit ſe per accidẽs: multa tamen ꝑ eſſentiam cognoſcit ⁊ per ſpecieꝫ: falſuꝫ quoqꝫ eſt ꝙ vniꝰ intellectus ſit tantum vnus modus intelligendi: cũ intellectus intelligat ⁊ per eſſentiam: ⁊ per intentionem. Deducatur itaqꝫ ſequella his fundamentis: intellectio eſt res intellecta. Item intelligibile ꝑ eſſentiam non eſt intelligibile per ſpeciem. Item intellectus itelligẽs ſe per eſſentiam ad hoc vt intelligat non indiget beneficio ⁊ procuratione intellectꝰ agẽtis: ⁊ hec eſt cã fundamẽtalis ꝙ fuit neceſſariũ vt itellectus humanꝰ itelligeret ſe tñ per accidens: vt oĩa cõmode poſſet intelligere.

Series verborũ Auerrois talis eſt: iſta eſt dubitatio de intellectu materiali: ⁊ eſt: vtrum eſt in ſe intelligibilis. i. per eſſentiam propriam: non per naturã exiſtentem in eo. i. non per accidens: per formam receptam in eo: adeo ꝙ intellectꝰ ⁊ itellectum in eo idem erit oĩbus modis: ſicut ẽ diſpoſitio in formis abſtractis: in quibus itelligẽs: intellectum: ⁊ itellectio ſunt penitus idem: quatenꝰ cõprehendũt ſeipſas: vt vero inferiores intelligũt ſuperiores: itellectio ⁊ res intellecta ſunt penitꝰ ideꝫ: nõ aũt itelligẽs: itellectio: ⁊ itellectum. Aut intellectuꝫ ex eo eſt aliud quoquomodo ab ipſo. i. aut ipſe itelligit ſe tãtum per accidens per formam ſcilicet receptam in ipſo que eſt aliud quoquomodo ab ipſo: quia intellectio non eſt intellectus: non eſt tamẽ aliud ſimpliciter ab intellectu: cum nõ ſit ens reale formaliter: abbreuiatio itaqꝫ dubitatiõis eſt talis vt vr̃ aut. n. erit intellectũ ſicut alie res abſtracte intellecte ⁊ ſic res que ſunt extra aĩam erunt itelligẽtes. i. ſi intellectus humanus intelligat ſe ꝑ eẽntiã ꝓpriã: cum itelligat res materiales: res mãles intelligerent: aut erit itellectũ: ſicut alie res que ſunt extra animam: ⁊ ſic erit in ſe non intelligens: neqꝫ comprehẽdens.

Sententia. 14. Diſtinctio de paſſione perfectiua ⁊ corruptiua ſoluit primam dubitationẽ: paſſio: receptio: perfectio: equiuoce intellectui ⁊ materie attribuuntur: eſt materia cauſa tranſmutationis: cui reſpondent forme ſm̃ eẽ reale: intellectus recipit vniuerſaliter: cui correſpõdẽt vlĩa: quẽadmodũ tamen prima materia nullam formam ſibi determinat: ita intellectus nullam intellectionem ſibi vendicat: ⁊ ſicut materia prima ſemꝑ alicui forme copulatur: ita intellectus itellectiõibꝰ ſemper cõiunctus exiſtit.

Auerrois prĩo dic̃: iſta itẽtio vlĩs ꝺ paſſiõe i itellc̃u: nihil aliđ ẽ: niſi qđ ẽ i potẽtia itellectũ: ñ i actu quſqꝫ itellr̃at; ſẽſuꝫ ẽ: itellectio q̃ ẽ paſſio intentionalis recepta in intellectu: nihil aliud eſt niſi quod eſt potentia intellecta ideſt res intellecta que non erat intellectio anteaq̃ꝫ intellectꝰ perciperet. ¶ Rurſus ait: non eſt opinãdum ꝙ pria materia eſt cauſa receptionis: ſed cauſa receptionis traſmutabilis: ⁊ eſt receptio huius ſingularis: cauſa autem receptionis ſimpliciter ideſt vniuerſalis eſt iſta natura ideſt intellectus poſſibilis. Senſus eſt: ſunt duo pure potẽtialia: vnuꝫ in ordine intellectuũ ⁊ eſt intellectus humanus cuius officiũ eſt ſuſcipere oẽs formas ſm̃ eſſe intentiõale: aliud in genere ſenſibilium: ⁊ eſt materia prima: cuius officium eſt recipere oẽs formas ſubceleſtes ſm̃ eſſe ſingulare ⁊ traſmutabile. ¶ Iterum ait: ⁊ ex hoc modo receptionis fuit poſſibile ꝙ corpora celeſtia reciperẽt formas abſtractas ⁊ intelligerẽt eas: ⁊ fuit poſſibile vt itelligẽtie abſtracte ꝑficerẽtur per ſe adinuicẽ: ⁊ ſi non: non eſſet poſſibile vt illic intelligeretur recipiẽs ſimile: ſcilꝫ materie: neqꝫ receptibile: ſimile. ſ. forme: vnde videmus ꝙ illud qđ eſt liberatũ ab hac natura ẽ primũ itelligẽs. Sẽſus ẽ: itelligẽtia ſupior ẽ amor ⁊ ſcia ⁊ itellectio itelligẽtie iferioris: ⁊ iferior hꝫ rõneꝫ materie: ſupior ꝟo forme: ſola aũt pria liberata ẽ a potẽtia: cũ ſit actus purus nullius intellectõis capax: ⁊ cũ intelligẽtie celeſtes intelligãt ſeipſas ꝑ eſſentiaꝫ earuꝫ: in ipſis intellectus idem erit cum intellecto: verũtamẽ lꝫ vlr̃ verũ ſit ꝙ intellectio ſit res intellecta: nõ ſemꝑ tñ intellectio: intelligẽs ⁊ res itellecta in itelligẽtijs ideꝫ eſſe cõſpiciũtur. ¶ Preterea inqt quẽadmoduꝫ tabula nõ patit̃ a pictura: neqꝫ accidit ei ab hoc traſmutatio: qꝛ recipit ſine motu: ſed tantũ inuenit̃ in ea de intentiõe paſſionis qđ ꝑficitur per picturaꝫ poſtq̃ꝫ erat in potẽtia picta: ita ẽ diſpoſitio in intellectu mãli: ⁊ hoc exẽplum qđ induxit valde eſt ſimile diſpoſitõi intellectus qui eſt in potẽtia cuꝫ intellectu q eſt in actu. i. cum intellectõibus quas recipit intellectus poſſibilis: quẽadmodum. n. tabula nullaꝫ picturã hꝫ in actu: neqꝫ potẽtia ꝓpinq̃ actui: ita in intellectu mãli nõ ẽ aliqua formaꝝ intellectaꝝ quas recipit: neqꝫ in actu: neqꝫ potentia propinqua actui: ⁊ voco hic potẽtiaꝫ ꝓpinquã actui diſpoſitõeꝫ mediaꝫ inter remotã potẽtiaꝫ ⁊ poſtremã ꝑfectioneꝫ ideſt actuꝫ ſcđm. ſi. n. eẽt intellectus in potẽtia ꝓpinqua actui nõ indigeret agente reducẽte ipſuꝫ de potentia ad actuꝫ: ⁊ hoc ẽ inqt Auerrois: vt non ſit in eo intẽtio que ſit in potẽtia intellecta: ⁊ hoc ẽ ꝓpriũ ſoli intellectui. ꝑfectio. n. prima ſentiẽtis eſt aliqđ in actu reſpectu potẽtie remote: que quidem fuit in eo ex quo animal fuit generatum: ⁊ eſt aliquid in potẽtia reſpectu poſtreme perfectiõis: ⁊ ideo aſſimilauit Ariſtoteles primaꝫ perfectioneꝫ ſenſus geometre: quando nõ vtitur geometria. Senſus ẽ: vt arbitror in intellectu nõ eſt aliqua forma mãlis actu: quia ſic in materia actu reperit̃ forma: neqꝫ potẽtia propinqua actui: quia ſic eſt in ſenſu: in quo forma eſt intellecta in potẽtia: ⁊ quia ſenſus fuit forma educta: potuit in ſenſu inueniri intentio intellecta in potentia: non aũt in intellectu abſtracto: his tamẽ nõ obſtãtibus: quẽadmodũ intellectus poſſibilis eget ope intellectꝰ agẽtis reducẽtis ipſuꝫ ꝺ potẽtia ad actũ: ita ⁊ ſenſus idiget agẽte ſenſationẽ ſenſuꝫ paſſiuũ trahẽte a potẽtia ad actũ. ¶ Vlteriꝰ qꝛ Alexãder itellectũ putauit eſſe formã eductã ꝺ potẽtia materie: ſermones oẽs Ariſtotelis interpretãdos eẽ ꝺ ꝑparatõe docuit. Cõtra: vel Ariſtoteles facit mẽtõeꝫ ꝺ itellectu:

vel de ꝑparatōe. Si de ꝑparatione: vel ſimpliciter: vel determiati generis: ſi ſcdʒ: habet intētu: qm̄ nō dignoſcit preparatio ſine ſubiecto ꝑparato: ſi ꝑmū. Sermo Ariſtotelis fuiſſet cōfuſus: ⁊ nō appropriatus alicui rei determinate: quare cōcludit Auerrois neceſſe eſſe ipſuʒ intellectū nō eſſe corpus: neqʒ formaʒ in corpore: ⁊ cuʒ nō fuerit corpus: neqʒ virtꝰ in corpore: nō erit etiā forme imaginatōis: ille. n. ſunt virtutes in corporibꝰ ⁊ ſunt intentiōes intellecte in potētia: impoſſibile aūt eſt ꝙ itellectus humanus ſit intentio intellecta in potentia: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ dixi ſupra cōmento. 5. quāuis formā poſſe vocari intellectionēʒ preter intellectū humanū. Sunt intelligētie celeſtes intellectiōes ꝑ eſſentiā: forme cauſate a corpore intellectiones nō ꝑ eſſentiā: ⁊ hoc fuit a natura inſtitutū vt intellectus noſter poſſet cōmode oēs intellectiones ſuſcipere. ¶ Rurſus ait: Alpharabius in libro de nichomachia videt negare cōtinuatōem eſſe cuʒ intelligētijs abſtractis: ⁊ dicit hāc eſſe opinionēʒ Alexādri ⁊ ꝙ nō eſt opinādum ꝙ finis humanus ſit aliud ꝗ̄ ꝑfectio ſpeculatiua. Senſus eſt: credidit Alpharabius hoīem nō poſſe intelligere ſubſtantias ſeparatas niſi notitia diſcurſiua. ⁊. 9. methaphiſice vltimo: reprehēdit Auempace q putauit felicitatē acqri ꝑ ſciētias ſpeculatiuas. apud. n. Cōmētatorēʒ acquirit felicitas poſt acquiſitionē ſciētiaruʒ ſpeculatiuaꝝ: eſt nāqʒ hō felix qñ Deum intelligit ꝑ eſſentiā Dei: que quideʒ intellectio noticia eſt intuitiua. ¶ Poſtremo ait: ⁊ forte hec eſt vna cauſarū ꝓꝑ quas videmus ꝙ cōſuetudo ⁊ mos plurium dantiū ſe phye in hoc tpe ſunt corrupti: ratio ē: qꝛ ſi intellectus eſt mortalis: ad quid bñ facere? Sʒ ſi qs dicat: ergo ſi intellectus eſt vnus: pari ratione poterūt homines viuere ſine moribus. Dicēduʒ tñ eſt: lʒ teneamur magnificare creatorē ⁊ ſacrificare ⁊ colere vnuʒ Deuʒ: primo celi. 2. hec tñ nō inferūt Deū cognoſcē hec inferiora: ſacrificare. n. nāle eſt. 5. ethicoꝝ. 7. ad bñ moraliterqʒ viuēduʒ educādi ſunt liberi ⁊ regendi vulgares in timore Dei: ⁊ hec oīa patiunt vnitatem intellectus. Ueritas nihilominus exiſtit: numerantur aīe itellectiue que noue a parte ante: eterne vero a parte poſt inueniunt: ita enim peroptime ſaluantur precepta ⁊ mores: ⁊ premia ⁊ punitiones: nullum nāqʒ bonum ſm̄ fidem eſt non remuneratū: ⁊ nullum malum impunitum.

Sententia. 15. Stat in hoc: intellectꝰ intelligit ſe ꝑ intentionē: ſicut intelligit materialia: talis intentio in intellectu eſt intellecta actu: in rebus eſt intellecta in potētia: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ dicebaʒ ſupra Cōmento. 5. eadē intellectiōe cognoſcit forma lapidis ꝑ ſe ⁊ intellectus ꝑ accidēs ⁊ materia lapidis. Scitur itaqʒ intellectꝰ nō ſcientia diſtincta ab ipſo ſcibili: ⁊ ſi intellectus eſſet ītellectꝰ ꝑ ſe ⁊ ꝑ eſſentiā: cōtingeret vt ſcientia ſpeculatiua ⁊ ſcituʒ eſſent idē: qḋ eſt impoſſibile: ſciētia. n. ꝯplexa nō eſt ſcitū: ⁊ qꝛ intellectus humanus nō eſt liberatꝰ a materia ſimplr̄: ideo in eo intellectus ⁊ intellectuʒ nō ſunt idem ſimpliciter. 12. metha. 51.

Sententia. 16. Forme educte non intelligunt. intellectio eniʒ eſt actus abſtractus qui repugnat forme cauſate a materia: vñ forme materialiū facte abſtracte ſunt intellecte actu per quas quidem intelligit ſe intellectus: non intelligunt ergo entia materialia: quia ſunt intellecta in potentia ⁊ poſſunt fieri intellecta actu: ⁊ hec eſt cauſā ꝙ ſepe nnmero dixi ſupra: itellectio per eſſentiam illa eſt qua forme celeſtes comprehēdunt: ⁊ eſt intellectio non egēs ope intellectus agētis: intellectio vero non per eſſentiam eſt illa qua forme materiales percipiūtur habētes aliud eſſe in anima: aliud extra: ⁊ eſt talis intellectio facta procuratiōe itelleetu s agentis.

Digreſſio.

Ut modus quo itellectus humanus ſeipſum comprehēdit: aperiatur: īquirēdum eſt: nūquid itellectus noſter poſſit ſe itelligere per eſſentiam propriam: ⁊ videtur pars affirmatiua eſſe approbāda hoc fundamēto: eſt abſtractꝰ ergo itelligibile per eſſentiam: conſequētia patet ex differentia iter formā materialem ⁊ formam abſtractam: illa per ſpeciem: hec vero per eſſentiā eſt intelligibilis: ⁊ hec ratio eſt tante efficatie vt credat communiter intellectum poſſibilem quatenus eſt infimꝰ abſtractorū: ⁊ vt nō cōuerſus ad corpus cōprehēdere ſeipſum per eſſentiā: qui quidē vt ſic nō eſt ſubiectum itellectorum: vt vero nobis cōtinuat nō itelligit ſe per eſſentiam.

Contra Si intellectus intelligeret ſe ꝑ eſſentiam: illa intellectio eſſet operatio penitus abſtracta: cōtra. 12. primi de anima: eſt nāqʒ intelligere hois operatio ꝓpria nō abſtracta. ¶ Item itellectus nr̄ itelligit ſe ꝑ eſſentiā ergo eſt actus ī genere itellectuum: ergo nō erit pura potētia. ¶ Rurſus: oīs intellectio recipitur in aliquo intelligente: ergo nō eſſet infimus: cum nec in ſuperiori intellectu: nec in ſeipſo recipiatur. ¶ Amplius: eſſʒ aliqua ītellectio a qua homo nō denomiaretur itelligēs: qꝛ homo non vocabitur intelligēs intellectōe qua intellectus poſſibilis comprehēdit ſeipſum per eſſentiā. Quare opinādum eſt intellectum noſtrum nullatenꝰ poſſe ſe itelligere per eſſentiam propriā: fuit nāqʒ vt dixi ſupra neceſſarium itellectum noſtrum non eſſe ītelligibilem per ſe: neqʒ ſcilicet per eſſentiam neqʒ per intētionē: vt capax exiſteret ⁊ receptiuus oium itellectionū: oēs enim forme potuerūt eſſe itellectiones ꝑter intellectū humanum: ⁊ hac ē cā ꝙ Auer. dicebat. 12. methaphyſice. 51. pōt itelligi ꝙ oē itellectum itellectꝰ: cuiꝰ itellectꝰ nō hʒ mām: ⁊ ē illud qḋ idē eſt in eo itellectꝰ ⁊ intellectū: īpoſſibile ē: vt diuidat: ſicut eſt poſſibile vt diuidat in intellectu humano: ſi cā diuiſionis in itellectu humano eſt ꝙ intellectū aliquo modo ē aliud ab intellectu: qm̄ ſi intellectꝰ ⁊ intellectum in eo eēnt vnuʒ oibus modis: nō cōtingeret ei vt in itellectu eius eēnt plura: cā. n. multitudinis ē alietas iter intellectū ⁊ rē intellectā in nobis: ⁊ pōt itelligi ꝙ ſignū eius ꝙ oē carēs materia nō diuidatur in eo intellectus ab intellecto eſt intellectꝰ humanus: videmus. n. ipſuʒ liberatū a materia in ſe: ⁊ quāuis nō ſit liberatꝰ ſimplr̄: itellectꝰ tñ ⁊ itellectuʒ in eo idē eſt: ⁊ cū ita ſit illud quod eſt liberatum a materia ſimplr̄: itellectꝰ ⁊ itellectū in eo ē idē ſimplr̄: in qbus verbis noluit aliud Auerro. niſi ꝙ in itellectu nr̄o exiſtunt plura propter alietatem iter intellectuʒ ⁊ rem itellectā in nobis: in ſuperioribꝰ itelligentijs nō dicunt eē plura qꝛ intelligunt ſe per eſſentiam ꝓpriam: ergo itellectus humanus nequaquaʒ poterit ſe comprehēdere per eſſentiā ꝓpriam: hec ſunt que de modo intelligendi humano ad mentem Auerrois ſentienda ſunt.

Sententia. 17. Probat Ariſto. intellectuʒ agētē eē: cuiꝰ eēntiā cū ſit Deꝰ hʒ methaphyſicꝰ conſiderare: ⁊ ꝑfecto demōſtratio Ariſto. cōcludit ꝙ agēs intellectū ſeu itellectionē eſt qꝛ tñ agēs itellectū ē intellectꝰ: dicēte Cōmētatore in de beatitudine aīe: oē faciēs alia eē intellectꝰ neceſſario eſt intellectꝰ: ⁊ in de ſomno ⁊ vigilia: oē quod exit de potētia in actū hʒ agēs qḋ ē de genere illius rei qḋ exit de potētia in actū: neceſſe ē vt faciēs iſtaʒ cognitionē ſit intellectus in actu: ⁊ ita vult cognitionē oēm ⁊ intellectiuā ⁊ ſenſitiuam pendere effectiue ab intellectu in actu. i. ab intellectu agente: vñ quēadmodū forme ꝗ̄tū ad eſſe reale ⁊ materiale reqrūt agēs corporeū eas extrahēs motu ꝟo de potētia materie: hʒ nāqʒ agens corporeū in materia ī quā agit diſpōes diſcōuenietes forme extrahēde quas quidē motu opʒ abijcere: ⁊ in genere agētiū corꝑaliū celū ē primū ⁊ ē motū ex ſe ⁊ alterans. Ita forme acquirunt eē ſpūalia ab agēte ſpūali: ⁊ cū ſenſus ⁊ intellectus humanꝰ ſint virtutes mere paſſiue: erūt intelligentie celeſtes actiue ſenſationū ⁊ itellectionū: ⁊ cū in genere agētiū ſpūaliū ſit inuenire primā itelligentiam ſimplr̄ independētem a qua celū ⁊ nā depēdet 12. methaphyſice. 38. vocabitur Deus productiuus eſſe ſpiritualium.

Sententia. 18. In parte aīe que dicit itellectus inueniūtur tres differētie. prima ē: intellectꝰ poſſibilis. ſecūda eſt: itellectꝰ ſpeculatiuus. tertia ē intellectꝰ agēs qui facit intellectū in potētia eſſe intellectū in actu. Et dicunt iſti tres itellectus dīe aīe rōnalis: nō ꝙ itellectꝰ nr̄ ſit ex illis integratus: ſed ſic dicūtur: qꝛ itellectꝰ ſpeculatiuus ⁊ agēs vniūtur intellectui poſſibili.

Auerrois primo dicit: neceſſe eſt vt in eo ſit pars que dicit intellectꝰ ſm̄ ꝙ efficit oē modo ſiītudinis ⁊ receptiōis: itellectus poſſibilis dicit effici oē mō ſimilitudinis ⁊ receptōis: qꝛ ītelligit mālia per aſſimilationē: qꝛ per formalē vnionem intellectiōis aſſimilātis intelligēs obiecto: comprehēdit īmaterialia ꝑ eſſentiā eorū. ¶ Itē ait: ⁊ ī ea eſt ſecūda pars que dicit intellectꝰ ſm̄ qḋ facit iſtum intellectū qui eſt in potētia intelligere oīa actu: cauſa. n. ꝓꝑ quā facit itellectū q ē ī potētia itelligē oīa ī actu: nihil aliud ē niſi ꝙ ſit in actu: hoc. n. qꝛ ē in actu eſt cā vt intelligat in actu oīa. Sēſus ē: ſecūda ps eſt ītellectus ſpeculatiuꝰ quo itellectꝰ itelligit mālia: intellectus. n. nr̄ itellectione efficit in actu: ⁊ appellat ītellectio nō ꝑ eēntiā itellectꝰ ſpeculatiuꝰ: qua diſponitur ꝑparaturqʒ itellectꝰ poſſibilis ad capeſcēdas: retinēdaſqʒ itellectōes ꝑ eēntiā. ¶ Rurſus inqt: nō n. poſſumus dicere ꝙ ꝓportio itellectꝰ agētis in aīa ad intellectū gnātū. i. ſpeculatiuū: ē ſicut ꝓportio artificij ad artificiatū oibꝰ modis: ars. n. īponit formā ī tota mā abſqʒ eo ꝙ in mā ſit aliqd exiſtens de intentione forme: antequaʒ artificium fecerit eam: ⁊ non eſt ita in intellectu: qnoniam ſi ita eſſet in intellectu: tūc homo nō īdigeret in comprehendēdo intelligibilia ſenſu: neqʒ imaginatōe: imo itellecta ꝓuenirēt ī itellectū mālem ab itellectu agēte abſqʒ eo ꝙ itellectꝰ mālis īdigēt aſpicē formas ſenſibiles. Sēſus ē: forma ſm̄ eē reale educit de potentia māe: que in ea nō preexiſtit inchoata niſi inchoatiōe vniuerſali: at forma in intellectu ſuſcipi non poteſt: niſi prius ⁊ in re ⁊ in ſenſibus prefuiſſet: forma namqʒ ab intellectu agente nunquam acquirit eſſe intellectum: quin prius ab agēte ſenſationē acqſiuerit eē cogitatum: ⁊ cuʒ nequeat natura ꝓcedere ꝺ oppoſito ad oppoſitū ſine medio: nō pōt forma trāſire ad eē reali ⁊ māli ad eē vltimate abſtractū niſi ꝑ media opportuna: agens ergo corporeū pōt formā ſimplr̄ denuo extrahere de potētia materie: at itellectꝰ agēs formā facit itellectā in actu q ꝑus erat itellecta in potētia: ⁊ nō eam facit ſimplr̄ ꝺnouo: ꝑexiſtebat. n. prius: ſʒ nō in illo eē: ⁊ dato ꝙ ꝑfuiſſet in illo eē: nō tñ erat ꝯtinuata cuʒ fantaſmate fortis. ¶ Preterea nō ſatiſfaciebat itellectꝰ poſſibilis ⁊ intentōes imaginate ad intellectōeʒ cauſandaʒ: ne ipſe fuiſſet virtꝰ imaginatiua: intētiones eiʒ imaginate virtutē mouēt imaginatiuam: ⁊ ſi vl̄ia ponerent in re extra aīaʒ: eſſent vl̄ia ꝑ eēntiaʒ: ⁊ nō eēt neceſſariꝰ itellectꝰ agēs ad cauſandas itellectiones nō ꝑ eēntiā: quare quēadmodū lux facit colores in potētia eē in actu: itaꝙ pñt mouere dyaphanum: ita itellectꝰ agēs facit itentōes in potētia itellectas in actu: itaꝙ recipit eas itellectꝰ mālis: ergo itellectꝰ nr̄ pōt eē in actu reſpectu cognitōis quā hʒ ꝺ itellectu agēte: ⁊ recipere cognitionē alioꝝ. nō. n. ſolum lux illuminat colorē: ſʒ ēt anteꝗ̄ʒ dyaphanū recipiat ſpēm coloris opʒ ipſuʒ dyaphanū ꝑ lucē īformari: ⁊ ita in actu lucidū pōt recipē colorē ſpūaleʒ: eodē mō ꝑ h̄ ꝙ itellectꝰ nr̄ ē in actu ꝑ agentē nō īpedit qn ꝑcipiat mālia: qnimo ꝑ hoc magis ꝓmouet.

Digreſſio.

Difficultas que mihi in pñtia ꝑtractāda occurrit: talis ē: nūqd itellectus agēs ſit cā vl̄is intellectōis: in primis videt ꝙ ſic: qꝛ cōcurrit ad oēs itellectōes: ⁊ nullā itellectōeʒ tanꝗ̄ʒ effectū ſibi ꝓpriū determinat: ergo. ¶ In oppoſitū arguit: nō cōcurrit intellectꝰ agēs ad mouēdum intellectum poſſibilem: ⁊ cā vl̄ia coagit cauſis particularibus vl̄ter: ergo. Reſpondeo: intellectꝰ agens qꝛ hʒ effectū ꝓpriuʒ: quo facto ceſſat oīs eiꝰ actio: ideo nō meret dici cauſa vl̄is niſi extendendo nomē cauſe vl̄is ad cauſaʒ que concurrit ad multos effectus. Cōmentator. n. pñti cōmento ponit intellectum agentē vt faciat intelligibile in potētia intellectuʒ in actu: nec ſibi attribuit aliquam vlteriorem actionē: ⁊ ꝓpterea intentiōes imaginate ſole dicunt nō mouere: que ꝑexigūt aliuʒ motorē: nō qꝛ preexigant motorē qui coagat eis intellectuʒ poſſibilem: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ dixi ſupra cōmento. 5. ponit intellectus agens ex parte obiecti: qui tamen ſepe dicitur agere in poſſibilem: quia agendo in obiectum: eſt ac ſi ageret in poſſibilem intellectuʒ: vltima tamē eius actio eſt abſtrahere ⁊ facere intentiones imaginatas intellectas in potentia intellectas in actu: vnde in vniuerſali duo inueniunt: materiale: ⁊ eſt forma trāſlata: formale ⁊ eſt eſſe ſpirituale datum forme ab intellectu agente.

Rurſus Dubitat nunquid intellectus poſſibilis ⁊ intellectus agēs ſint equales in actiuitate ⁊ receptibilitate: videt ꝙ ſic: qꝛ agens eſt omnia facere: poſſibilis omnia fieri: videtur ꝙ non: quia intellectus poſſibilis recipit ſubſtantias abſtractas ſupra quas intellectus agens non habet actiuitatem. Sunt enim intelligentie de ſe abſtracte ⁊ vniuerſales per eſſentiam. Solutio eſt. Uel intellectus agens dicitur habere actiuitatem ſupra intelligentias: quatenus producit intellectiōes non per eſſentiā faciētes nitellectū poſſibileʒ capacē intelle

ctionuꝫ ꝑ eſſentiā. Uel dico: forma cauſata a ſubiecto obiectū eſt primū intellectus poſſibilis cōparati ad intellectū agentem. cum. n. intellectus poſſibilis ſit oīa fieri: ⁊ intellectus agēs oīa facere: tante poſſibilitatis erit intellectus poſſibilis: quante actiuitatis intellectus agens: ergo illud erit primū obiectū intellectus poſſibilis reſpectu cuius intellect⁹ agens eſt vere abſtrahens: tale aūt ē forma cauſata a ſubiecto: declarat̄ itaqꝫ natura intellect⁹ poſſibilis quatenus ē tāte poſſibilitatis: quāte actiuitatis exiſtit intellectus agens: hec de cōmento. 18.

Sententia. 19. Intellect⁹ agēs ⁊ poſſibilis ſunt abſtracti ⁊ vl'es ꝑ eſſentiā nō paſſibiles: neqꝫ mixti: at intellect⁹ agens nō eſt potētia receptiua alicuius intellectiōis: intellectus vero poſſibilis cōctaruꝫ ſuſceptiu⁹ ē intellectionuꝫ. In intellectu quoqꝫ agente ſciētia in actu eadem eſt cum ſcito. ⁊ nō ſic in intellectu māli: cum ſuū intellectum ē res que nō eſt intellect⁹ in ſe. i. intellect⁹ poſſibilis intelligit intellectiōe nō ꝑ eſſentiaꝫ que nō eſt in ſe intellectus: at intellectus agēs ſeipſuꝫ tantum comprehēdit ꝑ eſſentiam.

Auerrois primo dicit. Intellect⁹ agēs ē in ſua ſubſtātia actio. i. nō ē ī eo potentia ad aliqd: ſicut in itellectu recipiēte ē potentia ad recipiēduꝫ formas: intelligētia. n. agens nihil intelligit ex eis q̄ ſunt hic. Senſus ē: intellect⁹ agens cuꝫ ſit Deus liberat⁹ ē ab oī potētia: ⁊ cum ipſe non intelligat intellectiōe nō ꝑ eſſentiaꝫ: ⁊ mālia nō poſſint comprehēdi niſi intellectiōibus nō ꝑ eſſentiam: nō pōt apprehēdere ea que ſunt hic.

Item ait. Si intellectus agēs eſſet virt⁹ mixta cuꝫ materia: tunc aut crearet ſe: aut non crearet oēs formas. Simil'r ſi intellect⁹ poſſibilis nō eſſet abſtract⁹: tūc aut reciperet ſe ⁊ motor in eo eēt motū: aut nō reciperet oēs formas. Senſus ē: cum oēm formā in re nō abſtractā: abſtrahibileꝫ tn̄ poſſit intellect⁹ agēs reddere abſtractā: ſi ipſe nō eſſet abſtractus: ipſe ab ipſomet abſtract⁹ cōſtitueret̄: aut nō crearet oēs formas abſtrahibiles abſtractas. Parit̄ ſi intellect⁹ poſſibilis nō eēt abſtract⁹: ipſe eēt intellectus in potētia. i. res itellecta potētia: ⁊ tunc: aut idē recipet ſeipſuꝫ: ⁊ motor eēt motū: aut itellectus poſſibilis nō recipet oēs intellectiōes: intellect⁹ igit̄ poſſibilis nullo pacto pōt eē itellectio: neqꝫ. ſ. ꝑ eēntiā neqꝫ non per eſſentiam.

Rurſus ait: ⁊ poſſum⁹ ſcire ꝙ itellect⁹ mālis oꝫ eē nō mixt⁹ ex iudicio ⁊ ei⁹ ꝯphēſione: qꝛ. n. iudicam⁹ ꝑ ipſuꝫ res īfinitas in numero in ꝓpōne vl'i. i. rō ꝓbās itellectū māleꝫ nō eē mixtū talis ē: oē cognoſcitiuū īfinitoꝝ ī ꝓpōne vl'i ē abſtractū: itellect⁹ human⁹ ē hmōi: ergo. Soluꝫ nāqꝫ finita iudicant̄ a v̄tute māli: vn̄ oē nō iudicās intētiōes finitas ē non virt⁹ mixta: intellect⁹ ē hmōi: ergo: maior declarat̄ ꝑ ꝯuerſionē ꝑ ꝯpoſitionē: q̄ cōuerſio vocari pōt ꝯn̄tia econtrario in ꝯdictorie oppoſitis. 2. topicoꝝ ca. 22. oīs. n. virt⁹ mixta ē iudicās intētiōes finitas: g̃ oē n̄ iudicās itētiōes finitas ē n̄ virtus mixta.

Amplius inqt: n̄ qꝛ ē aliō ꝑ qd̄ differat iſte itellect⁹ ab intellectu agente niſi ꝑ hanc intentionē. Senſus ē: cum itellectus oēs ſimplices ſint nō potuerūt niſi ſeipſis ⁊ operationibus differre: differunt ergo in hoc ꝙ iudiciuꝫ eſt aliquid in caplo ꝑfectiōis iudicis: actio aūt nō ē ſm̄ illū modū in caplo ꝑfectōis agētis. i. itellect⁹ poſſibilis ꝑficit̄ itellectōib⁹: ſꝫ itellect⁹ agēs n̄ ꝑficit̄ lꝫ abſtrahat.

Digreſſio.

Inquirendum tandē eſt nūquid itellectus agens ſit deus: ꝓbatur ꝙ nō. Tū qꝛ itelligimus ꝑ agētē ⁊ per poſſibilem. Tū qꝛ eſt pars aie nr̄e. Tū qꝛ abſtrahere reductum eſt ad nr̄am volūtatē. Tū qꝛ qn̄qꝫ itelligit: qn̄qꝫ non. Tū qꝛ Cōmentator in de beatitudine anime vult in tellectū agētem intelligere alia a ſe ⁊ eē ī tertio gradu latitudinis entiū. Tū qꝛ forma hoīs non pōt ꝑficere intelligētias ſuperiores.

Ad oppoſitū eſt Auer. 12. methaphyſice 38. faciēs hoīem felicē dependere ab illo intellectu agēte a quo celū depēdet: ⁊ cū intellect⁹ agēs nō ſit. potētia ad aliqd: ⁊ nulla ſit intelligētia liberata a potētia preter primā: iccirco itellect⁹ agēs erit pria intelligētia: cui⁹ officiū ē īmediate ꝓducere oia eē ſpūalia.

Pro expeditiōe queſiti relicta fidei veritate: qua credimus itellectū poſſibilē ⁊ agētē duas virtutes aīe itellectiue qualitates de ſcḋa ſpē quib⁹ aīa intelligit ⁊ abſtrahit. Mens Auer. in hoc cōſiſtit: ſunt itellect⁹ ſubſtātie eterne: vl'es ꝑ eſſentiā: ⁊ abſtracti extra aīam. Et rude eſt affirmare ex ipſis fieri vnū aggregatōe: cuꝫ ex intellectu ⁊ intelligibili fiat verius vnū q̄ꝫ ex mā ⁊ forma: verā. n. hn̄t imaterialia rōem act⁹ ⁊ potentie. Abſurdū itē ē fateri aīam itellectiuā eēntiali cōpoſitione cōpoſitā ex itellectu poſſibili ⁊ agēte: cum n. itellect⁹ poſſibilis recipiat agētē itētōal'r: eū real'r nō ſuſcipiet. Eēt quoqꝫ aīa itellectiua alia cōpoē cōpoſita q̄ꝫ ex itelligēte ⁊ itellecto: amāte ⁊ amato: neqꝫ poſſꝫ vnq̄ꝫ aliq̄ rōne ſimplex ꝑdicari. Recētiores peſſime Cōmētatorē itelligūt exiſtimātes aīaꝫ rōalē ꝯſtitutā ex itellectu agēte ⁊ poſſibili tāquaꝫ ex mō ⁊ mō. Sūt nāqꝫ iſti duo itellect⁹ dne ſubſtātie n̄ duo modi: ſunt ābo itelligētes: ne itaqꝫ pl'es intelligentie ſint q̄ꝫ nouē: itellect⁹ agēs erit deus: ī quo effectiue ſunt oēs forme ſpeculatiue: q̄ qdē paſſiue in itellectu exiſtūt poſſibili. Itē ſi intellect⁹ agēs ꝑ eēntiā ꝓpriā intelligeret mālia: lapis itelligeret: ſupra. 13. Rurſus ſi itellectus poſſibilis cōprehēderet ſubſtātias ſepatas per eēntiā itellect⁹ agētis: beatificaret̄ vtiqꝫ in obiecto ſecūdarie cognito: ⁊ ſcia nō eēt res ſcita: ⁊ Dei multe inuenirent̄ itellectōes. Ampli⁹ cū Deus ſit cognoſcibilis ꝑ ꝓpriā eēntiā: nō pōt intelligi niſi per ꝓpriā eſſentiā: aut per aliqd qḋ eminenter ipſum cōtineat: ſꝫ itellect⁹ agēs nō cōtinebit eminenter Deū: ergo ꝑ ipſum intellect⁹ poſſibilis non cōprehendet Deum benedictum.

Ad argumēta vō rn̄denduꝫ eſt. In primis itelligim⁹ ꝑ itellectū agētē: qn̄ ſumus felices: efficit̄. n. tūc De⁹ itellectio itellect⁹ poſſibilis. Et appellat̄ ps aie nr̄e: qn̄ ſibi copulatur: ⁊ ē amor ei⁹ ⁊ ſciētia. Itē ē abſtrahere ī nr̄a poteſtate: quia cogitare poſſumus cū volumus. Iterum intellectus agens quandoqꝫ intelligit: quandoqꝫ non: ſm̄ Themiſtium non ſm̄ Auerroim. Uel nō ſemper intellectus agens eſt intellectio fortis: licet ſemper inueniatur homo felix. ¶ Amplius que ab Auerroi ſcribūtur in de beatitudine anime ſunt ſm̄ aliorum ſn̄iam. Item poteſt eadem numero forma vt deus: informare oēs intelligētias depēdētes ſꝫ eſſe intētionale: ſm̄ eſſe aūt reale primū dūtaxat potens

tens eſt ꝑficere mobile.

Sententia. 20. intellectus qui eſt in potentia prius continuat̄ cum nobis q̄ꝫ intellectus agens: qui qdem intellectus poſſibilis ſi reſpectu ſpēi ſumat̄ nō eſt veruꝫ dicere ꝙ qn̄qꝫ intelligat: ⁊ qn̄qꝫ nō: non recordamur tn̄ poſt mortē ꝓꝑ ſenſus intellectui deſeruientes.

Circa Cōmentum. 20. In primis credidit Alexander intellectū in potētia priorem eſſe agēte reſpectu indiuidui: abſolute tn̄ agēs eſt prior: qui ſemper intelligit: ⁊ ſolus eſt q inter intellectus ſit eternus: ⁊ cū intellectus poſſibilis eſſet caducus ⁊ mortalis nō rememorat̄ homo poſt mortem: vnde licet actus ſit ſimpliciter prior potentia: reſpectu tamen ſortis potentia eſt prior.

Amplius Themiſtius opinat̄ textū Ariſtotelis refferendum eſſe ad intellectum agenteꝫ vt tangit materialem: ⁊ eſt intellectus ſpeculatiuus: ⁊ nō eſt ſermo de ſciētia in diſpoſitione adeptionis: que eſt notitia incōplexa intuitiua ſubſtātiaꝝ ſeparatarū ſꝫ de notitia ꝯplexa acquiſita ꝑ rōnes nāles ⁊ methaphyſicales: nō reminiſcit̄ autē hō poſt mortem propter ſenſum intellectui deſeruientem: primo de anima. 66.

Rurſus intellectus agens ⁊ poſſibilis ſunt abſtracti: ⁊ cōtinuat̄ nobis prius intellectus in potētia q̄ꝫ intellectus agens: ⁊ ſm̄ Alexandrum intellectus q eſt in potētia erit prior in nobis ſm̄ eſſe: aut generationē: ⁊ nō ſm̄ cōtinuationeꝫ i. ſm̄ operatōem: vnde ſm̄ operationem intellectus agens ⁊ poſſibilis equal'r nobis cōtinuant̄: ⁊ tandem Cōmentator innuit operationem intellectus ſummi dupliciter: ⁊ abſolute: ⁊ reſpectu ſortis vel Platonis ⁊ omnia ſaluat q̄ꝫ perpulchre de intellectu poſſibili cui qꝛ deſeruiūt ſenſus ⁊ reminiſcentia ad partē ſenſitiuam ſpectātia: nō recordamur poſt mortē: ⁊ intellectus agens lꝫ ſit deus: reſpectu tamē hominis ſemper inuenit̄ vnitus intellectui poſſibili.

Preterea oſtendit Cōmētator hec oia intelligi poſſe ḋ intellectu poſſibili vt perficit̄ per agentem: vel de poſſibili vt cōtinuat̄ nobis cōtinuatōe per nām: ⁊ colligit̄ ex hoc loco intellectum dare eſſe: qꝛ ſi aſſiſteret tm̄: cōtinuaret̄ nobis intellectus ſm̄ opationē: nō ꝑ nām: ⁊ facit hic Auerrois intellectū agentē ⁊ poſſibilem vnum: qꝛ poſſibilis ꝑficit̄ ꝑ agentē: ⁊ quēadmoduꝫ ignis agit ⁊ patitur calore ⁊ ſiccitate: ita itellect⁹ human⁹ agit ⁊ patitur: nominādo oēm intellectuꝫ humanū intellectū principiantē aliquaꝫ opationē in nobis: ⁊ cōcludēs intellectū tm̄ dici de q̄ttuor excludit preparationem de qua Alexander intendebat.

Ulterius varie antiquoꝝ opiōes ꝯparant̄ adiuicē: credidit Plato itellecta exn̄tia in nobis eē eterna ⁊ addiſcē eſſe rememorari: habit⁹. n. erāt ꝯnāles intellectib⁹ multiplicatꝫ ⁊ nr̄ꝫ ſcire illo mō erat remiſci: ſꝫ affirmabat Plato ꝙ iſta intellecta erāt in nobis qn̄qꝫ ⁊ qn̄qꝫ nō: ꝓꝑ lꝫ ꝙ ſubiectū. i. fantaſia ꝑparat̄ qn̄qꝫ ad recipiēdū ea: ⁊ qn̄qꝫ nō: ſedatio nāqꝫ humoꝝ cā erat remiſcētie. 7. phyſi. 20. ⁊ ipſa intellecta ⁊ vl'ia apud Platonē ita ſunt anteq̄ꝫ recipiam⁹: ſicut poſt: ⁊ ita ſunt ex̄ aīam: ſicut in aīa: dabant̄. n. vl'ia ſeparata que ex̄ aīam ⁊ in aīa ſimiliter inueniebantur abſtracta.

Iterū fatet̄ Cōmē. ſe ꝯuenire cū Alex. de itellectu agēte apḋ quē erat de⁹: cū The. de itellectu māli: cū Alex. iteꝝ de itellectu ī habitu aliq̄ mō: qꝛ apḋ Alex. intellect⁹ in habitu erat ſimpl'r corruptibilis: apud Cōmētatorē erat ſꝫ quid eternus.

Amplius inqt: ⁊ debes ſcire ꝙ vſus ⁊ exercitium ſunt cauſe eius qḋ apparet ḋ potentia intellectus agētis: q ē in nobis ad abſtrahēdum: ⁊ intellectus materialis ad recipiendū: ſunt dico cauſe ꝓꝑ habitum exiſtētem ꝑ vſum ⁊ exercitium in intellectu paſſibili ⁊ corruptibili: queꝫ vocauit Ariſtoteles paſſibilē. Sēſus ē: in intellectu nihil ē niſi quando actualiter conſiderat: ⁊ ſecūda cōſideratione nō mutat̄ intellectus: veluti in prima: vnde cogitante hoīe ſpēs ſunt actuales intellectiōes: ꝓmptitudine exiſtente ad cogitandum ſunt habitus vel diſpoſitiones: ſunt nāqꝫ intentiōes oēs velocis tranſmutationis.

Item inducit iſtam conſequentiā: ⁊ ſi nō ꝯtingeret vt virtus que ē in nobis agens intellecta eēt materialis: ⁊ ſimiliter virtus poſſibilis. Senſus ē ſm̄ aliquos. i. ſi intellectus habilitaretur ad intentionem que ē opus ꝓprium: non eſſet forma ſeparata. At cū Auerrois dicat: ⁊ dicit aperte ipſum corrumpi: ⁊ ſi nō. i. ſi intellectus paſſibilis qui ē virtus cogitatiua nō periret: ꝯtingeret vt virtus que ē in nobis agens intellecta eſſet materialis: ⁊ ſimiliter virtus poſſibilis: hanc igitur ſequellā ita deduco: ſi cogitatiua nō periret: eſſet ante retroqꝫ ſempiterna ergo vna numero in omnibus hoībus: ergo cū plures aīe eterne ſint incōpoſſibiles in eodem ꝑfectibili ſm̄ eſſe reale: erit intellectus poſſibilis vnius homini caducus ⁊ mortalis: ergo intellectus agēs erit nō abſtractus: ergo nouus: ergo iſti intellect⁹ erunt virtutes in corpore ⁊ materiales.

Poſtremo ait ꝑ intellectum paſſibilem diuerſantur homines in quattuor virtutibus dictis in topicis quas Alpharabi⁹ numerauit in elenchis: intelligit ꝑ virtutes: vel genera argumentationis: vel virtutes morales: ⁊ ꝑ taleꝫ intellectum differt hō a Brutis: ⁊ ſi eſſet eadem cogitatiua ī homine ⁊ Bruto: quicquid competeret vni ⁊ alteri: ſed cogitatiue hominis conſentit cōtinuari intellectui: ergo: ⁊ intellectus quidem opatiuus dr̄ a ſpeculatiuo per diuerſitatē ꝑparationis exiſtentis in hoc intellectu. i. ſm̄ diſpoſitionem talis virtutis vnus hō magis ē aptus diſciplinis q̄ꝫ alter. Ut itaqꝫ mens Auerrois reſolute paucis habeatur dico ꝙ cum homo paruus mūdus exiſteret: ⁊ nexus ligamē tūqꝫ ſupioꝝ cū inferioribus: fuit neceſſariū vt viueret ſenſu ⁊ intellectu: cogitatiua nāqꝫ intentiones indiuiduales hō apꝑhēdebat: intellectu vero omnia vniuerſalia ⁊ ꝑ eſſentiā ⁊ nō ꝑ eſſentiā: vl'ia n̄ ꝑ eſſentiā ab intellectu agente creabantur. Hec de ſecunda ſumma patefacta ſufficiant.

¶ Tex. Cōmē. 21. vſqꝫ ad. 40.

Formare aūt res.

Preſenti ſūma que ē a textu Cōmēti. 21. vſqꝫ ad. 40. ḋclarat Ariſtoteles modos itelligēdi ſimpliciter ⁊ compoſitiue: qꝛ. n. nō complebat̄ cognitio ſubiecti niſi ꝑ cognitionem diffinitionis ⁊ operationum ⁊ accidētiū ꝓpriorū: prio

Intellectus mate rialis dicit ali[as] poſſibilis

de aīa.3.iccirco qd remanſerat erat ſpeculari opera tiones intellectus famoſas. Sentētia igiť.21.ſtat in hoc: intellectui poſſibili due opationes cōcedūtur: vna qua informať intellectiōe: ſunt nāq; vlia forme intellectus qbus intellectus formať ⁊ perficiť: alia ē qua intellectus cōponit intellecta vel diuidit. Pria operatio intellectus nominať paſſio: in qua quidem intellect⁹ humanus eſt tm̄ receptiuus. Scda vocať actio i qua intellectus actiuus appellari ſolet. eſt.n. iudicare aliud a recipere: recipit i pria: iudicat in ſe cunda operatione: in cōpoſitōe autem ⁊ diuiſione ali quando error cōtingit ⁊ nequit error ille perpetua ri.3. de anima.36. in prima operatione intellect⁹ nec verus eſt: nec falſus: ⁊ dicitur intellectus cōprehen dere ſingularia.i. incōplexa.

Auerrois primo dicit: cum cōpleuit notifi care ſbaꝫ triū itellectuū.ſ. mālis ⁊ eius q eſt in habitu: ⁊ agētis: eſt enim intellectus poſſibilis mālis nō q: ſit cauſatus a mā: ſed q: infor mat mām in potētia: ⁊ capax eſt omnium intellectio num: intellectus ſpeculatiuus eſt intellectio nō per eſſentiam: qua qdem diſponiť intellctus poſſibilis ad ſuſcipiendū intellectōes p eſſentiam: intellectus agens hꝫ poteſtateꝫ transferendi formas de vno or dine: ad alium ordinē. ¶ Item ait: ⁊ q: famoſior dif ferētiarum p quas diuidiť actio intellectus ſunt due actiones: nō meminit de tertia opatione: quia tertia operatio intellect⁹ que eſt diſcurrere a noto ad igno tum: qd tamen ignotū efficiť notum p argumentatio nem: nō erat famoſa: vel p has duas de facili pduce tur quiſpiam in cognitionē tertie operatōis. ¶ Am plius ait: apprehēdere res ſimplices nō compoſitas erit p intellecta que nō falſanť neq; verificanť q̄ di cuntur informatio.i. prima opatio intellectus diciť formatio: quatenus intelligit vlia ⁊ iformať illis: cō prehēdere autem ab eo res cōpoſitas erit per intel lecta in qbus eſt falſitas ⁊ veritas: ⁊ vocať cōpoſitio fides: q: intellectus aſſentit vel diſſentit illi propoſi tioni: ⁊ cōtentus fuit prima diffinitōe ſine ſcda: ideſt de affirmatōe dūtaxat facit mentionē: nō de negatio ne: eſt nāq; affirmatio qua affirmatur aliquid de ali quo: negatio qua remouetur aliquid ab aliquo. ¶ Preterea ait intellecta i quibus inueniť veritas ⁊ falſitas eſt in eis aliqua cōpoſitio ab intellectu ma teriali: intellectus quidem primo intelligit ſingula ria.i. incomplexa: ſi igitur hec cōpoſitio fuerit cōue niens enti erit vera: ſi nō: erit falſa: ideſt ab eo q res eſt vel nō eſt oratio diciť vera vel falſa: i prima ergo operatōe intellectus nec verus eſt: nec falſus: ⁊ hoc eſt q in antepredicamētis dicebať: ſingulum incom plexorū ſm ſe nec verum: nec falſuꝫ eē. ¶ Cōtra: ſen ſus proprius ſemper eſt verus vel pro maiori parte 2. d aīa.63. ergo ⁊ itellect⁹ reſpectu qdqdeſt. Soľo ē: verum vt in compoſitione opponiť falſo: ⁊ hac rōne in prima operatione nec verū eſt: nec falſum: veruꝫ aūt pro vt eſt rei entitas: ⁊ in ſenſu ⁊ in prima opera tione intellectus reperiť: cui nō aduerſať falſum: iō dixit Ariſtoteles in prima operatōe nō eſſe falſum: cum falſum nullatenus ſit circa indiuiſibilia: verum autem vno modo. Et ſiquis querat: quid nam ſit iſta ꝯpoſitio ⁊ diuiſio. Rn̄deo: attributio p̄dicati ad ſub iectū eſt cōpoſitio: remotio p̄dicati a ſubiecto ē diui ſio: in qb⁹ inueniť veritas que conſiſtit in habitudine terminoruꝫ adinuicē. Et eſt in intellectu: reb⁹: ⁊ enū ciationibus: diuerſimode tamē. Ex his pandiť error putantium intellectum poſſibileꝫ neq; componere: neq; diuidere poſſe: eſt.n. cogitatiua ratio particula ris: intellectus vero vniuerſalis: vt Cōmēto.20. di xit Auerrois.

Sententia. 22. multas notiones in vnum pōt intellectus ꝯducere: ⁊ no titiam temporis cum rerum ꝯiūctione: ⁊ ē eadē vir tus que componit ⁊ apprehendit in ſimplici opera tione: contra Auempace: in omnibus ergo ꝓpoſitio nibus ⁊ de ſecundo ⁊ de tertio adiacente inueniť ve ritas ⁊ falſitas.

Digreſſio.

Dubitatur primo: tempus ē de conſtitue tibus particulare ſm q ē par ticulare: intellectus aūt nō eſt particularis: ergo itel lectus nō eſt factorum: pñſentium ⁊ futuroꝝ. Et con firmatur: vniuerſale intelligitur ⁊ ē remotū ab oi tē pore: cum ergo compoſitio intellectus nō fiat niſi ex vniuerſalibus: erit compoſitio intellect⁹ remota ab omni differentia temporis. Solutio eſt: tempus qñ adiacet compoſitioni ē in intellectu nō ſub rōne tem poris: quia talis compoſitio ſimplex ē ⁊ ꝑpetua ⁊ re mota ab omni ſucceſſione prioris ⁊ poſterioris: ē ta men ibi temporalitas vt illa compoſitio referatur ad res intellectas: in ſecunda.n. operatione ſemp deno tatur predicatum ineſſe ſubiecto vel nō ineſſe ſm ali quā temporis differentiā. ¶ Dubitatur ſecundo de hoc qd dicit: intellectus eſt factēs vnūquodq; hoꝝ: p hoc.n. videť q compoſitio ſit ab intellectu ⁊ non a rebus ꝓpoſitis: ⁊ hoc reputať incōueniēs. Tum q: in eo q res ē vel nō ē: oratio diciť vera vel falſa. Tū quia ſi componanť ea que ſm rem nō ſunt compoſi ta ē compoſitio falſa: ergo iudicandū ē compoſitōes ⁊ diuiſiones a rebus eſſe ⁊ nō ab intellectu. Tū q: diffinitiones nō componunt niſi ex ꝓprijs pricipijs que ſunt in re: primo de aīa.5. ergo ⁊ ꝓpoſitiones. ¶ Solutio ē: nota compoſitionis inter ſubiectum ⁊ p̄dicatum eſt ab intellectu: compoſitio.n. que ē re: ſiue ſit forme ⁊ materie: ſiue vniuerſalis ⁊ pticularis generis ⁊ differentie: ſubiecti ⁊ accidētis: ſemp ē ſi ne medio ⁊ hec eſt cauſa q Ariſtoteles ſcribit.6. me thaphyſice.8. verum ⁊ falſum ſunt in intellectu: cō poſitio itaq; erit ab intellectu: eſſe tamē compoſitio nis: verum vel falſum terminatiue ē a rebus. Ad ali ud: illud dictum intelligiť ſic. Diffinitiones ñ cōpo nunť niſi ex pncipijs que ſunt i re.i. ex principijs q ſumunť a re: q: genus ſumitur a materia. Dña a for ma.7. methaphyſice.43. qd ideo dictū ē: q genus eſt forma ſub eſſe imperfecto: nō q: vere ſumať a mate ria: forma.n. ē tota rei eſſentia: que quidem in itelle ctu noſtro aliqñ eſt genus: aliqñ ſpēs: aliqñ dña ſm q magis abſtracte ⁊ minus abſtracte cōſiderari pōt.

Sententia. 23. Pōt intellectus inſecabile actu: potentia tamen diuiſibile in momento dignoſcere: ⁊ intellectus intelligēs lon gitudinem ceu genus vnum: ſimul vniuerſam intel liget: nō ptem vnam dimidio temporis: dimidio al teram: ⁊ eſt omnis magnitudo indiuidua actu: diui dua potentia. ¶ Eſt aduertēdum ſicut in longitudi ne eſt diuiſio ⁊ indiuiſio: ita in ꝓpoſitione: actu naq; ꝓpoſitio ē vna: qui quidē actus ē ꝓpoſitionis vnio: ⁊ termini in ꝓpoſitione nō ſunt in actu ꝓprio: ſed in actu cōpoſitionis: ⁊ totius: ⁊ eſt propoſitio potentia plures. ¶ Contra: cum intellectus propoſitionis ſit ſubiecti

ſubiecti ⁊ p̄dicati: aut vno actu ſm ordinē: aut equa liter: ſi primo mō cum in ordine ſit prius ⁊ poſterius nō erit ſimul in indiuiſibili tpe: ſi ſecūdo modo: vnus actus numero ſimul terminabiť ad duos terminos: quod eſt impoſſibile: ſi duobus actibus intellect⁹ di cetur diuiſibilis. Solutio eſt: actus intelligēdi qui ē ſupra ꝓpoſitionē nō attingit ſubiectū ⁊ p̄dicatuꝫ vt duo ordinata: vel inordinata: ſed ꝓ vt ſunt vnum in cōpoſitōe: ⁊ ſic actus vnus pōt eſſe ſup duo: quia ſic actu ſunt vnū: potētia duo: quēadmodum ⁊ eodem actu pōt quis ferri ſuper cauſam ⁊ effectum: ſi huic ꝓpoſitioni cōſentiať: omnis homo eſt riſibilis: quia eſt animal rōnale. ¶ Iterum: intelligibilia habēt ſi militudinē cum diſcretis: nō cum cōtinuis: ergo in ꝓpoſitione nō erit aliquid vt cōtinuās: ⁊ vt ptes cō tinuate. Solutio eſt: ſubiectuꝫ ⁊ p̄dicatum ſunt ſicut partes cōtinui: cōpoſitio aūt veluti punctus conti nuans: errauit Plato credens motū intelligēdi eſſe vt eſt motus continui.

Circa. 24. forme multe ſunt indiuiſibiles actu ⁊ potētia per ſe: ꝑ accidens tamen ſunt diuiſibiles. Et ſiquis: dicat quod ineſt alicui ꝑ ſe: ei⁹ oppoſitum nec ꝑ ſe: nec ꝑ accidens poteſt ineſſe. So lutio vera eſt: aliquid conuenire alicui intelligiť du pliciter: poſitiue ⁊ ꝑuatiue: primo modo propoſitio aſſumpta eſt vera: nō ſecūdo modo. ¶ Eſt conſiderā dum: totum vnum ſm formam nō ſm continuitateꝫ vt intelligitur tempore indiuiſibili: accidit ei q ſit di uiſibile: q: non intelligitur in tempore indiuiſibili vt eſt diuiſibile ſed inquātuꝫ indiuiſibile. ¶ Ampli⁹ ambiget quiſpiam: nūquid ſucceſſiua poſſit eſſe ope ratio intellectus: ⁊ intendi ⁊ remitti: poſſit ⁊ intelle ctus diſcurrere ſucceſſiue a premiſſis ad cōcluſionē. Solutio eſt: intellectus quantum eſt ex ſe ſubito in ꝓprias exiret opationes: nō exit auteꝫ ꝓpter ſenſus ſibi deſeruiētes: fatigabiles ſpirituum reſolutione. ¶ Iterum inquiri poſſet: vtruꝫ pluribus intellectio nibus poſſit ſimul intellectus ꝑcipere. Solutio eſt: poteſt vtiq;: q: ⁊ hoc ſenſus poteſt: ſtatim enim idu cens cognouit: ⁊ intelligit intellectus infinita in ꝓ poſitione vniuerſali ſupra.19. poteſt quoq; vna tm̄ intellectōe opari circa aliqd obiectū: de quo ſi ſciētia habēda ſit multa ꝑcognoſci oportet.

Sententia. 25. intellectus poſſibilis com prehēdit priuatiōem: quia eſt in potētia ad qñq; intelligere ⁊ quādoq; non: ⁊ ſi ſemper eſſet in actu.i. ſi intelligeret ſe ꝑ eſſentiaꝫ nō cōprehenderet priuatōem: q: forme quarū ſunt pri uatōes non ꝑcipiuntur niſi fauore intellectus agen tis abſtrahētis: quo qdem nō indigeret ſi intellige ret ſe ꝑ eſſentiā: ⁊ hoc modo nō diciť ſecunda intel ligentia in potētia ad intelligēdum: cū ſciat ſeipſa: ⁊ in fine Cōmenti palam fateť Auerrois intellectum agentem eſſe Deum.

Dubitatur primo: in preſenti Cōmento putat Auerrois omnē virtutē cognoſcentem ꝑuationem cognoſcere ſe eſſe in potē tia. Contra: ſenſus exterior percipit ꝑuationem nō tamen cōprehendit ſe eſſe in potentia: q: nullus ſen ſus pōt ſeipſum agnoſcere. Solutio eſt: arbitranduꝫ eſt ſenſus ſeipſos per accidens tamen cognoſcere: vt dixi.2. de anima.138.

Dubitatur ſecundo: vult Cōmentator in tellectum illum nihil intellige re extra ſe qui non eſt quandoq; in potentia ad intel ligere: ergo intelligentie nihil intelligent extra ſe. Dico q intelligentia inferior poteſt intelligere ſu periorem: ſed quia ſuperior eſt in inferiori: poteſt ſal uari q nihil compꝛhendit extra ſe. Et pōt ꝯcedi oēm intellectum nihil intelligere extra ſe: qui intelligit ſe per eſſentiam. Solus ergo intellectus poſſibilis itel ligit extra ſe.

Circa. 26. Propriū ē intellectui materiali q in eo veritas ⁊ falſitas admiſceanť: ē enim ſortes aptus vero ⁊ falſo conſentire: etiam ſi ſolū ve ro aſſentiat. Contra: cogitatiua pōt errare: ergo. Di co hoc eſſe ꝓpriū intellectui noſtro in ꝯparatione ad ſubſtantias ſeparatas.

Amplius nūq; mentitur intellectus cū for mam aliquā ſimpliciter ſpeculať. Contra: iudicat intellectus quiditatē hoīs eſſe eq: ⁊ cōceptus chymere ⁊ hycocerui falſi exiſtūt. Dico in tellectum falli nō poſſe quo ad ſimplicē intentioneꝫ: ⁊ congregatione conceptuū compꝛhenduntť erronee impoſſibilia exiſtere.

Iterum in fine Cōmenti dicitur: in intelligē tijs ſuperioribus nō inueniť compo ſitio ⁊ diuiſio: q: ſuum intellectū ē abſtractuꝫ a mā: ⁊ eſt ſenſus: q intelligens ⁊ intellectū in ſuperioribus intellectibus: ſunt idem: ⁊ ab illis nihil niſi penitus abſtractum concipiť: hec intellectui poſſibili nō con ceduntur intelligenti materialia ⁊ ſeipſum ſciētia ab ipo diſtincta. Contra.8. phyſicoꝝ.40. ſolum aīa eſt eterna: quando in ea idem ē intelligens ⁊ intellectū ergo cum in intellectu humano intellectū ſit aliō ab intelligente.12. methaphyſice.51. ipe erit ñ eternus ⁊ virtus erit in corpore. Pōt reſponderi itellectum humanum aliquo modo eſſe generabilē ⁊ corruptibi lem: vt dixi.2. phyſicoꝝ.26. cuius intellectionib⁹ de ſeruiunt ſenſus exteriores ⁊ interiores: ⁊ hec ē cā q ſepenumero dixi: operatio itellectus humani ē pro pria nō abſtracta: licet ipe ſit abſtract⁹: at intellectio nes quibus itelligētie celeſtes intelligūt ſunt ſimpli citer abſtracte: quēadmodū ⁊ ipe ſunt abſtracte.

Sententia. 27. ſcita materialia efficiunť in tellectiones ⁊ ſciētie intellect⁹ poſſibilis ab intellectu agēte: qui ⁊ intellectio ⁊ ſcie tia ē ipſiuſmet agētis: dicetur autem in ſubſtātijs ſu perioribus ſcientiā ⁊ ſcitum eē idem omnib⁹ modis ꝓpter idem eſſe qd habēt intelligētie in anima ⁊ ex tra: forme materiales ꝓpter aliud ⁊ aliud eſſe ñ ſunt omnibus modis ſciētie earum: ⁊ hec ē cauſa q intel ligere ſuperiores nō ſubitiunť alterationi ſpirituali: prima eſt actus purus: medie ſunt potētiales ⁊ rece ptiue: ſed nō de nouo: quia receptibile ab eis ab eter no fuit receptum.

Sententia. 28. ſciētes Ariſtoteles ⁊ Auer rois alterationē tēdere ad qua litatem ⁊ intētiones potius eſſe relationes q̄ꝫ quali tates: vt dixi.7. phyſicoꝝ.20. ⁊.2. de aīa.126. conclu dunt hic nec ſenſuꝫ nec intellectum alterari: ⁊ ſentit Cōmētator ꝑſenti Cōmēto tranſitum intellectus in ſciētiam eē ſubitum: vt etiam dicebat.7. phyſicorum 18. quare actio intellectus erit in inſtanti: tum quia ē ꝑfecta: tum q: nō ē via ad complemētū: tū q: nō pre cedit eam actio impfecta.

Digreſſio.

Dubitatur nūquid actio intellectus ſit in ſtātanea: probo q nō: q: agēs

eam eſſet infiniti vigoris:producẽs.n.in aliquãto tẽpore ẽ aliquanti vigoris:in minori tempore maioris vigoris:ergo in nõ tempore infiniti. Confirmatur in de memoria ⁊ reminiſcentia dicit:intelligere humanum eſt cũ cõtinuo ⁊ tempore. Item intellectus operãs in aliqua menſura põt diſtincte oẽm talẽ mẽſuram apprehẽdere:ſed ſi intellectus intelligeret in inſtãti:cum in qualibet hora ſint infinita inſtãtia:poſſent in hora produci infinite intellectões: ⁊ ĩtelligi. Reſpondeo:ad primũ:talem moduꝫ arguẽdi nõ tenere niſi in agẽtibꝰ cũ reſiſtẽtia:vbi ẽt ſint actões alterius rõis nõ tenet. Ad cõfirmationẽ loquit Ariſtoteles de ſecũda ⁊ tertia opatiõe intellectus quibus neceſſario admiſcetur tempus. Ad ſcõm dico aliam eſſe mẽſuram in qua intellectus agẽs agit intellectionem:prima eſt inſtãs:alia qua intellectus poſſibilis cõſeruat intellectõem: ⁊ eſt minimũ tempus:itaqꝫ in minori tempore nõ poſſet actum ſuum cõſeruare:volo nãqꝫ ꝙ inter quaſcunqꝫ duas intellectiones mediet neceſſario tempus ⁊ infinite temporis ptes intellectui imperceptibiles.

Circa. 29.debet deſiderabile eſſe cũ ſenſu ⁊ deſiderãte:qꝛ mouens eſt ſimul cũ moto.7.phyſicorum.10.veruꝫ qꝛ qñqꝫ nõ eſt ſimul quantum ad eſſe reale:opꝫ ꝙ amatũ fiat ſimul cũ amãte: quãtũ ad eſſe ſpirituale imaginatum ſm quod eſſe amans eſt in amato:ſunt ſenſus ⁊ appetitus ſenſitiuus idẽ ſubiecto ſed ratione diſcrepant : eodem mõ intellectus ⁊ voluntas.

Digreſſio.

Inquiritur primo an volũtas ſit virtꝰ cognoſcitiua. Reſpondeo ꝙ nõ ex ſe. Cõtra:que potẽtia dicit iſtaꝫ ꝓpoſitõeꝫ:vtinã eſſem felix. Dico ꝙ ꝓpoſitõem format intellectus: affectio volũtatis in eam ſubito fertur: ⁊ addo ꝙ intellectus ⁊ voluntas ſunt ideꝫ re:ſed rõe diſcrepãt.

Dubitatur ſecundo:an volũtas poſſit ſeipſam mouere. Reſpondeo ꝙ nõ:qꝛ ſi ſic:idem eſſet in actu ⁊ potẽtia:vnde imaginor ꝙ nõ reperiant actus intellectus ⁊ volũtat niſi ſubordinati:vt ſemp quod videt ⁊ cognoſcit intellectus offerat volũtati. Eſt autem ex nã ipſius voluntatis ſic ſubito mote in optimũ ſemp moueri ⁊ auerti a malo: ⁊ in iſtis actibus adeo improuiſis adhuc nõ apparet volũtatis libertas:primi.n.motus nõ ſunt in noſtra poteſtate:poſtea vero ad ſeipſaꝫ rediẽs ex vi ⁊ libertate propria poteſt intellectui imperare ꝙ ſiſtat vel nõ ſiſtat in tali actu ſm ꝙ ſibi placet vel nõ place t illo oblectari: ſꝫ hec Theologis reliquant.

Circa 30.officium intellectus practici eſt excitare volũtatem tam abiũcto q̃ʒ iũcto ſenſu: ⁊ iudicare qd eligẽdum:quidue fugiẽdum ſit:itellectus ſpeculatiuus ſola rei intellectiõe eſt cõtẽtus: itaqꝫ bonum ⁊ maluꝫ ſpectãt ad intellectũ practicũ: veritas ⁊ mẽdatium ad ſpeculatiuũ:volũtas autem ⁊ dolor ad partem pertinẽt ſenſitiuaꝫ: ⁊ hoc intendebat Cõmentator cum dicebat non ſm ꝙ eſt nota eſſe talis aut non talis tantum.ideſt non ſm ꝙ eſt quiditas ſpeculabilis.

Digreſſio.

Dubitatur vtrum vniuerſalia ſint corruptibilia:videt ꝙ ſic: tum quia Cõmẽtator dicit hic ea eſſe corrupta per corruptõeꝫ imaginũ:tum qꝛ peremptis primis ſubſtãtijs peũt cuncta alia a primis ſubſtãtijs:tum quia primo methaphyſice.27.vniuerſalia ſunt ꝑ accidens caduca: tum quia ſupra Cõmento.5. intellecta ſpeculatiua habent ſubiectum fantaſmata in quo ſunt generabilia ⁊ corruptibilia.

In oppoſitum eſt Auerrois.7.methaphyſice.53. 8.methaphyſice.14.12.methaphyſice.27.vl'e nõ generat neqꝫ generat:primo poſterioꝝ:vniuerſale ẽ ingenerabile: ⁊ vbiqꝫ ⁊ ſemp. ¶ Solutio ẽ. Diſtictio Cõmentatoris Cõmẽto.5.ſoluit apparẽtes cõtradictiones:habent nãqꝫ intellecta ſpeculatiua duplex ſubiectum:intellectum poſſibilẽ: ⁊ hoc ẽ eternũ merito cuius ſtat vniuerſalia perpetuari:aliud ſunt fantaſmata: ⁊ ratiõe illius ſunt vniuerſalia corruptibilia:vnde vniuerſalia in predicãdo ꝯſeruant in eodem intellectu mediantibus diuerſoruꝫ hoium fantaſmatibus: ⁊ cuꝫ ſint eterna in eſſe intentionali :eis non repugnat inceptibilitas ⁊ ꝺſibilitas:vt dixi primo de aĩa.66.

Pro complemẽto oium que hactenus dcã ſunt in hoc tertio:aduertẽdum ꝙ Deus cuꝫ ſit purus actus:nequaq̃ʒ põt vocari intellectus poſſibilis:quãtũqꝫ extendat nomen intellectus poſſibilis: ⁊ licet Deus ſit intellectus agẽs : ꝯparatus tñ ſibi ñ habet rationeꝫ agẽtis propriã:ſed cõem:põt hꝛ: rõ ꝓpria eſt transferre formam de ordine materialiũ ad ordinem abſtractoꝝ:ratio cõis eſt vnire intellectionẽ intellectui receptiuo:cõſtat aũt ꝙ Deus nõ ꝯprehẽdit materialia.12.methaphyſice.51.neqꝫ dicit informatus aliqua cognitiõe:quia tñ vnit ſe intellectibꝰ inferioribus põt dici intellectus agẽs.

Rurſus intelligẽtie medie ſunt intellectꝰ poſſibiles:quia receptiue : ⁊ intellectus agẽtes ſm rationem cõem:qꝛ ſemper intelligẽtie ſuperiores vniunt ſeipſas inferioribus: ⁊ ſe vnitas illis ꝑpetuo ꝯſeruant:has vniones facit Peripateticus neceſſarias ⁊ complãtatas. Theologus liberas ⁊ contingẽtes: ⁊ ſunt intelligẽtie medie reſpectu ſuperiorum potẽtiales:reſpectu inferioruꝫ intellectuũ intellectus agentes.

Vltimo itellectus humanus nequaq̃ʒ agẽs dici põt:habet tñ in ſe intellectum agẽtẽ ⁊ ſm rationẽ propriam q ẽ Deus: ⁊ cõem qui ẽ q̃libet intelligẽtia ſupior vnita illi vt intellectio : ⁊ hoc euenit quando intellectus humanus intelligit ſubſtantias ſeparatas ꝑ eſſentias earum que nõ ſunt intellectus noſter:ſꝫ ille eſſentie nõ ſint aliud ineſſe ab intellectu noſtro:cũ ſint ſibi formaliter copulate: forma aũt nõ ſolet eſſe aliud ineſſe a materia : primo phyſicorum.65.

Circa. 31.colligit ex principio Cõmẽti ſenſum ſentire ſuam operationẽ:qꝛ recipit intentionem quã comprehẽdit:ſꝫ intẽtio recepta in ſenſu ẽ ſenſatio:ergo ſenſatio ẽ ꝯprehẽſa.

Rurſus Cõmẽtator dat tres ſnĩas lr̃e Ariſtotelis:primo vt velit ⁊ ſenſum cõeꝫ ⁊ intellectum vt iudicãs habẽ rõnem vnius:ſecũdo:ſicut omnibus coloribus reſpondet viſio ĩ viſu : ⁊ omnibus ſenſibilibus in ſenſu cõi reſpondet ſenſatio cõmunis:ita omnibus imaginibus in intellectu reſpõdet intellectio. Tertio quẽadmodũ ſenſus ⁊ ſenſatuꝫ ſunt idem in forma:ita intellectus ⁊ imaginatũ:vna n.forma numero ſm diuerſa eẽ ſenſibus ⁊ ĩtellectui ſatiſfac. ¶ Contra:fantaſmata ſunt intelligibilia in potentia

pot͛tia: ⁊ cum agẽs agat ſm ꝙ ẽ in actu.3.phyſicoꝝ 18.ergo intellectus nõ mouet a fantaſmatibus:ſenſus aũt mouẽtur a ſenſibilibus habẽtibus formã ſꝫ quã imutare poſſunt ipm ſenſum:ergo nõ ita ſe habet fantaſmata ad intellectum ſicut ſenſibilis ad ſenſum. Solutio ẽ ⁊ ſenſibilia ⁊ fantaſmata indigẽt motore extrinſeco faciẽte ſenſatũ ⁊ intellectũ in potẽtia ſenſatũ ⁊ intellectũ in actu.2.de aĩa.60.

Sententia Textus ⁊ cõmẽti.32.vltimata reſolutione ſtat in hoc:oĩa que ab vna virtute cõprehendunt idem ſibi nomẽ vendicant:ſiue ſint eiuſdeꝫ generis:ſiue diuerſoꝝ: ⁊ in fine Comenti aſſerit Auer.ſenſuꝫ ꝑcipere intentões ſenſibiliũ:vnaqueuis.n.virtus cognoſcitiua cognoſcit obiectũ ſuuꝫ ꝓprium ſm eſſe qꝺ hꝫ obiectum in tali virtute: ⁊ hec eſt cã ꝙ ſenſatio ẽ ſenſatũ: ⁊ intellectio res intellecta.12.methaphyſice.51.docet palã Auerrois intellectum noſtrum intelligere ſe tm̃ per accidens: ⁊ ſenſationem eſſe rem ſenſatam: ⁊ ſenſus ſentire ſeipſos per accidens.

Digreſſio.

Dubitatur vtrum fantaſma ſit principiuꝫ imediatuꝫ per ſe ꝓductiuũ intellectionis:arbitrãtur moderni partem affirmatiuã hoc fundamẽto. Quãdocũqꝫ duo principia effectiue cõcurrunt ad vnum ⁊ eũdem effectũ numero: ⁊ vni illorum agentiũ aſſimilat effectus: ⁊ nõ alteri: illud cui ſit aſſimilatio dꝛ agens ꝓpinquum ⁊ imediatũ: patet exemplo de ſole ⁊ hoie generãtibus hominẽ. 2.phyſicoꝝ.26.ſꝫ intellectio aſſimilat fantanſmati: nõ intellectui agẽti:ergo. Cõfirmatur: fantaſma eſt agens ꝑticulare:intellectꝰ agẽs cã vl'is ergo fantaſma eſt ꝑncipiũ imediatũ actiuũ intellectõis.

In oppoſitũ eſt Auer.in de ſomno ⁊ vigilia ⁊ in de beatitudine aĩe:omne faciens intellectum in actu ẽ intellectus in actu : quare decipiũtur moderni: intellectio.n.producta cum ſit abſtracta ⁊ itellectio aſſimilat intellectui agenti q̧quidẽ ⁊ abſtractꝰ eſt ⁊ intellectio. Itẽ intellectꝰ agẽs cã eſt ꝑticularis intellectõis:cauſe.n.vl'i nõ correſpondet effectꝰ adequatus:imo ſi effectus hñt rõnem cauſe opus eſt ꝙ cã vl'is eis coagat:intellectio aũt eſt effectus adequatus intellectꝰ agẽtis abſtrahẽtis que cũ eſt producta mouet intellectũ poſſibilẽ ſine beneficio intellectus agentis: ⁊ his cõſideratõibus nõ põt nõ letari animus. Vnde intellectio nõ ꝑ eſſentiã pendet a fantaſmate quatenꝰ forma nõ põt acq̄rere eſſe abſtractum quin prius acq̄ſiuerit eẽ fantaſiatũ:ſi.n.intellectõeꝫ fantaſma effectiue cauſaret: intelligere eſſet ſentire: ⁊ intellecus ſenſus.

Sententia. 33.ſtat ĩ hoc. Sicut pñtibꝰ ſenſibilibus poſſumus ꝑ itellectũ iudicare ali qꝺ proficuũ aut nociuũ:ſic ⁊ abſentibus ſenſibilibꝰ:cadit.n.cogitatio ad inueniẽdũ:qñ ſenſibilia ſunt pñtia. ¶ Dič Auer.ita eſt de q̄ſito ⁊ de fugito apud intellectũ:ſicut de cõprehẽſione.i.his mouetur intellectꝰ ad fugam vel ꝓſequutionẽ q̄bus mouetur ad intelligẽdum:ſequitur.n.cõphẽſionẽ appetitus : ſicut vmbra corpus.12. methaphyſice.39. voluptas ita ſequit cõprehẽſionẽ:ſicut vmbra corpꝰ ⁊ deſideriũ ꝑcedẽs comprehẽſionẽ magis vꝛ dolor q̃ʒ voluptas. Contra:ſemp deſideriũ conſequit cognitionẽ:nihil.n.volitum quin ꝑcognitũ:diſtinctio de cognitione cõfuſa ⁊ diſtincta ſoluit. Item ait:ꝑlia tor mouet qñ imaginat ignem inflãmari in turribꝰ: ſꝫ ignis nũdum inflamatus ſit.i.ad fugam vel proſequutionẽ nõ ſemp requirit pñtia ſenſatorũ. ¶ Iterũ ꝑliatores aduerſarij cõem hñt cogitationẽ in hoc.ſ. ꝙ ignis eſt finis poſitus ⁊ queſitus apud ipſos ſed ſꝫ modos duos diuerſos:ergo illoꝝ erit vnus finis cõis. ¶ Rurſus ait:cogitatio nõ eſt niſi in diſtinguẽdo indiuidua illoꝝ intelligibiliũ ⁊ pñtare ea in actu quaſi eſſent apud ſenſum: ⁊ iõ qñ fuerit pñtia apud ſenſum:tunc cadet cogitatio ſcilicet ad inueniẽdum ⁊ remanebit actio intellectus in eis: ⁊ dixi ſupra.7. ad ſentiendum ſenſibilia non indigemus virtutibus.dictis niſi ſenſibilia ſint abſentia. ¶ Amplius inquit ⁊ hoc declarabitur ꝙ actio intellectus eſt alia ab actione virtutis cogitatiue quã Ariſto.vocauit intellectum paſſibileꝫ: ⁊ dixit eam eſſe generabilem ⁊ corruptibilẽ: ⁊ hoc ẽ manifeſtũ ꝺ ea:cuꝫ habeat iſtrumẽtum terminatũ: ⁊ hõ nõ ẽ generabilis ⁊ corruptibilis niſi per hãc virtutem: ⁊ ſine hac virtute ⁊ virtute imaginationis nihil itelligit intellectus humanꝰ: ⁊ ideo ſicut dicit Ariſtoteles nõ rememoramur poſt mortem:nõ qꝛ intellectus ſit generabilis ⁊ corruptibilis. Sẽſus ẽ:ex hoc ꝙ intelligere nõ ſit niſi cũ imaginatione:nõ colligi põt itellectum humanum generabilem eſſe ⁊ corruptibilem:quia operatio itellectꝰ licet ſit coniũcta cũ imaginatiõe:ñ tamẽ talis operatio ẽ organica:quare errauit Alexander exiſtimãs intellectum eſſe mortalem: qꝛ eius operatio colligata erat cum virtute organica. Veritas itaqꝫ ꝑipatetica eſt ꝙ intellectus humanus ẽ abſtractus a corpore.i. ñ cauſatus a corpore:eiꝰ tamẽ opatio nõ ẽ abſtracta: intellectus.n.poſſibilis vt ꝑfici poſſet omnibus intellectionibus fuit puꝝ potẽtiale in genẽ itellectuũ: habuitqꝫ colligãtiam cum viribus ſenſitiuis.

Digreſſio.

Dubitatur nunq̄d vniuerſale ſenſibiliũ ſit in itellectu cuius nulluꝫ ſingulare fuerit ſenſatũ: ⁊ an ĩ iteriori ſenſu ſit aliqua forma que nũq̃ʒ ĩ ſenſu extiterit exteriori. Dico ꝙ nõ ꝑ ſimplicem intẽtionẽ: ⁊ ſi medicus vel ꝓpheta vl' prelitator iudicẽt ꝺ nõ ſenſatis:futuris:hoc ẽ ꝑ ꝯceptuũ plurium cõgregationem: ⁊ dicebaꝫ.2.de anima.153. fantaſia ñ ſit ſine ſenſu ⁊ cum ſenſus exigat rei ꝑſentiam videt ꝙ nõ poſſumus fantaſiari niſi re preſente ⁊ ita nõ fantaſiamur cũ volumus. Solutio ẽ:fantaſiari nõ ẽ niſi de ſenſibili prius accepto:vnde cecus natus nullam habet fantaſiam colorum:ñ tamen oportet ꝙ cum imaginemur etiam ſentiamus ſm actum: hec ẽ reſponſio Alberti ĩ ſumma ꝺ homine. Contra: Auerrois.153. ⁊ ꝑſenti lectiõe dicit:poſſumus ꝑ hãc virtutem fingere formas imaginabiles quaꝝ indiuidua nũq̃ʒ ſenſimus: ⁊ ĩ ꝺ memoria ⁊ reminiſcẽtia dicebat fantaſiam poſſe fantaſiari ꝑ intẽtiões ⁊ ad placitum ⁊ naturaliter ſignificãtes:q̄s tñ oẽs hꝫ a ſenſibus exterioribus:vnde voces non ſubordinãtur niſi terminis mẽtalibus ad placitum ſignificãtibus non intentionibus ſimplicibus que dicũtur vniuerſales actu ⁊ naturaliter ſignificãtes: qꝛ.n.natura nõ vadit de oppoſito ad oppoſitum niſi ꝑ medium:nõ potuerunt forme tranſire ab eſſe reali ⁊ materiali ad eẽ vltimate abſtractum niſi prius in ſenſibus reciperent.

Sententia. 34.ſtat ĩ hoc:veritas ⁊ falſitas in intellectu ſpeculatiuo ꝓprie reperiuntur:bonum ⁊ malum in practico:hec tñ idẽ

re ſunt: quia intellectus practicus ⁊ ſpeculatiuꝰ ſunt idem re: vt dixi primo de anima primo. Contra determinata arguit̃: itelligit aliquãdo intellectus quãdo oẽs ſenſus ſunt ligati: vt ſunt viri heroici ⁊ ſpeculationibus ſubſtantiaꝝ ſeparatarũ maxime intenti: ergo põt homo intelligere nõ concurrente auxilio ſenſuum. Dico virtutem aliquã interiorem ſemper eſſe in ↄtinua trãſactione ð vna imagine ad aliã: auctore Auerroi in de ſomno ⁊ vigilia.

Sententia. 35: quia dictum ē ſupra intellectum noſtruꝫ itelligere formas mãles: nũc oſtẽdit entia mathematicalia ⁊ ſubſtãtias ſeparatas poſſe ab intellectu noſtro cõphẽdi.

Digreſſio.

Dubitatur nunquid mathematica ſit de abſtractis a qualitatibꝰ ſenſibilibus: probo ꝙ nõ: nõ poteſt apprehẽdi corpus quin apprehẽdatur figura qualitas ſenſibilis: ergo. Iteꝫ ſenſibilitas eſt paſſio cõueniẽs rebus mathematicis ergo a ſenſibilitate nõ abſtrahit mathematicꝰ. Iterũ paſſiones cõſiderate a mathematico cõueniũt quãtitatibus ſm eē in re ergo nõ cõſiderant̃ ſm eē abſtractum a materia.

Ad oppoſitũ eſt Ari. 2. phyſicoꝝ. 16. 18: abſtrahẽtium nõ eſt mẽdacium. ¶ Pro expeditõe q̃ſiti aduertẽdum primo: ſcia nãlis prio qualitates ſenſibiles: ſecũdario quãtitatẽ ſpeculat̃: purus mathematicus fert̃ in quãtitatẽ tm̃: continuã ⁊ diſcretam. Artifex medius primo quantitatẽ: ſecũdario qualitates cõſiderat: qnimo iſti artifices pñt de eiſdẽ obiectis diuerſimode cõſideratis determinare. ¶ Rurſus ſciẽdum: mãm ſenſibilẽ eē mãm informatã qualitatibꝰ ſenſibilibꝰ: mã itelligibilis ē ſbã ↄſiderata ſine q̃litatibus intelligibilibꝰ: q̃ qdeꝫ vt ſic ſolo itellectu cognoſcibilis eſt: vel ſunt partes quãtitatis: ⁊ eſt diſtinctio Ariſto. 8. methaphyſice. 15. ¶ Amplius cõſiderandum: aliud eſſe abſtractũ ſm rem: aliud ſꝫ rõnem: quare poterit quantitas abſtrahi ſm rõnem a qualitatibꝰ ſenſibilibus: ⁊ hac rõe abſtrahẽtiuꝫ nõ eſt mẽdaciũ. ¶ Ad primũ ⁊ ſcõm argumẽtuꝫ dico quãtitatem abſtrahi a qualitatibus tertie ſpeciei: figura enim cũ ſit terminatio quãtitatis: poterit nõ imerito a mathematico cõſiderari. Ad aliud: dico aliud eē cõſiderare quãtitatẽ abſtractiue: aliud ſm eē abſtractũ: quãtitates cõſiderate a mathe. hñt tm̃ eſſe in rebus nãlibus: quas mathe. cõſiderat abſtractiue: non ſm eſſe abſtractũ: q: paſſiones quas mathema. demonſtrat cõſentiunt quãtitatibꝰ ſm eē qð hñt in re extra ⁊ hoc veriſſimo fundamẽto ſaluat̃ ꝙ mathematica ē ſcia realis: nõ obſtãte ꝙ ipſa ſit de abſtractis ſm rõnem tm̃: ⁊ eſt diſtincta a nãli phya: q: cõſiderat quãtitatem abſtrahẽdo ipſaꝫ ab oi ordine eſſentiali ⁊ attributõe ad mãm ſenſibilem. Et ſiqs dicat. Contra: ſcientie ſecant̃ queadmoduꝫ ⁊ res: ergo idẽ realiter nõ eſt cõſideratũ in diuerſis ſciẽtijs. Solutio eſt: per res intelligunt̃ obiecta formalia nõ mãlia: neqꝫ intellectus falſe intelligit: intelligẽdo rem aliter q̃ꝫ eſt: ſꝫ bñ falſe intelligeret: intelligẽdo rem eē aliter q̃ꝫ eſt.

Sententia. 36. licet Ariſto. relinquerit ſub dubio: nũquid hõ poſſit cõprehendere ſbas ſepatas: nihilominus ps affirmatiua approbãda eſt: eſt. n. itellectus poſſibilis capax oiuꝫ intellectionũ: ⁊ itellectõibꝰ nõ p eſſentiã diſponitur ad recipiẽduꝫ intellectões p eſſentiã: veꝝ hec apientur in Cõmẽto oi ſtudio: curaqꝫ declarando.

Auerrois ergo primo dicit: queadmodum res quaꝫ intellectus abſtrahit ſit intellectus quãdo abſtrahit ⁊ intelligit ipſaꝫ: cuꝫ neceſſe ē vniuerſaliter in intellectu vt illud qð ē intellectum in actu ſit intellectus in actu. Sẽſus ē: ſm aliquos: res que intelligunt̃ ab intellectu fiunt intellectus in actu: poſtq̃ꝫ erant in potẽtia: ⁊ cum forme ſeparate nõ fiant intellectus in actu: poſtq̃ꝫ erant i potentia: cum ſint intellectiones p eẽntiam: ergo nõ poterit intellectus humanus cõphendere ſubſtãtias ſeparatas. Dico aũt ego rem intellectã actu appellari intellectum: vel quia ē intellectus ſpeculatiuꝰ: vel ꝓpter maximam vnionẽ ſpiritualeꝫ intelligibilis intellectui: tanta. n. vnione vniũtur intellectiões itellectui: vt Ariſtotiles infra ſit dicturus: anima ē quoquomodo oĩa entia.

Amplius ait: oportet nos pſcrutari vtꝝ iſte intellectus qui eſt in nobis poſſit intelligere aliquid qð eſt in ſe intellectus ⁊ abſtractꝰ a materia: ſicut intelligit illud qð facit ipm intellectũ in actu: poſtq̃ꝫ erat intellectũ in potentia. Senſus ē: vtrum ſicut homo intelligit intellectionibus nõ per eſſentiam: ita poſſit intelligere intellectionibꝰ p eẽntiam: ſunt intellectiones nõ per eſſentiã intellectiones quibus materialia ↄprehẽdunt̃: intellectões võ p eſſentiam ſunt intelligẽtie celeſtes: ē ergo queſtio: nũquid intellectus qui ē in nobis poſſit intelligere res abſtractas a materia ſꝫ ꝙ ſunt abſtracte a magnitudine nõ ſm comparationẽ ad alterum: vt puta ad celum motum: ⁊ oſtenſo ꝙ intellectus humanus põt comprehendere ſubſtantias ſeparatas: inquirenduꝫ ē vlterius nũquid poſſit intelligẽ eas ſm ꝙ eſt copulatꝰ nobiſcũ: vel nõ. ¶ Aduertẽda ē ↄſequẽtia Auerrois. 2. methaphyſice primo: ſi nõ poſſet intellectus humanus comprehẽdẽ ſubſtantias ſeparatas: qð eſt in ſe naturaliter intellectum nõ foret intellectum ab aliquo: ⁊ eẽnt itelligẽtie medie: in quibus nõ reciperetur Deus: ſi nõ ſuſciperet̃ in itellectu noſtro pure potẽtiali in genẽ intellectuũ: ⁊ intelligẽtia nõ itelligẽs ſupiorẽ nõ intelligit iferioreꝫ: ergo: conſequẽtia Cõmẽtatoris exiſtit fundatiſſima.

Rurſus inquit: qui ponit intellectũ materialem eē generabilem ⁊ corruptibileꝫ nullum modum põt inuenire naturalẽ quo poſſimꝰ intelligẽ ſubſtantias abſtractas: intellectus. n. dꝫ eē intellectum omnibus modis: ⁊ maxime in rebus liberatis a materia. i. intellectus dꝫ eē intellectuꝫ omnibus modis. i. eſſentiale: vñ ſi itellectus noſter eẽt virtus in corpore: eſſet intellectio nõ p eẽntiaꝫ: ⁊ ita idẽ recipet ſeipſum: ē ergo neceſſarium vt intellectꝰ ſit intellectum omnibus modis. i. nõ ſit intellectio ñ p eẽntiam: ſubſtantie tñ celeſtes que ſunt penitus liberate a materia ſunt intellectiones p eſſentiam: vñ de quocunqꝫ ē verum dicere ꝙ ē intellectus: verũ ē dicẽ ꝙ ē nõ intellectio nõ p eſſentiã: intellectꝰ humanus eſt nõ intellectio nõ p eſſentiam: q: ñ ē itellectio intelligentie ſuperiores nõ ſunt intellectiones nõ p eſſentiam: qm̃ ſunt intellectiones p eſſentiã.

Iterum ait ſi poſſibile eẽt ꝙ ſubſtantia generabilis ⁊ corruptibilis intelligẽt formas abſtractas: ⁊ reuerteret̃ idem cum eis: tunc poſſibile eſſet: vt natura poſſibilis fieret neceſſaria: format ergo Auerrois iſtam conſequẽtiam contra Alexandrum: intellectus poſſibilis intelligit abſtracta ergo

ergo eſt eternꝰ: qua tamen rõ nõ videt̃ valere. Tum q: viſus pt reſpicẽ ſolẽ eternũ. Tũ q: pari rõne itellectꝰ eẽt corruptibilis: q: itelligit corruptibilia. Dico ꝙ ex illa ꝓpõe: itellectꝰ dꝫ eẽ itellectũ oibꝰ modis ⁊ maxie i rebꝰ ſepatis a mã colligit̃ deductio vera cõſequẽtie Cõmẽ. ſbe nãqꝫ abſtracte itelligũt̃ p eẽntiã ⁊ hñt idẽ eẽ in aĩa ⁊ ex: iccirco cũ vniant̃ intellectui nr̃o p eẽntiã ifert̃ ꝙ itellectꝰ nr̃ ſit eternꝰ. Lux aũt ſolis vnit̃ viſui p intẽtiõeꝫ: ⁊ põt vtꝰ corruptibilis cognoſcere icorruptibile: ⁊ icorruptibil' corruptibile per intẽtionẽ: ⁊ hec eſt cã ꝙ dixi Cõmẽto. 5. actũ abſtractũ repugnare forme educte.

¶ Preterea inqt: Si igit̃ aliqs dixerit ꝙ illa intẽtio quã itẽdit Alex. ſ. de exñtia itellectꝰ adepti nõ ē iformatio facta ð nouo i itell'u mãli: q̃ añ nõ erat: q: ſi ſic bñ ſeqret̃ icõueniẽs: ſꝫ ipe copulat̃ nobiſcũ copulatõe: adeo ꝙ ſit forma nobis: ⁊ ita ñ ſeqt̃ aliqð malũ: p quã itelligimꝰ alia ẽtia: ſic appꝫ ex ſmõe Alex. Sẽſus ē: q̃dã ē copl'atio ſꝫ eẽ tm̃: vt ē copl'atio q̃ forma i eẽ reali vnit̃ mãe: alia ē copulatio ſꝫ cõprehẽſiõeꝫ: ſꝫ quã itell's agẽs copulat̃ itellectui poſſibili mediãte ↄphẽſiõe: putauit ĝ Alex. itellꝫ agẽtẽ priꝰ copl'ari itell'ui poſſibili vt forma ⁊ vt principiũ opationis: ⁊ eẽndi: q̃ꝫ vt itellectio itellectꝰ poſſibil': ĝ apð Alex. itellectꝰ agẽs priꝰ copulabat̃ hõi: deinde p eẽntiã eiꝰ intelligebat̃ ab eo: ⁊ erat cã ꝙ alia intelligebant̃.

¶ Ulteriꝰ q: i his opi. morari ſupuacaneũ ē: vt paucꝫ agã: q: feſtio ad opi. Cõ. opi. Alex. vt ſibi Auer. iponit iudicio meo ſtat i h̃: i p̃ ſigno nãe ſcimꝰ oĩa: i ſcðo agẽs ↄtiuat̃ nob vt forma: i tertio p illũ itellꝫ pfectũ itelligimꝰ agẽtẽ: i q̃rto p itellꝫ agẽtẽ itelligimꝰ abſtracta: vñ apð Alex. itell's poſſibil' i ſui nã ñ erat capax ſbaꝝ ſepataꝝ: ſꝫ qñ hẽbat cõplemẽtũ poterat eas pcipe: ⁊ apð Alpharabiũ itell's poſſibil' ñ poterat tm̃ eleuari: vt itelligẽt ſbas abſtractas cognitõe. ſ. itutiua ſꝫ bñ p p̃dicata cõia capi poterãt: ⁊ Alpharabio theologi multi conſentiunt.

¶ Rurſus ſciẽdũ: duplex ē copulatio q̃ ē p̃exiſtẽtiũ vnio: itell's poſſibil' corpi: ⁊ ſꝫ nãꝫ: q̃ qdẽ copulatõe icipit iſte hõ eẽ: ⁊ ſꝫ opatõeꝫ: q̃ iſte hõ icipit itelligẽ. Alia ē copl'atio itell's agẽtꝫ poſſibili ⁊ hõi: ⁊ vt agẽs ⁊ vt forma: itell's mãlis nõ copulat̃ nobiſcũ niſi per formas imaginatas: copulatõe. ſ. ſm opationẽ.

¶ Ampliꝰ i fauorẽ Alpharabij ⁊ Theologoꝝ iduco iſtã rõem: ignorãtia abſtractoꝝ ē ſic cecitas itell's. 9. metha. vltimo: ſꝫ ipoſſibile ē cecũ vidẽ ĝ ⁊ itellꝫ itelligere abſtracta. Diſtictio ð ignorãtia ſꝫ ↄpõeꝫ ⁊ ſꝫ priuatõeꝫ ſoluit difficl'tatẽ ē ignorãtia ſꝫ ꝓuatiõem oppoſita notitie intuitiue abſtractoꝝ ſilis cecitati: ab ignorãtia tñ ad habitũ poſſibilis eſt regreſſus: non autem a cecitate ad viſionẽ.

¶ Preterea ait: Themiſtiꝰ ſuſtẽtat̃ in h̃ p locũ a maiori: dicit. n. ꝙ cũ intellectꝰ mãlis hẽat potentiam ad abſtrahẽdũ formas a materijs: ⁊ itelligẽdi eas q̃ꝫto magis hꝫ innatũ intelligere ea que ſunt primo denũdata a mã. i. ſubſtantias abſtractas. Sẽſus ē: pbauit Themiſtius intellectũ noſtrũ poſſe cõtinuari itelligentijs: hac ratione: intellectus noſter itelligit formas abſtractas a materialibꝰ conditionibus: ergo ⁊ formas de ſe abſtractas: ⁊ ↄfirmat Cõmẽtator rõneꝫ Themiſtij: ſi. n. minus intelligibilia intelligimus: a fortiori magis intelligibilia: cã cur non valeat viſus ſolem intueri eſt q: eſt virtus organica vtens corpore vt inſtrumento: ⁊ hec eſt cã ꝙ dixi ſepe numero: ſi intellectus nr̃ põt ſeipſum intelligere: põt ⁊ altiores intelligentias ↄprehendere: fuit aũt neceſſariuꝫ vt intellectus nr̃ intelligeret ſeipm: ne eſſet nãliter incognitus: nõ. n. pcipit̃ a ſupioribus intellecubus: nec ab aliqua virtute cognoſcitiua. ⁊ hoc ē ꝙ Auer. voluit in de beatitudine aĩe: oẽ faciens alia eſſe actu intellecta ab intellectu poſſibili eſt magis intelligibile: tale aũt eſt intellectus agẽs. ¶ Contra vniꝰ nature eſt tantum vnus modus operandi: intellectus noſter intelligit p modum abſtractionis a fantaſmatibus: ergo nõ poterit intelligere ſubſtantias ſeparatas. Solutio ē: vnius nature actualis realis ⁊ intentionalis ē tm̃ vnus modus operandi. Uel recipẽ de nouo vl'r ē modus peculiaris itellectꝰ noſtri. Uel cõcludit h̃ argumẽtũ ꝙ itellectꝰ mãl' nõ põt itelligere deũ niſi ſꝫ ꝙ relucet i fantaſmatibꝰ creaturaꝝ. diſponit̃. n. itellectꝰ hũanꝰ intellectõibꝰ ñ p eſſentiã ad ſuſcipiẽdas: ↄſeruandaſqꝫ intellectiões p eſſentiaꝫ.

¶ Rurſus ꝓbauit idẽ Alexã. ex pte itellectꝰ pfectio intellectꝰ in habitu in cãndo ē facẽ intellecta in potẽtia intellecta in actu: in intelligẽdo ē intelligere tam abſtracta q̃ꝫ ñ abſtracta. Cõtra h̃ nõ ē veꝝ niſi imaginari dicat̃ ð abſtractis ⁊ ñ abſtractꝫ vniuoce: ⁊ ſi hec rõ ↄuincat ꝯ Alex. nõ ꝯ Auer. opꝫ dicẽ Cõmẽtatorẽ voluiſſe nos poſſe tm̃ Deũ cognoſcẽ vt relucet in fantaſmatibꝰ. Alexãdrũ aũt vt in ſeipſo: ⁊ nõ tm̃: vt relucet in fantaſmatibꝰ. apð. n. Auer. itellectões nõ p eſſentiã faciũt itellectũ hũanuꝫ capacẽ intellectionũ p eſſentiã. ¶ Itẽ qcqd ſit intellectꝰ agẽs: cũ eiꝰ actio ſit creare intellecta: intellectꝰ poſſibil' nõ pcipiet abſtracta. nõ põt. n. corruptibile vniri eterno: ⁊ eẽ principiũ opatõis eterne. neqꝫ pt agẽs eternũ agẽ p inſtrumẽtũ corruptibile. Sꝫ de his ifra. apð. n. Cõmẽtatorẽ intellectꝰ ſpeculatiuꝰ mediũ ē diſpoſitiuũ pro recipiẽdis abſtractis que nõ cognoſcunt̃ niſi ſꝫ ꝙ relucent in intellectu ſpeculatiuo. ¶ Ulteriꝰ rõ Auẽpace ſtat in hoc: intellectꝰ cũ intelligit aut puenit ad ſimplicẽ q̃dditatẽ ⁊ hꝫ intẽtũ: aut ad hñs q̃ditatẽ: ⁊ intellectꝰ põt abſtrahẽ: ⁊ in tali abſtractõe neceſſario ē ſtatus ad ſimplicẽ q̃ditatẽ: ĝ ñ pt pueniri ad aliqd qð ñ hẽat q̃ditatẽ: neqꝫ ſit q̃ditas: q: illð nihil eſt. Eſt aduertẽdũ ꝙ poſitio Auẽpace fuit ꝙ itellectꝰ nr̃ nõ ſolũ põt itelligẽ Deũ in luie nãli ſꝫ ꝙ relucet i fantaſmatibꝰ creaturaꝝ: ſꝫ ꝙ hita pfecta cognitõe ð creaturis intellectꝰ nr̃ trãſferret ſe ad cognoſcẽdũ Deũ vt i ſeipſo ſine indigẽtia ſenſuũ: ⁊ ꝙ ſic voluerit declarat̃: q: Cõmẽtator rñdet ad Alexã. cũ dicit: pfectio intellectꝰ mãlis ē intelligẽ oĩa ſiue abſtracta ſiue nõ: ꝙ h̃ nõ ē veꝝ niſi hoc nomẽ imaginari dicat̃ vniuoce de abſtractis ⁊ nõ abſtractꝫ ⁊ eodẽ mõ ſatiſfacit ad Auẽpace cũ dic itellectꝰ agẽs pt abſtrahẽ pueniẽdo vſqꝫ ad ſimplicẽ q̃ditatẽ. Dicit ꝙ nõ ē veꝝ niſi h̃ nomen q̃ditas dicat̃ vno mõ de abſtractꝫ ⁊ nõ abſtractis ſed certũ ē ꝙ iſta rñſio ñ ē ꝯ eos ſi poſuiſſent Deũ cognoſci a nobis tm̃ vt in fantaſmatibꝰ relucet: q: tunc caderet ſub imaginatõe ſicut alia: ⁊ ſic q̃ditas ſua eſſet eiuſdẽ rõnis quoquo mõ cũ q̃ditatibꝰ alioꝝ. vt ergo Cõmentator ↄcludat volo ipm tenuiſſe abſtracta intelligi cõcurrẽtibꝰ itellectõibꝰ ñ p eſſentiã. ¶ Dubitat̃ plus elõgat̃ pria itelligẽtia ab intellectu nr̃o q̃ꝫ itellectꝰ nr̃a cogitatiua: ſꝫ cogitatiua nõ pt cognoſcere intellectũ humanũ: ergo nec itellectꝰ humanꝰ primã intelligẽtiã cõprehẽdere poterit. Dico primã intelligentiã ⁊ intellectũ nr̃m fore eiuſdẽ generis: at itellectum ⁊ cogitatiuam diuerſorum. Sed his relictis. Tandem mens Auerrois explicanda eſt.

¶ Aduertẽdũ prio: audit̃ intellectꝰ in pñti Cõmẽto vt noiat oẽꝫ itellectũ pricipiãtẽ aliquã opationeꝫ in

nobis: ⁊ hac rõne ſunt duo itellect⁹ in nobis: agens ⁊ poſſibilis: quoꝝ alter abſtrahit: alter itelligit ⁊ recipit. Cõtra ſupra. 21. itellectui nr̃o due demandant opatões: formari. ſ. intellectõe ⁊ cõponẽ ⁊ diuidere: quaꝝ vna dr̃ actio: alia paſſio: ergo abſtrahere non ẽ opatio itellect⁹ noſtri. Dico ꝙ. 21. ſumabat itellect⁹ pro itellectu poſſibili tñ: cui dicte cõcedũt opatões: q̃re diſtĩctio tollit oẽm ambiguitatẽ. Itẽ: ſi abſtrahẽ attribuit itellectui nr̃o: itellect⁹ agẽs nõ erit Deus: principaliſſima. n. opatio itellect⁹ agẽtis ẽ abſtrahẽ. Dico intellectũ diuinũ eſſe intellectũ nr̃m quatẽ⁹ intellect⁹ noſter pficit p agentẽ: cui itellectui agenti vt nobis attribuit ꝯuenit abſtrahere ⁊ pficere itellectuꝫ poſſibileꝫ: ipſi deinde abſolute ꝯſiderato multe alie opationes debent a methaphyſico ſpeculande.

Rurſus ſciẽdũ ẽ: itellectũ poſſibileꝫ vt h habituatũ: nõ ĩdigere bñficio intellectus agẽtis abſtrahẽtis. Cõtra itellect⁹ agẽs ẽ agẽs nãle ergo eodẽ mõ illuminat ſemp fantaſmata. Dico itellectũ agentẽ ſemp illuſtrare: intellect⁹ tñ poſſibil' habituat⁹ itelligit: ac ſi itellect⁹ agens nõ illuſtraret.

Iterum vĩ ꝯtẽtio in dictis Auer. dicebat ſup̃ 20. itellect⁹ poſſibilis pri⁹ nobis copulat q̃ꝫ agẽs: hic v̓o affirmat: actõeꝫ q̃ ẽ creare itellecta priorẽ eẽ in nobis q̃ꝫ ſit actio q̃ ẽ itelligẽ. Diſtĩctio d̓ copulatõe itellect⁹ poſſibil' corpi humano ſm nãm ⁊ opatõeꝫ remouet oẽm appentẽ ꝯdictioneꝫ.

Item notãdũ ẽ: itellectui poſſibili cõpoſito ꝯpoſitõe cũ his nõ ex his demãdat opatio abſolute nõ ꝯparãdo ipſuꝫ huic vel illi: ⁊ reſpectu ſortis vel Platonis: ⁊ abſurdũ ẽ fateri itellectõeꝫ a qua hõ nõ denominet intelligẽs: vt putant moderni volentes intellectũ noſtrũ hr̃e ptãteꝫ itelligẽdi ſeipſuꝫ per eſſentiã ꝓpriã: vt eſt infimus intellectuũ.

Amplius noticie incõplexe ex qb⁹ orit primũ pricipiũ cõplexuꝫ ſtat ꝙ eternalr̃ iformẽt itellectũ coadiuuãtib⁹ diuerſoꝝ hoium fantaſmatib⁹: ⁊ ita habem⁹ pria pricipia cõplexa neſcientes vñ veniãt: ⁊ hec eſt cã ꝙ Cõmentator dixit Cõmẽto. 5. itellectũ poſſibileꝫ nũq̃ꝫ eẽ denudatuꝫ a primis formatõib⁹ ⁊ primis ꝓpõnib⁹. Cõtra in d̓ ſomno ⁊ vigilia prie ꝓpões acqrunt. Dico ꝙ lꝫ prie ꝓpões perpetuent: põt tñ eſſe ꝙ nõ perpetuetur.

Vlterius itellect⁹ poſſibil' ꝯſentit pricipijs ſolo lũie itellect⁹ agẽtis: iõ ad ea ẽ iterior rõ. prio poſterioꝝ capite. 9. ⁊ ſunt ꝓpões q̃ſi mã ⁊ q̃ſi inſtrm itellect⁹ agẽtis: intellect⁹ agẽs eſt q̃ſi forma ⁊ q̃ſi efficiẽs: aſſentit ⁊ itellect⁹ ꝓpõnib⁹ voluntarijs. i. ꝯcluſionib⁹ q̃ ſic dicunt: q: diſcurſum ſequũtur: eſt aũt liber hõ: q: diſcurrit: at ꝓducũt noticiaꝫ ꝯcluſionis noticia p̃miſſaꝝ ⁊ itellect⁹ agẽs. ſcia eniꝫ nr̃a cõplexa cãtur a reb⁹. 12. metha. 51. q: ab añcedente ⁊ itellectu agẽte. Verũ dubitat nũqd itellect⁹ agens ſit forma ⁊ act⁹ itellect⁹ ſpeculatiui. Dico ꝙ itellect⁹ agens ẽ forma ⁊ act⁹ illi⁹ cui vnit in eſſe reali ⁊ ſpũali: vnit prio mobili ſꝫ eẽ reale: itellectib⁹ depẽdẽtib⁹ in eẽ itentõali. Sꝫ itellect⁹ ſpeculatiu⁹. i. intellectio nõ p eſſentiã facit itellectũ nr̃m capacẽ ⁊ receptiuũ itellectionũ p eſſentiã: ergo ꝯſtat vnitas q̃ cõſurgit ex itellectu ſpeculatiuo ⁊ itellectu agẽte.

Preterea itellect⁹ agẽs ẽ forma intellectus ſpeculatiui: cũ ambo ſint in itellectu poſſibili: ⁊ agens ſit p̃ſtantior ſpeculatiuo: p̃paratio ẽt ⁊ diſpoſitio ad cãm reducit mãlem: eſt ⁊ forma intellectus poſſibilis: quando ab eo intelligitur. efficitur. n. Deus intellectio ⁊ amor itellect⁹ poſſibil': ẽ ⁊ forma hois: quia homo mediante illo operatur ante felicitatẽ abſtrahẽdo: i felicitate itelligẽdo deuꝫ per eẽntiã dei: vnde nolo deũ itelligi poſſe p eſſentiam itellect⁹ poſſibilis: nec itellectũ poſſibilẽ poſſe ſe intelligere per eſſentiam propriam.

Rurſus diligẽter põdero ꝙ Cõmẽ. cõpat intellectũ agẽtẽ ad obiectũ: ſicut luceꝫ ad colorẽ: ⁊ iſero corrolarie itell'ꝫ agẽtẽ reqri ex pte fantaſmatũ ⁊ nõ ex pte itell's poſſibil': verũtñ lux p̃ exigit ex pte medij: nõ ex pte coloꝝ: q: tñ colores ñ mouẽt viſuꝫ: niſi exñte medio illumiato: iõ lumẽ qđ reqrit ex pte aeris ad cauſandas viſiões agẽdo i mediũ ẽ ac ſi agẽt in colores: itellect⁹ ẽt agẽs agẽdo in obiectũ operat ac ſi ageret in intellectũ poſſibilem.

Amplius aduertẽdũ: De⁹ ſi debeat eẽ itellectio itellect⁹ poſſibilis reqritur diſpõ ex pte hois: a q̃ qdẽ diſpõe nõ dr̃ de⁹ depẽdẽ: Deũ. n. eẽ itellectiõeꝫ hois ẽ ex abũdãtia diuie pfectiõis: veluti ⁊ theologi arbitrant aiaꝫ itellectiuã ñ pẽdẽ a mã: lꝫ reqrant diſpões ꝯſeruãtes eã in mã.

Itẽ ꝯſiderãdũ: ad hoc vt itellecta ſpeculatiua diſponãt itellectũ ad recipiẽdũ deũ: reqrit depẽdẽtia itellect⁹ ſpecl'atiui a fantaſmatib⁹ vni⁹ determinati hois: vñ ſi eſſꝫ poſſibile mltos hoies hr̃e totũ itell'm ſpecl'atiuũ: nullũ tñ hoieꝫ eũ hr̃e totũ: tũc itell's ñ eẽt felix: nec ſufficiẽter p̃pat⁹ ad recipiendũ abſtracta.

Iteꝝ cũ hõ icipit eẽ felix icipit itelligẽ itellectũ agẽtẽ p eẽntiã agẽtꝭ: ⁊ opat tũc hõ actiõe deiꝓpria q̃ ẽ itelligẽ deũ p eẽntiã dei: ⁊ q: de⁹ ẽ forma itell'us poſſibil' ⁊ itellectoꝝ ſpecl'atiuoꝝ: ⁊ ſemp forma ẽ cognitio mãe: iõ de⁹ ẽ cognitio alioꝝ a ſe hõ itaq̃ꝫ cũ ẽ felix oia deo ꝯprehẽdit: a q̃ depẽdet hõ felix ⁊ celũ. 12. metha. 38. d̓pẽdẽtia tñ hois felicis ſpalis ẽ ⁊ itẽtõalis: celi aũt eterna ⁊ realis: ⁊ põt vocari itell's agẽs itell's i hitu: q̃tẽ⁹ ipo itelligim⁹: ⁊ ex hac decl'atiõe iſero corolarie modernos errare putãtes hoieꝫ felicẽ eq̃lis potẽtie cũ d̓o: q: agit actõe ꝓpa d̓o.

Preterea ſucceſſio cadit i acq̃ſitõe itellectorũ ſpecl'atiuoꝝ: ⁊ ſciaꝝ ſpecl'atiuaꝝ: iformatio itell's poſſibil' ab agẽte beatifica ſit i iſtãti: ⁊ ſicut forma ſb̃alis educit i momẽto diſpões tñ faciẽtes mãꝫ capacẽ forme tẽporanee: ita i ꝓpoſito penit⁹ idẽ dicat: vñ diſponi ex pte itell'us poſſibilis: ⁊ copulari effectiue ex pte agentis põt eẽ totaliter ⁊ partialiter: perfecte ⁊ imperfecte.

Vlteri⁹ hõ felix ẽ q̃dãmõ oia ẽtiã: cũ ſciat oia ⁊ ẽ q̃ſi de⁹: ⁊ opat opatõib⁹ diuis: eſt nãq̃ꝫ de⁹ i eẽ itẽtõali pricipiũ eaꝝ opationũ q̃ꝝ ẽ pricipiũ itell'us recipiẽs ipꝫ: i h̓. n. maxie differt forma mãlis a forma abſtracta. Et iſero corolarie illos errare q̃ exiſtimãt hoieꝫ felicẽ eẽ oia: q: itelligit deũ itelligẽtẽ oia: de⁹. n. nihil ex̃ ſe itelligit: ⁊ lꝫ de⁹ itelligẽdo deũ ꝯp̃hẽdat id qđ ẽ q̃dãmõ oia: ñ tñ itell'it oia.

Rurſus copulatio ẽ cã itellectõis: ñ ãt itellectõ copl'atõis: vñ p̃ſuppõit copulatõ itellectõi: ⁊ ñ eꝯ: pri⁹. n. copl'at agẽs nobiſcũ vt abſtrahẽs q̃ꝫ icipiat iſte hõ itelligẽ: ⁊ iſte hõ felix itell'it itellectõe q̃ ẽ etna: q̃ qdẽ itellectio icipit eẽ d̓ nouo itellectio hui⁹ hois: ⁊ paulopoſt d̓ſinit eẽ itellectio: ⁊ dicebã ãno ſupiori ꝓhemio p̃mi phoꝝ: iſta ꝓpõ ẽ v̓a ſortes felix viuit vita ſẽpitna: q: itell'it itellectõe q̃ ẽ de⁹ bñdict⁹ q̃ ẽ ſẽpiterna vita: noticia. n. q̃ ſcit de⁹ p eẽntiã a ſorte ẽ felicitas: ẽ itellectio etna: ẽ ipſemet de⁹ vt hꝫ eẽ itentiõale i itell'u ſortꝭ: ⁊ denoiat a tali notitia ſortes felix: ⁊ itelligẽs itellectiõe eterna.

Poſtremo

Poſtremo nãlis: ⁊ diuina phia: logica ⁊ grãmatica diſponũt ad felicitatẽ: mathematicaꝝ diſciplinaꝝ exercitio itell'us nr̃ ad certiſſima: manifeſtiſſimaq̃ꝫ entia ꝓducit: vñ ꝓhemio p̃mi phoꝝ: ſcie mathematice numerat pp exercitiũ: ⁊. 6. metha. prio: itẽdit p res exercitabiles: ſcias mathematicas: at morales ſcie q̃ ad vite nr̃e iſtõem ptinent ad felicitatẽ dũtaxat p acciñs faciũt: q̃tẽ⁹ videlꝫ itellect⁹ hũan⁹ maximã habꝫ cũ virib⁹ ſenſitiuis colligãtiã. Et felicitas q̃ ẽ notitia Dei ituitiua ñ acqrit p ſcias ſpecl'atiuas: ſꝫ poſt acq̃ſitõeꝫ eaꝝ acqrit: nãli nãq̃ꝫ diuiaq̃ꝫ phya cognoſcit hõ Deũ notitia ꝯplexa diſtĩctiſſima: q̃ diſpõit itellectũ nr̃ꝫ ad noticiã dei ituitiuã. Et ñ põt ꝑpetuari error q̃ ꝯtigit i diuiſiõe ⁊ cõpõne: q̃nimo ſi itell's v̓e cõponat nõ opꝫ illã intellectionẽ eẽ eternã: orit. n. doctrina ex p̃exiſtẽti p̃miſſaꝝ cognitõe. ¶ Dubitat prio ex dictꭍ i h̓ cõmẽto colligi vr̃ hoieꝫ felicitari nõ poſſe i hac vita: cum hr̃i nõ poſſint oia itellecta ſpeculatiua: Dico ad felicitatẽ ſufficẽ ea q̃ i libris Ari. ⁊ Auer. bñ itellecta ꝯtinẽt: quos qdẽ puto fuiſſe felices hac ſua felicitate: dicãt alij q̃cq̃d velint. ¶ Iteꝝ dubitat ſint hoies docti vitioſi: tũc itellect⁹ poſſibilis erit felix: ñ tñ hõ Solutio ẽ: q̃ a v̓tutib⁹ diſtrahũt ſũt phy dialectici. i. opinãtes tñ: ⁊ nihil pfunde: ⁊ ſolute q̃ꝫ ſciẽtes: v̓e ãt docti ⁊ ſapiẽtes a v̓tutib⁹ mime ſeiũgũt. Hec d̓. 36. ꝓ oportunitate tpis d̓cl'ata ſufficiãt: neq̃ꝫ a p̃ceptore d̓betꭍ oia expectare: ſꝫ ſit igeniũ vr̃ꝫ ſp applicatiuũ.

Snia. 37. Quicq̃d ẽ vl' ẽ ſenſibile vl' itelligibile: aia p ſenſuꝫ ẽ quodãmõ oia ſenſibilia p itellectũ oia itelligibilia: tãta. n. vniõe vniũt ſenſibilia ſenſui ⁊ itelligibilia itellectui ꝙ iſte ꝓpões ꝯcedũt: ſenſus ẽ ſenſibilia: itell's ẽ itelligibilia. Sẽſus ẽ ſenſatio: itell's itellectio. Cõtra aia p ſenſuꝫ ẽ ſenſibilia ⁊ p itellectũ itelligibilia: g̃ ſenſibilia nõ ſũt itelligibilia: ſi. n. ſenſibilia eẽnt itelligibilia: aia p itellectũ eẽt ⁊ ſenſibilia ⁊ itelligibilia. Solutio ẽ: eſt aia p ſenſuꝫ ſenſibilia imediate: p itell'm itelligibilia imediate: ſẽſibilia remote tñ: q: dicũt ẽtiã ſenſibilia q̃tẽ⁹ hñt eẽ i ſenſu: itelligibilia vt hñt eẽ i itellectu.

Snia 38. res quarũ d̓rie ſunt eedem: ipſe ſunt eedẽ in illo mõ ſꝫ quẽ hñt eaſdẽ d̓rias: intellect⁹ igit ẽ itellectũ ⁊ ſenſus ẽ ſenſatuꝫ: ſꝫ non ꝯcedit ꝙ itellect⁹ ſit itellectũ niſi q: itellect⁹ ẽ itellectio ⁊ itellectio ẽ itellectũ g̃ ſẽſus erit ſenſatio: ⁊ ſenſatio exiſtet ſẽſatũ. ¶ Rurſus forma lapidis ẽ i itellectu ⁊ eſt ratio cognoſcẽdi ⁊ formã lapidis ⁊ totuꝫ lapidẽ: ⁊ colligit ex cõmẽto. 38. ꝙ ſpẽs itelligibilis nõ diſtinguit realr̃ a re rep̃ntata p ipaꝫ: ſi aũt itellectus recipet formã lapidis ſm eẽ reale: itellect⁹ eſſet lapis: q: forma ſm eẽ reale ꝯſtituit cõpoſitũ i determinata ſpẽ ⁊ facit vnũ ſuppoſitũ de p̃dicamẽto ſubſtãtie: talẽ ptãtẽ nõ hꝫ forma ſm eſſe ſpũale.

Snia. Text⁹ ⁊ cõmẽti. 39. oia intelligibilia in ſpẽb⁹ ſenſibilib⁹ exiſtẽ palã eſt: nullũ nãq̃ꝫ vl'e cõprehẽdimus niſi pri⁹ ſingl'are illi⁹ cogitem⁹ nihil. n. itelligit itellect⁹ ſine fantaſmate: ⁊ lꝫ act⁹ intelligẽdi nõ ſint fantaſmata: nõ tñ ſine fantaſmatib⁹ ſunt. ¶ Eſt p̃mit⁹ attẽdẽdũ: corp⁹ qđ ẽ gen⁹ vniuerſaliſſimũ exiſtit i ipis ſenſibilib⁹ ñ ſm eẽ qđ hꝫ i itell'u ſꝫ ſꝫ eẽ reale: dr̃ ẽt forma vl'is exiſtẽ i ſenſibilibus p p̃dicatõeꝫ: facit. n. itell's agẽs vniuerſalitatẽ i reb⁹: prio de aia. 8. ¶ Itẽ forme i itell'u dicũt itẽtões ⁊ ñ ſunt fixe: ⁊ ſũt velocis trãſmutatõis: forme i re ſunt ꝑmanentes: intentões nõ educunt de potẽtia ſubiecti: forme in re multiplicate bñ educunt ⁊ colligit ex Cõmento ſpẽs itelligibiles quãtũ ad ſuũ cõſeruari pẽdere a fantaſmatib⁹ ⁊ actu cogitãdi: vñ nõ ſolũ ad hoc vt ſint hee ſpẽs in itellectu ſunt req̃ſita fantaſmata: veꝝ ẽt ⁊ q̃ꝫtũ ad ſuũ ꝯſeruari: alıter hr̃ent eẽ fixũ. ¶ Iterũ intẽtio itellecta eadẽ ẽ cũ re quã ſenſus cõprehẽditꭍ in ſenſato: iõ nõ põt itellect⁹ itelligere ſine bñficio ſenſus: in quo qdẽ forma hꝫ eſſe ſpũale ñ abſtractũ: vbi in itellectu hꝫ eſſe ſpũale abſtractũ: ⁊ hec oia palaꝫ ꝯfirmãt q̃ ſupi⁹ approbata ſunt. ¶ Ampli⁹ affirmat Cõmentator intellectũ cõponere diuidere ⁊ primas ꝓpoſitiones a fantaſmatib⁹ dependere.

Digreſſio.

Inquiratur pro cõplemẽto tertie ſumme nũq̃d noticia intellectiua ſit certior ſenſitiua: in primis vr̃ ꝙ ſic. 8. phy. 26. fruſtra eſt q̃rere rõneꝫ vbi hr̃ aliq̃d digni⁹ rõne. Itẽ noticia ſenſitiua ẽ indepẽdens: itellectiua depẽdens: ergo. ¶ Rurſus pp qđ vnũq̃đq̃ꝫ tale ⁊ illud magis: ſꝫ itellect⁹ q̃cq̃d intelligit: itelligit fauente ſenſu ergo ſenſus erit certior in cognoſcẽdo q̃ꝫ itellect⁹. ¶ In oppoſitũ: itellect⁹ ſepe corrigit errorẽ ſenſus: ⁊ noticia intellectiua pricipioꝝ certiſſima ẽ: ergo. Neq̃ꝫ rões oppoſitũ ꝯuincũt: ad primã p digni⁹ rõne itelligit ſꝫ Cõmentatorẽ ꝯgregatio oiuꝫ ſenſuũ p quã qdeꝫ cognoſcit motum eẽ. Certior quoq̃ꝫ ẽ noticia ſenſitiua vni⁹ ſenſus reſpcũ vni⁹ obiecti q̃ꝫ rõ ſophyſtica: apđ Scotũ p digni⁹ rõne itelligit Ariſto. noticiã principioꝝ. Ad ſcđaꝫ dico ꝙ noticia itellectiua pẽdet a ſenſitiua occaſionalr̃ tñ: ⁊ hec ẽ cã ꝙ affirmaui ſupra itellectũ agẽtẽ cãm eẽ totalẽ ꝓductiuã itellectõis. Ad tertiã: illa ꝓpõ intelligit in cauſis p ſe ⁊ eſſentialib⁹ ⁊ vniuocis ⁊ adequatis. Hec ſunt q̃ de intellectu rõnali peripatetice cõprobanda ſunt.

Tex. Cõmen. 40. vſq̃ꝫ ad. 59.

Qvoniaꝫ aie. Pñti ſumma q̃ eſt a Textu Cõmẽti. 40. vſq̃ꝫ. ad. 59. diſſeritur de v̓tute motiua ſm locũ: ⁊ ſnia gñalis toti⁹ ſumme ſtat in hoc vt declaret hec ꝓpõ itellect⁹ appetit⁹: ⁊ appetibile principia exiſtũt mot⁹ aialis d̓ loco ad locũ: mõ deſcẽdo ad ſeriẽ v̓boꝝ Ariſt. ⁊ Auer. Snia 40. vtrũ virt⁹ motiua ſm locũ ſit ps ſeparabilis magnitudie vel rõne: an ſit aia tota: ⁊ ſi ps ſit aliq̃: vtrũ ſit alia q̃daꝫ ꝓpria p̃ter eas q̃ dici ſolent ⁊ eas quas dixim⁹: an iſtaꝝ aliq̃ vna. ¶ Eſt aduertendũ: differt aiatuꝫ ab inaiato motu: q: aiata mouent v̓ſus oẽm d̓aꝫ poſitõis: at inaiata vna tñ d̓a poſitõis agitãt: vñ mixta mouent ſꝫ motũ corpis ſimplicis dominãtis: mouent nãq̃ꝫ mixta vt ſimplicia: ñ vt ꝯpoſita: ⁊ hec ẽ cã ꝙ Auer. hꝫ dicere. prio celi. 7. lapidẽ moueri deorſuꝫ a forma terre: ⁊ ñ a forma ſb̃ali lapidis.

Sententia. 41. Dubitatio ẽ quo nã pacto diſtiguant ptes aie: q: vident eſſe quodãmõ ifinite: cũ videant eẽ act⁹ ifiniti: vnde due ab antiq̃s tradebant diuiſiones: pria erat: potẽtiaꝝ aie alia ratiocinatiua: q̃dã iraſcibilis: q̃dã concupiſcibilis exiſtit. Secunda fuit potentiarum anime alia ẽ rationalis alia irrationalis. Cõtra: vegetatiua ⁊ ſenſitiua pl⁹ differũt q̃ꝫ iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis

ergo. Itē potētia vegetatiua neqʒ ē rōnal'r: neqʒ irrationalis. Dubitatur q2 ex q̄ rōnale ⁊ irrōnale ꝯdictorie opponūt: vꝫ: quālibʒ potētiā aīe ſub altero illoꝝ ꝯtineri. Preterea Ariſtoteles pꝛio ethicoꝝ hāc diſtinctionē facit ſufficiētē. Solutio ē: accipit irrōnale pro ꝯrio rōni: vel ꝑ illo qꝺ aptū ē ſeq̄ rōnez nō tñ ſequit: ⁊ q2 de potētijs humanis loquebat in ethicis: hic vl'r: icc̄irco hec diuiſio fuit ibi ſufficiēs: h̄ ñ: neqʒ accipiebat irrōnale negatiue: q2 ſic lapis eēt irrōnal'r.

Sententia. 42. Imaginatiua q̄ rōne qdez ab oib9 ē diuerſa: cui ſit iungēda: vt ſit idē qꝺ illa: aut a qua ē ſeiungenda vt ſit alia ab illa magnaʒ ꝑfecto hʒ dubitationē: maxie ſiqs ſeiunctas aīe ꝑtes ſeparataſqʒ ponat. Inſuper appetitiua que ⁊ rōe ⁊ vi alia diuerſaqʒ ſine dubio ab vniuerſis eſſe vꝫ: ⁊ ſi ſm ꝑdictā diuiſionē ꝑtes aīe ſubiecto diſtinguant in rōnalem: ⁊ irratōnalem: abſurdū videbit hāc a ceteris diuellere ꝑtib9. fit. n. ⁊ in ꝑticipe rōnis volūtas: ⁊ in rōne vacante cupiditas atqʒ ira: qꝺ ſi tres i ꝑtes diuidit aīa: in vnaquaqʒ ꝑfecto partiū incipit appetit9. ¶ Auerrois dicit: virt9 pꝛincipalis nō exiſtit niſi in aīali rōnali: ⁊ nō pꝛicipalis: ſicut deſideriū ⁊ ira exiſtit in nō rōnali. i. tres iueniūtur appetit9: volūtas: ꝯcupiſcibilis ⁊ traſcibilis: appetitus intellectiu9 eſt tm̄ vnus: q2 intellectus apꝑhēdit bonū ſm vl'rem rōnez boni: hʒ aūt aīal vnā virtutē appetitiuā ꝑ quā ꝓſequit ꝯuenietia: ⁊ vocat ꝯcupiſcibilis: rurſus hʒ aliam virtutē ꝑ quā reſiſtit ⁊ inuehit ꝯtra volentes impedire ipſuʒ in deſiderato: ⁊ dicit iraſcibil'r: hñt iſte due virtutes ꝓpꝛias ꝓſecutiones ⁊ fugas. Deſideriū eſt ꝓſequutio ꝯcupiſcibilis: abhominatio vo fuga: at ſpes ⁊ audatia ſunt ꝑtinentes ad irraſcibilez. Similiter ⁊ timor ⁊ deſperatio: ⁊ hec eſt cā ꝙ inuēte ſunt quattuor virtutes cardinales: pꝛudētia que ē in intellectu: iuſticia in volūtate: fortitudo in iraſcibili: tēperantia in ꝯcupiſcibili ⁊ pñti ꝑte tm̄ tractatur de appetitu aīali. 1. phyſi. 81. Sermo habebat de appetitu naturali: qui non ꝯſequitur cognitionem.

Circa. 43. ad augmentū ⁊ diminutionez ſequit motus localis quē ꝓducit virtus vegetatiua: inſpiratio ⁊ expiratio fiunt mediante motu localiꝫ mēbꝛoꝝ ad illas oꝑationes a natura deputatoꝝ: ⁊ ſunt pulmo pect9: muſculi pectoris: dyaphragma ⁊ tales motus (vt reor) effectiue ꝓducit virt9 cordis vitalis: motū localem ſpirituū ab exterioꝛib9 ad interiora: ⁊ ecōuerſo: in vigilia ⁊ ſomno facit virtus regitiua totius: nūc dūtaxat de pꝛincipio motus localis ꝓgreſſiui tractādū ē. Cōtra: augmētatio ē ꝑ minima ergo motus localis ē in inſtāti. Solutio ē: vel ꝑ accidens ⁊ ꝑ viaʒ ſequelle mot9 localis ē in inſtāti: vl' nō occupat maior locus ꝑ motū localez: ſed ꝑ ſubitā mutationē: vel auctū ē maius q̄ʒ imediate añ hoc eēt: in nulla tñ ꝓpoꝛtione maius: ideo occupat maior loc9 q̄ʒ imediate añ hoc occupabat: in nulla tamen pꝛoportione maior.

Sententia. 44. ⁊. 45. nec vegetatiuū: nec ſenſitiuū ſufficiēs eſt pꝛincipiū motus ꝓgreſſiui: ꝓpter plantas ⁊ aīalia iꝑfectiſſima carētia organis ad motū ꝓgreſſiuū requiſitis. Deus autem ⁊ natura nihil operant fruſtra. pꝛimo celi. 32. ¶ Dicit Auerrois. 45. ⁊ ſignuʒ eius eſt ꝙ generant ſibi ſimilia ⁊ habent in ſua vita aſcenſuʒ ⁊ deſcenſuʒ ideſt tempus generatōis ſʒ nām eſt equale tempori corruptōis: q2 tps acceſſus ⁊ receſſus ſunt equalia: a pꝛicipio. ſ. capꝛicorni vſqʒ ad pꝛicipiū cācri: ⁊ a pꝛicipio cācri ad pꝛicipiū capꝛicorni. ¶ Iterꝝ ait: ōbes ſcire ꝙ nō vtit loco cōicātie in deſtruēdo has virtutes eſſe motiuas: niſi ita: q2 ſuū q̄ſitū ē cā ꝓpiqua motus: ⁊ ſi nō: tūc ſenſus eſt vna cauſaꝝ iſti9 motus: ſed cā remota. i. ſenſus eſt cā qdem motus ꝓgreſſiui remota tñ: nō ꝓpinqua. ¶ Dubitat ꝯ hanc rationem Ariſtotelis q̄ ſtat in hoc: nullū organū mot9 ꝓgreſſiui nā dedit plantis ⁊ brutis iꝑfectis ḡ i illis nō reperit ṽtus motiua ſm locuʒ: ⁊ ē rō Ariſto. 2. celi. 50. ꝓbātis ſtellas nō hēre virtutē ꝓpꝛiā motiuā: q2 nulluʒ organū nā ꝯceſſit ſtellis. Contra: grauia ⁊ leuia nō egent organis ad hoc vt local'r moueant: neqʒ celi: ergo potuerūt plāte ⁊ bruta imꝑfecta hēre virtutē motiuā ſm locū ſine organis: ſil'r ⁊ ſtelle. Solutio ē: celi ⁊ elemēta nō indiguerūt organis: qm̄ celi determināt ſibi locū in quo ſunt: elemēta in quē nāliter feruntur: aīalia aūt indigēt organis: q2 nō ſunt determinata magis ad vnā differētiā poſitionis q̄ʒ ad aliam: ſimiliter ex iteratiōe ſtelle ad eſſe in oꝛiēte ⁊ occidente organis ſtelle indiguiſſent ſi habuiſſent ꝓpꝛiam virtutē motiuam.

Sentētia. 46. Intellect9 ſpeculatiuus nō eſt pꝛincipiū motus localis: cuʒ nō dictet aliqd eſſe fugibile aut ꝓſequibile: imo pōt apꝑhēdere rē aliquā terribilez aut delectabilē nullo ſequēte gaudio aut timore: vt euenire ſolet iſpicientī picturas: ⁊ cū poſſit itellect9 res oꝑabiles ſpeculatiue conſiderare erit idez intellect9 pꝛactic9 ⁊ ſpeculatiuus: ſm ꝙ ꝓpō cui ꝯſentiet practica exiſtet vl' ſpeculatiua: ē aūt ꝓpō practica illa ꝑ quā hō dirigit in op9 ſpeculatiua vo hō nō dirigit in operationes.

Sentētia. 47. Intellect9 pꝛactic9 nō ē pꝛincipiū mot9 localis: cuʒ incōtinēs ⁊ medic9 nō ſemꝑ obediāt rōi: ſepe. n. numero appetitus nō obtēꝑat rōni: ergo ali9 eſt motor pꝛicipalis actionis illarū actionuʒ que agunt ꝑ cognitionem ⁊ artē: ⁊ ſi nō: cōtingeret vt oē hñs cognitionē alicui9 operationis nō ageret niſi illā rem quā ſcit: ⁊ hoc eſt falſum: q2 pōt regulari appetitu.

Snia. 48. Quia abſtinētes nō operant ſʒ appetitū ſed ſm rōnem: appetitus nō eſt pꝛincipiū ſufficiēs motus localis: ſʒ tale pꝛincipiuʒ erit itellectus ⁊ appetitus audiēdo ꝑ intellectū oēm virtutē cognoſcitiuā. ¶ Dubitat q2 potētia motiua organica eſt pꝛincipiū adequatū motus pꝛogreſſiui ergo: ſolutio eſt: hec ꝓpō intellectus pꝛacticus ⁊ appetitus ſunt pꝛincipiū motus ꝓgreſſiui: intelligitur ſic: ad actus iſtaꝝ potētiaꝝ potētia motiua exequit actū ſuum: ideo vocent pꝛincipia pꝛecuia ⁊ nō ꝓpꝛie ꝓductiua motus ꝓgreſſiui.

Sententia. 49. appetibile pꝛio mouet itellectū ſub rōne boni vl' mali: ⁊ ad talē cognitōez ſeqt deſideriū vl' odium. ¶ Dicit Auer. pꝛio: oꝑatiu9 differt a ſpecl'atiuo fine: finis. n. ſpecl'atiui ē ſcire tm̄: oꝑatiui āt oꝑari. Sēſus ē: quia hītui ſpeculatiuo nō corrñdet nl' act9 elicit9 ñ directiu9 praxis: ⁊ hītui practico rñdēt duo act9: elicitus ſ. ⁊ direct9: icc̄irco ꝯcedēdū ē quēlibʒ hītū practicuʒ a q̄libʒ ſpecl'atiuo fine ꝓpꝛio diſcerni. ¶ Itē ait: itellect9 qñ ꝯpꝛehēdit aliqd ꝯſiderabit ꝑ ſciaʒ: ⁊ mouebit ꝑ ꝯſideriū: neceſſe ē vt ipe itell's ſit mouēs ſʒ ꝙ ē deſiderās ñ ſʒ ꝙ ē ꝯpꝛehēdēs neqʒ ſʒ ꝙ ꝯſideriū ē alia ṽt9 ab itellu q̄ ē ēt mouēs: ḡ palā ē volūtatē ⁊ icellectū idē eē re: ⁊ actualē cōpꝛehēſionē non eſſe cauſam imediatā

imediatā mot9: cū itellect9 moueat quaten9 ē deſiderās ⁊ nō vt ē cōpꝛehēdēs: ſi igit forma fuerit imaginata ex cogitatōe: tūc mot9 attribuet itellectui oꝑatiuo: ⁊ ſi ñ fuerit ex cogitatōe: tūc attribuet ipi virtuti imaginatiue.

Sentētia. 50. intellect9 ⁊ ṽt9 deſideratiua mouet ſʒ ꝙ ſūt vnū: ⁊ lʒ itellect9 itelligat ſine volūtate ⁊ fantaſia ſine deſiderio: tñ nō mouēt ṽtutes cognoſcitiue niſi determiate ꝑ appetitus: vñ appetit9 quo ad latitudinē eēndi ſūt poſteriores ṽtutib9 cognoſcitiuis ſenſu. ſ. ⁊ itellectu: ſunt tñ pꝛiores ſʒ latitudinē oꝑandi ⁊ maxie i motu ꝓgreſſiuo. ¶ Dubitat pꝛio: ſaltatio: cātatio: citharizatio: ꝯfricatio barbe fiūt ab hoīe: quoꝝ tñ cā ñ ē appetibile. Dico ad oēs iſtos mot9 appetibile ꝯcurrere vl' ꝯcurriſſe. Iterꝝ ſi qs moueat ad ſtudēdū: vt notitiaʒ Dei adipiſcat: ñ mouet tūc ab aliq̄ appetibili. Dico finē acgrēdū mouē methaphorice tāq̄ʒ appetibile: ⁊ cōcludo vl'r verū eſſe intellectū ⁊ appetitū pꝛincipium eſſe motus localis.

Snia. 51. ſtat i h̄: rect9 ē oīs itellect9 pꝛicipioꝝ: appetit9 ñ oīs rect9: q ⁊ a bono ṽe bono ⁊ a bono appenti moueri ſepe ſolet: iō appetit9 ſemꝑ mouet nō itellect9. Ceterꝝ nō oē bonū mouet appetitū. nā bonū cōe oib9: vl' bonū ſimpl'r ⁊ ſemꝑ: vl' bonū laudabile ab oib9 deſiderat: ñ mouet ēt appetitū bonū vl'r acceptū: ſed ſolū bonū ꝑticulare qꝺ cadere pōt in oꝑatiōe nr̄a ⁊ vocat bonū agibile ⁊ ꝯtingens. ¶ Dubitat q2 vꝫ itellectū practicū nō eē pꝛicipium oꝑatiōis practice: domificatio ē oꝑatio practica ⁊ fit a domificatore vel arte exiſtēte i eo: ⁊ nō ab itellectu practico. Rñdeo ꝙ itellect9 practic9 vt vnit habitui morali: medicinali artificiali eſt cā mediata oꝑationū practicarum: habitus imediata.

Snia. 52. Multo pl'es repiunt potētie aīe q̄ʒ ꝑ āliq̄s fuerit aſſignate: nutritiua: ſenſibil' itelligibil': cogitatiua. ¶ Dubitat an ṽt9 appetitiua ſit cognoſcitiua: vꝫ ꝙ ſic: cū eligat bonū: refutet malū electio aūt ē act9 cognoſcitiu9. Rñdeo ꝙ appetit9 ñ ē ṽt9 cognoſcitiua: ꝑꝑ tñ maximā ꝓpinqtatē itellect9 cū volūtate ⁊ ſenſus cū appetitu: necnō ꝑꝑ ſubitā ⁊ mutuā actuū illoꝝ ſequellā multi nō pñt diſcernere dꝛiam iter virtutes cognoſcitiuas ⁊ deſideratiuas.

Snia. 53. aīa ꝯcupiſcibilis mouet ad rē q̄ eſt in actu voluptuoſa: aīa aūt rōnalis multotiens ꝓhibet: ⁊ h̄ ꝑꝑ nocumētuʒ futuꝝ ⁊ multi exiſtimant ꝙ res pñtis voluptatis ē voluptuoſa ſimpl'r ⁊ nūquā ꝯtriſtabilis: q2 virt9 ꝯcupiſcibilis nō iſpicit ꝯtriſtationē cōtingētē in futuro. ¶ Dubitat vtrum appetit9 in nobis poſſint eē pugnātes adinuicē. vꝫ ꝙ nō: tū q2 obiecta appetituū ſolū rōne diſtinguūt: ḡ ⁊ ipi appetit9: tū q2 poſſet idē aīal moueri ⁊ qeſcere: dato ꝙ appetit9 i ſorte eēnt equales: ⁊ vn9 ad qetez: alt ad motū iclinaret. In oppoſitū ē Ariſto. ſunt eim appetit9 ꝯrīj quotiēs cupiditas rōni aduerſat: neqʒ rōes ꝯcludūt. Ad pꝛimā dico obiectuʒ volūtatꝭ vl'i9 eē obiecto appetit9 ſenſitiui. Ad ſcdaʒ dico ꝙ ſortes ñ mouebit ad. A. nec ad. B. ſtāte eq̄litate appetituū ⁊ ſi altero iclinet moueri: altero qeſcē: qeſcet ſortes: q2 ſufficit ad qetē ꝓpoꝛtio eq̄litatꝭ: ad motū reqrit ꝓpoꝛtio maioꝛꝭ iequalitatꝭ. ¶ Iterꝝ dubitat nūqd malitiā volūtatꝭ ⁊ neceſſario ⁊ ſemꝑ ꝑcedat error i rōe. vꝫ ꝙ ſic: act9 volūtatis ꝑſupponit actū itellect9: ḡ error errorē: q2 ſicut act9 ad actū: ita error ad errorem: ſunt. n. voluntas ⁊ intellectus potentie eſſentialiter ordinate. Item. 3. ethicoꝝ capite. 3. oīs malus ignorans: ergo. In oppoſitū: nō omne peccatū ē ex ignorantia ergo. Itē cōtingit aliquē cōmittere aliqꝺ ſcelus qꝺ ſcit eſſe ſcelus: tñ dat manus ſceleri. cuʒ ipſemet fateatur ſe male facere ⁊ corde ⁊ ore. ¶ Rurſus ſcientes pñt in oppoſita: ⁊ Auerrois ſepe conquerit ꝙ multi docētes ꝓhiam ſint peſſimi. ¶ Pro expeditione queſiti dico pꝛio ꝙ iordinatio que ē in fornicatione pōt abſolute ⁊ ꝑ ſe cōſiderari ⁊ ēt vt ē cōiuncta delectatōi ⁊ multis alijs cōmoditatib9 que apparēt in opere fornicario. Dico ſcdo ꝙ fornicatio ⁊ alia inordinata mouēt appetitū vt hñt eſſe cōiunctuʒ delectatōi ⁊ alijs voluptatib9 exiſtētib9 in actu venereo. Dico tertio ꝙ malitie voluntatis ſemꝑ āñectit error intellect9: q̄libet. n. in ſeipſo experit ꝙ ſicut qs i amore carnali efficit: ſic in iudicio ꝑuertit. nihil. n. bñ cernit amor: vñ intellect9 dicit pꝛio iſtā ꝓpōnez: fornicatio ē delectabilis tñ fugiēda: volūtas allecta ꝺlectatione inficit: ⁊ infecta ꝑuertit iudiciū rōnis ⁊ iꝑat intellectui vt ꝯſideret fornicatōez quātuʒ ad delectationē ⁊ alias cōmoditates in fornicatiōe reptas: ⁊ h̄ eſt cā ꝙ oīs peccans peccat aut ꝑ ignorātiā: aut ignorans. Dico vltio ꝙ ſtat aliquē ſcire vl'ia pꝛicipia practica: ⁊ circūſtātias iſtas cū qbus oꝑat: idebitas non ſcit eſſe: quia nō ꝯſiderat. nullus. n. ad malum reſpiciens oꝑat: hic dictis clara ē vltimata q̄ſiti reſolutio: ſed de his ad ꝓhiam moralez tractare ſpectat.

Sententia. 54. appetibile ē pꝛimuʒ mouēs imaginatōez: ⁊ intellectōez: ⁊ ē ñ motū: organū ⁊ virt9 appetitiua mouēt mota: aīal mouet ⁊ nō mouet: ergo erūt quattuor q̄ cōcurrunt ad motū ꝓgreſſiuū cauſandū: appetibile: potētia appetitiua: aīal: ⁊ organū mot9. ¶ Eſt aduertēdum. 2. capl'o ꝺ ſb̄a orbis: aīalia ſubceleſtia ꝯponunt ex plurib9 motorib9 ⁊ plurib9 motis: aīalia autē celeſtia ex vno motore tm̄ ⁊ vno moto. ¶ Dubitat q2 hō nō vꝫ cōponi ex duob9 motorib9 ⁊ totidē motis: cū intellect9 poſſibilis ſit penit9 imobilis: ex quo nō ē cauſat9 ⁊ educt9. Dico ꝙ moto corpore ab itellectu poſſibili poſſibile ē artē iexiſtētē itellectui mouē: cōcurrēte tñ amore appetibilis extriſeci: ⁊ tūc mouet intellectus poſſibilis ꝑ accidēs: vñ ſicut De9 exiſtēs ars vl'is in mēte itelligētiaꝝ mouens eaꝝ celos eas mouet: ita ars inexñs aīe nr̄e mouēs corp9 iformatū intellectu poſſibili mouet itellectum poſſibilē ꝑ accidēs tñ. Sʒ hec rñſio ñ ſatiſfacit: poſſet cōcedi corpa celeſtia alia a pꝛio ꝯpoſita eē ex duob9 motorib9 ⁊ duob9 motis: quare dico expedite ⁊ reſolute ꝙ appetibili cōcedit mouere: qñ hʒ aliud eē in aīa: aliud ex̄ qñ idē: nihil ab eo ꝓpꝛie dꝛ moueri: ⁊ iſte locus eget ꝯſideratiōe.

Sententia. 55. nūc in ſuā dicam9 id qꝺ mouet vt inſtrm: ibi ē collocanduʒ vbi idē pꝛicipij rōnez finiſue ſubit: vt in cardine fit. hic. n. cōuexū ⁊ ꝯcauū ē: quoꝝ alterū finis: alterum pꝛincipiū ē: quapꝑ alterū qeſcit: alteruʒ mouet: ſunt rōne quidē diuerſa: magnitudine vero nō ſeparant: vniuerſa nāqʒ pulſu tractuqʒ mouentur: icc̄irco opʒ perinde atqʒ in circulo aliqd manere ⁊ hinc incipere motuʒ. ¶ Dicit Auer. pꝛimo. oīs motus cōpoſit9 ex attractōe ⁊ expulſione neceſſe ē vt pꝛincipiū a quo ē expulſio ſit finis ad quē ē attractio: ⁊ ideo dixit: ſicut motus gyratiu9. motus. n. gyratiuus cōpoſitus eſt ex attractione ⁊ impulſione: manifeſtū eſt qm̄ quādo pars dextera mouetur a nobis ⁊ ſuſtentati fuerimus ſuꝑ ſiniſtram: tunc quedaʒ partes illius partis erunt

expulſe ad iterius: ⁊ quedā attracte: ⁊ ſunt ptes que ſunt poſterius: ⁊ attractio ⁊ expulſio eaꝝ non eſt in rectitudine: ſꝫ ſm lineas nō rectas magis curuas q̄ꝫ rectas: ⁊ ideo aſſimilat giro: ⁊ tale inſtrm nō ē cognituꝫ a nobis. Senſus ē: idēꝫ mēbrū ē pricipiū ⁊ finis ambulatōis ⁊ volatus ⁊ ē vna vis ⁊ eadē ſita i mēbro illo: hic āt motus ē ſicut motus gyrantis qñ motuꝫ mēbrū gyruꝫ hꝫ expulſionis ⁊ retractōis in eodē loco: vnde in talibꝰ motibꝰ expulſio ē ſicut principiuꝫ ⁊ attractio eſt ſicut finis eiuſdeꝫ: ⁊ ideo neceſſario talis motus hꝫ duas q̄etes interpoſitas: ſicut patet cū expellit crus a dextris prīo ⁊ retrahit in eodē: iccirco in oī eo qđ taliter mouet qđdaꝫ q̄ſcit: ⁊ quoddaꝫ mouet tam in toto aīali q̄ꝫ in pte. ¶ Rurſus inquit: motus aīalis in loco ꝯponit ex expulſiōe ⁊ attractōe ⁊ oīs motꝰ ꝯpoſitꝰ ex attractōe ⁊ expulſione hꝫ rem q̄ſcentē ex qua fit pricipiū motꝰ expulſiui ⁊ ad quā fit finis attractiui. apparet. n. ꝙ neceſſe ē in oī motu vt illud a quo ē motus ⁊ ad qđ eſt motus ſit q̄ſcens: ergo in aīali eſt mēbruꝫ quieſcens a quo incipit motꝰ expulſiuus ⁊ ad qđ preuenit: ⁊ q: videmꝰ ꝙ vltimū mēbruꝫ qđ quieſcit in motu locali eſt cor: neceſſe eſt vt eius principiū ſit ex eo. Senſus eſt: ſicut celum eſt principiū ⁊ finis motus inferioꝝ: in oriente ē principium: in occidente eſt finis: ita cor eſt principiū motus ꝑ rareſactionē verſus circūferentiā: finis eiuſdē verſus centrū per cōdenſationē: ⁊ quēadmoduꝫ celū ē concauū verſus ſpheraꝫ actiuoꝝ: ⁊ gibboſum verſus circūferētiā: ita cor cōcauū exiſtit verſus centrū gibboſuꝫ verſus circūferentiā: ⁊ ſicut mouetur celuꝫ ſm partes quieſcit ſm totum: ita cor quieſcit ſm totum ſm partes dicitur moueri: verſus centrū per cōſtrictionē: verſus circūferētiā ꝑ dilatationē. ¶ Iterū inquit: omne corpus qđ mouetur circulariter motꝰ eius cōponit ex attractione ⁊ expulſione. ⁊. 7. phyſi. 10. dicebat in rei veritate circulatio eſt compoſita vt ipſe dicit ex expulſione ⁊ attractōe ⁊ ſic motiōes ſimplices ſunt due: expulſio ⁊ attractio: ſed tñ nō ſeq̄tur ex hoc ꝙ motus ſimplices ſunt duo: imo motꝰ circularis eſt magis ſimplex q̄ꝫ ceteri. Senſus ē: ſi ſit motor circuli in centro: tunc motus circuli eſt ex centro itaq̄ꝫ primo expellitur ſemicirculus dextre continue ⁊ reiteratur ſemicirculus ſiniſtri: ⁊ ita ē in motu aīalis: quia ex eodē expellitur organū motus ⁊ retrahit poſtea ad illud idem quaſi reiterando: ⁊ dicebāꝫ āno ſuperiori. 7. phyſicoꝝ. 10. arbitror ꝙ Auerrois ꝑ motionem intelligat actioneꝫ habentē duos reſpectus: per motuꝫ vero ipſum actū abſq̄ꝫ reſpectibꝰ: exēpli cauſa: in ipſa circulatione vel vertigine: vtputa cuꝫ rota mouetur: ⁊ circūuoluitur ab aliquo duo debemꝰ cōſiderare: motuꝫ ſcilicet ſemicirculi primi rote q mouetur motu tractus: ⁊ motum ſecūdi ſemicirculi qui mouetur motu pulſus: ⁊ vt paucis hoc declaret motus rote conſideratus vt eſt a mouente nominat pulſus conſideratus vt eſt ad mouentē dicitur tractus: quare actio iſta ſub talibus reſpectibꝰ nūcupatur ab Auerroi motio ⁊ eſt compoſita ex pulſu ⁊ tractu: ⁊ tūc pulſus ⁊ tractꝰ ſunt magis ſimplices q̄ꝫ ipſa vertigo: at conſiderādo iſtam actionē ſine talibus reſpectibus: vt ſcilꝫ eſt q̄dam actus ab vno agente cauſatus: atq̄ꝫ per vnā ſimpliciſſimā lineā: tūc ab Auerroi talis dicitur motus: nec tūc eſt cōpoſitꝰ ſed ſimplex: ⁊ magis ſimplex q̄ꝫ pulſus ⁊ tractus. His dictis adiungendū eſt: ꝙ motus circularis ab extrīſeco ē ꝯpoſitꝰ: minime ab itrīſeco: nihil. n. mouet circulariter ſimplr niſi celū. ¶ Preterea dicit Alber. magnꝰ: iudicio meo mentit Auer. dicens cor eē quieſcēs vñ fit expulſio ⁊ ad qđ fit attractio: opꝫ. n. immobile a quo eſt motus eē cōiunctū organo motus: cōſtat autē ꝙ cor nō eſt cōiunctū organis motꝰ: oſtēdit aūt hoc anatomia. certū eſt. n. oīuꝫ membroꝝ motū pfici muſculis aīaliū: in oī āt muſculo motiuo membri videmꝰ neruū egredientē ad mēbrū qđ mouet ꝑ quē expellitur a loco ſue fundatiōis: ⁊ videmus chordā in alia pte ad radicē mēbri deriuari a fine muſculi ꝑ quē attrahitur ad locū ſuū: ergo non eſt cor primū organice moriens: ſꝫ muſculus. Profecto licet ad nerui ⁊ muſculi extēſionē ⁊ ꝯtractionem moueat aīal: nō eſt tñ muſculus primū organice mouēs: q: mēbroruꝫ ſtat reſolutio ad cor vel ꝓportiōale cordi: a quo q̄dē ſm Peripateticos nerui originē trahūt: ⁊ ita ñ ē Auer. dignꝰ rephēſiōe. Uerū huic ꝓpoſito deſeruit id qđ diximꝰ āno ſupiori. 7. phoꝝ. 4. ⁊. 2. de aīa. 38. q: Gal. putabat ꝙ ſequeret ſi aliquoꝝ mouētiuꝫ ſe motꝰ ē ſimul tpe: quies quoq̄ꝫ eorūdē foret ſimul tpe: cū viderit extracto corde adhuc aīal moueri: dixit cor nō eſſe principiū motus aīalis: ſed illud exiſtimauit eē cerebruꝫ: at Auer. vidit arietē qui abſciſo capite ſepius huc ⁊ illuc ambulauit: verum quicquid ſit de primo principio motus animalis: ſiue illud ſit cor: ſiue cerebrum: manifeſtum eſt non oportere quietes aliquorū eſſe ſimul tpe ⁊ ſi aliquoꝝ mouentiū ſe motus ſit ſimul tpe: addit Alber. nōnulla aīalia cantare poſſe: neduꝫ moueri āputato capite.

Sententia. 56. ⁊. 57. In ſingulis aīalibus reperitur fantaſia: q: ꝺlectatio ⁊ triſtitia: deliberatiua tm̄ in homīe qua iudicat quid ſit agendū: quidue fugiendū: ⁊ appetitꝰ ſenſitiuꝰ intellectiuū ſepe vincit: ⁊ ab eodē ēt qñq̄ꝫ ſuperat: ſed motus quo appetitꝰ ſenſitiuꝰ vincit ē nālis: motꝰ āt quo volūtas: eſt preter nām. ¶ Dicit Auer: ⁊ quia res ſm ꝙ eſt aīal hꝫ appetitū: neceſſe eſt vt per illaꝫ intētionē moueat ſe. i. appetibile ſm eē qđ hꝫ in virtute appetitiua mouet aīal: ⁊ oīs appetitꝰ nō ē ſine imaginatōe: oē. n. imaginans aut hꝫ illā formā imaginataꝫ a qua mouet ex ſenſu: aut hꝫ eā ex cogitatōe in hoīe aūt hētur ex cogitatiōe: in aliꝗs vero aīalibꝰ a ſenſu. ¶ Itē inq̄t: aīalia iperfecta exiſtimant non hre imaginationē cū non moueant ad ſenſibilia niſi apud pñtiā eoꝝ: aut moueant motu nō termiato ad aliq̄d: ſꝫ quōcūq̄ꝫ mō ſit: dicamꝰ ꝙ quēadmodū mouentur motu nō termiato. i. ad intētionē nō terminatam: ita vr̄ ꝙ imaginant imagiatōe nō termiata: cū ſentiāt ſenſu nō termiato. Sēſus ē: duplex ē ſenſus: terminatꝰ. ſ. ⁊ itermiatꝰ: ⁊ duplex fantaſia pfecta ⁊ imperfecta: dicebāꝫ. 2. de aīa. 20. impfecta imaginatiua nō hñs organū ꝓpriū repit in brutis iperfectis: pfecta exiſtit in pfectis: quare ſi delectabile ſit pñs non mouent bruta ipfecta niſi reſpectu maioris delectationis. ¶ Amplius ait: aīal rōnale hꝫ exiſtimationē: exiſtimatio. n. eſt cōſenſus qui ꝓuenit a cogitatiōe: ⁊ pter aīal rōale nullū hꝫ cogitationē: q: ñ hūt rōeꝫ: ⁊ motꝰ aīaliū ē ꝑꝑ delectationē: ⁊ eſt motꝰ ſimplex nō diuerſus: q: nō hꝫ ꝟtutē cogitatiuā cū appetitu: itaq̄ꝫ he due virtutes dominarent ſibi adinuiceꝫ: adeo ꝙ moueret aīal qñq̄ꝫ ꝑꝑ volūtatē: ſicut ī aīali rōnali. i. motꝰ aīaliū ē ſimplex: q: bruta ñ hñt duos appetitꝰ. ¶ Iterū ait: vnuſquiſq̄ꝫ orbiū ſtellarum erraticaruꝫ videtur moueri per appetitum orbis ſtellarum fixarum motu diurno: ſꝫ cū ſuo appetitu ꝓprio moueant motu

motu ꝓprio: Senſus eſt: cū vniꝰ celi ſit tm̄ vnꝰ motus: cū aliq̄li diuerſitate: ⁊ tñ faciat diuerſitas apđ Cōmētatorē: quātū motꝰ apud mathe. iō pōt dicere Auer. planetas moueri pluribꝰ motibꝰ. i. vno motu cū diuerſitate: ⁊ pbaui āno ſupiori. 8. phyſi. 52. planetas pluribꝰ motibꝰ re diſtinctis moueri nō poſſe: vñ ꝯtētio eſt inter nāleꝫ ⁊ mathe. ſi. n. nāli phye cōſentire voluerimꝰ fatebimur nullū corpꝰ celeſte eē excētricū: ꝑ celi. 5. 18. 78. 2. celi. 32. 35. 62. 12. metha. 45. nō pt. n. motꝰ circularis eē circa aliud q̄ꝫ circa cētrū totiꝰ reſpectu cuiꝰ ſimplicitas motuū corpoꝝ ſimplicīū dignoſcit: ꝑ celi. 6. 8. ſentiemꝰ inſup formamētuꝫ eē primū mobile realr: cū. n. celū ſit ꝑꝑ ſtellā: vbi nō erit ſtella ibi nō erit celū: ſꝫ ſupra celū ſtellatū nō eſt ſtella ḡ ſupra celū ſtellatū nō eſt cellū. 5. metha. 22. ꝑ celi. 91. 96. 12. metha. 34. 44. 2. celi. 26. 35. 62. 68. ⁊ ſtabilito firmamēto ꝑ mobili certiſſimū erit ipm tm̄ vno motu moueri ab oriēte. ſ. in occidētē ꝑ meridiē: a prīa intelligētia imediate effectiue ⁊ finalr. 2. celi. 69. 70. 97. Et cū ex nāli: diuinaq̄ꝫ phya palā ſit ꝑmā intelligētiā nō ꝯcurrere effectiue remote tm̄ ad motū planetaꝝ niſi ꝑ q̄ꝫto intelligit ab itelligētiꝗs medijs iccirco nō potuerūt planete pluribꝰ motibꝰ re diſtinctis circūuolui: ponit itaq̄ꝫ phs nālis motuū celeſtiū colligātiā: ⁊ aīaliū octo celeſtiū cōplātatōeꝫ ⁊ catenatōem nobiliſſimā eē ex aīaꝝ celi vinculo ⁊ ligamēto ſpirituali: amat enim ⁊ intelligit inferior intelligentia ſuperiorem ꝑ eſſentiā ſuperioris: ⁊ poteſt prima intelligētia in eſſe intētionali principiare motū qualem principiabat in eſſe reali. Si vero mathematicis credendum ſit: nō erit firmamentuꝫ primū mobile: compertuꝫ enim eſt ſtellataꝫ ſpherā tres motus habere: ab oriente videlicet in occidentē: ⁊ ab occidente in orienteꝫ: ⁊ acceſſum vel receſſum a meridie vel ad meridieꝫ. Compertū eſt etiaꝫ polos octaue ſphere nō eſſe eos ſup. quibus fiat motus diurnus. Poli enim firmamēti variantur Polis motus diurni penitus inuariatis: ⁊ huic ſentētie videtur fauere Auerrois. 2. celi. 61. 2. de generatione. 60. 4. phyſicorum. 45. Mouebūtur ⁊ planete pluribus motibus re diſtinctis: ab oriente. ſ. in occidentem motu diurno: ⁊ ab occidente in orientem motu proprio ⁊ a propria intelligentia: ⁊ huius ſentētie videt eſſe Auerrois preſenti Cōmento. ⁊. 8. phiſicorum. 52. 2. celi. 16. 33. 35. 58. 63. 69. 70. Non erit etiā omne corpus celeſte concētricum mūdo. Sed apud mathematicos quos imitatur Albertus magnus dabuntur excentrici: ⁊ epicicli: ſunt eniꝫ ſtelle errantes aliquādo terre propinquiores: aliquando remotiores: ⁊ ſepenumero apparent notabiliter maioris quātitatis q̄ꝫ prius: ⁊ interdum eclipſis eſt diuturnior: interduꝫ impedit. Sūt ⁊ planete ſtationariꝗ. Directi: retrogradi: ⁊ iſte apparentie ſaluari nō poſſunt ſine excentricis ⁊ epiciclis: ⁊ ꝙ plus eſt huius ſentētie videtur eſſe Auerrois primo metheoruꝫ dicens: neceſſitamur ponere excentricū propter inequalitatem motus ſolis in zodiaco: cum in vna eius medietate velotius: tardius vero in alia moueat: ⁊. 2. celi. 32. forte inquit Auerrois impoſſibile eſt inuenire aſtronomiaꝫ conuenientem eſſe huic quod apparet de luna ſine orbe excentrico: hec ſunt inter naturaleꝫ phm ⁊ mathematicuꝫ manifeſta diſcrimina.

Sententia. 58. Sola ratio practica mouet imediate hominē ad fugā vel pſequutionē: ⁊ dicit Cōmentator ꝙ virtꝰ apprehenſiua particulariū qñ mouet mouet: vliuꝫ ꝯprehēſiua nō mouet: ſꝫ moueat: forme. n. abſtracte cū ñ ſint ꝯſtitute ineſſe ꝑ ſubiectū ſunt penitꝰ imobiles. 1. de aīa 65. ¶ Cōtra. 4. phyſi. 32. ſcientia ē trāſmutabilis ſm locū: cū ſubiectū in quo ē moueat: ergo intellectꝰ nō mouet motu locali ꝑ accidēs. ¶ Solutio ē Auer. extēdit nomē ſciētie ad cognitionē ſenſitiuā: vt dico ꝙ intellectꝰ mouet ꝑ accidēs improprie tñ: veluti ⁊ intelligētie medie: vel ꝑ eſſe in intellectu nō efficit res mobilis aut imobilis: celū. n. mouet. Deus tñ q ē in ipſo nō mouet: intelligētia quoq̄ꝫ depēdēs mouet ꝑ accidēs rudiuſcule: tñ Deus q ē cognitio eaꝝ nō mouet: ⁊ hec ē cā ꝙ Auer. 8. phyſicoꝝ. 27. ñ dixit oīa q̄ ſunt ī moto moueri: ſed dixit: illa q̄ mouent: q: ſunt in moto mouent ꝑ accidens. Hec ſunt q̄ de virtute motiua ſm locū Ariſtoteles diſſeruit.

¶ Tex. Cōmenti. 59. vſq̄ꝫ ad. 68.

Neceſſe eſt igitur.

Preſenti ſumma q̄ eſt a tertu Cōmēti. 59. vſq̄ꝫ ad. 68. oſtendit Ariſtoteles fine oīum virtutū anime ⁊ que ſit ꝑꝑ neceſſitatē: ⁊ q̄ ꝑꝑ melius: ſentētia. 59. Celū ē animatū. primo celi prīo. 12. methaphyſice. 41. primo capitulo de ſba orbis: ⁊ ſolū viuū ē nutribile qđ habet animam a generatione vſq̄ꝫ ad interitum: viuentibus ergo que accreſcūt atq̄ꝫ decreſcūt neceſſe eſt ineſſe potentiam nutriendi. ⁊ dicit Cōmētator ꝙ cauſa crementi nihil aliud eſt q̄ꝫ nutrimentum: eſt enim augmentuꝫ perfectio nutrimenti iquātum in nutritione plus reſtauratur q̄ꝫ ſit deperdituꝫ: ⁊ intantum eſt perfectio nutrimenti: quia ſit a perfecta nutricatione. Uerum quia inter augmentum caloris ⁊ decremētum datur quies media colligit etas conſiſtentie que durat per aliquod tēpus in quo humidum inuenitur perfectiſſimū caloris pabulū: hac etate viuens perfectiſſime ſentit: diſcurrit: itelligit: eſt ⁊ hac etate humidum radicale conſumatiſſimuꝫ ⁊ pro vita ⁊ pro exercendis operationibus: recedens ⁊ a nimia ſiccitate ⁊ humiditate: quare qui augetur ⁊ decreſcit abſolutas nō habet operationes: in hoc humiditatis: in alio magna eſt ſiccitatis copia: ⁊ cuꝫ humidum ſemper deperdatur ⁊ reſtauretur continue ſiccius minime humidius reſtaurari dicitur: aliter vita hominis poſſet perpetuari: tollerētur q̄ꝫ etates conſiſtentie ⁊ diminutionis: vnde imaginor ꝙ prius deſinat auctio per humidi radicalis terreſtrificationem: ⁊ primum non eſſe deſitionis etatis augmentatiue eſt primum eſſe etatis conſiſtentie: poſtmodum a calore naturali calor equalis in gradu producitur: tandem remittitur calor in gradu: ⁊ tunc eſt etas diminutionis: ⁊ primum non eſſe etatis ꝯſiſtētie ē primum eſſe etatis vltime.

Sententia. 60. omne animal ē animal per ſenſum: loquendo de animalibus que non ſuſcipiunt ſpeciem non in materia: qua limitatione excluduntur corpora celeſtia ſm Cōmētatorem: quorū materia in potentia non eſt pars: aliꝗ excludunt mixta inanimata. ¶ Amplius Cōmētator format in calce Cōmenti hanc conſequentiam: natura ocioſe ageret ſi celum haberet ſenſum: quia cū ſenſus detur propter ſalutem celo non indigente ſaluari

a ſenſu:fruſtra dabif ſenſus celo:⁊ propter hoc non imerito reprehēditur Auicēna.2.celi.78.arbitrans celuʒ habere ſenſum:hoc idem dictū eſt.2.de anima 15.¶Contra:ſi omne animal eſt animal per ſenſuʒ: nō eſſet animal pfectum vere cōtinuū:cuʒ vna pars habeat ſenſum:⁊ alia nō.Solutio eſt:Cōmētatoꝛ ꝑ phyſicoꝛum.17.vocat animal cōtiguū nō cōtinuuʒ: ⁊ cauſa eſt vt reoꝛ.vel qꝛ motus progreſſiuus nō eſt vnus:vel qꝛ in animali ponuntur diuerſe foꝛme par tiales:poſſet tñ concedi animal pfectum eſſe conti nuum ratione vnius foꝛme vltimate:

Sententia. 61.Soluit Ariſtotiles q̄ōnem an poſſit viuere aial ſine ſenſu ⁊ dicit animal coꝛruptibile ſiue ſit manſuū:ſiue nō: abſq3 ſenſu viuere non poſſe:⁊ ſi queraf ratio quare celum ſenſuʒ nō habeat:reſpondet celū nō hēre ſen ſum pp melius eſſe anime:neq3 pp melius eē coꝛpo ris.vnde ſi celum haberet ſenſuʒ propter melius eē anime:tunc celū aut aīa illius melius cogeret habē do ſenſuʒ q̄ʒ nō habēdo ipſum:hoc aūt eſt falſum:qꝛ vt dicit Cōmentatoꝛ:ſenſus impedit intellectuʒ in maioꝛi parte:hinc eſt ꝙ.7.phyſicoꝝ.20.dr:in q̄eſcē do ⁊ ſedēdo fit aīa ſciens ⁊ prudēs:a paſſionibus.ſ. aīe ſenſitiue ⁊ cōcupiſcibilis:q̄ ſepe vigēt:ſenſus ēt ſunt virtutes coꝛpēe vtentes ſpiritu in ſuis opationi bus q̄ facilr̄ eſt reſolubilis:⁊ hec eſt cā ꝙ dicebā ꝑ ō aīa.12.intelligere intelligētiaꝝ celeſtiū eſſe opatio neʒ penit⁹ abſtractā.Ceterū nō iuuat additio ſenſus ipm̄ coꝛpus celeſte:qꝛ ſenſus eſt cā ꝙ res coꝛrūpanf cū pſupponat māʒ in potētia principiū coꝛruptōis: quare cōmētuʒ in principio ſic dʒ legi:cū illud coꝛp⁹ nō eſt remanēs ſʒ gñabile ⁊ coꝛruptibile:at vero ſim plex:quare non habebit:⁊ iſte Textus cōmenti.61. indiget conſideratione.

Sententia. 62.63.64.neceſſe ē omne aīal moꝛtale hēre tactū ⁊ guſtū ⁊ nō alios ſenſus.illi.n.duo ſunt ſenſus alimēti:vt dictū eſt.2.de aīa.28.⁊ eſt veꝝ oē coꝛp⁹ ſublunare eē tāgi bile:2.de aīa.117.¶Dubitaf viſum maxīe diligim⁹ ergo eſt magis neceſſari⁹ q̄ʒ tactus:iteʒ dr̄ mō guſtū eſſe neceſſariū aīali:mō nō. Solutio eſt.tactuʒ dili gim⁹ quo ad vitā:viſuʒ vero quo ad doctrinaʒ:⁊ di ſtinctio de guſtu pfecto ⁊ impfecto ſoluit apparētes ꝯdictōes in dictis Ariſtotelis ⁊ Auerrois.

Sententia. 65.Dū imutanf ſenſus media reqſita nō mouenf localr̄ veluti mouenf in alijs motib⁹:illa ē ſpūalis:cetē reales exi ſtunt:vñ coloꝛ in viſione eſt mouēs nō mot⁹:aer mo uens ⁊ mot⁹:viſus motus nō mouēs:ſpēs.n.viſibi les ſunt in medio veluti ī defferēte ⁊ indigēt ſenſus oēs medio intrinſeco vel extrinſeco:ne fiat trāſit⁹ ab oppoſito ad oppoſitū ſine medio:tactus ⁊ guſt⁹ indi gent medio intrinſeco ꝑ ſe extrinſeco ꝑ accidēs:alij tres ſenſus indigēt medio extrīſeco ꝑ ſe.¶Ampli⁹ lʒ intētiones recipianf in medio non tñ educunf de potētia medij:foꝛme.n.ītētōales fiūt ſubito ⁊ in iſtā ti in ſubiecto ñ reſiſtēte illis:⁊ hec ē cā ꝙ ſepenūero dixi.2.de aīa lumē eē foꝛmā ītētōalē ⁊ ipʒ nō educi ð potentia ſubiecti:aliter mā lune eſſet trāſmutabilis ad foꝛmā.¶Dubitaf relicto ꝙ viſio fiat ꝑ int⁹ ſuſce ptōeʒ an in oī alteratōe mouēs ⁊ motū ſint ſimul:vr̄ ꝙ nō:tū qꝛ coꝛpus illuminoſuʒ illuminat partē me dij diſtāteʒ:tuʒ qꝛ ſol alterat hec inferioꝛa:tuʒ qꝛ ma gnes alterat ferrū diſtans nō mediū:tū qꝛ mulieres malefice alterāt hoīes ad magnā diſtātiā.In oppo ſituʒ eſt Ariſto.7.phyſicoꝝ.12.Solutio vera eſt:alte rans totale ⁊ alteratū totale ſunt ſimul:⁊.2.celi.42: voluit Auerrois totum celū agere in hec inferioꝛa:qꝛ non opoꝛtet medium alterari alteratione eiuſdeʒ ra tionis cum paſſo.

Circa. 66.inſtrumentum viſus eſt de natura aq̄ auditus aeris:odoratus aeris ⁊ aq̄ actu potentia ignis:oꝛganum guſtus ⁊ tactus eſt de natu ra terre in de ſenſu ⁊ ſenſato:⁊ eſt verum in reſpectu alioꝛū oꝛganoꝛum:quia ſm̄ multos in membris vi uentium dominatur calidum ſupra frigidū:⁊ humi dum ſupra ſiccum.¶Dubitatur quia Cōmentatoꝛ dicit ꝙ tactus ē cauſa eſſentialis quare animal ſit mi xtū ⁊ ñ poſſet animal habere alios ſenſus ſine tactu: eſſet coꝛpus animalis ſimplex non mixtum.Cōtra: oꝛgana alioꝛum ſenſuum ſunt mixta licet in illis do minetur aliquod aliud elementum ab elemento qð dominatur in inſtrumēto tactus.Solutio ē:inſtrumē ta alioꝝ ſenſuū vt deſeruiūt tribus ſenſibus habet ꝙ in ipſis dominef vnum ſimplex elementū:inſtrumē tum tactus vt ſic ē mixtū:ñ ſi oꝛgana alioꝝ ſenſuū ſint mixta:hoc ē rōne tactus tantū.

Circa. 67.⁊.68.Dubitatur primo quid ſit vita. Dico ꝙ omnis actus viuentis vt viuēs eſt:eſt vita:capiendo vitam ⁊ pro actu primo ⁊ ſecū do:vita materialiū ē manſio anime nutritiue in cali do naturali ⁊ ceſſatio virtutis nutritiue ab opere ſuo eſt moꝛs.8.phyſicoꝝ.20.¶Rurſus dubitaf quid re quiraf ad hoc vt animal ſit longe vite.Dico hec req ri:humidum non facile exſiccabile a calore naturali: nō parue q̄ntitatis:ñ aqueū:ſed aereū ⁊ pingue:quo niam ſi eſſet aqueū:citto infrigidaref:requiritur ⁊ ca loꝛ debitus humido pportionatus:regio temperata ⁊ has conditiones ponit Ariſto.in de longitudine ⁊ breuitate vite.¶Iterum difficultas ē:ſtat duos ho mines eiuſdem complexionis viuētes eodem peni tus modo:⁊ vnum citto deficere:aliū nō.Dico hoc eſſe pter qualitatē occultā aliq̄ exiſtenteʒ in mate ria:foꝛte ſi ñ naſcerentur gemelli ⁊ eſſet in oibus pa ritas:vno ridente alter rideret:⁊ lachrymante vno alter lachrymaretur.¶Amplius:cū hō magis abū det principijs vite ceteris aīalibus:calido ſcilicet ⁊ humido:ergo deberet homo longius durare:qð eſt falſum:propter elephantē.Solutio ē:foꝛte elephas ē exceptuādus:vel nō ē ita debita pportio calidi ad humidū in hoīe:veluti in elephante:vel eſt merito qualitatis occulte exiſtentis in elephante nō ī hoīe. ¶Poſtremo inquiratur.Unde naſcaf ꝙ vnū aīal ē foꝛtius alio.Dico groſſitieʒ ⁊ duritiem neruoꝝ cām eſſe foꝛtitudinis aīalis:vnde in boue ſunt nerui groſ ſioꝛes ⁊ durioꝛes q̄ in hoīe.⁊ in eo ē maioꝛ caliditas ⁊ copia ſpirituū pro virtute motiua:pro vita vero ⁊ ſenſu in hoīe hec ſunt maioꝛa:hinc ē ꝙ manus ē me lioꝛis ſenſus pede:qꝛ nerui ⁊ ſpiritus ſunt in manu valde ſubtiles:pes vero pro mouere ē potētioꝛ:con cludo itaq3 illud aīal eē longioꝛis vite qð ē optime tē peratum tempamento faciente ad longitudinē vite: ⁊ idem tempamentū facit pro bonitate operationū: ⁊ in eadem ſpecie induiduū lōgioꝛis vite perfectio res habet operationes.

Digreſſio.

Ut lectionibus pſentis anni oꝛdinarijs finis tandem debitus imponatur operepretiū ē vt nōnulla inducātur documenta:que quidē totū id qð pſenti

pſenti anno tractauimus plane ꝯplectantur.In pri mis itaq3 aduertendum eſt:ꝙ hec deffinitio:act⁹ pri mus coꝛpoꝛis naturalis oꝛganici:deffinitio ē anime integgerrima:conſentit.n.oībus intellectibus ⁊ aīe vegetatiue ⁊ ſenſitiue:⁊ ē nomē aīe nomē analogum analogia cauſe ad cauſatū nō ſm̄ eſſe:ſed ſm̄ opera tiones:⁊ ſum huius intentiōis ꝙ aīabus celeſtib⁹ ⁊ ſubceleſtib⁹ nihil ſit cōe vniuocū pp diuerſitatē māe aīabus oībus vegetatiuis ⁊ ſenſitiuis coꝛreſpōdet aliqð nomen vniuocū:qꝛ per ſe ſatiſfacit mā in potē tia:aīe intellectiue humane ⁊ vegetatiue ⁊ ſenſitiue nihil eſt cōe vniuocū:qm̄ lʒ oēs tales aīe infoꝛment mām in potētia:tñ qꝛ intellectus eſt poſterioꝛ mā ꝑ accidens tm̄:alie vero ꝑ ſe:ideo illis nihil cōe vni uocū reperiri pōt:vñ coꝛpus humanū reſpectu aīe cogitatiue mā appellaf:at reſpectu intellectus ſupra quē nullaʒ hʒ cauſalitatē vocaf ſubiectum:nō hʒ.n. mā ptātem nālem recipiēdi aīam intellectiuā:cum ipſa nō ſit ſubiecta ptāti agentis nālis ⁊ māe:erit er go diuiſio aīe in vegetatiuū:ſenſitiuū:⁊ intellectiuū diuiſio analogi in analogata:⁊ ſunt oēs aīe act⁹ coꝛ poꝛis:pp oꝛganizatōem quā req̄rit ſubiectū aīe:aīa vegetatiua ⁊ ſenſitiua virtutes ſunt in coꝛpoꝛe ⁊ nō foꝛme coꝛpoꝛales:cū nō ſuſcitenf ex elementoꝝ mi xtione:itellect⁹ vero nec foꝛma eſt coꝛpoꝛalis:neq3 virtus in coꝛpe:id qð intelligētijs ſupioꝛib⁹ ſubicif eſt ꝑ ſe pꝛio motū:ſubiectū aūt aīe ſubceleſti nō exi ſtit ꝑ ſe pꝛio motū:ſed eſt motū per ptem vnā quāti tatiuaʒ:que vel ſit muſculus:vel neru⁹:vel coꝛ.nihil reffert in ꝓpoſito:vñ eſſe aīatum eſt effect⁹ foꝛmalis aīe:aīa vegetatiua ⁊ ſenſitiua incipit infoꝛmare ⁊ eē intellect⁹ humanus incipit infoꝛmare hoc pfectibile ⁊ iſtud:⁊ nō eſſe:intelligētie ſupioꝛes neq3 incipiūt eſſe:neq3 infoꝛmare.

Secundum documentū ſit tale.Uegeta tiuū in plātis eſt foꝛma ſbā lis:cuius virtutes pꝛicipales exiſtūt:nutritiuū aug mentatiuū ⁊ generatiuū:nutritio eſt ſm̄ mām:aug mētatio ſm̄ foꝛmā:⁊ lʒ iſtarū virtutū ſit ideʒ nutrimē tuʒ ſm̄ mām:non tñ eſt idem ſm̄ ſpeciei rōnem:alia nāq3 eſt virtus in cibo a virtute nutritiua q̄ in epate ē vel coꝛde:alia a virtute augmētatiua:alia a virtute generatiua q̄ in vaſis diffundif ſeminarijs ⁊ ꝑ has virtutes deſcendentes in cibū cibus trahif in diuer ſas rōnes que fiunt ei ſpecifice ſm̄ ꝙ ad diuerſas po tentias vegetabiles cōparaf:⁊ potentie aīe vegeta bilis aut ſunt ad ſbām que eſt foꝛma:aut ad ſbāʒ que eſt mā:aut ad robur vtriuſq3:ſi ad māʒ:eſt nutritiua ſi ad foꝛmā ē generatiua:ſi ad robur vtriuſq3 eſt aug mentatiua.De oꝛdine aūt dicendū ꝙ dupl'r pñt oꝛdi nari:ſm̄.ſ.reſpectū indiuiduoꝝ:vel ſm̄ reſpectū ſpe ciei:ſi pꝛio mō:generatiua eſt pꝛima:mox nutritiua: vltima eſt augmētatiua:ſi ſcðo mō:generatiua ē vl tima:cui miniſtrat augmentatiua coꝛrobādo ⁊ matu rando oꝛgana a quibus deciditur ſemē:nutritiua fa mulatur vtriq3 miniſtrando materiam.

Tertium documentū eſt tale. Senſs eſt vir tus paſſiua:ſuntq3 oēs ſenſatōes paſſiones vere intētionales ⁊ opatōes imanētes:ꝓ ducte ab agēte ſenſuʒ qð arbitroꝛ eē deum.Itē qua litates de tertia ſpecie ſunt ſenſibilia pꝛopꝛia:quāti tates exiſtunt ſenſibilia cōia:ſunt aūt ſenſata cōia in ſtrumēta ꝑ que ſenſus ponit cōuenietiaʒ ⁊ differētiā inter ſenſata pꝛopꝛia.Iterū:de viſu ſunt iſte ꝓpoſi tiones appꝛobate:viſus eſt pꝛimus ſenſus in appꝛe hēdēdo.Aliqð cōe luci ⁊ coloꝛi obiectū ē adequatū virtutis viſiue:lumē exigif pp medium non pp colo res.Oꝛganum viſus eſt de natura aque:aer ⁊ aqua ⁊ cetera coꝛpoꝛa tranſparentia medinm ſunt idoneū pꝛo viſione cauſanda ⁊ conſeruanda.Species viſibi les ſunt ipſimet coloꝛes ⁊ luces ſʒ eſſe qð habent in medio ⁊ ſenſu.¶Amplius de auditu ſunt iſte ꝓpoſi tiones tractande ſepius atq3 ſepius:ad ſonū ꝓducē dum tria exigūtur:verberans ſcilicet:qð verberaf: ⁊ medium:⁊ ē ſonus qualitas ſenſibilis ꝓuenīēs ex fractione motus aeris ⁊ exiſtens cuʒ illo:auditu pꝛo pꝛie percept⁹.Ad vocis foꝛmationē concurrunt lin gua:epiglotis:⁊ trachea arteria.Sonus alterat coꝛ poꝛa inanimata ⁊ ſenſum:q̄tenus ſcilicet agit actiōe reali ⁊ ſpirituali.Generatio ſoni ē naturalis.Quan do cauſatur echo fit reflexio in foꝛma ⁊ figura pꝛime percuſſionis.Soni obuiantes contrarij ⁊ excellētes infringunt ſe in loco contactus:itaq3 ex ambobus ge neratur vnus confuſus:⁊ hoc quando ambo fuerint excellentes:vel alter deſtruit alterum:⁊ hoc quādo vnus fuerit foꝛtis ⁊ alter debilis.Sonus duplex ha bet medium aerem ſcilicet ⁊ aquaʒ.Rurſus de odo ratu his pꝛopoſitionibus pꝛocedendum eſt:ſenſum odoꝛatus multis animalibus habemus peioꝛē.Dif ferentie odoꝛum cognoſcuntur ex differentijs ſapo rum:ſola bonitas tactus infert bonitateʒ intellect⁹. Aer ⁊ aq̄ ſunt media opoꝛtuna ꝓ odoꝛib⁹ ꝑcipiēdis: licet reſpirantia ⁊ non reſpirantia habeant olfatum: tamen per illum diuerſimode ſentiūt.Odoꝛ ſpiritua liter multiplicatur.¶Preterea de guſtu iſte pꝛopoſi tiones habeantur.Guſtus medium non exigit extra neum per ſe ſed intrinſecum.Sapoꝛ nō percipif niſi ſm̄ ꝙ eſt in humido.Oꝛganum guſtus debet eſſe nō actu humidum:aptum tamen humectari:inueniunf ſapoꝛes ⁊ medij ⁊ extremi.¶Ulterius de tactu has affirmo pꝛopoſitiones.Senſus tactus non eſt vnus ſed plures.Caro non eſt oꝛganum ſed medium exi ſtit virtutis tactiue.Tactus ⁊ guſtus medio intrinſe co per ſe:extrinſeco vero per accideus egent.Quali tates pꝛime obiectum exiſtunt oppoꝛtunum tactus: ⁊ ſunt omnes ſenſus haurientes foꝛmas ⁊ ſpecies ci tra materiam.

Quartum documentum tale exiſtit.Sermo de virtutibus iterioꝛibus:his ab ſoluitur pꝛopoſitionibus.Sēſus cōis ē pꝛima virt⁹ interioꝛ vtēs quinq3 inſtrumentis ſenſuum exterio rum:imaginatiua ſeu fantaſtica eſt ſecunda virtus in terioꝛ:que quidem compꝛehendit de ſubiecto illud qð pictoꝛ deſcribit in pariete ⁊ pꝛeſentat foꝛmaʒ rei exiſtitq3 manifeſtatiue in oꝛizōte anterioꝛi cerebri ⁊ eſt talis virtus reſeruatiua foꝛmarum multe coꝛpo ralitatis ⁊ modice ſpiritualitatis.Tertia virtus inte rioꝛ ē cogitatiua in homine:eſtimatiua ī brutis:per quā quidē virtutē animal naturaliter fugit nociua:lʒ nūq̄ʒ ſenſerit ipſa.Quarta ē virtus memoꝛatiua:q̄ ē vna re ⁊ duo ſm̄ modū ⁊ rationē.

Quintum documentum.De intellectu hec diſcuſſa ſunt:itellectus human⁹ ſm̄ Auerroiʒ ē vnus numero ⁊ vniuerſalis per eſſen tiam:non eſt foꝛma materialis:pōt extrinſece varias terminare mutationes.Habet colligantiā cū virtuti bus ſenſitiuis:pꝛopter quā colligantiam eius opera tio eſt pꝛopꝛia non abſtracta:licet ipſe ſit a coꝛpoꝛe ab ſtractus:intelligit ſe tantuʒ per accidens ⁊ cognitio ne beatifica:⁊ cognitione non beatifica.Et cum ipſe

eſſet pura potentia in genere intellectuum nõ potuit eſſe intellectio vt ꝯmode expediteq; poſſet oẽs ſuſcipere intellectiões: at omnes alie forme potuerũt eſſe intellectiones ⁊ recipi in intellectu humano: intellectionibꝰ nõ per eſſentiã diſponebaꝛ ad capeſcẽdas retinẽdaſq; intellectões per eſſentiã: ⁊ hec oia ita a natura inſtituta fuerunt: ne ſuperiores intelligẽtie eſſent otioſe: ⁊ a nullo intellecte: ⁊ ne res materiales intelligerent.

Sextum documẽtuz eſt: motus ꝓgreſſiuus eſt cõpoſitꝰ ex pulſu ⁊ tractu ⁊ eſt ſicut motus circularis nõ circuli ſed ſup circulũ rei: itaq; ſup vnũ ſemicirculũ fit pulſus ⁊ ſup aliũ tractꝰ: eſt.n. pulſus appetitꝰ in appetibile extra: ⁊ eſt tractꝰ ipſius appetibilis in aĩal appetẽs: ⁊ ad appetibile quidem eſt finis pulſus ⁊ ab eodẽ eſt principiũ tractus: ⁊ pp hoc qeſcere accidit in appetibili a pulſu: ⁊ talis motus ꝓgreſſiuus dr organicus ab organo ſpãli: lz.n. virtus motiua multis mẽbris cõcedaꝛ nõ tñ ab illis dr motus ꝓgreſſiuꝰ: qr p illa nõ ꝓcedit totũ aĩal: ſed tñ moueꝛ quedã pars ipſius ⁊ intellectus appetitus: ⁊ appetibile principia exiſtunt motus animalis de loco ad locum.

Poſtremo obſeruandũ eſt. Quia Ariſto. dixit: in rõnali eſt volũtas: in irrationali deſideriũ ⁊ aius: videndũ eſt de iſtis appetitibꝰ: quoꝝ alter eſt cõcupiſcibilis: alter iraſcibilis: alter eſt volũtas humana: cõcupiſcibilis proprie loquẽdo eſt vis aĩe ſenſibilis cuius ꝓprius finis eſt delectabile in ſenſu: ⁊ imperat motũ ad cõſecutionẽ illius. Cõcupiſcere eſt proprius actus concupiſcibilis: vnũquodq;.enĩ habet determinari ab vltimo ⁊ maxime ſui generis: cõcupiſcentia aũt ſonat in maximum appetitum: cupido.n. dicit vehementẽ appetitum circa aliquid: at concupiſcentia ex vi ꝓpoſitõis adhuc dicit maiorem intenſionẽ circa delectabile cõcupitũ: ⁊ hoc eſt ex vehementia dulcedinis obiecti: virtus iraſcibilis eſt pars appetitus repellens nociuum in ſurgendo cõtra ipſum: ⁊ arduum ⁊ altuz inquantũ huiuſmodi proprium obiectũ eſt iraſcibilis ⁊ cum duo ſint ardua. ſ. nociuũ impugnans ⁊ quod eſt altum excellentia dignitatis: arduum eminẽtius eſt in nociuo impugnãte q̃ʒ in dignitate: ⁊ ratio eſt: arduum in nociuo eſt in victoria periculorum vite q̃ altiſſima ſunt: ⁊ ideo quia per hoc iraſcibilis poniꝛ in altiſſimo diffinitur ⁊ denominatur in comparatione ad ipſum: ſicut ⁊ cõcupiſcibilis in altiſſimo ponitur per delectabile tactus: vnde in homine ꝓprius habitus ordinans concupiſcibilem eſt temperantia proprius aũt habitus ordinans iraſcibilem eſt fortitudo que ĩ periculis vite exiſtit. ¶ Supereſt dicere aliqd de voluntate hominis q̃ libera exiſtit: in ꝓmis bruta nõ habent liberũ arbitriuz: nec liberi arbitrij iudicium: nec liberuz appetitũ: liberum.n. arbitriuz dicitur a libertate arbitrandi de bono ſimpliciter ⁊ malo ſimpliciter magis arbitrando in ipſis ſm rationem honeſti vel inhoneſti q̃ʒ ſm rõnem delectantis vel nõ delectantis. Similiter iudiciuz liberi arbitrij ẽ de honeſto vel inhoneſto: liberũ.n. arbitriũ ab omnibus poniꝛ principiũ in moribꝰ: libertas ẽt appetitus ꝯſiſtit in hoc ꝙ hʒ facultatẽ inclinãdi ſe in iudicatũ: vel declinandi ab ipſo ⁊ hec nõ ſunt in brutis: iuditiũ.n. brutoꝝ nõ ẽ niſi in delectabili ⁊ ñ eleuaꝛ ad iudítiũ honeſti ⁊ ꝓpter hoc ipſuz nõ ẽ abſolute liberum: ex obligatiõe nãq; materie in qua eſt ſicut in organo cogitur ad ſiſtẽdum in particulari ⁊ in ſenſibili bono. Liberi ergo arbitrij potentia ẽ ſpiritualis ſm ordinem nature: vt conſtat per actũ liberi arbitrij q ẽ eligere q qdẽ hʒ aliquid rõnis ⁊ aliqd voluntatis: vñ in opere rõnalis aĩe quattuor cõſideranda ſunt: quoꝝ primũ ẽ actus rõnis q ꝯſiderando ꝓponit aĩe appetibilia ⁊ diſcernit qd appetibile ſit. Secũdũ eſt voluntatis conſenſus in vnum appetibiliũ: tertium ẽ id qḋ eligit amatũ a voluntate ⁊ hoc vocamus liberum arbitrium: quartũ eſt perfecta voluntas q̃ mouet ad ꝯſecutionẽ appetibilis decreti p rõnẽ ⁊ optati p voluntatẽ ⁊ electi p liberũ arbitriũ: qr ḋo arbitrari de appetibilibus rõnis ẽ: libertas autẽ volẽdi vel nõ volendi voluntatis eſt: liberũ arbitriuz ſequitur vtrunq;: iccirco nomẽ ſuũ cõponiꝛ ex vtroq;: ⁊ ꝓpterea dici ſolet: liberum arbitriũ eſſe facultatẽ rõnis ⁊ voluntatis. Verũtamen in quo conſiſtat rõ libertatis difficile ẽ aſſignare ſm Theologos: ſunt q dicũt rationẽ libertatis cõſiſtere in ĩdeterminatione de poſſibili ad poſſe agere ⁊ poſſe nõ agere: nulla.n. cã eſt indẽterminata indeterminatione de ineſſe. Cõtra: indeterminatio de poſſibili repugnat neceſſitati: neceſſitas aũt ⁊ libertas ſtant ſimul: ergo. Alij putãt eã conſiſtere in vtraq; ĩdeterminatiõe: de poſſibili ſcilicet ⁊ de ineſſe: ſed qcqd ſit: voluntas humana: lz ex ſe indifferens ſit ad oppoſita: tñ indiget determinante ipaz ad alteꝝ oppoſitoꝝ ⁊ tale determinãs nõ ẽ ipſa volũtas: non põt.n. volũtas mouere ſeipſam: ne idem in actu ſit ⁊ in potẽtia: vñ actus intellectus ⁊ voluntatis ſunt ſubordinati: qr ſemp qḋ ĩtellectus noſcit: voluntati ꝓſentat: voluntas aũt ſuapte nã ferꝛ neceſſario in preſentatũ ab intellectu (nõ ſunt.n. vt cõiter dr primi motus in nr̃a ptãte:) poſtea vero voluntas ad ſeipſam rediens põt ex libertate ꝓpria intellectui ĩperare ꝙ ſiſtat vel nõ ſiſtat in tali actu ſm ꝙ ĩ illo ſibi placet vel nõ placet oblectari. At ſm peripateticos libertas naſciꝛ ex ratiocinio ⁊ diſcurſu ĩtellectꝰ: nõ.n. ſunt intelligẽtie celeſtes libere: cũ non diſcurrant: imo ſolus hõ ẽ liber: ⁊ queadmoduz nullus eſt effectus ꝯtingens qn ad ipm ꝯcurrat mã prima: ita nullus effectus liber inueniꝛ qn ad ipm concurrat hõ: vbi.n. mã prima cauſa eſt cõtingentie: intellectꝰ humanus cã erit libertatis. Hec itaq; ſunt obſequẽtiſſimi. Perſpicaciſſimiq; diſcipuli dogmata qbus ingenia via in tres libros de aĩa hoc ãno excitanda eleuandaq; ꝓpoſuerã: in ſequenti lectione parua naturalia deo fauente auſpicabunꝛ.

Finis.

¶ Habetis ſacre phye cultores candidiſſimi enarrationes in tres libros de aĩa Ariſtotelis ⁊ Auerrois a Tiberio Bacilerio Bononienſi Viro nr̃i ſeculi celeberrimo in felici Ticinẽſi achademia lucubratas.

Tabula.

¶ Digreſſiones prime ſumme Primi libri de aĩa.

Anima ſbuz eſt ĩtelligibile ⁊ ſcibile. car. 2.
Scientia de anima poteſt appellari ſexta pars ⁊ octaua. car. .2
Omnes ſubſtãtias preter intelligẽtias celeſtes quiditatiue ſpeculatur naturalis. car. 2.l
Vtrũ iſta coñequẽtia valeat: naturalis tractat de itellectu ⁊ intelligibili ergo alie ſcie peunt. car. 2.
Ens per accidens ⁊ ens veridicans non ſunt ſubiecta ſcibilia. car. 2.
Scia de aĩa in certitudĩe dr̃onis ⁊ nobilitate ſubiecti oẽs antecedit facultates ꝑter diuinã. car. 3.
Nulla ẽ ps phye cui ſcia de aĩa nõ ꝓſeruiat. car. 3.
Digreſſio de ideis. car. 5.
Quid prius aprehẽdaꝛ an ſba: an accidẽs. car. 6.
Vtrũ valeat modus arguẽdo ab oppoſito añcedẽtis ad oppoſitũ conſequentis. car. 6.
Logicus p formã: nãlis diffinit p materiaz. car. 7.

¶ Digreſſiones Tertie ſumme.

Vtruz motus oẽs predicti ſint in loco. car. 9.
Vtrum oẽs opatões demãdenꝛ ſuppoſitis. car. 12.
Vtrum ſenes debiliter intelligant. car. 12.
Vtrũ intelligere ſit actio gnãbilis: ĩtellectꝰ ñ. cã. 12.
Que entia ſint aĩata: ⁊ que inaĩata. car. 15.

¶ Digreſſiones Prime ſũme Secũdi libri de aĩa.

Vtrũ priꝰ ḋ ſba aĩe q̃ʒ ḋ accñtibꝰ eiꝰ ſit diputãdũ. 16.
In quo eſſe forme ſint preſtantiores: an in eſſe reali an intentionali. car. 16.
Vtrum cuiuſlibet forme ſola materia ſit primum: ⁊ imediatum ſuſceptiuum. car. 17.
Vtrũ forma ſit pfectior mã ⁊ cõpoſito. car. 19.
Vtrum ex exemplo de artificialibus ſequatur formã materialem eſſe ſubſtantiam. car. 19.
Vtrũ aĩa ſit ſba ⁊ forma ſbalis ⁊ actꝰ corpis. cã. 20.
Qua nã lege reperianꝛ aĩe in viuẽtibus. car. 22.
Vtrũ potẽtie p actꝰ: ⁊ actꝰ diſtiguanꝛ p obiecta. 23.

Digreſſiones Secunde ſumme.

Vtrum artifex poſſit dr̃are ſuũ ſubiectũ eẽ. car. 23.
Vtrum dentur demones. car. 24.
Diuiſio aĩe p vegetabile: ſenſibile: ⁊ rõale ꝑt eẽ analogi ĩ analogata: ⁊ totiꝰ ptãtiui ĩ virtutes. cã. 25.
In hoĩe due aĩe re ipſa inueniuntur. car. 25.
Potentie anime vegetatiue ⁊ ſenſitiue re ab aĩabus deſtinguũtur: non intellectiue. car. 25.
Vnius nature eſt tñ vnus modus cõicãdi. cã. 26.
Deus nihil intelligit extra ſe. car. 26.
Vtrũ cor ſit ꝓncipiũ vite: ſenſus ⁊ motus. car. 27.
Vtrum calor elementaris: naturalis: aĩalis ⁊ celeſtis differant ſpecie. car. 28.
Vtruz ſanguis ſit vltimũ nutrimentum. car. 28.
Vtrum nutritũ nutriatur ſm mãm tantuz. car. 28.
Nunqd ad generationẽ reducaꝛ nutritio. car. 28.
Vtrũ ĩ motu alteratõis deꝛ ꝓmũ alterãs corpeũ. 29.
Vtꝝ vegetabile ſit vniꝰ rõis ĩ plãtĩ brutĩ ⁊ hoĩbꝰ. 29.
Vtrum omnes virtutes nutritiue vnius viuentis ſint eiuſdem rationis. car. 29.
Vtruz generare ſit nãliſſimũ viuẽtibus. car. 29.

¶ Digreſſiones Tertie ſumme.

Vtrum actus precedẽtes virtutem ⁊ ſcientiam ipſis ſint nobiliores. car. 30.
Vtrũ p vnũ actũ gñreꝛ habitꝰ: ⁊ p alios augeaꝛ. 30.
Quo nã pacto inaĩatũ ſpũaliter alteraꝛ. car. 31.
Vtrũ motor ĩ ſenſu ſit ĩtrinſecꝰ: veluti ĩ ĩtellectu. 31.
Vtrum opus ſit ad producendas ſenſationes motore extrinſeco alio a ſenſibilibus. car. 31.
Vtrum ſenſus ſit virtus paſſiua. car. 32.
Senſus nõ percipiũt eſſentias reꝝ in vlĩ. car. 32.
Vtrum ſint tantũ qnq; ſenſibilia cõia. car. 33.
Vtrũ forme intentionales educãtur de potẽtia ſubiecti. car. 33.
Vtrũ lumẽ regraꝛ ex parte medij tantũ. car. 34.
Vtrũ lumen ſit ſpẽs lucis. car. 34.
Vtrum illuminatio fiat in inſtanti. car 35.
Quo nã pacto ſpẽs viſibiles multiplicenꝛ: an piramidaliter: an ſpherice. car. 35.
Vtrum locutio ſit hoĩ naturalis. car. 36.
Generatio ſoni ẽ naturalis. car. 37.
Vtrũ deꝛ minimũ viſibile vel audibile. car. 37.
Vtrum hõ praue odoret. car. 37.
Vtrum odor multiplicetur ſpiritualiter. car. 38.
Nũquid dolor ⁊ ḋlitia ſint opatões ſenſus tactꝰ. 39.
Vtꝝ duo corpa dura poſſint ſe ĩmediate tãgere. 39.
Vtrũ aqua intrinſece calefieri poſſit. car. 40.
Vtrũ ſenſus exterior ſuã valeat percipere ſenſationem. car. 43.
Vtrum ſenſus oẽs ſint in corde. car. 44.
Vtrum ſenſus cõis ſit vnus ſm rem ⁊ multiplicatus ſm inſtrumenta. car. 44.
Vtrũ ſint quattuor virtutes interiores. car. 46.

¶ Digreſſiões pãe ſũme tertij libri de aĩa.

Vtrũ ĩtellectus ſit ṽtus paſſiua ñ in corpe. car. 48.
Vtrũ intellecta ſpeculatiua ſint eterna. car. 50.
Vtrũ tantũ ſit vnus ĩtellectus in oĩbus hoĩbus. 50.
Vtrũ intellectus ſit quartũ genus entis. car. 51.
Vtrũ ĩtellectus poſſibil' ſit forma dãs eẽ hoĩez. 52.
Vtrum intellectio ſit res intellecta. car. 53.
Vtrum intellectus ſit locus ſpecieꝝ. car. 54.
Vtrum intelligentie medie poſſint ſe ĩtelligere modo accidentali. car. 55.
Vtrũ ſingulare ſit ab ĩtellectu ꝯprehẽſibile. car. 55.

¶ Digreſſiones Secũde ſumme.

Vtrũ intellectus poſſit intelligẽ ſe p eſſentiã. 56.
Vtrũ ĩtellectus agẽs ſit cauſa vniuerſalis intellectionis. car. 57.
Vtrum intellectus agens ⁊ poſſibilis ſint equales ĩ actiuitate ⁊ receptibilitate. car. 57.
Vtrum ĩtellectus agens ſit Deus. car. 57.
Si intellectus poſſibilis nõ eẽt corruptibilis: perirent intellectus agens ⁊ poſſibilis. car. 58.

¶ Digreſſiones Tertie ſumme.

Vtꝝ ĩtellectus ſit pñtiũ: factoꝝ ⁊ futuroꝝ. car. 58.
Vtrũ ꝯpoſitio ſit ab ĩtellectu ⁊ ñ a rebꝰ ꝯpoſitis. 58.
Vtrũ oĩs ṽtus cognoſcens priuationem cognoſcat ſe eſſe in potentia. car. 59.
Vtꝝ intelligẽtie medie ĩtelligãt aliqd ex̃ ſe. car. 59.
Vtrum actio intellectus ſit inſtantanea. car. 59.
Vtrum voluntas ſit virtus cognoſcitiua. car. 59.
Vtrum vniuerſalia ſint corruptibilia. car. 59.
Vtrum fantaſma ſit principiũ mediatum per ſe ꝓductiuum intellectionis. car. 60.
Vtrum vniuerſale ſenſibiliũ ſit in intellectu cuiꝰ nullum ſingulare fuerit ſenſatũ. car. 60.
Vtrum mathematica ſit de abſtractis a qualitatibus ſenſibilibus. car. 61.
Vtrum hõ pro ſtatu iſto poſſit intelligere ſubſtãtias ſeparatas per eſſentias eaꝝ. car. 61.
Vtꝝ notitia intellectiua ſit certior ſenſitiua. car. 62.

¶ Tiberius Bacilerius Bononienſis Reuerendiſſimo. D. Raphaeli Riario Epiſcopo Sabineñ Cardinali Sãcti Georgij: ac ſacroſancte Romane eccleſie Camerario digniſſimo perpetuam felicitatem.

Quia in principio lectionũ de anima Raphael reuerendiſſime affirmabã ex tribus de anima libris ⁊ paruis naturalibus vnã vniuerſe naturalis phyloſophie partẽ integrari principalẽ: q̄ ⁊ ſexta ⁊ octaua pars appellari poterat: ſʒ ꝙ libri nãlis phye ordine cognitionis diſtincte vel confuſe ordinabanẽ. Expeditis his q̄ ad tres libros de aïa pertinere videbanẽ. Placuit huic Florentiſſime achademie: vt ea que in quibuſdã tractatibus ↄtinenẽ qui parua nãlia nuncupanẽ a nobis ꝑtractarent. Et qꝛ nihil ẽ qđ huic Achademie denegare poſſim ⁊ preſertim in re litteraria: puĩciã libentiſſime ſuſcepi: ⁊ eo libentius: quo tu mihi occurriſti cui iſte elucubratiões nõ imerito dicari poſſent. Et quẽadmodũ ſcientia de aïa ceteris diſciplinis comodiſſima Julio ſecũdo põtifici maximo fuit ↄſecrata. Ita equiſſimũ exiſtit preſentes tractatus qui ſciẽtie de aïa maxima ↄiungũtur ꝓpinquitate ei dedicare q̄ pontifici maximo ⁊ affinitate ⁊ dignitate cõiũctus foret. Et quẽadmodũ Sacroſancta Romana Eccl'ia Julio paſtore ⁊ Raphaele camerario nõ parũ gloriaẽ. Sub quibus quidẽ eccleſia regitur: cõſeruaẽ ⁊ augetur. Ita ⁊ mihi iure letandũ erit: q̃ quidẽ has meas elucubrationes vobis fuiſſe gratas intellexero. Poſteaq̃.n. lumini ſatiſfeci nãli quo ſciẽtas humanitus inuẽtas hões adipiſcunẽ: ꝑoptarẽ tantã mihi opportunitatẽ concedi: vt ꝓpoſitiones tã veterũ q̃ recentiorũ Theologorũ poſſem libere: ↄmode ⁊ expedite altiſſima ꝓfundiſſimaq; inquirere inueſtigatõe. Uale. Datũ Papie Kal'. Februarij. 1508.

¶ Tiberij Bacilerij Bononienſis lectura in tractatũ de cauſa lõgitudinis ⁊ breuitatis vite.

Eo autem quod eſt hoc quidem eſſe longe vite animalium: hoc autem breuis vite ⁊ de vite totaliter longitudine ⁊ breuitate conſiderandũ cauſas.

¶ Principium autem conſiderationis neceſſarium primo ex eo quod eſt dubitare de ipſis..

¶ Nõ.n. eſt palaʒ vtrum alteruʒ: aut idẽ cãe oĩbus aïalibꝰ ⁊ plantis eius qđ eſt: hec quidem eſſe longe vite: hec aũt breuis: ⁊ plãtarum has quideʒ pauci tẽporis: has aũt multum durabilem habere vitã. ¶ Adhuc aũt vtrũ eadẽ que longe vite: ⁊ que ſm naturaʒ ſana natura conſtantiũ: aut ſeparata ſunt. Et quod breuis vite ⁊ langoroſuʒ: aut ſm quoſdam quidam langores appropinquant langoroſa ſm naturam corpora his que breuis vite ſm quoſdam autem nihil prohibet langoroſos eſſe longe vite exiſtẽtes. ¶ De ſomno quideʒ igitur ⁊ vigilia dictum eſt prius. De vita autem ⁊ morte dicendum eſt poſterius. Similiter autem de langore ⁊ ſanitate quantuʒ adiacet naturali philoſophie. Nũc autem de cauſa eius quod eſt: hoc quidẽ eſſe longe vite: hoc auteʒ breuis vite: ſicut dictũ eſt prius conſiderandum.

¶ Intentio Ariſtotelis preſenti tractatu eſt inquirere cauſas longitudinis ⁊ breuitatis vite. Cõparareq; viuentia ſm longitudinem ⁊ breuitatẽ vite. Uerũ ãteaquã ſeriem verborum Ariſtotelis aggrediar ꝑmitto vnum documentuʒ cunctis quos expoſiturus ſum tractatibus introductorium cõmodiſſimum. Si potentia anime eſt organica: ⁊ actus: ⁊ ſi potẽtia exiſtit inorganica: ⁊ actus inuenitur inorganicus: operationes organice appropriate loquendo vocantur operationes coniuncti: ⁊ potentie organice potentie coniuncti: at intellectio operatio eſt propria aïe non coniuncti: ⁊ virtus intellectiua eſt potentia anime ⁊ nõ cõiuncti: ergo omnes operatões pertinentes ad virtutem vegetatiuã: ſenſitiuam ⁊ motiuam ſm locũ erunt cõmunes anime ⁊ corpori: ergo ⁊ virtutes vegetatiue: ſenſitiue: ⁊ motiue ſm locum potentie exiſtent coniuncti ⁊ organice. Operationes cõmunes anime ⁊ corpori poterant duobus modis conſiderari: ⁊ inquantum ſe tenent ex parte anime: ⁊ vt ſe tenent ex parte corporis: ratione diſpoſitionum quas requirũt in corpore: de operationibus cõmunibus anime ⁊ corpori quatenus ſe tenent ex parte anime in libris de anima copioſiſſime pertractatur: de quibus prout ſe tenent ex parte corporis in paruis naturalibus differitur: de intellectione vero operatione propria anime in tertio libro de anima duntaxat tractari potuit. Et licet de ordine horum tractatuuʒ non multum curandum ſit. Quia tamen cõmuniora in eadem facultate anteponuntur: viſum eſt mihi talem ſeruare ordinem: vegetatiuum prius eſt ſm naturam ſenſitiuo: ⁊ hoc motiuum ſm locum antecedit operationes ergo cõmunes corpori ⁊ virtuti vegetatiue inquantum ſe tenent ex parte corporis priꝰ determinande ſunt: in tractatibꝰ de longitudine: de iuuentute. De reſpiratione: de morte ⁊ vita. At opꝰ ſenſitiue cum tripliciter variari poſſet: aut ſcilicet ſm cõparationem ſenſus ad ſenſibile: aut ſm reditum ex ſpecie ſenſibili ſeruata apud animaʒ in rem prius acceptam in ſenſu: aut ſm ꝙ ſenſus egreditur vel ingreditur animal: de his operationibus in libello de ſenſu ⁊ ſenſato: de memoria ⁊ reminiſcentia: de ſomno ⁊ vigilia abunde differitur. In tractatu vero de motibus animalium inducuntur operationes cõmunes corpori ⁊ virtuti motiue ſm locuʒ: prout ſcilicet ſe tenent ex parte corporis. Ex his infero corolarie: ex tribus de anima libris ⁊ paruis naturalibus vnã naturalis phyloſophie partem integrari principalẽ: que quidem ⁊ ſexta ⁊ octaua pars appellari poteſt: in qua totali parte agitur de operationibus anime ⁊ cõiuncti ⁊ vt ſe tenent ex parte anime: ⁊ inquantum ſe tenent ex parte corporis. Infero ſecundo: ꝙ iſti tractatus ſunt ſcientifici: licet tales operationes ſint ſingulares ⁊ poſſibiles aliter ſe habere: cum componantur propoſitiones eterne veritatis ex terminis ſignificantibus huiuſmodi operationes: ſubiectum autem huius tractatus ſit iſte terminus vegetatiuũ quatenus ſubiitur terminis importantibus cauſas longitudinis ⁊ breuitatis vite: his expeditis deueniendum eſt ad ſeriem verborum Ariſtotelis.

Sententia huius partis ſtat in hoc: Conueniens eſt determinare quare aliqua animalium ſint longe vite: vt ſunt elephas ⁊ homo: ⁊ aliqua breuis: vt ſunt quedam animalia: quorum periodus non eſt niſi vnus annus vel dies: immo expedit conſiderare que omnium viuentium longitudinis vite cauſa ſit: ⁊ que breuitatis. ⁊ dixit hoc propter plantas: quarum quedam ſunt longioris vite: quedam breuioris. Non enim palam eſt an eedem ſint cauſe longitudinis vite animaliuʒ ⁊ plãtarum: necne: ⁊ vtrum eedeʒ ſint cauſe breuitatis vite animalium ⁊ plantarum: nõdum etiaʒ ſatis perſpectum eſt vtrum idem ſit eſſe diuturne vite ⁊ natura eſſe ſanum: itidem eẽ breuis vite ⁊ natura eſſe egrũ nempe nõnulli affirmant vitam lãguidam veloci curſu terminari: ſm quoſdam autem nihil vetat lãguore captos diutius viuere.

Eſt primitus aduertendum ꝙ eadem eſt cauſa ↄmunis lõgitudinis ⁊ breuitatis vite in plantis ⁊ animalibus. Iteʒ non idem eſt eſſe longe vite ⁊ eſſe ſanum: quãuis vnum alteri coadiuuet: neq; idem eſt eſſe breuis vite ⁊ eſſe egrotum: vnde alia eſt cauſa longitudinis vite: alia ſanitatis: alia breuitatis vite: alia egritudinis. ⁊ lʒ Ariſtoteles dicat de ſomno ⁊ vigilia dictum eſſe prius: de vita ⁊ morte dicenduʒ eſſe poſteriꝰ: nihilominus ordo quem ſeruare contendo impediri non de/

bet. ¶ Rurſus ſcienduꝫ eſt: viuentibus que creſcūt atqꝫ decreſcunt neceſſe eſt ineſſe potentiam nutriendi: ⁊ eſt vita viuentium materialium manſio anime nutritiue in calido naturali: tamdiu eiꝫ viuimus quandiu nutrimur: octauo phyſicorum. 20. de vita abſtractorum tractatur. 12. methaphyſice. 39. vnde omnis actus viuentis ſiue primus ſiue ſecūdus vt actus viuentis eſt: eſt vita. primo de anima. 95.

Amplius dubium erat vtrum eſſet eadem cauſa eſſendi ſanum ⁊ eſſe diuturne vite: ⁊ eſſendi egrotum ⁊ breuis vite: cui Ariſtotiles ſatiſfacit dicendo multos egrotatiuos: longeuos: ſanatiuos breuis vite: vnde cōmuniter tenetur ꝙ humiduꝫ pueri ethici curati ante curam eſſet melius pro vita pro calidi ſuſtentatiōe licet impediret reſtauratum melius eſt qualitatiue: eſt tamen etatiue magis deſiccatuꝫ: ſiccitas nāqꝫ etatiua eſt ineuitabilis ⁊ acquiſita non poteſt remoueri. non datur enim retroceſſus in etatibus: ſiccitas accidentalis aufferri poteſt.

Auerrois dicit longitudo igitur ⁊ breuitas vite nō attribuūtur niſi his quattuor qualitatibus: nō quantitati: neqꝫ alij qualitati: verbigratia grauitati ⁊ leuitati: ⁊ nigredini ⁊ albedini: nō eſt quātitas de numero principioꝝ actiuoꝝ. 4. phyſicoꝝ. 84. grauitas ⁊ leuitas ſunt ꝑfecto ſubſtantiales forme ellementoꝝ: qr tamen forme ſubſtātiales ſepenumero qualitates naturales appellant: ideo Auerrois grauitatē ⁊ leuitatē aſſeruit eſſe qualitates. Senſus eſt: licet cauſa radicalis ⁊ principalis generationis ⁊ interitus ſit materia in potētia: ⁊ contrarietas in formis: inſtrumenta tamen quib° cōmittuntur iſte mutationes ſunt quattuor qualitates prime: quaꝝ due ſunt actiue: ⁊ totideꝫ paſſiue: vnde qualitates prime ad ellementa comparate ſunt actiue omnes: at in reſpectu ad mixta due ſunt actiue: totidem paſſiue: ſiccuꝫ ⁊ humidum per pati diffiniūtur: calidum ⁊ frigiduꝫ per agere: neqꝫ caliditas pōt omneꝫ effectū ſiccitatis perficere. Siccuꝫ. n. ex aqua generat terram: nō caliditas: caliditas quoqꝫ faciēs humidum ſubtile mixti euaporare groſſo remanente exiccat per accidens: ⁊ puto ordinē qualitatū actiuitatis contrariū eſſe ordini qualitatum reſiſtētie: q̃tū eniꝫ ad latitudinē actiuitatis iſte eſt ordo: caliditas: frigiditas: humiditas: ⁊ ſiccitas: at latitudo reſiſtentie talis comprobatur: ſiccitas: humiditas: frigiditas ⁊ caliditas.

Digreſſio.

Inquiratur vtrum omnis actio ſublunaris a primis pendeat qualitatibus: videtur ꝙ non: tum qr forma ſubſtantialis dat eſſe ſimplr ergo ⁊ operationē: tum qr: multe medicine graues purgant ſurſuꝫ ⁊ leues deorſum: ergo tales operationes qualitatibus ellementoꝝ non attribuūtur: tum quia conſumptio auri a corpore ſtrutionis ab ellementis non prouenit: tum quia ex repletione ⁊ nutrimenti multitudine naſcit egritudo ⁊ interitus: non omnis itaqꝫ actio perficitur qualitate ¶ Ad oppoſitum arguitur: omnis actio eſt a contrario: vera ꝯtrarietas primis ellementoꝝ qualitatib° concedit: ergo. Iteꝫ actio omnis eſt in motu: omnis motus eſt a contrario ad contrarium: ergo.

Pro expeditione queſiti attendendum primo omnē actionem fore a qualitate aut eſſentialiter aut initiatiue ⁊ coadiuuatiue: ⁊ hac lege virtutes occulte ꝑ qualitates ellementoꝝ in earum iuuantur actione: eſt ⁊ quantitas tantum de principijs paſſiuis non obſtante ꝙ ſit qualitati ratio agēdi. ¶ Rurſus obſeruāduꝫ: ignis nihil agit niſi per caloreꝫ: ⁊ nulla actio imediate egreditur a forma ignis. 7. methaphyce. 31. vnde calor inducit ⁊ calorem ⁊ formā: caloreꝫ virtute propria: formaꝫ inquātum eſt organum ⁊ inſtrumentum ignis: neqꝫ oportet ꝙ forma ſubſtātialis inducat formam: ⁊ calor caloreꝫ: cum poſſit ignis nō ab igne generari: ⁊ nō agat ignis inquātuꝫ ignis: ſed inquātuꝫ calidus: his queſito eſt plane ſatiſfactum.

¶ Sunt aūt habentia differentiā hanc tota ad tota genera ⁊ eorum que ſub vna ſpecie altera ad altera. Dico aūt ſm genus quidem differre: vt hominē ad equū. longioris enim vite genus hominū q̃ qđ equorum. Scdm ſpēm autem hominē ad homineꝫ. Sunt eiꝫ ⁊ homines: hi quideꝫ longe vite: hi autem breuis vite: alteri ſm altera loca diſtantes. Que quidē enim ⁊ calidis gentiuꝫ longioris vite. Que aūt in frigidis breuioris vite: ⁊ habitantium autem eundem locum differunt. Similiter aliqui qui hac differentia adinuicem.

¶ Sententia huius partis ſtat in hoc. Longitudo ⁊ breuitas vite comparantur: aut ſm genus: aut ſpecem: aut modum aut indiuiduū: ⁊ ita ſupplet Auerrois textum Ariſtotelis non cōparantis plantas ad animalia in hac diſtinctiōe. Qui ergo in calidis ⁊ humidis habitant regionibus longiorem habent vitā: cum caliduꝫ ſit cauſa vite ⁊ viuentibus beneficium: qui vero in frigidis breuioreꝫ: qm̄ frigidum cauſa ē mortis ⁊ ducit ad interitum. Immo eiuſdem regionis habitatores aliqui longe ſunt vite: aliq vero breuis: aūt propter aeris continentis diuerſitatem: aut potius propter cōtemperamentoꝝ variaꝫ diſpoſitionem. Et dicebat Ariſtoteles. 14. particula problematum problemate. 9. Cur diutius viuunt qui locis calidis ſuam degunt etateꝫ. ſoluit. quia natura ſunt ſicciore: firmius auteꝫ diuturniuſqꝫ eſt quod ſiccius ē: mors autem quedam putredo eſt. habitantes enim loca calida ſunt natura ſicciores habitantib° loca frigida propter caliditatem: ad quaꝫ quidem conſequitur exiccatio: cum humiduꝫ putreſcibile expiret: qđ autem ſiccius exiſtit: minus natum eſt putrefieri: qm̄ putrefactio eſt per calidum ⁊ humidū: at in locis frigidis multiplicatur humiditas per accidēs: hec autem faciliter putreſcit ⁊ ducit ad mortem putrefactione.

¶ Contra Auerrois in hoc tractatu inquit: qui habitant in regionibus calidis ⁊ humidis ſunt longioris vite: ⁊ hoc accidit propter accidens: ſcilicet propter paucitatem putrefactionis: ergo humidum ⁊ calidum non erunt cauſe putrefactiōis. Soluit Cōciliator: duplex eſt cōplexio calida ⁊ humida: vna ē naturalis a principio exiſtens creatiōis ex ſuis principijs:

cipijs: altera accidentalis ex vſu permutantium ad caliditatem ⁊ humiditateꝫ acquiſita: que vituperabilis extat: parata enim eſt de facili ad putrefactionē đ qua intendit Ariſtoteles cum dicit: in locis frigidis putrefactionē magis fieri q̃ in calidis. Auerrois autem de prima.

Digreſſio.

Dubitatur que ſint regiones ⁊ loca ad longitudinem vite magis conducentia. In primis videntur frigida: dicēte Auicena ſecunda primi: in locis calidis ſenium aduenire in triginta annis: ſenium vero propinquum eſt morti. In regionib° aūt frigidis inueniunt hoies audaces bene digerentes ⁊ diu viuētes ⁊ ſubtilium ſpirituū Item homo eſt calidiſſimum animalium: ſed ſimile additum ſimili facit furere. Amplius in regiōe calida calidum extrinſecuꝫ educit humiduꝫ contenti ergo eſt cauſa putrefactionis. Rurſus habitantes in regionibus frigidis ſunt calidiores ergo potentiores ergo ſapiētiores ergo longioris vite: iſte rōnes faciunt vt Albertus magnus arbitretur habitantes in regionibus frigidis eſſe longioris vite: qui Ariſtoteli palam aduerſatur aſſerenti eos qui in calidis habitant regionibus longiorem habere vitam: cum calidum ſit cauſa vite ⁊ viuentibus beneficium.

Solutio itaqꝫ queſiti duobus abſoluat documentis. Primum ſit tale. Terra habitabilis partita eſt in ſemptem climata: habitantes loca valde calida breuis ſunt vite propter aduſtionem ⁊ conſumptionem humidi radicalis citam. Loca quoqꝫ valde frigida mortem accelerant: propter enim vehementem frigiditatem exteriorem calidum interius impellentem accidit ipſum vehementer profundari ⁊ inuiſcari in humido: quare illđ magis depaſcet ⁊ corrumpet. Neqꝫ veruꝫ eſt ꝙ quidam affirmant dicentes eos citius perire morte accidentali ⁊ violenta qui habitant regiones frigidas ⁊ habitantes loca calida velotius decedere morte naturali. Eſt autem mors accidentalis ⁊ violenta que cauſatur putrefactione: putrefactio vero eſt reductio humidi radicalis a ſicco facta a calore alieno extraneante calorem naturalem educentem humidum ad exteriora putrefacti: frigiditas enim extrinſeca cauſa eſt putrefactionis prohibens ne calor extraneus diſſoluatur a re in qua eſt: aliter ſi frigiditas non prohiberet: ſepararetur calor a re antequam putreſceret res: Concurrit etiam frigiditas intrinſeca calidum exiens expellens ⁊ putridum reddens incineratum. Mors naturalis prouenit ex conſumptione humidi naturalis ex dominio calidi. iſti enim non ſatiſfaciunt Ariſtoteli volēti ad longitudinem vite calidum ⁊ humidum proportionata requiri: conſtat autem in locis calidis hec reperiri amplius q̃ in frigidis. Item in eſtate eſt putrefactio per diſſolutionem ⁊ combuſtionem: combuſtio autem vt reor a fortiſſimo calore extraneo cauſatur potente abſqꝫ fauore caloris naturalis humidum ad exteriora educere: quandoqꝫ enim calor extrinſecus extraneat calidum naturale non educendo humidum: quandoqꝫ vtrūqꝫ operatur: ergo mors violenta eis eueniet qui in locis calidis habitant: ſicut ⁊ habitantibus in locis frigidis. Regio itaqꝫ calida vt calida eſt magis facit ad longitudinem vite q̃ regio frigida vt frigida: regio tamen frigida calidis complexiōib°: ⁊ calida frigidis viuentibus cōmodiſſima eſt: cum enim regio complexioni aduerſetur: naſcitur temperamentum. Et qui ſunt in locis calidis ſapientiores ſunt q̃ qui in frigidis.

Secunduꝫ documentū eſt.

Quattuor ſunt complexiones lapſe a temperamento. Sanguinea ſcilicet: colerica: flegmatica: ⁊ melancholica: iter quas talis ordo reperitur quātuꝫ ad nobilitatem ⁊ durationem: ſanguinea: colerica: flegmatica: ⁊ melancholica. Eſt ſanguineus calidus ⁊ humidus: colericus calidus ⁊ ſiccus: flegmaticus frigidus ⁊ humidus: melancholicus frigidus ⁊ ſiccus. ¶ Neqꝫ rationes facte ante oppoſitum concludūt. Prima concludit regionem intenſe calidam nō conducere ad vitaꝫ vt eſt intenſe calida: licet regioni intenſe calide inquātum calida non repugnet concurrere ad longitudinem vite: neqꝫ verum eſt homines habitantes in regionibus frigidis eſſe diutius viuētes ⁊ meliorum ſpirituū: licet exiſtant audaces ⁊ vehementer de ſeipſis confidentes. putant eniꝫ ſuo robore omnibus poſſe reſiſtere: ipſaqꝫ ſuperare. Ad ſecundam: homo ⁊ ſi ſit calidiſſimuꝫ animaliū in regione tamē temperata calida erit diuturne vite. Ad tertiam dicendum eſt ꝙ habitantes loca frigida citius moriuntur morte naturali ⁊ violenta. Et ſi dicas: nō naturali: quia humidum multum eſt in eis ⁊ calidū. Solutio eſt: illud humidum eſt aqueum: neqꝫ cuꝫ calore ⁊ corde proportionatum: pereunt ⁊ morte violenta celeriter: quoniaꝫ licet ſint pingues: non eſt ipſorum pinguedo aerea: qualis requiritur ad longitudinem vite: eſt ⁊ cauſa accidentalis: quare breuiori durant tempore in regione frigidiori: inordinatio regiminis. ſunt enim effrenes brutales: ſunt maxime voraces: nunquam de futuris cogitantes: ⁊ ebrijs aſſimilantur quantum ad dipoſitionem corporis ⁊ anime.

¶ Oportet autem accipere quid facile ī natura corruptibile cōſtantibus: ⁊ quid qđ nō facile corruptibile.

¶ Sententia huius partis ſtat in hoc. Ellementa cum varientur qualitatibus primis: quia quedam ſunt ſimbola: quedam diſſimbola: ſunt cauſa trāſmutationum in mixtis: . ſi enim ellementa nō eſſent ſeinuicem tranſmutabilia non eſſet ſubiectum in alteratione: nec in ſubſtantia. primo de generatiōe primo. que cōditionalis tenet: quia omnis alteratio eſt mediate vel imediate in primis qualitatibus: generatio quoqꝫ finis eſt alterationis. primo phyſicoꝝ. 62. non intrinſecus ſed extrinſecus: quia qualitas acquiſita per alterationem terminat intrinſece ipſam alterationem. Item que a natura fiunt: fiunt per actionem qualitatum primarum ⁊ omnia talia generabilia ⁊ mortalia ſunt: que fiunt ſine tali actione ſunt ab arte ⁊ talia etiam caduca inueniuntur: ⁊ hoc ſiue fiant ab arte per compoſitionem: ſiue per ablationeꝫ: ſiue per tranſfigurationem: ⁊ ſm ꝙ res ſumit complementum ab arte vel a natura: ita artificialis ⁊ naturalis denominatur. ¶ Rurſus ſciētia ⁊ ſanitas peculiari pereunt corruptione: quando corrumpuntur ſubiectis ſaluatis: corrumpuntur autem per viam ſequelle ad interitum ſubiectorum: interitus formarū

Prius fit ꝑ ſucceſſuʒ cōtrarij vł priuatiue oppoſiti. Et ſi .12. methaphyſice .18. dicatur compoſitum tantum generari ⁊ corrumpi per ſe: formas vero per accidens: hic vero formas generari ⁊ corrumpi per ſe capitur hic generatio ⁊ corruptio pro inceptōe ⁊ deſitione cuiuſcūqʒ preexigentis ſubiectum: preexigē tis dico ſubiectum vel tanq̄ʒ partem vel non tanq̄ʒ partem. 12. methaphyſice. 18. capitur generatio pro inceptione alicuius preexigentis ſubiectum tanq̄ʒ partem: qua ſignificatione tantum compoſitum dicitur generari. At ſi iterum quiſpiam dicat: ſcientiam non corrumpi ſublato animali: quia permanet intellectus in quo eſt ſcientia tanq̄ʒ in loco ſeu ſubiecto. Dico ſcientiam aufferri ablato animali cum pendeat a fantaſmatibus: ⁊ cum deperditur ſcientia per obliuionez efficitur homo ignorans ignorantia negationis: que priuatiue ſcientie aduerſatur: cum autē per deceptionē: efficitur homo ignorans ignorantia diſpoſitionis errore cōtrario diſcipline: ⁊ his addo accidentia propria tantum deperdi per viam ſequelle: cōmunia vero vtroqʒ modo deperdi poſſe.

¶ Preterea non eſt anima in corpore veluti ſcientia in anima: eſt anima natura corporis animati ⁊ tota eſſentia illius: vnde forme ſubſtantiales ⁊ accidentales in hoc conueniunt ꝙ ad corruptionem ſubiectorum forme omnes deſinunt eſſe: vł informare: quod dico propter animam intellectiuam humanā: diſſentiunt vero: quia ſublatis formis ſubſtantialibus pereunt neceſſario ſubiecta illis informata: non autem occidunt ſubiecta neceſſario ad occaſſum accidentiū ⁊ hec eſt cauſa ꝙ dicebaʒ anno ſuperiori: primo phyſicorum. 14. accidens non poſſe quoquomodo a ſubſtantia denudari. ¶ Rurſus accidentia non ſunt nature: forme omnes ſubſtantiales ſunt nature: qꝛ principium motus ⁊ quietis. 2. phyſicoruʒ. 3. capitur interdum natura pro forma ſubſtantiali inclinante tantum ad vnam differentiam poſitionis: qua ſignificatione anima nō eſt natura: nec motus celi ⁊ animalis mortalis naturalis.

Eſt aduertendum. Accidentia incompoſſibilia forme introducende per viam ſequelle ⁊ per ſe corrumpūtur ſeu deſinunt eſſe: accidentia vero in re corrumpenda forme inducende compoſſibilia per viam ſequelle ⁊ per accidens pereunt: patet hoc exemplo: ſi calor ſit in tota aqua ſubiectiue: in aduentu forme ignis peribit calor conſecutiue per accidens tamen: riſibilitas hominis eo ſublato deſtruitur conſecutiue per ſe.

¶ Dubitatur cur peripatetici ſentiant accidētia non poſſe eſſe ſine ſubiectis. Dico hoc eſſe ꝓpter cauſalitatem quam habet ſubiectum ſupra accidens quaʒ cauſalitateʒ cauſa prima non poteſt ſupplere. Theologi quia volunt cauſam primam poſſe in effectum ſecunde ſine fauore ſecunde tenent accidentia reperiri in euchariſtia ſine ſubſtantia panis. Et ſiquis querat: vtrum qualitates prime agerent ſi a ſubiectis eſſent ſeparate. Reſpondet Auerrois primo de generatione quinquageſimoquito. calor ſi eſſet abſtractus per poſſibile vel impoſſibile ageret ⁊ non pateretur. cauſa enim actionis eſt forma: paſſionis vero materia: in ſumma ergo ellemēta ſunt facile corruptibilia: ⁊ quecunqʒ ex ellementis componentur tranſmutabilia ſunt ⁊ corruptibilia: quod enim ex corruptibili componitur: corruptibile eſſe neceſſe eſt: immo ex aliquibus compoſita conſtituentium naturam participant: ⁊ accidentium varie ſunt explicate deperditiones: ⁊ ſaluatis ⁊ non ſaluatis ſubiectis: ⁊ per ſucceſſum contrarij ⁊ priuatiue oppoſiti. ſepenumero pereunt accidentia.

Digreſſio.

Quia ſcientiam acquiri ⁊ deperdi poſſe Ariſtoteles putat: ideo viſum eſt mihi quantum expedit propoſito modum inducere quo ſcientia acquiritur vel deperditur. In primis ergo aduertendum ꝙ Auerrois ſeptimo phyſicorum. 20. format iſtam rationem: cognitio acquiritur intellectui nulla mutatione facta in ipſo intellectu: ergo cognitio non terminat veram alterationem: vnde ſicut columna efficitur dextra ⁊ ſiniſtra per motum ſortis ſine mutatione eius: ita ⁊ homo efficitur ſciens abſqʒ mutatione intellect⁹: pars ergo cognoſcens non tranſmutatur ſed quoddam aliud: ⁊ ex hoc infero corolarie ꝙ intellectus agens non ponitur ex parte intellectus poſſibilis: ſed tantum ex parte obiecti: quod virtute intellectus agentis transfertur de ordine materialium ad ordinem abſtractorum. tertio de anima. 18. forma enim facta abſtracta preſentata intellectui poſſibili ipſum perficit abſqʒ hoc ꝙ inhereat veluti ſi per poſſibile intellectio qua ſortes intelligit lapidem eſſet ſeparata a ſorte: ⁊ tamen ſortes per eam intelligeret: tunc ipſa eſſet forma perficiens ſortem: non tamen inhereret intellectui ſortis. Et quemadmodum homo poſt ſomnum vtitur ſcientia actu: abſqʒ hoc ꝙ ſcientia acquiratur generatione ⁊ alteratione: ita quis incipit ſcire de nouo abſqʒ hoc ꝙ ſcientia illa noua terminet generationem ⁊ alterationem: verūtamen ſciens cuʒ non vtitur ſua ſcientia eſt in potentia accidentali: at addiſcens antequam addiſcat eſt in potentia eſſentiali: ⁊. 2. de anima. 58. ponebatur differentia inter doctrinationem ⁊ rememorationem: ⁊ eſt aduertendum ꝙ apud Platonem habitus erant cōnaturales intellectibus multiplicatis: ⁊ noſtrum ſcire erat reminiſci: at Auerrois arbitratur vnum tantum intellectum cui cognitio equi perpetuatur varijs diuerſorum hominum fantaſmatibus eaʒ cōſeruantibus: ⁊ ita apud Cōmentatorem noſtrum ſcire erat aliquo modo reminiſci. 3. de anima. 5. ſi autē fantaſmata valeant conſeruare intellectionem in intellectu: opus eſt vt ſit rectitudo accidentium: lumē nāqʒ intellectus agentis non figitur ſupra fantaſmata puerorum: ⁊ ebriorum: ⁊ ſi generaretur ſciētia eo tempore quo ſenſibiles ſpecies inordinate ⁊ confuſe habentur: tunc ex natura eius eſſet apud tranſmutationem: non acquiritur ergo ꝺ nouo ſcientia diſcipulo: quia cum ſit idem intellectus apud Auerroiʒ: erit ⁊ eadeʒ ſcientia: ⁊ dicebaʒ primo de anima. 66. ad hoc vt intellectio ſit generabilis ⁊ corruptibił ſat eſt eam colligantiam habere cum virtute organica: at intellectus humanus eſt ingenerabilis ⁊ icorruptibilis ſi ſit non cauſatus a corpore: ⁊ hac de cauſa dixi primo de anima. 12. ⁊. 13. intellectionem hominis eſſe operationem propriam non abſtractaʒ: ⁊ intellectum ipſum abſtractum exiſtere: officium ergo ꝑceptoris non eſt aliud q̄ʒ facere ꝙ intellectio que erat continuata cum ſuo fantaſmate continuetur cuʒ fantaſmate diſcipuli. Dico tamen ſm̄ fidem ⁊ veritatem

tem ꝙ preceptor cauſat in diſcipulo nouam ſcientiaʒ excitando intellectum eius per principia nota ⁊ per determinatam principiorum ad concluſionē applicationem: neqʒ ſequit̄ ꝙ ſcīa ſit qualitas actiua: quando enim actiua qualitas agit in aliud non requirit in illo in quod agit eſſe aliquod agens principale iuuas ipſam: at ſcientia preceptoris non eſt qualitas ſufficiens ad inducendum ſcientiam in diſcipulo: ſed principale agens eſt intrinſecum diſcipulo: vt intellectus agens ſuo lumine: verus etenim doctor eſt qui interius mentem illuminat: ⁊ intellectum ⁊ veritatem oſtendit: auctore lynconienſe primo poſteriorum.

Rurſus aduertendum: primo poſteriorum capite ſexto enumerantur quattuor conditiones quibus quidem ſcientia deponi poteſt ⁊ ſaluari: habens rationem: ſaluatus: ſalua res ſit: ⁊ non oblitus: veritas nāqʒ propoſitionis ſcite nō dependet ab exiſtentia ſubiecti ⁊ predicati. Et cum ad vnam concluſionem poſſint eſſe plura media potiſſima: vno medio ſublato noticia concluſionis abſolute non deſtruitur: ſed tantum reſpectu illius medij: perempto etiam ſciente tam principali q̄ʒ totali tollitur neceſſario ſcientia: que etiam auferꝫ ꝑ obliuione totalem: reminiſcētia. n. expoſcit obliuionē iperfectam ⁊ truncatam.

Forte autem vtiqʒ. Sententia huius partis ſtat in hoc: Ignis in concauo corruptibilis eſt: ⁊ cuʒ ibi nullum ſit corruptiuum naturale: neqʒ naturaliter poſſit eſſe: celum enim ⁊ ignis ibidem ignem cōſeruant: colligitur aliquod eē corruptibile: quod tamē nūquam corrumpetur: ⁊ aliquod habere poteſtatem calefaciendi quod tamen nūquaʒ calefaciet: ⁊ ita nō omnis potentia exibit ad actum: ergo ignis erit incorruptibilis in loco ſimpliciter ſurſum: vbi nullum habet contrarium. Item pereunt que inexiſtunt cōtrarijs ſm̄ accidens: contraria inuiceʒ interimuntur per ſe: ſed ſubſtantie non corrumpunꝫ ſm̄ accidens cum de nullo ſubiecto predicenꝫ. ſ. denomiatiue: nō enim indiuidua de predicamento ſubſtantie pereūt eo modo quo accidentia ſaluis ſcilicet ſuſceptiuis: aut per contrarij actionem: aut conſeruantis ablationem: quia ipſa tota compoſita ſunt ſubſtantie ⁊ non ſunt in ſubiecto: ergo vbi corruptibilia nullū hēbūt contrariuʒ: erunt incorruptibilia: igni itaqʒ nihil cōtrariatur ⁊ maxime in concauo lune: ergo nō poterit ibi corrumpi: neqʒ etiam in alio corrumpetur: qꝛ nō poteſt deſcendere naturaliter: neqʒ violenter: quia nullum eſt ibi violentans: neqʒ naturaliter pōt eſſe aliquod ibi ignem deorſum violenter impellēs: qm̄ oporteret illud violentās vincere celū ⁊ ignem que reſiſtunt violentanti: ⁊ hac eadem ratione poſſʒ ꝓbari terram in cētro exiſtentē eternam eſſe: que quidē terra cū ibi nullum habeat cōtrarium erit eterna: nō enim a celo: nec a ſeipſa: nec ab aliquo elemento: cū nulluʒ elementum attingat illam partem corrumpi poteſt. Solutio eſt: quāuis corruptibile ī eo loco eēt in quo nihil ei eēt cōtrarium: non tñ ſimplr̄ eēt icorruptibile. nam ipſum extra locū ſuum exiſtens itidē corrumpereꝫ: neqʒ admittendū eſt corruptibile ī aliquo loco eſſe poſſe vbi nihil ei aduerſetur: nam quicquid ex materia componitur: ei aliquid eſt cōtrariū: cum impoſſibile ſit omne ens naturale eſſe calidum: aut omne frigidum: ſi enim ſemper vnum eodemqʒ modo diſpoſitum eſſet agens: ⁊ vnum itidem patiens: tranſmutatio nulla fieret: cum etiam in omni tranſmutatione debeat eſſe aliquod abundans quod ſit contrarium paſſo: ⁊ omnis permutatio ſit a contrario in contrarium: ⁊ quāuis nullum actu ponatur ipſi contento contrarium q̄ʒ ipſum continens: ſiue ipſum continēs ſit corruptibile ſiue non: tamen contentuʒ a cōtinente tandeʒ corrūpetur: nempe cōtinens efficit cōtenti corruptionē: modo ei contrarium ſit: aut ſaltem coadiuuat: tametſi non ſit cōtrarium. ¶ Unde obſeruandū eſt: ad materiaʒ in potentia ſequitur contrarietas in formis: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ ſepe vna: ſepe due explicantur cauſe generationis ⁊ interitus: ⁊ ſi non eſſet in formis contrarietas: forme que eſſent: eſſent intelligentie. in hoc enim intelligētie differunt a formis eductis: intellectibus nihil penitus aduerſatur: nec poſitiue nec priuatiue: formis eductis multa opponuntur: ⁊ ſi in poſt predicamentis dicatur vnum contrariuʒ poſſe eſſe in natura ſine reliquo. Dico ad eſſe vnius contrarij ſequi alterum aptitudine ⁊ ſi non actu: in qualitatibus ſecundis: qꝛ prime ad ſalutem mundi omnes neceſſario ponunꝫ. ſi enim non puleret: iueret mundus. dicebat Auerrois. 2. phyſicoꝝ. 77. ¶ Iterum ſciendū: non poſſunt contraria non permutari ergo omne corruptibile de neceſſitate corrumpetur. ſuperfluū enim cōtrarium agit in contrariuʒ: ⁊ corrumpetur ignis in concauo non a contrario formali: ſed a celo continēte: quod eſt virtualiter cōtrariuʒ igni. non eniʒ ſm̄ quālibet ſui partem celum eſt intenſiſſimi caloris conſeruatiuū: non poteſt autem pars ignis data continuāte illius gyratione euadere: quin aliquando ſupponatur parti celi calorem intenſiſſimū remittenti: ⁊ cōpletur illi⁹ ꝑtis ignis deſcenſus ꝑte ignis leuiore: locum vbi illa prefuit ſubintrante. Itē pars terre centralis poſt longiſſima tempora vſqʒ in ſuperficiem terre adducetur: terremotibus: multiſqʒ alijs adiuuantibus. Et infert Ariſtoteles maiorem flāmaʒ minoreʒ quodāmodo corrumpere: citiuſqʒ corrumpi facere: tamen maior flāma minori non contrariatur formaliter. Item cum omnia viuentia in continuo ſint motu: fiant ⁊ corrumpantur: continens ea continuū motum ⁊ interitum ipſorum aut operatur aut ad ea efficienda cooperatur. Inſuper viuentia que ꝺ loco ad locum permutantur: quandoqʒ quidem fiunt durabiliora: interdum vero anteq̄ʒ ad determinatā natura periodum perueniant: deficiunt: hinc fit vt ſicut eterna nullum habent contrariuʒ ⁊ in nullo loco: ita quecunqʒ materie ſenſibili coniuncta ſunt vbicunqʒ ſunt habent contrarium: quapropter quātitas que materie in potentia coniuncta eſt habet contrarium pro motu perficiēdo opportunum: qualitatibus vero conſtat aliquid contrariari. Motus quoqʒ localis de contrario in contrarium tendit: ergo in omni trāſmutationuʒ genere facile eſt contrarietatē inuenire.

Digreſſio.

Dubitatur cur eſt ꝙ omne corruptibile de neceſſitate corrumpetur: nō tñ omne generabile neceſſario generabitur. Dico hoc eſſe: quia quelibet prima materia reſpicit genus formaruʒ ⁊ talem reſpectū ad genus forme fruſtrari eſt impoſſibile: corruptibile ſignatum neceſſe eſt deficere: vt potentia ad genus forme non fruſtretur: potentia materie ad ſignatam formā impediri poteſt ab

exitu in actu:ideo determinati generabilis non ē neceſſaria generatio. ¶ Iteruꝫ dubitatur nunquid oīs potentia neceſſario exeat in actum. Dico non omneꝫ potentiaꝫ in indiuiduo ſed in ſpecie neceſſario exire ad actum:ꝛ hoc ne mundus ſuo careat ornamento. Dico etiam omneꝫ potentiā reſpectiuā eſſentialem neceſſario exire ad actum:non aūt reſpectiuā accidētalem:vt dixi anno ſuperiozi.pzio phyſicoꝝ.70. Uñ antiqui crediderunt potentiā ad non eſſe infinitaꝫ in futuro:ſicut ꝛ potentiā ad eſſe viderūt infinitam in pzeterito:at Auerrois:primo celi.120.declarauit potentiam ad corruptionē nullam eſſe infinitam:potētiam autē ad generationē docuit eſſe infinitam:eſſentialem finitaꝫ:vnde duplex eſt potentia materie abſoluta ſcilicet ꝛ reſpectiua: ꝛ reſpectiua alia eſt accidentalis:alia eſſentialis: accidētalis eſt eterna a pte ante ꝛ deſinit eſſe a parte poſt:ꝛ fundatur ī priuatōe ꝛ terminatur ad formam generandam:ꝛ multiplicaꝫ ad numerationē formaꝝ introducendaꝝ:neqꝫ inconuenit reſpectus ratōis ꝛ infinitos eſſe ꝛ eternos tm̄ a parte ante. Eſſentialis incipit eſſe ō nouo ꝛ deſinit eſſe:ꝛ fundatur in materia diſpoſita:ꝛ hāc potentiaꝫ neceſſarium eſt reduci ad actum: cum incipit eſſe in materia in tempore interminato ante primuꝫ eſſe forme inducende:nullo alio inſtanti clauſo:itaqꝫ quādo eſt verum dicere:hec materia non eſt ſub.A.forma: ſed neceſſario eſt futura ſub.A.forma:tunc potentia reſpectiua eſſentialis incipit eſſe in materia:ꝛ ē noua ex vtraqꝫ parte:ꝛ quia neceſſe eſt vnūquodqꝫ corruptibile deſinere eſſe:ꝛ corrumpi in contrariuꝫ determinatum:ideo non poteſt potentia ad corruptioneꝫ accidentalis ꝛ eſſentialis iueniri infinita. Immo exiſtimo hanc propoſitionem eſſe falſam. Datur potentiā infinita accidentalis ad corruptionem: quia potentia accidentalis non neceſſario reducitur ad actū: ſed omnis potentia ad corruptioneꝫ neceſſario reducitur ad actum:potentia autem ad generationem accidentalis eſt infinita a parte ante: eſſentialis noua ex vtraqꝫ parte.

Erunt autem neqꝫ. Sentētia huius partis ſtat ī hoc: nec magnitudo:nec paruitas:nec ſanguis:nec habitatio in terra:nec in mari: nec eſſe plantam: nec eſſe greſſibile ſunt cauſe longe vite:ꝛ inter plantas. Cupreſſus ꝛ palma:īter animalia elephas ꝛ homo diutius durant. Antiquitas cupreſſum mortuis dicauit eo ꝙ in modum hominis exciſa non pullulet. Palma auget ſperma ꝛ iuuat ad coitum. Elephas viuit. 300.ānis: ꝛ eſt obedientior atqꝫ diſciplinabilior ceteris brutis in tantum ꝙ inſtruitur adorare regem: ꝛ cum oſſa ſolida habeat ſine iuncturis : cadens nō poteſt ſurgere. Et ſi homo magis abundet pzicipijs vite calido.ſ.ꝛ humido q̄ elephas:elephas tñ diutius durat:cuꝫ nō ſit ita debita pportio calidi ad humidum in hoīe:veluti in elephante.

Auerrois ſcribit ī calce tractatus. Antiqui attribuunt longitudinē ꝛ breuitatem vite cauſis accidentalibus:quidaꝫ enim dicunt ꝙ cauſa longitudinis vite eſt locus calidus ꝛ ſicc°: ꝛ quidam magnitudinem corporū:ꝛ quidam multitudinem ſanguinis ꝛ ſpiritus: locus calidus ꝛ ſicc° non poteſt eſſe cauſa longitudinis vite:quia eſt comburens ꝛ conſumens humorē naturalē:eſt autē humidum naturale fundamentū vite:quare eſt ſoluꝫ p accidens cauſa lōgitudinis:eo ꝙ putredo in eo minozatur:quia putrefactio que accidit per humiditatem minozatur in tali loco:ꝛ ideo loca frigida ꝛ ſicca magis videntur eſſe cauſe longitudinis vite q̄ calida ꝛ ſicca:quia carēt putrefactiōe que fit ex humiditate:ꝛ putrefactione que fit ex caliditate: ideo primum eſt iſtis regionibus ꝙ mors que accidit ex putrefactione raro accidat in eis:prouenit enim putrefactio per congelationem ꝛ deſiccationem: ꝛ per diſſolutionem ꝛ combuſtionem:ꝛ ſimiliter magnitudo corporum non eſt cauſa longitudinis vite niſi quando magnitudo prouenit ex multitudine calidi ꝛ humidi proportionati:non ex abundantia partis terreſtris in eis:ꝛ ideo licet animal ſit paruū corporis:tamen longiozis vite eſt multis animalibus que ſunt maximi corporis:vt apes cuius vita ponitur decem extendi annis:cum tamen ſit parua: ꝛ Malachia vero magna duobus. Neqꝫ etiaꝫ multitudo ſanguinis per ſe:verum per accidens eſt cauſa longitudinis vite:quoniam accidit animalibus ex habundantia calidi ꝛ humidi interdum ſuffocari:ſimiliter neqꝫ ſpiritus:qꝛ facit interdū ad vite breuitateꝫ:ppter ipſius exuſflationem maiorem.

Oportet enim accipere. Sentētia ſtat in hoc. Ad hoc vt viuens ſit diuturne vite hec requiruntur:humidum non facile exiccabile a calore naturali:non pauce quantitatis:non aqueum:ſed aereum ꝛ pingue:quia ſi eſſet aqueum cito infrigidaretur. Debitus calor proportionatus humido:regio tēperata:illud itaqꝫ longiozis vite erit:quod erit optime temperatum temperamento faciente ad longitudinem vite. Calidum igitur ꝛ humidum ſunt cauſa vite:frigidum ꝛ ſiccum cauſa mortis:oppoſitorum enim effectuum oppoſite debent eſſe cauſe:ꝛ humidum ꝛ calidum in quanto ꝛ quali contemperata eſſe debent:hinc eſt ꝙ animalia in venerem prona:illiꝰ ſepius indulgentia cito ſeneſcunt: nam ſemen cum frequentius emittitur exſiccat animal: qua de cauſa mulus longiozis eſt vite q̄ aſinus ꝛ equa ex quibus procreatur:ꝛ paſſerum famelle maſculos vita exuperant. Item viri laboribus fracti ꝛ attriti citius ſeneſcunt. Rurſus quedam plantaꝝ longiozis q̄ aialia durationis exiſtūt:ꝛ habent plante modū viuendi quodāmō ſimē inſectis aīalib°: ceterū īndē aīalibus plante perſimiles ſunt:nam animalia quoꝝ ſupiores corporis ptes groſſiores ſunt pmanētiozis ſunt vite:iccirco maſculi ſuis femellis ſunt viuaciores:ꝛ nam exiguo corpore homines partes ſuperiores habent groſſiores q̄ femelle: ita plante robuſtas ꝛ groſſas ſūmitates habentes longiori tempore pdurant: ſūmitates aūt plante ſunt radix: ꝛ partes ipſi° trunci radici adiacentes:cum radix ſit caput plante 2.de anima.38.

Eſt primus cōſiderandum:Calor naturalis inquātum naturalis ſubtiliat:digerit ꝛ humdum:ipſuꝫ cum ſicco admiſcēdo:formāqꝫ educendo de potentia materie: ꝛ a Cōmentatore explicantur due cauſe longitudinis vite:dūum qualitatū actiuarum ſupra paſſiuas: ꝛ debita īter qualitates actiuas ꝛ paſſiuas pportio: cum itaqꝫ ad longitudineꝫ vite requiratꝫ humiduꝫ nō paruū:corpora malencholica ꝛ colerica minoris erūt vite tēperatis ꝛ ſanguineis: ꝛ cum humiduꝫ vitale debeat eſſe nō aqueū: flegmatici non diu durabunt: vnde mozietur malencholici naturaliter frigiditate congelāte ꝛ ſiccitate rarefaciēte:colerici propter ſiccitatem humidum rarefacientem: flegmatici propter frigiditatem congelantem: ſanguinei ꝛ temperati propter deffectuꝫ qualitatum humidi ſubſtentantis calidum.

Rurſus ſciendum: tres ſunt ſupfluitates in corpore animalis prefecti : ſperma: phlegma:tabes:eſt ſemen aptum ſtatim conuerti in ſubſtantiam mēbrozuꝫ:qꝺ quideꝫ ab omni parte corporis decidiꝫ:ꝛ maxime a principantib°:in quo iuenitur virtus formatiua: cuius officium eſt pducere ſimile illi a quo eſt deciſum ſemen: quaꝫ habet a vaſis inuolutis ſꝫm Ariſtoteleꝫ: ſꝫm medicos a feminarijs vel a teſticulis. Et ſiquis querat:vnde cauſetur maxima que habeꝫ in coitu delectatio. Dico qꝛ omnis dolor aut eſt mala complexio diuerſa:aut ſolutio continuitatis:ꝛ omnis delitia remotio aut male cōplexionis diuerſe:aut ſolutionis ꝯtinuitatis:auffert emiſſio ſpermatis erecte virge ſolutionem continuitatis non multum ſenſibilem : hanc veneris delectationem non precedit dolor:veluti in ſcabie ſempre peritur dolor precedens delitiam:ſed de his quarta particula problematuꝫ plena eſt.

Iterum aduertendū:labor deſiccat nō habētes humidum ſuperfluuꝫ: ꝛ exiſtimo corpora multa impinguari forti exercitio:alia extenuari:ſꝫm ſcilicet diuerſitatē complexionū: vnde caueant a longo ſomno ꝛ quiete malēcholici ꝛ flegmatici. Animalia itideꝫ magni ꝛ corporis ꝛ caloris diu durāt in locis frigidis: parui vero ꝛ caloris ꝛ corpis in locis calidis:ꝛ cum mors proueniat tū pp caloris extinctionem: tum pp humidi cōſumptioneꝫ in locis calidis ꝛ ſiccis homines erunt longeui propter abſentiam frigiditatis:in frigidis erunt longeui pp defectum caliditatis. Et quia Ariſtoteles dicit:calidum naturale conſumit materiaꝫ in qua eſt:dicendū eſt ꝙ calor morieutis ex fame extinguitur ppter defectum humidi eius pabuli: calidum enim naturale ſemper conſumit ſubiectum in quo eſt:quo quidem paſciꝫ. Et ſi qſpiā qrat: vtrū tale corp° caliduꝫ nāle pmaneat idē a pncipio vite vſqꝫ in finem. Dico ipm ꝯtinue eē aliud ꝛ aliud ſicut cōtinue eſt alia ꝛ alia flāma:ꝛ quemadmodum flāma corrumpitur:qꝛ conſumit eius nutrimentū: ita caliduꝫ nāle reſoluit humiduꝫ ſubſtantificū:ꝛ cū calidū reſoluat humidū ꝛ idē nō poſſit reſpectu eiuſdē eē generās ꝛ corrūpens: a membris reſtaurabitur humidum radicale. At ſi qs iteruꝫ petat: nunqd tale corpus ſit actu animatum. Dico ꝙ nō:tū quia tale corpus eſt valde rarum:ſubtile:ꝛ de facili euaneſcibile:itaqꝫ non percipitur nec in viuo nec in mortuo:tum quia animatum debet eē conſtans ꝛ firmum.2.de aīa.3.tum quia tale corpus eſt diſcontinuum animali:ꝛ licet anima nō poſſit eſſe in corpore organico ſine ſpiritu:tñ nō eſt in ipſo ſpiritu. Contra:ſpiritus moueꝫ ad oēm differentiaꝫ poſitionis:ergo eſt animatus. Dico inanimatū vt regulatum ab anima verſus varias poſitionis differētias moueri poſſe.

Amplius obſeruandum ē. Sūt qui arbitrātur quālibet humanā ꝯplexioneꝫ ꝛ cuiuſlibet membri humani corporis declinare ab equali ad pondus per calidum ꝛ humidum:ē mixtū equale ad pondus in quo qualitates prime ꝛ grauitas ꝛ leuitas equales in gradu repertūtur:qꝺ licet in re non detur:tamen apud intellectuꝫ dari poteſt:opinio hec his ratiōibus roboretur:eſt omne mixtū perfectum inanimatum calidum ꝛ humidum:cū omnis mixtio ꝛ digeſtio fiat a calido dominante.4.metheorum:ergo a fortiori quilibet homo ꝛ quodlibet membrum eius:ſunt.n.animalia ꝛ viuētia omnia vita carentibus calidiora:cum vita ſit per calidum ꝛ humidum:ſi itaqꝫ omne mixtum fiat per digeſtioneꝫ:erit omne mixtum in comparatione ad equale ad pōdus calidum. Item:quelibet operatio viuentis perficiꝫ calido.2.ō anima.41.ꝛ omne viuens nutritur:ergo omne viuens reſpectu equalis ad pondus erit calidum. Rurſus cauſe omnes concurrentes ad generationem hominis ſunt calide ꝛ humide:ergo:cāe aūt ſunt corpora celeſtia que calefatiunt ꝛ nō infrigidāt 2.celi.42.ſpiritus gignitiuus:ſanguis menſtruus: ꝛ ſꝫm Galienū ſperma maris ꝛ femine:que quidem omnia ſunt calide ꝛ humide complexionis. Iteruꝫ non datur equale ad pondus primo celi.7.ergo qꝺlibet viuens recedet ab equali ad pondus per qualitates vite conformes : que ſunt caliditas ꝛ humiditas:vnde dicitur calor innatus:non frigiditas innata:eſt caliditas amica nature:frigiditas inimica:hinc eſt ꝙ medici magis timent in infrigidando q̄ꝫ in calefaciendo. Poſtremo malencholicus ñ ē frigidus ꝛ ſiccus reſpectu equalis ad pondus:cum mēbra eius calida ſint plura ꝛ maiora q̄ꝫ frigida:ꝛ non poſſit vita vltra temperamentuꝫ ſtare cum maiori latitudine frigiditatis q̄ꝫ caliditatis:exiſtimant ergo iſti vnum quodqꝫ viuens declinare ab equali ad pondus p calidum ꝛ humidum:qui recte ſentiunt quantuꝫ ad cōplexionem influentem que puenit a ſpiritib° ī membris influxis:q̄ꝫtum autē ad complexionem innataꝫ que reſultat merito componentium arbitror: oīa mēbra cuiuſcūqꝫ animalis frigide eſſe cōplexiōis:hoc fundamento:omnia membra ſunt naturaliter grauia ꝛ denſa:ergo naturaliter frigida.

Auerrois primo oſtendit lōgo ſermone:neceſſe fore vt qualitates actiue ꝛ paſſiue habeant inter ſe proportionem ꝛ ad tertium puta ad cor:neqꝫ ſufficit alterum:ſtat enim duos homines inueniri eiuſdem conſimilis complexionis:q conſimili vtantur regimine:quorum tamen vn° moritur celerius: quia licet proportionētur qualitates inter ſe:non tamen in tertio:alter autem erit lōgeu° propter hoc. Iterum ait:cauſe conſeruātes ipſuꝫ ex extrinſeco ſunt ſex modi nominati.i.ſunt ſex res nō naturales:que ſunt. Aer. Cibus ꝛ potus. Inanitio ꝛ repletio. Somnus ꝛ vigilia. Motus ꝛ quies ꝛ paſſiones anime dicta accidentia:ꝛ debita harum reruꝫ adminiſtratio conducit ad longitudinem vite:indebita vero ducit ad morteꝫ. Rurſus inquit:ꝛ complexio quam narrauimus eſt propria longitudinis vite in qua inueniuntur ille due conditiones predicte:ꝛ eſt ignota in arte medicie:aut difficile ſcitur: ꝛ ſi eēt nota preciſe iudicaret medicus longitudinem ꝛ breuitatem vite:ꝛ complexio media quam ponit Galieni videtur:ſed ſcire iſtam complexionem eſt valde difficile ꝛ magis videtur eſſe per rationem q̄ꝫ per ſenſum. Senſus eſt:complexio optima pro duratione vite eſt illa in qua ꝛ qualitates prime inter ſe ꝛ ad cor habent debitam proportionem:ꝛ non datur complexio equalis quo ad gradus ꝛ virtutes qualitatuꝫ: cum in omni mixto dominetur aliquod elementum: ꝛ dato ꝙ cōplexio temperata in rerum natura nō inueniatur ſat tamē eſt ꝙ p intellectū intelligaꝫ: tāq̄ꝫ regula oīuꝫ aliaꝝ cōplexionū. Poſtremo ait: quāto

forma cōpoſiti fuerit magis remota a formis ſimplicium cōponentiū: tanto magis erit ꝯria illis formis: quapp actio ſimpliciū fortior erit in ea. Cōtra: ergo cum hō ſit aīal cōpoſitiſſimum: erit breuioris vite ⁊ durationis ceteris. Solutio eſt: quatenus homo cōpoſitior eſt: ita breuis vite inueniri deberet: qꝛ tamē in ipſo ē debita calidi ⁊ humidi ꝓportio: iccirco diutius viuit: paritate nāqꝫ in ceteris ſeruata ſimplitiora ſemꝑ ꝑmanētiora ſunt compoſitis.

Digreſſio.

Inducantur pro complemento tractatus nōnulle difficultates ⁊ ſoluantur: in primis dubitatur nunquid in equo magno ſit aliqua pars materie que ꝑfuerit in ipſo paruo. Reſpondet Cōmentator primo de generatione 38. dicens mā ſm ſe totaʒ fluere ⁊ refluere: ⁊ ꝑꝑ hoc ſm mām nō fieri augmentū: forma aūt eſt ꝑmanens ⁊ nō variaẜ ſaltem per ſe ad variationē māe: vt dixi 2. de anima. 47. ¶ Dubitatur ſecundo vtrū ſi virtꝰ reſtauratiua eſſet infinita: eueniret mors. Dico multas eſſe cauſas interitus: ⁊ vna remota ꝑmanet alia: vnde ſi reſtauratum eſſet eque bonū ſeu melius reſoluto ⁊ pro vita ⁊ pro oꝑationibꝰ: accideret corruptio tunc nō ꝑꝑ defectum humidi: ſed qꝛ calor euaporaret: veluti contingit in magno gaudio: hō moriẜ ꝑꝑ expanſionē caloris naturalis ad extra ſuo ſimili gaudente: ⁊ dato ꝙ humidū reſtauratuʒ eſſe melius ſeu eque bonū in qualitate ⁊ quātitate: ⁊ calor nullo mō euaporaret: adhuc viuens ꝑueniret ad mortē: qꝛ elementa appetūt nāliter redire ad loca propria: deſiderium aūt elementoꝝ appetentiū ſe reducere ad q̄litates ⁊ loca propria: cā eſt vlis interitus mixtoruʒ: quā ob cām mixtū vniforme ab intrinſeco deficeret. ¶ Iterum dubitaẜ que cōplexio ſit longioris vite. Dico elemēta in mixto eſſe equalia potētia atqꝫ virtute: equalitate. ſ. arithmetica non geometrica. i. elementa ſunt in mixto ſm ꝙ expoſcit forma mixti: ⁊ ē mixtū mediū iter elemēta ꝑ participationē nō ꝑ abnegationē. Et cōmentator. 2. de generatōe. 48. vult miſcibile dominās dominatuʒ remanere in mixto ⁊ fatetur nō dari mediū temperatuʒ equale: neqꝫ quo ad qualitates motiuas: nec quo ad alteratiuas: ſed datur cōplexio temperata iſtitialis ſm ꝙ expoſcit ſpēs aliqua: ⁊ inter quattuor complexiones declinātes ab equali: ſanguinea erit perfectior: malencholica imperfectior. ¶ Poſtremo dubitatur vtrum humidum radicale pueri ſit magis conueniens pabulum caloris q̄ʒ humidū iuuenis. Reſpondeo: humidum pueri eſt vt pallea: iuuenis vt lignū durū: hinc eſt ꝙ iuuenes facilius tollerant ieiunium q̄ʒ pueri: ⁊ cum calor humido iuuenis diutius duret: cū ex defectu nutrimenti citius deficiat puer q̄ʒ iuuenis: erit humidum iuuenis abſolute melius pro vita: erit tñ puer longioris vite homine: qꝛ pueritia neceſſario precedit iuuentutem: ⁊ non poteſt eſſe iuuenis quin fuerit puer: vnde exiſtimo humiduʒ melius pro operationibus eſſe melius pro vita: cum vita ordinetur ad operationes. Hec ſuut que circa Tractatum de cauſa longitudinis ⁊ breuitatis vite pertractanda propoſueram: mox de iuuentute ⁊ ſenectute ſermo noſter verſabitur.

F I N I S.

¶ Tiberij Bacilerij Bononiēſis Lectura in Libellum de iuuentute ⁊ ſenectute.

De iuuentute aūt ⁊ ſenectute ⁊ vita ⁊ morte nunc dicendum: ſimul aūt ⁊ de reſpiratione neceſſarium forte cauſas dicē. Quibuſdam enim animalium propter hoc accidit viuere ⁊ non viuere. ¶ Quoniaʒ aūt de aīa in alijs terminatum ē. Et palam: quoniā non eſt poſſibile ſubſtantiaʒ ipſius eſſe corpus. Sed tamē ꝙ in aliqua exiſtit corporis particula manifeſtū: ⁊ in hoc aliquo habentium virtutē in particulis. Que quidem igiẜ alia anime: aut partes: aut virtutes. Qualitercunqꝫ quidem oportet notare dimittaẜ nūc.

¶ Cum iuuentus ſit ſtatus viuentis perfectus: ⁊ ſenectus imperfectus: ꝯcedantur qꝫ iuuētus ⁊ ſenectꝰ oībus viuentibꝰ ſubceleſtibus: ideo Ariſtoteles preſenti tractatu intendens tractare d̄ iuuentute ⁊ ſenectute: approbat tres propoſitiones: prima eſt. Cor vel aliquod ꝓportionabile cordi primū ē principiuʒ vite: ſenſus ⁊ motus. Secūda ē. Calido perfitiuntur operationes oēs viuentis. Tertia eſt: beneficio refrigerationis ſaluatur calidum naturale in plantis: his tribus propoſitionibus expeditis finis erit preſentis tractatus. Promittit ergo Ariſtoteles in principio ſe determinaturū de iuuentute ⁊ ſenectute: morte ⁊ vita ⁊ reſpiratione: que quidem multis animalibus neceſſaria ē ad vitā: deffectu cuius ꝑuenit ſepe numero occaſus: ⁊ mors.

Iterum repetit vnam propoſitiouem ſcriptā 2. de aīa. 4. 26. anima nō eſt corpus ſed exiſtit in aliqua parte corporis: cuius quideʒ anime varie parte ⁊ virtutes comperiunẜ: aīe vegetatiue que plantis datur: virtutes he enumerantur: nutritiua: augmentatiua: generatiua: potentie aīe ſenſitiue ſunt ſenſus exteriores ⁊ interiores: virtus concupiſcibilis ⁊ iraſcibilis ⁊ virtus motiua ſm locuʒ: at anime intellectiue voluntas ⁊ virtus intellectiua peculiares exiſtunt virtutes. Cum igitur omne viuū ſit viuuʒ per aliquid exiſtens in ſubiecto: ⁊ quicquid ſit viuum: ſit viuū ꝑ aīam: erit aīa aliq̄d exiſtēs ī ſubiecto: ⁊ cū nullum ꝯpoſitū ſit in ſubiecto: aīa nō erit ſubſtantia compoſita.

Digreſſio.

Quia Ariſtoteles affirmat animam exiſtere ī aliqua parte corporis determinata, Dubitatur: quia anime vegetatiue ⁊ ſenſitiue oēs cū ſint extenſe ad extenſionē ſubiectoꝝ ſunt in toto corpore ⁊ partes in partibus: intellectus vero cū ſit indiuiſibilis eſt totus in toto ⁊ totus in qualibet parte: ſunt q arbitrantur animam qualibet ſm ſubſtantiā eſſe ī toto corpore ⁊ totam in qualibet parte: ſm vero virtutes in

tes in varijs partibus corporis inueniri. Cōtra: aīa vegetatiua ⁊ ſenſitiua ſunt extenſe ad extenſionē ſubiecti: ergo nō ſunt tote in toto ⁊ tote in qualibet parte: eſſe nāqꝫ totum in toto ⁊ totum in quauis parte eſt conditio forme indiuiſibilis: que vbi eſt tota eſt. Virtutes etiaʒ anime ſunt inſeparabiles ab aīa: licet earum operationes nō manifeſtentur niſi in determinatis partibus corporis. Tenuit Albertus animam quālibet indiuiſibilem eſſe: ⁊ ſm eſſentiam in corde: vel cordi proportionabili: eſt. n. cor fons anime animalis caduci: in quo operatur aīa nobili operatiōe. Contra: aīa vegetatiua ⁊ ſenſitiua ſunt cauſate a ſubiecto ergo extenſe ergo diuiſibiles: ſunt nāqꝫ tales anime poſteriores ꝑ ſe ⁊ mā ⁊ dimēſionibꝰ inſtitutis a nā vt forme in mā diuiſibiliter recipiantur. Quare veritas peripatetica eſt: aīa intellectiua eſt tota in toto: ⁊ tota in qualibet parte: ⁊ informat corpus perfectibile ꝑ ipſam: ⁊ non eſt aīa intellectiua ꝑfectio alicuius membri. i. alicuius organi determiati: anima vero vegetatiua ⁊ ſenſitiua dicunẜ eſſe perfectiones partium corporis ſm ꝙ forme nāles perficiunẜ per mām: vñ ex hoc ꝙ aīa eſt ꝑfectio corporis nō inferẜ ipſaʒ eſſe cauſatā a corpe: ſed bene ſi aīa ſit perfectio alicuis partis: colligiẜ palam ipſaʒ a corpore dependere: cum ergo Ariſtoteles loquereẜ hic de aīa vegetatiua ⁊ ſenſitiua tm̄ potuit dicere aīam eſſe actū alicuius particule corporis. At dubitabit quiſpiā: ſi ſenſitiua ⁊ vegetatiua ſunt extenſe ergo in partibus diuiſis remanebūt ꝑtes aīarum: veluti cōtingit vlr in mixtis inaīatis. Dico formas nō viuentiū permanere in partibus ſeparatis: qꝛ tales forme nō requirūt diuerſitatem in corpore: anime plantarum conualeſcunt ꝑꝑ cōſi[ſ]titudinē ꝑtiū: aīe annuloſorū ſunt valde ſimiles: ideo talia animalia diuiſa per tranſuerſuʒ in vtraqꝫ parte retinent ſenſum ⁊ appetitū: partita per longitudinem moriunẜ: aīalia perfecta: qꝛ ſunt valde diuerſe cōpoſitionis in organis corporis: non remanent partes aīe in partibꝰ diuiſis: aīa intellectiua cū ſit nō educta palam eſt ꝙ nō diuidiẜ ad diuiſioneʒ ſubiecti: ſed deſinit informare mō hanc modo aliam partem: vñ omnibꝰ mēbris aīalis perfecti ⁊ partibꝰ mēbri officialis ſatiſfacit vna aīa numero actu ⁊ potentia: diuerſitas. n. mēbroꝝ ⁊ partiū coꝝ nō infert animarū pluralitateʒ: at aīa plante ⁊ aīalis imꝑfecti nō habentis vnum principiū. i. mēbruʒ vnuʒ numero principale: eſt vna numero actu ⁊ plures potētia in animalibus igitur perfectis eſt vna anima numero actu ⁊ potētia: in plantis vero ⁊ brutis imꝑfectis eſt quaſi vna ſpecie.

¶ Quecūqꝫ autem animalia dicunẜ: ⁊ viuere in his quidē que adepta ſunt in vtraqꝫ hec. Dico aūt vtraqꝫ: ⁊ qd̄ eſt eſſe animalia ⁊ qd̄ viuere neceſſe eadem eſſe: ⁊ vnam particulam: ſm quam viuit: ⁊ ſm quā appellamus ipſum animal. ¶ Animal quidem. n. ſm ꝙ animal impoſſibile eſt non viuere. Si aūt viuit: ſic aīal exiſtere nō neceſſariuʒ: plāte enim viuūt q̄dem: nō habent autē ſenſuʒ: per ſentire aūt animal ad nō animal d̄terminamus. Numero quidem igiẜ neceſſarium vnam eſſe ⁊ eandem hanc particulam: in eē aūt plura ⁊ alterā. Nō. n. idē aīal eē ⁊ viuere. ¶ Quoniam igitur propriorum ſenſitiuoꝝ vnū aliqd̄ cōe eſt ſenſitiuū: in qd̄ eos qui ſm actum ſenſus neceſſariuʒ obuiare: hoc autē vtiqꝫ erit mediū anterioris vocati ⁊ poſterioris. Anterius q̄dem eniʒ diciẜ: in quo eſt nobis ſenſus: poſterius aūt oppoſituʒ. Adhuc aūt diuiſo corpore viuētium oīum ſuꝑioruʒ ⁊ inferiorū. Omnia enim habēt ſuperius ⁊ inferiꝰ. Quare ⁊ plante palam: qꝛ nutritiuū principium habebunt vtiqꝫ in medio hoꝝ. ¶ Particulam eniʒ ſm quā ingreditur alimentum: ſuperius vocamus ad ipſam reſpicientes: ſed non ad ambiens totuʒ. Deorſuʒ autem ſm quā ſuperfluuʒ dimittunt primo. ¶ Habet aūt contrarie in plantis hoc ⁊ animalibus: homini quidē enim ꝓpter rectitudinem maxime exiſtit hoc animalium habere que ſurſum particulaʒ ad id qd̄ totius ſurſum: alijs aūt intermedie: plantis aūt īmobilibus exiſtentibꝰ ⁊ accipiētibus ex terra alimentum neceſſariū ſemper deorſum hāc habere particulaʒ: ꝓportionales aūt ſunt radices plātis: ⁊ qd̄ vocatur os aīalibꝰ: ꝑ qd̄ alimentum hec quidem e terra accipiunt: hec autem per ipſa. ¶ Tribus aūt exiſtentibus partibus in quas diuidunẜ oīa perfecta animaliū: vna quideʒ qua ſuſcipit alimentum. vna aūt qua ſuperfluū emittit. tertia autē harum media: hec in maximis aīalibus vocaẜ pectus. in alijs autē proportionale. Dearticulata autē ſunt magis alteris altera. Quecunqꝫ autem ipſoꝝ ſunt proceſſiua apponunẜ ⁊ particule: que ad hanc adminiſtrationē quibus totum fertur kicos crura ⁊ pedes ⁊ habentia eandem his virtutem.

¶ Sententia ſtat in hoc. Si erit idē membrum fons ⁊ origo vite ⁊ ſenſus ⁊ motꝰ: iſta propoſitio erit v̄a: ſm eandem parteʒ animal eſt animal ⁊ viuit: ſed ꝑꝑ colligantiam virtutis nutritiue cum ſenſitiua: ⁊ caloris innati cum calore ſenſitiuo cōcludetur cor vel aliquod proportionale cordi primum eſſe ⁊ principaliſſimum membrum: vnde animal eadem aīa ⁊ eodem principio ſenſibili viuit ⁊ ſentit: alia tamē virtute viuit: alia ſentit: cum. n. valeat iſta conſequētia: aīal ergo viuit: ⁊ quicquid ſit cā antecedentis ſit cā ꝯn̄tis: ꝯcludendum erit idem membrum origineʒ eē vite ⁊ ſenſus: hinc panditur error exiſtimantiū cerebruʒ eē principiuʒ ſenſus: cor aūt vite: ſed intentio Ariſtotelis eſt probare idem membrum principiuʒ eſſe vite ⁊ ſenſus.

Amplius Ariſtoteles format iſtam rationē. Sēſus cōis ⁊ ſenſus tactus ſunt in corde qd̄ eſt in medio anterioris ⁊ poſterioris: ſu

perioris ⁊ inferioris: ergo ⁊ principiū nutritiuū erit in corde: ergo plante habebunt principiuz nutritiuū in medio harum. ¶ Eſt aduertendum ꝙ cum ī quolibet genere ſit vnum primū cauſa aliorum. 2. methaphyſice. 4. inuenietur ⁊ vnum membrū principale: ⁊ eſt cor: qđ in medio ſituatum fuit: vt cōmodius omnibus corporis partibus ſubuenire poſſet: ⁊ vt melius conſeruaret: ⁊ magis fuit opportunū cor declinare ad ſuperiora: ꝙ̃ ad inferiora: magis ad dextruz ꝙ̃ ad ſiniſtrū: ⁊ ad ante ꝙ̃ ad poſt: mirabilis quoqz eius ꝯpoſitio oſtendit principalitatē ſuam.

Iterum Ariſtoteles oſtendit naturam ſuperioris ⁊ inferioris in mundo. Plantis ⁊ animalibus nō eſſe eandem: vnde ſuperius in mundo eſt concauum celi: inferius ē centrū: ſuperius in plantis ⁊ animalibus eſt illa pars qua attrahit̃ nutrimentum: alia pars eſt inferior. Superius in homine eſt ſuperius in mundo. Superiꝰ in plantis ē inferius in mundo: in brutis vero ſuperiora ſe habēt medio modo: neqz ſunt ſimpliciter ſuperiora in mūdo: neqz īferiora: ⁊ in animalibus perfectis tres partes ſeu ventres: ſeu regiones inueniūtur. Supior qdez media ⁊ inferior. cerebrum ⁊ que cerebro circūponūtur ſuperiorem conſtituunt regionez: cuius quidem ſubſtantia oſſoſa fuit creata ñ lacertoſa: venter autez īferior cōtinet membra nutritiua ⁊ naturalia. i. ſtomachum. Epar ſplenē: renes: veſicā: inteſtina: ⁊ matrices in mulieribus: cuius vētris ſubſtantia ē lacertoſa: venter aūt medius comprehendit cor pulmonez: ⁊ que illis cōtinuātur: ſicut ſunt alia velamina pectoris: ⁊ huius medie partis ſubſtantia inuenit̃ oſſoſa ⁊ lacertoſa.

Eſt aduertendū: ordo differentiarū poſitionis i viuentibus ſubceleſtibus talis eſt. Plantis dat̃ ſuperius ⁊ inferius: nō autem ante ⁊ retro: cū nō habeant ſenſum: nec dextrum ⁊ ſiniſtrum cū nō habeāt motum localem. Brutis imperfectis concedit̃ ſuperius ⁊ inferius ⁊ ante ⁊ retro: nō dextrum ⁊ ſiniſtrū: cum in eis nō ſit motus localis: niſi motus ꝯſtrictionis ⁊ dilatationis: animalibus perfectis natura oēs concedit poſitionis differentias: ſurſum terminat lōgitudinem: ⁊ eſt principium motus augmēti: non qr crementuz nō fiat vndequaqz: ſed quia magis apparet ſm longum: maior. n. dimēſio corporis animati ē longitudo: dextrum terminat latitudinem: ⁊ ē principium motus localis: ſemper enim ī latere dextro formantur organa motiua: ⁊ animalia perfecta ꝓponūt pedem dextrum dum ambulant: ⁊ dextrum humerū ad onera portanda: ⁊ trahitur pes ſiniſter ad corpus ſuſtinendum ne decidat: quando eleuat̃ pes dexter ī perfectione motus: quare in dextro eſt maior caliditas a corde ſm baſim. Et hec ē cā ꝙ Ariſtoteles. 32. particula problematū problemate. 12. dicebat virtutem motiuam in parte dextra potentiorē: ſenſitiuam vtriuſqz partis equalis vigoris. Ante terminat profunditatez: ⁊ eſt pars anterior pars eſſentialis reſpectu poſterioris: qr in ea fiunt motus ⁊ ſenſationes.

Digreſſio.

Queratur propter diſcordiam inter auctores nūquid ſenſus cōis ſit in corde. In primis pars negatiua deducit̃: qr ſenſus cōis inſtrumentum eſt pars anterior cerebri: qua quidez leſa: impeditur operatio ſenſus cōis. Item ſpiritus animalis inſtrumentū ē ſenſus cōis: cuius quidē generatio ē in cerebro. Iterū: in corde ē excellētia qualitatuz tangibiliū: cum cor ſit calidiſſimū: ergo. Rurſus fantaſticū ⁊ ſenſitiuū ſunt idem ſubiecto: ſed virtus fantaſtica eſt in cerebro: ergo ⁊ ſenſitiua. Amplius nerui oriunt̃ a cerebro: ⁊ ſunt organa ſenſuuz: ergo: iſte rōnes fatiunt vt multi clariſſimi auctores teneant cerebrum eſſe primuz membrum ⁊ principale ⁊ organum ſenſuum: a quo neruos originari plane affirmant.

Contra cor primo formatuz nullo alio mēbro formato ſentit: ergo ſenſus tactus eſt in corde: ergo ⁊ cōis. Itē animal inquātū aīal viuit: ergo idem eſt organū vite ⁊ ſenſus. Iterū eſt cor principium vite: ſenſus ⁊ motus: quas quidem virtutes influit cerebro per arterias adhuc ipſis virtutibꝰ in diſtinctis exiſtentibus: veluti ⁊ epati largitur virtutem factiuam ſanguinis per venas: at in operatione ſenſus ⁊ motus cerebrū cordi famulat̃. Amplius origo caloris quo fit motus ē in corde. Item iudicatur cor eſſe principaliſſimū membrum multitudine arteriarum que a corde cerebro cōmunicant̃ defferentiuz illi calorem quo iuuatur in ſenſu ⁊ motu. Rurſus in ſomno retrahitur calor ad cor miniſtrās virtutem ſenſibilem: Amplius ob frigiditatem nō ē dignum cerebrum vt ſit primum: propter etiam colligantiam virtutis nutritiue cum ſenſitiua: ⁊ caloris innati cuz calore ſenſitiuo palam infertur cor eſſe primū ⁊ principaliſſimum membrum.

Neqz rationes facte in oppoſituz concludūt: ad primaz dico ꝙ cor eſt organū principale ſenſus cōis ⁊ cum eius operatio manifeſtet̃ in parte anteriori cerebri: ideo hac leſa impedit̃ actus ipſius ſenſus cōis. Ad ſcdam: principiū cuiuſcūqz ſpiritꝰ: eſt a corde: qr tñ ad generationē ſpiritus aīalis commēſurat̃ calor cordis ꝑ frigiditatē cerebri: pōt dici cerebrū eſſe principiū ſpiritus aīalis: ſpiritus ēt ſbaliter generatꝰ in corde aliquaz diſpoſitionē acquirit in cerebro: cū ꝑuenerit ad ipſum: ⁊ ſubtiliat̃ tranſeūdo ꝑ pelliculas cerebri: originē tñ traxit a corde. Ad tertiam: calor cordis idoneus eſt pro opationibꝰ aīe ꝑficiendis: ⁊ dato ꝙ eſſet nimis excellens: cōtemperatur ꝑ frigiditatē cerebri ⁊ reſpirationē. Ad quartam: virtus fantaſtica eſt in corde pricipaliter lz eius operatio oſtendat̃ in cerebro. Ad quintā: dico ꝙ nerui oriuntur a corde ſm veritatē: taz ꝙ̃tum ad māṁ ſiue radicem: ꝙ̃ ēt quo ad formaz ⁊ virtutem: imediate tñ vel cum medio: vnde dicebat conciliator differentia. 41. neruus nō naſcitur a corde inquātū carnoſum: ſed a quadam ſubſtantia dura occulta in ſubſtātia cordis: ⁊ neruus fuit creatus in corde ⁊ non aſſimilatur illi ſicut veruca ⁊ glandula in carne: ⁊ nō naſcitur ex ipſa ſubſtantia que apparet ei: ſed ex materia que ei coadunatur ⁊ occultat̃: ⁊ ſi res eſt ita ñ opz verū dixiſſe Galienū in pignore ſuo qđ poſuit cōtra cuſtodē altaris ꝙ daret multū aurū ei q mōſtraret ꝙ nerui naſcerent̃ a corde: quare occultant̃ ⁊ euaneſcere videntur nerui cū in cerebrū protenduntur a corde: ceu fluuius ante ex pelago in lacuz diſſeminatur ampliorem.

Sed principium quidem nutritiue anime in medio trium particularū ſm ſenſuz exiſtens videt̃ ⁊ ſm rōez ¶ Multa enim aīalia ablata vtraqz particulaꝝ: ⁊ ea que vocat̃ caput: ⁊ ſuſceptiua alimenti

viuūt. Cuz quocūqz vti fuerit medium. ¶ Palam aūt in entomis ⁊ veſpis ⁊ apibꝰ hoc accidēs: ⁊ multa aūt nō entomoꝝ diuiſa pñt viuere ꝑꝑ nutrimētū. vl' nutritiuū Talez aūt particulā actu quidē hz vnā: virtute aūt plures. Eodem enim mō plantis conſtituta ſunt: etenim plante diuiſe viuūt ⁊ ſeparatiz: ⁊ fiunt multe arbores ſub vno principio.

¶ Propter quam aūt cām he quidem non poſſunt diuiſe viuere: hec autē ſplantantur: plantaruz alter erit ſermo. Sed ſimiliter habent ſm hoc plante ⁊ genus entomorum.

¶ Neceſſe autem ⁊ nutritiuam animam. actu quidem in habentibus eſſe vnam: virtute autem plures. Similiter autem ⁊ ſenſitiuū principiuz: vident̃ enim habētia ſenſuz diuiſa ipſorum. ¶ Sed ad ſaluari nām: plāte quidē poſſunt: hec autē nō poſſunt: qr non habent organa ad ſalutez. Et quia indigētia ſunt hec quidē capiētis: hec autē ſuſcipiētis alimentum: hec autē aliorum ⁊ hoꝝ amborum: aſſimilant̃. n. talia aīalium multis aīalibus ſimul iunctis. Optime aūt ꝯſtituta hoc nō patiunt̃ aīalium ꝑꝑ eſſe naturā ipſorum: vt cōtingit maxime vnam: ꝑꝑ qđ ⁊ paruum ſenſum quedā faciunt: diuiſe particularuz: qr habēt aliquā animalē paſſionē: ſeparatis enim viſceribꝰ faciunt ſenſuz: vt cortuce corde ablato.

Adhuc autez in plantis palaz ⁊ aīalibus eaz que ex ſpermatibꝰ generatōez cōſiderantibꝰ ⁊ inciſiones ⁊ abſplantationes. ¶ Que eniz ex ſpermatibus generatio accidit omnibus ex medio. ¶ Ditiron eniz exiſtētibus oībus ſm ꝙ nata ſunt: mediū enim vtriuſqz eſt particulaꝝ: hinc ramuſculus oritur ⁊ radix naſcentiuz: ⁊ primū autē medium horuz eſt in inciſionibus. que ⁊ abſplantatōibus hoc maxime accidit circa ortus. Eſt eniz principiū quoddā os rami. ſit̃ aūt ⁊ mediuz. Quare aut hoc auferūt aut ī hoc īſunt: vt aut ramꝰ aut radices ex hoc generent̃ tanqz exiſtente principio ex medio germine ⁊ radicis. ¶ Et aīaliuz ſanguinem habentiū cor ſit primo: hoc aūt palam ex quibus in ꝯtingētibus adhuc factis videre cōtemplati ſumus. Quare ⁊ in exanguibus neceſſariuz. analoguz cordi fieri primo. Cor autem qđ eſt venarū principium in his q̃ue circa partes animaliū dictū eſt priꝰ ⁊ ꝙ ſanguis in ſanguinē habentibus eſt vltimuz alimētum: ex quo fiunt particule. Manifeſtum igit̃ ꝙ vnam quādam operationez oris virtus exercet: alterā autem que vētris circa alimētuz. Cor aūt gratia operis anime huius eſt: oportet quidez. n. principale ad id cuius gratia perficere: ſed nō: in his que huius gratia: vt medicus ad ſanitatez. ¶ Sed adhuc ꝙ principale ſenſuū in hoc in ſanguinem habētibus oībus. in hoc. n. neceſſariuz eſſe: ꝙ oīum ſenſitiuoꝝ cōmune ſenſitiuum: duos aūt manifeſte h̄ tendētes videmus guſtum ⁊ tactū quare ⁊ alios neceſſarium. In hoc quidem. n. ex alijs ſenſitiuis cōtingit fieri motum. hec aūt nihil tendunt ad eum qui ſurſum locū: ſine his aūt ſi viuere in hac pticula oībus eſt. palam qr ſenſitiuū princpiuz neceſſariuz. Quod qdem. n. animal hac ⁊ viuere dicimus: qua enim ſenſitiuū hac corpꝰ animal eſſe dicimus. ¶ Propter qđ autem hi quidez ſenſuū manifeſte tendunt ad cor: hi aūt ſunt in capite: ꝑꝑ quod ⁊ videt̃ qbuſdam ſentire animalia ꝑꝑ cerebrū: cauſa in alteris dicta eſt ſeorſum. ¶ Secūdum apparētiā quidē igitur palaz ex dictis ꝙ in hoc ⁊ in medio corporis triuz partium ſenſitiue anime principiū eſt ⁊ augmētatiue ⁊ nutritiue. ¶ Secūdum rōnem autē quia naturam videmus in omnibus ex poſſibilibus facientem optimū. In medio aūt ſubſtantie principio exiſtente vtroqz maxime proficit vtraqz particulaꝝ propriū opus operans. ſ. vltimuz alimētū ⁊ ſuſcipiens: penes vtrūqz eniz ipſorum ſic erit. ¶ Et eſt talis medij regio principantis. ¶ Adhuc vtens ⁊ quo vtitur opz differe quēadmodum fiſtule ⁊ mouens fiſtulas manus. ¶ Siquidez igitur animal determinatuz eſt per habere ſenſitiuam aīam. in ſanguinem quidem habentibus neceſſarium in corde: hoc habere principiū ex ſanguinis: aut in ꝓportionali particula.

¶ Sententia ſtat in hoc: principiū anime nutritiue eſt in parte media: ⁊ ſcilicet que cor ꝯprehēdit ⁊ pulmonem: quia multa aīalia viuūt ſaluata media regione ceteris ſublatis: vt lz īcueri in aīalibus impfectis ⁊ plantis: viuūt bruta imperfecta ⁊ plante ſi tali mō diuidātur: vt nō pereat principiū vite ⁊ ſenſus: moriuntur aūt facta diuiſione ꝑ longitudinem: ⁊ quēadmodum aīa plante ē vna actu ⁊ plures ptāte: ita anima ſenſitiua animalis impfecti: at aīa aīalis perfecti vna numero ē actu ⁊ potentia: verūtñ partes plante diuiſe ⁊ ſeparate diu poſſunt viuere: nō aūt ptes animalis ꝙ̃tūcūqz īperfecti: maiorē. n. organoꝝ diuerſi

tatem exigunt bruta impfecta ꝙ̄ plante.

Item in viuentibus oibus cor primo formaẜ: vel id qd̄ cordi ē ꝓportionale: vt palā eſt diſcurrendo modum generationis plantaꝝ ⁊ aialiū: quare cum ſenſitiuū ſit in corde: ibidē erit ⁊ vegetatiuum. Melius quoqꝫ perſiciunẜ operationes viuētis: ſi membrū principale ſit in medio: ergo his ↄcludendum eſt primū principiū nutritiuū ⁊ ſenſitiuum eſſe in corde vel ꝓportionali cordi.

Digreſſio.

Nunquid cor vel proportionale cordi ſit id qd̄ prio a virtute formatiua productum inueniaẜ: in primis videtur ꝙ nō: tum quia vmbilicus primo creatur ⁊ panniculi fetum īuoluentes: tum qꝛ operatio epatis prius ē neceſſaria que ē circa rem nutrimenti: cuius principiū ē epar: cum fetus prius viuat: vita plante: tū qꝛ cor ē ꝑfectiſſimuꝫ membrū: ⁊ natura ꝓcedit ab impfecto ad perfectuꝫ: tum quia: extremum artificij prius ꝓducitur ꝙ̄ medium: ergo ⁊ extremuꝫ nature: quia ars imitaẜ nām inquātum poteſt.

Ad oppoſituꝫ eſt Ariſtoteles: cuius rōnes potuerunt eſſe tales: membꝛuꝫ illud primo generatur: cuius operatio eſt primo neceſſaria: talis autem eſt ſuſtentatio vite ⁊ caloris naturalis: neqꝫ mēbrum operans in rem nutrimenti operationē pōt facē ſine ſuſtentatione vite ⁊ caloris nālis: ergo operatio cordis preueniet operationē epatis ⁊ cerebri: que qdeꝫ eſt ſpiritum vitalem generare qui ē mā ſpiritus aialis ⁊ naturalis per cuius ꝑſentiā in embrione cōſeruatur vita ⁊ aia. Item ſpiritus vitalis eſt agens vniuerſale effectiue ↄcurrens ad oēs operationes a ſpiritu aiali ⁊ naturali ꝓuenientes: ergo generatio cordis antecedit via originis generationē cerebri ⁊ epatis: ergo prius ⁊ principalius pendebunt opatiōes aiales ⁊ nāles a corde ⁊ ſpiritu vitali ꝙ̄ a cerebro ⁊ ſpiritu aiali ⁊ epate ⁊ ſpiritu naturali: ⁊ ita ſoluta eſt ſecunda ratio ante oppoſitum. Amplius reſtauratio vitalem ꝑſupponit operationē: ergo cor inter membra ē primum qd̄ generatur: ⁊ dixi ſignanter iter mēbra: qꝛ ſi creatio pāniculoꝝ inuoluentiū fetum precedat cordis formationē: hoc non incōuenit: cū ipſi nō ſint partes fetus. Iterum moueẜ animal ꝑ ſeipm̄: ergo oportet in eo prius fieri membrum illud a quo ſit principium motus: ⁊ per cuius motum habeant alia oia vt moueantur: tale aūt nō ē niſi cor: qd̄ primo viuit ⁊ vltimo moritur Auctore Ariſtotele. 16. de aialibus. Cerebrū ante epatis ꝓductionē formaẜ ꝫm multos: alij epar prius cerebro originatū putāt: qcquid tñ ſit generatio cerebri ⁊ epatis eſt generationi cordis multū annexa: cuius cā fuit: vt nō ſolum viueret embrio vita plante: ſed ⁊ vita aialis. Neqꝫ rōnes concludunt prima ⁊ ſecūda ex dictis ſunt ſolute. Ad tertiā: nā ab impfecto tendit ad perfectū: qꝛ cor prio imperfectum ꝙ̄ ꝑfectum ꝓduciẜ: qñ. n. cor generaẜ: eſt paruum ſicut granū milij. Ad quartam: intentio Ariſtotelis. 2. phyſicoꝝ. 78. 86. fuit: artē ⁊ naturā eūdem ordineꝫ obſeruaturas ſi domum fabricarent: natura tamen eſt principium actuum intrinſecum: ars principium actiuum extrinſecum: ideo operatio agētis naturalis eſt ad interiora: artificis vero ad exteriora.

Omnes autem particule ⁊ totuꝫ corpus animalium habent quandam caliditatem naturalem: ꝓꝑ quod viuentia quidem videntur calida. Morientia autem ⁊ priuata viuere ↄtrariū. ¶ Neceſſarium autem eſſe caliditatis huius principiū in corde ſanguinē habentibus: ex ſangui autem in proportionali. ¶ Operantur eniꝫ ⁊ digerunt naturali calido alimētum oia maxime autē qd̄ principaliſſimuꝫ. ¶ Propter qd̄ alijs quidē partibus infrigidatis remanet viuere: eo autem q̄ in hoc corrūpiẜ omnino: quia hic oritur principiuꝫ oē caliditatis ⁊ anime tanqꝫ ignitis in his ꝑticulis ex ſanguinū quidē in ꝓportionali: in corde autem ſanguinē habētium. ¶ Neceſſe igiẜ ſimul viuere exiſtere ⁊ calidi huius ſaluatōeꝫ ⁊ vocatam mortē: ⁊ huius corruptionē. ¶ Sed adhuc quideꝫ ignis videmꝰ duas corruptiones marcedinēqꝫ ⁊ extinctioneꝫ: vocamus aūt eam quidē que a ſeipſo marcedinē eam que a ↄtrarijs extinctionē: hanc quidē ſenectutē: hanc aūt violētiam. ¶ Accidit autem ambas ꝓꝑ idem fieri corruptiones: deficiēte enim alimento nō potēte calido accipere alimētum corruptio ſit ignis cōtrariū quidem eniꝫ ceſſare faciēs digeſtionē ꝓhibet nutriri. Quandoqꝫ aūt marceſcere accidit āpliori cōgregato calore ꝓꝑ nō reſpirare neqꝫ infrigidari: cito enim ⁊ ſic cōſumit alimētuꝫ multum cōgregatum calidū ⁊ ꝑuenit cōſumēs ante ad eē vētationē. ¶ Propter qd̄ quideꝫ non ſolum marceſcit qd̄ minus ſecus plurimum ignē. Sed ⁊ ipſa ꝫm ſeipſam lucerne flāma impoſita in maiori flāma cōburiẜ: ſicut quodcūqꝫ aliud vſtibiliuꝫ. ¶ Cauſa āt qꝛ alimētum quidē exiſtens in flāma preoccupat accipiēs maior flāma. priuſqꝫ adueniat alterum. Ignis autem permanet ſemper factus ⁊ fluēs ſicut fluuius: ſed latet ꝓpter velocitatem.

Salam igitur ꝙ ſiquidem opꝫ ſaluari calidum: hoc aūt neceſſarium ſi futurū ſit viuere: oportet fieri eius quod in principio calidi per quandaꝫ refrigerationem. ¶ Exemplum autem huius accipere eſt ꝙ accidit in ſuffocatis carbonibus. Si eniꝫ fuerint circunquaqꝫ obſtructi vocato ſuffocatorio continue extinguuntur cito. Si autem ſecus inuiceꝫ quis faciat frequēter ablationem ⁊ appoſitionē manent igniti multo tp̄e. Occultatio autem ſaluat ignē: neqꝫ. n. reſpirare ꝓhibeẜ ꝓpter raritatem cineris recōditurqꝫ eo qui in circuitu aere: vt non extinguaẜ multitudine exiſtentis in ipſo caliditatis. ¶ Sed de cauſa quidem hac ꝙ contrarium accidit occultato ⁊ ſuffocato igni: hic quidem enim marceſcit: hic autem permanet pluri tempore dictum eſt in problematibus. ¶ Quoniaꝫ autem omne viuens habet animam: ipſuꝫ autem non exiſtit ſine naturali caliditate: ſicut diximus. Plantis quidem per alimentum ⁊ continens ſufficiens ſit auxilium ad naturalis calidi ſaluationem. ¶ Etenim alimentum facit refrigerationem ingrediens: ſicut ⁊ hominibus primo oblatis: ieiunia autem calefacientia ſitim faciunt: immotus enim exiſtens aer ſemper calefacit. Alimento autem ingrediente refrigeratur corpus donec vtiqꝫ accipiat digeſtionē. ¶ Si autem aut continens excedat frigiditate ꝓpter horam fortibus factis omnibus exſiccantur: aut ſi eſtate fortia accidunt caumata: ⁊ non poſſit tractum ex terra humidum refrigerare: corrumpitur marcefactum calidum: ⁊ dicuntur ſpakellinzin ⁊ aſtroblice fieri arbores circa tēpora hec: ꝓpter quod ⁊ genera quedam lapidum radicibus ſubmittunt ⁊ aquā in vaſis: vt radices infrigidentur plātarum.

¶ Snia huius ꝑtis ſtat in hoc: Calido nāli ꝑmanet vita viuentis: eſt. n. calidū nāle principiū vite quo quidem alimētū diſponiẜ: redditurqꝫ aptū: vt cōuertaẜ in ſubſtātiam nutriti: Eſt aūt cor vel cordi ꝓportionale fons ⁊ origo caloris nālis: qui ſaluari d̄bet vita ſaluata: Deficit vero calidū nāle ob defectum humidi quo pabulatur: ⁊ veſcitur: reddiẜ aūt humidū improportionatū calido: a cōtrario humidū ingroſſante: cōſtat vero humidū ingroſſatuꝫ nō eſſe cōueniens pabulū caloris naturalis: ⁊ hec corruptio vocatur violenta: ſepenumero cōſumiẜ humidum radicale a fortiſſimo intenſiſſimoqꝫ calore: quēadmodum ⁊ minor flāma a maiori corrumpiẜ: ⁊ hec corruptio non eſt a cōtrario: ⁊ ſicut cōtinue alia ⁊ alia flāma inuenitur: ita continue eſt aliud ⁊ aliud calidū nāle: ⁊ ſicut flāma corrūpiẜ qꝛ ↄſumit eiꝰ nutrimentū: ita ⁊ calidū nāle reſoluit hūidū ſubſtātificū. ¶ Amplius: eget calidū naturale ꝓ ſui ſalute refrigeratione: exemplū aūt eſt accipere ī ſuffocatis carbonibus: ſi. n. fuerint circūquaqꝫ obſtructi: cōfeſtiꝫ extinguūtur: qꝛ impeditur refrigeratio: ⁊ humidū ſubtile reſoluitur: ſi aūt ſecus inuicē quis faciat frequēter ablationē ⁊ appoſitionē manent igniti multo tp̄e: occultatio. n. ſaluat ignem: cineres nāqꝫ raritatem habent: ⁊ poteſt aer circunſtans de facili ſubintrare. Cauſa autem huius talis eſt: quando nō interuenit refrigeratio aliqua intenditur calor: ītenſo calore conſumitur humidum pabulum eius: ergo ⁊ calor: ſed refrigeratione mediante debilitatur calidū ſaluatur humidum ⁊ caliduꝫ: quapꝓꝑ plante egēt alimento ⁊ cōtinente habentibꝰ poteſtatē refrigerandi: ſaluandiqꝫ caliduꝫ ⁊ hūiduꝫ: que qdeꝫ exiſtunt principia vite: talis itaqꝫ cōcurrit refrigeratio: vt ea fauēte humidum radicale nō diſſoluaẜ: ſubtilieturqꝫ ita citto: humidū nāqꝫ ſubſtantificū viuētiū de facili terreſtrificaẜ: diſcōueniēſqꝫ pabulū caloris efficiẜ: cuꝫ humiduꝫ in eis minus reſiſtēs ⁊ calor naturalis potentior exiſtat: ⁊ ita reſtauratio humidi radicalis iſtituta fuit a natura: ne viuens ſtatiꝫ deficeret propter diſconuenientiam pabuli per actioneꝫ caloris in humido factam. ¶ Eſt aduertendum: ꝙ per humidi reſtaurationem ex cōuerſione nutrimenti in ſubſtantiā nutriti cauſatam calor naturalis viuentium in nouo radicali vel nutrimentali humido dicitur pabulari: ⁊ ꝙ̄uis humiduꝫ in viuente reparetur: vltra tamē certum tempus viuentis: improportionatum pabulum caloris redditur: quouſqꝫ per indigentiaꝫ pabuli calor extinguatur: vita ergo viuentium permanet ꝫm ꝙ exigit conditio humidi radicalis. ſi enim cito ſubtilietur: diſſoluaẜ ⁊ terreſtrificet: citto ↄcedit viuēs. Si vero ꝓlongaẜ tardeturqꝫ eiꝰ terreſtrificatio: longo tempore permanet viuens.

Digreſſio.

Quia de humido radicali ⁊ calido naturali ſepenumero facta eſt mentio: ideo operepretiuꝫ eſt in calce huius tractatus duo inducere documenta que totam rem cōplectantur. ¶ In primis aduertendum eſt: in ſpermate a decidente impreſſa eſt virtus per moduꝫ forme permanentis: cuius inſtrumenta ſunt: ſpiritus gignitiuus ⁊ calidum innatum: humidum ſubtile aereum pabulum veriſſimuꝫ eſt caloris innati: humidum aquoſum ⁊ viſcoſum calidi non exiſtit idoneum pabulum: ⁊ ſuſtentamentū a corde vero iaꝫ a natura fabricato generatur calidū currens ⁊ influens appellatum: quod quideꝫ per arterias in omnes corporis partes diffunditur ī pabulum ⁊ ſuſtentationem calidi innati: ab expoſitoribus calidum innatum nuncupatur calidum primis ſeminibus complantatū: conſurgit deide ex calore complantato ⁊ currente calidum naturale ⁊ cōplexionale ⁊ hoc calidum naturale: capiendo ipſuꝫ pro aggregato ex aia ⁊ iſtro aie vocaẜ ꝑmū alternās corporeū. 2. de aia. 50. ⁊ quēadmodū humidū radicale pabuluꝫ ē calidi ↄplātati ita hūiduꝫ nutrimētale calidi īfluētis: calidū īnatū intēdens ſe ↄſeruare in hūido illud ↄſumit ⁊ ſeipꝫ ꝑ accidēs: ⁊ dicebat ↄciliator d̄ria. 3. corpus aialis ē expoſitū triplici ↄſumptōi: vni qdeꝫ ꝓꝑ ↄrietatē elemētoꝝ adinuicē: ex qbꝰ conſtruiẜ: alij ꝓꝑ calorē depaſcentē humidū ↄtinue. Tertie ꝓꝑ rerum nō neceſſariaꝝ ſibi extraneitatē: alterāt. n. ⁊ ꝑmutant id neceſſario: ⁊ lꝫ ↄſumaẜ humiduꝫ radicale a calido īnato ⁊ influēti: plus tñ diſſipaẜ a calido influenti ꝙ̄ innato: cum calidum influens nō ſit humido radicali cōgenitum ⁊ familiare.

Secūdū documētū ē hūidū radicale ī varijs viuētiū etatibꝰ īſtaurari d̄r: cū ī his ſit aliq̄lis huiꝰ humidi deꝑditio: vñ hūiduꝫ radicale ſemper reſtauratur ⁊ ſemper deperditur: ⁊ exiſtimandum eſt tale humidum mediante nutritione reſtau

ratum qualitatiue perfectius in toto tempore vite
reſtaurari poſſe: eſt autem humiduȝ qualitatiue per/
fectius: quando qualitates ſuas perfectiori modo
⁊ nõ preter naturalr̃ diſpoſitas hȝ: ⁊ non colligit hec
ſequella: humiduȝ reſtauratũ eſt qualitatiue ꝑfectius
ergo ⁊ ſubſtãtifice: tpe diminutõis: augmentatiõis:
cõſiſtentie põt humidum qualitatiue ꝑfectius reſtau/
rari: ⁊ ſi nõ melius pro vita: ⁊ etate augmẽtatiua nõ
incõuenit humidum ꝑfectius pro vita reſtaurari: q̄
pro operatione: humiduȝ aũt ꝑfectius pro operatõe
cõmodius eſt pro eẽ ⁊ vita: ꝑfecta naq̄ȝ operatio in/
fert cõſumatã ⁊ abſolutã vitaȝ: cũ viuere viuentibus
ſit eſſe: tunc aũt humidũ radicale ꝑfectiſſimũ exiſtit:
qm̃ optimũ eſt ⁊ pro vita ⁊ pro exercẽdis operatio/
nibus: quare cũ ille qui augeat̃ ⁊ diminuit̃ perfectas
nõ habeat operatões ſed tantũ cõſiſtens ꝑfectiſſime
ſentiat: diſcurrat: intelligat: ideo hac etate humiduȝ
radicale cõſumatiſſimũ exiſtet caloris nãlis pabulũ.
¶ Cõtra: caliduȝ nõ ſeiungit̃ ab humido: et ñ aduer/
ſatur: ideȝ nõ põt agere ad interitum ſui ipſius: ergo
caliduȝ nõ habebit ꝑtãtem ꝯſumẽdi humidum quo
pabulat̃. Solutio cõis eſt: calidum deſtruit ſeipſuȝ ꝑ
accidens: ⁊ eſt diſperatũ reſpectu humidi: prouenit
aũt corruptio vl' a ꝯtrario vel a diſperato. Dico ego
ꝙ humiduȝ radicale mixtuȝ eſt ex quattuor elemẽtis
⁊ caliduȝ dicit̃ agere in humiduȝ: quatenus deſtruit
frigiditateȝ humidi radicalis. Hec dicta ſufficiãt pro
opportunitate loci ⁊ temporis: poſtq̄ȝ de iuuentute
tractatũ eſt ⁊ de ſenectute: ſequẽti lectione de inſpi/
ratõe ⁊ reſpiratõe agendum erit.

¶ Tiberij Bacilerij Bononiẽſis lectura in tractatũ
ꝺ exſpiratõe ⁊ iſpiratõe: morte ⁊ vita. quã q̄dẽ or/
dinauit magr̃ Alloiſiꝰ alliprãdus Mediolanẽſis.

ANimaliuȝ aũt qm̃ hec q̄deȝ
ſunt aquatilia: hec aũt ĩ aere
faciũt dietã: ex his ⁊ per hoc
acqrunt refrigeriũ: hec q̄deȝ
aqua: hec aũt aere: quo autẽ
mõ ⁊ qualr̃ dicendũ rõnem
ſciẽtibꝰ magis. ¶ De reſpiratõe. n. aliq qui/
dem pauci prioꝝ phyſicoꝝ dixerũt: cuius tñ
gratia exiſtit aĩalibus: hi q̄deȝ nihil enuncia
uerũt. hi aũt dixerunt q̄deȝ: nõ bene dixerũt
ſed inexperte accidentibꝰ. Adhuc auteȝ oĩa
aĩalia aiunt reſpirare: hoc aũt nõ eſt verum.
Quare neceſſariũ de his primo ſupuenire:
vt ñ videamur eos ĩaniter accuſare. ¶ Qꝺ
quidẽ igit̃ quecũq̄ȝ aĩaliuȝ habẽt pulmoneȝ
reſpirãt oĩa manifeſtũ. ¶ Sed ⁊ hoꝝ ipſo/
rum quecũq̄ȝ q̄deȝ exſangue habẽt pulmo/
nem ⁊ cõcauũ minus indigent reſpiratiõe:
ꝓpter qꝺ multo tpe poſſunt permãere ꝑter
corporis valitudinẽ. pulmonẽ aũt cõcauũ ha
bent oĩa ouificãtia: vt ranarũ genus: adhuc
aũt omideus ⁊ tortuce multo tpe manent in
humidis. pulmo. n. modicã habet caliditatẽ.
pauci. n. ſanguinis habent ipſum. Inflatus
igit̃ ipſe motu refrigerat: ⁊ facit permanere
multo tpe. Si tñ cogat quis valde detinẽs
longo tpe ſuffocant̃ oĩa: nihil. n. taliũ ſuſci/
pit aquã ſicut piſces. ¶ Habentia aũt pul
monẽ hñtem ſanguinem oĩa magis indi/
gẽt reſpiratõe ꝑꝑ multitudineȝ caliditatis.
¶ Alioꝝ autẽ quecũq̄ȝ nõ habent pulmo
nem: nullum reſpirat.
¶ Intentio Ariſto. preſenti tractatu ẽ pateface̅ mo
dum quo aĩalia ⁊ reſpirantia ⁊ non reſpirantia re/
frigerent̃: alio enim ⁊ alio modo refrigerãtur haben
tia pulmonẽ ⁊ nõ reſpirantia: Sñia autem huiꝰ par
tis ſtat in hoc. Quecũq̄ȝ aĩalia hñt pulmoneȝ ⁊ vo/
calem arteriaȝ reſpirant: ⁊ quecũq̄ȝ non habẽt pul
moneȝ nullũ reſpirat: ⁊ ꝭm ꝙ animalia habẽtia pul
monem ſunt maioris ⁊ minoris caliditatis ita fre/
quenti ⁊ rara ⁊ magna ⁊ parua egent reſpiratione:
⁊ dicebat Auerrois. 2. de aĩa. 91. piſces nõ habent
vocẽ: q̄ non hñt pulmonẽ ⁊ cannam: non habẽt ãt
pulmonem ⁊ cannam: q̄ non indigent ĩmiſſiõe ae/
ris aut emiſſione. ¶ Et ſciendũ ꝙ operationes pul
moni conceſſe ſunt: attractio aeris ad ſe: cum ſit ſpõ
gioſus ⁊ calidus: quẽadmodũ ventoſa igne interiꝰ
miſſo: exit. n. ignis per poros ventoſe ⁊ neceſſe eſt
aerem ſubingredi. Amplius inſpiratio ⁊ exſpiratio
quibus cõis eſt reſpiratio ſiue anhelitus quẽ com/
plent. debentur pulmoni ꝭm Auerroim. 2. de aĩa
89. ⁊. 2. colliget hoc ſundamento: virtus motiua
inſequit̃ deſideratiuã: ergo ſi in pulmone eſt virtus
deſideratiua: in eo debet eſſe virtus motiua: voluit
autem Galienus pulmonẽ nullum habere motum
ꝓprium per ſe: imo mouet̃ pulmo per pectus: ⁊ pe
ctus per muſculos ⁊ dyafragma: videmus eniȝ qm̃
pectus dilatatur pulmonẽ repleri aere: ceſſante ẽt
motu pectoris ceſſat motus pulmonis: ⁊ perit con
feſtim animal: at vbiq̄ȝ dicit Auerrois hoc indige/
re ſubtili conſideratiõe: iuuamentũ vero principale
attractionis aeris conſiſtit in hoc: vt recens aer fri/
gidus habeatur intus ⁊ expellatur inde: qui iaȝ in/
tenſus ſiue intenſus ⁊ fumoſus factus eſt: q quidẽ
amplius ad caloris non valet temperamẽtũ: ⁊ ad h̾
cooperatur non modicũ raritas ſubſtantie pulmo/
nis: quoniã aer nõ ſolũ penetrat in arterias ipſius:
verum etiam in ſubſtãtiam carnis eius: hanc auteȝ
aeris attractionẽ pulmo duobus motibus ⁊ duabꝰ
quietibus perficit: vna. n. quies aeris attracti ẽ pul
moni incidens inter ĩſpirati ⁊ expirati aeris motũ:
altera autem eiuſdem eſt extra intus expiratũ ⁊ rur
ſus attractum: ſimiliter inter ſyſtolem pulmonis ⁊
dyaſtolem neceſſe eſt intercidere duas quietes: ſy/
ſtole enim facta ante dyaſtoleȝ eſt quies vna: ⁊ dya
ſtole facta ante ſyſtoleȝ iterata eſt quies altera: ⁊ ſic
cum reſpiratio perficiatur motu aeris ⁊ pulmonis
erunt neceſſario in perfectione eius quattuor mo/
tus ⁊ quattuor quietes: eo ꝙ motus ſemp terminat̃
ad quietem. Iterum dicebã. 2. de aĩa. 89. pulmo nõ
eſt cauſa quare animal ſit calidius: ſed quia eſt cali/
dius: natura dedit pulmonẽ: vnde membra nõ pri/
cipalia primo faciunt operationem propter aliud:
ſecundario propter ſe: ⁊ ita pulmo primo confert
cordis euentationi.

DEmocritꝰ aũt abderites ⁊ q̄dã alij
q ꝺ reſpiratõe dixerũt: nihil ꝺ alijs
determinauerunt animalibus: vi
ſi ſunt tñ dicẽ quaſi oĩbus reſpirantibus.
¶ Anaxagoras aũt ⁊ Diogenes oĩa dicẽ/
tes reſpirare: de piſcibus ⁊ oſtreis dicunt
q̃uo reſpirãt. Et ait Anaxagoras q̄dẽ cũ di/
mittant aquã ꝑ brãchias eũ q in ore factuȝ
aerẽ trahẽtes reſpirare piſces. nõ. n. eẽ va/
cuũ nihil. Diogenes aũt cũ dimittãt aquaȝ
ꝑ brãchias ex circũſtãte circa os aqua tra/
here vacuo in ore aerẽ tanq̄ȝ in aqua exiſtẽ/
te aere. ¶ Hec aũt ſunt ĩpoſſibilia. Primo
q̄dẽ. n. mediũ rei auferũt ꝓpter dicere ꝙ cõe
in altero ſolo: reſpiratio. n. vocat̃: huiꝰ autẽ:
hoc q̄dẽ expiratio: hoc aũt ĩſpiratio: de qua
nihil dicũt: q̃uo expirant talia aĩaliuȝ: neq̄ȝ
ꝯtingit ipſis dicere. ¶ Cuȝ. n. reſpirauerit
hac qua reſpirauerũt iteꝝ oȝ expirare: ⁊ h̾
ſemp ꝑmutatiȝ faciũt. Quare accidit ſimul
ſuſcipe aquã ꝭm os ⁊ expirare. Neceſſe aũt
obuiãs ĩpedire alteꝝ. Deinde cũ dimittant
aquã: tũc expirãt ꝭm ora: aut ꝭm brãchias.
Quare accidit ſimul exſpirare ⁊ reſpirare.
Tunc. n. aiunt ipm̃ reſpirare: ſimul aũt in/
ſpirare exſpirare ĩpoſſibile. ¶ Quare ſi ne
ceſſe reſpirãtia exſpirare ⁊ ĩſpirare. Exſpira
re aũt nõ cõtingit nullũ ipſoꝝ palã: qm̃ re/
ſpirat: neq̄ȝ ipſorum nullum. ¶ Adhuc au
tẽ dicẽ aerẽ trahere ex ore: aut ex aqua per
os impoſſibile. Non enim habent arteriaȝ
propter pulmonem non habere: ſed ſtatim
venter penes os eſt: quare neceſſarium vẽ/
tre trahere: hoc auteȝ ⁊ alia vtiq̄ȝ facere ani
malia: nunc auteȝ non faciunt. Et ſi illa ex/
tra humidum eſſent: manifeſte vtiq̄ȝ hoc fa
cerent: videntur autem non facientia hec.
¶ Adhuc omnium reſpirantium ⁊ trahẽ/
tium ſpiritum videmus quẽdam motuȝ fa
ctum particule trahentis. In piſcibus au/
tem non accidit. Nihil enim videntur mo/
uentes eorum que circa ventrem niſi bran
chias ſolum ⁊ in humido ⁊ in ſicco excidẽ/
tia: cum capta fuerint. ¶ Adhuc cum mo/
riãtur ſuffocata in humidis omnia reſpirã
tia fiunt ampullo ſpiritu exeunte violenter:
vt ſiquis cogat torculatas aut ranas aut ali
quid talium generum. In piſcibus autem
non accidit experientibus omnem moduȝ
tãq̄ȝ non hñtibus ſpiritum deforis vllum.
¶ Quo autẽ mõ dixit fieri reſpirationẽ ipſis
cõtingit ⁊ hoĩbꝰ exitibꝰ in hũido accidere.
Si. n. piſces trahunt ex ea q̃ in circuitu oris
aq̄: ꝑꝑ q̄d h̾ ñ vtiq̄ȝ faciũt ⁊ hoĩes ⁊ alia aĩa/
lia: ⁊ euȝ q ex ore vtiq̄ȝ trahẽt ſilr̃ piſcibus.
Quare ſiquidẽ ⁊ ſi illa eẽnt poſſibilia: ⁊ hec
eẽnt: qm̃ autẽ nõ ſunt palã ꝙ neq̄ȝ in illis ẽ.
¶ Adhuc aũt ꝑꝑ quã cãm in aere moriunt̃
⁊ vident̃ exterminata ſicut ſuffocata ſiq̄dem
reſpirãt. Nõ. n. vtiq̄ȝ alimẽti indigẽtia h̾ pa/
tiunt̃. Quã. n. dic̃ Diogenes cã ſtulta: ait. n.
ꝙ aerẽ multũ valde trahũt in aere: in aq̄ aũt
moderatũ: ⁊ ꝑꝑ h̾ mori. Eteniȝ ĩgreſſibilibꝰ
oportebat poſſe eẽ hoc accidere: nũc aũt nul/
luȝ ꝑ valde reſpirare ſuffocat̃ greſſibile aĩal.
¶ Adhuc autẽ ſi oĩa reſpirant: palaȝ quia ⁊
entoma aĩaliuȝ reſpirant vident̃ autẽ ipſoꝝ
multa deciſa viuere: nõ ſolum in duas ꝑtes:
ſed ⁊ in plures: vt que vocant̃ ſcolopendre:
que qualiter aut quibus cõtingit reſpirare.
¶ Cauſa autẽ maxime nõ dicendi bene de
ipſis: ꝙ inexperti erant earuȝ que intus par
tiuȝ: ⁊ q̄ nõ accipiebant gratia alicuius na/
turam oĩa facere. Querẽtes enim cuius gra
tia reſpiratio aĩalibus exiſtit ⁊ in particulis
hoc inſpicientes vt in branchia ⁊ pulmone:
inuenirent vtiq̄ȝ velocius cauſam.

DEmocritus autẽ q̄ quidẽ ex reſpi
ratione accidit reſpirantibꝰ aliq̄d
dicit inquiẽs ꝓhibere extrudi aĩaȝ
nõ tamẽ vt huius q̄dem gratia facientẽ hoc
naturã nihil dicit oĩno enim ſicut ⁊ alij phy
ſici: ⁊ iſte nihil tetigit talem cauſam. ¶ Di/
cit autẽ ꝙ aĩa ⁊ calidum idem prime figure
ſpericoꝝ. Segregatis igit̃ ipſis a cõtinẽte ⁊
cõprimẽte auxiliuȝ fieri reſpirationẽ inquit.
In aere. n. multũ numeruȝ eſſe talium: que
vocat ille intellectuȝ ⁊ animam. Reſpirato
igit̃ ⁊ ingrediẽte aere cõgrediẽtia hec ⁊ ꝓ/
hibentia cõpreſſionem ꝓhibere in aĩalibus
exiſtentẽ animã pertrãſire. ¶ Et ꝓpter hoc
ex reſpirare eſſe viuere ⁊ mori. Cum. n. ꝑua/
luerint cõtinẽs opprimẽs ⁊ nõ amplius de/
foris ingrediens põt prohibere non potẽte
reſpirare: tunc accidere mortem animalibꝰ:
eſſe enim mortem talium figurarum ex cor/
pore exitũ ex ꝯtinentis oppreſſione. ¶ Cau
ſam autem quare omnibus quidem neceſſa
rium mori: non tamen quando contingit: ſȝ
ꝭm naturam quidem ſenectutem. violentia

aũt ꝑter nãm nihil demõſtrauit: q̄uis opor‍teret: qñ aliqñ q̄d vi hoc factũ: aliqñ aũt nõ videt̃ vtrũ cã extrinſecꝰ ẽ aut itus. ¶ Nõ dicit aũt neq̃ de pricipijs reſpirãdi q̄d cã vtrũ intrinſecꝰ aut extrinſecꝰ: neq̃.n.q̄ deforis intellectꝰ ꝓuat auxiliũ. Sꝫ intrinſecꝰ pricipiuꝫ reſpiratõis fit ⁊ motꝰ nõ vt īferẽte viꝫ ꝯtinẽte: incõueniẽs aũt ⁊ ſimul ꝯtinẽs cõprimere ⁊ ingrediẽs dilatare: que q̄dẽ igit̃ dixit: ⁊ vt fere hec ſunt. ¶ Si aũt opꝫ putare vera eſſe prius dicta: ⁊ nõ oĩa aĩalia reſpirare nõ de oĩ morte cãꝫ putãdũ dcãꝫ eẽ hãc: ſꝫ ſolũ ĩ r̃ſpirãtibus. ¶ Quinimo neq̃ in his bñ. Palaꝫ aũt ex accidẽtibꝰ ⁊ talibꝰ: quoꝝ hẽmus oẽs expiẽtiã. In eſtibꝰ.n. calefacti magis: ⁊ reſpiratõe magis indigemꝰ: ⁊ ſpiſſius reſpiramꝰ oẽs. Cuꝫ.n. in circuitu fuerit frigidũ: ⁊ ꝯſtringat: ⁊ cõpingat̃ corpꝰ detinere accidit ſpm̃: q̄uis tũc oportebat deforis ingrediẽtẽ ꝓhibere ꝯcuſſionẽ. Nũc aũt fit ꝯ̃riũ: qñ aũt multũ valde ꝯgregatũ fuerit calidũ nõ expirãtiũ tũc ĩdigẽt reſpiratõe. Neceſſariũ ãt ĩſpirantes reſpirare. Eſtuãtes ãt freq̄nẽter reſpirãt tãq̃ refrigeratõis g̃ra r̃ſpirãtes: qñ q̄d facit ignem ſup ignem.

In timeo aũt ſcripta circũpulſio de alijs aĩalibꝰ nihil determiãuit: q̄uo ipſiꝰ calidi fit in alijs: vtrũ eodẽ aut ꝑp aliaꝫ aliq̃ cãm. Si.n. ſolis cãpeſtribꝰ q̄d reſpiratõis exiſtit dõm cãm: q̄re ſolis. Si ãt ⁊ alijs: modus aũt alius: ⁊ d̾ hoc determinãdum: ſiq̄dẽ poſſibile reſpirare oibꝰ. ¶ Adhuc aũt ⁊ ficticiꝰ modus cãe. Exeũte.n. extra cal̃o ꝑ os ambiẽtẽ pulſuꝫ aerẽ latũ ĩcidere in eũdẽ locuꝫ ait ꝑ raras exñtes carnes. Vñ q̄d ĩtra exiuit caliduꝫ ꝑp nihil eẽ vacuũ antipiſtaſiꝫ patiẽtibꝰ ĩuicẽ: calefactũ ãt iteruꝫ exire ſm̃ eundẽ locũ ⁊ circũpellere ĩtra ꝑ os aerẽ excidentẽ caliduꝫ: ⁊ hoc itaq̃ agere ſemper faciẽtes reſpirãtes ⁊ expirantes. ¶ Accidit autẽ ſic putãtibus prius expirationẽ fieri q̃ inſpiratõeꝫ: ſignuꝫ ãt. fiunt q̄dẽ.n. adinuiceꝫ hec ſecꝰ ĩuicẽ. Moriẽtia autẽ expirãt: quare neceſſariuꝫ eẽ pricipiuꝫ inſpiratõeꝫ. ¶ Adhuc autẽ cuiꝰ g̃ra hec exiſtunt aĩalibꝰ. Dico autẽ reſpirare ⁊ expirare nihil dixerunt hoc mõ dicẽtes: ſꝫ velut d̾ ĩcidẽte aliq̃ enũciãt ſoluꝫ: q̄uis pricipalia hec videamus viuẽdi ⁊ moriẽdi. Cuꝫ.n. reſpirare nõ potuerint: tunc accidit corruptionem fieri reſpirantibus.

¶ Adhuc ãt ĩcõueniẽs calidi q̄dẽ ꝑ os exitũ: ⁊ iteꝝ introitũ nõ latere nos. In pectꝰ ãt ſpũs ĩtroitũ ⁊ iterum calefacti exitũ latere. ¶ Incõueniẽter aũt ⁊ calidi reſpiratõeꝫ introitũ eẽ. Vꝫ.n. ꝯtrariũ: q̄ q̄dẽ.n. expiratꝰ eẽ calidus. Qui aũt ĩſpiratꝰ fridus. Qñ aũt calidus fuerit: ſentiẽs reſpirãt: qꝛ.n. nõ refrigerãt ſufficiẽter ĩgrediẽs multotiẽs accidit ſpũꝫ trahere. ¶ Sꝫ ẽt neq̃ alimẽti g̃ra exiſtimãdũ fieri r̃ſpiratõeꝫ tãq̃ alito ſpũ eo q̄ itus igne ⁊ reſpirante q̄dẽ: queadmoduꝫ ignẽ ſup hipcauma adijci. alito aũt igne fieri reſpirationẽ. ¶ Hoc.n. dicemꝰ veꝝ: ⁊ ad hũc ſermonẽ q̄ q̄dẽ ad priores: eteniꝫ ĩ alijs aĩalibꝰ oportebat hoc accidere aut ꝓportionale huic. Oĩa.n. hñt caliditatem vitalem. ¶ Deinde ⁊ fieri calidũ ex ſpũ: quo oꝫ mõ dicere fictitiũ: magis.n. ex alimento hoc factũ videmus accidere: q̄ ſm̃ hoc ſuſcipe alimentũ ⁊ ſupfluum emittere: hoc autem in alijs non videmus factum.

Dicit aũt ⁊ d̾ reſpiratõe Empedoc. nõ tñ cuiꝰ g̃ra. ¶ Neq̃ de oibus aĩalibꝰ nihil facit manifeſtuꝫ: ſiue reſpirãt ſiue nõ. ¶ Et de ea q̄ per nares reſpiratõe dicens: puta ⁊ de pricipali dicere reſpiratõe. Eſt auteꝫ ꝑ arteriã ex pectore reſpiratio: ⁊ q̄ per nares: ipſis autẽ naribꝰ ſine illa nõ ẽ reſpirare: ⁊ ea q̄deꝫ q̄ per nares facta reſpiratõe priuata aĩalia nihil patiunt̃ ea auteꝫ q̄ ſm̃ arteriã moriunt̃. Vtit̃.n. nã ex abũdãti ea que per nares reſpiratõe ad odoratum quibuſdã aĩalium. ¶ Propter q̄d q̄dẽ odoratu fere ꝑticipãt oĩa aĩalia. Eſt aũt nõ oibꝰ idẽ organũ ſenſus. Dictuꝫ ẽ aũt de ipſis in alijs planius. ¶ Fieri aũt ait reſpirationẽ ⁊ expiratõeꝫ ꝑp venas eẽ quaſdã ĩ q̄bꝰ ĩeſt q̄dẽ ſanguis: nõ tñ plene ſunt ſanguine: hñt aũt poros ĩ eũ q̄ extra aerẽ ꝑtibꝰ q̄dẽ corꝑis minores: his ãt q̄ aeris maiores ꝓpter q̄d ſanguinẽ ait moueri ſurſum ⁊ deorſuꝫ: deorſuꝫ q̄dẽ lato ĩfluẽ aerẽ: ⁊ fieri reſpiratiõeꝫ: ſurſuꝫ ãt ꝓcedẽte excidẽ extra: ⁊ fieri reſpiratõeꝫ: aſſimilãs q̄d accidit clepſidris. ¶ Sic aũt reſpirãt oĩa ⁊ expirãt oibꝰ deficientes ſanguie carnaliuꝫ canales ĩ vltimis ſꝫ corpꝰ tendunt̃ ⁊ ipſis oribus ſpiſſis ſimul pforate ſunt canalibus valliuꝫ vltime ſummitates ꝑ totum: vt exundans quideꝫ occultet̃: etheri autem facile iter duplici via pateat

pateat. Quapropter cũ redierit tener ſãguis ether chalens deſcẽdat tumore magno: cum autem exiliat iteruꝫ exſpirat. ¶ Queadmodũ cũ puella clepſidra ludẽs per hñ malleatũ es: cũ quidẽ fiſtule apturã obſtruens formoſa manu in aqua clara tinxerit. Et delectabile corpus: neq̃ in vas aqua ĩgredit̃: ſꝫ ꝓhibet aeris molles interius ludẽs ad foramina ſpiſſa donec reuelauerit crebrũ fluxũ. Deinde vno ſpũ d̾ficiẽte ĩgredit̃ aqua munda. ¶ Eodẽ aũt mõ eũ aqua q̄dẽ hẽat ſm̃ ꝓfunda aeris: canali aũt obſtructo hũana manu ⁊ poro: aere aũt deforis itꝰ ãguſtatꝰ aquã ꝓhibet circa portas canalis male ſonãs extrema obtinẽs q̃diu manu obſtruat̃. Tũc aũt iteꝝ aut prius ſpũ incidẽte effluit aq̄ mũda. Similiter aũt ⁊ d̾lectabilis ſanguis exũdans ꝑ mẽbra cũ ipſe retro actus redierit ad intimũ alterũ: mox rheuma deſcẽdit tumore ĩpetuoſo: cũ exilierit iteruꝫ expirat eque poſtea: dic̃ q̄dẽ igit̃ hoc de reſpirare. ¶ Reſpirant aũt queadmodũ diximus manifeſte reſpirãtia ꝑ arteriaꝫ per os ſimul ⁊ pernares. ¶ Quare ſiq̄dẽ de hac reſpiratõe dicit: neceſſariũ q̄rere q̄uo cõgruit dicta rõ cãe. vr̃.n. ꝯtrariuꝫ accñs: eleuãtes q̄dẽ.n. locũ queadmoduꝫ folles in errarijs reſpirãt: attollẽ aũt caliduꝫ rõnabile. Hẽre autẽ ſanguinẽ calidũ locuꝫ cõprimẽtes autẽ ⁊ deponẽtes queadmodũ ibi quidẽ tales expirãt. Verũtñ ibi q̄dẽ nõ ſm̃ idẽ ſuſcipiũt aerẽ: ⁊ iteꝝ emittunt: reſpirãtes aũt ſm̃ idẽ. Si aũt de ea que ſm̃ nares dixit ſola: multũ peccauit. Nõ.n. ẽ reſpiratio nariuꝫ ꝓpria: ſꝫ ſm̃ canalẽ qui circa guttur: ſꝫ q̄d extremũ palati ĩ ore ſimul ꝑforatis naribꝰ cedit: ſꝫ quidẽ ſic ſpiritꝰ: hoc autẽ ꝑ os ſimiliter exiẽs ⁊ ĩtrãs: ab alijs quidẽ igit̃ dicta de reſpiratõe tales ⁊ tãtas habent difficultates.

¶ Hac ĩ ꝑte refert Ariſto. ſñias ãtiquoꝝ: vt iniuſte ꝯdẽnari nõ videant̃: ⁊ ſñia tota ſtat ĩ hoc: nõ poterãt Anaxagoras ⁊ Diogenes credentes oĩa aĩalia reſpirare aſſignare cãm ĩſpiratiõis ⁊ expiratiõis q̄ reſpirationẽ cõpleat. In primis diminuti erant: qꝛ dũtaxat de ĩſpiratõe loquebant̃. Itẽ potuiſſꝫ ſꝫ ipſos aĩal ſimul ĩſpirare ⁊ exſpirare: ſi.n. piſces expirãt: neceſſe ẽ hoc eẽ aut ſĩl cũ ſuſcipiũt aquã ab ext̃: aut cũ dimittũt: ſi ſimul attrahãt eã: cũ motꝰ aq̄ ad ĩteriꝰ ⁊ aeris ad exteriꝰ: ſint oppoſiti: ſĩl eẽ nõ poterũt: ſi ãt ſĩl cũ dimittũt aquã ꝑ brãchias vt ꝑ ora expirẽt aerẽ ſĩl accidet ipm̃ aerẽ ĩſpirare ⁊ reſpirare. Iterũ: cũ nõ oĩa aĩalia hẽant pulmonẽ ⁊ vocalẽ arteriã: nõ pñt oĩa aĩalia reſpirare.

Amplius putauit Democritus aĩaꝫ ſaluari ĩ corꝑe bñficio reſpiratõis: cũ.n. aĩa eẽt ꝑtes ſp̄ice q̄ ſemp ſunt in motu: fuit anhelitus diffinitio vite: aut ꝯñs vitã. aer.n. ꝯtinẽs cũ ꝯgregabit corpora ꝯſtrigent̃ multe figure ſp̄ice que ſunt intra corpora que dant aĩalibꝰ motum: quia ſemp ſunt in motu: ⁊ tunc hec corpora mouebuntur ad exitum ⁊ illud erit exitus anhelitus: ⁊ tũc ſuſtentabitur animal ad imponendũ alia corpora ſp̄ica ab extrinſeco: ⁊ hoc eſt in ponendo anhelitũ: ⁊ dicebatur primo d̾ anima. 21. hoc auteꝫ fuit propter tria: quorũ vnuꝫ eſt in acquirendo locum illius quod exiuit: ſcd̃m eſt ad prohibenduꝫ plura corpora intrinſeca ab exitu: tertium vt adiuuet ⁊ etiam in expellendo illud q̄d conſtringit ⁊ quod congregat ea: ⁊ dicunt ⁊ ideo fuit vita duꝫ animal põt facere hoc. ĩ. ꝑ athomos attractos ſupplet̃ locus diſcẽdentiũ athomoꝝ: aliter ſtatiꝫ diſſolueret̃ aĩa: nõ ꝑmittũtq̃ athomi ꝓdicti athomos aĩe ita de facili recedere: imo athomi ex q̄bꝰ aĩa ꝯponit̃ vigorant̃ ꝑñtibꝰ athomis attractis. Democritus in primis nõ aſſignauit cãm mortis ſufficiẽteꝫ: neq̃ nãlis: neq̃ violẽte: de principio reſpiratõis non bñ d̾terminauit: neq̃ ꝯtinẽs ĩgrediẽs corpꝰ põt eẽ cã cõpreſſionis: cũ ſit cã dilatatõis. Itẽ ſm̃ Democritum erit magis in hyeme neceſſaria reſpiratio q̃ ĩ eſtate: qꝛ corpꝰ a ꝯtinẽte frigido cõprimit̃: ergo athomi extrudunt̃: erat aũt inſtituta reſpiratio vt ꝓhiberet̃ extruſio ⁊ cõcuſſio ad exterius iſtoꝝ athomoꝝ.

Rurſus Plato voluit reſpiratõeꝫ fieri ꝑ quãdaꝫ circũpulſionẽ aeris verũ fuit diminutus: cũ nõ aſſignauerit modũ quo in viuẽtibus imꝑfectis fieret ſaluatio calidi: credidit ẽt aĩalia primo expirare: ⁊ hoc ẽ falſuꝫ: qꝛ prio inſpirãt: nõ dixit ꝑp q̄d inſtituta eẽt a nã inſpiratio ⁊ expiratio. Iteꝫ ſi nõ lateat nos motus aeris ꝑ os: nec ꝑ pectus nec carnes raras ẽt latebit nos: inſup aer frigidus inſpirat̃ calidus expirat̃: nõ nutrit̃ ẽt calidũ a ſpiritu inſpirato: ſꝫ ex nutrimẽto illud euenire cõſpicit̃. Empedocles quoq̃ diminutus inuenit̃: neq̃ bene aſſignauit modũ quo ĩſpiratio ⁊ expiratio ꝯplerent̃. ſm̃.n. ipſum cũ aer inſpirabãt̃: pectꝰ ꝯprimebat̃: q̄d ꝯſtat eſſe falſuꝫ: inflat̃.n. ⁊ eleuat̃ pectꝰ qñ aĩalia inſpirãt: veꝝ circa opiniones antiquoꝝ nõ eſt ꝑſiſtenduꝫ.

Voniã aũt dictũ eſt prius: q̄ viuere ⁊ aĩe habitꝰ cũ caliditate quadaꝫ ẽ. Igne igit̃ operat̃ oĩa.

¶ Sententia Ariſto. aĩalia nõ reſpirãtia ⁊ ꝯtinente ⁊ alimẽto refrigerant̃: aĩalia reſpirãtia ⁊ ꝯtinẽte ⁊ alimẽto ⁊ reſpiratõe indigẽt pro ſalute eoꝝ. hñt aĩalia organũ vnũ quo refrigerant̃ brãchas vel pulmonẽ: quo q̄dẽ organo põt vti nã ad diuerſa opera ꝑagenda: ⁊ qñ natura vtitur pulmone ratione attractionis nõ põt tunc vti ipſo rõne vociferatõis: deficiunt aũt aĩalia: quando refrigerari non poſſunt. ¶ Ex dictis ergo Ariſtotelis apparet primo pulmonẽ diſtiguere aĩalia calidiora a remiſſe calidis: pulmo.n. iõ habet̃: qꝛ genus animalium quoddam pedeſtre eſt: quorum calorem refrigerari neceſſe eſt: animalia autem que ſanguine carent ſatis refrigerari poſſunt aere vl̃ aq̄: quamobrem piſces non habent pulmoneꝫ: ſed pro eo branchias obtinuerunt: aqua enim piſces refrigerantur ſicut aere que ſpirant: qua de cauſa omnia que ſpirant habent pulmonem: ſpirant pedeſtria oĩa: ⁊ nõnulla aquatilia: vt Balena ⁊ Delphinus:

atq; etiã cete: hec tamen aĩalia ⁊ ſi aquatica vocenť non tamen piſces: ſed marine belue ſunt: in cõcauitate enim toracis piſcium ſolũ cor continetur: ⁊ ob hoc inuocale ẽ omne genus ipſorũ. Sunt ergo multa aĩalia de genere eorum que natura ſunt ancipiti: vtrum videlicet terreſtria: vel aquatica ſint: nã ⁊ eorum que terra ſuſtentantur: aereq; inſpirant quedã in humore maximã temporis partem cõſumunt propter temperamentũ ſui corporis: ⁊ eorũ que in humore degunt: nõnulla tantum terreſtris nature ſibi mutuanť vt niſi interdum ſpirent viuere nequeant: ⁊ hec eſt cauſa ſaltus delphinorũ aſſidue aſcendẽtiũ ſuper aquas: vt videlicet reſpirẽt: licet aũt quecũq; aĩalia vere reſpirantia per pulmonẽ ⁊ cãnam anhelent: quia omne tale vtrũq; habet cannã ⁊ pulmonẽ: quedã tamẽ nõ vere reſpirantia branchijs anhelãt: ſeu refrigerantur: quedam vero per telam ſiue p membranam ſui dyafragmatis: hoc eſt per poros ſuarum rugarũ que occulte ſunt: ſicut quedã aĩalia: ⁊ propterea mirabiliter ſonant anhelando dum volant p aerẽ. venit. n. ſpiritus ideſt aer ſubtilis per anulos ſuos ad parietem ſiue ad dyaphragma: ⁊ per illũ modum etiam ſentiunt odores. in talibus enim animalibus odoratus perficitur in corde: imo inueniuntur multa animalia cantare poſt amputationem capitis: qui cantus eſt per dyaphragma. Item manifeſtũ ẽ animalia ⁊ homines magnum habentia pulmonem diutius poſſe in aqua ſubmerſi permanere: ⁊ econtrario quorum pulmo eſt paruus: in magno enĩ plurimus: in paruo autem paucus cõtinetur aer pro refrigerio ⁊ prohibitione ſuffocationis. Rurſus panditur cauſa interitus eorum qui in profundis cauernis: antris: aut vallibus ⁊ eorũ qui ſunt in domibus lutatis calce. Amplius ⁊ ex quorũdã carbonũ odore: ſicut enim quorũdam alimentorum ⁊ olerum extranea nobis eſt eorum qualitas quam refugit natura veluti horribilem: quorũdam vero grata ⁊ conueniens: ita ⁊ aeris exiſtimandum eſt aliquã eſſe qualitatem nobis familiarem ⁊ amicam ſpiritus: aliã vero extraneam ⁊ corruptiuam.

Medici qui Galieno conſentiunt docent originem reſpirationis ⁊ vocis ⁊ oĩum virium corporis eſſe dyaphragma. vires enĩ corporis dilatatione debilitari experimur. Compreſſione autem iuuari cuius rei fides eſt q nobis volentibus aliquod forte operari noſmetipſos conatu quodam quaſi comprimimus ⁊ conſtringimus ⁊ hoc proculdubio eſt primũ ⁊ digniſſimũ dyaphragmatis iuuamentũ. Verũ Auerrois. 2. collige ⁊. 2. de aĩa. 89. credidit inſpiratõẽ ⁊ expiratõẽ cõplẽtes reſpiratõẽ ⁊ anhelitũ demãdari pulmoni: hoc fundamẽto virtus motiua inſeqť deſideratiuã: ergo ſi in pulmone ẽ virtus deſideratiua in eo dꝫ eẽ virtꝰ motiua: hec ſunt q̃ i ſũma habenť i hoc libello d̃ iſpiratõe ⁊ expiratõe.

Series aũt vborũ Ariſtotelis talis ẽ. In primis viuere ⁊ aĩe habitꝰ cũ caliditate quadã ẽ: igne. n. opať oĩa. 2. d̃ aĩa. 41. ignis ẽ cõcauſa opationũ viuẽtis: ⁊. 50. duplex ẽ inſtr̃m aĩe: cõiunctũ ſcilꝫ ⁊ ſeparatũ: virtꝰ aĩe ẽ inſtr̃m cõiũctũ: calor nãlis inſtr̃m ſeparatũ: ⁊ hec ẽ cã q dixi. 2. de aĩa. 50. Iterũ ſpiritꝰ generati in corde vitales: in epate nãles i cerebro aĩales vocanť: ſi qs igiť diligẽter cõſiderauerit aĩaꝫ eẽ agens pricipale: ⁊ virtutes eius inſtrumenta fore cõiuncta: ſpiritꝰ noĩatos inſtr̃a ſeparata itelliget his tribus operatõẽs cũctas aĩe cõpleri pficiq; poſſe.

Propter quod quidem in quo primo loco ⁊ corporis ⁊ in qua primã loci huius pte principiũ neceſſariũ eẽ tale hic: ⁊ primã nutritiuã aĩam neceſſariũ exiſtere.

Iſte autẽ eſt medius locus ſuſcipientis alimentũ: ⁊ ſm quẽ emittũt ſupfluũ ex ſanguinibus. quidẽ igiť inominatũ. Sanguinem habẽtibus autẽ cor hec particula eſt.

Alimentũ. quidẽ. n. ex quo iam ſiũt ptes aĩmalibus ſanguis natura eſt. Sãguis aũt ⁊ venarũ idem principiũ eſſe neceſſarium. Alterius. n. gratia alterũ eſt: vt vas ⁊ ſuſcipiens: principiũ aũt venarũ cor ſanguinẽ habẽtibus. Nõ. n. p hoc: ſed ex hoc ptractare oẽs exiſtũt: palã aũt hec nobis ex anathomijs.

Alias quidẽ igiť virtutes aĩe ipoſſibile exiſtere ſine nutritiua: ppter quã aũt cãꝫ dictum eſt prius in his que d̃ aĩa: hãc aũt ſine nãli igne: In hoc. n. nã collocauit ipſam.

Sñia eſt: cor vel pportõale cordi pricipiũ eſt caloris: ⁊ eſt id membrũ in quo appropriate loquẽdo exiſtit virtꝰ nutritiua: ⁊ cũ ſanguis ſit alimentũ ex quo ſiunt ptes aĩaliũ: ⁊ cor ſit principiũ ſanguinis ⁊ venarum defferẽtiũ ſanguine: erit cor principiũ vite: ſenſus ⁊ motus: virtꝰ aũt nutritiua prima eſt: ⁊ ab alijs virtutibꝰ aĩe p̃ſuppoſita: in mortalibꝰ. n. vegetatiuũ intellectiuo ãteponiť: ⁊ nõ põt virtus nutritiua iueniri abſq; calore nãli cũ ſit vita mãſio aĩe nutritiue i calido nãli. Dicebã. 2. de aĩa. 45. ſanguis lꝫ ſit vltimũ nutrimentũ qd̃ eſt cã ſomni: nõ tñ eſt vltimũ nutrimentũ mẽbrorũ: qꝛ digeriť ſanguis in extremitatibus venarũ: ⁊ in quolibet membro vlterior digõẽ ad hoc vt ſit cõueniẽs nutrimẽtũ illius membri.

Corruptio autem ignis quemadmoduꝫ dictum eſt prius extinctio ⁊ marcor.

Extinctio quidẽ que a contrarijs: pp qd̃ quidẽ ſubito que a continẽtis frigiditate ⁊ quã celeriter extinguiť diſtractus: hec gdẽ igiť corruptio violẽta. Silr̃ in aĩatis ⁊ i inaĩatis: ⁊. n. organis diuiſo aĩali ⁊ congelato propter frigoris excellentiam moriuntur.

Marcor aũt ppter multitudinẽ caliditatis: ⁊. n. ſi excedat qd̃ in circuitu calidũ ⁊ alimentũ ſi nõ accipiat corrumpiť qd̃ ignitum non infrigidatum: ſed marcorem paſſum.

Quare neceſſe fieri refrigerationẽ ſi debeat ſalutẽ adipiſci. Hoc eĩm auxiliatur ad hanc corruptõem.

Sñia eſt corruptio que extinctio noĩať puenit a cõtrarijs: perit nãq; calidũ a frigiditate cõtinẽtis ĩteſſima: ⁊ qñ calidũ a frido diſtrahiť: ſubito corrumpiť: ⁊ talis corruptio violẽta ſit: ſi ingroſſeť hũidũ: ⁊ ſi calidũ fortificatũ hũidũ cõſumat: euenit aũt corruptio q̃ dr̃ marcor pp multitudinẽ caliditatis: qꝛ ſi dꝫ viuẽs diu viuẽ: idiget ĩfrigeratõe. Vñ ẽ aduertẽdũ q ca dicalis

radicalis ⁊ eſſentialis interitus eſt materia prima ⁊ contrarietas reperta in formis: ⁊ diſtemperamentũ factum in qualitatibus primis.

Quoniam aũt aĩaliũ hec quidẽ aquatilia h aũt in terra faciũt cõuerſationẽ: horũ puis oĩo ⁊ exãguibus facta ex cõtinente aut aqua aut aere infrigidatio ſufficiens aut auxiliũ corruptionis huius. modicũ enĩ hñtia calorem modico indigẽt auxilio: pp qd̃ ⁊ breuis vite fere oĩa talia ſunt. Ad ambo. n. exiſtentia modica ſortiuntur inclinatione.

Senſus eſt: animalia exanguia impfecta valde a cõtinente ſufficiẽter infrigidanť: ⁊ q̃uis calidũ horũ aĩaliũ ſalueť ab alimẽto: ⁊ a cõtinẽte: tñ qꝛ infrigidatio expeditius ſit in iſtis a cõtinente q̃ ab alimẽto: iõ dictũ eſt hmõi aĩalia continẽte infrigidari.

Veciũq; aũt longiores vite entomorũ. exãguia. n. ſunt oĩa entoma his ſubdiazomate diuiſum eſt: vt p ſubtiliorem exiſtentẽ particulã infrigidentur. Magis enĩ exiſtentia calida ampliori indigent refrigeratione: velut apes. Apum enĩ quidã viuũt ſeptẽ annis: ⁊ alia aũt quecunq; ſonant: vtputa ſurbones ⁊ melolonee ⁊ tectiges. Etenim ſonũ faciunt ſpiritu velut aſtimatica. In ipſo enĩ ſuccinctorio inſito ſpiritu eleuato ⁊ depreſſo ⁊ accidit ſm pelliculam fieri detractionẽ. Mouent. n. locum hunc: quẽadmoduꝫ reſpirantia deforis pulmonem: ⁊ piſces brãchias. Simile. n. acidit ⁊ vtiq; ſi quis aliqua reſpirantiũ ſuffocet oſtenẽs. Etenĩ hoc faciet pulmone eleuatõẽ hanc. Sed his quidẽ nõ ſufficiẽtem facit talis motus refrigerationẽ. Illis aũt ſufficienter. Et cõcuſſione ad pelliculam faciũt ſonum: quẽadmodũ diximus qualẽ per calamos perforatos pueri qñ ſuppoſuerunt pelliculam ſubtilẽ: per hoc. n. ⁊ tetignũ decantantes cantãt: calidiores. n. ſunt ⁊ diuiſũ eſt ipſis ſubcinctoriũ nõ cantantibus hoc eſt nõ ſciſſum. Et ſanguinẽ aũt habentiũ ⁊ pulmonẽ habentium. pauci autẽ ſanguinis habentium ⁊ inanẽ: quedã horum multo tpe poſſunt ſine reſpiratõe viuere: qꝛ pulmo eleuationẽ hꝫ multam: paucum hꝫ ſanguinem ⁊ humiduꝫ: proprius. n. motus ad multũ tẽpus ſufficit refrigerãs: tãdem. n. aut nõ põt: ſed ſuffocanť nõ reſpirãtia: quẽadmoduꝫ dictum eſt ⁊ prius. Marcoris aũt que pp non refrigari corruptio vocatur ſuffocatio: ⁊ ſic corrupta ſuffocari dicimus. Quia autẽ nõ reſpirant entoma aĩalium dictũ eſt ⁊ priꝰ

Manifeſtum eſt autem ⁊ in paruis animalibus: puta muſcis ⁊ apibus. In humidis. n. multo tempore viuunt: ſi nõ valde ſit calidũ aut frigidum: q̃uis modicã habẽtia virtutẽ ſpiſſiꝰ exigũt reſpirare: ſed corrũpunť hec: ⁊ dicuntur ſuffocari repleto ventre: ⁊ corrupto humido quidem in ſuccinctorio: propter quod in cinere demorata reſurgunt.

Et animaliũ aũt que in humido quecũq; exãguia pluri tempore viuũt in aere ſanguinẽ habẽtibus ⁊ ſuſcipientibus mare: vtputa piſcibus. ppter habere. n. modicũ caliduꝫ aer eſt ſufficiens ad multũ tempus refrigerare: vtputa malacoſtratis ⁊ polipodibus: ſi tamen in finem ſufficiunt ad viuere: qꝛ ſunt pauci caloris: quoniã ⁊ piſciũ multi viuũt infra laticem: tamen inueniũtur fodiẽtes: quecunq;. n. nõ totaliter habẽt pulmonẽ aut exãguem rarius indigent reſpiratione. De exãguinibus quidem igitur q his quidem continens aer. his autem humidũ auxiliatur ad vitam dictum eſt.

Sanguinem autẽ habentibus ⁊ habentibus cor quecunq; quidẽ ipſorum habent pulmonẽ: omnia ſuſcipiunt aerem ⁊ refrigerationẽ faciũt p reſpirare ⁊ expirare. Habẽt autem pulmoneꝫ animalificãtia in ipſis ⁊ non de foris ſolum. Selathea. n. animalificant quidam: ſed non in ipſis: ⁊ ouificantiũ pẽnata: vtputa aues ⁊ folidota: puta tortuce ⁊ lacerte ⁊ ſerpẽtes. Illa quidem igitur enemem ſanguinẽ habentem: horum autem plurima ⁊ pulmoneꝫ habent inanem: propter qd̃ ⁊ reſpiratione vtũtur rarius: quẽadmoduꝫ dictum eſt ⁊ prius.

Vtũtur autem omnia ⁊ quecũq; morantur ⁊ faciunt vitam in aquis: puta ydrorũ genus ⁊ hirundinis q ranarum ⁊ cocodrillorum: ⁊ tortuce marine ⁊ terreſtres ⁊ boues marini. Omnia enim hec ⁊ talia pariũt i ſicco aut humido extollentia caput propter reſpirationem. Quecunq; aũt branchias habent omnia refrigeranť ſuſcipiẽtia aquã.

Habent autem brãchias genus vocatorum ſelacheorum ⁊ aliorũ que ſine pedibꝰ. Sine pedibus aũt piſces oẽs. Et. n. que hñt ſm ſimilitudinem aliarũ habent: pedes autem habentium vnum habet branchiam viſorum vocatus cordillos. Simul aũt pulmonem ⁊ brãchias nullum viſum vnq̃ habens. Cauſa aũt qꝛ pulmo quidem gratia re

frigerationis a ſpū eſt. Uidetur autem nōm
accepiſſe pulmo ꝑꝑ ſuſceptionē ſpūs. Brā/
chias aūt ad refrigerationē ab aqua. vnum
aūt ad vnū opportunū organū: ⁊ vna refrige
ratio ſufficiēs oībus. Quare qm̄ ꝑꝑ fruſtra
nihil videmus facientē nām: duobus autem
entibus alterū vtiqʒ eſſʒ fruſtra: ꝑꝑ hoc hec
quidē habēt branchias: hec aūt pulmonem:
ambo aūt nullum. ¶ Nō aūt adeſſe quidem
alimēto indiget aīalium vnūquodqʒ: ad ſalu
tem aūt refrigeratione eodē organo vtit̄ nā
ad ambo hec. ¶ Queadmodū quibuſdam
lingua ad ſapores ⁊ ad interpretationem: ſic
hn̄tibus pulmonē vocato ore ⁊ ad alimenti
operationē ⁊ ad expirationē ⁊ reſpirationem.
Non hn̄tibus aūt pulmonem neqʒ reſpiran/
tibus os quidē ad oꝑationem alimēti ad re/
frigerationē aūt indigētibus refrigeratione
branchiarū exiſtit nā. Qualiter quidem igit̄
dictoꝝ organorum virtus facit refrigeratio/
nem poſterius dicemus. ¶ Ad nō impedi/
re aūt alimentum ſimiliter reſpirantibus ac
cidit ⁊ ſuſcipiētibus humidū. ¶ Neqʒ enim
reſpirantes ſimul ſuſcipiunt alimentum. alio/
quin accidit ſuffocari ingrediente alimento
aut ſicco aut humido. Et ad pulmonē ꝑ arte
riam: prius. n. ponit̄ arteria yſophago ꝑ quā
alimētum progredit̄ in vocatū ventrē. Qua/
drupedibus quidē igit̄ ⁊ ſanguinē habenti
bus hʒ arteria velut operculum epiglotū: aui
bus aūt ⁊ quadrupedū ouificantib⁹ nō ineſt
ſed cōcluſione idem faciunt: ſuſcipiētia enim
alimentū hec quidē claudūt: hec aūt ſuppo/
nunt epiglotū: progreſſo aūt hec quidem at/
tolunt: hec aūt aperiūt ⁊ ſuſcipiunt ſpiritum
ad reſpirationē. ¶ Habentia aūt branchias
dimittētia ⁊ has humidum ꝑ os ſuſcipiūt ali/
mentum: arteriā quidā. n. nō hn̄t. Quare hec
quidem igit̄ nihil vtiqʒ ledent̄ ab ea que hu
midi decidētia: ſed in ventrē ingrediente ꝑꝑ
qđ velocem faciunt dimiſſionem ⁊ ſuſceptōem
alimenti: ⁊ dentes acutos habent: ⁊ oīa fere
ſunt carcha rotunda. Nō enim cōtingit cō/
minuere alimētum.

c Jrca cirodea aūt aquatiliū dubita/
bit vtiqʒ quis: hʒ enim ⁊ ibi ſm̄ pro/
portionem: vtputa circa delphinos
⁊ balenas: ⁊ alioꝝ q̄cūqʒ hn̄t vocatū cana/
lem: hec. n. ſine pedib⁹ quidē ſunt: hn̄tia aūt
pulmonē ſuſcipiunt mare.

¶ Cā aūt hui⁹ qđ nūc dictū eſt: non. n. refri/
geratōis gratia ſuſcipiūt humidū: hoc qdem
n. fit ipſis reſpirātibus: habent enim pulmo/
nem: propter qđ ⁊ dormiunt extollētia os ⁊
ſtertūt delphini. Adhuc aūt ſi capiantur reti
bus: cito ſuffocantur: ꝓpter non reſpirare: ⁊
ſuꝑnatantia videntur alia in mari ꝑꝑ reſpi/
rationem. ¶ Sed quoniam neceſſariū face
re alimentum in humido: neceſſariū ſuſcipi
entia humidum dimittere. Et ꝓpter hoc ha
bent omnia canalē. Suſcipientia enim aquā
queadmodum piſces ſm̄ branchias hec ſm̄
canalem remittunt aquam. ¶ Signū autem
⁊ poſitio canalis: ad nihil enim ſanguinē ha
bentium terminatur. Sed ante cerebrū po/
ſitionem habet ⁊ dimittit aquā. ¶ Propter
idem autem hoc ſuſcipiunt ⁊ malachia aquā
⁊ malacoſtrata. Dico aūt puta vocatos cara/
bos ⁊ cācros. Refrigeratione quidem enim
ipſorum nullum exiſtit indigens: pauci calo
ris enim eſt ⁊ exangue vnūquodqʒ ipſorum.
Quare ſufficienter refrigerātur a continēte
humido: ſed ꝓpter alimentū: vt nō ſimul ſu
ſcipientibus influat humidum: malacoſtra/
ta quidem igitur: velut cancri ⁊ carabi ſecū/
dū aſpera amittunt aquā per epyotigmata.
Sepie autē ⁊ polipodes per ꝯcauū: que per
ſuperuocatū caput. Scriptū eſt autē de ipſis
per diligentiam magis in his que de anima
libus hyſtoriis. ¶ De ſuſcipere quidem igi
tum humidum dictum ē qđ accidit propter
refrigerationē. Et propter oportere ſuſcipere
alimētū ex humido ſm̄ naturā exiſtēti aqua/
tilia animalium.

De refrigeratione autem qūo fit mo
do reſpirātibus ⁊ habentibus brā
chias poſt hoc dicendū. ¶ Quod
quidem igitur reſpirant quecūqʒ animalium
habent pulmonem prius dictum eſt: propter
quid autem hanc particulā habent quedam:
⁊ propter quid habentia indigent reſpiratio
ne. ¶ Cauſa habendi quidem ꝙ honorabi/
liora animalium pluri ſortita ſunt caliditate.
Simul. n. neceſſe ⁊ aīa ſortita eſſe honorabi
liori: honorabiliora enim hec q̄ʒ natura plan
tarum: ꝓpter qđ ⁊ maxima habentia pulmo
nem ſanguinem habentē ⁊ calidū maioraqʒ
magnitudinib⁹: ⁊ puriſſimo ⁊ plurimo vſum
ſanguine animaliū rectiſſimum eſt homo: ⁊
qđ ſurſum ad totius ſurſum habet ſolū: pro/
pter tale

habere hanc particulam. quare ſub/
ſtantie ⁊ huic ⁊ aliis ponendū eſt cām ipſam:
queadmodum quācunqʒ aliam particulam:
habent quidē igit̄ gratia huius. ¶ Cā autē
que ex neceſſitate motus cām ⁊ talia putare
cōſiſtere aīalia: queadmodum ⁊ nō talia mul
ta cōſtituta ſunt. Hec quidem enim de terra
ampliori facta ſunt: puta plantarū gen⁹: hec
aūt ex aqua puta que aquatiliū. Uolatilium
aūt ⁊ campeſtrium hec quidē ex aere: hec aūt
ex igne. Singula autem in propriis locis hn̄t
ordinem ipſorū. ¶ Empedocles aūt non be
ne dixit hoc dicēs calidiſſima maxime ignē
hn̄tia plurimū aīalium: aquatilia eſſe: fugiē/
tia exceſſum eius que in nā caliditatis: vt qm̄
frigido ⁊ humido deficiunt ſm̄ locū ſaluant̄
cōtraria exiſtētia: que enim humidū calidum
eſſe minus aere. ¶ Totaliter quidē igit̄ in/
conueniēs quodāmodo cōtingit factū vnū/
quodqʒ ipſorum in ſicco ꝑmutare locū in hu
mido: fere. n. ⁊ ſine pedibus plurima ipſorū
ſunt: dicens aūt eam que a principio ipſorum
cōſtitutōem facta qdem eſſe in ſicco ait: fugiē
tia aūt venire ad humidū. ¶ Adhuc autem
neqʒ vident̄ calidiora exiſtentia q̄ʒ cāpeſtria:
hec quidē enim exanguia oīno: hec aūt pau
ci ſanguinis ipſoꝝ ſunt. ¶ Sed qualia qui
dem opʒ dicere calida ⁊ frigida ſm̄ ſeipſam
cōſiderationem ſumpſit. De qua autem dixit.
Empedocles ſic quidem hʒ queſitam rationē
non tn̄ ꝙ ait ille verū. ¶ Habentiū qđ enim
exceſſus hn̄tia loca ꝯria ⁊ tꝑa ſaluant. Natu
ra aūt in ꝓpriis ſaluatur maxime locis: non
eſt aūt idem materia aīalium: ex qua eſt vnū/
quodqʒ: ⁊ habitus ⁊ diſpoſitōes ipſi⁹. Dico
autem puta ſi quid ex cera conſtitueret̄: na/
tura nō vtiqʒ in calido ponens ſaluaret: neqʒ
ſi quid ex glatie: corrūperet̄. n. vtiqʒ cito ꝑꝑ
ꝯrium: liquefacit. n. calidum: qđ a cōtrario cō
ſtat. Neqʒ ſi quid ex ſale aut nitro cōſtituere
tur: nō vtiqʒ in humidum ferens reponeret.
Corrumpit. n. humidū ſicco ⁊ calido conſiſtē
tia. Si igitur mā oībus corporib⁹ humidum
⁊ ſiccum rationabiliter que quidem ex humi
do ⁊ frigido cōſiſtentia in humido ſunt: ⁊ ſi
frigida erant in frigido. Que autem ex ſicco
⁊ in ſicco. ¶ Propter hoc arbores nō in aq̄
naſcuntur: ſed in terra: quāuis eiuſdem rō/
nis eſt in aqua propter eſſe ipſa valde ſicca:
queadmodum ſuper ignea ait ille. Non. n.
ꝑꝑ frigidum venit in ipſum: ſʒ qꝛ humidū.
¶ Nature quidem igit̄ materie in quo qui
dem loco ſunt tales entes exiſtunt: ⁊ quidem
in aqua humide: que autem in terra ſicce: q̄
autem in aere calide. Habitus tamen q qdē
excedentes caliditate in frigido: qui autē fri
giditate in calido poſiti ſaluātur magis. Re
ducit. n. ad menſuratū locus habitus exceſ/
ſum. ¶ Hoc quidem igit̄ oportet querere in
locis ꝓpriis vniuſcuiuſqʒ ſm̄ ꝑmutationes
cōmunis temporis. Habitus quidem enim
contingit locis contrarios eſſe: materiā autē
impoſſibile. ¶ Que quidem igit̄ nō ꝓpter
caliditatem nature hec quidē aquatilia: hec
autem campeſtria animaliū ſunt. queadmo/
dum Empedocles ait: tanta dicta ſunt. Et qꝛ
hec quidem non habent pulmonē: hec autē
habent.

PRopter quid autem habētia ſuſci/
piunt aerem ⁊ reſpirant ⁊ maxime
ipſorum: quicunqʒ habent ſangui/
nem habentē. ¶ Cauſa reſpirandi qdē pul/
mo inanis exiſtens: ⁊ plenius ſiringis: ⁊ ma
xime vtiqʒ ſanguinem habens hec particu/
la vocatorum viſcerum. Quecunqʒ itaqʒ ha
bent ſanguinem habentem ipſum celeri qui
dem indigent reſpiratione propter paruam
eſſe inclinationē animali ignis. Intra autem
ingredi per omne ꝓpter multitudinem ſan
guinis ⁊ caliditatis: hec autē ambo: aer qui
dem poteſt facile facere: ꝓpter habere enim
ſubtile naturam per omne ⁊ celeriter pene
trans refrigerat: aqua autem contrarium.
¶ Et ꝙ maxime reſpirant habentia pulmo
nem habentem ſanguinem: ex his palam.
Quod. n. calidius ampliori indiget refrige
ratione. ¶ Simul autem ⁊ ad principiū ca
liditatis: que in corde ꝓgreditur ſpiritus ꝯ
facili. Quo autem modo cor colligationem
habet ad pulmonem oportet contemplari ex
anathomiis ⁊ hyſtoriis circa aīalia ſcriptis.
¶ Refrigeratione quidem igitur totaliter
indiget animalium natura: ꝓpter collationē
anime in corde: hanc autem faciunt ꝑ reſpi/
rationem quecunqʒ nō ſolum habent cor: ſʒ
etiam pulmonem animalium. ¶ Habentia
autem cor: pulmonē autem nō: queadmodū
piſces ꝓpter aquatilē ipſorum naturā aqua
faciūt refrigerationē ꝑ brāchias. ¶ Quo/
modo autem poſitio cordis ad brāchias. ad

viſum quidem ex anathomijs oportet contē
plari ad certitudinem autem ex hyſtorijs: vt
aūt in ſumma dicatur: ⁊ tunc hꝫ hoc modo.
¶ Videbitur quidē eniꝫ nō eodem modo
habere potentiā cor campeſtriuꝫ aīalium ⁊
piſcibus: hꝫ autem eodeꝫ modo. Qua eniꝫ
viuunt capita ac cor acutuꝫ hꝫ. Quoniā aūt
non in eodem modo capita viuunt cāpeſtri/
bus aīalium ⁊ piſcibus: ad os cor acutū hꝫ.
¶ Tendit āt ex extremitate cordis canalis:
quaſi vena ⁊ neruus ad mediū ſm ꝙ contin
gunt inuicē oēs branchie. Maximus ꝗdem
igitur iſte eſt: hinc aūt ⁊ inde chorde preten/
duntur: ⁊ alteri in extremitate vniuſcuiuſqꝫ
branchiarū per quas refrigeratio fit ad cor
decurrente ſemper aqua per branchias.
¶ Eodem āt mō reſpirantibꝰ thorax ſurſuꝫ
⁊ deorſum mouet̄ frequenter ſuſcipientium
ſpiritum ⁊ emittentiuꝫ: vt branchie piſcibꝰ.
¶ Et reſpirantia quidē in pauco aere: ⁊ eo/
dem ſuffocant̄: velociter enim vtrūqꝫ ipſorū
fit calidum. Calefacit enim ſanguis attractꝰ
vtrūqꝫ: calidus autē exiſtens ſanguis prohi
bet refrigerationē. Et nō ponentiuꝫ mo/
uere reſpirātium quidē pulmonē. Aquatiliū
auteꝫ branchias pp paſſionē aut pp ſenectu
tem: tunc accidit mors.

ESt quidē igitur oībus aīa/
libus cōe viuere generatio
⁊ mors. Modi autē differūt
ſpecie. Non eniꝫ indifferēs
corruptio: ſed hꝫ aliquid cō/
mune: mors eſt: hec quideꝫ
violenta: hec aūt ſm naturā: violenta quidē
quādo principiuꝫ extra fuerit. Scđm natu/
ram aūt quādo in ipſo ⁊ partis conſiſtentia
ex principio tali: ſed nō aduētitia aliq̄ paſſio:
plantis quidem igitur abauſis: in aīalibus
autē vocatur hec ſenectus. ¶ Eſt autē mors
⁊ corruptio omnibus ſimiliter nō imperfe/
ctis: his aūt aſſimilatim quidē: alio autem
mō. Imperfecta aūt dico: vtputa oua ⁊ ſemi
na plantarꝫ quecunqꝫ ſine radice. ¶ Om/
nibus quidem igitur corruptio fit propter
calidi alicuius defectum; perfectis autem
in quo ſubſtantie principium: hoc auteꝫ eſt:
queādmodum dictum eſt prius: in quo ſur
ſum ⁊ deorſum copulantur: plantis quideꝫ
medium vi tu laminis ⁊ radices. Animaliū
aūt quidē habentibus ſanguinē cor: ex ſan/
guinibus autem ꝓportionale: horum auteꝫ
quedam virtute multa principia habent: nō
tamen actu ꝓpter qđ ⁊ entomorꝫ quedaꝫ di
uiſa viuunt ⁊ ſanguinem habentium: que/
cunqꝫ nō vitalia valde ſunt: multo tēpore vi
uunt ablato corde: vtputa tortuce ⁊ mouent̄
pedibus adhuc exiſtentibus tortutalibꝰ pp
non componi naturā ipſoruꝫ bene: ſimili en
tomis. ¶ Principium auteꝫ vite deficit ha
bentibus cum nō refrigeret̄ calidum: ⁊ cō/
municans ipſi: ⁊ queādmodū enim dictum
eſt: frequenter contabeſcit ipſum a ſeipſo.
Quando igit̄ his quidem pulmo: his autē
branchia indurata fuerit ꝓpter temporis lō
gitudinem: deſiccatis his quidē branchijs:
his auteꝫ pulmone ⁊ factis terreſtribus nō
poſſunt has partes mouere: neqꝫ eleuare:
neqꝫ ſimul ducere: tādem fcā intēſione mar
ceſcit ignis. ¶ Propter qđ ⁊ paruis paſſio
nibus aduenientibus in ſenectute velociter
moriuntur: ꝓpter paucum .n. eſſe calidū: ve/
lut plurimo euaporato in multitudine vite.
Si qua vtiqꝫ moleſtia fiat ꝑticule: cito extin/
guitur. Queādmodū .n. momentanea ⁊ ꝑua
in ipſo flāma exiſtente pp paruum motū ex/
tinguit̄. ¶ Propter qđ ⁊ ſine triſtitia ē que
in ſenectute mors. Nulla .n. violēta ipſis paſ
ſione contingente moriūtur. Sed inſenſibi/
lis anime abſolutio fit omnino. ¶ Et infir/
mitatum quecūqꝫ faciunt pulmonem durū:
aut naſcentijs: aut ſuperfluitatibus: aut cali/
ditatis egritudinalis exceſſuꝫ: queādmodū
in febribus ſpiſſum ſpiritum faciunt: ꝓpter
nō poſſe pulmonem longe tollere ſurſum ⁊
dimittere. Tandem autem quando nō am/
plius potuerunt mouere moriuntur expirā/
tia. ¶ Generatio quidem igit̄ eſt prima par
ticipatio in calido nutritiue anime: vita autē
manſio huius. ¶ Iuuentus autem eſt prie
refrigeratiue particule augmentatio. Sene
ctus autem huius decrementum: actiue au
tem horum mediū. ¶ Mors autem ⁊ corru
ptio violenta quidem calidi extinctio ⁊ mar
cor. Corrumpetur autē vtiqꝫ propter ambas
has cauſas. ¶ Que aūt ſm naturam eiuſdē
huiꝰ marcefactis pp tpis lōgitudinē facta ⁊
ꝑfectiſſima: plantis ꝗdē abauſis: in animali
bus autem vocatur mors. Huius auteꝫ que
quideꝫ in ſenectute mortis marcedo ꝑticule
propter īpotentiaꝫ refrigerandi a ſenectute.

¶ Quod quidē igitur eſt generatio: ⁊ vita:
⁊ mors: ⁊ pp quas cauſas exiſtunt aīalibus
dictum eſt. ¶ Palam aūt ex his ⁊ pp quaꝫ
cām reſpirantibꝰ quidem aīalium ſuffocari
accidit in humido: piſcibus aūt in aere. His
quideꝫ enim ꝑ aquā refrigeratio fit: his aūt
per aerem: quorꝫ vtroqꝫ priuant̄ permutan/
tia loca. ¶ Cauſa itaqꝫ motus his quidem
branchiarꝫ: his aūt pulmonis: quibus eleua
tis ⁊ depoſitis hec quideꝫ ⁊ expirant ⁊ inſpi
rant: hec autem ſuſcipiunt humiduꝫ ⁊ emit
tunt. Adhuc autem cōſiſtentia organi hunc
habet moduꝫ.

TRia autē ſunt accidentia circa cor
que videntur eandem naturaꝫ ha/
bere. Habent autem non eandem
ſaltus ⁊ pulſus ⁊ quod reſpiratōis. ¶ Sal/
tus quidem igitur eſt conſtrictio calidi quod
in ipſo propter refrigerationem ſuperfluiti/
uam: aut contabeſcitiuam: vtputa infirmita/
te que vocatur ſpaſmos: ⁊ in alijs infirmita
tibus ⁊ timoribus. ¶ Etenim timētes infri
gidant̄ ſm ſuperiora. Calidum auteꝫ fugiēs
contrariuꝫ facit ſaltum in paruū ⁊ ſtrictum:
ita vt aliquādo extinguant̄ animalia ⁊ mo/
riantur pp timoreꝫ ⁊ pp paſſionem egritudi
nalem. ¶ Accidens autem pulſatio cordis:
quoniam ſemꝑ videtur faciens continue ſi/
milis naſcenti eſt: quoniam faciunt motum
cum dolore propter preter naturam eſſe ſan
guini permutationem: fit auteꝫ vſqꝫquo vti
qꝫ ſanies fiat digeſtus. Eſt autem ſimilis bu
litioni hec paſſio: bulitio autem fit ſpumoſo
facto humido a calido: eleuatur enim ꝓpter
ampliorem fieri molem. Pulſatio autem in
naſcentijs quideꝫ ſi non reſpirauerit ſpiſſio/
ris facti humidi putrefactio: bulitioni auteꝫ
excedentia per orientes. ¶ In corde auteꝫ
ſemper accedentis humidi ex alimento per
caliditatem tumefacto facit pulſum eleuata
ad vltimam tunicaꝫ cordis: ⁊ hoc ſemper fit
continue. Affluit enim ſemper humiduꝫ ex
quo fit ſanguinis natura. Primo eniꝫ in cor
de fit. Palam autem in generatione a prin/
cipio. Non enim diſtinctis venis videt̄ ha/
bens ſanguinem. ¶ Et propter hoc pulſat
magis iunioribus q̄ꝫ ſenioribus: fit eniꝫ exa
latio amplior iunioribus. ¶ Et pulſant ⁊ ve
ne omnes: ⁊ ſimul inuicem propter ortas eē
omnes a corde: mouet autem ſemꝑ. Quare
⁊ ille ſemper ⁊ ſimul inuicem quando mo/
uet. ¶ Reſultatio quidem igitur eſt facta
obuiatio ad frigidi conſtrictionem: pulſa/
tio autem humidi calefacti purificatio.
¶ Reſpiratio autem fit augmentato calido
in quo principium nutritiuum: queādmodū
enim ⁊ alia indigent alimento: ⁊ illud ⁊ alijs
magis. Et enim alijs illud alimenti cā ē. Ne
ceſſe itaqꝫ amplius factum eleuare organū.
Oportet autem exiſtimare conſiſtentiā orga
ni ſimilem eſſe follibus: qui in errarijs. Nō
longe enim neqꝫ pulmo: neqꝫ cor ad ſuſcipe
re figuram talem: duplum autē eſſe qđ tale.
Oportet enim in medio eſſe nutritiuum na
turalis virtutis. ¶ Eleuato quidem igitur
neceſſarium eleuari: ⁊ continentem ipaꝫ par
ticulam. Quod quidem videntur facere re/
ſpirantes. Eleuant enim pectus ꝓpter prin
cipium exiſtens in ipſo huius particule ideꝫ
hoc facere. ¶ Eleuato enim queādmodum
in folles neceſſarium in ferre aerem: qui de
foris ⁊ frigidum exiſtentem ⁊ refrigeranteꝫ
extinguere exceſſum ignis. ¶ Queādmo/
dum autem creſcente eleuabitur hec parti/
cula: ⁊ detrimentum patiente neceſſariū di/
mittere: ⁊ dimiſſo exire aereꝫ: qui ingreſſus
fuit iterum ingredientem quidem frigiduꝫ.
Exeuntem autem calidum propter tactuꝫ ca
lidi exiſtentis in particula hac. ¶ Et maxi/
me habentibus pulmonem ſanguinem ha/
bentem. In multas eniꝫ velut canales ⁊ cō/
cauitates incidere eas que in pulmone: qua
rum ſecus quācunqꝫ protenſe ſunt vene; vt
videatur totus pulmo eſſe plenus ſanguie.
¶ Vocatur quidem autem ingreſſus aeris
reſpiratio: exitus autē expiratio. ¶ Et ſemꝑ
vtiqꝫ continue q̄ꝫdiu vtiqꝫ viuit: ⁊ mouetur
hec particula cōtinue. Et ꝓpter hoc inſpira/
re ⁊ expirare eſt viuere. ¶ Eodem autē mo/
do ⁊ piſcibus motus fit branchiaruꝫ. Eleua
to quidem eniꝫ calido qđ in ſanguine ꝑ par
tes eleuantur ⁊ branchie: ⁊ pertranſit aqua.
Deſcendente auteꝫ ad cor per poros ⁊ refri/
gerante dimittunt̄: ⁊ emittūt aquam. Sem/
per aūt eleuato eo qđ in corde ſemꝑ ſuſcipit
iterū refrigerans. ¶ Propter qđ ⁊ illis eiꝰ
qđ viuere ⁊ nō viuere finis eſt in reſpirare: ⁊
his ſuſcipere humidum. ¶ De vita quideꝫ
igitur ⁊ morte: ⁊ de cognat s huius ſpecula
tionis fere dictū eſt de oībus.

¶ Sententia vniuerſalis totius reſidui textus Ariſtotelis: aīalia quāto calidiora: tanto maiori indigēt refrigeratione: ſunt. n. euentatio ⁊ mundificatio differentie reſpirationis: ſimiliter inſpiratio ⁊ expiratio: eſt nāqꝫ reſpiratio actio motiua reſpiratiuoꝝ organorum ordinata ad cuſtodiam caloris naturalis: euētatio eſt introductio aeris frigidi p loca ad hoc a natura deputata: mundificatio eſt repulſio per eadez: vñ dilatatio cordis ⁊ artariarū inſtituta eſt a nā ad attractionez: cōſtrictio vero ad expulſionez: cor attrahit ⁊ recipit ab artarijs: artarie vero a corde ⁊ a pulmone ⁊ ppterea cōis ſcola medicoꝝ tenet ꝙ dilatatōi cordis correſpondeat cōſtrictio oium artariarū: ⁊ ꝯſtructioni eiuſdem dilatatio earūdem. Aduertat pluſqꝫ Cōmentator. 2. tegni quo modo poſſit affirmare artariam venalē dilatari ⁊ cōſtringi ſm̄ ꝙ dilataſ ⁊ cōſtringiſ cor: ceteras vero artarias dilatari conſtricto corde: ⁊ cōſtringi dilatato corde: qꝛ ſi cor dilatatur: recipit ⁊ attrahit: ergo artaria venalis expellit: ergo conſtringitur: modus autem quo dilatatio cordis ⁊ artariaruz celebraſ: talis aſſignaſ. Et in corde ⁊ artarijs calor excellens inueniſ pp maximaz ſpirituum multitudinē in illis cōtentoꝝ: in quibus ēt humidū ſubtile ſanguineū facilis inflamatōnis ⁊ in vapores cōuertibilis cōſpiciſ: exiſtente itaqꝫ fortiſſimo calore in corde ⁊ artarijs feruet humidū: ⁊ ſpumificaſ ⁊ intumeſcit: qua de cā parietes cordis ⁊ artariaꝝ eleuantur: ⁊ ita fit motus dilatatōis: cuius magnitudo paruitas ⁊ velocitas ꝯſequiſ magnitudinē eleuationis humidi cōtenti in corde ⁊ in artarijs: ſilr̄ ſentiatur ð velocitate: tarditate: ſpiſſitudine ⁊ raritate: verūtamen ad cordis ⁊ artariarū eleuationē: ſequitur introitus aeris frigidi ad cōcaua cordis ⁊ artariaruz aer vero frigidus intromiſſus habet poteſtatem remittendi calorez: ideo poſt dilatatōez tam dictaz humidum ſanguineū prius tumefactū detumeſcit: ⁊ cōſequenter cordis ⁊ artariaruz parietes prius eleuati deprimunſ: ⁊ fit motus cōſtrictionis ad quem ſeqꝫtur expulſio precalefacti aeris ⁊ fumorum capnoſorum ad pulmonē ⁊ tranſmiſſio ſpiritus ⁊ ſanguinis diſtributio ad membra. Tenuit pluſqꝫ Cōmentator motum dilatationis cordis ⁊ artariaruz effectiue nō prouenire ab aliqua virtute ſeu potentia anime: ſed conſequi ebulitionez humidi nutrimentalis contēti in corde ⁊ artarijs: ſed quicquid ſit: puto nō eſſe negandum talem motum ab anima ſaltem regulari.

¶ Preterea ſunt qui arbitrantur actionē anhelitus eſſe naturalem: cum fiat etiam hora ſomni ⁊ nō ſolū in vigilia: fiatqꝫ tunc naturaliter ⁊ abſqꝫ voluntate. Alij ſentiunt talez actionem eſſe voluntariam: eo ꝙ quando volumus anhelamus ⁊ quando volum⁹ retineamus: ſunt qui putant anhelitum eſſe medium inter voluntarium ⁊ naturalem: tum qꝛ poteſt volūtarie detineri: quoſdam enim hominum tandiu retinuiſſe hunc motuz conſtat: quouſqꝫ mortui ſunt: tamen etiam quia hic motus fit per neruos, verum vltimata loquendo reſolutione recurrendū eſt ad illud qð dixi. 2. de aīa. 14. quidā motus eſt ab aīa nō p̄cedēte cognitōe aliq̄: vt attractō nutrimēti: retētio ſuperfluitatis: dilatatio ⁊ ꝯſtrictio cordis ⁊ artariaꝝ: qdā fit precedente cognitione: nō tamē ꝙ cognitio ſit cā illius motus patet de motu matricis quo ſuſcipit ſemen: ⁊ motu inteſtinorum expulſiuo: ⁊ tales mot⁹ vt fiunt a virtute nō precedente cognitione cauſa eorū ſunt naturales: quatenus tendunt verſus omnē differentiam poſitionis appellātur animales: mot⁹ autē ab anima precedente cognitione cauſa illius dicitur vere ⁊ expedite voluntarius: actio itaqꝫ anhelit⁹ cū non ſit in noſtra poteſtate ꝙ fiat: licet ī noſtra manu ſit ꝙ fiat quandoqꝫ ſic ⁊ ſic nō eſt actio volūtaria: verum de his fortaſſis plura diximus qꝫ erat neceſſe: q̄ n. ab Ariſtotele dicuntur maiori ñ egent explanatione: hec ſunt que de operationibus cōibus vegetatiuo ⁊ corpori pro vt ſe tenent ex parte corporis tractanda propoſuerā: ſequenti lectione libellū aggrediar de ſenſu ⁊ ſenſato.

¶ Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura in libelluz de ſenſu ⁊ ſenſato quā ordinauit Angelus carnaglius Artiū ⁊ medicine ſcholaris Veneradi collegij Caſtillionei Rector.

Quoniā aūt de aīa.

Expeditis his que ad virtutez vegetatiuam pertinere videbantur: nunc de opere virtutis ſenſitiue tractandum eſt: qð quidem cuz tripliciter variari poſſit: aut ſcilicet ſm̄ comparationem ſenſus ad ſenſibile: aut ſm̄ reditum ex ſpecie ſenſibili ſeruata apd animam in rem prius acceptā in ſenſu: aut ſm̄ ꝙ ſenſus egreditur vel ingreditur animal: de his operationibus in libello de ſenſu ⁊ ſenſato. De memoria ⁊ reminiſcentia. De ſomno ⁊ vigilia abūde diſſeritur. Preſenti autem tractatu qui ſeptem capitibus continetur: agitur de opere virtutis ſenſitiue ſm̄ cōparationem ſenſus ad ſenſibile.

Sententia primi capitis ſtat in tribus propoſitionibus: prima eſt: de operationibus cōmunibus anime ⁊ corpori tractandum eſt pro vt ſe tenent ex parte corporis: de memoria ⁊ reminiſcentia agitur in relatione ad organa: ergo naturalis phyloſophus principia ſanitatis ⁊ egritudinis inueſtigare tenetur: nam ſanitas ⁊ egritudo paſſiones ſunt anime ⁊ corpori cōmunes: anime quidē vt efficienti: corpori vero vt ſubiecto: ergo medici debēt eſſe ſtudioſi naturalis phyloſophie. vbi nāqꝫ ſuam complet determinationem phyloſophus naturalis: ſuam incipit medicus: ergo tales operationes cum ſint organice erunt omnes communes anime ⁊ corpori.

Secunda eſt. Sēſus qui percipiunt per medium intrinſecum ſunt neceſſarij cuius animali: at q ope egent medij extrinſeci ſunt tantum propter melius: ⁊ dicit Auerrois: virtutes ſenſibiles quedam ſunt neceſſarie in eſſe animalis: ⁊ quedaz ſunt propter melius: ⁊ omnes iſte diuerſantur ſm̄ fortitudinem ⁊ remiſſionem: ⁊ hec fortitudo ⁊ remiſſio attribuitur virtutibus ſm̄ diſpoſitionez organorum: tactus autem ⁊ guſtus ſunt neceſſarij: viſus: auditus: ⁊ olfatus propter melius: per guſtum enim diſtinguitur cibus conueniens a ñ ꝯuenienti: ſapore alimentum conueniens a diſcōueniēti diſcernitur: alimentū autem ad nutriendi vim eſt neceſſarium: ergo ſapor ad vim nutritiuam conducit ⁊ ordinatur ⁊ per tactum diſtinguuntur ea que corrumpūt totum corpus ex extrinſeco: ⁊ ea que conſeruant corpus: cum per ipſuz preſeruetur animal a tāgibilib⁹ ipſum corrūpere natis. Alij ſenſus non ſunt innati diſtinguere

diſfigurere talia: ⁊ iō nō ſunt neceſſarij: ⁊ ſunt ſenſus exercētes ſuas opatōes p media extrinſeca.

Tertia eſt talis: viſus ad plura p ſe cognoſcēda qꝫ audit⁹ ē expeditior: ꝫ vo audit⁹ ad plᵃ p accidēs dignoſcēda qꝫ viſus eſt ꝯuenītior: vñ viſus merito obiecti: organi: mediꝫ ⁊ act⁹ videndi p̄ſtātior ē ceteris: ⁊ cōducit ad ſciaꝫ habitā p inuētionē: vbi audit⁹ cōfert ad ſcietiā acqſitā ab alio: ſenſibilia itē cōia magis viſu qꝫ auditu dignoſcūt: ꝫ ceci a natiuitate ⁊ audiētes doctiores euadūt ſurdis ⁊ videntibus a natiuitate.

Digreſſio.

Sepenumero affirmaui hoc āno ex tribus de aīa libris ⁊ puis nālibus vnā itegrari ptē nālis phie: de opatōib⁹. n. aie ⁊ coib⁹ aie ⁊ corpi tractatū ē in libris de aīa: put ſe tenēt ex pte aie: de qb⁹ agif in puis nālib⁹ inquantū ſe tenēt ex pte corporis: rōne. ſ. diſpōnuꝫ quas requirunt in corpe: ⁊ lꝫ tales opatōes ſint ſingulares ⁊ poſſibiles alr ſe hēre: tū iſti tractat⁹ ſciētifici exiſtūt: cuꝫ cōponanſ ꝓpōnes eterne veritatis ex termis ſignificātibus huiuſmōi opatiōes: ⁊ hoꝫ triū tractatuū ſubiectū ſit vel iſte terminus aīal: put ſubijcif termis ꝓportātib⁹ p̄dictas operatōes: vel ſit iſte termin⁹ aīma ſenſitiua: quaten⁹ ab ea ꝓgrediunſ tales opationes: vt videlꝫ ſe tenēt ex pte corporis.

Rurſus hec ꝓpō: guſtus ⁊ tactus ſunt neceſſarij oī aīali: ita itelligēda eſt: tactus ſepatur qdē a guſtu pfecto: nō īperfecto: vel tact⁹ ſolus eſt neceſſari⁹ ſm̄ qōlibet membrū: non ſic guſt⁹: vl' guſtus p̄ſuppōit tactū: nō aūt tactus p̄ſupponit guſtū. Itē: ſapor vt calidū: tangibile eſt vt conueniens vel diſconueniens guſtabile: ⁊ guſtus vt perceptiuus ſaporis non eſt tactus: vt vero diſcretiuus cōuenientie vel diſconuenientie ſaporis ſic eſt quidam tact⁹. Iterū dico ꝙ inquātū ſapor ordinaſ ⁊ ꝓducit ad virtūtē nutritiuā ſic guſtus ē neceſſari⁹ cuilibꝫ aīali.

Preterea quilibet ſenſus deſeruit itellectui ſolus tñ tactus infero bonitatem īgenij: ē. n. tact⁹ organū gnāle ⁊ ſpāle: alij ſēſus ſūt ſpāles tm̄: ſcie iuēte dſeruit viſus: acqſite ab alio audit⁹: ⁊ cū ſmo ſit efficatior ad docendū qꝫ ſcriptura: ⁊ viua vox mag' excitet: afficiat: ⁊ moueat diſcentis animuꝫ qꝫ līa: ideo a natiuitate ceci ⁊ audiētes poſſunt vocis adminiculo ab alijs doctrinam ſuſcipere: quia auditum habent: non autem a natiuitate ſurdi ⁊ vidētes: ſꝫ ſolū ꝓpria iuētōe aut viſibilib⁹ ſignis ab alijs doctrinam habere poſſunt. At melius ab altero doctria ſermone pcipif qꝫ ꝓpria iuētōe hēaſ: cū rari ſint q eo polleāt igenio: vt p ſe diſcē poſſint: opera p̄ceptoris non indigentes.

Amplius hec ꝓpō: ois ſurdus a natiuitate ē mut⁹: da ē hac rōne: qꝛ pulmo ſurdi a natiuitate ē vitiat⁹. Surditas. n. ē detrimētū pulmōis: vox itaqꝫ pferri expedite ñ poterit: vñ pulmo ē īſtrumētū ſpūs ⁊ vocis: multi tñ ſūt muti a principio gnātōis vitio neruoꝝ linguā mouētiū: ꝗ qdē a ſeptio pari neruoꝝ pcedūt: qꝫ ṅ ꝯſtat ñ eē ſurdos: nullo. ſ. exiſte peccato i gnto pari neruoꝝ: neqꝫ i ceteris pticulis ⁊ organis auditui famulātib⁹. Cōtra ât euēīt his q ex tpe ſunt tales: p̄les nāqꝫ īueniunſ ſurdi qꝫ muti ex tpe: tū ex etatiuo diſcurſu: tū ex cauſis egris cōiter occurrētib⁹ pluries ledētib⁹ auditū ⁊ viſuꝫ qꝫ linguā in guſtu ⁊ in motu: fuit. n. magna nature ſolicitudo in cuſtodia lingue: cui multitudo artariaꝝ ⁊ neruoꝝ ꝯceſſa fuit: aurib⁹ pauci ⁊ parui nerui ⁊ artarie ⁊ vene tradite ſunt. Sunt ꝗ arbitranſ ſurdū a natiuitate eē mutū: qꝛ illis nō audiētib⁹ litteras formatiōes diſcere nō valēt līaꝝ: ſyllabaꝝ ad dictōuꝫ formatōes: eſt. n. auditus ſenſus diſcipline.

In quibus autem habent.

Sentētia huius capitis ſtat in duabus ꝓpoſitōib⁹. Prima ē: Nō eſt organū viſus de nā ignis: propter hoc ꝙ moto oculo ⁊ cōſtricto videaſ oculus fulgore ignis emittere: tuꝫ qꝛ ſi ille ignis quē ponūt in oculo ſit a viſu pceptibilis: eadē rōne deberet cōſpici cū oculus quieſcit: ſicut cū oculus mouet: cū ⁊ melius in quiete qꝫ motu res ꝯſpiciaſ: ergo cū oculo qeſcēte hmōi ignis nō pcipiaſ in oculo: naꝫ ñ eſſet ⁊ ñ peret vidēs ⁊ ſentiēs ipm̄ dephēdēt: qꝫ neqꝫ cū oculus mouet in eo ē ignis: ñ igiſ ē oculus ð nā ignis: cauſa autē quare moto oculo apparet fulgor ⁊ ipſo quieſcente nō apparet: eſt qꝛ plana ⁊ lenia corpora cū mouenſ: nata ſunt in tenebris fulgere ⁊ nō lucez emittere: vt aqua nocte pcuſſa fulget non aūt lucet: pupilla itaqꝫ que in medio oculo nigra cōſpicif: lenis eſt: ipſa igiſ in tenebris mota ⁊ cōſtricta fulget: ⁊ pupille pars vna ab altera dephēdiſ: ſicut in refractōe fieri ſolet: idcirco vnā tm̄ rem cernēs: duas aut tres ſe videre iudicat. Neqꝫ viſio fit igne ab oculo exeūte: qꝛ ſi ſic in tenebris viderem⁹: ergo egreſſi ignis nō fit viſio: ⁊ cū oēs ignes ſint eiuſdez rōnis: ⁊ alij tenebris nō extinguanſ: nō poterit ignis q ab oculo ꝓgrediſ in tenebris extigui: qð ſi huiuſmodi ignis tenebris extingueref que nullo mō igni aduerſanſ: multo magis tpe diuturno in aq̄: glatie ⁊ aere gelido que igni cōtraria ſunt extingueref. Empedocles voluit viſionē cauſari ⁊ luie ad oculo exeūte ⁊ p ꝯfluxū athomoꝝ a corporib⁹ viſis: illoꝝqꝫ ad oculuꝫ delatōez. Democrit⁹ oculuꝫ nā aqueū recte aſſeruit: viſionē tñ eē fulgorē nō bñ poſuit: tū qꝛ viſio ē quedā in vidēte facta paſſio: tū qꝛ fulgor accidit: qꝛ oculus lenis ē ⁊ plan⁹: cōcurrēte refractōe: his ð cauſis nō cauſaſ viſio: tū qꝛ eadē rōne alia corpora fulgentia hēent ptātez videndi. Viſio igiſ celebraſ nō qꝛ pupilla fulgeat: aut qꝛ ſit aquee nāe: ſꝫ qꝛ pſpicua ē: ⁊ ad coloꝝ ſpēs ſuſcipiēdas cōmodiſſima: ⁊ lꝫ eſſe pſpicuū ſit cōe aeri ⁊ aq̄: qꝛ tñ aq̄ denſior ē ⁊ pmanētior: iō pupillā poti⁹ aqueā qꝫ aereā nā aīalib⁹ tribuit vñ pupilla effoſſa: multe ex ea defluūt aq̄: oculi ēt ð nuo formati frigidiōes ſūt ⁊ clariores: magiſqꝫ pſpicui qꝫ cetera corpis mēbra: at frigiditas ⁊ pſpicuitas ipſi aq̄ appropate ꝯueniūt. Itē circa pupillā ē albugo piguis iſtar adipis aīalib⁹ ſanguinē hñtib⁹ ⁊ palpebras: ꝯceſſa ne humor pupile coaguleſ ⁊ ꝯgeleſ: q̄ ð re quātūlibꝫ ſit gelu ⁊ frig⁹: nūqꝫ oculus aut pupilla frigore affici cōphēdiſ: dura ât pellis in aīalib⁹ carētib⁹ ſanguie facit ꝓtectōez illi⁹ hūidi: cuꝫ ꝗ forma viſibilis recipiaſ a medio ⁊ oculo vna ē nā in vtroqꝫ: ꝗ dnaſ aliqð pſpicuū ꝗ vl' aq̄ vl' aer nō aer ꝗ aq̄ q̄ meli⁹ ſuat figurā ⁊ quātitatē oculi: actū luis ab extrīſeco ſpēs receptas q̄ trāſeūt p aerē: cū ocl'i ſit recipere ⁊ tenere aliquātulum ideo in ipſo dominabiſ aqua. Incōuenienter itaqꝫ dicūt nōnulli viſionē fieri aliq̄ ab oculo egrediēte: nā qcqd ſit id qð ab oculo ꝓgrediſ: incōueniēs ē ipm̄ ſubito ad aſtra ꝓtendi: aut ſi ñ ad aſtra vſqꝫ porrigaſ: ridiculū ē recedē ipm̄ in medio ꝯiūgi ſpēi rei viſe ab ipſa re viſa ad idem

medij ſignū porrecte ⁊ putare radiū ab oculo egreſ/
ſuꝫ ⁊ a re viſa ꝓtēſuꝫ ſibi mutuo occurrē: ⁊ obuiare
in medio:lumē.n.lumini ꝯiungit:nō tñ q̄ōlibꝫ cuili/
bet:nō.n.lumē celi ꝯiūgit lumini in aere exiſtēti:q:
eoꝝ ſubiecta nō ſunt ꝯiuncta:nec ſe tāgūt:ſ3 exteriꝰ
lumē ⁊ qd̄ in aere ē oculis ꝓrio ꝯiungit lumini ite/
riori ⁊ ī oculo exiſtēti:p accidēs tñ ⁊ q: eoꝝ ſubiecta
ꝯtingua ſūt:vis.n.vidēdi iterior ē ⁊ latēs:exteriore
mēbrana vtpote pelle extrema ⁊ ꝯtinua oculi circū/
data:fact' ē ꝗ oculus aqueꝰ: ⁊ cōſtat colores ſine lu/
mine videri ñ poſſe:⁊ ipm ꝑſpicuū inter rem viſaꝫ ⁊
oculos mediū a colore moueri:ſpēmq3 coloris ſuſci
pere:a quo qdē ꝑſpicuo ſpēꝫ coloris hñte ⁊ oculus
ſimil:3 ſuſcipiat ſpēs coloris:ſicq3 fiat viſio.

Secunda ꝓpoſitio talis ē:organū auditꝰ ē
ō nā aeris.Ignis dñat ī organo
olfatꝰ:iſtrm guſtꝰ ⁊ tactꝰ ſunt ō nā terre a ꝑdominio.

Auerrois prīo dicit:iſtrm vtur] viſibilis ē
oculus ⁊ in iſto inſtrumēto dñat
aqua:q̄ ē terſa: dyaphana:⁊ fuit tale vt in eo deſcri/
bant forme ſenſibiliū ſicut ī ſpeclo:⁊ iō pars glatial'
ē valde clara ⁊ alba:⁊ māifeſtū ē q iſtō inſtrm valde
neceſſariū ē in ꝯp̄rehēſione iſtaꝝ virtutū.i.iſtoꝝ ſen
ſibiliū:iſtō aūt inſtrm nō agit niſi qñ fuerit in ſua cō/
plexione n̄ıl nullo aduenīēte turbāte ipm: ⁊ iracū/
dus ī hora ire:⁊ hñs calorē vt ē ebrius aſcēdentē re/
cipiet idē corruptōem ſui viſus: vñ viſus obſcurat
in iratis:qm̄ ira accēdit ſanguinē circa cor: ⁊ eleuāt
vapores ad caput:iō ſpūs viſibiles nō ſunt puri:⁊
clari:⁊ turbatio queuis cerebri magis ꝯſpicit ī ipſis
ſpiritibꝰ viſibilibꝰ:⁊ ꝓſequit Cōmentator dicens:⁊
forte videbit vnū duo ꝓp motū contingentē ſpiritui
apō iraꝫ:qm̄ qñ pars recipiēs formā mouet a vapo
ribꝰ calidis:⁊ venerit ad ſuū locuꝫ ex alia pte deſcri/
bet forma in ſecūda pte ⁊ adhuc nō abſciſa ē a pria
parte ⁊ ſic vna forma apparebit due: ſicut forma ſo/
lis cadens ſup aquā currentē apparebit due:vnum
ētiaꝫ apparet duo:cū digitus ſupponit ⁊ eleuat ocu
lus ad ſituꝫ altiorē vel deprimit ad inferiorē: ⁊ quia
oculus nō agit niſi qñ fuerit in tēperamento ſue cō/
plexionis:ideo accidit q qñ fuerit infrigidatus a re/
bus extrinſecis intenſa infrigidatōe:vt viſus debi/
litetur:vñ oculus eſt ita frigidus q ſeruata ſua ꝯple
xione nō infrigidat amplius:⁊ erat verā ſnīa Ariſto
telis q oculus nō friget: niſi.ſ.cum magna difficul/
tate:⁊ iſta actio actionū oculi eſt partis grandinoſe
aquoſe:⁊ cōplexio iſtius partis ⁊ cā ꝑfecte viſiōis:
⁊ ꝓpter hāc cām fuerūt palpebre poſite in hōis ocu
lis:⁊.2.de aīa.100. oſtēdebat Auerrois hāc ꝯſequē/
tiam valere:eſt datū coopertoriū ꝓpter melius ergo
illud aīal optie ſentit:ſi ſit cōceſſuꝫ ꝓpter neceſſitatē
nō ſequit:tale aīal ſentire illo ſenſu: anhelātia ergo
nō ſunt viriōris olfatꝰ q̄3 nō anhelātia:q: cooperto
riuꝫ eſt ibi ꝓpter neceſſitatē:⁊ ita vtilitas palpebra
rum eſt ꝓpter vnionē ſpecieꝝ ab obiecto ⁊ nō ꝓpter
defectū ſentiētis:naſus aūt ꝯceſſus ē ꝓp defectū ſen
tiētis:⁊ dicebat.2.colliget caplo.15. oculi ſunt iſtra
viſus ⁊ ſunt ꝯpoſiti ex ſeptē tunicis ⁊ tribꝰ hūidita/
tibꝰ:⁊ ꝓpriū inſtrm illiꝰ ſenſus ſit hūiditas rotūda q̄
vocat criſtallina vl' glatial' aut reticula aranea: ⁊ ſine
dubio q̄ōlibꝫ ipoꝝ hꝫ iuuamētū ꝓpriū ī ſe:⁊ ꝑ dōmi
nās ī eo ⁊ ſuꝰ finis ñ ē niſi vt ip̄rimāt colores ī ipm.

Dicit Secundo: inſtrumentuꝫ auditus eſt aer
impoſitus auri: ⁊ quanto magis aer iſte
fuerit ſubtilior ⁊ perfectioris quietis tanto magis
actio eius erit ꝑfectior.2.colliget capitulo.16.ingt.

ſ3 inſtroꝝ audit' maniſeſtū ē q ſunt aures:⁊ primū ī
q audit' ē:eſt neruꝰ q venit ad eas q coopit foramen
auris:p aurē ergo itelligo ꝯgregatū ex extrinſeca pte
⁊ ꝓfunda cū oſſe petroſo ⁊ miringha:aſſerit hic aerē
eē inſtrm audit' merito ꝯueniētie:ueniē.n.aer com
plātatus ⁊ pellicula coopt' mixt' in quo dñat aer:⁊
ē talis aer denudat' ab oī motu facto i aere extrīſe/
co:ē ſi ꝓprio peculiariq3 motu moueat.

Dicit tertio:inſtrm olfatus eſt aer ipoſit' naſo.
2.colliget.caplo.17.ait:maniſeſtū eſt q
inſtra odorat' ſunt naſus:⁊ ſ3 Gal.fit in duab' caru
culis ſilib' capitib' mamillaꝝ.Conciliator:dīa.45.
agēs ptes ꝯciliatis arbitrat nares inſtra eſſe dīa ⁊
reddētia:caruculus aſſerit ſuſcipiētes odoratus:hic
dī inſtrm odorat' eē aerē ipoſit ı naſo:q: in ſūmita/
te naſi ꝓpe cerebrū ē qdā ſubtilis cartilago coopta
q̄dā pua pellicula ī hūtib' ſanguinē ī qua icludit q
dā aer mediāte quo celebrāt odoratu:⁊ hac rōe na/
ſus eſt ꝓp neceſſitatē nō ꝓp meliꝰ.2.de aīa.100.

Dicit quarto:inſtrm guſt' ⁊ lingua:tact' āt ca/
ro.2.colliget.caplo.13.⁊.14.ait:caro eſt
ꝓpriū inſtrꝫ ſenſus tact':⁊ iuuamētū lingue maniſe
ſtū eſt q illa ⁊ nerui ſui nō fuerūt factu:niſi ꝓp opatio
nē guſtus:quis huic adiūgat alia res ꝓp electionez
meliorē hoc ē ad ꝓferendu lras locutionū:vez in dī
ctis Auer.eſt appens ꝯdictio cuꝫ nō carnē:nō ner/
uū ꝯſtituat inſtrm tact'.Solutio ē.Cōmētator hic ⁊
2.colliget ꝓcedit ac ſi tact' vnꝰ exiſtēt:cuiꝰ ſignū eui/
dētiſſimū eſt:q facit mētiones tm de tactu reſpectu
calidi:frigidi:hūidi ⁊ ſicci:⁊ colligit palā Auerroꝫ
voluiſſe vnū tactū nūero reſpectu qttuor primarum
q̄litatū.2.de aīa cōparabat tact' ad q̄litates pīas:⁊
graue ⁊ leue:nō ergo caro ſed neruus in rei veritate
ꝯcludi dꝫ inſtrm:⁊ cōditoales Cōmē.2.de aīa.107.
ſi caro eſt organū tact' eſt vnꝰ:⁊ ſi tactiue potētie ſūt
plures:caro nō eſt inſtrm:ibi fuerūt deducte: ſi eis
memores:p linguā et hic itelligit Auer.neruuꝫ gu/
ſtatiuū q diffundit ex magna pte p latitudinē lingue
⁊ in aliqua pte in ſupficie cōcaua faucium.

Dicit q̄nto:⁊ eſt ꝓpriū inſtris oīb' ſenſuū hoc
q nihil hñt in actu ex eis que cōprehen/
dunt niſi inſtrꝫ tact':lingua ēt nullū hꝫ ſaporē actu.
⁊ rō eſt:q: recipiēs dꝫ eē denudatū a nā recepti.i.ni/
hil dꝫ recipe ſeipſum nec eē cā alicui' in recipiēdo ſe
ipſum:⁊ dī:viſus ſeu oculus nō hēre colorē:q: albe
do in oculo non ē rō recipiēdi: ſ3 eſt mediū diſpoſiti/
uum:⁊ ita dicat de hūiditate guſt'.dicebaꝫ.2.de aia
118.ſilis caliditas in neruo ꝓhibꝫ repñtatione:⁊ ſm
multos ꝓductionē ſpeciei a ſit q̄litate:⁊ ſ ſpēs ꝓdu/
cant a q̄libet ſili:nō ꝓducit ſ3 opatio tactua: q: req/
runt ſpēs cū diſſilitudine obiecti ⁊ nō aſſuefactione
eiuſdem.

Dicit ſexto:⁊ eſt ꝓpriū inſtrumētis triū vir/
tutum.ſ.viſus:auditus:⁊ odorat' q attri
buunt ſimplicib':oculus aque: auditus aeri: olfat'
parti ignee fumoſe ⁊ ideo olfatibilia ſanat cerebrū
frigidū ꝓp ter calores fumi:dicta ſ3 Ariſto.⁊ Auer.
ita ſunt intelligenda:organū odoratus nō eſt de nā/
tura ignis:nec terre:ſed eſt de natura aeris vel aque
habitantū in aere eſt aeris: in aqua:aque: ⁊ ita non
eſt actu a dominio ignis ſ3 potētia:⁊ hoc eſt actu eē
alterum:hec ſunt que inſtrumentis ſenſuū dixerunt
Ariſtoteles ⁊ Auerrois.

Digreſſio.

Sermo de inſtris ſenſuū vno abſoluat docu/
mēto tali:organū q̄ōlibet ꝯſideratuꝫ
ſub rōne mixtiōis eſt de nā terre:hac rōne:q: q̄ōuis
inſtrm relictū ſue nāe nāliter deſcēdit:ergo eſt natu
raliter graue:ergo nāliter frigidū:ſi inſtra cōſiderent
ſub rōe vite:aer eſt de nā illoꝝ:q: principia vite ſut
calidū ⁊ humidum: ignis vero in illis dñatur q̄ꝫtuꝫ
ad actiuitatē illoꝝ:ordinādo aūt ea ſub rōne ſenſa
tionis:oculus eſt de nā aq:organū auditꝰ de nā aer]/
inſtrm olfatꝰ de nā aeris vel aq actu: potētia ē de nā
ignis:organa guſtus ⁊ tactus de nā terre.Cōtra:ꝑ/
ſpectiui dicūt radiū eē corpꝰ egrediēs ab oculo ergo
oculus nō eſt de nā aque.Itē oculus deſcēdit ad ſu/
ꝑficiē terre ergo terra ī eo dñat:⁊ ꝯfirmat q: terra
maxie denudat a nā lucis q̄ ē obiectū viſus. Iteruꝫ
aer ē ꝯueniētiꝰ receptiuū luis ⁊ lucis q̄3 aqua: q: ad
maiorē diltātiā. Solutio ē: fit reflexio radioꝝ ſm fi/
gurā piramidalē ⁊ a corpe illuminante multiplicant
piramidal'r radij:⁊ oculū deſcendē ad ſupficiē terre
ꝯcludit terrā dñari in oculo ꝯſiderato ſub rōe mixtio
nis:⁊ l3 mediū ⁊ organū ſint eiuſdē nāe ⁊ mediuꝫ vi/
dendi ſit aer ⁊ ſit aer melioris dyaphaneitatis:eſt ēt
oculus de nā aeris ſ3 nō a ꝑdominio: q: ꝑponderat
alia rō:vt.ſ.poſſit oculus recipe ⁊ tenē aliquātulū.

Rurſus Sēſatio fit p aſſimilationē ſenſus ⁊
organi ad ſenſibile.2.de aīa.122.Sꝫ
aer nō pōt aſſimilari corpibꝰ ſonoris dur] ergo orga/
nū auditꝰ nō eſt de nā aeris.Itē tale organū male ſi
tuaret ꝯſus cerebrū.Itē aer ē male ſeruatiuus ergo:
pꝫ ꝯſequētia ſicut de viſu dicit Ariſto.Solutio ē: ſo
nus nō ſuſcipit ī corpibꝰ duris ſ3 in aere:iō eā ſitat
organū auditꝰ vt recipit ſonū.Itē cerebrū cōparati/
ue eſt frigidū:tñ in ſe ē calidꝰ aere nāl'r diſpoſito:nō
q̄ꝫtū ad intēſionē gradus ſ3 q̄ꝫtū ad ſenſibilitatē q̄ ē
rōe dēſitatis māe:⁊ q: aer erat male ſeruatiuꝰ:iſtitu
te fuerūt tortuoſitates ⁊ cōcauitates vt aer motꝰ cō/
ſeruaret:q̄ qdē in oculo cōmode fieri nō potuerūt.

Amplius ignis nulliꝰ eſt organi aut oībus
cōis.2.de aīa.130.ergo organuꝫ
odoratꝰ nō ē de nā ignis.Itē nō ſeruaret iuxta cere
brū ob cerebri fridītatē ⁊ hūiditatē.Solutio ē:ſitua/
tur tale organū ꝓpe cerebrū:q: odores ſunt tēperā/
tes ſiccitate ⁊ caliditate frigiditatē ⁊ humiditatē cere
bri:cuiꝰ qdē nā eſt maxie ſollicita:ē nāq3 mēbrū nō
p̄icipale magis ſollicitū de cōmodo ⁊ ſalute mēbri
p̄icipal' q̄3 ō ꝯmodo ⁊ ſalute ꝓpa:ñ ē ēt tale organū
actu ō nā ign] ſ3 potētia:⁊ l3 ē actu eē ō nā aer] vl' aq.

Poſtremo corpa que ſunt terrea a dñio ñ
habent tactum:iō oſſibus ⁊ ca
pillis nō ſentimus.Plante etiam quia nimis terree
ſunt non ſentiunt ergo organum guſtus ⁊ tactus nō
eſt de natura terre:Item tactu viuunt animalia: vi/
ta ſtat in calido ⁊ humido ergo non dominat terra ī
tactu.Item male ſituaret organum tactus iuxta cor
tanq̄3 iuxta partem calidiſſimam.Solutio eſt: terra
in organo guſtus ⁊ tactus ⁊ vniuerſaliter in quouis
mixto duro dominatur:quātitatiue:ratio eſt:quia ta
ctus requirit proportionem mediam qualitatū tan/
gibilium.2.de aīa.118. ⁊ ideo cum qualitates ignis
acutiſſime ſint:terre hebetiſſime:ad temperamentū
plus erit de terra:inſtantia de ligno ꝯuerſo in cine/
res qui ſunt pauci:tollit: qm̄ terreſtre ē conuerſum
in ignē:⁊ dixi ſupra terrā dñari ī oībꝰ organis mixt]
quatenꝰ ꝯſiderant ſub rōne mixtōis inſtātia ē de pi/
ſcibꝰ mortuis q aſcēdunt ad ſupficiē aq :aues: ligna
ſupnatāt.Dico q piſces p fruſtra diuiſi deſcēdūt:cū
exeat aer incluſus in veſica aere repleta. Similr ō
ligno ꝓp poros repletos corpore ſubtili:qd̄ ſi minu
tim ꝑtiat:deſcēdit vtiq3:de auibꝰ ē ꝓp plumas: q̄re
in reſpectu organoꝝ alioꝝ ſenſuū terra dominat in
organis guſtus ⁊ tactꝰ ⁊ ideꝫ neruꝰ ſm aliaꝫ ⁊ aliam
diſpoſitōeꝫ percipit ſapores ⁊ qualitates tāgibiles
⁊ his dictis tollunt varie apparentes ꝯdictiones in
libris Ariſtotelis ⁊ Auerrois.

De ſenſibilibꝰ aūt his que.

Sentētia huiꝰ capitis ſtat in duabꝰ ꝓpoſitōibꝰ.Pri/
ma eſt:vnūq̄ōq3 ſenſibiliū dupliciter dī: l3 actu:illō
potētia:⁊.2.de aīa dictū ē q̄uo audibile actu ſit ideꝫ
auditōi:⁊ viſibile actu viſioni:⁊ ita in ceteris: ē aūt
audibile actu ideꝫ q auditio:cū ſit intētio ſoni in au/
ditu recepta ad corpꝰ ſonās cōparata audibile actu
ad organū vō auditio.Sic viſibile actu ē idē viſiōi:
tametſi hoc paſſionē: illō vō actōeꝫ deſignet. ¶Eſt
aduertēduꝫ:viſus in actu refert eſſentialr: viſuꝫ acci
dentalr: q: p aliqd additū:vñ viſuꝫ nō eſt de nā ſua
viſuꝫ:ſ3 ſit viſuꝫ p aliqd additū:vtputa p ſpēm vel p
agens ſenſatōeꝫ:⁊ dicebā.2.de aīa.127.ſenſibilia in
tres ſenſus nō exiſtē in medio niſi ſm potētiā ⁊ viam
⁊ trāſitū:color in medio hꝫ eē potētiale: in obiecto ⁊
ſenſu actuale.Sonus in aere hꝫ eſſe potētiale vt aer
eſt mā ſoni:quatenꝰ vō ē mediuꝫ ibi hꝫ eē potētiale.

Secunda ꝓpoſitio talis eſt: color viſionē fa
ciens is ē q extremitas ē ꝑſpicui
in corpe terminato:nō q color ſit extremitas ꝑſpicui:
naꝫ hec ſupficies cōnexa ē ⁊ quātitas: ille vō q̄litas
ſ3 q: ē in extremitate corpis ꝑſpicui terminati: ⁊ cuꝫ
neq3 cōmixtione:nec ſuppoſitōe:nec defluxu atho/
moꝝ appareāt colores: multitudo coloꝝ ꝓuenit ex
varijs q̄litatū primaꝝ refractōibꝰ. ¶Eſt in primis
notāduꝫ:hec noīa dyaphanū:ꝑſpicuū: tranſparens
ſunt ſinonima:⁊ ſunt ea corpora p q̄ poſſumꝰ intueri
alia corpora:⁊ appellant interminata:qm̄ p ea ꝯſpi/
cimꝰ vltra:corpora ñ trāſpētia ſeu termiata ſūt illa p
q̄ qdē ñ poſſumꝰ vidē vltra: ⁊ hmōi corpora termi/
nāt aut p lucē aut p opacitatē q̄ ābo ipediūt trāſpē/
tiaꝫ coꝝ in qbꝰ exiſtūt:opacitas q̄nq3 ideꝫ ē q tene/
broſitas ⁊ ſic dicimꝰ locū tenebroſuꝫ opacū: q̄nq3 eſt
q̄litas alia a luce:p quā reddit corpꝰ terminatum:⁊
diſpōit ſubiectū ad receptōeꝫ coloꝝ q nō ſunt ꝑfecti
in trāſparētibꝰ corporibꝰ ſ3 opacis. Dyaphaneitas
eſt q̄litas ꝯtria opacitati:q: p ipſaꝫ corpꝰ ē itermiatū
tñ dyaphanū eſt capax ⁊ ſuſceptiuū coloris ⁊ lucis.
¶Rurſus lumē ē actꝰ dyaphani ſm q dyaphanū ē
⁊ nō ē ignis:nec corpꝰ:nec dflexus corpis.cū.n.nul
lus habitꝰ vl' ꝑfectio alicuiꝰ ſit corpꝰ ⁊ lumē ſit hmōi
nō erit lumē corpꝰ:⁊ nō ſucceſſiue ſ3 in iſtāti multi/
plicabit.2.ō aīa.70.⁊ dī lumē iproprie color:q̄tenꝰ
ſcilꝫ p ipm vī dyaphanū:ſicut p colorē colorātū cor/
pus:⁊ ita lumē ē color dictꝰ ſm ſilitudinē ꝑſpicui ſm
accidēs.i.ſm actū:⁊ tenēdū ē lumē ī luna a ſole ꝓdu
ctū ⁊ lumē ī aere eiuſdē eē rōnis: luci tñ ⁊ lumini ni
hil ē cōe vniuocū:ē.n. lumē ſpēs lucis:lux ē ī corpe
luminoſo ⁊ denoiat corpus lucidū: lucēs ⁊ lumino/
ſuꝫ:lumē vero denoiat corpus luminatū nō lumino/
ſum.¶Ampliꝰ ꝑſpicuū id eſt qd̄ nō p ſe ſ3 p alienū
coloreꝫ viſibile exiſtit.2. de aīa.68.atq3 res talis eſt
aer ⁊ aqua ⁊ ſolidoꝝ cōplura:nō eteniꝫ aer vl' aqua
vt ē aer vel aqua ꝑſpicuū ē:ſ3 q: nā eadē ineſt in his
vtriſq3 ⁊ in ꝑpetuo ſupius corpore:⁊ hec ꝓpoſitio:

eadē eſt nā cōis celo ⁊ aeri non infert dari vlē reale: ſed ſignificat vtrūqꝫ illoꝝ eſſe dyaphanū. ¶ Iterū: quāuis color viſionē faciens ſoluꝫ ſit in extremitate ꝑſpicui: imo veriꝰ extremitati ꝑſpicui ꝯiunctꝰ: ꝯſiſis tñ nature in ꝑtibꝰ interioribꝰ eē color credendus ē: lꝫ ſuā in aere nō ꝓducat ſpēm: cū ad ipm lumen nō ꝑtingat: vñ color actu ſenſuꝫ faciēs appet in corpe terminato: ⁊ nō ſolūmodo in aere: in corpoꝝ. n. terminatoꝝ ⁊ opacoꝝ coloribꝰ ſiue ꝺ longe: ſiue ꝺ ꝓpe eadeꝫ ꝑſeuerat apparitio: in corpoꝝ vo īterminatoꝝ ⁊ ꝑſpicuoꝝ ſimplr coloribꝰ: minime: ꝙ aūt is color ſit coniunctus ꝑſpicuo actu ⁊ lumini ſignū eſt: qꝛ colores illi ſepe ꝑmutari videnꝉ: ⁊ hr̄e diuerſas apparētias: vt in collo colūbe ⁊ pauonis interdū appet color glaucus: iterdū ſubrubeꝰ: ⁊ ſilr in pariete: ſꝫ ꝙ illud corpis terminati extremū: qꝺ q̄de ſm q̄d ꝑſpicuū ē fuerit magis aut minꝰ luminoſuꝫ: qꝺ q̄dem lumen ad iteriores corpis terminati ꝑtes nō penetrat recte igiꝉ dictū ē coloreꝫ q vi ꝯiunctū eē extremitati corporis terminati ⁊ ſm q̄d ꝑſpicui: in corporibꝰ ꝙ̄ ſimplr ꝑſpicuis color interior mouet viſuꝫ: cum ad ipſuꝫ ꝑuenit lumē: corpoꝝ terminatoꝝ color iterior nullatenꝰ ſenſuꝫ mouet: qñ q̄dem lumē ad ipſuꝫ nō ꝑueniat. ¶ Preterea: colores medij nō ſiūt ex ꝑmixtione albi ⁊ nigri: itaqꝫ albedo ⁊ nigredo ſint viſu iꝑceptibiles ⁊ ex illis mediꝰ naſcaꝉ color: tum qꝛ nulla magnitudo iuiſibilis ē: ergo neqꝫ albedo: neqꝫ nigredo: cū vtraqꝫ magnitudini ſemꝑ ꝯiuncta cōperiaꝉ: tū qꝛ: mixtio rerū nō ſit iuxta poſitōe minimoꝝ ad ſenſuꝫ: cū nulla ſint talia. Neqꝫ ēt colores medij oriunꝉ per ſuppoſitionē: naꝫ ſunt multi medij colores viſu ꝯſpecti: qbꝰ nullus color alius ſupponiꝉ: ſꝫ inter quos ⁊ viſuꝫ dūtaxat intercipiꝉ ꝑſpicuū. Que iteꝫ ſuppoſitōe apparēt: diuerſo mō apparēt de lōge cōſpecta ⁊ de ꝓpe: at medij colores ſiue eminꝰ: ſiue cominꝰ videanꝉ eodē apparēt mō: igiꝉ nō apparent medij colores ex eo ꝙ ſubſterniꝉ aut ſupponiꝉ color colori: cōcludenduꝫ ē ergo multitudinē coloꝝ ꝓuenire ex varijs qualitatū primaꝝ refractōibus.

Auerrois prio dicit: neceſſe ē igiꝉ vt color fiat ex admixtione corpis lucidi cū dyaphano: ⁊ qꝛ oīa ꝯpoſita fiunt ex quattuor elementis: ⁊ dyaphanū ex elemētis ē aqua ⁊ aer: q̄ non ſunt lucida: ⁊ lucidū ē ſolus ignis: ⁊ hoc ē qñ fuerit mixtus: ⁊ iō neceſſe ē vt colores ſint cōpoſiti ex iſtis duabꝰ naturis ⁊ ꝙ diuerſitas iſtaꝝ duaꝝ naturaꝝ in quātitate ⁊ q̄litate faciat diuerſitateꝫ eoꝝ: color igiꝉ albꝰ ſit ex admixtiōe ignis clari cuꝫ elemento qꝺ eſt valde dyaphanū ſcilꝫ aere: ⁊ color niger ſit ex igne turbido qui admiſcetur cum elemento minime dyaphaneitatis. ſ. terra: ⁊ colores medij inter album ⁊ nigrū diuerſanꝉ ꝑꝑ diuerſitatē iſtoꝝ duoꝝ ſm magis ⁊ minus. ſ. corpis lucidi ⁊ corpis dyaphani: iō albꝰ ⁊ niger color ſūt elemēta coloꝝ. Sēſus ē: apꝺ Auer. ad colores medios cauſandos ꝯcurrit mixtio q̄litatū primaꝝ: lucis cū opaco: ⁊ extremoꝝ coloꝝ ex qbꝰ medij formalr cōponūꝉ: ſunt nāqꝫ duo ꝯria ſm gradus remiſſos cōpoſſibilia in eadē ꝑte ſubiecti. ¶ Itē ait: color ē finis dyaphani termiati ſm qꝺ ē dyaphanū terminatū: lux aūt ē ꝑfectio dyaphani nō termiati. i. nō admixti cū opaco terreſtri: ⁊ qꝛ lux non appet niſi i corpe dyaphano opinati ſunt pythagorici ꝙ generatio lucis nō eſt corpoꝝ luminoſoꝝ ꝑ ſe niſi apꝺ adunationē lucis cū alio corpe: ſicut ē diſpō ꝺ igne: ignis. n. nō lucet niſi qñ adunaꝉ cū alio corpe ⁊ diīa iter ignē ⁊ corpa celeſtia i hoc ē manifeſta. Sēſus ē: dēſitas celeſtis cā eſt lucis raritas vo opacitat̄ ⁊ obſcuritatis: dēſitas corpoꝝ ſublunariū facit ad opacitatē: raritas aūt cōducit ad lumioſitatē: ignis tñ ꝑꝑ ſuā maximā raritatē nō lucet niſi i mā aliena. ¶ Iterū inqt: dico ēt qm̄ queadmodū color albꝰ eſt viſior luce: cū ſit ex ea: ita ēt alij colores albo ſunt viliores ⁊ nigro: cū ſiāt ex eis: lux ꝙ̄ ē ꝑfectior extremis coloribꝰ ⁊ extremi medijs: ⁊ qꝛ colores ſiūt ex albo ⁊ nigro ſꝫ magis ⁊ minꝰ diuerſanꝉ ī h̄ diuerſitate īfinita ſm nāꝫ. i. colores medij ſūt q̄ſi īfiniti ſm nām nō ſꝫ artē. eē. n. coloꝝ ī nā ē aliꝺ ab eē eoꝝ ī arte: qm̄ q̄tūcūqꝫ fuerit imaginata rō intrīſeca. i. nā ī eis aliqueꝫ modū mixtiōis: extrahet nā: lꝫ rō extrīſeca n̄ poterit ꝓnūciare hūc modū: ⁊ iō ars ī hac intētōe ē mior nā artifex. n. magis qꝺ pōt ē aſſimilare ſe nāe ſm ſuum poſſe: ⁊ declabaꝉ nām nō agē niſi ꝑꝑ aliqꝺ ꝑ ſilitudinē iter artē ⁊ nāꝫ. 2. phoꝝ. 78. 79. ⁊ ſubiūgit: iō ē rō: i. forma ſp̄alis ꝑ quā ⁊ ex qua nā agit qꝺ agit ⁊ extrahit qꝺ extrahit: nihil hꝫ qꝺ ꝓhibeat nām a cōprehenſiōe eiꝰ qꝺ dat ei: ſicut eſt diſpō in rōne ſpūali extrinſeca ꝑ quā agit artifex: aīa. n. beſtialis. i. ſenſitiua exiſtens i aīalibꝰ nō īpedit actōes nāe: ſꝫ gaudet ⁊ delectaꝉ ꝑ illud qꝺ nā extrahit de coloribꝰ ⁊ ſonis: qꝛ ſūt exñtes in aīa beſtiali i potētia: qꝛ cū nā extrahit eos ⁊ ducit in actū: tūc aīa beſtialis gaudet ꝑ cōprehēſionē eoꝝ: rō aūt ſpūalis extrinſeca ꝑ quā agit ars ꝓhibeꝉ ab aīa beſtiali: ⁊ iō nō cōprehēdit artifex ex eis que dat ei rō ſpūalis niſi paſſiones ⁊ accidētia q̄ acqrunꝉ ex rebꝰ quas dat nā: ⁊ iō res priores ī cognitōe apud artificē ſunt poſteriores ineſſe: ecōuerſo diſpōſitioni apud nām: ⁊ ēt artifex eſt extra rē: nā intra: ⁊ prio phyſicoꝝ. 3. dixit Auer. cāe ſunt notiores apud nām: qꝛ nā facit cōpoſita ex cāis: vñ cāe ſunt notiores apud illā ſicut ē diſpō in rebus artificialibꝰ cum artifice. ſ. ꝙ cāe ſunt notiores apud illū: ſi igitur nos ageremus res nāles: tūc cāe eēnt notiores apꝺ nos qꝛ cāe priꝰ occurrerēt agēti ⁊ a cāis cognoſcēdo icipe remus opari: ſꝫ qꝛ nos nō hēmus agē eas: iō diſpō in eis apud nos eſt ꝯria diſpōni in rebꝰ artificialibꝰ: ⁊ cōditōalis Auer. nō ē abſolute in termis ꝯuertibilibꝰ: qꝛ nō vꝫ: ſi cāe ſunt notiores apud nos: nos agimus res nāles: ſꝫ ſi itelligaꝉ ſic: ſi nos agimꝰ res naturales: nos a cāis cognoſcēdo incipimus opari: cōditōalis: vt arbitror: ē in termīs paribꝰ: ⁊ lꝫ argumētari a deſtructōe añcedētis ſup deſtructionē ꝯſequentis: nō cōprehendit ergo ars ex illis ordinibꝰ q ſunt apud nām niſi ordines q ſunt multū remoti adinuicē inter quos ſunt: multi ordines apud naturaꝫ.

Digreſſio.

Hec ꝓpoſitio hic approbata: color eſt extremitas ꝑſpicui in corpe terminato: ē admodū difficilis: in primis nāqꝫ falſa vꝛ: qꝛ īplicat ꝙ ſit extremitas ꝑſpicui ⁊ ſit in corpe determinato. Itē corpus in ꝓfundo n̄ exiſteret coloratū: cū ſit color extremitas ꝑſpicui. Rurſus cū ꝑſpicuū habeat pricipiū: mediū ⁊ extremū vnius ⁊ eiuſdē rōnis vꝛ ꝙ eadem rōnē color ſit ꝑſpicui principiū ⁊ mediū qua ē extremitas. Iterū hec diffinitio cōpetit alijs: qm̄ odori: ſapori ⁊ luci ſolis. ¶ Solutio qbuſdaꝫ abſoluaꝉ documētis: primū ſit tale: color ſm eē māle qꝺ hꝫ i corpore opaco ⁊ ſpiſſo hꝫ offm̄ terminādi viſiōeꝫ: ⁊ alterādi corpa realr rōe q̄litatū ꝑmaꝝ ex quaꝝ refractōe reſultat, cauſant. n. q̄litates prīe colorē i corpe determinato: ⁊ iſto mō ꝯſitendū eſt colorē in tenebris ita bñ repiri: veluti i claro: at color ſuū eē formale hꝫ a lumine: cū nō moueat ſenſum abſqꝫ lumie: ⁊ cū hic ꝯſidereꝉ in cōparatōe ad viſuꝫ: ſenſus huiꝰ ꝓpōnis: color ē extremitas ꝑſpicui talis ē. i. ē q̄litas viſibilis ꝑ lumē qꝺ ē i extremitate ꝑſpicui ꝯtāgētis rē coloratam: lumē. n. ꝑſpicui dꝫ eē copulatus colori exñti in ſupficie corpis determiati: extremitas ergo ꝑſpicui que eſt ꝑmixta ſupficiei corpis colorati ē eſſe caloris formale ꝑ actū luis exñtis in eo.

Secūdū documētū ē: ꝑſpicuū ꝯſideratū ſub rōe tráſparētie ē eiuſdē rōis i pricipio medio ⁊ fine: at ſi ꝯſidereꝉ ſm actuꝫ luis qꝺ ē in eo nō ē eiuſdē rōis i pricipio: medio ⁊ fine: ⁊ rō eſt: qꝛ lumē magis ꝯdēſaꝉ ⁊ multiplicaꝉ vbi reuerberaꝉ: q̄ꝫ vbi nō reuerberaꝉ: ergo cū i ꝯtactu corpis colorati ⁊ ſolidi ſit reuerberatio luis: ꝯſtat ꝙ ꝑſpicuū i extremitate tágēte corpꝰ tale plus hꝫ ꝺ luie q̄ꝫ i medio vl̄ pricipio: cū itaqꝫ ꝑſpicuū luie ſuo actu faciat colorē mouētē dyaphanū ⁊ viſuꝫ: magis facit h̄ i extremitate q̄ꝫ i medio vel ī pricipio. Itē ſi color ponaꝉ i luie ſm extremū ꝑſpicui: ⁊ pricipiū ⁊ mediū ꝑſpicui ſit tenebroſuꝫ nō īpediꝉ viſio coloꝝ: ſi āt pricipiū ⁊ medium ꝑſpicui ſit illuminatū: extremitas vo dūtaxat ſit tenebroſa non cōſpicieꝉ color.

Tertiū documētū ē: nō oīs alteratio terminaꝉ ad nouā q̄litatē ſꝫ ſufficē ꝙ termieꝉ ad nouū eē q̄litatis: qꝛ ē eadē nūero forma q̄ fluit a pricipio motꝰ vſqꝫ in finē: vñ alteratio a minꝰ calido ad magis calidū nō termiaꝉ ad nouū idiuiduū caliditatis ſꝫ ad nouū gradū: q gradus ē i genē q̄litat̄ ꝑ reductionē: nō ſunt itaqꝫ tot idiuidua quot gradus alicuiꝰ forme ſibi iuicē i eodē ſubiecto ſuccedētes. Inſup doctores de via cōi opinanꝉ iſtā ꝯñtiā valē: iſte q̄litates ſtāt ſil̄ i eadē ꝑte ſubiecti ergo iſte q̄litates n̄ ſunt ꝯrie: lꝫ ſtet ipſas eē eiuſdē ſpēi cū ꝯrijs: ⁊ ꝯñter arbitranꝉ nō oēꝫ caliditatē oī friditati aduerſari: ſed caliditas tāte vel tāte itenſiōis opponiꝉ ꝯrie friditati tāte vl̄ tāte itēſiōis: ego āt teneo formas ea rōe ꝯrias dici: qꝛ eis repugnat ſtare ſil̄ i eadē ꝑte ſiñ actōe ⁊ reactōe: nō ē. n. dubiū ꝙ i corpe viuēte ſiūt ꝯ oparatōes q̄litatū ꝯriaꝝ q̄ ſtāt ſil̄ abſqꝫ actiōe ⁊ reactōe: ⁊ idē putādū ē eē i quouis mixto: nō ē nāqꝫ lapis qn ī illo ſint ꝯrie q̄litates i eadē ꝑte ꝑꝑ ipm eē mixtū ex ꝯrijs q̄litatibꝰ elemētoꝝ: ⁊ iferēdū ē i oī mixto eē alterationē ab extrinſeco ⁊ oē mixtū hr̄e in ſe cām ſue corruptōis ꝑꝑ aſſignatā cām. Rurſus extrema ſꝫ eē itēſum ſunt magis ꝯria medijs: ſm eē remiſſuꝫ ē oppoſitū ꝑꝑ modos mixtiōis ipoſſibiles: vñ medij colores generāꝉ ex extremis. i. ex cāis extremoꝝ ꝯcurrētibꝰ ⁊ cōmixtis: ⁊ ita albedo ꝓduciꝉ ex lucido cōmixto cū ſicco terreſti: hūido totalr ꝯſumpto: nigredo ſit hūido nō totalr ꝯſūpto: pꝫ ꝺ oſſibꝰ poſitis ad ignē. Itē fridū i hūidū cauſant albedinē: i ſiccū nigredinē: ꝯ ſiūt medij colores ſm diuerſas ꝓportiōes taliū cāꝝ: ⁊ ꝯñter enūeranꝉ ſeptē colores: albedo: nigredo: rubedo: flauꝰ color: croceꝰ: viridis: purpureꝰ.

Quartū documētū tale eſt: Dicit ſcūs Tho. corpꝰ nō eē coloratuꝫ in ꝓfundo in actu: ſꝫ i potētia. Cōtra: ſi lapis albꝰ diuidaꝉ ſtatim appet albedo q̄ nō ꝑuenit: qꝛ ꝑtes fuerit i potētia ad albedinē: qꝛ ēt viride ē potētia albū ⁊ nigrū. Itē i ſupficie ē color vniꝰ nāe: in ꝓfundo alteriꝰ: nō ēt color ille ꝓduciꝉ a diuidēte: iō dicēdū ē corpꝰ eē coloratū in ꝓfundo actu: lꝫ nō appeat niſi ī ſuperficie.

De odore ⁊ ſapore dicēduꝫ.

Sentētia huius capitis ſtat in nouē ꝓpoſitōibꝰ. Prima eſt: ſapores ſunt nobis notiores odoribꝰ. Scꝺa eſt: nō hꝫ aqua in ſe oēs ſapores vt antiq putabant. Tertia ē: ad gnātionē ſaporis non ſatiſfacit ignis ⁊ aqua. Quarta ē: terra facit ad gnātōeꝫ ſapoꝝ. Quita ſiccū terreſtre paſſuꝫ a calido facit ſaporē i humido. Sexta eſt: ſapor ē paſſio humidi facta a ſicco guſtus alteratiua de potētia ad actū. Septima eſt: cuncta q̄ nutriunꝉ: nutriunꝉ dulci. Octaua ē: ex mixtione dulcis ⁊ amari ſiūt medij ſapores. Nona: ſapores ⁊ colores nō ſunt reducēdi ad figuras.

Series aūt vboꝝ Ariſtotelis talis ē: ꝺ odore ⁊ ſapore dicēdū: ⁊ rō ē: qꝛ fere eadeꝫ eſt paſſio: cū ſint ſapores ⁊ odores q̄litates de tertia ſpecie: nō in eiſdē aūt ē vtrūqꝫ eoꝝ: qꝛ odor in ſicco ſapor vo in humido fundaꝉ: eſt aūt prius de ſapore determinādū q̄ꝫ de odore: qꝛ olfatū debileꝫ habemꝰ ⁊ multoꝝ aīaliuꝫ odoratu ipotentiorē ⁊ hebetioreꝫ: guſtū aūt habemꝰ certū: qꝛ guſtus q̄daꝫ tactꝰ ē queꝫ certiſſimū habemꝰ. ¶ Eſt aduertēdū ꝙ Auerrois dicit. 2. de aīa. 93. ꝯſilitudo q̄ ē inter ſapores ⁊ odores eſt: qꝛ nō iueniꝉ odor niſi in hn̄te ſaporē. Cōtra: non reperiꝉ odor niſi in hn̄te colorē: cuꝫ color ⁊ odor ſint paſſiones mixti. Similr eleuata fumali euaporatiōe valde ſubtili ab aliquo corpore odorabili contingit ſentiri itenſuꝫ odorē. Solutio ē: rō ꝯcluderet ſi cetera eſſent paria: prima vo cā diſſilitudinis ē: qꝛ delectatio odoris ⁊ coloris nō ad eundeꝫ finē ordinanꝉ: veluti delectatio odoris ⁊ ſaporis ſcilꝫ in alimentū: Scꝺa cā eſt: qꝛ lꝫ nō inueniatur odor ſine colore ⁊ ſapore: tñ guſtus per quē cōprehēdiꝉ ſapor in nobis eſt certior q̄ꝫ viſus in relatione ad aīalia bruta. Rurſus diciꝉ ꝙ illa euaporatio debiliter mouet guſtum: hꝫ tamē in ſe ſubiectiue ſaporeꝫ: ⁊ ideo in certa materia plus percipiꝉ odor q̄ꝫ ſapor: nō tñ ex hoc colligi pōt olfatum abſolute eſſe in nobis certiorem guſtu.

Iterum notanduꝫ: hō praue odorat: qꝛ odoratus hoīs ꝑficiꝉ ꝑ calidū igneuꝫ: ⁊ eſt circa cerebrū frigiduꝫ ⁊ humiduꝫ: hꝫ nāqꝫ homo maius cerebrū ceteris aīalibꝰ cōparatione ſui corporis: ⁊ hec eſt cā ꝙ hō raro ſomniat ꝺ odoribus: ⁊ qñ ſomniat nō multuꝫ ꝑturbaꝉ: ⁊ qui nō bibunt vinum vt mauri melius odorant. Cōtra: oē aīal optime diſpoſitū ſm naturā aīalis optime dꝫ diſponi ſm ſenſum: qꝛ aīal mortale eſt aīal per ſenſuꝫ: homo eſt huiuſmodi: ergo. Iteruꝫ aīa hoīs eſt ꝑfectiſſima ergo ⁊ olfatus hoīs. Solutio eſt: ſenſus per quē animal ē animal eſt tactus quē q̄dem homo hꝫ certiſſimū: ſatis eſt ēt aīam humanā hr̄e aliquā ꝑtāteꝫ ⁊ virtuteꝫ eſſentialr ꝑfectioreꝫ q̄ꝫ ſit aliqua virtꝰ aīalis bruti.

Amplius Auerrois. 2. de aīa. 101. format iſtaꝫ ꝯſequētiā: ſi odor eēt corpꝰ: olfatꝰ eēt aliqs tactꝰ. Cōtra: ſapor ēt nō eſt corpꝰ: ⁊ ita guſtus nō erit q̄dā tactꝰ. Solutio eſt: ſapor reqrit corpꝰ pro ſui imutatōe: nō ſic ē de viſibilibꝰ: ſonis ⁊ odoribꝰ: q̄ q̄deꝫ neceſſario ⁊ ꝑ ſe ꝑexigūt media extrinſeca in qbus ſuſcipiunꝉ ſꝫ eſſe ſpirituale: guſtus ergo vt eſt ſenſus alimenti eſt quidam tactus quatenus vero eſt iudicatiuꝰ ſapoꝝ ponit in numerū ꝯtra tactū: ⁊ dicebaꝫ. 2. de aīa. 28. ſapor vt calidū: tāgibile ē: vt ꝯueniēs vl̄ diſcōueniēs guſtabile: ⁊ guſtꝰ vt ꝑceptiuꝰ ſaporis n̄ ē tactꝰ: vt vo diſcretiuꝰ ꝯueniētie vl̄ diſcōueniētie ſaporis ſic ē q̄dam tactus: ⁊ qꝛ non

imutaẜ guſtus niſi prius tact⁹ nouiter fuerit imutatus: iō dixit: cum ſit quaſi ſpēs: q̄z nō eſt vera ſpēs.

Proſequitur Ariſtoteles dicēs. Empedocles nō bene dixit exiſtimans ſaporē eſſe de natura aque: ponens in aqua quedā corpuſcula ꝺ genere ſapoꝝ ob ſuā paruitatē plane inguſtabilia: quoꝝ ab aqua defluxu ⁊ reſolutione oēs efficiebanẜ ſapores: nā ergo aque erat inſipida eo ꝙ in ipſa latebāt oīa gn̄a ſapoꝝ q̄ ſunt iſenſibiles in aqua ꝓp paruitatē eoꝝ q ꝑ exitū ex aq̄ generanẜ. Cōtra: mēdaciū ē ſapores gn̄ari ꝑ exitum ex aqua: naꝫ cū fruct⁹ apto ſoli expoſiti ſint: ſapores in eis mutari expiētia cognoſcunẜ; fruct⁹ ēt crudi igne decoquūtur: ⁊ tales ſapores ab aq̄ trahē n̄ pn̄t: qm̄ potius aqueus humor in eis reſoluiẜ a ſolari calore aut igneo. Neqꝫ verū ē ꝙ aqua ſit vl'e ſemē ſapoꝝ: itaꝙ ex diuerſis ptib⁹ aque generēẜ diuerſi ſapores: naꝫ ex eodē cibo generanẜ diuerſi ſapores ergo nō ex aqua: ⁊ lꝫ ſapores ſine humore pcipi non poſſint: humor tn̄ ⁊ aqua ſapores oēs nō efficiūt neqꝫ ſapor accidit aque ſolū virtute calidi: q̄z aq̄ oiuꝫ humoꝝ ē q̄d ſubtiliſſimū ergo nō pōt mutare saporē ꝑ alterationeꝫ factā a calido: dixit āt aquā eē ſubtiliſſimū oiuꝫ humoꝝ ⁊ nō hūidoꝝ ꝓp aerē: q prio ē hūidus ⁊ ſubtilior aqua. Cōſtat. n. ꝙ aqua ē longe ſubtilior oleo q̄uis oleū ꝓp viſcoſitatē ⁊ ſuaꝝ ptiū adherētiam ſe plus ꝯtineat ⁊ ꝯtinuatū ſe dilatet: vt ſola olei gutta ꝑ totā ſe tandē diſpgat papirū: q̄z q̄cquid tetigerit ei ſine euaporataōe adheret: aq̄ aūt frāgibilis eſt: ⁊ carens tenacitate ⁊ coherētia ptiū: qua de cā aq̄ difficilius oleo in manu ſeruari ꝯſpiciẜ ob ipſi⁹ ſubtilitatē ⁊ diffluentiā: ⁊ aqua ſola calefacta de numero humidoꝝ nō ꝯſpiciẜ inſpirari: ſicut vinum ⁊ lac; qꝺ ⁊ igni ſuppoſitū inſtar caſei coagulaẜ ⁊ vaſi ad butirū cōficiēdū apto ipoſitū ⁊ diuturno motu agitatū adiuuāte calore i butirū coagulaẜ: oēs igiẜ ſapores maiorē groſſitiē reqrūt q̄z ſit groſſities aque.

Iterum terra ⁊ terreū ꝯtēperamentū gignēdos ſapores cā eſſe vꝫ: tū q̄z que ſaporē habēt: groſſitiē itideꝫ hn̄t: groſſities aūt a terra eſt: tū q̄z ſm̄ diuerſitatē terraꝝ: ſapores diuerſi inaſcunẜ: vt ſi ꝑ terrā ſalſaꝫ trāſierit aqua ⁊ ipſa itidem ſalſa erit: eſt. n. ſal aduſte terre ſpēs: tū q̄z aq̄ ꝑ cineres colata efficitur amara: ergo aq̄ a terra ſumit ſapores: tū q̄z: fontes alij ſunt dulces: aliqui amari: alij acres: alij auſteri ⁊ oēs ſapoꝝ differētias hn̄tes: que quidem varietas non niſi a terrarum ex quibus ſcaturiunt diuerſitate prouenit.

Preterea ſiccum terreſtre paſſum a calido cauſat saporē in hūido: eſt. n. hūidū natū pati a ſicco ſuo ꝯrio: veluti ⁊ alia ꝯria: ⁊ cuꝫ ignis ſit ſiccus: patiẜ humidum ab igne: magis tn̄ a terra: naꝫ ignis maxīe ⁊ prio ſiccus nō ē ſicut terra: ſꝫ prio calidus ē: terra aūt prio ſicca ē: quare vt ags abluēs ⁊ lauās ea q̄ calorē hn̄t ⁊ saporē ꝯſimileꝫ i aq̄ ⁊ coloreꝫ ⁊ saporē tanq̄z alteri⁹ veſtigiū relinq̄t: qꝺ in moris lauandis facile videẜ: ita terreū ſiccū vt cinis ꝑ humidū trāſitū faciēs ⁊ quaſi lotū: saporē ſimilem ei quē in ſe hꝫ in humido relinq̄t. ¶ Eſt aduertendū: prio phy. 54. dixi ān̄o ſupiori. Quodlibꝫ elementū duas hꝫ q̄litates: vnā actiuā: alterā paſſiuaꝫ: tuꝫ ꝓp ꝯrietatē quā hn̄t elemēta adiuicē: tū q̄z vnūquodqꝫ elementū eſt miſcibile cū alio: ⁊ habet vnūquoduis elementū vnā illaꝝ in ſūmo ⁊ primo: aliā ſcꝺo. duo. n. nō ſequūtur eandē formā numero imediate ⁊ eque primo: ⁊ cum hoc ſtat vnūquodqꝫ elementuꝫ habere ambas qualitates in ſumo: qn̄ elemētum eſt in ſua naturali diſpoſitione: ſi enim in elemētis exiſteret qualitas remiſſa: oīa elementa eēnt ſimbola: quia remiſſio eſt ꝑ admixtionē ꝯtrarij: ſimplex etiā forma elemēti nō pōt hre truncatā q̄litateꝫ: ⁊ ſi eēt in terra frigiditas remiſſa ſine cōtrario: vt multi opināntur: latitudo in inſtāti iduceretur: ⁊ eſſet ignis remiſſi caloris: ⁊ dato ꝙ terre ſume ſicce ⁊ frigide vt 4. applicetur ignis: ſublatis nāqꝫ quattuor gradibus frigiditatis: erunt inducti totidem caliditatis: ⁊ ita erit ignis naturaliter diſpoſitus: remiſſe truncateqꝫ caliditatis. Iterum: elementa naturaliter diſpoſita licet habeāt ambas qualitates in ſummo: vt tamen veniunt ad mixtionē nō ſunt elementa ſumā: elementa quoqꝫ per qualitates quas ſibi primo determināt magis ꝯcurrūt ad mixtōeꝫ q̄z ꝑ q̄litates q̄s ſecundo ſibi vendicant: ⁊ ita elemēta agunt ⁊ patiūtur rōne qualitatū primarū.

Vlterius Sapor eſt a terreo ſicco in humido facta paſſio: alteratiua ꝓprie ⁊ per ſe ipſius guſtus de potentia ad actum: dicitur paſſio: quia eſt qualitas qua corp⁹ afficitur ⁊ diſponitur: que quidem fit a terreo ſicco vt agente inſtrumentali: nam forma ſubſtantialis precipuum eſt efficiens saporis: cōtemperamētū aūt terreum eſt vt ei⁹ inſtrumentū ad agēdū: ⁊ humidū tū aqueū tū aereū ſubiectū eſt saporis: deducit aūt guſtabile guſtū de potētia ad actū: ſicut ⁊ intelligibile mouet aīam ⁊ facit eam per habitū actu cōſiderare. Nō cōſiſtūt ergo ſapores in ſolo ſicco: aīalium. n. cibi conſtant quattuor elementorū cōtēperamētis: vn̄ aīa mediante calore naturali ſecernit ex cibis quattuor humores: ex puriori ſimillimo cōtemperamēto igneo natura facit colerā: ex eo aūt qꝺ eſt ſiſe aeri ꝓducit ſanguinem: ex ſili tēperamēto aqueo generat flegma: ⁊ cōtemperamento terreo malācoliā; ergo oēs cibi ſunt mixti: neq̄z ſalamādra nutriẜ ſolo igne ⁊ cameleon ſolo aere: ⁊ iter humores qꝺ dulcius eſt: eſt ꝑ alimēto: iō maiorē copiā hēmus ſanguis q̄z alteri⁹ humoris: ⁊ ſunt aīaliū cibi tāgibiles ⁊ guſtabiles: tāgibiles quidem ſm̄ qualitates ⁊ molē: q̄z augmētationē ⁊ diminutionē faciant: guſtabiles aūt vt nutriāt: oīa. n. dulci nutriunẜ aut ſimplici aut cōtēperato: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ medulle q̄bus oſſa nutriunẜ: dulces eſſe cōſpiciunẜ: ⁊ humor ſpinis piſciū iterceptus dulcis exiſtit: ⁊ ꝓ ſpinaꝝ nutrimēto deputatus: augmētuꝫ aūt ⁊ nutritio ſiūt digerēte calore: alij aptē ſapores vt ſalſus ⁊ acutus ferculis cōmiſcenẜ: ne citius ⁊ auidius equo nā trahat alimentū: nā natura nr̄a auide attrahit ⁊ ꝑcipue dulce: qꝺ maxime oīum delectat nām: iō iterdū plus attrahit (ſi nō obſtet q̄cq̄z) q̄z poſſit digerere: indigeſtū vero corrūpiẜ ⁊ putreſcit: quādo quidē dulce ſtatim paratum ſit ad putrefactionē: niſi per ſal preſeruemus: quo quidem prouiſio ſit: ne humores in nobis putreſiant: dulce enim nimis a natura deſideratur pro nutrimēto niſi condiatur: ⁊ ſupnatat ſtomacho ob ſuam leuitatem ꝓinde citto corrumpitur. ¶ Eſt obſeruandum ꝙ quanto maior eſt calor naturalis: tanto celerius celebratur digeſtio: ergo colericus calore plurimū abundans citiſſime digerit: melancholicus ob caloris defectum tarde digerit: ⁊ q̄zuis plus alimenti ⁊ appetat ⁊ ſumat: ſemper tamē famelicus eſt: quia ob caloris abſentiam non poteſt ſatiſfacere indigentie nature: nec conuertere cibū in

ſubſtāt iā

ſubſtantiam nutriti.

Rurſus Species saporum ſpeciebus colorum apta ſimilitudine ⁊ proportione reſpondent: quod enim in saporibus eſt dulce ⁊ amarum: in odoribus eſt album ⁊ nigrum: ⁊ piguis sapor dulci correſpōdet: ipſumqꝫ cōſequiẜ: ⁊ ſalſus amarū: ſic flauus color albo perſimilis eſt: ⁊ liuidus nigro: ſic reliqui quadam ſimilitudine rn̄dent medij ſapores: ſcilicet acre: auſterū: acutū: acidum: quibus accomodantur medij colores.

Iterum non poſſunt oīa ſenſibilia reduci ad tangibilia: ne oēs ſenſus cōcedātur eē tactus: cum. n. falſuꝫ ſit oēm ſenſuꝫ eſſe tactuꝫ: falſum eſt oē ſenſibile eſſe tangibile. Neqꝫ veruꝫ eſt ſenſibilia cōmunia eē ꝓpria: precipiūtur nāqꝫ ſenſibilia cōia a pluribus ſenſibus inquātum ſenſus: neqꝫ ſenſibilia ꝓpria reduci debēt ad cōmunia: tanq̄z hec ꝑncipalia eſſent ſenſibilia: illa vero minus principalia: nō reducūtur etiā ſapores ad figuras. Eſt aduertendum ꝙ licet magnitudo ⁊ figura a tactu ⁊ viſu ſolum diſtincte percipiantur: ſunt tamē ſenſibilia per ſe: q̄z vt dicebam. 2. de anima. 64. percipi ab aliquib⁹ ſenſibus facit ſenſibile per accidens particularizādo ſenſum ex parte ſubiecti: non autem particularizando ex modo imutandi: ſubſtantia enim particularis percipitur per accidens: quia a ſenſu hominis tantum: figura ⁊ quantitas a viſu ⁊ tactu ominum animaliuꝫ comprehenduntur.

Auerrois dicit. Dicamus igitur q̄z guſtabile eſt nutrimentuꝫ animaliū: ⁊ nutrimentuꝫ. ſ. coctum eſt ſimile animali ⁊ corpus animalis ſub ratione vite cōſideratuꝫ attribuitur domino calidi ⁊ humidi: ideo sapor attribuiẜ caliditati ⁊ humiditati: natura. n. humidi magis conuenit nature animalis q̄z natura terre: ⁊ ſignuꝫ ꝙ natura humidi eſt cauſa saporis in mixto eſt ꝙ guſtabilium quedā ſunt saporoſa in potentia: que ad hoc vt guſtentur reqritur vt diſſoluanẜ: saporoſa autē in actu ſunt humida in actu: organū. n. guſtus debet eſſe nō actu humidum natuꝫ tn̄ humectari: ⁊ cū ita ſit sapor neceſſario fuit: ex mixtione partis ſicce cū parte humida: qn̄ ſiunt digeſta ex calore aliqua digeſtiōe: ⁊ modi saporum diuerſanẜ ſm̄ diuerſitateꝫ horum duorū in paucitate ⁊ ml'titudie: dulcedo q̄ attribuiẜ caliditati ⁊ humiditati: amaritudo āt caliditati ⁊ ſiccitati aut frigiditati ⁊ ſiccitati i reſpcū hūiditat] dulcedis ⁊ ſapores q̄ ſūt inē iſtos ſiunt ex his duab⁹ naturis: ſicut colores ſiunt ex albo ⁊ nigro. ¶ Eſt aduertendū ꝙ Galien⁹ voluit acutuꝫ ⁊ ponticuꝫ ſapores eſſe extremos ⁊ oē amaruꝫ eſſe calidum: amarum. n. ⁊ ſalſum fere idem ſunt: calefacit: deſiccat: conſumit: ſitim inducit: excoriat: Auerrois arbitratur non omne amarum eſſe calidum: ſicut enim albedo ⁊ nigredo producunẜ a calido ⁊ frigido: ita ⁊ de sapore eſt dicendū. Item fructus permutātur de amaritudine in dulcedineꝫ. Amplius plante habētes saporē non transferunẜ ex amaritudine in dulcedinē niſi per media: vt in coloribus mediante karopo ⁊ mediante kiano ſit mutatio a nigredine in albedineꝫ: ſapores itaqꝫ vt imutant guſtū accipiendi ſunt: vt Ariſtoteles facit: vt entia exiſtunt debent ſumi in cōpatione ad humiditateꝫ ⁊ ſiccitatē: ⁊ nō in comparatione ad caliditatem ⁊ frigiditateꝫ: vt credidit Galienus.

Digreſſio.

Vt ea que pn̄ti capitulo approbata ſunt diſtinctiſſime itelligānẜ: ꝓponanẜ nōnulle ꝓpoſitōes. Prima eſt. Guſt⁹ inquātuꝫ eſt ſenſus alimēti eſt q̄dā tact⁹: tū q̄z: alimētū calidū: frigiduꝫ: humiduꝫ ⁊ ſiccū eſt: tū q̄z: ſapor eſt in humido quantuꝫ ad imutatōeꝫ: ⁊ nō ꝯprehēdit gūſt⁹ saporē niſi ꝯꝓhēdat ipſuꝫ humori ꝯiunctū: quatenus vero eſt iudicatiu⁹ saporum ponit in numerū contra tactum: potētie. n. diſtinguuntur per actus: ⁊ actus per obiecta: q̄ quarūcunq̄z potentiaꝝ obiecta ſunt penitus diuerſa: ille ſunt diuerſe: obiecta guſtus ⁊ tactus inueniūtur penitus ſeiuncta: quia sapor a qualitatibus tangibilib⁹ re ipſa differt: ergo guſtus ⁊ tactus ſunt ſenſus penitus diuerſi.

Secunda propoſitio eſt: Sapor ē paſſio mixti: cuius generatio vt in ſubiecto eſt in humido: cauſa efficiens eſt calidum cōmiſcens humidum cum ſicco. Siccū terreſtre ē terminās humidum aqueū: ⁊ ideo sapor principaliter eſt i humido vt in ſubiecto: ⁊ conſequenter in ſicco illi ꝯmixto. Cauſe ergo efficientes saporū ſunt calidū ſolis ⁊ calidum ignis: vnaqueuis. n. digeſtio a calido ꝑficitur. Cauſe paſſiue ſunt humidū aqueū ⁊ ſiccum terreſtre terminatiuuꝫ humidi. Reperiūtur ⁊ cauſe ꝑ accidēs saporum: frigiditas. n. eſt cauſa intrinſeca que per ſe hebetat sapores: ſed per accidens facit quoſdā: cum. n. calidum ſit euaporatiuū aeris ſubtilis: ⁊ ſubtiliatiuum aquei ⁊ terreſtris ⁊ per conſequēs diſſolutiuuꝫ cōmixti frigidum per compoſitionē erit conſtrictiuū ⁊ ingroſſatiuuꝫ: vnde in prima fructuū maturatione reſperſum eſt in ipſis quoddam calidum qꝺ nimis facit exalare humidū ⁊ remanet ſiccum fere durū ⁊ inſipidum ⁊ nō bene cōmixtum cum humido: poſtea fructus reſeruati acquirunt humidum ex frigore qꝺ naſcitur in eis ex priuatione caloris ſolis: q̄z humidum ſubinductum cōmiſcetur ſicco terreſtri ⁊ ipſum ſubtiliat: ⁊ reddit fructus saporoſiores: reſudatio quoq̄z tollit ſuperfluum humidū poſt cuius ablationē naturale humidum bene adiuuaẜ ſicco terreſtri: ⁊ generatur melior sapor. Generatio itaqꝫ ſapoꝝ erit a qualitatibus primis: quatenus tamen generatio saporum ē per mixtionē eoꝝ: ſapores extremi ſunt ſimplices: ⁊ medij ex illis compoſiti.

Tertia propoſitio eſt: Senſus huius propoſitionis: ignis agit nō vt ignis ſed vt calidus: eſt: ignis nō pōt agere ſine ſuo proprio peculiariqꝫ inſtrumēto: a formis. n. n̄ cauſatis a ſubiecto poſſunt actiōes imediate prouenire: at a formis eductis nihil ꝓgreditur niſi mediante inſtrumēto: nihil itaqꝫ agit ignis niſi ꝑ calorem ⁊ eſt officiuꝫ caloris inducere ⁊ calorem ⁊ formam ſubſtantialē ignis: ſꝫ calorem inducit ſm̄ ſe: formam ſubſtantialeꝫ educit inquantum eſt organum forme ſubſtātialis: neqꝫ oportet ꝙ forma ſubſtantialis inducat formam ſubſtantialem: ⁊ calor caloreꝫ: q̄z ſi eſſent ſic diſtincte iſte actiones: ⁊ ſic diſtincte reffererentur ipſis agētibus: non generaretur ignis niſi ab igne: ab eo aūt vbi nō eſſet forma ſubſtantialis ignis: nūq̄z generareẜ ignis: conſtat autem igneꝫ a nō igne ꝓduci poſſe: calor ergo ē organum ignis in quocunq̄z ſit: ſiue in igne: ſiue nō: ſpm. n. ſemen licet non ſit anima virtus tamē exiſtēs in ipſo eſt organum anime: itaꝙ illa virtus in virtute aīe animat: his dictis adiungendū eſt qꝺ dixi. 2. ꝺ aīa. 103. guſtus ⁊ tactus habent inſtrumētū circa cor: vt iſti ſenſus ſunt alimenti: vnde licet in ſtomacho ⁊

epate fiat quedam ꝓparatio ad cibū: a calore tam̄ cordis completur talis operatio nutrimenti: principiantur autem tales ſenſus a cerebro quatenus iudicatiui exiſtunt.

Eodem vero modo. Sententia huius capituli cōſiſtit in ſex ꝓpoſitionibus. Prima eſt: odor eſt paſſio. Enchimi ſicci facta ab humido alteratiua odoratꝰ de potentia ad actū. Secūda eſt: odor nec eſt vapor: neq̄ʒ exalatio contra antiquos. Tertia: odores alij ſunt delectabiles ꝑ accidēs: vt cōiuncti ſaporibus: alij ſm̄ ſe: vt florum odores. Quarta eſt: hoies olfaciūt reſpirando ⁊ habēt cooptoriū ſup organū olfatꝰ: nō reſpirantia nō hñt. Quinta eſt: olfatus ē ſenſus medius. Sexta eſt: aialia nō nutriunt odoribus.

Series aūt verboꝝ Ariſtotelis talis eſt: ſicut eni ſiccū terreſtre in humido facit ſapores ꝯcurrēte calido: ita ꝯ humidū effumabile in ſicco itidem effumabili facit odores: quoꝝ quidem humidum efficiens eſt: ſiccū vero ſubiectū: at corpora effumabilia in aere fumos reſoluūt ⁊ emittunt: ⁊ ſimiliter in aqua: tam igitur in aere q̄ʒ in aqua odorare cōtingit. Erit igitur odor paſſio corporis effumabilis hūidum ⁊ ſiccum cōtemperata habētis: vñ elementa ſimplicia odoreʒ nō habent: mare aūt habet odorem: cū habeat humidi ⁊ ſicci contēperationē: ⁊ ſal eſt magis odorabile q̄ʒ mare: q: predicta duo magis habet cōtemperata: nitruʒ eſt minus odorabile: nempe ſi a ſale eliquetur oleum ⁊ a nitro: a ſale eliquatū maioris odoris ⁊ minus terreū: a nitro vero minoris odoris ⁊ magis terreū eſſe cōſpicit. Tandeʒ que fumos exalant odoreʒ hēre cōſpiciunt: que vero fumos non expirant: nō vident habere odores. Odor igitur nō eſt exalatio: nec vapor: lʒ ſine fumali euaporatōe nō fiat odoratio: nam fumalis euaporatio nō eſt odor: nec ꝑ illam odor a re odora diſcedit: ſed eius ſpēs diffunditur ꝑ aerem vſq̄ʒ ad olfatū: ſicut color non diſcedit a corpore colorato: ſed ſuam ꝑ mediuʒ luminoſuʒ ſpeciem diffundit: vnde exalatio nō fit in aqua ſed extra aquam: in aqua tamē cauſatur odoratio: ſimiliter cū vapor ſit in aquā cōuertibilis: nō erit odor ſapor: falſum eſt ēt odoreʒ eſſe defluxū corpoꝝ: ergo odor erit qualitas tunc ab odoratu percepta: cū humiduʒ aut aereum aut aqueū a corporis effumabilis patit ſiccitate: ⁊ odor enchimi ſicci hʒ officiū cauſandi ſuā ſpeciem in aere aut in aqua: que deffert vſq̄ʒ ad olfatū. ¶ Eſt aduertenduʒ: ꝙ enchima corpora ſunt que in fumos reſoluūtur: ⁊ latine aſſumabilia dici poſſunt. Achima vero ſunt que in fumos nō reſoluunt: vt auruʒ: qꝺ igni impoſituʒ nō iminuitur ab igne.

Amplius. Species odoruʒ cum ſpeciebus ſaporum quādaʒ retinent ſimilitudinem: tum q: vtroruq̄ʒ ſpēs cōſimilibꝰ noibus nominant: tuʒ q: ſi ſapores alicui ſint diſcōuenietes: ⁊ odores quoq̄ʒ noxij apparēt: ſi illi cōuenietes: erūt ⁊ odores cōuenietes: ideo canes nō abhorrent fetidos odores cadaueruʒ: q: ſapores illoruʒ ſunt ipſis delectabiles: tū q: frigus ⁊ ꝯgelatio ſapores ⁊ odores obtūdit ⁊ minꝰ reddit ꝑceptibiles: impedit .n. frigus fumalē expiratōeʒ qua cōprehēdunt odores: calor vero efficit fragrantiam: quia reſoluit a re odorabili fumos quibus parat olfactio. ¶ Eſt obſeruāduʒ hec ꝓpoſitio. Differentie odorū ſunt circa differentias ſaporū: nō ſignificat ꝙ differentie odoꝝ ⁊ ſaporū ſint eedem: ſed ꝑ eam denotatur conſimilitudo inter odores ⁊ ſapores: que quidem conſimilitudo ſtat in hoc: quia quicquid nō habet ſaporem: nō habet etiā odorem: item ex eiſdem primis qualitatibus conſtituuntur ſapores ⁊ odores: licet nō eodem modo cōplexis actiuis ⁊ paſſiuis: ſapor .n. principaliter cōſtituitur humido: ſecundario ex ſicco: calido cōmiſcente humidum cum ſicco: odorū auteʒ natura principaliter eſt ex ſicco: ſecundario ex humido: calido operāte euaporationē: cū ergo actu humidū ⁊ actu ſiccum non ſint idem numero: poterūt dēe ſaporum ⁊ odorum ſeparari: ⁊ dicitur ſapor conſiſtere principaliter in humido: quia habet influē in partes nutrii: odor autem principaliter in ſicco calido: vt temperet frigiditatem ⁊ humiditatē cerebri. Iterum aduertenduʒ nihil eſt odoriferum niſi qꝺ ē compoſitum ⁊ euaporatiuum vapore ſicco: ergo ellementa cū ſint ſimplicia non ſunt odorabilia: mare cum habeat admixtuʒ vaporem ſiccum terreſtrem aduſtū qui cauſat in eo ſalſedinem efficitur odoriferū: quia odor conſiſtit in ſicco vapore: ſal autem ſpecies terre eſt: liquat .n. ex humido aquoſo: ⁊ generatur ex ſicco terreſtri combuſto: nitrum autē ſpēs eſt ſalis ⁊ magis ſicca: ⁊ ob hoc de oleo plus extrahitur de ſale q̄ʒ de nitro: ⁊ ratio ē: q: humidum aereum plus ē in ſale q̄ʒ in nitro: ⁊ q: hoc facile vaporat propter hoc ſal ē magis odoriferuʒ q̄ʒ nitrum. Lapis aūt generatur ex luto viſcoſo ⁊ ē compactus ⁊ terreſtris: ideo nō effumat: ⁊ nō hʒ odoreʒ. Aurum vero quia fit ex puro ſulphure ⁊ argento viuo optime cōmixtis calido cōmiſcente ⁊ frigido congelante: ex bonitate cōmixtionis habet conſtrictiōeʒ pororum extrinſecus: ⁊ vtrunq̄ʒ iſtorum ꝓhibitiuuʒ ē euaporationis: ⁊ per conſequens odoris: veꝝ hec relinquantur.

Iterum. Sunt aliqui odores qui querunt ꝓꝑ alterum: ꝓꝑ .ſ. alimentū: ⁊ q: ſapori coniunctus eſt odor: icc irco delectabilis eſt: ⁊ hominibus ⁊ brutis cōis eſt talis odor qui deſideratur ꝓꝑ alterum. Sūt alij odores qui ſm̄ ſe delectationeʒ afferunt ⁊ propter aliud nō expetantur: vt odores florum: ⁊ iſte odor qui ſm̄ ſe ē delectabilis ⁊ qui ſui gratia tātū queritur: ſoli homini ꝓprius ē ⁊ peculiaris: ⁊ ratio eſt: quia homines cerebrum habent admodū frigidum: adeo ꝙ propter eius frigiditatē fumi ⁊ vapores ciborum a calore cordis reſoluti ⁊ ad ipm aſcēdentes incrudeſcunt ⁊ condenſantur: ꝑinde atq̄ʒ calore ſolis ab humidis locis eleuatus vapor i medie aeris regione denſatur in nubeʒ: ⁊ tales crudi vapores defluētes a cerebro graues egritudines cauſant: odor autem calore excitatus ⁊ ignei cōtemperamenti tali frigiditati medetur ⁊ repugnat: vnde cum cerebrum frigidiſſimum exiſtat: ſanguis circa cerebrum exiſtens ⁊ qui arctioribus venis cōtinetur: facile ē infrigidabilis: hec alijs animalibus nō eueniūt. ¶ Eſt primitus aduertendum: odor pōt in ſe conſiderari: ⁊ ſic eſt qualitas ſimplex: ⁊ in comparatione ad ſubiectum in quo eſt: ⁊ ſic nec ſimplex eſt: nec ſimplici conſtituitur: ꝯſideratur ⁊ in comparatione ad mediū deſferens in quo ⁊ ſm̄ eſſe ſpirituale reperitur. Iterum odor conſtituitur actu calido ⁊ ſicco: vt citto perueniat a longe ad odoratum: vapor .n. calidus ⁊ ſiccꝰ: primo metheorum: omni vapore altius aſcendit ⁊ altiꝰ: tum vt cerebrum temperaret. Preterea ſpēs odoruʒ abſolute ſunt odor redolens: ⁊ odor fetens: ⁊ odor nec redolens nec fetens: reſpectu ſapoꝝ denominamus odores noibus ſaporū: penes delectabile autē diſtinguunt

diſtinguūtur odores in duas ſpecies tm̄ .ſ. ſm̄ delectabile qꝺ confert ad alimētum: ⁊ ſm̄ delectabile qꝺ cōfert ad ſanitateʒ: pria delectatio eſt prio in ſapore cibi: ſecūdario in odore: ſcꝺa ē prio in odore: vñ delectabile cibi cōuēit odori gr̄a ſaporis ⁊ ē odor cibi eſurietibꝰ deſiderabilis: nō ſaturatis: at ſi qs dicat: multa bruta melius ꝑcipiunt odores q̄ʒ hō ergo non eſt proprium homini triſtari vel ꝺlectari in odoribus. Dico ꝙ aialia bruta melius ſentiunt odores q̄ʒ hō: ſed nō indignant vel letant eis niſi ſint corruptiui: veluti apes ⁊ formice fugiunt odorē ſulphuris: ſerpentes odorē cornu cerui cōbuſti: nec eſt cā nālis delectatōis melius ſentire odorem: ſed magis conferre ad ſanitatem.

Poſtremo ſentētia Ariſtotelis tandeʒ eſt: vr̄ olfatus dici equiuoce de reſpirantibus ⁊ nō reſpirātibꝰ ob diuerſitateʒ modi ꝑcipiendi odores. Solutio eſt: obiectū vnius rationis expoſcit potentiaʒ vniꝰ rationis: ⁊ ita nō facit odoratum equiuocū diuerſitas organi odoratus coopti vl̄ nō cooperti: a mō .n. organi ñ diffinitur aliqua potētia ſenſibilis ſed ab obiecto .2. de aīa .22. Dubitabaʒ ego .2. de anima .99. nūquid ex equali diſtātia animal inſpirans ⁊ nō inſpirās ꝑcipiat odorē: ⁊ an oīa reſpirantia ſint equaliter odorātia ſi ſint in vltimo imutationis rei odorifere: vr̄ ꝙ ſic: q: ibi alterat cerebrum nō inſpirātis: ⁊ eūdem aereʒ trahent inſpirans ergo odorant in equali diſtantia. Item in vltimo imutationis ſit homo ⁊ canis: eūdem aereʒ trahet hō queʒ canis: ſed aer imutatus odore tangit cerebrū vtriuſq̄ʒ ergo alterat vtrūq̄ʒ. Dico non oportere: animalia quecunq̄ʒ ex equali diſtantia odorare: non enim ad ſenſationē perficiendā requirit equalitas agētis tm̄: ſed patientis: vñ cerebrū ſiccū a debili odore imutari pōt: non frigidum ⁊ humidū: ⁊ Auerrois faciebat hanc ꝯñam: eſt datum cooptoriū ꝓꝑ melius ergo illꝺ animal optime ſentit nō tamen ſi ſit conceſſuʒ ꝓpter neceſſitateʒ ſequitur tale animal bene ſentire illo ſenſu: ⁊ ita anhelātia non erunt verioris olfatus q̄ʒ non anhelantia: quia coopertorium eſt ibi propter neceſſitatem: vtilitas nāq̄ʒ palpebrarum eſt propter vnionem ſpecierum ab obiecto: ⁊ non propter deffectuʒ ſentientis.

Auerrois dicit. De odoribꝰ apparet ꝙ materia eorum ſit ſapor qui fit ex mixtione ſiccitatis cum humiditate: ⁊ ad hunc ſenſum: ſapor eſt materia odoris: quia omne habens ſaporē habet ⁊ odoreʒ: ⁊ quia odores ſunt de genere vaporum fumoſorum ⁊ per hunc moduʒ deffert eos aer: ideo attribuuntur caliditati ⁊ ſiccitati: ⁊ ſit ex ſiccitate mixta cum humiditate habente ſaporem ſm̄ ꝙ habet ſaporem: ⁊ teſtatur ꝙ natura odorabilium eſt fumoſa: hoc ꝙ multa non habent odorem: ⁊ cuʒ appropinquauerint igni habebunt odorem: ⁊ per hūc modum habet homo proprium in cōprehendendo odores per malaxationes: vnde elicit homo odores per ſubtiliationem: cōfricatōem: ⁊ diſtrationeʒ: iſtud .n. inſtrm̄ per ſuam caliditateʒ ⁊ ſiccitatem innatum eſt mouere hanc ſubſtantiam a re guſtabili: ⁊ ideo apparet ꝙ hō melius diſtiguit dr̄ias ſenſibiliū olfatus q̄ʒ cetera animalia: ⁊ tamen multa animalia fortius cōprehendunt odores ex remotis. Unde ē aduertēduʒ ꝙ hō clarius ⁊ perfectius ꝑcipit dr̄ias odorū q̄ʒ brutum: quia organum odoratus hoīs magis eſt temperatum organis brutorum: ad longiorem tamen diſtātiam comprehendunt bruta: qm̄ in illis organa ſunt fortaſſis melius locata: q̄ʒ in hoie.

Digreſſio.

Queratur an iſte due ꝓpoſitōes ſint cōpoſſibiles: hō deteriorem hʒ odoratum ceteris animalibus: ⁊ hō plures dr̄ias odorum comprehendit q̄ʒ alia animalia. Solutio ē: tales propoſitiones ſunt compoſſibiles: hoc fundamento: hō inter animalia ſm̄ quantitatē ſui corporis maius hʒ cerebrum: ⁊ hoc fuit inſtitutū a natura propter multitudinem virtutuʒ ⁊ operationū: eſt ⁊ cerebrum humanum admodum frigiduʒ ob temperandā cordis caliditatem: ⁊ cum organum odoratus ſit maxime iuxta cerebrum ſituatū: icc irco ob frigiditatē cerebri nō potuit odoratus humanus nō niſi maxima cuʒ difficultate ab odore imutari propter improportionē: cū odor ſit calidi ⁊ ſicci: at bruta cum nō habeāt cerebrū ita frigidum ⁊ humidum: nec organū odoratus: melius imutabūtur organa brutorum odoratus ab odoribus q̄ʒ organum hominis: ⁊ cadeʒ de cauſa homo ſentit illos odores quos bruta nō comprehendunt: quia caliditate ⁊ ſiccitate illorum odorum confortat ⁊ admodum iuuatur: ⁊ licet tempore quo flores vigent: canes nō ſint apti ad venandū: hoc tamen non eſt per ſe propter odores: ſed eſt propter aliquā qualitatem conſequentē diffuſionē illorum odorum: qua quidem impeditur olfatus canis: cuius ſignū ē ꝙ canis non percipiat tales odores: quia ſi ſit repletus cibis: nō famelicus: eat dormitum in locum vbi multa odorifera ꝯperiantur: nō plus ibit verſus odores q̄ʒ verſus aliaʒ partem: imo fortaſſis iacebit vbi ñ erūt odorabilia. Contra: odor eſt obiectum adequatū olfactiue potentie: ergo odor ꝑfectus ⁊ intenſus aplicatus olfatui ꝑfecto ⁊ intenſo eum mouebit ad ſui notitiam ⁊ cōprehenſionē. ¶ Sunt qui dicunt bruta ꝑcipere odores florum: ſed eis nō delectari: neq̄ʒ triſtari per ſe: ſed per accidens: ratiōe alicuius qualitatis corruptiue illis copulate: videtur tamen tenere Ariſtoteles bruta illos odores nequaq̄ʒ ꝑcipere: cū caliditate ⁊ ſiccitate illorum odorum cerebrum bruti nō ꝯfortetur: neq̄ʒ iuuetur. Quare dicenduʒ eſt ſenſus nō ſimiliter ſe habere in relatiōe ad ſenſibilia ꝓpria: nec quo ad ſimiles notitias: nec quo ad iuditia ꝺ ſenſibilibus ferenda: vnde viſus ⁊ auditus vniuerſaliter cōprehendunt obiecta eoruʒ: ſaluatis cōditiōibꝰ. Tactus nullus exiſtit qui omne tangibile cognoſcat: cum organum tactus nō ſit denudatū a qualitatibus tangibilibus. Stat etiam ꝙ ab aliquo tactu vnuʒ obiectum iudicetur frigidum: ⁊ ab alio apprehendetur calidum. Uni quoq̄ʒ guſtui aliquid apparet boni ſaporis: alteri nō boni: nec delectabilis: immo vni guſtui vno tp̄e aliquid apparet boni ſaporis: eideʒ alio tp̄e apparet ſaporis diſplicibilis: ⁊ cū odor inſequatur ſaporem idem erit iuditium de odoratu: ergo nō erit incōueniens ꝙ aliqua odoratiua potentia quantūcunq̄ʒ intenſa ⁊ acuta nō cōprehendat odoreʒ quēlibet quātūcūq̄ʒ ſit intenſus: ergo odorabile ſm̄ totā ſui latitudinem nō erit obiectum adequatum cuiuſcunq̄ʒ potentie odoratiue: ergo latitudo obiecti proprij ſenſus exterioris adequabit potentiaʒ in tota ſui latitudine: quia qꝺ nō percipitur ab hac potentia: capietur ab alia: neq̄ʒ oportet latitudinē obiecti proprij adequare quālibet ſingularē potētiā: quēadmodum .n. nutrimentū eſt obiectuʒ virtutis nutritiue:

tamē nō quodlibet nutrimentuꝫ eſt ꝓpriū obiectum cuiuſcūqꝫ virtutis nutritiue: tota nāqꝫ latitudo nutrimenti adequat totam latitudineꝫ nutritiue virtutis: nō tñ cuiuſlibet virtutis. Ita pari modo dicat in olfatu ⁊ guſtu: quare ⁊c.

Obijciet autem aliquis. Sententia huius capitis ſtat in hoc. In primis queritur nunquid qualitates ſenſibiles ſint partibiles ī infinitū: ⁊ hec qȝ poteſt intelligi de diuiſiōe in ptes graduales ſubiectiuas ſꝫ quas fit intenſio ⁊ remiſſio: ⁊ in ptes quātitatiuas ⁊ abſolute ⁊ in cōparatiōe ad ſenſum: vtrū videlicet quacūqꝫ qualitate data quā ſenſus pōt ſentire ſeparatā a toto: quālibet minorē poſſit diſtincte ſentire ſeparataꝫ a toto: ⁊ preſenti parte inducuntur iſte ꝓpoſitiones: ſunt finite ſpecies qualitatū ſenſibilium per ſe. Qualitates ſunt in infinitū diuiſibiles in partes ſenſibiles in potentia: nō in partes ſenſibiles in actu. Qualitates nō ſunt in infinituꝫ diuiſibiles in ptes ſepatim exiſtere poſſibiles aliquo longo tpe.

Series autem verboꝝ Ariſtotelis talis eſt: cū omne corpus in infinitū ſit diuiſibile: nūquid qualitates ſenſibiles in infinituꝫ partiantur: ꝙ nō videt: quia ſi ſic: ſenſus eſſent diuiſibiles in infinitum: qȝ cōſtat eſſe falſuꝫ: qꝛ requirunt organa determinata ī quātitate ⁊ in ꝗlitate: vnde ſi ſenſus ī infinitū diuidi poſſit: oīs magnitudo quātūcunqꝫ parua eſſet ſenſibilis: nullus.n. ſenſus apprehēdit ſenſibile ſine magnitudine: cū qualitates oēs magnitudini copulate exiſtant. At etiā apparet paſſiones i infinitum diuidi poſſe: tum ne detur aliqȝ corpꝰ inſenſibile: tum qꝛ ſenſibilia corpora eſſent ex nō ſenſibilibus corporibus: tum qꝛ ſi eſſet aliqd tale ſine ſenſibili paſſione: ſenſu nō pciperet: ergo neqꝫ intellectu: inueniret ergo corpꝰ inſenſibile: corpus cōſtitutum ex mathematicis: ⁊ erit aliquod corpꝰ nō cognoſcibile. Neqꝫ eſt dicendū paſſiones eē indiuiſibiles pariter ⁊ magnitudīes indiuiſibiles: qꝛ has eē nō poſſe monſtratum eſt. 6. phyſicorū: veruꝫ hec ſunt approbāda: paſſiones ſenſibiles nō ſunt ſm ſpecieꝫ in infinitum diuiſibiles: ſunt nāqꝫ ſpēs finite: qꝛ extremis determinatis media ſunt terminata: ſed extrema ſunt cōtraria: ergo media ſunt determīata ꝗ ſenſibiliuꝫ ſpēs finite ſunt ⁊ non infiuite. Contra linea finita hꝫ duo extrema: ſcilicet duo puncta inter que ſunt infinite partes linee. Dico ꝙ nō eſt incōueniēs infinita quātitatiue diſtincta eſſe inter duo extrema habentia cōtinuationē adinuicē: ſed ſic nō eſt poſſibile de infinitis ſm ſpēm diſtinctis: que quidē nō poſſunt ꝯtinuari. Contra iterum: nō ſunt colores medij diuerſi niſi ꝓpter diuerſas ꝓportiōes extremoꝝ: modo tales ꝓportiones pñt eſſe infinite ſm ſpēm vt dupluꝫ ⁊ triplum ⁊c. In primis dico ꝙ inter calidum ⁊ frigiduꝫ nulla eſt ſpēs media: vel ſi ſic: eſt vna tm̄: tñ pñt eſſe infinite ſpēs comparatiue ſi fiat motus a calidiſſimo ad frigidiſſimū: qꝛ variantur infinite ꝓportiōes nominate diuerſis nominibꝰ ſpecie. Secundo dico inter albū ⁊ nigruꝫ eſſe plures ſpecies ⁊ finitas: rō diuerſitatis eſt: qꝛ calidū ⁊ frigidū p actionē ⁊ paſſionē eorū ⁊ p ſolam mixtionē gradnū caliditatis cuꝫ gradibus frigiditatis cōſtituūt omnia ſua media: ppea oīa illa media ſub vna ſpecie continentur: ſed album ⁊ nigrū nō ſic conſtituūt ſua media īmo concurrunt alia agentia ob quorum diuerſitateꝫ habent colores medij finiti: vnde ſi fiat tranſitus a calidiſſimo ad frigidiſſimum opꝫ tranſire per omnia media: nō ſi ab albiſſimo ad nigerrimum opꝫ tranſire per medios colores. Amplius inquit Ariſtoteles ꝯtinuum eſſe diuiſibile in infinitas partes īequales ⁊ finitas ptes equales: vnde aduertendum eſt ꝙ nō obſtante ꝙ corpus ſit diuiſibile in infinitum: tamen pōt cōſumi per reſecationem partium eiuſdem quantitatis: nō eiuſdem ꝓportionis: qualitates ergo ſenſibiles cum ſint ꝯiuncte magnitudini erunt diuiſibiles ſicut ipſa magnitudo: cui cōiunguntur ſcilicet in infinituꝫ potentia: hic eſt ꝙ qualitatum ſenſibiliū alique ſunt actu: que per ſe exiſtunt ⁊ alijs nō ſunt copulate: alie vero potentia: que quidem alijs ſunt ꝯiuncte: licet autē ſenſus nō omne ſenſibile actu diuiſum percipere poſſit: vt viſus milleſimaꝫ milleſime grani millij: nec auditus ſonum in minori ſemitono ꝯſiſtentē: tamē oīa ſenſibilia potentia deprehendere ſenſus pt: vt color quātuluſcūqꝫ alteri cōiunctus: ⁊ ſonus ⁊ odor percipitur a ſenſu: nam alijs cōiunctus ſimul cum eis viſuꝫ: auditum: aut olfatum mouet: licet quilibet de p ſe ſenſuꝫ mouere non ſufficeret. ¶ Eſt obſeruandum ꝙ nihil videtur qȝ appareat indiuiſibile: ſiue videat per intentionem ſibi appropriatā: ſiue per accidens ⁊ indiſtincte: vt ſentiuntur partes ſenſibilis: que ſunt et ſenſibiles etiaꝫ ſi nō poſſent ſentiri: ⁊ ſi aliquis viſus poſſet per ſe pati ab aliquo: ⁊ a ſubduplo: a ſubquadruplo: ⁊ ita deinceps: ille viſus eſſet infiniti vigoris: quia in infinitum minorato viſibili: in infinitum maioratur viſus debens illud videre: nō tamen efficitur viſus infinite perfectionis ſi patiatur ab aliq̄ partialiter ⁊ indiſtincte ⁊ a ſubduplo ⁊ ſubquadruplo: ⁊ ſic in infinituꝫ: infinite.n. parua eſt certa albedo viſu ſenſata in toto: nō tñ infinite parua albedo ſeorſum exiſtens vt nō in toto videri pōt.

Preterea oſtendit Ariſtoteles ſonum ⁊ odorem prius medium ꝙꝫ ſenſuꝫ immutare: colorem vero ⁊ lumen eodem momento mediū ⁊ viſum attingere: ⁊ ratio eſt: qꝛ ſonus ⁊ odor motu egent locali ad ſui diffuſionē: lumen aūt ⁊ color ſola lucidi preſentia: eſt nāqꝫ viſus ceteris ſenſibus magis ſpiritualis: vnde ſi congelatio aque que tempore perficitur nō prius in vna parte ſubiecti ꝙꝫ altera ſed in toto ſubiecto ſimul acquiritur: quanto magis illuminatio que tempore vt perſitiatur nō indiget: ſi in vna parte medij prius ⁊ in altera poſterius acquirit: ſed ſimul in toto medio: ſit.n. aqua ⁊ eius omnes partes vniformiter diſpoſite ⁊ producens ſit regulare: tunc.n. nō prius ſm extremas partes congelabit aqua ꝙꝫ interiores: ſed ſimul ⁊ regulariter ſm oēs: neqꝫ oportet ſemper omne agens prius agere ī propinquum ꝙꝫ in diſtans: niſi eius actio motui ſm locū cōiuncta ſit: ⁊ propinque partes ad actionē recipiendaꝫ magis diſpoſite ſint: remote vero agenti partes minus: neqꝫ ex his ſequetur nō prius fieri motū ad medium ꝙꝫ extremum: nam in medium prius ꝙꝫ extremum motū fieri debere intelligendū eſt ꝺ medio motus ⁊ extremo motus ⁊ non de medio ⁊ extremo ſubiecti: debent.n. prius acquiri caliditas trium graduum ꝙꝫ quattuor: contingit ergo totam aquā ſimul alterari: ſi ly totum diſtribuatur pro qualibet parte quantitatiua aque: ſed non ſi ly totum diſtribuatur pro qualibet parte graduali qualitatis introducēde.

Poſtremo. oſtēdit Ariſtoteles ꝙ ſentimꝰ plura ſimul: ⁊ pluribꝰ ſenſibꝰ: ⁊ vno ſiue interiori ſiue exteriori: ⁊ induco has ꝓpoſitiones. Pria eſt: cū vnuꝫ totuꝫ ſentitur: plura ſentiuntur: qꝛ totuꝫ eſt ſue partes. Scda ꝓpoſitio eſt: plura eque perfecte ſentiunt: ſicut aliquod totū: cuꝫ illud totum ſit vnum ⁊ plura: partes.n. coniunctim ſunt ſuuꝫ totuꝫ nō diuiſim. Tertia eſt: nō pñt plura ꝗ ſentiuntur ita pfecte ſentiri ſicut aliqȝ vnum. Quarta eſt: poſſibile eſt ſumendo totū ſimul ⁊ partē eius: partem eius pfectius ſentire toto: ⁊ hoc cum totum illud valde magnū eſt. Quinta eſt: nō poteſt ſenſus duo ita perfecte ſentire ſicut vnū. Contra: albū ⁊ nigrum poſita iuxta inuicem magis eluceſcunt: dicitur forte ꝙ ſenſus tunc decipitur in iudicando magis album illud ⁊ illud magis nigruꝫ: vel cognitione diſtinctiua perfectius ſentiūtur ſenſatione cōmuni ꝙꝫ propria: ⁊ eſt cōſiderandū ꝙ anima nō ita perfecte attendit ad duo ſicut ad vnuꝫ: ideo licet ſpecies poſſent eſſe in ſenſu perfecte: tamen ſenſus nō poſſet bene ⁊ ea cōmode attēdere ad ea que per illas ſpecies repreſentantur. Quare cōcludendum eſt: omne corpus naturale quod ſentitur eē diuiſibile ⁊ ſi quid indiuiſibile ſit: ipſum erit inſenſibile: nam nullum ſenſibile percipitur a diſtantia infinita ſed finita: vt color a finita diſtantia percipitur ⁊ ſonus ⁊ odor: ergo erit aſſignabile diſtantie vltimū vnde non ſentitur: ⁊ eſt terminus diſtātie vnde nō ſentitur: vltra quem nulla eſt diſtantia vnde nō ſentiat: ⁊ eſt preterea primuꝫ diſtantie vnde ſentitur: ⁊ eſt terminus diſtātie vnde ſentitur: quo nullus eſt prior vnde primū ſentiatur: ⁊ ſicut idem eſt punctum quod eſt finis vnius partis linee ⁊ pricipium alterius: ita idem extremum ſiue vltimum diſtātie vnde nō ſentitur ⁊ ⁊ primum diſtātie vnde ſentitur: ſcilicet impartibile vnam partem diſtantie alteri cōnectens: vt ſit datum ſpatium. A. C. diuidatur in ſigno. B. oculuſqꝫ in ea poſitus videat totum ſpatium. A. B. ⁊ nihil amplius: ⁊ ſpatiū B. C. ſit diſtantia vnde nō ſentitur: tunc. B. eſt vltimum diſtantie vnde non ſentitur: nam eſt terminus partis. B. C. vnde nō ſentitur: vltra quem nulla eſt diſtantia verſus. A. vnde nō ſentiatur. B. eſt etiam primum diſtātie vnde ſentitur: quia eſt terminus diſtantie vnde ſentitur: quo nullus eſt prior vnde ſentiatur: ⁊ quod fuerit in ſpatio vlteriori ꝙꝫ. B. nō ſentitur: quod vero in aterior ſentitur: ſi igitur ipſum ſenſibile ſit indiuiſibile: cum ipſum fuerit poſitum in vltimo vnde nō ſentitur: nō pſentiet: ⁊ qꝛ erit in prio vnde ſentitur: ſentietur: ergo idem ſimul ſentietur ⁊ non ſentietur.

Digreſſio Auerrois.

Cōmentator in preſenti tractatu quedaꝫ inducit nō pretermittenda in primis docet tres ſenſus: viſum ſcilicet auditum ⁊ olfatum medio indigere extrinſeco: ⁊ viſuꝫ indigere preſentia corporis lucidi. Et eſt aduertendum ꝙ nominati ſenſus egēt medio extrinſeco neceſſario ⁊ per ſe: at guſtus ⁊ tactus indigent medio extrinſeco neceſſario: p accidēs tñ: mediuꝫ intrinſecū eis neceſſario ⁊ per ſe deſeruit.

Rurſus opinio Ari. fuit ꝙ aīa recipet ſenſibilia p media: qꝛ.n. forma rei in re hꝫ eſſe multū reale ⁊ mãle: in ſenſu multū ſpūale: ꝗ duo eſſe ſunt quodāmō ꝯtraria: ideo indiguerūt ſenſibilia medio: vt medio nō eſſent in illo: nec totaliter videlicet realiter: nec totaliter ſpiritualiter: ⁊ qꝛ ꝯprehenſio vniuerſalis eſt abſtracta ⁊ inorganica: ⁊ particularis non abſtracta ⁊ organica: ideo ſenſus indiguerūt medijs ⁊ inſtrumentis: ⁊ non intellectus humanus qui eſt abſtractus a corpore ⁊ virtus īorganica: vnde habent forme tres ordines: quarum vnꝰ eſt corporalis: ⁊ ſecundus eſt in ſenſu cōi ⁊ ē ſpiritualis: tertius eſt in virtute imaginatiua: ⁊ eſt magis ſpiritualis. ¶ Circa que dicta Cōmentatoris proponantur iſte ꝓpoſitiones. Prima ē: inueniūtur ſpecies ab obiecto in oculum per medium multiplicate: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ ſpeculo mihi expoſito cōſpiciūtur que retro ſunt: ⁊ cum a maiori ꝙꝫtitate plures ſpēs diffundant ꝙꝫ a minori: iccirco difficilius eſt inſpicere obiectum ſub minori quantitate ꝙꝫ ſub maiori in eadem diſtantia: vnde viſus nō videt niſi illaꝫ rem cuius ſpecies ſuper lineas rectas vel reflexas peruenit ad oculum cadentes in ipſuꝫ oculi centrū: que linee omnes ducte a ſingulis partibus rei viſe faciūt vnam piramidem: cuius quideꝫ conus eſt in pupilla: ſed baſis eſt in re viſa: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ res que videtur ſm ꝙ eſt magis diſtans vł proximior iudicat maior vel minor: quia linee angulorꝫ piramidis rei viſe ꝙꝫto magis elongantur a re viſa: tanto magis cōiunguntur: ⁊ iō ſi contingat ꝙ ꝯiungantur anteꝙꝫ veniant ad viſum: tunc res omnino nō videbitur: res enim tantum pōt diſtare a viſu ꝙ nō comprehendetur: quia linee angulorum ſue piramidis copulabuntur ⁊ faciēt conū anteꝙꝫ attingent ad oculum: ⁊ dixi. 2. de aīa. 76. viſibile gignit piramidem ſperaliter non piramidaliter: ꝓducens.n. ſperam luminis ꝓducit quālibet eiꝰ ptē: ⁊ cuꝫ in ſpera exiſtant infinite partes quarū quelibet eſt piramis: inuenientur infinite piramides ꝓducte: licet nulla earum ſit ꝓducta piramidaliter.

Secunda propoſitio eſt: lux non requiritur ad viſionem cauſandam ex parte colorum ſed ex parte medij tantuꝫ: vnde lux facit colores motiuos in actu ⁊ nō cōſtituit colores actu viſibiles ex potentia viſibilibus: verūtamen qꝛ lux agēdo in medium oritur ſenſatio viſiua ⁊ eſt ac ſi ageret in colorem: ideo pōt concedi lumen requiri ex parte medij ⁊ ex parte coloris.

Tertia ꝓpoſitio eſt: viſio nō formatur ī cruciatione neruorum obticorū: niſi quantuꝫ ad iudicium de vnitate aut pluralitate obiecti viſibilis: ſed in humore glatiali ſeu criſtalino: aut in retina exiſtit viſio: ⁊ quēadmodū duo ſunt inſtrumenta audiendi: nō tñ quilibet ſonus iudicatur duo: ita lꝫ ſint duo oculi: vnum tamen obiectū nō creditur eſſe duo obiecta: ⁊ ꝙꝫuis ob neruorum cruciationē vnum obiectum nō iudicetur duo: duo tamen obiecta iudicantur duo ob ſpēs repſentantes diſtinctas: ⁊ dixi. 2. de aīa. 82. nerui obtici ⁊ auditiui vniūtur in origine eoruꝫ: ſed duplici vnione vniuntur viſiui: auditiui tantuꝫ vna: ⁊ hoc fuit a natura inſtitutum: quia auditui nō erat neceſſaria tanta copia ſpirituū: quanta viſui. De obiectis auditus olfatꝰ: guſtus ⁊ tactus: eorūqꝫ virtutibus ſatis dictuꝫ eſt. 2. de aīa preſenti āno: nūc feſtino ad libellos ꝺ memoria ⁊ reminiſcētia: ſomno ⁊ vigilia: quos quidē his paucisſimis lectionibus ꝗ ſupſunt expediendos propoſui.

¶ Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura in libellum de memoria ⁊ reminiſcentia quā hoc ordine diſpoſuit Antonius de Toledo lugdunenſis Artium ⁊ medicine ſcolaris.

De memoria aūt

Intentio Ariſtotelis preſenti tractatu eſt declarare quid ſit memoria: quid organum eius: quid obiectuꝫ: quis ve actus eius: ⁊ eadem de reminiſcentia inueſtigabunt. Tractatus autem iſte continetur duobus capitulis. Sententia primi ſtat in hac ꝓpoſitione: futura ⁊ preſentia ad memoriaꝫ nō pertinēt: ſed ſola preterita memorie ſubiacēt.

Series autem verborūꝫ Ariſtotelis talis eſt: memoria ⁊ reminiſcentia memorari ⁊ reminiſci nō ſunt eadem: nam vt plurimum q tardo ſunt ingenio: valent memoria: nam q̄ꝫuis difficile ipſis quicq̄ꝫ imprimitur: impreſſum tamē diutiꝰ ſeruatur: reminiſcibiliores aūt ſunt q animi celeritate ⁊ docilitate pollent: ſicut. n. citto quicq̄ꝫ percipiūt: ita obliuioni tradūt: ob ingenij tamē acumē celeriter ratiocinādo facile perueniūt in reminiſcētiam eius qđ obliuione deletum fuerat. Amplius futurorū eſt opinio ⁊ ſpes: preſentiuꝫ vero ſenſus: preteritorum aut memoria: qui eniꝫ memoratur dicit id vidiſſe prius aut audiſſe: id didiciſſe aut cōtemplatuꝫ fuiſſe: ⁊ q̄ꝫuis ea quorum memoramur preſentia ſint: nō tamen ſequitur memoriā eſſe preſentium: quia non memoramur eorum quatenus p̄ntia ſunt: ſed quatenꝰ fuerint: ⁊ dantur exempla interdū de memoria ſenſuali interduꝫ de intellectuali: que eam hꝫ cōnexioneꝫ ad memoriaꝫ ſenſualem: vt intellectus ad ſenſum: ſicut enim intellectus ſenſibilia intelligere nō poteſt niſi fauore ſenſuum: ita neq̄ꝫ in memoria rationali firmatur habitus principiorū aut cōcluſionū niſi in memoria ſenſitiua vocuꝫ aut ſcripturarū quibus principia aut propoſitiones prius ſenſui obiecte fuerāt firmatus ſit ⁊ acquiſitus habitus. Ergo memoria neq̄ꝫ ſenſus erit: neq̄ꝫ opinio. Iterum memorant ea ſola animalia que tempus apprehēdunt: ⁊ quorū prius ſenſitiuam cognitionē nō habuerint: memorari nō p̄nt. Contra: ſi memoria ſit ſpecierū ſenſibiliū: memoria nō erit intelligibiliū: quādo quidē intelligibilia non habēt ſenſuale phantaſma: cum ipſa nō moueāt imaginationeꝫ. Solutio eſt: memoria eſt per ſe paſſio ⁊ proprietas ſenſus interioris: ad quē quidem ſenſuꝫ interiorē hec ſenſualia phantaſmata pertinēt: ſicut ſpēs coloris ad oculū: ⁊ caloris ad tactū: eſt aūt memoria ipſius intellectꝰ ꝑ accidēs: qꝛ cōiungit intellectuꝫ cōſimilibus feriri ſil'tudinibꝰ qbus interior ſenſus prius motus eſt: qn̄ ad ſpēs ſenſus interioris vt ſua obiecta ſe ꝯuertit intellectꝰ quēadmodū ꝯtingit ſenſuꝫ interiorē affici ſilibus ſpēbus qbus ſenſus exterior eſt affectꝰ: ſic. n. ſe hꝫ intellectꝰ ad ſenſuꝫ interiorē: vt ſenſus interior ad exteriorē: ⁊ id ſepenumero accidit intellectui: quod geometre lineas aut figuras in mā ſenſibili ꝓtrahenti: cū. n. geometra nō indigeat certa aut determinata quantitate: quia ſupponit ſepe lineā infinitaꝫ: tamē ꝯ ⁊ determinatā deſcribit quātitatem: ſic cū finitā indeterminate q̄ꝫtitatis ⁊ quā mente ad certam quantitatem non determinat vult protrahere: illa tamen aut pedalis eſt aut bipedalis: ita cum intellectus rem a quantitate oio ſeiunctam intelligere conatur: protinus molles ⁊ dimēſio ei obiecta ſe offert: ⁊ hoc euenit propter colligātiam intellectus cum virtutibus ſenſitiuis: non eſt ergo memoria paſſio partis intellectiue: cum multa bruta habere memoriam ꝑcipiantur: que tamen intellectu non ſunt donata.

Pro expeditione huius partis eſt primitus aduertendum: in obiecto memorie tria ꝯcurrunt: quorum vnum determinat rem in quam cōuertitur memoria per actum recordationis: ⁊ hoc ē tempus preteritum: aliud autem eſt qđ ducit rem illam ex parte anime ⁊ eſt rei proximuꝫ: ⁊ hoc eſt imago vt imago. i. vt ducens in rem: tertium eſt illud ꝑ quod cognoſcitur illa imago eſſe illius rei: ⁊ hoc eſt intentio elicita rei per compoſitionem ⁊ diuiſionem imaginum: ⁊ hoc eſt proximum memorie: per intentionem enim deuenit memoria in imaginem: ⁊ per imagineꝫ in rem acceptam in preterito: vnde licet paſſio que ē in memoria ſit preſens: tamē non vtitur ea vt paſſione vel ſpecie: ſed vt imagine rei preterite: ⁊ huiꝰ dat Ariſtoteles exemplum ſcilicet in pictura tabule: ⁊ in forma ſpeculi: vtrunq̄ꝫ. n. iſtorum pōt conſiderari in ſe ⁊ ſic eſt ſimile ſpeciei exiſtenti in ſenſu in particularibus: ⁊ in intellectu in vniuerſalibus: ſi autem conſideratur pro vt ducens in id cuius eſt imago vel pictura: tunc eſt ſimile ei qđ exiſtit in memoria: q̄ per ſe quidem eſt ſenſibilium: per accidens autem intelligibilium. Quare ad actum memorandi requiritur actꝰ preteritus ⁊ talis cum obiecto eſt obiectum memorie: ⁊ tempus preterituꝫ ſupra qđ cadit actus memoratiue in qua quideꝫ reſeruatur ſpecies ſenſibilis: intentio vel actus: ⁊ ſunt tria repreſentata: ⁊ totidē repreſentantia: primum repreſentatuꝫ eſt res ipſa que eſt: fuit vel erit: ſecūdū ē actus qui fuit: tertiū eſt tempus preteritū. Repreſentantia ſunt iſta: primo ē ſpecies merito cuius aliquis actus in preterito ē factus inuenitur. Secundo repreſentans actū quo illa res fuit cognita: ⁊ dicitur intentio: eſt ⁊ repreſentās tempus preteritum in quo talis res cognoſcebatur: vnde vltima loquendo reſolutione: memoria eſt repreſentatiuorum: ⁊ ſic eſt preſentium: repreſentatorū: ⁊ ſic eſt ipſius temporis ⁊ ipſius actus preteriti: vt preteritorum ſunt: quia ille actus quem memoramur ⁊ tempus ſunt preterita: aliquando tamen res eſt preſens: vt cum memoramur alias vidiſſe quē nūc videmus: aliquando futura vt cum nos memoramur cogitaſſe antechriſtū: aliquādo preterita: memoria ergo eſt de preterito vt đ ſubiecto ꝓpinquo ⁊ directo: qđ eſt actus ⁊ tempus: ipſa res eſt obiectum indirectum ⁊ remotum: memoria itaq̄ꝫ ſi eſt rei reſeruate: ē preſentis: ſi rei repreſentate ſtat ꝙ illa ſit p̄ſens. Contra: quicquid poteſt virtus inferior pōt ⁊ ſuperior: ſed ſenſus exterior poteſt apprehendere preſens: ergo ⁊ virtus memoratiua poterit comprehendē preſens ſub ratione preſentis. Solutio eſt: Quicqđ poteſt virtus inferior pōt ⁊ ſuperior merito eorum que pertinent ad perfectionem: cognoſcere autem rē preſentem magis pertinet ad imperfectionē vel ad inferiorem gradum perfectionis: ideo q̄ꝫuis hoc poſſit ſenſus: nō oportet ꝙ hoc poſſit virtus memoratiua: vnde memoria nō eſt illius vt obiecti qđ ducit eā ad actum memorandi: quia qđ ducit eam ad actū memorandi eſt ſpecies vel intentio. Iteꝫ aliquis memorat ſui ipſius

ſuipſius: ⁊ tamē eſt ſibiipſi preſens ⁊ nō preteritus: ergo. Solutio eſt: nullus memorat ſuipſius niſi inquantum apprehendit aliquid prius circa ſeipſum: vel id quod prius fuerit operatus. Amplius qđ deducit aliquid de potētia ad actum eſt preſens ei: naꝫ mouens ⁊ motum ſunt vniuerſaliter ſimul. 7. phyſicorum. 10. ſed memorabile reducit memoriā de potentia ad actum: ergo. Solutio eſt: id quod educit aliquid de potētia ad actū eſt preſens ſm ſe vel ſm ſuam ſpeciem: ⁊ non requirit ꝙ ſit preſens ſm ſeipꝫ Uel dicit ꝙ obiectum memorie ⁊ illud circa quod ē actus memorandi debꝫ eſſe preſens memorie: ⁊ ob hoc ꝙ ſit preſens memorie non ſequit ꝙ ſit ſm eſſe reale preſens: vnde de omni eo ꝙ tu alias cognouiſti tu habes memoriā ſi non es oblitus. Si eniꝫ aſinus ſuperiore anno in foueā ceciderit: ſi hodie locū videat: recognoſcet ſe cecidiſſe: verum homo ponit differentiā inter p̄teritū ⁊ futurꝫ tempus: non bruta aīalia quibus purgatior ⁊ abſolutior eſt imagiatio ſunt bene memoratiua: vt apes ⁊ colūbe: quibꝰ turbulenta ⁊ offenſa imemores ⁊ obliuioſe: vt muſce ⁊ vermes: non eſt memoratiua per ſe in parte intellectiua. ¶ Preterea ſolet eſſe difficultas nūquid pueri ⁊ ſenes ſint male memoratiui: in primis arguitur occupatio in multis cōturbat memoriā ergo non occupatio eſt cā bone memorie: hi ſunt pueri: ergo: ⁊ quantum ad hoc verū eſt pueros eē bone memorie. Item fortis attentio cā exiſtit bōe memorie: at pueri propter nouitatē ⁊ admirationē multū attendūt: ergo: ⁊ q̄ꝫtū ad hoc verū eſt pueros eſſe bene memoratiuos. Iterum pueri habēt ſenſus exteriores optime diſpoſitos ergo ⁊ interiores: ergo bene memorantur. Rurſus ſenes pluries meditant cōſimilia ergo ſunt bone memorie. Itē ſunt tardi ad addiſcēdum ergo bene memoratiui. Item ſunt oppoſitū in oppoſito: ita propoſitū in ꝓpoſito: ſed pueri ⁊ ſenes opponunt: ⁊ bene memoratiui ⁊ male memoratiui opponunt: at pueri ſunt male memoratiui: ergo ſenes bene exiſtent memoratiui. ¶ In oppoſitum eſt Ariſtoteles: illi. n. ſunt nimis humidi: illi nimis duri ⁊ ſicci: etate cōſiſtentie homo perfectiſſime ſentit: memorat: diſcurrit: puri ob defectū organi: ob paſſionem corporis ⁊ anime: ꝓpter etatē ſunt mala memoratiui: cōplexio ſenū nimis ſicca infert ſenes eſſe male memoratiuos: ratione tamen apprehenſionis: ⁊ fortis impreſſionis ⁊ attentiōis dicunt pueri bōe memorie: frequens meditatio facit ꝙ ſenes poſſunt bene recordari.

De reminiſci aūt reliquum.

Sententia huius capitis nōnullis abſoluit ꝓpoſitionibus: prima eſt: reminiſcētia modo argumētatiuo procedit: iō que in logica dicta ſunt de argumētationibus preſumenda ſunt: vnde viuo ſentire vl' intelligere non eſt memoria: neq̄ꝫ reminiſcētia: neq̄ꝫ reſumptio memorie: qꝛ reſumptio memorie preſupponit memoriā fuiſſe: quare memoria ⁊ reminiſcentia tempus referūt preteritū: ad memoriā nāq̄ꝫ preexigit interuallū temporis inter actū cognoſcēdi rē ⁊ actū memorandi illā rē. Secunda propoſitio eſt: ad memoriam ſatiſfacit nouiſſe ⁊ poſtea cognoſcere ſe hoc nouiſſe: at ad reminiſcentiā requiritur obliuio: eſt nāq̄ꝫ reminiſci recordari poſt obliuionē: vnde ad actum memorandi requiritur ꝙ ſpecies reſeruata ſit ita intenſa ꝙ anima mediante ipſa poſſit prompte ⁊ expedite iudicare de memorabili: ſed ad reminiſcentiā requiritur ꝙ talis ſpecies ſit ita remiſſa ꝙ non poſſit prompte anima iudicare de memorabili. Tertia propoſitio eſt: modus memorandi talis exiſtit: quando nobis difficile eſt memorari de aliqua re: debemus aſpicere ad alias res de quibus memoramur: nam per memoriam aliquarū reruꝫ citius memoramur de alijs: ⁊ hoc maxime ſit ꝓpter naturalē ordinē illorū adinuicē. Quarta propoſitio eſt: propter aliquaꝫ apprehenſionē nobis aduenientem ad quā ſequit cognitio illius de quo memoramur: ſtat nos recordari de illo qđ longo temporis preterierit interuallo: ⁊ non de illo quod hodie vel heri tranſiuerit. Quinta propoſitio eſt: reminiſci eſt per actū reminiſcēdi reuerti ad memoriaꝫ obliti: ſed addiſcere non eſt iterum reuerti ad memoriā obliti. Sexta propoſitio eſt: per viam diuiſiuaꝫ pōt quiſpiam deuenire virtute reminiſcitiua ad intentū. Septima propoſitio eſt: ex parte temporis inuenit modus reminiſcendi: memoria enim ⁊ reminiſcentia ſunt apprehēſiones preteritorū. Octaua eſt: reminiſcentia eſt paſſio corporea. Tū quia ſepe non potentes reminiſci adhibētes diligentiaꝫ turbantur ⁊ acquirunt dolorem capitis. Tum quia habentes ſuperiora nimis groſſa in ordine ad membra iferiora nō ſunt bene memoratiui: quia habēt nimiam humiditatē in capite ratione cuius non poteſt bene impreſſio remanere. Tum quia: neq̄ꝫ pueri neq̄ꝫ ſenes ſūt bene memoratiui: quoniā multuꝫ mouentur ⁊ alterāntur in organis. Hec pro oportunitate loci ⁊ temporis dicta ſufficiant.

¶ Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura in Tractatum de ſomno ⁊ vigilia: quam quidem diſpoſuit Joānes Paulus Archita mediolanēſis phyloſophie cultoꝛ candidiſſimus.

De ſōno autꝫ ⁊.

Preſentis tractatᵒ pꝛia parte tractaturus eſt Ariſto. de ſomno ⁊ vigilia. Moꝛ d̄ iſomnijs Poſtremo d̄ diuinatōe determinabit: vñ eſt diligenter obſeruādū ꝙ opᵒ ſenſitiue tripliciter variari pōt: aut ſcilicꝫ ſ̄ꝫ comparationeꝫ ſenſus ad ſenſibile: ⁊ ita inſtitutᵒ fuit libellus de ſenſu ⁊ ſenſato: aut ſ̄m reditum ex ſpecie ſenſibili ſeruata apud animaꝫ in reꝫ prius acceptam in ſenſu: ⁊ hac ratione habetur liber de memoꝛia ⁊ reminiſcentia: aut ſ̄m ꝙ ſenſus egreditur vel ingreditur animal: ⁊ ad hoc deſeruit preſens libellus de ſomno ſcilicet ⁊ vigilia. In libro itaqꝫ de ſenſu ⁊ ſenſato: de memoꝛia ⁊ reminiſcentia: ſomno ⁊ vigilia tractantur operationes communes anime ſenſitiue ⁊ coꝛpoꝛi: quatenus ſe tenent ex parte coꝛpoꝛis: at in tractatibus de longitudine: de moꝛte: d̄ reſpiratione ille paſſiones declarantur que coꝛpoꝛi ⁊ anime vegetatiue cōmunes inueniuntur: In de motibus animalium inducuntur operationes cōmunes coꝛpoꝛi ⁊ virtuti motiue ſ̄m locum: pꝛout ſcilicet ſe tenent ex parte coꝛpoꝛis: vbi in libꝛis de anima de his omnibus operatiōibus conſideratur: inquantum ſe tenent ex parte anime. In pꝛimis ergo Ariſtoteles pollicetur ſe pertractare quinqꝫ queſtiones de ſomno ⁊ vigilia: Quid ſit ſomnus ⁊ vigilia. Utrum cōmiſſe ſoli anime an ⁊ coꝛpoꝛi pꝛomiſcue. Cui parti coꝛpoꝛis ⁊ cui poteſtati anime ſint credita. Quāobꝛem ſint animalibus tributa. An vtrunqꝫ oībus: an alteris hoc: illud alteris ſeoꝛſum: Poſtea pꝛomittit pertractare quid eſt ſomnum: ⁊ ꝓpter quā cām doꝛmientes quidaꝫ ſomniant: quidaꝫ non. Cur quandoqꝫ recoꝛdanť: quandoqꝫ non: Utruꝫ contingat futura pꝛeuidere vel non: ⁊ qualiter hoc contingat: ⁊ vtrum futura ab homiue pꝛeuideantur ſolum vel quoꝛūdaꝫ demonum habeant cauſaꝫ: ⁊ vtrū cauſa eoꝛuꝫ ſit Deus: natura: caſus: aut temeritas: iſte ſunt queſtiones quas determinaturus eſt Ariſtoteles pꝛeſenti tractatu. ¶ Eſt aduertenduꝫ ꝙ ſomnus retinet omnes ſuperfluitates pꝛeter ſudoꝛem: accidunt tamen quandoqꝫ pollutiones: quandoqꝫ natura eſt multū grauata multitudine ſpermatis: ⁊ non accidunt in vigilia pollutiones: quia natura eſt intēta pluribus. In ſomno etiam imagina tio eſt foꝛtioꝛ q̄ꝫ in vigilia. ¶ Item licet iſte operationes ſint ſingulares ⁊ poſſint aliter ſe habere: tamē iſte libellus eſt ſcientificus: cum componantur pꝛopoſitōes eterne veritatis ex terminis ſignificantibus huiuſmodi operationes. Subiectum autem huius tractatus vel ſit iſte terminus animal pꝛout ſubijcitur terminis impoꝛtantibus pꝛedictas operationes: vel ſit iſte terminus ſenſitiua: quatenus ab anima ſenſitiua ſenſus egreditur vel ingreditur animal: hec circa pꝛohemium.

Pꝛimū quidē igiť māifeſtū

Concluſio Ariſtotelis eſt: ſomnus ⁊ vigilia eidē pti coꝛpoꝛis ⁊ eidē poteſtati anime creduntur: tum qꝛ opponuntur: hec autem oppoſitoꝛum hec eſt: vt ſubiectum quatenus ſtat ſub vno oppoſito habeat poteſtatem recipiendi aliud oppoſitum: pꝛimo phyſicoꝛum. 43. 44. tum quia opponūtur pꝛiuatiue: pꝛiuatiue autem oppoſita ad idem ſubiectum pertinere dicuntur: nam extrema oppoſita tam que artis ſunt q̄ꝫ que in natura ſpectantur in eodem recipiuntur ⁊ eiuſdem ſubiecti paſſiones oppoſite exiſtunt: appellantur autem vt reoꝛ extrema oppoſita quoꝛum alterum nihil eſt quod poſſit ſubterfugere: ⁊ ſunt cōtradictoꝛia ⁊ pꝛiuatiue oppoſita: ſubeunt enim pꝛiuatiue oppoſita rationem contradictionis reſpectu determinati ſubiecti: ⁊ non ſolum extrema oppoſita imo ⁊ queuis alia ad idem ſubiectum ſpectare poſſunt. ¶ Amplius ſunt ſomnus ⁊ vigilia ſenſus: paſſiones: quia per ſenſum iudicamus animal vigilare ⁊ doꝛmire: ⁊ quo ſentit animal: eo vigilat ⁊ doꝛmit: ergo ſomnus ⁊ vigilia erunt paſſiones ſenſus: ⁊ nō ſoli anime cōmittuntur: ſed cōmunes ſunt anime ⁊ coꝛpoꝛi: ſunt enim vt dixi pꝛimo de anima. 12. omnes ſenſationes opationes cōmunes aie ⁊ coꝛpoꝛi: ergo ⁊ potentie ſenſitiue erunt potentie cōiuncti ⁊ oꝛganice.

Digreſſio.

Preſenti parte appꝛobate ſunt iſte pꝛopoſitiones: ſomnus eſt pꝛiuatio vigilie: ſomnus eſt paſſio totius coniuncti: Cuiᵒ eſt potentia eius debet eſſe actus: Cōtra: in pꝛimis videtur ꝙ ſomnus non ſit pꝛiuatio vigilie: tum quia ꝓuenit a caloꝛe euapoꝛante nutrimentum ⁊ a cerebꝛo infrigidante vapoꝛes nutrimenti ⁊ reflectente eos ad coꝛ. Tum quia ſomnus eſt conuentus caloꝛis ⁊ reciprocatio eius ad coꝛ. Tum quia a ſomno contingit reuerti in vigiliam. Tuꝫ qꝛ a ſomno pꝛouenīūt effectus poſitiui. ſ. ſalus aialis: foꝛtificatio caloꝛis: refocillatio ſpirituuꝫ. Tum qꝛ in ſomno aīa impat qñqꝫ ſenſibus exterioꝛibᵒ: vt ſit in his qui polluūt i ſomnis: flegma quoqꝫ dulce guſtū doꝛmiētis ſepe ꝓmouet: ergo ſomnus non erit pꝛiuatio illius diſpoſitionis in qua aīa īperat ſenſibus exterioꝛibᵒ. ¶ Ad oppoſitum eſt Ariſtoteles: Solutio eſt: ſi iſte terminus ſomnus impoꝛtet ſenſus exterioꝛes vel ſenſum cōmunem ↄnotando ipſos vel ipꝫ nō potentes ſentire ſed eſſe aptos natos: huic ꝓpoſitiōi eſt cōſentiendū. Somnus eſt pꝛiuatio: at ſi talis terminus ſignificabit ſpiritus ſenſitiuos ↄnotando illos eſſe vnitos circa coꝛ: ſic falſum erit ſomnū eſſe pꝛiuationeꝫ: hoc autem nomen vigilia ſiue deſignet ſenſus: quatenᵒ ſentiūt: ſiue ſpūs expāſos ꝑ totū coꝛpᵒ: ſemꝑ vigilia ē hitᵒ. Neqꝫ rōes concludūt: pꝛia: ſecunda ⁊ quarta. colligunt ſomnū non eſſe pꝛiuationē: pꝛout ſi ſomnᵒ ſignificat ſpiritus ſenſitiuos ꝓut ſunt vniti circa coꝛ quo ſit vt caloꝛ naturalis foꝛtificetur ⁊ ſpiritus refocillentur. Ad tertiam: eſt ſomnus pꝛiuatio pꝛiuās non pꝛiuata: a pꝛiuatōe autꝫ pꝛiuante ad habitum poſſibilis eſt regreſſus: ⁊ nō a pꝛiuatōe pꝛiuata. Ad vltimam: virtus generatiua ſit in membꝛis genitalibus eſt virtus naturalis non aīalis: ⁊ iccirco intenditur in ſomnis: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ homīes plus mouentur libidine in ſomnis q̄ꝫ in vigilia. Item guſtᵒ in ſomno non imutať ſ̄m iudiciuꝫ ſapoꝛis ⁊ ob hoc non eſt ſolutiue: ſed ꝑꝑ motū exiguū qui eſt ad oꝛgana guſtatiua ſit magnus motus in imaginatōe: iccir

co

co ſomniat ſe ille bibere mel cū tñ non bibat.

Ulterius hec pꝛopoſitio: ſomnus ē paſſio cōiuncti: videť eſſe falſa: tū quia cōiunctū nō imobilitať: cū doꝛmiētes ſepe opera vigilie plane exerceant: tū quia aīa operať in ſomno: tū qꝛ cauſať a caloꝛe euapoꝛante nutrimentū: tū qꝛ vis ſenſitiua coꝛrūpiť ab excellenti ſenſibili ergo ſ̄ꝫ ſe patiť ab illo: ergo vis aie ſentit ſ̄m ſe ergo ſomnᵒ ⁊ vigilia cōueniunt ei ſ̄ꝫ ſe: tū qꝛ cāe efficiētes ⁊ foꝛmales oēs ſomni ⁊ vigilie ſunť coꝛpoꝛee: calidū euapoꝛans ⁊ frigidū repellens ſunt cauſe efficiētes: expanſio ſpirituū eſt cā foꝛmalis vigilie: vnio eoꝛūdeꝫ ad coꝛ eſt cauſa foꝛmalis ſomni. ¶ Ad oppoſituꝫ eſt Ariſtoteles. Solutio eſt: ſomnus eſt paſſio totiᵒ cōiuncti: operationes. n. oꝛganice appꝛopꝛiate loquēdo vocanť operationes cōiuncti: ⁊ exiſtent potētie oꝛganice potentie cōiuncti: at intellectio operatio ē pꝛopꝛia aie non coniuncti: ⁊ virtus intellectiua eſt potentia aie ⁊ non coniuncti: neqꝫ rationes concludunt: ad pꝛimā: licet animal non immobilitetur ſ̄m omnes eius ptes: virtutes tñ ſenſitiue exterioꝛes i ſomno ligantur: alie rationes ſoluuntur: quāuis cāe ſomni ⁊ vigilie ſ̄m ſuas eſſentias ſint coꝛpoꝛee: tñ i cauſando ſomnuꝫ ſunt inſtrumenta aīe: ⁊ ꝓpter hoc relationē habent ad aīaꝫ in cauſando ſomnū ⁊ vigiliam: ⁊ ideo etiaꝫ cauſata ex ipſis non ſunt paſſiones coꝛpoꝛis tantū: ſed paſſiones dicuntur coniuncti ex coꝛpoꝛe ⁊ anima. Itē vis aie non pꝛopꝛie patitur: ſed perit cōpoſitio oꝛgani quod eſt ſubiectū illiᵒ virtutis ⁊ vis ſita in oꝛgano ab opere impeditur nō ꝓpter coꝛruptionē ſui ſed ob defectū oꝛgani: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Ariſtoteles dicebat pꝛimo de anima. 65. ſi ſenex accipiat oculos iuuenis: videbit vtiqꝫ ſicut iuuenis: eo ꝙ ex ſenio non coꝛrumpiť virtus anime: licꝫ pupilla coꝛrumpatur.

Poſtremo hec pꝛopoſitio: cuius eſt potētia eius debꝫ eſſe actus: videtur eſſe falſa: tū quia cōtinui potentia eſt vt diuidatur in infinitū: nunq̄ꝫ tamē cōtinuū erit actu diuiſuꝫ in infinitū: tū qꝛ materia hꝫ ſimul potentiā habendi plures foꝛmas ⁊ cōtrarias: quas quidē nūquā actu habebit: tū qꝛ actus potentie actiue eſt i paſſo: tū qꝛ celū pōt quieſcere: nūquā tñ quieſcet. ¶ Ad oppoſitum eſt Ariſtoteles. Solutio eſt: hec ꝓpoſitio: cuius eſt potētia eius debet eſſe actus: vera eſt vniuerſaliter hoc ſenſu: ſi potētia eſt oꝛganica ⁊ actus: ⁊ ſi potentia eſt inoꝛganica ⁊ actus inuenitur inoꝛganicus ⁊ hoc modo ceſſant oēs rationes ⁊ cōtentiones. At cōiter iſte pꝛopoſitiones appꝛobantur: cuius ē potentia actiua vt ſubiecti non opoꝛtet eius eſſe actuꝫ illi potentie coꝛreſpōdentem: quia actio eſt in paſſo: ⁊ potentia actiua in agente. Cōtra eſſe agens eſt effectus foꝛmalis actiōis ergo actio eſt perfectio agētis ergo. Item ſi actio eēt in paſſo: cuꝫ omnis foꝛma denominet ſuū ſubiectū: patiens eēt agens. Iteruꝫ 8. methaphyſice. 5. abſciſio eſt in cultelo ⁊ actio manus in manu: ergo. Quare tenendum eſt ⁊ potētiaꝫ actiuam ⁊ actionē non pꝛo re acta in agente ſubiectari. Secunda pꝛopoſitio cōis eſt: actiones īmanētes ⁊ potentie actiue earum in eodem ſubiecto reperiuntur. Contra: intellectio eſt in intellectu poſſibili ⁊ effectiue eſt ab intellectu agente ergo: dicuntur autem actiones imanentes: non quia ſint in illo a quo cauſantur: ſed quia illis obiecta non realiter tranſmutātur. Tertia pꝛopoſitio cōmunis eſt: potētia paſſiua ⁊ actus eiuſdem ad idem ſubiectum pertinere vidētur: cui pꝛopoſitioni penitus eſt conſentiendum. ¶ Rationes facte ſ̄m noſtrā intentioneꝫ nulliᵒ ſunt momenti: ſ̄m cōmunes doctoꝛes: cōtinuū eſt in potentia ad actū ꝑmixtū potētie: vel actus ſi tollat aptitudinē: cui cōuenit aptitudo ei repugnat actus: vel potentia ad diuidi in infinitū eſt potius quedā non repugnantia. Ad aliā: materia non hꝫ ptātē vt ſimul habeat plures foꝛmas: ⁊ ſi ſit pura potētia reſpectu omniū foꝛmaꝝ. Ad vltimā: celū vt coꝛpus pōt quieſcere: nō aūt vt celū: Potētia ēt celi ad quietē pꝛiuatiua ē: quā ad actū trahi non opoꝛtet.

Cum āt determinatum ſit.

Preſenti parte iſte ꝓpoſitiones adducūtur: pꝛia ē: planete neqꝫ doꝛmire neqꝫ vigilare poſſunt: cū ſenſum nō habeant: virtus autem ſenſitiua a vegetatiua ratione ⁊ eſſentia ſeiungiť: ēt ſi nō cōſtaret: vtruꝫ ſubiecto ⁊ magnitudine differrent. Plato enim virtutes anime ⁊ ratiōe ⁊ ſubiecto ſeiūctas fecit: at Ariſtoteles eas ratione nō ſubiecto diſtare putauit. Secunda eſt: ſomnus ⁊ vigilia cunctiſ animalibᵒ ſubcelestibus a natura tribuunť: ex quo ſunt paſſiōes ſenſus. Tertia eſt: nihil eſt quod ſemꝑ doꝛmiet vel vigilet: qꝛ cuicūqꝫ ineſt aliquod opus per naturaꝫ: qñ exceſſit tempus in quo poteſt fieri neceſſe eſt ipſum deficere vel ceſſare.

Digreſſio.

Cōtra ꝓpoſitiōes hic appꝛobatas induco aliquas ratiōes. In pꝛimis videť ſomnᵒ eſſe paſſio vegetabilis: tum qꝛ cuiuſlibet vegetatiue virtutis operatio eſt finita: ⁊ oꝛganica: ergo tempoꝛe determinabiť illa actio: ergo ſi excedat tēpus neceſſe eſt langueſcere ⁊ quieſcere ꝑꝑ recreationeꝫ: ⁊ talis quies eſt ſomnus: tū quia: plante nutriunť: ⁊ cōceſſus fuit tactus pꝛopter nutrimentum. 2. d̄ anima. 28. ergo planctis inerit ſenſus ergo ſomnus ⁊ vigilia: tum quia motu virtutis vegetatiue efficitur ſomnus: qꝛ euapoꝛatione nutrimenti facta a virtute digeſtiua: ergo ſomnus erit cōditio vegetabilis: tū qꝛ ſpiritus vitalis cā eſt mobilitatꝭ ergo ⁊ imobilitatis: ergo pꝛincipiū vite cā erit mobilitatis ⁊ imobilitatis: ergo anima vegetabilis cū ſit pꝛincipiū vite cā erit mobilitatis ⁊ imobilitatꝭ: ergo ſomni ⁊ vigilie. ¶ Ad oppoſitū eſt Ariſtoteles: Solutio ē: ſomnus ⁊ vigilia ſunt paſſiōes ſenſus: nō vegetabilis: nō virtutis motiue ſ̄m locū: non intellectus: iō oīa aīalia cōicant ſomno ⁊ vigilia: nō plante: nō bꝛuta perfecta tm̄: nō tantum hō: neqꝫ ratiōes cōcludūt: ad pꝛimā: virtus motiua ſ̄m locū ⁊ virtus ſenſitiua deſiderant quietē: qꝛ mouent oꝛgana ſua motu pꝛopꝛio anime ⁊ nō nature oꝛganoꝛum: virtus aūt nutritiua mouet ſ̄ꝫ naturā oꝛganoꝝ motu oꝛganis delectabili: quare ipſa nūquam fatigatur ⁊ quieſcit ab opere ſuo: cum ſit tñ finite durationis: euenit moꝛs ceſſata operatiōe eius. ¶ Secunda ratio eſt tante efficatie vt aliqui dicant plantis ineſſe ſenſum: ea ratione qua eſt receptiuus nō iudicatiuus: dixi auteꝫ 2. de anima. 28. omne habēs nutrimentū in potētia nō in pluribus habet ſenſum: ⁊ ſolutio argumenti habetur ex illa particula nō in pluribus: quia plante qualicūqꝫ humido ſunt contente: non autem animalia q̄ꝫtūcūqꝫ imperfecta. ¶ Ad tertiā dico ꝙ ſomnus ſicut a pꝛima cauſa efficiente efficitur a virtute

digeſtiua eleuante vapores ad cerebruꝫ vel propoꝛtionabile cerebro: cauſa autem proxima ſomni eſt a membro in quo eſt virtus animalis. ¶ Ad quartam ſpiritus omnes generantur a corde q̄tuꝫ ad ſubſtā tiam ſue materie: ſed tamen formam ad opera accipiunt ſpiritualia in quibuſdam alijs membris: ſpiritus enim ad operationem nutrimenti formam accipit ab epate: ſed ad operationeꝫ motus ⁊ ſenſus formam accipit a cerebro: ⁊ ad operationem vite formam accipit a corde: vnde ſm ꝙ ſpiritus efficit mobilitatem ſenſuum ⁊ motuū organorum formam accipit a virtute animali que ē in cerebro ⁊ ꝓpter hoc ꝓxima cā mobilitatis ſpiritus animalis procedit a cerebro: ⁊ ideo ille idem per ſui abſentiam eſt cauſa immobilitatis.

Vlterius hac parte dicitur: ꝙ ſomnus eſt imobilitas ſenſuum veluti vinculum: ⁊ vigilia ſolutio ſenſuū ⁊ remiſſio. Cōtra: memoria ⁊ intellectus in ſomno ipediuntur ergo ſomnus eſt imobilitas eorū. Solutio eſt: ſomnus ⁊ vigilia ſunt paſſiones ſenſuum per ſe: intellectus vero ⁊ memorie duntaxat per accidens. ¶ Item ſenſus cōmunis non imobilitatur in ſomno: ergo. Solutio ē: ſenſus cōmunis vt cōparationē habet ad ſenſus exteriores imobilitatur: non autem ſm relationem ad ſenſus interiores. ¶ Iterū ſunt multa genera amētiarum: ſicut epilenſia: ⁊ litargia: ⁊ cōuerſio anime ad interiora: veluti fit in meditantibus quandoqꝫ in raptis in quibus omnibus eſt imobilitas ſenſuum velut vinculum: tamen ille amentie non ſunt ſomnus: ⁊ ſolutiones earum non ſunt vigilie. Solutio eſt: Amētia diſtinguitur a ſomno per cauſam: in epilenſia enim vapor multus aſcendens ad cerebrum implet neruos ⁊ ſuffocare facit ipſos: itaqꝫ ſpirit⁹ ſenſibilis ⁊ motiuus non pōt deſcendere per ipſos ad organa: quo facta remanent organa exteriora in ſenſibus imobilia: ſed in ſomnis frigus deſcendens a cerebro ex vaporibus infrigidatis ibidem propellit paulatim calore naturali ab exterioribus ad interiora: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Ariſtoteles dicit: Somnus eſt vinculum quoddam ⁊ non omne vinculuꝫ: in amētijs enim accidit ſimile illi quod accidit ei quod apprehenditur in gutture ⁊ ceruice ꝓpter ſtrictionem naqꝫ venarum ⁊ arteriarū ⁊ neruorum non deſcendunt ſpiritus ſenſibiles: quēadmoduꝫ euenit ei cui fortiſſime ligatur brachiū circa humerum: tunc manus ⁊ anterior pars brachij efficitur quaſi inſenſibilis ⁊ imobilis: ⁊ ſublato illo vinculo redit ſpiritus ⁊ facit quaſi puncturas acus: ſpiritus enim eſt corpus ſubtile ⁊ eſt vehiculum virtutū aīalium ⁊ naturalium per quod quidem virtutes ſenſibiles ⁊ motiue trāſeunt in ſua inſtrumenta. Hec Albertus magnus.

Quare autem dormiunt.

Preſenti parte tractantur iſte ꝓpoſitiones: prima ē. Somnus ⁊ vigilia ſunt paſſiones omniū ſenſuum exteriorum ſed non per ſe ⁊ primo. Ratio eſt: qꝛ omne animal dormit ergo ſomnus non erit per ſe paſſio illorum ſenſuuꝫ qui non ſunt in quolibet animali: ⁊ dicit Ariſtoteles guſtum non reperiri in aīalibus imperfectis: ⁊ verum eſt perfectum: vel nō eſt diſſeminatus guſtus per quāuis partem animalis: veluti eſt tactus: vt dixi. 2. de anima. 17. Dicit Themiſtius: ſi dormiēti auditus in miſterio ⁊ officio ſit: viſus non: ſimul erunt ⁊ res pugnatiſſime. ¶ Secūda ꝓpoſitio eſt: ſomnus ⁊ vigilia ſunt paſſiōes ſenſus cōmunis: qui reſpectu omniū ſenſuum exteriorum eſt vnus re ⁊ plures ratione: ⁊ cum omnia animalia habeant tactum: erunt paſſiones tactus: quia tactu cōſopito ⁊ alij ſunt cōſopiti: nō ecōuerſo. Dicit Ariſtoteles: non enim viſus quidem videt quoniam videt ⁊ iudicat: ergo ſenſus exterior ſuam nō percipiet operationē. Contra id quod dictum eſt. 2. de anima. 136. Solutio vel nō datur fideꝫ Ariſtoteli in parte argumentatiua: vel viſus non videt: quia ſe videat: ſenſus autem cōmunis ſentit: qꝛ ſe ⁊ alia ſentit. ¶ Tertia eſt: ſomn⁹ eſt neceſſar⁹ aīalibus ꝓpter ſalutem ipſorū: vigilia autem eſt finis ſomni. brutis ſenſus: homini vero ſapientia ⁊ prudentia finis eſt. ¶ Quarta eſt: ſomnus eſt paſſio cordis: epatis ⁊ cerebri: differenter tamen: eſt tamen cor primū ⁊ principale ſenſitiuum: vel aliquod ei proportiōabile. ¶ Quinta eſt: ⁊ euaporatio nutrimenti ⁊ labor ⁊ egritudo ⁊ etas ſolent inducere ſomnū. ¶ Sexta eſt: completio digeſtionis: ⁊ diſcretio ſanguinis puri ⁊ corpulenti faciunt ſomnum excitabilem: ⁊ littera Ariſtotelis eſt planiſſima.

Digreſſio.

Contra ea que ab Ariſtotele tractanꝭ inducūtur nōnulle difficultates. In primis ſomnū ⁊ vigiliam eē paſſiones ſenſuum exteriorum eque primo his ratiōibus declaraꝭ. Tum qꝛ omnia organa ſenſuum exteriorum indigent ſalute ⁊ quiete equaliter: ergo equaliter ⁊ eque primo ſomn⁹ eſt paſſio omniū ſenſuum. Tum quia: illius ſenſus primo ſomnus eſt paſſio qui maxime debilitatur: viſus eſt huiuſmodi: ergo. Solutio eſt ad primā: ſomnus in comparatiōe ad finem qui eſt ſalus organoꝝ eſt paſſio omnium ſenſuum equaliter: vel primo viſus: in relatione ad cauſam efficienteꝫ primo tactui vel ſenſui cōi concediꝭ: ⁊ ita ſoluitur ſecunda ratio. ¶ Preterea: ſomn⁹ ⁊ vigilia non videnꝭ eſſe paſſiones ſenſus cōis: tū qꝛ ſenſus cōis non tribuiꝭ cuilibet animali dormienti: ſunt enim aīalia valde imperfecta que non comparant ſenſibilia propria inter ſe: neqꝫ ſenſibilia cōia apprehendunt: tum qꝛ: ſenſus cōmunis nō imobilitaꝭ in ſomno. Solutio eſt: frigiditas deſcendens a cerebro primo tāgit neruos ſenſibiles in ſui principio quod eſt anterior pars cerebri ⁊ imobilitat ipſos ⁊ opilat non permittens ſpirit⁹ ſenſibiles fluere ad neruos ſenſibiles ⁊ ita ſomnus eſt paſſio ſenſus cōis: in comparatione tamen ad ſenſus interiores non imobilitatur ſenſus cōis. ¶ Rurſus videnꝭ eſſe paſſiones tactus. Tum quia tactus ineſt omnibus animalibus. Tum quia tactu cōſopito: ſunt ⁊ alij ligati: ⁊ non econuerſo. Tuꝫ qꝛ ſomnus ineſt ſm illud organū cui cetera organa ſenſuum innituntur: tale eſt organum tactus. Solutio itaqꝫ eſt: ſomnus eſt paſſio que principaliter ineſt ſꝫ organum tactus quod in aliqua ſui parte eſt fundamentum omniū ſenſuū: ſicut in principio ortus neruorum ſenſibiliū a cerebro: ideo quando vis tactiua deficit in illa parte a tangendo: neceſſe eſt deficē omnes alios ſenſus: inquātum ergo illud organum eſt fundamentum tactus ⁊ ſenſus cōis ſic ſomnus eſt paſſio per ſe ſenſus cōis ⁊ tactus. ¶ Vlterius: vult Ariſtoteles ꝙ illud vltimum nutrimentuꝫ quod cauſat ſomnū eſt vltimū nutrimentū quod eſt ſanguis.

Contra

Contra: oīa nutriunꝭ ex eiſdem ex quibus ſunt: animalia ſunt ex quattuor humoribus ergo vltimū nutrimentum ſunt quattuor humores. Item fames ē appetitus calidi ⁊ ſicci: ⁊ ſitis humidi ⁊ ſicci: ergo his equaliter nutritur animal. Rurſus: caro nutrit ſm ſubſtantiaꝫ ⁊ caro non eſt ſanguis: ergo. Itē caro neruoſa ⁊ non ſanguis eſt organum quodāmodo tactus qui eſt ſenſus nutrimēti. Solutio eſt: ſanguis licet ſit vltimū nutrimētum quod eſt cauſa ſomni nō tamen eſt vltimū nutrimentum membrorū: qꝛ digeritur ſanguis in extremitatibus venaruꝫ ⁊ in quolibet membro vlteriori digeſtione ad hoc ꝙ ſit cōueniens nutrimento illius mēbri. Ad primā rōnem dicēdum eſt ꝙ licet ſanguis ſit calidus ⁊ humidus ſunt tamen in ipſo potentia omnia quattuor elementa: ⁊ ita ſoluitur ſecūda ratio. Ad tertiam dicendū eſt carnem eſſe vltimū nutrimentū membrorū: nutrimentum autem qͦ cauſat ſomnū adhuc eſt inter venas ⁊ eſt ſanguis cū calida euaporatione que a loco digeſtionis eleuatur ⁊ ita ſoluitur alia ratio. ¶ Iteꝝ: ait: labor eſt cauſa ſomni: contra: eſt cā vigilie: cum cauſe calorē in exterioribus: ⁊ ꝑ laborē dirigitur ſpiritus ⁊ calor naturalis ad membra exteriora. Solutio eſt: calor cauſatus ꝑ laborē eſt inaturalis ⁊ diſſoluens ſubſtantiaꝫ organorū ⁊ hoc modo ē cauſa ſomni: ⁊ qū tempus laboris ⁊ operꝭ excedit poſſe organorum: tunc reuocantur ſpiritus ad interiora vt cōfortentur. ¶ Item egritudo videꝭ cā vigilie: cum euocet animam ad exteriora: verū eſt de egritudinibus calidis ⁊ ſiccis. Itē augeꝭ quelibet pars equaliter: ergo nutrimentū ferꝭ ſurſum ⁊ deorſum equaliter. Item in nutrimento dominaꝭ terra ⁊ aqua: ergo: non aſcendiꝭ totū ſurſum in pueris. Itē multitudo nutrimenti non videꝭ eē cauſa ſomni: qꝛ melācolici parū dormiunt ⁊ ſunt multū edaces.

Poſt hoc autem. ¶ tractat Ariſtoteles de inſomnijs his propoſitionibus. Prima eſt: ſomnium eſt paſſio ſenſus vel intellectus qꝛ eſt apprehenſio: ⁊ non eſt paſſio ſenſus exterioris: cum ſenſus exteriores oēs ſint in ſomno ligati: ergo ſomniū non erit paſſio exterioris ſm actū exteriorem. Secunda eſt: ſomnium non eſt paſſio opinionis niſi ſm accidens: ſm ꝙ iudicium opinionis imiſcet ſe ſimulachris ſenſibiliuꝫ: vnde in ſomnio nō cognoſcimur hoiem vel equum: ſed hoiem albū vel nigrū. Tertia eſt: Nō omnis cōparatio in ſomno eſt ſomniuꝫ: pōt naqꝫ accidere vt quis videre in ſomnijs Socratē videaꝭ: ⁊ animaduertat ſe videre ipm per ſomnium: ⁊ ego ſepe viſus ſum mihi cōperiſſe librum quē diu optauerim legere: ſed ſomniare me ſciebam: ⁊ vnus amicus me⁹ cū preceptorē ſuū reuocatū ab inferis videret dicebat ſe ſomniare: ꝓpꝛie enim ſomniū eſt cum quis putat vera eſſe que ſomniat. Quarta ē: quāquā in ſomno nihil ſentiāt ſenſus: tū afficiunꝭ intus: in ſomno ergo nihil ſentiri eſt verū: tamen ſenſus nullo modo affici non eſt verum. Quinta eſt: Principium motus ſenſibiliū ē a ſenſu ⁊ finis in imaginatiua: i ſomno econuerſo: ideo vult Auerrois ſomniū eſſe paſſionem imaginatiue virtutis: que eſt in continua trāſactiōe de vna imagine ad aliā: ⁊ ꝓpter rōes Ariſtotelis diciꝭ cōiter ꝙ ſimulachra reſeruanꝭ in organis ſenſuū ⁊ faciūt ſomnia in ſomnis. Sed cōtra: dicit Ariſtoteles in primo Topicorū: ſpecies ſingularis non manet in ſenſu: ⁊ dicit hic Cōmentator ſenſus nihil accipit ſine preſentia materie ergo ſimulachra nō reſeruanꝭ in organis ſenſuū. Itē dicit hic Auerrois ꝙ principiū motus ſomnij eſt ab imaginatōe ⁊ eſt a loco in q̄ ſeruātur ſimulachra ergo ſeruatio imaginum nō eſt in organis ſenſuum. Iteꝫ nō habētes oculos ſomniant de coloribus. Dico ergo ꝙ ſaluantur in organo imaginatiōis ⁊ in ſomnio fluunt ad organum ſenſus cōis: qui cōuertitur ſuper ea ſm ꝙ ſunt a ſenſibilibus ꝓprijs: ⁊ ſic videꝭ audire cū conuertitur ſuper audibile ⁊ ſic d̄ alijs: eo ꝙ in ſomnijs agit fantaſma in ſenſibile: ⁊ per tales ratiōes ꝓbat Ariſtoteles per locū a minori ꝙ ſenſibilia refluentia a loco fantaſtico ad organum ſenſus cōis poſſunt manere in ipſo re nō preſente in ſomno: qꝛ in ſuperficie organoꝝ aliqn̄ diu manent poſt impreſſionem.

De diuinatione vero. Sententia cōſiſtit in his ꝓpoſitiōibus. Exiſtimandū eſt habere aliquam diuinationē per ſomniū. Item ſomnia cauſe exiſtūt vel ſigna vel accidentia futurorū: ſomniāt naqꝫ homines ſepenumero de his que ſpectant ad naturaꝫ ſue cōplexiōis. Rurſus nō ſunt ſomnia imediate a deo omnia: quinimo quedam ſunt ſomnia quorum principium eſt in nobis: alia ſunt que nō pendent a principio intrinſeco.

Auerrois vult multa ſomnia ꝓuenire imediate a deo: omnis enim cognitio ⁊ ſenſitiua ⁊ ītellectiua humana imediate cauſaꝭ a deo: ob hoc tamen nō eſt ſomnium paſſio intellectus: licet in ſomnio cōtingat vere ītelligere. Verū poſteaqꝫ non licet ob anguſtiam temporis in his ꝓlongare ſermonem. De his diffuſe alias loquar maxime ī lecturis noſtris ordinarijs tuꝫ phyloſophie: tum medicine theorice. Hec in trāſitu ⁊ precurſu dicta ſufficiant.

Finis.

¶ Tiberius Bacilerius Bononienſis Reuerendo in Xp̄o patri dn̄o Uincentio ep̄o naulienſi. S. D. N. Papie nepoti.

Lucubrationes noſtras proxima foetura a nobis editas in libros Auerrois de ſubſtantia orbis & duo volumina de generatione & corruptione digniori alicui viro nuncupare decreueram: vt pari veſtigio defenſorem preferẽtes tutiſſime prodirent in medium: ſicuti nuperrime in phyſica & animam atq; parua naturalia Ariſtotelis & Auerrois felicioribus auſpicijs obſeruauimus: quo fit vt cõmodiſſime mihi obuius factus ſis: cui vice ipſo titulus cõmentationis noſtre dicaretur: virtutibus tuis ita ſic expoſcentibus. Cupiebā enim iãpridem aliquo honeſtiori obſequio beniuolentiam tuam demereri: vt inde tot beneficijs in me tuis aliqua ex parte vicez exoluere exiſtimarer: que in imenſum adeo pre humanitate tua me obſtrinxerunt: vt iam remunerandi locus non ſit: cum fortuna tua id nõ expectet: nec idipſum phyloſophia noſtra patiatur: Uale: Datū Papie. 1508. kal. Julij.

¶ Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura i Tractatum Auerrois de ſubſtãtia orbis: quã qdẽ ordinauit Joannes antoni⁹ Terzachus mediolanẽſis artium ⁊ medicine ſcholaris.

IN hoc tractatu intendimus perſcrutari de rebus ex quibus componitur corpus celeſte. Determinatum eſt ergo corpus celeſte componi ex duabus naturis ſicut generabilia ⁊ corruptibilia corpora: ſed tamen in iſtis fuit declaratum has duas naturas eſſe per generationem ⁊ corruptionem in eis inuẽtas: in celeſtibus aũt per motum localem. Quia enim declaratum eſt hec corpora moueri ex ſe ⁊ in loco eſſe: amplius autem illud quod mouetur ex ſe componitur ex duabus naturis ideſt recipiente ⁊ agente: quoniam cum declaratum ſit omne motum habere motorem: amplius aliquid motum eſſe: ⁊ mouẽs ĩ eodẽ ĩpoſſibile eẽ: cũ hoc ĩquã ſit: ꝺclaratũ ẽ corpora celeſtia cõponi ex duab⁹ naturis.

¶ Quia Ari. ꝑtractauerat in duob⁹ primis de celo ꝺ aĩali celeſti: quãtum ad orbes intelligẽtijs ſubiectos ⁊. 12. methaphyſice a. 29. vſqꝫ in finẽ libri q̃ꝫtũ ad intelligẽtias: voluit Auer. in hoc tractatu de aĩali celeſti q̃ꝫtuꝫ ad materialia ſimul ⁊ formalia diſſerere. Et cũ ſubiecti cuiuſlibet facultatis cognitio preſtet ad intelligẽda vero iudicio que in tali ſcientia ꝑtractãtur: iccirco aduertendũ multa ſubiectoꝝ genera a peripateticis inueniri: in ꝓpoſito id circa qꝺ verſaꝰ artifex ſciẽtificus ſubiectũ ſcientifice cõſiderationis nũcupatur: de quo fit mentio primo poſteriorũ ⁊ capite primo cũ dicit: de ſubiecto qꝺ ⁊ q: ꝑcognoſci. ⁊ capite. 25. vna ſciẽtia eſt vni⁹ generis ſubiecti. Cui⁹ quidem ſubiecti vna potiſſima cõditio ẽ ꝙ ſit notiſſimũ: ⁊ cũ. 2. ꝺ aĩa. 27. ⁊. 12. methaphyſice. 5. ſcriptũ ſit nullũ artificẽ hẽre ꝑtãtẽ ꝓbãdi ſuũ ſubiectuꝫ eſſe: neqꝫ partes ſubiectiuas: affirmandũ eſt qꝺem ſi eſt ſubiecti eſſe ꝑcognitionẽ inquãtum artifex nullus pot̃ ꝓbare ſubiectũ eẽ ſyllogiſmo cathegorico a priori nec a poſteriori: eſſe vo q̃onem: quatenus ſi eſt ſubiecti declarari pot̃ a poſteriori ſyllogiſmo cõtinuatiuo: q̃ ſyllogiſmo vtitur Cõmentator ad cõfirmandum illud qꝺ eſt p ſe manifeſtuꝫ: tamẽ indiget modicula inuitione. 2. phyſicoꝝ. 3. Uel ſi eſt ſubiecti ẽ qꝺ reſpectu qꝺ nõis: ꝑcognitio reſpectu qꝺis qꝺ rei. ¶ Iterũ ẽ alia ſubiecti cõditio videlꝫ ꝙ ſit diffinibile: cui⁹ cã ẽ: q: talis ſubiecti diffinitio mediũ exiſtit ĩ demõſtrãdis paſſiõib⁹ ꝺ ſubiecto potiſſimũ: huiuſcemõi. n. diffinitio ⁊ qꝺ ſbiecti ⁊ ꝓp qꝺ paſſiõis palã explicat. Ex his ĩfero corolarie: ſubiectũ ñ poſſe eẽ equocũ: ñ ens ꝓhibitũ: ñ ens p accidẽs: ñ terminũ ꝯplexũ: cũ talia ñ habeãt diffõnez: ⁊ hec ẽ cã ꝙ ſoleo dicẽ: nullũ terminũ ꝯplexũ ĩ ꝓpõne ſcibili ſubijci poſſe: ⁊ ſciaꝫ ſubalternatã ñ eẽ ſciaꝫ: cũ ſcie ſubalternate ſubiectũ addat diãꝫ accidẽtalẽ ſup̃ ſubiectũ ſcie ſbalternãtꝭ.

¶ Rurſus ẽ obſ̃uãdũ ꝙ rõ formal' ſubiectiua ẽ diffõ ſubiecti qua ſubiectũ cõmode ⁊ expedite ſubitꝰ predicatis ſecundi modi.

¶ Hui⁹ itaqꝫ pure narratõis ſtabiliꝰ ſubiectũ aĩal celeſte ĩ cõꝑatõe ad ea ex qb⁹ hec ſblunaria corpora ꝯponunꝰ: ⁊ hmõi ſbm tali explicatũ rõne a ſbo ſcie de aĩa in nobilitate ſupaꝰ: nobilitas nãqꝫ ſciaꝝ attẽdiꝰ penes nobilitatẽ ſubiectoꝝ formaliũ: hinc eſt ꝙ ſcia de aĩa ſciaꝫ octaui phiſicoꝝ q̃ de deo ẽ vt eſt motor: palaꝫ dignitate ꝑcedit. Et ſi in calce primi capitis corp⁹ celeſte ĩtelligere aſſeraꝰ: dico ꝙ nõ ꝑriaria ſꝫ ſecũdaria ĩtentõe ⁊ p accidẽs illud ibi ꝯfirmaꝰ: cõſtat aũt q̃ ꝑrio ĩtẽdunꝰ nõ q̃ p accidẽs ⁊ ſecũdario: facultati dũtaxat excellentiã ꝑſtare. ¶ Ampli⁹ ſciendũ: ꝙ via doctrine ſeu modus ꝓcedẽdi q formalis cõcauſa methaphorice noiaꝰ: erit ꝺmõſtratio ſigni: qua ab effectib⁹ tendim⁹ in cauſas ⁊ cauſe tm̃: qua ſciꝰ ꝓpter qꝺ effect⁹: ibi prius ſi ẽ effect⁹ notus erat oculata fide: ⁊ cauſe ⁊ eẽ: p quã ⁊ q: ẽ ⁊ ꝓp qꝺ effect⁹ ſiꝰ dignoſcunꝰ: erit ⁊ Diuiſio: Diffõ: Entimema: ⁊ Inductio. Exẽplo ñ vteꝰ Auer. cũ ab vno ꝑticulari vadat ad aliud: ſcia aũt nõ ſit ꝑticularium: multa de modis ꝓcedẽdi dixi ãno ſupiori ꝓhemio ꝑmi phy.

¶ Inſcripſit aũt Auerrois notãter hũc tractatuꝫ de ſba orbis: nõ celi: vt hmõi liber aliq̃tenus a tractatu Ariſtotelis de celo diuerſificaret: neqꝫ Ariſtotelicis dogmatib⁹ ob hũc tractatũ aliq̃ in ꝑte occurrit diminutio: cũ oẽs ſnĩe hic enumerate ab Ariſtotele ſuis in monumẽtis ĩueniãꝰ. Cũ itaqꝫ alia eẽt ĩtẽtio totius phye: alia cuiuſlibꝫ ꝑtis: eadẽ ãt vtilitas ⁊ via doctrine: iccirco Auerrois ſuã dũtaxat ꝓponit itentionẽ: omittẽs alia ꝺ qb⁹ copioſe ſcripſerat ꝓhemio primi phyſicoꝝ. Quinqꝫ aũt capitulis ꝑtiꝰ iſte tractat⁹: in quoꝝ ꝑrio diſcrimina oñdunꝰ inter naturas celoꝝ ⁊ ſublunariũ corpoꝝ. In ſcꝺo tractabiꝰ ꝺ celo eiuſqꝫ accidẽtib⁹ in relatiõe ad hec ĩferiora. Tertiuꝫ declarabit orbeꝫ ſubiectũ ĩtelligẽtie nõ eẽ ꝯpoſituꝫ ex mã ⁊ forma ⁊ ĩtelligẽtias nõ eſſe formas cõſtitutas ineſſe p celuꝫ: cũ moueãt eterno tp̃e. Agit ĩ q̃rto capl̃o ꝺ ĩtelligẽtijs: vt motrices ſunt aĩaliũ celeſtiũ. In q̃nto capl̃o hec ꝓpõ maĩfeſtaꝰ: celũ ẽ corp⁹ ſimplex ⁊ ſpũale: hec igiꝰ iſagogica ſꝫ ẽ ĩtroductoria ꝑmiſſim⁹: difficultatib⁹ q̃s tractatur⁹ ẽ Auerrois accomodata. Ego oĩ diligẽtia: ſtudio: vigilãtiaqꝫ ꝯtẽdã vobis eẽ nõ ꝑuo emolumẽto: ⁊ queãdmodũ mihi in aĩo ẽ velle ꝓdeſſe: ita vobis ſit velle ꝓficẽ: ⁊ Deus faciat vt vtriqꝫ vtrũqꝫ ꝓpoſitum implere poſſimus.

¶ Sententia auteꝫ huius partis ſtat in hoc. Corpora celeſtia ⁊ ſubceleſtia ex materia cõponuntur ⁊ forma: illoꝝ cõpoſitio inuenta eſt motu locali: cum moueantur ex ſe per ſe: ⁊ nihil poſſit habere rationem mouentis ⁊ moti: horum vero compoſitio cõperta eſt generatione ⁊ corruptiõe. ¶ Eſt pro huius partis expeditione primitus animaduertendum ꝙ vna cõpoſiti cõditio: eſt quãdaꝫ. ſ. ꝑſefferre imperfectionem: ob partem quã habet potentialem: palam etiã eſt vnũquodqꝫ compoſitũ a partib⁹ quãdam habere diuerſitatem: illas quoqꝫ conſequi: ⁊ ab illis dependere manifeſtum eſt: pars itaqꝫ que eſt forma: cũ ſit tota ꝯpoſiti virtualis ꝑfectio: ꝑteꝫ quoqꝫ potẽtialeꝫ eminẽter ꝯtineat: ⁊ ꝯpoſito ĩ altera parte maĩ ꝑſtãtior cenſeꝰ ab Auerroi. 2. ꝺ aĩa. 7. de his dixi. 2. phy. 12. ¶ Ampli⁹ ꝑ celi. 55. 76. 96. tradiꝰ diſtinctio de celo: qꝺ ⁊ ꝓ maxia ſpha: ⁊ ꝓ aggregato ex firma/

mēto ⁊ planetis ⁊ pro toto vniuerſo capi pōt: hic audiē ꝓ cumulo ex itelligētia ⁊ orbe: ⁊ vt reor non pōt capi celū pro orbe tantuꝫ ſubiecto itelligētie: veluti neqꝫ hō ſumiē pro corpe ſubiecto aīe itellectiue humane. ¶ Rurſus celū ꝯponi ex duabꝰ naturis colligiē. 2. phy. 3. 8. phyſi. 27. 2. methaphy. 16. 8. methaphyſice. 7. motꝰ celi nālissimꝰ exiſtit ⁊ ꝑ aiaꝫ ⁊ ꝑ corpus: ē nāqꝫ itelligētia aīa celi: nā: ⁊ volūtas eiuſdē: iccirco motꝰ celi ⁊ aīalis ⁊ nālis ⁊ volūtarius noīari ſolet. ¶ Preterea ſiqs corpoꝝ ſubceleſtiū principia diffinire ꝯtenderit: via hec ſeruāda erit: teſtimonio ſenſus: hoc corpꝰ demōſtrato corpore ſortis: cōpertuꝫ ē mō hic opatōes viuentis: mō nō viuētis: ex quibus opationibꝰ cognitis pugnātibꝰ ad ſeinuicē iudicatuꝫ ē ab intellectu duas vltimatas formas ſbales in eodē ſubiecto ſimul nō poſſe iueniri: facit hec ſenſus experientia vt neceſſe ſit māꝫ ꝯrūs formis eſſe ſubiectā: cuius materie ſubiecte mediātibꝰ vijs cōpoſitiua ⁊ diuiſiua indagatur diſſinitio: ordie quodaꝫ incedēdo ⁊ eligēdo q̄ ꝑ ſe adſunt materie: ⁊ que nō inſunt remouēdo: ⁊ ꝓponiē exēplum: cum.n. mā ipſa nūqꝫ interitura ens ſit: qd̄ ꝑ ſbam ⁊ accidēs determinaē: mutatōe ſbali exñte cōuinciē ipaꝫ eē ſubſtantiā: que qdeꝫ ſba ꝑ actū diuidiē ⁊ potentiā: ſublato itaqꝫ actu ſubſtātia potētialis mā declarabiē: ⁊ ſic ſi nos veniamus ex his que nos facillime ꝯprehēdimus ad cōtora ⁊ plura cōprehēdentia: ⁊ ex iſtis ad pticlaria diuidēdo ⁊ qd̄ expeditiꝰ ē colligēdo: nemo admireē: cū ħ Ariſtoteles iūnuauerit ꝑ phyſi. 4. vii ex vlibꝰ in ſingularia opꝫ ꝓcedere. Sꝫ d̄ his dixi diffuſe ꝑ phy. ¶ Rurſus cū motꝰ vt ē fluxus forme ſit quātitas: ⁊ formalr̄ ſit paſſio: pro forma aūt fluente ſit aut quātitas aut q̄litas aut vbi aut ſba vt dixi in pricipio tertij phyſicoꝝ tenēdū ē ad ſitū nō eē motū ꝑ ſe: q tñ ipm̄ vbi neceſſario ⁊ inſeparabilr̄ cōcomitaē: motꝰ ḡ celi dꝫ dici localis ⁊ nō ſitualis: veꝝ hec a me diſcuſſa ſunt. 3. phy. 5. 4. phyſicoꝝ. 45. 6. phy. 85. ⁊ in his nō ē ꝓlongādus ſmo. ¶ Preterea ē aduertēduꝫ: moueri ex ſe pōt ꝯcedi elemētis: q̄tenus mouenē aliq mō ab itrinſeco: attribuiē aīalibꝰ ſublunaribꝰ: qm̄ diuidunē in ptē ꝑ ſe mouentē ⁊ pteꝫ ꝑ ſe motā actu: rōne tñ ptis: qꝛ muſculus ē primū mouēs ⁊ primū motū corporeū: reſiduū corpis ē motū per accidēs: cōgregatū ex muſculo ⁊ reſiduo corpis vocaē motū ꝑ ptē: ſepe dici ſolet celuꝫ dūtaxat moueri ex ſe: qꝛ pars ꝑ ſe mouēs celuꝫ ē in actu: cū nō ſit ꝯſtituta ineſſe ꝑ celū: ⁊ ps mota ē ſm ſe totā nō ſm ptē: mouenē igiē corpora celeſtia ex ſe ꝑ ſe: ⁊ cōponūtur ex motoꝛ ⁊ moto: ⁊ apd̄ me elemēta ⁊ mixta inaīata cū careāt intrinſeca reſiſtētia: nō moueāturqꝫ ex ſe ꝑ ſe: nō dicunē ꝯponi ex motore ⁊ moto: lꝫ cōponātur ex mā ⁊ forma. ¶ Iterū: ſupma ſpa ē i loco ꝑ cētrū. Planete ꝑ accidēs ſunt in loco ꝑ ſe: offm̄.n. ſpici eſt ꝯtinē: cui termiari ⁊ ꝯtieri accidit. Que mouenē motu recto ⁊ augmēti ⁊ ēt alteratōis ſunt ꝑ ſe in loco: cū ſint nālr̄ termiata ñ termiantia: ē.n. terra terminata ñ terminās: accidit nāqꝫ elemētis termiare nō termiari. Queḡ mouenē ex ſe ꝑ ſe: ⁊ que ſunt in loco per centrū cōponunē ex motore ⁊ moto. ¶ Poſtremo: hec propoſitio: non poteſt idem eſſe mouens ⁊ motū demōſtraē. 7. phyſicoꝝ. 2. cuiꝰ ꝓpōnis reſolutiſſimꝰ ſenſus ē: rō principiādi motuꝫ actiue: ⁊ ratio principiādi motū paſſiue reipſa diſtinguūē: ⁊ hec ē cā ꝙ ſoleo dicere: mouenē celū: ⁊ ē q̄ſtū: merito orbis intelligit ⁊ deſiderat ratione intelligētie: de his dixi. 7. phyſicorū. 2. Quare ⁊c.

¶ In hoc tractatu igiē pſcrutaturi ſumꝰ de his duabus naturis ex quibꝰ corpꝰ celeſte cōponiē vtrū ſint ſiles illis naturis ex qbꝰ generabilia cōponunē: quaꝝ vna diciē forma: altera mā. ſ. vtrū hec mā ⁊ forma q̄ ſunt hic ſint eadē cū illis aut diuerſa ſm magis ⁊ minus: ſed ſi ſint diuerſe ſpē tūc equiuoce diciē corporeitas aut ſm priꝰ ⁊ poſterius. Qm̄ āt he due nature exiſtētes in his generabilibꝰ ⁊ celeſtibus corpibꝰ nō ſunt couenietes ſpē manifeſtū eſt poſito corpe celeſti eē igenerabili ⁊ incorruptibili ⁊ corpibꝰ que ſunt apd̄ nos eſſe generabilia ⁊ corruptibilia: cāeis corporis generabilis ⁊ corruptibilis ⁊ eterni eaſdem eſſe impoſſibile eſt. Remanet ergo perſcrutari de eis quibus he due nature que ſunt in corpe celeſti differūt ab eis que ſunt in corpore generabili ⁊ corruptibili.

¶ Snia cōſiſtit in hoc: Differendū ē: nuqd mā ⁊ forma ptes eēntiales corpoꝝ ſbceleſtiū ſint eiuſdē rōis cū nāis celi: aut ſint diuerſa ſꝫ magꝭ ⁊ minꝰ. i. ſint alterꝰ ⁊ alterꝰ rōis: diuerſitas nāqꝫ ſꝫ magis ⁊ minꝰ ꝑmittit ſepe idētitatē ſpecificā: quādoqꝫ ꝯpatiē diſtictionē ſpecificā: vt i ꝓpoſito: ⁊ cū celū ſit eternū: ⁊ corpa ſubceleſtia mortalia: ꝯſtat nāis celi alterꝰ eſſe rōis a nāis corpoꝝ ſblunariū: ⁊ obiter format Auer. hāc ꝯñtiā: corpa ſupiora ⁊ iferiora differūt ſpē ḡ nihil d̄ illis vniuoce ꝑdicaē: q tꝫ hoc fundamēto: oibꝰ corporibꝰ ſubceleſtibꝰ aliqd ē cōe vniuocū: qm̄ eoꝝ eſt eadē mā ſꝫ eēntiā: vniuocatio aūt ē a mā: celis igiē ⁊ iferioribꝰ nihil ē cōe vniuocū: ſūt.n. orbes alterꝰ ⁊ alterꝰ rōis: ⁊ mā celi ⁊ hoꝝ inferiorū ſilr̄ diuerſaꝝ exiſtūt rōnū: qꝛ itaqꝫ corpa ſubceleſtia ⁊ celū differūt ſpē diuerſitate ſe tenēte ex pte pricipij mālis iō d̄ his nihil ē cōe vniuocū: ⁊ ħ ē cā qd̄ dixi. 3. phy. 4. ꝑdicamētis nihil eē cōe vniuocū: qꝛ ſm ꝙ erāt diuerſa genera: ita diuerſe potētie ⁊ diuerſi actꝰ reperiebantur.

¶ Pricipiū qdē pſcrutatōis in hoc. Ari.n. cū iuenit ꝙ idiuidua exñtia ꝑ ſe ħ q̄ vocātur ſubſtātie trāſferri d̄ vna diſpōne i aliā iuenit hāc trāſmutatōeꝫ duobꝰ mōis: aut trāſmutatione i diſpōibꝰ extriſecis a qdditatibꝰ ſubſtātiaꝝ exñtiū ꝑ ſe q̄ nō facit illa idiuidua dꝛia ſm illas diſpōes trāſmutari i noīe nec i diffinitōe: ſicut diſpōes q̄ dicūē q̄ꝫtitates ⁊ q̄litates ⁊ alia ꝑdicamēta q̄ appellanē accidentia aut trāſmutatōeꝫ i diſpoibꝰ q̄ faciūt idiuidua dꝛia ipas trāſmutari noīe ⁊ diffinitiōe: que trāſmutatio dr̄ generatio ⁊ corruptio.

¶ Quia dixerat Auer. ꝯpoſitionē corpoꝝ ſubceleſtium iuētā fuiſſe gnātōe ⁊ corruptōe: iō hāc in pte premittit tāquā principiū eoꝝ de quibus eſt tractaturꝰ trāſmutationē duplicē eē: ſubſtātialē. ſ. ⁊ accidētalē: hac: forma accidētalis: illa vero: forma ſubſtantialis acquiriē: indiuidua exiſtētia ꝑ ſe hec que vocāē ſubſtantie ſi defferāt tranſmutationē ſubſtantialē ꝑdunt nomē ⁊ diffinitionē: ſi accidētalē ſeruaē nomē ⁊ diffinitio. ¶ Eſt primitus animaduertendum: nō paruā eſſe differentiā inter defferens vtrāqꝫ trāſmutatōeꝫ ⁊ ſubiectū illaꝝ: indiuiduū.n. de predicamēto ſubſtātie eſt defferēs vtrāqꝫ mutationē: vt pꝫ a Cōmentatore dicente primo phyſicoꝝ. 63. ⁊ cū cōſiderauerūt illud qd̄ deffert vtrāqꝫ tranſmutationē inuenūt ipꝫ idē numero: ⁊ eſt corpus demōſtratū: videmus enīꝫ idē corpus in eodē loco trāſferri de carneitate in terreſtreitatē ⁊ de terreſtreitate in vegetabilitatē ⁊ mutabitur nomē eiꝰ ⁊ diffinitio: ⁊ videmus ēt ipm trāſferri de albedine in nigredinē ſed nō amittit nomē ⁊ diffinitionē: ⁊ ait pñti lectione: cū inuenit Ariſtoteles ꝙ indiuidua exiſtentia per ſe: hec que vocantur ſubſtantie trāſferri de vna diſpōne in aliam: inuenit hanc trāſmutationē duobus modis: vnde neqꝫ materia prima: neqꝫ aggregatū ex materia prima ⁊ q̄ꝫtitate interminata pōt eē defferēs trāſmutationē: cum ñ ſint talia oculata fide ſenſata: at ſubiectū trāſmutatiōis ſubſtātialis ē mā pria: accidētalis aūt ens actu: oēs.n. forme ſubſtātiales nudā materie eſſentiā attingunt: ea etenim que formā vltimatā in mā precedūt rōem medij diſpoſitiui nō receptiui hēre dicuntur: ⁊ hec ē cā ꝙ ſolitus ſum dicere generationē ⁊ motum differre ex parte ſubiecti nō mēſure. ¶ Rurſus notandū: per trāſmutationē ſubſtātialē perdiē nomen ⁊ diffinitio: nō ꝑ accidentalē: ⁊ ex hoc multi inferunt ſortem nō eē hoīem neqꝫ aīal rōale: ſorte nō exñte: i quoꝝ fauorē adduco aliquas rōnes ad exercitādum igenia vr̄a: ⁊ primo: hec ꝓpō: ois hō ē rōnalis: vera ē de eo qd̄ ē hō in actu: non de eo qd̄ ē hō in potentia. Auer. prio priorū capite. 13. ergo ſorte nō exñte: ſortes nō ē rōalis. Itē. 7. methaphyſice. 53. dicit Auer. pticularia nō ſciunē niſi dū ſunt i ſenſu: ⁊ cū recedūt a ſenſu pñt corrūpi ⁊ tūc nō remanebit cognitio eorū apud ſentiētes: ſꝫ tm̄ remanebit exiſtimatio: ⁊ vera iſta eē ñ pñt: ſi ſorte corrupto ipe ſit riſibilis ⁊ hō: tāta.n. certitudo hēreē de ſorte remoto a ſenſu: ſicut qū eſt in ſenſu: qñ itaqꝫ ſenſatū recedet a ſenſu remanebit ſua informatio i aīa nō ita ꝙ ſit certus ipm eſſe ⁊ iō ſenſibilia nō hñt diffinitionē neqꝫ d̄mōſtratōeꝫ: qꝛ poſtq̄ꝫ recedūt nō hñt niſi exiſtimationē. Ampliꝰ primo phyſicoꝝ. 29. 63. 5. phyſicoꝝ. 7. palā colligitur ſortē nō eē hoiem: ſi non ſit: quare cū li exñs ⁊ li ens ꝯuertanē qd̄ nō erit exñs: nō erit ens. Aſſentio tamē ego pri oppoſite his fundamētis: vnūqdqꝫ ꝑdicatū qdditatiuū ⁊ ſcd̄i modi priꝰ cōcediē ſpēbꝰ q̄ꝫ ſingularibꝰ: ſꝫ hō exiſtit: qꝛ ſortes exiſtit: ergo hec ꝓpō: hō exiſtit: nō eſt primi modi: ergo iſte due ꝓpōnes non ꝯuertunē: hō ē exñs: ⁊ hō eſt ens: cū ꝯſtet iſtā: hō eſt ens: eē primi modi. Itē abſurdū ē cōcedē exñtiā ꝑdicari in primo mō de termīs ſupponētibꝰ ꝓ rebus naturalibus: imo ⁊ Theologi nō audēt dicē hanc: Deus exiſtit: eē i primo mō: ⁊ rō eſt: hec ꝓpō: albedo eſt ꝑ ſe ens: ē vera: ſiue li ꝑ ſe dicat inherētiā: ſiue inherens: at iſta: albedo eſt per ſe exñs: falſa eſt: ſalteꝫ ſi li per ſe: dicat inherens: cum itaqꝫ albedo ſit per ſe ens: ⁊ per accidens exiſtens: habetur intentum: vnde nūqꝫ ꝓpoſitio ꝑmi modi aut ſcd̄i reddiē falſa: ꝑꝑ appoſitionē de li ꝑ ſe: ſiue inherētiā dicat: ſiue inherens. Neqꝫ auctoritates oppoſitū conuincūt. Ad primā: Auerrois loco ānotato facit dꝛiaꝫ iter ꝓpoſitionē in mā neceſſaria: cuiꝰ ꝑdicatū enūciaē de ſubiecto ⁊ pro ſuppoſito actu: ⁊ ꝓ ſuppoſito in potētia ⁊ ꝓpoſitionē nō in mā neceſſaria: cuiꝰ ꝑdicatū verificaē d̄ ſubiecto pro ſuppoſito in actu tm̄: ⁊ ibi enumerat iſtas duas ꝓpōnes: ois hō ambulat: ois hō ē rōnalis: ⁊ ita hec ꝓpō tūc valet iſtā: ois hō ē exñs rōnalis. Ad ſcd̄aꝫ pticularia non ſciunē. i. nō ſentiunē niſi duꝫ ſunt in ſenſu: ⁊ cū recedūt a ſenſu: pñt corrūpi: qꝛ poterūt ñ eē: ⁊ tūc nō remanebit cognitio eoꝝ apd̄ ſentiētes: ſꝫ tm̄ remanebit exiſtimatio: ⁊ qñ ſenſatū receſſit a ſenſu remāebit ſua iformatio i aīa: nō ita tñ ꝙ ſit certꝰ ipm eē: qñ recedit a ſenſu: ⁊ paulo poſt ſubiungit Auerrois: ipoſſibile ē vt diffiniaē. ſ. pticulare ſꝫ ꝙ ē pticulare: ⁊ cū nō ſit eternū ipoſſibile ē diffiniri: qm̄ pticularia ſm ꝙ ſunt pticularia non habēt diffinitōes: ⁊ dixit ħ: qꝛ diffinitōes rerū ſunt ꝑmanētiū ⁊ pticularia ñ ſunt remanētia: diffinitōes ergo ſunt rerū remanētiū ſm ꝙ ſunt vl̄es nō pticulares. Intētio igiē Ariſto. ⁊ Auer. erat declarare ſingulariū nō eē ſciaꝫ: ſiue illa eēnt eterna: ſiue nō eterna: ⁊ rō ē: ſingulare nō ē diffinibile diffinitōe diſtincta a diffinitōe ſpēi: neqꝫ hꝫ ꝓpriū diſtictū a ꝓprio ſpēi: ⁊ iō dicit Auer. in fine. 53. ⁊ cū Platonici poſuerint vl̄ia eſſe ſepata: ſeqē vt ſint pticularia: ⁊ ſic nihil ꝓſunt in diffinitōe: vñ ſingularia ñ ſunt itelligibilia niſi ꝑ accidēs: illa videlꝫ itellectōe q̄ vl̄ia ꝑ ſe itelliguē: diffinitōes itaqꝫ ſunt formaꝝ vl̄iuꝫ explicataꝝ noibꝰ cōcretis ſupponētibꝰ ꝓ rebꝰ ſingularibꝰ. Ad alias: ꝙ ꝑ trāſmutatōeꝫ ſbalē ꝑdaē nomē ⁊ diffinitio ꝑ accidētaleꝫ nō: nō iſerē oppoſitū noſtre determinatiōs: qꝛ vt dicebā āno ſupiori ꝑ phy. 29. ois trāſmutatio ſit circa ſubiectū: nullatenꝰ circa ſuppoſitū: vel ꝑ trāſmutatōeꝫ ſbaleꝫ ſortes nō ē exñs hō: ⁊ lꝫ dicat Cōmētator. 5. phy. 7. ſi trāſmutatio fuerit in eēntia indiuidui d̄mōſtrati. ſ. indiuidui ſubſtātie donec fiat illd̄ ñ idiuiduū dr̄ corruptio ſimplr̄: arbitranē tñ moderni cū ħ dicto Cōmētatoris hāc ꝓpōneꝫ: ſortes ē hō eē eterne veritatis: hoc.n. idiuiduū ſit nō ħ indiuiduū: ſic ꝙ ſortes duꝫ corrūpiē ſit ñ ſortes: vñ poſtq̄ꝫ ſortes ē factꝰ: nō bñ dr̄: ſortes ſit ſortes: ſed bñ in corruptōe eiꝰ: verū ē enūciare ſortē fieri nō ſortē: nō ꝙ aliqñ ſortes ſit nō ſortes: ſꝫ eo mō q̄ dicimꝰ aquaꝫ fieri ignē: qꝛ ex aq̄ ſit ignis: ita ſortes ſit ñ ſortes: qꝛ ex ſorte ſit nō ſortes: videlꝫ cadauer qd̄ eſt nō ſortes veruꝫ de his ſatis diximꝰ āno ſupiori ꝑ phy. 29. 63.

¶ Cum ergo ꝯſiderauit hos duos modos tranſmutatōis iuenit eis cōia ⁊ ꝓpria. Cōia quidem ſunt que inſunt tranſmutatiōi ſubſtantiali ⁊ accidētali: eſt.n. cōe his duobus habere vnū ſubiectuꝫ reſpiciēs tranſmutationeꝫ. Amplius neceſſariū eſt nō eſſe precedere eſſe generabilis ⁊ corruptibilis ⁊ oīno eſſe eius quod ſit: non enim ſit niſi illud qd̄ nō eſt: ſimiliter aūt inueniē poſſe ꝓcedere eē in ſubiecto neceſſario: in vtroqꝫ mō factiōis qd̄ enim eſt ipoſſibile nō ſit: amplius iueniē eſſe neceſſario illd̄ ex quo eſt factio illius rei ⁊ ad qd̄ eſſe cōtraria ⁊ habere ideꝫ genus ⁊ ꝙ illa ꝯrietas reduciē ad primā ꝯrietateꝫ. ſ. non eſſe ⁊ formam.

¶ Sentētia huiꝰ ptis ſtat in hoc: reqrit vnaqueqꝫ mutatio ſubiectū: cuꝫ ſit mutari rem aliter ſe habere

nunc qʒ prius:⁊ cuʒ creationi nihil ſubijciatur: non exiſtit creatio mutatio. Iterum nõ eſſe precedit eſſe generabilis ⁊ corruptibilis ⁊ oio eſſe eius qd fit: ⁊ ratio eſt:q: nõ eſſe cõpetit rei ex ſe:eẽ vero ab alio: ⁊ apud Auerroiʒ nõ eſſe rei dʒ precedere tẽpore eẽ: nõ natura tantũ:ſi.n.mũdus eſt factus: ea ex quib⁹ fit ſunt priora tempore mũdo:dicebat Auerrois pri mo celi.106.tale nãqʒ nõ eſſe: cum purum nihil eẽ non poſſit:fundabit in aliquo ſubiecto qd quidẽ ab vna forma variabit in alteram: vnde quecũqʒ ſunt incõpoſſibilia pro eodeʒ inſtanti durationis qd pri⁹ natura ineſt:⁊ prius duratõe ineſt:ſed eſſe ⁊ nõ eſſe rei ſunt incõpoſſibilia pro eodeʒ temporis momẽto: ⁊ nõ eſſe eſt prius natura ergo erit prius tempore: abſurduʒ nãqʒ eſſet fateri nõ eſſe pcedere eſſe natu/ra:⁊ eſſe antecedere nõ eſſe duratione. Rurſus potẽ tia pcedit eſſe in vtraqʒ factione:q: in eodem poten tia pcedit actum:lʒ actus abſolute ſit prior potẽtia: q: dat forma nõ cauſata a materia:cui mã ſubijcitur: a qua ipſa cauſatur:⁊ eam materia nõ cauſat: ⁊ ſunt oẽs intelligentie hac de cauſa abſtracte ſm eſſe ⁊ ſm rationẽ:nõ fit nãqʒ impoſſibile:⁊ nõ fit niſi qd non eſt;de quocũqʒ.n.verũ eſt dicere ꝙ generat:eſt veꝝ dicere ꝙ nõ eſt.5.phyſicoꝝ.13. Preterea id ex quo ẽ factio ⁊ ad quod eſt ſunt contraria: ideſt terminus a quo ⁊ terminus ad queʒ cuiuſcũqʒ mutationis ſunt ſeinuiceʒ pugnantes:⁊ q: terminus a quo mutatõis qui eſt priuatio neceſſario ⁊ inſeparabiliter cõcomit tatur formaʒ oppoſitã forme inducende:ideo peripa tetici hoc conſiderantes dixerunt mutationẽ quãli/bet incipere a contrario ⁊ deſinere in contrariũ:quia tamẽ nunqʒ ſubiectuʒ efficitur ſubiectũ mutationis niſi ſit priuatũ:iccirco ſepe dixerunt principia muta/tionũ eẽ priuatiue oppoſita:hec ſunt q̃ vtriqʒ muta tioni deſeruiũt. Ulterius primis contrarijs ſemper ſubſternit idem genus ⁊ idem ſubiectum:priuatio ⁊ forma ſunt prima cõtraria:q: manẽt in omni trãſmu tatione:ex vno aũt cõtrario fit aliud improprie:quia vnuʒ manet poſt aliud:⁊ dicebaʒ anno ſuperiori prio phyſicoꝝ.42.alteruʒ fieri ex altero proprie eſt ſicut fit ſtatua ex ere qd permanet:fieri aũt albũ ex nigro eſt ꝓprie fieri albuʒ poſt nigruʒ cõtraria ergo ⁊ prin cipia nõ fiunt ex alterutris: verum eſt ꝓprie:vnum tamẽ fit ex alio improprie:⁊ alij dixerunt principia non generari ex ſe inuicẽ in eodeʒ genere cauſe:vel tanqʒ ex partibus.

¶ Differunt aũt in h:qñ inuenit tranſmu/tationeʒ indiuiduoꝝ in ſuis ſubſtãtijs coge re ſubiectũ nõ eſſe ens in actu ⁊ nõ habere formã qua ſubſtantiat. Si eniʒ haberet for maʒ nullaʒ aliaʒ reciperet niſi illa deſtructa: vnã.n.formã hẽre niſi vnũ ſubiectũ ẽ ipoſſi/bile:⁊ ſi eſſet ſubſtãtia ſimplr exiſtẽs i actu: tũc eẽt ipaſſibile ⁊ nõ receptiuũ:qd eiʒ actu nõ recipit aliqd qd eſt in actu hʒ ꝙ ẽ i actu: vnde natura huius ſubiecti recipiẽtis ſub/ſtantiales formas.ſ.prime materie neceſſe ẽ eſſe naturã potẽtie.ſ.ꝙ potẽtia.eſt eius diffe/rentia ſubſtãtialis:⁊ ideo nullaʒ habet for/mã ꝓpriã:⁊ naturã exiſtẽte i actu:ſʒ ei⁹ ſub/ſtãtia eſt i poſſe:⁊ ex hoc materia recipit om nes formas:ſed poſſe quo ſubſtãtiat hoc ſu biectum:differt etiã a natura ſubiecti quod ſubſtantiat per hoc poſſe in hoc qd poſſe di citur reſpectu forme: hoc aũt eſt ſubiectum vnũ entiũ:hoc aũt ſubiectuʒ eſt elementum vnum eternum exiſtentium per ſe:quorum ſubſtantia eſt in potentia per ſe ꝙ ſubſtãtia eſt in potẽtia. Et id difficile ẽ itellige vl ima/ginari niſi i cõpatõe ad alteꝝ.ſic dicit Ari.

¶ Snia hui⁹ ptis ſtat in hoc:in primis trãſmutatio ſbalis ⁊ accidẽtalis differũt ex parte ſubiecti.nã mu tationis ſubſtãtialis ſubiectũ ẽ mã pria:⁊ p io ge nerationẽ prio formabat ab Ariſto.hec pnia: ſubie/ctũ gnationis eſt ens actu ergo gnatio eſt alteratio. Itẽ impoſſibile ẽ candẽ mãm numero ſimul ſm ſe ⁊ quãlibet ſui ptẽ hẽre eſſe a pluribus formis ſubſtãtia/libus vltimate ⁊ cõpletes:⁊ hac rõne poterũt forme elementorum truncate in mixtis remanere: in hoie etiã pono aiam cogitatiuam diſpoſitionẽ materie p intellectu humano recipiendo:ea enim que formam vltimatã in materia precedunt rõnem medij diſpoſi tiui habere dicunt:nõ receptiui. Rurſus volo tamtũ primã intelligẽtiã eſſe ſimplr actũ ⁊ penitus ab om/ni potentia liberatũ:⁊ nulla in parte alicuius act⁹ re ceptiũ:materia ergo non erat actus:neqʒ poterat eẽ ex actu ⁊ potentia cõſtituta:cũ ſit receptiua formarũ ſublunariũ ſm eſſe reale:cum itaqʒ materia ſit pura potentia qua ſubſtantiat:põt omnes formas ſublu/nares ſm eſſe reale ſuſcipere: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ ipſa non cognoſcitur niſi per cõparationẽ ad formã:eadẽ n.cognitione percipitur forma per ſe:⁊ materia per accidens:veluti ⁊ eadẽ intellectione cognoſcit vlẽ per ſe ⁊ ſingulare per accidens. Iterũ aduertendum potẽtiam mãe aliam eſſe abſolutã:aliam reſpectiuã: ⁊ reſpectiuam:aliã eſſe eſſentialẽ:aliam accidentalẽ p potẽtiã abſolutã ⁊ radicalem materie circũloqmur nãm ⁊ eſſentiam materie:⁊ dicebã ãno ſuperiori pri/mo phyſicoꝝ.70.talem potẽtiã nõ reddere mãʒ cõ/poſitiorem:neqʒ impedire quin forme ſubſtantiales imediate vniantur materie:⁊ his que auctores affir mant de materia ſolitus ſum addere vnã diſtinctio/nem que totam rem cõplectit:materia prima põt cõ ſiderari tripliciter: vno modo vt eſt prior natura for mis quibus informat:ſecũdo modo vt eſt coniuncta formis quibus actuat perficit:tertio modo vt mate ria abſtrahit per intellectũ a formis quib⁹ eſt actua/liter copulata:mã prima ſm primã cõſiderationẽ eſt capax nãliter formarum omniũ:ens:ſubſtantia:eter na:ſimpliciſſima:vna tñ numero: materia ſecundo modo multiplicat ſm multiplicationẽ formaꝝ a qb⁹ recipit eſſe: ⁊ reſpectu vnius forme numero eſt vna materia numero:mã ſm tertiã cõſiderationẽ eſt vna numero priuatiue: ⁊ vt ſic habet eſſe intẽtionale:⁊ ita materia ſolet nũcupari ens rõnis:⁊ iſtis trib⁹ cõſide rationibus põt etiã cõſiderari dimẽſiões intermina/te:cognita hac diſtinctiõe intellectus clariſſime ⁊ di/ſtinctiſſime nãm prime materie percipiet.

¶ Et qñ iuenit ſubſtãtiales formas diuidi hʒ diuiſionẽ hui⁹ ſubiecti. Diuiſio ãt ñ ẽ huic ſubiecto niſi iquãtũ hʒ qʒtitatẽ:ſciuit auteʒ ꝙ principiũ

ꝙ principiũ ſeu primũ eoꝝ que exiſtunt in h ſunt tres dimẽſiones que dicuntur corpus.

¶ Intentio Auer. in reſiduo huius capli eſt oſtẽde re ordinẽ inferiorũ talem eſſe:in primis mã prima: mox dimenſio interminata:forma deinde ſpecifica: tandẽ dimenſio terminata:ordo aũt celi eſt iſte : itel ligentia:materia celi:qʒtitas celeſtis:⁊ ita intelligẽ/tia inuenit ſimplr prior orbe celeſti: ⁊ indiuiſibilis: q: non mediat inter materiã ⁊ quãtitatẽ:p quã qʒti tatem mã efficitur diuiſibilis:qñ inter mãm ⁊ qʒtita tem nulla interponit forma ſubſtãtialis: ⁊ ꝯſideran da eſt cõtentio inter Auerroim ⁊ ſcũm Thomã: po terat forma ſubſtãtialis apud ſcũm Thomaʒ pcede re qʒtitatẽ ⁊ eſſe diuiſibilis ob qʒtitatẽ ſequentẽ:ve/luti ⁊ materia reddit diuiſibilis p aduentũ qʒtitatis vult Auer.ſi forma antecederet qʒtitatem:cõſtituẽt compoſitum penitus indiuiſibile:impediret ⁊ mãm poſſe amplius diuidi:cui ꝯſentiẽdũ ẽ hoc fundamẽ/to:q: forma eſt purus actus nõ potẽtialis ad qʒtita tem:cõſtituens mãʒ in eſſe cõpleto ⁊ perfecto:⁊ hac lege materia iam forma ſubſtãtiali informata nõ po terit perfici per qʒtitatẽ:quicũqʒ ergo inter materiã ⁊ dimenſiones mediat forma ſpecifica impeditur ra tio diuiſibilitatis per ipſam formã:⁊ cum intelligen tia ⁊ mãm celi ⁊ qʒtitatẽ antecedat:eſt celũ qʒtum ⁊ diuiſibile per deſignationem:hec igit eſt ſnia genera lis oium eorũ que tradũtur in pceſſu huius primi ca pituli de ſubſtantia orbis:primo itaqʒ ait Auer. Ari ſto.primũ eorum que in materia exiſtũt cõcluſit eſſe corpus de genere qʒtitatis:q: inuenit formas ſub/ſtantiales diuidi ſm diuiſionẽ materie:diuiſio auteʒ nõ cõcedit alicui niſi merito qʒtitatis. Uñ eſt aduer tendũ:dimẽſiões in mã poni hac de cã:vt forme re/cipiantur in mã diuiſibiliter:q: dimenſio eſt rõ diui/ſibilitatis:quare forme que introducunt imediate mediantibus dimẽſiõib⁹ inueniunt extenſe: caduce ⁊ mortales:⁊ dico imediate:q: intellect⁹ nr inducit mediante cogitatiua:id ſaluat eius indiuiſibilitas ⁊ eternitas:ſupra ipm.n.nõ hʒ mã cauſalitatẽ:⁊ hec ẽ cã ꝙ intellectus noſter eſt per ſe ⁊ ſimplr prior mã ⁊ qʒtitate:eſt aũt poſterior p accidẽs duntaxat.

Et cuʒ iuenit in eis dimẽſiõibus cõicari for mas oẽs quaꝝ quelibet hʒ qʒtitatem termi/natam ꝓpriam:ſciuit dimenſiões termina/tas vltimo actu non poſſe eſſe niſi poſtqʒ for ma ſubſtãtialis eſt in eo:ſicut eſt diſpoſitio d alijs accidentibus exiſtentibus in actu. In/uenit etiam ꝙ ſubiecta omniuʒ accidentiuʒ ſunt indiuidua ſubſtantie que ſunt in actu d quibus declaratum fuit ab eo eſſe compoſi ta ex formis ⁊ ſubiecto ꝙ eſt in potẽtia :⁊ ac cipit etiã ſignum ex hoc ꝙ hoc ſubiectuʒ re/cipit accidentia contingentia in eo qd nõ eſt ſimplex:quoniã ſi eſſet ſimplex actu nõ poſ ſet recipere accidentia:pati enim contrariuʒ eſt ipſi actui.

¶ Senſus eſt:licet dimenſio interminata ſit primi/tus in materia:dimenſio tamen terminata ſequitur formam ſubſtantialem : veluti ⁊ cetera accidentia actu ex natura quorum ſubiectum eſt indiuiduum ſubſtantie compoſitum ex forma ⁊ ſubiecto quod eſt in potentia:cum itaqʒ ſubiectũ accidẽtiũ termiatoꝝ nõ ſit purus actus: neqʒ pura potẽtia: erit tale ſub/iectũ cõpoſitũ ex materia ⁊ forma. ¶ Eſt ꝯſiderãdũ: ad quãlibet formã ſubſtantialeʒ ꝯſequit determiata quãtitas:prio de aia.53.2.de aia.60.diuerſitas for/maruʒ eſt cã diuerſitatis in quãtitate ⁊ magnitudie: vnde eadeʒ numero quantitas põt eſſe nunc magis ⁊ nunc minus extenſa:in rarefactione.n. non acqrit noua quãtitas:ſed nouus terminus quantitatis:in rarefactione nãqʒ manet eadeʒ materia preciſe ergo eadem quãtitas. Item ſi ſic:poſſet ideʒ accidẽs nu/mero trãſire de ſubiecto in ſubiectũ:dato ꝙ bipedali quãtitati aggeneraret quãtitas pedalis per rareſa/ctioneʒ:ſit matera ſubiecta quãtitati pedali acqſite. A.cõſtat ꝙ.A.prius informabat aliqua parte bipe/dalis quãtitatis ⁊ nunc informat pedali quantitate: ergo illa pars bipedalis quãtitatis tranſiuit de ma/teria.A.ad aliaʒ materiã: ergo de ſubiecto in ſubie/ctum. ¶ Iteruʒ eſt aduertẽduʒ:ex materia prima ⁊ dimenſione interminata nõ fit vnum cõpoſitũ cõpo/ſitione accidentali:q: materia eſt ſubſtãtia in poten/tia:⁊ quãtitas interminata eſt accidens in potentia: ex pluribus aũt entibus in potẽtia nõ fit vnũ cõpo/ſitum accidentale:imo neqʒ ſubſtantiale. ¶ Poſtre/mo de ſubiecto accidentiũ eſt ptractandũ:in primis ſciendũ eſt ꝙ in elementis fundant accidẽtia p ſe pri mo:in mixtis aũt in ꝯpoſito ex materia ⁊ formis ele mentoꝝ truncatis ſupplentib⁹ viceʒ vnius forme:⁊ lʒ cõpoſita habeãt a materia ꝙ ſubijciant motui:ce/teriſqʒ accidentib⁹ ſubſternant:hoc tamẽ nõ facit ꝙ materia ſit per ſe primũ ſubiectuʒ accidentiũ:veluti ⁊ cõpoſita a materia hñt ꝙ ſint corruptibilia: cum ſit materia cauſa corruptõis:nõ ſit tamẽ materia per ſe primo corruptibilis. Iteruʒ aduertẽduʒ ꝙ quãtitas interminata ⁊ terminata ſunt idem re ⁊ eſſentialiter ſed differunt accidentaliter:⁊ q: quãtitas intermina ta dicit potentiã ad oẽm terminũ: que potentia fun/datur in materia:ideo concedit quantitatẽ intermi/natam: cuʒ ſit accidens in potentia fundari poſſe in ſubiecto ente potentia:at quantitas terminata dicit terminuʒ:⁊ cum ois terminus ſit a forma: eſt quan/titas termiata in ſubiecto ente actu: vt terminata ẽ: ⁊ lʒ agens naturale non valeat educere formã d po/tentia materie:niſi materia ſit quanta:non tñ formaʒ educit de quantitate ſed de materia:neqʒ quantitas ſuſcipit formaʒ:ſed materia:quãtitatis ergo itermi/nata vt dicit potentiaʒ ad oẽm terminũ eſt quideʒ in materia:cum tñ ideʒ ſit re ꝙ quãtitas terminata põt dici fundari in cõpoſito. ¶ Rurſus accidentia que in cõpoſito ſubiectant: pereunt:ſublato cõpoſito:⁊ abſurdum eſt dicere:accidẽtia remanere eadẽ in ge nito ⁊ corrupto:q: eſt eadẽ materia prima ſm eſſen/tiam:qm ſi ſic eſſet:qñ ex aqua efficeret ignis: non deponeret materia humiditatẽ ⁊ frigiditatẽ:verũ de ſubiecto accidentiũ diffuſe dixi.2.de aia.4.

¶ Et q: iuenit oẽs formas cõicari in dimẽ ſionib⁹ nõ terminatis ſciuit ꝙ prima mate/ria nũqʒ denudatur a dimẽſionibus nõ ter/minatis:quia ſi denudaretur tunc corpus eſſet ex non corpore:⁊ dimẽſio ex nõ dimen ſione ⁊ tunc forma corporalis vel forme cor porales eẽnt cõtrarie ⁊ ſuccedẽtes ſibi i hoc

ſubiecto:ſicut ē diſpō de formis ſubſtātialibus:⁊ h totum ꝯuenit ſenſui:videꝉ.n.q forma caliditatis quādo agit i aquā incipit aq̄ augeri ⁊ creſcere in dimēſionibus ⁊ vicinari dimēſionibus aeris. Cū igiꝉ peruenit ad maximaꝫ quātitatē aque:tunc ſubiectuꝫ ei⁹ denudaꝉ a forma aque ⁊ quantitate dimenſionuꝫ aq̄ ꝓpa:⁊ recipit formā aeris ⁊ quātitatē dimēſionum ꝓpriaꝝ forme aeris ⁊ ſimiliter facit ꝯriuꝫ forma frigiditatis i aere. ſ.q dimēſiōes aeris nō ceſſant diminui donec ſpolieꝉ a ſua forma ⁊ recipit formaꝫ aq̄. Dimēſiones autē ſimplices que appellanꝉ corpus ſimplex nō ꝺnudanꝉ a pria materia ſicut nec alia accidētia cōia oibus corpibus contrarijs:aut duobus coꝝ ad plus. V.G. dyaphanitatem in qua cōicant ignis ⁊ aer.

¶ Sentētia huius ptis ſtat in hoc: dimēſiones iterminate antecedūt formam ſubſtātialem in materia: ſuntq materie coeterne:itaq nō eſt ſimile ꝺ materia reſpectu formaꝝ ſubſtātialiū ⁊ qualitatū: ⁊ reſpectu quantitatis:q materia acqrens vnaꝫ formā ſubſtantialem perdit aliaꝫ:⁊ materia ſeu cōpoſitū ſuſcipiēs vnam qualitatē ſm eſſe reale: āmittit aliaꝫ: nō eſt ſic de quātitate:tuꝫ q quātitas oibus formis ſatiſfacit ⁊ nihil eſt qꝺ ſibi aduerſeꝉ: tum q: corpus fieret ex nō corpore ⁊ dimēſio ex non dimēſione: ⁊ ſic forme corporales eſſent ſibi inuiceꝫ cōtrarie ſuccedētes in eodem ſubiecto:ſicut eſt diſpoſitio de alijs:hoc autē eſt falſum:q quātitati nihil eſt contrariū: ⁊ non pōt perire per viam ſequelle cuꝫ nō ſit accidens ꝓpriū: neqꝫ per ſe:q non eſt cōtrarietas in quātitate:⁊ hec eſt cauſa cur ſcriptuꝫ eſt.3.celi.14.29.54. generans ex non corpore facit vacuū: quia ſit corpus vbi non prefuit:hec habenꝉ.8.phyſicoꝝ.4.primo celi.106. Et q dimenſio ſit coeterna materie ⁊ nō termini dimenſionis:oſtendit ratione certificata per ſenſum: que ratio vocaꝉ ſufficiētia:primo celi.22.quando.n. ex aqua producitꝉ aer:primū inſtans inceptiōis forme aeris ⁊ dimenſionū propriaꝝ forme aeris eſt primum q non deſitionis forme aque ⁊ quātitatis forme aque peculiaris:⁊ ita ſentiēdū eſt ſi ex aere aqua oriatur:at corpus ſimplex ceteraqꝫ accidentia cōia genito ⁊ corrupto pmanere videntur

Eſt primo obſeruandū cum dyaphaneitas ignis ſit a forma ignis:⁊ aeris ab aere:non pōt ſaluari eadeꝫ numero dyaphaneitas in genito ⁊ corrupto:ſed conſimilis in vtroqꝫ inuenitur: neqꝫ pono ego aliud accidens interminatū preter dimenſioneꝫ interminatā:quāuis eniꝫ lumen lune ⁊ intendi ⁊ remitti dicatur:q tamē non manet idem numero ſub diuerſis terminis:⁊ non terminaꝉ a forma lune ſed a ſole:ideo nō pōt vocari accidēs interminatū. Motus quoqꝫ celi lꝫ in eo q motus poſſit eſſe velocior ⁊ tardior:nō tamē quatenus ē motus celi:⁊ ita motus celi cum ſit ab intelligentia exiſtit terminatus: quantitas celi finita exiſtit merito intelligentie finiti vigoris:quantitas.n.celeſtis vt celeſtis ē inſequiꝉ intelligētiā:lꝫ vt quātitas poſſit dici iterminata:nō repugnat nāqꝫ q̄titati itermiatio:q̄titas āt bouis inquantū bouis eſt interminata:ad hunc ſenſum: q materia ſtās ſub tali forma pōt ſueuiri ſub alijs aliū ⁊ aliū terminū ſibi determināt⁹: quare dyaphaneitas non erit accidens hinterminatum: cum eam materia totaliter deponere poſſit:tanq̄ diſpōem oib⁹ formis nō ſatiſfacientem.

Rurſus eſt cōſiderandū:licꝫ dimenſiōes terminate ſiant ex interminatis: ⁊ ille ſint ſeparabiles:alie ſint eterne: ille priores: ille poſteriores exiſtant:ille pcedant: alie ſubſequanꝉ: ille ſint in potentia:alie in actu:ille priores forma ſubſtātiali:ille poſteriores:ſunt tñ dimenſio terminata ⁊ interminata nō re ſed rōne dūtaxat ſeiuncta. Termini enim motus ſunt incōpoſſibiles non tamen re diſtincti:patet de albedine intenſa ⁊ remiſſa:⁊ dicit dimēſio terminata fieri ex intermiata: quia materia ſubiecta quātitati varios ſuſcipit terminos. Dimēſio etiā terminata deſinit habere talem terminum: remanet tñ in materia vt indifferens ad termios:aſſero quod q idem poſſe eſſe prius ⁊ poſterius ſm diuerſas cōſiderationes: Idem etiā qui nūc eſt albus pri⁹ erat in potentia ad albedinem.

Amplius aduertendū eſt:res naturales incipiunt eſſe per primuꝫ q ſic:deſinunt per primuꝫ q non:vnde ſi ex aere generetur ignis:minima q̄titas ſub q̄ orieꝉ ignis erit minima ſub qua non ſtabit aer:⁊ maxima ſub qua aer potuit generari:ſi vero ex igne producatur aer ab agente condenſante:maiori q̄titate generabitur q conſeruabitur:itaq erit verum dicere:nunc aer eſt ſub tanta extenſione ⁊ imediate poſt non erit:ſi autē ex terra ⁊ aqua:minori:itaq erit verum dicere:nunc aer ē ſub tanta extenſione ⁊ imediate poſt hoc erit ſub maiori:at ſi aer corrūpatur:illa q̄titas que erat maxia ſub qua generabatur eſt minima ſub qua non poteſt ſtare aer:⁊ illa que erat minima ſub qua generabaꝉ eſt maxima ſub qua remanere non poteſt:iterum licꝫ de his dixerim anno ſuperiori:primo phyſicoꝝ.38. nūc tñ ad cōe oium ornamentū iteꝝ quedā mihi occurrunt pertractanda.

Digreſſio de minimis.

Intendens tractare de maximo ⁊ minimo in primis videndum eſt:nunquid detur maxima aut minima pars cōtinui. Mox vtrum entia naturalia ſint maximo minimoq determinata. Poſtremo quo nam pacto potentie actiue ⁊ paſſiue terminentur. Pro expeditione prime partis induco vnam propoſitionem que totam rem complectitur:que eſt iſta: Neq maxima pars:neq minima alicuius continui ſimpliciter aſſignanda eſt:data eīꝫ quauis parte continui dabilis eſt maior: ⁊ minor:⁊ hec eſt cauſa q non inuenitur vltima pars proportionalis ꝯtinui:⁊ q corpus non eſt infinitum lꝫ ex infinitis partib⁹ coponat:hꝫ nāq corp⁹ q eſt infinitū: q in ipſo eſt aliqua ps alicui⁹ certe q̄titatis: cui ſunt infinite equales:nec ſunt inter ſe cōicantes:nec cū illa pte:⁊ hec eſt cā q dicebā ano ſuperiori in calce tertij phyſicoꝝ:magnitudo diuidit in infinitū in ptes eiuſdem proportionis non eiuſdem q̄titatis:nō cōicantes:quare infinite partes pportōales ſunt in hoc cōtinuo:⁊ datur prima pars proportionalis nō vltima nō tñ aſſignaꝉ ſimplr prima pars.

Contra hāc determinatiōnē ad exercitādū ingenia vrā iduco prio iſtā rōeꝫ:dabilis ē vltima pars ꝓportionalis: ergo minima ps cōtinui: deducitur antecedēs:ſit.B.mobile in principio.A. ſpatij ptranſeūdi:⁊.C.mobile in medio: ⁊ imaginetur.A.ſpatiū diuiſuꝫ in ptes ꝓportōales maioribus terminatis verſus.B.hora ſequēti moueaꝉ.B.motu vniformi quo illud ſpatiū pambulabitur.C.vero moueaꝉ motu preciſe in duplo tardiori: tunc ſic.C. quālibet pteꝫ ꝓportionalē aliā a pria.A.ſpatij citi⁹ pertranſibit q̄.B.ergo in inſtanti in quo prio. C. erit vltra q̄libet partē ꝓportionaleꝫ.B.fuit ſup vltimaꝫ:ergo in inſtanti terminatiuo hore verū erit dicere:iſte partes ꝓportionales citi⁹ fuerunt pertranſite.A.c.q̄.A.B.q iſta pars citius fuit aliqꝺ ptrāſitum.A.C.q̄.A.B.⁊ iſta pars ⁊ ſic de qualibet:ergo iſte partes citius fuerunt pertrāſite.A.C.q̄.A. B.Solutio cōis ē:omnes partes prius fuerūt trāſite.A.C.q̄.A.B.nō tamē in aliquo inſtāti fuerunt oēs partes pertrāſite prius.A.C.q̄.A.B.ſed colligi debet: ergo in aliquo inſtāti vel aliqbus inſtātib⁹ citius fuerūt ptranſite.A.C.q̄.A.B.verum hec reſponſio nō ſatiſfacit: q capta tota hora qua omnes partes pambulate fuerunt.A.C.eadeꝫ hora preciſe fuerunt ptranſite.A. B.ſimiliter ſumptis omnibus momentis collectiue in quibus fuerūt trāſite.A. C. in eiſdem fuerūt pertranſite.A.B.ergo non citius fuerūt pertrāſite.A.C.q̄ fuerūt trāſite.A. B.quare dico q hec cōſequētia nō colligit:iſta pars citius fuit aliquod pertrāſitum.A.C.q̄.A.B.⁊ iſta pars: ⁊ ſic de qualibet:ergo iſte partes citius fuerunt ptrāſite.A.C.q̄.A.B. iſte nāqꝫ modus arguendi non tenet:ſi in propoſitionib⁹ ponantur dictiones negationem importantes.

Rurſus faciat deus in prima parte proportionali.A.hore.B.lapidem tangentem.C.punctuꝫ fixum:in ſecunda remoueat.B.A. C.per ſpatiū pedale.⁊ inter.C.⁊.B.producat.D. in tertia ſeparet.B.D.A.C.per pedale:⁊ inter.B. D.⁊.C.faciat.E.in quarta pte tollat.B.D.E.A. C.p pedale:⁊ ita cōtinuet vſqꝫ in fineꝫ:in fine hore aliquis lapis tanget.C.ergo illi reſpondebit vltia pars.Solutio eſt:licet in qualibet parte poſſit deus cauſare lapidem nō tamen poſſibile eſt deum in qualibet parte proportionali creare vnuꝫ lapidē totalē.

Secunda huius digreſſionis parte conſiderandum eſt:nunquid entia naturalia ſint ꝺterminata maximo ⁊ minimo: ⁊ propono hanc cōcluſionē: latitudo quātitatis quā vna forma pmittit terminaꝉ vtroqꝫ extremo affirmatiue : itaq quelibet forma naturalis limitat ſibi tantā quantitatem itaq ſub minori ſtare nō poteſt: ſed ſub illa pōt ⁊ ſub qualibet maiori citra maximā quātitatem: que quideꝫ maxima quātitas eſt quātitas ſub qua forma exiſtere pōt ⁊ ſub nulla maiori ſed ſub q̄libet minori ſupra minimā quātitatē:vnde quelibet forma ſubſtātialis habet virtutes ſuas naturales determinatas: ergo quelibet forma ſubſtātialis limitat ſibi quātitatem determinatā:virtus.n.inſequitur formā in ordine ad materiaꝫ ⁊ quātitatē:quoniaꝫ in maiori quāto eſt maior virtus.8.phyſicoruꝫ.82.⁊ hec eſt cā q res naturales incipiūt eſſe per primuꝫ q ſic: ⁊ deſinūt p primum q nō:⁊ cum vnaqueuis forma incipiat eſſe per primū q ſic:dabitur ⁊ minima qualitas ⁊ ita ſubſtātie homogenee ⁊ etherogenee ⁊ quantitas ⁊ qualitas ſunt ꝺterminata maximo ⁊ minimo affirmatiue ex cauſa intrinſeca.

Contra hanc determinationem induco aliq̄s rationes. In primis:in vacuo ſit minima aqua:diuidatur:nō conuertētur partes minimi in continens cum nullum ſit continens:nō ſtabit materia ſine forma ſubſtantiali:nō annihilabiꝉ totuꝫ:ergo cuꝫ deſtruetur aqua:permanebit forma aque ſubſtantialis i quacūqꝫ modiciſſima materia.Solutio ē: dicunt aliqui q ſi minimuꝫ aque in vacuo ſeceꝉ:q ſtabit materia ſine forma ſubſtantiali : qui Auerroi non ſatiſfaciūt opinanti materie repugnare eſſe abſqꝫ forma ſubſtantiali.Alij putant ibi diuiſionē fieri nō poſſe.Quidam eam volunt induci formam que in partibus materie quantitatiuis reſeruari poterat:quēadmodum ad formā animalis ſeqtur in materia forma cadaueris.

Rurſus ſi ſic daretur vltimum eſſe rei permanentis:aplicato.n.agēte minime carni:eſt verum dicere:nunc caro eſt:⁊ imediate poſt h non erit:⁊ ſi non admittatur caſus:nō poterit minimum aeris condenſari:quia ſi condenſaretur:dareꝉ minus minimo.Solutio ē:fateor dari vltimum rei permanentis naturaliter diſpoſite:quia daꝉ vltimuꝫ diſpoſitionis naturalis:⁊ vltimum q nō diſpoſitōis preternaturalis: dato enim quocunqꝫ preternaturaliter diſpoſito : de illo eſt verum dicere q prius erat preternaturaliter diſpoſitum:ergo dabitur minimuꝫ naturaliter ⁊ non preternaturaliter diſpoſitum : verum alias rationes introduxi anno ſuperiori primo phyſicorum.38.

Tertia digreſſionis parte declarandum ē quonaꝫ pacto potentie actiue ⁊ paſſiue terminentur.Tenēdo pro nunc has propoſitiones cōmunes:a ꝓportiōe equalitatis nō ſit actio:neqꝫ minoris inequalitatis.Sꝫ a qualibet ꝓportiōe maioris inequalitatis bene nata eſt cauſari actio:ꝓpono has ꝓpoſitiones:prima eſt:cuiuſlibet hominis potentia portatiua tam ꝓpinqua q̄ remota terminatur p minimum qꝺ non:vnde maximum q ſic ⁊ minimū q ſi reſpiciunt potentiam actiuam.Secūda propoſitio ē: potentia paſſiua abſolute ſumpta terminatur p maximum qꝺ non:vnde minimum q ſic:⁊ maximum q ſi potentiam reſpiciunt paſſiuam.Tertia propoſitio ē: licet detur maximum viſibile qꝺ non poſſit per ſe videri:datur tamen minimum viſibile qꝺ poteſt per ſe videri a determinato viſu:certa intenſione:certo ſpatio:⁊ ſignata diſtantia:vnde aſſignatur maxima diſtātia per quā quidem ignis poteſt agere in paſſum:⁊ ē minima vltra quā non poteſt fieri actio:⁊ datur maxima diſtantia per quā viſibile agit in viſum ⁊ eſt minima vltra quā viſibile nō poteſt agere in viſum propter diſtantie magnitudinē:quia inter omnes diſtantias vltra quas non poteſt propter diſtantiarum magnitudinem:h eſt minima:at ꝓpter diſtantiarum paruitatem datur maxima vltra quā viſibile nō pōt agere in viſum.Quarta propoſitio eſt.Datur maxia velocitas qua hoc mobile poteſt moueri per mediū tāte vel tante reſiſtentie:⁊ maximum ſpatiuꝫ per quod hoc mobile poteſt moueri in hoc tempore ⁊ cum tanta reſiſtentia.Contra hanc determinationem induco iſtam rationem:maximum viſibile q non pōt per ſe videri eſt colloratū ⁊ cauſat aliquā ſpecieꝫ que poteſt cadere per modum piramidis in oculo ſortis cui⁹ baſis erit in colorato ⁊ conus in oculo:ergo ſpecies illa cauſabit aliquā viſionem ſaltem remiſſam:intēſuꝫ nāqꝫ ⁊ remiſſum eiuſdeꝫ ſunt ſpeciei:ergo ſi intenſuꝫ

cauſabit intenſum: ⁊ remiſſuꝫ remiſſuꝫ. Solutio eſt:
pōt qdem coloratum videri ab oculo: ſi debita diſpō
oculi: ⁊ diſtantia certa concurrant: ſed de minimis ꝑ
nunc dixiſſe ſit ſatis.

¶ Et quia illa forma. ſ. forma dimenſionis
nō terminate exiſtit in prima materia primi
tus: ⁊ ſuccedit ſibi in ea cum impoſſibile
eſt hoc ſubiectum recipere duas earum in
eodem ſubiecto exiſtenti terminate quātita
tis: ideo impoſſibile eſt a ſubiecto denudari
formaꝫ ⁊ ſubiectuꝫ denudari a forma niſi ꝑ
forme deſtructioneꝫ: neqꝫ etiam eſt poſſibile
ipſam fieri in ſubiecto niſi per agens extra-
hens illam de potentia in actū: vnde neceſſe
eſt has formas eſſe cōtrarias adeo ꝙ altera
corrumperet ſuam cōtrariam ⁊ ſubiectū re-
ciperet formaꝫ ſimileꝫ: vnde forme elemēto
rum ſunt contrarie: ⁊ ideo paſſiua dicuntur
quodāmodo eſſe cōtraria ⁊ quodāmodo eē
ſimilia. Unde ſi aliqua corpa ſimplicia ſunt
quorum forma caret cōtrario contingit ꝙ il
le forme ſint nec generabiles nec corruptibi
les nec habētes ſubiectum cōmune. Decla-
ratum eſt igitur ꝙ cauſa corruptionis entiū
⁊ factionis eorum eſt cōtrarietas exiſtens in
ſuis formis: ⁊ cōe ſubiectuꝫ quod nullaꝫ hꝫ
ꝓpriam formaꝫ: ſed eſt potentia recipiēs nu
merum ſm formas diuerſas in ſpecie ⁊ nu-
merum ſm formas diuerſas numero ⁊ que
ſm magis ⁊ minus. Et cauſa huius totius
eſt ꝙ h̃ ſubiectuꝫ recipit primitus dimenſio
nes recipientes dimēſionem terminatam ⁊
qꝛ eſt multum in potentia: quoniā ſi nō ha-
beret dimenſionē non reciperet inſimul for
mas diuerſas numero: neqꝫ formas diuer-
ſas ſpecie niſi in temporibus diuerſis: ſed ī
eodeꝫ tempore nō inueniret̄ niſi vna forma:
⁊ cum h̃ ꝙ eius materia eſt vna numero: ⁊ ſi
nō eſſet multa potentia non denudaretur ab
illa vna forma quam reciperet ⁊ eſſet forma
in ſubſtantia illius ſubiecti: ⁊ iſtud ſubiectuꝫ
eſſet impoſſibile vt denudaret̄ a ſua forma
omnino: aut corrumperetur illa forma ⁊ alia
forma generaret̄. Et quia iſtud ſubiectuꝫ nō
recipit multas formas inſimul vel ſucceſiue
niſi ex hoc ꝙ recipit tres dimēſiones primi-
tus: manifeſtum autem eſt ꝙ ſi ſubiectū ali-
quod ſit quod nō recipit niſi vnam formam
ſemper ꝙ eius ſubiectum ſit vnum numero
ſimpliciter. ⁊ ꝙ nulla multitudo eſt ī eo oīno
neqꝫ in potentia neqꝫ in actu m ⁊ ꝙ nō diui-
ditur ſm formam neqꝫ forma per eius diui-
ſionem: ⁊ ꝙ cauſa in hoc eſt qꝛ non recipit
quātitatem primo ante receptionē formaꝝ:
quia ſi reciperet eēt diuiſibile ſm formam: ⁊
forma diuiſibilis ſm eius dimenſiones. ſ. ſꝫ
ſubiecti diuiſionem ⁊ finiti eēnt actus ſcōm
finitatem illius quātitatis ⁊ eēt poſſibile ī ea
forma recipere magis ⁊ minus partem ⁊ to
tum. Si igitur aliqua forma eſt que non re-
cipit magis ⁊ minus neqꝫ diuidit̄ ꝑ diuiſio-
nē ſubiecti ſui: neqꝫ ſubiectuꝫ diuidit̄ ꝑ diui
ſionem forme. ſ. per eius diuerſitatem: mani
feſtum eſt ꝙ in ſubiecto iſtius forme nō exi-
ſtunt dimenſiones primitus ſed poſtqꝫ for-
ma exiſtit: ⁊ ītelligo poſt ſm eſſe nō poſt ſm
tempus ſicut eſt diſpoſitio in omnibus acci-
dentibus in prima materia. ſ. ꝙ non inueni
untur in ea niſi ſm ꝙ habet formam exiſten
tem in actu.

¶ Senſus eſt: non poteſt forma ſubſtantialis recipi
in ſubiecto niſi precedens corrumpatur: neqꝫ poteſt
illa perire niſi noua inducatur primo de generatio-
ne. 17.

Aduertendum primo: ꝙ dimenſio iter-
minata habet eſſe in po
tentia in prima materia: ⁊ nō habet eſſe in actu. Sꝫ
eſt via ad eſſe: neqꝫ eſt actus prime materie: nec con
ſtituit ens per accidens: quia nō eſt actus: neqꝫ ens
in actu: hinc panditur error exiſtimantiū dimēſionē
interminatā habere eſſe actu imperfecto in pria ma-
teria: cum enꝫ ſit materia pura potentia nullū actua
litatis gradū includens: non poterit ſubici alicui dā
do illi eſſe in actu quātūcūqꝫ imꝑfectum.

Sciendum. Secūdo: materia anteqꝫ hēat
formam eſt in potentia ad eaꝫ
capeſcendam: ⁊ tūc Deus vel agens naturale eſt in
actu: quia materiam ad actum pōt reducere. 12. me-
thaphyſice. 18. at materia habens formam ē in actu:
⁊ tunc Deus dicitur habere illaꝫ in potentia actiua:
quia non habet eam formaliter: nec habere poteſt: ſꝫ
poteſt vel potuit ipſaꝫ reducere de potentia ad actū
12. methaphyſice. 34. appropriate nāqꝫ loquēdo vo
catur agens extrahens formā de potentia materie ⁊
producens compoſitum. 12. methaphyſice. 18. vnde
compoſitum ⁊ forma vna mutatione ⁊ inchoatiōe in
cipiunt eſſe: inceptio tamen forme exigit ſubiectum:
inceptio compoſiti partem eſſentialem: cum ſit mate
ria pars ꝯpoſiti eſſentialis ⁊ ſubiectū forme.

Notandum. Tertio: forme elementorum
ſunt contrarie: ideo mā ſtans
ſub forma vnius elementi capax eſt aliarum formaꝝ
elementarium: ⁊ hec ē cauſa ꝙ elementa dicūtur cō-
traria ⁊ ſimilia: ſunt ſimilia: qꝛ ꝯueniūt in principio
materiali: ſunt contraria: ob diuerſitatē formarū ſpe-
cificam: hinc eſt ꝙ primo de generatione. 52. ſcriptū
eſt tam ſimilitudinē qꝫ diſſimilitudinē eſſe rationem
agendi ⁊ patiendi: forme itaqꝫ quibus nihil contra-
riatur poſitiue ⁊ ꝑuatiue ſunt ante retroqꝫ ſempiter-
ne: ⁊ in de longitudine ⁊ breuitate vite: impoſſibile
eſt omne

eſt omne eſſe calidum aut album: erunt enim paſſio-
nes ſeparate.

Rurſus obſeruandū: ⁊ mām ⁊ cōtrarietatem
formaꝝ cāꝫ eſſe corruptōis. 7. metha
phyſice. 22. 53. primo celi. 20. ⁊ cuꝫ celū careat ⁊ mā
in potentia ⁊ ꝯrietate formarū ꝑpetuo durabit tem-
pore: vnde abſtractis formis a mā in potētia ipſa eēt
vna numero priuatiue. 12. methaphyſice. 14. ſed ab-
ſtractis formis a mā in actu eſt ipſa vna numero ſim-
pliciter: quare in celo primitus eſt intelligētia: mox
mā celi: demū quātitas terminata: at in mā ſubluna
ri ponunt̄ dimēſiones interminate: cum ſm aliam ⁊
aliam partem aliaꝫ ⁊ aliam recipiat formaꝫ ſubſtan-
tialem: ⁊ ſi non ponerent̄: oia eſſent eterna: qꝛ mate-
ria tunc nō haberet partes ergo forma reciperetur ī
tota ſubſtantia materie: ſed forma occupans totā ma
teriaꝫ non poteſt deſtrui ꝑ corruptionē: qꝛ non habꝫ
ꝯtrariū in materia ergo mā nunqꝫ ab ea denudabit̄:
in eternis. n. non eſt niſi vnum indiuiduum: quoniā
forma perficit totaꝫ mām primo celi. 92. vt ergo for-
me in mā diuiſibiliter reciperentur: opus fuit vt di-
menſiones interminate formā ſubſtātialeꝫ ꝓcederēt:
vnde potuit materia cū ſit pura potentia reddi diui
ſibilis per aduentū quātitatis: minime forma que ē
actus cui ꝑfici repugnat: ⁊ ita fundamētū Auerrois
ꝓponderat opinioni ſancti Thome tenentis materiā
⁊ formam reddi quātas ꝑ aduentum quātitatis. Cō-
tra: ſi iſta determinatio eſſet vera: celum eſſet indiuiſi
bile: qꝛ intelligentia antecedit dimenſiones in celo.
Solutio eſt. intelligētia ꝓcedit ⁊ materiā celi ⁊ quāti
tatem: ideo remanet mā celi diuiſibilis ꝑ quātitatem
ſequentē: forma aūt ſubſtātialis tollit diuiſioneꝫ: qm̄
mediat inter mām ⁊ quātitatem. Iterum intellectus
humanus foret mortalis: cuꝫ ſequatur dimenſiones
⁊ materiā. Solutio eſt: forma q̄ incipit eſſe ⁊ informa
re eſt poſterior per ſe materia ⁊ dimenſionibus: for-
ma aūt q̄ neqꝫ eſſe: neqꝫ informare incipit eſt ſimpli-
citer prior ⁊ mā ⁊ dimenſionibus: at intellectus hu-
manus qui incipit informare hoc vel illud ꝑfectibile
⁊ nō eſſe: eſt ſimpliciter prior mā ⁊ dimēſionibus: ſꝫ
eſt poſterior ꝑ accidens eiſdem.

¶ Unde putauit Aui. ꝙ diſpō triū dimēſio
num exiſtentium in materia ſimpliciter. ſ. nō
terminatarū eſt diſpoſitio dimenſionum ter
minatarum in ea: quapropter. D. neceſſe eſt
primam formam exiſtere in prima materia
anteqꝫ dimēſiones exiſtant in ea: ex quo acci
dunt ei multa impoſſibilia quorum vnum ē
formam non diuidi per diuiſionem materie
quapropter non recipiet diuiſioneꝫ ⁊ ipſam
eſſe eternam non diuiſibilem per diuiſioneꝫ
ſui ſubiecti ⁊ ipſam non habere contrarium
ſibi ſuccedens in eodeꝫ ſubiecto: ꝙ ſi ita eēt:
tūc materia nullam recipēt formā ꝓter iſtaꝫ
ſibi ꝓpriaꝫ. Cuꝫ igitur fuerint declarata ab
Ari. iſta ꝓpria rebus generabilibus ⁊ corru
ptibilibus ex parte ſubiecti ⁊ ex parte for-
me ex quibus accidit iſtis entibus ſenſibili-
bus generatio ⁊ corruptio. ſ. indiuiduis exi-
ſtētibus ꝑ ſe. Et fuit declaratum de corpori-
bus celeſtibꝰ ipſa eē neqꝫ generabilia neqꝫ
corruptibilia negauit ea habere ſubiectū re-
cipiens numerum ⁊ diuiſionē ꝑ exiſtentiam
ſimplicium dimēſionū in eo primo ante exi-
ſtentiam forme: ⁊ ipſam eē in potentia mul-
tum ⁊ vnum numero: ⁊ negauit formas cor
porum celeſtium diuidi per diuiſionem ſub-
iecti ſui ⁊ eē finitarum actionum ꝑ finitateꝫ
eorum corporum: quonim potentia totius
in formis diuiſibilibus ꝑ diuiſionē ſui ſubie
cti eſt maior potētia partis. Nam ſi forme eo
rum exiſterēt in materia dimēſionibus me-
diantibus: tunc potētie eorū eēnt finite pro-
pter h̃ ꝙ diuiduntur ꝑ diuiſionē ſui ſubiecti:
quando ergo inuenit eorum actiones eē infi
nitas concludit formas eorū non eē in ſubie
cto mediantibus dimēſionibus: ſed eas nō
eē potentia in corporibus ⁊ demonſtrauit ex
diuerſitate potētie totius ⁊ partis in formis
diuiſibilibus ꝑ diuiſionem ſui ſubiecti. Im
poſſibile ē enim potētiam īfinitam eſſe ī cor
pore finito que agat actionem īfinitam: aut
potētiam finitam in corpore infinito: ⁊ cum
fingebatur in iſtis ꝓpoſitionibus ⁊ inuenit
potentias celeſtes agere actionē infinitam:
concluſit mediātibus dimenſiōibꝰ has vir
tutes nō eē in corpore omnino neqꝫ habere
materiam recipientē eas mediantibus di-
menſionibus neqꝫ materiā multā in poten
tia: neqꝫ recipere magnum ⁊ paruum: neqꝫ
habere contrarium: ⁊ totum hoc ſequit̄ ex
hoc ꝙ forme eorum agunt actione infinita ⁊
omne hoc eſt probatum in naturali phyloſo
phia: ⁊ cum fuit ꝑſcrutatus etiaꝫ de natura
iſtorum corporū: in primo ce. ⁊ mū. declara-
uit ipſa eſſe ſimplicia ex hoc ꝙ motus eoruꝫ
ſunt ſimplices: ⁊ ꝙ natura eorū eſt neqꝫ gra
uis neqꝫ leuis. i. natura non innata diſpo-
ni per grauitateꝫ ⁊ leuitatem ⁊ cum fuit de-
claratum ei ꝙ corpora grauia ⁊ leuia ſunt cō
traria qꝛ motus eoruꝫ ſunt cōtrarij. Ampliꝰ
⁊ ꝙ motus corporuꝫ celeſtium nō habent cō
traria: cōcluſit hec corpora eſſe ingenerabi
lia ⁊ incorruptibilia ⁊ ipſa nō habere ſubie-
ctum recipiens dimēſiones prima receptōe
ita ꝙ forme ſue diuidantur ꝑ diuiſionem ſui
ſubiecti: ⁊ hoc intendit cum. D. in primo ce.
⁊ mundi ꝙ forme horuꝫ corporuꝫ carent cō
trario ⁊ ſubiecto: quemadmoduꝫ concluſit

hoc idem ex hoc ꝙ motꝰ eorum a principijs que ſunt in eis ſunt infiniti. Et qꝛ manifeſtū eſt ſenſui ꝙ corpora celeſtia recipiunt dimenſiones terminatas ſʒ ſuas formas: neqʒ poſſunt recipere formas mediantibus dimenſionibus interminatis: ſicut eſt diſpoſitio de formis generabilibus ⁊ corruptibilibus neceſſe eſt ea recipere dimenſiones tali modo: ex quo nō contingit formas eſſe generabiles ⁊ corruptibiles qđ eſt: qꝛ materia eorum recipit dimenſiones prima receptōe mediātibus illis formis ſuis: ⁊ non recipit formas mediātibus dimenſionibus exiſtentibus in eis in potentia. ſ. non terminatis: ſicut eſt diſpoſitio in dimenſionibus que ſunt in prima mā cū forma iſtiꝰ māe: ſʒ dimēſiones q̄ ſunt in mā celeſti ſunt propriū propriorū eius.

¶ Sententia huiuſpartis ſtat in hoc. Quia dimēſio que ſequitur formaʒ ē terminata: ⁊ cum Auicēna voluerit oēm dimenſionē concomitari formā corporeitatis de predicamēto ſubſtātie: materie coeternam: apud ipſum oīs dimenſio erat tarminata: ideo Auerrois probat nō dari formā corporeitatis: ⁊ cōcludit mām ⁊ cōtrarietatē in formis repertā cauſaʒ generationis ⁊ interitus: que ꝗdem cauſe cum a celo remoueantur: ꝑmanet celum eternū: ꝯſeruanturqʒ eiꝰ forme ſimpliciter indiuiſibiles.

Circa hanc partem eſt primitus aduertenduʒ: Auicēna ⁊ Albertus magnus fatent̄ vnā formā ſubſtantialē genericā coeternā materie ꝑ quā quidē ſortes habet ꝙ ſit corpus: quare opinati ſunt corpus de genere quantitatis fundari in corpore de predicamento ſubſtantie: quod erat ꝯpoſituʒ ex materia ⁊ forma corporis: imo multi recētiores credūt Auerroim ⁊ Auicēnaʒ nō differre niſi quātuʒ ad moduʒ ponendi predictam formā: eo ꝙ Auicēna fecerit illam formā mediū receptiuū. Auerrois diſpoſitiuū qua de cauſa ad Auicēnā non ad Auerroim inconuenientia ſequebantur. ¶ Contra inquit Auerrois: talis forma eſſet indiuiſibilis ⁊ eterna: non reciperetqʒ materia aliaʒ formā preter iſtam ſibi propriam. Iteʒ ſi talis forma ſubſtātialis erit educta: erit noua: ſi nō erit intellectus: ⁊ cum valeat hec ſequella: ſortes eſt homo ergo corpus: ⁊ quicqđ ſit cauſa antecedentis ſit ⁊ cauſa cōſequentis: eadem forma ſortes erit homo ⁊ corpus: ergo diſtinctio đ forma generica ⁊ ſpecifica chimerica eſt ⁊ vana non ſatiſfaciens peripateticis: ſed hanc difficultatem pertractaui anno ſuperiori primo phyſicorum. 63.

Rurſus conſiderandum eſt: potentia totiꝰ maior eſt potentia partis in formis diuiſibilibus: ⁊. 8. phyſicorū. 80. dicit Auerrois: potētiā infinitam in corpore infinito creſcere per augmentū corporis in infinitū: ⁊ ſi quis īferat: ergo maior q̄ʒtitas faciet ad augmentuʒ ⁊ reſiſtentiā: contra. 4. phyſicorum. 84. Solutio ē: in augmento per ſolam rarefactionem virtutē non maiorari manifeſtiſſimuʒ eſt: neqʒ potentiā: quia continue eadem permanet materia ⁊ eadem forma: in augmento nō per rarefactionē ſolum: quia additur materia: quantitas: forma: ⁊ per cōſequens virtus ⁊ potentia: vera eſt ꝓpoſitio Auerrois hic ⁊. 8. phyſicorū. 80. Uel hec ꝓpoſitio: maior ē potētia totiꝰ q̄ʒ partis vera ē de poſitiua nō priuatiua: potentia. n. celi ad nō corrumpi priuatiua eſt propter deffectum cauſarū corruptionis: materie videlicet ⁊ ꝯtrarietatis repte in formis.

Amplius notandum eſt: forma mouēs celū eſt nō materialis: non corruptibilis: nō diuiſibilis ſm magnum ⁊ paruum: ⁊ hoc quia mouet eterno tempore: nam eſt quidem potentia nō virtus in corpore: quia ñ educta: ſi. n. forma celi cauſaretur a ſubiecto: intelligentijs daret̄ aliquid origine prius ⁊ cauſalitate: moueretur. n. celum in inſtanti facta forma celi infiniti vigoris: omnis. n. virtꝰ educta mouens infinito tempore eſt īfiniti vigoris: ⁊ cū hec declarari non poſſint niſi via motus dicit hec eē declarata in naturali phyloſophia: contra Auicēnam qui credidit officiū eſſe methaphyſici đmōſtrare ſubſtantias abſtractas eſſe. Sʒ de his dixi āno ſuperiori primo phyſicoruʒ. 83. vult ergo Auerrois ꝙ repugnet virtuti materiali extenſe mouere eterno tēpore. Cōtra: poſito per poſſibile ſpatio infinito inter cōcauuʒ ⁊ centrum ⁊ lapide in concauo derelicto ſue nature: conſtat ꝙ ſpatium infinitū non pōt pertranſiri tēpore finito: a virtute finiti vigoris. Solutio ē: vel illud graue penitus corrūperetur ⁊ nō poſſet conſeruari ꝑ totum illum deſcenſuʒ. Uel dato ꝙ conſeruaret̄: grauitas illa efficeretur infiniti vigoris: ſi. n. virtus eēt extenſa ⁊ moueret eterno tempore eſſet infiniti vigoris: infra. 3. capitulo.

Iterum aduertendum eſt: motus localis pōt dici ſimplex: ꝯpoſitꝰ: vniformis: diſformis: regularis ⁊ irregularis: ſi pricipio actiuo intrinſeco: nullū principiū intrinſecuʒ reſiſtat trahens ad oppoſitum ē motus ſimplex: ⁊ cū orbis moueatur eo motu quo eſt aptus natus moueri ille motus eſt ſimplex: inſuper motus celi non ē vniformis quo ad partes ſubiecti: quia partes verſus circūferentiā velocius mouentur q̄ʒ partes polis ꝓpinque: ē tamen vniformis quo ad tempus: quia in partibus temporis equalibus ſpatiū pertranſitur equale: ⁊ hec eſt cā ꝙ. 2. celi. 35. incepit Ariſtoteles a celo remouere diſformitatē motus quo ad tēpꝰ: que naſcitur ex diuerſa agentis ꝓportione ſupra reſiſtentiā: eſt ⁊ motꝰ celi regularis: vnde nō poteſt eſſe irregularitas motꝰ celi in partibus celi: cum ſtelle fixe ſemper eque diſtātes inueniantur: nec in toto celo: cū in ipſo nō ſit aliquid preter naturam: nec vniuerſalē: nec particularem: ſʒ in animalibus ſubcelestibus accidit ſenectus ⁊ corruptio preter naturaʒ particularē: ⁊ ponitur cauſa interitus omnium mixtorū vniuerſalis que eſt deſideriuʒ elementorum redeundi ad propria loca: dato. n. mixto vniformi ⁊ animali in quo ita bonum humidum reſtauraretur pro vita ⁊ pro operationibus ſicut deperdebatur: adhuc contingeret ſenectꝰ ⁊ mors. Cauſa igitur diuerſitatis proportionis agentis ſupra reſiſtentiam eſt aut intenſio virtutis: aut remiſſio: aut reſiſtentie crementuʒ vel decrementū: aut adventus impedimenti: aut illius remotio: horuʒ nulluʒ in celo reperiri poteſt: tum ex pte intelligētie: tum ex parte orbis ſubiecti intelligentie.

Preterea obſeruanduʒ eſt: celū non eſt graue aut leue: quia materia celi nō eſt potentia forma ſubſtantialis: forma item celi oppoſitum non habet: neqʒ celuʒ ſibi determinat motū rectum

rectum: qui eſt motus grauiuʒ ⁊ leuiuʒ. Eſt ⁊ motus celi perpetuus ⁊ ꝯrietate carens: cuʒ nō tardari aut velocitari poſſit: verūtñ cuʒ omnis motus ſit a ꝯrio in cōtrariū: in motu celi eſt aliquo modo ꝯtrarietas: pro vt ſcilicet celum mouetur ab vno extremo dyametri circuli ad aliud extremū eiuſdeʒ dyametri: primo celi. 87. habet etiā motus celi contrariū ſi imaginemur duos motus ſuper eoſdem polos circa idem centruʒ ad diuerſas partes: ⁊ motus a dextro in ſiniſtruʒ ⁊ ecōtra continui ex reuolutione axis non ſunt iudicio meo ſup eiſdeʒ polis: primo celi. 32.

¶ Et cum fuerit declaratum ei de corporibus celeſtibus eoruʒ formas exiſtere in ſuis ſubiectis tali exiſtentia ꝙ. ſ. non diuiduntur per diuiſionem ſui ſubiecti: ⁊ ꝙ cauſa in hoc eſt ꝙ non exiſtūt in ſubiectis ſm ꝙ ſunt diuiſibiles fuit declaratum ei ꝙ iſte forme nō cōſtituūtur per ſubiectū: īmo ſunt abſtracte in eſſe qm̄ exiſtūt in toto ſubiecto ⁊ non diuidūtur per eius diuiſionē contingit ꝙ non conſtituuntur per ſubiectum. Non enim exiſtūt in eo neqʒ in toto neqʒ in parte: ⁊ vniuerſaliter neqʒ in diuiſibili neqʒ in indiuiſibili: ⁊ cū ita ſit neceſſe eſt ꝙ forma que mouet̄ illa ad quā mouet̄. In formis. n. conſtitutis per ſua ſubiecta differunt. ſ. quia forma que mouentur nō eſt illa ad quā mouent̄: ⁊ ideo oīs forma huius. ſ. que mouet̄ ad ſeipſam ꝑficiēdā per aliam formā neceſſe eſt vt ſuuʒ mouere ſit finituʒ cum nō mouet niſi qudādo mouetur: ⁊ hoc etiam eſt vnum eorum que mouerunt Ariſto. ad opinandū ꝙ forme corporuʒ celeſtium nō ſunt conſtitute per ſua ſubiecta quoniam tunc motus eorum eſſent finiti: ⁊ nō eſt dicendum ꝙ forme quibus mouētur corpora celeſtia ſint alie ab eis ad quas mouentur ⁊ ꝙ iſte que dicuntur eſſe nō ī materia omnino ⁊ que carent ſitu ſunt forme ad quas mouent̄: cum tñ ille in quibus mouentur ſint forme in materijs ⁊ ſunt diuiſibiles per diuiſionē eorum: quoniā ſi ita eſſet tunc ille forme exiſterent in ſuis ſubiectis: ⁊ mouerentur per motum ſubiectoruʒ ⁊ ſic diuiderentur ad diuiſionē ſubiectoꝝ: motum. n. ſi moueret̄ eſſentialiter erit diuiſibile eſſentialiter: ⁊ ſi per accidens ꝑ accidens ergo nihil eſt in corporibus celeſtibus quo forma q̄ eſt motus differat ab ea ad quā eſt motꝰ immo ſunt eedeʒ forme ⁊ ideo differunt niſi in diſpoſitione: ⁊ ſi ita eſſet: tunc ſuuʒ mouere eſſet finitum: quod enim mouet quādo mouetur impoſſibile eſt vt ſit principium motꝰ eterni vt dicit Ariſtote. ꝙ intellectus ⁊ intellectum idem ſunt in corporibus celeſtibꝰ ⁊ hoc totuʒ dictum eſt in alijs.

¶ Sentētia ſtat in hoc: ex hoc quia intelligētie ſunt priores per ſe ⁊ per accidens materia ⁊ quātitate celi: infertur palaʒ ipſas eſſe penitus indiuiſibiles: nō conſtitutas in eſſe per ſubiectuʒ: eas eſſe abſtractas: īmobiles: eaſqʒ habere rationem forme: finis ⁊ efficientis: at forme introducte fauore dimenſionū ⁊ diuiſibiles exiſtunt: ⁊ conſtitute in eſſe per ſubiectum ⁊ non abſtracte ⁊ mobiles per accidens ꝓpter: i qbꝰ rō finis ⁊ forme diuerſant̄ re ipſa.

Eſt primitus aduertendum: intelligentie dicūtur abſtracte ineſſe: quia non educūtur de potētia materie: ⁊ nō quia non dent eſſe: ſunt forme celoruʒ: forma autē dat eſſe: ſunt realiter ⁊ inſeꝑabiliter vnite ipſis: viuunt corpora celeſtia: ⁊ viuere ē viuentibus eſſe. 2. de anima. 37. viuuʒ aūt non habet eſſe vt viuū niſi quo viuit: ⁊ dicuntur non exiſtere in materia: qm̄ nō cauſantur a ſubiecto.

Rurſus Sciendū: nullus intellectus ē mobilis per ſe neqʒ per accidēs: qꝛ omne mobile eſt diuiſibile aut per ſe aut per accidens: ⁊ ē hec propoſitio vera de his que in fine motus equantur loco: vt ſunt totum mobile: eius materia: ⁊ eiꝰ forma: ſi cauſata ſit a materia: ⁊ accidentia extenſa tota ſubiecti profunditate: ⁊ ita excludūtur pūcta ⁊ intellectus: ⁊ ſolitus ſum dicere vnum attentione digniſſimum: ſunt corpora naturalia per ſe mobilia localiter: forme cauſate mobiles per accidens in rei veritate: intelligentie dependentes mobiles per accidens rudiuſcule: quatenus videlicet orbes planetarum a prima mediate reuoluuntur: prima intelligentia penitus exiſtit īmobilis.

Iterum obſeruandum: forme materiales habent aliud eſſe in anima: aliud extra. 12. methaphyſice. 55. ſanitas ſi non eſſet in ſubiecto moueret effectiue ⁊ finaliter: hoc tñ ñ facit: in eſſe. n. intentionali eſt agens: in eſſe reali eſt finis: ī quo eē deſideratur propter conuenientes operatiōes quas in eſſe reali efficit quas quidem in eſſe intētionali facere non poteſt: forme abſtracte habentes idem eſſe in anima ⁊ extra animam ſunt principiū in eſſe intentionali talium operationū quaꝝ ſunt in eſſe reali origo: ⁊ ita ad cauſandum primū motum concurrit tantum Deus effectiue ⁊ finaliter: ad motum ſecūdi mobilis concurrit prima ⁊ ſecunda: qꝛ prima eſt in ſecunda in eſſe intentiōali. Unde triplex ē finis: quē agēs ſcilicet intendit producere: quē intendit conſeruare cui ſe intendit aſſimilare: hac diſtinctione ſoluit̄ hoc argumētū: finis motus eterni aut ē forma quā appetit motor que preſupponitur motui: ⁊ ita debet tādē ceſſare motus: aut eſt alius finis qui per motum acquirendus ſit: qui ſi inducetur: finietur motus: ſi ñ: motus erit ocioſus: intelligentia eſt finis primariꝰ hec inferiora ſecundariꝰ. Dubitat̄. 12. methaphyſice. 37. 44. ſola prima intelligentia ē electa propter ſe: intelligentie medie propter ipſam: ergo intelligentie medie ñ agunt primaria intentione propter ſe: ⁊ ſi oēs intelligentie agant primaria intentione propter ſe: nulla inuenietur differentia inter primā ⁊ medias: ⁊ hec ratio tante eſt apud multos efficatie: vt credant intelligentias poſſe effectiue mouere ſuos orbes: dato ꝙ nō intelligant nec diligant primā: imo qđ plus eſt: poſſent mouere intelligentie medie ſua mobilia: dato ꝙ primā odio proſequerētur: ⁊ habent hoc ſun

damētum: anime mixtorū mouent ſua mobilia abſqꝫ hoc ꝙ intelligant ⁊ ament primam intelligentiā: ſed omnes anime vniformiter ſed habēt ad ſua mobilia quantum ad mouere aliquo certo motu: ergo. Solutio eſt: actio dei primo eſt ꝓpter ſe: ſecūdo eſt ꝓpter alia: actio aliarum intelligentiarum in ordine ad inferiora eſt propter ſe primo: ſecundo propter aliud: que tamen actio ſubordinatur actioni diuine. Diſtinctio quoqꝫ de triplici fine ſoluit argumentum. Et intelligentie plus amant primaꝫ ꝗ̄ ſeipſas: ⁊ in prima nō in ſeipſis beatificantur: ⁊ tanta fuit intelligentiarum catenatio ⁊ cōnexio ⁊ naturalis cōplantatio vt ipſe nō mouerent niſi amarent ⁊ intelligerent primā per eſſentiam prime.

¶ Et non fuit dictum celum habere animā niſi ꝓpter appetitum exiſtentē in eo ⁊ motū localem: appetitus autem qui eſt in hoc corpore non eſt niſi qꝛ eſt corpus celeſte viuuꝫ ꝑ ſe: appetens per ſe: non propter potentiā exiſtentē in eo diuiſibilem per eius diuiſioneꝫ: eſſet eniꝫ generabile ⁊ corruptibile ⁊ dicitur eſſe motum per principium ſeparatuꝫ quod eſt in eo non per principium quod eſt pars in eo ⁊ hoc modo dicitur viuum ⁊ intelligēs ⁊ ſi eſt intelligens per partem in eo non eēt intelligens ꝑ ſe: ⁊ eſſet ſimile homini in hoc ꝙ homo eſt viuens ⁊ appetens ⁊ mouēs in loco: ⁊ vniuerſaliter quia declaratū eſt actionem iſtius corporis eſſe eternam declarabitur formam eius non exiſtere per ſuum ſubiectum ⁊ ſuum ſubiectum eē ſimplex nō cōpoſitum ex materia ⁊ forma: quoniam ſi ita eſſet. eēt generabile ⁊ corruptibile: ⁊ qḋ dicunt incipientes philoſophari ꝙ anime iſtorum corporum celeſtium ſunt forme in materijs. ſcilicet que in materia acquirunt eternitatem ex formis immaterialibus nihil eſt: conuenit enim ꝙ illud quod non habet naturam eſſendi eternum acquirat eternitateꝫ ab alio: ⁊ totum hoc eſt impoſſibile. Natura eniꝫ generabilis ⁊ corruptibilis non recipit eternitatem ab alio: ⁊ hoc eſt manifeſtum ei qui conſiderat fundamenta Ariſtote. Declaratum eſt enim ex hoc ſermone que eſt ſubſtantia celi: ⁊ hoc quod fuit hoc dictuꝫ: quēadmodum enim inuenitur probatū ab Ariſtote. in ſuis libris: ⁊ quemadmoduꝫ ſequitur ex ſuis dictis: ſed apparet ex verbis Ariſto. ꝙ iam declarauit omnia iſta in libris qui non peruenerunt ad nos: vocetur ergo iſte tractatus ſermo de ſubſtantia orbis. Dignius enim eſt hoc nomine. Intituletur igitur hoc titulo.

¶ Sn̄ia huius partis cōſiſtit in hoc: ſꝫ celū ſit viuū: appetens ⁊ intelligens ⁊ aiatū: aia exiſtente in ipſo: non tn̄ talis aia ē ꝯſtituta in eſſe ꝑ celū: cū. n. motus celi ſit eternus: nō exiſtet forma ꝑ ſuū ſubiectū ⁊ ſuuꝫ ſubiectū erit ſimplex nō ꝯſtitutū ex mā ⁊ forma: ⁊ vltra intelligentiā in celo nulla alia forma ſubſtātialis inuenitur: nō poſſet. n. celū eſſe eternū: ſi in ipſo exiſteret aliqua forma cauſata a celo.

Obſeruandū primo: celum ē viuuꝫ per ſe: qꝛ forma dans illi eſſe eſt anima ⁊ vita eius: ⁊ habetur hec ꝓpoſitio. 2. celi 61. 2. phyſicoꝝ. 45. 12. methaphyſice. 41. dicit: motor finite motionis ē aia exiſtens in eo. 8. methaphyſice vltimo: intelligentie attribuunt celo ſm ꝙ aia attribuitur corpori: ⁊ cū Auerrois ſcribit hic: celuꝫ eſt appetens per ſe: nō per potentiam exiſtentē in eo diuiſibilem per eius diuiſioneꝫ: declarat id qḋ dixerat 8. methaphyſice. 12. nō eſt celū aiatū per animaꝫ aut viuum per vitam.

Sciendum ſecūdo: duplex ē pars: quātitatiua ſcilicet ⁊ eſſentialis: ꝑ ptē quātitatiuam celum non intelligit: hō aūt qꝛ itelligit ⁊ fantaſiatur ſimul de neceſſitate reqrit partem quātitatiuam: vt Cor: tāqꝫ fontē ſenſus. Cerebrū tanqꝫ cellulaꝫ: in qua manifeſtat virtus cordis: in determinata itaqꝫ parte hoīs apparent diſpoſitiones deſeruientes intellectioni: nō ſic in celo. Per partē eſſentialem celum intelligit. Pars quātitatiua ⁊ ps eſſentialis cāta a materia habent imꝑfectionē ſecū adiūctā: ⁊ hoc modo intelligentia nō eſt pars celi: ſꝫ ē intelligētia pars celi formalis nō ꝯſtituta ineſſe ꝑ ſubiectuꝫ: primo phyſicoꝝ. 63.

Aduertendum poſtremo: Auicēnaꝫ poſuiſſe celuꝫ hēe fantaſiā cognoſcitiuam motus particularis: quo mouet celū: hinc celum erat corruptibile ex ſe: ſed ab intelligentia perpetuabatur. Caſtigat Auicēna. 2. celi. 37. contra queꝫ ponitur hec ꝓpoſitio: generabile nō recipit eternitatem ab alio: que etiaꝫ habetur. 12. methaphyſice. 41. primo celi vltimo. 2. celi. 71. Contra. 2. capitulo de ſubſtantia orbis: celū quātū eſt ex ſe eſt corruptibile tn̄ ab intelligentia perpetuat: ergo. Diſtictio de cā corruptibilitatis poſitiua ⁊ priuatiua ſoluit argumentum: pōt intelligentia ꝑpetuare corruptibile corruptibilitate priuatiua: nō poſitiua. Auicēna fecit celum corruptibile poſitiue: cum mā eius eſſet materia eiuſdem rōnis cuꝫ mā hoꝝ inferioꝝ. Cōmētator ſenſit mām celi ⁊ inferiorū eſſe alterius rationis. Declaratum eſt ergo preſenti capitulo formam celi non eſſe diuiſibilem ad diuiſioneꝫ celi: ꝗuis celū ꝯſtituatur in eſſe per ipſam intelligentiam.

¶ Caput Secundum Auerrois de ſubſtātia orbis.

Erſcrutandum eſt de natura corporis celeſtis: ⁊ quid intelligunt cum dicunt ipſum eſſe ſimplex ⁊ nō ꝯpoſitum ⁊ ipſum eſſe neqꝫ graue neqꝫ leue. Dicamus igit quō illud corpus nō componit ex materia ⁊ forma ſicut generabilia ⁊ corruptibilia componuntur

ponunt: nulla. n. potētia eſt in eo oīno: oē. n. in quo ē potētia n̄ ē potētia niſi ad duo ꝯtradictoria. ſ. potētia que ē i ſuba: ⁊ manifeſtū eſt etiam ꝙ forma qua mouet nō ē generis formaꝝ quattuor elementoꝝ: qm̄ ſi eſſet aliquid eēt graue aut leue ⁊ moueret per ſe ⁊ ēt ꝑ accidens vt declaratū ē in octauo phyſicorum: remanet igit vt in natura eius ſit generis nature aīe. Sed qm̄ nos īſpexerimus aīalia que ſunt hic iueniemus ī eis duo principia duorū motuum: quorū alteꝝ eſt principium motus recti. ſ. motus ad inferius aut ſuperius: ⁊ ſm̄ principiuꝫ eſt motus localis ꝓgreſſiui ⁊ inuenimus motū iſtū eē contrarium motu: declinatōis eſſentialis q̄ ē in eo ⁊ iō accidit ei feſſitudo ⁊ cogit ad quietem. Unde neceſſe ē vt principiū motus celeſtis corpis ſit generis aīe tm̄: ⁊ ꝙ motꝰ queꝫ hꝫ circulariter ſit motus ꝓprie aīe ſm̄ ꝙ ē aīa: ⁊ cū ita ſit ſeqt ꝙ illa nā ſit q̄ facit ipm̄ eē corpus: neqꝫ leue neqꝫ graue ⁊ moueri circulariter: ⁊ aīe que ē hic cōtingit nō mouere circulariter niſi qꝛ cōſtituit ꝑ corpꝰ qḋ mouet motu recto: ⁊ ſic cōponit declinatio h̄: ſꝫ qꝛ aīa que eſt in corpe celeſti nō eſt īnata moueri circulariter ab eo qḋ eſt īnatū circulariter moueri: ⁊ nō eſt aīa in eo vt in corpore graui ⁊ leui: ſed ipuꝫ mouetur ex ſe ⁊ ab anima ergo animam habet tantum ⁊ non habꝫ aliud principium: ⁊ quia mouetur circulariter ſcimus ꝙ proprium illius anime ſm̄ ꝙ anima ē mouere circulariter: natura igitur iſtius corporis non eſt niſi natura anime mouētis in loco.

¶ Pn̄ti capite ḋ celo tractat: eiuſqꝫ accn̄tibꝰ in relatiōe ad hec iferiora: itroducit ꝗ primo hāc ꝓpōeꝫ: celū n̄ ꝯſtituit ex mā ⁊ forma: veluti corpa mortalia: n̄ mouetur qꝫ a forma q̄ ſit nō aīa: cū nō ſit graue: neqꝫ leue: nā. n. ⁊ eēntia corpis celeſtis nō eſt niſi nā aīe mouentis in loco.

Eſt primitꝰ ꝯſiderandū: celū appellatur ſimplex: Diuinū ⁊ ſpūale: qꝛ ē abſtractū a mā ſm̄ diffinitionē ⁊ hꝫ eē: forma ēt celi ſbalis ē ſpūalis: ⁊ cognoſcit celū eē ſimplex: qꝛ recipit mouere i ifinitū: oē āt cōſtitutū ex mā i potētia ⁊ forma educta ē finite receptiōis: n̄ ꝯcedit ꝗ Auer. celū ꝯſtitui ex mā ⁊ forma q̄tenꝰ ꝑ ꝯpoſitōeꝫ ex mā ⁊ forma itelligit ꝯpoſitio ex mā i potētia. 2. celi. 71. cū q̄ ſtat celū ex itelligētia cōſtitui ⁊ orbe: ex qbꝰ nullū corpꝰ ſubceleſte cōponi cōſpicit: ⁊ cū Cōmētator dicat hic: nulla potētia ē i eo oīo: ⁊ nihil verꝰ ſit potētia ꝗ̄ illḋ qḋ ē pura potētia quēadmodum nihil verius eſt actus ꝗ̄ actus purus abſurdum erit fateri mām celi eſſe purā potentiam: ⁊ quinto capitulo de ſubſtātia orbis dicturꝰ ē Auer. mā celi habꝫ eſſe medium iter mām que eſt omnino in potentia: ⁊ inter actum puruꝫ: quare ſicut oēs intellectꝰ preter primū poſſibiles vocari poſſunt: infimus tn̄ dūtaxat eſt pure poſſibilis: cuꝫ oīum intellectionuꝫ ſit capax: ita vnaqueqꝫ materia potētia exiſtit: ſola tn̄ materia que oīum ſubceleſtiū formaꝝ receptiua eſt pura potētia nūcupari dꝫ. 12. methaphyſice. 41. dicit Auerrois: potētia. n. mltipliciter dicit: eſt. n. potētia in ſubſtātia: ⁊ alteratione: ⁊ vbi: ⁊ iaꝫ declaratū eſt ꝙ de iſtis virtutibꝰ nulla exiſtit in corpore celeſti niſi potētia in loco. Senſus ē: ſola potētia in loco reperit in celo: nō potētia ad formas: nec potētia ad vītā in ꝑdicando: ergo lumē non educet de potētia materie celeſtis: ergo erit forma ſpūalis: cū merito illiꝰ mā nō dicat trāſmutari: forma āt acquſita alicui ſubiecto ſine variatōe facta in illo termiat alteratōeꝫ ſpūalem: vel nullaꝫ. 7. phyſicoꝝ. 20.

Secundo aduertēduꝫ eſt: oīs forma ſubſtātialis qua aliqd ē graue aut leue eſt diuiſibilis: ad diuiſionē ſubiecti: ⁊ mobilis ꝑ accidens ⁊ fatigabilis: ⁊ oēs forme que dū mouent: mouentur fatigabiles exiſtūt: ⁊ ſunt oēs forme educte: nō fatigabit itaqꝫ intelligētia: cū nō cōſtituat ineſſe ꝑ ſubiectū: ⁊ erit motus celi nālis: aīalis: ⁊ voluntarius ſm̄ ꝙ i intelligētia nūcupat natura: aīa ⁊ voluntas: ⁊ hoc ē ꝙ dicit Auerrois: manifeſtū eſt ꝙ forma qua mouet nō ē generis formaꝝ elemētoꝝ qm̄ ſi eēt aliqd. i. ſi eēt generis formaꝝ elemētoꝝ: vel mixtoꝝ eēt graue aut leue: ⁊ moueret ꝑ ſe a generāte. ſ. ⁊ ēt per accidens: tū qꝛ ille forme mouerētur ꝑ accidēs: tuꝫ quia: elemēta mouentur a ſeipſis per accidens.

Tertio ſciendum eſt: principium motus celeſtis eſt aīa tantū: at motus aīalis ſubceleſtis principia inueniuntur duorum motuū oppoſitorum. Dicit ergo Auerrois: Sed quando nos inſpexerimus animalia que ſunt hic: in comparatiōe ſcilicet ad motum: inueniemus in eis duo principia duoꝝ motuū: quoꝝ alterum eſt principiū motꝰ recti ſm̄. ſ. elementuꝫ ꝑdominans: ⁊ ſm̄ principiū eſt motus localis progreſſiui: ⁊ inuenimus motum iſtum progreſſiuū eſſe contrariū motui declinatōis eſſentialis qui eſt in eo. i. motus ꝓgreſſiuus cōtrarius eſt motui ad quē inclinat elementuꝫ ꝑdominans: naſcitur nāqꝫ contrarietas inter declinationem aīe ⁊ corporis: ⁊ ideo accidit aīali ſubceleſti feſſitudo ⁊ cogit ad qeteꝫ: principiū aūt motꝰ celeſtis corporis ē aīa tantuꝫ: ⁊ eſt motus circularis proprius anime ſm̄ ꝙ anima: cum igitur celuꝫ nō determinet ſibi aliuꝫ motum ſeiunctū a motu ſibi ab intelligentia conceſſo: non erit graue ⁊ leue: ⁊ anime que eſt hic contingit non mouere circulariter: niſi quia conſtituitur ꝑ corpus quod mouetur motu recto. Cōtra: ergo intellectus humanus erit cōſtitutus ineſſe per corpus: cū non moueat circulariter. Solutio eſt: vel motus hominis progreſſiuus ab anima eſt cogitatiua: vel dico ꝙ ad hoc vt aliqua forma conſtituatur ineſſe per corpus ſufficit ꝙ incipiat informare hoc ⁊ illud perfectibile: ſiue incipiat eſſe: ſiue non. Tandem Auerrois intendit iſtam rationem: omnis motus mixtus eſt duorum principiorum inuicem oppugnantium: motus celi non eſt duorum principioꝝ inuicem aduerſantiuꝫ ergo motus celi non eſt mixtus: ⁊ cuꝫ ſit motus anime ⁊ non ſit mixtus: ergo erit purus animalis: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Commentator dicit. 2. celi 71. quoniam cauſa laboris in animalibus eſt vt addat potentia moti ſuper potentiaꝫ motoris: quoniā

potentia moti neceſſario eſt oppoſita potentie motoꝛis: hoc igitur intendit per laboꝛē: ⁊ etiam ſi potētia moti in celo adderet ſup potentiā motoꝛis: tunc motus eius eſſet violent⁹. Senſus eſt: potētia moti dicit̄ addere ſupꝛa potentiā motoꝛis: qñ motum inclinatur ad motuȝ oppoſitū illi quē dat mouens: ⁊ ſi potentia moti celeſtis addat ſupꝛa potentiaȝ motoꝛis: ille motus eſſet violentus: qꝛ ille motus eſſet tātum ſm naturā mouētis: ⁊ cōtra inclinationē mobilis: motus ꝓgreſſiuus aialis eſt ⁊ ab aīa ⁊ coꝛpoꝛe: ideſt nō eſt ab aīa tantum.

❡ Sed qꝛ nā coꝛpis eſt alia a natura aīe: qꝛ eſt cōpoſitū: ⁊ neceſſe eſt mouēs ⁊ motū eſſe diuerſa neceſſe ē ꝯſiderare de nā illi⁹ coꝛpoꝛis: ⁊ qꝛ declaratū ē h̄ coꝛpus eē ingenerabile ⁊ īcoꝛruptibile appet ꝙ ē neceſſe vt ſit coꝛpus ſimplex nō cōpoſituȝ ex mā ⁊ foꝛma: qꝛ eſt indiuiduū demōſtratū: ⁊ ens demōſtratū in actu ⁊ habēs vnaȝ figuram in actu ⁊ oīa iſta ſunt in coꝛpe ꝑ nām: ⁊ ſunt ī materia ꝑꝑ foꝛmā: neceſſe ē vt h̄ coꝛp⁹ celeſte ſit materia aialiuȝ celeſtiū que mouent̄ circulariter ex ſe: ⁊ vt ſit ꝑfectius modis ceteris materie: nō eniȝ ē in eo de potētijs niſi tm̄ potētia in loco ⁊ ex motu locali nobili⁹ oīum. ſ. circularis quēadmodū h̄ȝ nobiliſſimaȝ ⁊ ꝑfectiſſimaȝ figurā. ſ. ſpericā. Et qꝛ declaratū ē d̄ foꝛmis celeſtib⁹ ipſas nō hr̄e ꝯſtōnem ꝑ coꝛpa celeſtia: naȝ ſi haberēt: tūc mouerent̄ ex ſe ꝑ accidēs ⁊ īdigerēt ex ſe motu ꝓpꝛio ⁊ eſſentialiter: declaratū ē eniȝ. ſ. ī octauo phyſicoꝝ ꝙ mota ex ſe q̄ ſunt h̄ vna eſſentia in ſpē reducunt̄ neceſſario ad mouēs ex ſe eſſentialr̄ ⁊ motū: ⁊ ꝙ ſit ꝯpoſitū ex vno mouēte ⁊ vno moto pꝛio ⁊ ꝙ illud mouēs nō ſit potētia in coꝛpe oīo: ⁊ ideo videt̄ ꝙ foꝛme coꝛpoꝝ celeſtiuȝ ⁊ maxīe foꝛma coꝛpis vltimi cōtinētis ſit quodāmō aīa. ſ. ꝑꝑ appetituȝ exiſtentē in eis: ⁊ mouere ē quodāmō intellect⁹ ⁊ ē foꝛma ſimplex ꝑ quā aīal celeſte ꝯponit̄ ex vno mouēte ⁊ vno moto. Ecōtrario de aīalib⁹ q̄ ſunt h̄. appet eniȝ ꝙ mouēs ꝯponit̄ ex duobus mouētib⁹. ſ. ex aīa ⁊ re deſiderata extrīſecus mouēte aīam: ⁊ ideo motū inuenit̄ in eis cōpoſitū nō ſimplex: coꝛp⁹ aūt celeſte ē. q. mā iſtius foꝛme abſtracte ⁊ eſt mā exiſtēs in actu: ⁊ ideo nō aſſimilat̄ materie niſi in h̄ tm̄: qꝛ eſt mā fixa ad recipiēduȝ foꝛmā: ⁊ iō digni⁹ dicit̄ ſubiectū q̄ȝ mā. Materia. n. q̄ ē h̄ dr̄ mā: qꝛ ē in potētia foꝛma in ea fixa ⁊ dicitur ſubiectū: qꝛ eſt fixa foꝛme ⁊ ſit cōpoſitum ex materia ⁊ foꝛma.

❡ Pꝛeſenti parte inducit̄ hec ꝓpoſ̄: aīal celeſte ex vno tm̄ motoꝛe cōponit̄ ⁊ vno moto: aīal vero ſubceleſte ex pluꝛib⁹ mouentib⁹ ⁊ motis: ⁊ rō eſt: materia aīaliū celeſtiū ē exn̄s ī actu: foꝛma celi ſimplr̄ abſtracta: iō ex illis aīal ſimplr̄ cōſtituit̄: mā aīaliū ſubceleſtiū eſt ī potētia ad ſuſcipiēdas nouas foꝛmas: ⁊ aīe ſubceleſtes nullū ꝑfectibile ꝑficiūt ſempiterno tēpe: iccirco aīalia ſublunaria ex pluꝛib⁹ motoꝛib⁹ ⁊ motis compoſita repiuntur.

Sciendum pꝛio: Auerrois aſſerit hic coꝛpus celeſte ſubiectū itelligentie eē idiuiduū demōſtratū: ⁊ ens demōſtratū ī actu ⁊ hn̄s vnā figurā in actu. Ex quo aliq̄ inferūt ꝙ tale coꝛp⁹ ē foꝛma: ⁊ ꝙ ipſi intelligētia nō ē ꝑ ſe vnibilis: Dicēdū eſt tñ oꝛbē nō de ſe ſed ab itelligētia hec oīa hēre: iccirco nō colligit̄ oꝛbē eē foꝛmā: Et ſiq̄s ābiget Quo nā pacto fiat vnū ꝑ eſſentiā ex itelligētia ⁊ oꝛbe: cū vtrūq3 ens ſit in actu: nō poſſit q3 vnuȝ ꝯſtitui ex pluꝛib⁹ in actu. R̄ñdēdū ē: ꝙ mā celi lȝ ſit in actu reſpectu foꝛme quā nō h̄ȝ: cū nō ſit apta ſuſcipe foꝛmas quas nō h̄ȝ: reſpectu tñ intelligētie illi vnite ⁊ materia ⁊ ſubiectū cōmode appellari pōt: oꝛbis ergo ſubiect⁹ itelligētie ē ſubſtātia ſimplex: nō cōpoſita ex mā ⁊ foꝛma: nō eſt tñ mā ꝓpꝛie dicta: cū nō ſit in potētia ad foꝛmā: ſed mā in actu nūcupari dȝ: neq3 appellari pōt foꝛma: hoc fundamento: oīs foꝛma nālis pꝛicipiū ē alicui⁹ motus nālis ⁊ ſuaꝝ diſpoſitionū nāliū: coꝛp⁹ aūt celeſte ex ſe nō ē pꝛicipiū alicuius motus nālis nō q̄dē recti: cū nō ſit graue: nec leue: nec circular], cū iſte ſit ꝓpꝛi⁹ aīe: cū itaq3 celū habeat motū circularē: ⁊ figurā ꝑfectiſſimā: aliaſq3 cōditiones q̄ nulli cōueniūt niſi ex foꝛma: erit oꝛbis celeſtis materia aīaliū celeſtiū.

Secundo aduertēdū ē: itelligētie celeſtes nō habēt cōſtitutionē per coꝛpa celeſtia: nā ſi hērent: tūc mouerent̄ ex ſe ꝑ accidens: ⁊ indigerēt ex ſe moto ꝓpꝛio ⁊ eſſentialr̄. i. ſi intelligentie eſſent mobiles ꝑ accidēs: eſſent ⁊ mobiles ꝑ ſe. Cōtra: foꝛma cauſata a ſubiecto mobilis ē ꝑ accidens: ⁊ nullatenus ꝑ ſe. Solutio ē: ſequella hec Cōmentatoꝛis ita deducat̄: oē mobile a ſe ꝑ accidēs ꝑ̄ſupponit aliq̄d motū ex ſe ꝑ ſe: veluti ⁊ motū violentum ſemꝑ antecedit mot⁹ nālis. 3. celi. 18. itelligētia ē mobilis ꝑ accidens ergo ipſa ꝑ̄ſupponit mobile ꝑ ſe pꝛius ea: ſed ea nihil eſt pꝛius: ergo ipſa ē mobilis ꝑ ſe: foꝛme aūt cauſate ꝑ̄ſupponūt aliquod mobile ꝑ ſe pꝛimū: vt celū: vñ ſunt coꝛpa nālia per ſe mobilia localr̄: foꝛme cauſate mobiles ꝑ accidēs in rei veritate: itelligētie depēdētes mobiles ꝑ accidens rudiuſcule: quaten⁹ videlȝ oꝛbis planetaꝝ a pꝛima mediate reuoluūtur: pꝛima intelligentia penitus exiſtit imobilis.

Tertio notādū ē: declaratū ē in. 8. phyſi. 45. ꝙ mota ex ſe que ſunt hac vna eēntia ī ſpē. i. que cōponunt̄ ex mouēte ⁊ moto reducunt̄ neceſſario ad mouēs ex ſe eēntialr̄ ⁊ motū: ꝙ ſit cōpoſitum ex vno mouēte ⁊ vno moto pꝛio: ⁊ ꝙ illud mouens nō ſit potētia in coꝛpe oīno. Sēſus eſt: aīal q̄d⁹uis partit̄ ī ꝑtē ꝑ ſe mouētē: que ē aīa: ⁊ ꝑtē ꝑ ſe motā in actu: que eſt coꝛp⁹ ſubiectū aīe: veꝝ id q̄d ſubſtitur aīe celeſti eſt ꝑ ſe pꝛimo motū: at coꝛp⁹ aīa īfoꝛmatum ſubceleſti duntaxat motum per partem exiſtit: caloꝛ enim nālis aut ſpiritus aut coꝛ aut muſculus eſt pꝛima pars quantitatiua coꝛpoꝛis anime ſubiecta mouens ſe ⁊ alias ꝑtes coꝛpoꝛis per animam talem

talē partē infoꝛmāteȝ: ⁊ ita muſculus erit pꝛimū mouens coꝛpoꝛeū ⁊ pꝛimū motū: reſiduū coꝛpoꝛis erit motum per accidens: at cōgregatū ex muſculo ⁊ reſiduo coꝛpis vocabit̄ motū ꝑ partem: pꝛimū ergo mouens coꝛpoꝛeū eſt celū: ſed pꝛimū mouēs ſimplr̄ eſt intelligētia ſepata ſm eſſe a coꝛpe celeſti.

Quarto attēdendū eſt: foꝛme coꝛpoꝝ celeſtium ⁊ maxime foꝛma vltimi cōtinentis que eſt mouens ex ſe effectiue ⁊ finalr̄ appꝛopꝛiate loquēdo: ſunt quodāmō aīe: ꝑꝑ appetitū exiſtē in eis: ⁊ mouere ē quodāmodo intellect⁹: ⁊ ē foꝛma ſimplex ꝑ quā aīal celeſte componit̄ ex vno mouente ⁊ vno moto: ecōtrario de aīalib⁹ que ſunt hic: que ex duobus mouētibus ⁊ totidē motis cōponunt̄: dicit intelligētias eſſe quodāmodo aīas: qꝛ vt ſunt abſtracte ſunt nō aīe. 2. de aīa. 21. 22. ⁊ mouere eſt quodāmodo intellectus: qꝛ intelligētia nō mouet: vt ē ītellectus ⁊ vt eſt abſtracta: ſȝ vt ē appꝛopꝛiata mobili ⁊ aīa illius: hec aūt ꝓpō: celū cōponit̄ ex vno mouēte ⁊ vno moto ita intelligēda eſt: celū dicit̄ conſtitui ex vno motoꝛe ⁊ vno moto: qꝛ deſideriū ſeu amoꝛ quo ſecūda intelligētia amat pꝛimā eſt pꝛima. ❡ Cōtra: ergo cū deſideriū quo hō deſiderat reȝ amatam ſit re ipſa res amata non componetur homo ex duob⁹ motoꝛibus ⁊ duobus motibus. Solutio eſt: amatū a ſecunda itelligētia h̄ȝ idē eſſe in aīa ⁊ extra: amatū autem ab hoīe h̄ȝ aliud eſſe in aīa: aliud extra aīam: vocabitur itaq3 aīal moueri a re extrīſecus deſiderata qñ deſideratū hēbit aliud eſſe in aīa: aliud extra aīaȝ nō mouebit̄ aūt aīal a re deſiderata: qñ deſideratum hēbit idē eſſe in aīa ⁊ extra aīam.

Poſtremo animaduertēdū eſt: mā in actu ſubiecta itelligētie eſt fixa foꝛme: materia ſublunarium eſt in potentia foꝛma fixa in ea: dicitur autem materia fixa foꝛme que cauſat̄ a foꝛma foꝛmaliter: foꝛma fixa materie eſt que cōſtituitur ineſſe per materiā: vñ oēs materie ſuſtentantur per foꝛmas: nō oēs tñ foꝛme ſuſtentant̄ per mās: qꝛ foꝛma celi nō ſuſtentat̄ per celū: pꝛimo phyſicoꝝ. 63. hoc idem hētur. 8. methaphyſice. 12. Cōtra: ī pꝛincipio de beatitudine aīe dicit Auer. ſpericoꝝ foꝛma ē fixa ⁊ ſtabilis in ſuis materijs: ergo intelligētia erit educta. Solutio ē: vel ibi li ⁊ tenet̄ expoſitiue: itelligētia ē fixa. i. ſtabilis: vel dico ꝙ aliud eſt eē cauſatū in materia: aliud eſt eſſe cauſatū a materia: intelligētie medie ſunt cauſate in materia: qꝛ pendent a pꝛia in genere cauſe finalis: nō tamen ſunt cauſate a ſuis oꝛbibus.

❡ Et vr̄ ꝙ coꝛpus celeſte non eſt neceſſariū in ſuo eſſe foꝛma: ſicut eſt diſpō de coꝛpibus aīalium que ſunt hic. In animalibus auteȝ que ſunt hic videtur ꝙ aīe coꝝ ſunt neceſſarie in eſſe eoꝝ coꝛpoꝝ ⁊ ꝙ nō ſaluarent̄ animalia niſi ꝑ ſenſibilem aīam ⁊ imaginatiuā coꝛpus aūt celeſte quod ē ſimplex: ⁊ nō trāſmutabile ab aliquo extrīnſeco non indiget ī ſuo eſſe anima ſenſibili neq3 imaginatiua: ſed tm̄ indiget aīa mouente ipſum in loco ſemper ⁊ virtute que nō ſit coꝛpus neq3 in coꝛpoꝛe ad largiendū ipſi permanētiā eternam ⁊ motū eternū: ⁊ q̄d nō h̄ȝ pꝛicipiū neq3 finē. Et debes ſcire ꝙ iſtud coꝛpus celeſte nō indiget virtute mouēte in loco ſemꝑ tm̄ ſed largiente virtute in ſe ⁊ in ſua ſubſtantia ꝑmanentiā eternā: qm̄ ⁊ ſi ſimplex ſit nō h̄ȝ potētiā in ſe ad coꝛruptōeȝ: tñ ē finite actōis neceſſario: qꝛ eſt finitaꝝ dimēſionū ⁊ terminataruȝ ſupꝑficie cōtinēte ipſuȝ: ⁊ oē tale cuȝ intellectus poſuerit ipſuȝ exiſtēs ꝑ ſe abſq3 eo ꝙ aliō largiat̄ ipſi ꝑmanētiā ⁊ eternitatē: neceſſe ē vt ita ſit d̄ finitate ſue ꝑmanētie ſic̄ ē d̄ finitate ſue actōis: ⁊ iō neceſſe ē in ītellectu eē potētiā largiētē ipſi ꝑmanētiā eternā: quēadmodū largit̄ ipſi motū ꝓpꝛiū eternū: ⁊ ñ hoc tm̄: ſed neceſſe ē h̄ eē virtutē q̄ largit̄ ei motuȝ ꝓpꝛiū ſiue actionē que ē eternitas inter ceteros motus. ſ. motū localem in circuitu: ⁊ figuraȝ ꝓpꝛiaȝ iſti motui. ſ. ſpericaȝ ⁊ mēſurā ꝓpꝛiā vnicuiq3 illoꝝ coꝛpoꝝ ⁊ cōuenientiā inter ea adinuicē in oꝛdine ⁊ quātitate ita ꝙ ex oībus ꝑficit̄: vnus act⁹. ſ. totus mūdus: nulla eniȝ differētia ē inter indigentiā virtutis actiue in coꝛpe ⁊ in oī coꝛpe ſimplici aut in vno coꝛpoꝛe cōpoſito ex coꝛpoꝛib⁹ ſimplicib⁹ huius: ⁊ indifferēter ſiue illud coꝛp⁹ fuerit generatū ſiue nō generatum. Vñ videm⁹ celuȝ hr̄e vnā virtutē non tm̄ mouentē oīa ſed agentē ⁊ cōſeruantem: ſicut ē diſpō in coꝛpe hoīs ⁊ ī coꝛpoꝛe facto ꝓpter finē ꝓpꝛiū: finis eniȝ ſignificat agēs finificatōe neceſſaria: ſicut motuȝ ſignificat mouēs. Sed in genere agentiū quoddaȝ ē pꝛius tpe acto: ⁊ eſt oē q̄d ſit in ſpera iſtius mundi eſt ⁊ quoddam eſt pꝛius naturaliter vt in tempoꝛe ⁊ oꝛbe quem ſequit̄ tp̄s: ⁊ cui accidit ⁊ agēs oꝛbeȝ. ſ. faciēs ipſuȝ in diſpoſitionib⁹ neceſſarijs in inueniēdo finem ꝑꝑ quē fuit. Et cū ignoꝛauerūt h̄ quidā de opinione Ariſto. dixerūt ipſuȝ nō dicere cauſaȝ agētē totū: ſȝ cām mouentē: ⁊ illō fuit valde abſurdū ⁊ nō ē dubiū in hoc ꝙ agens ipſuȝ eſt mouēs ipſuȝ: q̄d eniȝ mouet ipſuȝ motu ꝓpꝛio illi ē illud q̄d largit̄ illi pꝛ̄ō diſpōnes ꝑ q̄s acq̄rit motū ꝓpꝛiū: ⁊ illa virt⁹ ē illa quā laudat Ariſto. ī multis locis ſui libꝛi de ce. ⁊ mū. ⁊ iudicat ipāȝ eē nobilioꝛē celo ⁊ altioꝛē.

❡ Sententia huius partis ſtat in hoc. Coꝛpoꝛa animalium celeſtium non indigent ſenſu: quo quidem egent animalia ſubceleſtia: ⁊ cauſa ē: qꝛ materia celi ⁊ hoꝝ inferioꝝ ſunt alterius ratiōis: ideo ex celo nō educunt̄ foꝛme: ⁊ propter hoc. 2. celi. 38. repꝛehenditur Auicena ponens in celo aīam ſenſitiuam: ⁊ lȝ

intelligẽtia nõ ſit cauſata a celo: eſt tamẽ cauſa oiuꝫ naturaliũ diſpoſitionũ que in celo reperiunt: velnti alie forme ſua pfectibilia pficiẽtes: ab illis cauſate.

Eſt primitus notãdum: nõ dicit Auerrois abſolute corpus celeſte nõ eſſe neceſſariũ in ſuo eſſe forma: ſed aſſerit ipuꝫ nõ eſſe neceſſariũ in ſuo eẽ forma: ſicut eſt diſpoſitio de corporibus aialium que ſunt hic: in aialibus.n. que ſunt hic: videt ꝙ anime coꝝ ſunt neceſſarie in eſſe coꝝ corpoꝝ: ⁊ ꝙ nõ ſaluarentur aialia niſi ꝑ ſenſibilem aiaꝫ quãtũ ad bruta: ⁊ imaginatiuã quo ad hoies: eſt nãqꝫ celum aial ꝑ intellectum tantũ. Brutũ duntaxat ꝑ ſenſum: hõ vero ⁊ per ſenſuꝫ ⁊ ꝑ intellectũ: corpus aũt celeſte qḋ eſt ſimplex ⁊ nõ tranſmutabile ab aliquo extrinſeco ſibi cõtrario: nõ indiget in ſuo eẽ aiã ſenſibili: neqꝫ imaginatiua: ſed tñ indiget aia mouente ipſum in loco ſemꝑ: ⁊ virtute que non ſit corpus: neqꝫ in corpore ad largiẽdum ipſi permanentiã eternã: ⁊ motũ eternum: que nõ hꝫ principiuꝫ: neqꝫ finem: ⁊ cã huius radicalis eſt: qꝛ mã celi nõ eſt trãſmutabilis ab vna forma in aliaꝫ. ideo ſola intelligẽtia celo ſatiſfacit: at corpus humanũ mutabile eſt: iccirco vltra aiam intellectiuam in hoie cogitatiua inuenitur educta de gremio materie.

Rurſus attendenduꝫ ẽ: neceſſe eſt intellectũ largiri celo ꝑmanẽtiam: motuꝫ: figuram menſurã ꝓpriam: ordinẽ ⁊ quantitatẽ: ⁊ finitas dimenſionũ celeſtiuꝫ eſt a finitate vigoris intelligẽtie: dicit ergo Auerrois: ⁊ debes ſcire ꝙ iſtud corpꝰ celeſte nõ indiget virtute mouente in loco tantũ: ſꝫ largiente virtutẽ in ſe ⁊ in ſua ſubſtantia ꝑmanentiã eternam. Contra: infra.4.capitulo: ⁊.12. methaphyſice.41. eſt celum ꝑmanens per ſe ⁊ ꝑ ſuaꝫ ſubſtãtiã. Solutio ẽ: ꝑmanẽs per ſe ſepe vocat illud quod nõ eſt corruptibile poſitiue. qua ſignificatõe celũ ẽ ꝑmanens ꝑ ſe: qꝛ nõ hꝫ materiã in potentia partem ſui: ⁊ hoc modo non indiget orbis celeſtis anima dante ſibi permanentiã: prohibendo eius corruptionẽ: interdum dicit permanens per ſe quod de natura ſua habet exiſtentiã permanentẽ: qua ſignificatõe orbis celeſtis non permanet per ſe: ġnimo indiget anima dante ſibi eſſe: ⁊ ꝓſequitur Cõmentator dicẽs: qm̃ ⁊ ſi ſimplex ſit nõ habens potentiam in ſe ad corruptionẽ: tamẽ eſt finite actionis.i. finiti motus neceſſario: qꝛ eſt finitaruꝫ dimenſionũ ⁊ terminatarum ſupficie cõtinente ipſuꝫ: ⁊ omne tale finitum ſcilicet in quãtitate: cuꝫ intellectus poſuerit ipſum exiſtens per ſe: abſqꝫ eo ꝙ aliud largiatur ipſi ꝑmanentiaꝫ ⁊ eternitateꝫ: neceſſe eſt vt ita ſit de finitate ſue ꝑmanẽtie.i. ſui eſſe: ſicut eſt de finitate ſue actionis: ⁊ ideo neceſſe in intellectu eſſe potentiã largientẽ ipſi ꝑmanentiam eternam: ⁊ nulla eſt differentia in indigentia virtutis actiue in corpore: ſiue ſimplici: ſiue compoſito: ſiue generato: ſiue non: ergo inferendnm eſt intelligentiam dare eſſe celo: ⁊ primo celi.95. iſta natura neutra eſt per ſe non exiſtens in actu: ergo cum non ſit in actu niſi per intelligentiam: habebit eẽ formaliter ab intelligẽtia. Celum quoqꝫ cum viuat intellectu: ⁊ omne viuũ ſm ꝙ viuũ habeat eſſe ꝑ illud quo viuit: cum homo ⁊ celum viuat intellectu: habebit homo ⁊ celum eſſe ab intellectu.

Amplius ſciendum eſt. Intelligentia non eſt agens celum proprie: ſed tantum ſimilitudinarie per modũ forme.4.celi primo: agens ꝓprie ẽ qḋ trãſmutat potẽtiam ad actũ: ⁊ qḋ ẽ principiũ vñ motꝰ: ⁊ ita ẽ cã diſtincta ꝯ tria alia genera cauſaꝝ: agẽs ſimilitudinariuꝫ eſt cauſa ꝓpter quam aliquid eſt tale vel tale: ⁊ hoc modo forma ⁊ finis dicitur agens reſpectu cuius eſt forma ⁊ finis: eſt nãqꝫ intelligentia agens orbem: ſicut anima corpus: anima autem non agit proprie ſuum corpus: ſed tantum dicitur agere ipſum in diſpoſitionibꝰ neceſſarijs: ⁊ illas ſibi largiri: ſic ⁊ itelligẽtia hꝫ pcõ orbẽ i diſpõnibus neceſſarijs in inueniendo finem ꝓpter quẽ fuit: ſm enim exigentiam proprij finis qui eſt motus largitur ſibi proprias diſpoſitiões: ⁊ hoc eſt illud agens qḋ dicit finẽ ſignificare ſignificatione neceſſaria: propter itaqꝫ hanc auctoritatem nõ eſt exiſtimandũ celũ ab intelligẽtijs pendere in genere cauſe efficientis: neqꝫ intelligentias medias a pria: ⁊ hoc eſt quod dicit hic Auerrois: ⁊ cuꝫ ignorauerit hec quidem eſſe de mente Ariſtotelis dixerunt ipm non dicere cauſam agentem totum: ſed cauſam mouentem: ⁊ illud fuit valde abſurdum: ⁊ non eſt dubium in hoc: ꝙ agens ipſum eſt mouens ipſum: quod enim mouet ipſum motu proprio illi eſt illud quod largitur illi primo diſpoſitiones per quas acqrit motum proprium: ⁊ illa virtus eſt illa quam laudat Ariſtoteles ⁊ iudicat ipſam eſſe nobiliorem celo ⁊ altiorem.

Poſtremo attendendum eſt: hec propoſitio eſt vera: omne productum ⁊ factum eſt nouum: hoc fundamento: non eſſe producti debꝫ precedere tempore eſſe producti: non natura tantum: ſi enim mũdus eſt factus: ea ex quibus fit ſunt priora tempore mundo: dicebat Auerrois primo celi.106. tale nãqꝫ non eſſe: cum purum nihil eſſe nõ poſſit: fundabitur in aliquo ſubiecto qḋ quidem ab vna forma variabitur in alteram: vñ quecunqꝫ ſunt incompoſſibilia pro eodem inſtanti durationis quod prius natura ineſt: ⁊ prius duratione ineſt ſed eſſe ⁊ non eſſe rei ſunt incompoſſibilia pro eodẽ temporis momento: ⁊ non eſſe eſt prius natura: ergo erit prius tempore: abſurdum nãqꝫ eſſꝫ fateri nõ eſſe precedere eſſe natura ⁊ eſſe antecedere non eſſe duratione. ¶ Contra lumen ſolis ab eterno eſt productum in parte orbis propinqua. Solutio ẽ. Eternum in eſſe reali ⁊ deſibile vel inceptibile non ſe cõpatiuntur: ſed bene eternum in eſſe intentionali ⁊ iceptibile ⁊ deſibile: lux itaqꝫ ſolis in eſſe reali nõ eſt inceptibilis: neqꝫ deſibilis: ſed bene ineſſe ſpirituali: ⁊ ſi eſt eterna: non eſt producta: ⁊ facta ꝗuis producibilis ſit ⁊ factibilis. ¶ Item intelligentia ſecunda intelligit primam per eſſentiã ſecũde: ergo ſecunda eſt effectiue a prima: obiectuꝫ.n. ab intellectione realr̃ diſtinctũ effectiue ad intellectionẽ cõcurrit: eſt aũt neceſſariũ intelligẽtiã mediã intelligere per mediam: ne ipſa intelligat ſe modo accidẽtali: intelligẽ n. ſe mõ accidẽtali cõcedit tm̃ ĩtellectui humano.3. ꝺ anima.8. Solutio eſt: intelligit intelligẽtia ĩferior ꝑ eſſentiã ſuperioris: ꝗ cognitõe beatifica intelligit ſe modo accidẽtali: intellectꝰ aũt humanus cõprehẽdit ſe modo accidẽtali ⁊ cognitiõe beatifica ⁊ cognitione nõ beatifica: vt dixi.3. de aia.8. verꝫ hãc difficultatẽ ꝑtractaui ãno ſupiori.8. phyſicoꝝ.13.

¶ Et iã induxit nos amor explanãdi hoc facere digreſſiõeꝫ a pͥcipali. ſ. ꝺclaratõe corporis celeſtis qḋ eſt de celo tanqꝫ corpus de aiali. Dicamus igit ꝙ corpus celeſte cõicat cuꝫ

corpibus

corporibus generalibus ⁊ corruptibilibꝰ in hoc: ꝙ eſt ex tribus dimẽſiõibus. ſ. ſubſtãtia recipiens dimenſiones: ⁊ ꝙ vtraqꝫ ſubſtãtia non eſt ſine dimenſionibꝰ: ſed inuenimꝰ ſubſtantiam deferentẽ dimenſiones: ⁊ dimẽſiones in corpore generabili ⁊ corruptibili: vel corporibꝰ generabilibꝰ ⁊ corruptibilibꝰ eaſdem numero in potentia non eaſdem i actu ſcilicꝫ ꝙ dimenſiões oẽs cões omnibus corporibꝰ generabilibꝰ ⁊ corruptibilibꝰ ſunt eodem modo in potẽtia: ⁊ inuenimus ideꝫ corpus trãſferri de forma in formam ⁊ ex dimẽſiõibꝰ i dimẽſiões alſ i actu. V.g. ꝙ corpꝰ qḋ ẽ aer tranſfert in corpꝰ qḋ eſt ignis. Si igit hoc corpꝰ qḋ eſt cõe forme aeris ⁊ ignis eẽt idem numero in actu: tũc forma eẽt accidẽs: ⁊ ſi eẽt duo in actu: ⁊ tranſmutaret vnũ ĩ alterum neceſſe eẽt corpeitatẽ deſtrui de corpe corrupto ad nõ corpus ⁊ corpeitatẽ generatam generari ex nõ corpe: vñ neceſſe eſt eas habere naturã corpalẽ ſibi cõem. Querẽdũ eſt igit vtrum illa ſit vna aut plures: ⁊ ſi vna vtrum ſit vna potẽtia aut actu: ⁊ ſi plures ſimiliter: cogimur igit ponere vnã potẽtiaꝫ ⁊ plures potentias. Declarabit igitur hꝫ hoc ꝙ corpora que ſunt hic generabilia ⁊ corruptibilia ipſa componi ex ſubſtantia que eſt potẽtia ⁊ dimẽſiõibus exiſtẽtibus in ea que ſunt in potentia: ⁊ etiã ꝙ illud corpus qḋ eſt vnum potẽtia ⁊ multa in potẽtia: ⁊ cũ exit in actu erit mã in actu. Vñ dicit Ari. ꝙ mã nõ hꝫ eſſe in actu niſi ſm ꝙ videt: quẽadmodũ forma non hꝫ eſſe in actu niſi hꝫ ꝙ intelligit. Corpus vero celeſte qḋ nõ tranſmutatur ad ipſuꝫ: neceſſe eſt componi ex ſubſtãtia ĩ actu ⁊ dimenſionibus in actu: ⁊ ideo eſt ingenerabile ⁊ incorruptibile: ⁊ cũ ita ſit corpus celeſte eſt materia recipiẽs formã celi hoc modo qui declaratus eſt de hac materia. ſ. ꝺ eiꝰ cõueniẽtia cũ mã generabili ⁊ corruptibili ĩ aliquo ⁊ diuerſitate eiꝰ ab ea ĩ aliquo: ⁊ vtraqꝫ ẽt eſt mã hꝫ qḋ videt: ⁊ ſilr̃ ẽt ſm qḋ inuenitur in eis potẽtia ad motũ in loco ⁊ ĩ corpe celeſti nõ ẽ potẽtia ad trãſmutationẽ: ⁊ ſube exñtes in ſubſtãtijs exñtibꝰ ĩ corpe celeſti nõ ſũt potẽtia ad trãſmutatõeꝫ vt ſũt ſbe exñtes in ſubſtãtijs exñtibꝰ in corpe gnãbili ⁊ corruptibili: ⁊ ſilr̃ ẽ in corpe celeſti. Declaratuꝫ ẽ de eis eas eẽ cõueniẽtes cũ formis gnãbilibus ⁊ corruptibilibꝰ in aliquo ⁊ in aliquo differẽtes ab eis: ⁊ ex hoc mõ id qḋ congregat hꝫ ex aia ⁊ corpe dicit animal: cum hꝫ ꝙ illud qḋ ꝯgregat illic ex corpore ⁊ aia dicit nõ equoce aial ſed ſm prius ⁊ poſterius. Et ideo neceſſe eſt in talibꝰ naturis vt prius ſit cã poſterioris: vt dictũ ẽ ꝺ hac natura alibi. V.G. illa que dicunt talia ſꝫ diuerſant ſm magis ⁊ minus: qm̃ igit celum cõponit ex materia ⁊ forma ſicut ẽ diſpõ in aialibꝰ que ſunt hꝫ declaratũ ẽ. Amplius in qua cõuenit forma iſtoꝝ cũ formis illoꝝ: ⁊ in quo differunt ⁊ in quo differt vltimus motor iſtoꝝ ab vltimo motore illoꝝ.

¶ Sententia huius partis ſtat in hoc. In celo dimẽſio tantũ terminata reperit: at in ſubceleſtibꝰ corporibus dimẽſio exiſtit intermiata: ⁊ cã eſt: qꝛ corpus celeſte nõ eſt tranſmutabile de vna forma in aliã formaꝫ. Sed bene materia que eſt altera pars corporũ ſublunariũ. Intelligẽtie item celeſtes nullam mutationẽ potuerũt termiare veluti faciũt forme ſubceleſtes: fuit celuꝫ hac de cã aial eternũ: viuentia ſublunaria caduca ⁊ mortalia.

Pro expeditione huius partis eſt primitus notanduꝫ. Jam induxit nos amor explanandi hoc: qũo. ſ. intelligẽtia erat cã formalis ⁊ ꝯſeruãs celum in diſpõnibus ꝓprijs ⁊ neceſſarijs ad motuꝫ circulareꝫ reqſitis: nõ obſtãte.n. ꝙ intelligentia non eſſet cauſata a corpore celeſti poterat tñ conſtituere aial celeſte ⁊ ipſuꝫ cauſare in genere cauſe formalis ⁊ cõſeruãtis: facere digreſſionẽ a principali. ſ. declaratione corporis celeſtis qḋ eſt ꝺ celo tanqꝫ corpus de aiali: ſicut.n. corpus eſt pars aialis ſublunaris: ita corpus celeſte eſt pars celi: verũtamẽ orbis ſubiectus intelligẽtie eſt ꝑ ſe primo motus ⁊ nõ ꝑ ptẽ: at corpus ſubiectũ aie ſubceleſti eſt tantũ motuꝫ per partẽ: ⁊ hec eſt cã ꝙ celũ veriſſime mouet ex ſe ꝑ ſe: partiturqꝫ in parteꝫ per ſe mouentem ⁊ partem per ſe motam.

Rurſus aduerteuduꝫ ẽ: ⁊ materia celi ⁊ hoꝝ inferioꝝ ſubiacẽt quãtitati: illa quãtitati in actu: hec dimenſioni in potẽtia: dimẽſiones eniꝫ oẽs cões oibus corporibꝰ generabilibꝰ ⁊ corruptibilibus ſunt eodeꝫ modo in potentia quo eſt ſuũ ſubiectũ qḋ eſt materia prima: vnde oia fere ꝑ̄dicata que materie: quantitati quoqꝫ attribuũtur: preter qḋ illud eſt ſubſtãtia: hoc aũt quãtitas: ⁊ talis dimẽſio in potentia eſt eterna: dimenſio in actu variatur ſm exigentiaꝫ formaꝝ: inuenimus.n. idem corpus tranſferri de forma in formã ⁊ ex dimenſionibus in dimẽſiones alias in actu: vt corpꝰ qḋ eſt aer trãſfert in corpus qḋ eſt ignis: ergo differẽtia erit inter deferens tranſmutatõeꝫ ⁊ ſubiectũ tranſmutatõis: indiuiduũ nãqꝫ de ꝑ̄dicamẽto ſubſtãtie vtrãqꝫ deffert tranſmutationẽ: at ſubiectũ tranſmutatõis ſubſtantialis eſt materia prima: accidentalis vero cõpoſituꝫ ex materia ⁊ forma. Si.n. eſſet eadeꝫ dimẽſio ĩ actu in genito ⁊ corrupto: ois forma ſubſtãtialis eẽt accidentalis: ⁊ ſi eſſent due in actu: ⁊ tranſmutaret vnũ in alterum neceſſe eſſet corporeitatem deſtrui ꝺ corpore corrupto ad non corpus: ⁊ corporeitatẽ generatã generari ex nõ corpe: vñ neceſſe eſt ens hic naturaꝫ corporaleꝫ ſibi cõeꝫ: generãs nãqꝫ ex nõ corpe

cōcedit vacuū: q̄ꝛ fit corpus vbi nō prefuit: ⁊ cū oēs forme ſublunares expoſcāt quātitatē: fuit quātitas diſpoſitio pro oībꝰ formis opportuna. In celo igit̄ nō ē quātitas interminata: ſꝫ exiſtit terminata merito intelligētie finiti vigoris: quātitas.n. celeſtis vt celeſtis ē inſequit̄ ītelligentiā: lꝫ vt quātitas poſſit dici interminata: nō repugnat.n. quantitati interminatio: quātitas aūt bouis inquātuꝫ bouis ē interminatā: adhunc ſenſuꝫ: q̄ꝛ materia ſtans ſub tali forma pōt inueniri ſub alijs aliuꝫ ⁊ aliū terminū ſibi determinantibꝰ: neqꝫ ponēduꝫ eſt aliud accidens interminatum preter dimenſionē interminataꝫ: vt dicebam anno ſupiori primo phyſicoꝝ.63.

Iterum obſeruādū eſt. Corporeitas eſt vna potētia: ⁊ plures actu. Sunt āt due potētie: vna materie: alia corporeitatis. Uel materia hꝫ vnam potentiā radicaleꝫ ⁊ abſolutā: ⁊ plures reſpectiuas: ſm numerū formaꝝ introducendaꝝ: ⁊ ob hoc in corporibꝰ ſubceleſtibꝰ reperit̄ materia in potentia ⁊ dimēſio in potētia: dimēſio in potētia efficit̄ in actu ꝑ formā: veluti ⁊ materia non hꝫ eſſe in actu niſi ſm ꝙ videt̄: ſicut ⁊ forma non hꝫ eſſe in actu niſi ſm ꝙ intelligit̄: ⁊ āno ſupiori ꝓhemio primi phyſicoꝝ dicebaꝫ: cōpoſitū eſt intelligibile merito eſſe qꝺ hꝫ forma in intellectu: eſt ſenſibile merito eſſe qꝺ hꝫ forma in ſenſibus: qua declaratōe multa loca Ariſtotelis ⁊ Auerrois intelligebant̄.

Poſtremo notāduꝫ: nō eſt dimēſio in potentia in celo: formis iteꝫ celeſtibus nihil contrariat̄: nec poſitiue nec priuatiue: ⁊ predicatur li aīal analogice ꝺ celo ⁊ aīali ſubceleſti: quare diuerſant̄ corpora celeſtia ⁊ ſubceleſtia ſm magis ⁊ minus: ⁊ talis diuerſitas ſtat cū diuerſitate ſpecifica. Contra: ex motu eterno cōuincimus naturaꝫ intelligētie: motui aliqd priuatiue opponit̄: ergo ⁊ intelligētie. Solutio eſt: in accidentibꝰ reperit̄ pura priuatio: nō in ſubſtantijs: priuatio nāqꝫ forme ſubſtantialis neceſſario ⁊ inſeparabil̄r cōcomittat̄ formaꝫ ſubſtātialeꝫ: nō patiūt̄ ergo itelligētie priuatiue oppoſitū neqꝫ formā diſpatā: materia.n. celi ñ ē ſubiecta priuationi: at mā in potentia ſemꝑ priuationi ē copulata: ⁊ hec ē cā ꝙ ſepenumero affirmat̄: in principijs corpoꝝ celeſtiū nō eē cōtrarietatē.

¶ Remanet igit̄ ꝯſiderare in quo differūt ħ duo genera de accidentibus ⁊ in quo cōueniunt. Differunt enim in natura paſſiua que dicit̄ alteratio: ⁊ cōueniunt ſm accidentia que non tranſmutāt ſubſtantiaꝫ: ħ eniꝫ alteratio ſm quā tranſmutat̄ ſubſtātia alterati videt̄ eſſe ꝓpria corporibꝰ quoꝝ ſubſtātie admiſcent̄ potētie: ⁊ ſunt corpora generabilia ⁊ corruptibilia. Accidētia vero q̄ nō tranſmutāt ſbam defferētis ſunt cōia vtriqꝫ corpori: ⁊ primū iſtoꝝ eſt motꝰ localis: ⁊ diaphanitates ⁊ qualitates quas ſequūt̄ iſta.ſ. raritas ⁊ denſitas: videt̄.n. fere ꝙ raritas ⁊ dēſitas ſūt cauſe diaphanitatis ⁊ ñ diaphanitatis: ſed tñ dicunt̄ vtreqꝫ in vtroqꝫ corpe ſꝫ prius ⁊ poſterius: ſicut dicit̄ corporeitas: ⁊ ſimiliter cōueniūt in luminatione ⁊ obſcuritate. Sꝫ ħ magis videnť dici eē equoce q̄ꝫ ſm prius ⁊ poſterius: lux.n. videt̄ fieri ħ in hoc corpore igneo diaphano ſimplici qꝺ eſt in cōcauo orbis lune: quādo agit in corpore dēſo ⁊ admiſcet̄ cū eo: ⁊ iō vꝛ ꝙ cā illuminationis partiū corꝑis celeſtis.ſ. ſtellaꝝ eſt dēſitas illius ꝑtis diaphane in actu ex orbe: ⁊ hoc apparet in ſtelis: q̄ꝛ eclypſant ſe adinuicem: ⁊ hoc bene apparet in luna: ⁊ cum ita ſit ſtellaꝝ ⁊ ſubſtātia celi eſt eadē natura ſm ꝙ omnes antiqui dicūt: vt narrauit Ariſto. i libro celi ⁊ mūdi: ⁊ corpus celeſte ſꝫ hoc eſt diaphanū per ſe in actu ecōtrario corꝑibus diaphanis que ſunt hic que ſunt diaphana in actu apud preſentiā lucis ⁊ partes diuerſantur in hoc in diaphanitate ⁊ non diaphanitate: ita ꝙ in eis ſit aliquid ſimile colori ſicut in galaxia. ⁊ q̄ꝛ luna vꝛ eſſe dēſa ⁊ obſcura ⁊ recipiens lumen ab alio.ſ. a ſole. ⁊ in libro de aīalibus dicit Ariſt. ꝙ natura eius eſt vnigenea nature terre pluſq̄ꝫ ceteraꝝ ſtellarum ⁊ forte corpora celeſtia diuerſant̄ in dēſitate ⁊ raritate que ſunt cāe illuminatiōis ⁊ obſcuritatis: lꝫ hec nō inueniant̄ niſi in luna tm̄: ſm hoc igit̄ eſt intelligenduꝫ vt mihi videtur diſpō ⁊ illuminatio corpoꝝ celeſtiū.

¶ Snia huiꝰ ꝑtis ſtat in hoc: Qualitates tāgibiles a celo penitus remouent̄ ad quas tēdit alteratio. At motꝰ localis: dyaphaneitas: raritas ⁊ denſitas celo ⁊ his corporibus inferioribus attribuunt̄: ſm prius ⁊ poſterius: lux ⁊ obſcuritas in illis equoce comperiuntur.

In primis aduertenduꝫ eſt: dicit̄ alteratio natura paſſiua: q̄ꝛ eſt ꝯtēta ī tertia ſpē q̄litatis: vbi qualitates paſſibiles collocantur celū ergo nō ē capax alterationis: hec inferiora ſic: dicunt̄ aūt accidētia nō trāſmutare ſubſtātiaꝫ que non corrūpunt nec diſponūt ad interitū. Cōtra: luna eclipſatur ergo celū alterat̄: Solutio ē: ſolo motu locali poſſibile eſt ꝑdi qualitatē ſpūalē: veluti eſt lumē ī luna: lux aūt que ꝯſequit̄ ītelligētiā nūquā ab orbe ſeparatur: cū ibi hēat eē nāle: nō ē ergo celo īpoſſibilis illuminatio: ⁊ talis illuminatio intrat in capitulo relationis: primo celi.21. q̄ꝛ lumen ē potiꝰ relatio q̄ꝫ qualitas: cū ſit ſpēs lucis. Et ſiqs q̄rat nūqd lumen in aere terminet alteratiōnē ſpūalē: videt̄ ꝙ non: q̄ꝛ 7. phyſicoꝝ.12. inaīata alterant̄ vno genere alterationis tantum: alterantur realiter ergo non intentionaliter. Solutio eſt: lumen cum non ſit actus fluxibilis etiam ſi intendatur ⁊ remittatur terminare tantum poteſt alterationem ſpiritualem: ⁊ poteſt inanimatum ſpiritualiter alterari non vt inanimatum ſed vt eſt medium ſenſationibus perficiendis accōmodatum: animatum vt animatum ⁊ real̄r ⁊ ſpūal̄r alteratur merito materie ⁊ aīe: ⁊ ita īterꝑtādus ē Auer. 7. phyſicoꝝ.12.

Rurſus obſuādū ē: dēſitas celeſtis dicit ꝓpinq̄tatē ꝑtiū mãe ī actu ⁊ duč ad lumioſitatem: dēſitas ſubceleſtis dicit propinquitatē ꝑtiū materie in potentia: que quideꝫ ad obſcuritatem cōducit: ꝑ motū aūt localē noua ſba ñ īducit̄ veluti ꝑ alios motus: ⁊ hec accidētia analogice dicunt̄ de accidentibus repertis in celo: ⁊ ſubceleſtibus corporibus: analogia cauſe ad cauſatum que tollit omneꝫ vniuocationem. Contra: accidenti eterno ⁊ nō eterno aliquid eſt cōmune vniuocum: quia poteſt ab illis abſtrahi vnus conceptus: ergo. Iteꝫ magnitudo: tꝑs: motus celi: quātitas interminata locantur in predicamento quātitatis: potentia abſoluta materie in ſecunda ſpecie qualitatis: ⁊ cōſtat hec accidentia eſſe eterna: ergo. Sunt qui arbitrantur ſubſtantie eterne ⁊ non eterne nihil eſſe cōmune vniuocū: cum forma ſubſtantialis eterna ſit de ſe abſtracta a qua amplius cōceptus abſtrahi non pōt: at accidenti eterno ⁊ nō eterno pōt aliqd cōe eſſe vniuocū. Contra quos eſt Auerrois in preſenti parte. Item iſte propoſitiones ſunt vere: celum eſt animal: homo eſt animal: ergo predicato cōreſpondet vnus ꝯceptus inadequatus homini ⁊ celo. Rurſus iſta eſt in ꝑrio mō: deus eſt ens ergo illi predicato reſpondet vnus conceptꝰ quo cōcipitur Deus inadequate. Dico ergo eterno ⁊ non eterno nihil poſſe eſſe cōe vniuocum: propter ſ. diuerſitatem principij mālis ⁊ formalis: licet nāqꝫ ꝑdicata ſumātur a forma: vniuocatio tamen eſt a materia. Quare cum in generibus accidentiuꝫ dūtaxat ea ponātur que fundant̄ in his que locantur directe in genere ſbe: cuius genus generaliſſimū eſt corpus tangibile: qualitates de prima ſpecie non erunt qualitates predicamētales. Dimenſio interminata non erit in genere quātitatis niſi reductiue ⁊ principatiue. Potentia item abſoluta materie nō exiſtit ꝓprie in ſecunda ſpecie qualitatis: cum ibi vere ſint potentie ad agere ⁊ operari: potentia autem radicalis materie ſit ad actum primuꝫ. Amplius magnitudo: tꝑs ⁊ motus mathematice conſiderata poſſunt locari in genere vniuoco: non tamen nāl̄iter conſiderata: verum de his dixi diffuſe primo de aīa.6. ⁊ anno ſupiori primo phyſicorum.18.

Amplius ſciendum eſt: ſtella ⁊ orbis eiuſdē ſunt nature. 2. celi.42. quia materia eorum in actu eſt eiuſdem rationis ⁊ continua: ⁊ eorum forma ſubſtantialis eſt eadem eſſentialiter ⁊ numero. Appellatur etiam mars rubicūdus: venus argentea ⁊ ſunt colores celeſtes ſimplices: nō cōſurgentes ex refractione qualitatum primaruꝫ. Iterum eſt galaxia de nā celi ⁊ pars integralis octaue ſphere: tum quia hominibus occidētalibus ⁊ orientalibꝰ apparet galaxia in eodem puncto celi in quo interſecat geminos: tum quia eſt corpus ſimplex incorruptibile circulariter ſolum motum ad motum octaue ſphere cuius cauſa efficiens ſunt ſtelle multe parue habentes ſtellas quaſdam magnas inſertas: ⁊ radiꝰ ſolis ſtellis illis quaſi contiguis incidens: cauſa materialis eſt pars orbis denſior retinēs ⁊ repreſentās lumen ſolis ⁊ ſtellarum: ⁊ terminans viſuꝫ: eſt nāqꝫ celum difforme in raritate ⁊ denſitate; licet Ariſt. videatur primo metheoruꝫ tenere galaxiam eſſe de nā elementali. Iteruꝫ natura lune ſimilis eſt nature terre: q̄ꝛ eſt magis obſcura ceteris planetis. 2. celi. 42. eſt etiam ſimilis: quia illa in celo infima eſt: hec fex eſt elementorum. Et ſi quis dicat. Cōtra: terra eſt in medio firmamenti natural̄r locata: ergo nobiliſſimū eſt elementum: quia locus medius ſemper debetur nobiliori. Solutio eſt: cognoſcitur perfectio ⁊ imperfectio elementorum ſm appropinquationē ⁊ diſtantiam a celo: ⁊ quia terra eſt centrum ⁊ maxime diſtās a celo: ideo fex eſt elementorū: corpora vero celeſtia ordinantur ſm magnitudinem ⁊ velocitatē motuum eoꝝ. Iccirco luna quia parua ē: ⁊ in motu ſuo tarda fex eſt planetarum.

¶ Et accidentium conuenietiuꝫ corpori celeſti ⁊ generabilibus ⁊ corruptibilibus ē calefacē. ⁊ Ariſto. dicit ꝙ corpora celeſtia nō calefaciunt ſm ꝙ ſunt calida ſed ſm velocitatē motus: ⁊ rōcinatur in hoc ex hoc qꝺ accidit in ſagitta directa: ⁊ dicit in methaphyſica ꝙ nō ſequitur vt fiat accidēs ex ſibi ſimili neqꝫ in genere neqꝫ in ſpē ſicut ſequitur in qualitatibus que ſunt ſubſtantie. Et expoſitores dant ſecundā cauſam.ſ. illuminationē: dicūt enim ꝙ lux in eo qꝺ ē lux videtur calefacere quando reflectitur ⁊ dicunt ꝙ nō ē ꝺ accidētibus proprijs igni: ſꝫ ꝺ accidētibus cōibus igni ⁊ corpori celeſti. Et forte dicēdum eſt ad hoc ꝙ non ē remotum vt calor dicatur in eis equiuoce ꝑ hoc ſignum.ſ. ꝙ actio eorū diuerſat̄: calor.n. ignis corrumpit ⁊ deſtruit entia ⁊ maxime ignis illuminātis: calor vero corporuꝫ celeſtiū largit̄ vitā vegetabilē ſenſibilem ⁊ animalem ⁊ ſm ħ calor erit duobꝰ modis: calor qui ē de qualitatibus paſſiuis que tranſmutant ſubſtantiā in qua ſunt: ⁊ calor qui non ē de qualitatibus paſſiuis: ſicut ē diſpoſitio in diaphanitate ⁊ non diaphanitate ſ. ꝙ quedam ſequit̄ qualitatē paſſiuaꝫ ⁊ q̄dā non: conſiderantes autem actiones ſtellarū in antiquo tēpore vere dicunt ꝙ q̄dā largiūtur caliditatē ⁊ ſiccitatē: q̄dam caliditatem ⁊ humiditatē: quedam frigiditatē ⁊ ſiccitatē: ⁊ quedam frigiditatē ⁊ humiditatē: ⁊ ſic quattuor qualitates cōes corporibus celeſtibus: ⁊ quattuor elemētis dicunt̄ equoce: aut ſm prius ⁊ poſteriꝰ. Et forte corpora celeſtia largiētur calorē: lꝫ non ſint calida in ſe: nō eniꝫ ſequitur vt oē faciēs aliquod accidēs diſponatur ꝑ illud. U.g. qm̄ non oē qꝺ mouet dꝫ moueri: neqꝫ omne qꝺ nigrificat dꝫ eē nigꝝ ⁊ ħ apparet etiam ex hoc ꝙ ſi alteratum eēt ex alterato ⁊ calidum ex calido tunc ꝓcederetur in infinitum ⁊ non inueniretur primū alterans ſicut ſequitur in motu: ⁊ neceſſe eſt igitur peruenire ad alterans non alteratuꝫ: ſicut ad mouens non motum ſed differunt quia mouens in loco non peruenit ad aliqꝺ mouens qꝺ ſm totū motum ex ſe ſit mouēs

aliud: in alterationibus autez peruenire poteſt in alterans per aliquam diſpoſitionem in eo ꝙ non habet cauſam: ⁊ iſta ſunt corpora celeſtia. Sed illa diſpoſitio que eſt in eis forte eſt ex genere eius quod agit in aliud. ⁊ forte non. V.g. ꝙ calefactio quā facit in inferioribus eſt ex natura neqꝫ calida neqꝫ frigida: ſicut motus eius eſt a natura neqꝫ graui neqꝫ leui; ⁊ hoc eſt magis quod appetit q̄ȝ apparet: quia ille quattuor qualitates ſunt actiue ⁊ paſſiue ab alijs neceſſe eſt peruenire ad qualitates actiuas ⁊ paſſiuas: ⁊ apparentius eſt ⁊ dignius vt iſte que ſunt hic nō reducantur ad qualitates que ſunt ſui generis: ⁊ ſi ponantur dici ſecundum prius ⁊ poſterius: ſequeretur enim vt de genere qualitatum paſſiuaruȝ ſit aliquod non paſſiuum quod eſt remotum: apparet igitur ex hoc ꝙ ignis non eſt primum calefaciens quia eſt paſſiuus ſed neceſſe eſt vt primū calefaciens calefaciat per qualitatem non paſſiuā: ſicut primum mouens mouet per diſpoſitionem non mobilem.

¶ Sn̄ia huiꝰ partis ſtat in hoc: licet corpora celeſtia calefaciant tamen non ſunt calida formaliter: qꝛ motu ⁊ lumīe pn̄t calefacere abſqꝫ hoc ꝙ ſint calida formaliter: celum quoqꝫ calidum eſt calore largiēte vitam vegetabilem ⁊ ſenſibileȝ: ⁊ nō dixit intellectualem: qꝛ intellectus non eſt ſubiectus poteſtati materie: neqꝫ agentis naturalis: at elementa formaliter calida ⁊ frigida inueniuntur: ⁊ cum celum ſit alterās ⁊ nullatenus alteratuȝ: non erunt in celo qualitates paſſiue ⁊ actiue.

Eſt primo cōſideranduȝ: motus localis cauſat calorez partes mobilis diſtrahendo: motu calor ꝯſeruatur: ignis cū non mouetur: extinguitur: vnde motus eſt calidi proprietas: ⁊ in ſtellis cadentibꝰ ex motu generantur: calor ⁊ lumen. Cōtra: terra mota nō caleſit: neqꝫ aqua. Item aqua calida motu infrigidatur: flabellatio refrigerat. Rurſus poſt motum velociſſimum homo inuenitur frigidus: ergo motu calor non cauſatur: nec conſeruatur. Solutio eſt. Dico primo ꝙ terra ⁊ aqua potentiora ſunt ad reſiſtenduȝ motui calefaciēti q̄ȝ ſit motus ea potens calefacere. Dico ſecundo: per accidens eſſe ꝙ vapores exeuntes ex aqua plus minuant de calore q̄ȝ addat motus de calore. Dico tertio. flabellationem per accidens refrigerare propter ſcilicet nouum aerem adductuȝ: ⁊ vaporem: cum expulſione vaporis ⁊ aeris exiſtentiū circa corpus: que quidem potentiora ſunt frigeſacere q̄ȝ ſit motus potēs calefacere. Ultimo dico: ꝙ motus conueniens calefacit: ſuperfluus non: quia ſpiritum reſoluit: ⁊ coleram incinerat: ⁊ hec plus refrigerant corpus animalis q̄ȝ motus illud calefaciat: patet itaqꝫ calorem ⁊ motu cauſari ⁊ conſeruari: nō per ſe ⁊ vniuoce ſed equiuoce ⁊ maxime motu celeſti: qꝛ comparatus celo eſt vera vita: cum ſit operatio intelligentie: ſed comparatus ſubceleſtibus eſt quaſi vita: pro quanto eo anime ⁊ operationes viuentiū cōſeruantur.

Rurſus ſciendum: motus nō generatur a ſibi ſimili: ſed bn̄ ſubſtantia. Cōtra: ignis pōt generari a nō igne: ergo. Dico ſubſtantiā pfectaȝ generari a ſibi ſimili: imperfectā ⁊ a ſimili ⁊ a diſſimili: ⁊ forte nunq̄ȝ producitur ignis niſi ab igne: vel ab aliquo in virtute ignis.

Iterum conſiderandū: lumē eſſe calefactiuuȝ ⁊ preſertim cum reflectitur radiꝰ ad perpendicularē: quia tunc radius duplicatur: ⁊ fortius cuȝ radij congregantur: vnde media aeris regio eſt frigidiſſima cuȝ non moleſtetur a reflexione radiorum a terra: hec habentur. 2. celi. 42. Contra: lumen eſt ſpiritualiter in medio. Itē: ſi ſic: omnia corpora celeſtia calefacerent. Solutio ē: pōt forma intētionalis producere effectum realem: ſanitas nāqꝫ in mēte medici eſt cauſa efficiens ſanitatē: fateor quoqꝫ corpora celeſtia tantū calefacere intenſe tamē ⁊ remiſſe: ſunt nāqꝫ noctes in plenilunijs calidiores: ⁊ nō ingreditur frigiditas opus nature: vnde Celū agit in hec inferiora motu ⁊ lumine tantū: cum non detur influentia qua celuȝ frigiditatem pariat. Contra: ergo frigidum ⁊ ſiccum eſſent per accidens in vniuerſo. Item forme ſubſtantiales elementorum ſunt per ſe intente a natura ergo ⁊ earum diſpoſitiones: que ſunt frigiditas ⁊ ſiccitas. Dico celum conſeruare elementa frigida motu ⁊ lumine: motus. n. celi factus in tanta diſtantia cauſa eſt elementoꝝ conſeruatiua: ⁊ confiteor celum per accidens ſiccitatem terre naturalem adiuuare.

Ulterius tenenduȝ ē oēs calores eē eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime: ⁊ vnum calorem numero dici elementalē: vt agit opera elementalia: naturalem quatenus dirigitur ab idolo paterno: ⁊ agit ad generationem fetus: ⁊ complementū diſpoſitionum eius: vnde. 4. metheoꝝ arbitratur Cōmētator digeſtionem a ſolo calore naturali celebrari: ⁊ paulopoſt vult ꝙ digeſtio ⁊ generatio mixtoꝝ que ē per digeſtionem fiat ab elemento ignis: elementum n. qꝺ eſt generationis cauſa prima operans in cōpoſitis eſt ignis. Similiter calor qui ē in ſeminibus animaliuȝ dicitur celeſtis vt agit in virtute celi: ⁊ ita idē calor exiſtens qualitas prima ē ſimul elemētalis: naturalis: celeſtis: preternaturalis: digeſtiuus: putrefactiuus ſm̄ ꝙ agit diuerſa opera: ⁊ a diuerſis coagētibus dirigitur.

Poſtremo notandū eſt. Primuȝ mouens localiter in genere ē celuȝ: primum mouens ſimpliciter ē intelligentia: primum tamen alterans ſimpliciter ē primum mouens motum qꝺ reſoluendum eſt in primum localiter mouēs īmobile: intelligentia nāqꝫ prima mouens primū mobile localiter: nequaq̄ȝ primum alterans vocari pōt: ⁊ cauſa vt reor: quia inſtrumentum intelligentiarū peculiare alterationem non recipit: ſed bene motum localem. 8. phyſicoꝝ. 20. dicebat Auerrois: nō inuenitur aliquid moueri ex ſe niſi in motu locali: in ceteris motibus eſt motor extrinſecus. i. mouēs ⁊ motū in motu locali nō ſeiūgūtur loco ⁊ ſubiecto: non reperitur autem alteratum ex ſe ⁊ auctum ex ſe: quia ī iſtis motibus ſemper motor eſt extrinſecus. i. mouens ⁊ motum loco ⁊ ſubiecto diſtinguuntur. De celo igitur: eiuſqꝫ accidentibus ſit intantum determinatum.

Caput

¶ Caput Tertiū de ſubſtantia orbis.

Quia declaratum eſt corpora celeſtia componi ex mouente ⁊ moto ⁊ motor in eis eſt non corpꝰ ſicut eſt diſpoſitio de ceteris motis ex ſe: ⁊ hoc in vltio octaui phyſicorū: in quo declaratuȝ eſt qꝺ motꝰ quo mouetur hoc corpus eſt eternus ingenerabilis ⁊ incorruptibilis: ⁊ qꝛ ħ declaratū fuit illic ꝙ iſtud mouens nō eſt virtus in corpore ſicut eſt in aialibus. ſ. ꝙ mouentia ipſa ſunt virtutes in corporibꝰ: ⁊ hoc fuit declaratum ponēdo duas ꝓpoſitiones: quarum vna eſt ꝙ oīs virtus in natura eſt finite motionis. altera āt eſt ꝙ virtus que eſt maxima in corpore celeſti eſt infinite motionis. Ex quibus cōcluditur ꝙ virtus que eſt in corpore celeſti non eſt in materia: ꝓpoſitio aūt dicēs ꝙ virtus que eſt in corpe celeſti eſt infinite motionis declaratur in octauo phyſicoruȝ p eternitatē motus ⁊ temporis: dicens vero ꝙ oīs virtus que eſt in mā eſt finita: eſt manifeſta p hoc ꝙ oīs virtus in corpore. ſ. virtus corpalis materialis vr̄ diuidi p diuiſioneȝ corpis ſm̄ paucitatē ⁊ multitudīnē: ſi igitur oē corpus eſt finituȝ vt declaratū eſt in tertio phyſicoruȝ: impoſſibile eſt virtutē infinitaȝ eſſe in corpore finito: ⁊ hoc manifeſtuȝ eſt per inductioneȝ: ⁊ Ariſto. laborauit in octauo ad declaranduȝ hoc ex fundamētis declaratis ab ipſo. ſ. ꝙ oīs motus eſt in tpe ex quo ītulit ꝙ ſi virtus infinita eſſet in corpore finito cōtingeret iſtud moueri p illaȝ in nō tempore: corpora enim nō excedūt ſe in velocitate ⁊ tarditate niſi in exceſſu eorū in virtutibꝰ motiuis materialibus: ⁊ exceſſus virtutuȝ ſequitur exceſſum corporū. ſ. ꝙ corpus cuius virtus eſt maior eſt velocioris motus. Ex quo ſeqtur ꝙ ſi aliqꝺ corpus habuerit virtuteȝ infinitā vt moueatur ī nō tempore ſed declaratū eſt omneȝ motum eſſe in tpe. Nam in omni motu eſt prius ⁊ poſterius que ſunt in tpe: ⁊ cū ita ſit ⁊ eſt declaratum ꝙ corpus celi cōponitur ex motore ⁊ moto: ⁊ ꝙ iſte motor nō cōſtituitur p rem motā neqꝫ exiſtit in ea: ſed eſt abſolutus ab oī materia: querendū eſt de hoc qꝺ mouetur ab eo. ſ. corpore celeſti: vtruȝ ſit cōpoſituȝ ex materia ⁊ forma ſicut diſpoſitio corporum que mouentur apud nos ex ſe a primo motore qui ē in eis. ſ. corporum animalium que mouentur ab anima aut ē ſimplex ⁊ non eſt in eo potentia omnino. ſ. forma a q̄ proueniat actio preter formaȝ mouentē que non conſtituitur per ipſaȝ ſcilicet per formā que largitur ei motum cōtinuum. ſ. mouere infinitum.

¶ Sententia generalis huius capitis ſtat in hoc: vt declaretur orbem ſubiectum intelligentie nō eſſe cōpoſituȝ ex materia ⁊ forma: ⁊ intelligentias non eſſe formas conſtitutas in eſſe per celū: cū moueant eterno tempore. ¶ Dicit aūt Auerrois primo: motor in corporibus celeſtibus ē nō corpus. ſicut ē diſpoſitio de ceteris motis ex ſe. Senſus ē: corpus ſubiectum intelligentie ē per ſe primo motum: intelligentia eſt p ſe primum mouens: at corpus ſubiectū aīe ſubceleſti non eſt motum per ſe primum: ſed ē motum per partem quātitatiuam: que vel ſit muſculus: vel aliq̄ pars cordis: vel calor naturalis: ideo motor primus in animalibus ſubceleſtibus ē corpus: vel virtus in corpore. ¶ Itē inquit motus quo mouetur hoc corpus eſt eternus: ingenarabilis ⁊ incorruptibilis: ratio eſt: motui celi nihil aduerſatur: ſitqꝫ ſuper lineaȝ circulareȝ nō habentē puncta in actu: vnde ſi motus non eſſet eternus: ante primum motum eſſet motus: quia oporteret mouens ⁊ mobile mutari ⁊ remoueri prohibens: vnde licet nō exigatur motus ante motū qui terminatur ad ipm̄ motum: preexigitur tn̄ motꝰ quo mobile vel motor vel diſpoſitio acquiratur ī illis ad motum requiſita: aut remotio impedimenti. ¶ Iterum Auerrois arbitratur hanc conſequentiā valere: motus celi eſt eternus. Similiter ⁊ tempꝰ ergo forma mouens celum nō eſt virtus in corpore: virtutes. n. corporee finito mouēt tempore: cū ſint fatigabiles: ⁊ diuiſibiles ſm̄ magnum ⁊ paruū ad diuiſionem ſubiecti. Et inducit iterum hanc conſequentiā: ſi daretur virtus materialis infinito mouens tempore: moueret in inſtanti: ⁊ primo celi. 65. dicebat: ſi mouens celū eſſet corpus: moueret in nō tempore: ⁊ ex his concludit nullam eſſe formā ſubſtantialē in celo preter intelligentiā: in ſubceleſtibus viuentibꝰ ꝑter animam multe alie forme ſubſtantiales reperiuntur. Contra virtus infinita in duratione ⁊ finiti vigoris extra magnitudinem mouet nō in inſtanti: ergo ⁊ in magnitudine: quare deduco ꝯñtiā Auerrois ſic: oīs virtus in magnitudine ē fatigabilis: ſed virtus fatigabilis nō pōt continuare actum perpetuum niſi cōtinue addatur ſibi aliqua virtus fortificans: vel niſi ſimul illam totam virtutē haberet ex ſe: ſed cum nihil ſit prius prima intelligētia oportebit ipſam primam intelligentiā totā illam virtutē ſimul hꝛe: ⁊ ita ſi infinito tempore mouens ē aliqua virtus in magnitudine infiniti vigoris ē: ⁊ ſi ſic in momento mouet. Sūt itaqꝫ duo fundamēta Auerrois: primum ē: nulla forma educta pōt mouere eterno tempore. Secūduȝ ē: forma abſtracta pōt mouere ſempiterno tēpore: vnde eſt implicatio contradictionis in hac propoſitione: eterno tēpore mouet virtus in corpore: infinitas durationis ⁊ finitas vigoris in forma nō extenſa inueniuntur: virtus autē infinite durationis ſi eſt extē

ſa eſt infiniti vigoris. ¶ Amplius ait: corpora non ſe excedunt in velocitate ⁊ tarditate niſi in exceſſu eoꝝ in virtutibus motiuis: ⁊ exceſſus virtutū ſeqꝫ exceſſum corporum. ſ. ꝙ corpus cuius virtus eſt maior eſt velocioris motus. Sūt enim hec fundamenta doctrine peripatetice. Qualis eſt proportio virtutis ad virtutē: talis eſt mobilis ad mobile: ⁊ motus ad motuz ⁊ temporis ad tempus.

¶ Dicamus ergo ꝙ ſi fuerit ꝯceſſum ꝙ omnis virtus in materia eſt finita nulla differentia eſt in hoc inter hoc ꝙ ſit actiua ⁊ paſſiua. ſcilicet receptiua: ſi igitur corpus celeſte recipit mouere infinituz: vt declaratuz eſt: neceſſe eſt vt non ſit cōpoſituz ex materia ⁊ forma: ⁊ vt ſit ſimplex. ſ. ſubiectuz ſimplex primo motori qui eſt forma ipſius: oē enim cōpoſitū ex materia ⁊ forma eſt finite receptionis ſicut finite motionis in aliud. Eſt igit̄ ꝓpriuz iſti moto ex ſe ꝙ eſt corpus celeſte hoc ſcilicet ꝙ motor ipſius nō eſt in materia: ⁊ ꝙ illud quod mouet̄ ab eo eſt ſimplex nō compoſitum: ⁊ ſicut intēdimus verificare propoſitionem in qua poſuimꝰ ꝙ omnis virtus in corpore ⁊ ſuum mouere eſt finituz ⁊ ſuū moueri eſt etiam finitum: ⁊ ſi cōceſſerimus ꝙ in corpore celeſti eſt virtus finita alia a virtute motiua que nō eſt in eo nec conſtituitur per ipſum. V. g. virtus per quam celum dicitur habere ad motum circularem ſicut grauia ⁊ leuia ad motum rectum per ſuam formaz declinatio de qua dicitur eſſe neqꝫ leue neqꝫ graue ⁊ iſta virtus ſit in materia ⁊ ꝙ illud quod cōgregatur ex materia ⁊ ipſa ſit corpꝰ celeſte ſicut dicit Aui. cōtingit neceſſario vt in eterno ſit poſſe ad corruptionem abſqꝫ eo ꝙ corrūpat̄ qđ deſtruit̄ in vltio ꝑmi tractatꝰ celi ⁊ mūdi. eē igit̄ neceſſariū nō eſt niſi duobus modis neceſſariū. ſ. ex ſe ⁊ neceſſarium ex alio ⁊ poſſibile ex ſe: ſicut poteſt aliqs exiſtimare in corpore celeſti. ſ. ipſum habere virtutem finitam ⁊ acquirere neceſſitatez a virtute infinita ſeparata a materia vt opinatur Auicen. ⁊ exiſtimat̄ eſſe opinio Alex. in quibuſdam ſuis tractatibus: ⁊ ſuper hoc fundauit Auicen. ſuam declarationem de prio ꝑncipio eſſe ſine declaratione eius quod eſt motuz eternuz eſſe: ⁊ eſt declaratio fundata ſup ꝓpōnes inſtabiles ſicut tu vides.

¶ Sententia huius partis ſtat in hoc: inducit Auerrois hanc conſequentiā: celum recipit mouere in infinitum ergo celum eſt corpus ſimplex: que quidez tenet hoc fundamento: omne corpus cōpoſituz ex materia in potentia ⁊ forma eſt finite receptionis: ſicut eſt finite motionis in aliud. Et ſi queras: quid mouetur apud Auerroim: nūquid animal celeſte: an orbis ſubiectus intelligentijs: dico animal celeſte moueri eſſe quantuz: intelligere: ⁊ quando eſt forma nō cauſata a ſubiecto non oportet accidentia materie cōicari forme: licet cōicentur compoſito: ⁊ hac ratione fateor animal celeſte moueri: eſſe quantuz: intelligere: orbis autē mouetur ⁊ eſt quantus: intelligentia neqꝫ mouetur: neqꝫ eſt quanta: ſed intelligit: vnde ſolum forma mouetur per accidens proprie que eſt ꝯſtituta ineſſe per ſubiectū: primo de aīa. 65. appellat autem Auerrois celū ſimplex: quia caret materia in potentia: non quin ſit conſtitutum ex actu ⁊ potentia. Contra: ſi totum celū mouetur: nō tantū orbis: ergo quelibet pars: nihil enim aliud eſt totum ꝗ̄ ſue partes: primo phyſicoruz. 17. 2. de anima. 10. ergo intelligētia mouetur: cum celum ſit compoſitum ex intelligentia ⁊ orbe. Solutio eſt: ſi totū celū mouetur: quelibet pars quātitatiua mouetur: non tamē quelibet pars eſſentialis. ¶ Amplius: Auicēna vltra intelligentiā poſuit in celo animā ſenſitiuā cuius officiuz erat noſcere circulationes particulares quas intelligentia agnoſcere non poterat: ⁊ quia voluit materiam celi ⁊ ſublunariū eiuſdem eſſe rationis fecit celum corruptibile poſitiue perpetuari ab intelligētia. Credidit etiam methaphyſicum via methaphyſicali hēre poteſtatez ꝓbandi intelligentias eſſe. Auerrois aūt nō ponit in Celo ſenſum: ſufficit. n. ꝙ mouens propter finem cognoſcat finē principalē propter quē mouet: quāuis non cognoſcat finem ſecundariū neceſſario ⁊ naturaliter ſequentē cognitionē finis primarij: fecit ēt Auerrois materiā celi ⁊ ſublunariū alterius rationis: ⁊ arbitratur ſola via naturali poſſe probari ſubſtātias abſtractas eſſe: vt dixi anno ſuperiori primo phyſicorum. 83.

¶ Sed eſt queſtio de hoc quod dicit Ariſt. in libro de ce. ⁊ mū. ſ. ꝙ virtutes corporuz celeſtium ſunt finite actionis: q2 corpora celeſtia ſunt finite quantitatis: ⁊ ex hac propoſitione declarauit ꝙ corpora celeſtia ſunt finite quantitatis: ⁊ dedit cauſam in hoc ꝙ corporum celeſtium quedam mouent vnaz ſtellam quedam plures ⁊ dixit ꝙ ſi ſtelle q ſunt in orbe ſtellaruz fixarum eſſent minores aut maiores nō poſſent mouere eas vniuerſaliter: ⁊ declarauit illic vniuerſaliter ꝙ ſi virtutes que ſunt in corporibus celeſtibus eſſent in calefacere ⁊ mouere vniuerſaliter infinite mouerēt corpora que ſunt apud nos in inſtāti: ⁊ hoc facit exiſtimare ꝙ in corporibus celeſtibus ſunt virtutes actiue finite: ⁊ ad hoc dicamus breuiter ꝙ infinitum dicitur duobus modis. Quoruz vnus ē virtus infinite actionis ⁊ paſſionis in tempore ⁊ ē finita in ſe. ſ. in velocitate ⁊ vigore. Secūdus ē virtꝰ infinite actionis ⁊ paſſionis in ſe: virtus aūt infinita in actione ſua aut paſſione nō exiſtit in corpore ſiue fuerit celeſte ſiue generabile

⁊ corruptibile:

⁊ corruptibile: hoc enim non accidit corpori niſi ſm̄ ꝙ eſt corpus infinitum. ⁊ ideo orbes mouent ⁊ mouētur in tempore: virtutes vero infinite in actione ⁊ paſſione in tempore eſſe neceſſariū eſt in corporibꝰ celeſtibꝰ. paſſiōe āt q2 corpa celeſtia ſunt ſimplicia: actiōe vo: q2 ſue forme nō conſtituuntur per ſuum ſubiectum: ⁊ vtrūqꝫ eſt impoſſibile in corporibus generabilibus ⁊ corruptibilibus: q2 ſunt compoſita ex materia ⁊ forma. Infinitū igitur eſſe in vigore cuius cā ſit corpus ſm̄ ꝙ eſt corpus impoſſibile eſt in corporibꝰ ſiue celeſtibus ſiue alijs infinitum eſſe. Infinituz vero in tēpore eſt neceſſe eſſe in corporibus celeſtibꝰ ex diuerſitate motoris: ⁊ moti ī eis a corporibus generabilibus ⁊ corruptibilibus: ⁊ eſt impoſſibile in corporibus generabilibus ⁊ corruptibilibꝰ: quare virtutes eorum motiue ſunt materiales ⁊ corpora ſua q̄ mouent̄ ab eis componunt̄ ex mā ⁊ forma. Corpora igitur celeſtia ⁊ generabilia ⁊ corruptibilia ꝯueniunt in hoc ꝙ actio ⁊ paſſio exiſtens in eis ſunt finite in ſe ⁊ per hoc mouētur in tempore ⁊ quedaz ſunt velociora quibuſdam cum hoc ꝙ virtutes eorum motiue non ſunt materiales quia recipiunt ex modo illo receptionē finitam in tempore non receptione infinita: ⁊ non ſequitur ex hoc ꝙ in corpe celeſti eſt virtus finita in ipſa actione ⁊ paſſione: vt in eo ſit virtus finita in tpe nec ſequit̄ ex hoc ꝙ ſit virtus finite actiōis ⁊ paſſionis vt ſit corpꝰ poſſibile vt corrūpat̄ aut vt ſit cōpoſitum ex materia ⁊ forma. Poſſibilitas enim non debet eſſe niſi ex hoc ꝙ virtus finita in tempore ſit ⁊ ſit cōpoſitum: ⁊ eſt manifeſtum ꝙ ſi poſuerimus corpus celeſte cōponi ex materia ⁊ forma ſequitur in ipſo eſſe virtutem finite actionis ⁊ paſſionis in tempore. Et eſt manifeſtum ꝙ ſi in corpore compoſito ex materia ⁊ forma eſſꝫ virtus infinita in tempore ſequeretur in ipſo eē virtutez infinitā in ipſa actione aut paſſione ⁊ eſt impoſſibile quod Ari. intulit ex poſſe virtutum quibus mouētur corpora celeſtia in tempore. Et eſt manifeſtum ꝙ non ſequitur etiam ex hoc ꝙ corpus recipit paſſionem finitaz in ſe non in tempore aut recipit actionē finitā ī ſe non in tpe aut recipit actionem finitam in ſe infinitam in tempore vt ſit compoſitū materia ⁊ forma: ſicut ſequitur hic ꝙ actio ⁊ paſſio eius fuerit finita in tempore. Primuz. n. contingit ei ſm̄ ꝙ eſt corpus tantum. Scōm autem ſm̄ ꝙ eſt corpus eſt compoſitū. Modus ergo deceptionis in hac queſtione ē ꝙ fecit Ariſto. putari contradicere ſibi eſt equiuocatio iſtorum duorum nominū finitum: ⁊ infinitū qm̄ cum nō diſtinguit̄ finitas ⁊ infinitas contingētes in tempore a finitate ⁊ infinitate contingentibus ex actione ⁊ paſſiōe contingit iſta ambiguitas: ⁊ ex hac finitate in qua conueniunt corpora celeſtia ⁊ materialia declarauit Ariſto. vniuerſaliter corpꝰ omne eſſe finitū nō ex finitate accidentis corpori ex hoc ꝙ ē ex materia ⁊ forma ⁊ ex hoc abſcinduntur dubitationes contra Ariſto. ⁊ poteſt aliquis dicē ꝙ cuz omne corpus agit per aliquid ⁊ patitur per aliud. neceſſe ē vt omne corpus ſit compoſitū ex materia ⁊ forma: ⁊ ad hoc dicamus h̄ eſſe verum. ſ. ꝙ corporum quoddam ē compoſituz ita ꝙ forma non conſtituitur per materiam: ⁊ ita ꝙ materia ē ſubiectum tantum ⁊ non materia cuius eſſe ſit in potentia ſcilicet corpus celeſte: ⁊ quoddam eſt compoſitum ex materia que ē in potentia: ⁊ forma que conſtituitur ꝑ materiaz. ſ. corpora generabilia ⁊ corruptibilia: ⁊ ex hoc videtur ꝙ corpus dicitur de eis equiuoce: ⁊ ꝙ eternum ⁊ nō eternum non cōicant in aliquo omnino: ⁊ ex hoc apparet etiam ꝙ corpus celeſte nō datur ei ſubiectum niſi ꝑꝑ motum localem tantum: corporibus autem generabilibus ⁊ corruptibilibus datur materia propter generationem ⁊ corruptionez: forma autem datur eis propter actionem: ſꝫ differunt quia in altero eſt infinita in tempore ⁊ in altero finita: ⁊ ideo illa ſunt non materialia: ⁊ iſta ſunt materialia: ſm̄ h̄ igit̄ debet intelligi hec queſtio quaz ignoraui diu ante lōgam perſcrutationem.

¶ Sētētia huius partis ſtat in hoc: corpori vt corpꝰ contingit virtus finiti vigoris: at corpori vt conſtitutum eſt ex materia in potentia ⁊ forma contingit finitas temporis ⁊ vigoris: corpori celeſti vt celeſte eſt conceditur finitas vigoris ⁊ infinitas durationis: ⁊ naſcitur tanta diuerſitas ob hoc: quia materia corporum ſubceleſtium tranſmutabilis ē de vna forma in aliam formam: materia autem celi cū ſupra nullā formaz cauſalitatē habeat: non eſt variabilis de vna forma in aliam formam: ex orbe ergo ⁊ intelligētia conſtituitur celum: ⁊ quo celum mouet eſt intelligentia: quo mouetur eſt orbis ſubiectus intelligentie: cōponuntur autem corpora ex materia in potētia ⁊ forma cauſata a materia: quāobrē finite exiſtūt durationis.

Eſt primo conſiderandū:corpora celeſtia ſunt fini te quātitatis ergo virtutes celeſtes ſunt fini te:eſt.n.determinata proportio ⁊ finita mouentis ad motum:quia non eſt hoc ex fatigatione:vnde dimē ſio celi finita concomitat intelligentiā finiti vigoris: ⁊ infinite durationis:⁊ eſt intelligentie ad celū pro portio indiuiſibilis:⁊ ex parte intelligentie que peni tus liberata eſt a celo:⁊ merito corporis moti:cui ſi aliquid addatur:vel ſi ab ipſo aliquid auferatur:nō mouebitur celum.

Rurſus ſciendū:non inuenitur virtus infi niti vigoris:q̄ illa moueret in inſtan ti ⁊ mobile ſuū eſſet infinitum:in celo ſunt virtutes infinite in duratione ⁊ actiue ⁊ paſſiue: cū careat ce lum materia in potētia ⁊ forma educta: corpora ſub celeſtia agunt ⁊ patiūtur finito ⁊ limitato tempore: cum ſint cōpoſita ex mā in potentia ⁊ forma educta: naſcitur.n.poſſibilitas ex virtute finiti temporis ⁊ materia in potētia:quibus qdem carent corpora ce leſtia:vnde corpori vt corpus cōuenit habere poten tiam finiti vigoris: cōpoſito ex materia in potentia ⁊ forma educta attribuitur finitas tpis ⁊ vigoris.

Iterum notandum. Celum eſſe compoſitū ex orbe ⁊ forma nō educta:cū ſit ce lum cōſtitutū ex duabus naturis:quarū vna eſt reci piens motuz:altera eſt agens motuz. Contra omne cōpoſitū eſt nouū.12. methaphyſice.39.celum nō eſt nouū:ergo. Dico celū eſſe nouum nouitate acci dentali:nō nouitate que ſtat in vnione componibi lium.8.phyſicorū.15.celum eſt eternū quantū ad ſubſtantiā:corruptibile vero quantū ad vbi. Uel di co:omne compoſitū eſſe nouum.i.dependens a ſuis partibus. Quare ⁊c.

¶ Caput Quartū de ſubſtātia orbis.

CUm declaratum eſt ab Ariſto.q̄ motus celi ē primus motus:⁊ ex hoc fuit declaratū q̄ mot⁹ eſt in mo to:ſequitur ex hoc vt hoc qd̄ mouetur h̄ motu fit eternū. Si enim eſſ generabile ⁊ corruptibile:tūc motus eius nō eſſ primus motus:⁊ cū cō ſiderauit res poſſibiles in motu eius ⁊ quie te fuit neceſſe etiam ꝑpter hoc q̄ motus ei⁹ eſſet motus primus ante omnem motū aliū vt motus eius ſit eternus. Et cuz declarauit iſta.ſcilicet hoc corpus eē eternum ⁊ motuz perſcrutabatur primo d̄ motu celi ⁊ inuenit iſtum motum a virtute neq̄ graui neq̄ leui ⁊ quia omnis virtus grauis aut leuis exiſtit in corpore generabili ⁊ corruptibili ⁊ in na tura generabili ⁊ corruptibili:aut anima ſi fuerit cum hac natura neceſſe fuit vt h̄ vir tus que neq̄ leuis neq̄ grauis ſit in corpo re ſimplici:⁊ ipſam non habere ſubiectum aut contrarium:⁊ vt ſit anima neceſſario nō admixta materie ſed anima corporis eterni: ita vt iſta anima non ſit abſtracta a corpore ſuo ⁊ cum hoc ſeparata ab ipſo inquantum iſtud corpus non indiget ipſa:quia ē perma nens per ſe:ſicut eſt diſpoſitio de animabus que ſunt cuz virtutibus naturalibus.⁊ vt il la anima ſit in eo:nam omne motū ex ſe mo uetur per virtutem exiſtentē in eo.Et cū con ſiderauit in iſtis virtutibus declaratum fuit ipſi ipſam eſſe virtutem appetitiuā de virtu tibus anime tantum.Et cum conſiderauit d̄ iſtis virtutibus appetitiuis celeſtibus inue nit eas moueri ad appetibile nobilius ipſis. Et cum conſiderauit in virtutibus appetiti uis celeſtibus inuenit eas eſſe finitarum po tentiarum.Et cum conſiderauerit in ꝯtinua tione motus eorum fuit declaratum q̄ cauſa continuationis motus earum nō ē iſta virt⁹ qua mouetur:ſed illud quod largitur eis cō tinuationem ē aliquid appetibile:quia conti nuatio non prouenit niſi a motore nō moto: ſequitur q̄ iſtud mouens: neq̄ ē corp⁹ neq̄ potētia in corpore:⁊ q̄ eſt intelligētia abſtra cta:qd̄ etiaz declaratum ē in libro de anima: ſcilicet q̄ omne qd̄ eſt tale:eſt intelligētia ab ſtracta:⁊ q̄ iſtud corpus celeſte intelligit hāc intelligentiam.

¶ Agit in preſenti capitulo Auerrois de intelligen tijs vt motrices ſunt animaliū celeſtium:⁊ i primis proponit hanc conſequentiā:ſi celum eſſet generabi le:motus eius non eſſet primus motus:que ideo te net:quia celum precederet alius motus:motus ſcili cet quo generaretur celum:ſicut.n.motus nouus ex poſcit ⁊ mobile ⁊ motorem noua: ita deſtructionem motus nouam ſequitur temporaneus mobilis ⁊ mo toris interitus.8.phyſicoꝝ.12.

Item oſtendit Cōmentator motū celi eſſe a vir tute nec graui:nec leui:nec ab anima cō iuncta grauitati aut leuitati:⁊ ſentit intelligentiā nō eſſe abſtractam:vt eſt anima:quia rationez anime cō ſequitur potius appropriatio q̄ȝ abſtractio:⁊ hec eſt cauſa q̄ dixi.2.de anima.21.intellectus nō eſt anima vt eſt abſtractus: ⁊.2.celi.3.dicitur rationem anime mediam eſſe inter formam abſtractā ⁊ formam omni no materialem:vnde affirmande ſunt iſte propoſitio nes in ſcola Cōmentatoris. Intelligentia non ē ab ſtracta a celo. Intelligentia ē ſeparata a celo. Celum eſt permanens per ſe. Celū indiget intelligentia dā te ſibi permanentiaz eternam:que ideo ſunt vere:q̄ intelligentia dat eſſe celo:⁊ nō eſt educta:⁊ materia in potentia nō eſt pars celi. Inſuper vult Auerrois intelligentias medias quantum eſt de ſe nō facē mo tum eternum:ſed eſt prima intelligentia que perpe tuat motum:intelligentie.n.vt mouentes ſunt pro pter finem intranſmutabilē:eterne mouent:⁊ prima intelligētia

ītelligētia q̄ten⁹ efficit motū d̄ſiderat ſeipſaz vt finis ē mot⁹:⁊ ita pria ītelligētia vt finis vltimus oium ē cā eternitatis mot⁹:⁊ mundi:⁊ ex his formeſ hec rō:ītelligētia ſcda dat ſuo motui velocitatē:ꝓducit q̄ȝ.imediate motū circlarē cui motui pria ītelligētia dat cōditōes mot⁹ appropriati prie:ſȝ tales ꝯditio nes ſunt eternitas ſeu cōtinuatio:⁊ eē ab oriēte per meridiē:ḡ mot⁹ imediate ꝓduct⁹ ab ītelligētia ſcda ē ab oriēte p meridiē. Cōtra:ītelligētie medie ſūt fini taꝝ potētiaꝝ: appetibile ab ipis īfinite potētie:tale appetibile ē de⁹:ḡ de⁹ erit īfiniti vigoꝛ]: Itē ꝯtinua tio mot⁹ ꝓuenit a motore nō moto:ſȝ ītelligētia me dia mouet nō mota:vt ē ītelligētia media:q̄ vt ſic n̄ ē ꝯſtituta ieſſe p celū:⁊ ſibi corrn̄det mobile eternū: ḡ. Solutio ē:ītelligētie medie vt ſunt mouētes ꝑꝑ finē:pn̄t reſpicē finē trāſmutabilē: iō q̄ȝtū ē ex ſe:n̄ mouerēt eterno tpe:vt ītelligētie ſunt ⁊ reſpiciētes finē itrāſmutabilē eterne mouēt: ē itaq̄ȝ de⁹ ꝑꝑ ſuaz īdepēdētiā q ſempiternū motū facit:vbi nāq̄ȝ theo logi deū faciūt īfiniti vigoꝛ]. Peripatetici ipm īde pēdētez ſimplr arbitranſ:q̄ꝛ ꝯcludo q̄ mot⁹ celi q̄te n⁹ pēdet ab ītelligētia efficiēte ⁊ aia ē finitus:vt pen det a prio fine oiuȝ motuū celeſtiū vlī:fine dico eter no ⁊ ītrāſmutabili mot⁹ an̄ retroq̄ȝ eſt ſempitern⁹: ⁊ cū dicit Cōmē.corp⁹ celeſte ītelligē hāc ītelligētiā: ſequiſ q̄ veri⁹ dicim⁹ celū ītelligē ⁊ amare q̄ȝ ītelligē tias amare ⁊ ītelligere.

¶ Et conſiderauit etiam de cauſa eternita tis celi ⁊ declarauit in vltimo primi ce.⁊ mū di in eo non exiſtere potentiam omnino: ⁊ declarauit ēt d̄ virtute qua moueſ celū loca liter.ſ.aīa appetitiua ipſaz nō hr̄e materiaz niſi materiam que ē in potētia in loco tantū. Cū igiſ ſciuit has tres cās cōpleuit ſciētiaz de celo:⁊ eſt declaratū ex hoc toto qd̄ dixit ī primo ce.⁊ mun.ſ. q̄ ſi in celo eſſent plures ſtelle aut maiores ceſſarēt motus ei⁹ aut mi nores:⁊ ſic ceſſaret cōtinuatio motus:mot⁹ enim ē neceſſari⁹ in cōtinuatiōe:⁊ fuit decla ratum in oīb⁹ iſtis q̄ dator cōtinuatōis mo tus eſt dator mot⁹ celi:⁊ niſi ipſe eēt deſtrue retur motus: ⁊ ſic motus ⁊ celū: celum.n.ē ꝑpter motū ſuū:⁊ ſi motus celi d̄ſtrueretur motus entiū inferiorū deſtrueref:⁊ ſic mun dus:ex quo verificaſ q̄ dator cōtinuationis motui ē dator eē oībus alijs entib⁹. Demō ſtratio aūt qua vſus ē in vltimo octaui phy ſicorū.ſ.q̄ virtus infinita nō exiſtit in corpe finito:ſiue fuerit materialis:ſiue nō plures induxit ad errorem: ⁊ multotiēs locuti fui mus de diſſolutiōe q̄nis cōtingētis in ea: ⁊ ſilr̄ locuti fuimus de hoc quod ꝯtingit ex hoc:q̄ primū motuȝ ex ſe ⁊ ex alio eſt motū p accidēs p naturā motoris ſui:⁊ hoc inten dimus declarare:⁊ ē māifeſtū q̄ qui deſtru xit ſcientiā cauſarum illorū triū queſitorum q̄ non complebiſ in eo ſciētia celi.

¶ Sententia huius partis quibuſdaz explicef docu mentis:primū ſit tale:celum nō h̄ȝ materiā ex cuius potentia educanſ forme:⁊ diciſ anima celi nō habē materiā niſi materiā que eſt in potentia in loco tm̄: quia nō conſtituiſ ineſſe per celum:nō quia non det eſſe:ex intelligentia enim ⁊ orbe fit verius vnuȝ q̄ȝ ex materia ⁊ forma educta,2.celi.3.ſȝ corpus ſublu nare eſt vnuȝ per eſſentiā:ergo ⁊ celum:cum verius ſit vnuȝ id qd̄ eſt vnū per eſſentiā quā id qd̄ eſt vnū per aſſiſtentiā. Contra:Deus eēt pars celi eſſentia lis ergo imꝑfectioꝛ toto. Dico partē formalez preſtā tiorem eſſe toto.2.de aīa.7.⁊ forma vocaſ imꝑfecta que eſt educta ⁊ cauſata a mā:ꝑꝑ ergo dare eſſe ⁊ in formare vilitas ⁊ imꝑfectio nō danſ alicui forme.

Secundum documētū:cuȝ finita ⁊ deter minata ꝓportio ſit mouētis ad motū:ſi in celo eſſent plures ſtelle: aut maiores: celum tardaret motū ſuū:aut quieſceret.2.celi.71. eſt nāq̄ȝ ꝓportio intelligētie ad orbem indiuiſibilis. Inuentis ergo ⁊ declaratis tribus cauſis celi:mate ria ſcilȝ celi:forma ⁊ fine cōpleta fuit ſciētia de celo. Contra.4.celi primo,res eterne nō habēt niſi duas cauſas:hic aſſeriſ celum habere tres:ergo. Dico ce lum nō habere mām in potētia:que ſolet appropria te loquendo appellari cauſa materialis: cuius q̄deȝ cauſalitas cōſiſtit in recipiēdo oēs formas ſubcele ſtes ſm̄ eē reale:habebit ergo dūtaxat cauſaz forma lem ⁊ finalem:in preſenti capitulo enumeratur ma teria celi de numero cauſarū:que eſt pars celi defer rens intelligentiam.

Tertium documentū eſt: dare eſſe trib⁹ mo dis ſumiſ. Prio mō effectiue. Se cundo modo formaliter veluti forma diciſ dare eſſe cōpoſito. Tertio modo finaliter:⁊ ita audiſ in ꝓpo ſito. Deus dat eē oīs alijs entib⁹:q̄ꝛ celuȝ ⁊ natura dependet a deo in genē cauſe finalis.12.methaphy ſice.38.⁊ ceſſante motu celi:oīa ruerent:q̄ꝛ res mate riales pendent a celo quo ad ſuū generari: ꝯſeruari ⁊ operari. Contra:celum agit motu ⁊ lumine:ſi ſup ponatur celuȝ quieſcere adhuc aget in hec īferiora lumine. Dico q̄ ceſſante motu celi non inueniretur dyaphanū receptiuū luminis:maximā.n.in reb⁹ po nunt Peripatetici concatenationē.ſi.n. nō plueret: rueret mūdus.2.phyſicoꝝ.77.

Poſtremo aduertenduȝ:nulla virtus in finita potuit eſſe in magnitu dine:quin ipſa eſſet infiniti vigoris:⁊ moueret ī in ſtanti:iccirco intelligētie finiti exiſtunt vigoris:⁊ in finite duratōis:cū ſint extra magnitudinē: at ſi eēnt in magnitudine ⁊ infinite duratiōis:eēnt quoq̄ȝ in finiti vigoris:vt ꝑcedenti capitulo declaratū eſt.

¶ Caput Quintū de ſubſtātia orbis.

PErſcrutanduȝ eſt de hoc q̄ dicūt q̄ corp⁹ cele ſte eſt ſimplex ⁊ ē ſpirituale. Intēdūt eniȝ in ipſo eſſe di menſiones nō in materia:⁊ ideo nō recipit alterationeȝ

in qualitatibꝰ: neqꝫ in ſubſtātia: ⁊ ē ſicut dixit Themiſtiꝰ ꝙ ſol ⁊ luna ⁊ alie ſtelle aut ſunt forme: ideſt dimenſiones non in materia.i. corpora ſpiritualia: aut habēt materiā equiuoce cum iſtis materijs. Nullus autē dubitat in hoc ꝙ ſunt corpa que mouent̄: ⁊ etiā nullus dubitat ꝙ corpora nō recipiunt alteratōeꝫ ⁊ trāſmutatōeꝫ in ſubſtātia niſi q: ſunt in materia: ⁊ ideo inuenit̄ in eis plus q̄ꝫ vnū numero: ⁊ ſunt ſpēs: ⁊ gnā: corpora igit̄ celeſtia ſunt corpa abſoluta a materia.

¶ Preſens caplm̄ quibuſdaꝫ abſoluat̄ notandis: in primis ſciēduꝫ corpus celeſte eſſe ſimplex ⁊ ſpūale: q: eſt abſtractū a materia prima ⁊ ſm eſſe ⁊ ſm diffinitionē: ⁊ q: corpora celeſtia nō ſunt mālia nō ſunt eiuſdeꝫ ſpeciei vniuoce ſed analogice: veluti de intelligentijs dictū eſt. p̄io ꝺ aīa. 8. ⁊ eſt hec ſentētia Auerrois. 2. celi. 49. Contra: oēs celi eadē figura figurant̄: q: ſperica: eodē motu mouent̄: q: circulari: eodeꝫ loco locant̄: q: centro: ergo oēs celi ſunt eiuſdem nature inter ſe. Dico p̄io figura mathematice ſumpta eſt eiuſdem rōnis: nō aūt ſi naturalr̄ ſumat̄. Dico ſecūdo: motus valde ſimiles īueniunt̄ in aīalibus diuerſaꝝ naturarū. Dico tertio: centrū ē a quo celi recedunt vnū ad maiorē diſtantiā altero: ⁊ hoc ſufficit ad diuerſitatē ſubſtantialeꝫ eoꝝ.

¶ Sꝫ tñ fuit dubiū ꝺ eis vtrū habeāt materiā per potentiā que eſt in eis in vbi. Ois enim potentia exiſtit in materia: ſed forte videt̄ ꝙ iſta materia hꝫ eſſe mediuꝫ inter materiaꝫ que eſt oīo in potētia: ⁊ inter actuꝫ purum. ſ. tres dimēſiones in q̄bus nō eſt potētia oīo: ⁊ ſic potētia habebit gradus ⁊ materia gradus: ⁊ per hāc potentiā indigent corpora celeſtia motore in quo nō ē potētia oīo.

Rurſus cōſiderāduꝫ: mā in actu ē mediū inter mām que eſt oīo in potētia ⁊ puruꝫ actū. ſ. tres dimēſiones: que ſunt purus actꝰ via imperfectōis: ꝓpinquꝰ materie: mā tñ in actu ñ eſt forma: dicēte Cōmētatore. 9. methaphyſice. 17. potentia ad vbi nihil ꝓhibet vt ſit mā: ſed īpoſſibile ē vt ſit forma: ⁊ colligit̄ hic mām celi nō eſſe puraꝫ potentiaꝫ. Contra: dimēſio ē actus purus ergo ex ipa ⁊ mā fiet vnuꝫ cōpſituꝫ cōpoſitione accidētali: cōtra id qꝺ ſupius approbatū eſt. Dico dimēſionē terminataꝫ eſſe actū purū: de qua habet̄ hic ſermo: vel dimenſio interminata dicit̄ actus: q: nō ē potētia receptiua forme ſubſtātialis: vt facit materia celi ⁊ materia ſublunariū: talis tamen actus nō eſt idoneus ad faciendum cōpoſitionē aliquam.

¶ Ioānes aūt dedit qōnem de qua plures ꝯſiderātes nō potuerūt euadere. Dixit eniꝫ ſi mūdus eſt finitus dꝫ habere potētiaꝫ finitam: ergo ē generabilis ⁊ corruptibilis. Et ad hoc dicēduꝫ eſt ꝙ generatio ⁊ corruptio ⁊ oīs motus eſt a virtute que ē habitꝰ: ⁊ oē qꝺ caret cauſis motꝰ neceſſe ē habere qeteꝫ que ē eiꝰ priuatio: ⁊ non ē īpoſſibile exiſtere in corpore finito qꝺ caret motu qetem infinitam: lꝫ corpus ſit finitū: quies eniꝫ eſt priuatio: ⁊ priuatio nō ē potētia. Vñ dicit Ariſto. ꝙ cū ſtelle carent cauſis motꝰ quas habent corpora celeſtia de neceſſitate habent qeteꝫ infinitam que eſt priuatio motus. ⁊ ſimiliter dicit ꝙ terra debet hēre quietē infinitam q̄ ē priuatio motus: q: caret agente motū in ea īfinitum. Et iō dicit ꝙ quies que eſt in ea cōtigit neceſſario vt ſit fortior virtute celi qua mouet̄. Motus.n. ſuper ipſam eſt: motꝰ eiꝫ īpoſſibilis eſt in eo qꝺ eſt quieſcens cū careat cauſis motus: ⁊ hoc manifeſtū ē ꝑ ſe. In celo igit̄ eſt priuatio infinita lꝫ ſit finitū cum quies ſit priuatio nō virtus ſicut exiſtimauerant qui dixerūt ꝙ quies eſt in eo per virtutem imo neceſſario eſt ꝑ priuatiōeꝫ virtutis ⁊ iō videmus loquentes in hac qōe dicere vtrū ꝑmanens ꝑmanere ꝑ ſe: aut ꝑ diſpōeꝫ additā illi: ⁊ eſt ꝑmanentiū ꝑ ſe: q: ꝑmanentia eſt priuatio motus: ⁊ priuatio nō accidit ei niſi q: caret agēte motū: ⁊ ſcias ꝙ hec qō ē valde bona: ⁊ ſic cōſumatus ē libellus de ſubſtantia orbis.

Iterum aduertēdū: celū ē finitū ꝗ nō poterit ꝑpetuo durare: q: in corpe finito nō pōt eē potētia īfinita nec actiua nec paſſiua. Rō eſt Auer. 12. methaphyſice. 41. 8. phyſicoꝝ. 79. Solutō eſt: potētia corpis finiti poſitiua finita eſt: ſed potentia priuatiua nō: terra hꝫ potētiā priuatiuā ad ſemꝑ qeſcēdū pp abſentiā potētis mouere eā: ⁊ eē mediū motꝰ circular] ē cā ꝯſeruās qetē terre. 2. celi. 102. potētia itaqꝫ celi ad nō corrūpi priuatiua ē pp defectū cauſarum corruptionis: materie. ſ. in potentia ⁊ contrarietatis formarū: ⁊ potentia totius poſitiua maior eſt potētia partis: priuatiua non: ⁊ appellat hic Auer. intelligētias priuationes virtutū: q: nō ſunt educte de potētia materie. Et ſtelle q: nō hñt motuꝫ ꝓpriū habent qetē infinitā que eſt priuatio motus: in terra ergo eſt quies eterna: q: ipſa nō mouet̄ motu locali. In ſtellis eſt quies infinita: q: nō habent motū ꝓprium. In celo eſt quies infinita: q: non habet in ſe cās generationis ⁊ corruptionis. Contra ſtella non poteſt moueri motu ꝓprio ergo non quieſcit. Similiter terra non pōt moueri ergo non quieſcit: q: quieſcens nō mouet̄ in tēpore in quo pōt moueri. Solutio eſt: ſtelle inquantū quieſcēti motuꝫ poteſt ineſſe: ⁊ nō inquantū eſt tale quieſcēs: ſimiliter ꝺ terra dicat̄. Totus itaqꝫ pñs tractatus in his duabus conſiſtit propoſitionibꝰ. Prima eſt: materia celi non eſt tranſmutabilis de vna forma in aliā formaꝫ: cuius ratio eſt: q: talis materia ſupra nullā formam inuenit̄ habere cauſalitatē: ⁊ hec eſt cā ꝙ in celo: talis ordo reperitur: itelligētia: materia celi: quātitas celi. Scḋa propoſitio ē: materia corpoꝝ ſubceleſtiū tranſmutabilis eſt de vna forma ſubſtātiali in aliaꝫ: cuius ratio eſt: q: talis materia ſemper inuenit̄ ſtare ſub

forma ſupra quam habet cauſalitatem: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ ordo in ſubceleſtibus corporibus talis exiſtit: materia: dimenſio interminata: forma ſpecifica: dimenſio terminata: hinc conſtat intelligentiam celeſtem: quia non incipit eſſe: neqꝫ informare hoc vel illud perfectibile eē penitus priorē materia celi ⁊ quātitate eiuſdē: forme que incipiūt eſſe ⁊ īformare ſunt oīno poſteriores materia ⁊ quātitate: at intellectus humanus cū incipiat informare hoc vel illud: ſed non eſſe: eſt prior mā ⁊ quātitate ꝑ ſe: poſterior vero per accidēs: ⁊ vocat̄ corpꝰ humanū ſubiectum reſpectu aīe intellectiue: materia reſpectu aīe cogitatiue. Hec itaqꝫ ſunt que circa tractatuꝫ ꝺ ſubſtantia orbis relictis ſuperfluis vobis declarāda ꝓpoſueram: ſequenti lectione deo fauente libros auſpicabor de generatione ⁊ corruptione.

¶ Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura in duo de generatiōe ⁊ corruptiōe volumina quā quidē ordinauit Hieronymus vercellēſis ex comitibus ſtirpiane artiū ⁊ medicine cultor nobiliſſimus.

DE generatōe āt Sūma primi libri de gnātōe talis ꝓponit̄. A textu cōmēti primi vſqꝫ ad. 25. differit Ariſtote. nūquid alteratio ⁊ generatio ſint ideꝫ. A. 25. vſqꝫ ad. 46. de augmento tractatur. A. 46. vſqꝫ ad. 90. diffuſe proſequitur de agere ⁊ pati. Erit itaqꝫ ſubiectū libri de generatōe naturatū ea rōne qua ſubicit̄ generatōi ⁊ corruptōi ⁊ alijs motibꝰ ad formā: ꝑ motū n. localē nō acquirit̄ noua ſubſtātia: veluti per alios motus: intitulat̄ aūt a paſſiōe p̄cipali: ⁊ pōt corruptio dici paſſio naturalis ⁊ merito materie qua q̄dē res pōt eē ⁊ non eſſe: ⁊ merito forme inducēde: ⁊ ratione motus ſolis in obliquo circulo. 2. huiꝰ. 55. 56. Et erit iſte liber ſciētificus pp ꝓpoſitiōes cōpoſitas ex terminis ſignificātibꝰ res corruptibiles ſempiterne veritatis. Et q: Auer. dicebat. 5. phyſicoꝝ. 5. nomen forme q̄ñqꝫ eſſe īpoſitū ad ſignificādū formas ſubſtātiales tm̄: ſepe ⁊ ſubſtātias ⁊ qualitates: īterdū formas oēs q̄ mutationē aliquā termiare pñt: illo documēto ſaluari pñt iſte due ꝓpōnes. Motꝰ ad vbi ē motꝰ ad formā: motꝰ ad vbi nō ē motꝰ ad formā. Quare cū eiuſdē ꝯſideratōis ſit cōſiderare cōe genꝰ ⁊ primū in illo genere: veluti in methaphyſica conſpicit̄ in q̄ de ente ⁊ de ente p̄io ꝑtractat̄: ⁊ elemēta ſint p̄ia p̄cipia ⁊ cāe oium: Iccirco liber tractās ꝺ gnātiōe ⁊ corruptōe i cōi: ⁊ ꝺ ea q̄ ē elemētoꝝ diſputare tenebit̄: ⁊ ē attentiōe digniſſimū ꝙ lꝫ generatio ſit paſſio p̄cipalior: nō tñ principalr̄ cōſiderat̄: ſed ꝑtes ſubiecti ſubiectiue ſunt ille que p̄cipaliſſime cōſiderant̄: vñ aliud eſt paſſionē eſſe paſſionē principalem: aliud ꝙ ſit p̄cipalr̄ cōſiderata: ꝑtes ſubiectiue ſunt principaliter cōſiderate: nō paſſiōes: ⁊ ꝑ diffinitiones horū terminorū: generatio: corruptio: alteratio: augmentū: colligunt̄ diffinitōes horū terminorum: generabile: alterabile: augmētabile: conſtat autē generabile: alterabile: augmentabile ꝑtes eſſe ſubiectiuas naturati ſtabiliti ſubiecti huius libri.

¶ Inſuper obſeruādū eſt ꝙ lꝫ corruptio ſit mutatio priuatiua: non tamen eſt mutatio. ⁊ ratio eſt: mutari eſt ſm aliquam rem ſe habere aliter nūc q̄ꝫ prius: ſed per corruptionē nō ſe habet ſubiectū aliter nūc q̄ꝫ prius ſe habuerit ergo corruptio nō eſt mutatio: verū q: ſemꝑ gnātionē cōcomitat̄ corruptio: q: corruptio vnius ē gnātio alteriꝰ: p̄io huiꝰ. 17. poſſunt (improprie tñ) auctores corruptionē fateri eē mutationē: ⁊ lꝫ gnātio ſit mutatio: ⁊ ſoleat valere vlr̄ conſequētia ab abſtractis ad cōcreta: nō tñ qꝺ generat̄ mutat̄: q: cōcreta iſta nō eodeꝫ modo deriuantur ab abſtractis. Sꝫ bene valet: alteratio ē mutatio: ergo qꝺ alterat̄ mutat̄: augmentatio eſt mutatio: ergo qꝺ auget̄ mutat̄: alteratio nāqꝫ ⁊ augmentū ſunt actus ſubiectorum ⁊ ea denomināt: at generatio eſt actus materie prime: ſed denoiat cōpoſitū: vnde lꝫ generatio ſit actus materie prime: q: tamen generatio ex ſua rōne formali nihil aliud dicit niſi viam ad id qꝺ per generationē accipit eſſe per ſe: ideo cōpoſitum: nō materia: generari dicitur.

Sententia. Textus Cōmenti primi conſiſtit in hoc. Qui oīa dicūt eſſe vnū ens cōpletū ex quo oīa ꝯſtituūt: nō pñt ſaluare ꝙ gnātio differat ab alteratōe: at q̄ ſpecie diuerſas ponūt reruꝫ nāliuꝫ mās lꝫ gnātionē ab alteratōe differre dicāt: neutrā tñ ex ſuis dictis ſaluare poſſunt.

Series aūt verboꝝ Ariſtotelis talis exiſtit: ꝺ generatōe dicēdum eſt ⁊ corruptione tanq̄ꝫ de paſſionibꝰ naturati quatenꝰ ſubijcit̄ motibus ad formā: ⁊ de natura generatoꝝ ⁊ corruptorū tractāduꝫ eſt in hoc libro tanq̄ꝫ de ꝑtibꝰ ſubiectiuis naturati: ⁊ vlr̄ q: ſnīa gnālis ⁊ vlis eſt an̄ ꝑticularē: vel ſilr̄ de oibꝰ ⁊ cās ⁊ eoꝝ rōnes determināndum. i. ſunt tractāde cauſe rōnales. i. vlēs: q: appropriate loquēdo ratio verſat̄ circa vlia. Amplius de augmētatione ⁊ alteratiōe: ⁊ hec ſecūdaria intēdunt̄ intentione: q̄d vtrūqꝫ ſit expedit determinare: ⁊ vtrū exiſtimādū ſit eandē eſſe nām alteratōis ⁊ generatōis: aut ſemotā ⁊ diuerſaꝫ: vt diuiſa ſunt ⁊ noibus: itaqꝫ diſtinguant̄ ſignificatōe ⁊ natura queādmodū finis ⁊ id qꝺ eſt ad finē: fuerūt nāqꝫ de his motibus varie antiquoꝝ ſnīe: hac vero determinatōe veritas aperietur peripatetica. Verūtamē ſciēduꝫ ē ꝙ Ariſtoteles ꝓponit vno ordine. Sꝫ ꝓſequit̄ alio: q̄m dignoſcit̄ generatio alteratōe: p̄io phyſicoꝝ. 62. eſt nāqꝫ generatio finis extrinſecus alterationis.

Auerrois dicit. Intētio noſtra in hoc libro eſt ꝙ oportet determiare cauſas vlēs generatorū omnium ⁊ corruptoꝝ naturaliter ⁊ non artificialiter: ergo inferri poteſt partes ſubiectiuas eſſe principaliſſime cōſideratas: ergo aliud erit paſſionē eſſe principaleꝫ: aliud ꝙ ſit principalr̄ cōſiderata: partes ſubiectiue ſunt principalr̄ ꝯſiderate: non paſſiones: ⁊ determinare cauſas alterationis ⁊ augmentatōis: ⁊ etiā determiare que ſit vtraqꝫ illarum: ⁊ vtrū ſit opinādum alterationē ⁊ generationē eſſe eadem aut diuerſa ſicut habent noia diuerſa.

Eſt obſeruādum: generatio vt eſt mutatio vnius ex vno. i. a cōtrario in ꝯ̄trium: termini. n. generationis ſunt priuatio ⁊ forma: tractat̄ in prima ꝑte phye naturalis: generatio aūt que eſt vnius ex pluribus que eſt generatio mixti ex elemētis ꝑſcrutanda eſt in pñti libro: ⁊ attendenda ſunt verba Auerrois. 3. celi primo. hic cōſiderat in eis inquātū ſubiectum ſunt: illic inquātuꝫ ſunt cauſe. i. in. 3. celi cōſideratur generatio vt terminat̄ ad elemēta: in libris de generatione ⁊ corruptōe vt mediantibꝰ elemen

tio fluit generatio in mixta:⁊ per ſubiectū intelligit
terminuʒ:vt etiaʒ ſumit.5.phyſicoꝝ.7.aliter nō eēt
differētia inter generationē elementoꝝ vt ſubiecta:
⁊ vt cauſe:quia nō concurrunt ad ꝓductionē mixto/
rum niſi vt ſubiecta.

Antiquorum quidem igit.

❡Sententia huius partis ſtat in hoc.Erāt nōnulli
veteres qui cōcedebant generationē ſimplicem eſſe
alterationē:multi vero aſſerebant generatōeʒ differ
re ab alteratōe.❡Dicit Auerrois antiquorum igit
quidaʒ opinant ꝙ generatio ſimplex ⁊ alteratio ideʒ
ſunt:⁊ quidam ꝙ generatio ſit alia ab alteratione.
❡Eſt notandū ꝙ vnaqueuis forma que incipit eē:
incipit eſſe generatione:forma ſubſtantialis incipit
eſſe generatione ſimpliciter: forma accidentalis in/
cipit eſſe generatōe ſm quid:ſi ſubiectū generatōis
ſit ens actu:oēs forme que incipiēt eſſe:incipiēt eſſe
generatōe ſimpliciter ⁊ ſm quid:at ſtante diuerſita
tes inter ſubiecta generatiōis ⁊ alterationis: forme
ſubſtātiales incipient eſſe generatiōe ſimplr: forme
accidentales ſm qd:vel alteratione.

Quicūqʒ eniʒ vnū aliquid.

❡Sentētia ſtat in hoc:ponētes oīa eſſe vnuʒ:⁊ oīa
ex vno gnāri:dicūt gnātoneʒ nihil aliud eſſe ꝙ̄ alte
rationē:accidētariaqʒ mutatōeʒ:⁊ qd̓ principalr ſit
alterari.Ponētes aūt plura pricipia mālia ex qbus
res nāles ꝯponāt:vt Empedocles quattuor elemē
ta.Anaxoras īfinitos athomos eiuſdē rōnis ⁊ nois
⁊ Democrit⁹ infinita corpora indiuiſibilia poſitiōe:
figura ⁊ ordine dīa:dicūt gnātioneʒ aliud eē ꝙ̄ al/
terationē:pter Anaxagorā q ꝓpriā vocē ignorauit:
q: dicebat id ad qd̓ ſequebat ꝯdictio:dicit.n.ꝙ fieri
⁊ dſtrui idē exiſtit ipſi alterari:idē nāqʒ erat modus
ꝓductōis accidētium ⁊ ſbaꝝ:multa aūt fatebat ele/
mēta ⁊ pricipia mālia:⁊ ad h̓ ſequebat gnātionē dif/
ferre ab alteratōe.At Empedocles q̄ttuor elemēta
ponit oiuʒ rerū pricipia:⁊ cetera vt os:carnē:⁊ ner
uū ex pricipijs ꝯpoſita:ꝯ v̓o Anaxagoras os:carnē
⁊ neruū ponit oiuʒ reruʒ pricipia:totāqʒ mām ⁊ ele
mēta ex illis ꝯpoſita eē.❡Dicit Auer.⁊ cā in h̓ ē ꝙ
ſubiectū trāſmutatōuʒ oiuʒ apud illuʒ ē ens in actu
nō trāſmutabile:⁊ intēdit Cōmentator hāc rōneʒ:
oīs mot⁹ q ē act⁹ entis in actu ē mot⁹ ad quātitatē:
qualitatē vel vbi:gnātio ſimplex p illos ē ſic: ergo.
❡Eſt obſeruādū ꝙ Auer.ponit elemēta ſubiectum
forme diſpoſitiuū nequaꝙ̄ receptiuum:vñ teneo ꝙ
forme mixtoꝝ adueniāt materie nude:lʒ ipſa elemē
tis refractis ſit diſpoſita:quēadmoduʒ forme ſbales
nō adueniūt ꝯgregato ex mā ⁊ quātitate ipſi coeter/
na:ſʒ ipſi tm̄ materie:eſt.n.quātitas mediū diſpoſi
tiuū nō receptiuū.❡Itē ait:gnātio.n.ſit p ꝯgrega/
tionē elementoꝝ:⁊ corruptio per ſegregatiōeʒ eoꝝ:
alteratio aūt neqʒ ē ꝯgregatio: neqʒ ſegregatio:cuʒ
nō ſit mot⁹ localis.❡Aduertāt moderni q gnātōeʒ
hois pot⁹ ꝯgregationē faciūt ꝙ̄ verā gnātionē:cuʒ
intellect⁹ creetur denuo ⁊ nulla alia forma ſbal pter
intellectū in hoie īueniat:intentio.n.Cōmētatoris
prio ē plana:q: ipſe ponit cogitatiuā corrūpi:ponē/
do tñ vnā formā tm̄:nō ē verū ꝙ gnātio hois ſit cō/
gregatio:q: ſit vere vnū ex mā ⁊ forma ītellectiua:
nō ſic in cōgregatione.Deinde dico ꝙ ad veraʒ ge/
nerationem ⁊ nutritionē nō requiritur ꝙ forma acci
piat eſſe a generante.

His autem qui genera.

Sentētia ſtat in hoc:Qui dicūt oīa eſſe vnū ens cōpletū non poſ
ſunt ſaluare generationē differre ab alteratōe:quia
ſic idē ens cōpletū actu ſemp idē eſſe inueniret. ⁊ rō
eſt:q: ſi ſubiectū cuiuſcūqʒ trāſmutatiōis eēt ens cō
pletum:vnaqueuis forma que inciperet eē: incipēt
eſſe nō gnātione ſimplr ſed gnātiōe ſm quid ſeu al/
teratiōe:valet aūt hec cōſequētia gratia māe:ſubie/
ctum generatōis eſt ens actu ergo gnātio eſt altera/
tio:ꝓpter ſcilʒ cōuenientiam ⁊ cōnexionē inter gene
rationem ⁊ alterationē.
❡Amplius ponētes plura principia materialia fa/
ciunt differre generationē ab alteratiōe:verūtamen
non potuerūt ſine cōtradictōe ſaluare gnātionē eſſe
aliud ab alteratōe:⁊ nō habuerūt viā ſaluādi altera
tionē ſicut nec gnātionē:neqʒ corruptioneʒ. ſi.n.ele
menta nō erant trāſmutabilia ergo nec differētie eo/
rum.Itē ſi impoſſibilis erat trāſmutatio elemētoruʒ
ergo ⁊ alteratio:valet.n.hec cōſequētia: impoſſibi/
lis eſt tranſmutatio elemētoꝝ ergo ſubſtātie: q: oīs
tranſmutatio ſubſtātie eſt tranſmutatio elemēti aut
eam includēs.Itē cōtrarijs eſt ſolū vnū ſubiectum
cōe ⁊ oīs motus eſt de ꝯrio in ꝯrium ergo qui ne/
gat vnitatem principij materialis deſtruit altera/
tionem.

Auerrois dicit:⁊ ponit iſta elementa non
trāſmutari adinuicē:⁊ ꝙ dr̄ie eo
rum.i.qualitates ſunt ꝑmanētes:vñ cōſiderāduʒ eſt
ꝙ aliud eſt dicere qualitates eē de eſſentia elemēto/
rum abſolute:aliud eſt ꝙ ſint de eſſentia elemento/
rū vt ſunt actiua ⁊ paſſiua ⁊ trāſmutabilia: ſicut aliō
eſt ꝙ caliditas ſit de eēntia ignis:aliud ꝙ ſit ō eſſen
tia ignis calidi.

Item ait:cū elementa nō tranſmutent abinui/
cem non erit ſubiectū in alteratione:nec
in ſubſtantia:que quidē cōſequētia tʒ:quia oīs alte
ratio ē mediate vel imediate in primis qualitatib⁹
generatio quoqʒ finis eſt alterationis: primo phyſi
corum.62.

Iterum vult Auerrois idem eſſe ſubiectum
alterationis ⁊ generatiōis: quod ē
materia prima:que ſe ſola ſubicit generatiōi: vt aūt
informata forma ſubſtātiali alteratiōi.

Amplius ꝓponit Auer.hanc cōſequētiaʒ:
impoſſibilis ē trāſmutatio i ſub/
ſtantia ergo ⁊ in qualitate:que ſic deducit: ſi impoſ
ſibilis eſt trāſmutatio in ſubſtantia:ipoſſibile eſt alī
quod eſſe ſubiectū recipiens ꝯria in ſubſtātia:⁊ ſi ſic
nō poterit aliquod iueniri ſubiectū recipiēs ꝯtraria
in qualitate ergo impoſſibilis erit trāſmutatio i q̄li/
tate:vñ alteratio ordinat in generationē vt in finem
lō lʒ poſſit eē alteratio ſine fine ⁊ termino:nō tñ pōt
eē abſqʒ trāſmutatōis in ſubſtātia poſſibilitate trāſ
mutatio in qualitate.

Digreſſio.

Sunt in textu cōmenti primi iſte ꝓpōnes ap
probate.Pōt aliquid ſimpliciter gene
rari ⁊ corrūpi.Generatio nō eſt alteratio:ſi genera/
tio eſt impoſſibilis:alteratio eſt impoſſibilis. Con
tra primam arguit:mā ⁊ forma nō generant: nec cō
poſitū:q: generatio nō eſt actus cōpoſiti: ſed mate
ri e.Itē crearet forma:cū nihil illius ꝑfuerit in mā:
⁊ nō ſit mā pars forme.Iterū inueniret aliq̄ muta
tio ex

tio ex ſimplr nō ente:gnātio.n.ſm qd ſit ex nō ente
ſm quid:ergo gnātio ſimplr ex nō ente ſimplr.Rur
ſus nō valet hec ꝯñtia:hoc mutat in accidēub⁹ ergo
in ſubſtantia.Solutio eſt.Dico primo:tm̄ indiuidu
um de p̄dicamento ſubſtātie eſt illud qd̓ prio ⁊ p ſe
generat:mā ⁊ forma nō niſi per accidēs: vñ ex hoc
ꝙ forma eſt per ſe termin⁹ gnātiōis ⁊ intēta a nā ſo/
litus ſuʒ inferre formam non generari:terminus.n.
mutatiōis nō denomiatur ab illa mutatōe: cū albe/
do nō albeſiat:⁊ ſi ſit terminus albeſatiōis:mā etiaʒ
quāuis ſit ſubiectū gnātiōis: ipſa tñ nō generat:qr
id qd̓ denomiat moueri eſt:⁊ eſt i loco:qd̓ aūt deno
minat generari nec eſt:nec eſt i loco:indiuiduū nā/
ꝙ̄ ſubſtātie dū eſt in fieri:gnātur:de quo eſt verum
dicere ipm nō eſſe:⁊ nō eē in loco:⁊ dixi ſupra hanc
ꝯſequētiā valere:alteratio eſt mutatio:ergo qd̓ alte
ratur mutat:⁊ non iſtā:generatio eſt mutatio ergo
qd̓ generat mutat.Dico ſcdo euitat qdē creatio for
me:ꝓpter cauſalitatē quā hʒ mā ſupra formā: licet
nihil illius prefuerit in mā:ſi vero ſubiectū non ha/
buerit cauſalitatē ſupra formā:⁊ talis forma eēt ſim
pliciter noua:crearetur vtiqʒ:hinc eſt ꝙ aīa intelle
ctiua ſm fidē creat:cū ſit ſimplr noua: ⁊ non educat
de potētia materie:at Auer.putauit intellectum hu
manum eſſe vnum in oībus hoībus ex vtraqʒ par
te ſempiternū.Dico tertio:generatio p ſe ſit ex mā
vt materia:⁊ ita ex ente ſit generatio:ex priuatiōe p
accidens:quia priuatio eſt accidens materie:⁊ non
ens:⁊ ita generatio eſt ex non ente:his tamen non
obſtātib⁹ nec ex ente p ſe:nec ex nō ēte p ſe ſit aliqd:
q: li p ſe tm̄ valet:qm̄ li inquātū:gnātio itaqʒ ſit ex
nō ente p accidēs:q: ex priuatione: que accidit ma
terie:ex qua ſit gnātio per ſe: ⁊ ſit ex ente p accidēs
quatenus illi ſubiecto:accidit vt ſit aliqd̓ ens demō
ſtratū in actu.Dico quarto:pho nāli certiſſimuʒ eſt
ignē eē ex aqua gnātū qñ cōſpicit ignē eſſe in loco
aque:⁊ aquam non exiuiſſe locū:⁊ nullā eē penetra
tionem corporum poſſibileʒ:vnde omnis certitudo
aut eſt ſūma ⁊ eſt certitudo ⁊ euidētia ꝓpoſitionū in/
demonſtrabiliū:aut eſt remiſſa:⁊ ē euidētia que ha
betur per rationes naturales:⁊ hac euidētia aſſenti
mus concluſionibus ſcientiarum humanitus inuen
tarum.

Contra ſecundam propoſitionē arguit:gene
ratio ſubſtantialis eſt finis alteratio/
nis:ergo alteratio terminat ad ſubſtantiam:ergo al
teratio eſt generatio.Item: intēſio ⁊ remiſſio elemē
torum eſt generatio ⁊ corruptio illorū: ⁊ ſunt altera
tio eorūdem:ergo.Iterum: conſequentia iſta colli
git:in ſubſtātijs eſt cōtrarietas ergo motus.5.phy
ſicorum.13.dicebat Auerrois:cauſa vniuerſalr pro/
pter quā eſt poſſibile vt motus ſit ſolūmodo in his
tribus predicamētis eſt quia contraria exiſtunt i eis
hec.n.neceſſaria cauſa eſt in eſſe eorum:at.5. phyſi
corum.10.arbitrat Auerrois illam conſequentiā nō
valere:ergo.Poſtremo:indiuiduum vnius ſpeciei
ſine ipſius interitu poteſt in aliam ſpeciem ſubſtan
tialiter tranſmutari:patet de hominibus qui in bru
ta vertuntur:caro humana in racemos inuenitur ſe
penumero tranſmutata. Aqua in vinum conuerti
tur abſqʒ ſui tranſmutatione.Uinum in acetum.Ar
gentum viuum in aurum. Solutio eſt. Dico pri/
mo: duplex eſt finis alterationis:intrinſecus ſcili
cet:⁊ eſt qualitas: ⁊ extrinſecus: ⁊ talis eſt gene
ratio ⁊ forma ſubſtantialis: vnde priuatio forme
ſubſtantialis exiſtit in toto tempore precedente in/
ſtans inductiones forme:⁊ ipſa forma eſt in illo mo/
mento immediate illud tēp⁹ ſequēte: ſic ꝙ inter illō
inſtans:⁊ tēpus menſurans priuationē forme nihil
mediat.Dico ſcdo:generatio diuiditur per ſimplr ⁊
ſm qd:ſm ꝙ forma acqſita eſt forma ſubſtātialis aut
accidentalis:vnde generatio ſimplex qua forma ele/
menti incipit eſſe eſt momētanea:qua vero intendit
vel remittit eſt ſucceſſiua cōtinua per partē poſt par
tem in infinitū:generatio aūt mixtoꝝ cum ſit per mi
nima eſt ſucceſſiua diſcontinua ⁊ interpollata:⁊ hec
diuerſitas tota naſcit ex hoc:q: forme elementoruʒ
intendunt ⁊ remittunt:⁊ non forme mixtoꝝ: muta/
tio aūt accidentalis eſt generatio ſm quid:quando
forma accidentalis incipit eſſe:eſt aūt motus:cū for
ma accidentalis intendit vel remittit extendit vel
nō extendit:ſed quicqd ſit:tam generationis ſimpli
citer ꝙ̄ ſm quid nō vterqʒ terminus primus eſt po
ſitiuus:ſed ipſius motus vterqʒ termin⁹ primus eſt
poſitiuus:forma accidentalis cui aliqd poſitiue ad/
uerſatur intendit intēſione que eſt verus ⁊ nō ſimu/
latus motus:forma intentiōalis vt lumen cui nihil
poſitiue contrariat: intendit mutatione ſucceſſiua ⁊
non vero motu:termini primi motus ſunt poſitiui:
at generationis ⁊ intenſionis qua lumen intendi/
tur: ⁊ forma elementi minime ſunt ambo poſitiui:
ſed vnus poſitiuus : alter priuatiuus exiſtit:inten/
ſio ergo ⁊ remiſſio formarum ſubſtantialiuʒ elemen
torum nō eſt alteratio:ſed generatio incōpleta:qñ
eſt generatio cōpleta:quando elementū incipit eſſe
denuo.Dico tertio: qualitates ō tertia ſpecie ſi ſunt
cōtrarie:duas exigunt cōditōes:prima eſt ꝙ ſint cō
poſſibiles in eodeʒ ſubiecto ſm gradus certos ⁊ de/
terminatos:ſecunda ꝙ acquirant enti in actu:a quo
etiaʒ remouent:ideo tales qualitates vero motu in/
tendunt:forme elemētoꝝ ſubſtātiales: neqʒ aliquo
modo ſunt cōpoſſibiles in eodē ſubiecto: neqʒ acq/
runt enti actu:ideo p motū neqʒ acqrunt:neqʒ intē
dunt:⁊ ꝑfecto ꝯrietas formaꝝ cōpoſſibiliuʒ ſm cer
tos gradus infert ſubiectū ens actu: dato tñ p poſſi/
bile ꝙ forme elementoꝝ eſſent cōpoſſibiles ſm cer
tos gradus adhuc nō acqrerent p motū cū acqrant
ſubiecto enti in pura potentia.Dico quarto: nō pōt
vera mutatōe ſed apparēti indiuiduū vnius ſpeciei
in aliaʒ ſpēm ſubſtantialr trāſmutari ſine eius corru/
ptione: ⁊ ita incantatōes ſunt apparētes: nō vere.
Aqua infuſa vino nō corrūpit niſi ſit valde modica.
Uinuʒ ⁊ acetum nō ſunt diuerſarum ſpecieruʒ eſſen
tialiter.Alchimiſte etiaʒ mutationes faciunt appen
tes raro veras.

Alia propoſitio que talis eſt: ſi generatio ē im/
poſſibilis: alteratio eſt ipoſſibilis: tʒ hoc
fundamēto:ſi generatio eſt ipoſſibilis:impoſſibile ē
inuenire ſubiectū potens recipere ꝯtraria in ſubſtā
tia:⁊ ſi ſic:impoſſibile eſt reperire ſubiectū potēs re
cipere cōtraria in qualitate: ⁊ ſi ſic:colligit ō primo
ad vltimū:ſi trāſmutatio in ſubſtātia ē impoſſibilis
tranſmutatio in qualitate eſt impoſſibilis. Unde eſt
aduertendum ꝙ licet ſi finis nō ſit: non ſequatur ꝙ
media ordinata ad finē nō ſint: tñ ſublata poſſibili/
tate finis auffert poſſibilitas eorū que ordinant ad
finē.Itē ſi tolleret ſubiectū alterationis: tolleret ēt
ſubiectū generatōis:cuʒ ſit mā prima pars eſſentia/
lis indiuidui ō genere ſubſtantie qd̓ ē ſubiectū alte
rationis:hec de Textu ⁊ Cōmento primo.

Sententia Textus Commenti ſecundi ⁊ tertij talis eſt. Empedocles ⁊ experimento ⁊ rationi contradicebat: dum aſſerebat ex elementis mixta gnãri: ⁊ alterũ i alteꝝ nõ poſſe tranſmutari: cum enim diceret omnia per amicitiaꝫ in vnum conuenire: ⁊ poſtea per litem ex illo vno omnia fieri: cõcedebat qualitates elementorũꝫ eſſe permanentes: eaſq̃ faciebat eſſe ſeparabiles: ergo elementa adinuicem tranſmutabantur. Item inſufficientem fecit Empedocles determinationem: cuꝫ non determinauerit an quattuor elemẽta eſſent principium chaos: an potius ipſum eſſet principium elemẽtorum: ⁊ dicit Auerrois: impoſſibile eſt dicere ea eſſe vnum habẽdo illas differentias in actu. i. ſi retinebunt differentias ꝓprias. Itẽ ait: declarate ſunt igit ex iſto ſermone opiniones antiquoꝝ in generatione ⁊ alteratiõe: ⁊ qui illoꝝ conſequit vnũ fundamentuꝫ: ⁊ qui nõ: ⁊ loquit Auerrois tantũ ad antiquos cognoſcentes principium materiale. ¶ Eſt aduertenduꝫ: ꝙ via reſolutionis illud qđ fit prefuit: non tamẽ eodeꝫ modo quo prefuit: nam ꝑfuit vt poſit vt totuꝫ per ſe exiſtens: via cõpoſitionis illud qđ fit non prefuit.

Sententia Textus Cõmẽti quarti ⁊ quinti talis eſt. Democritus ex athomoꝝ concretiõe generationẽ: ſecretiõe corruptioneꝫ fieri: diuerſo ſitu ⁊ ordine alterationem affirmabat: quemadmoduꝫ eedem littere varium ſitum atq̃ ordineꝫ habẽtes comediã cõponunt atq̃ tragediaꝫ: ⁊ ceterarũ mutationũ augmentatiõis: diminutionis: actionis: paſſionis: ⁊ mixtionis cauſas in athomos reducebat. ¶ Eſt obſeruãduꝫ: comedia fictuꝫ habet argumentuꝫ de priuatis perſonis dũtaxat vt patre: filio: ſeruo: ⁊ ceteris id genus agens: turbata habet initia: magno merore inuoluta media: tranquillos ⁊ letos exitus: qua docentur ſpectatores quid in vita humana ſequenduꝫ: ⁊ quid fugiendum ſit: tragedia vero verum ⁊ de re geſta ſumit argumentum: de viris inſignibus vt regibus: principibus: imperatoribus agens: tranquilla habet principia: ſuſpecta media: ⁊ funeſtos triſteſq̃ exitus: qua quidem docent homines quid in vita fugiendum ſit. ¶ Itẽ Democritus cõcedebat iſtam propoſitionẽ: omne qđ apparet ſenſui eſt verum: tum quia: ſenſus non decipitur circa propriũ obiectum: tum quia: omne quod agit: agit ſm ꝙ eſt in actu: tũ quia: omnis noſtra cognitio ortum habet a ſenſu: ſi tamen hoc eſſet veruꝫ: idem eſſet vnum ⁊ multa: idem eſſet maius ſeipſo: fractũ ⁊ integrum: rectum ⁊ curuum. Dico itaq̃ ſenſum decipi circa iudicium de re imutante: ſed non circa iudiciũ de imutatione rei: ſenſus. n. q̃nq̃ imutat ab vna re: ac ſi imutaret a duabus: quare ſenſus nõ decipit circa obiectum propriuꝫ: ⁊ per ſe ⁊ debito mõ proportionatum ſenſui: vt refert Themiſtius: iudicio quidẽ particulari decipitur ſenſus: nunq̃ tamẽ iudicio vniuerſali. Agens etiam quandoq̃ agit ſm moduꝫ paſſi: ideo decipitur.

Sententia Textus Cõmẽti ſexti ſeptimi ⁊ octaui. Poſitio Platõis poſitione Democriti eſt irrationabilior: tum q: magis abſurduꝫ eſt ad ſupficies vſq̃ indiuiſibiles corpora reſoluere: q̃ꝫ ea reſoluere in corpora indiuiſibilia: tũ quia: Democritus nitebat ex athomis ſeruare omnes mutationes: ⁊ inuenire rerum naturalium motus ⁊ proprietates: non ſic Plato fecit: ⁊ laborauit in naturalibus: qui autẽ minus experti ſunt ⁊ ad pauca intellectũ aduertunt: facile enunciant quicq̃ anteq̃s eius veritatem exploratam habeant: tum quia rationes Democriti erant naturales: Platonis extranee: vñ ſic argumẽtabat Plato: niſi i ſuperficies indiuiſibiles corpora reſoluant: aũt trigonum priores erũt alie figure rectilinee: neq̃ triangulus erit figurarũ rectilinearũ prima: ⁊ hec ratio nõ phyſica eſt: ſꝫ geometrica potius eſt. In fauorẽ Democriti inducitur iſta ratio: neceſſe eſt corpora indiuiſibilia eſſe rerum naturaliũ principia: q: ad illa ſtat vltimata corporum reſolutio: non. n. ad puncta: q: punctũ puncto additum non efficit maius: etiã ipſum corpus ex pũctis eſſet compoſitum: ⁊ q: pũctus imobilis eſt: ⁊ corpꝰ indeꝫ oꝫ eẽt imobile: nõ ſufſunt ſupficies: aut linee aut paſſiões: nã cũ hec ſint nõ corpora: corpus ex nõ corporibus eẽt cõpoſitũ: et paſſiões a ſubiecto ſeparari ⁊ ſepatim exiſtere eſt impoſſibile: ⁊ ſi poſt totam corpis diuiſionẽ ſupereſſent ſole paſſiones: ille reſidue eſſent ſine ſubiecto: nec reſolutio ſtat ad nihil: nec ad magnitudines diuiſibiles: ergo corpuſcula indiuiſibilia terminabunt diuiſionem corporis vltimatam.

Auerrois Cõmẽto. 7. dicit: a ſuperficiebꝰ n. nihil generat niſi corpꝰ: ⁊ ſuple tu ſuperficies ſunt extremitas actionũ. i. figurarum: in quibus ⁊ nullũ accidẽs aut aliqd entiũ accidentiũ reperit in quibꝰ fit alteratio: ſunt. n. ſuperficies termini figure ad quã nõ eſt alteratio. 7. phyſicorum. 16. 4. celi. 12. Itẽ cõmento. 8. ait: Plato eniꝫ dicebat ſuperficies eſſe indiuiſibiles: q: oẽs ſuperficies diuidunt in triangulũ: triangulus aũt non diuidit in aliquam ſuperficiẽ: ſed in alios triangulos. Senſus eſt: triangulus diuidit in triãgulos ductis lineis ab angulis ad centrũ: non eſt ſic de alijs figuris. Item ait: dicunt enim ꝙ omne corpus poſſibile eſt vt diuidat ſm totum. i. ꝙ omne punctum qđ ẽ in eo punctorũ infinitorum poſſibile eſt vt corpus diuidatur ſm ipm equaliter indifferenter nõ ſuper aliquod punctũ plus alio: ⁊ cum poſuerimus ꝙ corpꝰ diuiſum eſt in infinitũ actu ſuper oia puncta infinita nullum accidit impoſſibile: quoniam hec poſitio quãuis ſit falſa: tamẽ eſt falſa poſſibilis: ⁊ ex poſitione poſſibili in actu non accidit impoſſibile: ſicut accidit ex falſo impoſſibili: verbigratia ꝙ ſi ponamus granum ſinapis ꝙ poſſit diuidi in mille partes: qđ eſt impoſſibile facere in actu: tamẽ iſte defectus nõ deſtruet naturam iſtius poſſibilitatis. Senſus eſt: non colligit hec ſequella: granũ ſinapis põt eẽ actu diuiſum in mille partes: ergo põt granũ ſinapis eẽ actu diuiſũ i mille ptes: quare nõ valebat hec conſequentia Democriti: aliqđ corpus põt eſſe actu diuiſum in mille partes: ergo poſſibile ẽ aliqđ corpꝰ eſſe actu diuiſũ i mille ptes: nõ valet etiã: tu potes eẽ i mille inſtãtibus: ergo põt eẽ ꝙ tu ſcis in mille inſtãtibus: vnde poſita propoſitione poſſibili ineſſe nullum ſequitur inconueniens: ſepe tamen numero poſita propoſitione de poſſibili ineſſe colligitur abſurdum.

Sententia textus cõmẽti. 9. ⁊ 10. talis ẽ: conceditur corpus eſſe magnitudinem diuiſibilem potentia que nũquam completum poſſit conſequi actum: nõ tamen omnino eſſe actu diuiſibilem: ⁊ vt cõpletũ actum attingere poſſit: ⁊ ita cõmunũ põt diuidi ſm quodcunq̃ ſignũ

ſignuꝫ in potẽtia: nõ aũt ſm quodcũq̃ ſignũ in actu quare nõ oꝫ vt ponat in actu: q: nõ eſt poſſibile diuiſio in actu: qđ aũt põt eſſe potentia nõ oꝫ poni ineſſe q: tunc eſſet poſſibile ſm actum: potentia ergo qua continuum eſt diuiſibile in infinitũ reduci poteſt ad actum incõpletum nõ perfectuꝫ: quare negatur ſi id ſecũduꝫ ponat factum: nulluꝫ ſequi impoſſibile: aut n. colligeret diuiſibile ex indiuiſibili fuiſſe ꝯpoſitũ: aut vltima diuiſione vlteriorẽ eẽ diuiſionẽ: neq̃ huiuſmodi poſſibile qđ ad actũ cõpletuꝫ nunq̃ reduci põt oꝫ vnq̃ poni eſſe factũ: quare negat id qđ. Democritus ſupponit. ſ. corpus oio eſſe actu diuiſuꝫ: ex qua qdem ſuppoſitõe cõſequẽter falſum concludit. Preterea cũ linea ſolum ſm puncta ſit diuiſibilis: ⁊ nõ vbiq̃ in linea ſit pũctus: aliogn duo puncta eẽnt ſibi imediata ⁊ proxima ſequit ꝙ linea nõ eſt vndiq̃ ⁊ vbiq̃ diuiſibilis: ſed vt puncta hñs: ⁊ vbi terminos hñs: ita de corpore. Amplius ſi magnitudo ſemper in minores ſolueret magnitudines: tandem perueniretur ad magnitudines inſenſibiles: quare ille cõſequẽter eſſent idiuiſibiles: ergo corpora vſq̃ ad aliquid diuiduntur ⁊ non ſemper. Iterum non poterat rerum generatio niſi athomoruꝫ cõgregatione ſaluari ⁊ corruptio ſeggregatione. Solutio eſt: admittit per diuiſionem tandem perueniri ad partes inſenſibiles: negatur tamen illas eſſe ſimpliciter indiuiſibiles: nam tam ⁊ ſi ſenſu vlterius diuidi non poſſint: tamen intellectu qui quacũq̃ magnitudine data minoreꝫ intelligit poſſunt diuidi: ⁊ licet partes ille minutule ſeorſum ⁊ ſeparatiꝫ nõ percipiantur: alijs tamen coniuncte ⁊ continuate bene ſentiuntur: ⁊ totũ ſenſibile conſtituunt. Negandum quoq̃ eſt generationem congregatione athomorum ⁊ corruptionem ſeggregatione fieri: ſed generatio eſt: quia ſit vnius totius cõpoſiti in alterum totum cõpoſituꝫ ſm ſbam tranſmutatio: neq̃ recte dictuꝫ eſt ab antiqs gnãtionem eſſe alterationeꝫ: cum generatio ab alteratione differat ⁊ ſubiecto ⁊ terminis.

Auerrois primo dicit. Dicamus igitur ꝙ nos nõ reputamus impoſſibile vt corpus diuidatur ſm totum ⁊ in infinitum ex omnibus modis: ſed apud nos vno modo eſt poſſibile: alio modo impoſſibile: modus autem ſm quẽ eſt poſſibile eſt diuiſio in potẽtia: impoſſibile vero diuiſio in actu que ſit ſm omnia puncta que ſunt in eo inſimul: ⁊ non contingit: cum fuerint diuiſibiles ſm totum in potentia ſuper omne punctum vt ſit diuiſibile in actu. Senſus eſt: corpus eſſe compoſituꝫ ex indiuiſibilibus eſt ipſum habere finitas partes: ex diuiſibilibus infinitas: corpus igitur poteſt eſſe actu diuiſuꝫ ſm quodlibet ſignũ: nõ tñ põt: queadmodũ tu potes ſcire duo ꝯdictoria: nõ tñ. pt eẽ ꝙ tu ſcias illa: tu potes eſſe in mille inſtantibus: tñ non põt eẽ.

Secundo inquit: non enim contingit cum omne punctum in corpore eſt receptibile diuiſionis inſimul: vt corpus diuidatur ſuper ea inſimul: quãuis indifferenter ſit diuiſibile ſuper vnũquodq̃ eorum: ſicut non contingit ꝙ cuꝫ homo eſt receptiuus oium ſcientiarum: vt recipiat eas inſimul: quod enim dicitur de aliquo diuiſim: non ſequitur vt ſemper dicatur coniunctim: dixit ſemp: q: aliqñ contingit: quãdo potentia vnius nõ repugnat potentijs aliorum.

Tertio ait: ⁊ eſſet poſſibile vt diuideret magnitudo ſup oia pũcta ſimul: ſi puncta ꝯtangerẽt ſe adinuicẽ: qđ eſt impoſſibile. Senſus ẽ: vbiq̃ in linea ſunt puncta ſm ꝯtinuationẽ nõ ſꝫ imediationẽ: nõ per ſepationẽ linee: vbiq̃ pt fieri diuiſio a linea: vnde in diuiſione cuiuſcũq̃ diuiſibilis fit diuiſio ſuper aliquo indiuiſibili: diuiſio ergo linee eſt i puncto in potentia: ⁊ cum illi puncto nõ cõtinuetur alius pũctus: nũq̃ a linea abſcindetur niſi linea.

Quarto inquit: ⁊ ideo videmus ꝙ cum diuiſimus magnitudinẽ ſup aliqđ pũctum ꝙ impoſſibile ẽ ꝙ diuiſio cadat ſuper illud punctum ꝯſequens illud punctũ: qđ erat poſſibile: anteq̃ diuiſio eadem caderet ſuper illud punctũ: ſicut erat poſſibile in illo puncto: ſed cũ diuiſio cecidit ſup primũ punctum ſtatim fuit deſtructa poteſtas diuiſiõis i ſecundo: ⁊ hoc ẽ ſm aliquos pp minima nãlia. Alij volunt ꝙ facta diuiſione ſupra. A. puncto: nõ poſſit fieri ſupra alio: quia diuiſum eſſe eſt in inſtanti: ergo vnum diuiſum eſſe in vno inſtanti: ergo ſi vnꝰ ſigni ẽ vnũ diuiſuꝫ eẽ in hoc inſtanti: nõ põt eodẽ inſtanti effici diuiſio in alio: ergo ceſſat potentia ad diuiſum eſſe pro illo momento: licet adhuc poſſit diuidi pro alio: ⁊ propterea conceditur illa in ſenſu diuiſo non compoſito.

Digreſſio.

Sunt pro complemento huius partis nõnulle propoſitiones approbande. Prima ẽ De generatione hec inquirenda ſunt: vtrũ ſit. Quid ſit. Quibus conceditur: propter quid eſt generatio: eſt enim propter materiaꝫ. Secunda eſt. Generatio ſimpliciter: generatio ſꝫ quid: motus ⁊ mutatio ſucceſſiua differunt. Subiectuꝫ generationis ſimpliciter eſt materia prima: terminus ad quem primus eſt forma inducta: terminus a quo primus eſt priuatio forme inducende. Subiectum generationis ſm quid ẽ ens perfectum ⁊ completum: terminus ad quem primus eſt qualitas inducta: terminus a quo primus ẽ priuatio qualitatis inducte. Subiectuꝫ motus ẽ ens completum ⁊ perfectum: terminus ad queꝫ primus eſt forma que terminat motum: terminus a quo primus eſt contrarium poſitiuum termini ad quem. Intenſio luminis eſt mutatio ſucceſſiua non motus: cuius terminus a quo primus eſt priuatio luminis intenſioris: terminus ad quem eſt ipſum lumen ſm eẽ intenſum ⁊ perfectum. Tertia eſt: id quod primo trine dimenſioni ſubicitur: ſecundario ſuperficiei: linee ⁊ puncto ſubſternitur: non habet enim quodlibet accidens ſubiectum ſibi propriuum ⁊ adequatum: vt palam eſt de termino accidentis: vnde ſi conſideretur punctus ſm eſſe quod habet i materia: proculdubio erit in materia ſicut accidens in ſubiecto: materia nãq̃ auctore Ariſtotele primo de generatione. 19. nec ẽ punctus: nec linea ſed eſt id cuius hec ſunt vltima: ⁊ ita punctus a materia cauſatur: veluti ⁊ alia accidentia: cui materia ſubicitur: eo ꝙ ipſa de ſe impartibilis eſt: ⁊ redditur partibilis per quantitateꝫ quaꝫ acquirit: prima tamen materia non eſt proximuꝫ ſubiectum puncti: cum primuꝫ quod in materia recipiatur ſit quantitas interminata: primo capitulo de ſubſtantia orbis: ⁊ hec eſt cã ꝙ ſoleo dicere: vnũquodq̃ receptum in materia eſſe diuiſibile: ſi ſibi ñ repugnet diuiſibilitas: conſtat auteꝫ puncto diuiſibilitatẽ repugnare: corpus igitur de gñe quantitatis naturaliter prius eſt natura terminis eius: ſed mathematice

poſteri⁹ eſt: cuꝫ mathema. ex fluxu pũcti imaginario cauſari lineam: linee ſuperficiem; ſuperficiei corpus imaginentur: ⁊ hac conſideratione habet pũctus rationem accidentis: ſicut ⁊ linea ⁊ ſuperficies ⁊ corp⁹. at ſi punctus conſideretur abſolute ⁊ ſm diffinitiuaꝫ ipſius rationem ſm quam non concipitur cum materia ſic nõ eſt accidens linee: ſed aliquid de ſubſtantia eius: eo modo quo dicitur ſubſtantiã cadere in diffinitione alicuius: vnde ſcribit Albertus magnus ꝙ in continuo ſunt duo neceſſaria: ſcilicet continuatũ: ⁊ continuans: ⁊ cõtinuatum quidem eſt pars continui: ſed continuans non poteſt eſſe pars eius: aliter idem eſſet continuatum ⁊ continuans: ⁊ quia primũ continuãs eſt punctus: ideo punctus tribus modis exiſtit in linea: vt principium ſcilicet: vt mediuꝫ ⁊ vt finis: a puncto vt eſt principiũ fluit linea: que ſepenumero ex punctis: nõ quidem ſicut ex partibus cõponi dicitur: punctus vt habet rationem medij habet rationem ⁊ officiuꝫ continuãdi partes: ſm vero ꝙ eſt terminus cõtinuatio eſt ad ipſum: vt ad finem continui: palam eſt igitur pũctum eſſe cauſaꝫ formalem linee: ⁊ partem eius eſſentialem: non quãtitatiuam: neqꝫ oportet ꝙ omne quod eſt forma rei de re predicetur: quia forma faciens eſſe nõ predicatur: nec forma inquãtum forma eſt predicatur d̃ eo cuius eſt forma: predicatione dicente hoc eſt hoc: ſed predicatur pro vt forma eſt ideꝫ genere vel ſpecie vel numero: patefactum eſt itaqꝫ pũctuꝫ habere poſſe poteſtatem principiandi: cõtinuandi: ⁊ terminandi cõtinuũ q̃ oĩa cũ ſint act⁹ forme: ſtabiliuim⁹ pũctũ cãꝫ eẽ formaleꝫ cõtinui: ⁊ quia queãdmoduꝫ pũctus ſe hꝫ ad lineam: ita inſtans ad tempus: ideo que de puncto expedita ſunt: ſuo modo aptentur inſtanti. Quarta propoſitio talis eſt: diuiſibilitas in infinituꝫ eſt propria paſſio continui: ideo repugnat cõtinuo ꝙ ſit diuiſum in infinitum: quia ſic perderet ſuam propriaꝫ paſſionem. Contra: riſibile eſt propriuꝫ hominis ergo iſta propoſitio: homo ridet: non eſt impoſſibilis: ergo iſta propoſitio: cõtinuũ eſt actualiter diuiſuꝫ in infinitum: non eſt impoſſibilis. Solutio eſt: actus ſi tollat aptitudinem: cui ꝯuenit aptitudo: ei repugnat actus ridere nõ auffert riſibilitatem ſed eſſe diuiſum in infinitum interimit diuiſibilitateꝫ: conſtat ergo in infinitum continuum poſſe eſſe diuiſum: nõ tñ poſſe cõtinuũ eſſe diuiſuꝫ in infinituꝫ: ſed hec ſexto phyſicorum pertractantur.

Sententia. Textus Cõmenti. 11. Inueſtigat Ariſto. a Textu Cõmenti. 11. vſqꝫ ad. 25. ſi ſit gñatio: qd gñationi ſubiciat: cur ꝯtinua ⁊ ſempiterna ſit gñatio. Varias tandẽ ꝯcludit dr̃ias inter gñationẽ ⁊ alterationeꝫ: appellat gñatio ſimplr̃ qua forma ſbalis icipit eẽ: gñatio ſm qd qua forma accidẽtalis incipit eſſe denuo. Generatio igit ſimplr̃ fit ex nõ ente ſimplr̃: ente tñ potẽtia: ſbaqꝫ incõpleta. ſ. mã: ⁊ nõ ens ſolũ ſbam negat: ſꝫ nõ oẽm: negat. n. ſolum ſbam cõpletã: quã ſua affirmatio ens ſimplr̃ deſignauit: ⁊ nõ negat ſbam incõpletã: cũ eaꝫ ſua affirmatio ñ deſignauerit: incõueniẽs. n. eẽt ſubſtantie ex oĩo nõ ſba generationeꝫ eſſe. ℂ Eſt aduertendum ꝙ peripatetici nõ fatentur creationẽ nouaꝫ: tum ex ordine agentium que ſunt ars ⁊ natura: tum ꝑ naturam actionis: tum ex modo agẽdi ⁊ patiendi: tum ex ꝑte priuationis.

Sententia. 12. ⁊. 13. bifariã quicqꝫ eſt actu ſubſtãtia: primo q: ſit ſubſtantia completa: ſcd̃o q: ſit ſubſtantia actu exiſtẽs: ſic ſubſtantia poteſtate primo ẽ ſubſtãtia incõpleta: ſcd̃o qd̃ nõdum eſt ſubſtantia: ſed põt eſſe: illud aũt ens non eſt actu ſubſtantia primo: cũ hoc mõ ſit ſubſtantia poteſtate: eſt tñ actu ſubſtantia ſecũdo: ſimiliter idipſuꝫ ens ex quo ſit generatio nõ ẽ actu quãtũ. primo: q: ñ eſt ens ꝯpletũ hñs quantitatẽ: ſed ẽ quãtũ ꝑtãte primo: cũ ſit ſubſtantia incõpleta quãtitatẽ hñs: ẽ etiaꝫ actu quãtũ ſcd̃o q: nũc exiſtẽs quãtitatẽ hꝫ: ⁊ eo mõ quo ſubſtantia ẽ: eodẽ mõ ẽ quãtũ ⁊ quale ſcilicet potentia primo. Eoꝝ aũt rõ qua ſic obierũt: ſi huiuſmodi ens nõ eẽt actu ſubſtãtia ſed ſolũ poteſtate: oporteret ꝯcedere ex nihilo aliqd fieri: locuꝫ hꝫ capiendo ens actu ⁊ ꝑtãte ſecũdo mõ: quo pacto mãm nõ eſſe ens ꝑtãte dicimus. ℂ Eſt aduertendũ Ariſto. appellat hanc difficultatẽ ſi ſit generatio ſimplex mirabilẽ: eo q: ꝑducit itellectũ hũanũ ad altiorẽ ꝯſiderationẽ nõ põt. n. hec qd̃ determinari niſi cognoſcat mã pria quatenus ẽ principiũ ſubſtãtie ꝯpoſite: vñ ſubiectũ generationis ſimplicis ẽ mã pria nuda: primũ. n. eẽ noue forme in mã: ẽ primũ nõ eſſe forme q̃ abicitur: at ſubiectum generationis vt ipſa ẽ ꝯiũcta alteratiõi a Peripateticis ſolet dici ens actu. Itẽ Cõmẽto. 13. dicit generatio ſimplex: q: ꝑ illã incipit eẽ idiuiduũ de genere ſubſtantie: vocat generatio ñ ſimplex generatio accidẽtis: q: ꝑ illã ꝑducit ꝯpoſitũ ꝑ accidẽs habens duas formas.

Sententia. 14. 15. 16. 17. talis exiſtit. Due ſunt cãe ꝑpetue generatõis rerum nãliũ: vna ẽ cã efficiẽs: altera eſt cã mãlis: neqꝫ generatio reꝝ ẽ perpetua: q: mã ſit infinita: ſꝫ cã eſt: quia generatio vnius ẽ corruptio alterius: q: terminis a quo vnius productionis fuit terminus ad quẽ alterius: ideo nõ dat prima productio: icirco ſaluat eternitas mũdi: quoniã genitũ quodlibet nõ accipit nouã mãe partẽ nũqꝫ a priorib⁹ acceptã: ſed pri⁹ ablatam reſumit: nam que mã in corruptione vni⁹ a forma deꝑdita dimittit: eadẽ a forma que gignit ꝑ ſubiecto reſumit: vt cuꝫ corrũpit lignũ in ignẽ: mã ligni dimittit a ligno: ⁊ reſumitur a forma ignis. ℂ Dicit Auerrois primo: prima vero ⁊ vniuerſalis declarata ẽ eſſe in phyſicis. Senſus ẽ: oẽ mediũ ad ꝯcludẽduꝫ ſubſtantias abſtractas eſſe: aut ẽ nãle: aut ꝯcludit virtute medij naturalis: ⁊ cũ methaphyſicus. 12. methaphyſice. 48. probat numerũ ſubſtãtialiũ ſeparatorum induit habitũ phy nãlis. Iteꝫ ait: declarant illic duo modi eſſe mouẽtiũ: quoꝝ vnũ ẽ qd̃ nunqꝫ mouet: ſꝫ ſemper mouet. Secũdũ ẽ qd̃ ſemꝑ ab eo mouet: primam aũt phyam opꝫ determinare ſubſtantiã iſtoruꝫ duoꝝ mouentium: mouentia aũt particularia q̃ ſemꝑ mouent ex quib⁹ generatio ẽ ſemper: d̃terminanda ſunt poſterius. Senſus ẽ: celũ quãtũ ad ꝑ̃dicata ꝑmi modi cõiſſima ad que ñ ꝯſequit eſſe mobile pertinet ad methaphyſicũ: quãtũ ad ꝑ̃dicata ad q̃ cõſequit eẽ mobile ꝯſiderat a nãli pho. Intelligẽtie aũt celeſtes ⁊ quãtũ ad ꝑ̃dicata cõia ⁊ ꝑpria ſpectant ad methaphyſicũ: ⁊ cũ dicit in fine Cõmenti: mouentia particularia que ſemper mouent: conſtat ꝙ illa mouentia ſunt celi: quos tamẽ alibi ꝑ̃dicauit eẽ mouẽtia vſia. Dico ꝙ celũ reſpectu ſublunariũ eſt mouens vniuerſale: reſpectu intelligẽtiaꝝ eſt mouens particulare: quia eſt inſtrumentũ earum peculiare. Amplius. 15. dicitur: intentio noſtra hic non ẽ niſi dare cauſaꝫ materialem propter quã generatio ⁊ corruptio ſunt ſemper: ergo materia erit cã generatiõis eterne. Cõtra: ipſa

ipſa eſt cã corruptõis: primo capitulo de ſba orbis: ⁊ prio celi. 20. ergo: dico ꝙ materia prima quatenus eſt pura potẽtia ⁊ ens eternũ ⁊ neceſſariũ ⁊ incorruptibile: cã eſt eternitatis generatõis: inquãtuꝫ tñ ſꝑ eſt cõuincta priuationi eſt cã corruptõis: ⁊ dicebam primo phyſi. 82. mã prima nõ d: incorruptibilis rõe perfectionis ſue nature: ſed q: ipſa eſt primũ ſubiectum oĩum: nõ poſſet inueniri ſubiectũ aliqd̃ ſue corruptionis: hec eſt cã ꝙ ſoleo dicere eternitateꝫ mãe nõ dare mãe ꝑfectionẽ. Rurſus. 16. ait: aliqd̃ infinituꝫ eſſe actu impoſſibile eſt: infinitũ aũt ſm ꝙ eſt poſſibile eſt in potẽtia vt diuiſio magnitudinũ ſemꝑ in duo media. i. in ꝑtes eiuſdeꝫ ꝓportõis: nõ quantitatis. Iterũ. 17. ait: neceſſe eſt vt generatio nõ abſcindatur: qm̃ ꝑ ſucceſſionẽ formaꝝ ſuꝑ ſubiectuꝫ qd̃ eſt mã nõ denudat illud ex quo gñatio ſit ſimplr̃ qd̃ eſt in potẽtia ab aliquo ente in actu qd̃ eſt forma: vñ mã nunqꝫ denudat a forma: cuius ꝙdeꝫ materie conditiones ſunt: neceſſitas: potẽtialitas: appetibilitas: ⁊ trãſmutabilitas: ꝑꝑ quas ꝙdeꝫ cõditõẽs ſaluat eternitas gñationis: ⁊ ſempiternitas mũdi. Preterea hec propõ: gñatio vnius eſt corruptio alterius: eſt ꝑ̃dicatio cõcomitatiua. i. ad gñationẽ ⁊ ad inductioneꝫ noue forme ſeqtur corruptio ⁊ ablatio alteri⁹: vel imediate in habẽtib⁹ vnã formã: vel mediate ⁊ nõ ſtatim in hñtibus plures. Iteruꝫ ꝯſiderãdũ eſt: ꝙ ſi elemẽta veniãt denuo ad mixtionẽ ꝙ in tali mixto non remanerẽt elemẽta ſm denominationẽ: cũ quo tñ ſtat ꝙ ſint formaliter in mixto.

Sententia. 18. tres ſunt modi generatõis ſimplr̃: prim⁹ eſt ꝑ cõpationeꝫ ſubſtãtie ad accidẽs: ſecũdus ſbe maioris entitatis ad minorẽ: tertius accidẽtis maioris ꝑfectionis ad accidens minoris ꝑfectõis. ℂ Eſt primit⁹ aduertẽdum: due mutatõẽs quaꝝ quelibet eſt poſitiua ⁊ acqſitiua diſtinguũtur ꝑ terminos ad quos: ſatiſfacit aũt alietas rõnis inter mutationẽ acqſitiuã ⁊ deꝑditiuam: ⁊ ita põt ſaluari ꝙ generatio ⁊ corruptio ſunt vnamet mutatio numero realr̃. Iteꝫ ꝯſiderandũ eſt: lꝫ ſubiecta nõ incipiãt ⁊ deſinãt eẽ: tñ recipiẽs denominationeꝫ ſbalem incipit ⁊ deſinit eẽ: recipiẽs aũt denominationẽ accidẽtalẽ qd̃ eſt indiuiduũ de ꝑ̃dicamento ſbe nõ incipit ⁊ deſinit eſſe merito illius mutationis accidẽtalis. Ampli⁹ notandũ: quedã differũt ꝑ modum habit⁹ ⁊ priuatõis noĩe: vt viſio ⁊ cecitas: quedaꝫ actione nõ noĩe: calidũ. n. diſſoluit ⁊ mouet a cẽtro ad circũferẽtiaꝫ: q qdem motus eſt mot⁹ vite: frigidũ v̊o mouet oppoſito mõ: q mot⁹ ẽ mot⁹ mortis: vl̃ frigiditas eſt priuatio: q: imꝑfectior ẽ caliditate: ⁊ dicuntur hic ignis ⁊ terra differre calido ⁊ frigido: vel q: ꝑ has qualitates circũloqmur dr̃ias elementorũ: vel q: qualitates ſunt de eſſentia elementoꝝ cõſideratoꝝ quãtuꝫ ad eſſe actiuuꝫ vel paſſiuum: lꝫ conſtet qualitates nõ eſſe de eſſentia elementorum abſolute conſideratorum.

Sententia. 19. Non eſt verũ id ſimplr̃ generari ⁊ corrũpi: qd̃ magis ſit ſenſibile: id v̊o ſm qd: qd̃ min⁹ a ſenſu ſit ꝑceptibile: crediderũt. n. veteres id quod magis erat ſenſibile: perfectius eſſe ens: quod vero minus: imperfecti⁹. Cõtra: ergo terra ſimpliciter: aer vero ſm qd gñaretur. ℂ Dicit Auerrois: quia exiſtimabãt ꝙ nulla cõprehenſio eſt in cognitõe reꝝ ꝑter ſenſuꝫ: neceſſe ẽ igit vt ſenſibile ſit ens: ⁊ nõ ſenſibile ſit nõ ens: ſicut cognitũ apud nos eſt ens: ⁊ ignotũ eſt nõ ens: vnde iſta conſequentia: ſenſibile eſt ens ergo non ſenſibile eſt non ens: eſt conſequentia in ipſo: que non tenet ĩ contradictorie oppoſitis niſi in cõuertibilibus. 2. topicorum. 22. Cauſa auteꝫ quare ſi cognitũ apud nos eſt ens: ignotuꝫ eſt nõ ens: ẽ: quia intellectus humanus eſt pure potentialis in genere intellectuum: ⁊ q̃ ab homine nõ intelligunt: a nullo alio intellectu capi poſſunt. Item ait: aer. n. ſm intellectũ eſt ꝑfectioris eſſe q̃ꝫ terra: ⁊ terra perfectioris eſſe apud ſenſum: ⁊ ideo non conuenit vt illud quod ẽ magis ſenſibile ſit perfectius: perfectius. n. in rei veritate eſt id qd̃ eſt perfectius apud intellectum: vnde cum aer ſit calid⁹ ⁊ humidus: terra frigida ⁊ ſicca: erit aer ꝑfectior terra: cuꝫ caliditas ⁊ humiditas quibus perficiunt operationes viuentium preſtãtiores exiſtant frigido ⁊ ſicco. Rurſus Cõmento. 19. dicebat: idiuidua ſupra quorum compoſitioneꝫ vincit ignis perfectiora ſunt ineſſe q̃ꝫ ea in quorum compoſitione terra. Contra: ergo homo eſſet imperfectior ſalamandra que viuit in igne: ⁊ colericus eſſet perfectior ſanguineo ⁊ temperato. Solutio eſt: in homine calor naturalis mĺtũ viget: vel dictum illud eſt verum in mixtis inanimatis non animatis. Vlterius conſiderandũ eſt: generatione ſimpliciter acquiritur forma ſubſtantialis: generatione ſm quid: accidentalis: ⁊ iſta propoſitio: accidens eſt ens: eſt vera abſolute: quia ly ens ſignificat ſubſtantiam ⁊ accidens ſignificatiõe vna: ſequaliter tñ: neqꝫ reperitur in libris Ariſtotelis ꝙ termin⁹ analogus poſitus per ſe ſtet ſoluꝫ pro famoſiori: iſte nãqꝫ ſunt vere: mã ẽ nã: augmẽtatio ẽ motus: alteratio eſt motus: que tñ eſſent falſe.

Sententia. 20. 21. 22. cum generationi corruptio ſemper iueniatur copulata: in eadẽqꝫ materia altera forma per generationem inducatur: altera remoueatur: ideo mũdus permanet ante retroqꝫ ſempiternus. Materia iteꝫ nulli eſt contraria: ſed ſucceſſiue contrariorum tũ ſubſtantialium tum accidentalium eſt ſuſceptiua: ſi. n. alicui contraria eſſet: expelleret: corrũperetqꝫ ſuum contrarium: qd̃ cum non eſſet nata ſuſcipere: non omnium itaqꝫ eſſet ſuſceptiua contrariorũ. Iteruꝫ eius quod corrumpitur ⁊ qd̃ ſimul generatur eſt eadem materia numero ⁊ reipſa ⁊ ſm eſſentiã: ratione tamen diuerſa: nam comparata ad formam que deperditur: dicit materia corrupti: ⁊ ſubiectiue corrumpitur: comparata vero ad formam que acquiritur dicitur materia generari ſubiectiue. ℂ Eſt obſeruandũ: vt Albertus inquit: generatio eſt ex nõ ente. i. ex priuatione priuãte: nõ priuata: vnde ſi materia comparatur ad terminum a quo: ipſa eſt ſub contrario: ſi ad quem ſupponit priuationem cum aptitudine: ſi ad mutationẽ: vt motus tantum: ſic ipſa eſt in potentia: ſi ad motuꝫ vt generatio vnius eſt corruptio alterius: ſic ipſa ẽ actu informata forma contrarij: quia nihil corrumpit niſi actu ens. Iteꝫ ait Auerrois. 22. dicamus igit ꝙ vno modo eſt eadem: ⁊ ideo poſſibilia ſunt adinuicẽ alterari: ⁊ alio modo ſunt multe: vñ ſunt poſſibilia recipere formas contrarias: eſt. n. vna ſm ſubiectum: ⁊ multe ſm potentias: ⁊ habilitates ad recipiẽduꝫ formas contrarias: ⁊ hec eadem eſt ſententia Ariſtotelis. 4. phyſicorum. 84. 12. methaphyſice. 11. vbi dicit ꝙ multitudo eſt a formis. 12. methaphyſice. 14. primo de anima. 53. diuerſitas materie eſt ob diuerſitatem forme: vnde potentia remota eſt tãtũ vna: alia eſt potentia proxima: ⁊ hec multiplicat: iõ numerus

habilitatuꝫ materie eſt ſm numeꝝ formaꝝ. conſtat ꝗ aliqd poſſe ſimplr gnāri: ⁊ aliqd ſm quid: ⁊ mūdum eſſe perpetuū: q: generatio vni⁹ eſt corruptio alterius: ⁊ ſꝫ mā eſſet eadeꝫ ſm eſſentiā gnāti ⁊ corrupti inueniebat tn̄ variata ſm diuerſa eſſe ꝗ hꝫ a formis.

Digreſſio.

Vt que hac i pte approbata ſunt diſticte ītelligant: inducant nōnulla documēta: pmū ſit tale. Quia mā pria nō fuit actus realis: neqꝫ intētionalis. ſꝫ pura potētia in genere ſenſibiliū: habuit ptātez recipiēdi oēs formas ſubceleſtes ſm eſſe reale: ⁊ nō potuit cognoſci niſi p cōpatione ad formā eadeꝫ nāqꝫ cognitione pcipit forma p ſe: ⁊ mā p accidens: veluti ⁊ eadē intellectiōe cognoſcit vle p ſe ⁊ ſingulare p accidēs: vñ ē obſeruādū potētiā materie aliam eſſe abſolutā: aliā reſpectiuā: ⁊ reſpectiuā: aliā eſſe accidentalē: aliaꝫ eſſentialē: p potentiā abſolutā ⁊ radicalē materie circūlo qmur nām ⁊ eſſentiā materie: ⁊ dicebā anno ſupiori prio phyſicoꝝ. 70. talē potentiā nō reddere mām cōpoſitioreꝫ: neqꝫ impedire quin forme ſbales imediate vniant materie: ⁊ his ꝗ auctores affirmāt de mā ſolitus ſum addere vnā diſtinctionē que totaꝫ rem cōplectit: mā prima pōt cōſiderari tripliciter vno mō vt eſt prior nā formis quibus informat: ſcdo mō vt eſt cōuincta formis quib⁹ actualiter perficitur: tertio mō vt mā abſtrahit p ītellectum a formis quibus eſt actualiter copulata: mā prima ſm primaꝫ cōſideratione eſt capax nāliter formaꝝ oium: ens: ſubſtātia: eterna: ſimpliciſſima: vna tm̄ numero: mā ſcdo mō multiplicat ſm multiplicationeꝫ formaꝝ a quibus recipit eſſe: ⁊ reſpectu vni⁹ forme numero eſt vna materia numero: materia ſm tertiam cōſideratione eſt vna numero priuatiue ⁊ vt ſic habet eſſe intentionale: ⁊ ita materia ſolet nuncupari ens rationis.

Secundum documētū ſit tale: iſta ꝓpō. Generatio vnius eſt corruptio alterius: de virtute ſermonis nequaꝗ concedi pōt: diſtinguūtur. n. mutatōes penes diſtinctionem terminorum ad quos tendunt: ergo cum alius ſit terminus ad quē generationis: alius corruptionis: nunꝗ hec ꝓpō affirmari poterit: generatio vnius eſt corruptio alterius: quare talis ꝓpō intelligat vt ſupradictum eſt: ad corruptioneꝫ vnius ſequitur generatio alterius: ⁊ ad generationem vnius corruptio alterius.

Tertium documentū eſt: forme ſbales non ſuſcipiūt magis ⁊ min⁹: neqꝫ intēduntur ⁊ remittunt p admixtionē ꝯtrarij: vñ hec cōuertunt: ꝯtrietas eſt in hoc pūto: ⁊ ſuſcipere magis ⁊ minus: intēdi ⁊ remitti: ⁊ cum dūtaxat qualitates ꝺ tertia ſpecie ſuſcipiant magis ⁊ minus: intendant ⁊ remittant p admixtionē ꝯtrarij: ideo vā ꝯtrietas illis exactiſſime ꝯcedit: ⁊ ita forme ſbales elemētoruꝫ cū ſint icōpoſſibiles ſꝫ quoſuis gradus ī eadē pte ſubiecti: nō intendentur ⁊ remittentur p admixtionē cōtrarij: quas qdem formas abſolute putauit Auerro. ſuſcipere magis ⁊ minus: intendi ⁊ remitti: nō eniꝫ omnis intenſio oritur ex cōtrarietate: lumen nāqꝫ ⁊ ſcientia intendunt ⁊ remittunt abſqꝫ ꝯrij p mixtiōe. ¶ Cōtra. 5. phyſi. 12. in ſubſtātijs nō eſt forma diminuta que poſtea reddatur ꝯpleta: ꝗ forme elemētoꝝ nō ſuſcipiēt magis ⁊ min⁹: intenſionē ⁊ remiſſioneꝫ. Solutio eſt: vnaqueqꝫ forma que acquirit ſubiecto enti in potentia eſt indiuiſibilis: forma elementi quātum ad ſuam inchoationem incipit eſſe per primum qꝺ ſic: intenditur deinde ſucceſſiue per partem poſt partem in infinituꝫ: cui quidem forme elementi nulla forma contraria admiſcetur: ſunt enim plures forme elementorum in eadem parte ſubiecti incompoſſibiles: forme mixtorum omniū per minima inducūtur: qualitates vero contrarie ſm gradus remiſſos ſunt compoſſibiles: acquirūturqꝫ circa ſubiectū ens actu: forma itaqꝫ ſubſtantialis ad hunc ſenſum eſt indiuiſibilis: quia acquiritur circa ſubiectū ens potentia: ⁊ non ē contrarie forme quouis modo compoſſibilis: ⁊ dato ꝙ vnum corpus condenſetur: ibi plus eſt de ſubſtantia: nō tamen magis: in rareſactione. n. ⁊ condenſatione: eſt partiuꝫ materie aut forme iuxta poſitio maior vel minor: at in intenſiōe aut remiſſione non eſt iuxta poſitio: ſed quaſi penetratio ē in intenſione: quia ſecundus gradus primo ſuperueniēs in ſubiecto exiſtenti ſub gradu primo ſuſcipitur: ⁊ illius ſubiecti extenſione extenditur: ſicut ⁊ pars gradus: at in remiſſione ē partis forme ꝺperditio: hec ꝺ digreſſione.

Sententia. 23. 24. ſtat in hoc: alteratio differt a generatione: ex parte ſubiecti: terminorum a quibus: ⁊ ad quos: eſt nāqꝫ alteratio quando eadem ante tranſmutationē ⁊ poſt ſm ſubſtantiam manens res naturalis: ī extremis ad inuicem contrarijs aut medijs tranſmutatur paſſionibus: generatio autem eſt mutatio totius in totuꝫ nullo ſenſibili totoqꝫ compoſito: vt denominatiōis ſubiecto manente eodem ante tranſmutationem ⁊ poſt. At ſi in genito ⁊ corrupto eadem numero paſſio maneat: ſm illam non eſt facta alteratio: ſi vero mutatio fiat nullo ſenſibili manente eodeꝫ: erit talis mutatio generatio: ⁊ cum ſm paſſionem fiat mutatio: ibi non erit generatio: ſed augmētatio: diminutio: alteratio: aut loci mutatio: ⁊ ſubiectum generationis primum materia eſt ſuſcipiens formam que acquiritur: alijs vero tranſmutationibus materia aliquo modo ē ſubiectū: quaꝝ qdē ſubiectū ꝑimū eſt ꝯpoſitū ex mā ⁊ forma: ⁊ nō mā ſola.

Auerrois primo dicit: vtrunqꝫ iſtoꝝ ē trāſmutatio ⁊ habet ſubiectum: ⁊ cōtraria: proprie. ſ. vel cōmuniter: ⁊ accidentia in ſubiecto: qualitates videlicet ad quas non eſt per ſe motus: vnde requirit vnaqueuis mutatio ſubiectū: cuꝫ ſit mutari rem aliter ſe habere nunc ꝗ prius. Item non eſſe producti debet precedere eſſe producti tempore. Iteruꝫ in vtraqꝫ factione potentia precedit eē. Et id ex quo ē factio: ⁊ ad qꝺ eſt ſunt ꝯtraria. i. terminus a quo ⁊ terminus ad quē cuiuſcunqꝫ mutationis ſunt ſeinuicem pugnantes.

Amplius inquit: differunt in ſubiecto ⁊ in eo qꝺ eſt in ſubiecto: nam mutationis ſubſtantialis ſubiectuꝫ eſt materia prima: mutationis vero accidentalis compoſitum ex materia ⁊ forma: in tranſmutatione nanqꝫ ſubſtātiali nihil actu remanet ex illo ex quo eſt tranſmutatio quod ſit ſubiectum illius rei que in eo ſit: eſſentialiter ⁊ non accidentaliter: ideſt in tranſmutatione ſubſtantiali ſubiectum eſt in potentia idem ⁊ accidentale: non idem in actu ⁊ eſſentiale: ſubiectum enim eſſentiale eſt compoſitum ex materia prima ⁊ vltima forma: compoſitum ex materia prima ⁊ quantitate eſt ſubiectum accidentale.

Iterum

Iterū Cōmēto. 24. ait: ⁊ dixim⁹ ꝙ neceſſe ē ī illo fixo ad q̄litatē gnātaꝫ vt illa q̄litas ſit in eo eſſentialiter: q: ſ. eſt idem ſubiectū eſſentiale: q: aut videm⁹ ꝙ in rebus gnābilibus remanet ſenſibile ideꝫ: verbi gratia vt corporeitas remanēs in aq̄ ⁊ in aere cū generant adinuicem: ⁊ dyaphaneitas ⁊ humiditas ⁊ alia accidētia que remanēt in generabilibus vident ꝙ nō ſint ſba illius qꝺ fuit in talib⁹ iſtis tranſmutationib⁹ ſubiectū ſm modū quo illud qꝺ ē in actu eſt ſubiectū in tranſmutatōe que eſt in qualitate: ⁊ cā in hoc eſt: q: illꝺ qꝺ remanet apud generatione aque ex aere eſt aliqꝺ cōtingēs ſubiecto: nō ꝙ eſt ipſuꝫ ſubiectū. i. ipſuꝫ cōpoſitū ſbale: ſed accidentaliter. i. q: eſt in ſubiecto: ⁊ ideo ſi eē alterationis in ſubiecto ſuo eſſet tale eſſe. ſ. accidētale nō ſubſtantiale: tunc alteratio eſſet generatio. ¶ Dicit Albertus: ⁊ huius Auer. aſſignat cām eſſe ꝙ illaruꝫ cōium paſſionū neutrū elemētuꝫ eſt ſubiectū eſſentiale: nec ipſe ſunt eſſentiales ſubſtātie: ſed cōtingūt vtriqꝫ ſubiecto: ſꝫ quecūqꝫ ſubiecto eſſentiale illa mutant. Ad h̄ hꝫ dubitationē: q: humor aeris eſt plus eſſentialiter ꝗ aque: ⁊ tn̄ manet cū aer mutat in aquā ⁊ econtra. Solutio eſt: vocat Auerrois eſſentiale ſubſtātie qꝺ ē eius inquātuꝫ in ſpē ⁊ forma: ⁊ non cōuenit ei rōne generis ſui: q: hoc eſt ꝓpriū ſpeciei ⁊ mutat cū ipſa: cōtingēs vero vocat qꝺ ineſt gratia generis vtriqꝫ terminoꝝ motus: q: hoc non hꝫ ꝯtriuꝫ in quod mutetur. Senſus ē: qn̄ ex aere producit aqua: perit calor p ſe: humiditas vero p viaꝫ ſequelle ⁊ p accidens: q: eſt cōpoſſibilis forme aque.

Poſtremo inquit: nō eſt alteratio generatio: vñ inquātuꝫ ſubiectū pmanet ei eſſentialiter cōuenit cū alijs tranſmutationib⁹ alijs a generatōe: ⁊ differt ab eis in eo in qꝺ eſt trāſmutatio. i. eſt differētia penes terminos ad quos tendunt motus: tranſmutatio aūt in ſubſtātia differt ab omnibus iſtis motib⁹ in hoc: ꝙ nihil remanet in ea qꝺ ſit ſbiectū eſſentialiter ei ī qꝺ ē trāſmutatio. i. gñatio ⁊ mot⁹ potiſſimū ſeiungunt ſubiecto: nō mēſura.

Digreſſio.

Vt huic prime ſumme oī ex parte ſit ſatiſfactum induco nōnullas ꝓpoſitiones: que pluribus phye non paruis difficultatib⁹ ſūmopere cōducēt. Prima eſt: vni orbi ſatiſfacit vna intelligētia ſm eē reale: cui nō incōuenit plures vniri ineſſe intentionali. Secūda. n. intelligētia perficit ſm mobile ſm eſſe reale: at prima eſt ſcientia ⁊ intellectio quam hꝫ ſcda de prima: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ dicebā anno ſupiori: primo phyſicoꝝ. 38. primus orbis ⁊ maximo ⁊ minimo terminat: planete vero minimo tm̄: ⁊ rō eſt: primuꝫ orbē perficit tm̄ prima intelligētia: itaꝙ primo mobili nō cōcedit alia intelligētia: nec in eſſe reali: nec in eſſe intētionali: planetas plures intelligentie nobilitāt: vna tñ tm̄ ſm eſſe reale: inferior. n. intelligentia ſine ſuperioribus nō informat: ſed bene ſuperior abſqꝫ inferiori:

Secunda ꝓpoſitio talis exiſtit. In elemētis eſt tm̄ vna forma ſubſtātialis non. n. dat forma corpis materie coeterna: eſſꝫ nāqꝫ talis forma indiuiſibilis: nō recipetqꝫ mā aliā formā pter iſtā ſibi ꝓpriā. Itē ſi talis forma ſbalis erit educta: erit noua: ſi nō: erit intellect⁹: ⁊ cum valeat hec ſequella: fortes eſt hō ergo corpus: ⁊ quicquid ſit cā antecedentis: ſit ⁊ cauſa cōſequentis: eadem forma fortes erit homo ⁊ corpus: ergo diſtinctio de forma generica ⁊ ſpecifica chymerica ē ⁊ vana ñ ſatiſfaciēs peripateticis. Et cū omnis qualitas ſit a forma: i elementis fundabunt: ſubiectabunturqꝫ qualitates p ſe primo. Infero primo Corolarie: ꝙ in trāſmutatione elementi ſubſtantiali ſit reſolutio ex parte formarum ſubſtantialium vſqꝫ in primam materiaꝫ. i. nulla ſubſtantia inuenitur in elemento genito ꝗ pfuerit in elemento corrupto preter materiā primā. Infero ſecundo: ex parte qualitatū: nō quātitatis: fieri reſolutōeꝫ vſqꝫ ad materiā primam in ipſis elementis: cum. n. quantitas inſit elemētis ratione materie: qualitates vero eorum ſint a formis elementorū: pōt eadem numero quantitas permanere in genito ⁊ corrupto: minime aūt eadem qualitas in elemento genito ⁊ corrupto. Et ſi quandoqꝫ ab Ariſtotele ⁊ Auerroi dicatur eas remanere eaſdem: intelligatur eas pmanē eaſdē i. conſimiles: ē. n. hec Peripatetica conſuetudo: appellare qualitates ſimbolas cōtingentes ⁊ eas ieſſe gratia generis vtriqꝫ terminoꝝ motus: quatenus ñ habent contrarium in qꝺ mutentur: ⁊ hoc modo in habentibus ſimbolum eſt facilior tranſitus ꝗ in diſſimbolis: cū. n. vnaqueuis qualitas ſit a forma: ⁊ oīs qualitas ſit termiata: nulla qualitas ſubiectabit imediate in prima materia. Rurſus cum qualitates diſſimbole fundētur in compoſito: ergo ⁊ ſimbole: ſunt nāqꝫ eedeꝫ qualitates ſimbole ⁊ diſſimbole reſpectu diuerſorum: quia ergo quantitas omnib⁹ ſatiſfaciebat formis: ⁊ inerat compoſito ratione materie: potuit ipſa eadem numero remanere: variata dūtaxat ſm terminos in genito ⁊ corrupto: at qualitas nulla exiſtit que omnibus deſeruiat formis ⁊ que inſit compoſitio ratione materie: ideo nulla pōt eē q̄litas coeterna mãe: ⁊ que permanēt eadē numero in quouis elemento genito ⁊ corrupto.

Tertia ꝓpoſitio talis exiſtit. In mixtis inanimatis ſunt forme elementorum trūcate ⁊ forme ſpecifice vltimate: cum enim elementa maneant in mixto formaliter apud Auerroim: ⁊ vnūquoduis mixtum inanimatum: perfectum ⁊ imperfectum inueniatur in determinata ſpecie per determinatam formam: tertia hec ꝓpoſitio vlteriori non indigebit explanatione: ⁊ cuꝫ in talibus mixtis accidētia fundentur in compoſito ex materia ⁊ formis elementorum truncatis ſuplentibus vicem vnius ꝺterminate forme. Infero in tranſmutatione taliū mixtorum ſubſtantiali non fieri reſolutionē vſqꝫ ad mām primam: neqꝫ ex parte formaruꝫ ſubſtantialiū: neqꝫ accidentalium: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ ſolitus ſum dicē motum canis proiecti deorſum in medio deſcenſus deficientis fundari in corpore altera pte aialis.

Quarta ꝓpoſitio eſt: in plantis ſunt forme elementorum remiſſe ex quibus reſultat forma mixti que non eſt anima: forme eniꝫ mixtoruꝫ que ſunt non anime ſunt forme complexionales: aut atributę complexioni: at anima vegetatiua ⁊ ſenſitiua ſunt forme complexionali ſuperaddite: vñ forme mixtoꝝ inaīatoꝝ ſunt forme corporales: cauſate a cōmixtione corporali: anima vegetatiua ⁊ ſenſitiua virtutes ſunt in corpore ⁊ nō forme corporales: ſꝫ. n. aīa ſit potentia in ſemine commixto: nō tamē eſt in ſeie cauſata a cōmixtis ipſis: ſed potius ē cauſata ab aīa illi⁹ a quo ſemen decidebat. Intellectus nec eſt forma corporalis: nec virtus in corpore: ratio aūt huius ꝓpoſitionis talis exiſtit: Auer. ponit elemen

ta in quouis mixto formaſr remanere ergo: ⁊ formā ex illis reſultantē: que quidē nō eſt aīa: primo de aīa 77. aīa. n. eſt ſupra elementa in ꝯpoſito: ergo in plātis erunt forme elemētoꝝ remiſſe: ⁊ forma mixti ex illis reſultās: ⁊ aīa vegetatiua: ergo in tranſmutatione plantaꝝ ſbali nō fiet reſolutio vſqꝫ ad mām ꝑmā nec ex pte formaꝝ ſbaliuꝫ: neqꝫ accidentaliū. Cōtra: ergo planta eſſet aīata ⁊ inaīata. Solutio eſt: inferri dꝫ ergo planta ē aīata ⁊ mixta: forme. n. ex elemētis reſultātes faciūt aliqđ eē mixtū: forme complexionales ſi ſunt diſpōnes ad aīas nō faciūt mixtū eē inaīatum: at ſi ſint forme vltimate: conſtituūt mixta inaīata. Iteꝫ corruptio vnius eſt generatio alterius: ſꝫ cū hō deficit: nō inducit aliqua forma de nouo: ġ. Solutio eſt: illa propō ꝫ tm̄ in elemētis: vl' intelligiſ corruptōe cōpleta vel incōpleta: ſtatiꝫ vel nō ſtatim.

Quinta propoſitio eſt talis: in brutis ſunt elemēta: forma mixti: aīa ſenſitiua: ergo in trāſmutatōe eorum ſbali nō fiet reſolutio vſqꝫ ad mām primā: neqꝫ ex pte formarū ſbaliū: neqꝫ accidētaliuꝫ. Et tenēduꝫ eſt aīam ſenſitiuā ſpecificā in momēto induci nō poſt aīam vegetatiuā: neqꝫ poſt aīaꝫ ſenſitiuā gnālem: lꝫ prius appareāt opa ptinētia ad virtutē vegetatiuā ⁊ ſenſitiuā gnālem ꝙ̄ ſenſitiuam ſpecificā ⁊ vltimatā: ⁊ hec ē cā ꝙ embrio prius viuit vita plante ꝙ̄ vita ſenſitiua: non tñ eſt planta: vñ ſi ſnīa eoꝝ eſſꝫ vera q dicūt embrionē prius tpe viuere vita plantaꝝ: poſt modū i aduētu aīe ſenſitiue vegetatiuā cedere: adueniēte intellectu aīam ſenſitiuam euaneſcere: inferri cōmode pōt embrionē prius plātaꝫ: poſt aīal: mox brutū: tandē hoīeꝫ exiſtere: aīe. n. precedētes intellectū nō obſtāte ꝙ ſint ordinabiles: a ſuo tñ effectu formali ſepari nō pñt. Item abſurdū eſt cōcedere prius tpe aīam ſenſitiuā generalē educi ſenſitiua pticulari: inueniref. n. aīal: qđ nō ꝯprehenderef ſub aliqua ſpē aīalis. Exiſteret quoqꝫ vl'e abſqꝫ aliquo pticulari: nō eadeꝫ ergo gnātione generaſ aīal ⁊ equus: qꝛ prius ꝯſpiciunſ opera ſpectātia ad aīal ꝙ̄ ad equū ſub ꝓpria equi rōne.

Sexta propoſitio talis exiſtit. In hoīe elemēta cōperiunſ: forma mixti: aīa cogitatiua: ⁊ intellect⁹ ergo in tranſmutatōe hoīs ſbali non fit reſolutio vſqꝫ ad mām primā: neqꝫ ex pte formaruꝫ ſbaliuꝫ neqꝫ accidētaliuꝫ: eſt nāqꝫ homo aīal ⁊ ꝑ ſenſum ⁊ ꝑ intellectū: in gnātione ergo ⁊ corruptione nulluꝫ ſenſibile ſupeſt: qđ ſit vtiqꝫ ſubiectū: qꝛ nihil eſt ipſi materie rō recipiēdi formas ſbales: mā ġ ad hoc vt ipſa ſit ſubiectū generatōis nō expoſcit vt remaneat aliqđ ſenſibile: in generatōe. n. elementoꝝ nō remanet aliqđ ſenſibile: aggregatum nāqꝫ ex mā prima ⁊ quātitate interminata nō pñtaſ ſenſui neqꝫ ſenſatuꝫ ꝑ ſe dici pōt. Hec ſunt q̄ curſim ꝓ oportunitate loci ⁊ tpis vobis ꝺclarāda ꝓpoſuerā: ⁊ ita gñatōis: alteratōis conditōes hec pria ſūma manifeſte edocuit.

Summa ſecūda Primi libri de generatione.

De augmentatiōe.

Preſenti ſumma que eſt a Textu Cōmenti. 25. vſqꝫ ad. 43. de augmēto diffuſe proſequiſ: his ꝑpōnibus. Augmentatio ab aliis motibus reipſa ⁊ genere quidem differt. Augmentatio non fit ex aliq̄ ſeparato ⁊ nō quāto. Augmētatio ⁊ gñatio ex eadeꝫ numero materia magnitudini coniuncta fiūt: ratiōe vero diuerſa. Dūtaxat corpus animatū cui aduenit cibus: augetur. Augmētatio fit ꝑm partes formales ⁊ nō materiales. Cibus viuenti qđ augetur contrarius eſt. Cibus talis ē ꝑm ſubſtantiā potētia: quale qđ creſcit ꝑm ſubſtantiā eſt actu. Sicut id qđ generatur non proprie: nec recte dicitur vniuerſale quātū aut ſingulare: ſed hoc. i. ꝑm ſubſtantiā vniuerſale aut ſingulare. Ita qđ augetur non proprie dicitur ꝓhoc ⁊ ꝑꝫ ſubſtantiam vniuerſale aut ſingulare: ſed rectius vniuerſale aut ſingulare quantū.

Sententia. 25. 26. ſtat in hoc. Augmētatio differt ab aliis mutationib⁹ penes terminos ad quos: ⁊ ꝑm diuerſos tranſmutādi modos: nam qđ generatur: corrūpitur: alteratur: nō oportet quoquo pacto mutare locum: ⁊ ſi mutet: hoc accidit: qđ aūt augetur aut minuitur dꝫ aliquo modo mutare locū: ⁊ ne quis crederet augmētū eſſe motū localem: incidentaliter probat augmentū nō eſſe motum rectum neqꝫ circularē: qđ. n. motu recto mouetur: omnino locum mutat: ⁊ qđ ꝑm circulum ſemper eūdem locum ſeruat: ⁊ ita nō mutant locū ptes ſphere: veluti partes aucti.

Auerrois dicit: nam illud mutat locum ꝑm totum: illud aūt qđ augeſ mutat locum ꝑm partem. Cōtra: quelibet pars aucti eſt aucta: infra. 33. ergo quelibet pars aucti mutat locū: ergo ⁊ totum: tenet conſequentia ꝑ Auerroim. 4. phyſicorum. 43. dicentem totum nihil aliud eſſe ꝙ̄ partium congregationē. Solutio ē: auctum mutat locū ꝑm partem. i. ratione partis: nō ꝙ totū non mutet locum: vel ꝑm partem loci: nō ꝑm totum locū: augmēto ergo acquiritur locus ſupra locū. Item ait: differt etiam a motu circulari: quāuis ambo moueantur ꝑm partes in hoc: quoniā partes moti circulariter ſemꝑ mouentur in eodem loco: partes autē augmētati mouentur in locum maiorē ⁊ que diminuūtur in minorem locuꝫ: ⁊ docebat Cōmentator. 8. phyſicorū. 76. celum manere continue in eodem loco ꝑm materiā: ⁊ eſſe in diuerſis locis ꝑm formā: ⁊ totum celum moueri ⁊ totum quieſcere: mouetur tamen per ſe: qeſcit per accidens: partes celi ⁊ ꝑm materiam mouentur: ⁊ ꝑm formam: totum celū mouetur ꝑm formā tantū: minime ꝑm materiā: hinc eſt ꝙ iſte due propoſitiōes conceduntur: prima ē: Celū ꝑm ſe totum moueſ per ſe: ſecunda: Celū ꝑm ſe totū qeſcit per accidēs: quia ꝑm ſubiectū ⁊ materiā.

Sententia. 27. ⁊. 28. Utrum augmentatio ⁊ diminutio fiant ex eo qđ nundum habet magnitudineꝫ ſed pōt habere: vel ex eo qđ magnitudinem habet actu: qđ ſi ex corporeo: vel illud corporeum ⁊ quantū a materia erit ſeparatum: vel materie coniunctū: vel ergo augmentatio fiet ex ſeparato exiſtēte in aliquo: vel nō exiſtente i aliquo: nō pōt affirmari ꝙ fiat ex ſeparato nō exiſtente in aliquo: nam tale ſeparatū non eſſet in loco: cū non haberet magnitudinem: ſicut neqꝫ punctum: quare nihil aliud eſſe videtur ꝙ̄ vacuum aut inſenſibile corpus: id autem ex quo aliquid augetur: in loco eſſe dꝫ: nam ex eodeꝫ aliquid augetur ⁊ generatur: ſed id ex quo aliquid generatur eſt in loco: ergo id ex quo aliquid augetur: itidem in loco eſt: ergo id ex quo aliquid augetur: minime ſeparatum ē. Neqꝫ huiuſmodi ſeparatum in aliquo exiſtit tanꝙ̄ contentū in ꝯtinente: naꝫ qđ hoc

quod hoc modo in aliquo eſt: nihil eſt illius in quo eſt: ⁊ poteſt tale ab eo ſeparari: ergo augmentatio fieret ex aliquo ſeparato non exiſtēte in aliquo. Itē ſi due māe exptes magnitudīs ſimul eſſe poſſint: pari ratione ⁊ infinite atqꝫ numero indeterminate: cū maius non attolerent: ſicut mille puncta ſimul non faciunt maius ꝙ̄ vnū: augmentatio autē ſemper eſt coniuncta generationi: ergo idē corpus naturale ex infinitis materiis ⁊ numero indeterminatis ex quibus fit augmētatio eodē tēpore ſimul generareſ: id aūt īpoſſibile eſt: ergo.

Auerrois dicit prīo: querendū eſt vtrū crementū corporis ſit ex aliquo corpore actu: aut potentia: ⁊ quia hoc dicitur dupliciter: a ut illud quod eſt corpus potentia erit ſeparatum a ſenſibili corpore: aut erit in corpore ſenſibili: ⁊ hoc eſt duobus modis: aut per ſe erit ſeparatū ab omni corpore ſenſibili: aut aliquid exiſtēs in aliquo ꝑm accidens: vt in vaſe continetur aqua: vt dicimus ꝙ materia eſt exiſtens in corporibus: non ſicut pars: quia ſic foret ſubiectuꝫ magnitudinis. Item ait: nullā habet differentiā illud ex quo generantur corpora ſimpliciter: ⁊ illud ex quo creſcunt: cum generatio ſit in toto: crementum autem in parte. Cōtra infra. 31. materia in augmento non ſeparatur a quantitate: in generatione ſic. Item ſubiectum generationis eſt pura potentia: augmentationis ens in actu. Solutio eſt: in augmento ⁊ generatione magnitudo eſt neceſſario coniuncta materie: in augmēto per ſe: in generatione per accidens. Conueniūt etiaꝫ in ſubiecto remoto: ratione vero propinqui differunt augmentatio ⁊ generatio. Amplius inquit: ꝑm autem accidens ꝑm quod dicimus ꝙ prima materia eſt potentia in corporibus: ſed materiaꝫ magnitudinis ⁊ corporis in cremento ⁊ generatione eſſe incluſam impoſſibile videtur: quoniam oportet ex hoc vt in corpore finito ſint infinita corpora in actu: que conſequentia tenet hoc fundamento: quia ſi materia actu includitur ⁊ ex eadem materia poſſunt in infinitum ſucceſſiue augeri ergo infinita actu ſimul: vel quia que ratione ſtant duo ſimul: ſic tria ⁊ infinita: quarto phyſicorum. 76. vnde ſtaret ꝙ ſub illa magnitudine eſſent infinite materie: cum materia ſeparata a magnitudine non occupet locum: neqꝫ alicui cedat: ergo infinite poterunt eſſe materie ex quaruꝫ qualibꝫ poterit aliquid generari pedalis quātitat'. Eſt animaduertenduꝫ ꝙ motus localis ⁊ augmētatio non ſunt inter vera contraria: neqꝫ priuatiue oppoſita: ſicut alteratio ⁊ generatio: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ fit calidum ex non calido: ⁊ homo ex non homine: augmentatio autem fit neceſſario ex materia quanta: quia materia non poteſt ſeparari a quantitate.

Sententia. 29. Non poteſt materia ſeparari a magnitudine: que eadem eſt ⁊ vna numero per eſſentiam reſpectu omnium corporum ſubceleſtiuꝫ: ratione autem non vna: ſed plures ob formarum multitudinem: ⁊ licet puncta: linee precedant ordine nature quantitatem corpoream: cum ſint principia: non tamen ob hoc precedunt eaꝫ in materia: imo quantitas corporea per ſe ⁊ primo in materia recipiſ: ⁊ per accidens mediāte illa recipiuntur puncta: linee: quia igitur quantitas corporea eſt coextenſa materie: ideo termini corpīs ſunt termini materie prime. Dicit Auerrois: melius ē ergo ponere ꝙ materie gnātionis ⁊ augmenti eſt pria materia quā diximus eē vnā ⁊ eandē numero: potētia aūt plura: nō ꝙ materia ſit corpus exiſtēs in corporib⁹ in actu: ⁊ cā eſt: qꝛ nō datur forma corporis coeterna materie: primo phyſicoꝝ. 63. 69. prīo capitulo de ſubſtātia orbis. Rurſus Ariſtoteles aſſerebat materiā nō eſſe puncta: neqꝫ lineas: neqꝫ ſupficies: ⁊ Cōmentator reddit cauſaꝫ: qm̄ hec non ſunt in loco: neqꝫ ꝑm ſe: neqꝫ ꝑm accidēs. Cōtra. 4. phyſicoruꝫ. 9. puncta: linee: ſuperficies ſunt in loco per accidens: ⁊ mouentur per accidens. Solutio ē: termini corporuꝫ non ſunt in loco ⁊ non mouentur per accidēs: itaꝙ quādoqꝫ poſſint eſſe in loco ⁊ moueri per ſe: ſed ſunt in loco ⁊ mouētur per accidēs: quia nunꝙ̄ per ſe. Uel dico ꝙ puncta: linee: ſuperficies vt mathematica conſideranſ rōne: non ſunt in loco ⁊ nō moueſ per ſe: neqꝫ per accidens: vt ſunt termini corporuꝫ naturalium ſunt in loco ⁊ moueſ per accidens.

Sententia. 30. 31. in cauſa agente ⁊ materiali eſt ſimilitudo inter generationem ⁊ augmentū: ſicut. n. generans ⁊ genitum ſunt eiuſdem ſpeciei: aut generis propinqui: aut remoti: ita augēs ⁊ auctū: faciēs. n. ptes magnitudīs ē magnitudo: ſiunt etiaꝫ augmentatio ⁊ generatio ex eadem materia numero: ratione tamen alia: ex materia cibi fit augmentatio ꝑm quantitateꝫ: ex eadē nutrito ꝑm ſubſtantiā que eſt aggeneratio: ex ea tamē vt habente magnitudineꝫ fit augmentatio: vt habēte formaꝫ ſubſtantialeꝫ fit generatio. Dicit Auerrois: quoniā ſicut illud quod generatur in actu generatur: aut eiuſdeꝫ ſpeciei: aut eiuſdem generis ꝓpinqui: aut remoti: ergo generatio cuiuſlibet forme erit ab vniuoco. Cōtra calor generatur a motu. Itē raritas producitur a calore ⁊ motu.

Iterum mulus nō a mulo: nec genita ex putrida materia a ſibi ſimili generanſ. Rurſus ignis nō ſemper fit ab igne. Notitia quoqꝫ concluſionis originatur a notitia premiſſaruꝫ: quas quidem notitias conſtat eſſe alterius ratiōis. Quapropter conſiderandi ſunt gradus qui in vniuoca generatione inueniūtur. Primus eſt perfectiſſimus: quando ſcilicet eſt ſimilitudo inter generans ⁊ genitum in forma ⁊ modo eſſendi forme. Secundus eſt: quando eſt ſimilitudo in forma: non in modo eſſendi forme. Tertius eſt: quando eſt ſimilitudo non ꝑm ſpecieꝫ: ſed ꝑm aliquid cōmunius. Quartus eſt: qñ eſt ſimilitudo tantū virtualis: ⁊ nullo mō formalis: hiis gradibus tolluntſ oēs ambiguitates.

Item ait: qm̄ faciens ptes magnitudinis eſt magnitudo. Contra: ergo magnitudo eſſet de virtutibus actiuis. Contra. 4. phyſicorum. 84. Solutio eſt: per magnitudinē intelligit habens magnitudinem. Rurſus principiū Cōmenti. 31. ita iacere debet. In cauſa autem materiali: quoniaꝫ nulla eſt materia in potentia corporis cōmunis inquantum corpus eſt genus: quoniam non eſt materia niſi iſtius corporis: ⁊ crementum non niſi generatio partiuꝫ iſtius corporis: ergo oportet vt auctū ⁊ generatū habeant eandē materiā: inferaſ materiā nō eſſe partē qditatis rerū nālium: forma. n. eſt tota rei eēntia. 7. methaphy. 21. Item ait: quapp cremētum dꝫ eſſe ex corpore aliquo actu: in generatōe autē non ſequitur hoc: quia eſt in qualitate: ideſt in forma ſubſtātiali ſic vocata: primo phyſicoꝝ. 5. 63. 5.

phyſicoꝝ.18.partes naꝫ qualitatiue ſunt materia ⁊ forma ſubſtantialis: ex materia ergo vt habente magnitudinē fit augmentatio: at vt habēte formā ſubſtantialem fit generatio.

Sententia. 32.33. ſtat in hoc. Nō pōt qcq̄ augeri adueniēte aliquo incorporeo: q2 illud incorporeū eēt ſeparatū ⁊ nō quātū: cōſtat aūt augmentatōez nō fieri ex aliquo ſeparato: nō pōt etiā mā a magnitudine inueniri ſeparata. Si qd ergo augeať adueniēte aliquo corporeo: tūc duo corpora: ſcilꝫ animatū qd augeť ⁊ alimentū qd auget ſe occuparent: qd natura nō permittit. Conſimili ratione nō poterit quicq̄ minui. Ueritas ē: ꝙ augmētatio fit aliquo corporeo adueniēte: abſqꝫ corporuꝫ penetratōe: ⁊ cū quelibet pars aucti ſit aucta: ⁊ ideꝫ ꝑmaneat a principio augmētatōis vſqꝫ in finē: ergo cū ex aqua fiet aer: aut ex aere aqua: cum nō maneat ibi ideꝫ ante ⁊ poſt ſm ſubſtantiā: talis trāſmutatio nō erit augmentatio: neqꝫ diminutio.

Eſt prio aduertendū: lꝫ augmentatio fiat aliquo adueniēte corporeo: non datur tn̄ penetratio dimenſionū: naꝫ ſi magnitudo adueniens ⁊ ꝑexiſtēs ſe occuparent: ſolū tantū replerent quantū magnitudo ꝑexiſtens: ergo totū nō efficereť maius: ſi qdē magnitudo aduenięs ſubiret magnitudinē ꝑexiſtentem ⁊ intra ſe eundē ſitū retineret: penetratio vtiqꝫ eſſet dimenſionū: nūc aūt cū extra ſe ſitum habeant ⁊ continuenť: recipiaturqꝫ alimentū in ſubtilioribꝰ poris natura determinatis pro alimēti receptaculo nō eſt dimenſionū penetratio.

Iterum cōſiderandus eſt modus reſolutōis nutrimēti in ſpiritus: qui quidē percipitur ex quattuor digeſtionibꝰ repertis in aīali ꝑfecto: quaꝝ pria in ſtomacho celebrať ⁊ naſciť chilus. Secunda fit in epate: ⁊ ꝓducitur chimus. Tertia in venis. Quarta in mēbris: vnde in corpore viuente ſunt pori parua foramina: ⁊ exiſtunt vbi ptes minus reſiſtunt calori naturali: ⁊ ſi eſſent duo pori in carne vel oſſe diſtantes a venis: calor regulatus ab aīa faceret porū oblongū iter illos poros ꝑ quē traheret alimentū ab vno poro ad aliū ⁊ cōſtituit cōtinue calor nālis poros maiores: ꝙ aūt inueniant ptes poroſe patet ex ſudore ꝓueniēte ab intrinſeco aīalis: ⁊ ex immunditijs repertis poſt ſomnum in manibus aut pedibus: que quidem ante ſomnum in eis non fuerunt.

Item Auerrois facit iſtā conſequentiā: in cremento neceſſariū eſt aliqd extrinſecum ergo remanet idem ſubiectū actu a pricipio augmētationis vſqꝫ in finē: hec ꝯſequētia tenet hoc fundamēto: q2 cū aliqd generať actu generatū generatur ex eo ꝙ eſt in potentia preter alicuiꝰ extrinſeci additionē: actus.n. totus eſt in potentia in materia: ⁊ peculiare eſt agentis officiū educere d̓ potētia ad actū id qd eſt in materia: ergo cū augmētatio fiat aliquo corporeo extrinſeco adueniente: permanebit idem ſubiectum actu a principio augmentationis vſqꝫ in finem.

Amplius attendendū: in quolibet mēbro eſt virtus expulſiua apta ſemper expellere ſuperfluum: ⁊ attractiua: que eſt magis neceſſaria q̄ꝫ prima: aliter nunq̄ꝫ accideret egritudo. Inſuper quidam motus eſt ab anima non precedente cognitione aliqua: vt attractio nutrimenti: retentio ſuperfluitatis: quidā fit ꝑcedente cognitione nō tamē ꝙ cognitio ſit cauſa illius motꝰ: veluti vomitꝰ fit a virtute expulſiua ꝑcedēte cognitōe nō cā illius: ⁊ tales motus vt fiūt a virtute nō ꝑcedēte cognitione cā eoꝝ ſunt nāles: quatenus tendūt verſus oēm dr̄iam poſitionis appellanť animales: motus auteꝫ ab aīa ꝑcedente cognitōe cā illiꝰ diciť vere ⁊ expedite voluntarius: non eſt ergo incōueniens rē grauē ⁊ nutrimentū moueri ad oēm dr̄iam poſitiōis: non vt grauia ſunt: ſed vt directa ab aīa: ⁊ dicebā anno ſuperiori.7.phyſicorū.10.⁊ ferrū verſus magneteꝫ: ⁊ vapores aſcēdētes ⁊ pallea mota verſus lapidē pretioſum ⁊ humor agitatus verſus medicinā dicuntur moueri ex ſe: q2 hn̄t qualitates impreſſas quibꝰ mediantibus moueť verſus attrahētia mouentia motu locali cōiuncto alteratōi: in motibꝰ localibꝰ violētis ⁊ ꝑternālibus mouēs pōt mouere ſine alteratōe rei mote: vñ in motibus violētis virtus imprimitur medio: ⁊ illud eſt quando mouens mouet non alterando: in motibus ſuperius dictis imprimitur virtus mobili: qua mediante poteſt dici mobile moueri ex ſe.

Sn̄ia. 34. Augetur corpꝰ aīatū cui aduenit cibus: non cibus: cū pereat: neqꝫ aggregatum ex aīato corpe ⁊ cibo: cuꝫ id ipꝫ non maneat. Itē: caro ſuſcipiēs paſſionē diciť alterari: non ipſa paſſio: ergo ⁊ corpus aīatum ſuſcipiēs cibū dicitur augeri: non ipſe cibus. Itē in corpe aīato eſt principiū corrūpens cibū: ⁊ ipm ꝯuertēs in partē conſimilis ſpeciei cū corpore animato: que corpori adiūcta reddit ipꝫ maius: ergo viuens augeť ⁊ non cibꝰ adueniens. ¶ Dicit Auer. ⁊ tūc recte idē diciť alteratio ⁊ crementū in ſe permanente in actu.i. ſubiectū alterationis ⁊ augmētatiōis eſt idē re: diſtinctū ſolū ratione: quēadmodū.n. ſubiectū alteratiōis manet idem a pricipio alterationis vſqꝫ in finē: ita ⁊ id qd augeť exiſtit idē numero a principio augmētationis ad finem illius.

Sn̄ia. 35. Enumeranť cōditiones augmentationis: auctū idē ꝑmanet. Quelibet ps aucti eſt aucta. Augmētatio fit adueniēte aliquo corporeo. Pōt aliquid augeri ⁊ diminui ſine vacuo ⁊ penetratione dimenſionū. Inſuꝑ augmētatio fit aliquo adueniēte ipſi aucto ſꝫ ſpeciē: ⁊ nō ſolū adueniente aliquo ſꝫ materiā: diciť.n. aliquid aduenire alicui ſꝫ ſpēꝫ: qn̄ aduenięs ſumit formā ſubſtātialē illius cui aduenit. ¶ Dicit Auerrois: materia eſt in cōtinuo fluxu: forma autē eſt permanens: recte eſt dicere quando aliquid augmentatur quod augmentatur in eo eſt forma non materia: materia eniꝫ non eſt permanens: ⁊ illud quod augmentatur neceſſario permanet. Senſus eſt: augmentū fit ratione forme: que permanet eadem a principio augmentationis vſqꝫ in finem: non ratione materie: que per ſe fluit ⁊ refluit. Sunt qui dicunt ꝙ caro generata ex primo humido radicali ē caro ſꝫ ſpeciē: generata ex humido nutrimentali eſt caro ſꝫ materiam: contra Ariſtotelem dicētes in īanimatis reperiri aliquid ſm materiam ⁊ aliquid ſm formaꝫ: in quibus tamen non eſt humiduꝫ radicale ⁊ nutrimentale: ideo ſm intentionem Ariſtotelis dicendū eſt ꝙ eadē caro dicitur ſm ſpeciē: prout in ea conſideratur id quod pertinet ad ſpeciem carnis: ⁊ ſm materiam prout in ea conſideratur id quod eſt materia: ⁊ eadem ratio eſt de omnibus compoſitis ex materia ⁊ forma: ⁊ dixi anno ſuperiori quarto phyſicorū octuageſimoquarto

vocātur

vocanť ptes ſꝫ ſpēꝫ que ſunt ptes rei vt cōſtituiť in tali eſſe ſpecifico: veluti crus ⁊ digitꝰ ptes expoſcūt determinatas ſine quibus eoꝝ forma ſaluari nō poſſet: ptes ſm materiam ſunt ille ſine quibus poſſunt crus ⁊ digitus permanere ſꝫ ſpecieꝫ cruris ⁊ digiti: vt ille que fluunt per macerationem ⁊ impinguationem.

Sententia. 36.37.38. cū quicq̄ꝫ ſꝫ formaꝫ aduenit totuꝫ ex adueniente ⁊ eo cui aduenit adinuiceꝫ cōtinuatis fit maius: ſi vero aduenit aliquid ſꝫ materiaꝫ: non efficiť totū maius: nā cū ſpecie diuerſa ſunt: aduenięs ⁊ id cui aduenit non cōtinuanť adinuicē: ſed ſeiuncta ⁊ ſeparata ſūt: ipſis auteꝫ ita ſeiunctis minime augmētatio fit. In aliquibus auteꝫ partibus vt anomiomeris facilius percipitur que ſunt ſꝫ formā: ⁊ que ſꝫ materiam: cū in illis facilius cognoſcamus que ſunt eiuſdeꝫ ſpeciei ⁊ que diuerſarū. Quo fit vt augmentatio fiat aliquo modo ab aliq̄ diſſimilis ſpeciei ⁊ nature ⁊ aliquo modo ab aliquo ſimilis ⁊ eiuſdeꝫ ſpeciei: nā viuens a principio augeť a cibo ſibi cōtrario: ⁊ ī fine augeť a ſimili ſꝫ ſpēꝫ. ¶ Auerrois cōmēto.36. facit iſtaꝫ cōſequētiā: ſi ſꝫ materiā fieret augmentatio: aut dareť penetratio corporuꝫ aut vacuū: que tꝫ hoc fundamento: quia ſi augmentatio fieret ſꝫ materiā: materia permaneret ⁊ per ſe ⁊ per accidens: ideo vel eſſet vacuuꝫ: vel penetratio dimenſionum. Item ait: ⁊ ſi imaginareris vnum menſurans quod aliquando creſcit per illud quod intrat in ipſum: ⁊ aliquando diminuitur cōſeruando figuraꝫ eius: tūc imaginaberis diſpoſitionē forme in ſuo cremento ī reſpectu materie: ⁊ hoc recte imaginaberis quando imaginaberis vtrem corij ꝙ quando intrat ipſum aqua pauca: diminuiť: quādo aūt multa creſcit: ⁊ in vtroqꝫ cōſeruat figurā ſuam. Iterū cōmento.37. ait ⁊ ſignificatio ꝙ forma manifeſtior eſt in officialibus q̄ꝫ in cōſimilibus eſt: ꝙ mortuꝰ dicitur habere os ⁊ carneꝫ: magis q̄ꝫ habere manū aut pedem. ⁊ ratio eſt: quia manus ⁊ brachiū viuentiū proprias ⁊ peculiares habēt operationes: que mortuis nō cōueniunt: viui aūt ⁊ mortui caro proprijs operatōibꝰ apte non diſcrepant.

Digreſſio Auerrois.

Sed Alexander. Digreſſio hec tendit ad hoc vt declaretur augmētatiōeꝫ fieri rōe forme ⁊ nō mãe: cū forma ꝑmaneat: ⁊ mā fluat atqꝫ refluat a pricipio vite vſqꝫ ī finē. Series aūt verboꝝ Auerrois talis exiſtit: ſed Alexander dicit ꝙ hoc qd dictuꝫ eſt in hoc loco. ſ. ꝙ augmētatio fiat ſꝫ formā: nō ſꝫ māꝫ: nō ē dictū rōe ꝓbatōis.i. nō ē ꝓbatū: ſꝫ q2 aīa ꝯuiť in huiꝰ.i. q2 ad hoc videbanť ſequi pauciora īcōuenietia: vel q2 ob auctoritatē Ariſtotelis illi ꝯſenuimus. Mā.n. nō diſſoluiť ſꝫ totū: ſꝫ ſemp remanet in ea aliqua res fixa: ⁊ ſi nō eēt: poſſibile eēt formā ſepari: tꝫ cōſequētia ħ fundamēto: q2 tota mā que nūc ē ī aliquo: effluere pōt: ⁊ ſic illud indiuiduuꝫ pōt in toto effici aliud ſꝫ mām: ⁊ vna forma ſucceſſiue in duabꝰ materijs ⁊ ita ſepari a pria: voluit ǧ Alexāder nō ī oībꝰ ptibꝰ mãe poſſe fieri deꝑditionē ⁊ reſtauratōeꝫ: ſꝫ ī qbuſdā tm̄ alr̄ vna aīa poſſet eſſe ſucceſſiue in duobus corporibus. Et cum in materia eſt pars fixa: neceſſario illa pars augmentabitur ⁊ diminueť: quapropter oportet vt in mēbris ſit humiditas diſperſa.ſ. radicalis: cuꝫ qua admixtus ē cibꝰ adueniēs.i. humiduꝫ nutrimentale: ⁊ qn̄ mutabiť in nām illius humiditatis: augmētabiť figura mēbri ꝑ augmentuꝫ humiditatis in oībꝰ ptibꝰ: ⁊ diminuiť ꝑ eiꝰ diminutionē: ⁊ nā eſt q̄ cōſeruat figurā illiꝰ mēbri in hora augmētatiōis ⁊ diminutōis. Preterea: augmētū fit ꝑ accumulatōeꝫ aduenietis cuꝫ eo cui aduenit: accumulatio aūt nō ē niſi ſm ptes materie. Itē ad opus v̓tutis nutritiue exequēdū neceſſe eſt ſaluari ſbaꝫ organoꝝ: ǧ in illis nō pōt fieri deperditio. Rurſus ꝑ nutrimētū nō fit deperditio ⁊ reſtauratio niſi in ptibꝰ mēbroꝝ radicaliuꝫ: ex ħ inferebat Alexāder augmētū ⁊ nutrimētū fieri ſꝫ mām: nō ſm formā: tū q2: augmentū īportat quātitatē ꝯñtē ꝯpoſitū merito materie: tū q2: d̓ rōe mãe ē extēdi: ⁊ ñ forme: cuiꝰ eēntia ſimplex ē ⁊ inuariabilis: tuꝫ q2: cinomiomera augenť: cuꝫ augentur omiomera que ſunt vt mā illoꝝ. Cōmentator auteꝫ vult in oībꝰ ptibꝰ materie poſſe fieri deperditiōeꝫ ⁊ reſtaurationē: tū q2: mēbra radicalia ſunt ꝯpoſita ex ꝯrijs repugnātibꝰ: tū q2: calor nālis equalr̄ agit in ptes radicales ⁊ alias ergo illaꝝ ē ꝯſumptiuꝰ: tū q2: nutriunť mēbra radicalia ergo in illis fit deꝑditio ⁊ ita imaginať Auerrois ꝙ mā humidi ſeminalis conſtituta ſub forma mēbroꝝ ñ maneat: ſꝫ loco illiꝰ adueniat mā humidi nutrimētalis: q̄ itidē ñ ſeruet ſꝫ loco illiꝰ ꝯtinue adueniat alia donec ſtet vita. Cōtra Alexandrū ingt Auer. primꝰ magiſter q̄ fuit primꝰ ſciēs ⁊ cognoſcēs modū docēdi nūq̄ꝫ dixit aliqd ſine forti ꝓbatōe: ⁊ tūc ingramꝰ in ħ: manifeſtū ē ꝙ ſi aliqs dicat augmētū eē ſm formā ꝙ nō vult dicē formaꝫ augeri ſm ꝙ ē forma: augmētuꝫ.n. ē ſm magnitudinē: forma aūt ē qualitas: ſed illud qd augeť in oībꝰ ptibus: nō augeť in eo ꝙ ē quantū: ſed in eo ꝙ ē quātū hñs formā: cū augmentū in oībꝰ ptibꝰ nō ē niſi inquātum ptes hn̄t formā: nō materiā: eo ꝙ ipſa fluit ⁊ refluit: nō eandē quā prius diſpōnem obſeruans: augmentū vero ſup rem fixaꝫ fore dꝫ: q̄lis ē forma. Senſus eſt: forma nō augeť vt forma: ſed vt forma ptibilis: nec augeť aliqd vt quātū: vt ly vt dicit materiā: ſed vt ē diuiſibile in formā: augeť ergo viuēs rōne forme: nō materie: cū forma ꝑmaneat eadē numero a principio augmentatōis vſqꝫ in finē: ⁊ non materia. Manifeſtuꝫ eſt qm̄ nō ſequiť ex ſuo cremēto in oībus ptibꝰ ſm moduꝫ Ariſtotelis corpus penetrare corpus totalr̄: augmentū.n. eſt in re augmētata ſm formā: ſed illud poſſet cōtingere: ſi augmētum eſſet in partibꝰ tantū ſꝫ materiā: ſcilꝫ inquantū ſunt partes: ⁊ ſi eſſet illa cōtingeret: alterum duoꝝ: aut augmētū eſſet ꝑ accumulationē.i. per iuxtapoſitionē partis ad partē: aut penetrarenť partes adueniētes ⁊ partes recipientes adinuicē: tenet ꝯñtia: q2 nō fit vnū per ſe: niſi ratione forme: quare ſi non eſſet forma: illa ſequebanť. Sed inquit Auerrois miſcibilium partes nō cedunt equaliter partibꝰ ſubintrantibus: neqꝫ adunanť cuꝫ illis niſi inquantū hn̄t qualitatē.i. formā determinatā: qm̄ ſi ita eſſet poſſibile eſſet oīa admiſceri: additio ergo oīuꝫ miſcibiliū nō eſt niſi ſm formaꝫ: tenet cōſequentia: q2 quid cōpetit vni nature ſm ꝙ talis: cōpetit cuilibet: primo celi.19. qm̄ aūt augmentū nō eſt niſi quātitas inquātum hꝫ formā manifeſtū ē ex hoc: qm̄ illud qd augeť debet eſſe permanēs: ſed nō ꝑmanent niſi inquātuꝫ habent qualitatē: nō in eo ꝙ ſunt partes: qm̄ inquātum ſunt ptes in ſe: ſunt in cōtinuo fluxu: ⁊ ita intelligēdus ē ſermo Ariſtotelis: qm̄ magiſter non dicit

ꝙ augmentū eſt in mā̄ ſine forma: vel ecōuerſo: ſ3 in oībus partibꝰ augmētari ſm formā nō ſm mām̄ ſm quā ſunt ptes. Senſus ē: forma magis eſt cā augmētationis ꝗ̄ materia: vel q2 materia fluit: forma non: vel l3 vtraq3 fluat: q2 tñ materia fluit p ſe: forma duntaxat per accidēs: ideo auctio erit rōne forme nō materie: corpus. n. nō h3 partes niſi inquantū materia. partes aūt ſunt in fluxu inquātum ſunt partes: ⁊ in permanentia inquātu3 habēt formā: ⁊ q2 augmētu3 nō eſt augmētati niſi inquātu3 permanet: ↄtingit vt nō ſit augmentū in ptibus niſi inquātu3 habent forma3. Contra: pͥo phyſicoꝝ. 15. eſt materie ⁊ cuiuſlibet ſubſtantie habere partes rōne quātitatis. Solutio eſt: corpus nō h3 partes niſi inquātum materia: ſupple tū quanta: q2 ad materiā ſequiꝛ quantitas: ⁊ partes ſunt a materia fundamentaliter: a quantitate formaliter. Proſequiꝛ Auerrois dicens: ⁊ viſu3 eſt mihi ꝙ differētia magna ē īter hoc ⁊ ſermonē Alexādri: ⁊ videꝛ mihi ꝙ qui queſtionē diſſoluit: eo modo quo diſſoluit Alexander ꝙ nō diſſoluit: ſed pmutat queſtionē: qm̄ adhuc reſiduū erit dicere ⁊ querere: qualiter augeꝛ magnitudo. i. mēbru3 per illa3 humiditate3 in oibus partibꝰ: cu3 magnitudo. i. membrū nō admiſceaꝛ cu3 ea: ſed eſt humiditas que cum humiditate admiſcetur: augetur ergo mēbru3 p auctionem partiū formaliū ⁊ non materialiu3: ſimiliter de oibus mēbris congelatis: ſicut oſſibus ⁊ ſpinis: miſcibile. n. eſt liquabile: ⁊ iſta eſt ratio contra Alexandrum: qui voluit nutrimentū remanere infixu3 foraminibus. Sententia igiꝛ Auerrois de augmētatiōe talis exiſtit: augmentū indiget admixtione: ⁊ ſi non eſſet ita eſſet generatio partiu3 carnis ⁊ oſſis per ſe: qñ cibus tranſmutaꝛ in carnē ⁊ oſſa: ⁊ hoc ē falſu3: vnde dupliciter pōt caro generari: primo modo per cōuerſionē alimenti in naturā carnis pexiſtentis: ⁊ hec eſt augmētatio: alio modo in naturā propriā forme incipiētis: ⁊ hec eſt generatio nō augmētatio: hec aūt mixtio neceſſario nō ē niſi hoc modo ſm forma3: ⁊ nō ppter augmentū eē in oibus partibꝰ ſine penetratione: qm̄ ſi hoc fuerit: poſſet contingere: vt augmētata nō ſint niſi illa que ſunt miſcibilia: qualiter ergo dicimus in augmēto figure ⁊ vniuerſaliter mēbri officialis. Alexander namq3 nō poterat dare cauſa3: quo modo figura: ſitus ⁊ alie diſpoſitōes mēbri officialis augeanꝛ: cu3 nō ſint miſcibiles: vñ nō eſt extenſio figure quātitatis mēbroꝝ officialiū niſi pp mixtionē añcedentē in omiomeris. ¶ Dicamus ergo ꝙ in mēbro ē nāl̕r cā extēſionis in oēs dimēſionis: quapp accidit ei ꝙ raritas ⁊ illa hūiditas cibal̕: que qde3 ē purū miſſu3 a venis ad mēbra diuidit ſe in oibus ptibꝰ eiꝰ. ſ. in minimis foraminibꝰ: qua illa foramina extēduntꝛ: ⁊ qñ fuerit īpleta illa humiditate: trāſmutaꝛ illa humiditas in partes carneas minimas: ⁊ applicabit ſe illis: ⁊ iterū ↄtinget in illis partibꝰ carnoſis nouis foramina minima: vñ aduertendu3 ē ꝙ in quolibet minimo carnis fit ꝓpriū foramē ⁊ ibi generaꝛ caro: que vniꝛ: ⁊ fit minimū: ⁊ ſi nō eēt ſic: pars nō poroſa non diceretꝛ augmētari ꝓprie: in pte aūt minimi nō poroſa: nō ita ꝓprie fit augmētū: ſicut in toto minimo: tñ q2 ps iſta nō h3 eē niſi ī toto minimo qd̄ augeꝛ: ideo diciꝛ ēt illa augeri: ⁊ cū mēbru3 iterū extēdeꝛ: rareſient oia illa foramina: ⁊ implebunꝛ p humiditatē cibale3 p virtutē attractiuā: ⁊ cū calor coagulauerit illam: reuertetur talis humiditas in carnem ⁊ oſſa: deinde tertio rareſiet: ⁊ ſic erit cremētū mēbri augmētati: augmētum ergo non eſt augmētati niſi ſm iſtā virtutē per quā h3 forma3: ⁊ iſtā virtutē ītēdebat Ariſtoteles cum dixit augmētū fieri ſ3 forma3 ⁊ nō ſ3 materiā: ⁊ niſi eēt iſta virtꝰ īpoſſibilis eēt augmētatio in oibꝰ ptibus ſenſibilibꝰ: niſi eēt poſſibile corpus penetrare corpꝰ: cā ergo data ab Ariſtotele in hoc ē vl̕is rebꝰ miſcibilibꝰ: ⁊ non miſcibilibꝰ: cā aūt Alexādri eſt ꝓpria miſcibilibus. Ex dictis Cōmētatoris infero pͥo nutritionē fieri ſm mā3: q2 officiū virtutis nutritiue eſt reficere ſm ptes mā̄e effluētes ⁊ refluētes: ⁊ l3 pdaꝛ pars materie: aīa tñ ob hoc nō deſtruiꝛ: ⁊ pars dep̄dita nō fuit neceſſaria forme: ſine qua eſſe nō poſſ3: iō pōt illa effluere ⁊ refluere abſq3 hoc ꝙ forma effluat ⁊ refluat veluti p ſil̕e oſtēdit phs de vaſe ⁊ aqua nulla variatione facta circa formā: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ nutritū nutriꝛ ſm materiā: q2 al̕s accipit pte3 materiales. Infero ſecūdo ꝙ augmētū fit ſm formā: non ſ3 materiā: quia eadē forma numero cōtinue eſt in pluri materia: nō aūt eadē mā̄ eſt cōtinue ſub pluri forma: vñ quelibet pars forme ipſius aucti fit in alia materia ꝗ̄ prius: nō tñ in noua materia totaliter: ſic ꝙ nulla pars materie que prefuit informeꝛ aliqua pte forme ipſius aucti. Infero tertio iſta3 cōſequētia3 valere: augmentatio fit ſ3 formā ⁊ nō ſ3 materiā ergo materia non eſt principiū indiuiduatiōis: ad idētitatē. n. indiuidui requiriꝛ idētitas forme ⁊ nō materie: nō eſt. n. dicendū vt dixit Marſilꝰ indiuiduū eſſe idē: veluti eſt fluuiꝰ. Infero quarto nutritionē ⁊ augmētationē fieri per minima: q2 corruptio nutrimenti ē per minima. hec de cōmento. 38.

Sententia. 39. cibꝰ talis ē potētia: q̄le qd̄ augetur eſt a ctu: ſicut eni3 modicu3 aque in multo vino fuſu3: corrumpitur a vino ipſius magnitudine3 augens: ⁊ fit tale actu: quale prius fuit potentia: ſicut ite3 lignu3 igni appoſitu3 conuertitur in igne3: ⁊ propria deperdita forma: ignis forma3 ſuſcipit: ipſiuſq3 mole3 auget: ita cibꝰ corpori animato adueniens corrumpitur: ⁊ in conſimile3 ſubſtantia3 corpori animato tranſmutaꝛ eius magnitudinē efficiens maiorē: neq3 tñ vinū augeri neq3 ignē ꝓprie augmētari cōceſſeri3: q̄uis maiore3 ſuſcipiāt q̄ntitatē: cū vi3 vegetādi ñ hēant: ⁊ aīe expertia ſint.

Sententia. 40. 41. 42. Quod generatur non dicitur vniuerſale quātu3 aut ſingulare: ſed appellaꝛ ſ3 ſubſtantia3 vniuerſale aut ſingulare. Et quod augeꝛ non dicitur vniuerſale aut ſingulare: ſ3 ſubſtantia3: ſed vniuerſale aut ſingulare quātu3. i. iſte propōnes ſunt vere: homo generatur: ſortes nutritur: ⁊ nō docte dicimus: homo quātus generaꝛ: ſortes bicubitus nutriꝛ: ſil̕r iſte veriſſime ⁊ propꝛiiſſime ſunt: homo bicubitus augeꝛ: ſortes bicubitus augeꝛ: ⁊ non recte ita enunciamus dicentes: hō augetur: ſortes augeꝛ. Ite3: caro quatenus caro. i. ratione forme ſubſtantialis non auget ſed generat: ſed caro quāta aduenieēs carni quante auget: ⁊ totū maius reddit: ergo nutriens ⁊ augens idem ſunt ſubiecto: nutrit quide3 caro ſ3 ſubſtātiā: auget ſ3 quātitate3. Quo fit vt quādiu animal ſaluatur: nutriaꝛ: non tamen ſemper augeatur: vnde viuentia primo habent potentia3 cōuertendi plus deperdito. Secūdo inueniꝛ etas cōſiſtentie: in qua tātum deperdiꝛ: q̄ntum reſtauraꝛ: poſtq3 etatem: minus eſt id quod reſtauraꝛ: ꝗ̄ dep̄ditum: tandem in decrepitis

decrepitis eſt ſolu3 potētia reſoluēdi: ⁊ deficit vita.

Auerrois pͥo dicit: ⁊ dbes ſcire ꝙ gnātio ſimpl̕r nō eſt niſi corpis ſingularis: qd̄ ſi nō: cōtingeret ꝙ generatio eēt ex nō ente: verbigratia: cōtingeret. ſ. ꝙ nō ſit impoſſibile vt ſiat aial: quod neq3 hō ſit: neq3 aliud animal: ſicut etiā q̄ntitas que fit in illo qd̄ augeꝛ nō eſt ſimplex. i. cōis. Senſus eſt: ſi p augmētū fieret quātū in vl̕i: augmētatio eſſet a nō quāto in actu: ita ſi per gnātionem fieret cōe corpus: generatio eſſet ex non ente. Item ait: cibus ergo ⁊ augmentatiuu3 idē ſunt ſubiecto: in mō aūt differūt: quoniā quādo cibus veniēs fuerit potentia caro tātum nō ſenſibilis q̄ntitatis: verbigratia: forma ſpoliata a q̄ntitate ⁊. i. ſi quātitas eſſ3 non ſenſibilis: ⁊ hoc mō erit nutrimentū: qñ ergo cibus veniēs nō eſt niſi potētia tm̄ forma ſine quātitate non actu: ſed potētia: non erit forma rei augmentate maior: ⁊ qñ fuerit in potētia forma cū quātitate erit augmentū. Senſus eſt: idem eſt obiectū virtutis vegetatiue: alimētū vt quid nutrit: auget vt quātū: vt ſupfluū facit ad generationē: ⁊ trahiꝛ cibꝰ ī diuerſas rationes ſpecificas ob virtutē nutritiua3 ſibi ab epate cōtcatam: augmentatiua eſt a corde: generatiua in vaſis ſeminariis: ⁊ volo has virtutes ſemper eſſe in viuente ⁊ ſi non ſemp operenꝛ: quas quidem fatio qualitates de ſecūda ſpecie. Eſt aūt augmentum perfectio nutrimēti: inquātu3 in nutritōe plus reſtauraꝛ ꝗ̄ ſit dp̄ditū: ⁊ ī tm̄ ē pfectio nutrimēti: q2 ſit a perfectiſſima nutritōe.

Digreſſio.

Vt ppoſitiones hic approbate clariſſime intelligantur: inducantur nōnulla documēta. Primum ſit tale: augmentatio nō eſt generatio: neq3 alteratio: vnde augmentum ⁊ dimiutio que per appoſitionem ⁊ defectionem noue ſubſtātie cōmittuntur ſolum viuentibus ſubceleſtibus conceduntur: augmentum vero ⁊ decrementu3 conſtituta per maiorē aut minorem partium mobilis extenſionem ⁊ viuentibus dantur ⁊ non viuentibus: ⁊ dicūtur rarefactio ⁊ cōdenſatio: extenſio enim eſt modus intrinſecus quātitatis a qua formaliter quātitas appellatur extenſa: ad quam extēſionē rarefactio terminatur: ⁊ ita rarefactio eſt motus de minori extenſione ad maiorem: ⁊ cum ad interrogationē de prima ſubſtantia propter iſtam mutationem varientur termini de p̄dicamento quantitatis cōnotantes menſuram: hinc eſt ꝙ rarefactionē ⁊ condenſationem ad predicamētum quātitatis ſepe numero affirmatur. Quatenus vero raritas ⁊ denſitas inſequuntur determinatas partiū corporis habitudines: ſic ſunt rarefactio ⁊ cōdenſatio motus ad qualitatē: querēti. n. quale ē hoc ſatiſfacimus aſſerentes illud eē rarum aut denſum: ⁊ licet Marſilius primo de generatōe qōne. 15. putauerit eandē mutationē eē alterationē ⁊ augmentū veluti eadem mutatio eſt generatio ⁊ augmentatio: q2 tamen exiſtimo motus differre penes terminos ad quos tendūt: iccirco ſm multitudine3 terminoꝝ ad quos tendunt: debent mutationes numerari: ſed ꝗcq̄d ſit cōſtat ꝙ eadē q̄ntitas ſub pua extēſione per rarefactionē efficiꝛ ſub maiori: nō ꝙ hec propoſitio ſit vera: quātitas maior eſt quātitas minor: quamuis quātitas maior fuerit quātitas minor: vñ non valet iſte modus arguendi: permanet eadem quātitas ꝗ̄ prius: ⁊ quātitas prior erat pedalis ergo ⁊ preſens quātitas pedalis erit quātitatis.

Secundum documentū eſt. Augmentatio eſt per minima: ⁊ diſcontinua ⁊ interpollata: ⁊ ꝙ dicunt moderni ꝙ quelibet augmentatio particularis ē vna ⁊ ↄtinua: tñ augmētatio a principio vſq3 in fine3 eſt interpollata: nō ſatiſfacit Auerroi declaranti continuitate3 nō reperiri in oibus motibꝰ: ⁊ ponenti differentia3 inter augmētum ⁊ motu3 locale3. 3. phyſicoꝝ. 6. q2 motus vnus augmēti cōponitur ex pluribus motibus: ⁊ q̄etibꝰ: in motu aūt locali vno nō īterponiꝛ quies media: iō cōtinuatio eſt manifeſta: ⁊ credimus hoc in augmento. i. credimus augmentationē nō eſſe cōtinuā: ſi. n. augmētatio eſſet motus cōtinuus: cuilibet parti ſenſibili tēporis. i. cuilibet inſtanti correſpōderet pars ſenſibilis quantitatis acquiſite per augmentatōe3. i. minima quātitas (appellaꝛ aūt inſtans pars ſenſibilis: quia nihil habemus de tēpore niſi inſtans: non quia inſtans ſit pars: ſed quia nihil aliud apparet d eo: cōſequētia aūt Auerrois deduciꝛ hoc fundamento: augmentatio fit cu3 generatione ergo ſi augmentatio eſt cōtinua ⁊ generatio: ſed generatio eſt p minima: ergo augmentatio erit per minima: ergo ſi eēt cōtinua: in quolibet inſtanti tēporis augmentatōis fieret vnu3 minimu3: ergo cuilibet parti ſenſibili tēporis correſpōderet pars ſenſibilis magnitudinis: ergo totu3 inueniꝛ infinitu3. 8. phyſicoꝝ. 23. quare cōcludendu3 eſt augmentationē fieri per minima ⁊ interpollate: vñ hec duo pugnant adinuicē: augmētatio eſt per minima: augmentatio eſt motus continuus: ⁊ ratio eſt: ille motus cuius mobile acqui to aliquo termino nō eſt in potentia ſm eam parte3 ſm quā fuit acquiſitio termini facta: ille nō eſt cōtinuus ⁊ ita eſt in augmento: nam materia conuerſa in ſubſtantiam nutriti ſm minima: eade3 minima nō ſunt in potentia ad vlteriorem perfectionem: ⁊ hec pro nunc ſufficiant.

Tertium documentū eſt tale. Quelibet ps aucti eſt aucta: ſublatis īpedimētis. Contra: augmentatio eſt per minima: ⁊ quelib3 pars aucti eſt aucta: ꝗ̄ ꝗcq̄d augeꝛ: augeꝛ ad duplū: quia calor diuidit carne3 nutrienda3 ⁊ nutrimentu3 per minima: ⁊ cū nihil ſit minus minimo: tanta erit pars nutrimenti additi: quanta eſt caro cui ſit additio: ⁊ ſi tantu3 tanto additur: efficitur duplum: ergo infertur omne quod augetur: augeri ad duplu3. Solutio eſt: voluit Albertus magnus ſecunda pte ſumme: materia3 cibi aduenīente3 ſibi vendicare eandē numero formam ſbale3 que eſt in nutrito: ⁊ eandem quantitate3 ⁊ qualitate3 ⁊ vbi. Contra: quātitas eſt eterna materie: ⁊ in augmento additur noua materia: ergo ⁊ noua quantitas. Dico ergo aggenerationem ⁊ augmentatione3 fieri per minima nutriti: nō nutrimenti: quoduis enim minimu3 nutriti eget nutrimento: verum non cuilibet minimo additur minimum nutrimenti: ⁊ ſum cum Alberto in hoc pro nunc: ꝙ in nutritione nō producatur noua pars forme ſubſtātialis: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ materia variari poteſt: nulla variatione penitus facta in forma: ſiue illa educta ſit: ſiue nō educta: vt paulopoſt patebit.

Quartum documentum eſt tale. Nutritu3 nutritur ſm materia3 tantū: nutritio. n. eſt penes illud qd̄ īmutaꝛ: tale ē mā̄: nō forma: ergo. Cōtra: nutrimētū accipit formā nutriti: ꝗ̄ nutritio eſt ſm formā. Solō ē: ſtante eadē numero

forma accipit nutritũ alias partes mãles in quibus mutaꝛ. Itẽ aliqd nutritur actu: ergo nutritio eſt ſm formã: qꝛ nutritũ eſt actu per formam. Solutio eſt: nutrimentũ efficiꝛ ſub forma nutriti eadẽ que prius fuit in partibꝰ nutriti: variatis partibꝰ ſm materiã. Item: deperdiꝛ pars materie in carne ergo ⁊ forma extẽſa in illa pte materie: ergo cũ reſtauratio fiat ſm moduz deperditiõis: reſtauratio fiet in materia ⁊ forma. Solutio ẽ: dicẽduz ẽ formã nõ perdi ꝓpter materie deſtructionẽ: pars.n. materie ꝺperdita nõ fuit neceſſaria forme ſine qua eſſe nõ poſſet: vt ſubtiliter docet pluſꝗ̃ Cõmentator.2. tegni Cõmento.44. quare cõcludo cũ augmẽtatio fiat merito eius quod ꝑmanet; nutritio rõne illius qḋ fluit ⁊ refluit augmẽtationẽ eſſe ſm formã: nutritionẽ: ſm mãm. Veruz dubitaꝛ: fluente mã fluit forma exiſtẽs in ipſa quare ſicut de vno ſic de altero dici põt. Dico relicta rñſione Alberti ⁊ Truſiani loco allegato: ꝙ ſecus ẽ de mã: ſecus de forma: forma nãqꝫ vt talis dat eſſe qḋ merito ſui eſſet indiuiſibile: fit aũt diuiſibile ⁊ fluẽs rõne materie: quapropter magis eſt cã augmẽti forma ꝗ̃ materia: lꝫ vtraqꝫ fluat: qꝛ forma fluit ꝑ accidens: mã ꝑ ſe. Vel dicẽdũ ẽ vt dixi primo de aĩa.65. 2. de aĩa.47. forma.n. extẽſa nõ variaꝛ: variato ſubiecto: vñ ſenex ſi oculũ iuuenis acciperet videret vt iuuenis: ergo virtꝰ viſiua eſt eadem a principio vite vſqꝫ in finẽ: tũ talis virtꝰ eſt extẽſa ad extenſionẽ organi: quare virtꝰ ſenſitiua in ſe nõ itẽdeꝛ ⁊ remitteꝛ: neqꝫ erit aliqñ fortior: aliqñ ꝺbilior: ſꝫ eius organũ merito qualitatuz intendeꝛ ⁊ remitteꝛ: ⁊ ita poterit virtus organica in operationes ſuas aliqñ melius: ⁊ aliqñ peius: ⁊ variabunꝛ actus ſentiẽdi ſꝫ diuerſitatem qualitatũ ipſius organi: potẽtia organica nullatenus variata: hac de cã itaqꝫ dici põt augmentũ fieri rõne forme: nõ materie: qꝛ ꝑmanet eadẽ forma a principio augmẽti vſqꝫ in finez: mã aũt fluit ⁊ refluit: vnde quẽadmoduz in intenſione eadẽ ꝑmanet forma numero a principio alteratõis vſqꝫ in finez: ita in augmẽto ꝯſeruaꝛ eadẽ aĩa numero: ſiue illa ſit extẽſa: ſiue inextẽſa: ⁊ hec nõ niſi frequẽti tractatu ⁊ exercitio capi pñt. Poſtꝗ̃ ḡ de augmẽto fortaſſis plura diximus ꝗ̃ erat neceſſe. De tactu: actõe ⁊ mixtione ſequẽti ſumma pertractabiꝛ.

¶ Sũma tertia primi libri de generatiõe.

Quoniã autẽ opꝫ. Preſenti ſumma que eſt a Textu Cõmẽti.43. vſqꝫ ad.90. differit Ariſtoteles de tactu: actione: paſſione ⁊ mixtione. A.43. vſqꝫ ad 46. agit ꝺ tactu: his propõnibꝰ. Ea ſe tangunt primo que diuerſas magnitudines ⁊ poſitionem habentia: ſimul habent vltima: vnde requiruntur tria ad tactum hoc modo conſideratuz: diuerſa magnitudo: locus quo alteruz contineatur: ⁊ ꝙ eorum vltima ſint ſimul: ⁊ hoc modo corpora mathematica magnitudinez habentia: que ſunt abſtracta ſm rationez non ſm eſſe: dicuntur ſe tangere. Ea dicuntur ſe tangere ſecundo: que diuerſas habẽt magnitudines: ⁊ poſitionẽ hñtia: ⁊ quoꝝ vltima ſunt ſimul: ⁊ adinuicẽ agunt ⁊ patiuntur: ⁊ hoc modo grauia ⁊ leuia proprie dicũtur ſe tangere. Et ſicut mouentium quoddam eſt qḋ moueꝛ: quoddã vero eſt imobile. Ita faciẽtium quoddam eſt mobile: quoddam imobile: omne eniz faciens ⁊ agens mouens ẽ: ⁊ nõ ecõtra: eſt ergo mouere generalius ꝗ̃ agere. Tactus tertio ineſt his ꝗ̃ diuerſas magnitudines ⁊ poſitionem habentia: ſimul habent vltima: quorum quidem vnum mouet: ſed nõ eſt natum ab eo moueri: alterum vero mouetur ſolum ⁊ non mouet. Se tangentia quarto ſunt quorum vnius vis in alterum tranſit: ꝗ̃uis etiam tangens hoc modo non attingat id qḋ tãgiꝛ: ⁊ ꝺ mõ aĩ moleſtia ⁊ triſtitia diciꝛ hoiem tangere: ⁊ animũ dolore tactũ dicere ſolemus: nõ aũt ecõtra dicimus hoiem tangere triſtitiam.

Auerrois. 43: dicit intentionẽ phyloſophi eſſe determinare an ſint elementa. Contra elementa ſunt ꝑtes ſubiectiue naturati ſubiecti phyloſophie naturalis: ⁊ artifex non habet poteſtatem probandi ſuum ſubiectum eſſe: neqꝫ partes ſubiectiuas ſui ſubiecti.2. de anima.27. Solutio eſt: probat tñ Ariſtoteles iſta eſſe principia ex quibus fit aliquid. Item elementa poſſunt dici natura mixtorum improprie: quia exactiſſime loquendo nihil dicitur natura: niſi materia ⁊ forma ſubſtantialis.2. phyſicorum.10. ¶ Preterea notanter dicit Auerrois: congregatio mixtio eſt aliquo modo: quia ſcilicet non eſt vera mixtio. Rurſus docet contrarietatem repertam inter formas ⁊ vnitatem prime materie cauſam eſſe actionis ⁊ paſſionis. Et oẽ agens corporeum agit per contactum aut actione reali aut intentionali.

¶ Cõmento.44. ait: impoſſibile eſt imaginari eas eẽ abſtractas a loco: vt mathematici abſtrahũt eas ab alijs accidentibus naturalibus: ⁊ corpus naturale non eſt in loco niſi per ſuas dimenſiones: non per accidẽtia alia: locus ergo inſeparabilis eſt a corporibus mathematicis ſiue fuerint abſtracta in ſermone ⁊ eſſe: ſiue in ſermone tantum. Contra.4. phyſicorum.47. corpus mathematicum non eſt in loco niſi per imaginationem: Diſtinctio de loco mathematico ⁊ naturali ſoluit: de ratione loci mathematici eſt continere tantum: dimenſiones enim neceſſario occupant locum: ſiue cuz qualitatibꝰ: ſiue abſqꝫ qualitatibus intelligantur: imo implicat peripatetice loquendo: hoc corpus cubum eſſe in aqua: ⁊ latera aque non diſtare. De ratiõe loci naturalis eſt cõtinere ⁊ conſeruare.

¶ Cõmento.45. ait: mouens eſt generalius agente 3. phyſicoruz.3.12. methaphyſice.23. Preterea dicit Cõmentator tactũ in naturalibus ſumi cõiter reſpectu corporuz mouentiũ ⁊ motoꝝ tãtũ: vt ſunt corpora celeſtia ꝓprie reſpectu eorũ quorũ eſt actio ⁊ paſſio ⁊ hoc ſiue ſit vnuz agens ⁊ alterũ patiens: patet cõparato celo ad hec iferiora. vel vtrũqꝫ agat ⁊ patiaꝛ vt cõſtat reſpectu corpoꝝ ſublunariuz iter ſe. Tactꝰ itaqꝫ ſꝫ veritatẽ repiꝛ in his que agũt ⁊ patiunꝛ adinuicem.

Sententia. 46. vſqꝫ ad.56. ſtat in his ꝓpoſitionibus. Omnino ſimile ab omnino ſimili pati nõ põt. Oĩno diſſimile ab oĩno diſſimili pati ẽt nõ põt. Similitudo ⁊ diſſimilitudo eſt ratio agẽdi ⁊ patiẽdi. Oẽ agẽs cõicans in materia cũ paſſo in agẽdo repatiꝛ. Actio ⁊ paſſio eſt propter materiam ⁊ formaz. Actio ⁊ paſſio conceduntur ſi͞libus ⁊ diſſi͞libus: Cõuenietia ⁊ diſcõuenietia eſt cã actiõis ⁊ paſſionis.

Auerrois. 46. ait: dicunt autẽ ⁊ ſi aliqs oppoſuerit nobis dicendo ꝙ videmus ignem magnum extinguere paruum qui ſunt conſimiles: ⁊ etiam lumen ſolis interimere paruum lumen: dicemus ꝙ hoc nõ contingit niſi propter cõtrarietatem in quãtitate: ⁊ hoc intelligatur ſm antiquos: quia cõtrarietas in quãtitate nõ eſt de actiuis 4. phyſicorum.84. Item ait.47. cõtrariuz nõ recipit ſuum cõtrariuz: ⁊ dicebat primo phyſicorum.51. ſ. nõ alteratur in eius formaz: ⁊ cauſa expoſitõis fuit quia voluit Auerrois calidum ⁊ frigidũ ſm gradus remiſſos ſe compati: frigus nãqꝫ ſm ꝙ eſt frigus nõ recipit caliditatẽ: neqꝫ alteratur in eam: verũtamen vnũquodqꝫ cõtrariuz agit in tertiũ: ⁊ ex tertio: ⁊ ratio eſt: ſi calor ꝑ poſſibile eẽt abſtractꝰ a materia non eſſet patiens: ſed agens: quia paſſio eſt merito ſubiecti tantum: ergo ſublato tertio auffertur paſſio ergo ⁊ actio. ¶ Rurſus.48. ſermo antiquoruz verus erat ſm partem: falſus ſm aliaz: ⁊ erant ſermones eoruz cõtradictorij ſm intentionẽ: ſubcõtrarij ſm conſiderationez: Item ait: quoniam cum cõſideratum fuerit de hoc inuenitur ꝙ res agit in aliam rem inquantuz eſt cõtraria ratione ſcilicet forme: ⁊ patitur inquãtum eſt ſimilis: ratione materie. Item inquit: ⁊ ſi ſimile agit in ſimile: tunc res agit in ſeipſam: ⁊ ſi ita eſſet: nihil eſſꝫ incorruptibile ⁊ imobile: omne enim corrumperet ſe ⁊ moueret ſe: vnde idem non poteſt agere in ſeipſum corruptiue: neqꝫ mouere ſeipſum ſm eandem partem. Poteſt ⁊ idem habere in ſeipſo principium augmẽtationis ⁊ alterationis: ſtante veritate predicte propoſitionis: redditur autem aqua calefacta frigida per exitum vaporum.2. de anima. 115. Preterea.49. albedo non poteſt pati a linea: neqꝫ linea ab albedine: niſi accidẽtal'r: ſi linea fuerit nigra: ⁊ dicitur ſm famoſitatem linea eſſe albam vel nigram: ſuperficies.n. eſt ſubiectum propinquũ ⁊ immediatum albedinis. Item ſi inter magis calidum ⁊ minus calidũ ſit actio ⁊ paſſio: hoc eſt inquãtũ ſunt contraria aliquo modo.5. phyſicorum.6. ¶ Vlteriꝰ 50. ait: cauſa autem receptionis eſt genꝰ cõmune eis i. materia prima: ⁊ cauſa actionis eſt cõtrarietas. Itẽ inquit: ⁊ non tantuz ꝙ ipſa propoſitio dicens ꝙ actiua ⁊ paſſiua ſunt cõtraria eſt vera: ſed etiaz ſua conuerſa videtur eſſe vera: intẽdit Cõmentator iſtas rationes: hec ſunt contraria ergo actiua ⁊ paſſiua: hec ſunt actiua ⁊ paſſiua ergo cõtraria: ⁊ talis circulatio non facit ſimpliciter fidem: alter enim proceſſus nõ eſt ſcientificus: quia volebat demonſtrationem quia non eſſe demonſtrationẽ: neqꝫ facere ſcire. Scire.n. quia nõ eſt ſcire: vt dixi.6. phyſicoruz.15. ¶ Ampliꝰ 51. actio eſt ratione contrarietatis: paſſio conuenientie. Et licet agẽs naturale prius natura corrumpat: prius tamen intendit producere ſibi ſimile. Iterum 52. habetur iſta propoſitio: tam ſimilitudo ꝗ̃ diſſimilitudo eſt ratio agendi ⁊ patiendi: vñ ſimile nõ agit in ſimile: ſimile ſcilicet in qualitate: gradu raritate: denſitate: actione directa nõ reflexa: ⁊ modo agendi ⁊ ratio eſt: quia finis agentis eſt aſſimilare ſibi paſſum: ideo abſoluta aſſimilatione ceſſat actio: dico aſſimilare inquantũ eſt poſſibile: agens enim denſum agit vt aſſimilet paſſum in agendo; agens rarum vt aſſimilet in agendo: ⁊ in gradu: ⁊ raritate. Alij tamẽ duabus tantuz ſunt contenti limitationibus in qualitate ſcilicet ⁊ in gradu: ſm quos virtus vnita citius non intenſius producit.

Item ex.53. colligiꝛ reactio ſm qualitates eiuſdem contrarietatis: vñ teneo latitudinez actiuitatis ⁊ reſiſtentie qualitatũ primarũ eẽ oppoſitas: quare ſi fuerit agẽs infra ſpherã actiuitatis paſſi: ⁊ eius virtus reſiſtitiua nõ ſit maior: neqꝫ equalis virtuti actiue paſſi: ⁊ nõ fortificetur aliunde agens: agens in agẽdo repatietur. Et ſi in medio īter agẽs ⁊ paſſuz inducatur ſimul caliditas ⁊ frigiditas: tamẽ non mouetur motibus contrarijs: tales nãqꝫ motus tendunt in eundem terminum ad quez: quẽadmodũ n. aer exiſtens in igne ad locum nãlem deſcendit: ⁊ ī aqua ⁊ terra ad eundem aſcendit motibus illis idẽtitatem ſpecificam ſeruãtibus: ita medium calefit ⁊ infrigidatur non tamen motibus agitaꝛ contrarijs: per illos.n. motus deducitur mobile in eandem diſpoſitionem tanꝗ̃ in vnam formam mediam ex caliditate ⁊ frigiditate reſultantẽ. Argumentũ de parte repaſſa ſatis ẽ a nobis pertractatũ.3. phyſicoꝝ.8.

Rurſus. 54. ait: ⁊ cũ neceſſe ẽ vt primũ agẽs nõ patiatur: neceſſe ẽ vt ſit in nõ mã patientis: ⁊ ſic eſt ꝺ primo agente: ſcilicet corpore celeſti: quia eſt in ſubiecto diuerſo a ſubiecto ī quo ſunt res patientes: ⁊ ſi inueniatur hoc agens qḋ non ſit ī aliqua materia oĩo: neceſſe ẽ vt non patiatur aliquo modo: neqꝫ eſſentialiter: neqꝫ accidẽtaliter. Senſus eſt: primum agens nõ põt carere materia ad vbi: primum mouens põt carere omni materia. Et ſciendũ eſt: ꝙ primum mouens localiter in genere eſt celum: primum mouens ſimpliciter eſt intelligentia: primũ tamen alterans ſimpliciter eſt primum mouẽs motũ qḋ reſoluendum eſt in primum localiter mouẽs imobile: intelligentia nãqꝫ prima mouens primum localiter: nequaquã primum alterans vocari põt: ⁊ cã ẽ: vt reor: quia inſtrumentum intelligentiarum peculiare alterationem non recipit: ſed bene motũ localẽ.8. phyſicorum.20.

Item. 55. ait. Cauſa agens in eo ꝙ ẽ agens alia eſt a cauſa propter quã agit agens: ſcilicet forma: ⁊ ideo equiuoce dicitur de eis hoc nomen cauſa: vnde cauſalitas cauſe agentis cõſiſtit in mouere aliquid proprie ⁊ realiter: cauſa formalis eſt illa ꝗ̃ dat eſſe. Item inquit: cauſa agens differt a formali ī hoc: ꝙ agens cum fuerit erit forma: ⁊ erit in patiẽte: ſed forma cuz fuerit: nihil fiet in patiente. i. forma inducta ceſſat actio: habitibus.n. preſentibus in materia ceſſat motus. Itẽ ait: calor ſi eſſet abſtractus: ageret ⁊ non pateretur: ⁊ non haberet cauſam efficientẽ niſi ſm ſimilitudinem.4. celi primo.3. de aĩa.5.36. ſepenumero affirmaui iſtam propoſitionẽ: oẽ ꝓductuz ẽ nouũ: qꝛ nõ eſſe producti antecedit eſſe illius tempore nõ natura tantũ.

A textu Cõmenti.56. vſqꝫ ad.77. incipit Ariſtoteles inueſtigare qualiter veniat agens ad patiens: vt ei imprimat formaz: alij voluerunt medium eſſe poros per quos quidẽ fieret actio ⁊ paſſio: ⁊ mixtio: in corporibus nõ tranſparẽtibus: que ſunt corpora intra ſe lumen non admittẽtia: erãt pori tortuoſi ⁊ inordinati: in tranſparentibus vero ꝗ̃ ſunt recipientia lumen in partibus interioribus inueniebantur pori ordinati: veꝝ quia nõ ſunt pori ī celo ⁊ elementis naturaliſſime diſpoſitis: ideo ꝑ illos nõ fiebat mixtio neqꝫ viſio.

Sententia. 57.58.59. Leucippus ⁊ Democritus dixerunt actionem ⁊ paſſionem fieri per contactũ athomaliuz. Parmenides

⁊ meliſſus ponētes tantuꝫ vnuꝫ ens ⁊ īmobile: vnꝰ finituꝫ: alter infinitū: negauerūt omnē actionē ⁊ paſſioneꝫ: non erant. n. multa entia ſm veritateꝫ: ſed ſꝫ tantuꝫ apparentiā: prio phyſicoꝝ. 41. ⁊ opinari ſic: ⁊ credere ita eſſe in re iudiciū eſt demētie manifeſtū: experimētuꝫ. n. ſermonū veroꝝ eſt vt cōueniat ſenſatis. 8. phyſicoꝝ. 22. 26.

Sententia. 60. 61. 62. 63. Leucippꝰ ⁊ Democritus nō negauerunt multitudineꝫ entiū: ſicut Parmenides ⁊ meliſſus: ⁊ fuit poſitio Democriti ceteris rationabilior: ſaluauit. n. omnes mutationes: quas aliȷ ſaluare nō poterāt: iſte opiniones ſunt adducte primo huius a Textu Cōmenti primi vſqꝫ ad. 11.

Sententia. 64. Non poſſunt corpora indiuiſibilia eſſe inuicem actiua ⁊ paſſiua per vacuū: qꝛ mediū dꝫ eſſe actiuū ⁊ paſſiuū hinc eſt ꝙ non fit viſio niſi per mediuꝫ dyaphanum 2. de anima. 74.

Sententia. 65. Si vnum cōtrariū reperit: ⁊ alteruꝫ: hec propoſitio eſt vera: actu vel aptitudine: dicit Auerrois grauitatem ⁊ leuitateꝫ apparere priores qualitatibus alteratiuis: cauſa eſt: qꝛ grauitas ⁊ leuitas ſunt forme ſbales. 4. celi prio. 20. ſunt quoqꝫ elemēta prius mobilia motu locali ꝙꝫ motu alterationis.

Cōmento. 66. formatur hec conſequentia: grauiꝰ ergo calidius: que tenet qꝛ ſi grauius ergo ⁊ leuius: ergo ⁊ calidius: qm̄ leue eſt leue ꝑ caliditatē que rarificat partes materie ſue: ⁊ facit ipſum leue.

Circa. 67. Sciendū ꝙ denſitas dicit partiū ꝓpinquitateꝫ: propinquitas aūt partium materie in actu que in potentia eſt ad vbi: denſitas ē in celo: que qdem ad luminoſitateꝫ cōducit: ſed propinquitas partium materie in potentia ad formas ſubſtantiales in ſubceleſtibus exiſtit corporibus ⁊ cauſa opacitatis.

Auerrois. 68. Format iſtaꝫ conſequentiā: hec differunt in naturis ergo in aliquo differunt ergo ſunt diuiſibilia. Contra: qd de intelligētiȷs. Dico ꝙ loquit ſm antiquos nō ponentes niſi differētiaꝫ ſm ſituꝫ ⁊ ordinem.

Sententia. 70. 71. 72. 73. 74. Stat ī hoc declarat Ariſtoteles nō eē poſſibile aliqua eſſe corpora indiuiſibilia que ſint rerum principia: qꝛ ſi eſſent eiuſdem nature: cōtinuarent: ⁊ totus mūdus eſſet vnum corpꝰ cōtinuū: ⁊ nō eſſent inuiceꝫ actiua ⁊ paſſiua: ſi alterius ⁊ alterius nature: ille nature eſſent principia: ⁊ non talia corpora: ⁊ dicit Cōmentator figuras nō eſſe principia: qꝛ figure ſunt poſteriores illis differētiȷs: imo elemēta nullaꝫ hn̄t figurā. 4. celi. 26. talia indiuiſibilia ſi ab extrinſeco mouerent eſſent paſſiua: ſi a ſe: eſſent diuiſibilia ī partem mouentē ⁊ motaꝫ: vel actus ⁊ potentia in eodem cōgregabunt. Ex hoc loco colligitur indiuiſibile alterari nō poſſe. Tenet Marſilius implicare ꝯdictionē punctū eſſe qualē ſeu calidum: qꝛ ſi caliditas que nunc eſt in ſubiecto diuiſibili ponat in puncto: eſſꝫ finite ⁊ infinite intenſionis: ideo arbitratur punctum nullo modo alterari poſſe: nec per ſe: nec ꝑ accidens: ſed tm̄ ſm imaginationē: pōt tn̄ dici ꝙ caliditas in puncto nō eſſet alicuius intenſionis: qꝛ eēt dempta quātitas: ⁊ ſi eſſet alicuius intenſionis eſſet infinite intenſa: ⁊ hoc caſu nullatenus ageret: ⁊ tūc corolarie ſequit aliquā caliditatē finitam maioris eē potētie caliditate infinite intēſiōis: pꝫ de caliditate ī ſubiecto diuiſibili ⁊ alia ſubiectata in puncto.

Sententia. 75. 76. ſtat in hoc: oſtendit Ariſtoteles fruſtra poros poni ꝑ actionē ⁊ paſſionē: ⁊ licet interdum pori faciant ad facilitandā actionē: non tn̄ ſemꝑ: nō ſunt ergo ponēdi Pori vt corpora agant ⁊ patiant.

A textu Cōmenti. 77. vſqꝫ ad. 82. declarātur ꝓprietates actionis ⁊ paſſionis: qnqꝫ principiȷs explicate. Pria ē: patiens tale eſt ſm qualitatem potentia: quale agens eſt actu. Eſt nāqꝫ mobile potentia tale: quale mouens eſt actu: oē ꝙ agēs agit ſm ꝙ eſt in actu formaliter vel virtualiter: patit ſm ꝙ eſt in potentia. 3. phyſicorum. 17. 8. phyſicorum. 55.

Secunda conditio eſt. Debet paſſum eſſe paſſibile ſm quālibet partē: ⁊ ita partes centrales terre ⁊ ignis contangentes celum ſunt corruptibiles ⁊ de facto aliqn̄ corrūpent.

Tertia eſt. Patiens magis diſpoſitum magis patitur: ⁊ minus diſpoſitū minus: magis enim diſpoſitum minus reſiſtit: ergo velotius patitur.

Quarta eſt omne patiens continuū eſt ſm magnitudinem ⁊ non in partes diuiſuꝫ ſi nanqꝫ paſſum foret actu diuiſum: eſſent plura patientia ⁊ non vnum.

Quinta eſt: agens debet eē propinquū paſſo vt ipſum tangat: mouens. n. primum ⁊ proximum ſimul eſt cuꝫ moto. Quo fit vt quelibet pars continui ſit diuiſibilis: ⁊ vt antiqui male dixerint: non poſſe ſcilicet fieri generationem: corruptionem: actionem ⁊ paſſioneꝫ: niſi corpora reipſa diuiderentur: ⁊ in partes diſtraherentur: vt niſi fiat corporum congregatio: aut ſegregatio. Nō etiā ſit augmētatio aut paſſio ex athomorū congregatione: nā ſi ſic: non quelibet pars aucta inueniretur: ſed ea tantum cui aduenirent athomi: perinde vt ſi glatiei circūponeretur aqua que continue in glatiem mutaret nūqꝫ interiores glatiei partes augerentur: ſed tantū exteriores: ⁊ ſi manui aduenirent athomi: manus tantū augeretur ⁊ non pes. Unde eſt aduertendū ꝙ ad congelationem ex parte materie requiritur aqua: ⁊ terra: quia apparet aqua turbida poſt degelationē: ⁊ exalatio ſicca per quā melius conſtringūtur partes inuicem aque ⁊ terre: alioquin non aſcenderet glaties in aqua: ex parte efficientis frigiditas ⁊ determinatus aſtrorum aſpectus: que omnia ꝯcurrunt ad clauſuram ⁊ conſtrictionem aque ⁊ terrē ſimul: ⁊ ꝯmixtionem exalationis ſicce cuꝫ illis. Et dicit Cōmentator cōmento. 80. videmus ideꝫ corpus reuerti modo humidum: modo ſiccum: tamen eadē natura remanente ſine diuiſione contingente ei ⁊ ſine compoſitione ⁊ ſine diuerſitate in ſitu partium: ⁊ in ordine: ex qua auctoritate patet error eorum qui credunt rarefactionem eſſe motum ad ſitum tantuꝫ: hucuſqꝫ itaqꝫ ē declaratum: propter quid eſt actio ⁊ paſſio: quibus conuenit actio ⁊ paſſio. Que ſit cā actionis ⁊ paſſiōis: ⁊ quo modo fiat actio ⁊ paſſio.

A textu Cōmēti. 82. vſqꝫ ad. 90. inueſtigat qd ſit mixtio: qd miſcibile: an mixtio ſit: ⁊ quomodo ſit.

Sententia. 82. ſtat in hoc. Sunt qui mixtionem fieri nō poſſe oſtēdūt: hoc modo

modo: aut miſcibilia manent in mixto: ⁊ ſi ſic: nō potius poſt mixtionē dicerent mixta ꝙꝫ ante: aut vtrūqꝫ miſcibiliū perit: ⁊ ita nō erit mixtio: quia que non ſunt: mixta eſſe nō poſſunt: aut vnum manet ⁊ alteꝝ non: ſed hoc non: quia quod nō eſt: alteri miſceri nō poteſt. ¶ Eſt cōſiderandum: reperitur mixtio cuius miſcibilia manent ante ⁊ poſt mixtioneꝫ actu: vt mixtio qua miſcetur granuꝫ grano: alia eſt mixtio cuius miſcibilia pereunt: ſed partes quantitatiue manent actu ante ⁊ poſt mixtionem: vt mixtio qua miſcetur vinuꝫ aque: alia eſt cuius miſcibilia ſunt ante mixtionem: non poſt: vt mixtio elementoruꝫ pro generatione tertiȷ: alia eſt mixtio de qua loquitur Ariſtoteles hic: que eſt: cum elementa omnia veniunt ad mixtionem: vnde omnia miſcibilia ſiſir ſe hn̄t ante ⁊ poſt ⁊ diſſimilr ſe hn̄t ante ⁊ poſt:

Sententia. 83. ſtat ī hoc. Mixtio nō eſt generatio: nec alteratio: nec augmentatio: neqꝫ ecōuerſo: nō eſt generatio: qꝛ forma ſubſtātialis nō miſcetur materie: nec materia forme cuꝫ nō ſint corpora naturalia magnitudinē habentia: quorum vnū ab altero ſeparari ⁊ ſeorſum ſaluari poſſit: ſed vna forma ſubſtantialis deperditur: ⁊ altera acquiritur: in mixtione vero nulla acquiritur aut deperditur ſubſtantia. Neqꝫ mixtio eſt alteratio: quia qualitas nō miſcetur ſuo ſubiecto: cuꝫ prius ſeparatim exiſtens: poſtea ſuo ſubiecto non coniungatur: vnde caliditas non admiſcetur aque: nec frigiditas ligno. Item ab augmentatione differt mixtio: quia in augmentatione forma ſubſtantialis cibi deperditur: ⁊ forma nutriti in eius mā acqrit: in mixtiōe vo nulla deperdit forma ſubſtātialis.

Sententia. 84. Miſcibilia in tertio ex eis aggregato non actu manent: ſed potentia: nō enim miſcibilia corrūpuntur: nec alterum: ſed eorum virtus ſaluatur: ⁊ dicit Auerrois ideo dicimus ꝙ nō corrumpebant perfecte: neqꝫ remanſerunt: ſicut fuerunt ante iſtuꝫ: ⁊ nō dicit Cōmētator ꝙ ſimplr nō remaneāt: qnimo ſm ipſum remanent actu in mixto. 3. celi. 67.

Sententia 85. 86. narratur opinio antiquorum dicentium mixtionem fieri per iuxtapoſitionem minimorū ſm ſenſum: ſm hāc opinionem mixtio erat cōpoſitio: ⁊ non quelibet ps mixti erat mixta ⁊ ꝙ erat imixtum vni erat mixtum alteri. Recitatur ⁊ opinio dicentium mixtionem fieri per iuxtapoſitionem minimorū ſm formā: ⁊ eſt minimuꝫ ſm formaꝫ: cū pars non eſt eiuſdem denominationis cum toto: ſm hanc opinionē: non quelibet pars mixti eſt mixta. Aliȷ voluerunt mixtionem fieri per iuxtapoſitioneꝫ indiuiſibiliuꝫ que tamē indiuiſibilia nō dari manifeſtuꝫ eſt.

Sententia. 87. 88. Miſcibilia ſunt eandeꝫ ſpecie habentia materiaꝫ: ſoluꝫ eniꝫ cōmunicantia in materia ſunt adinuiceꝫ actiua ⁊ paſſiua: ⁊ dicit Cōmentator eſſe mixti conſiſtere in temperamēto qualitatuꝫ primaruꝫ. Item miſcibilia debent eſſe proportionata in magnitudine ⁊ paruitate ⁊ inquit Auerrois: facilitatem mixtionis eſſe ex humido: difficultateꝫ ex ſicco: ⁊ hoc niſi humida ſint viſcoſa.

Sententia. 89. 90. Mixtio ſit miſcibilibꝰ in potētia adeqtis: dicit Auerrois quantitas eſt ſubiectum illius qualitatis duorū mixtorum ideſt natura quāta: ⁊ ſunt equalia aut prope: dicit prope: propter equale ad pondus. Cōmento. 90. non contradicit Auerrois Auicenne: ſed 3. celi. 67. vnde putauit Auicenna formas ſubſtantiales elementorum non intendi: nec remitti: ſꝫ qualitates duntaxat. Et docet Albertꝰ eq̄litatē aliaꝫ eē arithmeticam: aliam geometricam ideſt aliaꝫ abſolutam: aliam reſpectiuam. Elementa non ſunt equalis contrarietatis: non eſt adequatio in actiuitate: non in reſiſtentia: non eſt tanta actiuitas: quanta reſiſtentia: ſed debet eſſe adequatio in comparatiōe ad determinatam formā. Eſt ergo mixtio miſcibiliū alteratoꝝ ſi corruptoꝝ vnio.

Digreſſio.

Primus liber de generatione quibuſdā abſoluatur documentis: primū ſit tale. Elementa virtute propria nō habent poteſtatem producendi mixtuꝫ: neqꝫ accidentia ſubſtantiā: hoc fundamento: demonſtrata forma mixti nunc producta: imediate ante hoc inſtans alicuius certe difficultatis fuit illam formam producere ⁊ imediate ante hoc minor fuit potentia actiua elementorum: quia remittebatur ad non gradum: ergo: in productiōe eniꝫ alicuius forme eſt difficultas ⁊ corrumpendi ⁊ ꝓducendi formaꝫ: aliter ignis poſſet producere hominē: quoniam poteſt tollere diſpoſitiones reſiſtentes īductioni forme hominis. Iterum elementa nō ſunt cauſa vniuoca: quia non eiuſdem rationis: nec equiuoca: quia non ſunt perfectiora mixto: nihil eniꝫ poteſt agere vltra gradum proprium. Contra: poſſibile eſt mixtum nunc primo habere eſſe: ⁊ illud qđ prio egit ad productionem illius nunc primo non eſſe: ergo: probatur aſſumptum. Tū quia: eadem eſt natura forme permanentis in primo inſtanti ſui eſſe ⁊ poſt: ſed poſt non repugnat: ergo nec ante. Tum quia forma permanens eſt tota ſimul ergo cum eſt facta non reqrit agens: in primo ſui eſſe eſt complete producta: ergo. Tum quia forma in primo ſui eſſe non reqrit materiam in potentia ad ipſaꝫ: ergo tunc nō requiritur agens ipſam formam. Secundo principaliter arguitur. Accidens virtute propria poteſt ꝓducere ſubſtātiam: ergo. Tuꝫ quia calor virtute propria poteſt diſponere ergo inducere. Tum quia calor poteſt corrūpere virtute propria ſubſtantiā ergo ⁊ generare: poteſt nāqꝫ calor ſūmus inducere in aquam calorem incompoſſibilem aque. Tum quia: ignis non agit niſi vt calidus: nec elementa agunt ⁊ patiuntur inuiceꝫ: niſi per qualitates primas. Solutio eſt: in primis dico ꝙ repugnat naturaliter aliqd ſub certo gradu actiuitatis imediate ante hoc inſtans qđ eſt preſens fuiſſe ⁊ illud idem nūc non eſſe. Inſuper dicitur forma permanens: non quia poſſit eē ſine agente: ſed ſic vocatur: quia omnes eius partes ſimul ſunt. Iteruꝫ in primo inſtanti forma requirit agens prius egiſſe: ⁊ nunc eſſe in producto eſſe. Ad ſecundū principale reſpondetur calorē non poſſe virtute propria diſponere pro forma ſubſtantiali: neqꝫ corrūpere virtute propria: neqꝫ inducere in aquam caloreꝫ incōpoſſibilem aque. Iterum ignis non agit imediate ꝑ formaꝫ ſubſtantialem: ſed per caloreꝫ: tamen forma ignis eſt ei prima ratio agendi: ⁊ ſi calor ſit igni ratio calefaciendi: non tamen generandi ſubſtātiā: vnde ſole qualitates elementorum ſunt elementis proxima ratio agendi: non tamen prima ⁊ principalis. Et ſi per poſſibile caliditas eſſet ſeparata a ſubiecto: ⁊ ageret: vir

tute celeſti duntaxat diſponeret ⁊ induceret ſubſtantiam.

Secundum documentuʒ ſit tale. Elemẽta nõ ſm eſſe perfectum: ſed remiſſuʒ ⁊ imperfectũ remanent in mixto: qualitates naqʒ in ſũmo in mixto non reperiuntur: ergo neqʒ formẽ elementoꝝ ſm eſſe perfectũ ⁊ ſũmuʒ: vñ cum qualitates elementoꝝ intendantur ⁊ remittantur: ⁊ ſuſcipiant magis ⁊ minus: ⁊ ſint paſſiones eoꝝdeʒ: forme quoqʒ elementoꝝ ſubſtantiales intendentur: ⁊ remittẽtur: ſuſcipitatqʒ magis ⁊ minus: ⁊ ita erũt gradus forme ſubſtantialis ignis diſtincti a gradibꝰ qualitatum. Cum enim elementuʒ ſit id ex quo componitur aliquid ⁊ eſt in eo: ⁊ indiuiſibile in alteram ſpeciem: ⁊ vnũquodqʒ maneat in illo quod componitur ex illo: permanebũt elemẽta formaliter in mixto. Item non eſt elementuʒ niſi elemẽtati: ⁊ ſunt elementa materia mixti: ergo remanent in mixto. Iterum mixtio eſt alteratoꝛuʒ ⁊ non coꝛruptoꝛuʒ vnio: miſcibilia eniʒ in mixto non ſunt coꝛrupta. Contra: ſubſtantia ⁊ accidens diſtinguũtur ꝑ rationes cõtradictorias ergo inter illa non exiſtit mediuʒ. Dico ꝙ inter ſubſtantiaʒ perfectaʒ ⁊ accidens eſt mediũ per participationẽ conditionũ ſubſtantie perfecte ⁊ accidentis. Iterum: nihil eſt medium inter ea que ſunt diuerſoꝛuʒ generuʒ: ſba ⁊ accidens ſunt diuerſoꝝ generum: ergo. Dico nihil eſſe mediuʒ per participationem diuerſoꝛuʒ generuʒ: cum hoc tamen ſtat formas elementoꝛuʒ mediare inter ſubſtantiaʒ perfectã ⁊ accidens: quantuʒ ad conditiones conuenientes ſubſtantie ⁊ accidenti. Rurſus: forme ſubſtantiales elementoꝛuʒ intenduntur ⁊ remittuntur ergo acquiruntur per motuʒ: diſtinguendo motuʒ contra generationeʒ. Dico motuʒ ⁊ generationeʒ differre ex parte ſubiectoꝛuʒ ⁊ terminoꝛuʒ: ſubiectuʒ generationis eſt materia pꝛima: ſubiectuʒ auteʒ motus eſt completum actu: ad formas itaqʒ elementoꝛuʒ eſt veriſſima generatio licet ſucceſſiue intendantur. Item vnum mixtuʒ eſſet quattuoꝛ ſuppoſita ⁊ in quattuoꝛ ſpeciebus: quia quelibet forma ſubſtantialis cõſtituit ſuppoſitum in determinata ſpecie. Dico formaʒ elementi in mixto non denominare: tum quia in materia in qua exiſtit eſt aliqua forma nobilioꝛ: tum quia eſt ibi ſm eſſe imperfectuʒ ⁊ remiſſuʒ: vnde cum ex mixto generatur mixtuʒ: elementa acquirunt taleʒ pꝛopoꝛtioneʒ qualem requirit forma mixti generati: tenenduʒ eſt ergo in mixto elemẽta formaliter remanere: mixtio naqʒ eſt miſcibiliuʒ alteratoꝛum vnio: alteratio autem ⁊ vnio non conuenit eis que nõ ſunt: vult Ariſtoteles elementa non coꝛrumpi cuʒ veniunt ad mixtionem.

Tertium documentuʒ tale eſt. Inquirendũ eſtʒ quo modo elementa in mixto habent ſituʒ: vel eniʒ habent ſitũ diſtinctum: vel nõ: ſi ſic: non quelibet pars mixti eſſet mixta: ſi non: daretur penetratio coꝛpoꝛuʒ. Dico ꝙ elementa veniũt ad mixtioneʒ: cum tria agunt in quartuʒ: cuius materia venit ſub formis elementoꝝ refractis: vbi pꝛiꝰ inueniebatur ſub forma elementi intenſa ⁊ perfecta ſed pꝛo nunc hec ſufficiãt. 3. celi hanc materiã diffuſiſſime tractabo.

¶ Tiberij Bacilerij Bononienſis Lectura in ſecũdũ librũ de generatione.

De mixtione quidem. Intentio Ariſtotelis in hoc ſecundo libro eſt determinare de vocatis elementis ⁊ eoꝝ contẽperamẽtis. A textu Cõmenti pꝛimi vſqʒ ad. 24. inueſtigat numerũ qualitatuʒ pꝛimarũ: ⁊ elemẽtoꝝ. A. 24. vſqʒ ad. 46. differit de generatõe elementoꝝ. A. 46. vſqʒ ad. 51. agit de generatiõe mixtoꝝ. A. 51. vſqʒ ad 70. loquitur de cauſis omnibus generationis ⁊ coꝛruptionis.

Sententia Textus Cõmenti pꝛimi. 2. 3. 4. 5. talis exiſtit. Veteres pꝛĩcipiũ materiale dixerunt eſſe ens actu: ſiue id elementum eſſet: ſiue medium aeris ⁊ ignis. Errauit Plato: pꝛimo quia nõ clare expꝛeſſit an materia ſit coꝛpus ſimplex: an mixtũ. Scdo qꝛ hac vtebatur ſimilitudine ſicut aurũ ſubicit rebus ex auro factis: ita mã ſubiciebatur rebus naturalibus.

Eſt pꝛimo aduertendũ. Eiuſdem artificis officiuʒ eſt conſiderare de generatione ⁊ de eo qd̃ pꝛimo eſt cauſa generationis: ⁊ ſunt elementa: veluti illius ſcientie cuius officium ẽ ꝯſiderare pꝛimũ ens: eiuſdẽ officiũ ẽ ꝯſiderare ens inquãtũ ens.

Iterum ait Auerrois: amplius de generatiõe ⁊ coꝛruptione ſimplici cõi ſimplicibꝰ ⁊ compoſitis ideſt mixtis. ſ. que erit ex vno in vnuʒ. Sẽſus eſt: vt generatio eſt mutatio vnius ex vno. i. a pꝛiuatione ad habitum: tractatur pꝛimo ⁊ 5. phyſicoꝛum: ⁊ pꝛimo libro de generatione: vt eſt vnius ex multis ideſt mixti ex elementis inquiritur hoc ſecundo libro.

Item inquit: quoniã ſi omnia compoſita fuerit ſenſibilia neceſſe eſt vt elementa eoꝝ pꝛopinqua ſint ſenſibilia: ratio eſt: quia elementũ remotũ vt eſt materia pꝛima nõ eſt ſenſibile. 3. celi. 61. coꝛpoꝛum etiaʒ ſenſibiliuʒ ſublunariũ qualitates pꝛime ſunt differentie. 2. de anima. 117. 3. de aĩa. 63. 3. phyſicoꝛum. 48. ⁊ hac lege maioꝛ eſt colligantia potẽtiarũ ꝙ̃ʒ obiectoꝛũ: quantitas eniʒ nõ ſentitur ab aliquo ſenſu exterioꝛi niſi ſit coniuncta ſenſibilibus ꝓpꝛijs: quare manus applicata celo ipſuʒ nõ tangeret: neqʒ perciperet: cuʒ ibi non ſint qualitates pꝛime:

Amplius ait: omne coꝛpus exiſtens in actu non põt fugere contrarietatẽ: vnde ſi eſſet vnuʒ coꝛpus cuius vna medietas ſit calida ⁊ altera frigida: vna grauis ⁊ altera leuis. Vel eſſet tale coꝛpus non actu: ſed potentia caliduʒ ⁊ frigidũ graue ⁊ leue. Vel ſentienduʒ eſt tale coꝛpus collectiue eſſe calidũ ⁊ frigidũ: nõ diuiſiue: quẽadmodũ dici conſueuit de ſcuto cuius vna medietas ſit alba: ⁊ alia nigra.

Item Sciendũ eſt ꝙ materia eſt magis ſubſtãtia ipſa forma: ſi ſubſtantia dicatur a ſubſtando: forma autẽ quia dat perfectionẽ cõpoſito: eſt magis ſubſtãtia materia. Et ſi Ariſtoteles pꝛio phyſicoꝛũ. 69. declarauerit naturã materie pꝛime per cõparationẽ auri ⁊ ligni ad opera: ⁊ hic in hoc repꝛehẽdatur Plato. Dico ꝙ foꝛtaſſis arbitratus eſt Plato illaʒ eſſe omnimodã ſimilitudinẽ: nõ ſic Ariſtoteles: ⁊ hoc ẽ

⁊ hoc eſt ꝙ inquit Auerrois: ⁊ hoc quod dixit nõ eſt verum in rebus generatis: ſed in rebus alteratis in quibus videlicet ſubiectum eſt ens actu: ibi in potentia.

Sententia. 6. ⁊. 7. ſtat in hoc. Semper materia in potentia que eſt pars eſſentialis omniuʒ coꝛpoꝛũ ſublunariũ eſt cõtrarietati copulata: que quidem ſubiectuʒ eſt ⁊ radicale ⁊ totale generationis ⁊ formaruʒ ſubſtantialiũ: accidẽtium auteʒ eſt ſubiectũ radicale non totale. Rurſus qualitates tactu perceptibiles ſunt pꝛincipia ⁊ differentie elementoꝝ: quibus vnuʒ ab altero differre cognoſcimus: queruntur eniʒ elementoꝛũ differentie vt ſenſibilia ſunt: ⁊ vt ſunt actiua ⁊ paſſiua. Iteʒ pꝛiuatio que eſt in pꝛima materia nõ denudatur a pmis qualitatibus cõtrarijs. 2. phyſicoꝛuʒ. 15. que quideʒ cõtraria ſunt pꝛincipia omniũ que generantur ⁊ coꝛrũpuntur. i. in generatione ſubſtantiali non dicitur materia ſub imperfecta forma: niſi ratione qualitatũ pꝛimarũ. Amplius ſi quis dicat. Elementa ſunt coꝛpoꝛum naturaliuʒ pꝛima ergo ſm pꝛimas ſumentur qualitates: at qualitates viſibiles ſunt pꝛioꝛes tangibilibus. Solutio eſt: elementa ſunt pꝛioꝛa ſm oꝛdineʒ generationis: nõ ſm perfectioneʒ: ⁊ dicit Auer. non poteſt aliquis dicere ꝙ cõtrarietas que eſt in viſu eſt pꝛioꝛ ꝯtrarietate tactus: nõ enim querimus in hoc loco pꝛioꝛitateʒ ſm fineʒ ⁊ formaʒ: ſed ſm ſubiectuʒ ⁊ materiã que eſt pꝛioꝛitas ſm naturã. Senſus eſt: cõtrarietas que eſt in viſu eſt pꝛioꝛ ſm formaʒ cõtrarietate tactus: cõtrarietas tactus pꝛioꝛ eſt ſm materiaʒ ꝯtrarietate viſus: ideo hec ſimplr̃ pꝛioꝛ eſt: cũ materia abſolute ſit pꝛioꝛ forma: obiectũ autẽ viſus ⁊ ſi ſit cõius cauſalitate: non tamẽ pꝛedicatione obiecto tactus: neqʒ in elemẽtis nãliter diſpoſitis inueniunt colores: que qdem ſi viſibilia exiſtant: nõ tñ ꝑ coloꝛeʒ pꝛopꝛiũ ſed ꝑ alienũ percipiuntur.

Sententia. 8. vſqʒ ad. 16. ſtat ĩ hoc. Quia non ſecundum grauitatem ⁊ leuitatem: ſed ſecundum calidum: frigidum humidum ⁊ ſiccum elementa ſunt actiua ⁊ paſſiua: iccirco ſm calidũ: frigidũ: humidũ ⁊ ſiccũ ſumenda ẽ differentia ⁊ numerus elementoꝛũ: ⁊ nõ ſm grauitatem ⁊ leuitatẽ. ¶ Eſt pꝛimo notanduʒ: inueniuntur duo ſenſus tactus: vnꝰ reſpectu calidi: frigidi: humidi: ſicci: alius reſpectu grauis ⁊ leuis: cũ. n. ſint duo modi ĩmutandi tactũ: alteratione. ſ. ⁊ motu locali: ponũtur duo ſenſus tactus. 2. de aĩa. 108. Iteʒ calidũ congregat homogenea ⁊ entia cõſimilis nature. Etherogenea diuerſeqʒ nature entia ſeiungit: dicit Auerrois: cõgregationi homogeneoꝛũ accidit ſeggregatio etherogeneoꝛũ. i. cõgregare per ſe cõuenit igni: ſeggregare vero per accidens. Eſt autẽ frigiduʒ qd̃ ⁊ homogenea ⁊ etherogenea cõiungit: multa naqʒ alterius ⁊ alterius nature ꝑ frigiditatem cõſolidant: ⁊ ait Auerrois: frigus eſt cõgregãs ⁊ determinans homogenea ⁊ etherogenea.

Iterum humidum eſt male terminatũ termino ꝓpꝛio: ⁊ bene terminabile termino alieno: humida naqʒ ⁊ fluida figure continentis ſeſe pꝛomptiſſime accomodant: ſiccũ vero diffinitur id eſſe: quod bene terminatur termino pꝛopꝛio ⁊ male termino alieno.

Item. Subtile: Groſſuʒ: Lubꝛicũ: Aridũ: Molle: Durũ: ad aliquas ꝑdictaꝝ qͥttuoꝛ reducunt: ꝓſertim ad humidũ ⁊ ſiccũ: nam ſubtile reducitur ad humidũ: ſicut enim humidum facile replet continens ⁊ eius concauũ tangendo figuram ſequit ita ſubtile ⁊ multo facilius: ꝙ̃uis id ſenſui minꝰ ſit cõpertũ. Groſſuʒ autẽ reducitur ad ſiccũ quod eſt humidi oppoſituʒ. Eſt naqʒ regula generalis: ſi quattuoꝛ ſint accidẽtia: quoꝛũ duo pꝛia ſint oppoſita: ⁊ duo etiaʒ poſtrema: ſi tertiuʒ eſt in pꝛimo: ⁊ quartum erit in ſecundo.

Amplius lubꝛicũ reducitur ad humidũ: nã lubꝛicũ eſt humiduʒ: aliquid pinguedinis ⁊ viſcoſitatis habens admixtũ: vt oleum. Aridũ auteʒ lubꝛico oppoſituʒ reducitur ad ſiccũ oppoſitũ hũidi. Itẽ durũ quod coagulatũ eſt reducitur ad ſiccũ: nã extrĩſecã habet ſiccitatẽ: vt metallũ. Molle reducitur ad humidũ: quod in ſeipſuʒ cedat: vnde multis modis dicitur humidũ: pꝛimo qd̃ extrinſecã in parte exterioꝛi ⁊ ſibi non naturaleʒ habet humiditatẽ: vt terra perfuſa pluuia: herbe aſperſe roꝛe: ⁊ tale humidũ dicitur vdũ. Secundo eſt id quod alienaʒ ⁊ ſibi non conuenientẽ humiditatẽ habet in partibꝰ interioꝛibus: vt terra cũ pluuiã imbiberit: ⁊ ſpongia ⁊ lana aque ĩmerſa: ⁊ dicitur infuſuʒ. Tertio dicit qd̃ naturaleʒ ⁊ ſibi conuenienteʒ habet in pꝛofundo humiditateʒ: ⁊ dicitur coagulatuʒ: vt metalluʒ ſolidũm intus latentẽ retinet humiditateʒ. Quarto qd̃ naturalem ⁊ in ſuperficie ⁊ in pꝛofundo retinet humiditatem: vt aqua ⁊ aer: ⁊ hic modus pꝛopꝛius eſt. ad quẽ tres pꝛioꝛes reducuntur. Differentie igitur elementoꝛum ſm quattuoꝛ pꝛimas qualitates tangibiles ſumende ſunt.

Digreſſio.

Inquiratur nũquid caliditas: frigiditas: humiditas ⁊ ſiccitas ſint qualitates pꝛime. Pars affirmatiua eſt vera: inter enim qualitates ſenſibiles conuenientes generabilibꝰ in quantum generabilia ipſe ſunt pꝛioꝛes oꝛdine ⁊ cauſalitate: cum actione earuʒ generarentur alie in ſimplicibus ⁊ mixtis: graue enim ⁊ leue: duruʒ: molle: lubꝛicũ: aridũ: aſperũ: lene: groſſuʒ: ſubtile: rarũ: dẽſuʒ ad illas quattuoꝛ reducuntur. In pꝛimis graue ⁊ leue ſunt poſterioꝛa qualitatibus pꝛimis: quatenꝰ videlicet dicunt ⁊ impoꝛtant grauitationẽ ⁊ leuitationem ⁊ motus quoſdaʒ deoꝛſuʒ vel ſurſuʒ: quia ergo hec nomina graue ⁊ leue ſignificant contrarietatem ſm motuʒ tantũ ſine alteratione ⁊ paſſione: ideo grauitas ⁊ leuitas non ſunt qualitates pꝛime. Item ait Auerrois: Alexander dicit ꝙ Ariſtoteles tacuit denſitatẽ ⁊ raritatẽ: aut quia collocatur ſub graui ⁊ leui: aut ſub duro ⁊ molli: ⁊ tacuit aſperitatem ⁊ lenitatẽ: quia aſperitas eſt ſiccitatis: ⁊ lenitas ex humiditate: ⁊ hoc quidem non eſt manifeſtũ: vitrũ. n. rarũ ẽ ⁊ durũ: ⁊ vitrũ eſt lene ſed non humidũ. Similiter etiaʒ vitrum rarũ eſt ⁊ graue: nubes autẽ denſe ⁊ leues: ⁊ viſuʒ eſt: quoniã non tacuit raritatem ⁊ denſitatẽ niſi propter hoc ꝙ ſunt qualitates non actiue conſequentes caloꝛem ⁊ frigus: raruʒ naqʒ inſequitur caliditatem: denſuʒ frigiditatẽ. Contra: aliquid eſt calidius ⁊ denſius: ergo. Solutio: in elementis calidius ẽ rarius: non in mixtis: ⁊ frigiditas copulata ſiccitati cã eſt maxime denſitatis. Vtrũ vero detur influentia diſtincta realiter a motu ⁊ lumine: qua celuʒ conſeruet elementa frigida declaratur. 2. celi. 42. tenendum eſt tamen ad mẽtionẽ Auer. celũ duplici duntaxat inſtrũto motu ſcilicet ⁊ lucẽ agẽ in hec inferioꝛa.

Sententia. 16. vſqꝫ ad. 24. ſtat in hoc: tantū ſunt quattuor elementa: cū ſint quattuor cōbinationes vtiles quattuor primarū qualitatū. Ignis eſt calidus ⁊ ſiccus: ſed primo calidus. Aer calidus ⁊ humidus: prio humidus. Aqua frigida ⁊ humida: primo frigida. Terra frigida ⁊ ſicca: ſed primo ſicca.

Eſt Primitus aduertendum. Regula arithmetica aduertenda eſt. Deme a numero pari duo: ipſum multiplica p reſiduū medietatē: ⁊ adde medietatē numeri: ⁊ erit numerꝰ cōbinationuꝫ. Deme a numero impari vnuꝫ: ⁊ per medietatē reſiduū multiplica ipſum: quare quattuor erunt elementa: ⁊ multiplicatis mixtis non eſt neceſſe elementa multiplicari quo ad ſuppoſita.

Item ſciendum: omne actiuū habet ſuuꝫ ſubiectum propriū: calidū ignis habet ſiccum: calidum aeris humidū: frigidū aque humidū: frigidum terre ſiccuꝫ: ⁊ hac lege nō inconuenit idem eſſe ſubiectū contrariorꝫ. Ex ordine etiā qualitatum ſumitur ordo elementorū: ſi aqua ſit primo frigida: neqꝫ opus eſt elemētuꝫ quodlibet aliquo decorari animali: ſunt quoqꝫ tres motus ſm ſpecieꝫ ſubalternā: ſm ſpecialiſſimaꝫ ſex: ⁊ ita ſunt tantum quattuor elementa.

Iterum aduertenduꝫ: intenſior eſt caliditas in igne hic q̃ꝫ in elemento: eo quod ipſa ſuſcipitur in ſolidiori ſubiecto: ⁊ eſt factuꝫ ad finem generationis: ne ignis ſcilicet reliqua corrūpat elementa: caliditas. n. ignis fortificatur propter materiam ſuſcipientē: ſi enim aliquod eſt primū ⁊ ſit cā alicuius: id pōt ſibi amplius ⁊ minus in eſſe ſꝫ ſubiectū ſuſceptionem.

Amplius qualitates motiue ſunt quattuor ſpē diſtincte: ⁊ in elementis quelibet illaruꝫ eſt ſub eſſe intenſo ⁊ perfecto. Motus ēt elementorum ſunt diuerſi ſpecie ⁊ natura: tum quia motus elementi eſt ſimplex: ergo cauſa principalis ⁊ inſtrumentalis eſt ſimplex: primo celi. 8. tum quia in elemētis medijs forme ſbales ſunt ſm eſſe pfectū ergo ⁊ qualitates motiue.

Item ſciendū in elementis reperiri ambas q̃litates in ſummo: quo tamē non obſtante ignis eſt primo calidus. Aer primo humidus. Aqua primo frigida. Terra primo ſicca: per has enim qualitates elementa magis reſiſtunt cōtrarijs q̃ꝫ p alias ſecundarias eis conuenietes. Quodlibet ergo elemētum duas habet qualitates: vnam actiuam: alteram paſſiuam: tum propter contrarietatem quam habēt elementa adinuicem: tum quia vnūquodqꝫ elementum eſt miſcibile cuꝫ alio: ⁊ habet vnūquodqꝫ elemētum vnam illarum in ſummo ⁊ primo: aliam ſecūdo: duo enim non ſequūtur eandem formā numero immediate ⁊ eque primo: ⁊ cū hoc ſtat vnūquodqꝫ elementuꝫ habere ambas qualitates in ſūmo: qñ elemētum eſt in ſua naturali diſpoſitione: ſi enim in elemētis eſſet qualitas remiſſa: omnia elementa eſſent ſimbola: quia remiſſio eſt per admixtionē contrarij: ſimplex etiam forma elementi non poteſt hic truncataꝫ qualitatē. Et ſi eſſet in terra frigiditas remiſſa ſine cōtrario: vt multi opinantur: latitudo in inſtanti induceref: ⁊ eſſet ignis remiſſi caloris dato ꝙ terre ſūme ſicce ⁊ frigide vt. 4. applicetur ignis. ſublatis enim quattuor gradibus frigiditatis: erunt inducti totidē caliditatis: ⁊ ita erit ignis naturaliter diſpoſitus: remiſſe: truncateqꝫ caliditatis. Itē: elementa naturaliter diſpoſita licet habeant ambas q̃litates in ſūmo: vt tamen veniunt ad mixtionē non ſunt elemēta ſumma. Elemēta quoqꝫ per qualitates quas ſibi prio determinant magis cōcurrunt ad mixtionē q̃ꝫ per qualitates quas ſecundo ſibi vendicant: ⁊ attentione digniſſimū eſt: ſicut ignis ⁊ terra contrariantur contrarietate extremi ad extremū: quia ignis in tribꝰ aſcendit elementis: terra in tribus deſcendit: ita aer ⁊ aq̄ cōtrariantur contrarietate extremi ad extremū: quia aer deſcēdit in vno ⁊ aſcēdit in duobꝰ: aqua aſcendit in vno: ⁊ deſcendit in duobus: his dictis ꝯſtat tantū eſſe quattuor elementa.

Sūma ſecunda Secūdi libri de generatione.

Quoniam autem determinatū. Preſenti ſūma que eſt a Textu Cōmēti. 24. vſqꝫ ad 46 differit Ariſtoteles de generatione elementorū: his propoſitionibus. Elemēta adinuicē generātur ⁊ corrūpunt. Elemētorū quodlibet ex altero quolibet generari poteſt. Elemēta ſimbola facilius adinuicē traſmutant ⁊ citius: diſſimbola vero difficilius ⁊ tardius. Ex elementis nō ſimbolis ſimul collectimqꝫ ſumptis pōt tertium elementū generari. In elementis ſimbolis ſiue conſequētibus ſiue non ſe conſequentibus vnum ex altero gignitꝛ: ex duobus tamen ſimul iunctis non producitur tertium. Elementa non ſunt rerum naturaliuꝫ materia. neqꝫ elementum elemento materia eſt. Impoſſibile eſt elementa in infinitum ſm rectitudinē procedē: noue ſpeciei elementū ſemper ſumendo: ſed ipa ſpecie finita neceſſe eſt eſſe. Non recte dixit Empedocles elementa eſſe adinuicē intranſmutabilia: ſed tū adinuicem ſm equalitatem comparabilia. Empedocles non conuenienter ponit augmētationē: neqꝫ ꝺ alijs motibus verā fecit determinationē. Non recte dixit Empedocles oīa ⁊ ſubſtantias oēs: tū ꝯpletas: tum incōpletas ex elementis componi.

Circa. 24. Sciendū ꝙ ex elemēto totali nō poteſt quodlibet elementuꝫ generari: qꝛ ſic rueret mundus: imo elemēta ſm ſe tota ſemper permanent in eadem menſura ⁊ proportione: vnūquoduis tū pedale cuiuſlibet elementi quantuꝫ eſt ex ſe ⁊ natura ſua pōt tranſmutari in quodlibet elementuꝫ: neqꝫ diſtantia impedit: quodlibet enim cū quolibet habet contrarietatem: ⁊ cōicant omnia elementa in materia.

Circa. 25. 26. aduertendū ꝙ ex parte actiuitatis tantuꝫ in diſſimbolis eſt facilior tranſitꝰ: quia ibi due qualitates agunt. In ſimbolis vna tantum. Ex parte reſiſtentie in ſimbolis ē facilior tranſitus: cum ibi ſit minor reſiſtentia. Merito aūt actiuitatis ⁊ reſiſtentie ceteris paribus ⁊ in his ⁊ in illis eſt eque facilis tranſitus: cū equalis ſit proportio duorꝫ agentium ad duo paſſa: talis ē vnius ad vnū. Voluit autem Ariſtoteles inter elementa ſimbola faciliorꝫ eſſe tranſitum: qꝛ ibi pauciora agunt: ⁊ pauciora reſiſtunt: adeo tamen vnum ꝙ elementa conuenietia in raritate facilius tranſmutant q̃ꝫ diſcōuenietia: ⁊ hac ratione ignis ⁊ aqua citius ſunt tranſmutabilia q̃ꝫ ignis ⁊ terra. Remanet auteꝫ eadem qualitas. i. cōſimilis

milis in elemēto genito ⁊ corrupto: vt dixi. 2. de aīa 4. ⁊ primo huius. 24.

Circa. 27. 28. 29. 30. Sciendum primā generationem eſſe cum corrumpitur tantū vna qualitas. Secunda eſt: cū pereunt due: ⁊ generantur due. Tertia eſt: cum corrumpuntur due ⁊ nulla generatur: ⁊ ſic patet que iſtarum trium generationum eſt facilior: que difficilior. Eā tribus autem aſſerit Auerrois cōmento. 30. vnum non poſſe produci: ⁊ intelligitur ſtante dominio ⁊ ſubdominio illorum trium elemētorꝫ: aliter ex aqua: igne: ⁊ aere: victo penitus aere oriretur terra ſine aliquo inconuenienti.

Textu cōmēti. 31. 32. 33. 34. oſtendit Ariſtoteles elementa neqꝫ media inter illa poſſe eſſe materiale principium rerum naturalium: cuꝫ illud ſit materia prima pura potentia ſubiecta priuationi: ⁊ dimenſionibus interminatis: vna numero ſm eſſentiam reſpectu omnium generabilium ⁊ corruptibilium: multiplicata tamen ſm multitudinem formarum: a quibus ſuſcipit eſſe: ſeiungitur autem materia a priuatione: primo phyſicorum. 80. materia manet: priuatio non: materie non opponitur forma: ſed priuationi: Materia eſt pars ſubſtantie: priuatio non. Aliqui dicunt ꝙ materia ⁊ priuatio ſumētes occaſionem ab Ariſtotele: primo phyſicorū. 60. ſunt vnum numero: quia priuatio eſt in materia: ſicut ſortes ⁊ quantitas eius ſunt idem numero: quo ad exiſtentiam: ⁊ ſi a materia ſeparetur aliqua forma: materia eſt priuata illa priuatione priuata: qua antequaꝫ recepiſſet erat priuata priuatione priuante.

Circa. 35. videtur eſſe ſuperfluitas ī dictis Ariſtotelis: ſupra probauit elementa non poſſe eſſe principiuꝫ materiale: hic facit idem: ergo. Dico ꝙ ſupra probauit elementa non generari ex illo vt materia: hic non generari vt principium. In fauorem antiquorū arguitur: ante finem hore ignis tranſmutabit aquam aliquanta velocitate: ⁊ dupla ad illam: ⁊ ſic in infinitum: ex quo minorabitur reſiſtentia in infinitum: ⁊ augebitur proportio in infinitum potentie motiue ſupra reſiſtentiam ergo velocitas intendetur in infinitum ergo in fine hore erit caliditas infinita: ſi eniꝫ motus terre creſceret in infinitum: ⁊ grauitas: primo celi. 51. Dico ꝙ maioratur velocitas ⁊ proprio in īfinitum: tamen caliditas eſt finita: quia ignis tranſmutat ſolam aquam finitam tempore finito. Grauitas terre eſſet infinita: ſi terra tempore finito pertranſiret ſpatium infinitum.

Circa. 36. Sciendum ꝙ nullum elementum cōtrariatur duobus elementis diuerſis in ſpecie: eque primo: eiſdem contrarietatibus: quia tunc illa duo elementa eſſent eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſime. Omnia etiam elementa ⁊ proxima ⁊ diſtantia habent contrarietatem: ⁊ nullum cōtrariatur pluribus eadē cōtrarietate eque primo.

Commento. 37. habentur iſte propoſitiones: equalitas ſm proportionem non eſt vere equalitas. Illa que ſunt eiuſdē generis communicant in materia. Vnus pugillus aque eſt equalis decem aeris ſm quantitatem: nam quātitas eſt eterna materie: ⁊ tāta eſt multitudo materie in vno pugillo aque: quāta in deceꝫ aeris. Inſuper elementa ſm ſe tota aſſerit Cōmentator non eſſe equalia ſm qualitatem: ſed ſꝫ partes: vnde elementum ſm ſe totum habet ad aliud proportioneꝫ equalitatis: a proportione autem equalitatis non fit actio. Colligitur ex textu preſenti comparata ſm quātitatem cōmunicare in materia: quare ſol ⁊ terra comparabuntur in quātitate: vt mathematica eſt: q̄ vt ſic non requirit idem ſubiectū.

A textu cōmenti. 38. vſqꝫ ad. 46. oſtēdit Ariſtoteles Empedoclem non potuiſſe ſaluare augumentationem: generationem: motum localem violentum: ⁊ naturalem: alterationem: ⁊ adiungit animam non reſultare ex elementis: quia ſi ſic: qualitates ſpirituales recipere non poſſet: Sed notandum ꝙ ſtante equali applicatione agentis ad paſſum: nunquam eſt poſſibilis vniformis alteratio: ⁊ in infinitis partibus proportionalibus producentur īfinite caliditates quarum nulla erit intēſior caliditate producta in prima parte proportionali: hec de ſecunda ſumma.

Summa tertia ſecundi libri de generatione.

E elemētis aūt ex Preſenti ſumma que eſt a textu cōmenti. 46. vſqꝫ ad. 51. determinat Ariſtoteles de generatione mixtorum: his propoſitionibus: Nō recte dixit Empedocles ex elementis ſm ſubſtantiam manētibus fieri mixtum: queadmodū ex lateribus ⁊ lapidibus fit domus: tunc enim mixti acquiſitionū eſſet generatio: ſed multoruꝫ per ſe ⁊ actu exiſtentiuꝫ congregatio: que non conſtitueret vnum ſimpliciter ſed aggregatione ſolum. Elementa in generatione mixti ſe ad quandam temperiem reducere ⁊ eorum qualitates in excellentia remitti: ad mediocritatēqꝫ temperari: vt ita contemperate cōueniant nature ipſius mixti: ⁊ ſic fiat mixtum. nam proprium eſt elementis in ſuis excellentijs manentibus nihil poſſe gigni: quare elementa non ſunt materia mixti: neqꝫ qualitates elementorum in excellentia contrarie ipſius itideꝫ materia ſunt: ſed natura ſubiecta quattuor elementorum qualitatibus ad mediocritateꝫ contemperatis: ipſius mixti materia eſt: que medium vocatur: quia vniuſcuiuſqꝫ elementoruꝫ naturaꝫ participat ⁊ qualitates habet elementoruꝫ remiſſas: ⁊ medias in comparatione ad illas in elementis excellentes ⁊ extremas: ⁊ hec materia per formaꝫ mixti ſubſtantialeꝫ regitur ⁊ informatur. Quodlibꝫ mixtuꝫ perfectuꝫ circa terraꝫ: que eſt mundi mediuꝫ: exiſtens ex omniuꝫ elementoruꝫ contēperamento naſcitur: circa mediuꝫ quideꝫ mūdi exiſtunt animalia que in terra aut ſuper terram degunt. Vegetabilia que radicem terre infixam habent: ⁊ mineralia: que terra effodiuntur. Primo ꝙ quodlibet huiuſmodi mixtorum ex terra componitur: cuꝫ vnūquoduis mixtuꝫ naturam illius participet: in cuius loco ortum eſt. Ex aqua vero: quia res mixta indiget terminatione ⁊ ſuaruꝫ adinuiceꝫ partium continuatione: aqua autem optime terminabilis eſt a terra: ⁊ ſuo humore terreſtria continuantur: ne ſua ſiccitate diſſoluātur: vnde pulueres aridi abinuiceꝫ coniuncti humore continuātur. Et in lignos exauſto humido aqueo terreſtria diſperguntur: ⁊ ſi

unt cineres ſegregati:que tamẽ prius per huiuſmodi humidum aqueum in ligno coniuncta erant ⁊ continuata. At ſi terra ⁊ aqua in mixto fuerint:⁊ ignem ⁊ aerem in eo eſſe neceſſe eſt:nam mixtum perfectũ ex contrariorũ contemperamento naſcitur:non eiꝫ contemperamentum eſt niſi ex contrarijs: at ignis aque:⁊ aer terre contrariatur:igitur ⁊ ignis ⁊ aer in mixto erunt: quare omnia ſimplicia corpora in mixto inuenientur. Mixta quoqꝫ animata cũ elemẽtis nutriant:ex illis itidẽ exiſtent.

Circa. 46.⁊.47. Sciẽduꝫ ꝙ ex vnitate materie ſequitur inuicem generabilitas:⁊ ex inuicem generari colligitur vnitas materie:vnde nõ inuenitur materia vna cõmunis vniuſcuiuſqꝫ reruꝫ naturalium niſi ex rebus habentibus generationem ⁊ interitum:ſiue vnuꝫ in alterum tranſmutetur:ſiue in aliud eiuſdem ſpeciei:vel generis vniuoci cum eo. Duo nãqꝫ indiuidua ignis actu exiſtentia non ſunt tranſmutabilia adinuicem:tamen habent eandẽ materiam.

Circa. 48. Aduertenduꝫ ꝙ via compoſitionis mixta producũtur ex elementis: via reſolutionis eſt ẽconuerſo:que quideꝫ elementa ĩ mixto ſunt equalia potentia atqꝫ virtute:equalitate ſcilicet arithmetica non geometrica: ideſt elementa ſunt in mixto ſꝫ ꝙ expoſcit forma mixti: ⁊ eſt mixtũ medium inter elementa per participationem:non ꝑ abnegationeꝫ. Auerrois in cõmento.48. arbitratur miſcibile dominans ſimpliciter conuertere aliud in ſui naturaꝫ:miſcibile dominans dominatuꝫ remanere in mixto. Fatetur non dari mediuꝫ temperatum equaliter:neqꝫ ſcilicet quo ad qualitates motiuas: neqꝫ quo ad qualitates alteratiuas:ſed inuenit cõplexio temperata iudicialis ſm ꝙ expoſcit ſpecies aliqua:quare reprehendit hic Galenum:dicebat.2. colliget errorem Galeni in hoc fuiſſe paruum. Arbitrantur medici in cuti equalitateꝫ eſſe ponderalem. Marſilius credit equalitatem in alteratiuis ⁊ nõ in motiuis. Contra:ille ſunt equales ergo ⁊ elementa ergo ⁊ motiue: agens enim tantum dat de forma: q̃tum de conſequentibus formam. Quare tenendum eſt non dari equale ad pondus: neqꝫ in motiuis:neqꝫ in alteratiuis qualitatibus: quod ſi ꝑ poſſibile daretur:non duraret niſi per inſtans: cui nullum conſeruans poſſet applicari; verũ de his dicaꝫ diffuſe primo celi.7.

Circa. 49.50. Sciendũ ꝙ finis terre in mixtis eſt figurare:retinere:ſeruare figuras: ⁊ formas. Aqua vero habet figurare formas:lineare: temperare. Aer confert vt mixta rarificentur:ſubtilientur:alleuientur ⁊ ad ſuperiora eleuentur. Officium ignis eſt maturare:ſubtiliare:permiſcere ⁊ frigiditatem aliorum ſubmittere. Rurſus notanda eſt iſta propoſitio:ex eiſdem ſimus ⁊ nutrimur: que eſt ſcripta.2.celi.21.2.de anima.28.⁊.2.de generatione animalium capitulo primo: intelligitur eniꝫ iſta propoſitio ĩ ſpeciebus perfectis: aliter prim⁹ mus ⁊ ſecundus cum nutriantur ſanguine: eſſent eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſime. Contra Cõmẽtatorem.8.phyſicorum.46.7.methaphyſice.28. Item cum dicitur hic ⁊.4.celi.35.elementum ſuperius eſſe formam ⁊ perfectionem inferioris: ⁊.2.de anima.26. nullum corpus eſſe formam corporis:hic de extrinſeca.2.ð anima de intrinſeca loquitur perfectione.

Sũma quarta ſecundi libri de generatione.

Quia vero ſunt.

Preſenti ſumma que eſt a textu cõmẽti.51.vſqꝫ ad.70.determinat Ariſtoteles de cauſis generationis ⁊ corruptiõis:his ꝓpoſitionibus. Tot ſunt generationis reruꝫ naturaliũ principia ⁊ in eodeꝫ genere cauſe:quot ſunt principia in corporibus celeſtibus:ſempiternis ⁊ primis: patet nam reperitur materia celi:itelligentia que eſt forma ei⁹ ⁊ mouens celuꝫ:ita inuenitur materia que eſt altera pars corporuꝫ ſubceleſtium:forma ſubſtantialis:⁊ cauſa efficiens:quare equalia ſunt numero in celo ⁊ rebus naturalibus:nam tria. Neqꝫ idee:neqꝫ materia cauſa eſt effectiua generationis. Qualitates prime non ſunt precipua agentia:⁊ efficiẽtia. Perpetua eſt generationum ⁊ corruptionuꝫ ſucceſſio. Pro perpetua reruꝫ generatione non ſufficit motus primi mobilis:ſed preter illuꝫ:inferioruꝫ ſpherarũ motus ⁊ accidentarios ⁊ proprios inter ſe longe diuerſos ponere neceſſe eſt:nam eadem cauſa ⁊ eodem modo diſpoſita eoſdeꝫ effectus producere nata eſt: ſi igitur eſſet ſoluꝫ primi mobilis circulatio:eoſdem produceret ⁊ conſimiles effectus: vtpote aut ſemꝑ generationem:aut ſemper corruptioneꝫ:quare ponende ſunt plures celorum lationes:que tanq̃ꝫ contrariorum naturam habentes contrarios faciant effectus:modo ſcilicet generationẽ modo corruptionem:⁊ ita firmamenti circulatio non eſt generationis aut corruptionis cauſa: ſed circungiratio ſolis ſub zodiaco ſe ſemper agitantis. Tempus generationis viuentium eſt equale tempori corruptionis: nam cuꝫ equalis eſt ſpatij per quod fit motus diſtãtia:equalis eſt motus:at diſtantia acceſſus ad nos q̄ fit ſole intrante arietem ⁊ cetera ſigna vſqꝫ ad librã eſt equalis diſtantie abceſſus ſolis a nobis qui fit ſole intrante libram ⁊ ſequentia ſigna vſqꝫ ad arietẽ: Arcus.n.acceſſus (vt cõmuniter dicitur) complectitur ſex ſigna: Arietem: Tauruꝫ: Geminos: Cancrũ: Leonem ⁊ Uirginem:exiſtentia citra equinoctialeꝫ ad polum arcticũ vergentia: Arcus etiam abceſſus comprehendit ſex ſigna: Libram: Scorpiũ: Sagittarium: Capricornũ: Aquariũ: Piſces exiſtẽtia vltra equinoctialẽ ad poluꝫ antarcticũ: Unde fit vt vniuſcuiuſqꝫ viuẽtium vita certam habeat durationis metam qua determinatur:omnia enim certo conſtant ordine:⁊ que in tempore degunt viuentia:definitã habent qua clauduntur periodum. Rationabiliter euenit vt perpetue ſint rerum generatiões ⁊ corruptiones:nam natura ſemper melius:imo que optimum poteſt deſiderat: vt optimo ſuo auctori quãtũ ſibi conceditur aſſimiletur:eiuſqꝫ queperoptime poteſt bonitatem declaret ⁊ refferat:melius autem eſt eſſe q̃ꝫ non eſſe:eſſe nãqꝫ eſt veſtigiuꝫ primi ⁊ ſũmi entis a quo omnia ſunt:non eſſe vero defectus eſt ab illius participatione ⁊ cõmunicatiõe. De neceſſitate nature eruntrerum generatiões: ſi vlr ⁊ generali notioni explicent: vt de neceſſitate nature erũt homines:oliue:leones:⁊ que nunc ſunt neceſſario conſimilia ſm ſpecieꝫ generabunt:alioquin mũdus ſuis numeris non eſſet perfectus: Speciali auteꝫ ⁊ ſingulari modo explicando hic hõ futurus non de neceſſitate

neceſſitate erit:q: ſeruata ordinatiõe nature poterit non eſſe:⁊ ſicut ãbulaturus põt ambulare ⁊ nõ ãbulare. Ita ſingulare quod generandũ eſt poteſt generari ⁊ non generari: Aliquid neceſſe eſt fieri: Aliqd vero poteſt fieri ⁊ nõ fieri. Item ſi poſterius eſt:pri⁹ eſt:non tamen econuerſo:vbi aũt poſterius ſit ð neceſſitate nature:ſi prius eſt poſterius eſt: Generationes ſm rectum non perpetuantur:non ſunt eniꝫ corpora naturalia ſpecie infinita:ſed ſm circulũ bene perpetuantur: Generatio nubis ex pluuia ⁊ ediuerſo ꝓprius imitat celi circulationẽ. naꝫ ſicut ea eſt ab oriente in occidentẽ:⁊ rurſus in orienteꝫ:ita huiuſmodi generatio fit ex aliquo in alterũ:⁊ rurſuꝫ ex altero in primũ. Animaliũ vero generatio ex ꝓpria ↄueniẽteqꝫ materia minus imitatur motũ celi:cum non fiat ab eodem in idem ſm ſpeciẽ: ſed ad diuerſas progrediẽdo ſpecies videt eſſe ſm rectum: Corpora natura cõſtantia quoꝝ ſemꝑ eadem eſt ſubſtantia:indefluxa:ingenerabilis ⁊ incorruptibilis: cuiqꝫ nihil per generationẽ accedit:nihil ꝑ corruptionem ſubtrahitur:eadem numero redeũt ⁊ iterãtur: quorũ vero ſubſtantia deflua eſt:caduca ⁊ corruptibilis non redeũt eadem numero: ſed eadem ſpecie ſolum:nã corruptũ idẽ numero natura redire non poteſt.

Auerrois. 51. ait primo:concurſus ab vniuerſalibus ad particularia ẽ maior via cognitionis in natura:vniuerſalia enim ſunt notiora ⁊ quo ad nos ⁊ quo ad naturã:ſtando ſemꝑ in eodem genere noticie:primo phyſicorũ.4.57.2. de anima primo dicebã:cognitio vniuerſalis ſemꝑ in eadem facultate precedit cognitionẽ propriam: ſiue illud vniuerſale primaria:ſiue ſecũdaria intẽtione cõſideret:⁊ ita methaphyſicus prius de ente diſſerit q̃ꝫ de intelligẽtijs:at ordo habituum ſm ordinem exiſtit obiectorũ per ſe primo conſideratorum.

Item ait:pricipia corporũ generabiliũ ⁊ corruptibiliũ ⁊ nõ generabiliũ ſunt eadem numero quãuis dicant ſm prius ⁊ poſterius:⁊ vlr ſunt tria.ſ.materia:forma:⁊ agens:hec autem duo: materia ⁊ forma:non ſufficiunt in rebus generabilibus niſi ſit cauſa agens ⁊ mouens:ſicut non ſufficiunt in corporibus eternis. Senſus eſt: ſi principiũ analogice dicitur de materia:forma ⁊ agente celeſtibus ⁊ ſubceleſtib⁹:⁊ appropriate dicit de cã efficiẽte:⁊ hec tria in celo ratione dũtaxat ſeiungũtur. 12. methaphyſice.25. ideo ſepe tria:interdũ duo predicantur.2.celi.3.2.de aia.21.22.

Rurſus inquit:cauſa aũt que eſt quaſi materia.i.que habet rationem materie in generabilibus eſt illud in quo eſt contingẽtia. Senſus eſt:cõtingẽtia eſt amplior libertate:q: ipſa naſcitur ex materia pria:libertas oritur ex intellectu poſſibili:qui ſolus inter naturas intellectuales diſcurrit:nullus nãqꝫ inuenitur effectus contingens: qn ad ipſum cõcurrat materia pria: nullus liber qn ad ipſum cõcurrat homo.

Iterum ait:ergo vna cã rerũ generabiliuꝫ ⁊ corruptibiliũ eſt illud qð recipit cõtingẽtia.ſ.cã materialis:qua quidem res põt eſſe ⁊ non eſſe.7.methaphyſice.22.9.methaphyſice.17. primo celi.136.vnde aduertendũ:cauſa interit⁹ aialium ſubceleſtium eſt:q: humidũ radicale cõſumit: ⁊ dato ꝙ reſtauratũ eẽt eque bonũ ſeu melius reſoluto:⁊ pro vita ⁊ pro operationibus: accideret corruptio tunc:non ꝓpter defectũ humidi:ſed q: calor euaporaret:veluti contingit in magno gaudio: homo morit ꝓpter expanſionẽ caloris naturalis ad extra ſuo ſimili gaudẽte:⁊ dato ꝙ humidũ reſtauratũ eſſet melius ſeu eque bonũ in qualitate ⁊ quãtitate ⁊ calor nullo modo euaporaret:adhuc viuẽs perueniret ad mortẽ:q: elemẽta appetũt naturalr redire ad loca propria:deſideriũ aũt elementorũ appetentium ſe reducere ad qualitates ⁊ loca propria cã eſt vniuerſalis interitus mixtorum:quo modo mixtuꝫ vniforme ab intrinſeco deficeret. Amplius elementa ſunt ſm partes corruptibilia: non ſm tota:⁊ non eſt alia cauſa:niſi materia prima:⁊ cõtrarietas in formis:valet.n.hec cõſequentia: hoc habet materiam in potẽtia partem ſui eſſentialem:ergo eſt generabile:corruptibile alterabile.

Cõmento. 52. dicitur primo: ⁊ iſta forma q̃ eſt agens ⁊ abſtrahẽs eſt q̃ mouet formas iſtarũ rerum ſenſibiliũ in materijs:vt dixit Plato: Senſus eſt:voluerũt Plato: Themiſti⁹: Auicẽna:agens naturale imediate diſponere materiam ⁊ ſubiectũ:agens autem ſeparatũ imediate introducere formaꝫ:quinimo Plato tenuit: vt ſcribit Auerrois.12.methaphyſice.44.creatorem creaſſe angelos manu:deide eis precepiſſe creare alia mortalia:⁊ ipſum permanſiſſe in quiete ſine labore:que verba Platonis forte fuerunt cauſa ſabbati poſiti in lege filiorum iſrahel.

Item ait: Ariſtoteles redarguit vtrũqꝫ:cuꝫ dicit ꝙ facientes cãm materialem meli⁹ cõſiderant:cum dant principia tranſmutationis:iquãtum tranſmutationis eſt principium:alij autem dãt principiũ nõ cõueniẽs tranſmutatiõi:forma.n.cum inuenitur:quieſcit trãſmutatio:quo modo ergo poterit eſſe cã tranſmutationis: ⁊ cõtradicit dicentib⁹ formas eſſe cauſas agẽtes ꝓpinquas:quoniã ſi eſſet ſicut illi inquiũt:itaqꝫ non oporteret ponere cauſam tertiã:contingeret vt generatio eẽt cõtinua ⁊ perpetua:forma.n.ſi ſemꝑ eſt:⁊ recipiens ſemper ẽ:quare ergo fiet in aliqua hora: ⁊ in alia non. Senſus ẽ: arbitrat Ariſtoteles ideꝫ agẽs diſponere materiã ꝑ introductiõe forme ⁊ inducere formã.7.methaphyſice.31.⁊ hoc qñ eſt diſpoſitio eſſentialr ordinata ad aliqueꝫ actũ:licet.n.calor in igne exiſtens poſſit ex natura ſua inducere aliquẽ gradũ caloris:tñ non poteſt inducere illũ gradũ:qui eſt vltima diſpoſitio ad formã ſubſtantialẽ niſi virtute ſubſtantie:teneo eĩm calorem ignis non poſſe ex ſe inducere in aquã calorẽ aque icõpoſſibilẽ:ſolus nãqꝫ calor q̃ꝫ q̃ꝫ ſit igni ratio calefaciendi:non tñ ſolus eſt ei ratio generandi ſubſtantiam:quare ſi ydea ſufficeret cũ materia: cui ſemper eſt preſens:omne poſſibile generari:ſtatim generaretur.

Iterum inquit: Ariſtoteles reſiſtit Platoni: ⁊ q: forma non eſt agens ſimpliciter:⁊ quia ſunt cauſe propinque ⁊ eſſentiales. Ponit enim Ariſtoteles formas agentes:quamuis eſſe earum apud ipſum ſit aliud ab eſſe earum apud Platonẽ:differt quidẽ a Platone i modo eẽndi formas:⁊ in modo actionis earũ tantum:non in eẽ earum ſimpliciter:neqꝫ in actione earum ſimpliciter. Senſus eſt:reſiſtit Ariſtoteles Platoni in duobus: primo:idea non eſt agens ſimpliciter:itaqꝫ nõ ſit aliud principiũ:ſecũdo:idea nõ eſt cã ꝓpinqua ⁊ eſſentialis:vnde differũt tantũ in modo eſſendi formas

⁊ in modo actionis earū: non in eſſe eaꝝ ſimpliciter dātur nāqꝫ apud Ariſtotelem forme in intellectu noſtro abſtracte que habent aliquo modo mouere: ⁊ habent tales forme ſm eſſe intentionale rationem idee.

Rurſus ait Ariſtoteles: ⁊ doctrinam facit doctor: veꝝ ſi ſit vnus intellectus ī omnibus hominibus: vt Auerrois tenet: eadēz erit ſcientia preceptoris ⁊ diſcipuli: ⁊ ita doctor non faciet ſimpliciter ſcientiam in diſcipulo: qꝛ illa prius erat 3. de anima. 5. Ueritas tamen eſt ꝙ preceptor cauſat in diſcipulo nouam ſcientiam excitando ingenium eius ꝑ principia nota ⁊ per determinatā principiorum ad concluſionez applicationē: neqꝫ ſequitur ꝙ ſciētia ſit qualitas actiua: quādo. n. actiua qualitas agit in aliud: non requirit in illo in quod agit eē aliquod agens principale iuuans ipſam: at ſcientia preceptoris non eſt qualitas ſufficiens ad inducendum ſcientiam in diſcipulo: ſed principale agens ē intrinſecum diſcipulo: vt eſt intellectus agens ſuo lumine.

Cōmento. 53. formatur hec conſequentia: non eſt cauſa agēs ergo nec formalis niſi raro ⁊ accidentaliter: tum quia forma nō eſt in materia niſi per actionem agentis: tum quia materia pura potentia non poteſt reducere ſe de potentia ad actum: quare idee ſm Platonem qꝛ erant ſeparate generationē ⁊ corruptionem imediate cauſare non poterant.

Auerrois. 54. ⁊ 55. ait: ſed quia videmus ī quibuſdam ꝙ magis ſunt agentia q̄z alia: elementa digniora ſunt vt corrupant res q̄z generent: quapropt neceſſe eſt ſi generēt res vt habeant agens quod faciat ea per temperamentuz ⁊ alterationem apta vt aliquid fiat: ⁊ eſt celum: inferatur elementa ſic conducere ad corruptionem: imo aſſerendum eſt hec inferiora eſſe inſtrumenta ſuperiorū: ⁊ ceſſante principali ceſſat inſtrumentum: inſtrumentum. n. artificis non mouet niſi ſm artificem: hinc eſt ꝙ. 8. phyſicorū. 47. dicit hoiem in generatione hominis eſſe quaſi inſtrumētū: celū quaſi artifex: in artificialibus inſtrumenta ſine artifice nō cōducunt ad interitū: in naturalibus ignis ſine virtute celi mouet ad corruptionē. Unde diligēter ē aduertendū: corpora ſimplicia ſunt elementa: Mixta alia ſunt perfecta: alia imperfecta: perfecta: quedaz ſunt aīata: quedā inaīata: aīata: alia ſunt aīata aīa vegetatiua: alia aīa ſenſitiua: homo viuit ſenſu ⁊ intellectu: horū oīum corporū materia prima ē ꝑs eſſentialis: quoꝝ pōt cōſiderari generatio: corruptio ꝑmanentia: operatio: res materiales quo ad ſuū generari ⁊ corrumpi pendent a celo: tum rōne cauſalitatis motus celi: hic ⁊. 2. celi. 21. intelligentie eīm immediate nō ſunt cāe niſi mediāte motu: primo methaphyſice. 21. cum non ſunt motus celeſtes nō erit generatio: neqꝫ corruptio: prima cauſa eſt dator eē omnibus entibus: primo celi. 100. 4. capitulo ꝺ ſubſtantia orbis: ⁊ non niſi mediante motu: quo ſublato aufertur influxus prime cauſe: tum ratione primitatis: ſublato primo cetera remouenꝟ. 8. phyſicorū 77. ſunt inferiora per ſe ordinata in celum: ceſſante cauſa vlī ceſſat particularis. Item hec inferiora ſunt inſtrumenta ſuperiorū. Item non eſſet tempus: ergo. Contra. 12. methaphyſice. 18. Cōmētator reducit hec ī intelligentiaz non errantem. Diſtinctio de termino vltimato ⁊ non vltimato ſoluit: primū alterans quod eſt primū mouēs motū reducit in primū mouens imobile.

Dicit Auerrois. 56. cauſa ergo continuitatis prime generationis ⁊ corruptionis eſt primus motus: cauſa autem generationis ⁊ corruptionis eſt ꝙ mouentur ſtelle ⁊ planete in orbe iſto: cum habeant diſpoſitiōes diuerſas entibus: quoniam aliquādo appropinqnant: aliquādo remouētur: quare eſt eorum diuerſa operatio: oportet ergo ꝙ ſi per elongationem corrumpit: ꝙ per appropinquationem generationē faciat: quia cōtrariorum ſunt cōtrarie cauſe. Senſus eſt: agens omne ſemper inquātum idem eſt īnatum facere idem: ⁊ ſi facit diuerſa: hoc eſt inquātum non idem: dūmodo diuerſitas effectuū non proueniat ex diuerſitate materie.

Iterum ait: Planeta appropinquādo operatur: ſm eius remotionē operatur cōtrarium: motus enim cōtrariaꝟ motui non abſolute: ſed reſpectu generatorum ⁊ corruptorū: aliquando enim planeta accedit: aliquando recedit: ⁊ hoc per lineam circularem cuius vna pars eſt nobis ꝓpinquior: ⁊ alia remotior: poſitis. n. epiciclis ⁊ eccentricis planeta terre proximior efficitur: ⁊ ab ea ſepe elōgatur: Mens tamē Auerrois talis exiſtit. 2. celi. 35. Primo motus celi non eſt vniformis ⁊ equalis quo ad partes ſubiecti: qꝛ partes propinque polis tardius: diſtantes vero velocius mouentur. 8. phyſicorum. 84. eſt tamen vniformis quo ad tempus: qꝛ in partibus temporis equalibus ſpatiuz pertranſitur equale: a celo ergo remouetur difformitas motus quo ad tempus: que quidez difformitas naſcitur ex diuerſa proportione agentis ſupra reſiſtentiā. Amplius ſciens Cōmentator vnius corporis ſimplicis eſſe tantum vnum motum naturalē: dicit. 2. celi. 75. vnius planete eſſe plures motus non abſolute ſed congregatos in vnum ſubiectum: ⁊. 12. methaphyſice. 44. dicebat motus vnius ſtelle componi: conſtat autem ea venire ad vnitatem: que compoſitionē faciunt: ⁊ congregantur in eodem: vnde duo motus ſimplices re diſtincti non poſſunt vniri ſimul in eodem ſubiecto: propter ergo defectus plenetarū qui citto manifeſtanꝟ pōt Cōmentator diuerſitates motus planetarum vocare plures motus: ⁊ hoc de firmamento dici non poteſt in quo diuerſitates ⁊ defectus tardiſſime apparent: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ Cōmentator dicit. 12. methaphyſice. 45. vera aſtrologia fundata eſt ſuper motum eiuſdem orbis: cui motui accidit velocitas ⁊ tarditas. Item cauſa diuerſitatis in motibus planetaꝝ eſt aut eccentricus ⁊ epiciclus: aut motus plures ex quibus fit vnus motus diuerſus in velocitate ⁊ tarditate ⁊ progreſſione ⁊ retrogradatione: ⁊ hoc habetur. 2. celi. 35. 12. methaphyſice. 44. vnde apud Mathematicos plāeta ē ſtationarius prima ⁊ ſecūda ſtatione: quando eſt verſus oriens ⁊ verſus occidens: eſt retrogradus in pūcto epicicli terre propinquiori: directus in puncto illi oppoſito: ſed quia ab vna propoſitiōe habente plures cauſas veritatis non ſequitur altera cauſarū: idō Cōmentator vult ꝓpter diuerſitatē in motibus planetarum ⁊ ꝓpter retrogradationē ⁊ directionem nō eſſe inferendum dari epiciclos ⁊ eccentricos. Ueritas enim peripatetica eſt: cuz non poſſit eſſe motus circularis circa aliud q̄z circa centrū totius: nō dabitur epiciclus ⁊ eccentricus: omnis enim motus ſimplex

ſimplex eſt aut ad mediū aut a medio: aut circa medium: ⁊ cum idem ſit locus totius ⁊ partis: erit centrum mundi centrū oīum orbium celeſtium: cū ſint eiuſdem nature analogice: vnde elementa vt cōtraria ſunt habent loca diuerſa: nō vt elementa ſunt ſꝫ corpora celeſtia non potuerunt habere loca diuerſa: cū non ſint cōtraria. Iterum dico aſtronomos non demonſtrare epiciclos ⁊ eccentricos aliquo genere demonſtrationis: nō a priori vt patet: neqꝫ a poſteriori: qꝛ aliūde poteſt effectus apparēs ꝓuenire q̄z ex epiciclis ⁊ eccentricis: vnde lꝫ ſi eſſet eccentricus eſſet diuerſitas in motibus planetarum: non tamē ex diuerſitate in motibus planetarū ſequiꝟ eccentricus: ab vna enim ꝓpoſitiōe habente plures cauſas veritatis ad vnam illarum non tenet ratio ſed bene econtra. Uerū qꝛ in motibus planetaruz triplex apparet differentia: vna eſt in latitudine: qꝛ non ſemꝑ planeta equaliter diſtat a polis imobilibus: alia in longitudine: qꝛ planete non equaliter percurrūt zodiacum: tertia in eleuatione ⁊ depreſſione: qꝛ idem planeta q̄n qꝫ plus appropinquat ad centruz terre: q̄n qꝫ plus diſtat: ꝓpter quas differētias aſtronomi vni planete cōcedunt plures orbes partiales: vt pꝫ in theoricis planetarū. Mens tamen Auerrois eſt: firmamentū primū mobile mouetur ab oriente ī occidentem in. 24. horis non complens reuolutionē: ſed facta reſtrictione ad vnū determinatū ſidus: illō in vno ſigno zodiaci morabitur ānis tribus millibus Saturnus ab oriente in occidentem motus tardius circuit q̄z firmamentū: ⁊ non cōplens reuolutionez in vnoquoqꝫ ſigno ſtat per duos ānos cū dimidio: Iuppiter adhuc tardius circuēdo ſtat in ſigno vno ꝑ annū: Mars. 60. diebus ⁊ vltra: Sol. 30. diebus. Uenus. 28. Mercurius. 27. Luna per duos dies cū dimidio.

Cōmento. 57. oportet vt numerus reuolutionuz in quibus eſt preparatio ad corrumpendum ſit equalis numero reuolutionū in quibus eſt crementū: ⁊ cū tempus iuuentutis ſit equale tempori ſenectutis. Senſus eſt: tempus generationis ſm naturam diciꝟ equale tempori corruptionis: qꝛ tempus acceſſus ⁊ receſſus ſunt equalia: a principio capricorni vſqꝫ ad principiū cancri: ⁊ a principio cancri vſqꝫ ad principiū capricorni.

Rurſus reſpectu ſpeciei datur minimū tempus per quod non poteſt durare: reſpectu tamen indiuidui tempus poteſt prolongari. vnde ad hoc vt animal ſit longe vite: requiritur humidum non facile exſiccabile: non parue quātitatis: nō aqueū: ſed aereū ⁊ pingue. Debitus calor ꝓportionatus humido: regio temperata.

Commento. 58. ait: Debes ſcire ꝙ quando poſuerimus hoc qꝺ dixit Ariſtoteles ꝙ tempus crementi eſt equale tempori ſenectutis: ꝓponemus hoc quod medici dicunt ꝙ tempus iuuentutis ſit in homine vſqꝫ ad. 35. ānos: ⁊ ꝓpter hoc vita naturalis ſtat ī. 70. annis: durationes tamen indiuiduorū poſſunt ꝯſiderari per reſpectum ad motū celi: ad motum aīe: ad cōplexiones: ad operationes: ⁊ inequalitas generabiliū prouenit ex inequalitate aſpectus ſiderū: ex inequalitate complexionum: ex inequalitate materie: ex inequalitate mixtionis elementorū.

Auerrois. 59. ait primo: ⁊ hoc qꝺ diximus ꝙ generatio ⁊ corruptio ſunt continue: non tm̄ ſequiꝟ ex cā materiali ⁊ agente: ſꝫ etiā ex cauſa finali: qꝛ iam viſum eſt nobis ꝙ natura ſemper mouetur ad nobilius ſm ꝙ pōt in vnoquoqꝫ: ⁊ ſm ꝙ pōt recipere vnūquodqꝫ: vnde finis ē triplex primus eſt quem agens intendit producere: vt laborans ſanitatem: ⁊ hoc modo: motus: generatio: corruptio: res materiales ſunt finis ſecūdarius intelligentiarum. 2. celi. 17. 21. 12. methaphyſice. 36. alius eſt quē agens intēdit cōſeruare: vt ſanus ſanitatez: exercendo ſe: aut intendit acquirere diſpoſitionem: qua poſſit cōſeruari: vt homo cibū: aut repellere nocumentum: in corruptibilia agunt pro ſui ꝯſeruatiōe aut intendit operari in quo cōſiſtit eius operatio: vt intelligētie mouēt vt cōſeruent ſe ſimiles prime. 12. methaphyſice. 36. 48. Tertius eſt cui agens intendit ſe aſſimilare: ⁊ iſto modo agūt intelligētie medie ad eandem intētionem ad quaz prima agit: ideo alie intelligentie conſeruant ſeipſas: ⁊ non prima alias cōſeruatiōe que eſt efficere.

Item ait: ⁊ qꝛ ens eſt melius q̄z non ens ⁊ ens verū q̄z nō verū: ⁊ verum ſm indiuiduū q̄z ſm ſpeciem. ratio eſt: natura ſemꝑ deſiderat melius: que licet non cognoſcat: tamen non agit niſi rememorata a ſuperioribus cauſis: ⁊ videꝟ velle Auerrois: naturā primo intendere indiuiduum q̄z ſpēm: verūtamen cōſeruatio ſpecifica nobilior eſt cōſeruatione indiuidui: quando non pōt tale indiuiduum idem numero ſempiterno tempore permanere. Generatione enim acquiritur eternitas in ſpecie ⁊ conſeruatur mundus: neqꝫ poteſt quiſpiam appetitu regulato ⁊ conformi rationi appetere eternitatez in indiuiduo: ⁊ dicebat Ariſtoteles. 5. ethicorū capite 13. multa eſſe quorū nullū neqꝫ voluntariū eſt: neqꝫ inuolūtariū: vt ſeneſcere ⁊ mori: ideo homo felix dato ꝙ morte pereat naturali: nec nolēs moritur: nec volens.

Cōmento. 60. ait: cauſa eniꝫ mixtionis eorum ⁊ adinuicez ⁊ mixtionis locorum adinuicem eſt motus circularis: qui ſi non eſſet ab eo ſegregarenꝟ: ſed mutanꝟ adinuicem ꝓpter motum duplicem orbis decliuis ⁊ motū none ſpere computando ſperam elementorū de numero ſperarum: vel motū octaue ſpere: quia apud Auerroim ſunt tantum octo orbes celeſtes: ⁊ eſt firmamētum primuz mobile: cuius ſtelle fixe ſunt partes integrales.

Cōmento. 61. ait: ſi motus eſt mouēs eſt: ſi motus eſt perpetuus: mouens ē perpetuū: ſi motus eſt cōtinuus ⁊ perpetuus: mouēs eſt imobile ⁊ non tranſmutabile: ⁊ ſi motus circulares ſunt plures vno: neceſſe eſt vt mouens ſit plus vno: ſed huiuſmodi motus ſunt plures vno: ergo ⁊ motores: ⁊ quia viſum eſt ꝙ omnia iſta mota aliquo modo mouentur eodez motu: ⁊ ex motu diuturnali: neceſſe eſt vt omnia iſta mouentia contineantur ſub eodem mouēte. Senſus eſt: Deus mouebit primū mobile primo: ⁊ planetas non primo: ſed mediate ⁊ remote: at intelligentie medie mouebunt ab oriente in occidentem īmediate. Et ſi dicas: Deum mouere īmediate omnes orbes planetaruz motu diurno: quia īmediate totum aggregatum ex omnibus orbibus motu vno numero ſimpliciſſimo. Contra: ergo prima intelligentia erit vnita ſm eſſe reale orbibus planetarum: ergo totum illud aggregatuz erit vere vnū ⁊ vere animal a tali anima: ⁊ cum illud cui

appropriat̃ p̃ria ĩtelligẽtia ſit primũ mobile: ꝙ totũ aggregatũ ex celis erit p̃mũ mobile: ꝙ totũ illud aggregatũ erit vnũ ꝯtinuũ: capiẽdo ꝯtinuũʒ ꝓ eo cuiꝰ motus eſt vnus numero.

Cōmento. 62. ait: cõſiderandũ eſt de continuatione motus: vtrũ ſit: q: ipʒ motũ eſt cõtinuũ aut perpetuũ: aut q: illud per qḋ mouetur aut in quo mouetur continuatio accidit. ſ. forma ⁊ locus: ⁊ manifeſtum eſt ꝙ continuatio non inuenitur primo niſi in magnitudine: ⁊ q: motũ hʒ magnitudinẽ: neceſſe eſt vt cõtinuatio ſit ex moto: diſpoſitio eniʒ illius ſcilicet forme non eſt continuatio niſi quia eſt in cõtinuo: ſed tamen non eſt prohibitum dicere continuũ in loco: locus eniʒ eſt magnitudo: ⁊ magnitudo continua prima in qua non eſt poſſibile eſſe magis ⁊ minus ē prima ſperica: vnde ſucceſſio in motu aliquando eſt ex parte mobilis: aliquando ſpatij: interdum vtriuſqʒ deambulatio eſt motus continuus ⁊ eſt animal cõtinuuʒ continuitate naturali non mathematica. Quare dicendũ eſt: ꝙ vnitas motus pendet ex vnitate mobilis per ſe: nõ mobilis per accidens: neqʒ per partem: expoſcit ẽt vnitatem temporis. i. vt tempus nõ interlaxet: vult ⁊ vnitatem rei circa quã verſat̃ motus: in alteratiõe enim vna numero eſt vna forma numero fluens a principio vſqʒ in finẽ alterationis in augmentatiõe ⁊ decremento fluit eadem quãtitas ſub alio tamẽ ⁊ alio termino: Motui locali ſatiſfacit idẽtitas ſpatij continui vel cõtigui.

Circa. 63.64.65.66.67. aduertendũ eſt: omne corruptibile de neceſſitate corrumpet̃: nõ tamen omne generabile de neceſſitate generabitur. ⁊ ratio eſt: q: quelibet materia prima genus formarum reſpicit ⁊ talem naturalem reſpectuʒ ad formam fruſtrari non poteſt: quare opus eſt vt quodvis corruptibile tandem deficiat: Certi autẽ ⁊ ſignati generabilis non eſt neceſſaria generatio: niſi quãdo in materia incipit eſſe potentia reſpectiua eſſentialis: potentia namqʒ materie reſpectiua accidentalis ad ſignatã formaʒ impediri põt: ſed demonſtrati corruptibilis corruptio eſt ineuitabilis: qm̃ per preſentiam forme illius corruptibilis in materia ſignata eſt illa materia ĩ potẽtia ad genera multa formaꝝ ⁊ talem potentiam actuari oportet.

Circa textũ cõmenti. 68.69.70. ſciendũ ꝙ generatio non procedit in infinitũ: nec ſʒ rectum: nec ſm circulum: ſm rectum in ſpecie: ⁊ nõ in numero. Hec aũt propoſitio corruptuʒ non reuertitur idem numero: vera eſt ſm Ariſtotelem: tũ quia materia non plus eſt in potẽtia ad formã corruptaʒ q: nulla eſt potentia ad preteritũ. Volo ẽt ad intentionem Cõmentatoris Platonẽ generari a ſorte ⁊ ꝑ ſe ⁊ per accidens: per ſe: q: eſt eiuſdem ſpeciei: per accidens: q: non eſt inter indiuidua ordo eſſentialis 5. phyſicorum. 13. ⁊ q: põt impediri. Hec ſunt que his diebus ⁊ horis ſubciſiuis noſtris in lecturis ordinarijs multa ad cõe oium ornamẽtũ copioſiſſime tractant̃: ⁊ precurrere propoſuerã ſupra duo de generatione ⁊ corruptione volumina.

Finis.

Habetis ſacre phyloſophie cultores opinatiſſimi cõmentarios in tres de anima libros: Parua naturalia: libellũ de ſubſtantia orbis Auerrois: necnon ⁊ in duo de generatiõe ⁊ corruptione volumina editos ab excellentiſſimo artiuʒ ⁊ medicine doctore Tiberio Bacilerio Bononienſi Papie phyloſophiã ordĩariã publice docẽte: ãno. 1508.

Papie Impreſſi per Jacob de pauciſdrapis de Burgofrãco. Anno domini. 1508. die. 24. Menſis Julij.

Regiſtrum.

Prima alba
Tiberij Bacilerij
⁊ hec eſt cauſa
B
tio impoſſibile eſt
Auer. dicit
liter eſt
C
Operationem
ri nequit
prime pfectiõis
D
vnũ quoddã
tum ⁊ noiales
⁊ illud
E
laborat
rare nequeũt
Tex. cõmen.
F
ſepe ad
de potentia
Auerrois
G
eſt ad ſolum
illuminabilia
ergo caliditati
H
Dico primo
antellectus
ũt exiſtit
I
cipit ſpũaliter
imaginate
ctiones: eſt
K
credidit
re materiali
Sentẽtia
L
ergo eſt
Poſtremo
imediatam
M
Tiberij
cipijs: altera
tem ꝙ preceptor
N
quenter
Democritus
pateat
O
diſtinguere
Sermo
minato
P
ſuiipſius
non eſt
Q
Tiberij
acquiritur
ꝙ principiũ
R
ponuntur:
talem partem
corporibus
S
intelligẽtia
re ſub forma
tio ex ſimpl'r
T
qḋ hoc modo
vocant̃ ptes
decrepitis
V
milis
neceſſitate
ſimplex

Magnifico excellentiſſimoqʒ artiũ ⁊ medicine pricipi magiſtro Ambroſio ḋ Roſate: ducali prothomedico: Jo. Franciſcus Stuppa ſapientiarũ liberaliũ: medicineqʒ Candidatus: foelicitateʒ ſempiternam.

PLinij (quẽ aemulari claſſicis ſcriptoribus pronũ: imitari vero nõ arduũ: ſʒ impoſſibile eſſet) libro. 35. verba de Timante Pictore in cõfeſſo excellenti ſunt: Timanti vel plurimũ affuit ingenij: eius eiʒ eſt Jphigenia oratorũ laudibus celebrata: qua ſtante ad aras cuʒ meſtos pinxiſſet oẽs: precipue patrẽ: cum triſtitiae omnem imaginem conſumpſiſſet: patris ipſius vultum vellauit: quem digne non poterat oſtendere. Quo ſit vt hanc epiſtolaʒ meã patris illius vultui comparem: cum digne quae dicturus ſim oſtendere nõ poſſim: nam tantus eſt in te omniũ virtutum fulgor: vt nullo dicendi genere quae vellẽ exequi valeam: Tu tamen medicorũ omnium facile princeps Metropolliſqʒ noſtre Aſtrum fulgidiſſimũ: aequo aio feres aliquid de tuis laudibus culpa ingenioli mei detereri: ⁊ loco nugarũ mearũ accipies quae Tiberius noſter Bononiẽſis phyloſophiam in offertiſſimo Ticinenſi tuo litterarũ Emporio publice interpraetatus: nuper in naturalibus edidit: Cõmentarios inquam in tris de anima libros: in duobꝰ de Gene. ⁊ Corru. inqʒ libello Auerrois de orbium ſubſtantia: mox in paruis naturalibus: Tum Pontifici optimo Maximo Julio ſecundo: cum Reuerendiſſimo. d. d. Cardinali ſancti Georgij: nũcupatim dicatos: eo id eos valde nobiliores fore exiſtimans (multa enim pretioſa videntur q: templis ſunt dicata: vt inquit Pli.) quos ſic mediocriter caros tibi futuros ſpero: vt Homerꝰ ille Alexãdro fuit: ſcio etenim quã enixe ac idẽtidem in phyſicalibus ſcientijs aliquod non minus nouum: ꝗ elegans opus efflagitaueris: ⁊ ita erit vt tantum Tiberianis interpolis delecteris: (⁊ enim phyloſophie Porcus eſt: vt de Varrone quidaʒ dixerũt) vt eũ omnibus honoribꝰ ne tantum filiali caritate dicam: ſemper proſequaris. Tu. n. ingenia foues extolliſqʒ: vt potiſſimum ſit vnde tot illuſtria ingenia: tot opinatiſſimi intellectus veluti michantia ſydera renidant: multũ etenim refert in quae cuiuſqʒ virtus tempora inciderit: vt idem dicit Pli. Quippe ſcis quãti ſit litteris excellere quibus quam diuitijs malebat magnus ille Alexander: ijs dico: quibus (vt fatur Cicero) infinitateʒ rerum atqʒ naturae: ⁊ in hoc ipſo mundo: Celum: Terras: Maria: cognoſcimꝰ: nec magnũ duntaxat: verũ ⁊ paruũ mundum: hoiem aio: ſpeculamur. O Artiũ omnium illuſtriſſima mortalibus diuinitus elargita: ſola es quae Regibus ⁊ Imperatoribꝰ imperas: vñ non imerito Lex iubet imperatoria Archiatros regijs muneribus decorandos eſſe: cũ ꝑpter neceſſitatem creauerit medicuʒ altiſſimus: iuxta illud Propheticum: qui tam animae ꝗ corpori opituletur: nam non bene regi animum ſine medici beneficio abunde diſputant ⁊ Galie. ⁊ Pla. ⁊ enim in tanta diſcordi membrorum republica quo modo poteſt dux animus bene impitare? tanꝗ Sicca in vagina diſlocata non apte põt exeri nec locari: recte igitur dictũ eſt: Medicine inuẽtores deos fuiſſe: quae ſaluti hominũ queſita eſt: vt Apuleus dicit: Multas gentes p̃teritis tẽporibus ſine medicis degiſſe legimus: non tñ ſine medicina. Verum tibi huius artis Antiſtiti in medicina corona debet̃: publicaqʒ ſtatua: vt olim Antonio muſae factũ accepimus: qui eã veluti extorrẽ reuocas: ſquallentẽqʒ ac pãnoſaʒ Gẽmis ⁊ Tyrio comis: nil. n. ad ornamentũ (ne tantũ neceſſitatẽ eius dicã) attinens: te pterijt: ⁊ vt tranſeam mathematicalia diuinas: dialeticas oẽſqʒ alias infinitas ferme quas cales ſcientias: de quibus melius tacere puto quã pauca ſcribere (vt cum Hieronymo dicam) ad Praxim deuenio: Dij boni quantus in ea ſis nemini nõ notũ ē: certe deũ non magis ꝗ mortalẽ vlli te credunt: Aſclepiadẽ legimus cũ fortuna ſpopondiſſe ne medicus crederet̃ ſi vnquã inualidus vllo modo fuiſſet ipſe: idẽ de te dicẽ poſſumꝰ: tãta ē ꝑter doctrinaʒ: ⁊ expimenta fati tui clementia ⁊ bonitas: opʒ n. medicũ maxie fortunatũ ⁊ natura prudẽtẽ: ita vt minime opus ſit alio medico vbi Ambroſius eſt: vt Pelopidas de ſeſe aiebat: minime. ſ. opus eẽ alio duce vbi Pelopidas foret: ⁊ ꝑfecto aliqñ (vt obiter dicã) nihil aegris magis officit ꝗ medicorũ multitudo: a qua ſe iuuari opinant̃: nã dũ ſoluũt: dũ ad amuſſim argumẽtant̃ (ſcire n. ſuũ nihil ē: niſi ſe ſcire hoc ſciat alter) iteriʒ eger torquet̃ iterdũ ex hoc morit̃: veritas ꝗppe nimiũ altercãdo amittit̃ dicit Sene. r̃fert Dion Adrianũ moriẽtẽ dixiſſe: turba medicorũ regẽ pdidit: veꝝ hoc fungunt̃ priuilegio ꝙ cũ alioꝝ oiuʒ errores in lucẽ ꝓdant̃. Sola medicoꝝ piacula terra coopit: merito ꝙ ḋ pictore dixit Socrates: q medicinã arti pigẽdi ſuffecit eũ caute egiſſe cũ artẽ deſeruiſſʒ quae defectꝰ ſuos haberet i apto: eãqʒ cõplexꝰ eẽt cuiꝰ error certa terra tegit̃: vt refert Petrarcha: iõqʒ dictũ ē nulla lex ē q̃ puniat īſcitiam capitalẽ: nullũqʒ ē exẽplũ vĩdictae: diſcũt piculis alienis: ⁊ p expimẽta mortes agũt: vt ait Pli. nr̃: medicoqʒ tm̃ occidiſſe hoieʒ ſũma ĩpunitas ē: veꝝ ḋ torpidis Clinicis loqt̃ Pli. i quoꝝ maĩbꝰ aeger occidit̃ nõ morit̃: Adde in pronoſticis quantum propheta vateſqʒ ſis: quaʒ quideʒ artem: non medicam: ſed diuinam autumat Galie. nam futura fatuari Deum medius fidius non ho/

minem fert praeſe: quare Beroſo Aſtronomo ob diuinas praedictiones Athenienſ.
publico gymnaſio ſtatuam inaurata lingua ſtatuere: vt ſcribit Pli. in qua quidem
ſcientia: quo te predicato (vt dictione dicam logicali) inſigniam haud ignoro: niſi te
Modernum Beroſum: mediolanenſemqꝫ Ptolomeū nominauero: hinc aſtrorum
praeſcita: Criſiumqꝫ: ac exacerbationuꝫ ⁊ valitudinum ſpes ⁊ deſperationes hinc
medicinarum doſes ⁊ qualitates (vt etiam temporum rationeꝫ amplectar) Taceant
igitur atqꝫ igitur homeromaſtige aſtronomiam floccifacientes ⁊ genethliacis crede/
dendum ſuſqꝫdeqꝫ facientes: vtpote neceſſariam: ne dicam vtilem medico euntes
inficias: Theſſallumqꝫ iam ſatis ſuperqꝫ: in veſtibulo primi de ſanitatis ingenio re/
dargutum exploſumqꝫ intueantur: Hipocrates ille medicorum Deus tam in affori
ſticis documentis: ꝙ̃ in reliquis omnibus libris ſuis medicum vult aſtronomū: iſtis
philoſophorum ſchole adſtipulantur: 8. phyſi. ⁊ .4. meteoꝝ capitibus vtriuſqꝫ pri
mis: vt omiſſum faciam Conciliatorem differentia decima: Appolloniūqꝫ dicenteꝫ:
medicū ſine ſtellis: ⁊ nigromanticum ſine oſſibus mortuorū eſſe quaſi ymaginem a
ſpiritibus viuificatam: nimiruꝫ eſt igitur ſi tantū cū te fortuna deciditur. Queret ali
quis vnde ducum? vnde principū omnium dilectiones ⁊ fauores: vnde priuilegia?
honores? xenia? imenſeqꝫ opes? nempe ex doctrina: nempe ex vigilijs tuis ſcaturi/
unt: ideoqꝫ eſt ꝙ etiam omnibus fere horis ſis in tuo gymnaſio quo nihil dulci⁹ ni/
hil amabilius tibi videtur: iugiterqꝫ tam antelucanis ꝙ̃ ſerotinis temporibus (vt
plus olei ꝙ̃ vini abſumas: ſicuti de Demoſtene viſus eſt dicere Hiero.) palaeſtra
litterali exercearis. O me miſerum: mihi luditur: o me miſerum inquam: in tanta p/
fectione? in aetate in qua oculus mentis Lynceo obtutu cernit? illa enim ſapientiae
condimentum eſt: vt Plau. in Trinūmo: in qua dico quaſi turpe eſt ad librum reſpi
cere. Citentur igitur mulierculae ac noſtra tempeſtate mendicas: ne dicam medicas
artes profitentes: quae vix ſyllabarum elementa dignoſcunt: hae ſunt quae ſecum
Sandapilam ⁊ Veſpilones ducunt: proh dignum facinus neqꝫ eniꝫ minus turpia
ſunt medico multa funera: quaꝫ principi multa ſupplicia vt ait Sene. O fallaciſſi/
mum ac peſtillens genus: o humani generis purgamenta ne excrementa dicaꝫ: cum
in hac parte lectoris auribus honor praefandus ſit: non ne te pudet ignorantiae ac
temeritatis oliduꝫ animal per inſtructas tot Illuſtriū viroꝝ acies agminatiꝫ opinio/
nibus vtrinqꝫ confiictantes te ipſum in medio ponere eaſqꝫ diſcriminare: eia inge/
nij faſces: fallaciarū Cenſores caſtigatiſſimi: cum expectato reſoluunt ora ſono: ne/
qꝫ abeſt facundis gratia dictis: vtinam relique arbores talibus ſimiles fructus fa/
cerent: vt olim dixit Cynicus: cum duas ex Oliue arbore pendulas vidiſſet: profe/
cto a vate dictum eſt: omnis ignorans flagitioſus: cum ſibi ſollum ſapiant ſemellae
Sciolae: optimus enim ⁊ grauiſſimus quiſqꝫ Philoſophus multa ſe ignorare confi
tetur: ⁊ multa ſibi etiam atqꝫ etiam diſcenda eſſe: Scribit Cice. cui conniuet Lactā
tius qui ſtultiſſimos: putat qui perfectam ingenijs ſuis ſapientiam eſſe credant: cū
ille vere non indoctus eſſe non poſſit qui ſe doctum putet: nam ⁊ priſcos ſapientiſſi
mos multa ſciſſe: non tamen omnia: credit Columella: optime ergo Dorias apud
Comicum: Pol qui ſapit quod ſcit neſcit: Socrates item omniuꝫ oraculi iudicio ſa
pientiſſimus: vnum hoc ſe ſcire ꝙ nihil ſciret aiebat: Sed vnde eſt ꝙ e veſtigio tali/
bus fides adhibeatur: vnde eſt ꝙ in hac artium ſola euenit: vt cuicūqꝫ medicum ſe
profitenti ſtatim credatur? cum ſit periculuꝫ in nullo mendacio maius: vt aſſerit Pli.
Laboramus nos ſacris initiati diu noctuqꝫ in tanta librorum multiplicitate ab incu
nabulis ne per decēnium dicam tanꝙ̃ ergaſtula: ⁊ continua ſtudiorum Aſcia dola/
mus ingenium: vix tamen emergimus: vix proficimus: femine vero in delitijs: que
non niſi ventrem curant ⁊ que ventri proxima ſunt: actutum vna gennarum colli/
ſione: in Eſculapium prodeunt: Medici igitur fiunt: Medicisae naſcuntur: vt Ja/
ſonis Terrigenae: ſꝫne extra metas aepiſtolares exorbitē ad ꝓpoſitū repedādū ē. Vi
des itaqꝫ litteratorum adminiculum: occuliſſimeqꝫ tanꝙ̃ pater in haſce: Commen
tationes apud Tibe. noſtrum proxima foetura natas quas omnes vno anno ſchola
ſticis ſuis publice ordinarijs partim: extraordinarijs partim vicibus lectitauit: tan/
tum ille honori: vtilitatiqꝫ noſtrae conſulit: ⁊ enim Tiberianum ſtipendium: murci
dos: inactuoſoſqꝫ milites non patitur: cum crebra lectione exercitum ſuuꝫ recogno
ſcat: in qua editione Carioſas ac obſoletas quorundā opiniones minime veritati cō
ſentaneas refellit: veritas eiꝫ veritati non refragatur neqꝫ virtus virtuti vt ait Se/
ne: in. 2. d Cleme. nihil enim ſine forti probatione demolitur: nec tamen noua ſic cu
dit vt vetera deſtruat: Sed oportet ꝙ ſermo poſterioris ſit acutior ⁊ rectior: vt ſen
tit Auer. quarto celi: ⁊ mundi: nam quanto recentiores: tanto perſpicatiores/ dicūt
Legulei pro merito itaqꝫ voluminis laus ois inferior eſt: ꝙ breue eſt in verbis ſed
longum in ſententijs: vt rarus ſit qui non in eius cecutiat lectione: vt vtar ver/
bis diui Hieronymi: nulli enim Neotericorum animaſticorum ſecundum illud
exiſtimo: vt nec iniuria de eo dixerim illud Baptiſtae Carmelitani: o liber obrizo

multū praecioſior auro: nā oportet Theſauros eſſe. nō libros dicebat Domitius Pi
ſo: quid miru igitur? ſi Jſocratem (illu credo de quo dicebat Ariſto. turpe eſt tacere:
⁊ Jſocratē pati dicere) vnā orōnem viginti talentis vendidiſſe legimus? Iteꝫ ⁊ Pli/
nium noſtrum Cōmentarios ſuos: Lartio Licinio quatercētū milibus numū potuiſ
ſe vendere? nā ſane haec ſunt eſculentiora animi aedulia: animiqꝫ noſtri ex ꝓmptua
rio Tiberiano Macteae ⁊ poenora que vere bona delectabiliaqꝫ ſunt: cūctis opib⁹
praeponenda: extat aliud opus ſuper octo libros auſcultatorios: anno elapſo Tibe
riana incude elaboratū: opus certe abſolutiſſimum: omnibuſqꝫ eminentiſſimis vi/
ris non tantum ſpectatiſſimum: ſed ⁊ admirabile: in quo ſic loquutus eſt: vt ſi Jupi/
ter ipſe in philoſophia: loqui vellet aliter non loqueretur: cuius doctrina pluriuꝫ li/
brorum inſtar obtinet: vtpote quae tam diuinis ⁊ mathematicis documentis: ꝙ̃ et
Dialeticis Calculiticiis meandris: conſpicua ſit: dictaqꝫ ſint nulla ad nature: ope/
riſqꝫ ſpecimē non pertinentia: ꝙ Hercule diuinum ac celeſte quoddā potius ꝙ̃ hu
manum reor: precipue cum vndequaqꝫ vngues ⁊ Calami zoylorum cateruatim cir/
cūſtent vt dicta iugulent: haud ruditer ergo factum: ꝙ de Antonio ferunt animad/
uerto: qui nihil vnquam ſcripſiſſe traditur: ne tabellis obſignatis ſecum ageretur:
ſi quid perperam enunciaſſet: Sed haec ē gloria Tiberij noſtri philoſophoꝝ primi:
ac primoꝝ principis: vt opera eius nullius laudibus creſcant: nullius vituperatiōe
minuantur vt de Homero mātuano dicit Macrobius: nam ſi ex eis verbuꝫ aliquod
Demas mutes ve: tum de ſententia cum de elegantia detraxeris oportet: vt de Ly
ſia ⁊ Platone Phauorinus ſolitus eſt dicere: in eis enim vim Demoſtenis copiam
Platonis: ⁊ Jocunditatem Jſocratis effinxit. En: iſtud eſt Enchirydion meum: vt
Socraticus ille Xenophon: Affricano: ⁊ Ciceroni erat: ⁊ quicquid boni in huiuſ/
cemodi diſciplinis habeo: ab ipſo habuiſſe palam confiteor: eſt enim benignū ⁊ ple
num ingenui pudoris fateri ꝑ quos quis profecerit: mutuūqꝫ reddere: cu precipue
vt ſcribit Ply. ſors fiat ex vſura: ⁊ credo ꝙ iſte homo ſit regula in natura ⁊ doctrine
exemplar: ꝙ ipſa inuenit ad demonſtrandū vltimam perfectionem humanam in ma
terijs: ſicuti de Ariſt. dicit Tiberij Intelligētia ⁊ Endelechia: Auerrois: Hec itaqꝫ
ſunt que Tib. nouiter edidit: quibus iam ſatis glorie ſibi queſitum eſt: ni animus in/
quies paſceretur opere: nam ſubſeciuis horis tractatum Calculatoris de intenſio/
ne: ⁊ remiſſione tanꝙ̃ e Cimerijs tenebris reuocatū enodauit: hic etiam impreſſus
eſt: in quattuor celi ⁊ mundi: ⁊ Meteoris: ſuperqꝫ Tegni in medicina cōpilatiōes
condidit: manu dūtaxat exaratas: quae anno futuro ſtudioſis Dijs imprimentur:
exibuntqꝫ in lucē euigilatae Tiberij nri Centurie: quibus Vitiligatorū turme ter/
ga curriculo dabunt: ⁊ enim impoſſibile eſt eripere ſtillum Tiberio ⁊ clauam Her/
culi: Quid: quod ſemꝑ vel ſtudet: vel ſcribit: vel legit: vel dictat actuarijs: vt nulla
ſit hora: ne diem dicam que ſine linea tranſeat tanꝙ̃ oē tempus ꝑire arbitreť ꝙ ſtudi
is non impartiatur: Proh dij deaeqꝫ omnes quid ego faciam? in tanto litterarum
Salo: Craſſa: vt aiunt: Minerua: cū ſapientum magiſter in continua vita moratur:
Somni preterea parciſſimi eſt: vtpote qui euꝫ cū valitudine computet: aſſidue qua/
ſi ſpeculatur: ita vt veritatem maxime habeat illud Hermetis Triſmegiſtae: homi
nē. ſ. ligamētū eſſe ſuꝑ iorū cū iſtis inferiorib⁹: cūqꝫ dico hoieꝫ: ſapientem itelligo
(hō. n. equiuoce de docto ⁊ indocto: ſicuti de viuo ⁊ lapideo enūciať) Sed praeter
caetera clamentiae: comitatiſqꝫ inſigne illi genuinum eſt: cum omnibus humili/
me verſatur: ſcholaſticos ſuos docet: irritat: euigilat: animatqꝫ ad labores: ⁊ ſtudia:
libentiſſime eis auxiliať: vt an patrem officioſiore: an magiſtrū meliorem ſe praeſtet:
non ſatis animo concipiaꝫ. Adde quanta apud omnes eius auctoritas ſit: quae pro
ratione eſt: vt teſtatur Quinti. de nobis dicam cuꝫ in corona digladiamur: dicē Tib.
dixit ſufficit ad victoriam: vt de Pythagoreis etiam legimus: naꝫ e caſtor veriſſi/
mis: defecatiſſimiſqꝫ doctrinis flumen illud aureum totum Gynnaſium noſtrum
inundauit: veritatemqꝫ aperuit: que in cunctis rebus ab intellectuali virtute deſide
ratis naturaliter: nil carior: dulcior: ac dilectior eſt: vt in diſputationibus in Algazel
ſcribit Auerrois: Quid: quanta in legendo eloquentie vi tonat ſententias: in qua(
abſit tamen inuidia verbo) reliquos a ſe omnes eminus relinquit: ⁊ vt dicendi ſer/
em omittamus (in qua nihil ſuperflui: nihil mutilati auditur: tanꝙ̃ ſi ⁊ ipſe Dijs vo
ta feciſſet. Suggeſtum aſcenſurus: ne aliquod inſolens: ⁊ inuſitatum verbum: ꝙ tā/
quam Scopulum eſt euitandum: vt ait Caeſar: ⁊ ad rem non pertinens effutiret:
vt Pericles faciebat: pronūciationēqꝫ quam primum ⁊ ſecundum: ⁊ tertium ꝙ in
Oratore eſſet cenſuit Demoſte. quo nil gratius: nil dulcius: amabilius ve eſt: velu
ti ſi Xenophontiaca illa Pytho: in eius labijs ſederet: vt nunquam audientum in/
genijs faſtidium pariat: quid enim iocundius eſſe poteſt ꝙ̃ grauiſſimas philoſopho
rum ſententias: eloquentiſſimis verbis declaratas audire: iuxta illō: oē tulit pūctū
qui miſcuit vtile dulci: vn̄ ſe ſit vt ex eius Archetypo tot cōſumatiſſima effigiet in/
genia ꝙ ex eius litatorio ludo: tanꝙ̃ ex Equo illo Troyano: inumerables litaꝝ pri

cipes exiliãt) ad modũ eius circulandi deuenio: quid dicã quã velis (vt ita loquar)
paſſis in cõnatatorem veliſicet: Fulgetraqꝫ ac tẽpeſtates argumẽtorũ pluat: ipſe vo
tanqꝫ Cautes i medio fluctuũ extriſidus nauiter pſiſtit: mõ retorquẽs: mõ dclarãs:
mõ gloſans: vt in nullo ſit videre pmptiꝰ ingeniũ tenacioreqꝫ memoriã: quã artem
factã a Symonide: a Metrodoro ſcaepſio cõſumatã: ſcimus: modo theologorũ: mõ
philoſophorũ: aliorũqꝫ: vt expoſcit materia: auctoritates citans: aliquãdo rationibꝰ
certat: vt neminẽ vnqꝫ animoſius ardentiuſqꝫ arietari (ira quippe virtus Cos eſt) vi
derim: alioquin decorem auctoritatemqꝫ tã Cõcurrentis qꝫ ſuã in oibus grauiſſime
ſeruans: nõnũquam licentiori lepore (ꝙ in picturis greci parerga vocant) diſputa-
tionem pingit: vt moris eſt: ita tamẽ vt Sales ſui ſint ſine dẽte: Sed in hoc maxime
quis mirabitur quod extempore in omni queſita materia reſpondeat: vtpote omni
bus: omnia factus ſit: vt ait Paulus apoſtolus: Sed ne volumẽ potius qꝫ epiſtolaꝫ
miſiſſe videar receptui canendũ eſt: & qm̃ hac mea donare te imortalitate non poſ-
ſum qua donare ſe fatebatur ad quos ſcripſiſſet Appion grãmaticus. Saltim meip-
ſuꝫ tibi dono: cũ nihil te dignũ ꝙ mittã habeã: vt dixit Eſchies Socrati: Vale Ma-
chaonũ ciuium Cor & honos: Joãneqꝫ Frãciſcuꝫ tuum cõmendatum habeas. Vale
inquam auſpicatiſſimis auibus: dextroqꝫ Genio.

¶ Hieronymi vercellenſis comitis ſtirpiane carmen.

Quũ foret humano generi coniunctus ab extra
  Spiritus: vt nobis iungeret ille deos:
Difficilis tamen acceſſu pauciſqꝫ patebat
  Callis: longeuo marte parandus erat:
Prouida ſed tandem noſtros miſerata labores.
  Natura: hinc primũ te ſtagyrite tulit:
Dogmata fundantem nullũ peritura per aeuũ.
  Quis bene dedalea eſt tum patefacta via:
Venit & heſperio tenebroſus Auerroys orbe
  Ingenio geminos pretereunte polos:
Hos fera barbaries longis vitiauerat annis:
  Sacrilegam quatiens inuidioſa facem:
Gorgones: Arpyae: Briareus ac belua lernae:
  Inqꝫ nouas centũ corpora verſa feras
Vidit: & indoluit ſtudioſa Bononia: vidit
  Et coniuratas perdidit vlta manus:
Reſtituit raptas meus ecce Tyberius artes:
  Herculea ſternens monſtra cruenta manu:
Ingenio rabidam ſuperauit & arte carybdim
  Oraqꝫ lerneae prodigioſa ferae:
Et modo que vaſtum nabãt fera monſtra per equor
  Ceſſere: & flamas ore chimera vomens
Jam tenet infernos diſcordia ſceua receſſus:
  Et latet in ſtygio non reditura lacu:
Jam lites: iaꝫ bella ſilent: pax candida coelo:
  Venit & aetheraeae concinuere tubae:
Urticae tribuliqꝫ iacent: fert balſama tellus:
  Albaqꝫ purpureis lilia mixta roſis:
Pandite iam ventis iuuenes caua lintea: ſyrtes
  Amplius aeolias nec trepidate minas:

¶ Antonij teſtatoris de foſſano pedemontani Ad lectorem Carmen.

Solus phyloſophi dogmata quo patent
Pulcre: doctus Auerrhus
Scriptorum varijs ſenſibus hactenus
Confuſus: mutiluſqꝫ:
Nunc clarus: lepidus: floridus: aureus:
Fida menteqꝫ pollens
Cura extat Tiberi: Qui ſapientiam:
Doctrinam: eloquiumqꝫ:
Rarus quis nituit ſcriptor in hunc diem
Stabili foedere iunxit:

¶ Bartholomei vallarij tridinatis in philoſophorum principẽ Tiberiũ Bacileriũ pceptorẽ carmen.

Fulmina nequicquaꝫ altitono: vel carmen Homero
  Alcidae aut clauaꝫ ſurripuiſſe licet.
Nunc & Ariſtotelis fruſtra lacerare Tiberi
  Dogmata cenſetur te duce quiſqꝫ graui:
Deſinat hinc rabies: nec te mala turba canino
  Dente petat naſum rhinocerotis habens:
Cuncta obſcura patent: mendoſa volumina caedunt
  Et ſoli exuperant omnia clara viro.
Aedipeda reſerata ferant aenigmata ſphinges
  Corduba ſed ſcriptis: & ſtagyrita tuis.
Auſpice te iuuenes: ſumant primordia ſacrae
  Et diſcant ſophiae poſteritatis honos.

T

in